

שבוע פרשת חיי-שרה

(5 - 11 November 17)

ט"ז - כ"ב מרחשון תשע"ח

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹתָ בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצָאֵינוּ,
וְצִאֲצָאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָמֵר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:**

**יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵינוּ אֱלֹהֵי וַיְחַנֵּךְ: יִשְׂאֵ
יְהוָה | פְּנֵינוּ אֱלֹהֵי וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם:**

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמוֹ עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנוּ אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על ידי ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשלי־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֵד:

**וְאַהֲבַתְּ אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לִבְּךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנְיֹךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּכְלָכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ, כָּכָל
לִבְבְּכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דַּגְנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְּךָ
לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתֶּם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בְּכֶם וְעִצַּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּכְלָכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לְתַת לָהֶם, בְּיַמֵּי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל בְּנָפְי בְּגָדֵיהֶם לְדוֹרָתָם,
וְנָתַנּוּ עַל צִיצַת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצַת,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרְיֵנִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְדָּה כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החרודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וַיִּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, הוֹמֵשׁ - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מהוויו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלאכה" (או בראשית־תוכות "לה'")) בצדוק ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

קמז.

שבחים גדולים להקדוש־ברוך־הוא והיאך דוד אמר בדין הוא לאהוב אותו על כל המנוחות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה נמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל הנמול שעשה עמו:

א אֲהַבְתִּי כִּי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנָיִ: ב כִּי־הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבִימֵי אַקְרָא: ג אֶפְפוּנִי | חֲבִלֵי־מָוֶת
וּמִצָּרֵי שְׂאוֹל מִצְּאוּנֵי צָרָה וַיִּגְזֹן אִמְצָא: ד וּבִשְׁמֵי־יְהוָה אַקְרָא אָנָּה יְהוָה מִלְטָה נַפְשִׁי: ה חַנּוּן יְהוָה
וַצַּדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מֵרַחֵם: ו שֹׁמֵר פְּתָאִים יְהוָה דַּלְתֵי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוֹכֵן נַפְשִׁי לְמִנוּחַיִכִי כִּי־יְהוָה גָּמַל
עָלַיִכִי: ח כִּי חֲלַצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינַי מִן־דְּמָעָה אֶת־רַגְלִי מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת
הַחַיִּים: י הֵאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עֲנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי אֲמַרְתִּי בַחֲפוּז פֶּלֶאֱדָרָם כְּזָב: יב מִה־אֲשִׁיב לִיהוָה
כָּל־תַּגְּמוֹלוֹתַי עָלַי: יג כּוֹס־יִשׁוּעוֹת אֲשָׂא וּבִשְׁמֵי יְהוָה אַקְרָא: יד גִּדְרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדַה־צָא לְכָל־עַמּוֹ:
טו יִקַּר בְּעֵינַי יְהוָה הַמְּוֹתָה לַחֲסִידָיו: טז אָנָּה יְהוָה כִּי־אֲנִי עֲבָדְךָ אֲנִי־עַבְדְּךָ בְּנ־אֲמַתְךָ פִּתְחַת לְמוֹסְרֵי:
יז לָךְ אֲזַבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבִשְׁמֵי יְהוָה אַקְרָא: יח גִּדְרֵי לִיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדַה־צָא לְכָל־עַמּוֹ: יט בַּחֲצֹרֹת |
בַּיִת יְהוָה בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

קיו.

מוזמר משני פסוקים רמז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הִלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שִׁבְחוּהוּ כָּל־הָאֲמִים: ב כִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסִדּוֹ וְאַמְת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז מ"ח, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו מיום ה' בו כותב ע"ד המצב בהעסק והחיכוכים בינו ובין... בהעסק...

בפרט זה עלי להוסיף, שרואים במוחש שההתרגזות בעניני עולם, לא רק שאינו מועיל אלא עוד מקלקל, ובפרט בהיחס שבין אחד לחבירו שכשהאחד מתרגז, מתרגז גם השני, ובשעת התגלות מדות הנה מכהה מוחין ושכל, ואח"כ חאפט מען זיך אז מען האט ניט געדארפט זאגען דעם ווארט, ונוסף עכ"ז העדר השלום איז ניט געזונט גם בעד העסק ולפעמים הן בגשמינות] והן ברוחניות, וכאשר יפעול בעצמו להיות יותר במוחין ומעט במדות, הנה בדרך ממילא יתגלו (וועלן זיך ארויסווייזן) דרכים איך להעמיד העסק ותהי" גם העבודה בהעסק כדבעי למהוי.

אחת מהטענות]יות שרואים אצל אברכים, שמחלקים בעולם הגשמי מן הרוחני (שבדקות דדקות הוא ענין היפך האמונה, דאמונת ה' אחד ושמו אחד הן בגשמיות והן ברוחניות) במילא נראה להם שאם העסק אינו כדבעי, צריך לחפש רק לתקן בנוגע להעסק עצמו, ואין חושבים אולי זה מפני שצריך למלאות מה בעניני תורה ומצות, שהם צנוור לפרנסה, וכאשר יהי חזק בשמירת שלשת השיעורים השוים לכל נפש, בחומש תהלים ותניא, הידועים, וגם בקביעות עתים לתורה נוסף על הנ"ל, בנגלה ובחסידות, הנה אז גם גשמיות העסק יהי הלך וטוב ובשמחה.

בברכה להצלחה ברו"ג לו ולזוגתו שיחיו.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ..... ב
 (ב) מזמורי תהלים קטז, קיז ..... ג
 (ג) מאמר ד"ה איתא במדרש פרשתנו
 שבת פרשת חיי-שרה, כ"ב מרחשון ה'תשמ"ח ..... ה
 (ד) משיחות ש"פ חיי-שרה, כ"ג מרחשון ה'תשמ"ח ..... י
 (ה) השלמות לשיחות, ש"פ חיי-שרה, כ"ב מרחשון ..... טז
 (ו) לקוטי שיחות פרשת חיי-שרה כד טו ..... כד
 (ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל
 ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל ..... לא
 (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת חיי-שרה ..... לב
 (ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת חיי-שרה ..... לג
 (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת חיי-שרה ..... נח
 (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
 לשבוע פרשת חיי-שרה ..... נט
 (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת חיי-שרה ..... סט
 (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם ..... עב
- שיעורי רמב"ם**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת חיי-שרה ..... עה
 (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת חיי-שרה ..... קעד
 (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת חיי-שרה ..... קצט
 (יז) נביאים וכתובים
 ישעיה פרק נא, איוב פרק לד ..... רא
- (יח) משניות – מסכת ביצה
 ביאור קהתי ..... רג
 (יט) עין יעקב מסכת תענית ..... רי
- (כ) מסכת סנהדרין עם ביאורים
 מדף קיב עד דף קיג ..... ריב
 (כא) מסכת מכות עם ביאורים
 מדף ב עד דף ו ..... רכ
מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:
 (כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
 אדמו"ר הזקן ..... רמה
 (כג) שולחן ערוך הלכות יום-טוב
 לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן ..... רמו
 (כד) תורה אור
 אדמו"ר הזקן ..... רמט
 (כה) שערי תשובה
 אדמו"ר האמצעי ..... רנא
 (כו) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
 אדמו"ר "צמח צדק" ..... רנד
 (כז) תורת שמואל תרל"ב
 אדמו"ר מוהר"ש ..... רנד
 (כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
 אדמו"ר מוהרש"ב ..... רנה
 (כט) ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)
 אדמו"ר מוהרי"צ ..... רנו
 (ל) ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק
 אדמו"ר מוהרי"צ ..... רנח
 (לא) אגרות קודש
 אדמו"ר מוהרי"צ ..... רס
 (לב) חומש לקריאה בציבור ..... רסא
 (לג) קריאה התורה למנחת שבת-קודש ..... רסט
 (לד) לוח זמנים לשבוע פרשת חיי-שרה ..... רע
 (לה) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש ..... רעא

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

43 'שיחתן של עבדי בתי אבות' דבריהם נאמרם באריכות ובפירוט, הרי
 44 מעלת פְּרֹשֶׁת אֲלִיעֶזֶר היא גם להיותה עוסקת בְּשֵׁדוּף יֶצְחָק
 45 וְרִבְקָה ולכן ראוי לכפול פרשה זו גם בגלל המעלה הנוספת שלה, מצד
 46 התוכן שלה). כִּי עֲנִין 'יחוד יֶצְחָק וְרִבְקָה' למטה מוֹרְהָ עַל
 47 'יחוד זְעִיר-אָנָּפִין וְנוֹקְבָא'

48 למעלה, כמבואר בקבלה וחסידות, שבע המידות (בעשר הספירות
 49 העליונות) נקראות 'זעיר אנפין', פנים
 50 זעירות (כי לגבי האור האלוקי המאיר
 51 במוחין ובוודאי שלגבי האור האלוקי
 52 שלמעלה מהספירות, האור המאיר
 53 במידות, הוא אור מועט ומצומצם)

54 ובחינת המידות נמשלה לזכר, בחינת
 55 המשפיע, וספירת המלכות (האחרונה
 56 מעשר הספירות) נקראת 'נוקבא' בחינת
 57 המקבל, המקבל את השפע מזעיר
 58 אנפין, ויש 'סדר השתלשלות' איך
 59 וכיצד ועד כמה יומשך האור מזעיר
 60 אנפין (המידות) ל'נוקבא' (ספירת
 61 המלכות), אך כאשר יש 'יחוד' בין שתי
 62 הבחינות הללו (ויש השפעה
 63 מהפנימיות והעומק של המידות ולא
 64 רק מהחיצוניות) יש תוספת אור וגילוי
 65 שְׂזָהוּ ה'יחוד', החיבור הפנימי בין
 66 ז"א ונוקבא, הוא תַכּוּן כְּלָלוֹת
 67 עֲבוּדַת כָּל אֶחָד וְאֶחָד
 68 מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁעַל-יְדֵי כָּל מִצְוָה
 69 פּוֹעֲלִים 'יחוד זְעִיר-אָנָּפִין
 70 וְנוֹקְבָא' וכפי שנהוג לומר (למנהג
 71 חב"ד פעם אחת בתחילת היום, ולפי
 72 נוסחאות אחרות לפני קיום כל מצווה)
 73 'לשם יחוד קודשא בריך הוא (המידות,
 74 ז"א) ושכניתיה (המלכות, נוקבא),
 75 והכונה היא שקיום המצוה ימשיך
 76 תוספת אור אלוקי, וּמִפִּינֵן
 77 ש'מַעֲשֶׂה אֲבוֹת מַעֲשֵׂיהֶם של
 78 אברהם יצחק ויעקב סימן לַבְּנִים',
 79 לעבודתם של בני ישראל בכל הדורות,
 80 לְכֵן בגלל החשיבות הרבה של עניין
 81 זה, שהוא כללות העניין של קיום המצוות הפועלות יחוד ז"א ונוקבא,
 82 הכְפֻלָּה בַתּוֹרָה פְּרֹשֶׁה זוּ הַמְדַבֶּרֶת בְּעֲנַן נִשְׂוָא יֶצְחָק
 83 וְרִבְקָה שהשיוך והיחוד ביניהם הוא כנגד יחוד ז"א ונוקבא למעלה.
 84

1 אִיתָא מובא בַמְדֻרַשׁ פְּרָשְׁתָנוּ¹ פרשת השבוע, פרשת חיי שרה
 2 (וְהוּבָא בַפְּרוּשׁ רַש"י עַל הַתּוֹרָה² על הכתוב בפרשתנו בדברי
 3 אליעזר עבד אברהם יאבוא היום) אָמַר רַבִּי אָחָא, יְפָה עדיפה יותר
 4 שִׂיחַתֵּן הַסִּפּוּרִים שֶׁל עַבְדֵי אֲבוֹת (נוסח אַחֵר³ בדברי המדרש
 5 עַבְדֵי בְּתֵי אֲבוֹת) כּוֹ' מֵתוֹרֵתֵן
 6 שֶׁל בָּנִים, שְׂהָרֵי פְּרָשָׁה שֶׁל
 7 אֲלִיעֶזֶר כְּפוּלָה בַתּוֹרָה, בַּפְּרֹשֶׁת
 8 הַשְּׁבֻעָה, פְּרֹשֶׁת חַיִּי שְׂרָה, הַתּוֹרָה
 9 מִסַּפְּרַת תְּחִילָה אֶת מַה שֶּׁהִתְרַחַשׁ עִם
 10 אֲלִיעֶזֶר מֵאֹז שֶׁאִבְרָהָם אָבִינוּ הֵטִיל עָלָיו
 11 אֶת הַשְּׁלִיחֹת לִמְצוּא אִשָּׁה לְיִצְחָק וְעַד
 12 שֶׁפָּגַשׁ אֶת רַבְקָה וְלֵאחֵר מִכֵּן כָּל
 13 הַפְּרָטִים חוּזְרִים וּנְכַפְלִים כֵּאֶשֶׁר
 14 אֲלִיעֶזֶר מִסַּפֵּר עַל כֵּךְ לִבְנֵי הַמִּשְׁפָּחָה
 15 שֶׁל רַבְקָה וְהִרְבָּה גּוֹפֵי תּוֹרָה
 16 הַלֵּכּוֹת רַבּוֹת דְּרַבָּיִים מְרַבִּיִּים בְּמִצְוֹת
 17 הַתּוֹרָה לֹא נִתְּנוּ אֶלָּא בְרַמְיִזָּה⁴
 18 בִּלְבָד, וְרַק בַּתּוֹרָה שֶׁבְעַל-פֶּה מִפּוֹרֵשׁ
 19 וּמְבוֹאֵר מֵהַ כּוֹנֵת הַדְּרָבִים בַּתּוֹרָה
 20 שְׁבִכְתּוּבָה.

21 וּמִבְּאֵר בַּדְּרוּשֵׁי מֵאַמְרֵי חֲסִידוֹת
 22 שֶׁל רַבּוֹתֵינוּ נִשְׂוָאֵינוּ אֲדַמּוּרֵי
 23 חֲב"ד (בְּמִאָּמַר אַדְמוּרֵי הֶזְקֵן
 24 הַנֶּדְרָפֵס ב'אֹר הַתּוֹרָה'
 25 לְהִצְמַח צְדָקָה עִם הַגְּדוּת
 26 הַצְּמִיחַ צְדָקָה⁵, וּבַתּוֹרָת
 27 חַיִּים' לַאֲדַמּוּרֵי הַאֲמַצְעֵי
 28 פְּרָשְׁתָנוּ⁶, וּבְדְרוּשֵׁים
 29 שֶׁלֹּאֲחֵרֵי-זֶה⁷ מֵאַמְרֵי חֲסִידוֹת שֶׁל
 30 רַבּוֹתֵינוּ נִשְׂוָאֵינוּ בְּדוּרוֹת הַבָּאִים), מָה
 31 שֶׁ"הִרְבָּה גּוֹפֵי תּוֹרָה לֹא נִתְּנוּ
 32 אֶלָּא בְרַמְיִזָּה" (כִּי "כִּי
 33 לְחַכְמֵי אֲרַמְיָא", כִּי כֵּאֶשֶׁר
 34 מְדוּבָר בְּחִסָּם, דִּי לְרַמּוּ לּוֹ וְאֵין צוּרְךָ
 35 לּוֹמַר לּוֹ אֶת הַדְּרָבִים בַּמְּפּוֹרֵשׁ⁸),
 36 וְאָף-עַל-פִּי-כֵן לְמִרּוֹת שְׂגוּפֵי
 37 תּוֹרָה' נִאֲמְרוּ רַק בְּרַמּוּ פְּרָשָׁה שֶׁל
 38 אֲלִיעֶזֶר כְּפוּלָה בַתּוֹרָה, הוּא
 39 מֵשׁוּם שֶׁפְּרָשָׁה שֶׁל אֲלִיעֶזֶר
 40 עֲנִינָה הוּא שְׂדוּף יֶצְחָק וְרִבְקָה (הֵינּוּ, דְּנוֹסָף לְכָלִּלוֹת
 41 הַחֲלֻקָּה הַהַבְּדֵל הַכְּלָלִי בֵּין "תּוֹרֵתֵן שֶׁל בָּנִים" וְ"שִׂיחַתֵּן שֶׁל
 42 עַבְדֵי בְּתֵי אֲבוֹת" הַמְּבֹאֵר בַּדְּרוּשֵׁים וּבִגְלַל הַמַּעֲלָה וְהִיתְרוֹן שֶׁל

בס"ד. שבת פרשת חיי-שרה,

כ"ב מרחשון ה'תשמ"ח.

בלתי מוגה

1 אִיתָא בַמְדֻרַשׁ פְּרָשְׁתָנוּ¹ (וְהוּבָא בַפְּרוּשׁ רַש"י
 2 עַל הַתּוֹרָה²) אָמַר רַבִּי אָחָא, יְפָה שִׂיחַתֵּן
 3 שֶׁל עַבְדֵי אֲבוֹת (נוסח אַחֵר³ עַבְדֵי בְּתֵי אֲבוֹת)
 4 כּוֹ' מֵתוֹרֵתֵן שֶׁל בָּנִים, שְׂהָרֵי פְּרָשָׁה שֶׁל אֲלִיעֶזֶר
 5 כְּפוּלָה בַתּוֹרָה, וְהִרְבָּה גּוֹפֵי תּוֹרָה לֹא נִתְּנוּ אֶלָּא
 6 בְרַמְיִזָּה⁴. וּמִבְּאֵר בַּדְּרוּשֵׁי רַבּוֹתֵינוּ נִשְׂוָאֵינוּ
 7 (בְּמִאָּמַר אַדְמוּרֵי הֶזְקֵן הַנֶּדְרָפֵס ב'אֹר הַתּוֹרָה'
 8 לְהִצְמַח צְדָקָה עִם הַגְּדוּת הַצְּמִיחַ צְדָקָה⁵,
 9 וּבַתּוֹרַת חַיִּים' פְּרָשְׁתָנוּ⁶, וּבְדְרוּשֵׁים שֶׁלֹּאֲחֵרֵי-
 10 זֶה⁷), מָה שֶׁ"הִרְבָּה גּוֹפֵי תּוֹרָה לֹא נִתְּנוּ אֶלָּא
 11 בְרַמְיִזָּה" (כִּי "כִּי לְחַכְמֵי אֲרַמְיָא בְרַמְיָא"⁸, וְאָף-עַל-
 12 פִּי-כֵן פְּרָשָׁה שֶׁל אֲלִיעֶזֶר כְּפוּלָה בַתּוֹרָה, הוּא
 13 מֵשׁוּם שֶׁפְּרָשָׁה שֶׁל אֲלִיעֶזֶר עֲנִינָה הוּא שְׂדוּף
 14 יֶצְחָק וְרִבְקָה (הֵינּוּ, דְּנוֹסָף לְכָלִּלוֹת הַחֲלֻקָּה בֵּין
 15 "תּוֹרֵתֵן שֶׁל בָּנִים" וְ"שִׂיחַתֵּן שֶׁל עַבְדֵי בְּתֵי
 16 אֲבוֹת" הַמְּבֹאֵר בַּדְּרוּשֵׁים, הַרִי מַעֲלַת פְּרֹשֶׁת
 17 אֲלִיעֶזֶר הֵיא גַם לְהִיּוֹתָה עוֹסֶקֶת בְּשֵׁדוּף יֶצְחָק
 18 וְרִבְקָה). כִּי עֲנִין 'יחוד יֶצְחָק וְרִבְקָה' מוֹרְהָ עַל
 19 'יחוד זְעִיר-אָנָּפִין וְנוֹקְבָא' שְׂזָהוּ תַכּוּן כְּלָלוֹת
 20 עֲבוּדַת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁעַל-יְדֵי כָּל
 21 מִצְוָה פּוֹעֲלִים 'יחוד זְעִיר-אָנָּפִין וְנוֹקְבָא',
 22 וּמִפִּינֵן ש'מַעֲשֶׂה אֲבוֹת סִמְּן לַבְּנִים", לְכֵן
 23 הַכְּפֻלָּה בַתּוֹרָה פְּרֹשֶׁה זוּ הַמְדַבֶּרֶת בְּעֲנַן נִשְׂוָא יֶצְחָק
 24 וְרִבְקָה.

(1) ב"ר פ"ס, ח. יל"ש פרשתנו רמז קט. (2) פרשתנו כד, מב. (3) ב"ר שם. (4) לשון פירש"י שם. (5) אוה"ת פרשתנו קכז, ב. ואל"ך. וראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ג ע' לו ואל"ך. לקו"ת ברכה צו, ד. (6) תו"ח קלה, א ואל"ך. קלז, ד ואל"ך. וראה גם תו"ח לך-לך עט, ד ואל"ך. (7) סה"מ תר"ס ע' כט. (8) ראה מדרש משלי פכ"ב. זהר ח"א כו, ב. ח"ג רכט, סע"ב. רפ, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וַיֹּשֶׁ לֵאמֹר, שְׁעֲנִנְךָ זֶה שְׁבֻכְלָלוֹת עֲבוֹדַת הָאָדָם, יְחִיד
2 זְעִיר־אֲנִי וְנוֹקְבָא', יְחִיד מְשֻׁפֵּעַ וּמְקַבֵּל', כַּמְבוֹאֵר לְעִיל,
3 יִשְׁנֵנו בְּפִרְטוּיֹת בְּכָל מְצוּהָ כְּלוֹמֵר, דְּבַר זֶה שְׂקִיִּים עֲבוֹדַת הָאָדָם
4 בְּאוּפֵן כְּלָלִי, קִיִּים בְּכָל אַחַת מֵהַמְצוּוֹת בְּאוּפֵן פְּרִטִי, כְּפִי שֶׁמִּשְׁיָךְ וּמְבֹאֵר.
5 הַצְּוִי (וְהַתִּינַת־כַּח) שֶׁל הַקְּרוֹשׁ־
6 בְּרוּךְ־הוּא מְלַמֵּעֵלָה עַל מַעֲשֵׂה
7 הַמְצוּהָ הִיא בְּחִינַת 'מְשֻׁפֵּעַ'
8 הַמְכוּוֹן כִּנְגַד בְּחִינַת 'זְעִיר אֲנִי'
9 (הַמִּידוּת), וְעֵצֶם הַמְצוּהָ הוּא
10 'הַמְקַבֵּל' הַקּוֹלֵט וּמְקַבֵּל אֶת הַצְּוִי,
11 הַמְכוּוֹן כִּנְגַד בְּחִינַת 'נוֹקְבָא' (סְפִירַת
12 הַמַּלְכוּת). וְנִמְצָא, שְׁמַעֲשֵׂה
13 הַמְצוּהָ קִיּוֹם הַמְצוּוֹה בְּפוּעַל (הַבָּא
14 עַל־יְדֵי הַצְּוִי, וְגוֹף הַמְצוּהָ
15 שֶׁהָרִי כֹדִי לַעֲשׂוֹת אֶת הַמְצוּוֹה בְּפוּעַל
16 צָרִיךְ לְפוּעַל חִיבוּר בֵּין הַצְּוִי
17 (לַמַּעֲשֵׂה) הוּא 'יְחִיד מְשֻׁפֵּעַ'
18 (הַצְּוִי) וּמְקַבֵּל' (עֵצֶם וְגוֹף
19 הַמְצוּהָ).
20 וְגַם בְּמְצוּהָ גּוֹפָא עֲצֵמָה יֵשׁ
21 שְׁנֵי עֲנִינִים⁹ שֶׁהֵם בְּרוּגְמַת שְׁתֵּי
22 בְּחִינּוֹת אֵלוֹ שֶׁל 'מְשֻׁפֵּעַ' וּמְקַבֵּל,
23 טַעַם וְכּוֹנֵנַת הַמְצוּהָ, וְהַמְצוּהָ
24 עֲצֵמָה. טַעַם (וְכּוֹנֵנַת הַמְצוּהָ)
25 הַתּוֹכֵן וְהַעֲנִיִּין שֶׁל הַמְצוּוֹה הוּא
26 בְּחִינַת 'מְשֻׁפֵּעַ', וְהַמְצוּהָ
27 עֲצֵמָה עֵצֶם וְגוֹף הַמְצוּוֹה הִיא
28 בְּחִינַת 'מְקַבֵּל' שֶׁקּוֹלֵט וּמְקַבֵּל אֶת
29 הַתּוֹכֵן הַרוּחָנִי שֶׁל הַמְצוּוֹה. וְנִמְצָא,
30 שְׁבֻכְלָלוּת הַמְצוּהָ (שְׁבֵה
31 בְּפוּעֵלָה הַמַּעֲשִׂית שֶׁל הַמְצוּוֹה
32 נְקָלָלִים וּמַתְחַבְּרִים וּמַתְחַדִּים יְחִד
33 טַעַם הַמְצוּהָ, וְהַמְצוּהָ
34 עֲצֵמָה) הוּא 'יְחִיד חִיבוּר פְּנִימִי
35 שֶׁל מְשֻׁפֵּעַ וּמְקַבֵּל'.
36 יְעוֹד זֹאת, עֲנִיִּין 'יְחִיד מְשֻׁפֵּעַ'
37 וּמְקַבֵּל' בֹּא לְיַד בִּיטוּי בְּכָל אַחַת
38 מֵהַמְצוּוֹת בְּדֶרֶךְ נוֹסֵף שְׁנֵים בְּאֶדָם
39 הַעוֹשֵׂה אֶת הַמְצוּהָ וְלֹא רַק
40 בְּמַצוּהָ עֲצֵמָה יִשְׁנֵנו שְׁנֵי עֲנִינִים,
41 פְּנִינַת הַמְצוּהָ כְּפִי שֶׁהָאָדָם מְכוּוֹן וְחוֹשֵׁב עַל הַתּוֹכֵן שֶׁל הַמְצוּוֹה וְעֲנִינָה
42 וְעֵשִׂית גּוֹף הַמְצוּהָ כְּפִי שֶׁהָאָדָם מְקִיִּים אֶת הַמְצוּוֹה בְּפוּעַל. פְּנִינַת

43 הַמְצוּהָ עַל יְדֵי הָאָדָם הִיא בְּחִינַת 'מְשֻׁפֵּעַ', וְעֵשִׂית הַמְצוּהָ
44 בְּפוּעַל הִיא בְּחִינַת 'מְקַבֵּל' שֶׁהָרִי הַתְּכֵלִית וְהַמְטֵרָה הִיא שֶׁהַמַּעֲשֵׂה
45 בְּפוּעַל יְהִיֶה מְתוּךְ הַכוּוֹנָה. נִמְצָא שְׁבֻכְלָלוּת הַמְצוּהָ וְקִיּוּמָה בְּפוּעַל
46 נִהְיָה נִפְעַל בְּפוּעַל 'יְחִיד מְשֻׁפֵּעַ וּמְקַבֵּל'.
47 וַיֹּשֶׁ לְהוֹסִיף בְּזֶה, דְּזֶה
48 שְׁבֻכְלָלוּת הַעוֹשֵׂה אֶת הַמְצוּהָ
49 יִשְׁנֵנו שְׁנֵי עֲנִינִים, פְּנִינַת
50 הַמְצוּהָ שֶׁהִיא בְּחִינַת הַמְשֻׁפֵּעַ
51 וְעֵשִׂית הַמְצוּהָ הִיא בְּחִינַת
52 הַמְקַבֵּל, וְלִכְּן כַּשָּׂדֵם מְקִיִּים מְצוּוֹה
53 הָרִי הוּא פּוֹעֵל יְחִיד מְשֻׁפֵּעַ וּמְקַבֵּל,
54 הוּא גַם בְּמַעֲשֵׂה הַנַּעֲשֵׂה בְּלֹא
55 פְּנִינָה, מְבִלִי שְׂבוּמֵן קִיּוֹם הַמְצוּוֹה
56 הָאָדָם יְכוּוֹן בְּלִבּוֹ וּבִמְחַשְׁבוֹתָיו עַל
57 הַתּוֹכֵן וְהַמַּהוּת שֶׁל הַמְצוּוֹה, שְׁהָרִי
58 גַם אִם אֵין לָאָדָם כּוֹוֵנָה בְּמַצוּוֹה יִשְׁבֵה
59 הַמְחַשְׁבָה הַגּוֹרְמַת לַמַּעֲשֵׂה
60 זֶה, נוֹסֵף עַל עֵצֶם הַמַּעֲשֵׂה
61 שֶׁהָרִי כָל אָדָם חוֹשֵׁב רַעַע לְפָנָיו שֶׁהוּא
62 עוֹשֵׂה מַעֲשֵׂה מְסוּיִים וּמַחֲשֵׁבָה זוֹ לְבַדָּה
63 הִיא בְּחִינַת מְשֻׁפֵּעַ, כִּךְ שֶׁגַם בְּקִיּוֹם
64 מְצוּוֹה לְלֹא כּוּוֹנָה, יֵשׁ הֵן בְּחִינַת
65 מְשֻׁפֵּעַ וְהֵן בְּחִינַת מְקַבֵּל.
66 וַיֹּשֶׁ לֵאמֹר הַבְּאוּר בְּזֶה, עֲנִיִּין
67 הַמְשֻׁפֵּעַ שְׂקִיִּים בְּמַחֲשֵׁבָה בְּלִבּוֹ,
68 לְלֹא כּוּוֹנָה, דְּהִנֵּה מְבֹאֵר בְּמִקּוֹם
69 אַחֵר בְּתוֹרַת הַחֲסִידוּת, לְגַבִּי כַּח
70 הַדְּבֹר, שֶׁכָּל דְּבֹר לֹא יוֹצֵא מִן
71 הַכֹּל, בָּא עַל־יְדֵי קְדִימַת
72 הַמְחַשְׁבָה¹⁰, תְּחִלָּה הָאָדָם חוֹשֵׁב
73 מֵה לְדַבֵּר, וְרַק אַחֵר כִּךְ הוּא מְדַבֵּר
74 וּמֵה שֶׁלְפָעֵמִים רוֹאִים שֵׁשׁ
75 מִי שְׁמֵדְבֵר בְּלִי הַכְנָה וְהַקְדָּמָה
76 שֶׁל מְחַשְׁבָה לְפָנָיו הַדְּבֹר, הָרִי זֶה
77 מְשׁוּם שֶׁהִיא זֶה הַעֲנִיִּין שְׂאוֹתוֹ
78 הוּא מְדַבֵּר עַכְשָׁיו לְלֹא מַחֲשֵׁבָה, הִיא
79 בְּמַחֲשֵׁבָתוֹ בְּזִמְנָן אַחֵר עֵבֶר,
80 וְהַדְּבֹר כַּתּוּב הוּא כְּתוּבָה מֵהַמַּחֲשֵׁבָה
81 הַחַיָּה. וְעַל־דֶּרֶךְ זֶה בְּרוּמָה לְהַסְבִּיר
82 זֶה לְגַבִּי כּוֹחַ הַדְּבֹר, יֵשׁ לֵאמֹר גַּם
83 בְּנוֹגֵעַ לְכַח הַמַּעֲשֵׂה, הוּא הַכּוֹחַ שֶׁל הָאָדָם שֶׁבּוֹ הוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בַּעַת
84 קִיּוֹם מְצוּהָ מַעֲשִׂית, דְּאֵף שֵׁשׁ מְצִיאוֹת שֶׁל מַעֲשֵׂה הַנַּעֲשֵׂה בְּלֹא

ועוד. וראה גם בנדר"ד – ד"ה א"ר אחא יפה שיחתן כו' תשמ"ז. לקו"ש ח"כ ע' 332 הערה 72. 9) ראה גם לקו"ת שלח מ, א. עטרת ראש דרוש לעשיית נח, סע"ב ואילך. ועוד. 10) ראה ד"ה מה רב טובך תרצ"ב פ"ו (סה"מ קונטרסים ח"ג ס"ע מ ואילך). סה"מ תש"ג ס"ע 20 ואילך. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ומשפיע ומקבל¹ כפי שהוא במעשה האבות, בשדוף יצחק
 2 ורבקה שגם בו בחינת המקבל היא העיקר, כפי שממשיך ומבאר. דהנה
 3 בענין שדוף יצחק ורבקה הרי המטרה בזה היתה, כמו
 4 שכתוב¹² בספר יהושע שהקדוש-ברוך-הוא אומר על אברהם אבינו,
 5 וארבה את זרעו ואתן לו את
 6 יצחק, וכתוב¹³ כי ביצחק
 7 יקרא לך זרע, דקאי ההבטחה
 8 כי ביצחק יקרא לך (לאברהם אבינו)
 9 זרע, מכוננת על יעקב שנוולד
 10 מיצחק¹⁴, ולא מישמעאל, בנו
 11 האחר של אברהם אבינו, וממנו
 12 מיעקב אבינו נולד כל עם
 13 ישראל, ונמצא שהמטרה והתכלית
 14 של שידוך יצחק ורבקה היא לידת עם
 15 ישראל מהאבות, אברהם יצחק ויעקב,
 16 והרי בענין זה שיצחק יולד את
 17 יעקב הרי עקר הלידה היתה
 18 על-ידי רבקה, שהיא
 19 ה'מקבל'. וכפשטות הענין,
 20 והעובדה שכך הוא בתוכן הענין, שיש
 21 יתרון ומעלה מיוחדת למקבל ביחס
 22 למשפיע, מובנת גם מזה שכך הוא גם
 23 במציאות בפועל דקמו שהענין
 24 של לידת הולד הוא מצד האב,
 25 אפשר שתהיה ההכנה
 26 והידיעה וההשערה איך יהיו
 27 התולדות, אבל הלידה עצמה
 28 בהתגלות ומציאות בפועל היא
 29 על-ידי האם, דהינו רבקה
 30 ומזה מוכן גם ברוחניות הענין, וגם
 31 בענין משפיע ומקבל בקיום המצוות
 32 שיש יתרון לענין המעשה (בחינת
 33 מקבל) על ענין הכוונה והמחשבה
 34 (בחינת משפיע).
 35 ויש לומר שפן שיש יתרון ומעלה
 36 מיוחדת במקבל, על המשפיע הוא
 37 לא רק בענין לידת בני ישראל
 38 מהאבות והאמהות כפשוטו אלא גם
 39 ברוחניות, בפעולה הרוחנית של
 40 האבות והאמהות על בני דורם "אברהם מגיד ומכניס תחת כנפי השכינה
 41 ומלמד להאמין בה" את האנשים, ושרה מגידת את הנשים"¹⁵,
 42 שפן היה גם ביצחק ורבקה שיצחק השפיע על האנשים ורבקה

1 פונה, למרות שבפועל יתכן שאדם יעשה מעשה מבלי הכנה והקדמה של
 2 כוונה על תוכן ומהות המעשה, ונוגע גם להלכה שיש מעשים גם
 3 בקיום המצוות הצריכים פונה, ובלא פונה אינם מועילים
 4 וכאלו לא נעשו, מפל-מקום בהכרח לומר שכל דבר הבא לידי
 5 מעשה, בהכרח שהיה לפני-
 6 זה במחשבה, שהרי אדם לא
 7 עושה שום פעולה בלי שתהיה לו
 8 קודם לכן לפחות מחשבה מסויימת על
 9 כך ואם נעשה כעת בלי
 10 מחשבה בעת הביצוע - על-
 11 ברחף צריך לומר שהיתה על
 12 זה איזו מחשבה לפני-זה
 13 כעבר. אלא שבנוגע להלכה
 14 הרי במקום שהמעשה חייב להיות
 15 ככוונה מחשבה זו שהיתה
 16 בזמן אחר ולא כעת, בשעת ביצוע
 17 המעשה בפועל, אינה מספיקה,
 18 ולכן המעשה אינו מועיל,
 19 אם לעפובא במקרים מסויימים
 20 הדבר מעכב והרי זה נחשב כאילו
 21 הפעולה לא נעשתה או רק
 22 לכתחלה איננה כראוי, ובדיעבד
 23 הפעולה כן נחשבת. וכמבאר
 24 במקום אחר, ואין פאן
 25 המקום להאריך בזה.
 26 ומפל זה מוכן, שכל מצוה
 27 בין אם קיום המצווה היה מתוך כוונה
 28 הראויה ובין אם קיום המצווה היה
 29 במחשבה בלבד, ובין אם קיום המצווה
 30 היה ללא מחשבה, על סמך כוונה או
 31 מחשבה שהייתה כעבר. וישנו יחוד
 32 משפיע ומקבל, והמצווה פועלת
 33 המשכה וגילוי של תוספת אור אלוכי.
 34 והנה בענין זה גופא עצמו
 35 ד'יחוד משפיע ומקבל'
 36 שבמצוות, הנפעל על ידי חיבור
 37 הכוונה והמחשבה שבמצווה (בחינת
 38 משפיע) עם מעשה המצווה (בחינת
 39 מקבל) הרי המעשה שפונה
 40 (בחינת המקבל) הוא העקר¹¹, כמאמר חכמינו ז"ל במשנה בפרקי אבות
 41 לא המדרש עיקר אלא המעשה, ויש לומר דוגמא לזה לענין זה
 42 שבחינת המקבל היא העיקר ביחוד המשפיע והמקבל, מענין יחוד

(11) אבות פ"א מ"ז. (12) יהושע כד, ג. (13) וירא כא, יב. (14) ראה נדרים לא, א. פירש"י ויצא כח, טו. וראה רמב"ם הל' נדרים פ"ט הכ"א. הל' מלכים פ"י ה"ז. (15) ב"ר פל"ט, יד. פפ"ד, ד. פירש"י לך-לך יב, ה.

ביאור בדרך אפשר

1 השפיעה על הנשים, **שׁוֹשׁ מַעֲלָה בַּפְּעוּלַת רִבְקָה** 'לגיייר' את הנשים
 2 על פעולתו של יצחק 'לגיייר' את האנשים. **וְהָגַם שְׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ**
 3 **זַ"ל**¹⁶ **הָאִישׁ דְּרָכּוֹ לְכַבּוֹשׁ כּוֹ**, כמבואר בגמרא שהאיש מצווה על
 4 מצות פריה ורבייה ואין האשה מצווה על כך שנאמר 'פרו ורבו ומלאו את
 5 הארץ וכבשוה' ו'איש דרכו לכבוש',
 6 ואין אשה דרכה לכבוש', ולכאורה
 7 משמע מזה שיעקר ענין הלידה, הן
 8 לידה כפשוטה והן לידה במובן של
 9 השפעה רוחנית שייך לאיש ולאשה,
 10 לא כמבואר כאן שיש יתרון ומעלה
 11 מיוחדת בפעולת האשה, בחינת
 12 המקבל, הן בלידה כפשוטה והן
 13 בהשפעה רוחנית ('מגייירת את הנשים')
 14 **מִכָּל-מְקוֹם אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ**¹⁷
 15 **אָדָם מְבִיא חֲטִיין, חֲטִיין פּוֹסֵס**
 16 **(בַּתְּמִיּהָ)**, (כמסופר בגמרא שרבי
 17 יוסי פגש את אליהו הנביא ואמר לו:
 18 כתיב 'אעשה לו עור' - במה אשה
 19 עורתו לאדם? אמר לו: אדם מביא
 20 חטין - חטין כוסס? [אלא הוא זקוק
 21 לעזרה של אשתו כדי לעשות
 22 מהחייטים לחם] פשתן - פשתן לובש?
 23 [אלא הוא זקוק לעזרה של אשתו כדי
 24 לעשות מהפשתן בגד] לא נמצאת
 25 מאירה עיניו ומעמידתו על רגליו?
 26 ואין האדם כוסס בשינוי את החייטים
 27 שהוא מביא מהשדה אלא **שְׁצָרִיקָה**
 28 **לְהִיּוֹת הָאִשָּׁה הָאוֹפָה אֶת**
 29 **הַלְחָם אֲשֶׁר עַל-יָדוֹ יַחֲיה**
 30 **הָאָדָם**¹⁸, **עַל-יָדֵי "מוֹצֵא פִי**
 31 **הַיָּי" שָׁבוּ**¹⁸, כמבואר בקבלה
 32 וחסידות על הכתוב בפרשת עקב 'כי
 33 לא על הלחם לברו יחיה האדם, כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם', שהאדם
 34 האוכל לחם לא שואב כוח וחיות מהלחם הגשמי עצמו אלא מהחיות האלקית
 35 'מוצא פי הוי' שממנה הלחם מתקיים. **וּמִזָּה** מהמבואר לעיל אודות מעלת
 36 האשה, בחינת המקבל, הן לגבי הלידה (גם כפשוטו וגם ברוחניות) והן לגבי
 37 הצורך של הבעל בעזרה שלה, **מוֹכֵן גַּם בְּנוֹגַע לְמַעֲשֵׂה הַמְצוּת,**
 38 **שְׁהַעֲקָר בְּזָה הוּא בְּחִינַת הַ'נוֹקְבָא' שָׁבוּ, הַמַּעֲשֵׂה הוּא**
 39 **הַעֲקָר** ויש לו יתרון ומעלה לגבי הכוונה והמחשבה שבמצוות, כמבואר
 40 לעיל.
 41 **וְהִנֵּה קָשָׁם שֶׁהוּא בְּשִׂדּוּף כְּפִשׁוּטוֹ, שְׁעַל-יָדוֹ מְקַיְמִים מַה**
 42 **שְׁפָתוֹב**¹⁹ **פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבֹּשׁוּהָ,** וכוונת

ביאור בדרך אפשר

השידוך מלכתחילה היא בבביל לבוא לתוצאה זו שבני האדם ימלאו את
 הארץ (העולם) ו'יכבשו' אותה, **עַל-דִּרְדָּרְזָה הוּא גַּם-כֵּן עַל-יָדֵי**
מַעֲשֵׂה הַמְצוּת, שפעולתו הרוחנית דומה לפעולה הרוחנית של שידוך,
 יחדו משפיע ומקבל, **שְׁעַל-יָדֵי שְׁלֵמוֹת מַעֲשֵׂה הַמְצוּת** כאשר
 מקיימים עבודה זו בשלימות
פּוֹעֲלִים בני ישראל **שְׁיִהֶיָה**
"מְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבֹּשׁוּהָ"
בְּפִשְׁטוּת, שכל הארץ (העולם)
 תהיה 'כבושה' לצד הקדושה **שְׁזָה**
 'הארץ' **כּוֹלֵל אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל**
כְּפִשְׁטוּתָהּ, שעד כניסת בני ישראל
 לארץ ו'כבוש' הארץ, היתה ארץ זו
אֶרֶץ שְׁבַעַה עֲמָמִין, ואחר כך
 היא 'נכבשת' על ידי בני ישראל,
וַיִּתֵּר עַל כֵּן, לא זו בלבד
 ש'כבושים' את ארץ שבעת העמים
 אלא **"יִרְחִיב ה' אֶת**
גְּבוּלְךָ"²⁰, על כיבוש אֶרֶץ
עֶשָׂר עַמְמִין, כּוֹלֵל קִינִי
קִינִיזִי וְקַדְמוֹנִי²¹, ארץ שלושה
 עמים נוספים על השבעה האמורים
וְעַד לְעֵנָן "מְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ
וּכְבֹּשׁוּהָ" כְּפִשׁוּטוֹ, שמלבד
 'כבוש' ארץ ישראל המורחבת לצד
 הקדושה, פועלים גם את עניין 'מלאו
 את הארץ' לגבי כל העולם כולו
שְׁזָהוּ כּוֹלֵל כָּל הָאָרֶץ הַלְזוּ
הַתַּחְתּוֹנָה שְׁאִין תַּחְתּוֹן
לְמַטָּה מִמֶּנָּה, כמבואר בספר
 התניא שתכלית הכוונה והמטרה של
 הבריאה לא נשלמת בבריאת העולמות
 העליונים כי לגביהם מצבם כעת הוא
 ירידה של האור האלוקי ממקורו כדי לברוא עולמות, אלא התכלית היא
 בריאת העולם הזה התחתון, העולם הגשמי שאין תחתון למטה ממנו,
 והכוונה והתכלית הוּו נשלמת על ידי **שְׁבַעַה** בארץ הגשמית התחתונה
עוֹשִׂים דִּירָה לּוֹ יִתְבַּרְךָ מקום ראוי להשראת השכינה וגילוי אלקות
בַּתַּחְתּוֹנִים²², **הֵינּוּ שֶׁהוּא יִתְבַּרְךָ דֵּר נִמְצָא וְחִי (אוֹן לְעַבֵּט**
 והוא חי) **בְּדִירָה**²³ וכמבואר בחסידות ששלימות עניין ה'דירה'
 בתחתונים' היא כאשר הקדוש-ברוך-הוא דר כאן למטה כמו שהוא למעלה,
 היינו שיש התגלות של עצמות ומהות האלקות ולא רק הארה מועטת, ועניין
 זה נפעל על ידי מעשה המצוות, **וַיִּקְרָם** כאשר העולם יהפוך להיות 'דירה'
 לקדוש-ברוך-הוא בעצמו, **מַה שְׁפָתוֹב**²⁴ בשיר השירים שהקדוש-ברוך-

(16) יבמות סה, ב. (17) שם סג, א ובפירש"י. (18) ע"פ עקב ח, ג. וראה ל"ת להאריז"ל עה"פ. לקו"ת צו יג, סע"ב ואילך. ועוד. (19) בראשית א, כח. (20) ראה יב, כ. שופטים יט, ח. (21) פירש"י שופטים שם, מספרי ראה שם. ועוד. (22) תניא רפ"ו. (23) ראה אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תרעט ואילך. ועוד. (24) שה"ש ה, א. וראה המשך באתי לגני ה'שי"ת.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הוא אומר לכנסת ישראל "באתי לגני אחותי כלה", ואמרו על כך
 2 חכמינו ז"ל במדרש "לגני לגנוני, מקום היחוד שלי למקום שהיה
 3 עקרי בתחלה" 25 למקום שבו היתה השראת השכינה בעולם בתחילת
 4 הבריאה (וכמבואר במדרש שם
 5 שהכוונה לכך שבתחילת הבריאה עיקר
 6 גילוי והשראת השכינה היתה בעולם
 7 הזה, ואחרי שנעשו כאן חטאים
 8 נסתלקה השכינה למעלה, עד לרקיע
 9 השביעי, ואחר כך עמדו שבעה
 10 צדיקים שבמעשיהם הטובים הורידו
 11 את השכינה בחזרה מרקיע לרקיע,
 12 ומשה רבנו שהוא השביעי (וכל
 13 השביעים חביבין) השלים את המשכת
 14 השכינה למטה בארץ בעת הקמת
 15 המשכן ואז חזר להיות עיקר גילוי
 16 והשראת השכינה בעולם כמו בתחילת
 17 הבריאה) ועוד זאת שהוא דווקא
 18 העולם הזה הגשמי נקרא גנו של
 19 הקב"ה, הינו לא רק בית דירה
 20 שהוא דבר המוכרח אלא אגן שהוא
 21 שהקב"ה מטייל בו בכיכול עם ישראל.
 22 ויש לומר, שזה ענין זה של התגלות ודירת השכינה בעולם באופן של
- תענוג, כביכול, קשור עם מה שהגילוי של האלוקות בעולם
 דלעתיד-לבא בימות המשיח, שאז תושלם במילואה התכלית והכוונה של
 דירה בתחתונים' תלוי בהפצת מעינות פנימיות התורה
 חוצה²⁷, כדברי מלך המשיח
 במענה לשאלת הבעל-שם-טוב 'אימתי
 קא אתי מר', מתי יבוא אדוני, שהרי
 גם למוד פנימיות התורה
 שהיא המעינות של תורת הבעל-שם-
 טוב נקרא בשם 'טיול בפרדס
 ובגן' (פמבאר ברמב"ם²⁸),
 כלומר אין הכוונה רק ל'כניסה' לפרדס
 (כלשון הגמרא 'ארבעה נכנסו
 לפרדס...') אלא ל'טייל' כלומר, לעסוק
 בענייני פנימיות התורה באריכות רבה
 ובהתבוננות מעמיקה עד לרמה כזו
 שהדבר גורם עונג, ומזה באים
 לענין 'באתי לגני', טיול
 בפרדס פנימיות התורה
 לעתיד-לבא, בימות המשיח,
 כשיהיה גלוי "תורה חדשה"²⁹, והקיצו ורננו שוכני
 עפר³⁰, יקיים בפועל היעוד של תחיית המתים וכל זה יהיה בעגלא
 דידן במהירות (לפי המושגים) שלנו ממש.

(25) שהש"ר עה"פ. (26) ראה גם שיחות שבהערה 28. (27) אגה"ק דהבעש"ט – נדפס בכש"ט (הוצאת קה"ת) בתחילתו. ובכ"מ. (28) הלי' יסוה"ת פ"ד הי"ג. וראה "הדרן" על הרמב"ם (משיחות י"ט כסלו והתוודעויות שלאח"ז תשל"ה) ס"א הערה 6 בשוה"ג. לקו"ש חכ"ו ע' 123. וש"נ. (29) ראה ויק"ר פי"ג, ג. (30) ישע"י כו, יט.

המשך ביאור למס' מכות ליום חמישי עמ' ב

- 1 עדים זוממים במלקות ארבעים, בנוסף לארבעים שלוקים משום
 2 'כאשר זום',
 3 מבארת הגמרא: ההוא מיבעי ליה – מקרא זה נצרך להם לאזהרה
 4 לעדים זוממין. דהיינו, נאמר בתורה עונש לעדים זוממים 'ועשיתם
 5 לו כאשר זום לעשות לאחיו, אך כלל הוא בידינו שלא ענש
 6 הכתוב אלא אם כן הזהיר, ואם כן יש לברר, היכן הזהירה
 7 התורה לעדים זוממים. וסוברים חכמים שיש ללמוד אזהרה זו
 8 מן המקרא 'לא תענה ברעך עד שקר', שהזהיר הכתוב לעדים
 9 שלא יעידו שקר, ואם יעברו על אזהרה זו יקיימו בהם את
 10 העונש 'ועשיתם לו כאשר זום לעשות לאחיו. ולפי סוברים
 11 חכמים שמקרא זה לאזהרה הוא בא, נמצא שאי אפשר ללמוד
 12 דימנו לחייב עוד ארבעים מלקות, ועל כן הם סוברים שאם
 13 העידו על אדם שחייב מלקות, אין הם לוקים שמונים אלא
 14 ארבעים.
- שבה הגמרא ומבררת: ורבי מאיר הסובר שמקרא זה של 'לא
 תענה' יש ללמוד לחייב עוד ארבעים מלקות לעדים זוממים,
 בנוסף לארבעים שהם לוקים משום 'כאשר זום', אם כן אזהרה
 לעדים זוממין מנא ליה.
 מבארת הגמרא: אפר רבי ורביה, נפקא ליה – הוא לומד זאת מן
 המקרא (דברים יט ב) 'והנשארם ישמעו ויראו ולא יוסיפו עוד',
 שמקרא זה בפרשת עדים זוממים נאמר, והרי הוא מזהיר את כל
 העם שיראו בעונשם של עדים זוממים אלו, למען יראו, וילמדו
 שלא לעשות כמעשיהם.
 שבה הגמרא ומבררת: ורבינן הסוברים שיש ללמוד אזהרה לעדים
 זוממים מן המקרא 'לא תענה' מדוע אין הם סוברים כרבי מאיר,
 שיש ללמוד זאת מן המקרא 'והנשארם ישמעו ויראו'.
 מבארת הגמרא: ההוא מיבעי ליה – המקרא 'והנשארם ישמעו
 ויראו ולא יוסיפו' נצרך הוא לשיטת חכמים

בס"ד. משיחות ש"פ חיי שרה, כ"ג מרחשון ה'תשמ"ח

16 כולם, ובהדגשה יתירה כאשר קורין בתורה פרשת
17 חיי-שרה - שעניני העבודה צריכים לחדור בכל
18 כחות הנפש, רצון ותענוג, מוחין ומדות, באופן
19 "כולן שוין לטובה".

20 ובפרטיות יותר - לא רק בנוגע למשך כל ימי
21 חייו, אלא גם בעבודת כל יום ויום, ובכל עבודה
22 ופעולה שבמשך היום, ולדוגמא: כשניעור משנתו
23 ומתבונן שה' נצב עליו כו'¹⁰ - הרי זה חודר בכל
24 כחות נפשו, רצון ותענוג¹¹, מוחין ומדות, עד
25 למעשה בפועל¹², ועד"ז בכל עבודה ופעולה
26 שבמשך היום, בכל יום ויום, ובכל משך ימי חייו,
27 שעיי"ז נעשית עבודתו באופן ד"בא בימים"¹³, יומין
28 שלימין¹⁴, ויתירה מזה - ש"כולן שוין לטובה", כפי
29 ש"יורש"¹⁵ כל אחד ואחת מישראל מאברהם ושרה
30 (הראשונים מהאבות והאמהות של כאו"א
31 מישראל)¹⁶, כמדובר בארוכה בהתוועדות
32 שלפנ"ז¹⁷.

33 **ב. אמנם, עדיין צריך להבין:**

34 א) מעלת השלימות בקכ"ז היא, בפשטות, גם
35 אצל כל הצדיקים; והחידוש בשרה, שאצלה בא זה
36 בגילוי גם בזמן גשמי. וצריך להבין, מהו הטעם
37 שענין זה בא בגילוי ב"חיי שרה" דוקא, ולא אצל
38 אברהם!?

39 ב) הפסוק "ויהיו חיי שרה גו'" הוא, בפשטות,
40 הקדמה לפסוק שלאחריו - "ותמת שרה"¹⁸, ופרטי

1 א. על הפסוק¹ "ויהיו חיי שרה, מאה שנה
2 ועשרים שנה ושבע שנים, שני חיי שרה" - מבואר
3 בדרושי חסידות² כולל ובמיוחד - דרושי בעל יום
4 ההולדת³ דכ"ף מרחשון⁴, אשר בשנה זו נשלמו
5 קכ"ז שנה שלון ש"מאה שנה" קאי על בחי' הרצון
6 והתענוג, "עשרים שנה" קאי על בחי' המוחין
7 (חו"ב), ו"שבע שנים" קאי על בחי' המדות (ז'
8 מדות)⁵.

9 כלומר, המספר קכ"ז שנה מורה על שלימות
10 העבודה - בכל כחות הנפש, הן כחות המקיפים -
11 רצון ותענוג, והן כחות הפנימיים - מוחין ומדות,
12 שבכולם נעשית העבודה בתכלית השלימות⁶ -
13 כולן שוין לטובה"⁷.

14 וענין זה מהווה הוראה ולימוד⁸ לכל אחד
15 ואחת? מישראל - הוראה נצחית, בכל הזמנים

(1) ריש פרשתנו.

(2) ראה לקר"ת ר"פ ברכה. תו"ח ואוה"ת ריש פרשתנו. ד"ה
ויהיו חיי שרה תרמ"ג. תרע"ה. עטר"ת. ועוד.

(3) וידוע גודל העילוי דיום הולדת - ש"מזלו גובר" (ראה
ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח, ובקה"ע שם).

(4) והעילוי והשלימות ("ויכולו") עד לבחי' התענוג (ראה
אוה"ת בראשית מב, נ ואילך. ועוד) - ביום הש"ק הזה. ובפרט
כשכ"ף מרחשון חל ביום החמישי, "קמי שבתא" (פסחים קו,
סע"א), ויתירה מזה - בתוך ג' ימים הנחשבים (בכמה ענינים)
נקודה אחת [ולדוגמא: כל פחות משלשה כלבוד דמי (רמב"ם)
הל' שבת פ"טו ה"ח]. הבדלה ושמו"ת עד יום ג' (שו"ע אדה"ז
סרצ"ט ס"ח. סרפ"ה, ס"ה). ועוד].

(5) ועפ"ז יומתק גם דיוק הלשון "מאה שנה ועשרים שנה"
לשון יחיד, ו"שבע שנים" לשון רבים (נוסף על המבואר בדרושי
חסידות על הכתוב) - דמכיון שעיקר העבודה בזמן הזה היא
בענין המדות (ראה הערה הבאה), לכן בעבודת המדות (שבע)
מודגש יותר ענין הפרטים, "שבע שנים" לשון רבים, כפי שמבאר
אדמו"ר האמצעי (ראה שער היחוד פ"ד ואילך) שצ"ל התבוננות
פרטית דוקא.

(6) באופן השייך בזמן הזה - שהרי עיקר העבודה בזמן הזה
היא בבנין המדות, ולעיתיד-לבוא תהי' השלימות דעבודת
המוחין, עד לשלימות העבודה דרצון ותענוג (ראה ד"ה אל תצר
את מואב לאדהאמ"צ), אלא שאעפ"כ כדי שעבודת המדות תהי'
בשלימותה, צ"ל גם בזמן הזה העבודה דמוחין, רצון ותענוג,
אשר עיי"ז זוכים לשלימות העבודה דמוחין, רצון ותענוג -
לעיתיד-לבוא.

(7) פירש"י עה"פ.

(8) שהרי טעם אבות סימן ונתנית כח) לבנים" (ראה
תנחומא לך-לך ט. ועוד), נוסף לכך שכל עניני התורה הם הוראה
- תורה מלשון הוראה (ראה רד"ק לתהלים יט, ח. זח"ג נג, ב.
ועוד).

(9) ובהדגשה יתירה בנוגע לנשים - מכיון שהלימוד הוא
משורה, אשה בישראל, הראשונה מד' האמהות של כל אחד ואחת.

(10) שו"ע אדה"ז או"ח בתחילתו (מהדו"ב - ס"א ס"ד.
מהדו"ק - רס"א). סידור אדה"ז בתחילתו. ועוד.

(11) ובפשטות - שאין לך תענוג גדול יותר מלהיות לפני מלך
מלכי המלכים הקב"ה.

(12) להעיר גם מהמבואר בדרושי ר"ה (סידור עם דא"ח) שער
התקיעות רמד, ג ואילך) בנוגע לחידוש ההתהוות, שאף שהתהוות
העולם היא מבחי' המדות, שבעת ימי הבנין, מכל-מקום צ"ל
החידוש מהשורש ומקור הכי ראשון, מפנימיות התענוג כו'.

(13) פרשתנו כו, א.

(14) ראה זהר פרשתנו קטט, א. וראה ד"ה ואברהם זקן תשמ"ו
(סה"מ מלוקט ע' תנא). וש"נ.

(15) ולכן, אף שזוה"ע הכי נעלה, "נפלאות" גו' רחוקה גו'
מעבר לים גו' (ולכאורה) - הרי זה שייך לכאו"א מישראל. מכיון
ש"ביירושה" אין נפק"מ במעמדו ומצבו של ה"יורש".

(16) שהרי "אין קורין אבות אלא לשלושה, ואין קורין אמהות
אלא לארבע" (ברכות טז, ב).

(17) שיחת ש"פ וירא ס"ז ואילך.

(18) פרשתנו כג, ב.

27, ובאופן שגם העבודה בעולם חדורה בכל כחות הנפש, השלימות של קכ"ז שנה.

ד. עפ"ז יש לבאר גם שההוראה מ"חיי שרה" היא - בפרשה שמסופר בה אודות פרטי המאורעות שאירעו לאחרי פטירתה:

מכיון שעיקר החידוש של שרה הוא ההמשכה והפעולה בגדרי העולם, נמצא, שאמיתת הענין ד"חיי שרה" הוא - כשרואים שגם לאחרי הסתלקותה מעלמא-דין, נמשכים כל עניני עבודתה ופעולתה כמקודם, ואדרבה, ביתר שאת וביתר עוז²⁸, שמזה מוכח שעבודתה ופעולתה היו באופן שחדרו גם בגדרי העולם, שלכן, נשארו בו באופן של קביעות (גם לאחרי פטירתה).

וענין זה בא לידי ביטוי בהמשך המאורעות שבפרשה, ובכללות - (א) קבורת שרה, (ב) נישואי יצחק ורבקה (ע"י מילוי שליחותו של אליעזר לחרן), כדלקמן.

ה. קבורת שרה:

"ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון"¹⁸, ובהמשך לזה, "ויקם אברהם גו' וידבר אל בני חת גו' תנו לי אחוזת קבר גו' שמעוני ופגעו לי בעפרון בן צוחר, ויתן לי את מערת המכפלה"²⁹, וסיום הענין³⁰ - "וישקול אברהם לעפרון את הכסף אשר דיבר באזני בני חת, ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר", "ויקם שדה עפרון גו' והמערה אשר בו גו' לאברהם למקנה לעיני בני חת", "ואחרי-כן קבר אברהם את שרה אשתו אל מערת שדה המכפלה על פני ממרא היא חברון בארץ כנען".

ונמצא, שמיתת שרה (שאז הוצרך אברהם לקנות אחוזת קבר בארץ כנען) פעלה התחלת כיבוש ארץ ישראל:

1 הענינים אודות קבורתה כו'. ועד"ז המשך הפרשה, שליחותו של אליעזר על-דבר השידוך דיצחק ורבקה, עד לנישואי יצחק ורבקה, "ויביאה האהלה שרה אמו גו' וינחם יצחק אחרי אמו"¹⁹ - מאורעות שהיו לאחרי פטירת שרה. ולכאורה, מכיון שכל עניני התורה הם בתכלית הדיוק - היתכן שהשלימות ד"חיי שרה" היא בפרשה שכל תוכנה הוא על-דבר מאורעות שהיו לאחרי פטירתה של שרה, שהם נעשים חלק מפרשה ששמה (המורה על תוכנה של הפרשה כולה)²⁰, חיי שרה"!!

ג. ויש לומר הביאור בזה²¹:

12 ידוע החילוק שבין אברהם ושרה - שאברהם 13 מצ"ע הוא למעלה ממציאות העולם, "אברם הוא 14 שכל הנעלם מכל רעיון"²². ואילו שרה, בחי' נוקבא, מלכות, שורש בחי' הזמן והמקום²³, גדרי העולם - ענינה הוא להמשיך ולפעול את עניניו של 17 אברהם²⁴ בגדרי העולם דוקא²⁵.

18 ומכיון שעיקר העבודה היא לפעול בגדרי העולם דוקא, לעשות לו ית' דירה בתחתונים, 20 בעוה"ז הגשמי שאין תחתון למטה ממנו²⁶ - נרמזת 21 שלימות העבודה ב"חיי שרה" דוקא, שגם העבודה 22 בעולם התחתון צריכה להיות בכל כחות הנפש, 23 בבחי' המדות, בבחי' המוחין, וגם בבחי' הרצון 24 והתענוג, כאמור, "מאה שנה ועשרים שנה ושבע 25 שנים".

26 ועד"ז בנוגע להוראה ולימוד בעבודת כאו"א 27 מישראל - ששלימות העבודה היא בענין ד"חיי 28 שרה" דוקא, היינו, לפעול בעולם דוקא, ע"י בחי'

(19) שם כד, סז.

(20) אף שהטעם הפשוט הוא מפני שהתיבות "חיי שרה" הן התיבות המייחדות התחלת פרשה זו משאר פרשיות התורה - ראה לקו"ש ח"ה ע' 57 ואילך. ועוד.

(21) כהבא לקמן - ראה גם לקו"ש ח"ה ס"ע 339 ואילך. חט"ו ע' 147 ואילך.

(22) ראה תו"א ר"פ לך-לך. ובכ"מ.

(23) ראה שהיהו"א פ"ז (פב, א).

(24) ולכן, גם פרטי הענינים שבהמשך הפרשה שנעשו ע"י אברהם - הם חלק מפרשת "חיי שרה".

(25) להעיר גם ממ"ש באברהם "כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחרי"ו (וירא יח, יט) - ששלימות עבודתו של אברהם היא, כשנמשך גם ב"בניו"ו (ו"ביתו, זו אשתו" (ריש יומא), ובאופן ד"ידעתי" - לשון ציבה (פירשי"י עה"פ), בחי' הרצון והתענוג (ראה סה"מ מלוקט ע' רה ואילך. וש"ג), כולל גם "ידעתי" כפשוטו, בחי' הדעת, שלימות המוחין, "יתקע מחשבתו בחוזק כו'", שעי"ז נעשה גם הולדת המדות (תניא ספ"ג).

(26) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (27) להעיר, שאף שעיקר העבודה דבירור העולם - "מלאו את הארץ וכבשוה" - היא ע"י אנשים דוקא, כמארו"ל (יבמות סה, ב) "איש דרכו לכבוש ואין אשה דרכה לכבוש", ובלשון הכתוב (במדבר א, ב"ג. ועוד) "כל זכר . יוצא צבא בישראל", - הרי, השלימות בזה נעשית ע"י האשה דוקא, ע"ד מארו"ל (יבמות סג, א) "אדם מביא חיטין חיטין כוסס (בתמי"י) כו', נמצא (האשה) מאירה עיניו ומעמידתו על רגליו".

(28) להעיר גם ממאמר הזהר (ח"ג עא, ב) "צדיקא דאתפטר אשתכה ככולהו עלמין יתיר מבחיהו", "שגם בזה העולם המעשה . . אשתכח יתיר" (אגה"ק ס"ו דך וביאורו).

(29) פרשתנו כג, ג ואילך.

(30) שם, טז ואילך.

26 בנישואי יצחק ורבקה, באה לידי ביטוי פעולתה של
27 שרה בלידת יצחק, חינוכו וכו', באופן של
28 המשך וקיום נצחי בעולם - עי"ז ש"ויביאה יצחק
29 האהלה שרה אמו גו" (והרי היא דוגמת שרה
30 אמו)⁴⁰, עד לשלימות ענין הנישואין - ואלה
31 תולדות יצחק גו" (כפי שקורין בתפילת מנחה),
32 קיום ההבטחה "כי ביצחק יקרא לך זרע"⁴¹, "הרבה
33 ארבה את זרעך וגו'"⁴².

34 כלומר, אמיתות ושלימות ענין "חיי שרה" הוא,
35 כאמור, שהענינים שבהם הי' כל חיותה בעלמא -
36 דין, חודרים בגדרי העולם ונשארים בו בקיום
37 נצחי, ולכל לראש - בנוגע ללידת יצחק, "שרה
38 אשתך יולדת לך בן . . והקימותי את בריתי אתו
39 גו"⁴³, "ביצחק (ולא כל יצחק, אלא יעקב דוקא)⁴⁴
40 יקרא לך זרע", אשר ענין זה בא לידי ביטוי בפועל
41 ממש בנישואי יצחק ורבקה, שע"ז נעשה הקיום
42 של עם ישראל לכל הדורות.

43 ולכן, ענין נישואי יצחק ורבקה - עם היותו
44 לאחרי פטירתה של שרה, הרי זה חלק וענין עיקרי
45 ב"חיי שרה"⁴⁵.

46 ז. ההוראה מכל האמור לעיל בנוגע למעשה
47 בפועל:

48 נוסף על האמור לעיל שעבודת כל אחד ואחת
49 מישראל צ"ל באופן של שלימות, שחדורה בכח
50 הרצון והתענוג, מוחין ומדות, ע"ד ובדוגמת "מאה
51 שנה ועשרים שנה ושבע שנים, שני חיי שרה",

1 גם לאחרי שהבטיח הקב"ה לאברהם "לזרעך
2 אתן את הארץ הזאת"³¹, "ביום ההוא כרת ה' את
3 אברם ברית לאמר, לזרעך נתתי את הארץ הזאת גו'
4 את הקיני ואת הקניזי ואת הקדמוני וגו'" ("עשר
5 אומות")³², והיתה גם פעולתו של אברהם "קום
6 התהלך בארץ לארכה ולרחבה"³³ כדי לקנותה³⁴ -
7 מכל-מקום לא הי' הדבר באופן גלוי לעין כל, שגם
8 אומות העולם יכירו בדבר³⁵.

9 אמנם, ע"י שרה נפעל התחלת כיבוש הארץ
10 באופן גלוי לעיני אומות העולם - שהרי, בשביל
11 קבורת שרה נעשתה מערת המכפלה שב"קרית
12 ארבע"³⁶ היא חברון" "לאברהם למקנה לעיני בני
13 חת לכל באי עירו".

14 ויתירה מזה - באופן שאף אחד אינו יכול
15 לערער בדבר, מכיון שאברהם קנה את מערת
16 המכפלה בכסף מלא, ובלשון חז"ל³⁷ "שלשה
17 מקומות אין אומות העולם יכולים להנות את
18 ישראל לומר גזולים הן בידכם"³⁸, ואלו הן: מערת
19 המכפלה כו' דכתיב וישמע אברהם אל עפרון
20 וישקול אברהם לעפרון".

21 ונמצא, שבסיפור קבורת שרה מודגש ענינה
22 העיקרי של שרה - פעולתה בעולם, התחלת כיבוש
23 הארץ - שלכן, נעשה זה חלק מ"חיי שרה".

24 ו. נישואי יצחק ורבקה - החל מסיפור שליחותו
25 של אליעזר³⁹:

(31) לך-לך יב, ז.

(32) שם טו, יח"ט ובפירש"י.

(33) שם יג, יז.

(34) ראה ב"ק ק, א. וראה לקו"ש חט"ו ע' 100 ואילך. וש"נ.

(35) ואדרבה - "ההכנעני אז בארץ", הי' הולך וכובש את ארץ ישראל מזרעו של שם כו" (לך-לך יב, ו ובפירש"י).

(36) "ע"ש ד' זוגות שנקברו שם איש ואשתו, אדם וחווה כו" (פירש"י ריש פרשתנו), היינו, שגם מקום קבורת אדם וחווה - שמהם יצאו כל בני האדם, גם שבעים אומות העולם - שייך לישראל (וראה גם לקו"ש חט"ו ע' 148 ואילך).

(37) ב"ר פ"ט, ז.

(38) משא"כ בנוגע לכל ארץ ישראל, שיש אפשרות שאוה"ע יאמרו "לסטים אתם", וצריכים להשיב להם "כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים", "כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו" (פירש"י ר"פ בראשית).

(39) להעיר, שגם בנוגע לאליעזר מודגש עילוי הפעולה בעולם דוקא - שהרי הטעם ש"פרשה של אליעזר כפולה בתורה", אף ש"הרבה גופי תורה לא ניתנו אלא ברמיזה" (פירש"י פרשתנו כד, מב), הוא מצד השייכות ד"שיחתן של עבדי אבות" ל"שיחה" של הקב"ה בבריאת העולם ע"י "עשרה מאמרות" (נתבאר בארוכה

בלקו"ש ח"כ ע' 330 ואילך. וש"נ. וראה גם לקו"ש ח"ל ע' 94, ס"ז).

(40) פרשתנו כד, סז ובפירש"י.

(41) וירא כא, יב.

(42) שם כב, יז (הובא בפירש"י פרשתנו כד, ס). ולהעיר גם ממש"ש (יהושע כד, ג) "וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק", "יצחק" בגימטריא "ארכה" (ראה אוה"ת בא ע' רמט ואילך).

(43) לך-לך יז, יט.

(44) נדרים לא, א. פירש"י ויצא כח, טו. וראה רמב"ם הל' נדרים פ"ט הכ"א. הל' מלכים פ"י ה"ז.

(45) להעיר גם מהסמיכות ד"מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שע"י בשורת העקידה שנודמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט, פרוחה נשמתה ממנה ומתה" (פירש"י ריש פרשתנו), שאצל שרה לא הי' נתינת-מקום לענין עקידת יצחק (משא"כ אצל אברהם), עד כדי כך, שבגלל בשורת העקידה ("שנודמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט") פרוחה נשמתה - די"ל, שהסיבה לכך היא מפני שכל ענינה הי' לפעול בעולם דוקא, שלכן בהכרח שתהי' מציאותו של יצחק באופן הנשמה בגוף דוקא (משא"כ אברהם, שלקח את יצחק לעקידה, והלך בשמחה כו').

31 הוא יוכל לעשות עוד יהודי, "פרו ורבו", טופח
 32 על-מנת להטפיע⁵⁶, וכן הלאה, עד סוף כל העולם.
 33 (ב) הפעולה בחלקו בעולם - לברר ולזכך חלקו
 34 בעולם, עד שעושה ממנו ארץ ישראל⁵⁷, עד
 35 לכיבוש וירושלם ארץ ישראל כפשוטה, ובלשון
 36 הכתוב בפרשתנו - בפרטי סיפור נישואי יצחק
 37 ורבקה - "וירש זרעך את שער שונאיו"⁵⁸, אשר
 38 התחלת כיבוש ארץ ישראל באופן גלוי לעין כל,
 39 היא בקשר לקבורת שרה במערת המכפלה⁵⁹ (כנ"ל
 40 ס"ה).
 41 ובשניהם - צ"ל העבודה באופן ד"מאה שנה
 42 ועשרים שנה ושבע שנים⁶⁰, בכל פרטי הכחות
 43 כו', שלימות העבודה.
 44 וכאשר העבודה היא באופן האמור - בוודאי
 45 שמצליחים בכל ענינים אלו, ולא עוד, אלא
 46 שהעולם עצמו עוזר ומסייע, כמודגש בשני
 47 הענינים: מערת המכפלה - ש"בני חת" אמרו
 48 לאברהם "נשיא אלקים אתה בתוכנו וגו'"⁶¹,
 49 ונישואי יצחק ורבקה - שקפצה לו הארץ⁶².
 50 ה. והנה, בהמשך להאמור אודות מערת
 51 המכפלה ב"קרית ארבע היא חברון" - יש להזכיר
 52 ולהדגיש עוד פעם אודות שייכותה של ארץ ישראל
 53 לעם ישראל:
 54 כאשר מדברים עם אומות העולם אודות ארץ
 55 ישראל - יש להדגיש עוד פעם ועוד פעם שארץ
 56 ישראל היא "נחלת עולם" ל"עם עולם" מ"אלקי
 57 עולם", ע"פ מ"ש ב"תורת עולם" - שבה מאמינים
 58 גם אומות העולם - שהקב"ה הבטיח לאברהם
 59 אבינו בכרית בין הבתרים "לזרעך"⁶³ נתתי את הארץ

1 הנה עוד זאת, שהעבודה צריכה להתבטא גם בפרטי
 2 הענינים שאודותם מסופר בפרשת "חיי שרה".
 3 (א) נישואי יצחק ורבקה ע"י שליחותו של
 4 אליעזר - ובהקדמה:
 5 בהמשך להמדובר לעיל⁴⁶ אודות ענין
 6 השליחות, שכאו"א מישראל הוא "שלוחו של אדם
 7 (העליון) כמותו"⁴⁷, שממלא את שליחותו של
 8 הקב"ה לעשות לו ית' דירה בתחתונים - יש ללמוד
 9 מהשליחות הראשונה שאודותה מסופר בתורה -
 10 השליחות ששלח אברהם את אליעזר על-דבר
 11 השידוך של יצחק ורבקה⁴⁸, עד לענין הנישואין,
 12 שתכליתו ומטרתו - "פרו ורבו ומלאו את הארץ
 13 וכבשוה"⁴⁹ - "תולדות יצחק", "ביצחק יקרא לך
 14 זרע", היינו, עבודתם של ישראל בכירור העולם
 15 לעשות לו ית' דירה בתחתונים.
 16 וההוראה מזה בנוגע לפועל - שכאו"א מישראל
 17 צריך לעשות כל התלוי בו כדי לפעול את הענין
 18 ד"פרו ורבו" (ע"ד ובדוגמת שליחותו של אליעזר
 19 לפעול את השידוך והנישואין והתולדות של יצחק
 20 ורבקה) ברזחניות⁵⁰, כידוע⁵¹ פתגם כ"ק מו"ח
 21 אדמו"ר שהמצוה הראשונה בתורה, "פרו ורבו",
 22 משמעותה, שכל יהודי צריך לעשות עוד יהודי -
 23 לקרבו לתורה ומצוותי', כמארז"ל⁵² "כל המלמד
 24 בן חבירו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו,
 25 שנאמר⁵³ ואלה תולדות אהרן ומשה, וכתוב⁵⁴ ואלה
 26 שמות בני אהרן, לומר לך, אהרן ילד ומשה לימד,
 27 לפיכך נקראו על שמו".
 28 ועד כדי כך, שהולך אפילו ל"חזן" - "חרון אף
 29 של מקום בעולם"⁵⁵, תחתון שאין תחתון למטה
 30 ממנו - כדי למצוא שם יהודי ולפעול עליו שגם

(56) ל' חז"ל - ברכות כה, ריש ע"ב. ועוד.
 (57) להעיר מפתגם הצ"צ (אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תפה) "עשה נאן (בחו"ל) ארץ ישראל.
 (58) כד, ס.
 (59) להעיר מאוה"ת פרשתנו ק"ח, ב, שמערת המכפלה "רומזת לג"ע התחתון והעליון, וזהו שתי גנות זו על גב זו והיורק בנתיים כו' - שיפור היוםי ברמב"ם (הל' שכנים פ"ד ה"ט).
 (60) להעיר שגם בנוגע לארץ ישראל ישנם פרטי דרגות אלו, כדלקמן ס"י.
 (61) פרשתנו כג, ו.
 (62) פירש"י שם כד, מב.
 (63) ליצחק דוקא, כפי שפעלה שרה - "לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק" (וירא כא, יו"ד). וכמ"ש בסיום פרשתנו (כה, ה"ו). "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, ולבני הפלגשים גו' נתן אברהם מתנות וישלחם גו'".

(46) שיחת ש"פ וירא ס"ז.
 (47) ברכות לד, ב במשנה. וש"נ. וראה לקו"ת ויקרא א, ג. ובכ"מ.
 (48) להעיר גם מגודל החביבות ד"פרשה של אליעזר ש"יפה כו' מתורתן של בנים" - מכיון ששליחותו של אליעזר בענין נישואי יצחק ורבקה שייכת לכללות כל התורה, כמבואר בארוכה בדרושי חסידות (נסמן בלקו"ש ח"ל ע' 49, ס"ז).
 (49) בראשית א, כח.
 (50) נוסף על הענין הכי עיקרי ד"פרו ורבו ומלאו את הארץ כפשוטו ממש - לידת בנים ובנות.
 (51) לקו"ד ח"ד תשמ"ו, א. סה"ש תש"א 45 ואילך.
 (52) סנהדרין יט, ב. הובא בפירש"י עה"פ.
 (53) במדבר ג, א.
 (54) שם, ב.
 (55) פירש"י ס"פ נח.

29

*

ט. ויש להוסיף, שכל האמור לעיל מודגש יותר
בשנה זו - שנת "הקהל":

(א) הענין ד"מאה שנה ועשרים שנה ושבע
שנים" - שכל פרטי הכחות, מדות, מוחין, רצון
ותענוג, מתחברים ומתאחדים בכל ענין של עבודה,
באופן ש"כולן שוין לטובה", שזהו תוכן הענין
ד"הקהל" בעבודתו הפרטית של כאו"א מישראל
(כמדובר גם בהתוועדות שלפנ"ז⁷⁴).

(ב) שליחותו של כאו"א מישראל לפעול ענין
של שידוך ונישואין עד ל"פרו ורבו" (דוגמת
שליחותו של אליעזר בענין נישואי יצחק ורבקה)
- תוכן הענין ד"הקהל" כפשוטו. "הקהל את העם,
האנשים והנשים והטף גו' ליראה את ה'
אלקים"⁷⁵, חיבור ואחדות כל ישראל, כולל גם כל
הדרגות שבישראל, אפילו יהודי שנמצא ב"חרן"
כו' (כנ"ל ס"ז).

(ג) כיבוש הארץ (החל מחברון) - שהרי מצות
"הקהל" נוהגת (בביהמ"ק) רק בזמן שישראל
יושבין על אדמתם⁷⁶, ובזה גופא, הרי כשניתוסף
בכיבוש הארץ, לא רק ארץ שבע אומות, אלא גם
קניני קניזי וקדמוני ש"עתידים להיות ירושה
לעתידי"⁷⁷, ניתוסף גם ב"כל יושביה עליה", שאז
נעשה גם הענין ד"הקהל" - שלכמה דעות נוהג רק
כש"כל יושביה עליה"⁷⁸ - בשלימות עוד יותר
(כמדובר גם בהתוועדות שלפנ"ז⁷⁹).

וענין נוסף בשנה זו - שנת תשמח - הדגשה
מיוחדת שכל עניני העבודה האמורים צריכים
להיות בשמחה דוקא⁸⁰, שע"ז ניתוסף ביתר שאת
וביתר עוז בכל עניני העבודה, עד לאופן של
פריצת גדר, מכיון ששמחה פורצת גדר⁸¹.

(74) שיחת ש"פ וירא סי"א.

(75) וילך לא, יב"ג.

(76) חינוך מצוה תריב.

(77) פירש"י לך-לך טו, יט. וראה רמב"ם הל' רוצח ושמירת

נפש פ"ח ה"ד.

(78) ראה 'קובץ הקהל' (ירושלים תשל"ג) ע' כד ואילך. אנציק' תלמודית ערך הקהל ס"ע תמד. וש"נ.

(79) שיחת ש"פ לך-לך ס"ח.

(80) להעיר גם מהשייכות לפרשת השבוע - נישואי יצחק

ורבקה, כידוע ששמחת נישואין היא עיקר ושלמות השמחה

(סה"מ תרנ"ז ע' רעט ואילך).

(81) ראה בארוכה סה"מ תרנ"ז ס"ע רג ואילך.

1 הזאת, מנהר מצרים עד הנהר הגדול נהר פרת, את
2 הקיני ואת הקניזי ואת הקדמוני וגו'", "עשר
3 אומות", "ברצונו נטלה מהם ונתנה לנו", החל
4 מחברון, שקנה אברהם אבינו בכסף מלא, כנ"ל.

5 וכאן המקום להזכיר שישנו מי שאמר דברים
6 הנ"ל מבלי להתפעל מאומות העולם, ואשרי חלקו
7 כו', ובוודאי ימשיך בדרך זו, כולל ובמיוחד - שלא
8 להתפעל מה"גוי' שקייט" שנשארה עדיין אצל מתי-
9 מספר מישראל ש'פוחדים' לומר דברים כהווייתם
10 אודות בעלותם הבלעדית של ישראל על ארץ
11 ישראל מצד הבטחתו של הקב"ה, אשר ההשפעה
12 עליהם היא - ע"ז שמגלים אצלם את השייכות של
13 ישראל עם הקב"ה בפועל ובגלוי (ע"י קיום התומ"צ
14 כו') ובדרך ממילא, גם השייכות של ישראל⁶⁴ עם
15 ארץ ישראל⁶⁵.

16 וברור הדבר שכאשר אומרים דברים אלו
17 בתוקף הראוי, ב"גאון יעקב"⁶⁶ - הרי, מכיון
18 שהולכים בכח התורה הנצחית⁶⁷, בוודאי שיפעלו
19 הדברים פעולתם אפילו אצל אומות העולם,
20 ועאכו"כ אצל ישראל, ובאופן שמנצחים כל
21 המניעות ועיכובים כו' - כמרומז בשם "ישראל"⁶⁸,
22 ע"ש "כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל"⁶⁹,
23 ולא עוד אלא שאפילו בנוגע לבחינת "יעקב",
24 מלשון "יעקב"⁷⁰ - הרי, מכיון שיש בו (והוא
25 ה'ראש' של שמו) ה'יו"ד (יו"ד עקב⁷¹), נקודת
26 היהדות, אזי "יעקב הלך לררכו ויפגעו בו מלאכי
27 אלקים"⁷², "של חוצה לארץ כו' ושל ארץ
28 ישראל"⁷³.

(64) נוסף לכך שאצלם גופא נעשה הענין ד"ארץ ישראל" -
"שרצתה לעשות רצון קונה" (ב"ר פ"ה ח), גם ברצון הגלוי,
נוסף לרצון הפנימי דכאו"א מישראל ש"רוצה להיות מישראל . .
לעשות כל המצוות כו' (רמב"ם הל' גירושין ספ"ב).

(65) להעיר גם ממארז"ל (תנחומא ראה ח) "יבואו ישראל
שבאו לחלקי וינחלו את הארץ שבאה לחלקי כו'".

(66) ל' הכתוב - תהלים מז, ה.

(67) וי"ל ש"נצחית" גם מלשון נצחון.

(68) ד"אע"פ שחטא ישראל הוא" (סנהדרין מד, רע"א),

ועאכו"כ מי שלא חטא, או עשה תשובה כו'.

(69) וישלח לב, כט.

(70) כולל גם שהעבודה (בפועל ובגלוי) היא רק בבחי' העקב,
מעשה בפועל, משא"כ השלימות מדמות ומוחין עד לרצון ותענוג
(השלימות דק"ז שנה, כנ"ל בארוכה).

(71) קה"י ערך ישראל. וראה תו"א ויצא כא, א. וישב כט, א.

ובכ"מ.

(72) ויצא לב, ב.

(73) פירש"י שם, ג.

26 ("מאה שנה ועשרים שנה")⁹⁰.
 27 ובפרט ע"י ההוספה במעשינו ועבודתנו בעניני
 28 "הקהל" ושמחה: שמחה - שפורצת כל הגדרים,
 29 החל מגדרי הגלות, עד ל"אלה"⁹¹ תולדות פרץ גוי'
 30 ישי⁹² הוליד את דוד⁹³, דוד מלכא משיחא,
 31 ו"הקהל" - שעי"ז גם מקדימים את פעולתו של
 32 הקב"ה (מדה כנגד מדה⁹⁴), ואתם⁹⁵ תלוקטו לאחד
 33 אחד בני ישראל⁹⁶, "קהל גדול ישובו הנה"⁹⁷,
 34 ורוקדים כולם יחד בשמחת הנישואין של כנסי'
 35 עם הקב"ה⁹⁸, וכמארז⁹⁹ ש"עתיד הקב"ה לעשות
 36 מחול לצדיקים כו' וכל אחד ואחד מראה באצבעו,
 37 שנאמר¹⁰⁰ ואמר ביום ההוא, הנה אלקיני זה גוי' זה
 38 ה' קויניו לו נגילה ונשמחה בישועתו", במהרה
 39 בימינו ממש.

1 י. ויה"ר שבעמדנו בש"ק פרשת חיי שרה, יקבל
 2 כאו"א החלטות טובות (ובפרט במעמד הציבור
 3 כולו⁸²) בנוגע לכל הענינים האמורים לעיל,
 4 והעיקר, לקיימן בפועל ממש, וכאמור, בוודאי
 5 שמצליחים בכל ענינים אלו, כלשון הכתוב
 6 בפרשתנו⁸³ "וה' הצליח דרכי", עד להצלחה
 7 שלמעלה מדרך הטבע, באופן נסי. כאמור, ש"קפצה
 8 לו הארץ".
 9 והעיקר - שעי" מעשינו ועבודתנו בכל
 10 הענינים האמורים, ממהרים ומזרזים עוד יותר את
 11 הגאולה האמיתית והשלימה באופן ש"קפצה לו
 12 הארץ" - "מדלג על הקץ"⁸⁴, נוסף לכך שכבר "כלו
 13 כל הקיצין"⁸⁵, ועד שכבר סיימו גם את "צחצוח
 14 הכפתורים" (כלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא
 15 דורנו⁸⁶).

16 ואז יהיו כל הענינים האמורים בתכלית
 17 השלימות - שלימות העם, ע"י עבודת השליחות
 18 בענין ד"פרו ורבו" (שליחותו של אליעזר בענין
 19 נישואי יצחק ורבקה), שלימות התורה ומצוותי,
 20 עי"ז שהעבודה היא בכל כחות הנפש, "מאה שנה
 21 ועשרים שנה ושבע שנים", ושלימות הארץ, כולל
 22 גם "ירחיב ה' אלקיך את גבולך"⁸⁷, לא רק ארץ
 23 שבע אומות, כנגד שבע מדות ("שבע שנים"), אלא
 24 גם ארץ קיני קניזי וקדמוני⁸⁸, כנגד "ג'
 25 ראשונות"⁸⁹, כתר (רצון ותענוג) חכמה ובינה

הרצון, תענוג). ועד"ז במנין עשר האומות, מונה הכתוב תחילה
 "את הקיני ואת הקניזי ואת הקדמוני", ג' ראשונות, ואח"כ שבע
 אומות (כנגד ז' מדות), מלמעלה למטה. אלא, שמכיון שהעבודה
 בפועל היא מלמטה למעלה (ז' מדות, ואח"כ ג'ר) - "לא נתן
 להם אלא שבעה גוים . . . והשלושה . . . עתידים להיות ירושה
 לעתיד".

90 ראה ד"ה אל תצר את מואב לאדהמ"צ - מאמרי אדהמ"צ
 ע"ס דברים בתחילתו.
 91 רות ד, יח"כב.

92 ר"ת "יחד שבטי ישראל", אהבת ישראל ואחדות ישראל
 ש"הוליד את דוד" מלכא משיחא - מכיון שעי" ביטול סיבת
 הגלות (היפך דאהבת ישראל (ראה יומא ט, ב)) בטל בדרך ממילא
 המסובב, הגלות (ראה שיחת ליל ב' דהג הסוכות ס"ב).

93 להעיר גם מסיום וחותרם ההפטרטה - "יחי אדוני המלך
 דוד לעולם" (מלכים"א א, לא).

94 סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

95 ישעי' כו, יב.

96 ראה גם שיחת ליל שמח"ת ס"ח.

97 ירמי' לא, ז.

98 ראה שמו"ר ספט"ו.

99 תענית בסופה.

100 ישעי' כה, ט.

82 ראה קונטרס החלצו תרנ"ט פ"י (סה"מ תרנ"ט ע' סא).
 83 כד, נר.

84 ראה פסיקתא רבתי פ' החודש ז'. שהש"ר פ"ב ח (א).

85 סנהדרין צו, ב.

86 שיחת שמח"ת תרפ"ט.

87 שופטים יט, ח.

88 פירשי' עה"פ.

89 ואולי י"ל מפני שהסדר בתורה הוא באופן דלמעלה
 למטה - "ברצונו כו' נתנה לנו", בחי' הרצון (כולל גם פנימי

כל ענייני התורה (גם סיפורי התורה) הם הוראות לכל אחד ואחד מישראל, ובפרט מעשה אבות (ואמהות) שהם סימן (ונתינת כוח)
 לבנים.

ממאמר שבת-פרשת חיי שרה, ה'תנשא"א

השלמות לשיחות דלעיל

בסעיף א, בענין שלימות קכ"ז שנה:

1 ויש להוסיף ולהדגיש שענין זה שייך גם בנוגע לקטנים - אף שבגדרי ההלכה יש לקטן רק מעשה
2 בלבד¹, הרי גם אצלו שייך ענין של מדות, רצון ותענוג, ואפילו שכל - לפי-ערכו, כמובן.

3 ובפרט על-פי המדובר לעיל² אודות הענין ד"בא בימים", יומין שלימין, גם ביחס לג' שנותיו
4 הראשונות של אברהם לפני שהכיר את בוראו, שבהם נעשה ההכשר וההכנה להכרת הבורא כו' - שמיד
5 בצאתו לאויר העולם "התחיל לשוטט בדעתו"³, על-דרך שמצינו⁴ שלפני המבול "כשהיתה אחת מהם
6 יולדת.. היתה אומרת לבנה צא והבא לי צור כו'", היינו, שמיד בצאתו לאויר העולם היתה יכולה להיות
7 פעולה הקשורה עם שכל והבנה כו'.

8 ואף שענין זה היה לפני החטא, או אצל אברהם אבינו שהיה בדרגה כמו לפני החטא - הרי, הירידה
9 שעל-ידי החטא פעלה רק בדרגות וענינים השייכים לעבודה (לאחרי מתן-תורה כו'), כלומר, במקום
10 ששייך ענין העליה (על-ידי העבודה) יכול להיות ענין של פגם וירידה כו'. מה-שאינ-כן בנידון-דידן,
11 השנים שלפני תחילת העבודה, לא פעלה ירידת החטא (בפנימיות הענינים כו').

12 שם, בנוגע לקריאת פרשת חיי-שרה בתורה:

13 ובקריאת הפרשה גופא - קריאה בציבור, בברכות לפניה ולאחריה של שבעה קרואים, ונוסף לזה, גם
14 ברכות הקרוא השמיני - מפטיר, כולל גם ברכות ההפטרה.

15 ולהעיר, שהוספת קרוא שמיני, שהיא מצד התגברות חושך הגלות - הגזירה שלא לקרוא בתורה,
16 שכתוצאה מזה נקבע ונשאר המנהג להפטיר בנביאים מעין הפרשה⁵ - קשורה גם עם מעלת הגאולה
17 שנעשית על-ידי ירידת הגלות, כידוע⁶ שהענינים של ימות המשיח קשורים עם מספר שמונה, כמאמר
18 רבותינו ז"ל⁷ "כינור של מקדש של שבעת נימין היה.. ושל ימות המשיח שמונה".

19 בהערה 12, בענין ההתהוות מבחינת המדות:

20 בנוגע לשבע המדות גופא - לא רק מדת המלכות, שורש ומקור המקום והזמן, אלא כל שבע המדות,
21 כולל ובמיוחד מדת החסד, "יומא דאזיל עם כולהו יומין"⁸.

22 ולהעיר גם מהמדובר בהתוועדות שלפני-זה⁹ במאמר הזוהר¹⁰ "אמר ליה רבי יהודה לרבי יוסי, פתח
23 פומך ולעי באורייתא, דהא שכינתא אשתכח גבך", ובהערות אאמו"ר¹¹ ש"רבי יוסי הוא בחינת מלכות..
24 ולכן שכינתא שהיא בחינת מלכות אשתכח גבי רבי יוסי דוקא.. אך היה צריך שרבי יהודה יאמר לו
25 פתח פומך, כי הרי רבי יהודה הוא בחינת חסד כו'", היינו, שגם בחינת המלכות צריכה להיות חדורה
26 בבחינת החסד דוקא.

(7) ערכין יג, ב.
(8) ראה זח"ג קג, א-ב. קצא, ב. הנסמן בלקו"ש ח"ה ע' 174
בשוה"ג.
(9) שיחת ש"פ וירא ס"ל.
(10) ח"א קטו, ב.
(11) לקוטי לוי"צ ריש ע' עג.

(1) ראה חולין יב, ב ואילך. רמב"ם הל' טומאת אוכלין ספ"ג.
פי"ג ה"ד. פי"ד ה"ב. הל' כלים רפ"ב. פ"ח הי"א.
(2) שיחת ש"פ וירא ס"ח ואילך.
(3) רמב"ם הל' ע"ז פ"א ה"ג. וראה שיחה הנ"ל הערה 88.
(4) ב"ר פל"ו, א. ויק"ר פ"ה, א.
(5) ראה שו"ע אדה"ז או"ח הל' שבת וסרפ"ד.
(6) ראה קונטרס משיחות ש"פ וישב תשמ"ז בסופו. וש"נ.

1 בהערה 15, שכל אחד ואחד הוא יורש:

2 ולהעיר ממאמר המשנה¹² "על כרחך אתה חי", ועל-אחת-כמה-וכמה שלא שואלים אצלו מי
3 להוולד (שבזה תלוי ענין הירושה).

4 ומה שמצינו שהועילה תפילה בכיוצא בזה, "ואחר ילדה בת ותקרא את שמה דינה"¹³, מאי ואחר..
5 לאחר שדנה לאה דין בעצמה ואמרה: "ב שבטים עתידין לצאת מיצקב כו', אם זה זכר לא תהא אחותי
6 רחל כאחת השפחות, מיד נהפכה לבת"¹⁴, היינו, שהזכר שהיה אמור להוולד ללאה, נולד לרחל - כבר
7 מתרצת הגמרא¹⁴ "אין מזכירין מעשה נסים".

8 בסעיף ה, אודות קנין מערת המכפלה באופן גלוי גם לעיני אומות העולם:

9 ואדרבה, מבחינה מסויימת הרי זה גלוי אצל אומות העולם עוד יותר מאשר אצל ישראל - שהרי את
10 סכום הכסף, "ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר"¹⁵, קיבלו הם:

11 בסעיף ז, אודות העבודה בענין שידוך יצחק ורבקה, וכיבוש הארץ:

12 ולהעיר, שבשניהם ישנה הדגשה מיוחדת אודות נתינת-כח מלמעלה: בנוגע לכיבוש הארץ - "ברצונו
13 כו' נתנה לנו", ובנוגע שידוך יצחק ורבקה - שהרי כללות ענין השידוך הוא באופן ש"בת קול יוצאת
14 ואומרת כו"¹⁶.

15 בסעיף ח, אודות הדיבור על בעלות בני ישראל על ארץ ישראל:

16 ולהעיר, שהדיבור בזה היה בשמחת-תורה, בעת ה'הקפות'.

17 שם, שאשרי חלקו, ובוודאי ימשיך כו':

18 ואף שאינני יודע אם וכיצד יגיעו דברים אלו אליו - הרי בוודאי ש"מזליה חזי"¹⁷, ויימשך גם בגילוי,
19 עד למעשה בפועל.

20 שם, יו"ד, נקודת היהדות:

21 ובלשון הידוע: "די פינטעלע איד". וכפי שידוע כל אחד ואחד מישראל, אפילו קטן שבקטנים,
22 שהיו"דין שבסידור הם שם השם.

23 בסעיף י, בעמדנו בשבת-קודש פרשת חיי-שרה:

24 ובשבת-קודש גופא - לא רק 'מעלי שבתא', אלא גם 'יומא דשבתא', שאז עושים "קידושא רבה"¹⁸.
25 ולהעיר, שאף שהטעם ש"קראוהו קידושא רבה, הוא לכינוי כמו שקורין לסמיא סגי נהור"¹⁹, כי
26 הקידוש הארוך הוא בליל שבת, ולא ביום - יש לומר, שענין זה הוא מצד עילוי יום השבת לגבי ליל
27 שבת, שאז אין צורך באריכות הנוסח כו'.

28 וכיומא דשבתא גופא, הרי זה לאחרי חצות היום, שאז נוסף גם העילוי ד"רעוא דרעוין"²⁰.

(17) ראה מגילה ג, א. וש"נ.

(18) רמב"ם הל' שבת פכ"ט ה"י.

(19) מגיד משנה שם.

(20) ראה המשך תרס"ו ריש ע' תקמה.

(12) אבות ספ"ד.

(13) ויצא ל, כא ובפירש"י.

(14) ברכות ס, א.

(15) פרשתנו כג, טז.

(16) סוטה ב, א. וש"נ.

1 ועל-פי האמור לעיל אודות העילוי ד"קידושא רבה", שאין צורך בנוסח הקידוש הארוך של ליל שבת
 2 - הרי, בסעודה שלישית במנחת שבת מודגש עילוי גדול עוד יותר, שאין צורך בענין של קידוש כלל.
 3 ויש לומר דוגמא לדבר - העילוי ד'הקפות' לגבי ניסוך המים וניסוך היין, אף (ואדרבה - בגלל) שאינו
 4 מן התורה, ואפילו לא מדברי סופרים, כ-אם מנהג בלבד²¹.
 5 ועילוי נוסף בזמן מנחת שבת - מצד הסמיכות למוצאי שבת, אשר מלבד העילוי שנמצאים יחד עם
 6 המלך, "ללוות את השבת כו' כדרך שמלויין את המלך"²² - ישנו גם העילוי ד"סעודתא דדוד מלכא
 7 משיחא"²³, כלומר, סעודה גשמית הקשורה עם משיח צדקנו.

8 שם, בענין שלימות העם ושלימות התורה:

9 ובזה גופא - לא רק כמו שהיה בזמן 'בית שני', או אפילו בזמן 'בית ראשון', לאחר שהגלה סנחריב
 10 את עשרת השבטים, או אפילו לפני-זה, בזמן מלכות שלמה, "וישב שלמה על כסא ה'"²⁴, אלא שלימות
 11 נעלית עוד יותר - מכיון ש"הקיצו ורננו שוכני עפר"²⁵, כל בני ישראל שבכל הדורות, כולל גם אלו
 12 שמעבר לנהר סמבטיון²⁶. ועל-דרך-זה בנוגע לשלימות התורה - לא רק השלימות שהיתה בזמן שלמה,
 13 שלימות החכמה²⁷ (שלימות שפעלה אפילו בירור הניצוצות מרחוק, כמו מלכת שבא, שבאה והביאה
 14 עמה את ניצוצות הקדושה²⁸), אלא שלימות נעלית יותר - "תורה חדשה מאתי תצא"²⁹, אשר מזה נמשך
 15 גם בעניני העולם - "השמים החדשים והארץ החדשה"³⁰.

16 וכל זה נעשה על-ידי "מעשינו ועבודתינו" - כמודגש גם בהמשך הכתוב "כן יעמוד זרעכם ושמכם",
 17 דקאי על עניני העבודה בזמן הזה שעל-ידם פועלים שמים חדשים וארץ חדשה³¹, ובפשטות כפסק-דין
 18 הרמב"ם³² שעל-ידי "מצוה אחת" - "הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות, וגרם לו ולהם
 19 תשועה והצלה". ובפרטיות, בנוגע לגילוי "תורה חדשה" - על-ידי לימוד התורה בזמן הזה, "תלמודו
 20 בידו"³³, שעל-ידי-זה זוכים ללימוד "תורה חדשה מאתי תצא"³⁴.

21 שם, הערה 89 בסופה:

22 אלא שאף-על-פי-כן, גם עכשיו שייך ענין 'ג' ראשונות", כמודגש גם בלשון הכתוב "ירחיב ה' אלקיך
 23 את גבולך", היינו, שאין זה דבר חדש לגמרי, כ-אם הרחבת הענין שהיה כבר לפני-זה.

24 * * *

25 יא. מאמר דיבור-המתחיל "אמר רבי אחא, יפה שיחתן" כו'.

26 * * *

27 יב. נהוג בכל התועדות ביום השבת-קודש ללמוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, ענין
 28 בהערות אאמו"ר על הזוהר בפרשת השבוע, והלכה בשיעור היומי ברמב"ם.
 29 בנוגע לפירוש רש"י - נתעכב על אחד הענינים שהעירו אודותיו, בפסוק³⁵ "ואברהם זקן בא בימים",

(28) ראה תו"א בראשית ו, רע"א. ובכ"מ.

(29) ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

(30) ישע"י סו, כב.

(31) ראה לקו"ת שה"ש בסופו. ובכ"מ.

(32) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(33) פסחים נ, א. וש"נ.

(34) ראה לקו"ש חכ"ד ע' 570 הערה 19, וע' 580 הערה 8.

וש"נ.

(35) פרשתנו כד, א.

(21) לקו"ת דרושים לסוכות פ, סע"ג. סידור (עם דא"ח) שער הסוכות בסופו (רסט, ב). ובכ"מ.

(22) שו"ע אדה"ז אור"ח הל' שבת ס"ש ס"ב.

(23) פע"ח שער השבת ספכ"ד. סידור הארז"ל בכוונת הבלה ומו"ש.

(24) דה"א כט, כג.

(25) ישע"י כו, יט.

(26) ראה ב"ר פע"ג, ו.ועוד.

(27) ראה מ"א ה, יא. שם, כו.

1 דלכאורה אינו מובן: מהו החידוש כאן לאחר שכתב נאמר בפרשת וירא³⁶ "ואברהם ושרה זקנים באים
2 בימים", ובמכל-שכן וקל-וחומר: אם קודם לידת יצחק היו אברהם ושרה זקנים באים בימים, אז לאחר
3 עקידת יצחק בהיותו בן ל"ז שנה³⁷ - כעבור ל"ח שנה - על-אחת-כמה-וכמה שאברהם היה זקן בא
4 בימים! ועל-פני-זה היה רש"י צריך לבאר מהו החידוש במה שכתוב בפרשתנו "ואברהם זקן בא בימים".
5 ועוד כמה דיוקים בזה כו', כפי שיתבאר לקמן.

6 יג. בנוגע להערות אאמו"ר על הזוהר, הנה בהמשך להמדובר בתקופה האחרונה אודות אריכות הגלות,
7 שכבר "כלו כל הקיצין", ולכן צועקים בני ישראל "עד מתי" - נתעכב על מאמר הזוהר בסיום פרשתנו³⁸
8 אודות הגאולה:

9 "בשעתא דזמין קודשא-ברוך-הוא למפקד על עמיה.. עד דקודשא-ברוך-הוא יבני בי מקדשא
10 בקדמיתא ויתקין היכלא ויבני קרתא דירושלים, ולבתר יוקים לה מעפרא, הדא הוא דכתיב³⁹ בונה
11 ירושלים ה' וגו', בונה ירושלים בקדמיתא, ולבתר נדחי ישראל יכנס", כלומר, סדר הגאולה יהיה באופן
12 שתחילה יבנה הקב"ה את בית-המקדש וירושלים ואחר-כך יגאל את ישראל, כסדר הכתוב "בונה ירושלים
13 ה' (ואחר-כך) נדחי ישראל יכנס"⁴⁰.

14 וכן פוסק הרמב"ם בספר ה'יד': "המלך המשיח.. בונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל"⁴¹, ומסיים⁴²
15 "ובנה מקדש במקומו וקיבץ נדחי ישראל", ועל-פי הידוע גודל הדיוק בלשונו של הרמב"ם, ובפרט
16 שחוזר וכופל שתי פעמים, מסתבר, שסדר זה הוא בדיוק. כלומר, שבנין ירושלים ובית-המקדש קודם
17 לקיבוץ גלויות. אמנם, מצינו גם בהיפוך הסדר - "אינן⁴³ ירושלים נבנית עד שיתכנסו הגלויות"⁴⁴. ופירוש
18 הפסוק "בונה ירושלים גו'" הוא - "בונה ירושלים ה' כי נדחי ישראל יכנס" (לפני-זה)⁴⁵.

19 וכאן נשאלת השאלה הידועה: מכיון שבפועל ממש יהיה הסדר באחד משני האופנים (או שבנין
20 בית-המקדש וירושלים קודם לקיבוץ גלויות, או להיפך, שקיבוץ גלויות קודם לבנין בית-המקדש
21 וירושלים) - כיצד יכולים לומר ששתי הדעות מתאימות אל האמת, "אלו⁴⁶ ואלו דברי אלקים חיים" !!
22 ואין לתרץ שהכוונה היא לבנין ירושלים של מעלה (היינו, שבנין ירושלים הרוחנית קודם לקיבוץ
23 גלויות, וקיבוץ גלויות קודם לבנין ירושלים הגשמית) - שהרי "אמר הקב"ה, לא אבוא בירושלים של
24 מעלה עד שאבוא לירושלים של מטה"⁴⁷, היינו, שתחילה צריך להיות בנין ירושלים ובית-המקדש של
25 מטה. וכפי שיתבאר לקמן.

26 יד. בנוגע לשיעור היומי ברמב"ם - אין צורך לחפש, מכיון שישנו מן המוכן ענין שנתבאר כבר
27 בדרושי חסידות, ולכן יש רק להזכיר את ההלכה המסויימת, ולציין היכן נתבאר הענין בדרושי חסידות,
28 כדי שכל אחד ואחד יוכל ללמוד ולעיין כו', כפי שיתבאר לקמן.

29 טו. כאן המקום להזכיר גם אודות מסיבות והתוועדויות בקשר עם פעולות הפצת התורה והיהדות
30 והפצת המעיינות חוצה - "מעשינו ועבודתינו" הממהרים ומזרזים את קיום היעוד "בונה ירושלים ה'
31 נדחי ישראל יכנס".

32 וכרגיל, יעלו עתה למעלה (אל הבימה) - בגשמיות, ועל-אחת-כמה-וכמה גם ברוחניות, ויכריזו אודות
33 פרטי המאורע כו', ויזמינו את כל המסובים כאן שישתתפו באירועים אלו - ברוחניות על-כל-פנים, ואלו
34 שיכולים - גם בגשמיות.

41) הל' מלכים רפ"א.

42) שם ספ"א.

43) תנחומא נח יא (בסופו). יל"ש תהלים עה"פ (רמז תתפח).

44) ראה גם שיחת ש"פ חיי שרה תשמ"ז (התוועדויות ח"א

ע' 530 ואילך). ועיין בארוכה באג"ק אדמו"ר מוהרש"ב שם ע'
שט ואילך, ובהנסמן שם.

45) יל"ש שם.

46) עירובין יג, ב. וש"נ.

47) תענית ה, א.

36) יח, יא.

37) פירש"י תולדות כה, כ.

38) קלד, א.

39) תהלים קמו, ב.

40) ראה גם ברכות מט, א: "אפילו פתח ב"רחם" על ישראל,

חותם בבונה ירושלים, משום שנאמר בונה ירושלים ה' נדחי

ישראל יכנס, אימתי בונה ירושלים ה' בזמן שנדחי ישראל יכנס",

"בונה ירושלים תשועת ישראל היא, דכתיב בונה ירושלים ה' ואז

נדחי ישראל יכנס" (פירש"י שם).

1 ויהי-רצון שכל ענינים אלו יהיו בהצלחה רבה, כולל ובמיוחד - בנוגע לנקודה העיקרית - שמחה
2 ו"הקהל", אשר על-ידי-זה ממהרים ומזרזים עוד יותר את הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח
3 צדקנו.

4 [לאחרי חלוקת המשקה - התחיל כ"ק ארמור"ר שליט"א לנגן "והריקותי לכם ברכה"].

5 * * *

6 טז. הביאור בפירוש רש"י:

7 הפירוש "בא בימים" כפי שמסבירים 'מלמדים' ב'חדר' הוא - זקנה מופלגת, כלומר, לא רק "זקן"
8 סתם, אלא גם "בא בימים", שנוספו עוד ימים רבים⁴⁸, ולכן נוסף יותר בזקנה.

9 ועל-פי-זה, מה שכתוב בפרשתנו "ואברהם זקן בא בימים" לאחרי שכבר נאמר "ואברהם ושרה זקנים
10 באים בימים" ל"ח שנה לפני-זה - יכולים לפרש, לכאורה, שמכיון שלאחרי ש"ואברהם ושרה זקנים
11 באים בימים" אירע נס ש"חזרה לנערותה, שנאמר⁴⁹ היתה לי עדנה⁵⁰, ועל-דרך-זה יש לומר גם בנוגע
12 לאברהם שחזר לנערותו, לכן מחדש הפסוק בפרשתנו שלאחרי ל"ח שנה, נעשה אברהם שוב "זקן בא
13 בימים".

14 אמנם, כד דייקת שפיר, אי אפשר לפרש כן - כי גם לאחרי ש"ואברהם זקן בא בימים" (בפרשתנו),
15 אזי "ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה ותלד לו גו'⁵¹, שהוליד עוד ששה בנים!

16 ושאלה נוספת בנוגע לכללות פירוש "בא בימים" - שאין לפרש שהכוונה לזקנה מופלגת, שהרי גם
17 בדוד המלך נאמר⁵² "והמלך דוד זקן בא בימים", אף-על-פי שכל משך ימי חייו לא היו אלא שבעים שנה
18 בלבד, שבוודאי אין זו זקנה מופלגת!

19 והנה, ישנו פירוש נוסף ב"בא בימים" - פירוש הזוהר⁵³ "באינון יומין עילאין", היינו, שכל ימיו הם
20 יומין שלימין.

21 אבל, לפירוש זה, השאלה היא לאיך גיסא - שהפסוק "ואברהם זקן בא בימים" שבפרשתנו כולל גם
22 "בא בימים" (של אברהם) שלפני ל"ח שנה, כי כשאומרים שכל ימיו הם "יומין שלימין" בהיותו בן קל"ז
23 שנה, הרי זה כולל גם את כל השנים שעד גיל צ"ט שנה!

24 יז. ויש לומר הביאור בזה:

25 הפירוש "בא בימים" הוא - כפשטות התיבות - שבא (נכנס) בתוך הימים, כמו בא בבית, וכיוצא
26 בזה.

27 כלומר, שהימים שעברו עליו, המאורעות שבהם וכו', הם באופן שנכנס בהם, היינו, לא כמו דבר העובר
28 וחולף שלא נשאר ממנו רושם, כ-אם שנכנס בתוך כל יום ויום ומאורעותיו, לחיות עם הדבר, להתרגש
29 ולקחת ללב, שאז כל יום ויום וכל מאורע ומאורע - הן דבר המשמח, והן הפכו חס-ושלום - פועל ומשפיע
30 עליו, עד שניכר בגלוי בתווי פניו וכו'.

31 וכפי שרואים במוחש שיכולים להיות שני אנשים באותו גיל, שאחד מהם נראה מבוגר יותר מהשני,
32 מכיון שניכר עליו רושם המאורעות שעברו עליו, מכיון שלקח ללבו כל מאורע כו'.

33 וזהו מה שכתוב בדוד "בא בימים", אף שמספר שנות חייו היה שבעים שנה בלבד - כי מצד ריבוי
34 המאורעות שעברו עליו, כמו: ריבוי המלחמות, "דם לרוב שפכת"⁵⁴, העגמת-נפש שהיתה לו מבניו כו'⁵⁵,
35 וכיוצא בזה בנוגע לשאר מאורעות שהותירו את רישומן עליו מפני שלקח ללבו כו' - נעשה "בא בימים".

(52) מלכים א' בתחילתו - הפטרת שבת זה.

(53) פרשתנו קכט, א.

(54) דה"א כב, ח.

(55) ראה ש"ב יג, ל ואילך. שם יח, לב ואילך.

(48) ראה גם פי' הראב"ע עה"פ וירא שם.

(49) וירא יח, יב.

(50) פירוש"י לך-לך יז, טז.

(51) פרשתנו כה, א ואילך.

1 ויש להוסיף ולתווך גם עם פירוש הזוהר ש"בא בימים" היינו "יומין שלימין" - שעניני עבודת כל
 2 יום ויום נעשים באופן שנכנס בהם, 'לחיות' בעניני העבודה, ולדוגמא: ימי הפסח - היה חי אותם על-ידי
 3 אפיית מצות כו'⁵⁶, וכיוצא בזה בנוגע לשאר הימים ועניני העבודה שבהם.
 4 יח. על-פי-זה יש לבאר מה שכתוב בפרשתנו "ואברהם זקן בא בימים" - בהוספה על מה שכתוב
 5 לפני-זה "ואברהם ושרה זקנים באים בימים":
 6 מטבע הדברים, שכלל שהאדם הולך ומתבגר - מחכים יותר, ולכן הוא מגיע למסקנא שאין להתרגש
 7 ולקחת ללב כל מאורע כו'.
 8 ולכן, אף שכבר נאמר "ואברהם ושרה זקנים באים בימים" מצד ריבוי המאורעות שעברו עליהם עד
 9 הזמן ההוא, יש מקום וצורך לחדש שגם לאחר ל"ח שנה "אברהם זקן בא בימים".
 10 ויש לומר בטעם הדבר - מכיון שבינתיים היו מאורעות שהיו חשובים ומכריעים בחיי אברהם הרבה
 11 יותר מאשר המאורעות בשנות חייו הקודמים, החל מהמאורע הכי עיקרי - לידת יצחק, עד לעקידתו כו'.
 12 יט. ומכיון דאתינן להכי - הרי זה גם לימוד והוראה שאין להתפעל ולהתרגש ולקחת ללב כל
 13 המאורעות שבמשך החיים, לא רק בנוגע ל'הבלי העולם', אלא גם בענינים חשובים כו', כי יהודי שמאמין
 14 בה' צריך להיות חדור בבטחון שבוודאי יהיו כל הענינים לטובה.
 15 אמנם, יתכן מצב שהאמונה היא באופן מקיף, שלא זו בלבד שאינה חודרת במעשה בפועל, אלא
 16 שאינה חודרת אפילו בשכל.
 17 וראיה לדבר - מדור המדבר, "דור דעה"⁵⁷:
 18 ובהקדמה (כ"ק אדמו"ר שליט"א חייך, ואמר) - שהסיבה לכך שמדגישים שדור המדבר היה "דור
 19 דעה" היא, כדי שלא יהיו "ברוגז" אלו החושבים שכוונתי אליהם, וגם אלו שאכן כוונתי אליהם.
 20 דור המדבר אכלו מדי יום ביומו "לחם מן השמים"⁵⁸, ולכן כשניגשו לשולחן כדי לאכול, ראו במוחש
 21 שהקב"ה נותן להם את מזונם (ועל-דרך-זה שאר צרכיהם) מן המוכן, מבלי שיצטרכו לטרוח כו', ולא
 22 עוד אלא שנותן להם מזון הכי משובח, עד כדי כך, שיכולים לטעום בו כל הטעמים שבעולם⁵⁹, החל
 23 מהטעם ד"צפיחית בדבש"⁶⁰.
 24 [כ"ק אדמו"ר שליט"א חייך, ואמר:] זכורני מה'חדר' שלאחרי כל ההסברים של ה'מלמד', אף אחד
 25 לא ידע מה זה בדיוק "צפיחית בדבש". - "דבש", ידעו מה זה, מכיון שכל ילד ראה פעם בביתו, או
 26 אצל מישהו אחר, אבל "צפיחית בדבש" - לא ידעו מה זה].
 27 ואף-על-פי-כן מפורש בקרא⁶¹ "וינסו אותי זה עשר פעמים", פעם אחר פעם כו', מכיון שהיו סבורים
 28 בשכלם שהקב"ה לא יוכל לעזור להם כו', כפי שאמרו "לא נוכל לעלות גו' כי חזק הוא ממנו"⁶², "כביכול
 29 כלפי מעלה אמרו"⁶³, "כביכול אין בעל-הבית יכול להוציא את כליו"⁶⁴, כלומר, לא זו בלבד שהיו
 30 מסופקים בכחו של הקב"ה, אלא יתירה מזה, שהיו בטוחים ש"אפילו בעל-הבית אינו יכול להוציא כליו
 31 משם". וכל זה - כאמור - לאחרי שראו במוחש בחיי היום-יום שהקב"ה דואג לכל מחסורם וצרכיהם
 32 כו'.
 33 ועל-דרך-זה בנוגע לעניננו: אף-על-פי שראה בעצמו את העזר והסיוע של הקב"ה (במצב כזה שבדרך
 34 הטבע לא נראה סיכוי כו') פעם אחר פעם, ולא רק שלוש פעמים, אלא שלוש פעמים-שלוש פעמים,
 35 אף-על-פי-כן הוא סבור בשכלו שבמצב ההווה, גם הקב"ה לא יכול לעזור...

(60) בשלח שם, לא.

(61) שלח יד, כב.

(62) שם יג, לא.

(63) פירש"י עה"פ.

(64) סוטה לה, א.

(56) ראה בר' פמ"ח, יב. - ועד כדי כך, שפעל אפילו על לוט

ש"מצות אפה" מכיון ש"פסח ה'" (וירא יט, ג ובפירש"י).

(57) ראה ויק"ר פ"ט, א. במדבר פ"ט, ג. וש"נ.

(58) בשלח טז, ד.

(59) ראה פירש"י בהעלותך יא, ה (ד"ה את הקשואים). שם,

ח (ד"ה וטחננו). הנסמן בלקר"ש חל"א ע' 89 הערה 38.

1 - הוא אמנם אינו אומר דבר זה בפירוש, מכיון שמתבייש מאשתו ובני ביתו, מהנכדים וכו',
 2 ועל-אחת-כמה-וכמה שאינו כותב דבר זה, ואדרבה, הוא כותב שבמצב זה רק הקב"ה יכול לעזור. אבל
 3 בינו לבין עצמו - כשעומד בפני ה'ראי' - סבור הוא שגם הקב"ה אינו יכול לעזור, חס-ושלום. "אפילו
 4 בעל-הבית אינו יכול להוציא כליו", וכאמור, לא רק שמסופק בדבר, אלא יתירה מזה, שבטוח שגם הקב"ה
 5 אינו יכול לעזור!

6 וראיה לדבר - שרועד מפחד, במקום לבטוח בה' שהכל יהיה לטובה, כפי שראה בעצמו בעבר.

7 כ. הביאור בהערות אאמו"ר - ובהקדמה: לכאורה נראה לתרץ השאלה האמורה - איך יתכן ששתי
 8 הדעות אמת - על-דרך שמצינו בשאר מקומות כיוצא-בזה בפלוגתא בענין שיהיה לעתיד-לבוא,
 9 שהמציאות בפועל תלויה בהכרעת המסקנא בתורה (כשם שהקב"ה אומר למלאכי השרת, אני ואתם נלך
 10 לבית-דין של מטה כדי לשמוע את הפסק-דין של בית-דין של מטה בנוגע לקביעות ראש-חודש⁶⁵),
 11 ובנידון-דין, שהסדר בנוגע לבנין ירושלים וקיבוץ גלויות תלוי בהכרעה בפלוגתא זו.

12 אמנם, ישנו תירוץ פשוט ומחזור יותר - שיש כמה וכמה דרגות בבנין ירושלים וקיבוץ גלויות, זו
 13 למעלה מזו, ולכן יכולים להיות שני הסדרים: בנין ירושלים ואחר-כך קיבוץ גלויות, ולאחר מכן באים
 14 לדרגה נעלית יותר בבנין ירושלים, שדרגה זו אינה יכולה לבוא אלא לאחרי הקדמת קיבוץ גלויות
 15 שלפני-זה. ולאחרי-זה נעשה ענין של קיבוץ גלויות באופן נעלה יותר, וכן הלאה, בעילוי אחר עילוי כו'.

16 כא. ויש להוסיף בזה - בקשר ובשייכות לעבודת האדם: בנוגע לבנין ירושלים - מבאר אאמו"ר ש"בזה
 17 גופא יש שלוש מדריגות, יבני בי מקדשא⁶⁶, ויתקין היכלא, ויבני קרתא דירושלים", כפי שמבאר פרטי
 18 הדרגות בספירות.

19 וענינו בעבודה: "ירושלים" - "על שם יראה, ועל שם שלם"⁶⁷ - קאי על שלימות היראה⁶⁸. ובענין
 20 זה יש חילוקי דרגות - על-דרך המבואר בתניא⁶⁹ בנוגע לתשובה, ש"עיקר התשובה בלב, והלב יש בו
 21 בחינות ומדרגות רבות כו'", ועל-דרך-זה בנידון-דין, שגם לאחרי שלימות היראה לפי-ערך מעמדו
 22 ומצבו היום, הרי מכיון שלמחזרתו מתעלה למעמד ומצב נעלה יותר, צריכה להיות הוספה בעבודתו, כי
 23 השלימות של אתמול אינה שלימות ביחס למצב היותר נעלה כו'.

24 והעילוי וההוספה בדרגת ירושלים באה לאחרי הקדמת עבודת קיבוץ גלויות:

25 קיבוץ גלויות ("נדחי ישראל יכנס") הוא ענין קיבוץ ניצוצות הקדושה כו', שענין זה נעשה על-ידי
 26 עבודת התפילה.

27 והנה, ידוע הביאור ב'תורה אור'⁷⁰ ש"צריך להתפלל בכל יום, שבכל יום חוזר ונמשך הארה זו כו'
 28 להעלות כל בחינת הניצוצים כו'", ומובן שמצד הניצוצות החדשים שמתבררים כו' נעשה עילוי גם
 29 בעבודת התפילה עצמה, כלומר, אף-על-פי שהתפילה ("בחרבי ובקשתי"⁷¹, "בצלותי ובבעותי"⁷²) היא
 30 אמנם אותה תפילה (אותה חרב וקשת), אבל מכיון שישנם ניצוצות חדשים, נעשה עילוי גם בענין
 31 התפילה.

32 ועל-דרך-זה בנוגע לעבודת הקרבנות - "תפילות כנגד תמידין תקנום"⁷³ - שכאשר מקריבים על-גבי
 33 המזבח קרבן חדש (מתרומה חדשה וכו'), אזי נעשה עילוי במזבח, עד לעילוי בכללות בית-המקדש
 34 (מכיון שכל ענינו הוא "בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות"⁷⁴), כולל גם קודש הקדשים.

69 פכ"ט לו, ב). וראה גם אגה"ק ס"י (קטו, ב).

70 ס"פ ויצא.

71 ויחי מח, כב.

72 ת"א עה"פ. וראה גם פירש"י עה"פ.

73 ברכות כו, ב.

74 רמב"ם ריש הל' ביהב"ח.

65 ראה שמו"ר פט"ו, ב. דבר"ר פ"ב, יד.

66 ועיי"ש החילוק בין "בי מקדשא" (בית המקדש)

ל"מקדשא" סתם.

67 ראה תוד"ה הר - תענית טז, א (מב"ר פנ"ו, יו"ד).

68 ראה לקו"ת פ' ראה כט, ד. דרושים לר"ה ס, ב. שה"ש

ו, ג. ובכ"מ.

ועל-פי-זה מובן שצריך להיות תחילה בנין ירושלים (שלימות היראה) - המקום שבו נעשית עבודת הקרבנות או התפילה שבמקום קרבנות, ואז נעשה ענין בירור הניצוצות, ועל-ידי-זה נוסף עליו גדול יותר בבנין ירושלים, כאמור, שעל-ידי הקרבן נוסף עליו במזבח ובבית-המקדש כו', ואחר-כך נעשה עוד פעם ענין בירור הניצוצות באופן נעלה יותר, כך שגם בעבודת האדם ישנם שני סדרים הנ"ל: בנין ירושלים ואחר-כך קיבוץ גלויות, ובנין ירושלים שלאחרי קיבוץ גלויות, כנ"ל. ויש להוסיף בכל זה, ובפרט לאחרי העיון בהערות אאמו"ר וכו', ו"תן לחכם ויחכם עוד"⁷⁵.

כב. בנוגע לשיעור היומי ברמב"ם - הנה, בשיעור היומי ישנה ההלכה ד"שתי גינות זו על גב זו והירק בינתיים כו"⁷⁶, וידוע הביאור בזה בדרושי חסידות⁷⁷, ש"גינות הוא לשון גן", ו"שתי גינות שתי בחינות של גינות", "הוא ענין גן-עדן העליון וגן-עדן התחתון", ככל פרטי הענינים שנתבארו שם.

ונקודת הענין - שכל העולמות כולם, גן-עדן התחתון וגן-עדן העליון, וכל סדר ההשתלשלות, עניני הספירות כו' - הם "בשביל ישראל", שהרי "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"⁷⁸, כולל גם שמים וארץ רוחניים, עשר ספירות⁷⁹ - "בראשית, בשביל ישראל שנקראו ראשית", שהם ה'בעל-הבית' על הבריאה כולה.

ובלשון התניא⁸⁰ - "תכלית השתלשלות העולמות וירידתם ממדרגה למדרגה, אינו בשביל עולמות העליונים, הואיל ולהם ירידה מאור פניו יתברך", ועלייתם היא - על-ידי עבודתם של ישראל בעולם הזה הגשמי, "מעשינו ועבודתינו"⁸¹, שעל-ידי-זה פועלים "תכלית השלימות.. של ימות המשיח.. גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא בעולם הזה הגשמי"⁸¹, לעשות לו יתברך דירה בתחתונים, בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש, בעגלא דידן.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה להש"ץ שי' לנגן "יהי רצון כו' שיבנה בית-המקדש". ואחר-כך הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה].

(79) ראה זח"א לא, ב (בתוספתא). רנו, ב. וראה גם סה"מ תרנ"א ע' פט ואילך.
(80) תניא רפ"ז.
(81) שם רפ"ז.

(75) משלי ט, ט.
(76) הל' שכנים פ"ד ה"ט.
(77) אוה"ת על מארז"ל ע' לו ואילך.
(78) בראשית א, א ובפירש"י.

המשך מעמוד 8

עֲקִיבָא אֹמֵר, אִם אֵין לָהּ רְחוּב עוֹשִׂין לָהּ עֵתָה רְחוּב, וְכוּנְסִים אֵת כָּל שְׁלָלָה לְתוֹךְ רְחוּב זֶה.
מבֵּרֵרֵת הַגְּמֵרָא: בְּמֵאֵי קָמִיפְלִי - בְּאִיזוֹ סִבְרָא נִחְלָקוּ רַבֵּי יִשְׁמַעֵאל וְרַבֵּי עֲקִיבָא. מִבְּאֵרֵת הַגְּמֵרָא: מָר [רַבֵּי יִשְׁמַעֵאל] קָבַר, וְרִיבֵם לְשֵׁרִיפָה, אוֹ דְלָמָּא - אוֹ שְׁמַא יֵשׁ לּוֹמֵר, דְּבִינָן דְּעִיילָא וְנִפְקָא בְּלְבוּשָׁה דְּמֵי - שְׁמַאחַר וְדִרְךְ הָאֵשָׁה תְּמִיד לִיתֵן פֶּאֶה זֶה בְּרֵאשֵׁה, אוֹי אִפִּילוּ בְּאוֹפֵן שְׁאִינָה קְשׁוּרָה בַּה עֵתָה, מְכַל מְקוּם יֵשׁ לְדוּנָה כְּמִלְבוּשׁ שְׁעֵלִיָּה שְׁאִינָה נִשְׂרָף בְּכָלִל מִמּוֹן עֵיר הַנְּדַחַת. תִּיקוּ - תַּעֲמוּד שְׁאֵלָה זֶה בְּסַפְקָ שְׁלָא נִפְשָׁה.
שְׁנִינָו בְּמִשְׁנָה: וְאֵת כָּל שְׁלָלָה תִּקְבְּזִין אֶל תּוֹךְ רְחוּבָה וְכוּ' אִם אֵין לָהּ רְחוּב עוֹשִׂים לָהּ רְחוּב. הַגְּמֵרָא מְבִיאָה מִחְלוּקַת תְּנַאִים בְּעִנֵּין זֶה: תְּנֵו רִבְנָן, אִם אֵין לָהּ [לְעֵיר הַנְּדַחַת] רְחוּב, אֵינָה נַעֲשִׂית עֵיר הַנְּדַחַת, שְׁהֵרִי אֵי אִפְשֵׁר לְקִיִּים בַּה אֵת מִצְוֹת הַכְּתוּב (שֵׁם יֵגִי) וְאֵת כָּל שְׁלָלָה תִּקְבֹּץ אֶל תּוֹךְ רְחוּבָה. אֵלוּ דְבָרֵי רַבֵּי יִשְׁמַעֵאל. רַבֵּי

לקוטי שיחות פרשת חיי-שרה כרך טו

מתורגם ללשון הקודש

18 "שנאים מעשיה כקטורת", ולשון קשירה – ו"שקשרה
19 פתחה...".

20 ואינו מובן: מנין מסיק רש"י, לפי פשוטו של
21 מקרא, שקראו לה "קטורה" בגלל שני הטעמים, ולא
22 כמובא במדרש, שאלה הם שני פירושים שונים¹⁰?
23 ג) הקושיה המצויינת בדברי המפרשים¹¹: על
24 הפסוק¹² "ותלך ותתע" אומר רש"י "חזרה לגלולי בית
25 אביה". ואם כך, כיצד אומר כאן רש"י "שנאים מעשיה
26 כקטורת"¹³?

ב.

קטורה - הגר חזרה בתשובה

27 ההסבר לכך הוא: ההכרח לדברי רש"י "קטורה זו
28 הגר" אינו קושי בפסוק מסויים זה, אלא קושי
29 המתעורר על הסיפור של אברהם והגר באופן כללי:
30 רש"י פירש לפני כן¹⁴ ש"אברהם מגייר את
31 האנשים ושרה מגיירת הנשים". ואם יכול היה אברהם
32 להשפיע על האנשים שבחוץ, בודאי היתה לו השפעה
33 על בני ביתו, ואכן גם ישמעאל, אשר יצא לתרבות
34 רעה¹⁵, חזר בתשובה עוד בחיי אברהם¹⁶.

א.

פירוש רש"י על "קטורה", והשאלות על כך
1 על הפסוק¹ "ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה
2 קטורה", מפרש רש"י: "קטורה, זו הגר² ונקראת
3 קטורה על שם שנאים מעשיה כקטורת³ ושקשרה
4 פתחה⁴ שלא נזדווגה לאדם מיום שפרשה מאברהם".
5 וצריך להבין:
6 (א) מהו ההכרח ממשוטטו של מקרא לכך ש"קטורה
7 זו הגר"? ואדרבה: מפשט הפסוק "ויוסף אברהם ויקח
8 אשה ושמה..." נראה שהכוונה היא לליקחת אשה
9 חדשה⁵, בנוסף לקודמת⁶, כפי שאכן שואלים במדרש⁷
10 "והכתיב ויוסף"?

11 (ב) את הטעם השני אומר רש"י בוא"ו החיבור –
12 "ונקראת קטורה על שם שנאים מעשיה כקטורת
13 ושקשרה פתחה..." – ולא "דבר אחר" וכדומה, ומזה
14 מובן, שלפי רש"י אין אלו שני פירושים שונים לכך
15 ש"נקראת קטורה", כפי שהם מובאים במדרש⁸, אלא
16 הם שני טעמים באותו פירוש. כלומר, השם "קטורה"
17 רומז לשתי משמעויות אלו ביחד⁹: לשון קטורת –

מתאים יותר בלשון הכתוב "ויוסף אברהם ויקח אשה גו", וכמו: ותוסף
לדת (בראשית ד, ב) ובכ"מ. ועוד: לפירושו הו"ל לרש"י להעתיק
בדבור-המתחיל גם תיבת "ויוסף".

(8) תנחומא וב"ר שם.

(9) ראה גם רע"ב כאן: ש"מ תרתי לשון קשירה ולשון קטורת.

(10) ובמשכיל לדוד כאן: נראה דצ"ל ד"א שקשרה כו'. ובתוס' הדר
זקנים: פ"ה.. עוד י"ל שקשרה כו'.

(11) רבותינו בעה"ת (הדר זקנים), חזקוני, ריב"א, פענח רוא, טור
הארוך, גו"א, כלי יקר ועוד. ולהעיר מב"ר שם: א"ר ברכי"א ע"ג דאת
אמר ותלך ותתע במדבר גר.

(12) וירא כא, יד.

(13) במשכיל לדוד כאן כתב, שב' הפירושים ב"קטורה" תלוי בפי'
"ותלך ותתע" [דהלפירוש שנאים מעשי' כקטורת א"פ לפרש שחזרה
לגלולי בית אבי, והוא "פרש קרא דותלך ותתע כפשוטו טעות הדרך
במדבר", ע"ש] – אבל א"פ לפרש כן ברש"י שהי' על הכתוב "ותלך
ותתע" מבאי רג' הפירוש ש"חזרה לגלולי בית אבי".

(14) לך יב, ה. וראה פרש"י וירא כא, לג. ועוד.

(15) פרש"י וירא כא, יא. שם, יד. וראה פרש"י שם, ט"י.

(16) פרש"י לעיל – לך טו, טו. וראה פרש"י וירא כב, א: ו"א אחר
דבריו של ישמעאל שהי' מתפאר כו'; שם כב, ג (הובא לקמן בפנים) –
ומשמע מזה, שבעת מעשה העקדה כבר עשה תשובה. ובפרש"י פרשטנו
(לקמן פסוק ט): מכאן שעשה ישמעאל תשובה כו'.

(1) פרשטנו כה, א.

(2) ב"ר פס"א, ד. תנחומא פרשטנו ח. תנחומא באבער ט. זהר
פרשטנו קלג, ב. תיב"ע ותי"א כאן.

(3) תנחומא שם. פדר"א פ"ל. ובב"ר שם: שמקוורת* מצות ומעשים
טובים, וראה זהר שם.

(4) ראה ב"ר ותנחומא שם.

(5) כ"רבותינו" בתנחומא ותנחומא באבער שם. יל"ש איוב רמו
תתקד. וכ"פ בראב"ע, רד"ק ואברבנאל. וברשב"ם וחזקוני: (ו) לפי הפשט
אין זו הגר.

(6) לכאורה א"פ' שסומך על פירושו לפניו (כד, סב) "שהלך להביא
הגר לאברהם אביו שישאנה", וא"כ מסתבר ש"ויקח אשה גו" היא (לא
אשה אחרת, כ"א) אותה שנזכרה לפניו (ראה תנחומא ותנחומא באבער
הנ"ל) –

אבל דוחק הוא, כי מדלא הביא רש"י שם "אותה שכתוב בה כו"
(כבתנחומא ותנחומא באבער הנ"ל. או כבב"ר פ"ס, יד) משמע, דהראי'
נכל פרש"י זה – שאינו נכל בפשט"מ – דיצחק הלך להביא הגר היא
מ"ויוסף אברהם".

(7) ב"ר שם (והתיירוץ שם ("א"ל על פי הדבור נשאה") – ה"ז אינו
ע"ד הפשט].

ברע"ב כאן כתב שההכרח ד"קטורה זו הגר" הוא "מדכתיב ויוסף,
משמע שהיתה לו כבר פעם אחרת" (ועד"ז מפרש בזהר שם. רבינו בחיי
לקמן פסוק ו) – אבל לכאורה ע"ד הפשט – הפירוש שלקח אשה אחרת

19 שאין מדובר כאן בפסוקים כלל על הגר, היא כ"נסתר".
 20 ואילו כאשר אומרים "זו הגר" הכוונה היא ללשון
 21 "נוכח": "ל"בן החמש" מציקה כל הזמן הטענה: מה
 22 קורה להגר? מדוע לא כתוב שהיא חזרה בתשובה?
 23 ולכן מדייק רש"י בלשונו ואומר "זו הגר": אכן, מדובר
 24 כאן אודות אותה הגר, שעליה שאלת ושוחחת עד
 25 עתה²⁶.

ג.

יש צורך גם בטעם השני

26 אך רש"י אינו יכול להסתפק בטעם זה בלבד²⁷. כי
 27 אמנם עתה "נאים מעשיה כקטורת", אך כיון שהיתה
 28 תקופה שבה "חזרה לגלולי בית אביה" לא היה אברהם
 29 אבינו, שהיה צנוע ביותר²⁸, לוקח אותה אחר כך
 30 "לאשה" – אילו "נזדווגה לאדם" אחר בינתיים²⁹.
 31 (ובמיוחד כאשר הפסוק "ויוסף אברהם..." מופיע
 32 מיד לאחר הפסוק³⁰ ויביאה יצחק האהלה שרה אמו..."
 33 – שהן שרה והן רבקה היו צנועות ביותר³¹).
 34 לפיכך ממשיך רש"י ואומר "ושקשרה פתחה..." –

1 מתעוררת השאלה: כיצד ייתכן שהגר "חזרה
 2 לגלולי בית אביה" ואברהם לא גרם לכך שתחזור
 3 בתשובה?
 4 אין לומר שזה עקב המרחק הגיאוגרפי שהיה בין
 5 הגר לאברהם, כפי שנאמר לפני כן¹⁷, שאברהם שלח
 6 אותה מביתו עם ישמעאל, כי במעשה העקידה¹⁸
 7 התבטל המצב של "גרש" האמה הזאת ואת בנה²⁰,
 8 כפי שמפרש רש"י את הפסוק²¹ "את שני נערי" –
 9 "ישמעאל ואליעזר", ובפשטות נמצאה הגר ביחד עם
 10 ישמעאל²².
 11 ועל כך אומר רש"י "קטורה זו הגר ונקראת
 12 קטורה..." – אכן באמצעות הכינוי "קטורה" רומזת
 13 התורה לכך, שענתה כבר "נאים מעשיה כקטורת", כי
 14 חזרה בתשובה²³ על אשר "חזרה לגלולי בית אביה".
 15 בכך יובן יותר גם הדיוק בלשונו של רש"י "קטורה
 16 זו הגר", ולא "היא הגר"²⁴, בדומה ללשון הפסוק²⁵
 17 "היא חברון" וכדומה:
 18 "היא הגר" זוהי לשון "נסתר", וניתן היה לחשוב,

הוא מלשון קטורת ה"ל לנגוד בחולם כו' ואם לשון קטורה הי"ל לכתוב קטורה כו' (וכי"ב) – אבל ע"ד הפשט אינו מוכרח שאותיות השם תהינה בדומה ממש להאותיות שבטעם השם – ראה לדוגמא: פרש"י בראשית ב, יא.יד. ועוד. וראה לקו"ש ח"י ע' 93 הערה 14.
 28 ראה פרש"י לך יב, יא.
 29 לפמ"ש בפדר"א שבהערה 3 ד"חור אברהם ולקח את גרושתו [ובתיכ"ע עה"פ (וירא כא, יד) "וישלחה": ופטר א בגיטא** (וראה תיב"ע (ופי' יונתן ו"קטרת הסמים") ות"י כאן). וכ"ה ביל"ש שם. ובוהר שבהערה 2: אודווג בהדה זמנא חדא ולבחר תריך לה כו' ולבחר ויוסף כמלקדמין כו'] – אם נזדווגה (נשאת) לאחר גם איסור*** יש בדבר (מחזיר גרושתו שנשאת לאחר). אבל ע"ד הפשט לא הי' להגר דין ("אשה" – ובמילא) גרושה, כי היתה שפחה (אמה) כדלקמן הערה 34. ואפ"ל שכונת רש"י שלא הי' בזה איסור ד"הכזונה יעשה גוי" (וישלח לד, לא) – שהרי עדיין לא למדו הבן חמש למקרא. ועוד, דלפרש"י האיסור הוא רק אם הפקידה עצמה, כמשנ"ת בלקו"ש [המתורגם] ח"ע ע' 191. וראה שם ע' 185 הערה 7.
 כן אפ"ל שכונת רש"י לשלול האיסור ד"ויקחו... מכל אשר בחרו" (בראשית ו, ב) או "השחית" דדור המבול (נח שם, יב) – שהרי פרש"י שם שזהו "בעולת בעל" ו"אינן מינן".
 30 כד, סד.
 31 ראה (בנוגע לשרה) פרש"י לך שבהערה 27. פרש"י וירא יח, ט.
 וראה (בנוגע לרבקה) פרשתנו כד, טז וברש"י. שם סה.

17 וירא כא, יד.
 18 ומכ"ש לאחר (מעשה העקדה) פטירת שרה שהיא אמרה לאברהם "גרש גוי". ובפרט לאחר נשואי יצחק ש"יתן לו את כל אשר לו, שטר מתנה הראה להם" (פרשתנו כד, לו ובפרש"י) – והרי הטעם שאמרה שרה "גרש גוי" הוא "כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק" (וירא שם, ט).
 19 וירא שם.
 20 והייתה בקירוב מקום לאברהם כפרש"י לעיל כד, סב: קרוב לאותו באר כו' אברהם* כו' שם הי' הבאר [וגם ישמעאל לא הי' בבית אברהם ממש – עיין פרש"י סוף פרשתנו: עד שלא מת אברהם ישכון – וזה הי' מחיילה גוי' אשורה].
 21 וירא כב, ג.
 22 להעיר מוירא כא, כא: ותקח לו אמו אשה גוי'.
 23 כמפרשים דלעיל הערה 11. ובכלי יקר: וכדי לפרסם זה קרא אברהם שמה קטורה כו'.
 24 ע"ד לשון רש"י לקמן פסוק ו' (וכ"ה לשון התנחומא ותנחומא באבער דלעיל הערה 2) היא הגר היא קטורה.
 25 פרשתנו כג, ב. וכ"ה לשון הכתוב בכל מקום כגון דא. וכ"ה לשון רש"י – ראה לדוגמא, פרש"י: בראשית ב, יא. נח י, יב. לך יב, ו. יד, ז. ועוד.
 26 וראה לעיל הערה 6.
 27 ברע"ב כאן (וראה גם מהרש"ל (יריעות שלמה) והובא בשפ"ח, דבק טוב ומשכיל לדוד – אלא שמפרשים שהם ב' פירושים ברש"י) דאם

(* ואף שי"ב שנה לפני הנקידה חזר אברהם לחברון (פרש"י וירא כא, לד. כב. יט) – הרי אין הכרח שרי' שם כל ימי חייו לאחר הנקידה. ועוד: גם חברון הוא בארץ הנגב (ראה שלח יג, כב. וראה מדרש הגדול ומדרש שכל טוב פרשתנו כאן).
 (** ובפרט שב"ז א"צ גט. כי אם "שיוציאנה מביתו וישלחנה לעצמה כו'" (רמב"ם הל' מלכים פ"ט ה"ח).
 (***) וראה שקו"ט בבית האוצר (להרי" ענגל) כלל א' אות ה' – איך נשא אברהם. שרי' כהן. גרושה.

25 אברהם לפני שנימול לבין עבודתו לאחר מכן: לפני
26 שנימול, הוא נקרא "אברם", שמשמעותו "אב רם" –
27 הוא רם ונעלה מן העולם (רם על כל גויים⁴⁰), עבודתו
28 היא בדרגות הקדושה עצמן⁴¹. ואילו לאחר המילה
29 הפך שמו ל"אברהם" – "אב המון גוים"⁴² – הוא עסק
30 גם עם ה"גויים" והעלה אותם לקדושה.

31 עבודה זו נעשתה באמצעות שרה, אשר הפרידה את
32 ה"פסולת" של ה"גויים" והעלתה את הטוב ואת
33 ניצוצות הקדושה שבהם (ולכן היא אמרה "גרש האמה
34 הזאת ואת בנה"⁴³).

35 וההתעלות שאליה הגיע אברהם לאחר פטירת שרה
36 התבטא ב"ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה",
37 שהוא החזיר בתשובה את ישמעאל ואת הגר. כלומר,
38 הוא בריר וזיכך גם את ה"פסולת" אשר שרה הפרידה
39 – "גרש..."

40 ההסבר לכך הוא: זיכוך ה"גויים" שעשתה שרה
41 הוא רק בקליפת נוגה המעורבת מטוב ומרע, וזאת על
42 ידי הפרדת הפסולת והרע, והעלאת הטוב המעורב
43 בהם. וכיון שב"פסולת" אין טוב גלוי⁴⁴, יש לדחותה
44 – "גרש..."

45 ואילו הבירור והזיכוך של ישמעאל ושל הגר אינו
46 על ידי העלאת הטוב המעורב בהם, כי אין בהם טוב
47 גלוי⁴³, אלא בדרך של הוספה – ודונות נעשות לו
48 כזכויות⁴⁵.

ו.

ההסבר בפנימיות לשלוש השאלות הנ"ל

49 וזהו ההסבר לשלוש השאלות דלעיל (בסעיף ד'):
50 (א) התורה משתמשת בביטוי "ויסף אברהם..." כי
51 הפיכת ה"פסולת" – שלוש הקליפות הטמאות – לטוב

1 השם "קטורה" רומז³² לכך ש"לא נזדווגה לאדם מיום
2 שפרשה מאברהם", ולכן ראוי שאברהם יקח אותה
3 לאשה.

ד.

השאלות הטעונות ביאור בפנימיות הענין

4 לפי האמור לעיל, שבשם "קטורה" רומזת התורה
5 לכך שהגר חזרה בתשובה בהשפעת אברהם, ניתן
6 להסביר, בפנימיות הענינים, פרטים מסויימים בפסוק,
7 שאינם ברורים כל כך (ולפחות על-פי פנימיות הענינים):

8 (א) אם "קטורה זו הגר", מדוע נאמר הביטוי "ויסף
9 אברהם..." כפי ששואלים במדרש, כדלעיל בסעיף א'?

10 לפי דרך הפשט אין זו שאלה, כי אמנם "קטורה זו
11 הגר", אך כיון שאצל אברהם היתה לקיחה חדשה,
12 מתאים להשתמש בביטוי "ויסף..."³³. ויותר מכך:
13 כיון שלפני כן היתה הגר שפחה³⁴, ועתה לקחה
14 אברהם ל"אשה", ולפחות כ"פלגש"ם³⁵, באופן של
15 "נשים בכתובה, פלגשים (רק) בלא כתובה"³⁶, ולפיכך
16 זהו ענין של "ויסף" לגבי לקיחת אשה³⁷.

17 אך השימוש בביטוי "ויסף" יהיה ברור יותר לפי
18 ההסבר בפנימיות הענינים, כדלהלן.

19 (ב) מדוע רמוז הענין של "נאים מעשיה" של הגר
20 דוקא בהשוואה ל"קטורת"³⁸?

21 (ג) מדוע רומזת התורה לחזרתה של הגר בתשובה
22 דוקא בפסוק המדבר אודות לקיחתה על ידי אברהם?

ה.

עבודת אברהם לאחר פטירת שרה - זיכוך הרע

23 ההסבר לכך הוא:

24 בתורת החסידות³⁹ מבואר ההבדל שבין עבודת

בנאה וביאורו (קוט, ב ואילך. תמב, ב ואילך). וראה ס' הערכים-חב"ד
ע' אברהם ס"ע עה ואילך.

(40) תר"א יב, ב.

(41) כי אלה ד"אברהם מגייר כו" – לא ה' להם קיום (ראה בארוכה
לקו"ש ח"י ע' 89 הערה 14. וש"נ). ובתו"א שם (רע"א): אחרי שנק' אברהם.. ה' יכול להעלות נצוצות... וכמ"ש ואת הנפש אשר עשו וכ'.

(42) לך יז, ד"ה.

(43) ד"ה רבי בנאה הנ"ל (קכ, ב ואילך. קכג, סע"א ואילך. תמד, ב
ואילך. תמו, ב ואילך). וראה לעיל ע' 159.

(44) דאף שגם בגק"ט יש ניצוץ קדושה המקיים אותן (המשך
תער"ב ח"ב פרק שעד. ועוד) – הרי הניצוץ "נתרחק ונחשך כ"כ עד
שהוא כמו רע" (המשך תער"ב שם. סה"מ עת"ר ר"ע קג. ובד"ה ויגדלו
הנערים תרס"ה: ע"ד חתיכה נעשה נבילה, וראה בפרטיות ב"ליקוט
פירושים" לתניא פ"א ע' מח"מט).

(45) יומא פו, ב.

(32) כי מכיון ש"ויסף אברהם ויקח אשה גו" בא בהמשך לסיפור
ד"ויבאה גו' שרה אמו גו' רבקה גו" – במעלת שרה ורבקה (וראה
פרש"י כד, טז) – מסתבר, שגם בנוגע להאשה שלקח אברהם, מרומז
בקרא הצניעות שלה.

(33) וראה זהר, רע"ב ורבינו בחיי דלעיל הערה 7.

(34) גם לאחר ש"ותתן אותה לאברם גו' לו לאשה" (לך טז, ג).
כדמוכח מזה שנק' שפחה גם אח"כ (שם, ה ואילך). וראה בארוכה בכ"ז

לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 232 הערה 28.

(35) פרש"י לקמן פסוק ו'.

(36) פרש"י שם. ונת' בארוכה בלקו"ש שם ס"ע 231 ואילך ובהערות
שם, ע"ש.

(37) ענד"ו פ'י בחת"ס עה"ת כאן.

(38) השייכות בין "נאים מעשי" לקטורת בפשטות הוא מפני שקטורת
היא בשמים (פשו"ל לניח וירא כב, ב). וראה רד"ל לפדר"א שם אות טז.

(39) תו"א ר"פ לך. תו"ח ואוה"ת (כרך ו') שם. אוה"ת ח"ש ד"ה רבי

ז.

הסיפור על רבי טרפון ובני אחרות, והשאלות עליו

- 24 בקשר לסיפור זה מופיע בגמרא⁵⁷ סיפור תמוה
25 ביותר לכאורה:
- 26 "בני אחתיה דרבי טרפון הוו יתבי קמיה (=היו
27 יושבים לפני) דרבי טרפון (ולא הוו אמרי מידי –
28 רש"י), פתח ואמר (כדי שידברו – רש"י): ויוסף
29 אברהם ויקח אשה ושמה יוחני (מילתא בעלמא הוא
30 דקאמר כדי לפתוח פיהם – רש"י), אמרי ליה: קטורה
31 כתיב, קרי עליהם בני קטורה".
- 32 וצריך להבין:
- 33 (א) מדוע מספרת זאת הגמרא, ובמיוחד כאשר
34 הכלל הוא⁵⁸ שאפילו "בגנות בהמה טמאה לא דיבר
35 הכתוב", על-אחת-כמה-יוכמה בגנותם של "בני אחתי"
36 דרבי טרפון". הכרחי לומר, אפוא, שיש כאן "תורה"
37 – הוראה⁵⁹. ומהי?
- 38 (ב) יש מספר אמצעים כדי לגרום לזולת לדבר, ולא
39 באמצעות אמירת פסוק שלא כלשונו!
- 40 (ג) כיצד משתמשים לצורך כך בפסוק מן
41 התורה⁶⁰ ?!
- 42 (ד) מדוע אמר רבי טרפון "ושמה יוחני"⁶¹ –

- 1 היא ענין של הוספה⁴⁶, כפי שמפרש ה"צמח-צדק"⁴⁷
2 את הפסוק⁴⁸ "יוסף ה' לי בן אחר", שהענין של "יוסף"
3 – הוספה – היא הפיכת ה"אחר" ל"בן".
- 4 וה"הוספה" היא בשני הצדדים: (א) בעולם – זוהי
5 תוספת וחידוש בבריאה, כי לפי הבריאה אין זדונות
6 יכולים ליהפך לזכויות. (ב) באברהם "ויוסף אברהם..."
7 – כי ה"אתהפכא" של שלוש קליפות הטמאות יכולה
8 להיעשות רק בכח "עצמותו יתברך", שמצד עצמותו
9 ית' (כלשון המדרש⁴⁹) "איני יודע באיזה מהם חפץ אם
10 במעשה אלו (מעשיהן של רשעים⁵⁰)...", וכיון
11 שהזדונות אינם נחשבים שם, אפשר להפכם לזכויות
12 על ידי הכח הנובע משם.
- 13 "ויוסף אברהם..." – על ידי שנוסף לאברהם כח
14 נעלה יותר, הנובע מעצמותו יתברך⁵¹, הוא יכול היה
15 לברר ולזכך את הגר וישמעאל.
- 16 (ב) "שנאים מעשיה כקטורת" – מהותם של י"א
17 סממני הקטורת דוקא⁵² היא, כידוע⁵³, הפיכת י"א
18 כתרין דמסאבותא לקדושה⁵⁴.
- 19 (ג) התכלית של "יקח אשה" היא "פרו⁵⁵
20 ורבו..."⁵⁶, והולדה היא ענין של תוספת והתחדשות.
21 לכן נרמזת חזרתה של הגר בתשובה, שזוהי תוספת,
22 דוקא בפסוק "ויוסף אברהם ויקח אשה..." – שתכליתו
23 היא, כהמשך הפרשה, "ותלד לו..."

ישמעאל (פרש"י וירא כב, ב) – שי"ל שזהו מצד העילוי ותשובה
שבישמעאל (ראה ליל הערה 16). ואכ"מ.
51 עפ"ז יש לבאר ע"פ פנימיות הענינים מ"ש במדרש (כ"ר דלעיל
הערה 7) על הקושיא "יהכתיב ויוסף" – "ענ פי הדבור נשאה".
52 וראה כלי יקר עה"פ (באו"א קצת).
53 תו"א ס"פ תולדות. ובכ"מ. ס' הליקוטים ע' קטורת.
54 וראה לקו"ת נשא (כב, ד) ב"ענין מור שהי' בקטרת", שהוא מה
שנהפך מרע (דם חי' ידוע, טמאה) לטוב – עיי"ש ובתו"א מג"א צט, א.
55 בראשית א, כח.
56 נסמן בלקו"ש חי"ט ע' 191 הערה 37. וראה (בנוד"ד) לקו"ש
[המתורגם] ח"ה ע' 119 הערה 41.
57 זבחים סב, ריש ע"ב.
58 ב"ב קכג, א.
59 שאז צריך לדבר בלשון ברור – כמשנ"ת בלקו"ש ח"ה ע' 281.
ח"י ע' 26 ואילך.
60 ראה סנה' קא, רע"א: הקורא פסוק כו' כמין זמר כו' בלא זמנו
כו'.
61 במשכיל לדוד כאן כתב "שהראשים של גלולי מצרים היו שמם

46 גם הביורור דק"נ (המון גוים) הוא ענין של הוספה – שלכן הענין
ד"אב המון גוים" קשור עם הוספת ה' לשם אברם* (ראה במקומות
שנסמנו לעיל הערה 39) – אבל מ"מ, אמיתית ענין ההוספה הוא כביורור
גה"ט "שאין בהן טוב כלל" (תניא ספ"א), והביורור שלהן הוא רק בכח
העצמות, כדלקמן בפנים.
47 אוה"ת עה"פ.
48 ויצא ל, כד.
49 ב"ר ספ"ב. וראה לקו"ת צו ז, ד. ובארוכה – לקו"ש [המתורגם]
ח"ז ע' 23 ואילך.
50 ראה תורת הבעש"ט (צפע"נ ובן פורת יוסף וכו' – הועתק בס'
הבעש"ט פ' בראשית סמ"א ואילך). על מדרש הנ"ל, שהוא מצד מעלת
יתרון האור שניכר מצד החושך דוקא, עיי"ש.
51 ועפ"ז מובן הקס"ר שיהי' חפץ במעשיהם של רשעים – דלכאורה:
בשלמא זה ד"מה איכפת ל' להקב"ה כו" – מובן, כי לפניו כחשיכה
כאורה. אבל למה יהי' חפץ במעשיהם של רשעים? – אלא שהוא מצד
העילוי וההוספה דעבודת התשובה על מעשיהם של צדיקים, שע"י גם
הזדונות נעשות זכויות** (ראה עד"ז אוה"ת עקב ע' תקה).
ולהעיר ג"כ מקס"ד של אברהם ד"בנך את יחידך אשר אהבת" הוא

(* וראה ד"ה רבי בנאה (דלעיל הערה 43) דזה ששרה מפרדת הטיגים כו' הוא לויותה גדולה מאברהם בנבואה כו', עיי"ש. ולהעיר ממרו"ז (ב"ר פנ"ג, ח) דשרה הוסיפה
על המאורות, ובאוה"ת (בראשית לט, טע"ב ואילך) – שוהו מצד הענין דאתהפכא שחשוק לנהורא. יעו"ש.
(** ומי' חפץ במעשיהם של צדיקים דוקא – כי תכלית הכוונה להיות דורה בתחתונים הוא ע"י עבודת הצדיקים דוקא (שלכן במי נמלך בשמותיהם של צדיקים
דוקא) – לקו"ת שה"ש ד"ה מי יתנן. אוה"ת שם. אוה"ת עקב שם. אוה"ת לנ"ך ע' קכו. המשך תרס"ו ע' תקנא.)

ההסבר לכך הוא: "ביום דיבר...⁶⁶ התחילו בני אהרן את לימוד התורה ("מה שלמד מפי הגבורה"⁶⁷) ממשה באופן של התחדשות, ולפיכך הם⁶⁸ היו "תולדות" משה, ללא "כאילו". אך לעומת זאת "כל המלמד..."⁶⁹, כולל את כל הדרכים, והשווה בין כולם הוא רק "כאילו ילדו".

ט.

רבי טרפון ובני אחותו - כאילו ילדו

זהו גם ההסבר לסיפור הנ"ל: רבי טרפון ראה שבני אחותו אינם שייכים כלל לדברי התורה והבנתה. וכיון שהיו קשורים אליו⁶⁹, רצה ליצור בהם שייכות להבנת התורה – (כאילו) ילדו.

הוא הביא לכך ענין דומה בתורה, שהוא הוראה – "ויוסף אברהם ויקח אשה..."⁷⁰, שתכליתו היא הנאמר בהמשך "ותלד לו...".⁷¹ וכך נקט רבי טרפון בפעולה – "פתח ואמר", כדי לגרום לבני אחותו "שידברו" בעניני תורה – פעולה של "כאילו ילדו".

י.

יוחני - ענין של הולדה נסית בלימוד התורה

לפי זה יובנו דבריו "ושמה יוחני": במסכת סוטה⁷⁰ אומרת הגמרא, ש"אלמנה שובבית" היא מ"מבלי עולם", כגון יוחני בת רטיבי. ומפרש רש"י: אלמנה מכשפה היתה, וכשמגיע עת לידת אשה היתה עוצרת רחמה במכשפות, ולאחר שמצטערת הרבה היתה אומרת אלך ואבקש רחמים אולי תשמע תפילתי,

לכאורה, מתאים יותר היה לשנות ולומר "ושמה הגר", שאמנם, זה שונה מלשון הפסוק, אך זהו תוכן נכון, לפי רוב הדעות, ואפילו לדעת החולקים⁶² הרי "אלו ואלו דברי אלקים חיים", ולכן הורשו בית הלל להקדים את דברי בית שמאי לדבריהם⁶³. וגם שינוי זה בלשון הפסוק היה די כדי לעוררם לדבר?

ח.

לימוד התורה - תוספת והתחדשות

כדי להבין זאת יש להקדים את דברי חז"ל⁶⁴ "כל המלמד (את) בן חברו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו", כי באמצעות לימוד התורה נעשים "מציאות חדשה".

אמנם, מפשטות הלשון "כל המלמד את בן חברו..." הכוונה היא גם כאשר "בן חברו" כבר יודע תורה, אך מובן שהכוונה היא בעיקר אצל מי שעד עתה לא היה קשור ללימוד התורה, שאז ה"מלמד" גורם להתחדשות אצל "בן חברו", ואילו כאשר הלה כבר למד תורה לפני כן, הרי ה"מלמד" רק מוסיף לידיעתו ומציאותו הקודמת.

בכך מובן השינוי בלשונו של רש"י בפירושו על "ואלה תולדות אהרן ומשה"⁶⁵ – ונקראו תולדות משה לפי שלמדן תורה, מלמד שכל המלמד... מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. ביום דיבר ה' את משה, נעשו אלו התולדות שלו...". לגבי "בני אהרן" הוא אומר "ונעשו אלו התולדות שלו", ולא רק "כאילו", ואילו "כל המלמד..." הרי רק "מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו".

שבכחו של ה"מלמד" לפעול "כאילו ילדו" – מציאות חדשה – הוא מצד ה"פי הגבורה" שבהתורה שלומד עמו.

(68) וזה שרק בני אהרן נעשו תולדות שלו ולא כל ישראל – נת' בארוכה בלקו"ש חכ"ג שם. וראה מפרשי רש"י שם.

(69) ראה ב"ב קי, א.

(70) כב, א. – בס' ברכת שמואל (לבעמחה"ס תפארת שמואל על הרא"ש) עה"ת כאן מקשר ג"כ "יוחני" שבסוטה שם עם הסיפור דר"ט – אבל באופן אחר.

בפתח עינים (להחיד"א) זכאים שם: ומה שפירש הרב ז"ל (ברכת שמואל) שם דר"ט דאמר יוחני כיוון ליוחני בת רטיבי. עמו הסליחה דמה"ש"ס כו' משמע דיוחני בת רטיבי היתה בימי האמוראים – אבל לדעת הברכת שמואל י"ל שאינו מוכרח כלל, כי י"ל שהיתה בימי תנאים (או לפניו) והנהגתה היתה מפורסמת (גם) בדורות שלאח"ז. – ולהעיר מערך השלם מע' יוחני.

יוחני וממרא כנראה מדברי רז"ל*: "ושמה יוחני" כלומר שזוהי הגר שחזרה לגלולי בית אבי' כו" (ועפ"ז מפרש כל הסיפור, עיי"ש) – אבל יוחני הנ"ל ה' איש, והמדובר כאן – באשה. וגם: יוחני וממרא היו "ראשי מנשפים של מצרים" (פרש"י מנחות פה, רע"א), ולא "של גלולי מצרים" [ובס' ברכת שמואל דלקמן הערה 70 מקשר זה עם ד"ש טומאה מסר להם" (פרש"י פרשתנו לקמן פסוק ר)].

(62) ראה לעיל הערה 5.

(63) עירובין יג, ב.

(64) סנהדרין יט, ב. הובא בפרש"י עה"ת במדבר ג, א.

(65) במדבר שם.

(66) ומתורץ עפ"ז דיוק לשון הכתוב "ביום דבר ה' גו" ולא "מיום גו" (ראה רא"ם שם. ועוד) – כי לאחר שלמדן תורה ביום דבר ה' גו' כבר נעשו תולדות משה, ומה שלמדן אח"כ הוא רק הוספה במציאותם. וראה לקו"ש חכ"ג שבהערה הבאה.

(67) לשון רש"י שם. וראה בארוכה בלקו"ש חכ"ג ע' 8 ואילך דזה

75 "ויוסף אברהם...", תוספת והתעלות בדרגת אברהם 25
 – ניתן גם להסביר, לפי פנימיות הענינים, את העובדה 26
 שרבי טרפון ציטט גם את תחילת הפסוק "ויוסף 27
 אברהם", 28
 שהרי, לכאורה⁷⁶, די היה אילו אמר "ויקח אשה 29
 ושמה יוחני", והם היו יודעים לאיזה פסוק הכוונה, כי 30
 זהו הפסוק היחיד שבו נאמר "ויקח אשה ושמה...": 31
 אלא, כדי שיוכל לפעול "מלמד את בן חבירו 32
 תורה", שלגבי בני אחרותו היה זה ענין של הולדה 33
 והתחדשות⁷⁷, הוא היה חייב להתקדם בדרגתו שלו, 34
 ובכך זה יכול היה לגרום להתחדשות אצל בני אחרותו. 35
 ועל כך הוא הביא הוכחה מענין דומה בתורה: 36
 "ויוסף אברהם ויקח אשה..." – התוספת בדרגת 37
 אברהם גרמה לכך שיוכל להיות "ויקח אשה...", 38
 כשהתכלית היא "ותלד לו", ענין של הולדה 39
 והתחדשות. 40

יב.

הולדת "בני קטורה" - מעל לסדר ההשתלשלות

ועוד יש לפרש (בענין של "קרי עליהם בני 41
 קטורה"): הרמב"ם⁷⁸ פוסק ש"בני קטורה שהם זרעו 42
 של אברהם... חייבין במילה". כלומר, על ידי "ויוסף 43
 אברהם ויקח אשה ושמה קטורה" – שזהו ענין של 44
 התחדשות שלא לפי סדר ההשתלשלות – הוא גרם 45
 לכך שיהיו "בני קטורה" אשר חייבים במילה, אשר 46
 מילה הם⁷⁹ ראשי-התיבות של "מי יעלה לנו 47
 השמימה"⁸⁰ (שטופי התיבות הם – הוי), מעל לדרגת 48

1 והולכת וסותרת כשפיה והולד יוצא וכו'. כלומר,
 2 רצונה היה שיחשבו שהלידה היתה בנס, כתוצאה
 3 מתפילותיה.
 4 ויש לומר, שלכן קראו לה "יוחני": השם "יוחני"
 5 מורה על נס, כפי שמוכן מדברי הגמרא במסכת
 6 ברכות⁷¹: "הרואה הונא בחלום נס נעשה לו... יוחנן
 7 נסי נסים נעשו לו". כן קשור השם "יוחני" לענין של
 8 לידת ילדים, בנוסף על המסופר במסכת סוטה שם,
 9 כנאמר⁷² "הילדים אשר חזן אלקים את עבדך".
 10 ולכן אמר רבי טרפון "ושמה יוחני"⁷³ – כי הוא
 11 היה צריך ליצור כאן ענין של "ילדו"⁷⁴ באמצעות
 12 ובלימוד התורה, שאינו לפי הטבע.

13 זהו ההסבר גם להמשך הסיפור, שלאחר שבני
 14 אחרותו אמרו לו "קטורה כתיב, כינה אותם רבי טרפון
 15 "בני קטורה": אם "קטורה כתיב" – לשון קשירה
 16 (עוצרת רחמה), ההיפך מ"יוחני" שגורמת להולדה –
 17 לא תיווצר בהם ה"הולדה" בלימוד התורה, פתיחת
 18 המוח בהבנת התורה, אלא הם יישארו "בני קטורה"
 19 (קשירה) – בעלי מוח אטום שאינם מסוגלים להבין
 20 את התורה.

יא.

כדי לגרום להתחדשות יש צורך ב"ויוסף"

21 לפי ההסבר הנ"ל על "ויוסף אברהם..." לפי "יינה
 22 של תורה" שבפירוש רש"י – שכיון שאברהם צריך
 23 היה לגרום לתוספת והתחדשות (הולדה) על ידי הפיכת
 24 שלוש קליפות הטמאות לקדושה, צריך היה להיות

76 ע"פ נגלה אינה קושיא כי בכ"כ מקומות בש"ס מצינו (יתירה
 מזו) דטמיך אסיפי דקרא שלא הביאה כלל!
 77 כידוע מאמר העולם (דרמ"צ ג, א. סה"מ תרנ"ט ע' ג. המשך
 תרס"ו ע' קעג. ובכ"מ) "א קאפ קען מען ניט ארוף שטעלין כו".
 (=ראש"ל לא ניתן לחבר) וראה בארוכה לקו"ש [המחורגם] ח"ד (ע' 115
 ואילך) שלכן "כל המלמד כו' (רק) באילו לידו". ושם, שכמו שהקבי"ה
 אמר "אנא נפשי כתבית היבית" – שנתן (אריינגעבען) עצמותו בתורה,
 כמו"כ הוא בצדיקים, שע"י תורתם לוקחים העצמות שלהם שלמעלה גם
 מהפנימיות שניתן בהשפעה עצמית הדולדה, עיי"ש. וי"ל שעד"ז הוא
 בנוד"ד.
 78 הל' מלכים פ"י ח"ה. השיטות בזה – ראה אנציק' תלמודית ע'
 בני קטורה.
 79 ראה בכ"ז תו"א ס"פ לך. תו"ח ואוה"ת שם.
 80 נצבים ל, יב.

71 נז, רע"א. ובפרש"י שם: נו"ן כנגד נו"ן. ועפ"מ"ש בחדא"ג
 מהרש"א שם [ידהשם גופי' מורה על החנות והטובה והנונין מראין שיהי'
 בנס"] י"ל, שכן הוא ב"יוחני", ובפרט ש"ל דיוחני הוא קיצור וכמו
 השם יוחנן.
 72 וישלח לג, ה. וראה מקץ מג, כט וברש"י שם.
 73 אבל זה שנק' "בת רטיבי" אינו שייך לכאן, כי הטעם שנק' "בת
 רטיבי" י"ל: "יצאת הולד היתה ע"י ש"סותרת כשפי", וכשפים נמוחים
 ע"י מים (סנהדרין סו, ב ובפרש"י שם ד"ה פשר), ולכן נק' "בת רטיבי".
 74 וי"ל שזהו פירוש הפנימי בלשון רש"י "יוחני, מילתא בעלמא הוא
 דקאמר כו" – היינו, שע"י "יוחני" המשיך "מילתא – בעלמא", השפעה
 חרשה בעולם (שזהו מצבם דבני אחת' מצ"ע).
 75 כמו הולדה כפשוטה, דדוקא "בבוא האהרה יתירה (מוחין
 דגדלות) אז יכול להשפיע גם למטה ולהוליד מהות חדש ממש" (לקו"ת
 ואתחנן י, ג. ובכ"מ).

(* דמדרוסיף [החנות] והטובה: משמע דנו"ן אחד מספיק "שירה" בנס" גם ביוחני. אף שאינו בניקוד דחון [חית צורי] ובפירושו דחון. ובפרט ש"ל דיוחני הוא קיצור
 נכחו השם יוחנן. כנפיים ההגרה. – ולהעיר: א) מהשמות נעמי נעמן. ועוד. ב) דיוחני הוא גם שם זכר (מו"ק כד, א) (ראה דק"ט שם). ע"ז ח. ב. ה. הנטמן לעיל הערה 60.)

- 1 התורה ושם הוי'. כלומר, מעל לסדר ההשתלשלות,
 2 ומגיעים לכך על-ידי "ומלתם את ערלת לבבכם" 81 –
 3 ענין התשובה.
 4 זוהי המשמעות של "קרי עליהם בני קטורה": רבי
- 5 טרפון קרא עליהם ו"המשיך" 82 אל תוכם ענין של
 6 "הולדה" בלימוד התורה, שלא על-פי סדר
 7 ההשתלשלות – בדומה לפעולה של אברהם לגבי "בני
 8 קטורה".
- (משיחת ש"פ חיי-שרה תשל"ז)

(82 ראה תניא ספ"ז).

(81 עקב י, טז).

המשך ביאור למס' מכות ליום המישי עמ' א

- 14 ארבעים מלקות לוקים הם משום שעברו על הכתוב 'לא תענה
 15 ברעף עד שקר', שהרי העידו שקר על הנידון, וארבעים מלקות
 16 נוספים לוקים הם משום 'ועשיתם לו כאשר זמם', ומאחר והם
 17 זממו לחייב את הנידון מלקות ארבעים, יש לקיים בהם את זממם
 18 ולהלקותם. אלו דברי רבי מאיר. והכמים אומרים, אין הם לוקין
 19 אלא ארבעים מלקות בלבד, משום 'כאשר זמם', אך אין לוקים
 20 משום 'לא תענה'.
- 14 השם המביאן לידי מכות מביאן לידי תשלומין, כלומר, אין אנו
 15 מחייבים אותם מלקות ותשלומים ממקרא אחד, אלא חיוב
 16 המלקות הוא משום שעברו על דברי הכתוב (שמות כ"ג) 'לא תענה
 17 ברעף עד שקר', ואילו חיוב התשלומים הוא משום ציווי הכתוב
 18 (דברים ט"ז) 'ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו'. אלו דברי רבי
 19 מאיר. והכמים אומרים כל המשלם אינו לוקה, כלומר, כל אדם
 20 שיש עליו חיוב תשלומים על עבירה שעבר, לא ניתן להלקותו על
 עבירה זו, ולפיכך עדים וזממים אלו משלמים מאתים וזו לנידון
 ואינם לוקים.
 המשנה מביאה אופן נוסף שבו נחלקו רבי מאיר וחכמים: עדים
 שבאו לבית הדין ואמרו, מעידין אננו באיש פלוני שהוא חייב
 ללקות מלקות ארבעים, מאחר שעבר על לא תעשה מדברי
 תורה, ונמצאו העדים זוממין, הרי הם לוקין שמונים מלקות.

גמרא

- 21 הגמרא מבררת מה הוא טעמו של רבי מאיר הסובר שעדים
 22 זוממים לוקים ומשלמים:

המשך ביאור למס' מכות ליום שבת קודש עמ' ב

- 14 שומעת מפי התורגמן.
 15 הנהו לעוין – מעשה היה בעדים הדוברים בשפת לעז, דאיתו לקמיה
 16 דרבא – שבאו לפני בית דינו של רבא, אוקי רבא תורגמן בינייהו –
 17 העמיד רבא מתורגמן בינו לבין העדים, כדי שיתרגם לו את
 18 דבריהם.
 19 מקשה הגמרא: והיכי עביד הכי – כיצד עשה רבא כן, והתנן – והרי
 20 שנינו במשנתנו, שצריך שלא תהא הסנהדרין שומעת מפי
 21 התורגמן.
 22 מתרצת הגמרא: רבא מידע הנה ידע מה דהווי אקרי – רבא הבין את
 23 שפתם של העדים, וידע מה הם אומרים, ואקדווי הוא דלא הנה
 24 ידע – אלא שלא ידע להשיבם בלשונם, ולפיכך צריך היה
 25 למתורגמן שיתרגם עבור העדים את דבריו.
- 1 והרג, לפי שודאי הדבר שנתכוין להורגו בכוונה מפני שנאתו
 2 אותו. ונמצא, שלדברי רבי יוסי אין צריך שיהיו העדים עצמם
 3 מתרים בנידון, והרי זה סותר לדבריו במשנתנו.
 4 מתרצת הגמרא: אמר ליה אבי לרב פפא, והוא – רבי יוסי שנוצר
 5 במשנה להלן אינו רבי יוסי שנוצר במשנתנו, שהוא רבי יוסי בן
 6 חלפתא, אלא מימרא של רבי יוסי בר יהודה היא, דתניא – שהרי
 7 כך שנינו בבבביתא, רבי יוסי בר יהודה אומר, חבר נ-תלמיד חכם
 8 אין צריך התראת, אלא נהרג אפילו אם לא התרו בו, לפי שלא
 9 ניתנה התראת אלא כדי לתקן בין שוגג למייד, כלומר, להודיע את
 10 המותרת שעובר הוא איסור בכך, שמה אינו יודע שאסור לעשות
 11 כן, אך תלמיד חכם אינו צריך לזה, שהרי ודאי יודע שדבר זה
 12 אסור לעשותו.
 13 שנינו במשנה, דבר אחר, 'על פי שנים עדים' שלא תהא סנהדרין

קו

ביום הכיפורים הוא המקור לשידוכים (תענית כו:), וזהו כ"ב ענין עולם התיקון, היפך דתוהו, ורמזו "יום צום כפור" – שהוא התיקון למלך הראשון דתוהו בכלל – בניו "בלע בן בעור דנהבה"

שרש ענין עולם התיקון, נוסד על לשבת⁵ יצרה, היפך דלתוהו בראה, שנתקן מלכי דתוהו, שראשיתו בלע בן בעור. ודוק בתיבת יו"ם צו"ם כפור"ר במספרו⁶, ותבין שהוא התיקון למלך הראשון דתוהו בכלל, בל"ע ב"ן בעור"ר דנהב"ה וכו'.

ואם שיום הכיפורים עצמו אסור⁷ בתשמיש, אך באמת הוא המקור ליחודים, והראי' מהאמור בסוף תענית⁸ שהשידוכים היו נעשים ביום הכיפורים וכו'.

ולכן מעכב לכהן גדול העובד ביום הכיפורים⁹ שיהי' לו אשה וכו'.

שהתכלית והעיקר הוא הבנים.

שזהו בהדר¹⁰ ואשתו מהיטבאל מקור התיקון.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד שפג

בראשית לו, לאילב: ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדם לפני מלך מלך לבני ישראל: וימלך באדם בלע בן בעור ושם עירו דנהבה:

קה

רמז דכל ענין עולם התיקון נוסד לשבת יצרה, היפך דתוהו, וזהו מה שאומרים בר"ה והופע בהדר (רמז למלך הדר) "על כל יושבי תבל" – בניו "בלע בן בעור"ר

כל שרש ענין עולם התיקון, נוסד על לשבת¹ יצרה, היפך דלתוהו בראה, ושרשה במלך הדר², מקור התיקון. והוא מה שאומרים בתפלת ראש השנה והופע בהדר גאון עוזך על כל יושבי תבל ארצך.

והופע, הוא, ושם עירו³ פעו.

בהדר, הוא המלך הדר.

ע"ך, גימטריא מהיטבאל⁴ וכו'.

והוא על כל יושבי תבל ארצך, שנתקן בזה תהו, שראשיתו בל"ע ב"ן בעור"ר, מספר⁵ תב"ל.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד שפג

(5) ישע"י מה, יח "לא לתהו בראה אלא לשבת יצרה".

(6) פירושו: יו"ם (בג"י 56), + צו"ם (136), + כפור"ר (306) = 498, וכן בל"ע (102), + ב"ן (52), + בעור"ר (278), + דנהב"ה (66) = 498.

(7) יומא פ"ח משנה א'.

(8) תענית כו, ב. לא היו ימים טובים לישראל כחמשה עשר באב וכיום הכיפורים שבהן בנות ירושלים יוצאות... ומה היו אומרים בחור שא נא עניןך וראה מה אתה בורר לך וכו'.

(9) יומא פ"א משנה א'.

(10) דבכל המלכים לא כתוב "ושם אשתו" רק ב"הדר ומהיטבאל" דהם מקור עולם התיקון דלשבת יצרה. ראה לקמן סימן קמח. קמו ואילך.

(1) כמ"ש (ישע"י מה, יח) "לא לתהו בראה אלא לשבת יצרה".

(2) פירושו: בהו' מלכי דאדם (בראשית לו, פסוקים לב-לט), דהם ז' מלכי דתוהו כידוע, נזכר בהם "וימלך, וימלך", משא"כ בהמלך השמיני "הדר – ומהיטבאל" לא כתוב וימת. (ראה לקמן סימן קמו ואילך).

(3) כמ"ש (שם פסוק לט) "וימת בעל חנן בן עכבור וימלך תחתיו הדר ושם עירו פעו ושם אשתו מהיטבאל בת מטרו בת מי זהב". ראה לקמן סימן קנן.

(4) בל"ע (102), + ב"ן (52), + בעור"ר (278) = 432, וכן תב"ל 432.

המשך ביאור למס' מכות ליום רביעי עמ' א

1 כן אינה אוכלת פירות, ונמצא שעל העדים לשלם את ההפרש
2 שבין דמים מועטים אלו לשוויה של הכתובה כולה.
3 רב פפא מוסיף על דברי רב נתן בר אושעיא: אָמַר רב פפא, אכן
4 יש לשום את הדמים בְּאִשָּׁה כדברי רב נתן בר אושעיא, וּבְכַתוּבָתָהּ
5 – אָךְ אֵין לשום אלא את הדמים שרצו העדים להפסיד לבעל במה
6 שהיה משלם לאשה את כתובתה, ולא את הדמים שרצו להפסידו
7 במה שלא היה יכול להמשיך ולאכול פירות נכסי מלוג שלה,
8 מאחר שיכולים הם לטעון שכלל לא ידעו שיש לאשה זו נכסי
9 מלוג, ולא באו להפסיד לבעל אלא את דמי כתובתה.

15 יום, כלומר, שלוח סכום זה לתקופה של שלושים יום בלבד, והוא
16 (–הלוה) אוֹמַר, שלוח מעות אלו על מנת להשיבן מִכָּאן וְעַד עֶשְׂרֵי
17 שָׁנִים, והוזמו העדים, ונמצא שרצו להפסידו את השימוש במעות
18 אלו בתקופה שבין שלושים יום לעשר שנים. בית דין אוֹמְרִים
19 (–מעריכים) כְּמָה מעות אָדָם רוֹצֵה לִיתֵן וְהָיוּ בְּיָדוֹ אֵלֶּף זָוּ בֵּין נוֹתֵן
20 מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם בֵּין נוֹתֵן מִכָּאן וְעַד עֶשְׂרֵי שָׁנִים, כלומר, כמה
21 אדם חפץ לשלם עבור הלוואה של אלף זוז לתקופה של עשר
22 שנים פחות שלושים יום, ומעות אלו ישלמו העדים ללוה, שהרי
23 חפצים היו להפסידו ריוח זה.

גמרא

24 הגמרא מביאה מימרא של שמואל העוסקת בדין שמיטת כספים:
25 אָמַר רב יהודה אָמַר שְׁמוּאֵל, אדם המלוֹה אֶת חֲבִירוֹ מעות לתקופה
26 של עֶשְׂרֵי שָׁנִים, שְׁבִיעִית מִשְׁמַטָּת – השביעית משמטת הלוואה זו,
27 ומעתה אין הלוה צריך להשיבה עוד.

משנה

10 משנה זו עוסקת בעדים זוממים שבאו לחייב אדם להשיב הלוואה
11 קודם זמנה, ומבארת כיצד יש לשום את הדמים שמוטל עליהם
12 לשלם ללוה.
13 עדים שבאו לבית דין ואמרו, מְעִידִין אָנּוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁהוּא חַיִּב
14 לְחֲבִירוֹ אֵלֶּה זָוּ שְׁלוּה מִמֶּנּוּ, עַל מִנְתָּ לִיתֵּן לּוֹ מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים

כג, א – ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה

א. בזוהר¹ הקשה מפני מה בשרה נאמרו שני ימי חיי שלא נאמרו זה בשאר האמהות רק בשרה בלבד. ומבואר שם, דאתת חוה לעלמא ואתדבכת בחויה, אתא נח לעלמא מה כתיב ב"ז וישת מן היין וישכר, אתת שרה ונחתת וסלקת כד"א² ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו ובגין כך זכתה לחיין עילאין. דנח רצה לתקן את הקלקול דחוה ולבסוף לא תיקן אלא יצא מזה קלקול, ודוקא שרה ירדה ועלתה ופעלה תיקון הקלקול. וזהו ענין שני חיי שרה, דדוקא החיים דשרה הם חיים עילאין.

וביאור הענין הוא, דהנה זה שכשעלו אברם ושרה ממצרים ה' בזה ענין של תיקון הוא משום שלא זו בלבד שהירידה למצרים לא פעלה בהם ירידה ממדריגתם ויצאו משם בשלימות, אלא עוד זאת, שביירו את הניצוצות שבמצרים. וכמ"ש ויעל אברם ממצרים גו' ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובזהב⁴.

והנה ידוע שמעשה אבות סימן לבנים⁵, ומזה מובן, דזה שאברהם ושרה עלו ממצרים באופן שלא זו בלבד שארץ מצרים לא פעלה בהם ירידה אלא עוד זאת שביירו את הניצוצות שבמצרים, יש בזה נתינת כח לעבודת בני ישראל בהיותם בגלות מצרים, שלא זו בלבד שהגלות לא יגרום להם ירידה, אלא אדרבה, שיבררו את הניצוצות שבגלות, כמ"ש⁶ ואחרי כן יצאו ברכוש גדול. ומזה מובן גם לענין הגלות הזה האחרון, שגם הירידה דגלות זה לא תפעל בישראל מאומה, ויתר על כן, שיבררו את הניצוצות שבגלות.

דהנה⁷ אמרו רז"ל⁸ לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים. ולפי פשוטו אינו מובן, שהרי מספר הגרים שנתוספו בישראל בגלות הוא מתי מעט, ומספר בני ישראל שהוגלו לגלות הוא בריבוי, ועד שמספר הגרים הוא באין ערוך לגבי מספר בני ישראל, ואם כן אינו מובן איך אפשר שכדאי שיגלו רבים מישראל בשביל מתי מעט הגוים.

אך הענין הוא, דפירוש גרים במאמר רז"ל זה הוא כל ניצוצות הקדושה שבגלות. דהנה ענין הגר הוא, שבתחילה ה' מאומות העולם, שהם מרוחקים לגמרי מאלקות, דקרו ל' אלקא דאלקיא⁹, ויתר על כן, דבהשתלשלות יוצא מזה שאומרים אני ואפסי עוד¹⁰, ונמצא, שכאשר הוא מתגייר נעשה בירור הניצוצות מתוך נפילתם, שלא זו בלבד שמתהפך לקדושה אלא הוא מוסיף חיות בקדושה.

וכן הוא גם בעבודת הברורים בכלל, דענין הברורים הוא להפך את הדברים המתבררים לקדושה, ועד שמהם תה' תוספת חיות בקדושה. דהנה ענין עבודת הברורים בכלל הוא בדברים הגשמיים שבעולם. דע"י ירידת הנשמה בגוף יש לנשמה שייכות לדברים גשמיים, ובפרט בזמן הגלות, אשר הדברים הגשמיים יש בהם ריבוי מניעות ועיכובים והעלמות והסתרים על אלקות, ועל ידי בירורם הנה לא זו בלבד שהדברים הגשמיים אינם מנגדים יותר לקדושה, ואפילו לא באופן דקרו ל' אלקא דאלקיא, אלא יתר על כן שמתהפכים לקדושה ומוסיפים בכללות ענין הקדושה.

ובזה יובן מה שאמרו רז"ל שלא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים, דקאי על התוספת שע"י בירור הדברים הגשמיים והעלאת הניצוצות¹¹ וכו'.

ועל זה היא הנתינת כח ממעשה אבות, שאין להתפעל גם מחושך גדול זה. דכשם ששרה נחתת וסלקת, דאף שירידתה היתה ירידה גדולה ביותר, עד אשר ותוקח האשה בית פרעה¹², שנטלו את פנימיות השכינה לתוך בית פרעה כו', ובה ה' העלם כו', מ"מ וסלקת, דלא זו בלבד שיצאו משם בשלימות, אלא שביירו את הניצוצות דמצרים כמ"ש¹³ בכסף ובזהב וכו', הנה כן הוא גם בזמן הגלות, שלא זו בלבד שיצאו בשלימות אלא שביירו גם את הניצוצות שבגלות. דכן ה' בגלות מצרים שהוא שורש כל הגלויות¹⁴ דכתיב ב' ואחרי כן יצאו ברכוש גדול שהוא בירור הניצוצות שבמצרים. וכן הוא בגלות האחרון, שלא זו בלבד שיצאו ממנו בשלימות אלא שיבררו גם את הניצוצות שבגלות, דכימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות¹⁵, בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו במהרה בימינו.

ספר המאמרים תשי"ג ד"ה ויהיו חיי שרה וגו'

(1) קכב, ב ואילך. הובא בתורת חיים שם קכו, ב.

(2) נח ט, כא.

(3) לך לך יג, א.

(4) שם, ב.

(5) ראה תנחומא לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך יב, ו. אור התורה ריש פרשת לך. ובכמות מקומות.

(6) לך לך טו, ד.

(7) דבהבא לקמן – ראה תורת חיים שם קכא, סוף עמוד ב ואילך.

(8) פסחים פז, ב.

(9) מנחות בסופה.

(10) על פי ישעי' מז, ח. צפני' ב, טו. וראה תניא סוף פרק כב.

(11) ראה תורת חיים שם קכא, ג.

(12) לך לך יב, טו.

(13) לך לך יג, ב.

(14) ראה לקוטי תורה להאריז"ל פרשת תצא. ספר המאמרים תש"ט עמוד 107.

ובכמה מקומות.

(15) מיכה ז, טו.

♦ יום ראשון ט"ז מרחשון ♦

כג (א) וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה א וַיְהִי חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה וְעֶשְׂרִין וְשִׁבְעַת שָׁנִין שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה: וְשִׁבְעַת שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה:

לחטא, מה בת כ' לא חטאה, שהרי אינה בת ענשין, אף בת ק' בלא חטא, ובת כ' כבת ז' ליפי. שני חיי שרה • בלן שוין לטובה.

כ"ג - ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים • לכה, נכתב "שנה" בכל קלל וקלל, לומר לה שכל אחד נדרש לעצמו, בת ק' כבת כ' •

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח כרך א, עמ' 85)

בטעם הדבר יש לומר, דהנה אברהם מצד עצמו היה מעל העולם, "שכל הנעלם מפל רעיון". ואילו שרה - בחינת נוקבא, מלכות, שורש הזמן והמקום, שהם גדרי העולם - המשיכה ופעלה את ענייניו בתוך גדרי העולם. ומפיון שיעקר העבודה היא בעולם דוקא, לעשות ממנו דירה להקדוש-ברוך-הוא, לכן נרמזת שלימות העבודה בחיי שרה דוקא, רמז לכה שגם העבודה בעולם צריכה להיות בכל כוחות הנפש.

מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים (כג, א) מבואר בתורת החסידות, שיש כאן רמז לכל כוחות הנפש: "מאה שנה" - רצון ותענוג (כוחות מקיפים); "עשרים שנה" - מוחין (חכמה ובינה, עיקר המוחין); "שבע שנים" - שבע המידות. הרי שמספר זה מורה על שלימות העבודה בכל כוחות הנפש. ואף ששלימות זו היתה קיימת גם באברהם פמון, היא באה לידי ביטוי בשרה ואף במספר ימי חייה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ שיחת פורים תש"ל - מתוך 'לקראת שבת')

צד השוה בשרה ואסתר

מדינה. ולכן גזירת המן לאבד את כל היהודים מנער ועד זקן, ונשלחה אל כל מדינות המלך, "מדינה ומדינה ככתבה ועם ועם כלשונו" (מגילת אסתר ג, יב"ג). וזהו גודל הפלא והחידוש, שאף שהיו ישראל מפוזרים במקומות שונים ומשונים, הרי שהיו "פולן שוין לטובה" בענין המסירות-נפש - וכדברי אדמו"ר הזקן נשמתו-עדן (תורה אור בהוספות קכ, ד) "שכל הימים שהיו ישראל בסכנה מפני גזירת המן, שנמשך הזמן פמעט משך שנה, היו כולם בבחינת מסירות-נפש ממש, בכל יום ובכל עת ובכל שעה, כי בכל שעה ושעה היו מוכנים למסור נפשם להריגה ולא לעבור דת חסד ושלום, ולא עלה על שום אחד מהם מחשבת חוץ חסד ושלום!" וזהו שמשנה המדרש בין כ"ז שנותיה של שרה לקכ"ז המדינות דאסתר, כי בשניהם היא אותה המעלה - "פולן שוין לטובה".

בתחילת פרשתנו כתוב "ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים, שני חיי שרה". ואיתא במדרש "מה ראתה אסתר שתמלוך על שבע ועשרים ומאה מדינה? אלא: תבוא אסתר, שהיתה בת בתה של שרה, שחיתה קכ"ז - ותמלוך על ככ"ז מדינות" (ב"ר פניה, ג). ויש לבאר בתוכן רמז זה: היתרון המיוחד ("אויפטו") בקכ"ז שנות חיה של שרה הוא, כדברי רש"י, ש"פולן שוין לטובה" - דאף שמצד הטבע נשם תמורות ושנינויים בחיי האדם, עליות וירידות, הרי אצל שרה כל שנות חיה היו "שוין לטובה", ללא הבדל בין זמן לזמן. והשתוות זו, למעלה מהטבע, היא שהיתה גם בקכ"ז מדינות שעליהן מלכה אסתר: בני ישראל לא היו אז במקום אחד, אלא באופן ד"מפוזר ומפורד בין העמים" - מפוזרים ב"שבע ועשרים ומאה

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לק"ש כרך ב עמ' 264 - מתוך 'לקראת שבת')

בת כ' כבת ז' - בעבודה

שבו נעשה האדם "גדול" בשלימות, אז נכנסים בו "מוחין דגדלות" (ראה ב"ב קנו, א. לקו"ת במדבר ב, רע"א), ומתחיל לצאת בעולם ולרדוף אחרי פרנסתו (אבות ספ"ה); מאה שנה - הוא הזמן דגמר ושלימות העבודה (ראה אבות שם). והנה, המצב הרצוי הוא שיהיה "בת ק' כבת כ" - שגם בגמר העבודה בעולם (גיל מאה) יהיה "בלא חטא" כמו

על הפסוק "ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים" (כג, א) פירש רש"י "בת ק' כבת כ' . . . ובת כ' כבת ז'". ויש לבאר הרמז בעבודת האדם: שבע שנים - הוא הזמן שבו התחלת החינוך (ראה הל' ת"ת לאדה"ז בתחילתו. טושו"ע או"ח סממ"א); עשרים שנה - הוא הזמן

עשרים), אינו מצייא דעות והשקפות משלו ("אייגענע דרכים"), אלא מתנהג כמו ילד שזה-עתה הגיע לחינוך (גיל שבע), שעושה מה שמצוים עליו בפשטות ובתמימות.

שהיה בתחילת העבודה בעולם (גיל עשרים); אמנם כדי להגיע לזה, צריך להיות תחילה "בת כ' כבת ז"י" - שגם קשנעשה גדול ויש לו ה"מוחין דגדלות" (גיל

בומיתת שרה בקרית ארבע היא חברון פארעא דנענן ואתא אברהם למספדה לשרה ולמבכה:

(ב) ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ כנען ויבא אברהם לספד לשרה ולביתה:

ויבא אברהם מבאר שבע. לספד לשרה ולביתה. ונסמכה מיתת שרה לעקדת יצחק, לפי שעל-ידי בשורת העקדה, שנודמן בנה לשחיטה, וכמעט שלא נשחט, פרחה נשמתה ממנה ומתה.

כ"י - בקרית ארבע. על שם ארבעה ענקים שהיו שם: אחימן, ששי ותלמי ואביהן. דבר אחר: על שם ד' זוגות שנקברו שם איש ואשתו: אדם ותוה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה.

וקם אברהם מעל פני מתו וידבר אל בני-חת לאמר:

(ג) ויקם אברהם מעל פני מתו וידבר אל בני-חת לאמר:

ד דיר ותוב אנא עמכון הבו לי אחסנת קבורא עמכון ואקבר מייה מן קדמי:

(ד) גרותוֹשֵׁב אנכי עמכם הנו לי אחזת-קבר עמכם ואקברה מתי מלפני:

לי הקדוש-ברוך-הוא: "לזרעך אתן את-הארץ הזאת". אחזת-קבר. אחזת קרקע לבית הקברות.

כ"י - גרותוֹשֵׁב אנכי עמכם. גר מארץ אחרת, ונתישבתי עמכם. ומדרש אגדה: אם תרצו, הריני גר. ואם לאו, אהיה תושב ואתלנה מן הדין, שאמר

ה ואתיבו בני חתאה ית אברהם למימר לה:

(ה) ויענו בני-חת את-אברהם לאמר לו:

וקבל מנא רבונא רב קדם יי את בינא בשפר קברא קבר ית מיתך אנש מנא ית קברה לא ימנע מנך מלמקבר מיתך:

(ו) שמענו אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו במבחר קברינו קבר את-מתך איש ממנו את-קברו לא-יכלה מנך מקבר מתך:

כ"י - לא-יכלה. לא ימנע, כמו: (תהלים מ) "לא תכלא רחמיך", וכמו: (לעיל ח) "ויכלא הגשם".

וקם אברהם ויסגיד לעמא דארעא לבני חתאה:

(ז) ויקם אברהם וישתחו לעם-הארץ לבני-חת:

ספורנו
כג (ב) ותמת שרה. אחר שנוקדה רבקה הראייה למלא מקום שרה, ושוודע זה לאברהם, מתה שרה, באמרם וקרום לברכה, שאין צדיק נפטר מן העולם אלא אם כן נולד צדיק כמותו, שגאמר (קהלת א. ה) "ורח השמש ובא השמש" (בראשית רבה נח, א).
לספד לשרה. בשביל שרה ולכבודה, באמרם וקרום לברכה: הספדא - יקרא וישכבי (סנהדרין מו, א). תורה ג
(ג) מעל פני מתו, וידבר אל בני חת. שלא חל עליו אבלות עדן, והיה יכול לצאת ולדבר אל בני חת. תורה ד
(ד) גר ותושב. ובשביל היותי "גר" אין לי פה קבר, באמרו "ומי לך פה כי חצבת לך פה קבר" (ישעיהו כב, טו). והטעם שאני מבקש לקנותו, הוא מפני שאני "תושב" עמכם, שבאתי להשתקע, לא לגור בלבד.
תנו לי אחזת קבר. הסכימו שתהיה לי אחזת קבר, באמרו "לאברהם

שיעור יומי ליום ראשון ט"ז מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - כג - פרשת חיי שרה לה

ח ומלל עמהון למימר אם אית רענא
בנפשכון למקבר ית מייתי מן קדמי קבילו
מני ובעו לי מן עפרון בר צוחר:

(ח) וידבר אתם לאמר אם ייש את נפשכם לקבר
את מתי מלפני שמעוני ופגעולי בעפרון בן צוחר:

ט"ז - נפשכם • רצונכם • ופגעולי • לשון בקשה, כמו: (רות א) "אל תפגעו בי".

ט ויתן לי ית מערת כפלה די לה די בסטר
חקלה בכסף שלים יתנינה לי ביניכון
לאחזת קברא:

(ט) ויתן לי את מערת המכלה אשר לו אשר
בקצה שדהו בכסף מלא יתנה לי בתוככם
לאחזת קבר:

שויה. וכן דוד אמר לארונה: (דברי הימים א כא) "בכסף
מלא".

ט"ז - המכלה • בית ועליה על גביו. דבר אחר:
שכפולה בזוגות (עירובין ג). בכסף מלא • אשלם כל

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק י, עמ' 62 ואילך - מתוך לקראת שבת)

למה לא בחינם?

והשתדלות אפשר להמשיך "רוחא דקודשא".
ולכן שילם אברהם "אגר שלים" - "כסף מלא", כי עבודה
בלי יגיעה - "חינם" - אינו ממשיך את רוח הקדושה.
ומזה הוראה בעבודה הרוחנית של כל אחד ואחד, שאדם
שיש בו פשרונות טובים בטבעם, אינו יכול לומר בלבבו,
הרי התורה ניתנה לי במתנה, וקל לי לקיים את המצוות,
ואם כן כל ענין היגיעה והעבודה הוא ממני והלאה!
אלא, כמו שאברהם לא רצה לקנות בחינם את החלק
המגיע לו, ושהיה יכול ליטול בנקל, אלא נתן עבורו את
כל שויה, כן גם אדם כזה, כדי שימשיך בעבודתו את רוח
הקדושה, הרי עבודתו צריכה להיות על-ידי השתדלות
ויגיעה, ולא "חינם".

בפרשתנו פתוב שאמר אברהם אבינו לבני חת ויתן לי את
מערת המכלה גו' בכסף מלא יתנה לי" (כג, ט), ופירש
רש"י "אשלם כל שויה".
והנה, לפנינו פתב רש"י שאמר אברהם "אם תרצו . .
אטלנה מן הדיון, שאמר לי הקב"ה לזרעך אתן את הארץ
הזאת" (רש"י כג, ד ד"ה גר ותושב). והיינו, שבאמת היה יכול
לקחת את המערה בחינם, אלא שרצה אברהם לשלם "כל
שויה" דוקא.
ויש לבאר זה על-פי מה דאיתא בזהר הקדוש (ח"ב כח,
א) שרק אצל הקליפות הסדר הוא "אשר נאכל במצרים
חינם", אף בקדושה צריך "לאשתלם ביה פדקא יאות
כפום חיליה", ו"באגר שלים". ורק על-ידי עבודה ויגיעה

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק י, עמוד 60 ואילך - מתוך לקראת שבת)

קניית המערה בכסף מלא

מוסיף לנו בהבנת הפתובים שגם דוד אמר לארונה "בכסף
מלא"?
ויש לומר, דבזה באר לנו רש"י מה שהדגיש אברהם שמוכן
לשלם כל שויה:
דכמו שמצינו אצל דוד, שאף שפשכבש את ירושלים

ויתן לי את מערת המכלה . . בכסף מלא יתנה לי
אשלם כל שויה, וכן דוד אמר לארונה בכסף מלא (כג, ט.
ובפירוש רש"י)
לכאורה תמונה מה שמוסיף רש"י "וכן דוד אמר לארונה
בכסף מלא", הרי הלשון "בכסף מלא" נאמר גם כאן, ומה

ספורנו

בתוככם. במעמד בלכם, שאיני
מבקש שום זמן לפרע אליו הפעות.
וכן עשה, באמרו "וישקל אברהם
לעפרון את הכסף כו' לעיני בני חת"
(פסוק טו).
לאחזת קבר. שאף על פי שימכר,
אולי יערער שלא אקבר אצל גבולו,
לכן אני שואל שימכרנה לאחזת
קבר. תורה י

"חלילה לי מתתי את נחלת אבתי לך"
(מלכים א כא, א). תורה ט
(ט) מערת המכלה. מקום ששמו
"מכפלה", באמרו "ויקם שדה עפרון
אשר במכפלה" (פסוק יז).
אשר בקצה שדהו. ולא בשביל זה
ישחית נחלתו.
בכסף מלא. שאין הפצי שיגרע
מערכו לכבודכם.

(ח) אם יש את נפשכם לקבר. אם
רצונכם שאקבר את המת מהרה, כמו
שהראיתם באמרכם "במבחר קברינו
קבר" (פסוק ו), כדי שלא אשהה.
שמעוני. להסכים שתהיה לי אחזת
קבר.
ופגעו לי בעפרון. שימכר, אף על פי
שאינו נאות לאיש נכבד למכר
מאחזתו, כמו שהעיד נבות באמרו

על־דָּרְךָ־זֶה הַיְתָה פְּנֵת אַבְרָהָם בְּקִנְיַת מַעֲרַת הַמִּכְפֵּלָה
"בְּכֶסֶף מְלֵא", דָּאָף־עַל־פִּי שְׁהִיָּה בִּידוֹ לְטָלָה מִן הַדִּין, שְׁהִרִי
אָמַר לוֹ הַקִּבָּה "לְזַרְעֲךָ אֶתְּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת" (וכדפי"ש
רש"י לעיל כג, ד), מִכְּלִי־מִקּוֹם שֶׁלֵּם לְעַפְרוֹן כֶּסֶף מְלֵא כְּדִי
לְסַלֵּק אֶת זְכוּתוֹ מִן הַמַּעֲרָה לְגַמְרִי.

מֵאֲרוֹנָהּ, זָכָה בָּהּ כָּבֵד מִדִּין כְּבוֹשׁ, מִכְּלִי־מִקּוֹם לֹא רָצָה
לְבָנוֹת בָּהּ מִזְבַּח עַד שֶׁשָּׁלַם עֲבוּרָה כֶּסֶף מְלֵא, וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב
(דברי הימים א כא, כד) "כִּי לֹא אָשָׂא אֲשֶׁר לָךְ לֵה' וְהַעֲלוֹת
עוֹלָה חֲנָם", שֶׁרָצָה דוֹד שְׁלֹא תִהְיֶה לְאֲרוֹנָהּ שׁוּם שִׁיכּוֹת
לְמִקּוֹם הַמִּזְבֵּחַ, וְלָכֵן שֶׁלַם לוֹ בְּכֶסֶף מְלֵא, שֶׁבָּזָה סֵלֶק אֶת
זְכוּתוֹ שֶׁל אֲרוֹנָהּ מִהַמִּקּוֹם מִכָּל וְכָל.

יְעַפְרוֹן יִתֵּב בְּגוֹ בְּנֵי חַתָּאָה וְאֶתִּיב עַפְרוֹן
חַתָּאָה יֵת אַבְרָהָם קָדָם בְּנֵי חַתָּאָה לְכָל עָלִי
תַרְעָה קְרַתְּהָ לְמִימַר :

(י) וְעַפְרוֹן יֵשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי־חַת וַיַּעַן עַפְרוֹן הַחַתִּי
אֶת־אַבְרָהָם בְּאָזְנוֹ בְּנֵי־חַת לְכָל בְּאֵי שַׁעֲרֵי־עִיר
לֵאמֹר:

צְרִיף לוֹ, עֲלָה לְגַדְלָהּ. לְכָל בְּאֵי שַׁעֲרֵי־עִירוֹ. שְׁכַלֵּן
בְּטָלוֹ מִמְּלֵאכְתָּן וּבְאֵוֹ לְגַמֵּל חֶסֶד לְשָׂרָה.

כִּי־יֵי וְעַפְרוֹן יֵשֵׁב. כְּתִיב חֶסֶד, אוֹתוֹ הַיּוֹם מִנוֹהוּ
שׁוֹטֵר עֲלֵיהֶם, מִפְּנֵי חִשְׁיִבוֹתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם שְׁהִיָּה

יֵא לֹא רִבּוֹנֵי קִבִּיל מִנֵּי חַתָּאָה יִתְּבִית לָךְ
וּמַעֲרִתָּא דִּי בַּהּ לָךְ יִתְּבִיתָהּ לְעִינֵי בְּנֵי עַמִּי
יִתְּבִיתָהּ לָךְ קִבְרֵי מִיתָךְ :

(יא) לֹא־אֲדַנִּי שָׁמְעֵנִי הַשְׁדָּה נְתַתִּי לָךְ וְהַמַּעֲרָה
אֲשֶׁר־בוֹ לָךְ נְתַתִּיָּה לְעִינֵי בְּנֵי־עַמִּי נְתַתִּיָּה לָךְ קִבְרֵי
מִתְּךָ:

כִּי־יֵי לֹא־אֲדַנִּי. לֹא תִקְנֶה אוֹתָהּ בְּדָמִים. נְתַתִּי לָךְ. הִרִי הִיא כְּמוֹ שֶׁנְּתַתִּיָּה לָךְ.

יב וּסְגִיד אַבְרָהָם קָדָם עַמָּא דְאַרְעָא :

(יב) וַיִּשְׁתַּחֲוּ אַבְרָהָם לִפְנֵי עַם־הָאָרֶץ:

יג וּמִלִּיל עִם עַפְרוֹן קָדָם עַמָּא דְאַרְעָא לְמִימַר
בְּרַם אִם אֶתְ עֵבֵד לִי טִיבּוֹ קִבֵּל מִנֵּי אֶתְּן
כֶּסֶף דְּמֵי חַתָּאָה סָב מִנֵּי וְאַקְבַר יֵת מִיתֵי
תְּמָן :

(יג) וַיְדַבֵּר אֶל־עַפְרוֹן בְּאָזְנוֹ עַם־הָאָרֶץ לֵאמֹר אַף
אִם־אַתָּה לוֹ שָׁמְעֵנִי נְתַתִּי כֶּסֶף הַשְׁדָּה קַח מִמִּנִּי
וְאַקְבְּרָה אֶת־מִתִּי שָׁמָּה:

אֶתְהָ לוֹ שָׁמְעֵנִי, הַלְוִאי וְתִשְׁמַעֲנִי. נְתַתִּי. דּוֹנִי"ש
בְּלַע"ז, מוֹכֵן הוּא אֲצִלִּי, וְהַלְוִאי נְתַתִּי לָךְ כְּבָר.

כִּי־יֵי אַף אִם־אַתָּה לוֹ שָׁמְעֵנִי. אֶתְהָ אוֹמֵר לִי
לְשִׁמְעַע לָךְ וְלִיקַח בְּחָנָם, אֲנִי אֵי אֲפָשִׂי בְּכֶף "אַף אִם

יד וְאֶתִּיב עַפְרוֹן יֵת אַבְרָהָם לְמִימַר לֵה :

(יד) וַיַּעַן עַפְרוֹן אֶת־אַבְרָהָם לֵאמֹר לוֹ:

ספורנו

בשְׁבִיל אַבָּא, פְּטוֹרֵנִי בְּשִׁבִיל אַבָּא
(קדושין לא, א. תורה יג)
(יג) אַף אִם.. נְתַתִּי כֶּסֶף הַשְׁדָּה. אֲנִכִּי
אֶעֱשֶׂה בְּדַבְּרְךָ לְקַבֵּר שָׁם הַמֵּת "אַף אִם
נְתַתִּי כֶּסֶף הַשְׁדָּה", וְלֹא אֶקְבֹּר בוֹ בְּאֶפְסָן
אַחֵר.
אֶתְהָ לוֹ שָׁמְעֵנִי. אֶתְהָ בְּכַקְשָׁה שָׁמְעֵנִי.
קַח מִמִּנִּי וְאַקְבְּרָהּ. אַחֵר כָּף. תורה יד

מִנְתָּ שְׁתּוֹכֵל לְקַבֵּר שָׁם מִתְּךָ, כְּמוֹ
שֶׁשֶׁאֲלַתְּ בְּאֶמְרֶךָ "לְאַחֲזוֹת קִבְרִי" (פסוק
טו. תורה יב)
(יב) וַיִּשְׁתַּחֲוּ אַבְרָהָם לִפְנֵי עַם הָאָרֶץ.
הַשְׁתַּחֲוִּיָּה לְתַת לָהֶם הוֹדָאָה, כְּמוֹדָה
שֶׁבְּשִׁבִיל כְּבוֹדָם הִסְכִּים עַפְרוֹן לְתַת
אֶת שְׁאֲלוֹתוֹ, בְּאֶמְרָם וּזְכוּרֵם לְבְרָכָה:
הַבְּשִׁמְעַע בְּדַבֵּר אֲבִיו לְמִקּוֹם, לֹא יֵאמַר..
מִהְרוֹנִי בְּשִׁבִיל עַצְמִי, אֲלֵא מִהְרוֹנִי

(יא) לֹא אֲדַנִּי. אֵינן צְרִיף שִׁפְעוּגוֹ בִּי
רִאשֵׁי הַעַם הַנוֹעֲדִים.
שָׁמְעֵנִי. אֶתְהָ, בְּלִתִּי שׁוּם אִמְצָעִי.
הַשְׁדָּה נְתַתִּי לָךְ. בְּמַחְשַׁבְתִּי מֵאֲזו
שֶׁדַּבַּרְתָּ.
וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר בוֹ. שְׁאִין רִאשֵׁי שְׁתַּעֲבַר
בְּשָׂדֵה אַחֵרִים בְּשִׁתְרִצָּה לְקַבֵּר.
לְעִינֵי בְּנֵי עַמִּי נְתַתִּיָּה לָךְ קִבְרֵי מִתְּךָ.
לְעִינֵיהֶם אֲנִי אוֹמֵר שְׁאִין נוֹתְנָה לָךְ עַל

שיעור יומי ליום שני י"ז מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - כג - פרשת חיי שרה לז

(טו) אֲדַנִּי שְׁמַעְנִי אֶרְצֵן אַרְבַּע מֵאֹת שְׁקֶל-כֶּסֶף בֵּינִי וּבֵינְךָ מֵהֵּוּא וְאֶת-מִתְּךָ קָבַר:

כ"ט - בֵּינִי וּבֵינְךָ • בֵּין שְׁנֵי אוֹהֲבִים כְּמוֹנוּ מֵהַיּוֹם הַזֶּה שְׁשׂוּבָה, לְכֻלּוֹם, אֲלֵא הִנַּח אֶת הַמָּכָר, (כ"ח) וְאֶת-מִתְּךָ קָבַר.

(טז) וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל-עֲפְרוֹן וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֲפְרוֹן אֶת-הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דָּבַר בְּאָזְנוֹ בְּנִיחַת אַרְבַּע מֵאוֹת שְׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לַסַּחֵר:

כ"ט - וַיִּשְׁקַל אַבְרָהָם לְעֲפְרוֹן • (בכורות ג) הָסֵר וַי"ו, לְפִי שְׁאֵמֵר הַרְבֵּה וְאָפְלוּ מֵעַט לֹא עָשָׂה, (כ"ב פז) שְׁנִטְל מִמֶּנּוּ שְׁקָלִים גְּדוּלִים, קִנְטְרִין, שְׁנֵאָמַר: "עוֹבֵר לַסַּחֵר", שְׁמִתְקַבְּלִים בְּשְׁקָל בְּכֹל מְקוֹם, וַיֵּשׁ מְקוֹם שְׁשִׁקְלֵיהֶם גְּדוּלִים, שֶׁהֵן קִנְטְרִין, צִנְטְיֵאֵר"ש בְּלַע"ז.

♦ יום שני י"ז מרחשון ♦

(יז) וַיִּקָּם הַשָּׂדֶה וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר-בּוֹ וְכָל-הָעֵץ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה אֲשֶׁר בְּכַלְגַּבְלוֹ סָבִיב:

כ"ט - וַיִּקָּם הַשָּׂדֶה עֲפְרוֹן • תְּקוּמָה הֵיטָה לוֹ, שִׁיצָא מִיַּד הַדְּיוּט לִיד מְלֶךְ. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מְקָרָא: "וַיִּקָּם וְגו'".

- נקודות משיחות קודש - (לקוטי שיחות כרך לה, עמ' 87)

וַיִּקָּם הַשָּׂדֶה עֲפְרוֹן (כג, יז) תְּקוּמָה הֵיטָה לוֹ, שִׁיצָא מִיַּד הַדְּיוּט לִיד מְלֶךְ (רש"י) לְשָׂדֶה הֵיטָה תְּקוּמָה עַל-יַדֵּי שְׁנֵכְנַס לְרִשְׁוֹתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, עוֹד קוֹדֵם קְבוּרַת שָׂרָה. וְאִף בְּעִבּוּדָה הַרוּחִנִּית כִּי: כְּאֲשֶׁר יְהוּדֵי בָא לְאִיזָה מְקוֹם, שְׁפִשׁוּט שֶׁהִגִּיעַ לְשֵׁם בְּשִׁלְיַחַת אֶלּוֹקִית כְּדִי "לַעֲשׂוֹת מוֹמְנוֹ אֶרְצֵן-יִשְׂרָאֵל" - עַלִּיו לְדַעַת שֶׁעֲצֵם הַמְּצָאוֹ בְּמְקוֹם זֶה, עוֹד לְפָנָי שְׁקִיִּים בּוֹ אִיזוֹ מִצְוָה, פּוֹעֵל עַל הַמְּקוֹם עַלִּיָּה וְתְּקוּמָה - יְצִיאָה מִיַּד הַדְּיוּט, עַל-יַדֵּי עֲצֵם הָעֵנִיִּין שֶׁהוּא בְּרִשְׁוֹת יִשְׂרָאֵל.

(יח) לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה לְעֵינֵי בְּנִיחַת כֹּל בְּאֵי שַׁעֲרֵי-עִירוֹ:

כ"ט - בְּכֹל בְּאֵי שַׁעֲרֵי-עִירוֹ • בְּקָרֵב כְּלָם וּבְמַעֲמַד כְּלָם הִקְנָהּ לוֹ.

(יט) וְאַחֲרֵי-כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת-שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֶל-מַעְרַת שָׂדֶה הַמְּכַפְּלָה עַל-פְּנֵי מְרַא הַיָּם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:

ספורנו

(טו) מֵהַיּוֹם הַזֶּה הוּא. הַלּוֹא מִצְעָר הוּא, וּמִסְפִּיק הַדְּבִיר לְהַקְנוֹת לָךְ מֵעַכְשָׁו, בְּאֶפְסוֹ שֶׁתְּהִיָּה קוֹבֵר בְּתוֹךְ שְׁלֶךְ, אִף עַל פִּי שְׁלֹא נִתְּתָה הַפְּעוּת עֲדִין. תוֹרַה טו (טז) וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל עֲפְרוֹן, הַסְּפִים לְדַעַתוֹ בְּעֶרְךָ הַשָּׂדֶה. וַיִּשְׁקַל. פָּרַע, כְּמוֹ "אוֹ כֶּסֶף כֶּסֶף תִּשְׁקוּל" (מלכים א ב, לט). תוֹרַה יז (יז-יח) וַיִּקָּם.. הַשָּׂדֶה.. לְאַבְרָהָם לְמִקְנָה. נִתְּקִים בְּחוֹתְמֵיו שֶׁל "סֶפֶר הַמִּקְנָה". תוֹרַה יט

(כ) וַיִּקָּם הַשָּׂדֶה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר־בּוֹ לְאַבְרָהָם
 לְאַחֲזֵת־קֶבֶר מֵאֵת בְּנֵי־חַת:

כד (א) וַאֲבָרְהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיהוָה בֵּרַךְ
 אֶת־אֲבָרְהָם בְּכָל־

כ"ט בְּרַךְ אֶת־אֲבָרְהָם בְּכָל־ • "בְּכָל" עוֹלָה בְּגִימָטְרִיא 'בֵּן', וּמֵאַחַר שֶׁהִזָּה לוֹ בֵּן, הִזָּה צָרִיף לְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ג, עמ' 773)

וַאֲבָרְהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים (כד, א)

ומזכר את גשמיות העולם.
 ולפי־זה: "זקנה" מסמלת את השלימות העצמית; ואילו
 "בא בימים" – את תיקון הזולת (העולם).
 זהו שאומר המדרש: "יש לך אדם שהוא זקנה ואינו
 בימים" – הוא עוסק אך ורק בקניית שלמות בנפשו, ואינו
 משתדל להאיר את סביבתו; "בימים ואינו זקנה" – הוא
 עוסק בהארת העולם בלבד, ואילו על עצמו הוא שוכח.
 "אבל פאן, זקנה פנגד ימים וימים פנגד זקנה" – אברהם
 עסק בשני הקוים, ובכל אחד מהם בשלמות.

יש לך אדם שהוא זקנה ואינו בימים, בימים ואינו זקנה,
 אבל פאן – זקנה פנגד ימים וימים פנגד זקנה (מדרש רבה)
 "זקן" – "אין זקן אלא זה שקנה חכמה" (קידושין לב), הינו
 אדם שלומד תורה.
 "בא בימים" – הגיע עם כל ימיו, אדם שבכל יום ויום
 פועל ועוסק בקיום המצוות.
 על־ידי לימוד התורה רוכש האדם שלמות לנפשו; הוא
 קונה את חכמת התורה ומתעלה על־ידיה. ואילו על־ידי
 קיום המצוות, המלוּבשות בַּדְּבָרִים גְּשָׁמִיִּים, הוא מאיר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 346)

בְּכָל־, עוֹלָה בְּגִימָטְרִיא בֵּן (רש"י כד, א)

לְהַשִּׂיאוֹ אִשָּׁה אֵין הַבְּדֵל אִם הָאֵב הוּא עֵשִׂיר וּמִבְּרַךְ בְּכָל או
 לא. לכן מפרש ש"בכל" בגימטריא "בן", ולכן הצרף להשיאו
 אשה.

לרש"י הקשה: מדוע הקדים הפתוב 'וה' ברך את אברהם
 בכל" לפני שליחותו של אליעזר, והרי בחיוב האב לבנו

(ב) וַיֹּאמֶר אֲבָרְהָם אֶל־עַבְדּוֹ זָקֵן בֵּיתוֹ הַמְּשֻׁל
 בְּכָל־אֲשֶׁר־לוֹ שִׂים־נָא יָדְךָ תַּחַת יַרְכְּוִי:

חֲבִיבָה עֲלִיו וְנִטְלָה. (ורוּצָה לומר: מה שלא אמר 'פסח יברך', והנה
 לו להשביע העבד במילתו, לפי ששאל אברהם היתה ראשונה לו קדם מילה
 העבד, וקל להבין) •

כ"ט זקן ביתו • לפי שהוא דבוק, נקוד זקן. תחת
 ירכי • (שבועות לה) לפי שהנשבע צריך שיטל בידו חפץ
 של מצוה, כגון: ספר תורה, או תפלין, והמילה
 היתה מצוה ראשונה לו, ובאה לו על־ידי צער והיתה

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטי שיחות חלק א, עמוד 38 – מתוך 'לקראת שבת')

נְקִיטַת חֶפֶץ בְּשׁוּבָעָה

והנה, אברהם אבינו קיים כל התורה עד שלא נתנה (יומא
 כה, ב), ואם־כן צריך עיון מפני מה לא השביעו במצוה
 אחרת?

שִׂים־נָא יָדְךָ תַּחַת יַרְכְּוִי:

לפי שהנשבע צריך שיטל בידו חפץ של מצוה (כד, ב.
 ובפירוש רש"י)

ספורנו

שְׁמָא אֵיזָה אָדָם בְּלִתי הִגֵּן יִרְבֵּה שָׁחַד
 לְעַבְדּוֹ בְּדִי שִׁיבְחָר בְּתוֹ, וְלֹא יִשְׁתַּדַּל
 לְהַשִּׁיג אִשָּׁה הַגּוֹנֶה לְבָנוּ, וְלִכֵּן הִצְרִיף
 לְהַשְׁבִּיעַ אֶת עַבְדּוֹ עַל כָּל
 אֲלֵה. תורה ב

אָרַץ אַחֲרַת בְּעַד אִשָּׁה לְבָנוּ, וְשֶׁהִצְרִיף
 לְהַשְׁבִּיעוֹ עַל כֵּף. כִּי לְסִבַּת הַזְּקִנָּה
 דָּאָג שִׁמְיוֹת וְלֹא יִרְאֶה בְּחֶפֶת בְּנוּ,
 וְהַסְפִּים שֶׁלֹּא לְאַחַר עוֹד, וּמִבְּלִי אֵין
 בְּאִרְצוֹ אִשָּׁה הַגּוֹנֶה לְבָנוּ הִצְרִיף לְשַׁלַּח
 אֶל אָרַץ אַחֲרַת. וּמִפְּנֵי עֲשָׂרוֹ דָּאָג

(כ) וַיִּקָּם הַשָּׂדֶה.. מֵאֵת בְּנֵי חַת.
 שֶׁהִסְבִּים גַּם הַצַּבּוּר שֶׁתְּהִיָּה לוֹ לְאַחֲזֵת
 קֶבֶר. תורה א
 כד (א) וַאֲבָרְהָם זָקֵן.. וְה' בֵּרַךְ אֶת
 אֲבָרְהָם. בְּאֵר הַסַּבּוֹת שֶׁהִכְרִיחוּ אֶת
 אֲבָרְהָם לְשַׁלַּח אֶת עַבְדּוֹ עִתָּה אֶל

מתן-תורה נתבטלה גזרה הנ"ל, ועל-ידי קיום המצוה, אפשר להחזיר קדשה בחפץ הגשמי שבו נעשית המצוה, ולכן הקדשה נשארת בו בתמידות. בשונה מקדש היא מצוות מילה שנוצטוו עליה האבות קדם מתן תורה, ולכן היה בכחם להחזיר הקדשה בבשר הגשמי, ונהפך להיות חפץ של קדשה. וזהו הטעם שהמתין אברהם בקיים מצוה זו עד שיצטווה, בכדי שקדשת המצוה תחדר בגשמיית ובאפן תמידי, ומשום-הכי השביעו אברהם על-ידי שימת ידו תחת ירכו ונקא - הדבר היחיד שהיה חפצא דקדשה.

ויבין זה, בהקדים מה שהקשה רבנו הגאון (תורה אור פרשת לך לך זיכור המתחיל בעצם היום), דלכאורה מפיון שקיים אברהם אבינו כל התורה כלה, מפני מה המתין במצוות מילה עד שצוהו ה'?

אלא שיש חלוק בין המצוות של האבות להמצוות שלאחר מתן תורה, דקדם מתן-תורה לא היתה אפשרות להחזיר קדשה בגשמיית העולם, כי היתה גזרה ש"בני רומי לא ירדו לסוריא, ובני סוריא לא יעלו לרומי" היינו שאין קשר בין הגשמיית להרוחניית, ולכן בקיים המצוות דהאבות לא היה כח להחזיר הקדשה בחפץ הגשמי (והקדשה שהיתה בחפץ היתה רק בשעת עשית המצוה); מה-שאי-כן לאחר

ג. וְאֵלֶּיךָ עָלְדָּהּ בְּמִימְרָא דְדִי אֱלֹהֵא דְשָׂמִיא וְאֱלֹהֵא דְאַרְעָא דְלֹא תִסְבּ אֲתַמָּא לְכַרִּי מִכְּבַּת פְּנַעֲנַאי דִּי אָנָּא יִתְבּ בִּינֵיהוֹן :

(ג) וְאֲשַׁבְעֶנְךָ בַּיהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבְנֵי מִבְּנוֹת הַפְּנִיעֵנִי אֲשֶׁר אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ:

ד. אֱלֹהִין לְאַרְעִי וְלִנְלִדוֹתַי תִּיזִיל וְתִסְבּ אֲתַמָּא לְכַרִּי לִיִּצְחָק :

(ד) כִּי אֶל-אֲרָצִי וְאֶל-מִוְלַדְתִּי תִלְךָ וְלִקְחַתְּ אִשָּׁה לְבְנִי לִיִּצְחָק:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי ספר השיחות תשמ"ח חלק א, עמוד 84 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

להוסיף בנים לאבינו שבשמים

שבשמים, וכמאמר חכמינו ז"ל (סנהדרין יט, ב) "כל המלמד את בן חברו תורה, מעלה עליו הכתוב כאלו ילדו". וכמו שאברהם שלח את אליעזר עבדו עד לחרו, "חרון אף של מקום בעולם" (פרוש רש"י סוף פרשת נח), כמו כן על האדם ללכת גם למקומות שהם "ריקים" מתורה ומצוות כדי למצוא שם עוד יהודי ולקרבו לעבודת השי"ת, עד שגם אותו יהודי יפעל גם הוא לקרב עוד יהודים לאביהם שבשמים.

כי אל-ארצי ואל-מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק: (כד, ד)

השליחות הראשונה שמצינו בתורה היא שליחת אברהם את אליעזר עבדו לחרו, לקחת אשה לבנו. ויש ללמד מזה הוראה בעבודת האדם לקונו: השליחות הראשונה במעלה המטלת על האדם היא לעשות את כל התלוי בו, לפעל הענין ד"פרו ורבו", לקרב עוד יהודים לתורה ומצוות, שיתוספו עוד "בנים" לאבינו

ה. וְאָמַר לָהּ עֲבָדָא מְאִים לֹא תִיבִי אֲתַמָּא לְמִיתִי בְּתַרִּי לְאַרְעָא הַדָּא הָאֲתַבָּא אֲתִיב יָת בְּרַךְ לְאַרְעָא דִּי נִפְקַתָּא מִתַּמָּן :

(ה) וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲעֹבֵד אוֹלֵי לֹא-תֵאבְּהָ הָאִשָּׁה לְלַכַּת אַחֲרֵי אֶל-הָאָרֶץ הַזֹּאת הַהֶשֶׁב אֲשִׁיב אֶת-בְּנֶךָ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-יֵצֵאתָ מִשָּׁם:

ו. וְאָמַר לָהּ אֲבָרְהָם אֲסַתְמַר לָךְ דִּילְמָא תִּתִּיב יָת בְּרִי לְתַמָּן :

(ו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲבָרְהָם הַשְּׁמַר לָךְ פֶּן-תֵּשֵׁיב אֶת-בְּנִי שָׁמָּה:

אשעבד את בנך לשאר כסות ועונה ויתחייב ללכת שם, ואם לא ילך יבגד באשת נעוריו. תורה ו

(ה) אֲשֶׁר יֵצֵאתָ מִשָּׁם. שְׁמַסְתָּ אֵת הַמְּקוֹם. וְהָיָה אִם אֲשַׁבַּע לִקְחַת אִשָּׁה מִשָּׁם וְלֹא תִחַפֵּץ הִיא לְבוֹא, הִנֵּה

(ג) אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ. שֵׁאִם תִּבְגַּד, יִפְרַע מִמֶּךָ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. תורה ד

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים וְשָׁמַע דִּי דְבַרְנִי מִבֵּית אָבִי
 וּמֵאֶרֶץ יְלֻדוֹתַי וְדִי מְלַל לִי וְדִי קָנִים לִי
 לְמִימְרֵי לְבָרְךָ אֲתָן יָת אֲרַעֵא הָדָא הוּא
 יִשְׁלַח מִלְּאָכְבָּה קְדָמְךָ וְתִסַּב אֲתָתָא לְכַרֵּי
 מִתְּמָן :

(ז) יְהוָה אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לָקַחְנִי מִבֵּית אָבִי
 וּמֵאֶרֶץ מוֹלַדְתִּי וְאֲשֶׁר דְּבַרְלִי וְאֲשֶׁר נִשְׁפַּע־לִי
 לֵאמֹר לְזַרְעֲךָ אֲתָן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת הוּא יִשְׁלַח
 מִלְּאָכּוֹ לְפָנֶיךָ וְלִקְחֶתָ אִשָּׁה לְבְנֵי מִשְׁם :

עלי, וכן כל לי, ולוי ולקחם הסמוכים אצל דבור, מפרשים בלשון 'על', ותרגום שלקחם (רצונו, שדרך הפרגום להשתמש למ"ד במקום פעבור, וקל להבין) 'עלי', 'עלוהי', 'עליהון'. שאין נופל אצל דבור לשון לי ולוי ולקחם, אלא: אלי, אליו, אליהם, ותרגום שלקחם: עמי, עמיה, עמהון, אבל אצל אמירה נופל לשון לי, ולוי ולקחם. ואשר נשפע-לי. בין הבתרים.

כ"ו ה' אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי. ולא אמר: ואלהי הארץ, ולמעלה אמר "ואשביעך וגו'". אמר לו: עכשו הוא "אלהי השמים ואלהי הארץ", שהרגלתיו כפי הבריות, אבל כשלקחני מבית אבי, הנה "אלהי השמים" ולא אלהי הארץ, שלא היו באי עולם מכירים בו, ושמו לא היה רגיל בארץ. מבית אבי. מתרן. ומארץ מולדתי. מאור כשדים. ואשר דבר-לי. לצרפי. כמו: "אשר דבר

נקודות משיחות קודש - (לקוטי שיחות כ עמ' 565)

של מסירות נפש הוריד והקניס אלקות בעולם ובכל עניני העולם, בכל פרכי חיי היום יום, כך שכלם הפירו ש'ה הוא גם אלקי הארץ. ואכן, הפונה הפנימית של חיי היום יום היא, לפרסם אלקות באופן כזה, שכל הסביבה תראה ש'ה הוא "אלקי השמים ואלקי הארץ".

עכשו הוא אלקי השמים ואלקי הארץ. . כשלקחני מבית אבי הנה אלקי השמים (רש"י כד, ז) עד אברהם הנה הקב"ה אלקי השמים, היינו שאלקות הנה נחשב לדבר שמימי, שאינו שייך לעולם ולעניני העולם. בא אברהם אבינו, האב הראשון והיהודי הראשון, ועם עבודה

ח ואם לא תיבי אתתא למיתי בתרך ותהי
 זכאה ממומתי דא לחוד ית פרי לא תתב
 לתמן :

(ח) וְאִם־לֹא תֵאבְדָה הָאִשָּׁה לְלֶכֶת אַחֲרַיָךְ וְנָקִית
 מִשְׁבַּעְתִּי זֹאת רַק אֶת־בְּנֵי לֹא תִשֵּׁב שְׁמָה:

רק, מעוט הוא: בני אינו חוזר, אבל יעקב בן בני, סופו לחזר.

כ"ז ונקית משבעתי וגו'. וקח לו אשה מבנות ענר, אשכל וממרא (קידושין סא). רק את-בני וגו'.

ט וישוי עבדא ית דה תחות ירכא דאברהם
 רבונה וקנים לה על פתגמא הדין:

(ט) וַיִּשֵׂם הָעֶבֶד אֶת־יָדוֹ תַּחַת יַרְכְּ אַבְרָהָם אֲדָנָיו
 וַיִּשְׁבַּע לוֹ עַל־הַדָּבָר הַזֶּה:

♦ יום שלישי י"ח מרחשון ♦

יודבר עבדא עשרא גמלין מגמלי רבונה
 ואזל וכל שפר רבונה בידה וקם ואזל
 לארם די על פרת לקרמא דנחור:

(י) וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גַמְלִים מִגְּמָלֵי אֲדָנָיו וַיֵּלֶךְ
 וְכָל־טוֹב אֲדָנָיו בִּידוֹ וַיִּקַּם וַיֵּלֶךְ אֶל־אַרְם נַחְרִים
 אֶל־עִיר נַחֹר:

ספורנו

ללכת אחר שהכין את הגמלים, וילך מלפני אדוניו. וכל טוב אדניו בידו. ונטל עמו כלי כסף וכלי זהב ובגדים. ולא הצרף כנה לטל רשות, כי הכל היה בידו לעשות בו כרצונו. ויקם וילך. לדרכו. תורה יא

ואשר נשבע לי. ובין שנשבע ולא ינחם, וסבב בלי ספק שישא בני אשה הזגנת לו, להקים זרע מוכן לקנים בו שבועתו. תורה ח (ט) וישבע לו על הדבר הזה. נשבע עם כל התנאים שאמר אברהם. תורה י (י) ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו, וילך. נטל רשות מאדוניו

(ז) אלהי השמים.. ישלח מלאכו. יהי רצון שישלח מלאכו ממעון קדשו השמים, בהיות שהוא לקחני משם ולו נתקנו עלילות לעשות באפן שלא יצטרף בני ללכת שם. ואשר דבר לי. ועוד, כי דבר לי באמרו "כי ביצחק יקרא לך זרע" (לעיל כא, יב).

כתב ליצחק על כל אשר לו, כדי שיקפצו לשלח לו בתם. ארם-נהרים • בין שתי נהרות יושבת.

כ"י • מגמלי אדניו • נפרין היו משאר גמלים, שהיו יוצאין זוממין מפני הגזל, שלא ירעו בשדות אחרים. וכל-טוב אדניו בידו • שטר מתנה

נקודות משיחות קודש ~ משיחת כ"ף מרחשון ה'תשמ"ב

יום יום אומרים בתחילת התפילה פרשת העקידה, ובימי החול (בימים שאומרים תחנון) מוסיפים לפני-זה ולאחרי זה בקשת תחנונים כו' שהקדוש-ברוך-הוא יזכור לבני-ישראל את הזכות דעקידת יצחק כו'.

ולאחרי שיצחק הגיע לדרגא נעלית ביותר - שלח אברהם את אליעזר לחוץ-לארץ, שזוהי ירידה גדולה ביותר, שהרי גם בזמן שהוא היה בארץ ישראל קדושה יתירה, שלכן נאמר ליצחק "אל תרד מצרמה", "שאתה עולה תמימה, ואין חוצה-לארץ פדאי לך".

ודוקא מחוץ-לארץ היה צריך אליעזר לקחת אשה ליצחק. היינו, שהיו צריכים לקחת את רבקה ממקום תחתון ביותר, ממקום שהיתה בו "כשושנה בין החוחים", ומשם דוקא הביאה ליצחק.

זאת אומרת: אף-על-פי שיצחק היה בדרגא נעלית ביותר, עד שנאסר עליו לצאת לחוץ-לארץ, אף-על-פי-כן הלך אליעזר - בשליחותו של אברהם, "אחד היה אברהם" - לקחת אשה ליצחק מחוץ-לארץ דוקא.

וכל זה - למרות שעניינו של אברהם אבינו הוא מדת החסד, כמו שנאמר "אברהם אהבי", אפילו כאשר מדובר אודות ערביים, ועל-אחת-פמה-וכמה כאשר מדובר אודות "דמשק אליעזר", "דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים", ועל-אחת-פמה-וכמה כאשר מדובר אודות שליחות הקשורה עם השידוך דיצחק ורבקה, שזה היה היסוד לבנין עם ישראל כולו, כמו שנאמר "כי ביצחק קרא לך זרע" - אף-על-פי-כן שלח אברהם את אליעזר לקחת אשה ליצחק מחוץ-לארץ דוקא.

וענין זה מובן על-פי האמור לעיל שכללות ענין השידוך והנישואין דיצחק ורבקה הוא הענין ד'יחוד מ"ה וב"ו. היינו, יחוד וחיבור עליון (מ"ה) ותחתון (ב"ו) - לכן נלקחה רבקה מחוץ-לארץ דוקא.

על פי האמור לעיל, יובן מדוע הוצרך אליעזר לרדת לחוץ-לארץ כדי להביא משם את רבקה, שהיא היתה "כשושנה בין החוחים", ומשם דוקא הובאה ליצחק, שהוא היה "עולה תמימה" (ולא הורשה לצאת לחוץ-לארץ), ואחרי-כן היה החיבור והיחוד ביניהם. והביאור בזה:

השידוך בין יצחק ורבקה נפעל לאחרי שיצחק היה כבר בדרגא נעלית ביותר. דהנה, השידוך בין אברהם ושרה היה קודם שאברהם הגיע לדרגתו הנעלית, כי אברהם הגיע לדרגתו הנעלית בהיותו בן ארבעים שנה, או בן מ"ח שנה, כמבואר במדרשי רבותינו ז"ל, וזה היה כבר לאחרי השידוך שלו עם שרה. וכמוכן מפשטות הפתובים שמועלתו של אברהם, "ויקרא שם בשם ה' אל-עולם", היתה לאחרי שאברהם ושרה היו נשואים משך זמן רב. מה-שאין-כן השידוך בין יצחק ורבקה נפעל לאחרי שיצחק היה כבר בדרגתו הנעלית.

דהנה, השידוך בין יצחק לרבקה היה לאחרי עקדת יצחק. דנוסף על העילוי שהיה אצל יצחק על ידי מצות המילה, "בריתי בבשרכם לברית עולם" [דלא כאברהם, שבעת השידוך עם שרה לא היתה אצלו מעלת המילה], היה אצלו גם גודל העילוי דענין העקידה.

דהנה, גם קודם העקידה היה יצחק בדרגא נעלית ביותר, כמבואר בפירוש רש"י שגם כאשר "הבין יצחק שהוא הולך להישחט, וילכו שניהם יחדיו, בלב שנה", "ברצון ושמחה כו" - שכל זה היה קודם העקידה, ומזה מובן גודל מעלתו של יצחק לאחרי העקידה.

וכמוכן בפשטות - אפילו לפשוטי עם - גודל העילוי שנפעל אצל יצחק לאחרי העקידה, שהרי על כל צעד ושעל מפזירים בני-ישראל את הזכות דעקידת יצחק, כמו שאומרים בתפילת ראש-השנה "ועקידת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור", ולא רק בתפילת ראש-השנה, אלא בכל

יא ואשרי גמליא מברא לקרפא לבראא
דמניא לעדן רמשא לעדן דנפסן מליתא :

(יא) ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל-באר המים לעת
ערב לעת צאת השאבת :

כ"י • ויברך הגמלים • הרביצם.

יב ואמר יי אלהה דרבוני אברהם זמין פען
קדמי יומא דין ועבד טיבו עם רבוני
אברהם :

(יב) ויאמר יי יהוה אלהי אדני אברהם הקרה-נא
לפני היום ועשה-חסד עם אדני אברהם :

~ נקודות משיחות קודש ~ משיחת כ"ף מרחשון ה'תשמ"ב

"פנים בפנים", ותיקף ומיד - "היום".
 ובפשטות - ביאת משיח צדקנו בקרוב ממש, "נאו", ובניחוד
 עמו הולכים כל בני ישראל לארצנו הקדושה, "ארץ אשר
 גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה",
 "בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו", "שלימות העם", ביחוד
 עם "שלימות התורה", הן לימוד התורה, נגלה דתורה
 ונסתר דתורה, והן קיום המצוות, והולכים לארץ הקודש
 ומוצאים אותה בשלימותה, "שלימות הארץ", ובאופן
 שאזיה הכנה קרובה לקיום היעוד "כי ירחיב ה' אלקיך את
 גבולך".
 וכל זה נעשה בשמחה וטוב לבב, ובאופן ד"טרם פלה
 לדבר" - במהרה בימינו ממש, בעגלא דיזן.

עוד טרם שמסים את תפילתו, מתמלאת כבר התפילה
 והבקשה ד"הקרה נא לפני היום", וכפירוש התרגום "הקרה
 - זמין". היינו, שהקדוש ברוך הוא נותן לו את כל הענינים
 בקומץ כו', ונותן לו זאת "היום", וביום זה גופא אינו צריך
 לחכות כלל, כי הוא נענה "טרם פלה לדבר".
 ... ויהי רצון שאצל כל אחד ואחת מישאל קוים הענין
 ד"ויהי הוא טרם פלה לדבר גו' - היינו, שעוד קודם
 שיסיק לסיים את הדיבור והלימוד בשיעור חומש היומי,
 ועל-דרך זה שאר שיעורי "חפ"ת", ועל-דרך זה פללות
 העבודה ד"אברהם אהבי" [שפוטצאה מזה הרי הוא
 מתנהג באופן דאהבת ישראל, ומתעסק בהפצת היהדות
 והפצת המענינות חוצה] - הנה עוד קודם לכן קוים הענין
 ד"הקרה נא לפני היום", באופן ד"זמין", ובאופן ד"לפני" -

יג הא אַנא קאם על עינא דמיא וּבַנַּת אַנְשֵׁי
 קַרְתָּא נַפְקִין לְמַמְלֵי מַיָּא :

(יג) הִנֵּה אֲנִי נֹצֵב עַל-עֵינַי הַמַּיִם וּבְנוֹת אַנְשֵׁי הָעִיר
 יֵצְאוּ לְשֹׂאב מַיִם :

יד וְתִהְיֶה עוֹלָמְתָא דְאִמְרָא לֵה אַרְכִּינֵי קָעֵן
 קוֹלְתִּיךָ וְאֲשֵׁיתִי וְתִימְרָא אֲשֵׁיתִי וְאִפִּי
 אֲשֵׁיתִי וְתִמְרָא זְמַנְתָּא לְעַבְדֵּךָ לְיִצְחָק וְכִפֵּה
 אִידַע אֲרִי עַבְדְּתָא טִיבֵי עִם רְבוּנֵי :

(יד) וְהִיָּה הַנַּעֲרָה אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיהָ הַטִּי-נָא כַּדָּךְ
 וְאֲשֵׁתָהּ וְאָמְרָה שְׂתָהּ וְגַם-גְּמִלְיָךְ אֲשַׁקֶּה אֶתְּהָ
 הַכַּחַתְּ לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק וְכִפֵּה אִדַּע פִּי-עֲשִׂיתִי חֶסֶד
 עִם-אֲדֹנָי :

לשון תתנה, 'הודע לי בה'. פי-עשית חסד • אם
 תהיה ממשפחתו והוגנת לו, אדע "פי עשית חסד"
 • (כ"ה)

כ"ה • אתה הכחת • ראויה היא לו, שתהא גומלת
 חסדים, וכדאי היא ליכנס בביתו של אברהם, ולשון
 'הוכחת', ברכת, אפרוביש"ט בלע"ז. ובה אדע •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 60)

הליכה אחר אמה, קראה עלמה". וצריך עיון, שהרי בן דרך
 המקראות לשנות מפני יפי המליצה. וכנראה בתבת
 "העלמה" גופא, שמתחלה פתיב "והיה הנערה", ואחר כך
 נאמר, בענין זה עצמו, "והיה העלמה" (פסוק מג).

והיה הנערה אשר אמר אליה (כד, יד)
 על הפסוק (שמות ב, ח) "ותלף העלמה" אמרו רז"ל (סוטה
 יב, ב) "מלמד שהלכה בזריות פעלמה". וכתב המהרש"א:
 "לפי שכבר בענין זה קראה הפתוב אחותו. וכאן, גבי

טו ויהיה הוא עד לא שיצי למלא והא
 רבקה נפקת דאתילידת לבתואל בר מלכה
 אמת נחור אחוהי דאברהם וקולתה על
 כתפה :

(טו) וְיִהְיֶה-הוּא טָרָם פְּלָה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רַבְקָה יֵצְאת
 אֲשֶׁר יֵלְדָה לְבִתּוֹאֵל בֶּן-מְלָכָה אִשְׁתִּי נַחֲוֹר אַחֵי
 אַבְרָהָם וְכִדָּה עַל-שִׁכְמָה :

ספורנו

מוסר השכל באפן שתהיה ראויה
 "לעבדך ליצחק". תורה טו
 (טו) טרם פלה. עדן לא פלה, על דרך
 "והיה טרם יקראו ואני אענה" (ישעיהו
 סה, כד).
 אשר ילדה לבתואל בן מלכה. בן
 הגברת, לא בן ראומה הפילגש. תורה טו

יאמר זה שלא בדרך תפלה אלא בדרך
 נחש, שאם יקרה כך יעשה כך וכך.
 וגם גמליך אשקה. כי ראוי לשואל
 שישאל פחות מצרכו שלא להטריח,
 וראוי לנדיב שיוסיף ויעשה לשואל די
 מחסורו או יותר.
 אתה הכחת. ישרת והורית אותה

(יד) והיה הנערה אשר אמר אליה.
 התפלל שיהיה כך, לא שסמך על
 נחש, וכן היה ביהונתן בן שאול ומה
 שאמרו זכרונם לברכה: כל נחש
 שאינו כאליעזר עבד אברהם ויהונתן
 בן שאול אינו נחש (חולין צה, ט), הפננה
 היא שיאמר הפננחש כדבריהם, אבל

בהמשכת אלקות ישנם ב' אופנים, וכמו שנאמר "השולח אמתו ארץ עד מהרה ירוץ דברו": "השולח אמתו ארץ" היינו ההמשכה ההולכת לאט לאט, והיינו מה שנמשך בבחינת השתלשלות ממדרגה למדרגה, שמתעכבת בכל מדרגה ובכל עולם כו'. ומה שנאמר "עד מהרה ירוץ דברו", היינו שנמשך במהירות ואינו מתעכב בעולמות, לפי שאזי המשכת החסד שלמעלה מסדר השתלשלות, ולמעלה ממדידה והגבלה, כולל הגבלה דזמן ומקום. ולכן, כאשר הענין נפעל למעלה, הרי הוא נמשך למטה תיכף ומיד, בלי שום עיכוב.

וזהו הענין מה שנענו במענה פיהם, הינו לפי שהגיעו בתפילתם בבחינת אור אין-סוף שלמעלה מסדר השתלשלות, ולכן נענו מיד בלי שום עיכוב כו'. כי משה וכן שלמה שייכים לקו האמצעי, שעולה עד הפתח. היינו, בבחינת אור אין-סוף שלמעלה מסדר השתלשלות.

ואף-על-פי-כן, ישנו יתרון בתפילת אליעזר שנענה טרם שפלה לדבר - שזהו בזכותו של יצחק, בחינת הגבורה, כידוע שעיקר מהירות ההמשכה הוא מצד הגבורה דוקא, כמו שנאמר ישיש כגיבור לרוץ אורח. היינו, שפדי שיהיה "לרוץ אורח", בבחינת מהירות ומרוצה, זהו על-ידי ש"ישיש כגיבור" (בחינת גבורה) דוקא.

וכמבואר בזהר, שמה שנאמר "ישיש כגיבור" קאי על בחינת גבורה שבחסד, "דאמתיק דינא בחסד", שאז הגבורה היא בבחינת תגבורת החיית (על-דרך המבואר בנוגע ל"גבורות גשמים"), דשרשו מבחינת תגבורת העצמות, ומשם דוקא נמשך בחינת מהירות ההשפעה. עד כאן תוכן הביאור דמאמר הנ"ל.

איך ייתכן שאצל אליעזר נפעל הענין דחבור עליון ותחתון באופן נעלה יותר מאשר אצל משה ושלמה שהיו לאחרית מתן-תורה!?

על הפסוק "ויהי הוא טרם פלה לדבר גו" - מביא "בעל יוס-ההולדת" במאמרו את מאמר המדרש:

"תני רבי שמעון בן יוחאי: ג' הם שנענו במענה פיהם, אליעזר משה ושלמה. אליעזר, דכתיב ויהי הוא טרם פלה לדבר והנה רבקה יוצאת. משה, דכתיב ויהי ככלותו לדבר את הדברים האלה ותבקע האדמה. שלמה, דכתיב ויהי ככלות שלמה להתפלל אל ה' ואש ירדה מן השמים".

ובגזר הקדש' מדיק דעם היות שכולם נענו במענה פיהם, מפל-מקום יש יתרון באליעזר לגבי משה ושלמה, שהם נענו ככלותם לדבר, היינו כשגמרו תפלתם, ואליעזר נענה טרם שפלה לדבר כו'".

ומקשה במאמרו: "לכאורה אינו מובן, איך שיק לומר שתפלת אליעזר פעלה יותר מתפילת משה ושלמה, שהוא נענה קודם שגמר תפילתו כו'?"

וביאור קושיא זו: כללות ענין התפילה הוא - חיבור עליון ותחתון. היינו, שתהיה ההמשכה ממקום עליון ביותר עד המקום התחתון ביותר. ובפשטות, הרי קל יותר לפעול את החיבור דעליון ותחתון לאחרית ביטול הגזירה דעליונים לא ירדו למטה ותחתונים לא יעלו למעלה. ואם כן, מאחר שביטול הגזירה היה במתן-תורה, ואליעזר היה קודם מתן-תורה - איך יתכן שאצל אליעזר נפעל הענין דחיבור עליון ותחתון באופן נעלה יותר מאשר אצל משה ושלמה שהיו לאחרית מתן-תורה! והביאור בזה:

(טז) והנערה טבת מראה מאד בתולה ואיש לא ידעה ותרד העינה ותמלא כדה ותעל:

כ"ט - בתולה • ממקום בתולים (כ"ח). ואיש לא ידעה • שלא כדרךה, לפי שבנות הנכרים היו

טז ועולמתא שפירת חיזו (נ"י) שפירא למחזי) לחדא בתלתא וגבר לא ידעה ונחתת לעינא ומלת קולתה וסלקת:

משמרות מקום בתוליהן ומפקירות עצמן ממקום אחר, העיד על זו שנגקיה מפל.

(יז) וירץ העבד לקראתה ויאמר הגמאיני נא מעט-מים מפרך:

יז ורהט עבדא לקדמותה ואמר אשקיני (נ"י) אטעמני) כען זעיר מצא מקולתיך:

כ"ט - וירץ העבד לקראתה • לפי שראה שעלו המים לקראתה (בראשית וכה). הגמאיני נא • לשון גמיעה, הומייר"ר בלע"ז.

(יח) **וְתֹאמַר שְׂתֵה אֲדֹנָי וְתִמְחַר וְתִרְדּוּ בְּדָה עַל־יָדֶיהָ וְתִשְׁקָהּ:**
 יח וְתֹאמַרְתָּ אֶשֶׁת רַבּוּנִי וְאוֹחִיאַת וְאַחִיתָתָּה קוֹלְתָהּ עַל יָדֶיהָ וְאַשְׁקֵתָהּ:

כ"ט - וְתִרְדּוּ בְּדָה • מֵעַל שְׂכָמָהּ.

(יט) **וְתִכַּל לְהִשְׁקָתוֹ וְתֹאמַר גַּם לְגַמְלִיךָ אֶשְׂאֵב עֵד אִם־כֹּלוּ לְשֵׁתוֹ:**
 יט וְשִׁיבִיאַת לְאַשְׁקִייתָהּ וְאַמְרַת אֶף לְגַמְלִיךָ אִם־כֹּלוּ עֵד דֵּי סְפָקוֹן לְמִשְׁתֵּי:

כ"ט - עֵד אִם־כֹּלוּ • תְּרִי 'אִם' מְשַׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן 'אֶשֶׁר'. אִם־כֹּלוּ • תַּרְגָּם אוֹנְקְלוֹס: 'דֵּי סְפָקוֹן' שְׁזוּ הָיָא גָמַר שְׁתִּיבְתָן, כְּשִׁשְׁתוּ דֵּי סְפָקוֹן.

(כ) **וְתִמְחַר וְתַעַר בְּדָה אֶל־הַשֶּׁקֶת וְתִרְצֵן עוֹד אֶל־הַבָּאָר לְשֶׂאֵב וְתִשְׂאֵב לְכָל־גַּמְלוֹי:**
 כו וְאוֹחִיאַת וְיִנְפַצַּת קוֹלְתָהּ לְבֵית שְׁקִיָּא וְרִהַטַּת עוֹד לְבִירָא לְמַמְלִי וּמְלַת לְכָל גַּמְלוֹהֵי:

כ"ט - וְתַעַר • לְשׁוֹן נְפִיצָה, וְהִרְבָּה יֵשׁ בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה 'הַמְעַרָה מִכְּלֵי אֶל כְּלֵי', וּבִמְקָרָא יֵשׁ לוֹ דוּמָה: (תהלים קמא) "אֵל תַּעַר נְפִשִׁי", (ישעיה נג) "אֲשֶׁר הֵעֲרָה לְמוֹת נְפִשׁוֹ". הַשֶּׁקֶת • אָכֵן חִלּוּלָה שְׁשׁוּתִים בְּהַגְמְלִים.

(כא) **וְהָאִישׁ מִשְׁתָּאָה לָּהּ מַחְרִישׁ לְדַעַת הַהֲצִלִּיחַ יְהוָה דְּרַבּוּ אִם־לֹא:**
 כא וְגַבְרָא שְׁהֵי בַּהּ מִסְתַּפַּל שְׁתִּיק לְמִידַע הָאֲצִלָּח יְיָ אֲרַחָה אִם לֹא:

כ"ט - מִשְׁתָּאָה • לְשׁוֹן שְׂאִיָּה, כְּמוֹ: "שְׂאוּ עֵרִים", (ישעיה ח) "תִּשְׂאָה שְׂמָמָה". מִשְׁתָּאָה • מִשְׁתוּמָם וּמִתְבַּהֵל עַל שְׂרָאָה דְּכָרוּב קָרוּב לְהַצְלִיחַ, אָכֵל אֵינּוּ יוֹדַע אִם מִמְשַׁפְּחַת אֲבָרָהֶם הִיא, אִם לֹא. וְאֵל תִּתְמָה בְּתִי"ו שֶׁל מִשְׁתָּאָה, שְׂאִין לָךְ תְּבָה שְׁתַּחֲלַת? סוּדָה שִׁי"ן וּמִדְּבָרַת בְּלִשׁוֹן מִתְפַּעַל, שְׂאִין תִּי"ו מִפְרִידָה בֵּין שְׁתֵּי אוֹתוֹת שֶׁל עֶקֶר הַיְסוּד, כְּגוֹן: "מִשְׁתָּאָה" מִגְזֵרַת "שְׂאָה", "מִשְׁתוּלָל" (ישעיה נט) מִגְזֵרַת "שׁוּלָל", (שם טז) "וַיִּשְׁתוּמָם" מִגְזֵרַת שְׂמָמָה, "וַיִּשְׁתַּמַּר חֲקוֹת עַמְרִי" (מִיכָה ו) מִגְזֵרַת וַיִּשְׁמַר. אֶף כָּאֵן, מִשְׁתָּאָה, מִגְזֵרַת תִּשְׂאָה.

וְכַשֵּׁם שְׂאֵתָהּ מוֹצֵא לְשׁוֹן מְשׁוּמָם בְּאָדָם נִבְהַל, וְנִאֲלָם וּבַעַל מַחְשָׁבוֹת, כְּמוֹ: (איוב יח) "עַל יוֹמוֹ נִשְׂמוּ אַחֲרוֹנִים", (ירמיה ב) "שְׂמוּ שְׂמִים", (דניאל ד) "אֲשִׁתוּמָם כְּשַׁעַה חֲדָא", כֶּף תְּפָרֵשׁ לְשׁוֹן שְׂאִיָּה בְּאָדָם בַּהוּל וּבַעַל מַחְשָׁבוֹת. וְאוֹנְקְלוֹס תַּרְגָּם לְשׁוֹן שְׁהִיָּה, "וְגַבְרָא שְׁהִי", שׁוּהָה וְעוֹמֵד בְּמִקוֹם אֶחָד, לְרֹאוֹת "הַהֲצִלִּיחַ ה' דְּרַבּוּ". וְאִין לְתַרְגָּם שְׁתֵּי, שְׁהִי אֵינּוּ לְשׁוֹן שְׁתִּיָּה, שְׂאִין אֶל"ף נוֹפְלַת בְּלִשׁוֹן שְׁתִּיָּה. מִשְׁתָּאָה לָּהּ • מִשְׁתוּמָם עֲלֶיהָ, כְּמוֹ: (לעיל ב) "אֲמַרִי לִי אַחִי הוּא", וְכְמוֹ: (לקמן כו) "וַיִּשְׂאֵלוּ אַנְשֵׁי הַמִּקוֹם לְאַשְׁתּוֹ".

(כב) **וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כֹּלוּ הַגַּמְלִים לְשֵׁתוֹת וַיִּקַּח הָאִישׁ נֹחַם זָהָב בְּקַע מִשְׁקָלוֹ וַיִּשְׁנֵי צְמִידִים עַל־יָדֶיהָ עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם:**
 כב וַיְהִי כַּדְּבַר עַד שִׁבְלָה לְשֵׁתוֹת, כְּאֲמָרָם זְכָרוֹנָם לְכַרְכְּהָ: אִין מְשִׁיחִין בְּסַעוּדָה, שְׂמָא יִקְדִים קְנָה לְוִשְׁט (תעניתה ט). תוֹרַה כ (כ) וְתִמְחַר. כִּי הַמְהִירוֹת בַּעֲבוּדַת הַמְּשִׁרַת יוֹרָה עַל הָיּוֹת הַנְּעַבְדָּךְ נִחְשָׁב אֲצִלוּ.

כב וַיְהִי כַּדְּבַר עַד שִׁבְלָה לְשֵׁתוֹת, כְּאֲמָרָם זְכָרוֹנָם לְכַרְכְּהָ: אִין מְשִׁיחִין בְּסַעוּדָה, שְׂמָא יִקְדִים קְנָה לְוִשְׁט (תעניתה ט). תוֹרַה כ (כ) וְתִמְחַר. כִּי הַמְהִירוֹת בַּעֲבוּדַת הַמְּשִׁרַת יוֹרָה עַל הָיּוֹת הַנְּעַבְדָּךְ נִחְשָׁב אֲצִלוּ.

ספורנו

וּרְיִוּוֹתָהּ. וְתִרְצֵן עוֹד אֶל הַבָּאָר. אֲשֶׁר לִפְנֵי הַמַּעֲרָן שְׂמָמָה וַיִּשְׁתּוּ הַבְּהֵמוֹת. תוֹרַה כֹּא (כא) מִשְׁתָּאָה. מִשְׁתוּמָם עַל רַב הַרְיִוּוֹת לְעֲשׂוֹת חֶסֶד. מַחְרִישׁ. וְלֹא אָמַר לָהּ 'אֵל תִּטְרַחֲוּ כֹל כֶּךָ' כְּמוֹ שְׁהִיָּה רַאֲוִי בְּחֹק הַמוּסָר. לְדַעַת. לְהַפִּיר מִתּוֹךְ אַפְּן חֶסְדִּיהָ

וּרְיִוּוֹתָהּ. וְתִרְצֵן עוֹד אֶל הַבָּאָר. אֲשֶׁר לִפְנֵי הַמַּעֲרָן שְׂמָמָה וַיִּשְׁתּוּ הַבְּהֵמוֹת. תוֹרַה כֹּא (כא) מִשְׁתָּאָה. מִשְׁתוּמָם עַל רַב הַרְיִוּוֹת לְעֲשׂוֹת חֶסֶד. מַחְרִישׁ. וְלֹא אָמַר לָהּ 'אֵל תִּטְרַחֲוּ כֹל כֶּךָ' כְּמוֹ שְׁהִיָּה רַאֲוִי בְּחֹק הַמוּסָר. לְדַעַת. לְהַפִּיר מִתּוֹךְ אַפְּן חֶסְדִּיהָ

וּרְיִוּוֹתָהּ. וְתִרְצֵן עוֹד אֶל הַבָּאָר. אֲשֶׁר לִפְנֵי הַמַּעֲרָן שְׂמָמָה וַיִּשְׁתּוּ הַבְּהֵמוֹת. תוֹרַה כֹּא (כא) מִשְׁתָּאָה. מִשְׁתוּמָם עַל רַב הַרְיִוּוֹת לְעֲשׂוֹת חֶסֶד. מַחְרִישׁ. וְלֹא אָמַר לָהּ 'אֵל תִּטְרַחֲוּ כֹל כֶּךָ' כְּמוֹ שְׁהִיָּה רַאֲוִי בְּחֹק הַמוּסָר. לְדַעַת. לְהַפִּיר מִתּוֹךְ אַפְּן חֶסְדִּיהָ

וּרְיִוּוֹתָהּ. וְתִרְצֵן עוֹד אֶל הַבָּאָר. אֲשֶׁר לִפְנֵי הַמַּעֲרָן שְׂמָמָה וַיִּשְׁתּוּ הַבְּהֵמוֹת. תוֹרַה כֹּא (כא) מִשְׁתָּאָה. מִשְׁתוּמָם עַל רַב הַרְיִוּוֹת לְעֲשׂוֹת חֶסֶד. מַחְרִישׁ. וְלֹא אָמַר לָהּ 'אֵל תִּטְרַחֲוּ כֹל כֶּךָ' כְּמוֹ שְׁהִיָּה רַאֲוִי בְּחֹק הַמוּסָר. לְדַעַת. לְהַפִּיר מִתּוֹךְ אַפְּן חֶסְדִּיהָ

שיעור יומי ליום רביעי י"ט מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - כד - פרשת חיי שרה
כ"ט • פקע • רמז לשקלי ישראל, "פקע לגלגלת". ושני צמידים • רמז לשני לוחות מצמדות. עשרה
זרב משקלם • רמז לעשרת הדברות שבהן.

כ"ג ויאמר בתמי את הנידי נא לי הניש בית אבוך
מקום לנו ללון:
כ"ג ויאמר בת מן את חיי קצן לי האית בית
אבוך אתר פשר לנא למכת:

כ"ט ויאמר בתמי את • לאחר שנתן לה - שאלה, | הקב"ה דרכו • ללון • לינה אחת, 'לין' שם דבר,
לפי שהיה בטוח בזכותו של אברהם, שהצליח | והיא אמרה "ללון", כמה לינות.

כ"ד ותאמר אליו בת בתואל אנכי בן מלכה אשר
ילדה לנחור:
כ"ד ויאמרת לה בת בתואל אנא בר מלכא
דילידת לנחור:

כ"ט • בת בתואל • הישבתו על ראשון - ראשון, ועל אחרון - אחרון.

כ"ה ותאמר אליו גם תבן גם מספוא רב עמנו
גם מקום ללון:
כ"ה ויאמרת לה אף תבנא אף פסתא סגי
עמנא אף אתר פשר למכת:

כ"ט • מספוא • כל מאכל הגמלים קרוי מספוא, כגון תבן ושעורים.

כ"ו ויקד האיש וישתחו ליהוה:
כ"ו וקרע גברא וסגיד קדם יי:

♦ יום רביעי י"ט מרחשון ♦

כ"ז ויאמר ברוך יהוה אלהי אדני אברהם אשר
לא עזב חסדו ואמתו מעם אדני אנכי בדרך נחני
יהוה בית אחי אדני:
כ"ז ויאמר ברוך יהוה אלהי אדני אברהם אשר
לא עזב חסדו ואמתו מעם אדני אנכי בדרך נחני
יהוה בית אחי אדני:

כ"ט בדרך • דרך המזמן, דרך הישר, באותו דרך | הפשוט שנזכר כבר במקום אחר, או שהוא מברך
שהייתי צריך. וכן כל ב"ת ולמ"ד וה"א המשמשים | ונכר באיזה הוא מדבר.

כ"ח ותריץ הנערה ותגד לבית אמה בדברים
האלה:
כ"ח וירחטת עולמתא וחויאת לבית אמה
כפתגמנא האלון:

כ"ט • לבית אמה • דרך הנשים הנה להיות להן בית לישב בו למלאכתן, ואין הבת מגדת אלא לאמה.

ספורנו

לשאב, וראה שלא היתה מבקשת
דבר, אבל היו כל מעשיה על צד
החסד הגמור.
ושני צמידים על ידיה. ראויים למדת
ידיה, כמו "ועשית על החשן שרשת
גבלת" (שמות כ"ח כ"ג) "ועשית עליו זר וזהב"
(שם כ"ח י"א), ראויים למדותם. תורה כג
(כ"ג) הניש בית אביך מקום. מוכן
לכניסת אורחים כמנהגם אז.
ללון, שגליון שם את גמלינו. תורה כד
גם תבן גם מספוא. לא המקום
לגמלים בלבד, אבל יש גם כן תבן
ומספוא לפרנסם.
גם מקום ללון. בעדך ובעד
אנשיך. תורה כו

(כט) וּלְרַבְּקָה אָח וּשְׁמוֹ לָבֵן וַיִּרְץ לָבֵן אֶל־הָאִישׁ
הַחוּצָה אֶל־הָעַיִן:

כ"ט - וַיִּרְץ • לָמָּה רָץ, וְעַל מָה רָץ ?

(ל) וַיְהִי כִּי פָּרָאת אֶת־הַנְּזֻם וְאֶת־הַצְּמִדִּים עַל־יָדָיו
אָחֹתוֹ וּכְשָׁמְעוּ אֶת־דְּבָרֵי רַבְּקָה אָחֹתוֹ לֵאמֹר
כֹּה־דָבַר אֱלֹהֵי הָאִישׁ וַיָּבֵא אֶל־הָאִישׁ וְהִנֵּה עֹמֵד
עַל־הַגְּמָלִים עַל־הָעַיִן:

כ"ט - וַיְהִי כִּי פָּרָאת אֶת־הַנְּזֻם • אָמַר: 'עֲשִׂיר הוּא זֶה', וְנָתַן עֵינָיו בְּמִמּוֹן. עַל־הַגְּמָלִים • לְשִׁמְרָן, כְּמוֹ: (לעיל
(ט) "וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם", לְשִׁמְשָׁם.

(לא) וַיֹּאמֶר בּוֹא בְרוּךְ יְהוָה לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ וְאֲנֹכִי
פְּנִיתִי הַפֶּתַח וּמָקוֹם לְגַמְלִים:

כ"ט - פְּנִיתִי הַפֶּתַח • מִעֲבֹדַת אֱלִילִים (כ"ח).

(לב) וַיָּבֵא הָאִישׁ הַפֶּתַח וַיִּפְתַּח הַגְּמָלִים וַיִּתֵּן תְּבֹן
וּמִסְפּוֹא לְגַמְלִים וּמִים לְרַחֵץ רַגְלָיו וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר אִתּוֹ:

כ"ט - וַיִּפְתַּח • הַתִּיר זָמַם שְׁלֵהֶם, שֶׁהָיָה סוּתֵם אֶת פִּיהֶם שְׁלֵא יָרְעוּ בְּדַרְךָ בְּשׂוֹדוֹת אַחֲרֵים (כ"ח).

(לג) וַיּוֹשֶׁם לְפָנָיו לֵאמֹר לֹא אֲכַל עֵד
אִם־דִּבְרֹתֶי דִּבְרֵי וַיֹּאמֶר דַּבֵּר:

כ"ט - עַד אִם־דִּבְרֹתֶי • הָרִי 'אִם' מִשְׁמַשׁ בַּלְשׁוֹן 'אֲשֶׁר' | שְׁאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ זְכוּרֵנוֹם לְבִרְכָּה: 'כִּי' מִשְׁמַשׁ בְּד' | וּבַלְשׁוֹן 'כִּי', כְּמוֹ: (לִקְמוֹן מִט) 'עַד כִּי יָבֵא שִׁילָה', וְזֶהוּ
'לְשׁוֹנוֹת, וְהָאֲחָד 'אִי' וְהוּא 'אִם'.

לד) וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אֲנֹכִי:

(לה) וַיְהִי בַרְךְ אֶת־אֲדֹנָי מְאֹד וַיִּגְדַּל וַיִּתֵּן־לוֹ צֹאן
וּבָקָר וְכֶסֶף וְזָהָב וְעַבְדָּם וּשְׁפָחוֹת וּגְמָלִים וְחֲמֹרִים:

ספורנו

(כט) וַיִּרְץ לָבֵן אֶל הָאִישׁ. לְרַבְּקָה אָחֹתוֹ עֲשִׂיר שָׁבָא לְעִיר, לֹא לְהַכְנִיסוֹ לְבֵיתוֹ. תוֹרָה ל
(ל) וַיְהִי כִּי פָּרָאת אֶת הַנְּזֻם וְאֶת הַצְּמִדִּים עַל יְדֵי אָחֹתוֹ. וְחָשַׁב שְׂאִין רְאוּי לְהִיּוֹת כְּפֹי טוֹבָה. וּכְשָׁמְעוּ אֶת דְּבָרֵי רַבְּקָה אָחֹתוֹ לֵאמֹר כֹּה־דָבַר אֱלֹהֵי הָאִישׁ. שְׁשָׁאֵל לָמָּה רָץ, וְעַל מָה רָץ ?

ל"א) וַיֹּאמֶר בּוֹא בְרוּךְ יְהוָה לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ וְאֲנֹכִי פְּנִיתִי הַפֶּתַח וּמָקוֹם לְגַמְלִים. לְשִׁמְרָן, כְּמוֹ: (לעיל (ט) "וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם", לְשִׁמְשָׁם.

ל"ב) וַיָּבֵא הָאִישׁ הַפֶּתַח וַיִּפְתַּח הַגְּמָלִים וַיִּתֵּן תְּבֹן וּמִסְפּוֹא לְגַמְלִים וּמִים לְרַחֵץ רַגְלָיו וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ. תַּחֲפֹץ לַעֲמֹד בַּחוּץ אִתּוֹ וְאֲנָשִׁיךְ. וְאֲנֹכִי פְּנִיתִי הַפֶּתַח. בַּעֲרֶךָ וּבְעַד אֲנָשִׁיךְ.

ל"ג) וַיּוֹשֶׁם לְפָנָיו לֵאמֹר לֹא אֲכַל עֵד אִם־דִּבְרֹתֶי דִּבְרֵי וַיֹּאמֶר דַּבֵּר. וְחָשַׁב שְׂאִין רְאוּי לְהִיּוֹת כְּפֹי טוֹבָה. וּכְשָׁמְעוּ אֶת דְּבָרֵי רַבְּקָה אָחֹתוֹ לֵאמֹר כֹּה־דָבַר אֱלֹהֵי הָאִישׁ. שְׁשָׁאֵל לָמָּה רָץ, וְעַל מָה רָץ ?

ל"ד) וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אֲנֹכִי. תַּחֲפֹץ לַעֲמֹד בַּחוּץ אִתּוֹ וְאֲנָשִׁיךְ. וְאֲנֹכִי פְּנִיתִי הַפֶּתַח. בַּעֲרֶךָ וּבְעַד אֲנָשִׁיךְ.

ל"ה) וַיְהִי בַרְךְ אֶת־אֲדֹנָי מְאֹד וַיִּגְדַּל וַיִּתֵּן־לוֹ צֹאן וּבָקָר וְכֶסֶף וְזָהָב וְעַבְדָּם וּשְׁפָחוֹת וּגְמָלִים וְחֲמֹרִים. בְּעַד הַגְּמָלִים. תוֹרָה ל

ל"ו) וַיָּבֵא הָאִישׁ הַפֶּתַח וַיִּפְתַּח הַגְּמָלִים וַיִּתֵּן תְּבֹן וּמִסְפּוֹא לְגַמְלִים וּמִים לְרַחֵץ רַגְלָיו וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ. תוֹרָה ל

ל"ז) וַיּוֹשֶׁם לְפָנָיו לֵאמֹר לֹא אֲכַל עֵד אִם־דִּבְרֹתֶי דִּבְרֵי וַיֹּאמֶר דַּבֵּר. וְחָשַׁב שְׂאִין רְאוּי לְהִיּוֹת כְּפֹי טוֹבָה. וּכְשָׁמְעוּ אֶת דְּבָרֵי רַבְּקָה אָחֹתוֹ לֵאמֹר כֹּה־דָבַר אֱלֹהֵי הָאִישׁ. שְׁשָׁאֵל לָמָּה רָץ, וְעַל מָה רָץ ?

ל"ח) וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אֲנֹכִי. תַּחֲפֹץ לַעֲמֹד בַּחוּץ אִתּוֹ וְאֲנָשִׁיךְ. וְאֲנֹכִי פְּנִיתִי הַפֶּתַח. בַּעֲרֶךָ וּבְעַד אֲנָשִׁיךְ.

וַתֵּלֶד שָׂרָה אִשְׁתְּ אַדְנִי בֶן לְאֲדָנִי אַחֲרַי וּקְנָתָהּ
וַיִּתֶּן-לוֹ אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ:

כ"ט - וַיִּתֶּן-לוֹ אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ • שָׁטַר הַמִּתְנָה הִרְאָה לָהֶם.

וַיִּשְׁבַּעֵנִי אַדְנִי לֵאמֹר לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבְנֵי מִבְּנוֹת
הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנֹכִי יֹשֵׁב בְּאֶרֶצוֹ:

כ"ט - לֹא-תִקַּח אִשָּׁה לְבְנֵי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי • אִם לֹא תִלְךָ תַּחֲלָה אֶל בֵּית אָבִי, וְלֹא תֹאכְלָה לְלַכֵּת אַחֲרָיִךְ.

אִם-לֹא אֶל-בֵּית-אָבִי תִלְךָ וְאֶל-מִשְׁפַּחְתִּי
וְלִקַּחְתָּ אִשָּׁה לְבְנִי:

לח אלהן לבית אבא תזיל ולזרעיתי ותסב אתמא לכרי:

וַאֲמַר אֶל-אַדְנִי אֲלֵי לֹא-תִלְךָ הָאִשָּׁה אַחֲרָי:

כ"ט - אֲלֵי לֹא-תִלְךָ הָאִשָּׁה • 'אלי' פתיב, בת היתה לו לאליעזר, והיה מחזר למצא עלה שיאמר לו ל'בני ברוך, ואתה ארוור, ואין ארוור מדבק בכרוך'.

וַיֹּאמֶר אֵלַי יְהוָה אֲשֶׁר-הִתְהַלַּכְתִּי לְפָנָיו וַיִּשְׁלַח
מַלְאָכּוֹ אֵתְךָ וְהִצְלִיחַ דְּרָכְךָ וְלִקַּחְתָּ אִשָּׁה לְבְנִי
מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית אָבִי:

מ'אמר לי יי די פלחית קדמוהי ישלח מלאכה עמך ויצלח ארסך ותסב אתמא לכרי מזרעיתי ומבית אבא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (קוטי שיחות כרך כה עמ' 99)

ישלח מלאכו אתך (כד, מ) | - לפניך. אבל כשדבר אליעזר עם בתואל ונסה להשפיע עליו שייסכים לשדוף, לא היה יכול לומר כן, פמוכו, והכרח לשנות ולומר "אתך", היינו שהמלאך ילך עם אליעזר ויעזר לו לבצע את שליחותו, ותו לא.

אז תנקה מאלתי כי תבוא אל-משפחתי ואם-לא יתנו לך והיית נקי מאלתי:

מא כן תהי זפי (נ"י זכא) ממומתי ארי תהי לזרעיתי ואם לא יתנו לך ותהי זפי ממומתי:

ואבא היום אל-העין ואמר יהוה אלהי אדני אברהם אם-ישך-נא מצליח דרכי אשר אנכי הולך עליה:

מב ואתית (נ"י ואתית) יומא דין לעינא ואמריית יי אלהא דרבוני אברהם אם אית כען רענא קדמך לאצלחא ארחי די אנא אזיל עלה:

כ"ט - וַאֲבֵא הַיּוֹם • הַיּוֹם יִצְאֲתִי וְהַיּוֹם בָּאתִי, מִכָּאֵן שִׁקְפָצָה לוֹ הָאָרֶץ. אָמַר רַבִּי אֲחָא: יָפָה שִׁיחְתָּן שֶׁל עַבְדֵי אָבוֹת לְפָנֵי הַמָּקוֹם מִתּוֹרָתָן שֶׁל בָּנִים, שֶׁהָרִי

פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה.

ספורנו

(לו) אחרי וקנתה. לפיכך היה חביב (לו) וישבעני אדני. ובהיות שאדוני אליכם, לא להעדר נשים משעה שגולד. תורה לו מאס באנשי ארצו ובהר ככם, באתי בארצנו. תורה לח

~ נקודות משיחות קודש ~ משיחת כ"ף מרחשון ה'תשמ"ב

בלבד, אבל בפרשה של אליעזר מדובר אודות כללות הענין ד'יחוד מ"ה וב"ן שנפעל על-ידי השידוך ד'יצחק ורבקה. היינו, שזהו ההתחלה והפולל דכללות הענין ד'יחוד מ"ה וב"ן. ועל-פי-זה מובן מדוע היתה צריכה להיות המשכת בחינת תגבורת החיות כו' ("עד מהרה ירוץ דברו") בתפילתו של אליעזר - מאחר שתפילת אליעזר היתה קשורה עם השידוך ד'יצחק ורבקה, שזהו כללות הענין ד'יחוד מ"ה וב"ן, ומצד גודל הענין שבזה צריכה להיות ההמשכה באופן ד'עד מהרה ירוץ דברו". ולכן דוקא בתפילת אליעזר היתה הענין ד'טרם פלה לדבר גו'" (ולא בתפילת משה ושלמה).

הענין ד'יחוד מ"ה וב"ן שנפעל על-ידי השידוך ד'יצחק ורבקה

מבאר בדרושי רבותינו נשיאנו, שהטעם דכפל הפרשה של אליעזר הוא - לפי שפרשה של אליעזר עוסקת בפרטי השידוך שבין יצחק לרבקה, שזהו כללות הענין ד'חיבור ו'יחוד מ"ה וב"ן (פי יצחק הוא בחינת מ"ה, ורבקה היא בחינת ב"ן), ומאחר שהענין ד'יחוד מ"ה וב"ן הוא ענין כללי ביותר, לכן הוקפלה פרשה זו. ואף-על-פי שגם בשאר המצוות ישנו הענין ד'חיבור מ"ה וב"ן - הנה החיבור דמ"ה וב"ן שבכל מצוה הוא ענין פרטי

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך א, עמוד 34. 'תורת מנחם - התוועדות' חלק ז, עמוד 179 - מתוך 'לקראת שבת')

הצרה בקפיצת הדרך

מיד אברהם את אליעזר להוציאה משם, ומשום הכי קפצה לו הדרך, כדי שלא תשאיר אפילו רגע אחד בבית בתואל. ולכן בבואו לבית בתואל ספר להם "היום יצאתי והיום באתי", להורות להם שהזמן יקר, ואי-אפשר להשאיר אותה שם אפילו רגע אחד, (וכמו שבאמת אמרו "תשב הנערה אתנו ימים או עשור") וההוכחה לכך היא שנעשה לו נס - קפיצת הדרך, כדי שלא תתעכב. מעשה אבות סימן לבנים: בני ישראל בגלות הם כשושנה בין החוחים, ועלינו לדעת, שהקב"ה בודאי ימהר את הגאולה, כדי שלא נצטרך להשאיר בגלות אפילו רגע אחד מיתר. צריכים רק להשלים את ה'פכים קטנים' ומיד אחר-יזה תבא הגאולה על-ידי משיח צדקנו.

ואנא היום אל-הענין

היום יצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה לו הארץ (כד, מב. ובפירוש רש"י) ויש לבאר מפני מה הצרה אליעזר לקפיצת הדרך, על-פי פנימיות הענינים: אודות רבקה בהיותה בבית בתואל, איתא במדרש: "למה היא דומה לשושנה בין החוחים", היינו פשם שהשושנה גדלה בין הקוצים, ואינם מניחים לקטף אותה, כי על-ידי השקיטה מקבלים גם הם מים. כמו כן רבקה גדלה בין רשעים, וכדי להוציאה משם היה צריך בסבה מיוחדת, וכאשר נהיתה בת שלוש שנים ויום אחד, שאז היתה ראויה להנשא, נוצרה האפשרות להוציאה מבין רשעים אלו ולקשרה עם קדשה על-ידי שדוכה ליצחק. ולכן, שלח

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי שיחות כרך כה, עמוד 99 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

מעלת שיחתן של עברי אבות

לו הצלחה בשליחותו. והטעם לזה הוא כי מדבר במצב רוחני של "שיחתן של עבדי אבות": שיחתן - אמרו חכמינו ז"ל (ברכות כו, א) "אין שיחה אלא תפלה", שאם יש לאדם הכרה ברונה שאי-אפשר לו לסמוך על כחותיו, וצריך להתפלל ולבקש את הכל מאתו יתברך, אז מבטחת לו ההצלחה. עבדי אבות - הפלל הוא "כל מה שקנה עבד קנה רבו" (פסחים פה, א). שאם מרגיש האדם שאף שפעל גדולות ונצורות - אין לו חשיבות בפני עצמו, וכאין נחשב לגבי הבורא יתברך, אזי מבטח לו מלמעלה שבכל אשר יפנה יצליח.

על פרשת שליחות אליעזר עבד אברהם, אמרו חכמינו ז"ל (בראשית רבה פרשה ס, ח. הובא בפירוש רש"י פרשתנו כד, מב) "יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיה".

ויש לפרש מאמר חז"ל זה על-פי דרך החסידות:

אמרו חכמינו ז"ל (ברכות לג, א) "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", אף כל זה כשמדבר ב'תורתן של בנים' - ה'יראת שמים' והתורה-ומצוות של בני ישראל במשך הדורות. אבל כשמדבר על "שיחתן של עבדי אבות" הרי הבטח אליעזר כבר לפני-זה ש'ישלח מלאכו אתך והצלח דרךך', שתהיה

מג הא אנא קאם על עינא דמיא ויהי עולמתא דתפוק לממלי ואימר לה אשקיני כען זעיר מיא מקולתיך:

(מג) הנה אנכי נצב על-עין המים והיה העלמה היצאת לשאב ואמרתי אליה השקיני נא מעטמים מפרך:

מט שיעור יומי ליום רביעי י"ט מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום - כד - פרשת חיי שרה

וְאָמְרָה אֵלַי גַּם־אֶתְּהָ שְׁתֵּה וְגַם לְגַמְלִיךָ אֲשָׂאב (מד) הוּא הָאֵשֶׁה אֲשֶׁר־הִכִּיתָ יְהוָה לְבִן־אֲדֹנָי:
מד ותימר לי אף את אשת ואף לגמליך
אמלי היא אתמא דומין יי לבר רבוני:

כ"ט ◀ גַּם־אֶתְּהָ • "גַּם", לְרַבּוֹת אֲנָשִׁים שֶׁעָמְו. הִכִּיתָ • בָּרַר וְהוֹדִיעַ, וְכֵן כָּל הוֹכָחָה שֶׁבַמִּקְרָא, בְּרוּר דְּבָר.

אֲנִי טָרַם אֶכְלֶה לְדַבֵּר אֶל־לְבִי וְהִנֵּה רַבָּקָה (מה) וַיֵּצֵאת וְכִדְהָ עַל־שִׁכְמָהּ וַתֵּרַד הָעֵינָה וַתִּשָּׂאב וַאֲמַר
אֵלֶיהָ הַשְּׂקִינִי נָא:
מה אנה עד לא שיציתי למללא בלבי והא
רבקה נפקת וקולתה על כתפה ונתמת
לעינא ומלת ואמרית לה אשקיני קען:

כ"ט ◀ טָרַם אֶכְלֶה • טָרַם שְׁאֲנִי מְכַלֶּה. וְכֵן כָּל לְשׁוֹן הוֹה, פְּעָמִים שֶׁהוּא מְדַבֵּר בְּלְשׁוֹן עֵבֶר, כְּמוֹ: "טָרַם כְּלִיתִי". וּפְעָמִים שֶׁמְדַבֵּר בְּלְשׁוֹן עֵתִיד, כְּמוֹ: (איוב א) "כִּי אָמַר אִיּוֹב", הָרִי לְשׁוֹן עֵבֶר. "כִּכְהָ יַעֲשֶׂה אִיּוֹב", הָרִי לְשׁוֹן עֵתִיד, וּפְרוּשׁ שְׁנֵינְהֶם לְשׁוֹן הוֹה, כִּי אוֹמֵר הָיָה אִיּוֹב: 'אוֹלֵי חֲטָאוּ בְּנֵי וָגוּ', וְהִנֵּה עוֹשֶׂה כְּפֹֹ.

וַתִּמְהַר וַתִּזְרַד כִּדְהָ מֵעֲלֶיהָ וַתֹּאמֶר שְׁתֵּה וְגַם־גַּמְלִיךָ אֲשָׁקָה וְאֵשֶׁת וְגַם הַגַּמְלִים הַשְּׂקָתָה: (מו) וַתִּמְהַר וַתִּזְרַד כִּדְהָ מֵעֲלֶיהָ וַתֹּאמֶר שְׁתֵּה וְגַם־גַּמְלִיךָ אֲשָׁקָה וְאֵשֶׁת וְגַם הַגַּמְלִים הַשְּׂקָתָה:
מו ואזיציאת ונחיתת קולתה מפה ואמרת
אשת ואף גמלך אשקי ושתיתי ואף גמלך
אשקיאת:

וַאֲשָׂאֵל אֶתְּהָ וַאֲמַרְ בַּת־מִי אַתְּ וַתֹּאמֶר בַּת־בְּתוּאֵל בֶּן־נַחֲוֹר אֲשֶׁר יִלְדֶה־לוֹ מִלְּפָנָה וְאֵשֶׁם הַנַּעֲמַן עַל־אִפֶּיהָ וְהַצְּמִידִים עַל־יָדֶיהָ: (מז) וַאֲשָׂאֵל אֶתְּהָ וַאֲמַרְ בַּת־מִי אַתְּ וַתֹּאמֶר בַּת־בְּתוּאֵל בֶּן־נַחֲוֹר אֲשֶׁר יִלְדֶה־לוֹ מִלְּפָנָה וְאֵשֶׁם הַנַּעֲמַן עַל־אִפֶּיהָ וְהַצְּמִידִים עַל־יָדֶיהָ:
מז ושאלית ימה ואמרית בת מן את ואמרת
בת בתואל בר נחור דילידת לה מלפנה
ושויתי קדשא על אפה ושיריא על ידהא:

כ"ט ◀ וַאֲשָׂאֵל • וְאֵשֶׁם. שְׁנֵה הַסֵּדֶר, שֶׁהָרִי הוּא תַחֲלָה נִתֵּן וְאַחֲרֵיכֵן שָׂאֵל, אֵלַא שְׂלֵא יִתְפַּשְׁוּהוּ בְּדַבְּרֵיו וַיֹּאמְרוּ: 'הֵיאָךְ נִתְּתָ לָהּ וְעַדִּין אֵינְךָ יוֹדֵעַ מִי הִיא'?

וַאֲקֹד וְאֲשַׁתְּחוּה לִיהוָה וְאֶבְרַךְ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אֲבָרְהֶם אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְּדַרְךָ אַמֶּת לְקַחַת אֶת־בַּת־אָחִי אֲדֹנָי לְבָנוּ: (מח) וַאֲקֹד וְאֲשַׁתְּחוּה לִיהוָה וְאֶבְרַךְ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אֲבָרְהֶם אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְּדַרְךָ אַמֶּת לְקַחַת אֶת־בַּת־אָחִי אֲדֹנָי לְבָנוּ:
מח ואקוד ואשתחווה ליהוה ואברך את־יהוה אלהי
אדני אברהם אשר הנחני בדרך אמת לקחת
את־בת־אחי אדני לבנו:

וְעֵתָה אִם־יִשְׁכַּם עֵשִׂים חֶסֶד וַאֲמַת אֶת־אֲדֹנָי הַגִּידוּ לִי וְאִם־לֹא הַגִּידוּ לִי וְאִפְנֶה עַל־יְמִין אוֹ עַל־שְׂמֹאל: (מט) וְעֵתָה אִם־יִשְׁכַּם עֵשִׂים חֶסֶד וַאֲמַת אֶת־אֲדֹנָי הַגִּידוּ לִי וְאִם־לֹא הַגִּידוּ לִי וְאִפְנֶה עַל־יְמִין אוֹ עַל־שְׂמֹאל:
מט וכען אם איתיכוון עבדין טיבו וקשוט
עם רבוני חוה לי ואם לא חוה לי ואתפני
על ימינא או על שמאלא:

כ"ט ◀ עַל־יְמִין • מִבְּנוֹת יִשְׁמַעֵאל. עַל־שְׂמֹאל • מִבְּנוֹת לוֹט, שֶׁהִנֵּה יוֹשֵׁב לְשְׂמֹאלוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם (כ"ה).

ספורנו

הוֹרָאָה 'כִּי נִכּוֹן הַדָּבָר מֵעַם הָאֱלֹהִים' (על פי בראשית מא, לב). תורה זו (מט) אִם יִשְׁכַּם עֵשִׂים חֶסֶד. שְׂכָדִי לְהַפִּיק רְצוֹן אֲדֹנָי תִּבְטְלוּ רְצוֹנְכֶם, וְתִסְכְּמוּ לְשַׁלַּח אֶת בְּתֻכֶם בְּאֶרֶץ הוֹרָאָה בְּהַכִּיתָ אֲשֶׁר הִכִּיתָ. כְּאִמְרָם וְכָרוֹנָם לְבָרְכָהּ: בַּת קוֹל מִכְּרֻת וְאוֹמְרַת בַּת פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי (סוטה ב, א, סנהדרין כב, א). תורה זה (מה) אֲנִי טָרַם אֶכְלֶה לְדַבֵּר. וְאֵת

מְרַחֵק, וְלֹא תַחֲוֹשׁוּ לְקִנּוֹת בְּהַ קְרוֹבִים בְּאֶרֶצְכֶם. וְאִמְרַת. שֶׁתִּרְצוּ תוֹעֵלַת וּכְבוֹד בְּתֻכֶם כְּרֵאוּי לְכֶם, וְזֶה בְּהַכְּנִיס אוֹתָהּ בְּבֵית אֲבָרְהָם. תורה ג

(א) וַיַּעַן לָבָן וּבְתוֹאֵל וַיֹּאמְרוּ מִיְהוָה יֵצֵא הַדָּבָר לֹא נוֹכַל דַּבֵּר אֵלָיךָ רַע אוֹ-טוֹב:

וַיֹּאמְרוּ לָבָן וּבְתוֹאֵל וַיֹּאמְרוּ מִן קִדְּם יְיָ נִפְקַּ פְּתַגְמָא לִית אֲנַחְנָא יְכַלִּין לְמַלְלָא עִמָּךְ בִּישׁ אוֹ טַב :

כש"י - וַיַּעַן לָבָן וּבְתוֹאֵל • רָשַׁע הָיָה, וְקִפְצָן לְהַשִּׁיב לְפָנַי אָבִיו. לֹא נוֹכַל דַּבֵּר אֵלָיךָ • לְמַאֲן בְּדַבֵּר הַזֶּה, לֹא עַל-יְדֵי תְשׁוּבַת דַּבֵּר רַע וְלֹא עַל-יְדֵי תְשׁוּבַת דַּבֵּר הַגּוֹיִן, לְפִי שֶׁנִּכְבַּר שְׁמֹה' יֵצֵא הַדָּבָר, לְפִי דַבְרֶיךָ, שְׁזַמְנָה לְךָ (ב"ר).

(גא) הַנְּהַרְבֵּקָה לְפָנֶיךָ קַח וְלֹךְ וּתְהִי אִשָּׁה לְבָנֶךָ אֲדַנְיָךְ כַּאֲשֶׁר דַּבַּר יְהוָה:

נָא הָא רַבְּקָה קְדָמָךְ דַּבַּר וְאִיזִיל וּתְהִי אִתְמָא לְבַר רַבּוּנָךְ כְּמָא דִּי מַלְל יְיָ:

(גב) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר שָׁמַע עֶבֶד אַבְרָהָם אֶת-דְּבָרֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֶרְצָה לַיהוָה:

נִבְוָהוּ פִד שָׁמַע עֶבְדָּא דְאַבְרָהָם יְת פְּתַגְמֵיהוֹן וְסָדַד עַל אֶרְעָא קְדָם יְיָ:

כש"י - וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֶרְצָה • מִכָּאֵן שְׁמוּדִים עַל בְּשׂוּרָה טוֹבָה (ב"ר).

◆ יום חמישי כ' מרחשון ◆

(גג) וַיֵּצֵא הָעֶבֶד כְּלֵי-כֶסֶף וְכֵלֵי זָהָב וּבְגָדִים וַיִּתֵּן לְרַבְּקָה וּמַגְדָּנָת נָתַן לְאָחִיָּה וּלְאִמָּהּ:

נָג וְאַפְק עֶבְדָּא מְגִין דְכֶסֶף וּמְגִין דְדָהָב וּלְבֻשִׁין וַיְהִיב לְרַבְּקָה וּמַגְדָּנִין וַיְהִיב לְאָחִיָּהָ וּלְאִמָּהּ:

כש"י - וּמַגְדָּנָת • לְשׁוֹן מְגָדִים, שֶׁהֵבִיא עִמּוֹ מִיַּי פְּרוֹת שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

(גד) וַיֵּאכְלוּ וַיִּשְׂתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר-עִמּוֹ וַיְלִינּוּ וַיִּקְוּמוּ בַּבֶּקֶר וַיֹּאמְרוּ שְׁלַחְנִי לְאֲדָנָי:

נָד וַיֵּאכְלוּ וַיִּשְׂתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים הוּא וְגוֹבְרִיא דִּי עִמָּה וּבְתוֹ וְקִמּוּ בְצַפְרָא וַאֲמַר שְׁלַחוּנִי לְנֹת רַבּוּנִי:

כש"י - וַיְלִינּוּ • כָּל 'לִינְה' שֶׁבְּמִקְרָא, לִינַת לִילָה אֶחָד.

(גה) וַיֹּאמְרוּ אָחִיָּה וְאִמָּה תֵּשֵׁב הַנְּעִרָה אִתָּנוּ יָמִים אוֹ עֶשׂוֹר אַחַר תֵּלְךָ:

נָה וַאֲמַר אָחִיָּהָ וְאִמָּה תְּתִיב עִוְלָמְתָּא עִמָּנָא עֵדָן בְּעֵדָן אוֹ עֶסְרָא יְרַחֲזִין בְּתַר כֵּן תִּיזִיל:

כש"י - וַיֹּאמְרוּ אָחִיָּה וְאִמָּה • וּבְתוֹאֵל הֵיכֵן הָיָה? הוּא הָיָה רוֹצֵה לְעַכְב, וּבָא מִלְּאָךְ וְהִמִּיתוּ. יָמִים • שְׁנָה, כְּמוֹ: (ויקרא כה) "יָמִים תִּהְיֶה גְּאֻלְתּוֹ", שֶׁכָּךְ נוֹתְנִין לְבִתּוֹלָה, זְמַן י"ב חֳדָשׁ לְפָרְנֶס אֶת עֲצֵמָה בְּתַכְשִׁיטִים (כתובות נז).

אוֹ עֶשׂוֹר • י' חֳדָשִׁים, וְאִם תֹּאמַר יָמִים מְמַשׁ, אֵין דְרָךְ הַמְּבַקְשִׁים לְבַקֵּשׁ דַּבֵּר מוֹעֵט, וְאִם לֹא תִרְצֶה - 'תֵּן לָנוּ מְרַבָּה מִזֶּה'.

(גו) וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים אֶל-תְּאֵחֲרוּ אִתִּי וַיְהוֶה הַצְּלִיחַ דְּרַפִּי שְׁלַחוּנִי וְאִלְכָה לְאֲדָנָי:

נָו וַאֲמַר לְהוֹן לֹא תֵאֲתִרוּן יְתִי וַיְי אֲצַלַח אֶרְחִי שְׁלַחוּנִי וְאִיְהִךְ לְנֹת רַבּוּנִי:

ספורנו

(א) לֹא נוֹכַל דַּבֵּר אֵלָיךָ רַע. לְבַטֵּל גְּזֵרָתוֹ. (גא) קַח וְלֹךְ. גַּם בְּלַתִּי רְשׁוּתִנּוּ. כַּאֲשֶׁר דַּבַּר ה', שְׁגוֹר 'בַּת פְּלוּנִי לְפְלוּנִי' (סנהדרין כב, א), שֶׁהָרִי נָתַן אוֹת עַל רְצוֹנוֹ בְּנֹה. תוֹרָה נב

(גב) יָמִים אוֹ עֶשׂוֹר. שֶׁתִּתְיַשֵּׁב דַּעְתָּה בְּהַדְרָגָה לְלַבֵּת אֶל אֶרֶץ אַחֲרָת, וְלֹא יְהִיָּה זֶה לָהּ פְּתָאוּם, כִּי הִוָּשְׁתַּנּוּת הַפְּתָאוּמִי לֹא יִסְבְּלוּהוּ הַטְּבַע. תוֹרָה נו

(גד) לְבַטֵּל גְּזֵרָתוֹ. אִם טוֹב. לְקַבֵּל אוֹתָהּ, כְּאֵלוֹ הָיְתָה צְרִיכָה לְקִיּוּם שְׁלֹנוּ. תוֹרָה נא

(נז) וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא לְנַעֲרָה וְנִשְׁאַלְהָ אֶת־פִּיהָ:
וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא לְנַעֲרָה וְנִשְׁאַלְהָ אֶת־פִּיהָ וְנִשְׁמַע מֶה דְּהִיא אִמְרָה:

כ"ז - וְנִשְׁאַלְהָ אֶת־פִּיהָ • מִכָּאן שָׂאִין מִשִּׂיאִין אֶת הָאִשָּׁה אֲלָא מִדַּעְתָּהּ (כ"ז).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י עמ' 70)

הַפֶּשֶׁט אֵין קַטְנוּת וְגִדְלוּת תְּלוּי בְּגִיל ("ג שְׁנָה), אֲלָא בְּטַבְעוֹ וְטִיבוֹ שֶׁל כָּל יְחִיד, וְבָאֵם מִדְּקָדְקִים בּוֹ וּמִפִּירִים בְּמַעֲשָׂיו לִפְנֵי גִיל זֶה - הוּא נִחְשָׁב כְּכֹר לְגִדּוֹל (בְּדַעַה). וְהֵנָּה, אֲלִיעֶזֶר הָרִי הִפִּיר אֶת רַבְּקָה עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂיהָ, וְאֵם כֵּן הִיָּתָה כְּכֹר "אִשָּׁה".

שָׂאִין מִשִּׂיאִין אֶת הָאִשָּׁה אֲלָא מִדַּעְתָּהּ (רש"י כד, נז) נִקְט "הָאִשָּׁה", אַף שְׂרַבְקָה הִיָּתָה אִזְ בַּת שַׁלְשׁ (רש"י תולדות כה, כ). וַיֵּשׁ לוֹמַר, דְּהֵנָּה בְּפִרְשַׁת תּוֹלְדוֹת (שם, כז) כְּתַב רִש"י "כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ קַטְנִים לֹא הָיוּ נִפְרִים בְּמַעֲשֵׂיהֶם וְאֵין אָדָם מִדְּקָדֵק בָּהֶם מַה טִּיבָם, כִּיּוֹן שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּנֵי י"ג שְׁנָה, זֶה פֶּרֶשׁ לְבִתִּי מִדְּרִשׁוֹת וְזֶה פֶּרֶשׁ לְעַבּוֹדַת אֲלִילִים". מִשְׁמַע, שְׂבַדְרָךְ

נח ויקרו לרבקה ואמרו לה התיזלי עם גברא
הדין ואמרת איזיל:

(נח) וַיִּקְרְאוּ לְרַבְּקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הֲתִלְכִי עִם־הָאִישׁ הַזֶּה וְתֹאמַר אֵלָיו:

כ"ז - וְתֹאמַר אֵלָיו • מַעֲצָמִי, וְאֵף אִם אֵינְכֶם רוֹצִים.

נט ושלחו ית רבקה אסתהון וית מנקפה וית
עבדא דאברהם וית גברוהי:

**(נט) וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־רַבְּקָה אֶחְתָּם וְאֶת־מִנְקַתָּהּ וְאֶת־
עַבְדֵי אַבְרָהָם וְאֶת־אֲנָשָׁיו:**

ס ובריכו ית רבקה ואמרו לה אסתנא את
הוי לאלפינ וליבנו וירתנו בנכי ית קרוי
סנאיהון:

**(ס) וַיְבַרְכוּ אֶת־רַבְּקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אַחְתָּנוּ אֵת הַיּוֹ
לְאֵלֶפֶי רַבְּכָה וַיִּירֶשׁ זְרַעְךָ אֶת שְׁעַר שְׁנָאוֹ:**

את זרעך וגו', יתי רצון שיהיה אותו הנרע ממך
ולא מאשה אחרת.

כ"ז - אֵת הַיּוֹ לְאֵלֶפֶי רַבְּכָה • אֵת וְזַרְעְךָ תִּקְבְּלוּ אוֹתָהּ בְּרַכָּה שְׁנֹאמַר לְאַבְרָהָם בְּהַר הַמּוֹרִיָּה: "הַרְבָּה אַרְבָּה

סא וקמת רבקה ועולמפתא ורכיבא על
גמליא ואזלא כתר גברא ודבר עבדא ית
רבקה ואזל:

**(סא) וְתָקַם רַבְּקָה וַנַּעֲרָתֶיהָ וַתִּרְכַּבְנָה עַל־הַגְּמָלוֹים
וַתִּלְכְּנָה אַחֲרֵי הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעַבְדֵי אֶת־רַבְּקָה וַיִּלְךְ:**

סב ויצחק אתא ממתוהי (נ"י על במתוהי)
מבירא דמלאך קנמא אתחזי עלה והוא
יתב בארע דרוקמא:

**(סב) וַיִּצְחָק בְּאֵ מִבּוֹא בְּאֵר לְחַי רֵאִי וְהוּא יוֹשֵׁב
בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב:**

אברהם ארצה הנגב וישב בין קדש ובין שור", וישם
היה הבאר, שנאמר: "הנה בין קדש ובין ברד".

כ"ז - מִבּוֹא בְּאֵר לְחַי רֵאִי • שֶׁהֵלֶךְ לְהַבִּיא הָגֶר לְאַבְרָהָם אָבִיו שִׂישַׁאנָה (בדאשית רבה). יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ הַנֶּגֶב • קְרוֹב לְאוֹתוֹ בְּאֵר, שְׁנֹאמַר: (לעיל כ) "וַיִּסַּע מִשֶּׁם

ספורנו

שפחתו. וקדם שהתפלל כבר נשלם
ענינו בחרן, וקרבה אשתו לבוא, על
דרך "טרם יקראו ואני אענה" (ישעיהו סה,
כה).
והוא יושב בארץ הנגב. אמנם יצחק
היה יושב בדרומו של באר לחי ראוי,
ולא הלך שם אז לקבץ דירתו. תורה סג

(סא) וַיִּקַּח הָעַבְדֵי אֶת רַבְּקָה. מִיַּד שְׁלוּחֵי הָאֵב שֶׁמְסֵרוּ לְשְׁלוּחֵי הַבַּעַל, וּבְהִיּוֹתָהּ אִזְ נְשׂוּאָה לְגַמְרֵי הָיְתָה גְבֻרַתָּהּ, וְהִיָּה "הָאִישׁ" אִזְ "עַבְדֵי" לָהּ. תוֹרָה סב
(סב) בְּאֵ מִבּוֹא בְּאֵר לְחַי רֵאִי. לְהַתְּפַלֵּל בְּמִקּוֹם שֶׁבוֹ נִשְׁמָעָה הַתְּפִלָּה

(נז) וְנִשְׁאַלְהָ אֶת פִּיהָ. אִם יִסְבַּל דַּעְתָּהּ לְלַכֵּת עִתָּהּ עִמּוֹ. תוֹרָה נח
(ס) אֵת הַיּוֹ. הִיָּי נוֹחָה לְבַעַלְךָ בְּדַרְכֵי טוֹבָה, בְּאִפְסוֹ שֶׁ"אֵת" בְּלִבְדֵי וְלֹא אִשָּׁה אַחֲרַת תְּהִי "לְאֵלֶפֶי רַבְּכָה".
וַיִּירֶשׁ זְרַעְךָ. כִּמוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע הָאֵל יִתְבָּרַךְ לְזָרְעוֹ שֶׁל אַבְרָהָם. תוֹרָה סא

סג ויפק יצחק לצלעה בחקלא למפני
רמשא וזקף עינוהי וזוא והא גמליא אתן:

(סג) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וישא
עיניו וירא והנה גמלים באים:

כז"א לשוח • (בי"ד) לשון תפלה, כמו: "ישפך שיחו".

סד וזקפת רבקה ית עינהא וזוזת ית יצחק
ואתרכינת מעל גמלא:

(סד) ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק ותפל
מעל הגמל:

(שמואל ב כב) "ויט שמים", וארכין, לשון מוטת לארץ,
ודומה לו: (תהלים לו) "כי יפל לא יוטל", כלומר אם
יטה לארץ, לא יגיע עד הקרקע.

כז"א ותרא את יצחק • ראתה אותו הדור, ותוהא
(ספרים אחרים: ומקמה) מפניו (בי"ד) • ותפל • השמיטה עצמה
לארץ, כתרגומו: "ואתרכינת", השתה עצמה לארץ
ולא הגיעה עד הקרקע, כמו: "השיגא כדף", ארכיני,

סה וצמרת לעבדא מן גברא דיכי דמחלף
בחקלא לקדמונתא ואמר עבדא הוא רבוני
ונסיבת עיפא ואתפסיאת:

(סה) ותאמר אל העבד מיהאיש הלזה ההלך
בשדה לקראתנו ויאמר העבד הוא אדני ותקח
הצעף ותתכס:

כז"א ותתכס • לשון ותתפעל, כמו: "ותקבר", "ותשבר".

סו ואשתעי עבדא ליצחק ית כל פתגמיה די
עבד:

(סו) ויספר העבד ליצחק את כל הדברים אשר
עשה:

כז"א ויספר העבד • (בי"ד) גלה לו נסים שנעשו לו, שקפצה לו הארץ ושנודמנה לו רבקה בתפלתו.

סז ואעלה יצחק למשפנתא וזוא והא תקנין
עובדיהא פעובדי שרה אמה ונסיב ית רבקה
והנת לה לאנתו ורחימה ואתנחם יצחק
במר דמימת אמה:

(סז) ויבאה יצחק האלה שרה אמו ויקח את רבקה
ותהילו לאשה ויאבה וינחם יצחק אחרי אמו:

האהל, ומשמתה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו (כראשית
רבה). אחרי אמו • דרף ארץ, כל זמן שאמו של אדם
קיימת, פרוף הוא אצלה, ומשמתה הוא מתנחם
באשתו.

כז"א האלה שרה אמו • "ויבאה האלה", והרי
היא שרה אמו, כלומר ונעשית דגמת שרה אמו,
שכל זמן ששרה קיימת, היה גר דלוק מערב שבת
לערב שבת, וברכה מצויה בעסה וענן קשור על

ספורנו

ראשה בהיותה על הגמל לכבוד יצחק,
כמו "ויפל מעל המרכבה לקראתו"
דנעמן (מלכים ב ה, כא). תורה סו
(סד) ותתכס. כי יראה מהביט, על
דרף "ויסתור משה פניו" (שמות ג'
ו, תורה סו
(סז) וינחם יצחק אחרי אמו. כי עד
הנה לא קבל עליה תנחומיו,
לחשיבותה. תורה א

בשדה לקראתנו" (פסוק סד), וזה כי
בשובו מבאר לחי ראי לביתו, היה
דרך מן הצפון לדרום, והבאים מדרך
לבית אברהם היה דרך מן המזרח
למערב. לפיכך בנטותו מדרך שהיא
מן הצפון אל הדרום והלך לצד מזרח
אל דרך הגמלים הבאים מארץ בני
קדם, חשבה רבקה שהיה הולך
לקראתם. תורה סד
(סד) ותפל מעל הגמל. הכניעה

(סג) ויצא יצחק לשוח. נטה מן
הדרך על דעת לשפך שיחו לפני ה'
בשדה שלא יפסיקוהו עובדי דרכים,
אף על פי שכבר התפלל בבאר לחי
ראי, וקדם שהתפלל נעה, על דרך
"מן היום (הראשון) אשר נתת את לבך
להבין ולהתענות... נשמעו דבריך"
(דניאל י יב).
והנה גמלים באים. ובצאתו לשוח
היה דרכו לקראתם, כאמרו "ההלך

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טו, עמ' 168)

וַיְבִיאָהּ יַצְחָק הָאֱהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ (כד, טו)

הָאֱהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ: ...שָׁפַל זְמַן שְׂשָׂרָה קִנְיַת - הִיָּה נֵר דְּלוּק מֵעֶרֶב שֶׁבֶת לְעֶרֶב שֶׁבֶת, וּבִרְכָה מִצִּוְיָהּ בְּעִיסָה, וְעָנָן קִשּׁוּר עַל הָאוֹהֶל; וּמִשְׁמַתָּה - פֶּסֶק; וּכְשֶׁבֶת רִבְקָה חֲזָרוּ (רש"י)

יַצְחָק לָקַח אֶת רִבְקָה לְאִשָּׁה לְאַחַר שְׂרָאָה אֲצֻלָּה אֶת הַנֶּסֶל שֶׁל "נֵר דְּלוּק מֵעֶרֶב שֶׁבֶת לְעֶרֶב שֶׁבֶת". מִכָּאֵן שֶׁרִבְקָה נִהְיָה לְהַדְּלִיק נְרוֹת שֶׁבֶת עוֹד קוֹדֵם נִישׁוּאָיָהּ. רִבְקָה הִיָּתְהָ אֲזַי בֵּת שְׁלוֹשׁ שָׁנִים (פרש"י בראשית כה, טו), וְאַף־עַל־פִּי־כֵן קִיְיָמָה אֶת מִצְוַת הַדְּלָקָת הַנֵּר! תִּנְרָה מִזֹּאת: לְאַחַר פְּטִירַת שָׂרָה אִמְנוּ וְדָאֵי הִיָּה אֲבָרְהָם־אֲבִינוּ מִדְּלִיק נְרוֹת בְּעֶרֶב שֶׁבֶת (שְׁהִרֵי קַיִים אֲבָרְהָם אֶת כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּה), וּבְכָל זֹאת, כְּשֶׁרִבְקָה הִגִּיעָה לְבֵיתוֹ שֶׁל

אֲבָרְהָם - גַּם הִיא הַדְּלִיקָה נְרוֹת. מִכָּאֵן חִיזוּק גְּדוֹל לְעָנָן הַדְּלָקָת נְרוֹת שֶׁבֶת־קוֹדֵשׁ עַל־יְדֵי בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל כְּבָר מִגִּיל שְׁלוֹשׁ. וְ"מַעֲשֵׂה אֲמָהוּת - סִימָן לְבְּנוֹת". לְאוֹר הַנֵּר יוֹבֵן מִה שְׂרָש"י מוֹנֶה וּמְפָרֵט כָּאֵן אֶת שְׁלוֹשֶׁת הַנִּיסִים בְּסִדְרָה זֶה וְזֶה:

כְּאֲשֶׁר יִלְדָה מִגִּיעָה לְגִיל חִינוּךְ, הִיא מִתְחִילָה לְהַדְּלִיק נְרוֹת שֶׁבֶת־קוֹדֵשׁ. מֵאוּחֵר יוֹתֵר, כְּשֶׁהִיא מִתְבַּגְּרַת עוֹד קֶצֶת, הִיא מִצְטָרֶפֶת לְעִבּוּדוֹת הַבַּיִת, וּבֵין הַשְּׂאָר עוֹסֶקֶת בְּעִיסָה וּמְקַנְמַת מִצְוַת חֻלָּה. בְּשֶׁלֶב מִתְקַדֵּם עוֹד יוֹתֵר, לְאַחַר נִישׁוּאָיָהּ, הִיא מְקַנְמַת אֶת מִצְוַת טְהַרַת הַמִּשְׁפָּחָה, שֶׁנִּרְמְזָה בְּ"עָנָן" (שְׁהִרֵי טְהַרָה מִבִּיאָה לִידֵי 'עָנָן' הַשְּׂכִינָה).

~ נקודות משיחות קודש ~

הָעֵנָן דִּיחֻד מ"ה וּב"ן בְּעִבּוּדַת הָאֲדָם

כְּלֻלוֹת הַחִילּוּק בֵּין מ"ה וּב"ן הוּא - הַחִילּוּק בֵּין "מִין עֵילָאִין" וְ"מִין תַּתָּאִין", וּבְעִבּוּדַת הָאֲדָם - הַחִילּוּק בֵּין תּוֹרָה וּמִצְוֹת.

דְּהַנָּה, תּוֹרָה הִיא בְּבַחֲנֵית שָׁמַיִם (עֲלִיוֹן), כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "מִן הַשָּׁמַיִם הִשְׁמִיעַךְ אֶת קוֹלוֹ", וְעֵינָהּ הַמְּשַׁכָּה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה. וְהַמִּצְוֹת נִתְלַבְּשׁוּ בְּדָבָרִים גְּשָׁמִיִּים וְדוֹקָא, וְנִיתְּנוּ בְּעוֹלָם־הַזֶּה (תַּחְתּוֹן) וְדוֹקָא (וְלֹא בְּגִיְעָן כּו'), וְעֵינָם הַעֲלָאָה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה. הֵינּוּ, שְׁלוֹקָחִים דָּבָר גְּשָׁמִי (תַּחְתּוֹן), וְעוֹשִׂים מִמֶּנּוּ דָּבָר שֶׁל מִצְוָה, מִלְשׁוֹן צוֹתָא וְחִיבוּר, חִיבוּר עִם רְצוֹן הָעֲלִיוֹן, וְלִמְעַלָּה מִזֶּה - בְּחִינַת **בַּעַל** הַרְצוֹן.

וְעִבּוּדַת הָאֲדָם צְרִיכָה לְהִיֹּת בְּאוֹפֵן דִּיחֻד מ"ה וּב"ן. הֵינּוּ, לְחֹבֵר וְלֹאֲחַד אֶת ב' הָעֵנָנִים דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת. וְהִבִּיאוּר בָּזֶה - בְּפִשְׁטוּת:

כְּאֲשֶׁר רוֹצִים לְדַעַת כִּיצַד לְקַיֵּם מִצְוָה מְסוּיַמַּת - צְרִיכִים לְכַל־לְרֹאשׁ לְלַמּוֹד עָנָן זֶה בְּתוֹרָה, וְאֲזַי יוֹדְעִים אֶת הַוֵּרְאָת הַתּוֹרָה כִּיצַד לְקַיֵּם מִצְוָה זוּ.

וְעַל־דִּרְגָּה לְאִידֵךְ - "כָּל הָאוֹמֵר אֵין לִי אֵלָא תּוֹרָה, אֲפִילוּ תּוֹרָה אֵין לוֹ", אֵלָא צְרִיף לְהִיֹּת תּוֹרָה וּגְמִילוּת־חֻסְדִּים (שְׂזָהוּ כְּלָלוֹת עָנָן הַמִּצְוֹת), כּוּלָּל גַּם עִבּוּדַת הַתַּפִּילָה (שְׂעֵנָנָה - הַעֲלָאָה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה), מֵאַחַר שֶׁ"עֵינָן תַּפִּילָה הֵינּוּ בְּכָל־גְּמִילוּת־חֻסְדִּים, דְּכַתִּיב גּוֹמֵל נִפְשׁוֹ אִישׁ חֻסֵּד". וְכַמּוֹבֵן גַּם מִמֵּאֲמַר רַבּוּתֵינוּ ז"ל "תַּפִּילְתִּי סְמוּכָה לְמִיטָתִי", הֵינּוּ, שְׁלִמּוּד הַתּוֹרָה צְרִיף לְהִיֹּת לְאַחֲרֵי הַקְּדַמַּת עִבּוּדַת הַתַּפִּילָה, שְׂאֲזַי הַלִּימוּד הוּא בְּאוֹפֵן נְעֻלָּה יוֹתֵר.

וְכַמּוֹבֵן רַבּוּתֵינוּ ז"ל שְׁלִימוּד הַתּוֹרָה צְרִיף לְהִיֹּת בְּאוֹפֵן דִּי"בְּרַכּוּ בְּתוֹרָה תְּחִילָה" (שְׂעַל־יְדֵי־זֶה שׁוּלָלִים אֶת הָעֵנָן דִּי"אֲבָדָה הָאֲרִיז"), שְׂזָהוּ כְּלָלוֹת הָעֵנָן דְּבִרְכַּת הַמִּצְוֹת - חֶלֶק מְקִיָּים הַמִּצְוֹת.

וּבְפִשְׁטוּת: כְּדִי שְׁלִימוּד הַתּוֹרָה יְהִיָּה בְּאוֹפֵן שְׂעַל־יְדֵי־זֶה יַדַּע כִּיצַד לְהַתְּנַהֵג בְּמַעֲשֵׂה בְּפוּעַל - הִרִי זֶה וְדוֹקָא כְּאֲשֶׁר הַלִּימוּד הוּא בְּאוֹפֵן שְׁלוּמֵד מִה שֶׁהַתּוֹרָה אוֹמְרַת לוֹ, וְלֹא בְּאוֹפֵן שֶׁמִּנְסָה לְפָרֵשׁ אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה כְּפִי רְצוֹנוֹ. וְזֶה נַעֲשֵׂה לְאַחֲרֵי הַהַקְּדָמָה דִּי"נִפְשֵׁי כְּעַפְרָה לְכָל תַּהֲיָה", שְׂעַל־יְדֵי־זֶה נִפְעַל הָעֵנָן דִּי"פִּתַּח לְבִי בְּתוֹרָתְךָ", שְׂאֲזַי הַלִּימוּד הוּא כְּדָבְעִי, מְגַלָּה פְּנִים בְּתוֹרָה כְּהֶלְכָה.

וְהִרִי כְּלָלוֹת הָעֵנָן דִּי"נִפְשֵׁי **כְּעַפְרָה** לְכָל תַּהֲיָה" נִפְעַל עַל־יְדֵי עִבּוּדַת הַתַּפִּילָה, שֶׁהִיא "סוּלָם מוֹצֵב **אֲרָצָה** גו'", שְׂזָהוּ כְּלָלוֹת הָעֵנָן דִּי"הַעֲלָאָה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה (בְּדוּגְמַת הַתּוֹכֵן הַכְּלָלִי דִּמַּעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת), הֵינּוּ, שְׂעַל־יְדֵי הִירִידָה לְמַטָּה מִטָּה בְּיוֹתֵר ("נִפְשֵׁי **כְּעַפְרָה** לְכָל תַּהֲיָה") נִפְעַל הָעֵלְיוֹ דִּי"מֵאֵן מַלְכֵי רַבָּנָן". הֵינּוּ, שֶׁהוּא מִתְעַלָּה לְדָרְגָא נְעֻלִית בְּיוֹתֵר, לְמַעְלָה מִמִּצְיָאוֹת כָּל הָעֵנָנִים שֶׁמְסַבִּיבוּ, וְלִמְעַלָּה מִכְּלָלוֹת מִצְיָאוֹת הָעוֹלָם.

וְכַמּוֹבֵן בְּהַמְשָׁךְ תַּרְס"ו שֶׁכְּאֲשֶׁר לִימוּד הַתּוֹרָה הוּא בְּאוֹפֵן הַנוֹגַע לְמַעֲשֵׂה בְּפוּעַל, לְאַסּוּקֵי שֶׁמַּעֲתָא אֲלִיבָא דְהֶלְכַתָּא, שְׂעַל יְסוּד הַפֶּסֶק־דִּין שְׁלוֹ בְּלִימוּד הַתּוֹרָה יִתְנַהֵגוּ בְּמַעֲשֵׂה בְּפוּעַל, הִרִי זֶה פּוּעַל אֲצֻלוֹ תְּנוּעָה שֶׁל יִרְאָה וְפַחַד (שְׁמָא לֹא יְכוּן כְּפִי אֲמִיתִית הָעֵנָן חֲסוּ־וְשְׁלוּם), וְדוֹקָא עַל־יְדֵי הִירְאָה וְהַבִּיטוּל שְׁלוֹ כּו' הִרִי הוּא מִצְלִיחַ (לְאַחֲרֵי כָּל הַשְּׂקָלָא־וְטָרְיָא בְּלִימוּד הַתּוֹרָה) לְהַסִּיק אֶת הַמִּסְקָנָא הַנִּכְוָה וְהָאֲמִיתִית - פֶּסֶק־דִּין בְּנוֹגַע לְמַעֲשֵׂה בְּפוּעַל.

וְעַל־פִּי־זֶה מוֹבֵן כִּיצַד נִפְעַל הַחִיבוּר דִּמ"ה וּב"ן בְּעִבּוּדַת הָאֲדָם - כְּאֲשֶׁר לִימוּד הַתּוֹרָה וְקִיָּים הַמִּצְוֹת נַעֲשִׂים לְדָבָר אֶחָד.

עַל־פִּי־זֶה מוֹבֵן שֶׁהָעֵנָן דִּיחֻד מ"ה וּב"ן הוּא עָנָן כְּלָלִי הָעוֹלָה עַל כּוּלָּנָה - מֵאַחַר שְׂזָהוּ כְּלָלוֹת הָעֵנָן דְּחִיבוּר מַעְלָה וּמַטָּה, הַחִיבוּר דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, וּכְלָלוֹת הָעֵנָן דְּחִיבוּר

הנשמה והגוף (כמובאר בכמה מקומות שנשמה וגוף הם בדוגמת מ"ה וב"ן).
 ובפרט שכללות העבודה בקיים התורה ומצותיה כדרוש, שיכת רק לאחרי חיבור הנשמה והגוף (חיבור מ"ה וב"ן) - כי דוקא פאשר הנשמה מלוכשת בגוף, הרי היא יכולה לקיים את התורה ומצותיה באופן המתאים.
 ועל-דרך-זה מה שאמרו חכמינו ז"ל שכל העולם כולו נברא "בשביל ישראל" - הרי המדובר אודות בני ישראל כפי שהם באופן דנשמה בגוף דוקא.
 ועל-דרך-זה מה שאמרו חכמינו ז"ל שמחשבתם של ישראל קדמה לכל דבר, אפילו לתורה, שנאמר צו את בני ישראל, דבר אל בני ישראל - הרי זה אמור על בני-ישראל כפי שהם באופן דנשמה בגוף דוקא, כי נתנית התורה לבני ישראל (צו את בני ישראל, דבר אל בני ישראל) **בשלימותה** נפעלה בעת מתן-תורה, ובמתן-תורה הודגש

הענין דבשר-ודם, "ילוד אשה", נשמה בגוף דוקא. ואפילו קודם מתן-תורה היה כבר ענין של מצוה בעולם, כפי שמצינו בפרשת אליעזר, שאברהם אמר לו "שים נא ירך תחת ירכי", וכפירוש רש"י "שהנשבע צריך שיטול בידו חפץ של מצוה כו' והמילה היתה מצוה ראשונה כו'" - זאת אומרת, שאז התחיל כבר הענין דחיבור מטה ומעלה, צותא וחיבור בין דבר גשמי עם רצון העליון. וכתוצאה מזה - נפעל השידוך דיצחק ורבקה, שזהו כללות הענין ד'יחוד מ"ה וב"ן' (בדוגמת יחוד וחיבור נשמה וגוף) - כללות כל התורה ומצותיה.
 ועל-פי-זה מובן שמצד גודל העליון שבענין השידוך דיצחק ורבקה (יחוד מ"ה וב"ן) - הנה דוקא בתפלתו של אליעזר נפעל שלימות הענין ד"עד מהרה ירוץ דברו", שנענה **"סרם** כלה לדבר".

◆ יום שישי כ"א מרחשון ◆

כה (א) וינסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה: א ואוסיף אברהם וינסיב אתתא ושמה קטורה:
 כס"א ◀ קטורה • (כ"ה) זו הגר, ונקראת 'קטורה', על שם שנאים מעשיה כקטרת. ושקשרה פתחה, שלא נודוהגה לאדם מיום שפרשה מאברהם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טו עמ' 174)

יתכן הדבר שהגר חזרה לגולי בית אביה, ואברהם לא הצליח להשפיע עליה לחזור בתשובה. על זה אמר רש"י שהיא אכן חזרה בתשובה, ולכן קוראת לה התורה "קטורה", כדי לרמוז שעכשו כבר היו מעשיה נאים כקטרת.

זו הגר (רש"י כה, א)
 יש לשאל, מנזן לו שהפנה להגר. ויש לומר, דהנה אברהם אבינו הצליח להכניס אנשים רבים תחת פני השכינה, ומובן, במכל-שכן וקל-וחמור, שהיתה לו השפעה גדולה על אנשי ביתו (וישמעאל עשה תשובה בחייו). וקשה: כיצד

(ב) ותלד לו את-זמרן ואת-יקשן ואת-מדן ואת-מדין ואת-ישבק ואת-שוח:

(ג) ויקשן ילד את-שבא ואת-דגן ובני דגן היו אשורם ולטושם ולאמים:

אנף", שהוא מן "נכה רגלים", וכמו "אסוף שמן", שהוא מן "ורחצת וסכת". ולטושם • הם בעלי אהלים המתפזרים אנה ואנה ונוסעים איש באהלי אפדנו, וכן הוא אומר: (שמואל א ל) "והנה נטושים על-פני כל-הארץ", שכן למ"ד ונו"ן מתחלפות זו בזו.

כס"א ◀ **אשורם ולטושם** • שם ראשי אמות (כ"ה). והתרגום של אונקלוס אין לי לישובו על לשון המקרא, שפרש 'למשירין' לשון מנהג. ואם תאמר שאינו פן מפני האל"ף שאינה יסודית, הרי לנו תבות שאין בראשם אל"ף והוסיפו אל"ף בראשם, כמו: "חומת

כה (ב) ותלד לו את זמרן, גדה אותם בביתו, על דרך "חמשת בני מיכל (בת שאול) אשר ילדה לעדריאל"

(שמואל ב כא, ח), שגדה אותם, שלא היו בנייה כלל, כי אמנם אברהם לא הוליד הימים א'. תורה ג

(ד) וּבְנֵי מִדְּוָן עֵיפָה וְעֶפְרַיִם וְחִנֹּךְ וְאַבְדֵּה וְאַלְדֵּעָה
כָּל־אֵלֶּה בְּנֵי קְטוּרָה:

(ה) וַיִּתֵּן אֲבָרְהָם אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ לְיִצְחָק:

כש"י וַיִּתֵּן אֲבָרְהָם וְגו' • אָמַר רַבִּי נַחֲמָיָה: 'בְּרַפְתָּ דְאַתְמִיקִי נִתֵּן לוֹ, שְׁאַמְרֵנּוּ לוֹ הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא לְאֲבָרְהָם: "וְהָיָה בְּרַכָּה", הַבְּרָכוֹת מְסוּרוֹת בְּיַדְךָ לְכַרֵּךְ אֶת מִי שֶׁתְּרַצֶּה, וְאַבְרָהָם מְסוּרֵן לְיִצְחָק.

(ו) וּלְבָנָיו הַפְּלִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאֲבָרְהָם נָתַן אֲבָרְהָם
מִתְּנַת וַיִּשְׁלַחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדָוּנוּ חַי קְדָמָה
אֶל־אֶרֶץ קְדָם:

כש"י וַיִּשְׁלַחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדָוּנוּ חַי קְדָמָה
כְּדָאֲמַרִּינָן בְּסִנְהֶדְרִין (דף כ"א) כְּסָר כְּתִיב, שְׁלֹא הָיְתָה אֵלֶּה פְּלִגְשִׁי אַחַת, הִיא הַגֵּר, הִיא קְטוּרָה. נְשִׁים בְּכַתְּבָה, פְּלִגְשִׁים בְּלֹא כְּתָבָה, כְּדָאֲמַרִּינָן בְּסִנְהֶדְרִין (דף כ"א) בְּנָשִׁים וּפְלִגְשִׁים דְּדוּד. נִתֵּן אֲבָרְהָם מִתְּנַת • פְּרָשׁוּ

(ז) וְאֵלֶּה יְמֵי שְׁנֵי־חַיֵּי אֲבָרְהָם אֲשֶׁר־חֵי מֵאֵת שָׁנָה
וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחָמֵשׁ שָׁנִים:

כש"י מֵאֵת שָׁנָה וְשִׁבְעִים שָׁנָה וְחָמֵשׁ שָׁנִים • בֵּן מֵאָה כֶּבֶן שְׁבַעִים, וּבֶן שְׁבַעִים כֶּבֶן חָמֵשׁ בְּלֹא חֲטָא.

(ח) וַיִּגְוַע וַיָּמָת אֲבָרְהָם בְּשִׁיבָה טוֹבָה וְקָן וְשָׁבַע
וַיֵּאֲסֹף אֶל־עַמּוּי:

(ט) וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַעֲאֵל בְּנָיו אֶל־מְעַרַת
הַמַּכְפֵּלָה אֶל־שֵׂדֶה עַפְרָן בֶּן־צַחֲרֵן הַחֲתָן אֲשֶׁר
עַל־פְּנֵי מִמְרָא:

כש"י יִצְחָק וַיִּשְׁמַעֲאֵל • (כ"ב) מִכָּאֵן שְׁעֵשֶׂה יִשְׁמַעֲאֵל תְּשׁוּבָה וְהוֹלִיךְ אֶת יִצְחָק לְפָנָיו, וְהִיא שִׁיבָה טוֹבָה שְׁנֵאֲמָרָה בְּאַבְרָהָם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ תולדות, מבה"ח וער"ח כסלו, התשס"ח)

"וְהִיא שִׁיבָה טוֹבָה שְׁנֵאֲמָרָה בְּאַבְרָהָם" (פרש"י חיי שרה כה, ט), וְכִיּוֹן שֶׁהַתּוֹרָה אוֹמֶרֶת שְׂזוּהֵי "שִׁיבָה טוֹבָה", בּוֹדְאֵי הָיְתָה זוֹ תְּשׁוּבָה אֲמִיתִית, וְעַד שֶׁ"זְדוֹנוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ כְּזָכוֹת" (יומא פו, ב), כִּי, שְׁנֵשְׁתַּנְתָּה לְגַמְרֵי כָּל מִצִּיאוֹתַי הַקּוֹדְמוֹת,

הַצַּדִּיקִים בְּמַעֲלָה עִם הַיּוֹתֵם כְּלָם וְזוֹכִים לְחַיֵּי עוֹלָם כְּאַמְרָם וְזָכוּנָם לְבְרָכָה שְׁכָל אַחַד וְאַחַד בְּגוֹה מִחֲפָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ (בבא בתרא עה, א). תורה ט
וְלַעֲשׂוֹת בְּיָמָיו. וַיֵּאֲסֹף אֶל עַמּוּי. נֶאֱסָף אֶל צָרוּר הַחַיִּים לְחַיֵּי הָעוֹלָם עִם צַדִּיקֵי הַדּוֹרוֹת שֶׁהֵם "עַמּוּי" וְדוּמִים לוֹ. וְאַמְרוּ "עַמּוּי" בְּלִשׁוֹן רַבִּי, כִּי אָמְנָם רַב הַהֲבִדֵּל בֵּין

(י) הַשָּׂרָה אֲשֶׁר־קָנָה אַבְרָהָם מֵאֵת בְּנֵי־חֵת שְׁמָה קָבַר אַבְרָהָם וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ:
 י סקלא די זבן אברהם מן בני חתא תמן אתקבר אברהם ושרה אתתה:

(יא) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יִצְחָק בְּנֹו וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם־בְּאֵר לַחַי רֵאִי:
 יא ויהוה בטר דמית אברהם וברך יי זת יצחק ברה ויתב יצחק עם ביא דמלאך קימא אתחזי עלה:

לְכַרְךָ אֶת יִצְחָק, מִפְּנֵי שְׂצֻפָּה אֶת עֶשָׂו יוֹצֵא מִמְּנוֹ. אָמַר: 'יבא בעל הברכות ויברך את אשר ייטב בעיניו', ובא הקדוש־ברוך־הוא וברכו.
 לְכַרְךָ אֶת יִצְחָק, מִפְּנֵי שְׂצֻפָּה אֶת עֶשָׂו יוֹצֵא מִמְּנוֹ. אָמַר: 'יבא בעל הברכות ויברך את אשר ייטב בעיניו', ובא הקדוש־ברוך־הוא וברכו.

◆ שבת קודש כ"ב מרחשון ◆

(יב) וְאֵלֶּה תְּלֻדֹת יִשְׁמָעֵאל בֶּן־אַבְרָהָם אֲשֶׁר יָלְדָה הָגָר הַמִּצְרַיִת שִׁפְחַת שָׂרָה לְאַבְרָהָם:
 יב ואלין תולדות ישמעאל בר אברהם די ילידת הגר מצרית אמתא דשרה לאברהם:

(יג) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל בְּשִׁמְתָם לְתוֹלְדָתָם בְּכַר יִשְׁמָעֵאל נְבִיֹת וְקָדָר וְאַדְבָּאֵל וּמִבְשָׁם:
 יג ואלין שמות בני ישמעאל בשמתם לתולדתם בכר ישמעאל נביות וקדר ואדבאל ומבשם:

כ"ג • בשמתם לתולדתם • סדר לדתן, זה אחר זה.

(יד) וּמִשְׁמַע וְדוּמָה וּמִשָּׂא:
 יד ומשמע ודומה ומשא:

(טו) חֲדָד וְתִימָא יִטּוֹר נְפִישׁ וְקַדְמָה:
 טו חדד ותימא יטור נפיש וקדמה:

(טז) אֵלֶּה הֵם בְּנֵי יִשְׁמָעֵאל וְאֵלֶּה שְׁמֹתָם בְּחֻצְרֵיהֶם וּבְטִירְתָּם שְׁנַיִם־עָשָׂר נְשִׂאִים לְאִמָּתָם:
 טז אלן הם בני ישמעאל ואלן שמותם בחצריהם ובטירתם שנים־עשר נשאים לאמתם:

כ"ד • בחצריהם • ברכים שאין להם חומה, ותרגומו בפצחיהון, שהם מפצחים, לשון פתיחה, כמו: (תהלים צח) "פצחו ורננו".

(יז) וְאֵלֶּה שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמָעֵאל מֵאֵת שָׂנָה וּשְׁלֻשִׁים שָׂנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים וַיָּגֹעַ וַיָּמָת וַיֵּאסֹף אֶל־עַמּוּיוֹ:
 יז ואלין שני חיי ישמעאל מאת שנה ושלשים שנה ושבעת שנים ויגוע וימת ויאסף אל־עמיו:

כ"ה • ואלן שני חיי ישמעאל וגו' • אמר רבי חיא בר אבא: למה נמנו שנותיו של ישמעאל? כדי ליחס בהם שנותיו של יעקב. משנותיו של ישמעאל למדנו ששמש יעקב בבית עבר י"ד שנה כשפרש מאביו קדם שבא אצל לבן, שתרי כשפרש יעקב מאביו, מת ישמעאל, שנאמר: "ויילך עשו אל ישמעאל וגו'" כמו שפרש בסוף 'מגלה נקראת' (ובש"י הביא בסוף פרשת תולדות). ויגוע • לא נאמרה גויעה אלא בצדיקים.

(יח) וַיֵּשְׁבֵנוּ מִחוּלָּה עַד־שׁוֹר אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶתְּה אֲשׁוּרָה עַל־פְּנֵי כָל־אֲחָיו נָפַל:
 יח ושרו מחוילה עד שור אשר על פני מצרים מטי לאתור על אפי כל אחוהי שרא: פ פ פ

עד שלא מת אברהם, "ישכן". משמת אברהם, נפלה:

ר"י נפלה שכן, כמו: (שופטים ט) "וימדין ועמלק וכל בני קדם נופלים בעמק". כאן הוא אומר לשון נפילה, ולהלן הוא אומר: "ועל פני כל אֶחָיו ישכן",

חסלת פרשת חיי שרה פפפ ק"ה פסוקים, יהויד"ע סימן

התפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רסה - רסה

המשך ביאור למס' מכות ליום שלישי עמ' ב

45 זממו למוכרו לעבד.
 46 מקשה הגמרא: (אמר ליה רבא) מדוע יש למוכרם באופן זה, ולמרו
 47 ליה - הרי יכולים הם לומר לנידון, אי אנת הוה לך מי הוה מיודבנת
 48 - אם לך היו מעות לשלם, האם היית נמכר לעבד, אָנן נמי לא
 49 מיודבנינן - אף אנו אין לנו להימכר, מאחר שיש בידינו מעות
 50 לשלם.
 51 ומזממת קושיא זו שבה הגמרא ומבאר את דברי רב המנוא
 52 באופן אחר: אלא כבר רב המנוא למימר, הני מילי - דין זה שאין
 53 העדים נמכרים לעבדים עבריים לא נאמר אלא היבא דאית ליה
 54 או לדידיה או לדידיהו - שיש מעות או לנידון או לעדים, שאם יש
 55 לנידון מעות נמצא שלא זממו למוכרו, ואם יש לעדים מעות אין
 56 אתה יכול למוכרם, מאחר שאף הנידון אם היה לו לשלם לא היה
 57 נמכר, אבל היבא דלית ליה לא לדידיה ולא לדידיהו מודבני - אבל
 58 באופן שאין מעות לא לנידון ולא לעדים, בזה ודאי יש למוכרם,
 59 שהרי זממו למוכרו מאחר שלא היה בידו לשלם, ואף הם אין
 60 בידם לשלם ועליהם להימכר.
 61 אמר ליה רבא לרב המנוא, אין הדין כן, אלא לעולם אין עדים
 62 וזממים נמכרים לעבדים עבריים, שהרי 'ונמכר בננבתי' אמר
 63 רחמנא, ויש לדרוש מתיבות אלו שאדם נמכר רק בננבתי - אם גנב
 64 ואין לו לשלם, ולא בנממו - ואין הוא נמכר על מה שזמם למכור
 65 אדם אחר לעבד.
 66 שנינו בברייתא: משום רבי עקיבא אמרו וכו' אף אין משלמים על
 67 פי עצמם.
 68 מבררת הגמרא: מאי טעמיהו דרבי ישמעאל, מדוע הוא סובר שיש ליתן
 69 עקיבא, הסובר שאם הורו העדים בבית דין על זממם קודם
 70 שחייבם בדין, פטורים הם מלשלם את אשר זממו לחייב את
 71 הנידון.
 72 מבאר הגמרא: קכבר רבי עקיבא שחייבם של עדים זממים קנסא
 73 הוא, וכלל הוא בידינו, שקנס אין אדם משלם על פי עצמו, כלומר,
 74 שאדם המודה בחיוב קנס קודם שחייבוהו בבית דין, נפטר הוא
 75 בכך מתשלום הקנס, ולפיכך אף בעדים זממים הדין כן, שאם
 76 הורו קודם שנתחייבו, פטורים.
 77 הגמרא מבאר מדוע חייבם של עדים זממים קנס הוא: אמר רבא,
 78 תדע שחייבם של עדים זממים קנס הוא, שהרי לא עשו מעשה -
 79 לא נעשה עדיין שום מעשה על פיהם, שהרי עוד לא נעשה גזר
 80 הדין באותו אדם שהעידו עליו, ואף על פי כן הם נחייבים - אם
 81 זממו להרוג את הנידון, וקשילמין - אם זממו לחייבו ממון,
 82 ובהכרח שקנס הוא שקנסה אותם התורה, אף שעדיין לא הויקו
 83 את הנידון.
 84 אמר רב נחמן, תדע שחייבם של עדים זממים קנס הוא, שהרי
 85 הקמון עדיין ביד הפעילים שלו הוא עומד, דהיינו, שעוד לא הוציאו
 86 ממון מיד הנידון, ואף על פי כן הם משלמים את אשר זממו
 87 להפסידו.

1 לומר דכולי עלמא - שהכל מודים דכופרא בפרה הוא, והבא פהא
 2 קא מפליג - ונחלקו כיצד יש לשום כפרה זו. מר כבר דרנין
 3 שיימינן - תנא קמא סובר שיש לשום את הכפרה כפי דמיו של
 4 הניזק, שעל ידי כך שישלם בעל השור לורשים את שווי של
 5 הנהרג תהיה לו כפרה, ומר כבר דרנין שיימינן - ואילו רבי
 6 ישמעאל סובר ששמים זאת בערכו של המזיק, דהיינו בעל השור,
 7 שעל ידי שישלם לורשים את שווי שלו עצמו תהיה לו כפרה.
 8 מבררת הגמרא: מאי טעמיהו דרבינן - מה הוא טעמם של חכמים
 9 הסוברים שיש לשום את הכופר לפי דמי הניזק, הרי מסתבר
 10 דברי רבי ישמעאל, שמאחר והכופר מכפר על בעל השור, יש לו
 11 לשלם את דמי עצמו.
 12 מבאר הגמרא: שלומדים הם זאת מדין הנוגף אשה הרה, שהרי
 13 נאמר לשון השתה במקרא (למטה) [למעלה] (שמות כא כב) בנוגף
 14 אשה הרה ויצאו ילדיה, ענוש יענש באשר ישית עליו בעל
 15 האשה, ונאמר לשון השתה במקרא (למעלה) [למטה] הימנו לגבי
 16 תשלום כופר 'אם כפר ישית עליו, מה לתן דרנין - כשם שהנוגף
 17 אשה הרה משלם את דמי הניזק, שהרי עליו לשלם לבעל את דמי
 18 הוולדות, אף כאן לענין תשלום כופר, דרנין - עליו לשלם
 19 לכפרת נפשו את דמי הניזק.
 20 שבה הגמרא ומבררת: דרבי ישמעאל, מדוע הוא סובר שיש ליתן
 21 את דמי המזיק, ואינו לומד מנוגף אשה הרה ליתן את דמי הניזק.
 22 מבאר הגמרא: ונתן פדיון נפשו כתיב, דהיינו, רבי ישמעאל
 23 מדייק מלשון המקרא 'ונתן פדיון נפשו', שיש על נתן הכופר
 24 לשלם את דמי עצמו, ולא את דמי הניזק.
 25 שבה הגמרא ומבררת: ורבינן, כיצד סוברים הם שמשלם בעל
 26 השור את דמי הניזק, והרי נאמר בכתוב 'פדיון נפשו'.
 27 מבאר הגמרא: אין - אכן, פדיון נפשו כתיב, והיינו, שיש על בעל
 28 השור ליתן דמי כופר כדי לכפר ולפדות את נפשו, מיהו כי שיימינן
 29 דרנין שיימינן - אמנם האופן שבו שמים את דמי פדיון נפשו הוא
 30 לפי שווי של הניזק ולא לפי שווי של בעל השור, מאחר
 31 שלומדים זאת מנוגף אשה הרה, וכמו שנתבאר.
 32 הגמרא שבה לבאר את דברי הברייתא שהובאה לעיל: שנינו
 33 בברייתא, ואין עדים זממים נמכרין עקב עברי, אף אם העירו
 34 על אדם שגנב וזממו לגרום לכך שמכרוהו בית דין. כבר רב
 35 המנוא למימר, הני מילי - דין זה שאין העדים זממים
 36 נמכרים לעבדים עבריים, לא נאמר אלא היבא דאית ליה
 37 לדידיה - באופן שהיה לנידון כסף לשלם עבור מה שהעלילו
 38 עליו שגנב, אולם היו העדים מזממים, דמינו דאיהו לא נדבנן
 39 - שמאחר שהוא לא היה נמכר לעבד עברי, שהרי היה בידו
 40 לשלם, איהו נמי לא מיודבני - אף הם אינם נמכרים, אבל
 41 היבא דלית ליה לדידיה - אבל באופן שאין לנידון מעות
 42 לשלם, והיה עליו להימכר לעבד עברי, אזי אף על גב דאית
 43 להו לדידיה מיודבני - אף אם לעדים יש מעות לשלם, נמכרים
 44 הם לעבדים עבריים, ואינם נפטרים בתשלום הממון, שהרי הם

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - י"ט מרחשון מפרק צ עד סוף פרק צו</p>	<p>יום ראשון - ט"ז מרחשון מפרק עט עד סוף פרק פב</p>
<p>יום חמישי - כ' מרחשון מפרק צז עד סוף פרק קג</p>	<p>יום שני - י"ז מרחשון מפרק פג עד סוף פרק פז</p>
<p>יום שישי - כ"א מרחשון מפרק קד עד סוף פרק קה</p>	<p>יום שלישי - י"ח מרחשון מפרק פח עד סוף פרק פט</p>
<p>שבת קודש - כ"ב מרחשון פרק כ מפרק קו עד סוף פרק קז</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חיו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ט"ז מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמז, והנה יש עוד... עד עמ' 294, כוכבים:

37 עליונים אלו מאירה על כל תלמידיו, שנעשו עובדי ה' על
38 ירי תורתו ועבודתו. - הרי בשעה שהאורות העליונים
39 מתורתו ועבודתו של הצדיק מתגלים, הם מאירים על כל
40 התלמידים שנעשו על-ידי התורה והעבודה עובדי ה', והארה
41 זו ש - מאירה עליהם

42 מלמעלה, - למרות

43 שהיא בבחינת "מקיף",

44 מכנסת כלם הרהורי

45 תשובה ומעשים טובים,

46 וכל המעשים טובים

47 הנולדים - ונוצרים,

48 מהארה זו שמאירה

49 מאורות הרועים בשדה

50 - של "חלק תפוחין

51 קדישין", הנזכר לעיל -

52 נקרא "גידולי גידולין". -

53 שכן, האורות עצמם הם

54 הרי "גידולין" מזרעיתו של

55 הצדיק, והמעשים הטובים

56 הבאים מההארה של

57 האורות הם "גידולי

58 גידולין", והארה זו היא

59 בהעלם והסתר גדול³⁵,

60 כמו שמש המאיר

61 לכוכבים מתחת לארץ,

62 כדאיתא - כפי המובא

63 ב'תקונים'³⁶ על משה רבנו עליו השלום, שאחר פטירתו

64 מתפשטת הארתו בכל דרא ודרא - דור ודור, לששים

65 רבוא נשמות, - לשש מאות אלף נשמות, שהן שרשים שכל

66 שאר הנשמות הן ניצוצות מנשמות שרשיות אלו, כפי שהוסבר

67 בפרק ל"ז בחלק ראשון של ספר ה'תניא', כמו שמש המאיר

68 מתחת לארץ לששים רבוא כוכבים: - הרי כפי שנאמר

69 בזהר על משה רבנו, כך הדבר גם בצדיקים המאירים לגידולי

70 גידולין, לתלמידים ולתלמידי תלמידים וכו', המקבלים

71 מהארת תורתו ועבודתו כשהם מתנהגים בהתאם להוראותיו

72 בעניני תורה ועבודה.

1 והנה, יש עוד בחינת הארה - המאירה לתלמידיו, - אחרי
2 הסתלקות הצדיק, רק שאינה מתלבשת בתוך מחם ממש
3 בראשונה, - כמו ההארה הראשונה המאירה לתלמידים
4 מרוחו של הצדיק, הבאה בפנימיות במדות אמונה, יראה
5 ואהבה של התלמיד,

6 ואילו ההארה השניה

7 איננה מתלבשת

8 בפנימיות, רק מאירה

9 עליהם מלמעלה, -

10 בבחינת "מקיף", שכן היא

11 למעלה מעלה

12 ממדרגתם, והיא מעלת

13 רוחו ונשמתו - של

14 הצדיק, למקור הצבוב, -

15 למקור שממנו באות

16 הנשמה הרוח, והינו

17 "חלק תפוחין קדישין",

18 - ל'מלכות דאצילות',

19 מקור הנשמות, הנקראת

20 שדה של "תפוחין

21 קדישין", ועל-גידולה -

22 שהנשמה עולה שם,

23 נעשה שם יחוד, -

24 ש'מלכות' מתייחדת עם

25 מה שלמעלה ממנה, על-

26 ירי העלאת "מין

27 נוקבין" - התעוררות של אלקות, מכל מעשיו ותורתו

28 ועבודתו אשר עבד כל מי חיו, - כפי שיסביר להלן בסימן

29 כ"ח, שכל יגיעתו של האדם מה שעבדה נפשו במשך ימי חייו

30 ו"פעל" למעלה, אשר במשך ימי חייו היה זה באופן של העלם

31 והסתר - הרי זה מתגלה ומאיר בשעת הפטירה וההסתלקות,

32 ונורעו ב"חלק תפוחין קדישין" - במקור הנשמה, אורות

33 עליונים מאד, לעצמת - ועל-ידי אורות תחתונים, - שבאו

34 מהצדיק, אשר הם תורתו ועבודתו. - הרי שעל-ידי תורתו

35 ועבודתו נורעו למעלה אורות נעלים ביותר, והם מתגלים

36 ונמשכים למטה בשעת פטירתו והסתלקותו, והארת אורות

אגרת הקדש

והנה יש עוד

בחי' הארה לתלמידיו רק שאינה מתלבשת בתוך

מוחם ממש כראשונה רק מאירה עליהם מלמעלה

והיא מעליית רוחו ונשמתו למקור הוצבו דהיינו לחקל

תפוחין קדישין ועי"ז נעשה שם יחוד ע"י העלאת

מ"ג מכל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי

חייו ונורעו בחקל תפוחין קדישין אורות עליונים מאד

לעומת תחתונים אשר הם תורתו ועבודתו והארת

אורות עליונים אלו מאירה על כל תלמידיו שנעשו

עובדי ה' על ידי תורתו ועבודתו והארה זו שעליהם

מלמעלה מכנסת בלבם הרהורי תשובה ומעשים

טובים וכל המעשים טובים הנולדים מהארה זו

שמאירה מאורות הזורעים בשדה הנ"ל נקרא גידולי

גידולין והארה זו היא

בהעלם והסתר גדול כמו שמש

המאיר לכוכבים מתחת לארץ כדאיתא ב'תקונים

על משה רבינו ע"ה שאחר פטירתו מתפשטת הארתו

בכל דרא ודרא לששים רבוא נשמות כמו שמש

המאיר מתחת לארץ לששים רבוא כוכבים:

34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כי המקשר תלמיד ורב הוא שכל התלמיד שמתכוון בתורת ושכל ודעת רבו". 35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לחרץ - כשמאיר יחוד שבאצ"י באדם למטה (ועד למעשה "מע"ט" שלו) - ה"ז לכאורה יותר מגילוי אלי' (שזהו למטה מאצ"י) ואפילו מגילוי שרש נשמתו שבאצ"י (שהרי המדובר ביחוד שבאצ"י שכל יחוד נמשך מלמע' ממקום היחוד) וצ"ל לא רק "הרהורי תשובה ומע"ט", כ"א אן אנדער מענטש לגמרי! והביאור דוגמת השמש (שבמקומה - יום) המאיר לכוכבים (-שבמקומם - לילה גם כשמאיר השמש) מתחת (לובהפסק ה)ארץ (בין השמש והכוכבים) .. מרע"ה (אצ"י) כו'. ומוסיף "לס"ר" - שמוה ראי' לכל תלמידיו. ומוסיף בכל דרא ודרא - ראה ר"פ מ"ב: בכל דור ודור... בנו"ע של חכמי הדור - ככנוד"ד באגה"ק". 36. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ב"הערות ותקונים בדרך אפשר": לע"ע מצאתי כל הענין בזה"ג רעג, א. וראה שם רטז, ב. ובתיקונים (תס"ט קיב, א. קד, ת. ת"ע קלח, א) מצאתי רק חלק מהמבואר - ואולי טעות המעתיק הוא באגה"ק, ונשתרבו לו ממש"כ בתניא פמ"ד ב'תקונים'".

יום שני י"ז מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 294, כח למה נסמכה... עד עמ' קמח, מנוגה:

1 – פרשת פרה אדומה, לפרשת תפאת הנעשה בפנים על גבי
 2 המזבח – שהיא כפרה ממש. – המלים "כפרה ממש" יכולים
 3 לפרש, שהן מוסבות על המזבח – שהחטאת נעשה על מזבח
 4 הכפרה, או כפי שנוח יותר לפרש, שזה מוסב על החטאת,
 5 שהחטאת היא "כפרה
 6 ממש" (שלא כפי שהדבר
 7 בפרה אדומה שהיא
 8 בעיקר ענין של טהרה).
 9 כדי לתרץ שאלה זו –
 10 יסביר רבנו הזקן, שענין
 11 הקרבנות הוא "העלאת
 12 מ"ץ" (התעוררות מלמטה),
 13 מנפש הבהמה שבקליפת
 14 "נוגה", העולה לשרשה
 15 וממשיכה אור פנימי
 16 בעולם, אור שיכול
 17 להתלבש בפנימיות
 18 בעולם (שלבן נקראים
 19 הקרבנות "אכילת מזבח",
 20 שהם ענין של אכילה,
 21 שהיא אור פנימי, אור כזה

כשבא בעולם נעשה מצומצם). ומה זה "פועל"? – לכפר על
 שוגג הבא מהתגברות הנפש הבהמית שמקליפת "נוגה", ואילו
 בפרה אדומה ישנו הענין של "קידוש מי חטאת". "קידוש"
 מלשון "קדש" – שזה ממשיך אור מ"קדש העליון" שלמעלה
 מהעולם, וזה מהפך את חושך עולם התהו לאור של תיקון,
 פעולה והשפעה זו בעולם באה לטהר מהטומאה החמורה
 ביותר, "אבי אבות הטומאה", שלמטה מטה מקליפת "נוגה", וכך
 גם על-ידי פטירת צדיקים נמשך אור שלמעלה מהעולם, מתיקון
 "נוצר" המורכבת מאותיות "רצון", ויוצרת "עת רצון" לכפר על
 "עון הדור", אפילו על דונות שהם משלש קליפות הטמאות
 שלמטה מ"נוגה". בזה משתווה פטירת צדיקים לענין פרה
 אדומה ולא לענין הקרבנות וקרבת חטאת. ובלשון רבנו הזקן:
 אַמְנַם¹⁰ נִדְעַ מִזֶּה הַקְּדוּשָׁה וְהַאֲרִיזוּ¹² סוּד הַקְּרִבָּנוֹת
 שֶׁ-הַקְּרִיבוּ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, הֵן בְּחִינַת הַעֲלָאת "מִיֵּן נִקְבְּיוּ"
 – הַעֲלָא וְהַתְּעוּרוֹת מִהַתְּחַוְּנוּם, מִנְּפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁבְּנִגְוָה
 אֶל שְׂרִישׁוֹ וּמְקוֹרָן, הֵן בְּחִינַת אֲרֻבַּע חֵיִת שֶׁבְּמִרְכְּבָה –
 הַמְּזוּכָּרֹת בִּיחֻקָּאֵל פֶּרֶק א', הַנּוֹשְׂאוֹת אֶת הַכֶּסֶּא¹³; פְּנֵי שׁוֹר
 וּפְנֵי נֶשֶׁר וְכוּ', – מ"פני שור" באות נפשות הבהמות, ומ"פני

1 כח. אחרי אגרת הקודש סימן כ"ז (ך). ששלח רבנו הזקן אל החסידים
 2 אחרי פטירתו של רבי מענדלעלע מהזרודוק (מויטבסק). בה הוא מסביר,
 3 שאחרי הסתלקות של צדיק ומנהיג, יכולים עדיין התלמידים לקבל את
 4 ההשפעה ממנו ברוחניות, ואף במדה מרובה יותר מאשר לפני
 5 ההסתלקות, כשהיה בחיים
 6 חיותו בעולם זה, ובגשמיות
 7 (בענינים גשמיים) מגינים¹
 8 הצדיקים שנסתלקו, על²
 9 העולם הזה במדה מרובה³
 10 יותר מאשר לפני הסתלקותם.⁴
 11 אחרי אגרת זו, קבעו מסדרי⁵
 12 ה'אגרות קודש', את האגרת
 13 שכתב רבנו הזקן אל הרב
 14 הצדיק רבי לוי יצחק⁸
 15 מברדיטשוב, בתור ניחומים⁹
 16 על פטירת בנו. באגרת זו¹⁰
 17 מסביר רבנו הזקן איך¹¹
 18 הסתלקות צדיק "פועל"¹²
 19 ישועות בקרב הארץ", לכפר¹³
 20 על עון הדור, אפילו על¹⁴
 21 דונות, שגם הם יתכפרו.

22 מה שכתב – רבנו הזקן, למחותנו, הרב הגאון המפורסם,
 23 איש אלקים קדוש ה', נר ישראל עמוד הימני פטיש
 24 החוקים, מורנו ורבנו הרב לוי יצחק נשמתו-עדן, אב בית
 25 דין דקהלת-קדש בארדיטשוב, לנחמו על פטירתו בנו הרב
 26 הקסיד מורנו ורבנו הרב מאיר נשמתו-עדן:
 27 לְמָה נִסְמְכָה פְּרִשְׁת מֵרִים – פרשת "מיתת מרים", לפרשת
 28 פְּרָה, – אדומה, לומר לך: מה פרה מכפרת וכו'". – כך
 29 מיתת צדיקים מכפרת, כך אומרת הגמרא במסכת מועד קטן,²⁹
 30 והתוספות³⁰ מפרשים, שפרה אדומה מכפרת על חטא העגל, הרי
 31 כשם שפרה אדומה מכפרת, כך גם מיתת צדיקים מכפרת.
 32 וצריך להבין, למה נסמכה – פרשת מרים דוקא ל-פרשת
 33 פרה אדמה (הנעשה חוץ לשלש מחנות, אלא תפאת
 34 קרייה רחמנא⁸ – התורה קוראת לה "חטאת". בהערות
 35 ותיקונים בדרך אפשר" מציין הרבי, שהמלים "הנעשה חוץ
 36 לשלש מחנות. רחמנא" צריכות לבוא בסוגריים. [בכתב-יד,³⁶
 37 הנוסחא: 'הנעשה בחוץ'. ומן תיבת 'לשלוש' עד תיבת 'רחמנא'
 38 – ליתא בכתב-יד] על-כל-פנים, השאלה היא, מדוע הסמיכה
 39 התורה פרשת מרים לפרשת פרה אדומה דוקא? ולא נסמכה

למה נסמכה פ' מרים ל' פרה לומר לך מה פרה
 מכפרת וכו'. וצריך להבין למה נסמכה דוקא
 לפרה אדומה הנעשה חוץ לשלש מחנות אלא
 דחטאת קרייה רחמנא [בכת"י הנוסחא הנעשה בחוץ.
 ומן תיבת לשלוש עד תיבת רחמנא ליתא בכת"י] ולא נסמכה ל' פ'
 חטאת הנעשה בפנים על גבי המזבח כפרה ממש.
 אמנם נודע מוזה"ק והאר"ז¹¹ ל סוד הקרבנות שעל גבי
 המזבח הן בחי' העלאת מ"נ מנפש הבהמית שבנוגה
 אל שרשן ומקורן הן בחי' ד' חיות שבמרכבה
 הנושאות את הכסא פני שור ופני נשר וכו'. ועי'ו

11 – פרשת פרה אדומה, לפרשת תפאת הנעשה בפנים על גבי
 12 המזבח – שהיא כפרה ממש. – המלים "כפרה ממש" יכולים
 13 לפרש, שהן מוסבות על המזבח – שהחטאת נעשה על מזבח
 14 הכפרה, או כפי שנוח יותר לפרש, שזה מוסב על החטאת,
 15 שהחטאת היא "כפרה
 16 ממש" (שלא כפי שהדבר
 17 בפרה אדומה שהיא
 18 בעיקר ענין של טהרה).
 19 כדי לתרץ שאלה זו –
 20 יסביר רבנו הזקן, שענין
 21 הקרבנות הוא "העלאת
 22 מ"ץ" (התעוררות מלמטה),
 23 מנפש הבהמה שבקליפת
 24 "נוגה", העולה לשרשה
 25 וממשיכה אור פנימי
 26 בעולם, אור שיכול
 27 להתלבש בפנימיות
 28 בעולם (שלבן נקראים
 29 הקרבנות "אכילת מזבח",
 30 שהם ענין של אכילה,
 31 שהיא אור פנימי, אור כזה

כשבא בעולם נעשה מצומצם). ומה זה "פועל"? – לכפר על
 שוגג הבא מהתגברות הנפש הבהמית שמקליפת "נוגה", ואילו
 בפרה אדומה ישנו הענין של "קידוש מי חטאת". "קידוש"
 מלשון "קדש" – שזה ממשיך אור מ"קדש העליון" שלמעלה
 מהעולם, וזה מהפך את חושך עולם התהו לאור של תיקון,
 פעולה והשפעה זו בעולם באה לטהר מהטומאה החמורה
 ביותר, "אבי אבות הטומאה", שלמטה מטה מקליפת "נוגה", וכך
 גם על-ידי פטירת צדיקים נמשך אור שלמעלה מהעולם, מתיקון
 "נוצר" המורכבת מאותיות "רצון", ויוצרת "עת רצון" לכפר על
 "עון הדור", אפילו על דונות שהם משלש קליפות הטמאות
 שלמטה מ"נוגה". בזה משתווה פטירת צדיקים לענין פרה
 אדומה ולא לענין הקרבנות וקרבת חטאת. ובלשון רבנו הזקן:
 אַמְנַם¹⁰ נִדְעַ מִזֶּה הַקְּדוּשָׁה וְהַאֲרִיזוּ¹² סוּד הַקְּרִבָּנוֹת
 שֶׁ-הַקְּרִיבוּ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, הֵן בְּחִינַת הַעֲלָאת "מִיֵּן נִקְבְּיוּ"
 – הַעֲלָא וְהַתְּעוּרוֹת מִהַתְּחַוְּנוּם, מִנְּפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁבְּנִגְוָה
 אֶל שְׂרִישׁוֹ וּמְקוֹרָן, הֵן בְּחִינַת אֲרֻבַּע חֵיִת שֶׁבְּמִרְכְּבָה –
 הַמְּזוּכָּרֹת בִּיחֻקָּאֵל פֶּרֶק א', הַנּוֹשְׂאוֹת אֶת הַכֶּסֶּא¹³; פְּנֵי שׁוֹר
 וּפְנֵי נֶשֶׁר וְכוּ', – מ"פני שור" באות נפשות הבהמות, ומ"פני

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה" הסכמת הרבנים שי' ... נ"ע" – הנדפסת בתחלת הסי'. 2. ע"ד ל' הכתוב - איוב יא, ו. 3.
 ע"ד ל' חז"ל - ברכות כח, ב. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בשנת תקס"ו". 5. כח, א. 6. ד"ה מה פרה. וראה גם פרש"י ר"פ
 חוקת. 7. פרש"י ע"ה חוקת יט, ג. מיומא סח, א. 8. פרש"י ע"ה פ שם, ט. מעבודה וזה כג, ב. חולין יא, א. 9. הערת כ"ק אדמו"ר
 שליט"א: "ראה" מודעה רבה" שבראש הספר (משנת תר"ס - משא"כ בהדפוסים שקודם שנה זו)". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
 "בהבא לקמן ראה בארוכה לקו"ת ר"פ חוקת". 11. ח"א סד, ב. 12. לקו"ת תורה להאר"ז"ל פרשת ויקרא. 13. בחי תרומה כח, י.
 ובכ"מ.

33 "טלא דבדולחא" הוא "אתערותא דלעילא" שלמעלה לגמרי
 34 מ"אתערותא דלתתא", כמו שכתוב בזהר הקדוש¹⁹, ש -
 35 טלא דבדולחא" היא בחינת "הכמה עילאה" - חכמה עליונה,
 36 ו"מחא סתימאה" ד"אריה אנפין", - "חכמה שבכתר"

שלמעלה לגמרי מהעולם,

37 ועלה אתמר בדיבורי

38 טובא בזהר הקדוש:

39 בחכמה אתברירי²⁰, -

40 עליה, על "חכמה עילאה"

41 ו"מוחא סתימאה", כתוב

42 בהרבה מקומות בוודר

43 הקדוש "בחכמה"

44 אתברירו" עלידי "חכמה"

45 הם מתבררים, שעלידי

46 "חכמה" נעשה הבריר

47 והתיקון, הרי כשעלידי

48 "קידוש מי חטאת" נמשך

49 מבחינה זו - אזי:

50 ואתהפכא השוכא

51 לנהורא, - מתהפך

52 החושך לאור, דחינו עולם התקון, שנתברר ונתתקן עלידי

53 "מחא סתימאה" ד"אריה אנפין", - זה מתברר ונתתקן

54 מעולם התהו ושכירת הכלים, שנפלו בבריאה ויצירה

55 עשיה וכו', כנודע. - שהניצוצות משכירת הכלים נפלו

56 בעולמות בריאה ויצירה עשיה, וזה מעבודתו של יהודי לברר

57 ולתקן את הניצוצות, ולזאת - ולכן פרה אדומה מטהרת

58 מטהרת המה, - ממי שנטמא למת, אף שהוא

59 אבי אבות וכו', - הטומאה, ולמטה מטה מנחה: - המדריגה

60 התחתונה ביותר בטומאה, אף-על-פי-כן מטהרת פרה אדומה

61 טומאה זו. שכן, עלידי "קידוש מי חטאת" נמשך מ"חכמה

62 עילאה" ו"מוחא סתימאה", אור שלמעלה לגמרי מהעולם,

63 ובכוח אור זה להפוך חושך העולם לאור.

64

1 נשר" - נפשות העופות, שמוך מביאים קרבנות, את השתים
 2 האחרות, "פני אדם" ו"פני אריה" הוא מרמז ב"וכו", הרי קרבנות
 3 הם "העלאת מ"ן", העלאה מלמטה, אל ד' חיות ה"מרכבה",
 4 שהן שורש העינים שבעולם ויש להן שייכות לעולם, ועל-ידי

5 זה נמשכים ויורדים

6 "מין דוקרין" - (המשכה

7 (מהמשפיע) מלמעלה),

8 מבחינת "אדם" שעל

9 הפסא, הנקרא בשם

10 "מלכא" ו"יציר אנפין".

11 - הרי האור הנמשך משם

12 הוא אור היורד ומתלבש

13 בעולם בפנימיות, וכנזכר

14 לעיל, שלכן נקראים

15 קרבנות "אכילת מזבח",

16 שהם ממשיכים אור פנימי,

17 כדוגמת ענין האכילה

18 והמזון שהם ענין פנימי.

19 אכן בשפרת הפרה

20 ארמה, הנה עלידי

21 השלכת עין ארו ואזוב וכו' - שגם זה הוא ענין של

22 המשכה¹⁴, ולאחרי זה מתווסף גם ונתנית מים חיים אל האפר

23 נקרא בשם "קידוש מי חטאת" במשנה¹⁵, - קידוש" מלשון

24 "קדש", והיא בחינת "קדש העליון", - הבחינה העליונה

25 ביותר ב"קדש", הנקרא בשם "מלא דבדולחא", - טל

26 הבדולח, כמו הלשון "כעין הבדולח" הכתובה לגבי מן¹⁶,

27 הנקרא גם¹⁷ "טל", "שכבת הטל", וזה ענין של "טל", שהוא

28 "אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה) שלמעלה לגמרי

29 מ"אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה), שלא כמו מטר

30 הבא עלידי "אתערותא דלתתא", התעוררות מלמטה, כמו

31 שכתוב¹⁸: "ואד יעלה מן הארץ והשקה", אלא כמו "טל" שהוא

32 "אתערותא דלעילא" (הבא מהתעוררות מלמעלה), ובפרט

33

אגרת הקדש

נמשכים ויורדים מ"ד מבחי' אדם שעל הכסא הנקרא
 בשם מלכא וז"א. אכן בשריפת הפרה אדומה הנה
 ע"י השלכת עין ארו ואזוב וכו' ונתנית מים חיים
 אל האפר נקרא בשם קידוש מי חטאת במשנה והיא
 בחי' קדש העליון הנקרא בשם טלא דבדולחא כמ"ש
 בזה"ק שהיא בחי' חכמה עילאה ומוחא סתימאה
 דא"א ועלה איתמר בדוכתי טובא בזה"ק בחכמה
 אתברירו ואתהפכא חשוכא לנהורא דהיינו עולם
 התיקון שנתברר ונתתקן ע"י מוחא סתימאה דא"א
 מעולם התהו ושכירת הכלים שנפלו בבי"ע וכו' כנודע.
 ולזאת מטהרת טומאת המת אף שהוא אבי אבות וכו'
 ולמטה מטה מנוגה:

יום שלישי י"ח מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמה, והנה מודעת זאת... עד עמ' 296, וכו':

65 להלן יסביר רבנו הזקן השייכות למיתת צדיקים, שגם במיתת צדיקים - שבי"ג מדות הרחמים הנקראות "מזלות" (שכן ההמשכה

66 משם יכולה להיות רק

67 באופן של "מזל"

68 לאור ומכפרת על עון הדור. ¹³ והנה מודעת זאת דאבא יונק ממזל השמיני כו' והוא

69 תיקון ונוצר אותיות רצון והיא ג"כ עת רצון

70 ונהנה, מודעת זאת²¹, -

71 והרי ידוע הדבר, ד"אבא" - "חכמה", יונק ממזל השמיני כו'

72 הרחמים²²: "נוצר חסד לאלפים", "נוצר" - אותיות "רצון",

73

אגרת הקדש

14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן מפרש כאן. ועיין לקו"ת פ' חוקת שם ובפרט סד"ה תוספת כו' ויקחו אליך (סא, ב)". 15. פרה
 פרק ו'. 16. בהעלותך יא, ז. 17. בשלח טז, יג. 18. בראשית ב, ו. 19. ראה זח"ג קכח, ב. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: בלקוטי
 ביאורים לתניא (להר"י שי קארף): "ראה תו"א פ' בראשית ד"ה ויאמר ה"א הן האדם. שם מג"א ד"ה ובכואה. בהוספות ד"ה להבין
 ענין חלב ודבש פ"ב. - וראה זח"ב רנד, ב. ע"ח ש"יח פ"ה. מבו"ש ש"ה ח"א פ"ב. סהמ"צ להצ"צ איסור עבודת בע"מ ועוד - ישוב
 הסתירות בזה". 21. ע"ח שט"ז פ"ו. ובכ"מ. 22. תשא לד, ז.

14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן מפרש כאן. ועיין לקו"ת פ' חוקת שם ובפרט סד"ה תוספת כו' ויקחו אליך (סא, ב)". 15. פרה
 פרק ו'. 16. בהעלותך יא, ז. 17. בשלח טז, יג. 18. בראשית ב, ו. 19. ראה זח"ג קכח, ב. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: בלקוטי
 ביאורים לתניא (להר"י שי קארף): "ראה תו"א פ' בראשית ד"ה ויאמר ה"א הן האדם. שם מג"א ד"ה ובכואה. בהוספות ד"ה להבין
 ענין חלב ודבש פ"ב. - וראה זח"ב רנד, ב. ע"ח ש"יח פ"ה. מבו"ש ש"ה ח"א פ"ב. סהמ"צ להצ"צ איסור עבודת בע"מ ועוד - ישוב
 הסתירות בזה". 21. ע"ח שט"ז פ"ו. ובכ"מ. 22. תשא לד, ז.

1 והיא עת רצון²³ המתגלה ומאיר בבחינת גלוי מלמעלה
 2 למטה, בעת פטירת צדיקו עליון, עובדי ה' באהבה, במסירת נפשם
 3 לה' בחייהם ערבית ושחרית בקריאת שמע, שעלי-דידותה היו מעלים "מון נוקבין" ל"אבא"
 4 ו"אמא" - ("חכמה"
 5 ו"בינה") בקריאת שמע,
 6 כידוע - שמסירות הנפש
 7 של קריאת שמע, היא
 8 "העלאת מ"ן" ל"חכמה"
 9 ול"בינה", (וכן בתלמוד
 10 תורה ד' - תורה מ'תקמ"ה
 11 נפקא), - התורה באה
 12 מ"חכמה", הרי בלימוד
 13 תורה יש בו גם מן
 14 "העלאת מ"ן" ל"חכמה"
 15 ועל-דידותה היו נמשכים
 16 ויורדים בחינת "מון
 17 ודבריו" - (המשכה
 18 מלמעלה), מתקון "נוצר
 19 חסד", - שכאמור יונקת
 20 ומקבלת "חכמה" ממנו,
 21 והם הם המאירים
 22 בבחינת גלוי בפטירתם,
 23 - ההמשכות שהיו
 24 נמשכות על ידי מסירות
 25 נפשם בקריאת שמע²⁶

39 - עבירות שנעשו במזיד, שהן מג' קליפות הטמאות שלמטה
 40 מננה, - שמי'נוגה" באות העבירות בשוגג שעליהן מכפרים
 41 קרבנות, לפי שמו' ד' נוצר חסד" - בא מ"מחא סתימאה"
 42 - "חכמה שבכתר" ד' ארי' אפי' מקור הברורים, - משם
 43 בא הכוח לענין הברורים,
 44 לברר ולתקן את החושך
 45 של שבירת הכלים,
 46 ואתהפכא חשוכא -
 47 ומתהפך החושך -
 48 דשבירת הכלים
 49 לנהורא - לאור, דעולם
 50 התקון. - לכן זה מכפר
 51 על הזדונות הבאים
 52 משלש קליפות הטמאות,
 53 שהן המדריגה התחתונה
 54 ביותר שנעשתה על ידי
 55 שבירת הכלים. מה'
 56 שאין-כן בקרבנות שעל
 57 נבי המזבח, שאין
 58 מכפרים אלא על
 59 השגגות, - על העבירות
 60 שנעשו בשוגג, שהן -
 61 באות, מהתגברות נפש
 62 הבהמית ש-חיותה היא
 63 מננה, כמו שכתוב
 64 ב"לקוטי תורה" -
 65 להאריז'ל, פ'רשת ויקרא. ולכן נסמכה - פרשת מרים,
 66 ל'פרשת פרה - אדומה, ד'קא - ללמד אותנו: "מה פרה
 67 וכו'". - מכפרת, כך גם מיתת צדיקים מכפרת, שכן אופן
 68 הכפרה של מיתת צדיקים הוא כאופן הפעולה של פרה
 69 אדומה, כמסבר לעיל. ובי'לקוט - שמעוני, פ'רשת שמיני
 70 הגירסא "מי חטאת וכו'": - שם מובא אותו מאמר, אלא
 71 שבמקום "פרה" ("מה פרה מכפרת") כתוב שם "מי חטאת", זה
 72 מתאים יותר למה שהוסבר לעיל. שכן, ענין הפרה המכפרת
 73 ופועלת על שלש קליפות הטמאות - הוא הרי ענין "קידוש מי
 74 חטאת" שבפרה (לא שריפת הפרה, שברוחניות הענינים היא
 75 ענין של העלאה - כי"אם "קידוש מי חטאת" שהוא המשכה
 76 מ'קדש העליון" עד "חכמה סתימאה" מקור הברורים).

אגרת הקדש

7 המתגלה ומאיר בבחי' גלוי מלמעלה למטה בעת
 8 פטירת צדיקי עליון עובדי ה' באהבה במסירת נפשם
 9 לה' בחייהם ערבית ושחרית בק"ש שעי"ז היו מעלים
 10 מ"נ לאו"א בק"ש כידוע. (וכן בת"ת דמחכמה נפקא)
 11 ועי"ז היו נמשכים ויורדים בחי' מ"ד מתיקון ונוצר
 12 חסד והם הם המאירים בבחי' גלוי בפטירתם כנודע
 13 שכל עמל האדם שעמלה נפשו בחייו למעלה בבחי'
 14 העלם והסתר מתגלה ומאיר בבחי' גלוי מלמעלה
 15 למטה בעת פטירתו והנה ע"י גלוי הארת תיקון ונוצר
 16 חסד בפטירתו מאיר חסד ה' מעולם עד עולם על
 17 יראיו ופועל ישועות בקרב הארץ לכפר על עון הדור
 18 אף גם על הזדונות שהן מג' קליפות הטמאות שלמטה
 19 מנוגה לפי שמוזל דנוצר ממו"ס דא"א מקור הברורים
 20 ואתהפכא חשוכא דשבירת הכלים לנהורא דעולם
 21 התיקון. משא"כ בקרבנות שע"ג המזבח שאינן
 22 מכפרים אלא על השגגות שהן מהתגברות נפש
 23 הבהמית שמנוגה כמ"ש בלקוטי תורה פ' ויקרא ולכן
 24 נסמכה לפ' פרה דוקא מה פרה וכו' ובי'לקוט פ' שמיני
 25 הגי' מי חטאת וכו':

יום רביעי י"ט מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 296, כט אשת חיל... עד עמ' קמט, ורכ"ט.

77 כמ. באגרת הקודש זו, סימן כ"ט, מסביר רבנו הזקן את המעלה
 78 הנעלית המיוחדת שבלימוד הלכות התורה, עד שחכמינו ז"ל מציינים
 79 את ההלכות כ"תגא" ו"כתרה של תורה", ואת - מפני שגילוי הרצון
 80 העליון של מצוות - אשר הרצון העליון של מצוות הוא למעלה

23. בתניא לפנינו: "והוא תיקון ונוצר אותיות רצון והוא ג"כ עת רצון". אבל ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א ככפנים. 24. ע"פ
 ל' הכתוב - תהלים קג, יז. 25. ע"ד ל' הכתוב - תהלים עד, יב.

35 הַלְכוֹת דְּקָא מְבַטַח לוֹ כּוּי, - שהוא בן עולם הבא, וְלֹא
 36 שְׂאָר דְּבְרֵי תוֹרָה? - מדוע לא גם מי שלומד שאר הענינים
 37 שבתורה, כמו מקרא, מדרש ואגדה? וְכֵן לְהִבְיָן מֵאָמַר
 38 רַבּוּתֵינוּ וְלֹא בְּפֶרֶק יֵא דְמִנְחוֹת: "אִפְלוּ לֹא שְׁנָה אָדָם אֶלָּא
 39 פֶּרֶק אֶחָד שְׁחֲרִית כּוּי" -
 40 יֵצֵא יְדֵי חוּבְתוֹ, -

41 במצות תלמוד תורה.
 42 הגמרא אומרת שם
 43 שאותו יהודי קיים מצות
 44 "לא ימוש ספר התורה
 45 הזה מפריך"¹⁰, וממה
 46 שהגמרא אומרת להלן
 47 לפי דעה שניה שפסוק זה
 48 אינו חובה, הרי מסתבר,
 49 שלפי הדיעה הראשונה
 50 מוטלת חובה ללמוד תורה
 51 בכל הזמנים (פרט לכך,
 52 כשמישהו אינו יכול ולמד
 53 תורה רק פרק אחד
 54 שחרית ופרק אחד ערבית
 55 - יצא ידי חובתו), וְלֵמָּה
 56 אֵינּוּ יוֹצֵא יְדֵי חוּבְתוֹ בְּשְׂאָר דְּבְרֵי תוֹרָה? - הלשון "פרק
 57 אחד" מורה שמדובר במשניות, תורה שבעל-פה, מדוע, איפוא,
 58 בזה דוקא הוא יוצא ידי חובתו, ולא בדברי תורה אחרים, כמו
 59 מקרא, מדרש ואגדה?
 60 אַךְ מוֹדַעַת זֹאת, - ידוע, מִה שֶׁכָּתַב הָאֲרִיזוֹן¹¹, שֶׁכָּל¹²
 61 אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ לִבְאֵי גִגְלוֹלִים רַבִּים עַד שְׂיָקוּם כָּל
 62 תְּרִיגָּ - 613, מִצְוַת הַתּוֹרָה בְּמַחְשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה, -
 63 אלה הם שלשת לבושי הנפש שבהם מקיימים מצוות, מן
 64 ההכרח שכל נשמה תעבור גלגולים שונים עד שתקיים כל
 65 המצוות - כּוּי לְהַשְׁלִים לְבוּשֵׁי נַפְשׁוֹ וְלִתְקַנָּם שְׁלֵא יְהֵא
 66 לְבוּשָׂא דְחֶסְרָא כּוּי, - לבושים שחסר בהם, כפי שאומר רבנו
 67 הזקן בפרק ד' בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שלכל נפש
 68 אלקית שלשה לבושים שהם מחשבה, דיבור ומעשה של תרי"ג

1 "אֵשֶׁת חֵיל עֲמַרְתָּ בְּעֵלָה כּוּי". - זהו פסוק במשלי.
 2 שתורה משולה לאשה, על-דרך "ראה חיים עם האשה אשר
 3 אהבת"² - אומרים חכמינו וז"ל³ שזה מוסב על חכמת התורה -
 4 כך גם כאן משמעות "אשת חיל" היא "תורה", שבתורה עצמה

5 ישנו הענין של "אשת
 6 חיל", וישנו "בעלה" של
 7 "אשת החיל", וזו כוונת
 8 הפסוק, שה"אשת חיל"¹
 9 שבתורה (שכפי שיסביר
 10 להלן זה מוסב על
 11 ההלכות של תורה
 12 שבעל-פה) - היא "עטרה"⁵
 13 "ליבעלה", לתורה
 14 שבכתב, הנקראת "בעל"⁷
 15 של ה"אשת חיל". אֵימָא
 16 - אנו מוצאים בְּמִקְרָא
 17 פֶּרֶק ד' דְּמִנְחוֹת: "אֵימָא
 18 וְדִאֲשַׁתְּמֵשׁ בְּתַנָּא חֵלְפָּה
 19 כּוּי" - על מה שכתוב
 20 ב"אבות"⁵ המשתמש
 21 בכתר (התורה) נלקח
 22 (מהעולם) - אומרת על כך הגמרא במסכת מגילה: "וְהָ
 23 הַמְשַׁתְּמֵשׁ בְּמֵי שְׁשׁוּנָה הַלְכוֹת, בְּתַרְהָ שְׁל תוֹרָה כּוּי". -
 24 הבי"ח אינו גורס שם המלים "כתרה של תורה", אך רבנו הזקן
 25 מקבל את הגירסא כפי שהיא מובאת בגמרא שלנו, עם המלים
 26 "כתרה של תורה". להלן אומרת הגמרא שם ב"מגילה": "תַּנָּא
 27 דְּבֵי אֵלֵיהּ, כָּל הַשְׁוֹנָה הַלְכוֹת מְבַטַח לוֹ כּוּי". - שהוא בן
 28 עולם הבא. שם ב"מגילה" כתוב "כל השונה הלכות" - בלי
 29 ההוספה "בכל יום". ואילו בסיום מסכת נדה⁶ הלשון הוא "כל
 30 השונה הלכות בכל יום", ומפרש רש"י שם: "הלכות" - "משנה
 31 ברייתא הלכה למשה מסיני". ב"אגרת הקודש" סימן כ"ג⁷ מפרש
 32 רבנו הזקן (לקוח מרש"י⁸) ש"הלכות" היינו "הלכות ברורות
 33 ופסוקות הלכה למעשה". וְצָרִיךְ לְהִבְיָן, לָמָּה נִקְרְאוּ הַהַלְכוֹת
 34 בְּשֵׁם "תַּנָּא" וְ"בְּתַרְהָ שְׁל תוֹרָה"? וְגַם, לָמָּה "הַשְׁוֹנָה

במצות תלמוד תורה.
 הגמרא אומרת שם
 שאותו יהודי קיים מצות
 "לא ימוש ספר התורה
 הזה מפריך"¹⁰, וממה
 שהגמרא אומרת להלן
 לפי דעה שניה שפסוק זה
 אינו חובה, הרי מסתבר,
 שלפי הדיעה הראשונה
 מוטלת חובה ללמוד תורה
 בכל הזמנים (פרט לכך,
 כשמישהו אינו יכול ולמד
 תורה רק פרק אחד
 שחרית ופרק אחד ערבית
 - יצא ידי חובתו), וְלֵמָּה
 אינו יוצא ידי חובתו בשאר דברי תורה?
 אחד" מורה שמדובר במשניות, תורה שבעל-פה, מדוע, איפוא,
 בזה דוקא הוא יוצא ידי חובתו, ולא בדברי תורה אחרים, כמו
 מקרא, מדרש ואגדה?
 אך מודעת זאת, - ידוע, מה שכתב האריזון¹¹, שכל
 אדם מישראל צריך לבאי גלגולים רבים עד שיקום כל
 תרי"ג - 613, מצות התורה במחשבה דבור ומעשה, -
 אלה הם שלשת לבושי הנפש שבהם מקיימים מצוות, מן
 ההכרח שכל נשמה תעבור גלגולים שונים עד שתקיים כל
 המצוות - כדי להשלים לבושי נפשו ולתקנם שלא יהא
 לבושא דחסרא כו, - לבושים שחסר בהם, כפי שאומר רבנו
 הזקן בפרק ד' בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שלכל נפש
 אלקית שלשה לבושים שהם מחשבה, דיבור ומעשה של תרי"ג

בכתר (התורה) נלקח
 (מהעולם) - אומרת על כך הגמרא במסכת מגילה: "וְהָ
 המשתמש במי ששונה הלכות, בתרה של תורה כו". -
 הבי"ח אינו גורס שם המלים "כתרה של תורה", אך רבנו הזקן
 מקבל את הגירסא כפי שהיא מובאת בגמרא שלנו, עם המלים
 "כתרה של תורה". להלן אומרת הגמרא שם ב"מגילה": "תנא
 דבי אליהו, כל השונה הלכות מבטח לו כו". - שהוא בן
 עולם הבא. שם ב"מגילה" כתוב "כל השונה הלכות" - בלי
 ההוספה "בכל יום". ואילו בסיום מסכת נדה⁶ הלשון הוא "כל
 השונה הלכות בכל יום", ומפרש רש"י שם: "הלכות" - "משנה
 ברייתא הלכה למשה מסיני". ב"אגרת הקודש" סימן כ"ג⁷ מפרש
 רבנו הזקן (לקוח מרש"י⁸) ש"הלכות" היינו "הלכות ברורות
 ופסוקות הלכה למעשה". וצריך להבין, למה נקראו ההלכות
 בשם "תנא" ו"בתרה של תורה"? וגם, למה "השונה

1. יב. ד. 2. קהלת ט, ט. 3. ראה קידושין ל, ב. 4. כח, ב. 5. פרק א' משנה י"ג. 6. עג, א. 7. קלוז, א. 8. ראה ט"ז יו"ד סרמ"ו סק"ב.
 9. צט, ב. 10. יהושע א, ח. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ס' הגלגולים פ"ד. ש' הגלגולים הקדמה יא, טז. ובהקדמת ש' המצות
 (ובע"ח שמ"ט פ"ה) קיצר ולכן לא קשה משם. ועייג"כ שלה תושב"כ בתחלתו (רסד, ב ואילך)". 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
 "להעיר, שבהל' ת"ת לאדה"ז פ"א ס"ד הועתק הענין עם כמה שינויים: (א) באגה"ק "שיקיים", ובשו"ע "שמקיים" * (הדגשת הכפועל
 שבהווה, ואין מספיק אפילו כשהכל באופן שבודאי יקיים. וי"ל נפק"מ - כשלא קיים מחמת אונס. וראה של"ה שם). (ב) באגה"ק
 מוסיף (מצות) התורה. וי"ל שזהו תוס' טעם ההכרח, ואינו נוגע כ"כ בשו"ע. ועוד ועיקר - מוכרח להוסיף כאן כיון שמבאר אח"כ
 וז"מ דרבנן כו. (ג) בשו"ע הסדר "במעשה דבור ומחשבה". ואולי י"ל הטעם דבשניהם כתב ע"פ הכלל לא זו אף זו (ראה תוס' ריש
 יבמות). ולכן בשו"ע דעיקרו בנוגע למעשה קמ"ל דאפילו כשיש מעשה - בשביל דבור כו. ג"כ מתגלגל, ובאגה"ק (נשמאת דאורייתא)
 קמ"ל דאפילו כשיש מח' מתגלגל בשביל דבור וכו'. (ד) בשו"ע שם - פס"ד ברור - מוסיף הביאור "ודיבור ומח' הוא לימוד הלכותיהן,
 ע"ד שאמרו (מנחות ק') חכמים ע"פ זאת תורת החטאת וגו' שכל העוסק בת"ת כאילו כו". ואולי עדי"ל הטעם שבמקום "אדם" כאן
 - כתב שם 'נפשו'".

(* כ"ה בדפ' זיטומיר תר"ח, תרט"ו. ווארשא תרנ"ה. ווילנא תרס"ה (ואילך). אבל בדפוס ראשון (שקלאוו תקנ"ד) "שתקיים". וכ"ה
 בדפוסי: לבוב, תקנ"ט; קאפוסט, תקע"ד; קאפוסט, תקפ"ח; ווארשא ת"ו; טשערנאוויץ תר"ט; לבוב תר"י; טשערנאוויץ תר"כ.

40 השתלשלות מדרגות רבות, מדרגה אחר מדרגה, - מדריגה
 41 למטה ממדריגה, בפקינות צמצומים וצומים ולבושים רבים
 42 וצמצומים - לבושים רבים המעלימים ביותר על האור
 43 ומסתירים אותו, הידועים לידועי חן, - חכמה נסתרה (תורת

44 הקבלה), ונקראים

45 ב"אדרא רבה"17 כשם

46 "שערות", - כשם

47 ששערה חיותה

48 מצומצמת, עד שיכולים

49 לגזוז אותה מבלי להרגיש

50 שום כאב - כך החיות

51 הנמשכת על ידי

52 הצמצומים, נקראת

53 "שערות", כלומר המשכה

54 מצומצמת ביותר,

55 ופדקתיב - וכמו שכתוב

56 בדניאל18: "ושער ראשה

57 פעמר נקא כו" -

58 ושערות ראשו הן כצמר

59 לבן, כלומר, שישנן

60 למעלה המשכות

61 הנקראות בשם "שערות",

62 הרי, גם אחרי כל

63 הצמצומים, אף על פי

64 כן, לא יכלה הנפש או

65 הרוח ונשמה למסבל -

66 לסבול האור, כי טוב ומתק האור וכו', - כלומר, טוב כזה

67 ומתיקות כזו שאין בכוח הנברא ל"קבלם" מבלי שיגוע

68 מהמתיקות - כפי שיסביר להלן, כמו שכתוב19: "לחזות

69 בנעם ה'", לשון נעימות וערכות ומתיקות ותענוג עצום

70 לאין קץ, כמו שכתוב20: "אז תתענג על ה', והשביע

71 בצחצחות21 כו", - "צחצחות" הוא לשון "צחקה צמא", -

72 צמאון שאינו נרווה, אלא צמא תמיד ליותר, שכן התענוג הוא

73 אין-סופי, כמו שכתוב בזהר22, ואין בכחה - של הנשמה,

74 לקבל הנעימות וערכות הצחצחות, שלא תצא מנרתקה

75 - ממזוגבלות שלה, ו - לא תתפלא ממצויאותה כגר -

76 הבטל באבוקה. - מפאת האור הגדול של האבוקה, בטל אור

77 הנר לגמרי במציאות - כך מצד האור הגדול של התענוג

78 והמתיקות היתה הנפש בטלה ממצויאותה, אם לא, שפכחית

1 מצוות התורה, ואם חסר בתרי"ג המצוות - חסר הרי בלבושי
 2 הנפש, וכדי שלא יהיו לבושים חסרים - מן ההכרח שהנפש
 3 תקיים כל תרי"ג מצוות התורה, שאז לבושיה הם בשלימות,
 4 לבר23 מצות התלויות במלך24 - המוטלות על המלך, שהוא

5 - המלך מוציא ידי חובה

6 את כל ישראל - בקיום

7 מצוות אלו, כי הוא

8 בללות בלם כו"15, -

9 הוא כולל בתוכו את כל

10 בני ישראל, ובקיומו

11 המצוות התלויות בו הרי

12 זה כאילו שכל בני ישראל

13 קיימו אותו, אך שאר

14 המצוות מן ההכרח שכל

15 נשמה תקיים את כולן,

16 וכיוון שבגלגול אחד הוא

17 לא קיים מצוות מסוימות

18 - מן ההכרח שיבוא עוד

19 פעם בגלגול שני כדי

20 לקיים המצוות שחסרו לו

21 בגלגול הקודם, וכו',

22 והפעם - מדוע מן

23 ההכרח שיהיו לו

24 הלבושים מכל תרי"ג

25 המצוות, הוא בדי

26 להלביש - בלבושים של

27 מצוות, כל תרי"ג פקינות ופחות שפנפשו, - כפי שרבונו

28 הזקן קורא לכך בפרק ד' שב"תניא" תרי"ג אברי הנפש - ילביש

29 את כולם בלבושי מצוות, אמת מהנה לא נעדרה כו'. - שלא

30 יחסר שום לבוש לכל אחת מתרי"ג הבחינות והכוחות של

31 הנפש. ובאור ענין הכרח וצדך לבושים אלו, - מדוע מן

32 ההכרח שיהיו לנפש לבושים אלה, מבאר בזהר26, ומזכיר לכל

33 משפיל, כי להיות שפנפשו רוח ונשמה שפאדם הן פקינות

34 נבראים, ואי אפשר לשום נברא להשיג שום השגה בבורא

35 ויוצר הכל, אין-סוף ברוך-הוא. - נברא שהוא בעל גבול,

36 אינו יכול להשיג שום השגה בבורא שהוא "אין סוף" ובלי גבול.

37 שזה כפי ש"אור אין סוף" הוא למעלה מעולמות בכלל - אי

38 אפשר שתהיה לשום נברא השגה בו, וגם אחרי אשר האיר

39 ה' מאורו יתברך - הארה בלבד מאורו, והאציל בפקינות

אגרת הקדש

מצות התלויות במלך שהוא מוציא כל ישראל כי הוא כללות כולם כו' והטעם הוא כדי להלביש כל תרי"ג בחי' וכחות שבנפשו אחת מהנה לא נעדרה כו'.

ובאור ענין הכרח וצורך לבושים אלו מבואר בזהר ומובן לכל משכיל כי להיות שפנפשו רוח ונשמה שבאדם הן בחי' נבראים וא"א לשום נברא להשיג שום השגה בבורא ויוצר הכל א"ס ב"ה וגם אחרי אשר האיר ה' מאורו ית' והאציל בבחי' השתלשלות מדרגות רבות מדרגה אחר מדרגה בבחי' צמצומים עצומים ולבושים רבים ועצומים הידועים ל"ח ונקראים באד"ר בשם שערות וכדכתיב בדניאל ושער רישיה כעמר נקא כו' אעפ"כ לא יכלה הנפש או הרוח ונשמה למסבל האור כי טוב ומתוק האור וכו' כמ"ש לחזות בנועם ה' לשון נעימות ועריבות ומתיקות ותענוג עצום לאין קץ כמ"ש או תתענג על ה' והשביע בצחצחות כו' לשון צחה צמא כמ"ש בזהר ואין בכחה לקבל הנעימות ועריבות הצחצחות שלא תצא מנרתקה ותתבטל ממצויאותה כנר באבוקה אם לא שמבחי'

13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע שבשו"ע - שכנ"ל צ"ל הפס"ד יותר ברור - אין כל הפיסקא והענין ד'לכד מצות התלויות במלך כו'".
 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אבל בתו"א נג, ג הלשון: שכ"א מישראל צריך לקיים כל התרי"ג מצות לבד מצות המלך שהמלך הוא מוציא כל ישראל וכל המצות מחויב כ"א לקיים וצריך להיות בגלגול או בבחי' עיבור. ועד"ז בלקו"ת יוה"כ"פ (סט, א): ואפי' מצות כהנים וכה"ג ע"י עיבור או גלגול".
 15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "(וכ"ה בתו"א שם) - ולא הזכיר כה"ג. (וכ"ה במשנת חסידים מסכת חיוב הנשמות רפ"ב). ובלקו"ת שם מפורש "צריך כל אדם לקיים... ואפי' מצות כהנים וכה"ג". אבל בס' הגלגולים פ"ד כולל ביהד "מצות... לכהן, ללווים... למלכים... לדיינים וכיו"ב". ואולי י"ל ד"הוא כללות כולם" דבאגה"ק כאן הוא עיבור שכתב בס' הגלגולים שם. ועפ"י יומתק בדמקום "מפני חשיבותו" שבמ"ח שם - כותב אדה"ז כי הוא כללות כולם".
 16. ח"ב רי, ב. שם רכט, ב. 17. זח"ג קכח, ב. ואילך. 18. ז, ט. 19. תהלים כז, ד. 20. ישעי' נח, יא. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה תו"א מג"א צח, סע"ב. אוה"ת תצוה (ע' א' תרו). פרדס ש' הצחצחות". 22. ח"ב רי, ב.

1 אור זה עצמו תשתלשל ותמשך ממנו איזו הארה
 2 מועטת, בדרך השתלשלות מדרגה אחר מדרגה
 3 בצמצומים רבים, עד
 4 שיבא ממנה –
 5 מההארה שבאה מן
 6 האור, לבוש אחד נברא,
 7 מעין מהות אור זה,
 8 להלביש – בלבוש זה את
 9 הנפש רוח ונשמה,
 10 ודרך לבוש זה שהוא
 11 מעין אור זה תיכל –
 12 הנשמה להנות מזיו אור
 13 זה ולהשיגו, ולא
 14 תתבטל ממצויאותה, –
 15 שכן, כיוון שהלבוש בא
 16 מאור זה, הרי זה מעניק כוח לנפש "לקבל" את האור, וכיוון

אגרת הקדש

אור זה עצמו תשתלשל ותמשך ממנו איזו הארה מועטת בדרך השתלשלות מדרגה אחר מדרגה בצמצומים רבים עד שיבא ממנה לבוש אחד נברא מעין מהות אור זה להלביש הנפש רוח ונשמה ודרך לבוש זה שהוא מעין אור זה תוכל ליהנות מזיו אור זה ולהשיגו ולא תתבטל ממצויאותה וכמשל הרואה בשמש דרך עששית זכה ומאירה וכו' וכמ"ש יובא משה בתוך הענן ויעל כו' שנתלבש בענן ועלה וראה דרך הענן וכו' כמ"ש בזח"ב דר"י ורכב"ט.

בזהר חלק ב' דף רי ורכב"ט.

יום חמישי כ' מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמט, והנה אור זה... עד עמ' 298, כולא חד.

33 והנה, אור זה הגנוז לצדיקים לעתיד לבא, הנקרא בשם
 34 "נעם ה'" ו"צחצחות" – צמאון של תענוג, להתענג על ה',
 35 "וד' מאות עלמין דכסופין דמתענגי בהון צדיקא כו"²⁴,
 36 – וארבע מאות העולמות של "כיסופין" מלשון "נכסוף

37 נכספת"²⁵, שהצדיקים

38 מתענגים בהם, כמו

39 שכתוב²⁶: "ארבע מאות

40 שקל כסף כו" – שעל-

41 פי קבלה, משמעותם

42 הרוחנית היא, ארבע

43 מאות עולמות של כוסף

44 ותענוג לצדיקים, הנה יש

45 בו – באור זה, מעלות

46 ומדרגות רבות מאד,

47 גבוה מעל גבוה, – עד

48 כמה שמדריגה אחת

49 תהיה גבוהה, ישנה עוד

50 מדרגה למעלה ממנה,

51 אך הארה מועטת

52 היודרת מדרגה אחר

53 מדרגה לברא לבוש זה,

54 – הלבוש הנזכר לעיל

55 המאפשר לנשמה לקבל את האור, היא מבחינת מדרגה

56 האחרונה שבאור זה, ונקראת בשם "מדרגה החיצונה" –

אגרת הקדש

והנה אור זה הגנוז לצדיקים לע"ל הנק' בשם נועם ה' וצחצחות להתענג על ה' וד' מאות עלמין דכסופין דמתענגי בהון צדיקיא כו' כמ"ש ארבע מאות שקל כסף כו' הנה יש בו מעלות ומדרגות רבות מאד גבוה מעל גבוה אך הארה מועטת היודרת מדרגה אחר מדרגה לברוא לבוש זה היא מבחי' מדרגה האחרונה שבאור זה ונקראת בשם מדרגה החיצונה ואחוריים דרך משל כמ"ש בזהר דר"ח ע"ב (עין בס' מק"מ) ור"י ע"ב ומה דאשתאר כו' והנה כמו שבנשמת האדם יש בה כח התענוג שמתענגת ממה שיש לה ענג ממנו כמו מהשכלת שכל חדש וכה"ג ובחי' חיצוניות ואחוריים של כח ובחי' התענוג שבה היא בחי' כח הרצון שבה שהוא רוצה מה שהוא רוצה דהיינו דבר שאינו צער

לא הפנימיות של האור, אלא החיצוניות בלבד, ו"אחוריים"

דרד"משל, כמו שכתוב בזהר דף רח עמוד ב (עין בספר

מקדש מלך²⁷) ו – דף רי עמוד ב: ומה דאשתאר כו'. –

וממה שנשאר מאור זה נוצרים הלבושים לנשמה. להלן יסיביר

רבנו הזקן, שחיצוניות

האור שממנה נמשכים

הלבושים, הרי זה מזהרצון

העליון הנקרא חיצוניות

לגבי תענוג, שכן – כפי

סיביר להלן – רצון הוא

חיצוניות התענוג. והנה,

כמו שכתב שמתענגת האדם יש

בה כח התענוג

שמתענגת ממה שיש

לה ענג ממנו²⁸, כמו

מהשכלת שכל חדש

וכתאי גונא, – וכדומה,

כשנשמת האדם מבניה

רעיון שכלי חדש, היא

מתענגת מכך, וכן משאר

דברים שהאדם מתענג

בהם, ובחינת חיצוניות

ואחוריים של כח ובחינת התענוג שבה – שבנפש, היא

בחינת כח הרצון שבה, שהוא רוצה מה שהוא רוצה,

23. משפטים כד, יח. 24. ראה זח"א קכג, ב. 25. ויצא לא, ל. 26. חיי שרה טו, כג. 27. לזהר שם. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה מאי קמ"ל? וי"ל דטובא קמ"ל ומוכרח להוסיפה כאן בכי' דרצון הוא חיצוניות התענוג לשלול האופן הב' המדובר בהמשך תרס"ו ע' סה ואילך. והמסקנא בע' עג ואילך שם כככאן".

1 וְהִינּוּ²⁹ דְּבַר שְׂאִינוֹ צַעַר, שֶׁהַצַּעַר הִפְךָ הַתַּעֲנוּג. - לכן, דבר
 2 שהוא צער אין הנפש רוצה בו. כלומר, דבר שאדם רוצה בו,
 3 הרי זה מפני שיש לו תענוג בו, הרי שתענוג הוא הפנימיות של
 4 הרצון שהוא חיצונית לגבי התענוג. וְכִכָּה עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלַ

5 בְּאִזְרֵי אֵין-סוֹף בְּרוּךְ
 6 הוּא גַם-כֵּן, בְּכִיכּוֹל,
 7 הַרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ-הוּא
 8 הִיא בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת
 9 וְאַחֲרָיִם לְבְּחִינַת "עֲנֵג"
 10 הָעֲלִיּוֹן" וְ"נַעַם ה"י"
 11 וְ"צִחְצִיחוֹת" וְ"עֲלִמִּין"
 12 דְּכַסּוּפִין" הַנּוֹכְרִים
 13 לְעִיל. - שכל אלה הם
 14 העונג העליון, ואילו
 15 הרצון הוא החיצוניות
 16 מזה, וכשאנו אומרים
 17 שהלבוש לנשמה הוא
 18 מ"אחוריים" ו"חיצוניות"
 19 העונג העליון - הרי
 20 שהלבוש בא מהרצון
 21 העליון, הַגַּם שֶׁ - הרצון
 22 העליון והעונג העליון, הם
 23 מִתְּחִיל בְּתַכְלִית הַתּוֹרָה,
 24 שֶׁהוּא יְתִבְרַךְ וְרִצּוֹנוֹ
 25 אֶחָד, וְלֹא בְּרִצּוֹן הָאָדָם
 26 חֶסֶד וְשֵׁלוֹם, - שרצונו של

אגרת הקדש

שהצער היפך תענוג. וככה ער"מ באור א"ס ב"ה ג"כ
 כביכול הרצון העליון ב"ה היא בחי' חיצונית ואחוריים
 לבחי' ענג העליון ונועם ה' וצחצחות ועלמין דכסופין
 הנ"ל הגם שהם מיוחדים בתכלית היחוד שהוא ית'
 ורצונו אחד ולא כרצון האדם ח"ו לא מיניה ולא
 מקצתיה ואין דמיון ביניהם כלל אעפ"כ דברה תורה
 כלשון בנ"א לשכך האזן מה שיכולה לשמוע במשל
 ומליצה מנשמת האדם הכלולה מכח התענוג והרצון
 והחכמה והבינה וכו' וכנראה בחוש שכשאדם משכיל
 איזה שכל חדש נפלא אזי באותה רגע עכ"פ נולד
 לו תענוג נפלא בשכלו מכלל שהתענוג הוא למעלה
 מעלה מבחי' השכל והחכמה רק שמלוּבש בבחי'
 שכל וחכמה וכשהאדם מרגיש השכל וחכמה דהיינו
 שמשגיגה ומבינה היטב אזי מרגיש ג"כ בחי' התענוג
 המלוּבש בחכמה ולכן נקראת בחי' בינה בשם עוה"ב
 בזוה"ק שהיא בחי' התגלות החכמה עם התענוג
 המלוּבש בה שמשגיגים הצדיקים בג"ע ומשכילים
 בפנימיות התורה דאורייתא מחכמה נפקא ואורייתא
 וקב"ה כולא חד:

שבגן עדן, שם משיגה הנשמה מהות האלקות, תענוג שהוא
 פנימיות כנ"ל - (הוספת כ"ק רבינו) - יש לה הרי השגה ב"אור
 אין סוף", וכדי שיהיה ביכולתה לקבל זאת, מן ההכרח להזדקק
 ללבושי המצוות, כמוסבר לעיל. לחלץ יסביר רבנו הזקן, שבנוסף
 למה שמצוות הן לבושים לנשמה, כדי שתוכל "לקבל" הגילוי
 של הזיו וההארה מאלקות, הן גם מחברות את המדריגה
 העליונה ביותר (מדריגת הכתר) עם הדברים הגשמיים שבהם
 נעשית המצוה, ובכך הן "עמודים" המחברים את העליון ביותר
 של הבית עם התחתון ביותר של הבית, שכן כך המצוות מחברות
 מדריגת הכתר עם הדברים הגשמיים של המצוות.

27 אדם איננו דבר אחד עם עצם הנפש, כ"אם כוח מהנפש, אך
 28 הרצון העליון הוא הרי דבר אחד עם הקדוש ברוך הוא, לֹא
 29 מִיִּנְהוּ וְלֹא מִקְצָתָהּ, - לא ממנו ולא ממקצת ממנו, וְאֵין דְּמִיּוֹן
 30 בֵּינֵיהֶם כָּלֵל - בין רצונו של אדם לבין הרצון העליון. כיצד,
 31 איפוא, יכולים לחלק בין התענוג לבין הרצון למעלה, ולומר
 32 שתענוג הוא פנימיות הרצון, והרצון - חיצוניות? אַף-עַל-פִּי-כֵּן
 33 דְּבַר הַתּוֹרָה כְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם³⁰, לְשַׁכַּךְ הָאָזֵן מִה שְׂיִכּוֹלָה
 34 לְשִׁמַּע בְּמִשְׁלַ וּמְלִצָה, - ובהשוואה מנשמת האדם הפלולה
 35 מִפֶּתַח הַתַּעֲנוּג וְהַרְצוֹן וְהַחֲכָמָה וְהַבִּינָה וְכוּ', - וכשם שבאדם
 36 התענוג הוא פנימיות הרצון וכו' כך גם אנו אומרים למעלה,

יום שישי כ"א מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 298, והנה רצון העליון... עד עמ' קנ, האדם.

אגרת הקדש

76 מקובלים, פֶּשֶׁם "בְּתֵר
 77 עֲלִיּוֹן", וְכוּ' תר"ך - 620,
 78 עֲמוּדֵי אֹרֶךְ וְכוּ'³⁶. - כתר

וְהִנֵּה רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן
 20 וְהִנֵּה רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן ב"ה מכוּנה ונקרא בפי חכמי
 האמת בשם כתר עליון וכו' תר"ך עמודי אור

73 וְהִנֵּה, רִצּוֹן הָעֲלִיּוֹן
 74 בְּרוּךְ-הוּא מְכַנֵּה וְנִקְרָא
 75 בְּפִי חֲכָמֵי הָאֲמֵת - 21

29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "דהיינו כו' התענוג - הוספת ביאור מוכרחת כאן. כנ"ל". 30. רמב"ם ה' יסוה"ת פ"א ה"ט.
 31. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ ההרגשה באה לאח"ז - כההמשך - בעוה"ב וכל זמן שאין הרגשה - אין זה יקבלת
 הנעימות". 32. ח"ב קנח, א. 33. זח"ב פה, א. 34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד התענוג שנולד ונפיק כשנולד ומשכיל שכל
 והיא נועם ה' וכו'". 35. זח"א כד, א. ועוד. 36. פרדס ש"ח פ"ג.

47 המעלות, – והמדריגות, לצרר בצרור החיים את ה'. פרוש
48 – באיזו מדריגה של אלקות מתקשר יהודי על ידי מצוות –
49 להיות צרורות ומלכשות באור הכתר, – המדריגה העליונה
50 ביותר של סדר השתלשלות, הוא רצון העליון ברוך-הוא,

51 ועל-ידי לבוש זה יוכלו
52 לחיות ב"נעם ה"
53 ו"צחצחות" שלמעלה
54 ממעלת – ומדריגת
55 הכתר, וכן פנימיותו –
56 של אור הכתר, פנימיות
57 הכתר היא למעלה לגמרי
58 מסדר השתלשלות, על
59 דרך-משל. (והגם)
60 שנתבאר במקום אחר
61 שהמצות הן פנימיות
62 רצון העליון ברוך-הוא
63 – ואילו כאן אנו אומרים
64 שהן מחיצוניות הכתר,
65 חיצוניות הרצון, הנה
66 מודעת זאת – ידוע
67 הדבר, ליודעי חן, –
68 חכמה נסתרה (חכמת
69 הקבלה) רבוי בחינות
70 ומדרגות שיש בכל
71 בחינה ומדרגה
72 ממדרגות הקדשה, כמה
73 בחינות "פנים"
74 ל"פנים", – פנימיות
75 לפנימיות – שלגבי בחינה
76 אחת, הבחינה השניה היא
77 עוד יותר פנימיות וכו',
78 וכמה בחינות "אחורים"

79 ל"אחורים", – שבחינה אחת היא יותר "אחוריים" מאשר
80 השניה, למרות שגם אותה בחינה נקראת "אחוריים", לאין קץ
81 וכו'). – הרי, שלגבי בחינת פנימיות רצון העליון, אודותה
82 מדובר כאן, נקראות מצוות "חיצוניות" בלבד, למרות שבמקום
83 אחר, בו מדובר בהשוואה לבחינה אחרת, הן נקראות "פנימיות"
84 הרצון העליון. על-כ"ל פנים, הרי אמר, שמצוות הן תר"ך (620)
85 עמודי אור של "כתר". לכאורה, כיצד זה תואם למה שאמר
86 לפני זה אודות תר"ג (613) הלבוישים שהמצוות מייצגות אותן,
87 לתר"ג כוחות הנפש? יסביר רבנו הזקן להלן שז' מצוות דרבנן
88 (המשלימות מספר תר"ך) אינן מצוות לעצמן, אלא נחשבות
89 כחלק ממצוות התורה (דאורייתא) שמדן הן באות, ולכן הוא
90 אומר, שהלבוישים לנפש הם תר"ג (613) (מתר"ג המצוות
91 שבהן נכללות גם המצוות דרבנן) להלביש תר"ג כוחות הנפש.
92 ובלשון רבנו הזקן: והנה, ז' מצות דרבנן אינן נחשבות מצות

1 בגימטריא תר"ך, פרוש, – מה משמעות הדברים לגבי מצוות
2 שהן רצון העליון? דרך-משל, כמו שיש עמודים בבית חומה
3 גדול, נצבים בארץ, וראשם – של העמודים, מקבר
4 בתקרה, – הרי שהעמודים מחברים את העליון של הבית עם
5 התחתון של הבית, כמה
6 ממש על-דרך-משל
7 ב"ת"ר עליון" ברוך-הוא,
8 הוא למעלה מבחינת
9 מדרגת החכמה, –
10 ו"חכמה" היא הרי
11 הראשונה והעליונה של
12 הספירות הפנימיות, והוא
13 – "כתר", מלשון
14 "פותרת", – ביטוי
15 בתנ"ך³⁸, שהוא מקביר
16 ומקיף על המחין
17 שבראש, שהם – המוחין
18 בראש, הם בחינות
19 חכמה-בינה-דעת. ורצון
20 זה – שלמעלה ממוחין
21 חב"ד, נתלבש ב"ת"ר-ג –
22 613, מצות התורה וז'
23 מצות דרבנן, שרפם
24 בכלם הן מצות
25 מעשיות. – הנעשות על
26 ידי ענינים גשמיים,
27 "עשייה" ו"מעשה" הם הרי
28 המדריגה התחתונה ביותר
29 בעולם העשיה עצמו, ונם
30 – המצוות התלויות
31 ב"בב"ר – שמקיימים אותן
32 בדיבור, כמו לימוד

33 התורה בדיבור וכדומה, ודיבור הוא הרי רוחני יותר מאשר ענין
34 של מעשה, הא נקמא לך³⁹ – הרי פוסקים אנו ד"עקימת
35 שפתנו – בשעת הדיבור, הני – הוא מעשה". ונם – המצוות
36 התלויות במחשבה או בלב – כמו אהבת ה' ויראת ה'
37 וכדומה, הרי המצוה נתנה לאדם הנשמי שפעולם הנה
38 דוקא, – שהוא עולם גשמי, שהוא בעל בחירה להמות לכבו
39 לטוב וכו', – או חסודשלום ללא טוב, מה-שאין-כן הנשמה
40 בלא גוף – אין צריך לצותה על זה. ונמצא, שהמצות הן
41 על-דרך-משל כמו העמודים, נצבים – ומחברים מרום
42 המעלות, הוא רצון העליון ברוך-הוא, עד הארץ תלו
43 התקמית. וכן על-דרך-משל כמו העמודים – שהם תלוין,
44 – מבפנים, שמקיפין ומלבישין נשמת האדם או רוחו או
45 נפשו – בלבושי המצוות, בשמקום המצות, ודרך עמודים
46 אלו – של המצוות, עליון הנפש-רוח-נשמה שלו עד רום

אגרת הקדש

וכו'. פי' דרך משל כמו שיש עמודים בבית חומה
גדול נצבים בארץ וראשם מחובר בתקרה. ככה ממש
עד"מ כתר עליון ב"ה הוא למעלה מבחי' מדרגת
החכמה והוא מלשון כותרת שהוא מכתיר ומקיף על
המוחין שבראש שהם בחי' חב"ד ורצון זה נתלבש
בתר"ג מצות התורה וז' מצות דרבנן שרוכם ככולם
הן מצות מעשיות וגם התלויות בדבור הא קי"ל
דעקימת שפתיו הוי מעשה וגם התלויות במחשבה
או בלב הרי המצוה ניתנה לאדם הגשמי שבעוה"ז
דוקא שהוא בעל בחירה להמות לכבו לטוב וכו'.
משא"כ הנשמה בלא גוף א"צ לצותה ע"ז. ונמצא
שהמצות הן עד"מ כמו העמודים נצבים מרום המעלות
הוא רצון העליון ב"ה עד הארץ הלזו החומרית והן
עד"מ כמו העמודים חלולין שמקיפין ומלבישין נשמת
האדם או רוחו או נפשו כשמקיים המצות ודרך
עמודים אלו עולין הנר"ן שלו עד רום המעלות לצרור
בצרור החיים את ה'. פי' להיות צרורות ומלוכשות
באור הכתר הוא רצון העליון ב"ה וע"י לבוש זה יוכלו
לחיות בנועם ה' וצחצחות שלמעלה ממעלת הכתר
והן פנימיותו עד"מ (והגם שנתבאר במ"א שהמצות
הן פנימיות רצון העליון ב"ה הנה מודעת זאת ל"ח
רבוי בחי' ומדרגות שיש בכל בחי' ומדרגה ממדרגות
הקדושה כמה בחי' פנים לפנים וכמה בחי' אחוריים
והנה ז' מצות דרבנן אינן

11 ומלבישים בחינת הנשמה, או רוח או נפש של האדם המקיים
 12 את המצוות, ועל ידי ה"עמודים" עולות הנרץ - נפש, רוח
 13 ונשמה - שלו עד למעלות
 14 הגבוהות ביותר, להיות
 15 קשורות ומלוכשות באור
 16 הכתר, ועל ידי לבוש זה
 17 הן יכולות "לחזות בנועם
 18 ה" ו"צחצחות" שלמעלה
 19 מ"כתר", וזה פנימיות
 20 ה"כתר".

1 **כַּפְנֵי עֲצָמוֹ**, - כמצוות נפרדות, **שֶׁהָרִי כָּבֵד נֹאמַר**⁴⁰: "לא
 2 **תִּסֶּה**", - על המצוות, **אֵלָּא הֵן יוֹצְאוֹת וְנִמְשְׁכוֹת מִמְצוֹת**
 3 **הַתּוֹרָה וְכַלּוֹלוֹת בְּהֵן**
 4 **בְּמִסְפַּר תְּרִי"ג**, - (613) -
 5 **לְהַלְבִּישׁ תְּרִי"ג** (613)
 6 **בְּחִינּוֹת וּבְחִוּוֹת שְׁנֹנְפֵשֶׁר**¹
 7 **רוּחַ וְנִשְׁמָה** - של הָאָדָם,²
 8 - על-כל-פנים הרי אמר³
 9 לעיל, שהמצוות הן כמו
 10 "עמודים חלולין" המקיפים

אגרת הקדש

נחשבות מצות בפני עצמן שהרי כבר נאמר לא תוסף
 אלא הן יוצאות ונמשכות ממצות התורה וכלולות בהן
 במספר תרי"ג להלביש תרי"ג בחי' וכחות שבנר"ן
 האדם.

יום שבת קודש כ"ב מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קנ, וז"ש בזה"ק פ'... עד עמ' 300, ע"ש.

51 **בְּתַפְלָה**. - מן ההכרח לבטא בדיבור דוקא מלות התפלה, ולא
 52 מספיק הרהור בהן בלבד, הרי שגם בתורה וגם בתפלה ישנו
 53 ענין ה"מעשה", עקימת שפתיים הנחשבת ל"מעשה", והכוונה
 54 היא, שגם הלבושים שנעשים מתורה ומתפלה בכוונה - הם גם
 55 כן לבושים ממעשה

21 **וְזוֹהוּ שְׁכֵתוֹב בְּזֵהר תְּקֻדֹשׁ פְּרֻשֶׁת פְּקוּדֵי** (דף רכט עמוד
 22 **ב**): "דאינון עובדין טבין דעביד בר נש - משכי מנהורא
 23 **דיווא עלאה לבושא בו**, - שהמעשים הטובים (המצוות)
 24 שעושה האדם, ממשיכים את האור מהזיו העליון, כלומר
 25 ממדריגת "כתר עליון",
 26 **וְהָמִי בו' פִּנְעִם ה' וְכוּ"**.

אגרת הקדש

וז"ש בזה"ק פ' פקודי (דרכ"ט ע"ב) דאינון
 עובדין טבין דעביד בר נש משכי מנהורא דיווא
 עלאה לבושא בו' וחמי בו' בנועם ה' וכו'. והגם
 דהתם מיירי בג"ע התחתון שהלבושים שם הם ממצות
 מעשיות ממש אבל בג"ע העליון הלבושים הם מרעותא
 וכוונה דלבא באורייתא וצלותא כמ"ש בזה"ש שם
 (דר"י) הרי הכוונה היא כוונת עסקן בתורה לשמה
 מאהבת ה' ומצות ת"ת היא ג"כ מכלל מצות מעשיות
 דעקימת שפתיו הוי מעשה והרהור לאו כדבור דמי
 ואינו יוצא י"ח בהרהור לבדו וכן בתפלה ומה גם כי
 מעלת הכוונה על הדבור ומעשה אינה מצד עצמה
 בו' אלא מצד הארת רצון העליון בו' כמ"ש בלק"א
 ח"א פל"ח באריכות ע"ש.

27 - והוא חוזה - כפי שהוא
 28 מסיים שם - ב"נועם ה"⁵
 29 וב"צחצחות", שהם
 30 פנימיות הכתר. **וְהָנִים**⁷
 31 **דְּהִתָּם מִיָּרִי** - ולמרות
 32 ששם, בזה"ר, מדובר בַּגִּזְוֹן
 33 **הַתַּחְתּוֹן**,
 34 **שֶׁהַלְבוּשִׁים שָׁם הֵם**⁸
 35 **מִמְצוֹת מַעֲשִׂיּוֹת מִמַּשׁ**,¹²
 36 - הרי שהלבושים אינם
 37 מצד הענין והמעלה של
 38 רצון העליון, כמדובר¹⁵
 39 לעיל, כי-אם מצד מעלת¹⁶
 40 ה"מעשה", **אֲבָל בְּגִזְוֹן עֵדוֹן**¹⁷
 41 **הָעֵלְיוֹן הַלְבוּשִׁים הֵם**

56 המצוות הבאים מאור
 57 הכתר, **וְיָחַד נָם**, - ויתירה
 58 מזו, **כִּי מַעֲלַת הַכּוֹנֵה עַל**
 59 **הַדְּבָר וּמַעֲשֵׂה** - מה
 60 שהכוונה היא למעלה
 61 מדיבור ומעשה, שמכוונה
 62 נעשים לבושים לגן-עדן
 63 העליון, **אֵינָה מַצַּד**
 64 **עֲצָמָה בו'**, - מצד
 65 הכוונה עצמה שהיא
 66 המעלה והעבודה של
 67 הנפש באהבתה להקדוש -
 68 ברוך-הוא, **אֵלָּא מַצַּד**
 69 **הָאֵרֶת רְצוֹן הָעֵלְיוֹן בו'**,
 70 - ההארה מהרצון העליון
 71 היא יותר בהתגלות בענין
 72 רוחני של כוונה ואהבה - מאשר בענין של מעשה המצוות
 73 שהוא מעשה גשמי, **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּלִקְוֵי אֲמָרִים** - "תניא",
 74 **תְּלָק א פֶּרֶק לַח בְּאֲרִיכוֹת, עֵינֵי שָׁם**. - שם מוסבר, שההארה
 75 מהרצון העליון המאירה בכוונה, היא כמו "נשמה" בהשוואה
 76 לההארה המאירה ב"מעשה" שהוא ב"גוף" ומלבוש לנשמה;
 77 ואשר הבדל זה הוא רק בצמצום והתפשטות ההארה. על-כל-
 78 פנים, הרי שגם בלבושים הנעשים לנשמה מכוונת ורצון הלב
 79 שבתורה ותפלה, הם גם כן מצד ההארה של הרצון העליון,
 80 כתר עליון, שממנה באים הלבושים לנשמה, כפי שהוסבר לעיל.

42 **מַרְעוּתָא** - מהרצון, **וְכוֹנֵה דְלִבָּא** - של הלב, **בְּאֲרִיחָא**
 43 **וְצִלוּתָא**, - בתורה ובתפלה, **כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב בְּזֵהר שָׁם** - בחלק
 44 ב' (דף רי), - שאחרי שיש כבר לנשמה לבושים ממעשה
 45 המצוות בגן-עדן התחתון - היא עולה לגן-עדן העליון, הָרִי
 46 **הַכּוֹנֵה** - שממנה באים הלבושים, היא **כּוֹנֵת עֶסְקוּ בְּתוֹרָה**
 47 **לְשִׁמָּה מֵאֲהֶבֶת ה'**, ומצות תְּלִמּוֹד תּוֹרָה היא גַּם-כֵּן מְכַלֵּל
 48 **מְצוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, דְּעַקִּימַת שְׁפִתָיו הֵנוּ** - הוא מַעֲשֵׂה,¹⁸
 49 **וְהָרְהוֹר לְאוּ דְבָבוֹר דְּמִי⁴¹**, - הרהור (באותיות התורה) אינו
 50 דומה לדיבור, ואינו יוצא יְדֵי חוֹבְתוֹ בְּהָרְהוֹר לְבִדּוּ⁴², וְכֵן

ה'תש"ד	טז חשוון	יום ראשון	יום ראשון
--------	----------	-----------	------------------

שיעורים. חומש: ח"ש, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: עט"פב.
תניא: כח. למה . . . מטה מנוגה.

המחשבה היא לבוש ומשרת השכל והמדות. בשעה אשר אין לה שירות בשכל או במדות, גם אז פועלת פעולתה לחשוב ולהרהר, אבל פעולתה לא לבד שאינה תוכנית, אלא היא גם פרועה לשמצה . . . ומבואר כי סיבת המחשבות זרות או רעות הוא די פוסטקייט פון קאָפּ, דכאשר השכל עסוק אז יש להמחשבה מה לשרת ואין מקום למחשבות של שטות והבל שאין בהם ממש.

המחשבה היא לבוש ומשרת השכל והמדות. בשעה אשר אין לה שירות בשכל או במדות, גם אז פועלת פעולתה לחשוב ולהרהר, אבל פעולתה לא לבד שאינה תכנית, אלא היא גם פרועה לשמצה... ומבאר כי סבת המחשבות זרות או רעות הוא הריקנות של הראש, דכאשר השכל עסוק אז יש להמחשבה מה לשרת ואין מקום למחשבות של שטות והבל שאין בהם ממש.

ה'תש"ד	יז חשוון	יום שני	יום שני
--------	----------	---------	----------------

שיעורים. חומש: חיי שרה, שני עם פירש"י.
תהלים: פג"פו.
תניא: והנה מודעת . . . חטאת וכו'.

מ'דארף היטען דעם זמן, מ'דארף מקבל זיין עולה של תורה. יעדער זמן, יעדער טאָג וואָס גייט אוועק, איז דאס ניט נאָר א טאָג נאָר א ענין אין לעבען, די טעג גייען כמאמר (ירושלמי ברכות פ"א ה"א) יום נכנס ויום יוצא שבת נכנס כו' חדש כו' שנה כו'. דער טאָטע האָט געזאָגט בשם רבינו הזקן: אזומערדיגער טאָג און אווינטערדיגע נאכט איז א יאהר.

צָרִיף לְשֹׁמֵר עַל הַזְּמַן, צָרִיף לְקַבֵּל עֲלֵהּ שֶׁל תּוֹרָה. כָּל זְמַן, כָּל יוֹם שְׂחוֹלֵף, הָרִי זֶה לֹא רַק יוֹם, אֲלֵא עֲנִין בְּחַיִּים. הַיָּמִים חוֹלְפִים כְּמֵאָמֶר (ירושלמי ברכות פֶּרֶק א' הֵלְכָה א') "יוֹם נִכְנָס וַיּוֹם יוֹצֵא שֶׁבֶת נִכְנָס כּו' חֹדֶשׁ כּו' שָׁנָה כּו'". אַבָּא [אַדְמוּר"ר הַרְש"ב] אָמַר בְּשֵׁם רַבְנֵי הַזְּקֵן: יוֹם קִיִּצִי וְלֵילָה חֶרְפִּי - זֹהֵי שָׁנָה.

ה'תש"ד	יח חשוון	יום שלישי	יום שלישי
--------	----------	-----------	------------------

שיעורים. חומש: חיי שרה, שלישי עם פירש"י.
תהלים: פח"פט.
תניא: כט. אשת . . . קמט ורכ"ט.

ב"תורה אור" פרשת חיי שרה סוף דבור המתחיל "להבין מה שאמרו רז"ל יפה שעה", יש טעות הדפוס. וכך צריך להיות: "ויהיה בבחינת בטול (אבל עכשו... הינו בבחינת איסור, ועין מה שיתבאר לקמן בפרוש אסרי לגפן) שהוא בבחינת חפץ, וכתוב הודו... תוף כל עלמין, אבל תכלית הכונה".

יום
רביעי

יום רביעי

יט חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: חיי שרה, רביעי עם פירש"י.
תהלים: צ"צו.
תניא: והנה אור . . . 298 חד.

מענה רבינו הזקן ליחידות: חסידות איז שמע ישראל, שמע ר"ת שאו מרום עיניכם, ואומר מרום ולא שמים, מרום איז העכער און העכער, להגיע למעלה מן השכל. וזה גופא להבינו בשכל, וכמו שאומר וראו מי ברא אלה.

מענה רבינו הזקן ליחידות: חסידות היא "שמע ישראל", "שמע" ראשי תבות "שאו מרום עיניכם", ואומר 'מרום' ולא 'שמים', 'מרום' הוא גבה יותר גבה, להגיע למעלה מן השכל. וזה גופא להבינו בשכל, וכמו שאומר "וראו מי ברא אלה".

יום
חמישי

יום חמישי

כ חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: חיי שרה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: צז"קג.
תניא: והנה רצון . . . קן האדם.

יום הולדת את אדמו"ר מהורש"ב נ"ע - שנת כתר"א - כלשון הצ"צ. נקרא ע"ש אדמו"ר האמצעי וחצי שם אביו של הצ"צ.

בכל שנה ביום הולדתו הי' אדמו"ר אומר דא"ה, אלא שהי' בחשאי, מלבד כשאירע בש"ק. ביום ההולדת האחרון בעלמא דין, אמר מאמר נתת ליראך נס להתנוסס מפני קושט סלה. כשסיים אמר לי: ביום הולדת צריך לומר חסידות. יתן השי"ת לך מתנה שתאמר חסידות ביום הולדת שלך, אלא שהי' בחסד וברחמים. - האט עס געדויערט זיבען יאהר.

יום הולדת את אדמו"ר מהורש"ב נשמתו-עדן - שנת כתר"א - כלשון הצ"צ. נקרא על שם אדמו"ר האמצעי וחצי שם אביו של הצ"צ.

בכל שנה ביום הולדתו הי' אדמו"ר אומר דא"ה [דברי אלקים חיים, חסידות], אלא שהי' בחשאי, מלבד כשאירע בשבת-קדש. ביום ההולדת האחרון בעלמא דין [=בעולם הזה] אמר מאמר "נתת ליראך נס להתנוסס מפני קושט סלה". כשסיים אמר לי: ביום הולדת צריך לומר חסידות. יתן השי"ת לך מתנה שתאמר חסידות ביום הולדת שלך, אלא שהי' בחסד וברחמים. - זה ארץ שבע שנים [עד שנת תרפ"ז - שנת המאסר והגאולה].

יום
שישי

יום שישי

כא חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: חיי שרה, ששי עם פירש"י.
תהלים: קד"קה.
תניא: וז"ש . . . 300 באריכות ע"ש.

עבודת התפלה היא המביאה השגת המוח בהרגשת הלב, ושניהם יחד בעבודה בפעל המצות ביראת שמים וקנין מדות טובות.

שיעורים. חומש: חיי שרה, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קור"ק.
תניא: והנה מודעת . . . ב"ה כנ"ל.

אחת מתורות המגיד ממעזריטש ששמע רבנו הזקן בהיותו שם בפעם הראשונה - של"ה קני תקכ"ד עד אחרי חג הפסח תקכ"ה:

"אנכי עשיתי ארץ, ואדם עליה בראתי". "אנכי" מי שאנכי, שהוא נעלם ונסתר גם מנאצלים היותר עליונים, הלביש עצמותו ותברך בכמה צמצומים להאציל הנאצלים ולברא הנבראים, שרפים חיות ואופנים מלאכים ועולמות עד אין מספר, ובצמצומים עד אין שעור, "עשיתי ארץ" הלזו הגשמיית. "ואדם עליה בראתי", האדם הוא תכלית ההתהוות, ובראתי בגימטריא תר"ג הוא תכלית האדם, וכדאיתא [וכפי שכתוב] ב'פרדס' בשם ספר הבהיר, "אמרה מדת החסד לפני הקדוש ברוך הוא, רבנו של עולם, מימי היות אברם בארץ, לא הצרכתי אני לעשות מלאכתי, שהרי אברם עומד ומשמש במקומי". כי אברם שהיה נשמה בגוף, ועוסק בהכנסת אוהרים לפרסם אלקותו ותברך בעולם הזה התחתון, הוא למעלה במעלה ובמדרגה לגבי מדת החסד דאצילות. ואמרה מדת החסד לפני הקדוש ברוך הוא, "הוא קנאת מדת החסד דאצילות, אשר קנאה בעבודת אברם עליו השלום.

המשך ביאור למס' מכות ליום רביעי עמ' ב

1 משלשים יום, אחד המלוה בשטר ואחד המלוה על פה.
2 אמר ליה רב מתנה לשמואל, המקור לדין זה הוא מן המקרא,
3 דכתיב (דברים טו ט) 'קרבה שנת השבע שנת השמטה, ולבאורה יש
4 לתמוה, ממשמע שנאמר בכתוב קרבה שנת השבע איני יודע שהיא
5 שנת שמטה, אלא מה תלמוד לומר - מדוע הוצרך הכתוב להוסיף
6 ולומר 'שנת השמטה', כדי לומר לך - ללמדך, ש[יש] שמטה אחרת
7 שהיא כזו - ישנו אופן נוסף שאדם אינו יכול לתבוע את כספו
8 למשך זמן הקרוי שנה, ואיזו זו - ובאיזה אופן נאמר דין זה, באדם
9 המלוה את חברו סתם, שלא פירש לו את זמן הפירעון, שאינו
10 ראוי לתבועו ללוח בשנות משלשים יום, ושלושים יום אלו קרויים
11 שנה, דאמר מר - שכך נאמרה שמועה בבית המדרש, ששלשים יום
12 בשנה חשוב כשנה.
13 הגמרא מביאה דין נוסף שאמר רב יהודה העוסק בדיני תיקון כלי
14 בשבת: ואמר רב יהודה אמר רב, אדם הפותח את בית הצואר
15 בשבת, דהיינו שנטל בגד חדש שאין בו פתח להכנסת הצואר,
16 ועשה בו פתח זה בשבת, חייב הטאת משום מתקן כלי בשבת.
17 מתקיף לה ו-הקשה על כן רב פהנא, מדוע יש לחייבו משום מתקן
18 כלי, וכי מה בין זה לאדם הפותח מגופתו ו-מכסהו חבית בשבת,
19 שנתבאר במסכת שבת (קמז). שרשאי אדם להפריד את המכסה מן
20 החבית בשבת כדי לפותחה, אף שהמכסה מחובר לחבית בטיט,
21 ואין מחייבים אותו משום מתקן כלי בשבת.
22 אמר ליה רב יהודה לרב כהנא, אין הענינים דומים זה לזה, מאחר
23 שנה - פתח בית הצואר, היה מתחילתו הפור גמור, שהרי בגד
24 חדש הוא זה ולא נפתח בו בית הצואר מעולם, ונמצא שעתה
25 כאשר עושה בו פתח זה הרי הוא מתקן כלי בשבת, וזה - הפותח
26 מגופת חבית בשבת, אינו הפור גמור, שכבר פותחה היתה החבית
27 מקודם לכן, אלא שהניח עליה מכסה וטח אותו בטיט, ולפיכך
28 כאשר מטיר הוא מכסה זה אינו נידון כיוצר פתח חדש, ואין בזה
29 משום תיקון כלי.
30 הגמרא מביאה דין נוסף שאמר רב יהודה העוסק בדיני מקוואות:
31 ואמר רב יהודה אמר רב, שלשת לוגין של מים שאובים שנפל לתוך
32 קורטוב ו-מדידה קטנה מאד של יין, ועל ידי כך נעשה מראיתו

33 כמראה היין, ונפלו שלושת לוגין אלו למקוה, לא פסלוהו, מאחר
34 שרב סובר שאין מים שאובים פוסלים את המקוה אלא כשיש בהם
35 מראה מים, אך מים אלו שיש להם מראה יין נידונים כיון ואינם
36 פוסלים.
37 מתקיף לה ו-הקשה על כן רב פהנא, מדוע אין מים אלו פוסלים
38 את המקוה, וכי מה בין זה למי צבע - מים שבהם רוחץ הצבעי את
39 ידיה, שאף מים אלו אין מראיהם כמראה מים אלא כמראה צבע,
40 ומכל מקום הם פוסלים את המקוה, דתנן - שהרי כך שנינו במסכת
41 מקוואות (פ"ט מ"ג), רבי יוסי אומר, מי צבע פוסלין את המקוה
42 בשלשת לוגין, דהיינו, שאם נפלו שלושת לוגין מי צבע למקוה, הם
43 פוסלים אותו.
44 אמר ליה רבא לרב כהנא, אין לדמות מי צבע למים שנפל בהם
45 קורטוב יין, משום דהתם מניא דצבעא מקרי - הם נקראים בשם 'מי
46 צבע', ונמצא שיש שם 'מים' עליהם, ולפיכך פוסלים הם את
47 המקוה מדברי חכמים, הלא הקרא מוניא מקרי - אך כאן לגבי מים
48 שנפל בהם קורטוב של יין הם נקראים בשם 'יין מזוג', ואין שם
49 'מים' עליהם, ולפיכך אין הם פוסלים את המקוה.
50 מקשה הגמרא: ותני רבי תינא - והרי שנה רבי חייא ברייתא, שבה
51 נאמר שלושת לוגין מים שאובים שנפל לתוכם קורטוב של יין
52 ונפלו למקוה, הוירדו כלי המקוה מהכשירו לפסול, ושלא כדברי
53 רב המכשיר בזה.
54 מתרצת הגמרא: אמר רבא, לא קשיא - אין להקשות מהברייתא
55 על דברי רב, מאחר שדין זה נחלקו בו תנאים, הלא - דברי רב
56 נאמרו בשיטת רבי יוחנן בן נורי, הסובר שיש לילך אחר מראה
57 המים, ולפיכך אין שלושת לוגין אלו פוסלים המקוה, שהרי יש
58 להם מראה יין, הלא - הברייתא הסוברת שמים אלו פוסלים את
59 המקוה, כשיטת רבנן היא, הסוברים שיש לילך אחר השיעור ולא
60 אחר המראה, ומאחר שיש כאן שיעור של שלושה לוגים מים
61 שאובים הרי הם פוסלים את המקוה.
62 ועתה מביאה הגמרא את המשנה שבה נחלקו רבי יוחנן בן נורי
63 ורבנן. דתנן במסכת מקוואות (פ"ט מ"ה), שלשת לוגין מים שאובים

מהו 'תיקון כלי'?

יום ראשון ט"ז חשוון ה'תשע"ח

העולם, אבל 'תיקון' שבני ישראל נצטוו עליו אינו תולדת מכה בפטיש. [והטבלת כלים טמאים בשבת נאסרה רק מדרבנן "מפני שהוא כמתקן כלי"]

ואף שהגמרא (שבת שם) נוקטת שמילה נחשבת 'תיקון' כי "מה לי לתקן מילה מה לי לתקן כלי" - הכוונה היא שיש לחייב את המל (אילולא התירה התורה) משום חובל ואינו נחשב כ'מקלקל' (הפטור משום שאינה מלאכת מחשבת) כי סוף סוף לבני ישראל זהו 'תיקון' ואין להגדירה כתולדת מכה בפטיש.

והנה, כתב הרמב"ם (הלי' לולב פ"ח ה"ה), הדס שהיו ענביו מרובות מעליו פסול, ואם מיעטן, כשר ואין ממעטין אותן ביום טוב לפי שהוא כמתקן. וכתב המרדכי (סוכה פ"ג רמז תשמז) כי אף שתלישת ענביו ההדס הוא תיקון לצורך מצוה – איסורו מן התורה (תולדת מכה בפטיש)!

ויש לבאר: הדס שענביו מרובים פסול כי אינו 'הדר' וכשממעט ענביו נעשה הדס 'הדר', ואם כן הרי זה תיקון כ'דרך העולם'.

הלכות שבת פרק י, הלכה טז: וְכָל הַעוֹשֶׂה דְבַר שֶׁהוּא גִמְר מְלֵאכָה - הָרִי זֶה תוֹלְדֵת מִכָּה בְּפִטְיִשׁ, וְחֵיב. בְּיֶצֶד? הַמְנַפֵּחַ בְּכָלִי וְכוּבֵית, וְהֶצֶד בְּכָלִי צוּרָה... הָרִי זֶה תוֹלְדֵת מִכָּה בְּפִטְיִשׁ, וְחֵיב.

וכן הובא להלכה ב'שולחן ערוך' אדה"ז (סי' שב ס"ה), "כל העושה שום דבר שהוא גמר עשיית הכלי ותיקונו, הרי גמר זה נחשב למלאכה והוא תולדת מכה בפטיש... וכן כל העושה איזה תיקון לכלי, הרי תיקון זה נחשב למלאכה וחייב". ומחדש ה'מנחת חינוך':

תיקון כלי הוא תולדת 'מכה בפטיש' רק כאשר התיקון הוא 'דרך העולם' (שאין שימוש בכלי קודם התיקון), אבל כלי גמור ומתוקן שמצד דיני התורה אסור להשתמש בו עד שיפעל בו פעולה שתתיר את השימוש, כמו כלי טמא שאסור להטבילו בשבת "מפני שהוא כמתקן כלי" (להלן פכ"ג ה"ח), או מילה בשבת (שאלולא שהתירה אותה התורה (שנאמר 'וביום השמיני ימול...')) היה נאסר משום שנחשב 'תיקון גבורא' (שבת קו, א) - אינם נחשבים 'תיקון' להתחייב משום מכה בפטיש, כי ההגדרה 'גמר מלאכה' מתאימה רק לתיקון הנעשה כדרך

האם אפשר לשלוח משלוח מנות בכלי אחד?

יום שני י"ז חשוון ה'תשע"ח

כדי להתחייב על הוצאה בשבת צריך ניתוק גמור של החפץ מהרשות הקודמת ועל ידי הכלי הוא נחשב כמחובר לשאר החפצים הנמצאים עדיין ברשות הקודמת, אך דין משלוח מנות הוא שבפועל יהיו שתי מנות וה'חיבור' ביניהם אינו גורע.

ויש להביא ראייה לכך מדין עירובי תבשילין, שאף לדעת בית שמאי (ביצה טו, ב) המצריכים שני תבשילים, ניתן לערב על ידי דג המטוגן עם ביצה, הרי שאפילו שני מינים מחוברים ממש נחשבים כשניים, וכל-שכן כאשר רק מונחים בכלי אחד (שלמי תורה פורים ע' רצו).

וכן יש להוכיח מדברי הרמב"ם עצמו שפסק כאן שהכלי מחשיב את כל שבתוכו כחפץ אחד, ומכל-מקום פסק בהלכות ביכורים (פ"ח ג"ב) שאם הכניס את הביכורים לירושלים בתוך כלי וחלק מהפירות שבו עדיין נמצאים בחוץ, אין זר מתחייב על אכילת הפירות שבחוץ אלא רק על אותם שנכנסו לפניו, הרי שאין רואים את הכל כדבר אחד אלא דנים על כל אחד בפני עצמו (מאורות נתן - פורים ע' רל).

הלכות שבת פרק יב, הלכה יא: קָפַח שֶׁהִיא מְלֵאָה חֲפָצִים, אִפְלוּ מְלֵאָה חֲרָדְלִי, וְהוֹצִיא רֶבֶחַ מֵרֶשֶׁת זֶה לְרֶשֶׁת זֶה - פְּטוּר, עַד שִׁיוֹצִיא אֶת כָּל הַקָּפַח. וְכֵן כָּל הַדוּמָה לָזֶה. שֶׁהַכָּלִי מְשִׁים כָּל שֵׁשׁ בּוֹ כְּחָפֶץ אֶחָד.

לפי הלכה זו חידש בשו"ת 'תורה לשמה' (סי' קפט) כי הנותן משלוח מנות לחברו ובו כמה מינים המונחים בכלי אחד, אינו יוצא ידי חובתו, אלא יש לתת שתי מנות שבני כלים נפרדים. כמו שהמוציא קופה מלאה חפצים מרשות לרשות אינו חייב עד שיוציא את כולה, למרות שחלק מהחפצים המונחים בה יצאו במילואם, כיון 'שהכלי משים כל מה שיש בו כחפץ אחד' וכאילו חלק מהחפץ עדיין נמצא ברשות הקודמת.

והוא הדין לגבי משלוח מנות, כיון שאין אדם יוצא חובתו אלא בשתי מנות, אם הניח הכל בכלי אחד לא יצא, כי הכל נחשב כמנה אחת.

אך המנהג הפשוט אינו כן אלא אף לכתחילה מניחים את שתי המנות בכלי אחד. ויש לדחות את הראייה מהלכה זו, כי

רחיצה בים בשבת

יום שלישי י"ח חשוון ה'תשע"ח

יוצא מעל המים, אל ילך בתוך הים ארבע אמות כשהוא נושא את המים שעליו אלא ילך פחות פחות מארבע אמות, כי גם הים והנהר דינם ככרמלית.

וכתב בתהלה לדוד' (א"ח שם סק"ב):

כתב ה'טור' (י"ד סי' רא): שני אנשים שטבלו במקוה שיש

הלכות שבת פרק טו, הלכה כב: הַיּוֹרֵד לְרַחֵץ בְּיָם, בְּשֶׁהוּא עוֹלֶה - מְנַבֵּעַ עֲצָמוֹ, שָׁמָּא יַעֲבִיר מִים שְׁעָלָיו אַרְבַּע אַמּוֹת בְּכַרְמְלִית.

וכתב ה'פרי מגדים' (א"ח סי' שכו, משב"ז סק"ב): גם בתוך הים או הנהר, כאשר האדם יוצא מהמים העמוקים וחלק מגופו

לנגב את המים שעל חלק גופו העליון גם בעודו בתוך המים. [אמנם, כתבו אחרונים שיש בעיות הלכתיות אחרות ברחיצה בים ובנהר "ולכן נתפשט המנהג במדינות אלו שלא לרחוץ כלל בשבת אפילו בצונן, אף על פי שאין איסור בדבר מן הדין" (ש"ע אדה"ז סי' שכו ס"ו)].

וכתב הטור (א"ח סי' שכו, ובש"ע שם ס"ז): אף שהרוחץ בנהר צריך להתנגב היטב כשעולה מן המים כדי שלא ישארו עליו המים ויטלטלם ארבע אמות בכרמלית – "ההולך במטר (ברשות הרבים), ומטר יורד עליו ועל לבושו – שריי". וביאר ה'בית יוסף' (שם) שהעולה מן הרחצה יש על גופו מים רבים. אך ההולך ברשות הרבים, המים שעל בגדיו מועטים "ואין מצוי בהם שיעור הוצאת המים שיתחייב בהן – לא גזרו בזה שהוא שלא כדרך הוצאה" (משנה ברורה שם ס"ק כג).

בו ארבעים סאה בדיוק, הראשון עלתה לו הטבילה אבל לא השני (כי חסרו המים מארבעים סאה), אלא אם טבל השני בעוד רגלי הראשון נוגעים במים, שאז נחשבים כל המים שעל גוף הראשון כמחבורים למקוה (גור אהית).

ולפי זה אולי יש לומר גם כאן, כאשר האדם נמצא בים - כל זמן שלא יצא מהמים, גם המים שעל חלק גופו העליון מחבורים למי הים, ומדוע נחשב כנושא את המים ארבע אמות?

אך הרמב"ם עצמו אינו סובר כן, שהרי כתב בדין הנ"ל (טבילת שני אנשים במקוה ששיעורו מדויק) "אף על פי שרגליו של ראשון נוגעות במים – הראשון טהור והשני בטומאתו, שהרי חסרו המים מארבעים סאה" (הל' מקוואות פ"ח ה"ב). והדברים תואמים לשיטת ה'פרי מגדים' שהטובל בים בשבת חייב

האם מגבת נחשבת כצעיף?

יום רביעי י"ט חשוון ה'תשע"ח

כגון טלית שהדרך לעטוף בה את גופו אין היתר להוציאה על כתפיו בצורת סודר, אך כאשר אין הדרך ללבוש דבר זה כלל ורצונו להשתמש בו בתור מלבוש, הרי מעתה חל עליו דין מלבוש באופן שלכך ייעד אותו. ולכן מותר לצאת בלבדים, מאחר ואין להם צורת מלבוש משל עצמם. ולפי זה מותר לכרוך מגבת על כתפיו, כי מאחר שאין לה שם מלבוש כשלעצמה, הרי כאשר כורכה על כתפיו הוא קובע בכך את צורת לבישתה כצעיף וזו דרך הוצאתה (מילתא דשכיחא א"ח סי' ו).

ויש שכתבו כי אין להתעטף בנוסף למגבת גם בצעיף, כי אז המגבת מיותרת ואי אפשר להחשיבה כצעיף. ויש שכתבו כי בימי הקיץ, כאשר אין דרך בני אדם לכרוך צעיף, אין זה נחשב ללבוש (ראה פסקי תשובות סי' שא הערה 294).

הלכות שבת פרק יט, הלכה יט: הַיּוֹצֵא בְּטָלִית מִקְפָּלֶת וּמְנַחֵת עַל כְּתָפוֹ, חַיֵּב. אֲבָל יוֹצֵא הוּא בְּסוּדָר שֶׁעַל כְּתָפוֹ.

האם במקום שאין בו עירוב מותר לצאת בשבת עם מגבת כרוכה על צווארו?

בהלכה זו מבואר שאסור לצאת בכגד שלא בדרך הלבשה המיוחדת לו ולכן אין לצאת בטלית מקופלת על כתפו כי אין הדרך בכך, ולפי זה לכאורה אסור גם לצאת במגבת כרוכה על צווארו כצעיף, שהרי אין דרכה בכך.

אמנם נפסק בשולחן ערוך (סי' שא, לה) שמותר לצאת בלבדים (בדים המשמשים ככרים וכסתות) בדרך לבישה, והרי אינם מיועדים לכך כלל!

ונראה מכך כי כל דבר שהוא מלבוש אין היתר לצאת בו שלא כדרך לבישתו, אף שלובשו כדרך מלבוש של בגד אחר,

'אין שבות במקדש'

יום חמישי כ' חשוון ה'תשע"ח

הגמרא?

ומבאר ה'צל"ח' (ביצה שם ד"ה קמ"ל):

כך נשנית הלכה זו – של הנחת רטיה על גבי מכה בשבת במקדש – במשנה (עירובין קב, א): "מחזירין רטיה במקדש, אבל לא במדינה (מחוץ למקדש)". ונשאלת השאלה: אם ההיתר הוא רק לכהן שעובד במקדש, כדי שלא ימנע מלעבוד, מדוע מחלקת המשנה בין מקדש למדינה, הרי אף במקדש מותר להחזיר את הרטיה רק לצורך העבודה, אלא מכאן נראה שבמדינה האיסור הוא מוחלט, וגם כשהסיר את הרטיה לצורך עבודה ורוצה להחזירה לאחר שכבר יצא מן המקדש – אסור, כי ההיתר הוא רק כשמתקיימים שני התנאים: א. לצורך העבודה. ב. במקדש, כי 'אין שבות במקדש'.

ודברי הרמב"ם בטעם ההיתר 'שאין שבות במקדש', הם כדברי המשנה שרק במקדש הותר להחזיר רטיה בשבת, ואמנם, ההיתר הוא בצירוף הטעם שלא ימנע מעבודה, אך הטעם העיקרי הוא כי 'אין שבות במקדש'.

הלכות שבת פרק כא, הלכה כז: וּמְנַחֵין רְטִיָּה עַל גְּבִי הַמִּכָּה לְכַתְחָלָהּ בְּמִקְדָּשׁ, שְׂאִין אִסוּר שְׁבוּת.

חכמים אסרו להניח בשבת רטיה (תחבושת ועליה משחה מרוחה) על גבי מכה מחשש שמא ימרח, כי הממרח רטיה בשבת חייב משום ממחק. ומכל-מקום התירו לכהן במקדש להחזיר רטיה שהסיר לצורך עבודה (כדי שלא תחצוץ בין ידו לעבודה), כי אם לא יתירו לו להחזירה, יימנע מלהסירה ולא יעבוד עבודתו (ביצה יא, ב. ורש"י שם).

והקשה ה'תוספות יו"ט' (עירובין פ"י מ"ג):

בגמרא (שם) מבואר שהתירו רק לכהן שהסיר את הרטיה לצורך עבודה, אבל אם הסיר שלא לצורך עבודה אסור להחזירה, ומשמע שאין זה משום ש'אין שבות במקדש', כי אם כן היה צריך להתיר זאת במקדש גם אם הסיר את הרטיה שלא לצורך עבודה. ומדוע כתב הרמב"ם כאן שטעם ההיתר להניח רטיה במקדש הוא "שאין איסור שבות במקדש", ולפי זה גם כהן שאינו עובד יהא מותר לו, היפך משמעות

יום שישי כ"א חשוון ה'תשע"ח

טלטול מוקצה לצורך מצוה

מוקצה (כגון שנחלשו ביו"ט) כדי לקיים מצות נטילת לולב "אפילו אין לו אחרת לצאת בה", כיון שהיא מוקצה "ואפילו במקום מצוה אסרו" (מגן אברהם א"ח סי' תנ"ה).

והנה, אסור לשחוט ביום טוב אם אין לו עפר מוכן לקיים מצות כיסוי הדם (א"ח סי' תצ"ד), ואם עבר ושחט מותר לו לכסות בעפר שאינו מוכן והוא מוקצה "מפני שמצות כיסוי שהיא מן התורה דוחה איסור טלטול מוקצה שאינו אלא מדבריהם" (שו"ע אדה"ז סי' תצ"א, ע"פ תוס' ביצה ח ע"א ועוד ראשונים).

ותמה ה'שער המלך': מה נשתנתה מצוות כיסוי הדם מכל המצוות האמורות לעיל שדוחה איסור מוקצה?

ותירץ:

בשאר המצוות לא התירו טלטול מוקצה כי יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה ב'שב ואל תעשה', אבל בכיסוי הדם, כיון שבשעת השחיטה נתחייב בכיסוי - אם נאמר שלא יכסה אחר השחיטה, נמצא שביטל את המצוה בידיים ולא ב'שב ואל תעשה'.

הלכות שבת פרק כד, הלכות יב - יג: אָסְרוּ חֲכָמִים לְמַלְטַל מְקַצָּת דְּרָרִים בְּשַׁבָּת, בְּדֶרֶךְ שְׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחַל... וְאָסְרוּ שְׁלֵא יְמַלְטַל אֱלָא בְּלִים תְּצַרִיךְ לָהּ.

האם מותר לטלטל מוקצה לצורך מצוה?

בהלכות חמץ ומצה (פ"ג ה"ח) כתב הרמב"ם: המוצא חמץ ביום טוב של פסח "כופה עליו כלי עד לערב ומבערו", כי אינו יכול לבערו ביום טוב כיון שהחמץ האסור בהנאה הוא מוקצה, "ואף על פי שאיסור טלטול המוקצה אינו אלא מדברי סופרים, וביעור חמץ... הוא מן התורה... מכל-מקום חכמים העמידו דבריהם במקום עשה ולא תעשה, שיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה" (ש"ע אדה"ז א"ח סי' תמו ס"ה).

וה'שער המלך' (הל' יו"ט פ"ב ה"ח) הביא את ההלכה "שופר של ראש השנה אין מפקחין עליו את הגל" (רי"ה לב, ב. ועיין בפירוש הר"ן שם), היינו שאסור לפנות גל של אבנים כדי לקחת את השופר, כי האבנים הם מוקצה ואפילו לצורך מצוות שופר לא התירו לטלטל מוקצה (ש"ע אדה"ז סי' תקפ"ו סכ"ג). וכך גם במצוות לולב - אין לטלטל לולב או ערבה של

שבת קודש כ"ב חשוון ה'תשע"ח

ברכת בשמים במוצאי שבת

"בכניסתו וביציאתו... וביציאתו בהבדלה", היינו שגם הבדלה, ולא רק קידוש, ענינה לזכור את יום השבת לקדשו ומטרתה 'המשכת' זכרון השבת גם לימי החול הבאים לאחריה.

ו'זכירת שבת וקידוש' צריכה להיות מתוך שמחה ולא כאשר נפשו דואבת, כפי שביאר רש"י בספר 'הפרדס' (ריש הלכות הבדלה), שעל ידי הרחת הבשמים "לא יתעצב אל ליבו בזוכרו ששת ימי המעשה, וכל זה תיקנו כדי שיהא זכרון שבת בלבו ויהא שמח אף בצאתו".

ולכן לא כתב הרמב"ם שהרחת בשמים במוצאי שבת היא כדי להשיב את הנפש הדואבת על יציאת ה'נשמה יתירה', אלא "מפני שהנפש דואבת ליציאת השבת" כי בכך מודגשת השייכות של ברכת הבשמים לחיוב הבדלה הקשורה ליציאת השבת, ולא רק ליציאת ה'נשמה יתירה'. כי ברכת הבשמים אינה באה רק לתקן את דאבון הנפש במוצאי שבת, אלא 'להמשיך' את פעולת השבת לימים הבאים, ולכן היא מהווה השלמה לזכירת שבת בהבדלה.

(לקוטי שיחות לא, עמ' 197)

הלכות שבת פרק כט, הלכה כט: וְלִמָּה מְבָרְכִין עַל הַבְּשָׂמִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת? מִפְּנֵי שֶׁהַנֶּפֶשׁ דּוֹאֶבֶת לְיִצְיַאת הַשַּׁבָּת, מְשַׁחֲחִין אוֹתָהּ וּמְיַשְׁבִּין אוֹתָהּ פְּרִיחַ מוֹב.

בגמרא (תענית כו, ב) נאמר: 'נשמה יתירה ניתנה בו באדם בערב שבת, במוצאי שבת נוטלין אותה ממנו, שנאמר 'שבת וינפש' - כיון ששבת וי אבדה נפש". וכתבו ראשונים (תוס' פסחים קב, ב, ד"ה כי, ועוד) שמטעם זה תקנו חכמים להריח בבשמים כל מוצאי שבת, כדי להשיב את הנפש הדואבת על איבוד ה'נשמה יתירה'.

אך מלשון הרמב"ם "מפני שהנפש דואבת ליציאת השבת" משמע שאין כוונתו לאיבוד הנשמה היתירה, אלא ליציאת השבת - וצריך להבין את משמעות השינוי.

כן יש להבין: בדרך כלל אין הרמב"ם כותב בספר 'היד' את טעמי ההלכות, ומדוע כתב כאן את הטעם לברכת בשמים במוצאי שבת?

התחילת הפרק (ה"א) כתב הרמב"ם שמצוות קידוש ביום השבת היא לזכור "זכירת שבת וקידוש", וצריך לזכרהו

איתא בילקוט שמעוני "שנה שמלך המשיח נגלה בו... מלך פרס מתגרה במלך ערבי... כל אומות העולם מתרעשים ומתבהלים" (כפי שרואים במוחש הבלבול דאומות העולם שלא יודעים מה לעשות, ומחפשים עצות שונות כו').

משיחת שבת-פרשת חיי שרה, ה'תנש"א

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ט"ז כ"ב מרחשון תשע"ח

ובספר הפרדס לרש"י כתוב: בשר מלוח הרבה, וגם ברמב"ם כתב יד התימנים חסרה המלה "דג". (13) דג מארץ ספרד שקליפתו רכה ומולחים אותו לאכילה. (14) מכיוון שאי אפשר לאכלם אם לא הודחו בחמין, נחשבת הדחתם כבישול, אבל דברים שאפשר לאכלם על ידי הדחה במים צוננים, יש אומרים שמותר להדיחם אף במים חמים.

- 13 ג. המפקיע¹⁵ את הביצה בכגד חם או בחול ובאבק
- 14 דרכים שהן חמים מפני השמש¹⁶, אף-על-פי
- 15 שנגזלת - פטור¹⁷; שתולדות חמה אינם כתולדות
- 16 האש¹⁸, אבל גזרו עליהן מפני תולדות האור. וכן
- 17 המבשל בחמי טבריה¹⁹ וכיצא בהם - פטור²⁰.
- 18 המבשל²¹ על האור דבר שהיה מבשל כל צרכו²²
- 19 או דבר שאינו צריך בשול כלל - פטור²³.

(15) מסכת שבת דף לה עמוד ב במשנה) המבקייע, שובר את הביצה. (16) שנתחממו בשמש. (17) מעונש, אבל אסור מדרבנן. (18) האסורות מן התורה. (19) מסכת שבת דף מ עמוד ב) המעיינות החמים שעל חוף ים כינרת על-יד טבריה. (20) שאין דרך בישול בכך לבשל בחמה או בתולדות חמה" (רש"י מסכת שבת דף לט עמוד א).

(21) משנה (מסכת שבת דף קמה עמוד ב). (22) דעת הרשב"א וכמה מהראשונים שאפילו לא נתבשל כל צרכו אין בו משום בישול, אם נתבשל "כמאכל בן דרוסאי" שהוא חצי בישולו לדעת רבינו ושליש בישולו לדעת רש"י (ראה למעלה בפרק ג). (23) משום שאין בישול אחר בישול; אבל בבישול דבר שנאפה או נצלה פעם, יש מחלוקת בין הראשונים, הסמ"ג סובר שיש בישול אחר אפייה וצלייה, וראיתו מהדין שאין אדם יוצא ידי חובת מצה בלילה הראשון של פסח במצה שנאפתה ואחר כך נתבשלה (רבינו בהלכות חמץ ומצה פרק ו הלכה ו), אבל המרדכי בשם ראבי"ה כתב שלענין שבת אין בישול אחר אפייה וצלייה (אורח חיים סימן שיח). ומותר לכתחילה, כמו שכתב רבינו (להלן פרק כ"ב הלכה ח): "דבר שנתבשל קודם השבת, אף על פי שהוא עכשיו צונן, מותר לשרותו בחמין בשבת".

- 20 ד. אָחַד²⁴ נִתֵּן אֶת הָאוֹר²⁵, וְאָחַד נִתֵּן אֶת הָעֵצִים,
- 21 וְאָחַד נִתֵּן אֶת הַקִּדְרָה²⁶, וְאָחַד נִתֵּן אֶת הַמֵּיִם,
- 22 וְאָחַד נִתֵּן אֶת הַבָּשָׂר, וְאָחַד נִתֵּן אֶת הַתְּבַלִּין, וְכֹא
- 23 אָחַד וְהֵגִיס²⁷ - כֻּלָּם חֲבִיבִים מִשּׁוּם מִבְּשָׁל; שֶׁכֵּל
- 24 הָעוֹשֶׂה דָבָר מִצְרָכֵי הַבְּשׂוּל, הָרִי זֶה מִבְּשָׁל. אָבֵל²⁸
- 25 אִם שִׁפַּת אָחַד אֶת הַקִּדְרָה תְּחַלֶּה, וְכֹא אַחַר וְנִתֵּן
- 26 אֶת הַמֵּיִם, וְכֹא אַחַר וְנִתֵּן אֶת הַבָּשָׂר, וְכֹא אַחַר
- 27 וְנִתֵּן אֶת הַתְּבַלִּין, וְכֹא אַחַר וְנִתֵּן אֶת הָאוֹר, וְכֹא
- 28 אַחַר וְנִתֵּן עֵצִים עַל הָאוֹר, וְכֹא אַחַר וְהֵגִיס -
- 29 שְׁנַיִם²⁹ הַאֲחֵרוֹנִים בְּלֶבֶד חֲבִיבִין מִשּׁוּם מִבְּשָׁל.

(24) תוספתא מסכת שבת פרק יב; מסכת ביצה דף לד. (25) כיוון שהביא את האש בתחילה, כל מה שנעשה אחר כך

יום ראשון ט"ז מרחשון ה'תשע"ח

הִלְכוֹת שַׁבַּת

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) כלל בו עשר מלאכות הנמנות שניות פרק שביעי [האופה, הגוזז, המלבן, המנפץ, הצובע, הטווה, העושה שני בתי גירין, המיסך, האורג והבוצע]. ודרך רבינו בהן כדרכו בראשונות.

- 1 א. הָאוֹפֶה² פְּגוּרָגֶרֶת³ - חֵיב. אָחַד הָאוֹפֶה אֶת
- 2 הַפֶּת, או הַמְּבַשֵּׁל אֶת הַמַּאֲכָל או אֶת הַסַּמָּנוֹן,
- 3 או הַמַּחְמֵם אֶת הַמֵּיִם - הַכֹּל עֲנִין אָחַד⁴ הוּא.
- 4 שְׁעוֹר הַמַּחְמֵם אֶת הַמֵּיִם - פְּדֵי לְרִחֵץ⁵ בְּהֵן
- 5 אֶבֶר קָטָן⁶. וְשְׁעוֹר מִבְּשָׁל סַמָּנוֹן⁷ - פְּדֵי שְׁיֵהוּ
- 6 רְאוּיִין לְדַבֵּר שְׁמִבְּשָׁלִין אוֹתָן לוֹ.

(2) מלאכת אפייה לא הייתה במשכן, כי אם מלאכת בישול סממנים (לצבע תכלת וארגמן ותולעת שני), ולפי זה בישול הוא אב מלאכה ואפייה היא תולדה (ירושלמי מסכת שבת פרק ז הלכה ב), מכיוון שרק מלאכה שהייתה במשכן נקראת אב (למעלה פרק ז הלכה א). אולם רבינו כתב כלשון המשנה (מסכת שבת דף עג עמוד א) שמנתה "אופה" בין אבות מלאכות ובגמרא מפורש: "תנא סידורא דפת נקט", התנא מנה את המלאכות החורש, הזורע, הטוחן וכו' עד אפיית הפת, המצוייה יותר מבישול סממנים (ה"ר"ן). (3) (תוספתא שבת פרק י) ושיעור גרוגרת, ראה למעלה פרק ח הלכה ג. (4) פעולה באמצעות כוח האש להרתוח או לשנות דבר מכמות שהיה, כגון להקשות דבר רך או לרכך דבר קשה. (5) סתם מחמם מים לרחיצה (פרי חדש). (6) אצבע קטנה של רגל קטן בן יומו כשיעור סיכה (להלן פרק י"ח הלכה ב - פרי חדש). (7) זהו השיעור באיכות, שיהיה ראוי לעשות מהם הצבע הדרוש (לחם משנה), אבל בכמות המים יש שיעור אחר: "כדי לצבוע בהם בגד קטן של פי סבכה" שמניחות הבנות על ראשיהן (רבינו בפרק י"ח הלכה ח והמקור בתוספתא שבת פרק י).

- 7 ב. הַנּוֹתֵן⁸ בִּיצָה בְּצַד הַמַּחֵם⁹ בְּשִׁבִיל שְׁתַּתְּלֵגְלָל¹⁰,
- 8 וְנִתְּלֵגְלָלָה - חֵיב; שְׁהַמְּבַשֵּׁל בְּתוֹלְדַת הָאוֹר -
- 9 מִמְּבַשֵּׁל בְּאוֹר עֲצָמָה. וְכֵן¹¹ הַמְּדִיחַ בְּחַמִּין דָּג
- 10 מְלִיחַ הִישָׁן¹² או קוֹלֵס הָאֶסְפַּנְיִין¹³, וְהוּא דָּג דֵּק
- 11 וְרַף בְּיוֹתֵר - הָרִי זֶה חֵיב; שְׁהַדְחִתָּן בְּחַמִּין זֶה
- 12 הוּא גְמָר¹⁴ בְּשׂוּלָן. וְכֵן כֹּל פְּיוּצָא בְּהֵן.

(8) משנה (מסכת שבת דף לח עמוד ב). (9) "שם הכלי שייחמו בו המים" (פירוש המשניות מסכת שבת פרק ג). (10) "תתערב, שתבשל קצת" (שם). (11) משנה (מסכת שבת דף קמה עמוד ב). (12) במשנה כתוב "מליח הישן" ופירשו רבינו ורש"י: "דג מליח שעברה עליו שנה משמלחו"

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אבר (עופרת) חייב משום מבשל" (מסכת יבמות דף ו עמוד ב). 42) כדי להתיכו הוא תולדת מבשל, אבל "המחמם את הברזל כדי לצרפו (לחממו) במים, הרי זה תולדת מבעיר" (רבינו להלן בפרק י"ב הלכה א). 43) (מסכת שבת דף עד עמוד ב). 44) שעווה. 45) כעין זפת. 46) חומר שריפה הנמצא באדמה. 47) אף על פי שהוא חוזר ומתקשה ואין הבישול ניכר בו (ר"ן). 48) (מסכת שבת דף עד עמוד ב) "האי מאן דשדא סיכתא לאתונא, חייב משום מבשל" ופירש בספר העיתים בשם הגאונים: "מבשל כלי אדמה דקין", אולם רש"י פירש: "השליך יתר של עץ רך לתנור החם לייבשו שיתקשה".

ז. הגוזז⁴⁹ צָמַר או שָׁעַר - בֵּין מִן הַבְּהֵמָה, בֵּין מִן הַחַיָּה⁵⁰, בֵּין מִן הַחִי, בֵּין מִן הַמֵּת, אֶפְלוּ מִן הַשְּׁלַח⁵¹ שְׁלָחָה - חָזַב. כִּמָּה שְׁעוּרוֹ? כְּדֵי לְטוֹת מִמֶּנּוּ חוּט שְׁאָרְפוּ כְּרֵחֵב הַסֵּיט⁵² כְּפּוּל. וְכִמָּה רֵחֵב הַסֵּיט? כְּדֵי לְמַתַּח מִן בְּהֵן⁵³ שֶׁל יָד עַד הָאֶצְבָּע הָרִאשׁוֹנָה כְּשִׁיפְתַּח בִּינְיָהֶן בְּכָל כַּחוֹ, וְהוּא קָרוֹב לְשֵׁנֵי שְׁלִישֵׁי זֵרֶת⁵⁴. הַתּוֹלֵשׁ כִּנָּף מִן הָעוֹף - הָרִי זֶה תּוֹלֵדֵת גּוֹזֵז⁵⁵. הַטּוֹהֵה אֶת הַצָּמֵר מִן הַחֵי - פְּטוּר; שְׂאִין דֶּרֶךְ גְּזִיזָה בְּכַף⁵⁶, וְאִין דֶּרֶךְ נִפּוּץ בְּכַף, וְאִין דֶּרֶךְ טוֹיָה בְּכַף.

49) (תוספתא מסכת שבת פרק ט). 50) בתוספתא כתוב: "ומן העופות". 51) העור הנפשט אחר השחיטה. והשמיענו שגם כך דרך גזיזה (חסדי דוד). 52) שם מידת האורך. 53) אגודל (מסכת שבת דף קה עמוד ב). 54) זרת האמורה בתורה (שמות פרק כח, עמוד טז), הוא חצי אמה של שישה טפחים (תוספתא כלים בבא מצינא פרק ו) שהוא שלושה טפחים, והטפח הוא ארבע אצבעות (להלן פרק י"ז הלכה ו) נמצא שהזרת היא י"ב אצבעות (עין רש"י מסכת שבת דף קו עמוד א). וזה לשון רבינו (בפירוש המשניות ערלה פרק ג משנה ב) על שיעור הסיט: "ונחזק אצלי זה הפירוש, מפני שהוא פירוש הקדמונים, והקדמון הוא יותר חכם בלשון מן האחרון". 55) (מסכת שבת דף עד עמוד ב). 56) (שם) ולמעלה אמר: "הגוזז צמר מן החי חייב" הרי שדרך גזיזה בכך? אולם כוונת רבינו שאין דרך גזיזה - לגזוז אחר הטויה.

ח. הַנוֹטֵל⁵⁷ צָפְרָנִיו או שְׁעָרוֹ או שְׁפָמוֹ או זָקְנוֹ - הָרִי זֶה תּוֹלֵדֵת גּוֹזֵז, וְחָיִב⁵⁸. וְהוּא, שְׁיִטֵּל בְּכָלִי; אֲבָל אִם נָטַלְן בְּיָדוֹ, בֵּין לוֹ בֵּין לְאַחֵר - פְּטוּר. וְכֵן הַחוֹתֵף⁵⁹ יִפְלֵת מִגּוּפוֹ, בֵּין בְּיַד בֵּין בְּכָלִי⁶⁰ - פְּטוּר, בֵּין לוֹ בֵּין לְאַחֵר. וּמִתָּר לַחֲתֵף יִפְלֵת⁶¹ בְּמִקְדָּשׁ בְּיָד⁶², אֲבָל לֹא בְּכָלִי⁶³. וְאִם הֵיטָה יִבְשָׁה - חוֹתֵף אֶף בְּכָלִי וְעוֹבֵד⁶⁴ עֲבוּדָה.

57) משנה (מסכת שבת דף צד עמוד ב) ורבינו פסק כחכמים שאינו חייב רק אם נטלן בכלי. 58) וזהו לדעת רבינו שפסק (בפרק א) כרבי יהודה: מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, אבל לדעת הראשונים הסוברים מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, גם כאן אינו חייב רק אם צריך לשער

מלאכת בישול היא וכולם חייבים (רש"י). 26) הראב"ד השיג כאן מדברי הגמרא (שם) שחייב השופת את הקדירה הוא רק בקדירה חדשה של חרס, המתחזקת על ידי ליבון, אבל בעל מגדל עוז ביאר כי הברייתא שלאחריה לא חילקה בין חדשה לישנה וכן פסק הר"ף שם. 27) בחש בכף הקדירה וסייע לבשל. 28) כשהבאת האש הייתה האחרונה, הקודמים לה פטורים. 29) אלה שעסקו מהבאת האש והלאה חייבים משום מבשל (כלשון רבינו) אבל המביא את האור חייב משום מבעיר ובכתב יד משנת קס"ב מובא במעשה רוקח, הנוסח: "שלושה האחרונים" ולפי זה המביא את האור חייב משום מבשל, ומורנו הרב יעקב בירב ביאר כי בחלוקה ראשונה עשו כולם בבת אחת ולכן כולם צורך בישול עשו, ובחלוקה השנייה עשו בזה אחר זה "ובא אחר ונתן" "ובא אחר והגיס" ולא נתחייבו בבישול רק האחרונים (כסף משנה).

ה. הַנִּיחַ³⁰ בְּשָׂר עַל גְּבֵי גְחָלִים: אִם נָצְלָה³¹ בּוּ כְּרוֹגְרָת, אֶפְלוּ³² בְּשָׂנִים וּשְׁלֵשָׁה מְקוֹמוֹת - חָיִב³³; לֹא נָצְלָה בּוּ כְּרוֹגְרָת, אֲבָל נִתְּבַשַׁל כָּלִי³⁴ חֲצִי³⁵ בְּשׂוֹל - חָיִב³⁶; וְנִתְּבַשַׁל חֲצִי בְּשׂוֹל מִצַּד אֶחָד - פְּטוּר, עַד שִׁיִּהְפֹּךְ בּוּ וְיִתְּבַשַׁל חֲצִי בְּשׂוֹל מִשְׁנֵי צַדֵּינִי. שְׂכַח³⁷ וְהִדְבִּיק פֶּת בְּתַנּוּר בְּשֶׁבֶת, וְנִזְכַּר³⁸ - מִתָּר³⁹ לֹא⁴⁰ לְרִדּוֹתָה קֵדָם שְׁתֵּאָפֶה וְיָבֹוא לְיָדֵי מְלֹאכָה.

30) (מסכת מנחות דף נו עמוד א). 31) צלייה גמורה. 32) לא נצלה במקום כשיעור גרוגרת, אלא בצירוף שניים או שלושה מקומות. 33) שדרך צלייה בכך. 34) כל החתיכה. 35) הנקרא בתלמוד: "כמאכל בן דרוסאי", ראש לשודדים נודדים שהיו רגילים לאכול מאכליהם בחצי בישולם. 36) שדרך בישול הוא למי שאין לו פנאי להמתין עד שיתבשל לגמרי. 37) (מסכת שבת דף ד עמוד א). 38) שהיום שבת, ואם ניחנו כך יאפה הפת ויתחייב אם בשוגג - חטאת, ואם במזיד - סקילה. 39) להוציא את הפת מן התנור, ואף שרדיית הפת איסור שבות הוא מדרבנן (רבינו להלן פרק כ"ב הלכה א), התירו לו חכמים לעבור על איסור דרבנן שלא יבוא לידי מלאכה האסורה מן התורה. 40) אבל לאדם אחר לא התירו לרדות את הפת מן התנור כדי שלא יבוא המדביק לידי איסור חטאת או סקילה, מטעם שאמרו (מסכת שבת דף ד עמוד א): "וכי אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חברך".

ו. הַמְתִּיף⁴¹ אֶחָד מִמֵּינֵי מִתְּכוֹת פֶּל שְׁהוּא, או הַמְּחַמֵּם⁴² אֶת הַמִּתְּכוֹת עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה גְחָלֵת - הָרִי זֶה תּוֹלֵדֵת מְבַשֵּׁל. וְכֵן⁴³ הַמְּמַסֵּס אֶת הַדוּנְגָא או אֶת הַחֵלֶב או אֶת הַזֵּפֶת וְהַכֹּפֶר⁴⁵ וְהַגְּפִרִית⁴⁶ וְכִיּוּצָא בְּהֵם - הָרִי זֶה תּוֹלֵדֵת מְבַשֵּׁל⁴⁷, וְחָיִב. וְכֵן הַמְּבַשֵּׁל פְּלִי אֲדָמָה⁴⁸ עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ חָרֶס - חָיִב מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל. כָּלִי שֶׁל דְּבָר: בֵּין שְׂרֵפָה גּוֹף קָשָׁה בְּאֵשׁ או שֶׁהִקְשָׁה גּוֹף רָךְ - הָרִי זֶה חָיִב מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל.

41) (תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק ז הלכה ב); "המתוך

- 17 פָּמוּ שֶׁהֵגְסָה מִצָּרְכֵי הַבְּשׂוּל. וְאִין סְחִיטָה בְּשַׁעֲרֵי⁷⁸.
- 18 וְהוּא הִדִּין לְעוֹר⁷⁹, שְׂאִין חִיבִין עַל סְחִיטָתוֹ.
- (74) תוספתא (שבת פרק י) המכבס והסוחט מלאכה אחת.
 (75) דיני סחיטה ראה להלן בפרק כב הלכה טו. (76) "אמר רבא זרק בגד למים - חייב" (מסכת זבחים דף צד עמוד ב).
 (77) מקרבת את הליבון, כמו שההגסה מקרבת את הבישול (מרכבת המשנה). (78) (מסכת שבת דף קכח עמוד ב) "שהוא קשה ואינו בולע" (רש"י). (79) (מסכת זבחים דף צד עמוד א).
- 19 יב. הַמְנַפֵּץ⁸⁰ אֶת הַצֶּמֶר אוֹ אֶת הַפֶּשֶׁתִּין אוֹ אֶת הַשְּׂנִי
 20 וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - חֵיב, וְכַמָּה שְׁעוֹרוֹ? פְּדִי⁸¹ לְטוֹת
 21 מִמֶּנּוּ חוּט אֶחָד אֲרָפוּ אֲרַבְעָה טַפְחִים. וְהַמְנַפֵּץ אֶת
 22 הַגִּידִים⁸² עַד שֶׁיִּשְׁעוּ פְּצֶמֶר פְּדִי לְטוֹת אוֹתָן - הֲרִי
 23 זֶה תּוֹלְדַת מְנַפֵּץ, וְחֵיב.
- (80) משנה (מסכת שבת דף קה עמוד ב) מפריד ומנער את הצמר ביד לנקותו מפסולת. (81) כמו למעלה בהלכה ז.
 (82) (תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק ז הלכה ב) ועיין מעשה רוקח.
- 24 יג. הַצּוֹבֵעַ⁸³ חוּט שְׂאֲרָכוֹ אֲרַבְעָה טַפְחִים, אוֹ דָּבָר
 25 שְׂאֲפָשֶׁר לְטוֹת מִמֶּנּוּ חוּט פְּזָה - חֵיב. וְאִין הַצּוֹבֵעַ
 26 חֵיב עַד שֶׁיִּהְיֶה צָבַע הַמִּתְקַיֵּם⁸⁴. אֲבָל צָבַע שְׂאִינוֹ
 27 מִתְקַיֵּם כָּלֵל, כְּגוֹן שֶׁהַעֲבִיר סָרַק⁸⁵ אוֹ שֶׁשָּׂרַר⁸⁶ עַל גַּבִּי
 28 בְּרֹזֶל אוֹ נַחֲשֵׁת וְצָבַעוּ - פְּטוּר⁸⁷; שֶׁהֲרִי אֵתָּה מְעַבְרִי
 29 לְשַׁעְתּוֹ, וְאִינוֹ צוֹבֵעַ כְּלוּם; וְכֵל שְׂאִין מְלֹאכְתּוֹ
 30 מִתְקַיֵּם בְּשֵׁבֶת - פְּטוּר.
- (83) משנה (מסכת שבת דף קה עמוד ב). (84) וכדברי רבינו (להלן פרק יא הלכה ט"ו) לעניין כותב: "אינו חייב עד שיכתוב בדבר הרושם ועומד... ויכתוב על דבר שמתקיים הכתב עליו" ומקורו בתוספתא (מסכת שבת פרק י"ב): "אינו חייב עד שיכתוב בדבר של קיימא על דבר של קיימא". והביא ב"מגיד משנה" ראייה שכן הדין גם בשאר מלאכות, ממשנה (מסכת שבת דף קב עמוד ב) "זה הכלל כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת בשבת - חייב", אבל הר"ן פירש משנה זו (וכן הרע"ב), שכל העושה מלאכה בשבת, שמקיימים אותה כמות שהיא ואין צורך להוסיף עליה, שמלאכתה נגמרה - חייב, ולדבריהם אין משם ראייה לדעת רבינו, ובעל "מגדל עוז" כתב שמקור הרמב"ם הוא מהגמרא (מסכת שבת דף צד עמוד ב): "וחכמים אוסרים (כוחלת) משום שבות" ואינה חייבת משום צובעת כיוון שצבע הכחל אינו מתקיים. (85) צבע זהוב. (86) צבע אדום-בהיר "ומשווח בששר" (ירמי' פרק כב פסוק יד).
 (87) ודעת הסמ"ג והיראים שכל צבע הרצוי לאדם, אף אם הוא רק לשעה, חייב עליו מן התורה, והביאו ראייה מדברי רב (מסכת שבת דף עה עמוד א): "שוחט משום מה חייב" - משום צובע" (כדם השחיטה), ואף שצבע הדם אינו מתקיים.
- 31 יד. הַעוֹשֶׂה עֵינִן הַצָּבַע - הֲרִי זֶה תּוֹלְדַת צוֹבֵעַ⁸⁸,
- או לצפורניים (תוספות מסכת שבת דף צד עמוד ב).
 (59) (משנה מסכת עירובין דף קג עמוד א). (60) שם במשנה כתוב: "ואם בכלי כאן וכאן (אף במקדש) אסור", "שאב מלאכה הוא הואיל ואינו משנה מהאופן שעושים בחול" (רש"י). והקשו ב"מגיד משנה" וב"מעשה רוקח" על הרמב"ם הפוטר בכלי, וב"צפנת פענח" להגאון מדווינסק כתב שבאמת פטור מגוזז כמו שכתב רבינו, ובעירובין חייבתו המשנה משום תיקון - שמתקן את האדם או הבהמה שלא יהיו בעלי מום וחייב משום מכה בפטיש (ראה להלן פרק י הלכה י"ז). (61) הוא מום עובר בכהן ואסור בעבודה, והבהמה שיש בה יבלת אסורה להקרבה. (62) כיוון שאיסורו מדרבנן, "ואין שבות במקדש כלל" (רבינו הלכות קרבן פסח פרק א הלכה ט"ז). (63) שמלאכה גמורה היא האסורה אף במקדש. (64) בדפוס ויניציא חסרה המלה "עבודה". וכתב במעשה רוקח שכוונת רבינו שלא נאמר כיוון שבין השמשות לא היה ראוי לעבודה מסיבת היבלת, לא יוכל לעבוד כל השבת, אלא כיוון שהסיר היבלת מותר לו לעבוד, מכיוון שהייתה יבשה ונפרכת, חשובה כמסולקת מקודם.
- ט. הַנוֹטֵל שְׁעוֹר⁶⁵ בְּכָלִי, כְּמָה יִטַל וְיִהְיֶה חֵיב? שְׂתִי
 2 שְׁעוֹת. וְאִם לָקַט לְבָנוֹת מִתּוֹךְ שְׁחֵרוֹת, אֲפָלוּ
 3 אֶחָת⁶⁶ - חֵיב⁶⁷. צִפְרִין שֶׁפָּרְשָׁה רַבָּה וְצִיִּצִין⁶⁸ שֶׁל עוֹר
 4 שֶׁפָּרְשׂוּ רַבָּן⁶⁹; אִם פָּרְשׂוּ כְּלָפִי מַעֲלָה וּמַצְעָרוֹת
 5 אוֹתוֹ - מִתֵּר לְטַל אוֹתָן בְּיָדוֹ⁷⁰, אֲבָל לֹא בְּכָלִי; וְאִם
 6 נִטְלָן בְּכָלִי - פְּטוּר; וְאִם אֵינָן מַצְעָרוֹת אוֹתוֹ - אֲפָלוּ
 7 בְּיָד אֲסוּר. וְאִם לֹא פָּרְשׂוּ רַבָּן, אֲפָלוּ מַצְעָרוֹת אוֹתוֹ
 8 - אֲסוּר לְנִטְלָן בְּיָדוֹ; וְאִם נִטְלָן בְּכָלִי - חֵיב.
- (65) (מסכת שבת דף צד עמוד ב). (66) שהוא עושה כן כדי שלא יהא נראה כזקן ומקפיד אפילו על אחת (רש"י).
 (67) ואף בחול אסור משום "ולא ילבש גבר שמלת אשה" (דברים פרק כב פסוק ה), שדרך הנשים להקפיד על זה (רבינו בהלכות עבודת כוכבים פרק י"ב הלכה י).
 (68) כעין רצועות דקות הפורשות מעור האצבע סביב הציפורן (רש"י מסכת שבת דף צד עמוד ב). (69) שאז הן קרובות להינתק וכאילו נתלשו כבר. (70) משום צערו לא אסרו חכמים ליטול ביד. ולא גזרו שמה יעשה כן בכלי שמכיוון שפירשו רובן - גם בכלי אינו אסור אלא מדרבנן.
- י. הַמְּלַבֵּן⁷¹ אֶת הַצֶּמֶר אוֹ אֶת הַפֶּשֶׁתִּין אוֹ אֶת הַשְּׂנִי⁷²
 10 וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בֵּהֶן מִמָּה שֶׁדִּרְבָּן הִתְלַבֵּן - חֵיב.
 11 וְכַמָּה שְׁעוֹרוֹ? פְּדִי לְטוֹת מִמֶּנּוּ חוּט אֶחָד אֲרָפוּ
 12 כְּמֵלֵא רַחֵב הַסִּיט⁷³ כְּפוּל, שֶׁהוּא אַרְךְ אֲרַבְעָה
 13 טַפְחִים.
- (71) משנה (מסכת שבת דף קו עמוד א) המכבס את הצמר אחרי הגזיזה שיהיה לבן. (72) שמלבנים אותו תחילה לפני צביעתו לאדום. (73) מבואר למעלה בהלכה ז.
- יא. הַמְּכַבֵּס בְּגָדִים - הֲרִי הוּא תּוֹלְדַת מְלַבֵּן⁷⁴, וְחֵיב.
 15 וְהַסּוֹחֵט⁷⁵ אֶת הַכֶּגֶד עַד שֶׁיּוֹצֵיא הַמַּיִם⁷⁶ שָׁבוּ - הֲרִי
 16 זֶה מְכַבֵּס, וְחֵיב; שֶׁהַסְּחִיטָה מִצָּרְכֵי⁷⁷ כְּבוֹס הִיא,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 וְחֵיב. בַּיָּצֵד? פְּגוֹן שֶׁנֶּתַן קִנְיָנוֹתָם⁸⁹ לְתוֹךְ מִי
- 2 עֲפָצָא⁹⁰, שֶׁנַּעֲשֶׂה הַכֹּל שָׁחַר; אוֹ שֶׁנֶּתַן אֶסְטִיִּים⁹¹
- 3 לְתוֹךְ מִי פְרָכָם⁹², שֶׁנַּעֲשֶׂה הַכֹּל יָרֵק. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא
- 4 בְּזֵה. וְכִמְהָ שְׁעוּרוֹ? פְּדֵי לְצַבֵּעַ בּוֹ חוּט שֶׁאָרְכּוֹ
- 5 אַרְבָּעָה טְפָחִים.
- 18 יז. דִּרְךָ¹⁰² הָאוֹרְגִין: שְׁמוֹתֵיהֶן הַחוּטִין תְּחִלָּה בְּאֶרֶץ
- 19 הִירְיָעָה וּבְרַחֲבָהּ, וְשָׂנִים אוֹחֲזִין זֶה מִפְּאֵן וְזֶה מִפְּאֵן,
- 20 וְאֶחָד שׁוֹבֵט בְּשִׁבְט¹⁰³ עַל הַחוּטִין וּמְתַקֵּן אוֹתָן זֶה
- 21 בְּצַד זֶה עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה כְּלָה שְׁתִּי¹⁰⁴ בְּלֹא עֵרֵב¹⁰⁵.
- 22 וּמְתִיחַת הַחוּטִין כְּדֶרֶךְ הָאוֹרְגִין, הִיא הַנְּסַכַּת
- 23 הַמְּסַכֶּת¹⁰⁶. וְזֶה הַמּוֹתֵחַ נִקְרָא מִסָּף. וּכְשֶׁפּוֹפְלִין
- 24 אוֹתָהּ וּמְתַחִיל לְהַכְנִיֵס הַשְּׁתִי בְּעֵרֵב - נִקְרָא אוֹרְגֵי.
- (מסכת שבת דף עג עמוד א ודף עה עמוד ב.)
- 102 (מסכת שבת דף עג עמוד א ודף עה עמוד ב.)
- 103 חובט ומותח את חוטי השתי של האריג שלא יסתככו
- בתנועותיהם למעלה ולמטה. 104 חוטי האורך שבאריג
- הם חוטי היסוד שבהם מכניסים את הערב. 105 חוטי
- הרוחב שבאריג. 106 מתיחת חוטי השתי כדי להכניס את
- חוטי הערב.
- 25 יח. הַמְּסוֹךְ¹⁰⁷ - חֵיב. וְהוּא מְלֹאכָה מְאֻבּוֹת מְלֹאכּוֹת.
- 26 וְהַשׁוֹבֵט עַל הַחוּטִין עַד שֶׁיִּפְרָקוּ וַיִּתְקַנְּם - הָרִי זֶה
- 27 תּוֹלְדַת מִסָּף. וְכִמְהָ שְׁעוּרוֹ? מִשְׁתִּיקָן רַחֵב שְׁתִּי
- 28 אֲצַבְעוֹת. וְכֵן הָאוֹרְגֵי¹⁰⁸ שְׁנֵי חוּטִין בְּרַחֵב שְׁתִּי
- 29 אֲצַבְעוֹת - חֵיב. בֵּין שְׁאָרְגָן בְּתַחֲלָה, בֵּין שְׁהִיָּה
- 30 מִקְצֵת הַבְּגָד אָרוּג וְאָרְגַּ עַל הָאָרוּג - שְׁעוּרוֹ שְׁנֵי
- 31 חוּטִין. וְאִם אָרְגַּ חוּט אֶחָד¹⁰⁹ וְהַשְּׁלִים בּוֹ הַבְּגָד -
- 32 חֵיב. אָרְגַּ בְּשִׁפְתָּ¹¹⁰ הִירְיָעָה שְׁנֵי חוּטִין בְּרַחֵב שְׁלִשָּׁה
- 33 בְּתֵי נִירִין - חֵיב. הֵא לְמָה זֶה דּוּמָה? לְאוֹרְגֵי
- 34 צִלְצוּלִים¹¹¹ קָטָן בְּרַחֵב שְׁלִשָּׁה בְּתֵי נִירִין.
- (מסכת שבת דף עה עמוד ב.) 107 במשנה (מסכת
- שבת דף קה עמוד א): "רבי אליעזר אומר, האורג שלושה
- חוטין בתחילה, ואחת על האריג - חייב (כלומר: בארג
- שנארגו בו הרבה חוטים מקודם, ויש לו כבר שם אריג, גם
- בחוט אחד חייב). וחכמים אומרים בין בתחילה בין בסוף
- שיעורו שני חוטין." ו"בסוף" אין הכוונה "בסוף" ממש
- אלא בהמשך האריג, כמבואר להלן. 109 (מסכת שבת
- דף קד עמוד ב.) 110 (מסכת שבת דף קה עמוד א.)
- 111 הגורה.
- 35 יט. הַמְּדַקְדָּק¹¹² אֶת הַחוּטִין וּמִפְרִידֵן בְּעֵת הָאֲרִיגָה
- 36 - הָרִי זֶה תּוֹלְדַת אוֹרְגֵי. וְכֵן הַקּוֹלֵעַ¹¹³ אֶת הַנִּימִין -
- 37 הָרִי זֶה תּוֹלְדַת אוֹרְגֵי. וְשְׁעוּרוֹ - מִשְׁעִיעֲשֶׂה קְלִיעָה
- 38 בְּאֶרֶךְ שְׁתִּי אֲצַבְעוֹת.
- (מסכת שבת דף צז עמוד ב) 112 "משווה האריגה, כשיש
- שני חוטים כרוכים זה עם זה משווה אותם במחט" (רש"י).
- 113 תלמוד ירושלמי (מסכת שבת פרק י הלכה ז) בשם רבי
- יוחנן: "הקולע שלוש נימין באדם - חייב משום אריג" וזהו
- בבגד, אבל בשער אין דרך אריגה (תוספות במסכת שבת דף
- צד עמוד ב).
- 6 טו. הַטּוֹוָה⁹³ אַרְךָ אַרְבָּעָה טְפָחִים מִפְּלֵ דְבַר הַנְּטוּהָ
- 7 - חֵיב. אֶחָד הַטּוֹוָה אֶת הַצִּמְרָא אוֹ אֶת הַפְּשֵׁתָן אוֹ
- 8 אֶת הַנּוֹצָה אוֹ אֶת הַשְּׁעָר אוֹ אֶת הַגִּידִין וְכֵן כָּל
- 9 פִּיּוּצָא בָּהֶן. הַעוֹשֶׂה אֶת הַלְבָד⁹⁴ - הָרִי זֶה תּוֹלְדַת
- 10 טוֹוָה, וְחֵיב. וְהוּא, שֶׁיִּלְבַּד דְּבַר שֶׁאֵפְשֵׁר לְטוֹוֹת
- 11 מִמֶּנּוּ חוּט אַרְךָ אַרְבָּעָה טְפָחִים בְּעֵבֵי בִּינוּנֵי.
- (משנה מסכת שבת דף קה עמוד ב.) 93 צמר טרוף
- וכבוש בלתי ארוג; הראב"ד משיג כאן: "כי מלאכת עשיית
- הלבד אינה דומה לטווייה לפי שהוא לוקח צמר מלובן
- ומנופץ, ושוטחו על גבי בגד, ונותן מוך על מוך עד שנעשה
- עבה, ומטפוחו במים, וכורכו עם הבגד ומהדקו עד
- שמתחבר ומתקשה ונעשה הלבד ונראה יותר שהוא כמגבן
- תולדת בונה"; אבל ב"מעשה רוקח" העלה שמלאכת עשיית
- הלבד דומה למלאכת הטווייה, שהוא מקבץ את החלקים
- הנפרדים מן הצמר או הפשתים ומחברם יחד - תולדת
- הטויה.
- 12 טז. הַעוֹשֶׂה⁹⁵ שְׁנֵי בְּתֵי נִירִין⁹⁶ - חֵיב. הַעוֹשֶׂה נֶפֶחַ⁹⁷
- 13 אוֹ פְּכָרָה⁹⁸, אוֹ סַל אוֹ סְבָכָה⁹⁹, אוֹ שְׁסָרְגַּ מְטָה
- 14 בְּחֻבְלִים¹⁰⁰ - הָרִי זֶה תּוֹלְדַת עוֹשֶׂה נִירִין¹⁰¹;
- 15 וּמִשְׁעִיעֲשֶׂה שְׁנֵי בְּתֵים בְּאֶחָד מִפְּלֵ אֱלוֹ - חֵיב. וְכֵן כָּל
- 16 הַעוֹשֶׂה שְׁנֵי בְּתֵי נִירִין בְּדָבָר שְׁעוֹשִׂין אוֹתוֹ בְּתֵים
- 17 בְּתֵים פְּגוֹן אֱלוֹ - חֵיב.
- (מסכת שבת דף קה עמוד ב.) 95 המכניס חוטי
- השתי בנירין (המכון של הקנים להעלאת חוטי השתי
- והורדתם נקרא בשם נירים), שיעלה אחד וירד השני, כדי
- להכניס חוטי הערב בשתי. 97 רשת עשויה נקבים
- קטנים, לנפות הקמה ולנקותו מן הסובין והפסולת.
- 98 נקביה גדולים משל הנפה. 99 מכסה על הראש,
- עשוי מעשה רשת. 100 או בתבן ובכל דבר.
- 101 שבכל הנזכרים נפה וכברה וכו' הוא מותח בראשונה
- את חוטי האורך - "השתי" ואחר כך הוא קולע בהם את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 שכל אלו אין דרכו להתירם, ורוצה שיתקיימו כן לעולם, אבל הקשרים אינם מעשה אומן.
 ג. קושרת¹¹ אשה מפתחי החלוק, אף-על-פי שיש לו שני פתחים¹²; וחוטיו סבכה¹³, אף-על-פי שהוא רפוי¹⁴ בראשה; ורצועות מנעל וסנדל, שקושרין אותן על הרגל בשעת מלבוש¹⁵; ונודות יין ושמן, אף-על-פי שיש לו שתי אזנים¹⁶; וקדרה של בשר¹⁷, אף-על-פי שיכולה להוציא הבשר ולא תתיר הקשר. וקושרין דלי במשיחה¹⁸ או באבנט וכיוצא בו¹⁹, אבל לא בחבל. וקושרין לפני הבהמה או בגולה בשביל שלא תצא, אף-על-פי שיש לה שני אפרות²⁰. וחבל²¹ שהיה קשור בפרה²², קושרין באבוס²³; הנה קשור באבוס, קושרו בפרה. אבל לא יביא חבל מתוך ביתו ויקשר בפרה ובאבוס²⁴. ואם היה חבל גרדי²⁵ שמתר לטלטלו²⁶ - הרי זה מביא וקושר בפרה ובאבוס. מפני שקל אלו הקשרים מעשה הדיוט הן ואינן של קיימא, אלא פעם קושר ופעם מתיר, ולפיכך מתר לקשר אותן לכתחלה. חותלות²⁷ של תמרים ושל גרוגרות - מתיר²⁸ ומפקיע²⁹ וחותף³⁰, ונטל ואוכל.

11 משנה, שבת קיא, ב. 12 שקושרת שפת חלוקה שבימין לכתף שמאל, ושבשמאל בכתף ימין, ואף שיכולה לפשוט בדוחק בלי התרת הקשר, מותר - משום שדרכה להתיר הקשר בכל יום (רש"י). 13 מסכה על הראש, עשוי מעשי רשת. 14 ויכולה להסירה משם בלא התרת הקשר, בכל זאת מותר לה לקשרה, שאשה חסה על שערותיה ותתיר הקשר לפני ההסרה (גמרא, שם). 15 שאלו בוודאי אינם קשר של קיימא, ולא קשר אומן (שם). 16 ויכול להוציא היין בדוחק בהתרת קשר אחד, אין אומרים שהקשר השני יסאר לעולם קשר של קיימא (שם). 17 "דרכם היה לעשות בצד הקדרות נקב כמין דד להוציא ממנו המרק והבשר, וקושרים על פי הקדירה בגד כדי שלא יכנסו בה נמלים, ועל ידי הדחק יכול להוציא כל מה שבקדירה מהדד, ואף-על-פי-כן אין הקשר שעל פי הקדירה קשר של קיימא" (מעשה רוקח). 18 חבל דק של פשתים וכדומה. 19 בכל דבר שאינו מבטלו אלא מתירו לאחר שימוש. 20 קשרים. יש שקושרים שני חבלים ברוחב הפתח זה למעלה מזה, ובעת שמוציאים את הבהמה - מתירים את החבל התחתון והיא יכולה לצאת בדוחק, ואין חוששים שמא ישאיר את הקשר השני לתמיד (מעשה רוקח). 21 שבת קיג, א. 22 שבוודאי יתיר אותו הקשר. 23 בלי שנותנים בו מספוא לבהמה. 24 שאנו חוששים שקשר אחד יסאר קיים. 25 אורג. 26 עיקר ההיתר הוא מפני שאינו מבטל החבל ואינו קשר של קיימא, אלא שאם היה אסור בטלטול, לא היה אפשר להביא ולקשור מצד אסור טלטול. 27 שבת קמו, א. סלים עשויים מכפות תמרים, ומניחים בתוכם תמרים רעים שיתבשלו (רש"י). 28 ביד, אם הכיסוי קשור בחבל. 29 סותר שרשרות החבל בכלי (רש"י). 30 בכלי.

כ. הוצע¹¹⁴ שני חוטין - חיב. ובוצע הוא המפריש את הארוג. בין שהוציא הערב מן השתי או שהעביר השתי מעל הערב - הרי זה בוצע וחיב. והוא, שלא יהא מקלקל¹¹⁵, אלא יתפון לתמן. פדרף שעושין אלו שמאחין¹¹⁶ את הבגדים הקלים ביותר, שבוצעין ואחר כך מאחין, וחוזרין ואורגין חוטין שבוצעו, עד שיעשו שני הבגדים או שני הקרעים אחד. והפותר¹¹⁷ את הקליעה לתמן - הרי זה תולדת בוצע. ושעורו - כשעור הבוצע.

114 (מסכת שבת דף עג עמוד א), הראב"ד כתב: "זה הפירוש נוטה לקרוע על מנת לתפור, וכבר הוא שנוי במשנה ואנו מקובלים, בוצע כמו פוצע, והוא לשון חתוך, שחותך ב' חוטים שאחר שהשלים אריגתו, חותך את הארוג מן המשייר שבמסכת, ואם חתך ממנו שני חוטים, חייב בחתיכה זו." 115 ראה למעלה פרק א הלכה יז. 116 תופרים ומחברים. 117 (מסכת שבת דף קה עמוד א).

פָּרָק עֵשְׂרִי

1 כלל בו ביאור ה' מלאכות הנמנות שלישיות פרק ז [הקושר, המתיר, התופר, הקורע, הבונה, הסותר, המכה בפטיש והצד].

א. הקושר² קשר של קיימא³ והוא מעשה אמן⁴ - חיב. פגון: קשר הגמלי⁵ וקשר הספנין⁶, וקשרי רצועות מנעל וסנדל שקושרין הרצוענין בשעת עשייתן, וכן כל פיוצא בזה. אבל הקושר קשר של קיימא ואינו מעשה אמן - פטור⁷. וקשר שאינו של קיימא ואינו מעשה אמן - מתר לקשרו לכתחלה.

2 משנה, שבת קיא, ב. 3 העומד להתקיים כל זמן קיום החפץ. 4 שהוא קשר חזק ואמין כקשרי האומנים. 5 נוקבים לגמל בחטמו, וקושרים בחבל בטבעת שבנוקב קשר של קיימא. 6 קשר חזק של חברי הספינה אל התורן. 7 זוהי דעת רבינו. אבל שיטת רש"י, הרא"ש וה'טור' היא, שכל קשר של קיימא אפילו הוא מעשה הדיוט - חייב. 8 בגמרא מובא: "כגון של בני מחוזא", ופירש רש"י: "שהם רחבי לבב, ומקפידים על לבושיהם ונעליהם להיות מכוונים, וקושרים אותו בדוחק, וצריך להתירו ערבית", אבל ב'מרדכי' הביא בשם רבינו פורת, שכל קשר העשוי להתירו בתוך שבעה ימים, הוא קשר שאינו של קיימא ומותר לכתחלה.

ב. פיצד⁹? נפסקה לו רצועה וקשרה, נפסק החבל וקשרו, או שקשר חבל בדלי, או שקשר רסן בהמה¹⁰ - הרי זה פטור. וכן כל פיוצא באלו הקשרים, שהן מעשה הדיוט וכל אדם קושר אותן לקיימא. וכל קשר שאינו של קיימא, אם קשרו קשר אמן - הרי זה אסור.

9 מה נקרא קשר של קיימא שאינו מעשה אומן?

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ד. פל³¹ שְׂרָאוֹי לְמַאֲכַל פְּהֶמָה - מִתֵּר לְקֶשֶׁר אוֹתוֹ
2 בְּשִׁבְתָּ. לְפִיכֶךָ, אִם נִפְסְקָה רְצוּעַת סַנְדְּלוֹ בְּכַרְמְלִית³²
3 - נוֹטְלָ³³ גְּמִי³⁴ לַח הָרָאוֹי לְמַאֲכַל פְּהֶמָה, וְכוֹרֶךְ
4 עָלָיו, וְקוֹשֵׁר הַגְּמִי. נִשְׁמָטָה³⁵ לוֹ רְצוּעַת מְנַעַל
5 וְסַנְדְּלוֹ, אוֹ שֶׁנִּשְׁמַט רַב הַרְגֵּל - מִתֵּר³⁶ לְהַחֲזִיר
6 הָרְצוּעוֹת לְמִקְוָמָן, וּבִלְבָד שְׁלֵא יִקְשֹׁר.
- 31 שבת קיב, א. (32 מקום שאסור להוציא אליו בשבת מדרבנן, שאינו לא כרשות היחיד ולא כרשות הרבים (להלן פי"ד ה"ד). (33 בגמרא נאמר כי ההיתר הוא רק בכרמלית, שאם יניחנו שם עד אחר השבת יאבד סנדלו, אבל בחצר הנשמרת אסור לקשור את הסנדל, אולם בנוסח כתי"י (מעשה רוקח) חסרה תיבת "ככרמלית", ונראה שדעת רבינו להתיר גם בחצר "כי גנאי הוא לאדם לילך בלא מנעל, והתירו לקשרו משום כבוד הבריות" (מגן אברהם סי' שח). (34 סוף, צמח שעושים ממנו חבלים לקשירה. (35 תוספתא שבת פי"ג. (36 מנעלים שלהם היו עשויים פרקים ומחוברים על ידי רצועות שמהדק אותן ומרחיבן לפי הצורך, וכשנשמט חלק המנעל שעל רוב הרגל ממקומו, מחזיר ומהדק את המנעל על ידי הרצועות (אליה רבה סי' שיז).
- 7 ה. הַעֲנִיבָה³⁷ - מִתֵּר³⁸, לְפִי שְׂאֵינָה מִתְחַלֶּפֶת
8 בְּקִשְׁיָרָה. לְפִיכֶךָ, הַחֶבֶל שֶׁנִּפְסַק - מְקַבֵּץ שְׁנֵי
9 קְצוֹתָיו, וְכוֹרֶךְ עָלָיו מְשִׁיחָה, וְעוֹבֵב עֲנִיבָה.
- 37 שבת קיג, א. קשר רופף בלי הדק, שקל להתירו. (38 אפילו מהדקה יפה ודעתו שתתקיים כך תמיד (משנה ברורה סי' שיז).
- 10 ו. מִתֵּר³⁹ לְקֶשֶׁר קֶשֶׁר שְׂאֵינֹו שֶׁל הַנְּזָמָ לְדָבָר
11 מְצוּהָ⁴⁰, כְּגוֹן שִׁיקְשֹׁר לְמִדֵּד שְׁעוֹר מִשְׁעוֹרֵי הַתּוֹרָה.
12 נִימַת כְּנֹור שֶׁנִּפְסַק⁴¹ - קוֹשְׁרֵי⁴² אוֹתָהּ⁴³ בְּמִקְדָּשׁ,
13 אֲבָל לֹא בְּמִדְיָנָה⁴⁴. וְלֹא יִקְשֹׁר נִימָא לְכַתְּחִלָּה⁴⁵
14 אֶפְלוּ בְּמִקְדָּשׁ.
- 39 משנה, שבת פכ"ד מ"ה: "מעשה בימי אביו של רבי צדוק, ובימי אבא שאול בן בטנית, שפקקו את המאור (החלון) בטפיח (כלי חרס) וקשרו את המקידה (כלי שתייה) בגמיי, לידע אם יש בגיגית (כד גדול) פותח טפח (ומביאה את הטומאה אל הבית), ומדבריהם למדנו: שפוקקין ומורדין וקושרין בשבת (מדירה וקשירה של מצוה). (40 אם הקשר הוא מעשה אומן שאסור מדרבנן - התירו לצורך מצוה, שאם הוא מעשה הדיוט ואינו של קיימא מותר לכתחילה, ובנוסח אחר: "מותר לקשור קשר של קיימא", והכוונה אם אינו מעשה אומן (רמ"ע מפאנו). (41 מיתר הכינור שנפסק בשבת, ולא יוכלו הלויים להמשיך בשיר שלהם. (42 משנה, עירובין קב, ב. (43 כי מכשירי קרבן דוחים את השבת. (44 מחוץ למקדש. (45 אם נפסק מערב שבת, כי מכשירי מצוה שאפשר לעשותם מערב שבת אין דוחים את השבת (רע"ב).
- 15 ז. כָּל קֶשֶׁר⁴⁶ שֶׁחֲבִיבֵין⁴⁷ עַל קֶשֶׁרוֹ, כֶּךָ חֲבִיבֵין עַל
- 16 הִתְרוּ. וְכָל קֶשֶׁר שֶׁהַקּוֹשֵׁר אוֹתוֹ פִּטוֹר, כֶּךָ הַמִּתֵּיר
17 אוֹתוֹ פִּטוֹר. וְכָל קֶשֶׁר⁴⁸ שֶׁמִּתֵּר לְקֶשֶׁרוֹ, כֶּךָ מִתֵּר
18 לְהִתְרוֹ.
- 46 משנה, שבת קיא, ב: "כשם שהוא חייב על קישורו, כך הוא חייב על היתרו". (47 ב'תוספות' (שבת עג.) כתבו בשם רבינו חננאל, שאינו חייב במתיר אלא על מנת לקשור במקומו קשר של קיימא, כמו שאינו חייב בפותר אלא על מנת לבנות (להלן ה' טו) וכן דעת הרא"ש; ומדברי רבינו יוצא שלא כדעת ר"ח, שהרי אומר: "כך חייבין על היתרו", כלומר: כמו שקושר חייב בפעולה אחת, כן המתיר (מעשה רוקח). (48 כמבואר בהלכה א.
- 19 ח. הַפּוֹתֵל⁴⁹ חֲבָלִים מִן הַהוֹצִיָּן⁵⁰ וּמִן הַחֲלֶף⁵¹, אוֹ
20 מִחוּטֵי צֶמֶר אוֹ מִחוּטֵי פֶשֶׁתָּן אוֹ חוּטֵי שְׁעָר וְכוּיָצָא
21 בִּהְיָ - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת קוֹשֵׁר, וְחֵיב. וְשְׁעוֹרוֹ - פְּדִי
22 שְׁיַעֲמֵד הַחֶבֶל בְּפִתְלָתוֹ בְּלֹא קִשְׁיָרָה, שֶׁנִּמְצָאת
23 מִלְּאֲכָתוֹ מִתְקַיֵּמָת. וְכֵן הַמְּפִירֵד אֶת הַפִּתִּיל - הָרִי זֶה
24 תּוֹלְדֵת מִתֵּיר, וְחֵיב. וְהוּא, שְׁלֵא יִתְפַּוֵּן לְזַלְזָל⁵²
25 בְּלְבָד. וְשְׁעוֹרוֹ - כְּשְׁעוֹר הַפּוֹתֵל.
- 49 "ירושלמי" שבת פט"ו ה"א. שוור. (50 עלה ענף התמר. (51 צמח עשב ארוך כעין פתיל שעושים ממנו מחצלאות. (52 שהוא פטור (למעלה פ"א הי"ז).
- 26 ט. הַתּוֹפֵר⁵³ שְׁתֵּי תְּפִירוֹת - חֵיב. וְהוּא⁵⁴, שֶׁקֶשֶׁר⁵⁵
27 רֵאשֵׁי הַחוּט מְכַאֵן וּמְכַאֵן, פְּדִי שֶׁתַּעֲמֵד הַתְּפִירָה
28 וְלֹא תִשְׁמַט. אֲבָל אִם תִּפֹּר יָתֵר עַל שְׁתֵּי תְּפִירוֹת,
29 אֶף-עַל-פִּי שְׁלֵא קֶשֶׁר - חֵיב, שֶׁהָרִי מִתְקַיֵּמָת
30 הַתְּפִירָה. וְהַמּוֹתֵחַ⁵⁶ חוּט שֶׁל תְּפִירָה בְּשִׁבְתָּ - חֵיב,
31 מְפִינֵי שֶׁהוּא מְצַרְכֵי הַתְּפִירָה.
- 53 משנה, שבת עג, א. (54 בגמרא (שם ע"ד) הקשו: "והא לא קיימא (והרי התפירה אינה מתקיימת, וכל מלאכה שאינה מתקיימת פטור)? אמר רבי יוחנן: והוא שקשרן (כגון שקשר שני ראשי החוטים). (55 ב'ירושלמי' (שבת פ"א ה"ב) מובא שחייב שתיים, משום תופר ומשום קושר; אבל לדעת רבינו (בהלכה א) שאינו חייב רק על קשר אומן, יש לומר שכאן הכוונה לקשר של הדיוט, ולכן אינו חייב רק משום תופר (קובץ). (56 שבת עה, א.
- 32 י. הַקּוֹרֵעַ⁵⁷ כְּדִי⁵⁸ לְתַפֵּר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת עַל מְנַת לְתַפֵּר
33 שְׁתֵּי תְּפִירוֹת - חֵיב. אֲבָל הַקּוֹרֵעַ לְהַפְסִידָה -
34 פִּטוֹר⁵⁹, מְפִינֵי שֶׁהוּא מְקַלְקֵל. הַקּוֹרֵעַ בְּחִמְתּוֹ⁶⁰ אוֹ
35 עַל מַת⁶¹ שֶׁהוּא חֵיב לְקָרַע עָלָיו - חֵיב, מְפִינֵי⁶²
36 שֶׁמִּיֵּשֵׁב אֶת דַּעְתּוֹ בְּדָבָר זֶה וְנִינַח יִצְרוֹ; וְהוֹאִיל
37 וְחִמְתּוֹ שׁוֹכֶכֶת בְּדָבָר זֶה - הָרִי הוּא כְּמִתְקַן, וְחֵיב.
38 וְהַפּוֹתֵחַ⁶³ בֵּית הַצֹּנָאָר בְּשִׁבְתָּ - חֵיב.
- 57 משנה, שבת עג, א. (58 שיעור הקריעה כדי שיוכל לתפור שם שתי תפירות. (59 משנה, שבת קה, ב. (60 בכעסו. (61 בכרייתא מובא: "על מתו". וכן בנוסח אחר ב'מעשה רוקח', ולפי הנוסח שלנו חייב לקרוע על מת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ט"ז מרחשון - ספר זמנים - הלכות שבת פא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בנין על גבי כלים, בנין? אדנים כקרקע הם (ואינו בונה על הכלים). (77) שבת קלה, א.

יג. העושה⁷⁸ אהל קבוע⁷⁹ - הרי זה תולדת בונה, 13
 וחיב. וכן⁸⁰ העושה פל אדמה, כגון תנור וחיבת⁸¹ 14
 קדם שישרפו⁸² - הרי זה תולדת בונה, וחיב. וכן 15
 המגבן⁸⁴ את הגבינה - הרי זה תולדת בונה. ואינו 16
 חיב עד שישבן כגורגרת⁸⁵. המכניס⁸⁶ יד הקרדם 17
 בתוך העץ שלו - הרי זה תולדת בונה. וכן פל 18
 פיוצא בו. וכן התקע⁸⁷ עץ בעץ - בין שתקע 19
 במסמר, בין שתקע בעץ עצמו עד שנתאחד - הרי 20
 זה תולדת בונה, וחיב. 21

שאינו קרובו, כדעת רבינו (הל' אבל פ"ט הי"א): "כל מי שעמד עם המת בשעת יציאת נשמתו, אף-על-פי שאינו קרובו - חייב לקרוע, וכן אדם כשר שמת - הכל חייבין לקרוע עליו". (62) מבואר למעלה פ"ח ה"ח. (63) שבת מח, א: "הפותח בית הצואר (של חלוק) חייב חטאת", שעכשיו גומר את המלאכה ועושה את הבגד ראוי לשימוש, וחייב משום מכה בפטיש (רש"י שם, ולהלן ה"ט); ודעת רבינו היא שחיובו משום קרוע, ואף שאינו חייב רק בקרוע על מנת לתפור? - פירש רבינו אברהם בן הרמב"ם בשם אביו, ש"דרך החייט כשגומר הבגד ומתקן בית הצואר שלו, עד שיהיה ראוי ללבישה, היה משיב המטלית שחתכה ממקום בית הצואר, על בית הצואר, ותופרה תפירת ארעי, כדי שיהא היכר שזה בגד חדש, ובעת שירצה בעל הבגד ללבוש אותו, מסיר אותם החוטמים, והשמיענו הרמב"ם שאותה תפירה אף שהיתה רק ארעית, בכל זאת חייב על פתיחתה" (מעשה רוקח).

(78) "ירושלמי" שבת פ"ז ה"ב: "מה בנין היה במשכן? - שהיו נותנין קרשים על גבי אדנים. ולא לשעה היתה (בנין ארעי)? - אמר רבי יוסי כיון שהיו חונים ונוסעים ע"פ הדיבור, כמי שהוא לעולם" (בנין קבוע). (79) שבת עד, ב. (80) בנוסח אחר: "תנור כיריים וחיבת" (דפוס ויניציא). (81) שאם שרפו בכבשן, יש בו גם משום מבשל ומכה בפטיש. (82) ומה שאמרו אין בנין בכלים, הכוונה אם החזיר כלי מפורק לתיקונו, אבל כשעושה את הכלי מחדש - יש בו משום בנין (מגיד-משנה בשם הגאונים). (83) שבת צה, א. (84) שבת, שם. (85) שם, קב, ב. (86) שם, מז, א. (87) שם, קב, ב.

יא. המדבק נירות או עורות בקולן⁶⁴ של סופרים 1
 וכיוצא בו - הרי זה תולדת תופר, וחיב⁶⁵. וכן 2
 המפרק⁶⁶ נירות דבוקין או עורות דבוקין, ולא 3
 נתפון⁶⁷ לקלקל בלבד⁶⁸ - הרי זה תולדת קורע, 4
 וחיב. 5

יד. העושה⁸⁸ נקב פל שהוא כלול של תרנגולים, 22
 פדי שישפנס להן האורה⁸⁹ - חיב משום בונה. 23
 המחזיר⁹⁰ של בור ושל דות⁹¹ ושל יציע⁹² - 24
 חיב משום בונה⁹³. 25

(64) דבק העשוי מקמח. (65) הפותח אגרת חתומה, אינו חייב, שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה, ואף לרבינו המחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה, כאן פטור, כי אינו מתקן מאומה בגוף הנייר, אלא מקלקל. והתיקון בא מצד אחר - קריאת האגרת (ש"ת 'חכם צבי' סי' לט). (66) דעת רבינו שאם קורע על מנת לתקן, אף אם לא נתכוין על מנת לתפור - חייב, ומה שנאמר במשנה: "הקורע על מנת לתפור", הכוונה שיהיה בקריעה תיקון ולא קלקול, אבל אין צורך שתהיה דוקא על מנת לתפור ('חיי אדם' ו'משנה ברורה'). (67) בנוסח אחר: "ולא נתכוין לקלקל, הרי זה קורע על מנת לתקן" (כ"י אברבנאל). (68) משנה, שבת קב, ב.

88) כשהנקב קטן ומשמש רק להכניס אור - חייב משום בונה, כעושה חלון, אבל אם עושה נקב שהוא עשוי להכניס האורה ולהוציא ההבל, חייב משום מכה בפטיש שזהו גמר מלאכתו (להלן פכ"א ה"א - פ"ח). (89) עירובין קב, ב. (90) בור שדפנותיו בנויות אבנים. (91) בנין בולט מכותל הבית בפנים או בחוץ. (92) מכיון שהם בנינים בתוך הקרקע - נחשבת גם החזקת דלת כבנין (רש"י). (93) משנה, שבת עג, א.

יב. הבונה⁶⁹ פל שהוא - חיב. המשונה⁷⁰ פני הקרקע 6
 בפית⁷¹, כגון שהשפיל תל או מלא גמא או גיא⁷² - 7
 הרי זה בונה, וחיב. אחד⁷³ גמן את האבן, ואחד גמן 8
 את הטיט⁷⁴ - הנותן הטיט חיב. ובנדבך⁷⁵ העליון, 9
 אפלו העלה את האבן והניחה על גבי הטיט⁷⁶ - 10
 חיב, שהרי אין מגיחין עליה טיט אחר. והבונה על 11
 גבי פלים⁷⁷ - פטור. 12

טו. הסותר⁹⁴ פל שהוא - חיב. והוא, שישתור על 26
 מנת לבנות⁹⁵; אבל אם סתר דרך השחתה⁹⁶ - פטור. 27
 הסותר אהל⁹⁷ קבוע, או שפרק עץ תקוע - הרי זה 28
 תולדת סותר, וחיב⁹⁸. והוא, שיתפון לתקן. 29

(69) שבת עג, ב. (70) אבל בשדה - חייב על אלו משום חורש, ראה למעלה פרק ח' ה"א. (71) חפירה עמוקה. (72) תוספתא שבת פ"ב. (73) באמצע הבנין, שאין האבן מתקיימת בלא טיט, לכן נותן הטיט הוא העיקר. (74) טור אבנים או לבנים בבנין. (75) בנוסח אחר: "הדימוס" ('מעשה רוקח' ותוספתא) טור אבנים בבנין. (76) "ירושלמי" שבת פ"ז ה"ב: "מה בנין היה במשכן? - שהיו נותנין קרשים על גבי אדנים. הדא אמרה (זאת אומרת)

(94) שבת לא, ב: "סותר על מנת לבנות במקומו - חייב משום סתירה. אמר לו רבה לעולא: מכדי (הרי) כל מלאכות ילפינן להו (לומדים אותם) ממשכן, והתם (שם) סותר על מנת לבנות שלא במקומו הוא (שהיו סותרים אותו בחניה אחת, ונוסעים למקום אחר וחוזרים ומקימים אותו)? אמר לו עולא: כיון שכתוב (במדבר ט, יח): "על פי ה' יחנו", כסותר על מנת לבנות במקומו הוא". (95) כמבואר למעלה פ"א הי"ז. (96) שחייב על עשייתו משום בונה, חייב על סתירתו משום סותר, אם כוונתו לתקן - לבנות במקומו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הבנין יפה" (רש"י). (111) שבת עה, ב. (112) קש וקסמים דקים, שנארגו בבגד. (113) שאינו לובש את הבגד עד שמסירן. (114) בלי כוונה. (115) שבת קמז, א. הייב משום מלבן (רש"י) או מכה בפטיש (ר"ח וכסף-משנה). (116) כל זמן שלא נשמש בה הרבה והיא כחדשה, ואפילו אם נכבסה ('מגן אברהם', 'פרי מגדים' או"ח סי' שב). (117) בנוסח אחר: "ולסהיר הצהוב הלבן" (דפוסי רומי וויניציאה). (118) שלא איכפת לו אם בגדו נקי, ואין לחייבו על ליבון. (119) (שבת עג, א. קו, א.

24 יט. הַצֵּד 120 דָּבָר שֶׁדָּרָף מִיָּדוֹ לְצוּד אוֹתוֹ - חֵיב. 25 כְּגוֹן: חֵיבָה וְעוֹפוֹת וְדָגִים. וְהוּא, שֶׁיִּצוּד אוֹתָן 26 לְמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ מְחַסֵּר צִידָהּ. מֵיִצֵּד? כְּגוֹן שֶׁדָּרָף 27 אַחֲרֵי צְבִי עַד שֶׁהִכְנִיסוֹ לְבַיִת אוֹ לְגִינָה אוֹ לְחֶצֶר, 28 וְנָעַל בְּפָנָיו; אוֹ שֶׁהִפְרִיחַ אֶת הָעוֹף עַד שֶׁהִכְנִיסוֹ 29 לְמַגְדָּל, וְנָעַל בְּפָנָיו; אוֹ שֶׁשָּׁלַח 121 דָּגִים מִן הַיָּם 30 בְּתוֹךְ סֶפֶל שֶׁל מַיִם - הֲרִי זֶה חֵיב. אֲבָל אִם הִפְרִיחַ 31 צְפוּרָה 122 לְבַיִת, וְנָעַל בְּפָנָיו; אוֹ שֶׁהִכְרִיחַ דָּג וְעָקְרוֹ 32 מִן הַיָּם לְבִרְכָה שֶׁל מַיִם; אוֹ שֶׁרָדַף אַחֵר צְבִי עַד 33 שֶׁנִּכְנַס לְטְרַקְלִין רַחֵב, וְנָעַל בְּפָנָיו - הֲרִי זֶה פְּטוּר, 34 שֶׁאֵין זֶה צִידָה גְּמוּרָה; שֶׁאִם יָבֹא לְקַחְתּוֹ - צָרִיף 35 לְרָדֵף אַחֲרָיו וְלְצוּד אוֹתוֹ מִשּׁוֹם. לְפִיכָף, הַצֵּד אֲרִי 123 36 - אֵינוֹ חֵיב עַד שֶׁיִּכְנִיסֵנוּ לְכֶפֶס 124 שֶׁלוֹ שֶׁהוּא נֹאסֵר 37 בָּהּ.

(120) הוציא. (121) שינה רבינו וכתב כאן "ציפור" במקום "עוף", כי בגמרא חילקו בין ציפור דרוור לשאר עופות, כי ציפור דרוור "שאינה מקבלת מרות", נשמטת מזוית לזוית וקשה לתפסה, ואין בית נחשב לצידה לגבה (הגרי"ב). (122) שבת קו, ב: "אמר שמואל, הצד ארי בשבת - אינו חייב עד שיכניסנו לגרזקי (בית משמר העשוי לו כמין תיבה - רש"י) שלו". (123) חדר צר למשמר וכלא. (124) שבת קו, ב. ביצה כד, א.

38 כ. כֵּל מְקוֹם שֶׁאֵם יָרוּץ בוֹ יִגִּיעַ לְחֵיהּ בְּשָׂחֶיהָ 39 אַחַת, אוֹ שֶׁהָיוּ הַכֶּתְלִים קְרוּבִין זֶה לְזֶה עַד שֶׁיִּפְּל 40 צֶל שְׂגִיהֶם לְאִמְצַע כְּאֶחָד - הֲרִי זֶה מְקוֹם קָטָן; וְאִם 41 הִכְרִיחַ הַצְּבִי וְכִיּוּצָא בוֹ לְתוֹכוֹ - חֵיב. וּמְקוֹם שֶׁהוּא 42 גָּדוֹל מְזֶה, הַמְּכַרִּים חֵיבָה וְעוֹף לְתוֹכוֹ - פְּטוּר.

(125) משנה, שבת קז, א.

43 כא. אֶחָד 126 שְׂמֵנָה שֶׁרָצִים הָאֲמוּרִין בְּתוֹרָה 127 וְאֶחָד 44 שְׂאָר 128 שְׂקָצִים וְרִמְשִׁים שֵׁשׁ לְמִינֵן צִידָה, הַצֵּד 45 אֶחָד מִפֶּלֶן - בֵּין לְצֶרֶף בֵּין שְׁלֵא לְצֶרֶף 129 אוֹ לְשִׁחַק 46 בָּהֶן - חֵיב, הוֹאִיל וְנִתְפָּן לְצוּד וְצֵד. שְׂמֵלֶאכָה 47 שֶׁאֵינָה צָרִיכָה לְגוּפָה - חֵיב עָלֶיהָ. הַצֵּד אֶת הַיֵּשׁוֹן 130 48 וְאֶת הַסּוּמָא - חֵיב 131.

(126) ויקרא יא, כט-ל: "החולד, והעכבר, והצב, והאנקה, והכוח, והלטאה, והחומט והתנשמת". (127) כמבואר בפ"ח ה"ט. (128) שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה

(97) "שכל מה שיש בו בנין (כמבואר בהלכה יג) יש בו סתירה" (מגיד-משנה). (98) משנה, שבת עג, א.

1 טז. הַמְּכָה 99 פְּטוּשִׁים 100 הַכָּאָה אַחַת - חֵיב. וְכָל 2 הָעוֹשֶׂה דָּבָר שֶׁהוּא גָּמֵר מְלֶאכָה - הֲרִי זֶה תּוֹלְדָתָהּ 101 3 מִכָּה פְּטוּשִׁים, וְחֵיב. מֵיִצֵּד? הַמְּנַפֵּחַ בְּכָלִי וְכּוֹכִית, 4 וְהַצֵּר בְּכָלִי צוּרָה 102, אֶפְלוֹ מְקַצֵּת הַצּוּרָה, וְהַמְּגַרְד 103 5 כָּל שֶׁהוּא, וְהָעוֹשֶׂה נֶקֶב כָּל שֶׁהוּא - בֵּין בְּעֵץ, בֵּין 6 בְּמַתְּכָת, בֵּין בְּבִנְיָן, בֵּין בְּכֵלִים - הֲרִי זֶה תּוֹלְדָתָהּ מִכָּה 7 בְּפְטוּשִׁים, וְחֵיב. וְכָל פֶּתַח 104 שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְהַכְנִיס 8 וְלְהוֹצִיא - אֵין חֵיבִין 105 עַל עֲשִׂיתוֹ.

(99) לדעת רש"י, חייב משום גמר מלאכה, שכן האומן מכה על הסדן בשעת גמר מלאכה, ורבינו חננאל פירש שהאומן מכה בפטיש על הכלי, להשוות עקמיותו, וכן על אבן הבנין להשוותה לחברותיה, ולכן חייב משום גמר מלאכה. (100) שבת עה, ב: "רבה ורבי זירא דאמרי תרויהו (אמרו שניהם) כל מה שיש בו גמר מלאכה - חייב משום מכה בפטיש". (101) שבת עה, ב. (102) גירסת ה'מגיד משנה' (להלן פ"א ה"י) "המגרר" ברי"ש, והוא העושה מעשה בגוף האבן. ואילו "המגרר" בדל"ת, חותך הוא קרנות היוצאות מהאבן. ועיין שם. (103) שבת קמו, א. (104) משום מכה בפטיש, אבל משום בונה - חייב אף בפחות מזה (ראה למעלה הלכה יד). (105) שבת קז, א.

9 יז. הַמְּפִיס 106 שְׁחִין 107 בְּשַׁבַּת כְּדִי לְהַרְחִיב פִּי הַמְּכָה, 10 כְּדָרָף שֶׁהָרוּפֵאִין עוֹשִׂין, שֶׁהֵן מִתְּפוּנִין בְּרִפּוּאָה 11 לְהַרְחִיב פִּי הַמְּכָה - הֲרִי זֶה חֵיב 108 מִשּׁוֹם מְכָה 12 בְּפְטוּשִׁים, שֶׁזֶה הִיא מְלֶאכֶת הַרוּפֵא. וְאִם הִפְסִיחַ 13 לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה הַלְּחָה שְׂפָה - הֲרִי זֶה מִתְּרָן 109.

(106) מבקע אותו ככלי (משנה ברורה' סי' שכח). (107) לדעת רש"י (שבת קז). חייב משום בונה או מתקן כלי, שריפוי המכה כמתקן כלי. (108) שבמקום צער וחולי, לא גזרו חכמים על מלאכה שאינה צריכה לגופה: ואפילו לשיטת רבינו בפ"א ה"ז שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, כשמפיס להוציא ליחה אין זה גמר מלאכה, ואין בה משום מכה בפטיש ('מגן אברהם' סי' שכח). (109) שבת, קב, ב. "מסתת הוא החרש המיישר המלאכה, ומחליק אותה בכלי הידוע אצלנו" (רבינו בפירוש המשניות).

14 יח. הַמְּסַתֵּת 110 אֶת הָאֶבֶן כָּל שֶׁהוּא - חֵיב מִשּׁוֹם 15 מְכָה בְּפְטוּשִׁים. הַמְּצַדֵּד 111 אֶת הָאֶבֶן בִּיסוּד הַבִּנְיָן, 16 וְתִקְנָה בְּיָדוֹ, וְהוֹשִׁיבָה בְּמָקוֹם הָרְאוּי לָהּ - חֵיב 17 מִשּׁוֹם מְכָה בְּפְטוּשִׁים. הַלּוֹקֵט 112 יָבֵלֵת שֶׁעַל גִּבִּי 18 בְּגָדִים בְּיָדוֹ, כְּגוֹן אֵלוֹ הַיְּבוּלוֹת 113 שֶׁבְּכָלִי צָמֵר - 19 חֵיב מִשּׁוֹם מְכָה בְּפְטוּשִׁים. וְהוּא, שֶׁיִּקְפִּיד עָלֶיהֶן 114; 20 אֲבָל אִם הִסִּירָן דְּרָף עִסְקָן 115 - הֲרִי זֶה פְּטוּר. 21 הַמְּנַעֵר 116 טְלִית חֲדָשָׁה 117 שֶׁחָרָה כְּדִי לְנְאוֹתָהּ 22 וְלְהַסִּיר הַצָּמֵר הַלְּבָן 118 הַנִּתְלָה בָּהּ, כְּדָרָף שֶׁהָאֲמִנִין 23 עוֹשִׂין - חֵיב חֲטָאת. וְאִם אֵינוֹ מְקַפֵּיד - מִתְּרָן 119.

(110) "מושיבה ומצדדה עד שמתיישבת בקרקעית יסוד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משום שבעלי חיים מוקצים הן (להלן פכ"ה הכ"ו; 'מעשה רוקח'). (145) מין דבורה. (146) שבת קו, ב.
 כה. רמשים¹⁴⁷ המזיקין, כגון: נחשים¹⁴⁸ ועקרבים
 וכיוצא בהן, אף-על-פי שאינן ממיטין, הואיל
 ונושקין - מתר לצוד אותם בשבת. והוא, שיתפון
 להנצל מנשיכתן. כיצד הוא עושה? כופה כלי
 עליהן, או מקיף עליהן, או קושרן, כדי שלא יזיקו.

(147) בגמרא מובא שאם נזדמנו לו נחש ועקרב בשבת, מצוה להרגם מיד, וכאן כוונת רבינו כשאנו רואין בביורר שאין רודפים אחר האדם לנשוכו ('משנה ברורה' סי' שטז).

פרק אחד עשר

(1) כלל בו ביאור ח' מלאכות הנמנות רביעיות פרק ז [השוחט, המפשיט, המעבד, הממחק, המחתיך, הכותב, המוחק והמשרטט].

א. השוחט² - חיב. ולא שוחט בלבד, אלא כל
 הנוטל נשמה³ לאחד מפל מיני חיה ובהמה ועוף
 ודג ושרץ, בין בשחיטה או בנחירה⁴ או בהפאה -
 חיב. החונק את החי עד שיימות - הרי זה תולדת
 שוחט. לפיכך⁵, אם העלה דג מספל של מים⁶
 והניחו עד שמת - חיב משום חונק. ולא עד
 שיימות, אלא כיון שיכבש בו כסלע⁷ בין סנפיריו -
 חיב, שעוד אינו יכול לחיות. הושיט⁸ ידו למעי
 הבהמה ודלדל⁹ עפר שבמעיה - חיב¹⁰.

(2) משנה, שבת עג, א. (3) גמרא, שבת עה, א. שוחט משום
 מה חייב? (במה מצאנו שחיטה במלאכת המשכן), רב אמר
 משום צובע (שצובע בדם את צואר בית השחיטה, וצביעה
 היתה מלאכה חשובה במשכן). ושמואל אמר: משום נטילת
 נשמה (שהוצרכו להרוג או לשחוט אילים מאדמים, תחש
 וחיליון); מפרשי הרמב"ם הקשו כאן, שהרי מפורש
 בתלמוד, כי רב סובר שחיב "אף משום צובע", ולפי הכלל
 שיש לנו (בכורות ט:): "הלכה כרב באיסורין, וכשמואל
 בדינין", למה לא כתב רבינו שחיב גם משום צובע? -
 אולם לפי דברי רבינו (פ"ט ה"ג): "אין הצובע חייב עד
 שיהא צבע המתקיים, אבל צבע שאינו מתקיים - פטור",
 אין בשחיטה דין צובע כלל שהרי צבע הדם אינו מתקיים
 (אחרונים). (4) המתת החי על ידי דקירה בצואר.
 (5) שבת קז, ב. (6) שאין בו צידה, שאם הוציא את הדג מן
 המים - חייב משום צידה ('תוספות' שם, ב. ראה למעלה
 פ"י ה"ט). (7) כרוחב סלע (רש"י). (8) שבת קז, ב.
 (9) ניתק את העובר ממקום חיבורו בגוף. (10) משום נטילת
 נשמה. וכ"ה ברמב"ן בשם רבינו.

ב. רמשים¹¹ שהן פריין¹² ורבין מזכר ונקבה, או
 נהוין¹³ מן העפר, כמו הפרעושין¹⁴, ההורג אותן -
 חיב¹⁵ כהורג בהמה וחיה. אבל רמשים שהותן מן
 הגללים ומן הפרות שהבאישו וכיוצא בהן, כגון
 תולעים של פשר ותולעים שבתוף הקטניות, ההורגן
 - פטור¹⁶.

(מבואר למעלה פ"א ה"ז). (129) בבלי (שבת קו, ב).
 ובירושלמי (שבת פ"ד ה"א) מובא שזה רק בצבי הישן
 כש"עינו אחת פקוחה ועינו אחת סתומה", ואי אפשר לצודו
 מחמת שינה. אבל רבינו נמשך אחר תלמוד בבלי, שלא חלק
 בין צבי לשאר חיות. (130) שהוא נשמט ממקומו כשבן
 אדם מתקרב אליו (רש"י). (131) שבת קו, ב. עיין ב'מגיד
 משנה'.

1 כב. המשלח¹³² פלבים כדי שיעודו צבאים וארנבים
 2 וכיוצא בהן, וברח הצבי מפני הפלב, והיה הוא
 3 יורד אחר הצבי או שעמד בפניו והבהילו עד
 4 שהגיע הפלב ותפשו - הרי זה תולדת הצד, וחיב¹³³.
 5 וכן העושה פדרך היו בעופות.

(132) ואם לא עשה בעצמו כלל, רק שיסה את הכלב והכלב
 תפסו, הרי זו רק צידה מדרבנן ('כלבו'). (133) משנה,
 שבת קו, ב.

6 כג. צבי¹³⁴ שנקנס לבית, ונעל אחד בפניו - חיב¹³⁵.
 7 נעלוהו שנים - פטורין¹³⁶. אם אין אחד יכול לנעל,
 8 ונעלוהו שנים - חיבין¹³⁷. יושב אחד על הפתח ולא
 9 מלאהו, וישב השני ומלאהו - השני חיב. יושב
 10 הראשון ומלאהו, ובא השני וישב בצדו, אף-על-פי
 11 שעמד הראשון והלך לו - הראשון חיב, והשני לא
 12 עשה פלום. ומתיר לו לישב במקומו עד הערב,
 13 ולוקח הצבי. למה זה דומה? לנועל ביתו לשמור¹³⁸
 14 ונמצא צבי שמור בתוכו, שלא עשה פלום. וכנסה
 15 לו צפור תחת פנפיו¹³⁹ - יושב ומשמרה עד
 16 שתחשך, ומתיר.

(134) אף שלא צדהו בידים, סגירת הדלת נחשבת לצידה.
 (135) כי שנים שעשו מלאכה אחת שכל אחד יכול לעשותה
 לבדו, פטורים (למעלה פ"א ה"טו). (136) כי "אם אין
 אחד יכול לבדו לעשות המלאכה עד שיצטרפו שנים, שניהם
 חייבים" (רבינו שם ה"טז). (137) ולא ידע שיש שם צבי.
 (138) תחת כנפי כסותו ואינה יכולה לצאת שננעל בפניה,
 אינו צריך לפתוח לה חלון שתצא אלא מותר לו לשמרה עד
 שתחשך (רש"י). (139) שבת קו, ב.

17 כד. הצד¹⁴⁰ צבי זקן או תגר¹⁴¹ או חולה¹⁴² או
 18 קטן¹⁴³ - פטור. המפרק בהמה חיה ועוף מן
 19 המצודה - פטור¹⁴⁴. הצד חיה ועוף שברשותו,
 20 כגון: אגוזין ותרגולין ויוני עליה - פטור¹⁴⁵. הצד
 21 דבר שאין במינו צידה, כגון: תנבים הגזין¹⁴⁶ צרעין
 22 ויתושין ופרעושין וכיוצא באלו - הרי זה פטור.

(140) פיסח. (141) לדעת רש"י (שם) אינו פטור אלא
 בחולה מחמת עייפות, שאינו יכול לברוח ונחשב לנצוד,
 ורבינו סתם ולא חילק. (142) 'ירושלמי' שבת פ"ד ה"א,
 ותוספתא שבת פ"ג). וקטן, היינו, שאינו יכול עדיין לרוץ
 ('המאירי'). (143) תוספתא, שם. שהם נחשבים כניצודים
 ולא עשה עכשיו מלאכת צידה, אבל אסור מדרבנן.
 (144) ומותר לכתחילה משום צידה, אבל אסור לעשות כן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

27 משנה, שבת עה, א. 28) לכסות בו את הקמיע (רע"ב). 29) קלף שכתובים בו שמות ופסוקים לסגולה ולרפואה. 30) השיעור הזה הוא בכל המלאכות הנעשות בעור (מגיד-משנה). 31) שבת עה, ב: "היינו מולח, היינו מעבד" - שמליחה צורך עיבוד היא (רש"י). 32) "רבה בר רב הונא אמר: המולח בשר - חייב משום מעבד. רבא אמר: אין עיבוד באוכלין", והלכה כרבא. וכתבו ה'תוספות' שמכל-מקום אסור למלוח אוכלין מדרבנן, כשמולחם לפני צאתו לדרך ורוצה שיתקיימו לזמן מרובה. אבל לאכלם ביומם - מותר (א"ר ח' ס"ו שכא).

- 18 ו. המפרק דוכסוסטוס³³ מעל הקלף - הרי זה
- 19 תולדת מפשיט, וחיב. (המפרק³⁴ מן העור פדי
- 20 לעשות קמיע - חיב.) הדורס³⁵ על העור ברגלו עד
- 21 שיתקשה, או המרככו פידו ומושכו ומשוח אוטו,
- 22 פדרף שהרצענין עושין - הרי זה תולדת מעבד,
- 23 וחיב. המורט נוצה מן האברה³⁶ - הרי זה תולדת³⁷
- 24 מוחק, וחיב. וכן³⁸ הממרח³⁹ רטיה פל שהוא, או
- 25 שערה או זפת, וכיוצא בהן מדברים המתמרחין, עד
- 26 שיחליק פניהם - חיב משום מוחק. וכן השף⁴⁰ פידו
- 27 על העור המתוח בין העמודים - חיב משום מוחק.

33) "העור אחר שהעבירו שערו, וחילקו אותו בעביו לשנים כמו שהעבדנים עושים עד שיהיו שני עורות, אחד דק הוא שממול השיער נקרא קלף, ואחד שממול הבשר נקרא דוכסוסטוס" (רבינו הל' תפילין פ"א ה"ז). 34) כל הפיסקא חסרה בנוסחאות ישנות. 35) ביצה יא, א. 36) כנף העוף. 37) שבת עד, ב: "התולש כנף העור, קוטמו (חותך ראש הנוצה) ומורטו, חייב שלש חטאות: תולש חייב משום גזוז, קוטם חייב משום מחתך, מורט (קצה הנוצה שלצד הגוף) חייב משום ממחק". 38) שבת עה, ב. 39) כתב רבינו נתן בעל 'הערוך': "סיכה, משיחה, טיחה, מריחה, שיעה, ענין אחד הוא". 40) 'ירושלמי' (שבת פ"ז ה"ג): "מה מחיקה היתה במשכן? שהיו שפין את העור על גבי העמוד (כדי להחליק את העור בין העמודים)". ו'בבלי' (שבת עה:): "השף בין העמודים בשבת, חייב משום ממחק". ופירש רש"י: "כגון עמודי אכסדראות העשויות חלונות חלונות, והשף קרקעית הבנין שביניהם כדי שתהא חלקה - חייב משום ממחק", והשיגו עליו ב'תוספות' והר"ן שבענין זה חייב בבית משום בונה (למעלה בפ"י ה"ב), ובשדה משום חורש: ודעת רבינו כדעת רב האי גאון, שבין העמודים היו מוחקים ושפים את העור לעשותו קלף נקי ומצוחצח (מעשה רוקח).

- 28 ז. המתתף⁴¹ מן העור פדי לעשות קמיע - חיב.
- 29 והוא, שיתפנון למדת ארפו ומדת רחבו ויתחתף
- 30 בכוננה, שהיא מלאכה; אבל אם חתף דרף הפסד או
- 31 בלא פונה למדתו, אלא כמתעסק או כמשחק - הרי
- 32 זה פטור⁴². הקוטם⁴³ את הפנף - הרי זה תולדת
- 33 מתתף, וחיב. וכן המגרד⁴⁴ ראשי פלונסות של ארו
- 34 - חיב משום מתתף. וכן פל חתיכה שיתחתף
- 35 חרש-עץ מן העצים או חרש-מתכת מן המתכות -

11) שבת קז, ב. 12) שאינו חייב אלא על הריגת בעלי חיים הדומים לאילים מאדמים, שהשתמשו בעורותיהם במלאכת המשכן שהם פרים ורבים (שם). 13) נבראים, ובפירוש המשניות (שבת פ"ד) כתב רבינו: "ואינו חייב אלא על הנולד מזכר ונקבה". 14) רמש העוקץ ומנתר. 15) זהו לדעת רבינו (פ"א ה"ז) הסובר שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, אבל לדעת שאר הראשונים שמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, גם כאן אינו חייב אלא אם הורגם לצורך. 16) כל מקום שנכתב פטור - הרי זה פטור מעונש, אבל אסור לעשותו כן מדרבנן (למעלה פ"א ה"ג).

- 1 ג. המפלה¹⁷ פליו¹⁸ בשבת - מולל את הפנים
- 2 וזורקן. ומת¹⁹ להרג את הפנים בשבת, מפני שהן
- 3 מן הזעה.

17) שבת יב, א. 18) מבער כינים מבגדיו. 19) "אסור להרוג את המאכולת בשבת, דברי בית שמאי, ובית הלל מתירין". והלכה כבית הלל בכל מקום.

- 4 ד. חיה²⁰ ורמש שהן נושכין וממיתין ודאי, פגון;
- 5 זבוב שבמצרים, וצרעה שבנינוה, ועקרב שבחדיב²¹,
- 6 ונחש שבארץ ישראל, וכלב שוטה בכל מקום -
- 7 מתר להורגן בשבת פשיראו²². ושאר²³ פל המזיקין -
- 8 אם היו רצין אתרו - מת²⁴ להרגן, ואם היו יושבין
- 9 במקומן או בורחין מלפניו - אסור²⁵ להרגן. ואם
- 10 דורסן לפי תמו²⁶ בשעת הליוכו והורגן - מתר.

20) שבת קכא, ב. 21) בהגהות הרי"ף, הנוסח: "שביריחו". 22) סתם מזיקים (ר"ן). 23) "אמר רבי יהושע בן לוי: כל המזיקין (ההורגין) נהרגין בשבת" (שבת קכא:). 24) "תני (שנה) תנא קמי (לפני) רבא בר הונא: ההורג נחשים ועקרבים בשבת, אין רוח חסידים נוחה הימנו (דעתם של חסידים אינה מעורבת עמו, שאין הגון בעיניהם מה שעשה), אמר לו (רבא לתנא) - ואותם חסידים אין רוח חכמים נוחה מהם (אין רוח חכמים נוחה מאותם החסידים החוששים להרוג נחשים בשבת)". 25) כי אלה אין היוקם מצוי כל כך כמו הראשונים (הר"ן). 26) רש"י פירש: "לא שיעמוד עליו ויהרגנו, אלא שאם היה הולך נחש או עקרב לפניו, אינו צריך להשמט ממנו, אלא דורסו והולך, כי דבר שאינו מתכוין מותר. ואפילו למי שאסר, במקום נזק מותר". אבל הר"ן השיג עליו, כי הלשון "דורסו" משמע אפילו בכוונה, וכאן מותר משום שהיא מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור. ובמקום נזק - מותר לכתחילה. ואמר "לפי תומו", כי אם אפשר לשנות - משנים.

- 11 ה. המפשיט²⁷ מן העור פדי לעשות²⁸ קמיע²⁹ -
- 12 חיב. וכן³⁰ המעבד מן העור פדי לעשות קמיע -
- 13 חיב. ואחד המולח ואחד המעבד³¹, שהמליחה מין
- 14 עבוד הוא. ואין עבוד באוכלין³². וכן המוחק מן
- 15 העור פדי לעשות קמיע - חיב. ואי זהו מוחק? זה
- 16 המעביר שער או הצמר מעל העור אחר מיתה עד
- 17 שיחליק פני העור.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

היו כותבין אחת בזה ואחת בזה כדי לזווגם, לכן אם כותב פחות משתים, אינו דומה למלאכת המשכן ופטור (רש"י). (61) "שאינן מלאכת מחיקה חשובה אלא על מנת לכתוב, והרי יש בה כדי לכתוב שתי אותיות" (רש"י). (62) בנוסח אחר: כתב אות אחת גדולה והשלים ('מעשה רוקח'). (63) שבת קד, ב. (64) משום כותב. ויש אומרים משום מכה בפטיש ('פרי מגדים'). (65) תוספתא שבת פ"ב: "אמר רבי מנחם ברבי יוסי, חומר במוחק מבכותב (בענין אות אחת גדולה), וחומר בכותב בממוחק (לענין מקלקל). שהכותב לקלקל חייב, והמוחק לקלקל פטור". ובירושלמי פ"ז דשבת ה"ב הובאה להיפך. (66) תוספתא שם. ונראה מזה שאם במחיקה עצמה היה תיקון, כגון היה כתוב שהוא חייב לחבירו או להיפך, וצריך עכשיו למחקו, חייב במחיקה אף שלא היה כדי לכתוב עליו שתי אותיות ('פרי מגדים').

- י. הפותב⁶⁷ אות כפולה פּעמִים, והוא שם אָחד⁶⁸,
כְּמוֹ: דָּד⁶⁹, תַּת, גַּג, רַר, שֵׁשׁ, סָס, חַח - חֵיב.
וְהַפּוֹתֵב בְּכָל פְּתִיחַ⁷⁰ וּבְכָל לְשׁוֹן - חֵיב, וְאֶפְלוּ מִשְׁנֵי
סִימְנִיּוֹת⁷¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"...והוא שם אחד כמו דד תת גג רר שש סס חח..."

חיוב זה הוא גם כשהתכוון לכתוב תיבה גדולה וכתב מקצתה, ואותו מקצת מתקיימת כתיבה במקום אחר, ואפילו לא כתב אלא שתי אותיות כפולות והן שם אחד חייב.

וצריך להבין ענין תמוה, מדוע הפליג הרמב"ם בכל-כך הרבה דוגמאות לאות כפולה שהיא "שם אחד", הרי הדבר ברור לכל, ומה רצה הרמב"ם בהבאת הדוגמאות הרבות. הן אמת שבגמרא גם-כן הובאו חלק מהדוגמאות הנ"ל, אבל ברמב"ם שהוא ספר "הלכות הלכות" אין צריך לזה, וביותר תמוה מה שהוסיף עוד על הדוגמאות שבגמרא - "דד" ו"סס".

עוד צריך להבין, דברי ה'צפנת פענח' ש"כותב אינו חייב רק או שתי אותיות שאינם דומים זה לזה, או אם דומים אם יש בהם איזה משמעות". ועפ"ז ביאר דברי רש"י (שבת ק"ד ע"ב) "נטלו לגג של חיי"ת ועשאו שני זיינין" - יהיה חייב רק אם הסופר היה צריך לכך, כי משום כותב אין כאן, דהוה שתי אותיות דומות ואין בו תיבה בפני עצמה. שלכאורה תמוה, והרי שתי זיינין יש בהן משמעות של תיבה בפני עצמה - "לא זז משם" וכד'.

(על"פ י"ן מלכות' ספר זמנים סי' ג)

(67) שבת קג, ב. (68) שיש לו מובן מיוחד. (69) בנוסח אחר: "רר תת גג"; "רר" מלשון "רירי"; חח - טבעת לרסן הבהמה ולמשכה; סס - תולע קטן הנמצא בצמר. (70) של כל אומה ואומה (רבינו בפירוש המשניות שבת פ"ב, ועי' ב'מגן אברהם' סי' שמ). (71) רש"י פירש (שבת קג): "אחת בריו ואחת בסיקרא (צבע אדום בהיר)". כנראה שהיה

- 1 חֵיב מִשׁוּם מְחַתֵּךְ. הַנּוֹטֵל⁴⁵ גְּיָסָם⁴⁶ שֶׁל עֵץ מְלַפְּנֵי
2 וְקָטְמוֹ⁴⁷ לְחֻצֵי⁴⁸ בּו שְׁנָיו אוּ לְפִתְחָ בּו אֶת הַדְּלֶת -
3 חֵיב.

(41) שבת ער, ב: "אמר רב אשי: אי קפיד אמשחתי (אם מקפיד לחתוך במידה) חייב משום מחתך". (42) כמו שכתוב למעלה "אי קפיד אמשחתי (אם מתכוין למידה) חייב משום מחתך, אבל אם אינו מכוין למידה - אין זו מלאכה. (43) "לאחר שתולש את הנוצה, קוטם ראשו שיהא דק, וראוי להניחו בכר וכסת" (רש"י שבת עד:). (44) הוא החותך ראשי הכלונסאות להרחיקם מהם, ולא עשה מעשה בגוף הכלונסאות. אבל מסתת או מגרר (לעיל פ"י הט"זיח) שעושה מעשה בגוף האבן, אינו חייב אלא משום מכה בפטיש (הקדמת 'מעשה רוקח' שם מפירוש רבינו פרחיה בשם רבינו בפירושו לתלמוד מס' שבת). (45) ביצה לג, א. (46) שאינו ראוי למאכל בהמה. (47) בכלי (עיין מגיד-משנה) כמו בהלכה הקודמת על חרש עץ וחרש מתכת העובדים בכלי. (48) להוציא שירי האוכל מבין השיניים.

- 4 ח. פֶּלֶךְ⁴⁹ דָּבָר שֶׁהוּא רְאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה, כְּגוֹן: תְּבֵן
5 וְעֶשְׂבִים לְחֵים וְהוֹצִיץ⁵⁰ וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - מְתָר לְקִטְסִים⁵¹
6 אוֹתָן בְּשֶׁבֶת, מְפַנֵּי שְׂאִין בְּהֵן תְּקוּן בְּלִים⁵². וּמְתָר⁵³
7 לְקִטְסִים⁵⁴ עֲצֵי בְּשָׂמִים לְהַרְחִיץ⁵⁵ בְּהֵן, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵן
8 קָשִׁים⁵⁶ וְיִבְשִׁין. וּמְפַשֵּׁחַ⁵⁷ מֶזֶה כֵּל מֵה שְׂרִירָצָה, בֵּין
9 שֶׁפֶשֶׁחַ עֵץ גְּדוֹלָה⁵⁸ בֵּין שֶׁפֶשֶׁחַ עֵץ קָטָן.

(49) ביצה לג, ב. (50) עלי ענף התמר. (51) אפילו בסכין. וגם אם מקפיד על המדה, אין בזה משום מחתך, כיון שהוא ראוי לאוכל (או"ח סי' שכב). (52) ובנוסח אחר: "תיקון כלום" ('מעשה רוקח'). (53) תוספתא שבת פ"ו. (54) לחתוך ביד ולא בכלי. ומוללו בין אצבעותיו כדי להוציא ריחו. (55) אבל לחצוץ בו שיניו - אסור, כמבואר בהלכה שלפנינו. (56) אף שהוא מחתך ומתקן כלי, מכיוון שאינו מתכוון לזה מותר. (57) שובר ענפים תלושים (ביצה לג: ברש"י). (58) ביצה לג, ב: "רבא בר רב אדא ורבינ בר רב אדא דאמרי תרווייהו (שניהם אמרו) כד הוינן בי רב יהודה הוי מפשח לן אלותא אלותא" (כשהיינו אצל רב יהודה, היה מסעף בשבילנו מקלות מקלות).

- 10 ט. הַפּוֹתֵב⁵⁹ שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת - חֵיב. הַמוֹחֵק פְּתֵב עַל
11 מְנַת לְכַתֵּב בְּמָקוֹם הַמְּחַק שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת - חֵיב.
12 הַפּוֹתֵב אוֹת אֶחָת גְּדוֹלָה בְּשֶׁתִּים⁶⁰ - פְּטוּר. מְחַק אוֹת
13 אֶחָת גְּדוֹלָה וְיֵשׁ בְּמָקוֹמָה כְּדִי לְכַתֵּב שְׁתֵּים - חֵיב⁶¹.
14 פְּתֵב אוֹת אֶחָת⁶² וְהוֹשְׁלִים⁶³ בָּהּ אֶת הַסֶּפֶר - חֵיב⁶⁴.
15 הַפּוֹתֵב⁶⁵ עַל מְנַת לְקַלְקֵל הָעוֹר - חֵיב; שְׂאִין חֵיבוּ
16 עַל מְקוֹם הַפְּתֵב, אֲלֵא עַל הַפְּתֵב. אֲבָל הַמוֹחֵק עַל
17 מְנַת לְקַלְקֵל - פְּטוּר⁶⁶. נִפְלָה דִּי עַל גְּבֵי סֶפֶר וּמְחַק
18 אוֹתָהּ, נִפְלָה שְׁעוּרָה עַל גְּבֵי הַפְּנֵקֶס וּמְחַק אוֹתָהּ, אִם
19 יֵשׁ בְּמָקוֹמָה כְּדִי לְכַתֵּב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת - חֵיב.

(59) שבת עג, א. (60) שבת עה, ב. שבקרשי המשכן, שתים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לכתוב בקצרה, לכן קוראים לסימנים נוטריקון, כלומר דרך סופרים ('מעשה רוקח'). (87 שבת קד, ב. ושם אמרו עוד: "כגון שנטל תגו של דל"ת ועשאו רי"ש", והגיה בזה את הספר, ובדבר מועט חייב הואיל וזהו תיקון הספר, ודומה לכתוב את אחת והשלים את הספר שחייב (רש"י שבת קד:).

20 יד. הכותב בשמאלו⁸⁸ או לאחור ידו⁸⁹, ברגלו, בפיו ובמרפקו⁹⁰ - פטור⁹¹. אטור⁹² שכתב בימינו, שהיא לו בשמאל כל אדם - פטור. ואם כתב בשמאלו - חיב⁹³. והשולט בשתי ידיו בשהו, וכתב בין בימינו בין בשמאלו - חיב. קטן אוהז בקלמוס וגדול אוהז בידו וכותב - חיב; גדול אוהז בקלמוס וקטן אוהז בידו וכותב - פטור⁹⁴.

(88 משנה, שבת קג, א. (89 "בגב ידו, שאחז הקולמוס באצבעותיו והפך ידו וכתב" (רש"י שבת קד:). (90 פרק החיבור החיצון בין החלק התחתון והחלק העליון של הזרוע, ואחז שם קולמוס וכתב. (91 שאין דרך כתיבה בכך. (92 שאינו שולט ביד ימינו כשאר כל אדם אלא בשמאלו. (93 שבת שם, לפי אוקימתא של אביי בפירוש המשנה שם ששנינו שהכותב בשמאלו חייב. (94 תוספתא שבת פ"ב, כי אנו הולכים אחרי הגורם לכתיבה לחיוב ולפטור.

27 טו. אין הכותב⁹⁵ חיב עד שיכתב בדבר הרושם⁹⁶ ועומד, כגון: דיו ושחור⁹⁷ וסקרא⁹⁸ וקומוס⁹⁹ ונקנתום¹⁰⁰ וכיוצא בהם; ויכתב על דבר שמקנים הכתב עליו, כגון: עור וקלף ונר ויעץ וכיוצא בהם. אכל הכותב בדבר שאין רשומו עומד, כגון משקין¹⁰¹ ומי פרות; או שכתב בידו וכיוצא בו על עלי ירקות ועל כל דבר שאינו עומד - פטור. אינו¹⁰² חיב עד שיכתב בדבר העומד על דבר העומד. וכן אין המוחק חיב עד שימחק כתב העומד מעל דבר העומד¹⁰³.

(95 משנה, שבת קד, ב. (96 שרישמו מתקיים. (97 עשן או פיה כבשן המתקיימים. (98 מין עפר אדום שצובעים בו. (99 כופר, שרף היוצא מעץ שמתמשים בו לדיו. (100 חומצת הנחושת ששמים בדיו להשחירה. (101 שנסחטו מפירות ומשחירים, כמיץ תותים. (102 תוספתא שבת פ"ב, וירושלמי" שבת פ"ב ה"ד: "זה הכלל, אינו חייב אלא אם כתב בדבר של קיימא על דבר של קיימא". (103 כי אינו חייב במוחק אלא על-מנת לכתוב כתיבה מתקיימת.

37 טז. הכותב¹⁰⁴ על בשרו - חיב, מפני שהוא עור. אף-על-פי שחממות בשרו מעברת הכתב לאחור זמן - הרי זה דומה לכתב שנמחק. אכל המשרט¹⁰⁵ על בשרו צורת כתב - פטור. הקורע¹⁰⁶ על העור כתבנית כתב - חיב משום פותב. הרושם¹⁰⁷ על העור כתבנית כתב - פטור. המעביר¹⁰⁸ דיו על גבי סקרא - חיב שתיים: אחת משום פותב, ואחת משום

לפניו הנוסח "בשני סממניות", וכן הגיה הב"ח; ורבינו האי גאון פירש שהן אותיות שאינן ידועות בכתב, כגון נונין הפוכות (או ציוני מספרים). ורבינו כתב בפירוש המשניות (שם): "סימניות הם לשון רבים של סימן, והם סימנים שרגילים בני אדם לכתוב: א' שיורה על אחד, וב' שיורה על שנים, בכל לשון ובכל כתיבה".

1 יא. הכותב⁷² אות אחת סמוך⁷³ לכתב, או כתב על גבי⁷⁴ כתב⁷⁵; והמתפנן לכתב חי"ת וכתב שני זני"ן⁷⁶, וכן פיוצא פזה בשאר אותיות; והכותב אות אחת פארץ⁷⁷ ואות אחת בקורה, שהרי אין נהגין⁷⁸ זה עם זה; או שכתב שתי אותיות בשני⁷⁹ דפי פנקס, ואינן נהגין זה עם זה - פטור. כתבן בשני כתלי זית⁸⁰ או בשני דפי⁸¹ פנקס, והן נהגין זה עם זה - חיב.

(72 משנה, שבת קד, ב. (73 שהיתה כתובה אות אחת מאתמול, וכתב אות אחת בצידה ונשלמה התיבה. (74 שהעביר הקולמוס על אותיות הכתובות כבר וחדשן, אף שהכתב נעשה יפה מבתחילה. (75 ודוקא דיו על גבי דיו, אבל אם העביר דיו על גבי סיקרא, חייב שתיים - אחת משום כותב ואחת משום מוחק (להלן בהלכה טז). (76 שלא עשה גג המחברן יחד. (77 אות אחת על גבי רצפה ואות אחת על התקרה. (78 אין נקראות יחד. (79 בשני עבריו של הלוח. (80 בזוית שהכתלים נוגעים זה בזה. (81 שכתבן על שני גלינות סמוכים שבספר.

9 יב. לקח⁸² גויל⁸³ וכיוצא בו, וכתב עליו אות אחת במדינה זו, והלך באותו היום וכתב אות שניה במדינה אחרת במגלה אחרת - חיב; שבזמן שמקרבן נהגין זה עם זה, ואינן מחסרין מעשה⁸⁴ לקריבתן.

(82 שבת קד, ב: "אמר ר' אמי, כתב אות אחת בטבריה ואות אחת בציפורי חייב, כתיבה היא אלא שמחוסרת קריבה". (83 עור בהמה לאחר שהעבירו שער, מלחוהו ועיבדוהו נקרא גויל (רבינו הל' תפילין פ"א ה"ו). (84 רבינו מנמק דין זה שלא תהיה סתירה מהלכה שלמעלה, בכותב אות אחת בארץ ואות אחת בקורה שהוא פטור, ששם מחוסר מעשה לקרבן, וכאן אם יקרבן יחד, מיד יהיו נקראות (בגמרא, שם).

14 יג. הכותב⁸⁵ אות אחת, אף-על-פי שקורים ממנה תבה שלמה⁸⁶ - פטור. פיצו? כגון שכתב מ, והפל קורין אותה מעשור; או שכתבה במקום מגן, שהרי היא כמו שכתב ארבעים - הרי זה פטור. המגיה⁸⁷ אות אחת ועשה אותה שתיים, כגון שהחלק גג החי"ת ונעשה שני זני"ן - חיב. וכן כל פיוצא בזה.

(85 משנה, שבת קד, ב. (86 "כתב אות אחת נוטריקון - חכמים פוטרם"; "עשה סימן נקודה על האות, ועל ידי זה נקראת כתיבה שלימה" (רש"י); וביאור נוטריקון - כתב התישבי - כי בלשון יון ורומי קורים לסופר: נוטארי, ודרכס

יום שני י"ז מרחשון ה'תשע"ח

פָּרָק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1 כלל בו ביאור ג' מלאכות אחרונות [המבעיר והמכבה] ואחרונה מהן ההוצאה מרשות לרשות, וענייניה מרובים, עד שהביא הצורך לייחד לה פרקים הרבה. ונתבאר בפרק זה קצת מהותה ומהות תולדותיה.

- 13 א. המבעיר² כל שהוא³ - חיב. והוא, שיהא צריך
- 14 לאפר⁴. אבל אם הבעיר דרך השחתה - פטור, מפני
- 15 שהוא מקלקל. והמבעיר⁵ גדישו של חברו או
- 16 השורף דירתו - חיב, אף-על-פי שהוא משחית;
- 17 מפני שפונתו להנקה משונאו, והרי נתקרה דעתו
- 18 ושככה חמתו, ונעשה פקודע על מתו או פחמתו
- 19 שהוא חיב, וכחובל פחברו בשעת מריבה, שכל אלו
- 20 מתקנים הן אצל יצרן הרע. וכן המדליק את הנר
- 21 או את העצים, בין להתחמם בין להאיר - הרי זה
- 22 חיב. המחמם⁷ את הפרזל כדי לצרפו⁸ במים⁹ - הרי
- 23 זה תולדת מבעיר¹⁰, וחיב.

~ נקודות משיחות קודש ~

"המבעיר כל שהוא חיב, והוא שיהא צריך לאפר, אבל אם הבעיר דרך השחתה פטור, מפני שהוא מקלקל".

שיטת האדה"ז בדעת הרמב"ם שגדר מלאכת מבעיר הוא "הוצאת האש או שמרבה האש", "דאע"פ שהמבעיר אינו חיב אא"כ צריך לאפר, אעפ"כ עיקר החיוב אינו משום שריפת וכליון העצים אלא משום ריבוי האש". ומוכיח זאת ממה שכתב הרמב"ם בסיום הלכה זו: "המחמם את הברזל כדי לצרפו במים, הרי זה תולדת מבעיר וחיב", אע"פ שבחימום הברזל אין שום כליון. וממשיך שכן משמע גם מהדין (שהובא ברמב"ם כאן) "המדליק הנר אע"פ שא"צ לאפר חיב".

וצריך להבין, אם כך סובר הרמב"ם היה לו להתחיל מהדוגמא שהביא אח"כ "המדליק את הנר...כו" שחמימות ואור הוא צורך הגוף, ומדוע מתחיל מהדוגמא של "צריך לאפר" שהאפר נוצר על-ידי כליון העצים. בפשטות י"ל שהרמב"ם רוצה להדגיש שתנאי במלאכת מבעיר שלא יהיה מקלקל, ולכן התחיל בהבערה באופן "שיהא צריך לאפר" כי בזה מודגש יותר שאין כאן שום עניין של השחתה וקלקול, מ"מ הרי סוף-סוף כיון שעיקר החיוב הוא מצד ריבוי האש, היה לו להתחיל תיאור מלאכת מבעיר באופן המתאים למהותה של מלאכה זו.

והביאור על-פי פנימיות העניינים: ל"ט המלאכות שנאסרו בשבת, הן המלאכות שנעשו במשכן, ומזה גופא מובן שאף שהן עבודות של חול, מ"מ בשורשן ומקורן הן בקדושה. מלאכות אלו הן העבודות העיקריות של איש

- 1 מוחק. העביר¹⁰⁹ דיו על גבי דיו, וסקרא על גבי
- 2 סקרא, או סקרא על גבי דיו - פטור.

104 משנה, שבת קד, ב. 105) שחתך בבשרו צורת אותיות. 106) תוספתא שבת פ"ב. 107) הקורע הוא דבר המתקיים, והרושם דבר שאינו מתקיים. ואינו חיב אלא בדבר המתקיים כמבואר בהלכה הקודמת. 108) גיטין יט, א: "איתמר, המעביר דיו על גבי סיקרא בשבת, רבי יוחנן וריש לקיש אמרו תרווייהו (שניהם) חיב שתיים, אחת משום מוחק ואחת משום כותב", וזוהי דעת רבינו: אולם שם מובא עוד: שאל ריש לקיש מרבי יוחנן: עדים שאין יודעים לחתום (על הגט), מה (הדין) שיכתבו להם בסיקרא ויחתמו עליו בדיו, כתב עליון (נחשב) כתב לענין גיטין או לא? אמר לו: אינו כתב. אמר לו: הלא לימדתי רבינו, כתב עליון (נחשב) כתב לענין שבת? אמר לו, וכי מפני שאנו מדמין - נעשה מעשה? ופירש רש"י: "וכי מפני שאנו מחמירים לענין שבת מאומד לבנו, נעשה מעשה להקל? אפילו לענין שבת, בזמן בית המקדש לא הייתי סומך על עצמי להביא חולין לעזרה". מוכח מדברי הגמרא, שרק לחומרא אמרו שהוא כתב, ואיך פסק רבינו בפשטות שהוא חיב? ב'קרבן העדה' ('ירושלמי' גיטין פ"ג) מבאר את דברי הגמרא שלא כרש"י, אלא לענין שבת ודאי שחיב, וכוונת הגמרא שאין לדמות גיטין לשבת. וב'בנין שלמה' מבאר, שבאמת כתב על גבי כתב באופן זה - סיקרא על גבי דיו או להיפך - נחשב כתב ולענין שבת חיב, וגבי גיטין פסול משום שהכתב התחתון חוצץ ופסול משום חציצה. 109) גיטין יט, א.

- 3 יז. רושם¹¹⁰ - תולדת¹¹¹ פותב הוא. פיצד? הרושם
- 4 רשמים וצורות פתול ובששר¹¹² וכיזא בהן, פדרן
- 5 שפעירין¹¹³ רושמים - הרי זה חיב משום פותב. וכן
- 6 המוחק את הרשום לתמן - הרי זה תולדת מוחק,
- 7 וחיב. המשרטט¹¹⁴ פדי לכתב שתי אותיות תחת
- 8 אותו שרטוט - חיב. תרשי העצים שמעבירין חוט
- 9 של סקרא על גבי הקורה פדי שינסר בשנה - הרי
- 10 זה תולדת משרטט. וכן הגבלים¹¹⁵ שעושים פן
- 11 באבנים פדי שיפצל האבן בשנה. ואחד המשרטט
- 12 פצבע¹¹⁶ או בלא צבע - הרי זה חיב.

110) שבת קג, א. 111) אפילו רושם סימן שבדה מעצמו. 112) צבע אדום בהיר. 113) 'ירושלמי' שבת פ"ז ה"ג: "הצר צורה, הראשון (שעושה הציור באבר או בדיו) חיב משום כותב, והשני (המעביר הצבע עליו) חיב משום צובע". 114) שבת עה, ב. 115) מסתת אבנים; על הפסוק: "ויפסלו בוני שלמה... והגבלים ויכינו העצים והאבנים לבנות הבית" (מלכים-א ה, לב) פירש הרד"ק: "הם פוסלי האבן בקו ובמידה... או משרטטים בשרטוט ומשם יפסלו האבן". 116) בנוסח אחר: "באצבע או בלא אצבע" (מעשה רוקח').

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ישראל בעבודתו לקונו לעשות מהעולם דירה ומשכן לה, וכן הוא בפרטי התנאים והגדרים של מלאכות שבת הקובעים מה היא מלאכה שחייבים עליה. יסודם ועיקרם הוא כפי שהם מלאכות בעבודת האדם לקונו. ומהם השתלשל אח"כ למלאכות שבת, שבלי תנאים וגדרים אלו אין היא מלאכה שחייבים עליה בשבת.

מלאכת מבעיר בעבודת ה', עניינה הדלקת נר הנשמה, שיהיה בוער באהבה כרשפי אש לה'. ומבואר ב"תניא" שכשם שאור הנר "מתנענע תמיד למעלה בטבעו משום שחפץ ליפרד מהפתילה ולידבק בשורשו למעלה, אף שעל-ידיה לא יאיר כלום למטה, וגם למעלה בשורשו יתבטל אורו במציאות בשורשו... כך נשמת האדם... הפצה וחשקה בטבעה ליפרד ולצאת מן הגוף ולידבק בשורשה ומקורה בה", זהו הביאור הפנימי מדוע מלאכת מבעיר היא בכלשהו ואין לה שיעור, כי בעבודת ה' היא התנועה למסירות נפש, ולכן אין בה שיעור כי גם בכלשהו יש כל (האיכות של) נקודת הנפש.

אבל יחד עם זה, בעבודת ה' צריך שכל "מבעיר" יהיה גם צריך לאפרו, כי האפר הוא החלק היותר חומרי שבכל דבר המורכב מארבעה יסודות, ומסביר אדה"ז שכאשר שורפים עץ, הרי שכל ג' היסודות אש רוח ומים שבו "חלפו והלכו להם וכלו בעשן". משא"כ האפר הנשאר, הוא העפר שבו היורד למטה, ואין האש שולטת בו הוא הנשאר קיים... הוא חומרי יותר מכולן".

תכלית הבערת אש הנשמה היא לא בכדי להיפרד מהגוף אלא שההתעוררות באהבה כרשפי אש תביא בו תוספת חיזוק בעבודת ה' ובקיום המצוות, בהיות נשמה בגוף כאן בעולם הזה הגשמי. לכן תנאי גדול במלאכת מבעיר הוא שיהיה צריך לאפרו.

(על-פי דקור"ש חלק ל"ו עמוד 187)

2) כתוב בתורה (שמות פרק לה, פסוק ג): "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", ושאלו חכמינו ז"ל (מסכת שבת דף ע עמוד א) "הלא הבערה בכלל הייתה (בכלל ל"ט מלאכות המשכן שנכלל ב"לא תעשה כל מלאכה") ולמה יצאת (נכתבה במיוחד?) - רבי יוסי סובר הבערה ללא יצאת (שאין חייבין עליה כרת וסקילה כשאר מלאכות אלא עוברים רק על לאו); ודעת רבי נתן: "הבערה בכלל כל המלאכות הייתה, ולמה יצאת? להקיש (להשוות) אליה שאר מלאכות, ולומר לך: מה הבערה שהיא אב מלאכה וחייב עליה בפני עצמה (שהרי יש לה אזהרת לאו בפני עצמה), אף כל שהיא אב מלאכה, חייבין עליה בפני עצמה, ומכאן לחילוק מלאכות מן התורה" - שאם עשה בשוגג הרבה מלאכות בשבת, חייב חטאת על כל מלאכה ומלאכה, אף כל שהיא אב מלאכה, חייבין עליה בפני עצמה, ומכאן לחילוק מלאכות מן התורה" - שאם עשה בשוגג הרבה מלאכות בשבת, חייב חטאת על כל מלאכה ומלאכה, אף

- ב. המְכַבֵּה¹¹ כֵּל שֶׁהוּא - חֵיב¹². אֶחָד הַמְכַבֵּה אֶת הַנֵּר וְאֶחָד הַמְכַבֵּה אֶת הַגְּחָלֹת שֶׁל עֵץ. אֶבֶל הַמְכַבֵּה גְּחָלֹת שֶׁל מִתְּכֵת - פְּטוּר¹³. וְאִם נִתְּפַנֵּן לְצַרְף - חֵיב; שֶׁכֵּן לוֹטְשֵׁי הַבְּרִזָּל עוֹשִׂים: מִתְּמִים אֶת הַבְּרִזָּל עַד שֶׁעֲשֶׂה גְּחָלֹת, וּמְכַבֵּין אוֹתוֹ בְּמִים כְּדֵי לְחַסְמוֹ. וְזֶהוּ לְצַרְף, שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתוֹ חֵיב, וְהוּא תוֹלְדֵת מְכַבֵּה. וּמִתְּרָר¹⁴ לְכַפּוֹת גְּחָלֹת שֶׁל מִתְּכֵת¹⁵ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִזְקָו בֵּה רַבִּים. הַנוֹתֵן¹⁶ שְׁמֵן לְתוֹךְ הַנֵּר

11 אַף־על־פי שְׁוֹדָאֵי מְתַבְקְעִין וּמְכַבְּיִן; שְׁגָרָם כְּפִוּי²¹
 12 מִתְרַד²². וְכֹפְסִין קְעָרָה²³ עַל גְּבִי הַנֶּר בְּשִׁבְלֵי שְׂלֵא
 13 תֵּאֲחֹז בַּקּוֹרָה.

14 ה. תְּבִיחָה²⁴ שְׂדֵה²⁵ וּמִגְדָּל²⁶ שְׂאֲחֹז בְּהֵן הָאוּר - מְכִיבֵי
 15 עוֹר גְּדִי²⁷, וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מִדְּבָרִים שְׂאִין הָאוּר מְלַהֲטֵת
 16 אוֹתָן, וּפּוֹרְשׁוֹ עַל הַקְּצָה שְׁעֵדִין לֹא נִשְׂרַף, כְּדֵי שְׂלֵא
 17 תַעֲבֹר שָׁם הָאֵשׁ²⁸.

18 ו. טְלִית²⁹ שְׂאֲחֹז בְּהָ הָאוּר - פּוֹשְׁטָהּ וּמְתַכְּסֶה בָּהּ,
 19 וְאִם כְּבָתָה - כְּבָתָהּ³⁰. וְכֵן סִפֵּר תּוֹרָה שְׂאֲחֹז בּוֹ הָאוּר
 20 - פּוֹשְׁטוֹ וְקוֹרֵא בּוֹ, וְאִם כְּבָהּ - כְּבָהּ. וְנוֹתֵן³¹ מִזֵּם
 21 מִן הַצֵּד שְׁעֵדִין לֹא נִתְלָה בּוֹ הָאוּר, וְאִם כְּבָתָהּ -
 22 כְּבָתָהּ. שְׂכַח³² גַּר דְּלוֹק עַל גְּבִי טַבָּלָא - מְנַעֵר³³ אֶת
 23 הַטַּבָּלָא וְהוּא נּוֹפֵל, וְאִם כְּבָהּ - כְּבָהּ. אֲבָל הַנִּיחֹו
 24 מִבְּעֵרֵב, אַף־על־פי שְׂכַכָּה - אֲסוּר לְטַלְטְלוֹ³⁴.

25 ז. נִכְרִי³⁵ שְׂבָא לְכַבּוֹת - אֵינְן³⁶ אוֹמְרִים לוֹ 'כְּבָהּ'
 26 וְיֵאלֶּךְ³⁷ תְּכַכְּהוּ, מִפְּנֵי שְׂאִין שְׂבִיתָתוֹ עֲלֵינוּ. אֲבָל קָטָן
 27 שְׂבָא לְכַבּוֹת - אֵינְן שׁוֹמְעִין לוֹ. וְהוּא, שְׂיִהְיֶה עוֹשֶׂה
 28 עַל דַּעַת אֲבִיו³⁸; אֲבָל מְדַעַת עֲצָמוֹ - אֵינְן בִּית־דִּין
 29 מְצִוִּין³⁹ לְהַפְרִישׁוֹ. וּבְדִלְקָה הַתִּירוֹ לִזְמַר⁴⁰: כָּל
 30 הַמְּכַכָּה אֵינוֹ מְפָסִיד.

29 (תוספתא מסכת שבת פרק י"ד). 30 שגרים כיבוי מותר. 31 (מסכת שבת דף קכ עמוד א). 32 (מסכת שבת דף קכ עמוד ב). 33 הראשונים הקשו: הרי כשמנער נשפך השמן, ורבינו כתב למעלה שהמחסר שמן מן הנר חייב משום מכבה, וגם אם אינו מתכוון לזה הרי זה "פסיק רישיה" (ראה בפרק א) ? אולם לדעת רבינו נתן בעל הערוך, שפסיק רישיה שלא ניחא לו (שאינו נהנה מהדבר) מותר, גם כאן מותר לנער שהרי אינו נהנה מהשמן. ויש אומרים שכאן מדובר בנר של שעווה, או בנר שכלה שמנו. 34 "אמרי דבי רבי ינאי: לא שנו אלא בשוכח, אבל במניח נעשה בסיס לדבר אסור" (הטבלא נעשתה בסיס לדבר האסור, ואסור לטלטלה כדי לנערה - רש"י מסכת שבת דף קכ עמוד ב).

1 הדולק - חֵיב מְשוּם מְבַעֵר, וְהַמְסַתְּפֵק מִן הַשְּׂמֹן
 2 שְׂבַנְר - חֵיב מְשוּם מְכַכָּה¹⁷.

11 (מסכת שבת דף כט עמוד ב). 12 רבינו סובר (פרק א הלכה ז) כרבי יהודה שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, והמתכוון לכבות "אף על פי שאינו צריך לגוף הכיבוי, ולא כיבה אלא מפני השמן או מפני הכלי או מפני הפתילה, הרי זה חייב". אבל רוב הראשונים - ובכללם הרמב"ן, הרשב"א והטור בשם רבינו חננאל והרי"ף - פסקו כרבי שמעון שמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור, אם כן אינו חייב בכיבוי רק אם כיבה כדי לעשות פחמין, או כיבוי של הבהוב פתילה להאחזי את האור שיבעיר יפה שאו הוא צריך לגוף הכיבוי. אבל כיבה שלא לצורך הנ"ל - פטור. 13 והטעם דכיבוי גחלת של עץ חייב עליו מן התורה וכיבוי גחלת של מתכת אין חייב עליה אלא מדרבנן, עיקר דבר זה: כי כל דבר שתחילתו אש וכשיכבה ישתנה לדבר אחר ותעשה פחם זה הוא הכיבוי האסור מדאורייתא, אבל גחלת של מתכת שתחילתה מתכת וכשתכבה היא מתכת כשהייתה בתחילה אין כיבויה מן התורה לפי שאין זה כיבוי שאין גוף האש נתלית בברזל אלא [הברזל (שהוא) חם היה ועכשיו אחר הכיבוי הוא ברזל צונן הילכך כיבוי [זה] מדרבנן (רבינו פרחיה בפירושו (כתב יד אוקספורד) למסכת שבת דף מב עמוד א בשם רבינו הרמב"ם בפירושו לתלמוד וכן הובא בהקדמת ספר מעשה רוקח). 14 לכתחילה, שבמקום נזק לרבים לא גזרו רבנן. 15 מסכת שבת שם. 16 (מסכת ביצה דף כב עמוד א). 17 משום שעל ידי זה ממחר את הכיבוי (הרא"ש), והתוספות כתבו שזה רק גרם כיבוי ומותר (להלן הלכה ד), אלא הטעם הוא "דבאותה שעה שמסתפק ממנו מכבה קצת ומכסה אורו, שאין אור הנר יפה כשיש מעט שמן בנר".

3 ג. דְּלִקָּה שְׁנִפְלָה בְּשִׁבְתָּהּ, הַמְּכַכָּה אוֹתָהּ מִפְּנֵי אֲבוּד
 4 מְמוֹן - חֵיב¹⁸; שְׂאִין אֲבוּד מְמוֹן דּוֹחָה שְׁבֵתָהּ, אֲלֵא
 5 אֲבוּד נִפְשׁוֹת¹⁹. לְפִיכָף, יִצְאוּ בְּנֵי אָדָם כְּדֵי שְׂלֵא
 6 יְמוֹתוֹ, וַיְנִיחוּ הָאֵשׁ תְּלַהֲט, וְאֲפִלוּ שׁוֹרְפֵת כָּל דִּירָתוֹ
 7 כְּלָהּ.

18 לסברת רבינו למעלה שפסק כרבי יהודה, אבל לרוב הפוסקים הסוברים כרבי שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה, אין כאן רק איסור דרבנן. 19 שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש, וראה בפרק ב הלכה א. ובמה שכתב רבינו "ואפילו שורפת כל המדינה כולה" כתבו הפוסקים שזה אינו אלא בזמן שישראל על אדמתם, אבל בזמן שהם בין הגויים מותר לכבות דליקה בשבת מפני שיש בה סכנת נפשות שכשהדליקה מתגברת הם חוטפים ושוללים וכשארם עומד נגדם הורגים אותו (אורח חיים סימן שלד סעיף כז). ויש שכתבו שאפילו אין שם גויים מותר שמה נשאר שם זקן או חולה שאינם יכולים לברוח (משנה ברורה).

8 ד. מִתְרַד²⁰ לַעֲשׂוֹת מְחֻצָּה בְּכָל הַפְּלִים, בֵּין מְלֵאִים
 9 בֵּין רִיקָנִים, כְּדֵי שְׂלֵא תַעֲבֹר הַדְּלִקָּה. אֲפִלוּ כְּלֵי
 10 חֶרֶשׁ חֲדָשִׁים מְלֵאִים מִיָּם - עוֹשִׂין מְהֵן מְחֻצָּה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נכתב בתורה, אלא שחכמינו ז"ל שמעו וקיבלו איש מפי איש עד משה רבינו עליו השלום, והוא הנקרא "הלכה למשה מסיני" ("ספר המאור" - הוצאת ראשונים דף כז עמוד א). (46) (מסכת שבת דף צז עמוד א).

ט. אין המוציא מרשות לרשות חייב עד שיוציא פשעור⁴⁷ המועיל מרשות היחיד⁴⁸ לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד, ויזקק⁴⁹ מרשות זו ויניח ברשות שניה. אבל⁵⁰ אם עקר ולא הניח, או הניח ולא עקר, או שהוציא פחות⁵¹ מפשעור - פטור. וכך⁵² המעביר מתחלת ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים אינו חייב עד שיעקר פשעור מצד זה ויניחנו מצד אחרת.

(47) להלן פרק י"ח מבוארים שיעורי ההוצאה בשבת. (48) ראה להלן פרק י"ד הלכה א על מהות הרשויות. (49) ראה להלן בפרק י"ג הלכות א ו-ב דיני עקירה והנחה. (50) משנה ראשונה במסכת שבת דף ב עמוד א). (51) משנה במסכת שבת דף צג עמוד ב). (52) (מסכת שבת דף ה עמוד ב).

י. הזורק⁵³ מרשות לרשות או המושיט - הרי זה תולדת מוציא, וחייב⁵⁴. וכן הזורק או המושיט פידו מתחלת ארבע⁵⁵ לסוף ארבע - הרי זה תולדת מוציא, וחייב. והזורק בלאחר יד⁵⁶ - פטור.

(53) משנה במסכת שבת דף צו עמוד א). (54) שכך הייתה עבודת הלויים כשהלכו אחר עמוד הענן ופרקו את המשכן (רש"י). (55) (מסכת שבת דף צו עמוד ב): "גמרא גמירי לה" - והיא הלכה למשה מסיני. (56) "שלא כדרך זריקה כגון מכתפיו ולאחוריו" (רש"י מסכת שבת דף קנג עמוד ב).

יא. המוציא⁵⁷ מקצת החפץ מרשות משתי רשויות אלו⁵⁸ לרשות שניה⁵⁹ - פטור, עד שיוציא את כל החפץ פלו מרשות זו לרשות זו. קפה שהיא מלאה חפצים, אפלו מלאה חרדל⁶⁰, והוציא רבה מרשות זו לרשות זו - פטור, עד שיוציא⁶¹ את כל הקפה. וכן כל הדומה לזה. שהפלי משים כל שיש בו חפץ אחר⁶².

(57) משנה במסכת שבת דף צא עמוד ב). (58) רשות היחיד ורשות הרבים שנזכרו בהלכה ט. (59) מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות היחיד. (60) שיש הרבה מהחרדל כבר בחוץ. (61) בפעם אחת, אבל אם אחר שהניח הקופה מקצתה ברשות זו ומקצתה ברשות זו, עקרה וגמר להוציאה אינו חייב, לפי שלא הייתה בשעת עקירה שנייה הוצאה בבת אחת ("מגיד משנה"). (62) רבינו פסק כרבי יוחנן שם, הסובר "אגד כלי שמו אגד" - ונחשבים כל הדברים המונחים בכלי כאילו הם דבר אחד, מפני שהכלי מאגדם יחד, ואף אם יצאו החפצים שבכלי לרשות השנייה, אינו חייב עד שהכלי עצמו יצא כולו לרשות שנייה.

יב. המוציא⁶³ - בינינו⁶⁴ בינינו, בין בשמאלו, בין

(35) (משנה מסכת שבת דף קכא עמוד א). (36) ש"אמירה לנכרי שבות", כמבואר למעלה פרק ו הלכה א. (37) אין צריך לומר לו אל תכבה, כי הנכרי עושה על דעת עצמו להנאת עצמו, בדעתו שלא יפסיד אם יעשה. (38) שיוודע להבחין שהכיבוי הזה נוח לאביו ועושה בשבילו. (מסכת שבת שם). (39) (מסכת יבמות דף קיד עמוד א) מעשה ברבי יצחק בר ביסני שאבדו לו מפתחות בית המדרש ברשות הרבים, בא לפני רבי פדת (לשאל מה לעשות בשבת) אמר לו: הנהג לשם תינוק ותינוקת שישחקו שם וימצאו המפתחות וביאו לך, שמע מינה: "קטן אוכל נבלות אין בית דין מצווין להפרישו". ובמכילתא דרבי ישמעאל (תשא) מובא: "לדעת כי אני ד' מקדשכם, למה נאמר? - לפי שהוא אומר ושמרו בני ישראל את השבת, שומע אני אפילו חרש שוטה וקטן, תלמוד לומר לדעת כי אני ד' - לא אמרתי אלא במי שיש לו דעת". (40) בפני הגויים (מסכת שבת דף קכא עמוד א).

ח. הוצאה⁴¹ והכנסה⁴² מרשות לרשות - מלאכה מאבות מלאכות היא. ואף-על-פי שדבר זה עם כל גופי תורה מפי משה מסיני נאמר, הרי הוא אומר בתורה: איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש, ויפלא העם מהביא; הא למדת⁴³, שההבאה - מלאכה קורא אותה⁴⁴. וכן למדו מפי השמועה⁴⁵, שהמעביר ברשות הרבים מתחלת ארבע⁴⁶ לסוף ארבע - הרי הוא כמוציא מרשות לרשות, וחייב.

(41) (מסכת שבת דף צו עמוד ב) ובירושלמי (פרק א הלכה א) "מניין שהוצאה קרוייה מלאכה? וכו' - וייכלא העם מהביא, נמנע העם מלהוציא מבתיהן וליתן לגזברים... וכשם שנמנעו העם מלהוציא מבתיהן וליתן לגזברים, כך נמנעו הגזברים מלקבל לידם ולהכניס ללשכה. (42) בגמרא שם אמרו: "מצינו הוצאה (איסור הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים). הכנסה (מרשות הרבים לרשות היחיד) מניין? - סברא הוא, מכדי (הרי) מרשות לרשות הוא, מה לי מוציא מה לי מכניס". אבל קשה שהרי אמרו שם: "הכנסה תולדה" ומדברי רבינו נראה שהכנסה אב. אולם בכתב יד התימנים חסרה כאן המלה "והכנסה" (וכן נראה במגיד משנה). (43) (מסכת שבת דף צו עמוד ב). (44) כשיטת רבינו חננאל בפירושו הסוגיא במסכת שבת שם, ולא גורסים: "וממאי דבשבת קאי וכו'". ואף שמלאכת הוצאה הייתה במשכן כשאר מלאכות, כמבואר בבביתא (מסכת שבת דף מט עמוד ב): "אין חייבין אלא על מלאכה שכיוצא בה הייתה במשכן, הם זרעו ואתם אל תזרעו... הם העלו את הקרשים מקרקע לעגלה, ואתם לא תכניסו מרשות הרבים לרשות היחיד, הם הורידו את הקרשים מעגלה לקרקע, ואתם לא תוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים" וכל מלאכה שהייתה במשכן חייבים עליה, אף שאין לנו רמז בכתוב? - הוצאה שאני (שאינה דומה לשאר המלאכות), שהיא "מלאכה גרועה" ואין השכל מחייב שתיחשב מלאכה, ולכן הביאו ראייה מהכתוב שהיא מלאכה האסורה בשבת כשאר מלאכות (תוספות מסכת שבת דף ב עמוד א) וראה למעלה בפרק ז. (45) דבר שלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 בתוך חיקו, או שניצא במעוֹת צְרוּרִין לוֹ בְּסִדְיָנוּ 65 -
 2 חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּצֵיא פְּדֵרָה הַמוּצִיאִין. וְכֵן הַמוּצֵיא
 3 עַל פְּתוֹ - חֵיב, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהַמְּשֹׂאִי לְמַעַלָּה
 4 מְעַשְׂרָה טַפְחִים בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים; שֶׁפָּנָה 66 הִיָּה מְשֹׂא
 5 בְּנֵי קֶהֱת בְּמִשְׁכַּן לְמַעַלָּה מְעַשְׂרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּפִתְחָהּ
 6 יִשְׂאוּ, וְכָל הַמְּלֹאכֹת מִמִּשְׁכַּן לְזִמְדִין אוֹתָן 67.
- (משנה במסכת שבת דף צב עמוד א.) (64) בתלמוד ירושלמי (מסכת שבת פרק י הלכה ג): "כתוב (במדבר פרק ד, פסוק טז): "ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה", שמן המאור - בימינו וקטורת הסמים - בשמאלו, ומנחת התמיד של יום תלויה בזרועו". (65) (בריייתא במסכת שבת דף קמז עמוד א.) (66) ואוויר רשות הרבים אינו כרשות הרבים אלא עד עשרה טפחים, ולמעלה מזה הוא מקום פטור (להלן פרק י"ד הלכה ג), ואף שאין דרך הוצאה בכך אלא לסבלים וכיוצא בהם, מכל מקום חייב כיוון שנקראה בתורה עבודה "כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו" (מעשה רוקח). (67) ראה בפרק ז.
- 7 יג. אֲבָל הַמוּצֵיא 68 לְאַחַר יְדוֹ, פְּרָגְלוֹ בְּפִיּוֹ 69
 8 וּבְמִרְפָּקוֹ, בְּאֲזָנוֹ וּבְשַׁעְרוֹ, וּבְכִיסֵי שֶׁתַּפּוּר בְּבִגְדוֹ וּפִי
 9 הַפִּיס לְמִטָּה 70, בֵּין בְּגָד לְבִגְד, בְּפִי בְּגָדוֹ, בְּמִנְעֵלוֹ
 10 וּבְסִנְדְּלוֹ - פְּטוּר, שֶׁלֹּא הוּצֵיא פְּדֵרָה הַמוּצִיאִין.
- (משנה במסכת שבת דף צב עמוד א.) (69) בדבר שאינו אוכל, אבל בדבר שהוא אוכל חייב אף אם הוציאו בפיו, וכן הוא במסכת שבת דף קב עמוד א ("מגיד משנה"). (70) אף אם הכיס צר שאין החפץ נופל ממנו פטור, שאין דרך הוצאה בכך.
- 11 יד. הַמוּצֵיא 71 מְשֹׂאֵי עַל רֵאשׁוֹ: אִם הִיָּה מְשֹׂאֵי
 12 כְּבֵד, כְּגוֹן שֶׁק מְלֹא אוֹ תֵבָה וּמְגַדֵּל וְכִיּוּצָא בְּהוֹ, שֶׁהוּא מְשִׁים עַל רֵאשׁוֹ וְתוֹפֵשׁ בִּידוֹ - חֵיב; שֶׁפָּנָה
 13 דֵּרָה הַמוּצִיאִין, וְנִמְצָא כְּמוּצֵיא עַל פְּתוֹ אוֹ בִּידוֹ.
 14 אֲבָל אִם לָקַח חֲפֵץ קָל, כְּגוֹן שֶׁהֵצִיחַ בְּגָד אוֹ סֵפֶר
 15 אוֹ סִפְיָן עַל רֵאשׁוֹ וְהוּצִיא, וְהוּא אֵינּוּ אוֹחִז בִּידוֹ 72
 16 - הֵרִי זֶה פְּטוּר, שֶׁלֹּא הוּצֵיא פְּדֵרָה הַמוּצִיאִין; שֶׁאִין
 17 דֵּרָה רַב הַעוֹלָם לְהוּצִיא הַחֲפָצִין מִנְּחִין עַל
 18 רֵאשֵׁיהֶם. הַמְּעַבִּיר 73 חֲפֵץ מִתַּחֲלַת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע
 19 בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵעִבִּירוֹ לְמַעַלָּה מֵרֵאשׁוֹ
 20 - חֵיב.
- (מסכת שבת דף צב עמוד א) "אמר רבי חייא: המוציא משאוי על ראשו בשבת חייב, שכן אנשי הוצל עושין כן - וכי הוצל רובא דעלמא (רוב העולם)? אלא כך אמרו: המוציא משאוי על ראשו פטור, ואם תמצא לומר: אנשי הוצל עושין כן? - בטלה דעתם אצל כל אדם" וסובר רבינו, שמשא כבד דרך כל אדם להוציא ואם תופסו בידו חייב, ומשא קל פטור אם הוציאו על ראשו, ועיין בתלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק י הלכה ג. (72) כלומר: אין המשאוי בידו, ואילו "ותופש בידו" שלמעלה פירושו
- 74 ראה להלן פרק י"ג הלכה י. (75) משנה במסכת עירובין דף צח עמוד ב "ומטלטל ברשות הרבים - ובלבד שלא יוציא חוץ מארבע אמות", הרי שמותר לטלטל ברשות הרבים בתוך ארבע אמות (וכן נראה במסכת שבת דף ח עמוד א). ואילו להוציא חוץ מארבע אמות על ידי טלטול פחות פחות מארבע אמות לא התירו אלא במי שהחשיך (להלן פרק כ הלכה ז). ועיין ראב"ד ומגיד משנה באורח חיים סימן שטט סעיף קטן א. (76) ואם היה האיש הזה ארוך ביותר, ד' אמותיו גדולות משל שאר בני אדם. (77) אמה בת שישה טפחים, כמבואר להלן פרק י"ז הלכה ל"ג. (78) (מסכת עירובין דף מה עמוד א ובמכילתא) ישיבת כל איש ביום השבת תהיה כשיעור "תחתיו" - אורך כל גופו שהוא שלוש אמות, ועוד אמה כדי לפשוט ידיו ורגליו, ובשיעור זה יכול אדם לטלטל חפצים ממקום למקום (אורח חיים סימן שטט).
- 79 משנה (מסכת עירובין דף מה עמוד א.) (80) שכל אחד יש לו מאכל מונח בד' אמותיו, וביניהם יש הפסק שש אמה, נמצא ששתי אמות של כל אחד, מובלעות אלו בתוך אלו. (81) שהוא עומד באמצע שמונה האמות, ועל ידו מונח מאכל, ונמצא ארבע אמותיו מובלעות בתוך שניהם. (82) שלא יוציאו חוץ לארבע אמות.
- 83 מִתְּרָה 84 לְאָדָם לְעַקֵּר חֲפֵץ מִרְשׁוֹת הָרִבִּים
 85 וּלְתַנּוֹ לְחִבְרוֹ שֶׁעֲמוֹ בְּתוֹךְ 85 אַרְבַּע אֲמוֹת, וְכֵן חִבְרוֹ
 86 לְחִבְרוֹ הָאֶחָד שֶׁבְּצֵדוֹ, אֶפְלוּ הֵן מֵאָה. וְאֶף-עַל-פִּי
 87 שֶׁהַחֲפֵץ הוֹלֵךְ כְּפֹה מִיְלִין 86 בְּשֶׁבֶת - מִתְּרָה, מִפְּנֵי
 88 שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֵן לֹא טֹלְטֵל אֶלָּא בְּתוֹךְ אַרְבַּע אֲמוֹת
 89 שְׁלוֹ.
- (83) שמותר לטלטל חפץ ברשות הרבים תוך ארבע אמות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרָק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1) לבאר איכות ההוצאה ואיכות תולדותיה, המחוייב בהם והפטור.

- א. אֵיךְ? הַמוֹצֵיא מֵרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת, אוּ הַמַּעֲבִיר
 בְּרְשׁוֹת הָרַבִּים חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת, חֵיב, עַד שְׁיַעֲקֹר³
 חֲפֵץ מַעַל גְּבִי מְקוֹם שָׁיֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה⁴ טְפָחִים⁵ עַל
 אַרְבָּעָה טְפָחִים אוּ יִתֵּר וְיִנְיֵחַ⁶ עַל גְּבִי מְקוֹם שָׁיֵשׁ
 בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים.

- 2) שבת ד, א. 3) יגיבה. 4) "כי מה שהוא פחות מזה השיעור לא יניחו בו, כי החפצים המונחים לא יתקיימו, אלא אם יהיו אותם החפצים הדקים" (רבינו בפירושו המשניות שבת פ"א), וב'תוספות' כתבו בשם רבינו תם, שאין רגילות להניח החפץ בפחות מארבעה (ואין עקירה רק אם הגביהו ממקום הנחה). 5) שיעורו המדויק, ראה להלן פי"ז הל"ו. 6) ודעת הר"ן שזה דוקא ברשות הרבים או ברשות היחיד והחפץ נעקר על ידי אדם, אבל אם החפץ הוא ברשות היחיד עצמה כגון בקנה נעוץ ברשות היחיד, אין צורך במקום ארבעה אלא אפילו על גבי משהו.
- ב. יְדוּ⁷ שֶׁל אָדָם⁸ חֲשׂוּבָה לוֹ פְּאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה.
 לְפִיכָף⁹, אִם עָקַר הַחֲפֵץ מִיַּד אָדָם הָעוֹמֵד בְּרְשׁוֹת זוֹ
 וְהִנְיָחוֹ בְּיַד אָדָם אַחֵר הָעוֹמֵד בְּרְשׁוֹת שְׁנֵייה - חֵיב.
 וְכֵן אִם הָיָה עוֹמֵד בְּאַחַת מִשְׁתֵּי רְשִׁיּוֹת אֱלוֹ, וּפָשַׁט
 יָדוֹ לְרְשׁוֹת שְׁנֵייה, וְעָקַר הַחֲפֵץ מִמֶּנָּה אוּ מִיַּד אָדָם
 הָעוֹמֵד בָּהּ, וְהִחְזִיר יָדוֹ אֵלָיו - חֵיב. וְאַף-עַל-פִּי
 שֶׁלֹּא הִנְיָח הַחֲפֵץ בְּמְקוֹם שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ, הוֹאִיל
 וְהוּא בְּיָדוֹ - הָרִי הוּא כְּמִנְחָה בְּאַרְץ.

- 7) שבת ה, א. 8) "לפי שיד האדם יניחו בה החפצים הגדולים, ומה שיש בה מתכונת הקיבוץ והפישוט והאחיזה. מפני זה נחשוב אותה כאילו היא במקום שיש בו ד' על ד'. ולפיכך מי שנתן ביד האדם, כאילו הניחו בארץ במקום שאותו אדם עומד עליו" (בפירושו המשניות שם). 9) שבת ב, א: "פשט העני (העומד ברשות הרבים) את ידו (ישש בה חפץ) לפניו (לרשות היחיד), ונתן לתוך ידו של בעל הבית (העומד ברשות היחיד), או שנטל מתוכה והוציא, העני חייב".

- ג. הָיָה¹⁰ אוֹכַל וְיוֹצֵא מֵרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת, וְחֹשֵׁב
 לְהוֹצִיא הָאֶכָּל שֶׁבִּפְּנֵי מֵרְשׁוֹת לְרְשׁוֹת - חֵיב; מִפְּנֵי
 שֶׁמִּחֲשָׁבְתוֹ¹¹ מְשִׁימָה פִּיּוֹ מְקוֹם אַרְבָּעָה, אֶף-עַל-פִּי
 שֶׁלֹּא הוֹצִיא כְּדֶרֶךְ הַמוֹצִיאִין. וְכֵן¹² מִי שֶׁהָיָה עוֹמֵד
 בְּאַחַת מִשְׁתֵּי רְשִׁיּוֹת אֱלוֹ וְהִשְׁתִּין מִיָּם אוּ רִקַּק
 בְּרְשׁוֹת שְׁנֵייה - חֵיב; שֶׁהָרִי עָקַר מֵרְשׁוֹת זוֹ וְהִנְיָח
 בְּרְשׁוֹת שְׁנֵייה, וּמִחֲשָׁבְתוֹ עוֹשֶׂה אוֹתוֹ כְּאִלוֹ עָקַר
 מַעַל גְּבִי מְקוֹם אַרְבָּעָה. הָיָה עוֹמֵד בְּרְשׁוֹת זוֹ, וּפִי
 אָמָה בְּרְשׁוֹת שְׁנֵייה, וְהִשְׁתִּין בָּהּ - פְּטוּר¹³.

- 10) שבת קב, א. 11) "שצריך לאכלה בהליכתו, והחשיב להוצאה זו שבפיו" (רש"י). 12) משנה, עירובין צח, ב. 13) עירובין צט, א.

84) משנה (מסכת עירובין דף צה עמוד א). 85) אם הוא בתוך רשות אחת, אבל אסור להוציאו מרשות אחת ולהעבירו לרשות אחרת אף בתוך ארבע אמות, שאז הוא מוציא מרשות לרשות ואפילו לכרמלית אסור. "על כן קראתי תגר, על מה שראיתי באיזה קהילות בשבת, שנותנים ספר תורה לבית הכנסת והולכים דרך הרחוב בפחות מארבע אמות, ועושים איסור במה שמוציאים מן הבית לרחוב, שלזה לא מועילה הושטה" (טורי זהב סימן שמשט). 86) ואף שאסור להוליך חפץ יותר ממה שלבעליו מותר ללכת, דעת רבינו כרבי יוחנן בן נורי שחפצי הפקר קונים שביניהם במקומם (ראה להלן בהלכות יום טוב פרק ה הלכה ט').

- יח. הוֹאִיל⁸⁷ וַיֵּשׁ לוֹ לְאָדָם לְטַלֵּל בְּכָל הַמְּרַבֵּעַ
 שֶׁהוּא אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, נִמְצָא מְטַלֵּל
 בְּאַרְךָ אֲלֶכְסוֹנוֹ שֶׁל מְרַבֵּעַ זֶה חֵמֵשׁ אַמּוֹת וְשִׁלְשָׁה
 חֲמִשֵּׁי אָמָה⁸⁸. לְפִיכָף אֵין הַמַּעֲבִיר אוּ הַזּוֹרֵק בְּרְשׁוֹת
 הָרַבִּים חֵיב⁸⁹ עַד שְׁיַעֲבִיר חוּץ לְחֵמֵשׁ אַמּוֹת וְשִׁלְשָׁה
 חֲמִשֵּׁי אָמָה⁹⁰. וְכָל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ: מִתְחַלֵּת אַרְבַּע
 לְסוּף אַרְבַּע, אוּ: הַמַּעֲבִיר אַרְבַּע אַמּוֹת חֵיב - הוּא
 מִתְחַלֵּת הָאֲלֶכְסוֹן שֶׁל אַרְבַּע אַמּוֹת עַד סוּפוֹ⁹¹; וְאִם
 הַעֲבִיר פְּחוֹת מִזֶּה - פְּטוּר.

87) (מסכת עירובין דף נא עמוד א). 88) לפי הכלל "כל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשי באלכסונוא" (כל אמה בריבועה - היא אמה ושתי חמישיות באלכסונה - מסכת עירובין דף נז עמוד א). 89) אבל איסור יש אף בפחות מזה. 90) ויש מהראשונים הסוברים כשהוא מעביר ד' אמות כנגד פניו, חייב אף בד' אמות בלבד. 91) היינו, שהנחה תהיה מחוץ לשיעור זה, אבל אם מקצת החפץ מונח בתוך שיעור זה פטור, שהרי לא העביר החפץ ארבע אמות הן ואלכסונו בשלימות, כמבואר בהלכה יא.

- יט. נִמְצָא פָּאן שֶׁלֵּשׁ מְדוּת: בְּיַצֵּד? הָעוֹקֵר חֲפֵץ
 מֵרְשׁוֹת הָרַבִּים מִמְּקוֹם זֶה וְהִנְיָחוֹ בְּמְקוֹם אַחֵר
 בְּרְשׁוֹת הָרַבִּים: אִם הָיָה בֵּין שְׁנֵי הַמְּקוֹמוֹת עַד
 אַרְבַּע אַמּוֹת - הָרִי זֶה מֵתֵר; הָיָה בֵּינֵיהֶן יִתֵּר מֵאַרְבַּע
 אַמּוֹת, וְעַדִּין הֵן בְּתוֹךְ חֵמֵשׁ אַמּוֹת וְשִׁלְשָׁה חֲמִשֵּׁי
 אָמָה - פְּטוּר⁹²; הָיָה בֵּינֵיהֶן חֵמֵשׁ אַמּוֹת וְשִׁלְשָׁה
 חֲמִשֵּׁי אָמָה בְּשׂוּה - הָרִי זֶה חֵיב, שֶׁהָרִי הַעֲבִיר
 הַחֲפֵץ חוּץ לְאֲלֶכְסוֹנוֹ שֶׁל מְרַבֵּעַ.

92) אבל אסור, ומקורו ממה שאמרו (מסכת עירובין דף נא עמוד א): "המעביר ארבע אמות אינו חייב עד שמעביר הן ואלכסונו" הרי ש"אינו חייב" אבל אסור לעשות כן. ובמסכת עירובין דף צה עמוד ב ומסכת שבת דף ח עמוד א נראה שמותר אף לכתחילה לטלטל בפחות מארבע אמות (ראה למעלה הלכה טו) ועל כורחך שיש חילוק בין פחות מארבע לבין יותר מארבע בתוך חמש ושלושה חומשים (ועיין מגיד משנה וב"ח סימן שמשט).

23 בְּרִשׁוֹת זֶה, וְהִכְנִסוּ אֲצִלּוֹ; אוֹ שֶׁהוֹצִיא חֲפֶץ מֵאֲצִלּוֹ,
24 וְהֵנִיחַ בְּיַד זֶה הָעוֹמֵד - זֶה הָעוֹמֵד לֹא עָשָׂה כְּלוּם²⁷,
25 שֶׁהָרִי נָתַן בְּיָדוֹ²⁸ אוֹ נָטַל מִיָּדוֹ; וְחִבְרוּ חֲבִיב, שֶׁהָרִי
26 עָקַר וְהֵנִיחַ.

(26 שבת ב, א. 27) במשנה אמרו: פטור, ואף שכל מקום שנאמר בדיני שבת "פטור", הכוונה פטור מעונש אבל אסור מדרבנן לעשות כן (למעלה פ"א ה"ג), כאן פטור ומותר כיון שאיננו עושה כלום, אלא חבירו עשה את כל המלאכה - העקירה וההנחה (שבת ג.); אולם מכל-מקום אסור לעשות כן, משום "לפני עור לא תתן מכשול" (ויקרא יט, יד) "שלאו זה כולל את מי שיעזור לעבירה או יסבב אותה, כי הוא יביא את האיש ההוא לעוון, ובעזרתו הכשילו" (רבינו ב'ספר המצוות' מ"ל"ת רצט). (28) בנוסח אחר: שהרי חבירו נתן בידו (כ"י התימנים).

27 ח. הִיָּה עוֹמֵד בְּאֶחַת מִשְׁתֵּי רִשׁוֹת אֵלָיו, וְנָתַן חֲבֵרוֹ
28 חֲפֶץ בְּיָדוֹ אוֹ עַל גְּבִיּוֹ²⁹, וַיֵּצֵא בְּאוֹתוֹ הַחֲפֶץ לְרִשׁוֹת
29 שְׁנֵיָה, וְעָמַד שָׁם - חֲבִיב; מִפְּנֵי שֶׁעֲקִירַת גּוּפוֹ בְּחֲפֶץ
30 שְׁעָלָיו - פְּעֻקִירַת חֲפֶץ מְאוֹתָהּ רִשׁוֹת, וְעִמְדָתוֹ
31 בְּאוֹתוֹ הַחֲפֶץ - פְּהִנַּחַת הַחֲפֶץ בְּקִרְקַע שְׁעָמַד בָּהּ.
32 לְפִיכָּה³⁰, אִם יֵצֵא בְּחֲפֶץ שֶׁבְּיָדוֹ אוֹ עַל גְּבִיּוֹ וְלֹא
33 עָמַד בְּרִשׁוֹת שְׁנֵיָה, אֲלֵא חֲזַר וְנִכְנַס וְהוּא בְּיָדוֹ,
34 אֲפִלּוּ יֵצֵא וְנִכְנַס כֹּל הַיּוֹם כֹּל עַד שִׁיעָצַא הַיּוֹם -
35 פְּטוּר, לְפִי שֶׁעָקַר וְלֹא הֵנִיחַ. וְאֲפִלּוּ עָמַד לְחַקֵּן
36 הַמְּשֹׂאֵי שְׁעָלָיו - עֲדִין הוּא פְּטוּר³¹, עַד שִׁיעָמַד
37 לְנִיחַ.

(29 שבת ג, א: "הטעינו חבירו אוכלין ומשקין והוציאם לחוץ, אמר רבי: חייב, שעקירת גופו כעקירת חפץ ממקומו הוא, ועשה הוא בעצמו עקירה והנחה שהיא מלאכה שלימה, ואינו דומה לידו (הפשוטה לפניו וגופו לחוץ, ונתן בעל הבית לתוכה שפטור בו אף לעני שהוציאה לחוץ), מאי טעמא (מה טעם?) ידו לא ניח (לא נחה - הלכך כי הוציאה לא עקר שום דבר, ואין דרך הוצאה בלא עקירה והנחה). אבל גופו ניח" (על גבי קרקע, וזוהי עקירה). (30) שבת ה, ב. (31) שאין זו עמידה (רש"י).

38 ט. וְכֵן³² מִי שֶׁהֵיָחָה חֲבִילָתוֹ עַל כְּתָפוֹ וְרָץ בָּהּ אֲפִלּוּ
39 כֹּל הַיּוֹם, אֵינּוּ חֲבִיב עַד שִׁיעָמַד. וְהוּא, שִׁיָּהִיָּה רֶץ
40 בָּהּ; אֲבָל אִם הִלֵּךְ מְעֻט מְעֻט - הָרִי זֶה פְּעוֹקֵר
41 וּמְנִיחַ, וְאֲסוּר³³. לְפִיכָּה, מִי שֶׁקָּדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם
42 וְחֲבִילָתוֹ עַל כְּתָפוֹ - רֶץ בָּהּ עַד שִׁיעָצַע לְבִיתוֹ וְזוֹרְקָה
43 שָׁם כְּפִלְאֵתָהּ יָד³⁴.

(32 שבת קנ"ג, ב. 33) אבל מדרבנן אינו חייב, שהרי אף אם עמד כדי לתקן משאו פטור עד שיעמוד לנוח, כמבואר בהלכה ח'. (34) שלא בדרך זריקה, כגון מכתפיו ולאחוריו (רש"י) שהוא פטור (פי"ב הי"ג), אבל אם הניחה כדרך הנחה חייב, שאי-אפשר שלא עמד קצת מבחוץ, ואם כן עשה עקירה והנחה (גמרא, שם).

44 י. עָקַר³⁵ הַחֲפֶץ מִרִשׁוֹת הָרְבִיבִים, וְהִלֵּךְ בּוֹ פְּחוֹת

1 ד. הִיָּה עוֹמֵד¹⁴ בְּאֶחַת מִשְׁתֵּי רִשׁוֹת, וּפָשַׁט יָדוֹ
2 לְרִשׁוֹת שְׁנֵיָה, וְנָטַל מִשָּׁם מַיִם מֵעַל גְּבִי גִמָּא מְלֵאָה
3 מַיִם, וְהוֹצִיאָן - חֲבִיב¹⁵, שֶׁהַמַּיִם בְּלֵן בְּאֵלּוֹ הֵן מִנְּחִין
4 עַל הָאָרֶץ. אֲבָל אִם הִיָּה כְּלִי צָף עַל גְּבִי מַיִם¹⁶
5 וּפְרוֹת בְּתוֹךְ הַפְּלִי¹⁷, וּפָשַׁט יָדוֹ וְלָקַח מִן הַפְּרוֹת
6 וְהוֹצִיא - פְּטוּר; שֶׁהָרִי לֹא נָחוּ הַפְּרוֹת עַל גְּבִי
7 הָאָרֶץ, וְנִמְצָא שְׁלֹא עָקַר מֵעַל גְּבִי מְקוּם אֲרֻבָּעָה.
8 וְאִין צָרִיף לְזַמְרָה¹⁸, אִם הָיוּ הַפְּרוֹת צָפִין עַל פְּנֵי
9 הַמַּיִם וְהוֹצִיאָם, שֶׁהוּא פְּטוּר¹⁹. וְכֵן אִם הִיָּה שְׁמֵן
10 צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְקָלַט מִן הַשְּׁמֵן וְהוֹצִיאֹ -
11 פְּטוּר²⁰.

(14 שבת ה, ב. 15) אף שהמים שנטל בידו לא היו במצב של מנוחה אלא זורמים (רש"י). (16) בגמרא שם, הסתפקו אם אנו הולכים אחרי הפרי הנח בתוך הכלי, או שאנו הולכים אחרי הכלי שאינו נח - והעלו בתיקו, ולכן פסק רבינו שפטור מספק (מגיד-משנה). (17) בנוסח אחר: על גבי הכלי (כ"י התימנים). (18) כי בזה לא היה שום ספק, שהפירות הצפים על גבי מים יחשבו כמונחים, ש"אמר רבא, אגוז על גבי מים, לאו היינו (אין זו) הנחתו". (19) "שצריכה להיות הנחה על יסוד העפר דוקא שהוא גושי, ולא על יסוד המים שהוא נוזל" (הרש"ש). (20) שבת ה, ב. כרבנן דרבי יוחנן בן גוריי.

12 ה. כְּבָר אֲמַרְנוּ, שֶׁאִין הַמוֹצִיא מִרִשׁוֹת לְרִשׁוֹת חֲבִיב
13 עַד שִׁיעָקַר וְנִיחַ; אֲבָל אִם עָקַר וְלֹא הֵנִיחַ, אוֹ הֵנִיחַ
14 וְלֹא עָקַר - פְּטוּר. לְפִיכָּה²¹, מִי שֶׁהִיָּה עוֹמֵד בְּאֶחַת
15 מִשְׁתֵּי רִשׁוֹת, וּפָשַׁט יָדוֹ לְרִשׁוֹת שְׁנֵיָה וְחֲפֶץ בְּיָדוֹ,
16 וְנָטַל אַחַר מְנִיָּו; אוֹ שֶׁנָּתַן אַחַר לְיָדוֹ חֲפֶץ, וְהִחְזִיר
17 יָדוֹ אֵלָיו - שְׁנֵיָהֶם פְּטוּרִים, שֶׁזֶה עָקַר וְזֶה הֵנִיחַ²².

(21 שבת ב, א: "פשט העני (העומד ברשות הרבים) את ידו (ובה חפץ) לפניו (לרשות היחיד), ונטל בעל הבית מתוכה - שניהם פטורים". (22) "כי העיקר אצלנו: כשהתחיל אדם מלאכה בשבת ולא גמר אותה, ובא אדם אחר וגמר אותה מלאכה, שניהם פטורים, לפי שהמלאכה נגמרת על ידי שניהם, ולא עשה אחד מהם מלאכה גמורה, וזה מה שאמרה הגמרא: "יחיד ועשה אותה חייב, שנים שעשאוה פטורים", והרמיזה על זה מאמר ה"יתברך: "בעשותה" - העושה את כולה ולא העושה מקצתה" (רבינו בפירוש המשניות שם).

18 ו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים²³? כְּשֶׁהֵיָחָה יָדוֹ לְמַעְלָה
19 מִשְׁלֵשָׁה²⁴, אֲבָל הֵיָחָה יָדוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֵשָׁה סְמוּךְ לְאָרֶץ
20 - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁהֵנִיחַ בְּאָרֶץ, וְחֲבִיב²⁵.

(23) שפטור אם נטל אחר מידו חפץ שהכניס לרשות אחרת. (24) אף שנכנסה ידו לרשות השניה והכניס את החפץ, אבל לא נעשתה הנחה. (25) שבת צב, א. חפץ הנמצא פחות משלשה טפחים לארץ, כמונח בארץ דומה.

21 ז. הִיָּה²⁶ עוֹמֵד בְּאֶחַת מִשְׁתֵּי רִשׁוֹת אֵלּוֹ, וּפָשַׁט
22 חֲבֵרוֹ יָד מִרִשׁוֹת שְׁנֵיָה, וְנָטַל חֲפֶץ מִיָּד זֶה הָעוֹמֵד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

51) שנעקר אחר ממקומו וקיבלה (רש"י), שאם האחר עומד במקומו וקיבלה, חייב הזורק שעשה מלאכה שלמה, כמבואר בהלכה טו. 52) שינוח בפי כלב או בפי כבשן. 53) ואף שצריך לנוח על גבי מקום ארבעה, כמבואר בהלכה א', כאן "מחשבתו עושה אותו למקום", ונחשב כאילו היה מקום ארבעה.

יד. הזורק⁵⁴ חפץ מרשות לרשות, והיה קשור בחבל ואגרו בידו, אם יכול למשך החפץ אצלו - פטור; 31 שיהי אין פאן הנחה⁵⁵ גמורה, ונמצא פמי שעקר 32 ללא הנחת. 33

54) שבת קב, א. 55) אבל עקירה יש כאן (ראה לחם-משנה).

טו. הזורק⁵⁶ ונחה בתוך ידו של חברו: אם עמד חברו במקומו וקבלה - הזורק חייב⁵⁷, שיהי עקר והנחת; ואם נעקר חברו ממקומו וקבלה - פטור⁵⁸. 34 זרק, ורץ הזורק עצמו אחר החפץ וקבלו בידו 35 ברשות אחרת או חוץ לארבע אמות - פטור⁵⁹, פאלו 36 נעקר אחר וקבלו. שאין הנחה גמורה עד שינוח 37 החפץ במקום שהיה לו לנוח בו בשעת עקירה. 38

56) שבת ה, א. 57) "שאפילו לא נתכוון שתנוח ביד חברו, מכיון שעל-ידי זריקתו סופה לנוח ביד חברו העומד שם חייב, מפני שידו של אדם חשובה כארבעה על ארבעה, מה שאין-כן כשנעקר חברו וקיבלה, שהיה סופה לנוח בארץ, ועל ידי עקירתו נחה בידו, הרי זו הנחה אחרת שנתחדשה אחר העקירה, ולכן פטור" (מעשה רוקח). 58) הזורק, שלא עשה הנחה רק עקירה, והשני עשה את ההנחה (רש"י). 59) "בעי רבי יוחנן: זרק חפץ ונעקר ממקומו וחזר וקיבלה, מהו? שני כחות באדם אחד - כאדם אחד דמי וחייב, או כשני בני אדם דמי ופטור? (כלומר: כיון שחטפו בהילוכו, ולא הניח את החפץ להגיע למקומו, כאילו קיבלו אדם אחר הוא ופטור, או מכיון שהוא עשה עקירה והנחה - כאדם אחד הוא וחייב). בפירוש רבינו חננאל, מובא נוסח אחר: "כשני בני אדם דמי וחייב - כאילו עמד חברו במקומו וקיבל, כך גם אם קיבלה בעצמו - או כאדם אחד הוא ופטור - שהוא כנותן מימינו לשמאלו שאף-על-פי שהעבירה ארבע אמות פטור": הבעיה לא נפטרה ונשארה ב"תיקון" ופסק רבינו שפטור, כי כך דרכו לפסוק בספיקות (מגיד-משנה).

טז. הזורק⁶⁰ מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים⁶¹ באמצע, אף-על-פי שעבר החפץ באויר רשות הרבים - פטור⁶². והוא, שיעבר למעלה משלשה טפחים; אבל אם עבר בפחות משלשה⁶³ סמוך לארץ, ונח על גבי משהו, אף-על-פי שנעקר או נתגלגל ויצא החפץ מרשות היחיד⁶⁴ לרשות היחיד אחרת - הרי הוא פמי שנשארו עומד ברשות הרבים, ולפיכך חייב. וכן⁶⁵ הזורק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע - פטור. ואם 41

1 מארבע אמות ועמד, וחזר והלך פחות מארבע 2 אמות ועמד, אפילו כל היום כלו - פטור⁶⁶. במה 3 דברים אמורים? בשעמד לנוח; אבל אם עמד לתקן 4 משאו - הרי זה כמיהלך, וכשיעמד חוץ לארבע 5 אמות - חייב. והוא, שיעמד חוץ לארבע אמות⁶⁷ 6 לנוח; אבל אם יעמד לתקן משאו - עדין הוא 7 כמיהלך. ואינו חייב עד שיעמד לנוח חוץ לארבע 8 אמות.

35) שבת ה, ב. 36) ראה למעלה פ"ב הט"ו. 37) כמו בהלכה ח' במוציא מרשות לרשות.

9 יא. היה⁶⁸ קנה או רמח וכיוצא בו מנח על הארץ, 10 והגביה הקצה האחד, והיה הקצה השני מנח בארץ, 11 והשליכו לפניו, וחזר והגביה הקצה השני שהיה 12 מנח בארץ והשליכו לפניו על הרף זו, עד שהעביר 13 החפץ פמה מילין - פטור, לפי שלא עקר החפץ 14 כלו מעל גבי הארץ⁶⁹. ואם⁴⁰ משך החפץ וגררו על 15 הארץ מתחלת ארבע לסוף ארבע - חייב, 16 שהמגלגל⁴¹ עוקר הוא⁴².

38) שבת ח, ב. 39) ואף שזו הדרך להעבירם באופן כזה מפני שאינם קלים למשא, מכל-מקום פטור ('תוספות'). 40) שבת צא, ב. 41) בנוסח אחר: "שהמגרר" (מעשה רוקח). 42) ומגלגל חבית חייב שהוא כמגרר, אבל מגלגל תיבה מרובעת פטור, שאי אפשר שלא תהא נחה קצת ('תוספות').

יב. עקר⁴³ החפץ מזוית זו להניחו בזוית אחרת⁴⁴, 17 שנמצאת זו העקירה עקירה המתרת, ונמלך⁴⁵ בדרך 18 והוציאו לרשות שניה⁴⁶ - פטור⁴⁷; מפני שלא היתה 19 עקירה ראשונה לכך, ונמצאת פאן הנחה בלא 20 עקירה. וכן⁴⁸ העוקר חפץ והניחו על חברו כשהוא 21 מהלך, ובעת שירצה חברו לעמד נטלו מעל גבי 22 חברו - הרי זה פטור, שיהי יש פאן עקירה בלא 23 הנחה. 24

43) שבת ה, ב. 44) באותה רשות היחיד. 45) חזר מדעתו הראשונה. 46) לרשות הרבים. 47) "שלא היתה עקירה בכוונה להוציאן בחוץ במקום חיוב, אלא לזוית שאין בה חיוב" (רבינו חננאל). 48) שבת קנג, ב: "אמר רב פפא, כל שבגופו חייב חטאת (אילו עשה בעצמו המלאכה חייב עליה), בחבירו (אם עשה המלאכה עם חברו ביחד) - פטור אבל אסור".

יג. הזורק⁴⁹ חפץ מרשות לרשות⁵⁰ או מתחלת ארבע לסוף ארבע ברשות הרבים, וקדם שינוח קלטו אחר בידו, או קלטו⁵¹ פלב, או נשרף - פטור, מפני שאין 25 26 27 28 זו הנחה שנתפונן לה. לפיכך, אם נתפונן בשעת 29 זריקה לכך⁵² - חייב⁵³.

49) שבת קב, א. 50) אפילו תוך ארבע אמות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 עֵבֶר הַחֶפֶץ בַּפְּחוֹת מְשַׁלְשָׁה סְמוּךְ לְאָרֶץ, וְנָח עַל
 2 גְּבֵי מִשְׁהוֹ, אֶף-עַל-פִּי שְׁחֹזר וְנִתְגַּלְגַּל וְיִצָּא לְרִשּׁוֹת
 3 הָרְבִיבִים הַשְּׂנֵיָה - הָרִי הוּא כְּמִי שֶׁנִּשְׁאַר עוֹמֵד בְּרִשּׁוֹת
 4 הַיַּחֲדִיד, וּלְפִיכֶף חֵיב.

71) משנה, שבת צו, א. (72) שחייב המושיט. (73) שלא מצאנו במשכן הושטה מרשות היחיד לרשות היחיד, ורשות הרבים ברוחב מפסיק ביניהם (ראה רש"י בשבת צו).

20 כ. שֶׁכַּחֲ74 וּפְשֵׁט יָדוֹ וְהִיא מְלֵאָה פְּרוֹת, וְהוֹצִיאָהּ
 21 מִחֶצֶר זֶה לְהַכְנִיסָהּ לְחֶצֶר שֶׁבְּצֵדָה, וְנִזְכָּר קִדְּם
 22 שְׂיִכְנִיס, וְהָרִי יָדוֹ תְלוּיָהּ בְּאוֹרֵי רִשּׁוֹת הָרְבִיבִים75 -
 23 מִתָּר76 לְהַחְזִירָהּ אֵלָיו לְחֶצֶר; אֲבָל לְהַכְנִיסָהּ לְאוֹתָהּ
 24 הַחֶצֶר הַשְּׂנֵיָה - אֲסוּר, כְּדִי שְׁלֵא יַעֲשֶׂה מַחֲשַׁבְתּוֹ
 25 שֶׁחֶשֶׁב בְּשַׁעַת שְׂגָגָה77. וְאִם הוֹצִיא יָדוֹ78 בְּמִזֵּיד -
 26 הָרִי זֶה אֲסוּר לְהַחְזִירָהּ אֶצְלוֹ, אֲלֵא קָנְסוּ אוֹתוֹ
 27 שֶׁתְּהֵא יָדוֹ תְלוּיָהּ עַד שֶׁתִּחַשְׁדָּה.

74) שבת ג, ב. (75) תוך עשרה טפחים, כי למעלה מעשרה אין אויר רשות הרבים רק מקום פטור, כמבואר בפ"ד ה"ז. (76) אף שעשה איסור עקירה ברשות היחיד להוציא לרשות הרבים, בכל זאת לא קנסוהו חכמים - כיון שבשוגג עשה. (77) אבל אם בתחילה חשב להוציא לרשות הרבים, מותר להכניס לחצר אחרת, שהרי לא נעשתה מחשבתו ('מגן אברהם'). ולדעת רש"י אסור, כיון שעל-כל-פנים נתקיימה מחשבתו בזה שרצה לפנות החפץ מחצרו. (78) לדעת הרמב"ן והרשב"א מדובר כאן שהוציא ידו מערב שבת, שאפילו אם ישליך הפירות מידו לא יבוא לידי חילול שבת, לכן קנסוהו רבנן. אבל אם הוציאו בשבת לא קנסוהו רבנן, שמא על-ידי-זה יבוא לידי חיוב חטאת, שישליך הפירות מידו, כמבואר למעלה בפ"ט ה"ה שאם הדביק פת בתנור, התיירו לו לדרותה שלא יבוא לידי איסור.

28 כא. הַמְתַּפְּנֵן79 לְזֶרֶק שְׂמֹנֶה אֲמוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרְבִיבִים,
 29 וְנָח הַחֶפֶץ בְּסוּף אַרְבַּע - חֵיב, שֶׁהָרִי נִעֲשֶׂה כְּשֶׁעוֹר
 30 הַמְּלֵאכָה; וְנִעֲשִׂית מַחֲשַׁבְתּוֹ, שֶׁהַדָּבָר יִדוּעַ שְׂאִין זֶה
 31 הַחֶפֶץ מֵגִיעַ לְסוּף שְׂמוֹנֶה עַד שֶׁיַּעֲבֹר עַל כָּל מְקוֹם
 32 וּמְקוֹם מִכָּל הַשְּׂמֹנֶה80. אֲבָל אִם נִתְפַּנֵּן לְזֶרֶק אַרְבַּע,
 33 וְנָח הַחֶפֶץ בְּסוּף שְׂמֹנֶה - פְּטוּר; לְפִי שֶׁנָּח בְּמְקוֹם
 34 שְׁלֵא חֶשֶׁב שֶׁתִּעֲבֹר בּוֹ, וְכָל שֶׁנָּח שֶׁתִּנּוּחַ. לְפִיכֶף81,
 35 אִם חֶשֶׁב בְּעַת זְרִיקָה שֶׁיִּנּוּחַ הַחֶפֶץ בְּכָל מְקוֹם
 36 שֶׁיִּרְצֶה82 - חֵיב.

79) שבת צו, ב. (80) לפנינו בגמרא (שבת שם): "פשיטא, נתכוין לזרוק שמונה זורק ארבע, הרי כתב שם משמעון [וחייב חטאת]". ולבסוף חזרה בה הגמרא מזה, ומקשה על זה: "ומדקאמרת הרי כתב שם משמעון, מי דמי (האם זה דומה?) התם כמה דלא כתיב שם לא מכתוב ליה שמעון (שם בכתב שם משמעון, כל כמה שלא יכתוב שם אי-אפשר לכתוב שמעון), הכא כמה דלא זריק ארבע לא מיזדרקו ליה תמני (כאן, כל כמה שלא נחה בארבעה אמות, - האם אי אפשר לזרוק שמונה?). ולפי זה נדחה מה שאמרו בתחילה, שפשוט הדבר שאם נתכוון לזרוק שמונה זורק ארבע שחייב, - והמסנאק היא שפטור. כן פירשו רבינו

(60) משנה, שבת צו, א. (61) בתוך עשרה טפחים, כי למעלה מזה פטור אף לרבי עקיבא (להלן הערה הבאה) שאינו אלא "מקום פטור" כמבואר להלן פי"ד ה"ז. (62) לדעת רבי עקיבא חייב, משום "קלוטה כמי (כמו) שהנחה דמאי (דומה)" - חפץ שנקלט באויר נחשב כאילו נח שם, ואם כן עשה עקירה ברשות היחיד והנחה ברשות הרבים, ושוב עקירה ברשות הרבים והנחה ברשות היחיד, ולפי זה חייב שתיים. אבל רבינו פסק כחכמים החולקים על רבי עקיבא ופטור. (63) הלכה למשה מסיני, שכל פחות משלושה טפחים - כ'לבוד' (מחובר) אל הקרקע ממש (ראה 'ספר המאור' - הוצאת 'ראשונים' בדף לב). (64) בנוסח אחר: "לרשות אחרת" (ויניציה). (65) שבת צו, א.

5 יז. הַמְעַבִּיר66 אַרְבַּע אֲמוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרְבִיבִים67 זֶה עִם
 6 רִשּׁוֹת הָרְבִיבִים הַשְּׂנֵיָה - חֵיב; מִפְּנֵי שֶׁאַרְבַּע אֲמוֹת
 7 בְּשִׁתֵּי רִשּׁוֹת הָרְבִיבִים מְצַטְרְפִים, מִפְּנֵי שְׁלֵא נָח
 8 הַחֶפֶץ בְּרִשּׁוֹת שְׂבִינֵיהֶן.

66) שבת צה, א. ושם נשנה הדין בזורק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע - ארבע אמות חייב, כי רשויות מצטרפות, ורבינו השווה דין זה למעביר ארבע אמות. (67) למעלה משלושה טפחים. אבל למטה משלושה טפחים - הרי הוא כנת.

9 יח. הַמוֹשִׁיט68 מְרִשּׁוֹת הַיַּחֲדִיד לְרִשּׁוֹת הַיַּחֲדִיד וּרִשּׁוֹת
 10 הָרְבִיבִים בְּאַמְצַע - חֵיב. וְאֶפְלוֹ הוֹשִׁיט לְמַעַלָּה מְאוּרֵי
 11 רִשּׁוֹת הָרְבִיבִים69. שֶׁנָּח הִתָּה עֲבוֹדַת הַלּוּיִם בְּמִשְׁכָּן:
 12 מוֹשִׁיטִין70 אֶת הַקְּרָשִׁים מֵעֲגֻלָּה לְעֲגֻלָּה, וּרִשּׁוֹת
 13 הָרְבִיבִים בֵּין שְׁתֵּי הָעֲגֻלוֹת, וְכָל עֲגֻלָּה וְעֲגֻלָּה לְרִשּׁוֹת
 14 הַיַּחֲדִיד הוּא.

(68) משנה, שבת צו, א. (69) למעלה מעשרה טפחים, מדברי ה'יתוספות' (שבת ד). משמע שאין מושיט חייב אלא למעלה מעשרה, כיון שלא מצאנו במשכן מושיט למטה מעשרה, שעגלות הלויים היו גבוהות עשרה; אבל מדברי רבינו "ואפילו למעלה מאויר רשות הרבים", נראה שכל-שכן למטה מעשרה שהוא חייב. (70) ב'ירושלמי' (שבת פי"א ה"ב): "רבי אחא בשם רבי מיישא. בלבד על ידי שנים (מושיט חייב, דוקא כששנים מושיטים זה לזה, אבל אחד המושיט ממקום למקום - פטור), בכל אתר את אמר (בכל מקום אתה אומר) שנים שעשו פטורים, והכא את אמר (וכאן אתה אומר) שנים שעשו חייבין? - שניי היא (כאן שונה), שכך היתה עבודת הלויים באוהל מועד (שנים מושיטים זה לזה, קרשים על העגלות)".

15 יט. בְּמֵה71 דְּבָרִים אֲמוּרִים72 כְּשֶׁהָיוּ שְׁתֵּי רִשּׁוֹת
 16 הַיַּחֲדִיד בְּאַרְבֶּף רִשּׁוֹת הָרְבִיבִים, כְּמוֹ שֶׁהָעֲגֻלוֹת מְהַלְכוֹת
 17 בְּרִשּׁוֹת הָרְבִיבִים זֶה אַחֵר זֶה; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁתֵּי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(תוספות' שם). (4) "שינויי המקומות בדיני שבת" (רבינו בפירוש המשניות). (5) "מקום שאין דורכים בו רבים" (שם). (6) "מקום מעבר לרבים, וכל העם דורכים שם". (7) "מקום אשר לא נשלמו בו לא תנאי רשות הרבים ולא תנאי רשות היחיד. ואמיתת השם כארמלית - כאלמנה זו שאינה בתולה ולא בעולת בעל" (רבינו בפירוש המשניות), ורש"י (שבת ג: פירש: "לשון ישעיה י, יח) יערו וכרמלו, שאינו לא הילוך תמיד לרבים ולא תשמיש רשות היחיד", ובירושלמי' (שבת פ"א ה"א): "תני רבי חייא כרמל - רך מלא, אינו לא לח ולא יבש אלא בינוני" - כרמל הכתוב בתורה (ויקרא ב, יד), אינו לח ולא יבש לגמרי, אלא כשמוללים אותו ביד הוא מתרכך, וכך "כרמלית אינה רשות היחיד ולא רשות הרבים". (8) על יסוד ברייתא בגמרא (שבת ו.ו) שמדבר הוא כרשות הרבים, אולם בגמרא שם מובאה גם ברייתא אחרת שהמדבר הוא ככרמלית, ואמר אביי: "לא קשיא (אין קושיא מברייתא אחת על השניה); כאן בזמן שישראל שרויין במדבר (חשוב רשות הרבים, שהרי רבים הולכים בו. רש"י). כאן בזמן הזה" (אינו מקום הילוך לרבים, שהולכי מדברות אין שכיחים בו, ודינו ככרמלית. רש"י). המפרשים תמהו על רבינו הפוסק שמדבר הוא רשות הרבים גם בזמננו, ופירש רבי אברהם בן הרמב"ם באופן אחר את הגמרא, כי בזמן שישראל היו חונים במדבר, ומחנותיהם סדורים בו (ומוקפים ענני כבוד), היה דינו ככרמלית - כבקעה ושדה, אבל בזמן הזה שאין ישראל דרים בו אלא כל מי שירצה הולך ועובר בתוכו, דינו כרשות הרבים, וזה הוא טעמו של רבינו (כסף-משנה). אבל מבארי הרמב"ם תמהו על טעם זה. כי איך אפשר לומר שבזמן שהיו ישראל במדבר לא היה מחנה ישראל רשות הרבים, הלא עיקר איסור הוצאה והכנסה וזריקה והושטה אנו למדים ממלאכת המשכן שהיתה במדבר (ראה שבת מט: וצו:). "הם העלו (במשכן) את הקרשים מקרקע לעגלה, ואתם לא תכניסו מרשות הרבים לרשות היחיד. הם הורידו את הקרשים מהעגלה לקרקע, ואתם לא תוציאו מרשות היחיד לרשות הרבים", וכן אזהרת התורה (שמות טז, כט): "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי", פירשו (עירובין יז:). אל יצא איש עם הכלי בידו ללקוט את המן משום איסור הוצאה, וכן מה שכתוב (שמות לו, ו) "ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר, איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש ויכלא העם מהביא", פירשו (שבת צו:). מכאן לאיסור הוצאה בשבת מן התורה, שאמר משה לישראל שלא יוציאו מביתם להביא למשכן, וכן אמרו חז"ל (שבת צו:). כי "מקושש עצים ביום השבת" (במדבר טו, לב) היה "מעביר ארבע אמות ברשות הרבים", מכל זה נראה שהמדבר היה רשות הרבים בזמן שישראל היו שרויין בו, וראה ב'פרי מגדים' (או"ח סי' שמה). [ונראה שהכוונה בכל אלה למחנה לוייה שלא היו מחנות ישראל סדורים בו והוא רשות הרבים לכל הידיעות, וכן מפורש בשבת שם: "ומחנה לוייה רשות הרבים".] (9) בנוסח אחר: "מדברות ויערים ושרדות ודרכים המפולשין" (כ"י התימנים). ובנוסח אחר: "מדברות ושרדות וכרמים ויערות ושוקים ודרכים המפולשים להן" (מעשה רוקח) "ואין היער דומה לים ובקעה שדינים ככרמלית, שהים אין תשמישו נוח כיער,

חננאל ורש"י ותוספות' שם. אבל דעת הגאונים, שמה שאמרו "מי דמי" - "ענינו בלשון שאלה ולא בלשון קושיא, וביאורו: מה דמיון לשם משמעון וכו' התם כמה דלא כתב שם לא כתוב שמעון, והכא נמי כמנ[ה] דלא זריק ארבע לא זריק תמני" (מאירי') - כלומר אי-אפשר שתנוה בסוף שמונה אלא אם כן עברה בתוך ארבע (רשב"א), וזו היא דעת רבינו (רשב"א שם). (81) מכיון שהדבר תלוי במחשבתו, ולא בזה אם עשה שיעור מלאכה שחייבים עליה. (82) "וכיון שלא איכפת לו, הרי יש קיום מחשבה בכל אופן" (רש"י).

1 כב. זָרַק⁸³ לְתוֹף אֲרֻבַּע אַמּוֹת, וְנִתְגַלְגַּל חוּץ לְאֲרֻבַּע
2 אַמּוֹת - פְּטוּר⁸⁴. זָרַק חוּץ לְאֲרֻבַּע אַמּוֹת, וְנִתְגַלְגַּל
3 לְתוֹף אֲרֻבַּע אַמּוֹת: אִם נָח עַל גְּבִי מִשְׁהוּ חוּץ
4 לְאֲרֻבַּע אַמּוֹת, וְאַחַר כֵּן נִתְגַלְגַּל וְנִכְנַס לְתוֹף אֲרֻבַּע
5 אַמּוֹת - חָיִב; וְאִם לֹא נָח⁸⁵ כָּלָּל - הָרִי זֶה פְּטוּר.

(83) משנה, שבת ק, א. (84) "שהרי לא נתכוון לזריקה של חיוב" (רע"ב). ואין בזה "מלאכת מחשבת". (85) זוהי דעת רבינו שצריך להיות נח ממש על גבי משהו, אבל רש"י ושאר פוסקים סוברים שמספיק אם נתעכב באויר מעט על ידי הרוח.

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

(1) לבאר מהות הרשויות אשר בהן תהיה הוצאה וההעתקה מרשות לרשות, ולבאר גדריהן. ונמשך לזה בהכרח קצת דינים לבאר איכות תולדתה מתולדות ההוצאה.

6 א. אֲרֻבַּע רְשׁוּתוֹת² לְשֵׁבֶת³: רְשׁוּת הַיְחִיד⁴, וְרְשׁוּת
7 הָרְבִים⁵, וְכַרְמְלִית⁶, וּמְקוֹם פְּטוּר⁷. אִי זֶה הִיא רְשׁוּת
8 הָרְבִים? מְדַבְּרוֹת⁷ וְעִירוֹת⁸ וְשׁוּקִים וְדַרְכִים⁹
9 הַמְּפֹלְשִׁין¹⁰ לָהֶן. וּבִלְבָד שִׁיְהִי רַחֵב הַדֶּרֶךְ שֶׁשׁ
10 עֲשָׂרָה¹¹ אַמָּה¹², וְלֹא¹³ יִהְיֶה עָלָיו תְּקֵרָה. וְאִי זֶה
11 רְשׁוּת הַיְחִיד¹⁴? תֵּל¹⁵ שְׁגֹבֹה עֲשָׂרָה טַפְחִים וְרַחֵב
12 אַרְבָּעָה טַפְחִים עַל אַרְבָּעָה טַפְחִים אוֹ יֵתֵר עַל כֵּן.
13 וְכֵן חֲרִיץ שֶׁהוּא עֲמֹק עֲשָׂרָה וְרַחֵב אַרְבָּעָה עַל
14 אַרְבָּעָה אוֹ יֵתֵר עַל כֵּן. וְכֵן מְקוֹם שֶׁהוּא מְקַף אֲרֻבַּע
15 מַחְצוֹת, גְּבֵהֶן עֲשָׂרָה וּבִינֵיהֶן אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה אוֹ
16 יֵתֵר עַל כֵּן, אֶפְלוּ יֵשׁ בוֹ כַּמָּה מִלִּין¹⁶, אִם הֵקֵף
17 לְדִירָה, כְּגוֹן מְדִינָה הַמְּקַפֶּת חוֹמָה שְׂדֵלְתוֹתֶיהָ
18 וְנִעְלֹת בְּלִילָה¹⁷, וּמְבוֹאוֹת¹⁸ שֵׁשׁ לָהֶן שְׁלֹשָׁה
19 כְּתָלִים וְלַחֵי פְרוּחַ רְבִיעִית, וְכֵן חֲצֵר וְדִיר¹⁹ וְסֵהר²⁰
20 שֶׁהֵקֵפוּ לְדִירָה²¹ - כֵּלָּן רְשׁוּת הַיְחִיד גְּמוּרָה²² הֵן.

(2) שבת ו, א. (3) להלן (פט"ז ה"א) מביא רבינו: "מקום שלא הוקף לדירה אלא שיהיה תשמישו לאויר, כגון גינות ופרדסים, אם היה בו יתר על בית סאתים הרי הוא כרשות היחיד, לחייב המוציא והזורק ממנו לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכו, ואסור לטלטל בו אלא בארבע אמות ככרמלית" אין זו רשות בפני עצמה שנמנה חמש רשויות לשבת, משום שהיא באמת רשות היחיד, אלא שלענין טלטול - דינה ככרמלית, והרי היא נכללת ברה"י וכרמלית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למעלה פי"ב הי"ח. 30) בין בתוכה בין על גבה עד הרקיע כשאר רשות היחיד (או"ח סי' שמה).

ג. עבי"י³¹ הפתלים של רשות היחיד - פְּרָשׁוֹת הַיְחִיד; 5
 לְאַחֲרֵים עוֹשֶׂה מְחַצֵּה, לְעַצְמוֹ לֹא כָּל־שֶׁבֶן. אָוִיר³² 6
 רְשׁוֹת הַיְחִיד - פְּרָשׁוֹת הַיְחִיד, עַד לְרָקִיעַ. אָבֵל³³ 7
 אָוִיר רְשׁוֹת הַרְבִּים אֵינוֹ פְּרָשׁוֹת הַרְבִּים אֲלָא עַד 8
 עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְלִמְעַלָּה מֵעֲשָׂרָה בְּאָוִיר רְשׁוֹת 9
 הַרְבִּים, מְקוֹם פְּטוּר הוּא³⁴. 10

31) שבת צט, ב. 32) שבת ז, א. נעץ קנה ברשות היחיד גבוה מאה אמה, וזרק מרשות הרבים ונח על גביו - חייב. 33) משנה, שבת ק, א. 34) ומותר להשתמש שם.

ד. אִי זֶה הִיא³⁵ פְּרָמְלִית³⁶? תַּל שֵׁיִשׁ בּוֹ אֲרַבְעָה³⁷ עַל 11
 אֲרַבְעָה אוֹ יָתֵר עַל כֵּן וְגִבְהוֹ מְשַׁלְשָׁה וְעַד עֲשָׂרָה³⁸. 12
 שְׁהַפְּרָמְלִית אֵינָה תּוֹפְסָת אֲלָא עַד עֲשָׂרָה, וְאֵינָה 13
 רְחֵבָה פְּחוֹת³⁹ מֵאֲרַבְעָה עַל אֲרַבְעָה. וְכֵן חֲרִיץ שֵׁיִשׁ 14
 בּוֹ אֲרַבְעָה עַל אֲרַבְעָה אוֹ יָתֵר עַל כֵּן וְעַמֵּק מְשַׁלְשָׁה 15
 עַד עֲשָׂרָה. וְכֵן מְקוֹם שֶׁהֵקֵף בְּאֲרַבְעַת מַחְצוֹת, גְּבֻהֵן 16
 מְשַׁלְשָׁה וְעַד עֲשָׂרָה וּבִינֵיהֶן אֲרַבְעָה עַל אֲרַבְעָה אוֹ 17
 יָתֵר עַל כֵּן. וְכֵן קֶרֶן זְוִית הַסְּמוּכָה לְרְשׁוֹת הַרְבִּים, 18
 וְהוּא הַמְּקוֹם שֶׁמֵּקֵף⁴⁰ שְׁלֹשׁ מַחְצוֹת וְהַרוּחַ הַרְבִּיעִית 19
 רְשׁוֹת הַרְבִּים, כְּגוֹן מְבוּי שְׂאִיִן לוֹ לְחֵי אוֹ קוֹרָה 20
 בְּרוּחַ רְבִיעִית. וְכֵן⁴¹ הַיָּמִים וְהַבְּקָעָה, בֵּין בֵּימֹת 21
 הַחֲמָה בֵּין בֵּימֹת הַגְּשָׁמִים - כָּל אֵלוֹ פְּרָמְלִית הֵן. 22

35) שבת ו, א. 36) שמדרבנן אסור לטלטל בתוכה ולהכניס ולהוציא לרשות אחרת, ראה בה"א. 37) טפחים. 38) שאם היא גבוהה עשרה ורחבה ארבעה - יש לה דין רשות היחיד, כמבואר בה"א. 39) שאם היא פחותה מארבעה ולמעלה משלשה, נקראת מקום פטור. 40) משנה, עירובין צד, א: "חצר שנפרצה לרשות הרבים (מרוח אחת), אמרו חכמים, מתוכה לרשות הרבים או מרשות הרבים לתוכה, פטור - מפני שהיא ככרמלית" (הגר"א). ודעת מפרשים אחרים, שמן התורה יש לה דין רשות היחיד, והזורק לתוכה חייב (מגיד-משנה). 41) "כל מקום שהוא רשות הרבים לענין שבת, כך הוא רשות הרבים לענין טומאה, אבל הבקעה המוקפת גדר בימות הגשמים, רשות היחיד לשבת ולטומאה. ואם לא היתה מוקפת, הרי היא רשות היחיד לטומאה בלבד" (רבינו בהל' אבות הטומאה פ"כ ה"א, ו).

ה. אָוִיר⁴² הַפְּרָמְלִית - הֲרִי הוּא פְּרָמְלִית עַד עֲשָׂרָה 23
 טְפָחִים, וְלִמְעַלָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים בְּאָוִיר הַפְּרָמְלִית 24
 הֲרִי הוּא מְקוֹם פְּטוּר. לְפִיכָף⁴³, מְעַל⁴⁴ פְּנֵי הַמַּיִם 25
 שְׂבִימִים וְשִׁבְנֵהֶרֶת: עַד עֲשָׂרָה טְפָחִים - בְּאָוִיר 26
 פְּרָמְלִית, וְלִמְעַלָּה מֵעֲשָׂרָה - מְקוֹם פְּטוּר. אָבֵל כָּל 27
 הַעֲמָק⁴⁵ הַמְּלֵאָה מַיִם, הֲרִי הוּא כְּקַרְקַע עֶבְהָ. 28

42) שבת ז, ב. 43) שבת ק, ב. 44) שאין מודדים עשרה טפחים מקרקעת הים אלא מפני המים ולמעלה (ראה

הבקעה והאצטווינית וקרון זוויות שהן גם כן כרמלית, אף-על-פי שיש רשות לרבים להכנס לתוכן, אין להם צורך בהן כיער שהכל צריכים לעצים, ולהם דרך עליו כמדובר (כסף-משנה). 10) רבי אברהם בן הרמב"ם ענה לשואל על הלכה זו: "השווקים הן הדרכים אלא שהרחיב בדבריים", ודין אחד לשניהם (תשובות ר"א בן הרמב"ם סי' קיא הוצאת פריימן). 11) פתוחים משני עבריהם שאפשר לעבור בהם. 12) משנה בבא-בתרא צט, ב. ובגמרא שבת צט, א למדו ממלאכת המשכן: שתי עגלות היו הולכות זו בצד זו, ורוחב כל עגלה חמש אמות. ובין עגלה לעגלה רווח כמלא עגלה הרי ט"ו, ועוד אמה רווח לבן לוי ההולך אחרי העגלה וביניהן לסדר את הקרשים שעליהן, הרי ביחד ט"ז אמה. ויש אומרים שחוץ מהתנאי, של שש עשרה אמה ורחב, יש עוד תנאי שיהיו ששים רבוא (שש מאות אלף) בוקעים בו (רש"י ו'הלכות גדולות' ו'תוספות' שבת ו:). ולדעת הרמב"ם שמדבר בזמן הזה הוא רשות הרבים (למעלה הערה ז) - על כרחו שהתנאי הנזכר אינו תנאי ובאמת לא הוזכר דבר זה בשום מקום בתלמוד (רמב"ן בעירובין נט.). וראה ב'הפרדס' האמריקאי שנה כז חוברת ו' שיש מקור לתנאי זה לפי קטע חדש בגמרא שבת ו. שנשמר בכתב-יד רומי, והיה גם בגליון כתב-יד מינכן, והובא ב'מאירי' שם ובראב"ה סי' ר"א עמוד 276]. 13) כל אמה היא ששה טפחים (להלן פרק יז הלכה לו). 14) שבת ה, א: "המעביר ארבע אמות ברשות הרבים מקורה - פטור, שאינו דומה לדגלי מדבר". 15) שמותר לטלטל בתוכו, והמכניס והמוציא מתוכו לרשות הרבים - חייב. 16) שבת ו, א. 17) מיל הוא אלפים אמה. 18) עירובין ו, ב: "אמר רבי יוחנן, ירושלים אלמלא דלתותיה ננעלות בלילה, חייבין עליה משום רשות הרבים", הרי שרשות הרבים גמורה נעשית רשות היחיד על-ידי-זוה שדלתותיה ננעלות בלילה. ומה שאמרו (עירובין קא.) שירושלים היא כרמלית ואסור לטלטל בה - אינו סותר למה שכתב רבינו כאן "שמדינה המוקפת שדלתותיה ננעלות בלילה - היא רשות היחיד גמורה", שכיוון שישנם הרבה דיוורים בעיר לא תהא אלא חצר שצריכה עירובי חצרות, וכל זמן שלא עירבו אותה - אסור לטלטל בה ככרמלית, וכן פירש רש"י בעירובין קא. (כסף-משנה). 19) ראה להלן בתחילת פרק יז. 20) מקום שמירה לעדר הצאן. 21) רחבה מוקפת גדר שבעיר, המשמשת כעין גדרה לצאן. 22) אבל אם לא הוקפו לדירה, אף שהם רשות היחיד - אסור לטלטל בתוכם מחוץ לארבע אמות (להלן בפט"ז ה"א).

ב. אֶפְלוֹ²³ בָּלִים, כְּגוֹן סְפִינָה אוֹ מְגַדְלָה²⁴ שֶׁל עֵץ 1
 וְכוּרֶת²⁵ וְכִיּוֹצֵא²⁶ בְּהֵן²⁷, אִם יֵשׁ בְּהֵן אֲרַבְעָה²⁸ עַל 2
 אֲרַבְעָה²⁹ בְּגִבְהָ עֲשָׂרָה אוֹ יָתֵר עַל זֶה - הֲרִי הֵן³⁰ 3
 רְשׁוֹת הַיְחִיד גְּמוּרָה. 4

23) שמותר גם לטלטל בכלום. 24) שבת ק, ב. 25) עירובין לו, א. 26) שבת ח, א. משכן דבורים לעשיית דבש. 27) כלים מרובעים כספינה ומגדל, ועגולים ככוורת. 28) אפילו עומדים ברשות הרבים. 29) ככוורת שהיא עגולה, צריך להיות בחללה חמשה טפחים וג' חומשי טפח, שאז אפשר לרבע מחללה ד' על ד' (שבת ח:); ראה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(55) שבת ו, א. (56) רוחב, ואפילו ארוך מאה אמה, שצריכים ארבעה על ארבעה מרובעים ('מגן אברהם'). (57) פחות משלשה הרי הוא כלבוד (מחובר לקרע) - הלכה למשה מסיני. (58) כלומר, אפילו אלה הדוקים או המאוסים אינם מקום פטור אלא אם יש בגובהם שלשה טפחים. (59) שבת ז, א. (60) שיח מלא עקצים (שופטים ת, ז). (61) צואת בקר. (62) שאם היה בו ארבעה נחשב לרשות היחיד. (63) משנה, שבת ק, א. (64) שבת, ז, ב. (65) אולם אין מציאות למקום פטור רק ברשות הרבים או בכרמלית, אבל ברשות היחיד אין דין מקום פטור, כיון שרשות היחיד עולה עד לרקיע וממלאה את כל החלל (מגיד-משנה).

ח. מקום⁶⁶ שיש בגבהו תשעה טפחים מצמצמים, לא פחות ולא יותר, ברשות הרבים - הרי הוא ברשות הרבים. ואין משגיחין⁶⁷ על מדת ארכו ומדת רחבו, בין רחב בין קצר, מפני שרבים מכתפיין⁶⁸ עליו. אבל אם היה יותר על תשעה או פחות: אם היה בו ארבעה על ארבעה או יותר - הרי הוא ברמלית, ואם אין בו ארבעה על ארבעה - הרי הוא מקום פטור⁷⁰.

(66) שבת ת, א. (67) זוהי גם דעת רש"י, אבל דעת הראב"ד שרק אז נחשב לרה"ר אם רחב ארבעה. (68) עומדים ונסמכים שם לתקן את המשא שעל כתפיהם. (69) וכיון שצורך בו לרבים, רשות הרבים הוא בין רחב בין קצר (רש"י). (70) ואם היה גבוה עשרה ורחב ארבעה, הוא רשות היחיד.

ט. גג⁷¹ הסמוך לרשות הרבים בתוך עשרה טפחים - הואיל ורבים מכתפיין עליו⁷², אסור לטלטל בגג עד שיעשה לו סלם קבוע⁷³ להתירו. עמוד⁷⁴ ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה - הרי זה רשות היחיד. נעץ בגבהו⁷⁵ יתד פל שהוא, אפלו אינה גבוהה⁷⁶ שלשה, הואיל וראוי לתלות פיתד ולהשתמש בו - הרי זה ממעטו ונעשה ברמלית. ואין מודדין לו אלא מן היתד ולמעלה. ואפלו מלאהו פלו⁷⁷ יתדות - הרי זה ממעט גבוה, שהרי תולין באותן היתדות ומשתמשים בהן.

(71) עירובין פד, ב. (72) משתמשים בו. ולפיכך נראה כרשות הרבים. (73) בין לחול בין לשבת, ובוהו סילק את הרבים ממנו, ונעשה הגג מיוחד לו (רשב"א). (74) עירובין עח, א. (75) כלומר, לצידו למטה לארץ (בניגוד לרש"י והראב"ד שפירשו נעץ בו בראשו, כלומר על גביו). (76) כגירסת רבינו חננאל שם: "רב אשי אמר, אע"פ שאינה גבוה ג' אפשר [דתלין] ביה מיד", ועיין מגיד משנה. (77) כלומר, למטה לארץ ואינם גבוהים שלשה (מגיד-משנה, ועיין לחם-משנה).

י. חוריי⁷⁸ רשות היחיד⁷⁹ - הרי הן ברשות היחיד. אבל חוריי רשות הרבים⁸⁰ - אינם ברשות הרבים,

'תשובות הרמב"ם' פריימן סי' טז). (45) אפילו עמוק מאה אמה ואינו רחב ארבעה, שהוא בטל לגבי כרמלית.

1. בור שפכרמלית - הרי הוא פכרמלית, אפלו עמק
2. מאה אמה, אם אין⁴⁶ בו ארבעה⁴⁷. רשות הרבים
3. שהיתה עליה תקרה⁴⁸, או שאין פרחבה שש עשרה
4. אמה - הרי היא פכרמלית. אצטבא⁴⁹ שפיין⁵⁰
5. העמודים העומדים ברשות הרבים⁵¹ - הרי היא
6. פכרמלית. וצדי⁵² רשות הרבים⁵³ - פכרמלית. אבל
7. בין העמודים, הואיל ורבים דוסיין ביניהן⁵⁴ - הרי
8. הן רשות הרבים.

(46) בנוסח ההלכה שלפני הראב"ד, היה כתוב "אפילו יש בו ארבעה", לכן תמה על רבינו, שכיון שיש בו רוחב ארבעה ועמוק יותר מעשרה, הרי זה רשות היחיד ולא כרמלית, כמבואר בהלכה א. אבל בנוסח שלפנינו "אם אין בו ד" ולכן דינו ככרמלית, ולא נחשב למקום פטור כיון שהוא יותר מעשר, שהרי אין כרמלית רק עד עשר, שאנו אומרים: "מצא מין את מינו וניעור" (כיון שהבור נמצא בכרמלית, דינו ככרמלית), ראה להלן בפ"ז הי"א. וב'תשובות הרמב"ם' (פריימן, סי' יט) לחכמי לוניל כתב רבינו על הלכה זו: "יראה לי מדבריהם, שיש בספר שלכם חסרון דברים, וזה נוסח הספר: בור שבכרמלית הרי הוא ככרמלית אפילו עמוק מאה אמה אם אין בו ארבעה, הואיל ולא חלק רשות לעצמו הרי הוא ככרמלית". ובאותה תשובה נמסר גם המקור להלכה זו בעירובין לב: "נתנו בבור (לעירוב אפילו עמוק מאה אמה - עירובו עירוב". ובגמרא לד: מעמידים את המשנה בבור שבכרמלית שדינו בכרמלית. (47) בנוסח אחר: אפילו עמוק מאה אמה ורחב מאה אמה ('מעשה רוקח'). (48) שבת צח, א. (וראה תשובות הרמב"ם סי' טט עמ' 71). (49) בנין אבנים על ידי הקיר כעין ספסל לשבת עליו. (50) שבת ז, א. שא"אפשר ללכת שם ברווח. (51) "שהיו עמודים ברחבה, ותולים בהם הסוחרים את סחורותיהם, וגם אצטבאות היו לפניהם לשבת שם" (רש"י). (52) (עירובין צד). (53) בית הסמוך לרה"ר שכתליו בולטים ומעכבים את בני רשות הרבים להלך שם תדיר. (54) "אף-על-פי שאין בין עמוד לעמוד ט"ז אמה - נחשב רשות הרבים, כיון שרבים הולכים שם, ומחוץ לבין העמודים רחב ט"ז אמה" ('תוספות').

9. ז. אי זהו⁵⁵ מקום פטור? מקום שיש בו פחות
10. מארבעה⁵⁶ על ארבעה וגבהו שלשה עד לרקיע,
11. שפל פחות משלשה⁵⁷ הרי הוא פארץ. אפלו⁵⁸
12. קוצים⁵⁹ וברקנים⁶⁰ או גללים⁶¹ ברשות הרבים, גבהן
13. שלשה ואין רחבן ארבעה על ארבעה - הרי הן
14. מקום פטור. וכן חריץ שאין בו ארבעה על
15. ארבעה⁶² ועמקו משלשה עד התהום. וכן מקום
16. המקף שאין בו ארבעה על ארבעה, אפלו היה ארכו
17. אלה מיל ורחבו ארבעה פחות שעורה, וגבהו
18. משלשה ולמעלה - הרי זה מקום פטור. וכן אויר
19. רשות הרבים⁶³ או אויר פכרמלית⁶⁴ למעלה מעשרה
20. - הרי הוא מקום פטור⁶⁵.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

28 מְרֻשָׁת הַרְבִּים לְרֻשָׁת הַרְבִּים וְכַרְמְלִית בְּאֲמָצֵעַ -
 29 פְּטוּר⁹⁰. וְכֵן הַמוֹשֵׁיט אוֹ הַזּוֹרֵק מִזֹּו לְזֹו וְכַרְמְלִית
 30 בְּאֲמָצֵעַ - פְּטוּר. הַמוֹצִיא⁹¹ חֶפֶץ מֵרֻשָׁת הַרְבִּים
 31 לְכַרְמְלִית וְהַנִּיחוֹ שָׁם, וְחָזַר וְעָקְרוֹ מִכַּרְמְלִית
 32 וְהַכְנִיסוֹ לְרֻשָׁת הַיְחִיד; אוֹ שֶׁהוֹצִיא מֵרֻשָׁת הַיְחִיד
 33 לְכַרְמְלִית וְהַנִּיחוֹ שָׁם, וְחָזַר וְעָקְרוֹ מִכַּרְמְלִית
 34 וְהוֹצִיא לְרֻשָׁת הַרְבִּים - הֲרִי זֶה פְּטוּר.

(89 שבת צז, א; בנוסח אחר: "המושיט או המוציא חפץ" (מעשה רוקח)). (90 אם לא העביר בשתי רה"ר ביחד ארבע אמות, אבל העביר בשתיהן - בלא צירוף הכרמלית - ארבע אמות חייב - שרשויות מצטרפות, כמבואר בפ"ג הי"ז. (91 שבת ה, ב: "המוציא מחנות (רשות היחיד) לפלטיא (רשות הרבים) דרך סטיו (כרמלית), חייב (מכיון שלא עמד בכרמלית), ובן עזאי פטר - (מהלך כעומד)". אבל עמד - פטור אף לרבנן וכל-שכן הניח.

35 טו. הַמוֹצִיא⁹² מֵרֻשָׁת הַיְחִיד לְרֻשָׁת הַרְבִּים, וְעָבַר
 36 עַל מְקוֹם פְּטוּר שֶׁהָיָה בְּיַגְיָהּ בְּהִלְכָתָהּ - חֲטָא,
 37 שֶׁמְהַלֵּךְ אִינוֹ פְּעוּמָד. וְאִין צְרִיף לֹאמַר בְּזוֹרֵק⁹³,
 38 שֶׁעָבַר הַחֶפֶץ בְּמְקוֹם פְּטוּר, שְׂאִינוֹ חָשׁוּב כְּמִי שֶׁנָּחַ
 39 שָׁם. הִיָּה⁹⁴ עוֹמֵד בְּמְקוֹם פְּטוּר, וְנִטַּל חֶפֶץ מֵרֻשָׁת
 40 הַיְחִיד אוֹ מֵאֲדָם הַעוֹמֵד שָׁם, וְהַנִּיחוֹ בְּרֻשָׁת הַרְבִּים
 41 אוֹ בִּיד אֲדָם הַעוֹמֵד שָׁם - פְּטוּר. וְכֵן אִם הַכְנִיס
 42 מֵרֻשָׁת הַרְבִּים לְרֻשָׁת הַיְחִיד, וְעָמַד בְּמְקוֹם פְּטוּר
 43 - פְּטוּר.

(92 שם. (93 שאפילו בן עזאי הסוכר מהלך כעומד דומה, מודה בזורק מתחילת ארבע לסוף ארבע שחייב (שבת ו). (94 שבת ח, ב.

44 טז. עוֹמֵד⁹⁵ בְּרֻשָׁת הַרְבִּים גְּבוּהָ עֵשְׂרָה וָרֶחֶב
 45 אַרְבָּעָה, וְאִין בְּעָקְרוֹ⁹⁶ אַרְבָּעָה, וְיִשׁ⁹⁷ בְּגֹבַהּ⁹⁸ הַקָּצֵר
 46 שְׁלוֹ שְׁלֹשָׁה - הֲרִי הוּא רֻשָׁת הַיְחִיד, וְאִם זָרֵק
 47 מֵרֻשָׁת הַרְבִּים וְנָח עַל גְּבִיּוֹ - חֲטָא. תַּלְתַּל⁹⁹ הַמְתַּלְקָט¹⁰⁰
 48 גְּבוּהָ עֵשְׂרָה טְפָחִים מֵתוֹף אַרְףּ אַרְבַּע אַמּוֹת¹⁰¹ - הֲרִי
 49 הוּא רֻשָׁת הַיְחִיד, וְאִם זָרֵק מֵרֻשָׁת הַרְבִּים וְנָח עַל
 50 גְּבִיּוֹ - חֲטָא.

(95 שבת קא, א. (96 בחלקו הנוגע בארץ. (97 בדפוס שונצינו, הנוסח: "ואין". (98 בגמרא שם: "ויש בקצר שלו שלשה", ופירש רש"י: "יש בו גובה שלשה". וזהו החידוש שאף-על-פי שאין לומר כאן "לבוד" ממקום שכלה רחבו לקרקע, בכל זאת הוא רשות היחיד מפני שאנו אומרים גוד אחית מחיצתא (משוך והוריד המחיצה למטה. מתוכן דברי רש"י שם). ולפי זה, אם אין בגובה הקצר שלשה, בוודאי הוא רשות היחיד מפני שאומרים בו "לבוד". ויש מפרשים "יש בקצר שלו שלשה" היינו שיש בעובי הקצר שלשה (תוספות). ולפי זה, דברי הגמרא הם בדווקא, שאם אין שם שלשה לא אומרים בו "גוד אחית". (99 שבת ק, א. (100 שהוא במדרון והולך ומתלקט מעט מעט עד שמגביה עשרה מתוך ד' אמות. הרי הוא כאילו

1 אֶלָּא הֲרִי הֵן כְּפִי מִדְתָּן. בְּצִיד? חוֹר בְּצִד רֻשָׁת
 2 הַרְבִּים: אִם יֵשׁ בוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה וְגֹבַהּ עֵשְׂרָה
 3 - הֲרִי הוּא רֻשָׁת הַיְחִיד; ⁸¹ וְאִם אִין גְּבוּהָ עֵשְׂרָה -
 4 הֲרִי זֶה פְּרָמְלִית; וְאִם אִין בוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה -
 5 הֲרִי זֶה מְקוֹם פְּטוּר. וְהוּא, שֶׁגְּבוּהָ שְׁלֹשָׁה; שְׁפָל
 6 הַפְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה - הֲרִי הוּא בְּאֲרָץ⁸².

(78 שבת ז, ב. (79 חורים שבכותל לצד רשות היחיד, או שהם מפולשים מעבר לעבר. (80 חורים שבכותל לצד רשות הרבים ואינם מפולשים לפנים. (81 וחורי כרמלית נידונים ג"כ כפי מדתם (רשב"א). (82 ונקרא לבוד.

7 יא. רֻשָׁת⁸³ הַיְחִיד וּמְקוֹם פְּטוּר - מֵתַר לְטַלְטַל
 8 בְּכֵלָן. אֶפְלוּ הָיָה אַרְףּ כָּל אַחַת מִשְׁתִּיהֶן כְּמִי לִמְלִין
 9 - מְטַלְטַל בְּכֵלָה. אֶכָּל רֻשָׁת הַרְבִּים וְהַפְּרָמְלִית -
 10 אִין מְטַלְטַלִּין בְּהֵן אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. וְאִם הַעֲבִיר
 11 אוֹ הוֹשִׁיט אוֹ זָרֵק חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת: בְּרֻשָׁת
 12 הַרְבִּים - חֲטָא, וּבְכַרְמְלִית - פְּטוּר⁸⁴. שְׂאִסוּר
 13 הַפְּרָמְלִית מִדְּבַרְיָהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהִיא דוֹמָה⁸⁵ לְרֻשָׁת
 14 הַרְבִּים, שְׂמָא תַתְּחַלֵּף בְּרֻשָׁת הַרְבִּים. לְפִיכָהּ, אִם
 15 לֹא הָיָה צְרִיף לְגוֹף הַהוֹצָאָה, כְּגוֹן⁸⁶ שֶׁהַעֲבִיר קוּץ
 16 בְּכַרְמְלִית כְּדִי שְׁלֹא יִזְקוּ בוֹ רְבִים - הֲרִי זֶה מֵתַר,
 17 וְאֶפְלוּ הַעֲבִירוֹ כְּמִי אַמּוֹת. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(83 שבת ו, א. (84 ובפירוש המשניות כותב רבינו: "ומי שיוציא מאחד מהם לכרמלית, או משם לאחד מהם, יתחייב מלקות אם הוא מזיד, ואם הוא שוגג פטור מכלום" (שבת פ"א מ"א); וכתב על זה בתוספות יום טוב' (שבת פ"א): "ואל תטעה ותחשוב שרוצה לומר מלקות ארבעים שבתורה, אלא מכת מרדות מדרבנן (ראה בפ"א ה"ג), ורגיל רבינו לקרוא למכת מרדות דרבנן בשם מלקות". (85 בזה שאין לו מחיצות. (86 שבת מב, א: "אמר רבינא: קרן ברשות הרבים מוליכו פחות פחות מארבע אמות (עד שיסלקנו לצדי רשות הרבים, כי לטלטל פחות מד' אמות הוא איסור מדרבנן) ובכרמלית אפילו טובא (יותר, שטלטול שלו מדרבנן יעביירונו בעקירה אחת)".

18 יב. כְּשֵׁם⁸⁷ שְׂמֵתַר לְטַלְטַל בְּכָל מְקוֹם פְּטוּר, כְּךָ
 19 מֵתַר לְהַכְנִיס מִמֶּנּוּ לְרֻשָׁת הַיְחִיד אוֹ לְרֻשָׁת הַרְבִּים,
 20 וְאִין צְרִיף לֹאמַר לְכַרְמְלִית. וּמוֹצִיאִין לוֹ מֵרֻשָׁת
 21 הַיְחִיד וּמֵרֻשָׁת הַרְבִּים, וְאִין צְרִיף לֹאמַר מִן
 22 הַפְּרָמְלִית.

(87 שבת ו, א.

23 יג. כְּשֵׁם⁸⁸ שְׂאִסוּר לְטַלְטַל בְּכָל הַפְּרָמְלִית, כְּךָ אִסוּר
 24 לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ לְרֻשָׁת הַיְחִיד אוֹ לְרֻשָׁת הַרְבִּים; אוֹ
 25 לְהַכְנִיס לְכַרְמְלִית מֵרֻשָׁת הַיְחִיד אוֹ מֵרֻשָׁת הַרְבִּים.
 26 וְאִם הוֹצִיא אוֹ הַכְנִיס - פְּטוּר.

(88 שם.

27 יד. הַמוֹצִיא⁸⁹ מֵרֻשָׁת הַיְחִיד לְרֻשָׁת הַיְחִיד אוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- כ. בור¹¹⁷ תשעה¹¹⁸ ברשות הרבים, ועקר חליא¹¹⁹ 23
מקרקעיתו והשלימו לעשרה¹²⁰, אף-על-פי שעקירת 24
החפץ ועשיית המחצה באין באחת - פטור, מפני 25
שלא היתה המחצה עשרה בתחלה. הנה הבור 26
עשרה¹²¹, והשליף¹²² בו חליא ומעטו מעשרה¹²³ - 27
פטור, שהרי הנחת החפץ וסלוק המחצה באין 28
באחת¹²⁴. 29
- 117) שבת צט, ב. (118) שהוא כרמלית. (119) עפר מקרקעית הבור או משפתו, והשליכו לרשות הרבים. (120) ועכשיו נעשה רשות היחיד. (121) שהוא רשות היחיד. (122) מרשות הרבים. (123) ועכשיו נעשה כרמלית. (124) בשני מקרים אלה, נסתפקו בגמרא אם חייב או לא, וכיון שלא נפשטה הבעיה - פסק רבינו שפטור מספק.
- כא. הזורק¹²⁵ דף¹²⁶ ונח על גבי יתדות¹²⁷ ברשות 30
הרבים ונעשה רשות היחיד, אפלו היה כלי על גבי 31
הדף¹²⁸ - פטור¹²⁹, שהרי עשיית המחצה עם נוחת 32
הכלי באין באחת. 33
- 125) שבת צט, ב. (126) רחב ארבעה. (127) דקות, שהיו גבוהות עשרה ואין רחבות ארבעה, ודף זה הרחב ארבעה - עשאה רשות היחיד (רש"י). (128) ואף שבוודאי נח הדף תחילה על היתדות ואחרי-זה נח החפץ. (129) זוהי בעיה שלא נפשטה בגמרא, ולכן פטור מספק.
- כב. בור¹³⁰ שהוא עמק עשרה¹³¹ ורחב שמונה 34
ברשות הרבים, וזרק מחצלת ברשות הרבים¹³² 35
וחלקה הבור ברחבו לשנים - פטור¹³³; שהרי עם 36
הנחת הכלי בטלו המחצות, ונעשה כל מקום מהן 37
פחות מארבעה על ארבעה. 38
- 130) שבת ק, א. (131) שהוא רשות היחיד. (132) בנוסח אחר: "מרשות הרבים", והנוסח נכון ('מעשה רוקח'). (133) כאבוי ולא כרבי יוחנן (שם). ועיי' מגיד משנה.
- כג. בור¹³⁴ ברשות הרבים עמק עשרה¹³⁵ ורחב 39
ארבעה, מלא מים וזרק לתוכו חפץ¹³⁶ ונח על גבי 40
המים - חיב, שאין המים מבטלין המחצות. הנה 41
מלא פרות¹³⁷ וזרק לתוכו - פטור, שהרי מעטו 42
הפרות את שעורו¹³⁸. 43
- 134) שבת ק, א. (135) שהוא רשות היחיד. (136) ככר שאינו צף על גביו אלא נח בתוכו כגון אבן (רש"י). (137) לדעת הרשב"א מדובר כאן בפירות של טבל, שאסור לטלטלם בשבת ולהוציאם מהבור, ולכן מבטלים את המחצות. (138) נראה שהוא-הדין בכל דבר נוול שאינו מבטל מחיצות, אבל דברים יבשים דינם כפירות (מגיד-משנה).
- כד. רקק מים¹³⁹ שהוא עובר ברשות הרבים, ורבים 44
מהלכין¹⁴⁰ בו: אם אין בעמקו עשרה טפחים - הרי 45
הוא ברשות הרבים; בין שהיה רחב אפלו ארבע 46
- זקוף כולו והוא רשות היחיד במקום גבהו, ואם זרק מרשות הרבים ונח על גביו - חייב (רש"י). (101) אבל אם היה הגובה עשרה מתוך חמש אמות, הרי הוא כרשות הרבים, שהרי אפשר להלוך שם (רש"י).
- יז. נעץ¹⁰² קנה ברשות היחיד, אפלו גבוה מאה 1
אמה, וזרק מרשות הרבים ונח על גביו - חיב¹⁰³, 2
שרשות היחיד עולה עד לרקיע. אילן¹⁰⁴ שהוא 3
עומד ברשות היחיד ונפוץ ונפוץ לרשות הרבים, 4
וזרק¹⁰⁵ ונח על נופו¹⁰⁶ - פטור, שאין הגוף הולך 5
אחר העקר. 6
- 102) שבת קז, ב. (103) ואף שצריך עקירה והנחה על גבי מקום ארבעה על ארבעה (פ"ג ה"א), נראה מדברי רש"י וקצת גאונים, שבהנחה ברשות היחיד - אין צריך מקום ארבעה על ארבעה. (104) שבת ח, א. (105) מרשות הרבים. (106) ענפיו.
- יח. נעץ¹⁰⁷ קנה ברשות הרבים ובראשו טרסקל¹⁰⁸, 7
וזרק ונח על גביו - פטור, שאין רשות הרבים אלא 8
עד עשרה¹⁰⁹. הזורק¹¹⁰ ארבע אמות ברשות הרבים, 9
ונח החפץ בכתל, כגון שזרק חלב¹¹¹ או בצק ונדבק 10
בכתל: אם נדבק למעלה מעשרה טפחים - כוזרק 11
באור, שלמעלה מעשרה ברשות הרבים מקום 12
פטור הוא; נדבק למטה מעשרה טפחים - כוזרק 13
בארץ, וחיב. זרק למעלה מעשרה, ונח בחור כל 14
שהוא - פטור¹¹². 15
- 107) שבת קא, א. (108) סל. (109) ואף ש"גבוה עשרה ורחב ארבעה ברשות הרבים נחשב לרשות היחיד" (הלכה א'). זהו רק אם הוא רחב ארבעה גם למטה, אבל כאן שבתוך עשרה יש רק קנה דק והסל הוא למעלה, אין אומרים "גוד אחית מחיצתא" שכל מחיצה שהגדיים בוקעים בה - אינה מחיצה. (110) משנה, שבת ק, א. (111) שם נאמר: "בדבילה שמינה שנינו", וסובר רבינו שהוא-הדין בכל דבר הנדבק. (112) שכיון שאין החור רחב ארבעה, אינו נחשב כרשות היחיד אלא כמקום פטור.
- יט. זרק¹¹³ קנה¹¹⁴ או רמה מרשות היחיד, ונתקע 16
ברשות הרבים פשהוא עומד - פטור, שהרי מקצתו 17
במקום פטור¹¹⁵. זרק כלי מרשות היחיד לרשות 18
הרבים, והיה אותו כלי גדול ויש בו ארבעה על 19
ארבעה בגובה עשרה - פטור; מפני שכלי זה רשות 20
היחיד גמורה, ונמצא פמוציא מרשות היחיד 21
לרשות היחיד¹¹⁶. 22
- 113) שבת ח, א. (114) גבוה עשרה. (115) שאינו חייב רק אם נח כולו ברשות הרבים (רש"י). (116) זוהי גם דעת ה'תוספות', ויוצא מזה שאם העביר את הכלי ארבע אמות ברשות הרבים - חייב. אבל רש"י הסביר אחרת: "שכלי זה הוא רשות לעצמו. ואנו ממשכן למדים, שהיו זורקים מחטים זה לזה ולא היו זורקים רשויות". ובכל אופן פטור כאן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חוששים שמא יימשך אחרי פרתו ויוציא את הדלי החוצה לרשות הרבים. (12) מלעיטים (מכניסים את המאכל לפיו, עד למקום שהוא יכול להחזיר). שהרי שנינו (מסכת שבת דף קנה:): "אין אובסים את הגמל אלא מלעיטין" (תוספות). (13) יימשך אחר צווארו וחוששים שיוציא לרשות הרבים אם אין ראשו ורובו בפנים (מע"ק).

ב. לא¹⁴ יעמד אדם ברשות היחיד וישתה ברשות הרבים, ברשות הרבים וישתה ברשות היחיד, אלא אם-כן הכניס ראשו ורבו למקום שהוא שותה. במה דברים אמורים? כשהיה שותה בכלים נאים, שהוא צריך להניח¹⁵, גזרה שמו יוציאם; אבל אם היו כלים שאינם נאים, שאינו צריך להניח, או שהיה הבור בכרמלית¹⁶ אף-על-פי שהכלים נאים - מכניס¹⁷ ראשו בלבד ושותה במקומו, ואף-על-פי שלא הכניס ראשו ורבו.

(משנה במסכת עירובין דף צט עמוד א). (15) דעת רבינו שלא גזרו אלא בכלים נאים. אבל להרשב"א בכל דבר שהוא צריך לו, חוששים שמא יכניסם לרשותו, אלא אם כן יוציא או יכניס ראשו ורובו למקום שהוא שותה ("מגיד משנה"). (16) שיעקר איסורה "מפני שהיא דומה לרשות הרבים, שמא תתחלף ברשות הרבים" (רבינו בפרק י"ד הלכה י"א), ואין גזרין גזירה לגזירה, "משום שנאמר ושמרתם את משמרת, עשו משמרת למשמרת. כלומר: גזירה לתורת, ולא משמרת למשמרת" (רש"י מסכת ביצה דף ב עמוד ב) וזהו כרובא (מסכת שבת דף י"א עמוד ב) ולא כאביי שסובר שהחמירו ב"הוצאה" לגזור גזירה לגזירה. (17) (מסכת שבת דף יא עמוד א).

ג. עומד¹⁸ אדם ברשות הרבים וקולט¹⁹ מן האויר מן המים המקלחין מן הצנור או מן הפתל, ושותה²⁰. ובלבד שלא יגע²¹ בצנור או בפתל ויקלט מעל גבן. ואם נגע: אם היה מקום שנגע בו למעלה מעשרה פפחות משלושה²² סמוך לגג - הרי זה אסור; שנמצא פעור²³ מעל הגג, שהוא רשות היחיד. וכן אם היה בצנור ארבעה על ארבעה, בין שהיה הצנור בתוך²⁴ עשרה בין שהיה למעלה²⁵ מעשרה, וקלט ממנו מים - הרי זה אסור. ולמה אינו חיב²⁶? מפני²⁷ שלא נחו²⁸ המים, אלא הרי הן נזחלין והולכין.

(משנה במסכת עירובין דף צט עמוד ב). (19) תופס ומקבל בכלי מן המים הנזחלים. (20) כי אוויר למעלה מעשרה טפחים ברשות הרבים מקום פטור הוא (ראה בפרק י"ד הלכה ז), ואפילו אם הוא למטה מעשרה שהיא רשות הרבים גמורה, הלא ידו גם כן ברשות הרבים היא. (21) לקרב את הכלי לצינור. (22) שכל פחות משלושה כלבוד (כמחובר), והרי הוא כאילו קלט מן הגג שהוא רשות היחיד. (23) ומכל מקום לא נחשב כאילו הוציא מרשות היחיד (כמבואר בסוף ההלכה). (24) שכל מקום של ארבעה טפחים ברשות הרבים הגבוה משלושה ועד עשרה,

אמות¹⁴¹, בין שלא¹⁴² היה ברחבו ארבעה טפחים, שהרי רב העם מדלגין עליו ואין מהלכין בתוכו, הואיל ואין בעמקו עשרה - הרי הוא רשות הרבים. ואם יש בעמקו עשרה או יתר - הרי הוא בכרמלית כשאר הימים. והוא, שיש ברחבו ארבעה טפחים או יתר על כן, שאין פרמלית פחותה מארבעה.

(139) משנה, שבת ק, ב. ופירוש רבינו חננאל (שם) בצה, מים לא עמוקים מעורבים בעפר שרבים עוברים בהם. (140) רגילים ללכת בו ברגל. (141) ואין מהלכים בו אלא על-ידי הדחק. (142) ובני אדם עוברים בתוכו או מדלגים עליו.

יום שלישי י"ח מרחשון ה'תשע"ח

פרק חמשה עשר

1) נתבארו בו גזירות של דבריהם בדיני ההוצאה ותולדותיה. ונמשך לזה ביאור מה שמותר (שהיה באפשר לחוש לו מהיות לו קצת דמיון להם), כמבואר שם.

א. עומד² אדם ברשות הרבים ומטלטל³ ברשות היחיד פלה. ועומד ברשות היחיד ומטלטל ברשות הרבים, ובלבד שלא יוציא חוץ לארבע אמות. ואם הוציא - פטור⁴, מפני⁵ שהוא ברשות אחרת. וכן⁶ עומד אדם ברשות היחיד ופותח⁷ ברשות הרבים, ברשות הרבים ופותח⁸ ברשות היחיד. בהמה⁹ שהיתה רבה¹⁰ בחוץ וראשה בפנים - אובסין¹¹ אותה; ובגמל¹² - עד שיהא ראשו ורבו בפנים, הואיל וצוארו ארבע¹³.

(משנה במסכת עירובין דף צח עמוד ב). (3) דברים שאין לחוש שמא יוציאם לרשות הרבים (ראה להלן הלכה ב). (4) הראב"ד השיג כאן על רבינו, שמכיוון שבגמרא דימו דין זה לדברי רבא: "המעביר חפץ מתחילת ארבע לסוף ארבע והעבירו דרך עליו - חייב", ונפסקה ההלכה כרובא - כמובא למעלה בפרק י"ב הלכה י"ד - ולכן גם כאן צריך להיות חייב, ובעל ה"מגיד משנה" מביא נוסח אחר: "ואם הוציא חייב" אלא שלפי זה היה צריך לכתוב: "אף על פי שהוא ברשות אחרת" (מגיד משנה). (5) כתב כן ליישב הסתירה מכאן למה שכתב למעלה בפרק י"ב הלכה י"ד (ראה בהערה שלמעלה) שכאן שהוא ברשות אחרת נחשבת ידו כמקום פטור (וכמו שכתבו התוספות במסכת עירובין דף כ עמוד א דיבור המתחיל לא יעמוד) - מרכבת המשנה. (6) משנה במסכת עירובין דף קא עמוד א "מעשה בשוק של פטמים (המפטמים עופות למכירה) שהיה בירושלים, שהיו נועלים (פתח חנותם ועומדים ברשות הרבים), ומניחים את המפתח בחלון שעל גבי הפתח" והלכה כחכמים ("מגיד משנה"). (7) נוטל המפתח שברשות הרבים ופתח שם את החנות (רש"י). (8) במפתח המונח שם. (9) (מסכת עירובין דף כ עמוד ב). (10) בנוסחה אחרת: "בהמה שהיתה בחוץ" (כתב יד אברבנאל). (11) מאכילים אותה הרבה על כורחה, ואין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאוויר התחתון שהוא רשות היחיד עולה עד לרקיע, והעליון באווירו של תחתון, למה הדבר דומה? - למוציא יזו לחצר חברו, שאסור להשתמש בו בכלים ששבתו בתוך ביתו עד שיעברו" (רשב"א) וראה בהלכה ח.

ז. פל' 39^ז וזי' 40^ז היוצא על אוויר רשות הרבים שמתר 19
להשתמש עליו, כשהוא משתמש בו - אין נזקנין
עליו ואין נזקלין ממנו אלא פלי חרס וזכוכית
וכיוצא בהן, שאם יפלו לרשות הרבים - ישברו;
אבל שאר פלים וזקלין - אסורים⁴¹, שמא יפלו
לרשות הרבים ויביאם.

39 (מסכת עירובין דף צח עמוד ב.) (40) בין שהוא רחב ארבעה בין שאינו רחב ארבעה. (41) ודווקא בזו וכיוצא בו, אבל דבר רחב כגג, שהשתמש עומד שם עם הכלי, מותר להשתמש בכל הכלים (ריטב"א, ושולחן ערוך אורה חיים סימן שנג).

ח. שגלי' 42^ז בתים בשני צדי רשות הרבים, זרק⁴³ מזו לזו למעלה מעשרה - פטור⁴⁴. והוא, שיהיו שניהם שולו או שיהיה ביניהם ערוב⁴⁵. ואפלו בגדים וכלי מתכות⁴⁶ מתר לזרק⁴⁷. ואם היה זה למעלה מזה ולא היה בשוה - אסור לזרק בגד וכיוצא בו, שמא יפלו ויביאנו⁴⁸; אבל פלי חרס וכיוצא בהן - זרק.

42 (מסכת עירובין דף פה עמוד ב.) (43) בנוסחה אחרת: "זורק מזו לזו למעלה מעשרה והוא פטור" (מע"ק ושונצינו). (44) בנוסחה אחרת: מותר וכן נכון שיותר לכתחילה. (45) שאם היו הבתים שייכים לשני בני אדם ולא עשו עירוב, אסור מדברי סופרים לטלטל ברשות היחיד, כמבואר בפרק א מהלכות עירובין הלכות א-ב. (46) אף שאם יפלו לרשות הרבים לא יישברו, אין חוששים שמא ירד ויביאם אליו. (47) כיוון שהמקומות מכווננים זה מול זה, אינו צריך לאמץ ידיו לזריקה שלא יפול החפץ למטה (בגמרא). (48) ואם המקום שביניהם לא היה רשות הרבים אלא כרמלית, מותר אפילו בית אחד גבוה מחבירו ("מגיד משנה" בשם הרשב"א).

ט. בור⁴⁹ ברשות הרבים וחלון⁵⁰ על גביו - הבור וחלון⁵¹ מצטרפים לעשרה, וממלאין ממנו בשבת. במה דברים אמורים? כשהיה סמוך לפתל בתוך ארבעה טפחים⁵², שאין אדם יכול לעבר שם; אבל אם היה מפלג - אין ממלאין ממנו, אלא אם כן היתה חליתו גבוהה עשרה; שנמצא הדלי, כשניצא מן החלית, יצא למקום פטור⁵³.

49 (משנה במסכת עירובין דף צט עמוד א) מים מכונסים. (50) בכותל מול הבור, וכן הוא במשנה, אבל בנוסחה אחרת: "וחוליא על גביו" (ויניציאה ומע"ק). (51) צבור העפר אשר מסביב לשפת הבור. (52) שבהפסק פחות מארבעה אין הולכים שם רבים, ונחשב למקום פטור. (53) ומותר לטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד דרך מקום פטור.

י. אשפה⁵⁴ ברשות הרבים גבוהה עשרה⁵⁵ טפחים

דינו ככרמלית, ואסור מדרבנן להשתמש בה לרשות הרבים (פרק י"ד הלכה י"ג). (25) שמקום גבוה עשרה ורחב ארבעה ברשות הרבים הוא רשות היחיד. (26) חטאת, אם נגע בצינור וקלט ממנו מים. (27) (תלמוד ירושלמי מסכת עירובין פרק י הלכה ו). (28) ואינו חייב במוציא מרשות לרשות, אלא אם עקר ממקום שנח החפץ, כמבואר בפרק י"ג הלכה ד.

ד. זי' 29^ז שלפני החלון יוצא באוויר שעל רשות הרבים, אם היה למעלה מעשרה³⁰ טפחים - מתר להשתמש עליו, שאין רשות הרבים תופסת אלא עשרה טפחים. לפיכך מתר³² להשתמש בכל הפתל עד עשרה טפחים התחתונים.

29 (משנה במסכת עירובין דף צח עמוד ב.) "קצה היוצא מן הכותל, מבניין או עץ או אבן או זולתם" (רבינו בפירוש המשניות). (30) שהוא מקום פטור. (31) כמבואר בהלכה ז. (32) כי ב"מקום פטור" מותר להשתמש (פרק י"ד הלכה ז).

ה. במה דברים אמורים³³? כשהיה זיו אחד יוצא באוויר; אבל אם היו יוצאים בפתל שני זיוין זה למטה מזה, אף-על-פי ששניהם למעלה מעשרה, אם יש ביזו העליון שלפני החלון רחב ארבעה על ארבעה - אסור להשתמש עליו; מפני שהוא רשות בפני עצמו, והזיו שתחתיו רשות אחרת³⁴, ואסרו זה על זה. שאין שתי רשיות משתמשות ברשות אחת.

33 שיותר להשתמש בזיו; תלמוד ירושלמי (מסכת עירובין פרק י הלכה ד): "לא אמר אלא באחד, אבל בשתיים אסור שאין שתי רשיות משתמשות ברשות אחת". (34) "הזיוין הבולטים מן הכותל כלפי רשות הרבים אינם שלו, שבזכות בני רשות הרבים עומדים, ואף שמן התורה אין אוויר רשות הרבים עולה למעלה מעשרה, מכל מקום כל אותם הזיוים שלהם הם, ויש רשות לכל אחד מבני רשות הרבים להשתמש בהם, וכשיש שני זיוים זה למעלה מזה, בני רשות הרבים משתמשים בתחתון (ואוסרים על העליון), וכשיש רק זיו אחד הרי הוא לבני החלון שתמשישם תדיר בור" (הריטב"א); אולם ב"מגיד משנה" משווה את דברי רבינו לשיטת הרשב"א, שכאן מדובר בשני זיוים השייכים לשני בני אדם ולכן אוסרים זה על זה, אבל באדם אחד מותר.

ו. אין³⁵ בעליון ארבעה ואין פתחון ארבעה - משתמש בשניהן, וכן בכל הפתל עד עשרה טפחים הפתחונים³⁶. היה פתחון ארבעה ובעליון אין בו ארבעה - אינו משתמש בעליון אלא כנגד חלון³⁷ בלבד; אבל בשאר הזיו שבשני צדי החלון - אסור להשתמש, מפני זה שתחתיו שחלק רשות לעצמו³⁸.

35 (מסכת עירובין דף צח עמוד ב.) (36) שהוא מקום פטור. (37) שהוא כזווית החלון והרחבתו (רש"י) ודינו כחורי רשות היחיד, כמבואר למעלה פרק י"ד הלכה י. (38) ואוסר על העליון להשתמש שלא כנגד החלון, "לפי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהמים עומדים בחצר, הרי הם כמים שנשפכו ואינם אסורים אלא-אם-כן נפרצו מחיצות החצר, שאינן יכולות להתיר אותם, וכן דעת הריטב"א ושאר ראשונים, וב"מגיד משנה" כתב: "ואין דברים אלה מצויים כדי להאריך בהם." (67) כי עד עשר אמות נחשבת הפירצה כפתח המשמש לכניסה ויציאה, ואין כאן פריצת המחיצות (פרק ט"ז הלכה ט"ז). (68) עמוד הנעשה להיכר מחיצה, במבוי נקרא "לחי" ובחצר נקרא "פס" (תוספות במסכת עירובין דף יב עמוד א). (69) בתוספות הקשו: אם הפס נחשב למחיצה לעניין טלטול בחצר, למה לא ייחשב מחיצה להתיר למלא מים ממנו? ותיצו: שלעניין טלטול המחיצה ניכרת לבני החצר, אבל למלא מים ולהכניס לבתים אסור, שהבתים רחוקים מהמחיצה ואין היכר להתיר.

יג. והיאך⁷⁰ מעמידין את המחיצה במים? אם היתה²¹
 למעלה מן המים, צריך שיהיה טפח מן המחיצה²²
 יורד⁷¹ בתוך המים; ואם היתה המחיצה כלה יורדת⁷²
 בתוך המים, צריך שיהיה טפח ממנה יוצא²⁴
 למעלה⁷³ מן המים, כדי שיהיו המים שפחצור²⁵
 מבודלין. אף-על-פי שאין המחיצה מגעת עד²⁶
 הקרקע⁷⁴, הואיל ויש בה עשרה טפחים - הרי זו²⁷
 מתרת. ולא התירו מחיצה הללויה אלא במים בלבד;²⁸
 שאסור טלטול במים - מדבריהם, והקלו במחיצה²⁹
 שאינה אלא כדי לעשות הפר.³⁰

(70) מסכת עירובין דף פו עמוד א). (71) שוקע בתוכם כדי לחלק בין המים שבחוץ שהם כרמלית למים שבפנים. (72) בנוסחה אחרת: "כולה בתוך המים" (מע"ק). (73) שתהיה ניכרת המחיצה המפסיקה. (74) ונקראת "מחיצה תלויה", ואמרו בגמרא: "אין מחיצה תלויה מתרת אלא במים, קל הוא שהקילו חכמים במים".

יד. אמת⁷⁵ המים העוברת בין החצרות⁷⁶ וחלונות פתוחות אליה, אם אין בה פשעור⁷⁷ - משלשלין³¹
 דלי מן החלונות וממלאים ממנה בשבת. במה³³
 דברים אמורים? בשאינה מפלגת מן הפתל שלשה³⁴
 טפחים; אבל אם היתה מפלגת מן הפתל שלשה³⁵
 טפחים - אין ממלאים ממנה, אלא אם-כן היו פסין³⁶
 יוצאין מן הפתלים מכאן ומכאן, שנמצא האמה³⁷
 כפאלו היא עוברת בתוך החצר.³⁸

(75) מסכת עירובין דף פז עמוד א). (76) ובתים מכאן ומכאן על שפתה. (77) עומק עשרה ורוחב ארבעה שאינה נחשבת כרמלית.

טו. פצוצרה⁷⁸ שהיא⁷⁹ למעלה מן הים וחלון³⁹
 בתוכה על גבי המים - אין ממלאים ממנה בשבת⁸⁰,
 אלא אם-כן עשו מחיצה גבוהה עשרה טפחים על⁴¹
 גבי המים כנגד החלון⁸¹ שפפצוצרה; או תהיה⁴²
 המחיצה יורדת⁸² מן הפצוצרה כנגד המים, ורואין⁴³
 אותה כאלו ירדה ונגעה עד המים⁸³. וכשם⁴⁴

1 וחלון על גבה - שופכין לה מים בשבת⁵⁶. במה
 2 דברים אמורים? באשפה של רבים, שאין דרפה
 3 להפנות; אבל של יחיד - אין שופכין עליה; שמה
 4 תתפנה⁵⁷, ונמצאו שופכין פדרפן⁵⁸ ברשות הרבים.

(54) (משנה במסכת עירובין דף צט עמוד ב). (55) אבל פחותה מעשרה היא כרמלית, ואסור לזרוק מרשות הרבים לכרמלית. (56) שמותר לטלטל מרשות היחיד לרשות היחיד דרך מקום פטור. (57) בחול. (58) כהרגלם לפני הפינוי.

יא. אמת⁵⁹ המים⁶⁰ שהיא עוברת⁶¹ בחצר: אם יש⁵
 בגבה⁶² עשרה טפחים ובגבה ארבעה, או יותר⁶
 על גן עד עשר אמות⁶³ - אין ממלאין ממנה בשבת,⁷
 אלא אם-כן עשו לה מחיצה גבוהה עשרה טפחים⁸
 בפניסה וביציאה⁶⁴. ואם אין בגבה עשרה או שאין⁹
 בגבה ארבעה - ממלאין ממנה בלא מחיצה.¹⁰

(59) (משנה במסכת עירובין דף פז עמוד א). (60) תעלה לא רחבה היוצאת מהמעיין. (61) נכנסת לחצר מצד האחד ויוצאת מצד השני בתעלה שתחת הכתלים. (62) בעומק המים. (63) בשיעור זה נעשו המים רשות כרמלית לעצמם גם בתוך החצר, ואסור למלא מים ממנה. (64) כמבואר בהלכה יג. (65) "רבי יהודה אומר: כותל שעל גביו (של החצר) תדון משום מחיצה (ואין צורך במחיצה מיוחדת), אמר רבי יהודה: מעשה באמת המים שהייתה באה מאבל (שם מקום) לציפורי, והיו ממלאין הימנה בשבת על פי הזקנים. אמרו לו חכמים: מפני שלא היה בה כשיעור (שלא הייתה עמוקה עשרה ורחבה ארבעה שאינה חולקת רשות לעצמה להיות כרמלית בתוך רשות היחיד)".

יב. היתה⁶⁶ פרחיה⁶⁷ יתר מעשר אמות, אף-על-פי¹¹
 שאין בגבה עשרה - אין ממלאין ממנה עד¹²
 שיעשה לה מחיצה. שכל יתר על עשר - פרצה היא,¹³
 ומפסדת המחצות. ומהו לטלטל בכל החצר? אם¹⁴
 נשאר מצד הפרצה פס⁶⁸ מכאן ופס מכאן בכל¹⁵
 שהוא, או פס רחב ארבעה טפחים מרוח אחת -¹⁶
 מותר לטלטל בכל החצר, ואין אסור אלא למלאת¹⁷
 מן האמה בלבד⁶⁹; אבל אם לא נשאר פס כלל -¹⁸
 אסור לטלטל בכל החצר, שהרי נפרצה חצר לים¹⁹
 שהיא כרמלית.²⁰

(66) מסכת עירובין דף יב עמוד א): "לשון ים הנכנס לחצר (דרך פירצת הכותל) אין ממלאין הימנו בשבת, אלא אם כן יש לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים, במה דברים אמורים, שפירצתו ביותר מעשר אמות, אבל עשר אין צריך כלום", ורבינו השווה שני עניינים אלה, אבל דעת הראב"ד שיש חילוק בין דין אמת המים העוברת בחצר לבין לשון ים הנכנס לחצר, שאמת המים הזורמת ממעיין ועוברת בחצר היא רשות בפני עצמה, ולכן צריכה מחיצות מיוחדות, מלבד מחיצות החצר שהיא עוברת תחתיה, כדי לכללה ברשות היחיד, מה שאין כן בלשון ים הנכנס לחצר, מכיוון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 בְּמִלּוֹאֶהָ⁹³. הֵיְתָה מִחֻזְקַת סְאֵתִים - שׁוֹפְכִין לָהּ אֶפְלוּ
 15 שְׁשִׁים סְאָה שֶׁל מִים⁹⁴, וְאֶף-עַל-פִּי שְׁהִמִּים יִתְגַּבְּרוּ
 16 וְיִפּוּצוּ מֵעַל הַגָּמָא לְחוּץ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? 16
 17 בִּימֹת הַגִּשְׁמִים, שֶׁהִחְצְרוֹת מִתְקַלְקְלוֹת⁹⁵, וְסִתָּם
 18 צְנוּרוֹת מְקַלְחִין, וְלֹא יָבוֹאוּ הַרוּאִים לִזְמַן שֶׁזָּה
 19 מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וְהַמִּים יוֹצְאִים מִכַּחוֹ
 20 בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים; אֲבָל בִּימֹת הַחֶמְדָּה: אִם הֵיְתָה
 21 מִחֻזְקַת סְאֵתִים - אֵין שׁוֹפְכִין לָהּ אֲלֵא סְאֵתִים;
 22 הֵיְתָה פְחוּתָה מִסְאֵתִים - אֵין שׁוֹפְכִין לָהּ כֹּל עֶקְרִי⁹⁶.

(עירובין דף פח עמוד ב). (93) עד שתתמלא.
 (94) כיוון שמן התורה אין איסור לשפוך לתוך החצר גם אם
 יצאו לרשות הרבים, ורק חכמים גזרו שלא ישכח ויוציא את
 המים לרשות הרבים, וכיוון שעשה גומא יש לו היכר ולא
 ישכח. (95) ואין אדם מקפיד על לכלוך חצירו ואינו
 מתכוון שיצאו החוצה. (96) כלל, ואפילו לא כמדיה
 שמכילה הגומא, שמא יבוא לשפוך סאתיים - שיעור
 תשמישו של אדם בינוני ליום.

23 יח. בִּיב⁹⁷ שֶׁשׁוֹפְכִין לוֹ מִים, וְהֵן נִזְחָלִין וְהוֹלְכִין
 24 תַּחַת הַקֶּרֶקַע וְיוֹצְאִין לְרִשׁוֹת הַרְבִּים; וְכֵן צְנוּר
 25 שֶׁשׁוֹפְכִין עַל פִּי מִים, וְהֵן נִזְחָלִין עַל הַכֶּתֶל וְיֹרְדִין
 26 לְרִשׁוֹת הַרְבִּים; אֶפְלוּ הֵיְתָה אֶרֶץ הַכֶּתֶל אוֹ אֶרֶץ הַדֶּרֶךְ
 27 שֶׁתַּחַת הָאֶרֶץ מֵאָה אָמָה - אֲסוּר⁹⁸ לְשַׁפֵּךְ עַל פִּי
 28 הַיָּבִב אוֹ עַל פִּי הַצְּנוּר, מִפְּנֵי שְׁהִמִּים יוֹצְאִין מִכַּחוֹ
 29 לְרִשׁוֹת הַרְבִּים; אֲלֵא שׁוֹפֵךְ חוּץ לַיָּבִב, וְהֵן יֹרְדִין
 30 לַיָּבִב.

(97) חריץ העשוי לקלה שופכים שבחצר לרשות הרבים
 (רש"י במסכת עירובין דף פח עמוד א). (98) רבינו פוסק
 כחכמים, אבל הרא"ש ושאר ראשונים פסקו כרבי אליעזר
 בן יעקב: "ביב שהוא קמור (מכוסה) ארבע אמות ברשות
 הרבים שופכים לתוכו מים בשבת", וכן דעת האחרונים
 (אורח חיים סימן שנז).

31 יט. בְּמָה⁹⁹ דְּבָרִים אֲמֹרִים? בִּימֹת הַחֶמְדָּה, אֲבָל
 32 בִּימֹת הַגִּשְׁמִים - שׁוֹפֵךְ וְשׁוֹנֶה וְאֵינוֹ נִמְנָע; שֶׁסִּתָּם
 33 צְנוּרוֹת מְקַלְחִין הֵן, וְאָדָם רוֹצֵה שֶׁיִּפְּלְעוּ הַמִּים
 34 בְּמִקוּמָן. הֵיְתָה¹⁰⁰ שׁוֹפֵךְ עַל פִּי הַיָּבִב וְהַמִּים יוֹצְאִין
 35 לְכַרְמְלִית - הֲרִי זֶה מִתָּר וְאֶפְלוּ בִּימֹת הַחֶמְדָּה, שֶׁלֹּא
 36 גָּזְרוּ עַל כַּחוֹ בְּכַרְמְלִית¹⁰¹. לְפִיכֶךָ מִתָּר לְשַׁפֵּךְ עַל
 37 כַּתְּלֵי הַסְּפִינָה, וְהֵם יֹרְדִין לָהֶם¹⁰².

(99) כמבואר בהלכה יז. (100) (מסכת שבת דף ק עמוד ב).
 (101) ולפי מה שנפסקה ההלכה כרבי אליעזר בן יעקב, מותר
 גם ברשות הרבים כמבואר בהלכה הקודמת. (102) "ומותר
 לשפוך מים על שפת הספינה והם יורדים ממנה לים או
 לנהר, לפי שכוחו בכרמלית לא גזרו" (תשובות הרמב"ם
 פריימן סימן טז).

38 כ. לֹא¹⁰³ יִמְלֵא¹⁰⁴ אָדָם מִים מִן הַיָּם¹⁰⁵ וְהוּא בְּתוֹךְ
 39 הַסְּפִינָה¹⁰⁶, אֲלֵא אִם-בְּיָן¹⁰⁷ עָשָׂה מְקוֹם אֲרָבְעָה¹⁰⁸ עַל

1 שְׁמִמְלֵאִין מִזוּ שֶׁעָשׂוּ לָהּ מְחֻצָּה, כֶּךָ שׁוֹפְכִין מִמֶּנָּה
 2 עַל הַיָּם, שֶׁהָרִי עַל הַכַּרְמְלִית⁸⁴ הֵן שׁוֹפְכִין.

(78) בכתב-יד התימנים: "כצוצטרה" ובמשנה "גוזזטרה":
 "והוא מקום מקורה יוצא מכותל רשות היחיד על מעיינות
 המים והנהרות כמו עץ או זיו, ונוקבים בו נקב וממלאים
 מאותו הנקב מן המעיין או הנהר" (רבינו בפירוש
 המשניות). (79) (משנה במסכת עירובין דף פז עמוד ב).
 (80) שאסור לטלטל מן הים שהוא כרמלית לרשות היחיד.
 (81) שאז אנו אומרים "גור אסיק מחיצתא" - משוך והעלה
 את המחיצה למעלה עד הגוזזטרה "וכאילו הגיעה המחיצה
 אל הנקב שבגוזזטרה ודבקה בה, ותהיה השאיבה תוך
 המחיצה" (שם). (82) שאז אנו אומרים "גור אחית
 מחיצתא" - משוך והורד את המחיצה עד הנחל (ראה בספר
 המאור הוצאת ראשונים דף לב). (83) בתוספות כתבו,
 שכאן אין צריך שיהיה טפח המחיצה בתוך המים, כיוון
 שיש היכר בלא זה בגוזזטרה, אבל צריך שיהיה טפח
 המחיצה בתוך המים, כיוון שיש היכר בלא זה בגוזזטרה,
 אבל מדברי ה"בית יוסף" (אורח חיים סימן שנה) משמע,
 שדעת רבינו שבמחיצות אלו צריכים להיות כל התנאים
 המבוארים למעלה בהלכה יג (מעשה רוקח). (84) וכיוון
 שאיסור השפיכה לכרמלית הוא רק מדרבנן די במחיצה זו
 בלבד (שם).

3 טז. תְּצַר⁸⁵ שֶׁהִיא פְחוּתָה מֵאַרְבַּע אַמּוֹת עַל אֲרַבַּע
 4 אַמּוֹת - אֵין שׁוֹפְכִין בְּתוֹכָהּ מִים בְּשֶׁבֶת⁸⁶, מִפְּנֵי שֶׁהֵן
 5 יוֹצְאִין לְרִשׁוֹת הַרְבִּים בְּמַהְרָה. לְפִיכֶךָ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת
 6 גָּמָא מִחֻזְקַת סְאֵתִים⁸⁷ בְּתוֹךְ הַתְּצַר, אוֹ בְּרִשׁוֹת
 7 הַרְבִּים בְּצַד הַתְּצַר, כִּדִּי שִׁיְהִיו הַמִּים נִקְבָּצִים
 8 בְּתוֹכָהּ⁸⁸. וְצָרִיךְ לִבְנוֹת עֲלֶיהָ כֶּפֶה⁸⁹ מִבַּחוּץ, כִּדִּי⁹⁰
 9 שֶׁלֹּא תִרְאֶה הַעוֹקֵה⁹¹ הַזֶּה בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים. וְהַתְּצַר
 10 וְהַאֲכַסְדָּרָה מְצַטְרְפִין לְאַרְבַּע אַמּוֹת. וְכֶמְדָּה הוּא
 11 הַמְּקוֹם שֶׁמְחַזִּיק סְאֵתִים? חֻצֵי אָמָה עַל חֻצֵי אָמָה
 12 בְּרוּם שְׁלֹשָׁה חֲמִשֵּׁי אָמָה.

(85) משנה במסכת עירובין דף פח עמוד א). (86) שיעור
 חכמים שכל אדם צריך לתשמישו בכל יום סאתיים מים
 בערך, ושיעור זה נבלע בקרקע של ד' אמות, אבל אם החצר
 היא פחותה משיעור זה "המים שותתים ברשות הרבים
 מכוחו" (רבינו בפירוש המשניות). (87) שיעור סאה הוא
 שישה קבים שהם קמ"ד ביצים, שלישית האיפה, ובמידת
 זמננו 13 ליטר בערך. (88) ואז אפילו אם יצאו לרשות
 הרבים אין בכך כלום, שהרי אין כוונתו לכך. (89) כיסוי
 עשוי בצורת קשת. (90) הראב"ד והריטב"א הסבירו שעל-
 ידי הכיסוי נעשית הגומא כחורי רשות היחיד, שדינם
 כרשות היחיד ומותר לשפוך שמה את המים, וב"דרכי
 משה" (אורח חיים סימן שנז) נתן טעם לעשיית כיסוי, לא
 משום איסור שבת, אלא משום תקלת בור ברשות הרבים
 שלא ייכשלו בה. (91) הגומא, "ההפירה שמתקבצים שם
 המים" (שם).

13 יז. הֵיְתָה⁹² הַעוֹקֵה פְחוּתָה מִסְאֵתִים - שׁוֹפְכִין לָהּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

112) משנה (במסכת עירובין דף צז עמוד ב).
 113) הספרים בימי התלמוד היו עשויים מגילות כספר תורה שלנו. (114) ונח שם. (115) דעת הרא"ש והטור שאפילו אם נתגלגל חוץ לארבע אמות מותר לגוללו אצלו וכן ספק בשולחן ערוך אורח חיים סימן שנב. (116) אף על פי שאסור להפוך את כתבי הקודש (מסכת עירובין דף צח עמוד א) - התירו להפוך כאן כדי למנוע בזיון גדול מזה (שם).
 117) שאסור להביאו אצלו מרשות הרבים לרשות היחיד.
 118) ואם הגיע תוך שלושה טפחים סמוך לארץ חשוב כמונח על הארץ (הרמב"ן).

16 **כב. המעביר**¹¹⁹ קוץ¹²⁰ פדי שלא יזקו בו רבים: אם
 17 היה ברשות הרבים - מוליכו¹²¹ פחות פחות מארבע
 18 אמות¹²²; ואם היה בכרמלית¹²³ - מוליכו פדרפו¹²⁴
 19 אפלו מאה אמה. וכן¹²⁵ מת שהסריח ונתבזה יתר
 20 מדי, ולא יכלו שכנים¹²⁶ לעמד¹²⁷ - מוציאין אותו
 21 מרשות היחיד לכרמלית. היו¹²⁸ לרחץ בים,
 22 כשהוא עולה - מנגב עצמו, שפא יעביר מים
 23 שעליו ארבע אמות בכרמלית.

119) (מסכת שבת דף מב עמוד א). (120) ראה למעלה פרק א הלכה ז. (121) "עד שישלוקנו לצידי רשות הרבים" (רש"י). (122) שהוא רק איסור דרבנן (רש"י). (123) שאיסור טלטול בה מדרבנן. (124) בעקירה אחת. (125) (מסכת שבת דף צד עמוד ב). (126) בנוסחה אחרת: "ולא יכלו שכנים לעמוד עימם" (מער"ק). (127) "ונמצא מתבזה בין החיים והם מתבזים ממנו, וגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה, שהוא לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (להלן בפרק כ"ו הלכה כ"ג) לכן התירו כאן איסור דרבנן הנכלל בלאו זה. (128) (מסכת שבת דף קמא עמוד א). לפי שהעולה מן הרחיצה יש ריבוי מים על גופו אבל ההולך ברשות הרבים ומטר סוחף עליו לא הקפידו בו, שהמים שעליו מועטים (שולחן ערוך אורח חיים סימן שכו סעיף ז).

פרק ששה עשר

1) נתבאר גזירות של דבריהם בדיני מקצת הרשויות, כגון הקרפפות שלא הוקפו לדירה, והגינות והפרדסים, ומה שגדרו בהן, מוסף על משפטי התורה. ונמשך לזה ביאור גדרי המחיצות ועניינן.

24 א. מקום² שלא הקף לדירה³, אלא שהיה תשמישו
 25 לאויר, כגון גנות ופרדסים⁴, וכגון המקיף מקום מן
 26 הארץ לשמרו, וכיוצא בהן: אם יש בגבה המחיצות
 27 עשרה טפחים או יתר - הרי הוא ברשות היחיד⁵,
 28 לחיב המוציא והזורק והמושיט ממנו לרשות
 29 הרבים או מרשות הרבים לתוכו. ואין⁶ מטלטלין
 30 בכלו, אלא אם כן יש בו בית סאתים או פחות⁸;
 31 אבל אם היה בו יתר על בית סאתים, אסור לטלטל
 32 בו אלא בארבע אמות בכרמלית.

2) משנה, עירובין כג, א. (3) לדירת אדם לכניסה וליציאה

1 ארבעה יוצא מן הספינה על הים. במה דברים
 2 אמורים? פשהיה תוף עשרה, אבל אם היה למעלה
 3 מעשרה מן הים¹⁰⁹ - מוציא זיזו¹¹⁰ כל שהוא
 4 וימלא; שהרי דרך¹¹¹ מקום פטור ממלא, ואינו
 5 צריך לזיז זה אלא משום הפך.

103) (מסכת שבת דף ק עמוד ב). (104) בנוסחה אחרת: "לא ימלא מן הספינה אלא אם כן" (כתב"ד התימנים). (105) שהוא כרמלית. (106) שהיא רשות היחיד. "והטלטול בכל הספינה מותר מפני שהיא רשות היחיד גמורה בין בהליכתה בין בעמידתה" ("תשובות הרמב"ם" פריימן סימן ט). (107) בגמרא יש שתי דעות, לפי דעה אחת שיעור הכרמלית עד עשרה טפחים (פרק י"ד הלכה ד) נמדד מן הקרקע, ולפי זה שטח המים שהוא למעלה מעשרה הוא מקום פטור והרי מטלטל מכרמלית לרשות היחיד דרך מקום פטור. ודעה אחרת, שנפסקה להלכה לפנינו, סוברת שעשרה טפחים נמדדים משפת המים, ובתוך עשרה אסור לטלטל מכרמלית לרשות היחיד. (108) צדדי המקום כאילו נכפפים למטה ונמשכים למחיצות עד המים והכול רשות היחיד, ואף שלמעלה (הלכה טו) הצריכו מחיצות עשרה, בספינה הקילו, כיוון שאין הוא בביתו ואין ביכולתו לסדר הכול כראוי, שמכו על שיטת חנניה (מסכת עירובין דף פז עמוד ב) "גזוזטרא שיש בה ד' על ד' אמות חוקק בה ד' על ד' וממלא" (רב האי גאון). (109) שאז מטלטל מכרמלית לרשות היחיד דרך מקום פטור. (110) ועושה בו נקב (מעשה רוקח). (111) משמע שהזיז חלול באמצעיתו, ודרכו משלשל כליו וממלא ("מגיד משנה"), אבל דעת האחרונים (הב"ח ועוד, באורח חיים סימן שנה) כיוון שכל עיקר הזיז הוא רק להיכר, יכול למלא אפילו שלא במקומו. וב"תשובות הרמב"ם" (סימן טז) כתב רבינו: "ההולך על מים שהוא כרמלית אסור לדלות ממי הים או הנהר מן הספינה, או לשפוך מים או זולתו מן הספינה לים, לפי שהוא טלטול מרשות היחיד לכרמלית או מכרמלית לרשות היחיד, ולפיכך הוא אסור אלא שיוציא זיז כל שהוא עד שיהא בו היתר וישתמש עליו, ובלבד שיהא בין הזיז ובין שטח המים יותר מעשרה טפחים כדי שיהיה התשמיש מכרמלית למקום פטור, אבל אם היה בין הזיז ובין שטח המים עשרה טפחים או פחות צריך להיות בו ד' על ד', ואחר כך יהיה מותר לדלות מים באמצעיתו, או שופך מים ממנו לים."

6 **כא. הקורא**¹¹² בספר בכרמלית, ונתגלגל¹¹³ מקצת
 7 הספר לרשות הרבים¹¹⁴ ומקצתו פידו: אם נתגלגל
 8 לחוץ¹¹⁵ לארבע אמות - הופכו¹¹⁶ על הפתב ומניחו;
 9 גזרה שפא ישמט פלו מידו, ויעבירונו ארבע אמות.
 10 נתגלגל לתוף ארבע אמות - גוללו אצלו. וכן אם
 11 נתגלגל לרשות היחיד - גוללו אצלו. היה קורא
 12 ברשות היחיד ונתגלגל לרשות הרבים: אם נח בה
 13 - הופכו על הפתב¹¹⁷; ואם לא נח, אלא היה תלוי
 14 באויר רשות הרבים ולא הגיע לארץ¹¹⁸ - גוללו
 15 אצלו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(ראה מו"נ א' לד); בנוסח אחר: "בשיעורו" (ויניציאה ושוניצונו), שטח בית סאה נ' אמה על נ' אמה - 2500 אמות מרובעות, ובית סאתים - 5000 אמות מרובעות. (20) חמש שביעיות (מגיד-משנה) ואם תכפיל 70 5/7 על 70 5/7 תהיה התוצאה 5000 בערך. (21) אבל אם היה ארכו יתר על רחבו, אסור לטלטל בו אף בשיעור זה, כמבואר בהלכה ד'.

ד. מקום²² שלא הקף לדירה, שיש בו בית סאתים: 19
 אם היה ארכו פי שניים²³ פרחבו²⁴, פדי שיהיה מאה
 על חמשים פחצר המשכן - מתר לטלטל בכלו;²¹
 אבל אם היה ארכו יתר על שניים פרחבו אפלו²²
 אמה²⁵ - אין מטלטלין בו²⁶ אלא בארבע אמות;
 שלא עשו בית סאתים שתשמישו לאויר פשאר²⁴
 החצרות אלא מחצר המשכן.²⁵

(22) משנה, עירובין כג, א. (23) "רבי יוסי אומר: אפילו ארכה פי שנים כרחבה (כחצר המשכן שהיה ארכה מאה על רוחב חמשים) מטלטלין בתוכה, ואם היה יותר מזה אסור". (24) בנוסח אחר: "ארכו כשנים ברחבו" (כת"י התימנים). (25) ואם היה ארכו יתר על רחבו בפחות מאמה - מותר (הרא"ש). (26) שכל שטח גדול מתחלף ברשות הרבים ('לבוש').

ה. מקום²⁷ שהקף שלא לשם דירה, אם פרחו²⁸ בו פרחו²⁷ יתר על עשר אמות בגובה²⁹ עשרה טפחים³⁰, ונדיר³¹ בה לשם דירה³² עד עשרה³³ - מתר לטלטל בכלה. ואפלו³⁴ פרחן אמה ונדירה לשם דירה, ופרחן אמה ונדירה לשם דירה, עד שהשלימה ליתר מעשר - מתר לטלטל בכלה, אף-על-פי שיש בו פמה³¹ מילין³⁵.

(27) עירובין כד, א. (28) ומותר לפרוץ לכתחילה, כלשון הגמרא: "כיצד הוא עושה? פורץ לו פירצה יותר מעשר, וגודרו ומעמידו על עשר". (29) ואינו צריך לפרוץ כל גובה הכותל עד למטה, אלא עד שלא ישאר גובה עשרה טפחים. (30) ודומה כאילו אין לו מחיצות. (31) "וסתם אותה הפירצה והעמידה על עשר, והרי היא כפתח, ולבסוף הוקף לדירה שנפתחה לו" (רש"י). (32) כדי לדור בתוכו, "והכל תלוי בכוננת הגדרים אם נעשו על דעת דירה (מותר לטלטל בתוכו)" (מגיד-משנה). (33) טפחים. ובכת"י התימנים ליתא "עד עשרה". (34) אם לא פרח ולא גדר כל עשר האמות בבת אחת. כיון שעכשיו יש עשר אמות מוקפות לשם דירה - מותר לטלטל בתוכו. (35) מיל הוא אלפיים אמה (יומא סז).

ו. מקום³⁶ יתר מבית סאתים שהקף לדירה: אם נזרע רבו - הרי הוא כגנה ואסור³⁷ לטלטל בכלו³⁸; נזרע מעוט³⁹: אם נזרע ממנו בית סאתים - מתר לטלטל בכלו⁴⁰, ואם היה המקום הזרוע יתר מבית סאתים - אסור לטלטל בכלו⁴¹. נטע רב⁴² - הרי הוא כחצר ומתיר לטלטל בכלו⁴³. נתמלא⁴⁴ מים,³⁸

תמיד (רש"י עירובין כב.). (4) המוקפים רק לשמירת הפירות שבתוכם. (5) כמבואר פי"ד ה"א. (6) חכמים אסרו לטלטל בתוכו, מכיון שהוא מגרש גדול ולא הוקף לשם דירה, ודומה לרשות הרבים ולכרמלית ('לבוש'). (7) שהוא שבעים אמה וארבעים טפחים. ובמדת זמנינו 1572 מאה מטרים מרובעים בערך. (8) "כל מלאכות שבת והלכותיו, אנו למדים ממלאכת המשכן, לפיכך כל מקום שלא הוקף לדירה, שמכו חכמים לאסור טלטול בתוכו כמו בחצר המשכן. שכתוב בו: "אורך החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים" (שמות כז, יח), שהוא סאתים בלי בית דירה כ"אם בהיקף של קלעים, כמו כן כל מקום שלא הוקף לדירה, לא נחשב רשות היחיד גמורה לטלטל בתוכו אלא עד שיעור זה" ('טור' סי' שנח).

ב. וכן⁹ עמוד שגובה עשרה טפחים ורחב עד¹⁰ בית סאתים, מטלטלין על פלו; היה רחב¹¹ על בית סאתים, אין מטלטלין בו אלא בארבע אמות. סלע¹² שפיים: היה גבוה פחות מעשרה - מטלטלין¹³ מתוכו לים ומן הים לתוכו, שהפל פרמלית; היה גבוה עשרה¹⁴: אם היה רחבו מארבעה טפחים עד בית סאתים - הואיל ומתיר לטלטל בכלו, אין מטלטלין לא מתוכו לים ולא מן הים לתוכו¹⁵; היה יתר מבית סאתים - אף-על-פי שהוא רשות היחיד, הואיל ואסור לטלטל בו אלא בארבע אמות ככרמלית, הרי זה מתיר לטלטל מתוכו לים ומן הים לתוכו; שזה דבר שאינו מצוי¹⁶ הוא, ולא גזרו בו¹⁷.

(9) עירובין פט, א. (10) בנוסח אחר: "ורחב בית סאתים" ('מעשה רוקח'). וכן כתוב בהלכה א' שבת סאתים דינו כפחות ('הגהות מיימוניות'). (11) בנוסח אחר: "יתר על בית סאתים" (דפוס ויניציאה). (12) עירובין סז, ב. (13) תוך ארבע אמות. (14) שזה נחשב רשות היחיד. (15) שאסור מדרבנן לטלטל מרשות היחיד לכרמלית (פי"ד הי"ג). (16) "שיהיה קרפף יותר מבית סאתים סמוך לים" (הריטב"א). (17) אבל דעת התוספות' שלא רק בים התיור כך, אלא בכל מקום בין קרפף (מגרש רחב שלא הוקף לדירה) לכרמלית, "ומכאן התייר רבינו-תם בגינה יתרה על בית סאתים שלא הוקפה לדירה, לטלטל מתוכה לחוץ, הואיל ואין רשות הרבים גמורה (כשווקים ורחובות) עוברת לפניה, והתייר להטמין המפתח בתוך הגינה. אף שעומד בחוץ ונותן לתוך הגינה" ('הגהות מיימוניות'), שאם היה אסור לטלטל מקרפף לכרמלית ולהיפך, אין ארבע רשויות לשבת כ"אם חמש, ואין מוסיפים רשויות.

ג. פמה¹⁸ היא בית סאה? חמשים אמה על חמשים אמה. נמצא בית סאתים - מקום שיש פתשבתו¹⁹ חמשת אלפים אמה. וכל מקום שיש בו פמה היא¹⁶ - בין שהיה מרבע, שהוא שבעים אמה ושירים על שבעים אמה ושירים²⁰, בין שהיה עגל, בין שאר הצורות²¹ - הרי זה נקרא בית סאתים.¹⁸

(18) עירובין כג, ב. (19) בחשבון כמות שטחו לפי הנדסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

של עמוד להיות בקרפף, לכן ממעט את שטחו. (58) דומה למחובר. (59) בנוסח אחר: "הועיל" (מ"ב) בשם 'מאמר מרדכי'). וכשיש יותר מסאתים גם תוך הכותל הזה אלא כשעשאו לדירה, וכדלהלן ב"הרחיק מן התל", ועיין בסמוך. (60) שהרי זה כמוסיף על הכותל הראשון. והקשו בזה, מהא דלקמן "טח את הכותל בטיט - הרי זה מיעוט" (עיין כסף-משנה ומגיד-משנה). ולפי הנוסחא "הועיל" מיושב היטב.

ט. טח⁶¹ אַת הַפֶּתַח בְּטִיט⁶² - אָף-עַל-פִּי שְׁאִינוּ יִכּוֹלֵם⁶³ לְעַמֵּד בְּפָנָיו עֲצָמוֹ, הֲרִי זֶה מְעוּט⁶⁴. הֲרַחֵק מִן הַתֵּל⁶⁵ שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרֵה מַחְצָה⁶⁶ - הוֹעִיל. עֲשֵׂה מַחְצָה עַל שְׂפַת הַתֵּל - אִינוּ מוֹעִיל; שְׁהֵעוּשָׂה מַחְצָה עַל גְּבֵי מַחְצָה אִינוּ מוֹעִיל. נִבְלָעָה⁶⁷ מַחְצָה הַתְּחִיבָנָה⁶⁸ וְהָרִי הַעֲלִינָה קִימָת - הוֹאִיל וְנַעֲשִׂית הַעֲלִינָה לְשֵׁם דִּירָה וְהָרִי אֵין שָׁם נִרְאָה אֲלָא הִיא, הֲרִי זֶה הוֹעִיל וּמִתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ⁶⁹.

(61) עירובין כה, א. (62) שלא יהיה שטחו יותר מבית סאתים, ויהיה מותר לטלטל בו. (63) הטיט להתקיים כמחיצה בפני עצמה. (64) אבל בשו"ע (סי' שנה) פוסק כרבא, שאינו ממעט אלא אם ראו לעמוד (כמחיצה) בפני עצמו. (65) שבקרפף, ויש מן התל עד המחיצה יותר מבית סאתים, "ועשה מחיצה לדירה אצל התל" (רש"י). (66) לדור ולהשתמש בתל. (67) "שהיה העפר רך ותחוח, ונחבט הכותל בכת-אחת בשבת" (רש"י). (68) שבנה מקודם ולא הוקפה לדירה, ונשארה העליונה קיימת. (69) שהרי דר באויר המחיצה העליונה שעשה עכשיו.

י. רַחֲבָה⁷⁰ שְׁאֲחֹרֵי בְּתִים יִתְרָה עַל בֵּית סָאתִים - אֵין מְטַלְטְלִין בָּהּ אֲלָא בְּאַרְבַּע⁷¹, וְאֶפְלוּ הִיא פֶּתַח הַבַּיִת פְּתוּחַ לְתוֹכָהּ. וְאִם פֶּתַח הַפֶּתַח לְשֵׁם וְאַחַר כֵּן הִקִּיפָה - הֲרִי זֶה כְּמַקְצֵת לְדִירָה וּמִתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ⁷².

(70) עירובין כד, א. (71) כיון שלא הוקפה לדירה. (72) "וחצרות שלנו בזמן הזה, סתמן מוקפות לדירה" (רמ"א סי' שנט).

יא. רַחֲבָה⁷³ הַפְּתוּחָה לְמַדִּינָה⁷⁴ מִצַּד אֶחָד, וּמִצַּד אַחַר פְּתוּחָה לְשִׁבִיל הַמַּגִּיעַ לְנֶהָר - עוֹשֶׂה לָּהּ לְחִי מִצַּד הַמַּדִּינָה, וְיִהְיֶה מִתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ, וּמִתּוֹכָהּ לְמַדִּינָה, וּמִן הַמַּדִּינָה לְתוֹכָהּ.

(73) עירובין כד, ב. שהיתה יותר מבית סאתים ולא הוקפה לדירה. (74) לעיר; כך היה מעשה: רחבה היתה כפום נהרא (שם המקום), שצידה אחד היה פתוח לעיר (למבוי) שבעיר שנגמר לרחבה זו, וצידו השני היה פתוח לשביל של כרמים המגיע לנהר. ומצאו בגמרא תקנה להתיר טלטול בכלום, שלא יאסרו זה על זה, על ידי לחי מצד המדינה. "ודינים אלה אינם מצויים להאריך בהם" (מגיד-משנה).

יב. יִחַיד⁷⁵ שְׂשֻׁבַת בְּבִקְעָה⁷⁶, וְעֲשֵׂה מַחְצָה⁷⁷ סָבִיב לָּו: אִם יֵשׁ בָּהּ עֵד⁷⁸ בֵּית סָאתִים - מִתָּר לְטַלְטֵל

אֶפְלוּ הִיּוּ עִמָּקִים הַרְבֵּה: אִם הִיּוּ רְאוּיִין לְתַשְׁמִישׁ⁴⁵ - הֲרִי הֵן כְּנֻטְעִים וּמִתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ, וְאִם אֵינָן רְאוּיִין לְתַשְׁמִישׁ - אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ⁴⁶ אֲלָא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת.

(36) עירובין כג, ב. (37) כי הזרעים מבטלים את הדירה, שאין דרך בני אדם לדור בגינת זרעים. (38) גם בחלק שלא נזרע. (39) אין מיעוט נזרע מוציא את המגרש מכלל הוקף לדירה, ומותר לטלטל בכלו. (40) אף במקום הזרעים, שהכל נחשב לדירה. (41) שנעשה ככרמלית (רש"י). (42) ואפילו כולו. (43) ואפילו האילנות אינם נטועים שורות שורות, אין מבטלים את הדירה, שדרך בני אדם לנטוע אילנות בחצרות כדי להסתופף בצילם (רש"י). (44) עירובין כד, א. (45) לשתיה או לכביסה (הרשב"א), ודעת רש"י שצריכים להיות ראויים לשתיית אדם. (46) ודינם כזרעים (או"ח סי' שנה).

ז. מְקוּם⁴⁷ שְׁהִקְףָּ שְׁלֹא לְשֵׁם דִּירָה, שְׁיֵשׁ בּוֹ בֵּית שְׁלֹשׁ סָאִין⁴⁸, וְקָרוֹ בּוֹ בֵּית סָאָה - קָרוֹי מִתִּירוֹ; שְׁפִי הַקְּרָה יוֹרֵד וְסוֹתָם⁴⁹. נִפְרָץ⁵⁰ בְּמִלּוֹאוֹ לְחֶצֶר, וְנִפְרָצָה⁵¹ חֶצֶר פְּנִינָהּ - חֶצֶר מִתְּרַת פְּשֵׁה־יָתֵד, וְהִקְרַפָּה אֶסוּר פְּשֵׁה־יָהּ; שְׁאֵין אֹוִיר הַחֶצֶר מִתִּירוֹ⁵².

(47) עירובין כה, א. (48) שאסור לטלטל בו יותר מארבע אמות. (49) וכאילו מחיצה מפסקת בין הסאה המכוסה, ובין הסאתים שאינן מקורות, ונמצא שאין שם אלא בית סאתים ומותר לטלטל. (50) עירובין כה, ב. כאן מדובר בקרפף שיש בו יותר מבית סאתים (מגיד-משנה). הפירצה כבציור זה: (51) בפחות מ' שהוא כפתח, אבל ביותר מ' גם החצר אסורה ('תוספות'). (52) זוהי שיטת רבינו בהלכה זו, אבל הרשב"א ושאר ראשונים סוברים, שכאן מדובר בקרפף בית סאתים מצומצם שלא היה מוקף לדירה, שהיה מותר לטלטל בתוכו כיון שאין בו יותר מבית סאתים, ועכשיו שנפרץ לחצר נאסר, כי מקום מחיצה מִתְּרוֹ נעשה יותר מבית סאתים, וכאן רק הקרפף נפרץ במלואו אבל החצר היתה רחבה מהקרפף, ונשארו גפופים (שאריות מהמחיצה הגדולה) מן הצדדים, והפירצה היא פחותה מעשר. ולכן לגבי החצר אין זאת פירצה כ"אם פתח, ומותר לטלטל בתוכה (כמו בציור שלפנינו):

ח. הִיּהּ⁵³ יִתֵּר מִבֵּית סָאתִים וּבֹא לְמַעֲטוֹ בְּאֵילָנוֹת⁵⁴ - אִינוּ⁵⁵ מְעוּט⁵⁶. פְּנֵה בּוֹ עֲמוּד פְּצַד הַפֶּתַח גְּבוּהָ עֲשֶׂרָה וְרַחֵב שְׁלֹשָׁה אוֹ יִתֵּר - הֲרִי זֶה מְעוּט⁵⁷, פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה - אִינוּ מְעוּט; שְׁכָּל פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה כְּלָבוּד דְּמִי⁵⁸. וְכֵן אִם הֲרַחֵק מִן הַפֶּתַח שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרֵה מַחְצָה - הֲרִי זֶה מְעוּט⁵⁹, פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה - לֹא עֲשֵׂה כְּלוּם⁶⁰.

(53) עירובין כה, א. (54) שלא יהיה שטחו יותר מבית סאתים ויהא מותר לטלטל בו. (55) שדרך בני אדם לנטוע אילנות בקרפיפות, ולפיכך הם בטלים לגבי קרפף. (56) אפילו יש באילנות גובה עשרה ורוחב ארבעה, שחולקים רשות לעצמם (הרשב"א). (57) מכיון שאין דרכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 בְּכֹלָהּ, וְאִם הָיְתָה יָתֵר עַל בֵּית סַאֲתִים - אֵינּוּ
2 מְטַלְטֵל בָּהּ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת⁷⁹. וְכֵן אִם הָיוּ שְׁנַיִם.
3 אֲבָל שְׁלֹשָׁה יִשְׁרָאֵלִים אוֹ יָתֵר עֲלֵיהֶן שֶׁשָּׁבְתוּ
4 בְּבִקְעָה - הָרִי הֵן יִשְׂרָאֵל⁸⁰, וּמִתֵּר לָהֶם לְטַלְטֵל בְּכָל
5 צָרְפָן אֲפִלוּ בְּמָה מִלֵּין. וְהוּא, שֶׁלֹּא יִשְׂאָר מִן
6 הַמְּחֻצָּה שֶׁהִקִּיפוּ בֵּית סַאֲתִים פְּנּוּי בְּלֹא פְּלִים⁸¹; אֲבָל
7 אִם נִשְׂאָר בֵּית סַאֲתִים פְּנּוּי בְּלֹא פְּלִים, וְלֹא הָיוּ
8 צְרִיכִים לוֹ - אֲסוּרִים⁸² לְטַלְטֵל בְּכָל הַמְּחֻצָּה אֶלָּא
9 בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. וְאֵין⁸³ הֶקְטָן⁸⁴ מְשָׁלִים לְשִׁירָא.
- 10 (75) עירובין טז, ב. יז, א. (76) הוא-הדין בישוב, אלא
שדיכר בהווה, שבבקעה רגילים לעשות כך (פרי מגדים).
11 (77) גרועה של שתי או של ערב, כמבואר להלן בהלכה יח.
12 (78) ועד בכלל. (79) החמירו חכמים לזה שלא עשה
מחיצות שלימות אלא גרעות. (80) קבוצת הולכי דרך,
13 "אורחת ישמעאלים", בתרגום אונקלוס: "שירת ערבאי".
14 (81) בנוסח אחר: "בלא כלום" (מעשה רוקח).
15 (82) שהקיפו יותר מכדי צרכם, ואנו חושבים את המחיצה
כאילו אינה. (83) "ירושלמי" עירובין פ"א ה"י. (84) וכל-
שכן שאין הנכרי מצטרף ("ירושלמי" שם).
- 10 י.ג. שְׁלֹשָׁה⁸⁵ שֶׁהִקִּיפוּ פְּדֵי צָרְפָן⁸⁶ וְקִנּוּ שְׁבִיתָהּ⁸⁷,
11 וְאַחַר כֵּן מֵת אֶחָד מֵהֶן - הָרִי הֵם מִתְרִין לְטַלְטֵל
12 בְּכֹלָהּ⁸⁸. קִנּוּ שְׁנַיִם שְׁבִיתָהּ בֵּיתֵר מִבֵּית סַאֲתִים, וְאַחַר
13 כֵּן בָּא לָהֶם שְׁלִישִׁי - אֲסוּרִין⁸⁹ לְטַלְטֵל אֶלָּא בְּאַרְבַּע
14 אַמּוֹת, בְּשִׁהִי קֹדֶם שֶׁיָּבֹאוּ זֶה; שֶׁהִשְׁבִּיתָהּ⁹⁰ הִיא
15 הַגּוֹרְמֵת⁹¹, לֹא הַדִּיּוּרִין.
- (85) עירובין יז, א. (86) כמבואר למעלה בהלכה יב.
16 (87) בין השמשות כשנכנס השבת. (88) כיון שבכניסת
השבת היו שלשה. (89) כיון שבכניסת השבת היו רק שנים
אינם שיירה, ואסורים לטלטל גם אם נוסף בשבת עוד
שלישי. (90) בכניסת השבת. (91) להחשב כשיירה, ולא
הדיירים שנוספו אחר כניסת השבת.
- 16 יד. שְׁלֹשָׁה⁹² מְקוֹמוֹת⁹³ הַמְּקוֹפִין⁹⁴ שֶׁלֹּא לְשֵׁם דִּירָה⁹⁵
17 זֶה בְּצַד זֶה, וּפְתוּחִים זֶה לְזֶה: שְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים
18 רְחִבִים⁹⁶ וְהָאֲמֻצְעֵי קָצֵר, שֶׁנִּמְצְאוּ לְשְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים
19 פְּסִין⁹⁷ מְקָאן וּמְקָאן, וְהֵיחָד יָחִיד בְּזֶה וְיָחִיד בְּזֶה
20 וְיָחִיד בְּזֶה⁹⁸ - נִעְשׂוּ לְשִׁירָא⁹⁹ וְנִתְּנִין לָהֶם כָּל צָרְפָן;
21 הֵיחָד הָאֲמֻצְעֵי רָחֵב וּשְׁנַיִם הַחִיצוֹנִים קָצֵרִים, שֶׁנִּמְצְאוּ
22 הָאֲמֻצְעֵי בְּפִסִּין מְשֻׁנֵי רוּחוֹתָיו - הָרִי הוּא מְבַדֵּל¹⁰⁰
23 מְשֻׁנֵים הַחִיצוֹנִים, לְפִיכֵן: אִם שָׁבַת יָחִיד בְּזֶה וְיָחִיד
24 בְּזֶה וְיָחִיד בְּזֶה - אֵין נִתְּנִין לָהֶן כָּל צָרְפָן, אֶלָּא כָּל
25 אֶחָד וְאֶחָד יֵשׁ לוֹ בֵּית סַאֲתִים¹⁰¹ בְּמְקוֹמוֹ¹⁰²; הֵיחָד
26 יָחִיד בְּזֶה וְיָחִיד בְּזֶה וּשְׁנַיִם בְּאַמְצְעֵי, אוֹ שְׁנַיִם בְּזֶה
27 וּשְׁנַיִם בְּזֶה וְאֶחָד בְּאַמְצְעֵי - נִתְּנִין לָהֶן כָּל צָרְפָן¹⁰³.
- (92) עירובין צג, א. (93) נקראים בלשון הגמרא
"קרפיות". (94) במחיצה גרועה, כמבואר להלן בהלכה
יח. (95) שגם לענין היקף שלא לשם דירה הקילו בשיירה
- (ירושלמי' עירובין פ"ב ה"ה). (96) מן האמצעי שהוא
פרוץ לשניהם במלואו, ועמודי מחיצותיהם (גפופיהם)
עודפים עליו, כציור 1. (97) עמודים המשמשים למחיצה.
98) בכל קרפף נמצא איש אחד. (99) שני החיצונים
מצטרפים לאמצעי, וכאילו הם רשות אחת. (100) במחיצה
מהשנים החיצונים, שהאמצעי רחב מהם, והם פתוחים
לאמצעי במלואם כציור 2. (101) ובלבד שלא יהיה בית
סאתים פנוי מכלים כמבואר בהלכה יב ("מגיד משנה").
102) ואינם מצטרפים לשיירה אחת. (103) ששנים
מהחיצון מצטרפים לאמצעי להחשב שיירה.
- 28 טו. כָּל¹⁰⁴ מְחֻצָּה שְׂאִינָה יְכוּלָה לְעַמּוֹד בְּרוּחַ
29 מְצוּיָהּ¹⁰⁵ - אֵינָה מְחֻצָּה¹⁰⁶. וְכָל¹⁰⁷ מְחֻצָּה שְׂאִינָה
30 עֲשׂוּיָה לְנַחַת¹⁰⁸ - אֵינָה מְחֻצָּה. וְכָל¹⁰⁹ מְחֻצָּה שְׂאִינָה
31 עֲשׂוּיָה אֶלָּא לְצְנִיעוּת¹¹⁰ בְּלִבָּד¹¹¹ - אֵינָה מְחֻצָּה. וְכָל
32 מְחֻצָּה שְׂאִין בְּנִבְהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים אוֹ יוֹתֵר - אֵינָה
33 מְחֻצָּה גְּמוּרָה¹¹². גְּדוּר¹¹³ חֲמִשָּׁה וּמְחֻצָּה חֲמִשָּׁה -
34 מְצַטְרְפִין¹¹⁴.
- (104) סוכה כד, ב. (105) שהרוח מוליכה ומביאה (רש"י).
106) אפילו עושה אותה בביתו שאין שם רוח (תוספות
שבת). (107) עירובין כו, א. (108) שאינה עשויה להניח
עליה דבר או לנוח שם (מגיד-משנה); ורבינו חננאל פירש:
"שאינה עשויה לנחת, להיות כבנין קבוע לעולם אלא
ארעי". לדעת רש"י והראב"ד, הנוסח כאן: "כל מחיצה
העשויה לנחת - אינה מחיצה". כלומר: שנעשתה להניח שם
חפצים ולא לשם דירה. (109) עירובין כו, א: "מחיצת
אדריכלים לנחת - לא שמה מחיצה". (110) שנעשתה
על ידי בנאים לנוח בצילה בשעת אכילתם ולא לשם דירה.
111) וכן אם נעשתה רק לשמירת חפצים בתוכה (אוי"ח
שם). (112) להתיר טלטול בתוכה, אבל היא חולקת רשות
לעשותה כרמלית (מגיד-משנה). (113) עירובין צג, ב.
בליטה, גבשושית; בנוסח אחר: "גידור" (ויניציאה).
114) ונחשבים כמחיצה גמורה (שו"ע או"ח שם).
- 35 טז. כָּל¹¹⁵ מְחֻצָּה שִׁישׁ בָּהּ פְּרוּץ מְרֻבָּה עַל הָעוֹמֵד -
36 אֵינָה מְחֻצָּה. אֲבָל אִם הָיָה פְּרוּץ כְּעוֹמֵד¹¹⁶ - הָרִי זֶה
37 מִתְּרָת, וּבְלִבָּד שֶׁלֹּא יִהְיֶה פְּאוּתָן הַפְּרָצוֹת פְּרֻצָּה שֶׁהִיא
38 יָתֵר עַל עֲשָׂר אַמּוֹת¹¹⁷; אֲבָל עֲשָׂר אַמּוֹת - הָרִי הִיא
39 כְּפִתַח. אִם יִהְיֶה לְפְרָצָה זֶה צוּרַת פְּתַח¹¹⁸, אֶף-עַל-פִּי
40 שִׁישׁ בָּהּ יוֹתֵר מֵעֶשְׂר, אֵינָה מְפַסְדֵת¹¹⁹ הַמְּחֻצָּה;
41 וְהוּא, שֶׁלֹּא יֵהָא הַפְּרוּץ מְרֻבָּה עַל הָעוֹמֵד¹²⁰.
- (115) עירובין טו, ב. (116) כיון שאין הפרוץ מרובה על
העומד, יש לו דין מחיצה. (117) פירצה יתרה על עשר
אמות מבטלת את המחיצה. (118) ראה ביאורו בהלכה יט.
119) כי אינה נחשבת לפירצה אלא לפתח. (120) דעת
ה'תוספות' והרשב"א שאם יש לה צורת הפתח, אפילו אם
הפרוץ מרובה על העומד בכל ארבע הרוחות - נחשבת
למחיצה גמורה. וכן בשו"ע או"ח סי' שסב.
- 42 יז. בְּמָה דְּבָרִים אַמּוּרִים¹²¹? בְּזִמְן שֶׁהַפְּרָצוֹת
43 מְשַׁלְשָׁה טְפָחִים וּלְמַעְלָה; אֲבָל אִם הָיוּ הַפְּרָצוֹת כָּל

- 1 פְּרָצָה מֵהֶן פְּחוּתָהּ מְשֻׁלְשָׁה - הָרִי זֹה מִתְּתַרְתָּ, 2 וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהַפְּרוּץ מְרַבֵּה עַל הָעוֹמֵד; שֶׁכָּל פְּחוּת 3 מְשֻׁלְשָׁה הָרִי הוּא כְּלָבוּד¹²².
- 4 יח. פִּיצוּד¹²³? הָרִי¹²⁴ שֶׁהִקִּיף בְּקָנִים, וְאִין בֵּין קְנָה 5 לְחִבְרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים; אוֹ שֶׁהִקִּיף בְּחִבְלִים, וְאִין 6 בֵּין חֶבֶל לְחִבְרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים - הָרִי זֹה מִחֻצָּה 7 גְּמוּרָה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיא שְׁתִּי¹²⁵ כֹּלָּא עֲרֹב¹²⁶ אוֹ 8 עֲרֹב כֹּלָּא שְׁתִּי. וְצִרִיף שֶׁהִיָּה גִבָּה הִקְנָה עֲשָׂרָה, אוֹ 9 שֶׁהִיָּה מִן הָאֲרֶץ עַד סוֹף עֲבֵי הַחֶבֶל הָעֲלִיּוֹן 10 עֲשָׂרָה¹²⁷, אִם הִקִּיף בְּחִבְלִים; שְׁאִין מִחֻצָּה פְּחוּתָהּ 11 מֵעֲשָׂרָה. וְכָל¹²⁸ הַשְּׁעוּרִין הָאֵלּוּ - הִלְכָּה לְמִשְׁה 12 מְסִינֵי הֵן.
- 13 (123) אמרו, כל פחות משלשה כלבוד. (124) משנה, 14 עירובין טז, ב. (125) הקנה באורך. (126) החבל ברוחב. 15 (127) ועובי שלשת החבלים ביחד - טפח ושלשה משהויין 16 כדי להשלים לעשרה טפחים (שם). (128) יומא פ, א.
- 17 יט. צוּרְתָּ¹²⁹ פְּתַח הָאֲמוּרָה כְּכֹל מְקוֹם הִיא אֶפְלוֹ 18 קְנָה וְכִיּוּצָא בּוֹ¹³⁰ מְפָאן וְקְנָה מְפָאן וְקְנָה עַל גְּבִיָּהּ. 19 גִּבָּה שְׁנֵי הַלְחָיִים¹³¹ - עֲשָׂרָה טְפָחִים¹³² אוֹ יִתֵּר. 20 וְהִקְנָה וְכִיּוּצָא בּוֹ שְׁעַל גְּבִיָּהּ, אֶף-עַל-פִּי שְׁאִינוֹ 21 נוֹגַע בְּשְׁנֵי הַלְחָיִים, אֲלֵא יֵשׁ בִּיגִיָּהּ כַּמָּה אַמוֹת - 22 הוֹאִיל וְגִבָּה הַלְחָיִים עֲשָׂרָה, הָרִי זֹה צוּרְתָּ פְּתַח. 23 וְצוּרְתָּ פְּתַח¹³³ שְׁאֲמָרוּ, צִרִיכָה שְׁתֵּהָא בְּרִיאָה¹³⁴ 24 לְקַבֵּל דְּלַת, אֶפְלוֹ דְּלַת שֶׁל קֵשׁ.
- 25 (129) עירובין יא, ב. (130) כגון חבלים (או"ח סי' שסב). 26 (131) לחי הוא העמוד המשמש במקום מחיצה, ונקרא גם 27 פס או קנה. (132) נלמד מהא דלהלן ה"כ בכיפה. 28 (133) וצריכים להיות מכוונים כנגד הקנה העליון, ואנו 29 אומרים 'גוד אסיק' וכאלו עולים עד למעלה. 30 (134) הכוונה לעמודים שבצדדים - הלחיים, אבל הקנה שעל 31 גביהם ראוי בכל שהוא אפילו גמי, ובלבד שלא יפול ברוח 32 מצויה (או"ח שם).
- 33 כ. פְּתַח¹³⁵ שְׁצוּרְתָּו כַּפָּה¹³⁶, אִם יֵשׁ בְּאֶרֶץ רְגֵלִי¹³⁷ 34 הַכַּפָּה עֲשָׂרָה טְפָחִים, הָרִי זֹה צוּרְתָּ פְּתַח. וְצוּרְתָּ 35 פְּתַח שְׁעֵשָׂה אוֹתָהּ מִן הַצֵּד¹³⁸ - אֵינָה כְּלוּם; שְׁאִין 36 דִּרְף הַפְּתָחִים לְהִיּוֹת בְּקֶרֶן זְוִית, אֲלֵא בְּאֲמָצֵעַ¹³⁹.
- 37 (135) עירובין יא, ב. (136) עשויה למעלה כקשת. "מזווה 38 מכאן ומכאן, וכיפה כמין קשת על שתי המזווות במקום 39 המשקוף" (רבינו בהל' מזווה פ"ו ה"ד). (137) לפני 40 שמתחילה להתעגל, כי מקום העיגול אינו מצטרף. 41 (138) "פירוש, כגון שעשאה מצדו של כותל [סמוך לקרן]" 42 - רב האי גאון ברי"ף. ועיין ב'מאירי'. ויש מפרשים מן הצד 43 של הקנים ולא על גביהם (רש"י). ועיין להלן פ"ז הל' לה. 44 (139) כפירוש רב האי.
- כא. כַּפָּל¹⁴⁰ עוֹשִׂין מִחֻצָּה - בֵּין בְּכִלִּים¹⁴¹, בֵּין 25 בְּאֲכָלִים, בֵּין בְּאֲדָם, אֶפְלוֹ בְּבַהֲמָה וּשְׂאֵר מִיְּנֵי חַיָּה 26 וְעוֹף. וְהוּא, שִׁיָּהוּ¹⁴² כְּפּוֹתִים¹⁴³, כְּדִי שְׁלֵא יִגְדּוּ. 27 (140) עירובין טו, א. (141) אף שעתידיים להנטל אחר 28 השבת. (142) שאר בעלי חיים חוץ מאדם, כי אדם אינו 29 צריך להיות כפות, כמבואר בהלכה כג. (143) קשורים 30 מערב שבת.
- כב. מִחֻצָּה¹⁴⁴ הָעוֹמֵדֵת מֵאֲלֵיהָ - הָרִי זֹה כְּשֶׁרָה. 28 וּמִחֻצָּה הַנְּעֻשִׂית בְּשִׁבְתָּ - הָרִי זֹה מִחֻצָּה¹⁴⁵; וְאִם 29 נְעֻשִׂית בְּשִׁגְגָה¹⁴⁶, מִתֵּר לְטַלְטֵל בָּהּ בְּאוֹתָהּ שִׁבְתָּ. 30 וְהוּא, שְׁתַּעֲשֶׂה שְׁלֵא לְדַעַת הַמְטַלְטֵל; אֲכָל אִם 31 נִתְּפֹן אָדָם לְזוֹ הַמִּחֻצָּה שְׁתַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְתָּ כְּדִי לְטַלְטֵל 32 בָּהּ, אֶף-עַל-פִּי שְׁתַּעֲשֶׂה אוֹתָהּ הָעוֹשֶׂה בְּשִׁגְגָה, 33 אֲסוּר¹⁴⁷ לְטַלְטֵל בָּהּ בְּאוֹתָהּ שִׁבְתָּ. וְכֵן¹⁴⁸ אִם נְעֻשִׂית 34 בְּמִזִּיד, אֶף-עַל-פִּי שְׁלֵא נִתְּפֹן זֶה לְטַלְטֵל בָּהּ, הָרִי 35 זֶה אֲסוּר לְטַלְטֵל בָּהּ. 36 (144) עירובין טו, א. (145) ונחשבת רשות היחיד לענין 37 שהזורק לתוכה חייב חטאת, אבל אסור לטלטל תוך מחיצה 38 זו אם נעשתה במזיד, כדלהלן. (146) שלא ידע שהיום 39 שבת, או שלא ידע שאסור לעשות מחיצה בשבת. 40 (147) נלמד מהא דלהלן הלכה כג: "ולא יעמיד אותם אדם 41 שהוא רוצה להשתמש במחיצה זו", עיי"ש. 42 (148) בעירובין (כה): "אמר רב נחמן, לא שנו (שמחיצה 43 שנעשתה בשבת במזיד - שמה מחיצה) אלא לזרוק, אבל 44 לטלטל אסור".
- כג. מִתֵּר¹⁴⁹ לַעֲשׂוֹת מִחֻצָּה שֶׁל בְּנֵי אָדָם בְּשִׁבְתָּ, 37 שְׁיַעֲמֵד זֶה בְּצַד זֶה, וּבְלָבַד שְׁלֵא יִדְעוּ¹⁵⁰ אֵלּוּ 38 הָעוֹמְדִין שֶׁבְּשִׁבְלִיל לַעֲשׂוֹתָן מִחֻצָּה הָעֵמִידִין. וְלֹא 39 יַעֲמִיד¹⁵¹ אוֹתָן אָדָם שֶׁהוּא רוֹצֵה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִחֻצָּה 40 זו, אֲלֵא יַעֲמִיד אוֹתָן אַחַר שְׁלֵא לְדַעַתוֹ. 41 (149) עירובין מג, ב: "נחמיה בריה דרבי חנילאי משכתייה 42 שמעתייה (השתקע בהלכה) ויצא חוץ לתחום, אמר ליה רב 43 חסדא לרב נחמן: נחמיה תלמידך שרוי בצער (שאסור לו 44 לחזור לתוך התחום ואין לו אלא ארבע אמות, כמבואר 45 להלן בפכ"ז הי"א). אמר לו: עשה מחיצה של בני אדם 46 ויכנס (באופן שלא ידעו האנשים שבשבייל לעשותם מחיצה 47 - הועמדו). (150) שאם הם יודעים שהעמידום למחיצה, 48 הרי הם כעושים מחיצה בשבת ואסור. (151) מקור דבר 49 זה, מהא דעירובין מד: ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה.
- כד. אֵילָן¹⁵² שְׁהוּא מִסָּף¹⁵³ עַל הָאֲרֶץ - אִם אֵין 42 נּוֹפֵל¹⁵⁴ גְּבוּהָ מִן הָאֲרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים¹⁵⁵, מְמַלֵּא בֵּין 43 בְּדֵיו וְעֲלֵיו תִּבְּן וְקֵשׁ וְכִיּוּצָא בְּהֵן, וְקוֹשֶׁרֶן בְּאֲרֶץ עַד 44 שְׁיַעֲמֵד בְּרוּחַ מְצוּיָה וְלֹא יִתְנַדָּד, וּמְטַלְטֵל תַּחַת 45 כְּלוּל¹⁵⁶. וְהוּא, שִׁיָּהוּ תַּחְתּוֹ עַד בֵּית סְאִתִּים¹⁵⁷; אֲכָל 46 אִם הָיָה יִתֵּר¹⁵⁸ מִבֵּית סְאִתִּים, אֵין מְטַלְטֵלִין תַּחְתּוֹ 47 אֲלֵא בְּאֲרֹבַע אַמוֹת; מְפָנֵי שְׁתַּחְתּוֹ - מְקוֹם שְׁלֵא 48 הַקֵּף לְדִירָה הוּא. 49

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לכרמלית (ריב"ש ס' תה). (17) שעל-ידה נעשה כסתום במחיצה מצד זה, והרי הוא כמבוי סתום מג' צדדים, שדי לו בלחי או קורה, כמבואר בפט"ז הי"ט. (18) עירובין ו, א. (19) ששני ראשיו מפולשים לרשות הרבים, כבציור שלפנינו. (20) שצריך צורת הפתח ולחי או קורה; רבינו סתם דבריו, ונראה שרעתו כדעת הרשב"א שיעשה בראשו אחד צורת הפתח, ובראשו השני לחי או קורה, כדין מבוי מפולש, אבל דעת שאר פוסקים (ובשו"ע ס' שסד), שצריך צורת הפתח בעקמומיתו ששם דינו כמפולש (ראה בציור), ובשני ראשיו עושה לכל אחד לחי או קורה.

ד. מבוי²¹ שהוא שְׁוּה מְתוּכוּ ומְדֻרֵן²² לְרִשׁוֹת הַרְבִּים, או שְׁוּה לְרִשׁוֹת הַרְבִּים ומְדֻרֵן לְתוֹכוֹ²³ - אינו צריך לא לחי ולא קורה²⁴, שְׁהָרִי הוּא מְבַדֵּל מִרְשׁוֹת הַרְבִּים²⁵.

(21) שבת ק, א. (22) שיפוע; שהיה קרקע המבוי גבוה מקרקע רשות הרבים, ומתחיל להיות משופע אצל פתחו לצד רשות הרבים (רש"י). (23) "שהיה רשות הרבים גבוה מקרקע המבוי, וגם כניסת המבוי שוה לקרקע רשות הרבים ברוחב אמה או פחות, ואחר כך הוא נעשה מדרון לצד פנים" (רש"י). (24) בתוספתא ובראשונים ביארו, שכאן מדובר "אם מתלקט עשרה טפחים מתוך ארבע אמות" (שהוא מדרון והולך ומשופע לאט לאט, עד שמגיע לגובה עשרה טפחים מתוך ארבע אמות, והרי הוא כזקוף כולו, ודינו כרשות היחיד. מגיד-משנה). (25) שגבהו ושיניו מרשות הרבים הם כמחיצה, ואין צורך בתיקון אחר.

ה. מבוי²⁶ שְׁצִדָּדוֹ אֶחָד פְּלֵה לִים²⁸ וְצִדָּדוֹ אֶחָד פְּלֵה לְאֶשְׁפָּה²⁹ שֶׁל רְבִים - אינו צריך פְּלוֹם; וְאֶשְׁפָּה שֶׁל רְבִים אֵינָה עֲשׂוּיָה לְהַתְּפִנּוֹת, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא יַעֲלֶה הֵים שְׁרִטוֹן³⁰.

(26) עירובין ח, א. צט, ב. (27) "מעשה במבוי אחד, שצידו אחד כלה לים וצידו אחד כלה לאשפה, ובא מעשה לפני רבי, ולא אמר בה לא היתר ולא איסור, איסור לא אמר בה - דהא קיימי (שהרי עומדות) מחיצות, והיתר לא אמר בה - שמא תינטל האשפה ויעלה הים שרטון" (ונמצא המבוי בלי מחיצות), ומבואר אחר-כך בגמרא (לפי נוסח רבינו) כי באשפה של רבים אין לחשוש שמא תינטל משם, וגם אין חוששים שמא יעלה הים שרטון, אולם נוסח שלנו בגמרא הוא "חיישינן (חוששים) שיעלה הים שרטון". (28) עומק עשרה טפחים בשפתו - חשוב כמחיצה. (29) הגבוהה עשרה טפחים מן הקרקע ונחשבת כמחיצה. (30) חול ואבנים אצל שפתו; וכן הדין בנהרות, ששפת הנהר נחשבת למחיצה אם היא גבוהה עשרה; ולדעת בעל 'נודע ביהודה' אם ראש המבוי כלה למקום הגשר שמהלכים בו רבים לעברו השני, צריך לעשות צורת הפתח במקום הגשר.

ו. מבוי³¹ מְפֻלֵשׁ שְׁהוּא פְּלֵה לְאֶמְצַע רְחֵבָה³² שֶׁל רְבִים: אִם לֹא הָיָה מְכוּן פְּנִינָה³³ הֶרְחַבָּה - הָרִי זֶה פְּסָתוֹם, וְאֵינוֹ צָרִיךְ מְצַד הֶרְחַבָּה פְּלוֹם; אֲבָל אִם הָיָה פְּלֵה לְצִדָּדוֹ³⁴ הֶרְחַבָּה - אִסּוּר. וְאִם הָיָה שֶׁל

(152) עירובין צט, ב. (153) שענפיו נוטים למטה מכל צד. (154) הענפים שבאילן. (155) הוא כ'לבוד' ומחובר לארץ. (156) אם הוא גבוה עשרה (או"ח ס' ססב). ואפילו לא נטעו מתחילה לכך, והוא כמחיצה העומדת מאליה. (157) כדלעיל הלכה א. (158) שהיו ענפיו ארוכים מאד, או שהיו הרבה אילנות סמוכים זה לזה.

פֶּרֶק שֶׁבְּעָה עֶשְׂרִי

(1) נתבארו בו דינין של דבריהם, בדיני מקצת הרשויות ופרטיהן, הן המבוארות והחצרות ומחיצות-הבורות, וכיוצא בהן, ורוב כל מה שנזכר באלו הם מדבריהם.

א. מבוי² שְׁיֵישׁ לוֹ שְׁלֹשָׁה פְּתָלִים³ - הוּא הַנְּקָרָא מְבוי סְתוּם, וּמְבוי שְׁיֵישׁ לוֹ שְׁנַי פְּתָלִים פְּלִבְד⁴ זֶה פְּנִינָה זֶה, וְהָעַם נִכְנְסִין בְּרוּחַ זֶה וְיוֹצְאִין בְּשִׁפְנִינָה - הוּא הַנְּקָרָא מְבוי הַמְּפֻלֵשׁ.

(2) מלשון "מבוא העיר" (שופטים א, כד). בימי קדם ובארצות המזרח, הבתים היו מוקפים בתוך החצר, ומן החצרות נכנסים לרחוב שנקרא "מבוי", ודרך המבוי נכנסים בני החצרות והבתים לשוק - שהוא רשות הרבים. (3) החצרות מקיפות את המבוי משלש רוחות, והוא פתוח לרשות הרבים מצד אחד בלבד. (4) שהחצרות נמצאות בהקבלה משתי רוחותיו, ושני צדדיו האחריים מפולשים ופתוחים לרשות הרבים.

ב. הַיֵּאָף⁵ מְתִירִין⁶ מְבוי הַסְּתוּם? עוֹשֶׂה לוֹ בְּרוּחַ רְבִיעִית לְחֵי אֶחָד⁸ או עוֹשֶׂה עֲלָיו⁹ קוֹרָה - וְדִי; וְתַחֲשֵׁב אוֹתָהּ קוֹרָה או אוֹתוֹ לְחֵי פְּאֵלוֹ סְתֵם רוּחַ רְבִיעִית¹⁰, וְיַעֲשֶׂה רְשׁוֹת הַיְּחִיד, וְיִהְיֶה מְתָר לְטִלְטֵל בְּכָלוֹ¹¹. שְׂדֵין תּוֹרָה - בְּשִׁלְשׁ מְחִצוֹת פְּלִבְד מְתָר לְטִלְטֵל, וּמְדַבְּרֵי סוֹפְרִים¹² הִיא הָרוּחַ הַרְבִיעִית¹³, וְלִפְיָךְ דִּי לָהּ בְּלַחֵי או קוֹרָה.

(5) משנה, עירובין יא, ב. (6) "שיהיה מותר להשתמש בו אחר עשיית עירוב" (רבינו בפירוש המשניות). (7) "קרב אחד, בתרגום יונתן: לוחא חד" (רמ"א ס' ססג). (8) מצד אחד "שהלחי הרי הוא כמחיצה ברוח רביעית" (להלן ה"ט). (9) בקצה המבוי מלמעלה. (10) הלחי כמחיצה כנ"ל, והקורה משום היכר שלא יוציאו משם לרה"ר. (11) אחרי עשיית עירוב הנקרא "שיתופי מבואות", כמבואר בהל' עירובין פ"א הי"ו. (12) מבואר בפ"א ה"ג. (13) חכמים אסרו לטלטל במבוי שיש בו שלש מחיצות, שמא יטלטל גם ברשות הרבים.

ג. וְהַיֵּאָף¹⁴ מְתִירִין מְבוי¹⁵ מְפֻלֵשׁ? עוֹשֶׂה לוֹ צוּרַת פְּתָח¹⁷ מְפָאן, וְלַחֵי או קוֹרָה מְפָאן. וּמְבוי¹⁸ עָקֵם¹⁹ תּוֹרָתוֹ כְּמְפֻלֵשׁ²⁰.

(14) עירובין ו, א. כתנא-קמא וכאוקימתת רב יהודה (שם ע"ב) וכרב דאמר הלכה כתנא-קמא. (15) כשאין ברחבו שש עשרה אמה ואינו נחשב כרשות הרבים, כמבואר בפ"ד ה"א. (16) משני ראשיו לרשות הרבים, או ראשו אחד לרשות הרבים והשני לכרמלית, או ששני ראשיו פתוחים

- 1 יחיד - אף לאמצעה אסור; פעמים בונה מצד אחד, 2
 31 עירובין ח, א. (32 כלומר, פרוץ ונכנס לרחבה (חצר שאחורי הבתים). (33 הפותח לרשות הרבים, והוא בכותל שממול לפירצה הנ"ל, ואין המבוי כמפולש. (34 שכותל המבוי שוה לאחד מכתלי הרחבה שהוא כמפולש או אפילו אין הפירצה כנגד הפתח שהוא כמבוי עקום (רש"י).
- 3 ז. אין³⁵ המבוי נתר³⁶ בלחי או קורה עד שיהיו 4
 5 בתיים ויחצרות פתוחות³⁷ לתוכו, ויהיה ארפו מארבע 6
 7 אמות ולמעלה³⁸, ויהיה ארכו³⁹ יתר על רחבו⁴⁰. אבל 8
 9 מבוי שארפו פרחבו⁴¹ הרי הוא כחצר, ואינו נתר 7
 8 אלא בשני לחים משני רוחותיו, כל לחי במשהו, 9
 10 או בפס⁴² רחב ארבעה מרחם אחת⁴³.
- 35 עירובין ה, א. (36 הטעם הוא "כי כל מה שעשוי לדירה ולתשמישי צנע, צריך מחיצות גמורות, ולפיכך החצרות שדרכם של בני אדם להשתמש בהן בתשמישי צנע, וכן מבואות שאין בתים ויחצרות פתוחים לתוכם, דייריהם מועטים ומשתמשים בהם יותר, משום זה צריכים מחיצות גמורות, אבל מבואות שיש בהם יותר דיירים, מתמעט תשמיש המבוי, לכן די במחיצה כל שהיא של לחי או קורה" (הרשב"א). (37 "ירושלמי" עירובין פ"א ה"א: "מבוא אין פחות משני חצרות, חצר אינה פחותה משני בתים". (38 שבפחות מזה, אינו חשוב כמבוי אלא כחצר. (39 דרך כניסתו למבוי. (40 שכן דרך המבוי להיות ('לבוש'). (41 מרובע. (42 כן הוא בעירובין יב: מימרא דרב נחמן. (43 ונוהגים עכשיו לתקן כל המבואות שלנו בצורת הפתח על-ידי חבל הקשור לרחבו של מבוי, וצריך להעמיד תחת החבל שני קנים גבוהים עשרה מכוונים תחת החבל, ותיקון זה מועיל אפילו במבוי מפולש, ובכל מקום שצריכים צורת הפתח (רמ"א או"ח סי' שג).
- 9 ח. חצר⁴⁴ שארפה⁴⁵ יתר⁴⁶ על רחבה⁴⁷ - הרי היא 10
 11 כמבוי, ונתרת בלחי או קורה. ומבוי שאין בתיים 12
 13 ויחצרות פתוחות לתוכו, פגון שלא היה בו אלא בית 14
 15 אחד או חצר אחת, וכן מבוי שאין בארפו ארבע 16
 17 אמות⁴⁸ - אינו נתר אלא⁴⁹ בשני לחים או בפס 18
 19 ארבעה ומשהו.
- 44 עירובין יב, ב. (45 ארכה נחשב דרך הכניסה (רשב"א). (46 במשהו (גמרא שם). (47 אבל אם רחבה יתר על ארכה, הרי היא כמרובעת ונידונה כחצר (רשב"א). (48 דינו כדין חצר. (49 טעות הדפוס יש כאן, והנוסח הנכון: "אלא בשני לחיים של משהו או בפס ארבעה" כמו בהלכה הקודמת, וכן הנוסח בכתב-יד.
- 58 מתר⁵⁸ לטלטל כמבוי תחת הקורה או בין 31
 32 הלחיים⁵⁹. במה דברים אמורים? בשהיה סמוך 33
 34 לרשות הרבים; אבל אם היה סמוך לכרמלית - 35
 36 אסור לטלטל תחת הקורה⁶⁰ או בין הלחיים עד 37
 38 שיעשה לחי אחר להחירי תוף הפתח; שהרי מצא 39
 40 מין את מינו ונעור⁶¹.
- 58 עירובין ט, א. (59 המתירים לטלטל במבוי. (60 ודעת הרשב"א שאם יש ארבעה טפחים בקורה - מותר לטלטל תחתיה, שאנו אומרים פי תקרה יורד וסותם (מגיד-משנה). (61 אף שבכל מקום כרמלית קלה מרשות הרבים, כאן אומרים, שהכרמלית שבין הלחיים מצטרפת למינה, לכרמלית שמחוצה לה, "וניעור" - מתעוררת

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 פתח; וְאָבֵל אִם הָיָה לוֹ צוּרַת פְּתַח - אֶפְלוּ הָיָה גְבוּהָ
18 מֵאָה אִמָּה, אוּ פְחוֹת מֵעֶשְׂרֵה⁸¹, אוּ רָחַב מֵאָה - הָרִי
19 זֶה מִתָּר.

77) משנה, עירובין ב, א: "מבוי שהוא גבוה למעלה מעשרים אמה - ימעט, והרחב מעשר אמות - ימעט, ואם יש לו צורת הפתח, אף-על-פי שהוא רחב מעשר אמות - אין צריך למעט". (78) שאם הוא נמוך מעשרה, נחשב כאילו אין למבוי מחיצות, שאין מחיצה פחותה מעשרה. (79) כאן מדובר במבוי שהכשירו בקורה, כיון שקורה היא משום היכר (הלכה ט), ולמעלה מעשרים אין היכר, שאין עין האדם שולטת שם, אבל אם הכשיר את המבוי בלחי, אין הבדל בין תוך עשרים אמה ללמעלה מעשרים. (80) שאם הוא רחב יותר, אין עליו שם פתח, ואין לחי או קורה מועילים להחיר. (81) דעת הרשב"א שאין צורת הפתח מועילה לפחות מעשרה טפחים, ולשיטת רבינו יש ראייה מהירושלמי שבת פ"א (הקובץ).

20 טו. וְכֵן⁸² אִם הָיָה בְּקוֹרָה שֶׁל מְבוֹי בְּיָוֵר⁸³ וְצִיּוֹר עַד
21 שְׁהִיּוּ הַכֹּל מְסֻתְּפָלִין בָּהּ⁸⁴ - אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִיא
22 לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים⁸⁵ אִמָּה, כְּשֶׁרָה. שֶׁהַקּוֹרָה מְשׁוּם
23 הַכָּר עֲשׂוּיָהּ, וְאִם הָיְתָה לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אִינָה
24 נִפְרָת; וְאִם יֵשׁ בָּהּ צִיּוֹר וְכִיּוֹר מְסֻתְּפָלִים בָּהּ, וְנִמְצָא
25 שֵׁם הַכָּר.

82) עירובין ג, א. (83) קישוטי צורות שונות, שוקעות או בולטות. (84) דעת הרשב"א שאם עשה סמוך לקורה חתיכות ארוז חשובות, או כל דבר המביא להסתכלות - מועיל (מגיד-משנה). (85) אבל אם היה המבוי רחב מעשר אמות, אין הציורים מועילים להחיר (כסף-משנה).

26 טז. מְבוֹי⁸⁶ שֶׁהָיָה גְבוּהוֹ מִן הָאָרֶץ עַד קְרָקְעִית קוֹרָה
27 עֲשָׂרִים אִמָּה, וְעָבִי הַקּוֹרָה לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים -
28 כְּשֶׁרָה⁸⁷. הָיָה גְבוּהוֹ יָתֵר מֵעֶשְׂרִים, וְכֹא לְמַעְטוֹ
29 בְּקוֹרָה, שְׁמֹנִים אוֹתָהּ לְמִטָּה - צָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּרָחֶב
30 טַפְחִים⁸⁸ בְּקוֹרָה⁸⁹. הָיָה גְבוּהוֹ פְּחוֹת מֵעֶשְׂרֵה - הוֹצֵק
31 בּוֹ מִשְׁךְ אַרְבַּע עַל אַרְבַּע אֲמוֹת⁹⁰, וּמַעְמִיק כְּדִי
32 לְהַשְׁלִימוֹ לְעֶשְׂרֵה.

86) עירובין ג, ב. (87) מכיון שחלל המבוי אינו תופש יותר מעשרים. (88) שאם יעמוד על אותו טפח יראה את הקורה, ויש היכר. (89) בנוסח אחר, חסר "כקורה" ('מעשה רוקח'). (90) עירובין ה, א. וכאן לא די בטפח, כיון שבפחות מעשרה לא נחשב דופן, וצריך לחקוק שיעור מבוי שהוא ארבע אמות (כבהלכה ח) להחשב דופן (רש"י).

33 יז. נִפְרָץ⁹¹ בּוֹ פְּרָצָה מְצִדוֹ כְּלָפִי רֵאשׁוֹ⁹²: אִם נִשְׂאָר
34 עוֹמֵד בְּרֵאשׁוֹ פֶּסַח רָחַב אַרְבַּעַת טַפְחִים⁹³ - מִתָּר;
35 וְהוּא, שְׁלֵא תְהִיָּה הַפְּרָצָה יָתֵר עַל עֶשְׂרִים⁹⁴; וְאִם לֹא
36 נִשְׂאָר פֶּסַח אַרְבַּעַת - אֲסוּר⁹⁵, אֲלֵא אִם כֵּן הָיְתָה
37 הַפְּרָצָה פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה; וְשֶׁכֵּל פְּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה כְּלָבוֹד.

91) עירובין ה, א. (92) בצד הכניסה סמוך ללחי או לקורה.

ומתחזקת על ידה, וצריכה לחי מיוחד להתיר טלטול בין הלחיים.

1 יב. כְּכֹל⁶² עוֹשִׂין לְחַיִּים, אֶפְלוּ בְּדָבָר שֵׁישׁ בּוֹ רוּחַ
2 חַיִּים⁶³. וְאֶפְלוּ בְּאִסוּרֵי הַנִּיָּה⁶⁴ - עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים⁶⁵
3 וּמְזֻלוֹת עֲצָמָה אוּ אֲשֵׁרָה⁶⁶ שֶׁעֲשָׂה אוֹתָהּ לְחֵי -
4 כְּשֶׁרָה⁶⁷; שֶׁהִלְחִי וְעָבִיו כָּל שֶׁהוּא⁶⁸. גְּבִהָ הִלְחִי אִין
5 פְּחוֹת מֵעֶשְׂרֵה טַפְחִים, רָחַבוּ וְעָבִיו כָּל שֶׁהוּא⁶⁹.

62) משנה, עירובין טו, א. (63) "והוא שיהיו כפותים שלא ינודו" כמבואר בפט"ז הכ"א. (64) ואף שאסור ליהנות מהלחי, אולם מכיון שאינו אלא לצורך מחיצה, ובלחי גופא אינו משתמש, אין הנאת היתר הטלטול הבאה על-ידו נחשבת להנאה ('בית מאיר'). (65) 'ירושלמי' עירובין פ"ג ה"א. (66) עירובין פ, ב. (67) ואף שכתוב 'ואשריהם תשרפון באש' (דברים יב, ג), ונחשבת כשרופה ואין בה שיעור ('כתותי מיכתת שיעוריה') כשרה ללחי. (68) ואף שגם לחי צריך שיעור בגובה - עשרה טפחים, וברוחב - משהו, ביארו ה'תוספות' מכיון שמספיק שיעור קטן, לא החמירו בו. ועיין ב'מגיד משנה'. (69) משנה, בעירובין יד, ב.

6 יג. כְּכֹל עוֹשִׂין קוֹרָה, אֲבָל לֹא בְּאֲשֵׁרָה⁷⁰; לְפִי שֵׁישׁ
7 לְרָחַב הַקּוֹרָה שְׁעוֹר, וְכָל הַשְּׁעוֹרִין אֲסוּרִים מִן
8 הָאֲשֵׁרָה. וְכֵן⁷¹ רָחַב הַקּוֹרָה אִין פְּחוֹת מִטַּפְחָה, וְעָבִיָּה
9 כָּל שֶׁהוּא⁷². וְהוּא, שֶׁתְּהִיָּה בְּרִיאָה⁷³ לְקַבֵּל אַרְיָח⁷⁴,
10 שֶׁהוּא⁷⁵ חֲצִי⁷⁶ לְבִנְהָ שֶׁל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים עַל שְׁלֹשָׁה
11 טַפְחִים. וּמַעְמִידֵי קוֹרָה צָרִיכִין שֶׁהִיּוּ בְּרִיאִין כְּדִי
12 לְקַבֵּל קוֹרָה וְחֲצִי לְבִנְהָ.

70) [נראה מדברי ה'מגיד משנה' שגרס בדברי רבינו: "בכל עושין קורה אפילו (כן צריך להיות בדבריו) באיסורי הנאה, אבל לא באשרה", שרק באשרה אין עושין מפני שעומדת לשריפה משום שנאמר 'ואשריהם תשרפון באש', וכל העומד להשרף כשרוף הוא, ו'כתותי מיכתת שיעוריה' ('כתות שיעורו וחסר הוא - עירובין פ:), אבל איסורי הנאה אחרים שאינם עומדים לשריפה - שיעורם קיים]. (71) בנוסח אחר: "וכמה רוחב" (ויניציאה). וכן הוא ב'מגיד משנה'. (72) עירובין יג, ב במשנה. (73) "שאם לא כן, לא יהיה בה היכר, שסבורים בני רשות הרבים שלפי עשה הניחה שם, אבל כשהיא בריאה וחזקה לקבל אריח, ניכר לכל שלקביעות בנין הניחוחה שם" (רש"י); ועוד טעם: שצריכה להיות בריאה לקבל אריח, כדי שלא תהיה קורה הניטלת ברוח ('רש"י שבריר'ף). (74) לבנה קטנה. (75) שתוכל להחזיק שורת אריחים מונחים עליה כשיעור רוחב פתח המבוי. (76) ואף שאין ברוחב הקורה רק טפח, והאריח הוא טפח ומחצה, אפשר לחבר רבע טפח מכל צד שבו בטיט, ויחזיק את האריח (גמרא, שם).

13 יד. כְּמָה⁷⁷ יְהִיָּה פְּתַח הַמְּבוֹי וְיְהִיָּה דִי לְהַכְשִׁירוֹ
14 בְּלָחֵי אוּ קוֹרָה? גְּבִהוֹ - אִין פְּחוֹת מֵעֶשְׂרֵה⁷⁸ טַפְחִים
15 וְלֹא יָתֵר עַל עֶשְׂרִים אִמָּה⁷⁹, וְרָחַבוּ - עַד עֶשְׂרֵה
16 אֲמוֹת⁸⁰. כְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שְׁלֵא הָיָה לוֹ צוּרַת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ח מרחשון - ספר זמנים - הלכות שבת קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(רשב"א). (111) ואין הכדל בין אם הוכשר המבוי בלחי או בקורה (רשב"א).

18 כ.א. מבוי¹¹² שהוא רחב עשרים אמה - עושה פס
19 גבוה עשרה טפחים במשך ארבע אמות, שהוא
20 שעור משך המבוי, ומעמידו באמצע¹¹³; ונמצא
21 פשוני מבואות שיש בפתח כל אחד מהן עשר
22 אמות¹¹⁴. או מרחיק שתי אמות מפאן¹¹⁵ ומעמיד פס
23 שלש אמות¹¹⁶, ומרחיק שתי אמות מפאן¹¹⁷ ומעמיד
24 פס שלש אמות מפאן; ונמצא פתח המבוי עשר
25 אמות, והצדדין הרי הן כסתומין, שהרי עומד¹¹⁸
26 מרבה¹¹⁹ על הפרוץ.

(112) עירובין י, א. (113) וכן יכול להכשירו בצורת הפתח, כמבואר בהי"ד. (114) וצריך שיהיה בכל אחד משני המבואות האלה שהפס מפסיק ביניהם, בתים וחצרות פתוחים לתוך כל אחד, וכל שאר דיני מבוי (רשב"א). (115) מקיר המבוי. (116) על ידי חלל שתי האמות - הרי ביחד חמש אמות. (117) מהצד השני, נמצא משמני הצדדים ביחד - חלל ופסים עשר אמות. (118) הפסים נקראים עומד, והחלל שבין הקיר והפס - פרוץ, רוחב הפסים - שש אמות, יותר מהחלל - שהוא ארבע אמות. (119) ואף שלמעלה (פט"ז הט"ז) מוכא שגם אם הפרוץ כעומד מותר, כאן שיש פירצה נוספת - החמירו (גמרא).

27 כ.ב. לחי¹²⁰ הבולט¹²¹ מדפנו של מבוי - פשר.
28 ולחי¹²² העומד מאליו¹²³ - אם סמכו עליו מקדם
29 השבת, פשר¹²⁴. ולחי שהוא נראה¹²⁵ מבפנים¹²⁶
30 לחי, ומבחוץ אינו נראה לחי; או שהיה נראה
31 מבחוץ¹²⁷ לחי, ומבפנים נראה שהוא שנה וכאלו
32 אין שם לחי - הרי זה נדון משום לחי. לחי
33 שהגביה¹²⁸ מן הקרקע שלשה טפחים¹²⁹, או
34 שהפליגו¹³⁰ מן הפתל שלשה - לא עשה כלום; אבל
35 פחות משלשה טפחים - פשר; שפל פחות משלשה
36 כלבוד. לחי שהיה רחב הרבה - בין שהיה רחבו
37 פחות מחצי רחב המבוי, בין שהיה רחבו פחצי רחב
38 המבוי - פשר, ונדון משום לחי; אבל אם היה יותר
39 על חצי רחב המבוי - נדון משום עומד מרבה על
40 הפרוץ.

(120) עירובין ה, א. (121) "לתוך רוחב המבוי, ולא עשה לשם לחי אלא הוציא בליטה מבניינו בפאת ביתו לשם חיזוק הבנין" (רש"י). (122) עירובין טו, א. (123) שלא נקבע לשם תיקון המבוי. (124) במחיצה גמורה מועיל גם אם לא סמכו עליו מערב שבת (או"ח סי' שסג). (125) עירובין י, א. בנוסח אחר: "עומד בפנים" (כת"י אברנאל). (126) כגון שהעמיד את הלחי רחבו לצד ארכו של מבוי, ואין קצה ארכו בולט כלפי חוץ, אלא השווה חודו החיצון לעבי כותל המבוי, כצויר 1. (127) ההעמיד את כל הלחי מחוץ למבוי, וחודו הפנימי עומד אצל עבי הכותל, כצויר 2. (128) עירובין יד, ב. (129) שהלחי

(93) שזהו שיעור חשוב במבוי, ואף שכתב (בהלכה ח) כי שיעור מבוי הוא ארבע אמות, זהו רק בהתחלת עשיית המבוי, אבל כאן שכבר היה מבוי אלא שאחר כך נסתר, די בפס בארבעה טפחים. (94) שעד רוחב עשר נחשב פתח, אבל יותר מזה נחשב פירצה, וצריך לסתמה או לעשות צורת הפתח (הריטב"א). (95) אף שבפחות מעשר אמות נקרא פתח, כאן חוששים שמא יעזבו בני המבוי את הכניסה הראשונה וילכו דרך פירצה זו, ולא יראו את הכשר המבוי (רש"י).

1 י.ח. נפרץ⁹⁶ המבוי במלואו⁹⁷ לחצר, ונפרצה החצר⁹⁸
2 כנגדו לרשות הרבים - הרי זה אסור, מפני שהוא
3 מבוי מפלש⁹⁹. והחצר - מתרת¹⁰⁰; שהחצר שרבים
4 בוקעין בה ונגנסין פזו ויוצאין פזו - הרי היא רשות
5 היחיד גמורה.

(96) עירובין ח, א. (97) כל רוחב הדופן, כי אם נשאר גופים (שארית מחיצות) משני צדדים הרי הם בלחי. (98) כשיעור עשר אמות, אבל נשאר גופים. (99) מבואר למעלה בהלכה ג. (100) שאין מבוי אוסר את החצר הפתוחה לו, אבל חצרות אוסרות את המבוי, כמבואר בפט"ז ה"ז, ובהלכות עירובין פ"ה.

6 י.ט. מבוי¹⁰¹ שהיו לו שבילים¹⁰² מצד זה ושבילים
7 מצד אחר, שנמצאו מפלשין לרשות הרבים -
8 אף על פי שאינן מכוננין זה כנגד זה, הרי כל אחד
9 מהן מבוי מפלש. כיצד מכשירין אותו? עושה¹⁰³
10 צורת פתח לכל אחד ואחד מן השבילים שבצד
11 האחד, וכן לפתח הגדול, ועושה לכל השבילים
12 שבצד השני לחי או קורה.

(101) עירובין ח, ב. (102) נקרא בלשון הגמרא "מבוי העשוי כנדל" (=כשרץ מרבה רגלים), שפתוחים אל המבוי הגדול מבואות קטנים משני צדדיו, ואינם מכוונים זה כנגד זה ('תוספות'). (103) כמבואר בהלכה ג במבוי עקום.

13 כ. מבוי¹⁰⁴ שצדו אחד ארוך¹⁰⁵ וצדו השני קצר -
14 מניח את הקורה כנגד הקצרה¹⁰⁶. העמיד¹⁰⁷ לחי פחצי
15 המבוי הפנימי¹⁰⁸ שהוא לפנים מן הלחי - מתר¹⁰⁹
16 לטלטל בו¹¹⁰, והחצי החיצון שהוא חוץ מן הלחי¹¹¹
17 - אסור.

(104) עירובין חף ב. (105) כתלו נמשך לרשות הרבים יותר מן הכותל השני כבצויר שלפנינו. (106) שהקורה משום היכר (הלכה ט), ובאלכסון אין היכר, והרואה שמשתמשים בצד שאין דופן כנגדו יבוא להשתמש גם ברשות הרבים. ואם בא להכשיר האלכסון, אין לו תקנה אלא או במחיצה או בצורת הפתח (רשב"א). (107) עירובין יד, ב. זוהי הלכה חדשה שאין לה קשר לקודמת. (108) בנוסח אחר: "בחצי מבוי מחצי המבוי הפנימי" (ויניציאה). (109) ואין חוששים שמא ישתמש בחלק המבוי שמחוץ ללחי (גמרא). (110) אם יש באותו מקום שיעור מבוי, כמבואר למעלה

24 רחב טפח¹⁵². היתה הקורה בתוך המבוי ועקמה חוץ
25 למבוי, או שהיתה עקמה למעלה מעשרים או
26 למטה מעשרה - רואין: כל שאלו ינטל העקום
27 וישארו שני ראשיה, אין בין זה לזה שלשה - אינו
28 צריך להביא קורה אחרת; ואם לאו - צריך להביא
29 קורה אחרת.

(148 משנה, עירובין יג, ב. 149) ועקמומיתה נוטה מחוץ
למבוי. (150) ואין חוששין שישתמש מחוץ למבוי.
(151) שאין אריח יכול לעמוד עליה (רש"י). (152) "אין
החשבון מדוקדק לפי חכמי המידות" (תוספות), כי "כל
עיגול שיהיה באלכסון שלו אמה, יהיה שלש אמות
ושביעית בקירוב (בערך), ולפי שזה לא יושג לעולם אלא
בקירוב, לקחו הם בחשבון הגדול ואמרו: כל שיש בהיקפו
שלשה טפחים, יש בו רוחב טפח (רבינו בפירושו המשניות).

30 כז. באר¹⁵³ שעשה לה שמונה פסין מארבע זויות¹⁵⁴,
31 שני פסין דבוקין בכל זוית - הרי אלו כמחצה¹⁵⁵.
32 ואף-על-פי שהפרוץ מרבה על העומד בכל רוח
33 ורוח, הואיל וארבע הזויות עומדות, הרי זה מתר¹⁵⁶
34 למלאת מן הבאר ולהשקות לבהמה. וכמה יהיה
35 גבה כל פס מהן? עשרה¹⁵⁷ טפחים. ורחבו? ששה
36 טפחים¹⁵⁸. ובין כל פס לפס - כמלא שתי רבקות¹⁵⁹
37 של ארבעה ארבעה בקר, אחת נכנסת ואחת יוצאה.
38 שעור רחב זה אין יתר על שלש עשרה אמה ושליש.

(153 משנה, עירובין יז, ב. 154) בארות שברשות הרבים
העמוקות עשרה, דינן כרשות היחיד, ואסור למלא מהן
ולהוציא לרשות הרבים, לכן עושין פסין (עמודים) בארבע
זויות מסביב לבאר, ואז מותר לו למלא מים ולהוציא כדי
להשקות את הבהמות, כבציר שלפנינו: (155) לכל זוית
שתי אמות, אמה כנגד אמה ורווח בין הזויות.
(156) כמבואר להלן בהלכה ל. (157) שאין מחיצה בפחות
מגובה עשרה. (158) למעלה (בהלכה ז) נקראת מחיצה
בפס רחב ארבעה טפחים, כיון שיש שלוש מחיצות
שלימות, מספיק ברביעית פס רחב ארבעה טפחים, אבל כאן
שרובו פרוץ - צריך להיות ששה טפחים (תוספות יום
טוב). (159) "הן עדת הבקר, מגורת (ירמיהו, כא) עגלי
מרבק" (רבינו בפירושו המשניות).

39 כת. היתה¹⁶⁰ במקום אחד מן הזויות או בכל זוית
40 מארבעתן אכן גדולה¹⁶¹ או אילן או תל המתלקט
41 עשרה מתוך ארבע אמות או חבילה של קנים -
42 רואין: כל שאלו יחלק ויש בו אמה לכאן ואמה
43 לכאן בגבה עשרה, גדון משום זוית שיש בה שני
44 פסין. חמשה קנים, ואין בין זה לזה שלשה¹⁶², ויש
45 ביניהן¹⁶³ ששה טפחים לכאן וששה טפחים לכאן -
46 נדונים משום זוית שיש בה שני פסין.

(160 עירובין יט, ב. 161) מרובעת אמה על אמה, ואינה
מחוסרת אלא חקיקה, שינטל עובי שבאמצע ותעשה כמרוכב,
דופן לכאן ודופן לכאן, או אבן עגולה, שאפשר לחצבה

משום מחיצה, ומחיצה שהגדיים בוקעים (עוברים) תחתיה
- אינה מחיצה. (130) הרחיקו.

1 כג. קורה¹³¹ שפרס עליה מחצלת - הרי בטלה,
2 שהרי אינה נפרת. לפיכך, אם היתה המחצלת
3 מסלקת מן הארץ שלשה טפחים או יתר - אינה
4 מחיצה. נעץ¹³² שתי יתדות בשני פתלי מבוי מבחוץ
5 והניח עליהן הקורה - לא עשה כלום; שצריך
6 להיות הקורה על גבי המבוי¹³³, לא סמוך לו.

(131 עירובין יד, א: "אמר רב ששת, הניח קורה על גבי
מבוי, ופרס עליה מחצלת, והגביה מן הקרקע שלשה, קורה
אין כאן, מחיצה אין כאן; קורה אין כאן - שהרי היא
מכוסה, מחיצה אין כאן - שהרי היא מחיצה שהגדיים
בוקעים בה (שגבהה שלשה מהארץ, והיא מחיצה תלויה
ואינה מתרת)". (132) עירובין ה, ב. (133) ומכיון
שהקורה מרוחקת מהכותל, אין כאן היכר.

7 כד. קורה¹³⁴ היוצאה מכתל זה ואינה נוגעת בכתל
8 השני; וכן שתי קורות, אחת יוצאה מכתל זה ואחת
9 יוצאה מכתל זה, ואינן מגיעות זו לזו: פחות
10 משלשה¹³⁵ - אינו צריך להביא קורה אחרת¹³⁶, הנה
11 ביניהן שלשה - צריך להביא קורה אחרת¹³⁷.

(134 עירובין יד, א. 135) היא 'לבוד' - מחוברת לכותל.
(136) ואפילו היתה מרוחקת משני הכתלים, כגון שנעץ עץ
באמצע המבוי, והניח עליה קורה היא כ'לבוד', וגם משני
צדדים (פוסקים). (137) או ימלא את הרווח בקרש (רבינו
חננאל).

12 כה. וכן¹³⁸ שתי קורות המתאימות¹³⁹, לא בזו פדי
13 לקבל אריח¹⁴⁰ ולא בזו פדי לקבל אריח - אם יש
14 בשתיהן¹⁴¹ פדי לקבל אריח, אינו צריך להביא קורה
15 אחרת. היתה אחת למטה ואחת למעלה¹⁴² - רואין
16 את העליונה כאלו היא למטה¹⁴³, והתחתונה¹⁴⁴
17 כאלו היא למעלה; ובלבד שלא תהיה עליונה
18 למעלה מעשרים, ולא תחתונה למטה מעשרה¹⁴⁵;
19 ולא יהיה ביניהן¹⁴⁶ שלשה טפחים, כשרואין אותה
20 שיירדה זו ועלתה זו בכונה¹⁴⁷ עד שיעשו זו בצד זו.

(138 עירובין יד, א. 139) "שהשכיבן זו אצל זו כמו
תאומים" (רש"י). (140) כמבואר בהלכה יג. (141) ביחד
רוחב טפח (הגר"א). (142) שאחת גבוהה מחברתה.
(143) ובלבד שלא יהיה המרחק בגובה בין שתיהן יותר
משלשה טפחים, כדברי רבינו בהלכות סוכה (פ"ה הכ"א):
"ובלבד שלא יהיה בין העולה ובין היורד שלשה טפחים."
(144) או התחתונה (רש"י). (145) שאם הקורה נמצאת
במקום פסול למבוי, אי אפשר לצרפה. (146) ברוחב.
(147) כלומר, ששתיהן מכוונות זו בצד זו.

21 כו. היתה¹⁴⁸ הקורה עקמה¹⁴⁹ - רואין אותה כאלו
22 היא פשוטה¹⁵⁰, עגולה¹⁵¹ - רואין אותה כאלו היא
23 מרבעת. ואם היתה בהקפה שלשה טפחים, יש בה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הרבים, גבוה עשרה ורחב ארבעה שהוא רשות היחיד, ונותן לה באבוס תבן ומספוא מרשות היחיד, וראש האבוס נכנס לבין הפסים" (רש"י). כבציור שלפנינו: (180) שלא ימלא מן הבור שבין הפסים ויגביה הדלי על ראש האבוס, וילך דרך רשות הרבים ויטלטל את הדלי על האבוס לפני הבהמה, מבלי להוציא את הדלי לרשות הרבים (רש"י). (181) שעל ידי קלקול באבוס, לא יוכל להוציא את הדלי ישר מבין הפסים לאבוס (מרשות היחיד לרשות היחיד), אלא יצטרך להוציא את הדלי מהאבוס לרשות הרבים ויוציא מרשות לרשות באיסור.

לג. הזורק¹⁸² מרשות הרבים לבין הפסין - חייב; ²⁷
הואיל ויש בכל זוית וזוית מחצה גמורה, שיש בה ²⁸
גבה עשרה ויותר מארבעה על ארבעה, והרי הרבוע ²⁹
נפר ונראה, ונעשה כל שביניהם רשות היחיד. ³⁰
ואפילו היה בבקעה, ואין שם ביניהם באר; שהרי ³¹
בכל רוח ורוח פס מקאן ופס מקאן. ואפילו היו ³²
רבים בוקעין ועוברין בין הפסין, לא בטלו ³³
המחצות¹⁸³, והרי הן פתצרות שהרבים בוקעין בהן, ³⁴
והזורק לתוכן חייב. ומתיר להשקות הבהמה ביניהן ³⁵
אם הנה ביניהן באר. ³⁶

(182) עירובין כ, א. (183) גדול כח המחיצות שאף אם עוברים רבים ביניהם, אין ביכולתם לבטל את רשות היחיד שביניהם.

לד. חצרה¹⁸⁴ שראשה אחד נכנס לבין הפסין - מתיר ³⁷
לטלטל מתוכה לבין הפסין, ומבין הפסין לתוכה. ³⁸
היו שתי חצרות¹⁸⁵ - אסורין עד שיערבו¹⁸⁶. יבשו ³⁹
המים בשבת - אסור לטלטל בין הפסין; שלא ⁴⁰
נחשבו מחצה לטלטל בתוכן אלא משום המים¹⁸⁷. ⁴¹
באו לו מים בשבת - מתיר לטלטל ביניהן¹⁸⁸; שכל ⁴²
מחצה שנעשית בשבת - שקמה מחצה. מבוי¹⁸⁹ ⁴³
שנטלה קורתו או לחיו¹⁹⁰ בשבת - אסור¹⁹¹ לטלטל ⁴⁴
בו, אף-על-פי שנפרץ לכרמלית. ⁴⁵

(184) עירובין כ, א. כבציור שלפנינו: (185) נכנסות לבין הפסים. (186) עירובי חצרות, כמבואר בהלכות עירובין פרק א'. (187) ואין אומרים מכיון שהותר בתחילת השבת, כבר מותר גם אחרי שיבשה הבאר. (188) אף שהמחיצה נעשית מאליה עם בוא המים (רש"י). (189) משנה, עירובין צד, א. (190) או צורת הפתח שלו. (191) ואין אומרים כיון שהותר למקצת שבת, יהא מותר לכולה.

לה. אכסדרה¹⁹² בבקעה¹⁹³ - מתיר לטלטל בכלה, ⁴⁶
ואף-על-פי שהיא בת שלש מחצות¹⁹⁴ ותקרה; ⁴⁷
שאנו רואין פאלו פי תקרה יורד וסותם רוח ⁴⁸
רביעית. והזורק מרשות הרבים לתוכה - פטור¹⁹⁵, ⁴⁹
פזורק למבוי סתום שיש לו קורה. בית או חצר ⁵⁰
שנפרץ קרן זוית שלה בעשר אמות - הרי זה אסור ⁵¹
לטלטל בכלו; אף-על-פי שכל פרצה שהיא עד ⁵²

ולעשותה אמה לכל צד. (162) והרי הם כמחוברים. (163) בכלום יחד.

כט. מתיר¹⁶⁴ להקריב ארבע הזויות האלו לבאר. ¹
והוא, שתהיה פרה ראשה ורבה לפני¹⁶⁵ מן הפסין ²
ושותה¹⁶⁶. אף-על-פי שלא יאחז ראש הבהמה עם ³
הקלי שבו המים¹⁶⁷ - הואיל וראשה ורבה בפנים, ⁴
מתיר אפילו לגמל¹⁶⁸. היו¹⁶⁹ קרובים יתר מזה - אסור ⁵
להשקות מהן אפילו לגדי, שהוא פלו נכנס לפני. ⁶
ומתיר להרחיק¹⁷⁰ כל שהוא, ובלבד שירבה בפסים ⁷
פשוטים, שמניחין אותן בכל רוח ורוח, כדי שלא ⁸
יהא בין פס לחברו יותר על שלש עשרה אמה ⁹
ושליש. ¹⁰

(164) משנה, עירובין יז, ב. (165) שאם הפרה תהיה בחוץ, חוששים שימשך אחר פרתה, ויוציא הדלי מחוץ למחיצות הפסים. (166) "כמה ראשה ורובה של פרה? - שתי אמות" (גמרא). (167) עירובין כ, ב. (168) שהוא ארוך וכולו מבחוץ. (169) "ירושלמי" עירובין פ"ב ה"ב. (170) את הפסים ולעשות היקף רחב מסביב לבאר (עירובין יז: יח. במשנה).

ל. לא¹⁷¹ התירו הפסים האלו אלא בארץ ישראל ¹¹
ולבהמת עולי רגלים בלבד¹⁷²; והוא, שיהיה באר ¹²
מים חיים של רבים¹⁷³. אבל בשאר ארצות - אדם ¹³
יורד לבאר וישתה, או יעשה לו מחצה, מקפת ¹⁴
לבאר, גבוהה עשרה טפחים, ויעמד בתוכה וידלה ¹⁵
וישתה. ואם היה הבאר רחב הרבה, שאין אדם יכול ¹⁶
לירד בו - הרי זה ידלה וישתה בין הפסין¹⁷⁴. ¹⁷

(171) עירובין כא, א. (172) "וגם לתלמידים ההולכים מעיר לעיר ללמוד תורה, כי פסי ביראות לא התירו אלא לעולי רגלים וכיוצא בהם ההולכים לדבר מצוה" (רש"י). (173) עירובין כב, ב במשנה. ושם כג. בגמרא. (174) כיון שאי-אפשר לשתות באופן אחר, התירו גם לאדם.

לא. וכן בור¹⁷⁵ הרבים ובאר היחיד, אפילו בארץ ¹⁸
ישראל, אין ממלאין מהן אלא אם פן עשו להן ¹⁹
מחצה גבוהה עשרה טפחים. ²⁰

(175) באר - שיש בה מים חיים נובעים "באר מים חיים"; בור - מים מכונסים (פירוש המשניות).

לב. הממלא¹⁷⁶ לבהמתו בין הפסים, ממלא ונותן ²¹
בכלי לפני¹⁷⁷. ואם היה אבוס¹⁷⁸ ראשו נכנס לבין ²²
הפסים¹⁷⁹, והיה גבוה עשרה ורחב ארבעה - לא ²³
ימלא ויתן לפני¹⁸⁰, שמא יתמלקל האבוס, ויוציא ²⁴
הדלי לאבוס ומן האבוס למקרקע רשות הרבים¹⁸¹; ²⁵
אלא ממלא ושופך, והיא שותה מאליה. ²⁶

(176) עירובין כ, ב. (177) בין הפסים. (178) כלי מסודר לשים בו אוכל לבהמה. (179) כאן מדובר "כשהבהמה עומדת בבית, ואבוס מתוקן לה לפניה על יד הבית ברשות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 עֶשֶׂר אֲמוֹת - כִּפְתָהּ, אֵין עוֹשִׂין פֶּתַח בְּקֶרֶן זָוִית¹⁹⁶.
 2 וְאִם הֵיְתָה שֵׁם קוֹרָה מְלַמְעָלָה עַל אַרְךָ הַפְּרָצָה -
 3 רֹאֵין אוֹתָהּ שִׁירְדָה וְסִתְמָה, וּמִתָּר לְטַלְטַל בְּכָלוֹ;
 4 וְהוּא, שְׁלֵא תִהְיֶה בְּאַלְכֶסוֹן¹⁹⁷.

192) עירובין כה, א. (193) הבקעה כרמלית, ובה אכסדרה בעלת שלש מחיצות שתקרתה חלקה. ונותנים בצדה קורות שהן פי תקרה היורד וסותם. (194) ואסור לטלטל בתוכה בלי תיקון רוח רביעית. (195) דעת רבינו, כמבואר בהלכה ט', כי שלש מחיצות יש להן דין כרמלית מן התורה שמתר לטלטל בתוכה, והזורק לשם מרשות הרבים פטור, אבל הראב"ד חולק וסובר שהיא רשות היחיד גמורה, והזורק לתוכה חייב, ורק מדברי חכמים נאסר הטלטול בתוכו. (196) עיין לעיל פט"ז הלכה כ'. ויש אומרים שכל זה נאמר רק לענין פירצה בלבד, אבל אם עשה לה צורת הפתח, בוודאי שם פתח עליה ומותר לטלטל (רשב"א). (197) שאם אין הקירוי שוה, אין אומרים פי תקרה יורד וסותם "כי על-ידי פי תקרה נעשה למטה החלל כעין פתח, ופתח אין עושין בקרן זווית" (הרא"ש). בנוסח אחר, חסרות המלים: "והוא שלא תהיה באלכסון" (כת"י התימנים).

- 5 לו. הָאֶצְבָּע¹⁹⁸, שִׁמְשַׁעְרִין בָּהּ בְּכָל מְקוֹם, הִיא
 6 רַחֵב הַגּוֹדֵל¹⁹⁹ שֶׁל יָד²⁰⁰. וְהִטְפָּח - אֶרְבַּע אֶצְבָּעוֹת.
 7 וְכָל אִמָּה הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם - בֵּין בְּשֵׁבֶת, בֵּין
 8 בְּסִפָּה וְכִלְאִים - הִיא אִמָּה בֵּת שְׁשָׁה טְפָחִים²⁰¹.
 9 וּפְעָמִים מְשַׁעְרִין בְּאִמָּה בֵּת שְׁשָׁה טְפָחִים דְּחֻקוֹת
 10 זו לְזו, וּפְעָמִים מְשַׁעְרִין בְּאִמָּה בֵּת שְׁשָׁה
 11 שוֹחֲקוֹת²⁰² וְרוּחוֹת. וְזֶה וְזֶה לְהִתְקַמְרֵי. בִּיצָד?
 12 מְשֻׁךְ מְבוּי - בְּאֶרְבַּע אֲמוֹת שוֹחֲקוֹת²⁰³, וּגְבָהּ -
 13 עֶשְׂרִים אִמָּה עֲצָבוֹת. רַחֵב הַפְּרָצָה - עֶשֶׂר אֲמוֹת
 14 עֲצָבוֹת²⁰⁴. וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן לְעֲנִין סִפָּה וְכִלְאִים.

198) מנחות מא, ב. (199) "רוחב הגודל האמור בכל השיעורין - הוא רוחב הגודל (כצ"ל - בן אריה) הבינוני - דקדקנו בשיעורו ומצאנוהו רוחב שבע שיעורות בינוניות זו בצד זו בדוחק, והן כאורך שתי שערות ברווח" (רבינו בהל' ספר-תורה פ"ט ה"ט). שיעור האגודל הוא בערך שני סנטימטרים (אמרי יושר ח"א פ"ה). (200) והיא בוהן יד האמור בתורה (רבינו בהל' תפלה פט"ו ה"ד). (201) עירובין ג, ב. (202) "ושיעור יתרון השוחק על העצב, יראה לי שהוא חצי אצבע לכל אמה" (רשב"א). (203) מרווחת. (204) מצומצמות ודחוקות, אף שאין בהן עשרים אמה שוחקות.

יום רביעי י"ט מרחשון ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרִי

1) נתבארו בו שיעורי הדברים המוצאים, כמות כל אחד בפרט, וכל השיעורין הן דבר תורה, וכל מה שזכר שם הוא בחיוב גמור דבר תורה.

- 15 א. הַמוֹצֵיא² דְּכָר מְרֻשׁוֹת הַיְחִיד לְרֻשׁוֹת הָרְבִים, או
 16 מְרֻשׁוֹת הָרְבִים לְרֻשׁוֹת הַיְחִיד - אֵינוֹ חַיֵּב עַד

2) (מסכת שבת דף עו עמוד ב). (3) אבל אסור מן התורה להוציא אפילו פחות משיעור, כי "חצי שיעור אסור מן התורה" (מסכת יומא דף עד עמוד א) גם באיסורי שבת (רש"י מסכת שבת דף עד עמוד א). (4) תאנה יבשה, "לא גדולה ולא קטנה, אלא בינונית" (מסכת כלים פרק י"ז משנה ז), והיא פחותה מביצת תרנגולת (מסכת שבת דף פ עמוד ב) וגדולה מזית (מסכת שבת דף צא עמוד א), ודעת רבינו (בפרק ח הלכה ה) "הגרוגרת הוא אחד משליש בכיזה". (5) שני מיני מאכל אדם מצטרפים לשיעור גרוגרת לחיוב. (6) הקליפה העליונה אינה אוכל ואינה משלימה את השיעור. (7) "הקשים שהם בתוך הפרי" (רבינו בפירוש המשניות). (8) "שהפרי תלוי בהם באילן, כגון עוקצי התאנים והענבים והאפרסקים והאתרוגים וזולתם" (פירוש המשניות) שהן כעץ ולא כפרי (רש"י). (9) פסולת הקמח הנופלת ממנו כשמנפים אותו. (10) "הקליפה העליונה העבה היוצאה בנפה תחילה" (פירוש המשניות).

- ב. יַיִן¹¹ - פְּדֵי רֵבַע¹² רְבִיעִית¹³. וְאִם הָיָה קְרוֹשׁ¹⁴ -
 בְּכֻזִּית¹⁵. חֲלָב בְּהֵמָה טְהוֹרָה - פְּדֵי גְמִיעָה¹⁶, וְחֵלֶב
 טְמֵאָה¹⁷ - פְּדֵי לְכַהֵל¹⁸ עֵין אַחַת. חֲלָב¹⁹ אִשָּׁה וְלֶבֶן
 בִּיצָה - פְּדֵי לֶתֵן בְּמִשְׁפָּחָה²⁰. שְׁמֶן - פְּדֵי לְסוּדָה²¹
 אֶצְבָּע²² קְטַנָּה שֶׁל רֶגֶל קָטָן בֶּן יוֹמוֹ. טַל²³ - פְּדֵי
 לְשׁוֹף²⁴ אֶת הַקִּילּוּרִין. וְקִילּוּר - פְּדֵי לְשׁוֹף בְּמַיִם.
 וּמַיִם - פְּדֵי לְרֻחֵץ פְּנֵי מְדוּכָה²⁵. דְּבַשׁ²⁶ - פְּדֵי לֶתֵן
 27 עַל רֹאשׁ הַתְּפִית²⁸. דָּם וְשֶׁאֵר כָּל הַמְשָׁקִין וְכָל
 29 הַשּׁוֹפְכִין²⁹ - פְּדֵי רְבִיעִית³⁰.

11) (משנה במסכת שבת דף עו עמוד ב) "המוציא יין כדי מזיגת הכוס" (כשיעור שהיו נוהגים לתת יין חי לתוך הכוס ולהוסיף עליו מים, כדי למזוג אותו בהם. רש"י). (12) רבע. (13) רביעית הלוג - (פסחים דף קט עמוד א) כשיעור ביצה ומחצה, והוא שיעור כוס של ברכה לעניין ברכת המזון, קידוש והבדלה, וכאן השיעור רובע של רביעית, שהן שלוש שמיניות ביצה, ואפשר להוסיף ולמזוג ברובע עוד שלוש רביעיות מים כדי שיהיה יין מזוג. (14) (מסכת שבת דף עז עמוד א): "יין יבש בכזית". (15) רוב שיעורי תורה הם כזית (מסכת עירובין דף ד עמוד ב) שנאמר (דברים פרק ח פסוק ח): "ארץ זית שמן". ואכילת חלב ודם ונותר וכדומה כולם כזית (רש"י); ושיעור זית "לא גדול ולא קטן אלא בינוני זה אגורי (ששמנו אגור בתוכו וגדל כל צורכו" - מסכת כלים פרק י"ז משנה ח); לדעת רבינו (הלכות עירובין פרק א הלכה ט) כזית הוא קרוב לשליש ביצה, ולדעת התוספות (מסכת עירובין דף פ עמוד ב) חצי ביצה בקליפתה. (16) (מסכת שבת דף עז עמוד א) "כדי בליעת אדם בבת אחת" (רבינו בפירוש המשניות) ובתוספות כתבו שהוא יותר מכגרוגרת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לך ביצה קלה להתבשל יותר מביצת תרנגולת" (מסכת שבת דף פ עמוד ב). (40) ויהיה האלפס חם כבר חימום בינוני (רבינו בפירוש המשניות). (41) מעורבת. (42) מחבת. (43) (מסכת שבת דף פ עמוד ב) (44) עט עשוי מקנה. (45) בגמרא שם: "לקשרי אצבעותיו" ובעי רב אשי אם הכוונה לקשר העליון דהיינו ראשי האצבעות או לקשר האמצעי, ופסק רבינו לקולא (מעשה רוקח). (46) שאינו ראוי לכתובה. (47) שבור ורצין.

- ה. המוציא⁴⁸ תבלין⁴⁹ - פְּדֵי לְתַבֵּל בִּיצָה⁵⁰; 17
 ומצטרפין זה עם זה. פְּלִפְלֵל⁵¹ - כָּל שֶׁהוּא. עֲטוּרָן⁵² 18
 - כָּל שֶׁהוּא. רִיחַ טוֹב⁵³ - כָּל שֶׁהוּא. רִיחַ רַע⁵⁴ - כָּל 19
 שֶׁהוּא. מִיָּנִי בְּשָׂמִים - כָּל שֶׁהָן. אֲרָגְמָן⁵⁵ טוֹב⁵⁶ - כָּל 20
 שֶׁהוּא. פְּתוּלַת הַיּוֹרֵד⁵⁷ - אֶחָת. מִיָּנִי מִתְּכוֹת הַקָּשִׁים, 21
 כְּגוֹן נֶחֱשֶׁת וּבְרוּל⁵⁸ - כָּל שֶׁהָן. מְעַפֵּר הַמְּזוּבָּח 22
 וּמֵאֲבָנֵי הַמְּזוּבָּח⁵⁹ וּמִמְקָק⁶⁰ סִפְרִים וּמִמְקָק מְטַפְּחוֹת 23
 שְׁלֵהָן - כָּל שֶׁהָן; מִפְּנֵי שֶׁמְצַנִּיעִין אוֹתָם לַגְּנִיזָה⁶¹. 24
 גַּחְלֵת⁶² - כָּל שֶׁהוּא. וְהַמוּצִיא שְׁלֵהָת - פְּטוּר⁶³. 25

(48) (מסכת שבת דף פ"ט עמוד ב'). (49) "והזהר שלא יעלה על דעתך, שאין נקראים תבלין אלא המרקחת והדברים שריחם טוב, כמו הזנגביל והפלפל ודומיהם, אינו כן, אלא כל דבר שמתבלין בו את התבשיל, כגון השומים והבצלים ושומן והחומץ והיין כולם נקראים תבלין, כשארם מתכוון לתבל בהם קדרתו ותבשילו (בפירוש המשניות מסכת ערלה פרק ב' משנה י'). (50) הכוונה לגרוגרת מביצה ("צפנת פענח"). (51) (מסכת שבת דף צ' עמוד א') ראוי לריח הפה; בניא: "פלפלת" (כת"י התימנים) וכן במשנה. (52) שרף עץ שריחו רע ומשמש למאור. (53) עלה ורד וארגמן שיש להם ריח טוב ונוכרים בהלכה כאן. (54) לעשן בשביל חולים ותינוקות לרפואה (רש"י). (55) חומר, מצבע אדום לריח (רש"י). (56) בנ"א חסר "טוב" (מער"ק). (57) עלה שושנה אדומה וסתומה. (58) שראוי לעשות מהן כלי קטן. (59) שמחמת קדושתם גונזים אותם כל שהם, משום זה גם שעור חיובם בכל שהוא. (60) "רקב הנופל מספרים או ממטפחות שבלו" (רע"ב); "הדבר הכלה ונתעפש ולא נשאר בו אלא רושם" (פירוש המשניות). (61) שכל תשמישי קדושה טעונים גניזה. (62) (מסכת ביצה דף ל"ט עמוד א'). (63) שאין בה שמשות.

- ו. המוציא זרעוני⁶⁴ גְּנֵה שְׂאִינָן נְאֻכְלִין לְאָדָם - שְׁעוּרָן 26
 פְּחוֹת⁶⁵ מִכְּגִרְוֹגְרָת⁶⁶. מְזַרַע קְשׂוּאִין - שְׁנַיִם⁶⁷. וּמְזַרַע 27
 הַדְּלוּעִינָן⁶⁸ - שְׁנַיִם. מְזַרַע פּוֹל הַמְּצַרִּי⁶⁹ - שְׁנַיִם. 28
 הַמוּצִיא סִבִּין - פְּדֵי לְתַן עַל פִּי פוֹר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב⁷⁰. 29
 הַמוּצִיא מְרֻסָּן⁷¹: אִם לְאֻכְלָה - שְׁעוּרוֹ כְּגִרְוֹגְרָת, 30
 לְבִהְמָה - שְׁעוּרוֹ כְּמֵלֵא פִּי גְדִי, לְצִבְעֵה - פְּדֵי לְצַבֵּעַ 31
 בְּגֵד קָטָן⁷². לוֹלִבִּי⁷³ זְרִדִין⁷⁴ וְהַחֲרוּבִין: עַד שֶׁלֹּא 32
 יִמְתִּיקוּ - כְּגִרְוֹגְרָת⁷⁵, וּמִשְׂמִיתִיקוּ⁷⁶ - כְּמֵלֵא פִּי גְדִי. 33
 אֲבָל הַלוֹף וְהַחֲרָדֵל וְהַתְּרַמוֹסִין וְשֶׁאֵר כָּל הַנְּכַבְּשִׁין - 34
 בֵּין שְׂמִיתִיקוּ, בֵּין עַד שֶׁלֹּא יִמְתִּיקוּ - כְּגִרְוֹגְרָת. 35

(17) שאינו ראוי לשתיה. (18) לשים על העין לרפואה או ליופי (תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק ח הלכה א): "הדא דאת אמר בחלב בהמה טהורה, אבל בחלב בהמה טמאה כדי לכחול עין אחת". (19) (מסכת שבת דף עז עמוד ב). (20) "של קילור (משחה לכאב עיניים) שרגילים לשופו בחלב אשה" (רש"י). (21) בנוסחה אחרת: "כדי לסוך אבר קטן שהוא אצבע קטנה" (כתב יד התימנים) וכן בגמרא. (22) (מסכת שבת דף עז עמוד א). רש"י פירש: "אחד מפרקי אצבע קטנה" (מסכת שבת דף עז עמוד ב). (23) (תלמוד ירושלמי מסכת שבת פרק ח). (24) לשפשף. (25) כלי שדכים בו דברים יבשים לעשותם דקים. (26) (משנה במסכת שבת דף עז עמוד ב). (27) בנוסחה אחרת: "ליתן על פי ראש הכתית" (מער"ק) וכן בגמרא, ופירש רבי עובדיה מברטנורא, ששחין היוצא בעור הבשר כשמיגע להתבשל עושה ראש למעלה הנקרא פי כתית. (28) מכה שבגב הבהמה, בתלמוד ירושלמי (מסכת שבת פרק ח) "הדא דאת אמר בעתיקא (דבש ישן שאינו ראוי לאכילה), אבל בהן דידן (דבש חדש הראוי לאכילת אדם), שיעורו כדי ליתן בתוך הביצה". אבל בתלמוד בבלי לא נזכר חילוק זה ולכן השמיטו רבינו (ועיין רע"ב פרק ח דשבת משנה א). (29) מים שאינם ראויים לשתיה ולבישול. (30) הראויים לגבל בהם טיט (גמרא).

- ג. תבין³¹ תְּבוּאָה - כְּמֵלֵא פִּי פְּרָה. תְּבִין קְטַנִּיּוֹת - 1
 כְּמֵלֵא פִּי גְּמֵל³². וְאִם הוּצִיא תְּבִין קְטַנִּיּוֹת לְהַאֲכִילוֹ 2
 לְפָרָה - כְּמֵלֵא פִּי פְּרָה; שֶׁהֵאֻכְלָה עַל יְדֵי הַדָּחֵק - 3
 שְׂמָה אֻכְלָה. עֲמִיר³³ - כְּמֵלֵא פִּי טֹלָה. עֲשָׂשִׁים - 4
 כְּמֵלֵא פִּי גְדִי. עֲלֵי שׁוּם וְעֲלֵי בְּצָלִים: אִם הָיוּ 5
 לְחִים³⁴ - כְּגִרְוֹגְרָת, מִפְּנֵי שֶׁהָן אֻכְלֵי אָדָם; וְיִבְשִׁים³⁵ 6
 - כְּמֵלֵא פִּי גְדִי. וְאִין מְצַטְרְפִין זֶה עִם זֶה לְחִמּוֹר 7
 שְׂבֵהָן, אֲבָל מְצַטְרְפִין לְקַל שְׂבֵהָן³⁶. מֵיֵצֵד? הוּצִיא 8
 תְּבִין תְּבוּאָה וְקַטְנִיּוֹת: אִם יֵשׁ בְּשִׁנְיָהֶם כְּמֵלֵא פִּי פְּרָה 9
 - פְּטוּר³⁷, כְּמֵלֵא פִּי גְּמֵל - חֵיב. וְכֵן כָּל פִּיוּצָא בְּזֶה 10
 לְעִנְיַן הַשְּׂבָת. 11

(31) (משנה במסכת שבת דף עז עמוד א). (32) שתבין קטניות אינו ראוי לפרה, ושיעור זה גדול משיעור "מלוא פי פרה". (33) קש שיבולים. (34) ראויים למאכל אדם. (35) שאינם ראויים למאכל אדם. (36) שלא לחייב כי אם על השיעור הגדול שבשניהם. "מי ששעורו גדול הוא קל ואינו מצטרף להשלים חמור, שהרי אינו חשוב, אבל החשוב משלים את הקל לשעורו" (רש"י). (37) שהרי תבין קטניות שיעורו גדול מתבין תבואה וחיוברו כמלוא פי גמל.

- ד. המוציא³⁸ עצים - פְּדֵי³⁹ לְבִשְׁלֵל⁴⁰ כְּגִרְוֹגְרָת מְבִיצַת 12
 הַתְּרַנְגוּלִים, טְרוּפָּה⁴¹ בְּשִׁמֹן וְנִתְּוֹנָה בְּאֶלְפִס⁴². 13
 הַמוּצִיא⁴³ קְנָה - פְּדֵי לְעֵשׂוֹת קְלָמוֹס⁴⁴ הַמְּגִיעַ 14
 לְרֵאשֵׁי אֲצָבְעוֹתָיו⁴⁵. וְאִם הָיָה עִבְהָ⁴⁶ או מְרַצִין⁴⁷ - 15
 שְׁעוּרוֹ כְּעֵצִים. 16

(38) (משנה במסכת שבת דף פט עמוד ב). (39) "המוציא עצים כדי לבשל ביצה קלה" והיא ביצת תרנגולת, ש"אין

19 כְּדֵי אוֹת אַחַת - הֲרִי זֶה סִפֵּק⁹⁶. הוֹצִיא שְׁתֵּי אוֹתוֹת
20 וּכְתָבָן כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ - חֵיב⁹⁷; פְּתִיבְתָן זֹה הִיא
21 הַנְּחִתָּן. הוֹצִיא אוֹת אַחַת וּכְתָבָהּ, וְחָזַר וְהוֹצִיא אוֹת
22 שְׁנֵיהָ וּכְתָבָהּ - פְּטוּר; שֶׁכָּבַר חֲסֵרָה⁹⁸ הָאוֹת
23 הָרִאשׁוֹנָה.

93 (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב'). (94 (ירושלמי
מסכת שבת פרק ח' הלכה ג'): "הוציא דיו, אם בקולמוס
בכדי לכתוב שתי אותיות, אם בכלי צריך יותר (שאי אפשר
שלא ידבק מן הדיו בצדדים, ונמצא שנתמעט מלכתוב בה
שתי אותיות)". (95 כלי שנותנים בו דיו. 96 בגמרא
מסופקים אם מצטרפים לשיעור או לא. 97 אף שלא עמד
לפוש וגופו לא נח חייב, שעיקר הנחת הדיו על הכתב הוא
(רש"י). 98 יבשה טרם שנכתבה האות השניה.

24 י. הַמוֹצִיא⁹⁹ כְּחוֹל¹⁰⁰ - בֵּין לְרִפּוּאָה, בֵּין לְתַכְשִׁיט
25 - כְּדֵי לְכַחַל עֵין אַחַת. וּבִמְקוֹם שְׁאִין דְּרָפָן
26 לְהַתְקַשֵּׁט אֶלָּא בְּכַחֲלֵת שְׁתֵּי עֵינַיִם, וְהוֹצִיא
27 לְהַתְקַשֵּׁט - עַד שִׁיּוֹצִיא כְּדֵי לְכַחַל שְׁתֵּי עֵינַיִם¹⁰¹.
28 זָכַת וּגְפִרְיִית¹⁰² - כְּדֵי לְעֲשׂוֹת נֶקֶב¹⁰³. שְׁעוּה - כְּדֵי
29 לְתַן עַל פִּי נֶקֶב קָטָן. דְּבָק - כְּדֵי לְתַן בְּרִאשׁ
30 הַשֶּׁפֶשֶׁף¹⁰⁴. רֶבֶב¹⁰⁵ - כְּדֵי לְמַשֵּׁחַ תַּחַת רִקְקִי¹⁰⁶
31 כְּסָלַע¹⁰⁷.

99 (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב'). (100 מבואר
בהלכה ב'; בנ"א כוחל (שונצינו). (101 (מסכת שבת דף
פ' עמוד א') "צנועות כוחלות עין אחת" - שהולכות
מעוטפות ואין מגלות אלא עין אחת לראות וכוחלות רק עין
אחת, אבל בנות כפרים - אינן צריכות צניעות כל כך, שאין
שחוק וקלות ראש מצוים שם, אינן מכסות פניהן וכוחלות
שתי עיניהן" (רש"י). (102 "כלי שנותנים בו כסף חי,
סותם פיו בזפת או בגפרית ונוקב בתוך הסתימה נקב דק,
כדי להוציא ממנו הכסף חי" (רש"י). (103 נקב שבמגופת
חבית של יין שהוא דק משל שמן. (104 בנ"א:
"השבשבת" (שונצינו) "שמים נסר קטן בראש קנה ונותנים
עליו דבק, והעוף יושב עליו ונדבק בו" (רש"י); ורבנו
פירשו: "דבק הוא דבר עשוי בידי כל אדם הנוגע בו ידבק
בו, ושבשבת הוא הגמא שבראשיה נותנים הדבק קושרים
אותה בקנה, ומכניסים אותה בקיני העופות ומוציאים
האפרוחים" (פירוש המשניות). (105 (מסכת שבת דף
ע"ח עמוד ב') שומן או שמן (רש"י). (106 עוגה נתונה
בתנור ומטוגנת בשומן (רש"י). (107 בגודל של סלע.

32 יא. הַמוֹצִיא¹⁰⁸ אֲדָמָה¹⁰⁹ - כְּדֵי לְעֲשׂוֹת חוֹתֵם הָאֲגָרָת.
33 טִיט - כְּדֵי לְעֲשׂוֹת פִּי פוּר¹¹⁰. זֶבֶל אוֹ חוֹל דֶּק - כְּדֵי
34 לְזַבֵּל כְּרֶשֶׁה¹¹¹. חוֹל גָּס - כְּדֵי לְעָרֵב עִם מְלֵא פֶה שֶׁל
35 סִידִין¹¹². חֲרָסִית¹¹³ - כְּדֵי לְעֲשׂוֹת פִּי פוּר שֶׁל צוּרְפִי
36 זָהָב. שְׁעָר - כְּדֵי לְגַבֵּל טִיט לְעֲשׂוֹת פִּי פוּר שֶׁל צוּרְפִי
37 זָהָב¹¹⁴. סִיד - כְּדֵי לְסוּד אֲצַבַּע קִטְנָה שֶׁבַּנּוֹת¹¹⁵.
38 עֶפְרוֹ¹¹⁶ וְאֶפֶר - כְּדֵי לְכַסּוֹת דָּם צְפוּר קִטְנָה¹¹⁷. צְרוּר
39 אֶבֶן - כְּדֵי לְזַרֵק בְּבִהְמָה וְתַרְגִּישׁ, וְהוּא מְשַׁקֵּל עֶשְׂרֵה
40 זוּזִים¹¹⁸. חֲרָס - כְּדֵי לְקַבֵּל בּוֹ רִבְעִית¹¹⁹.

64 (משנה מסכת שבת דף צ' עמוד א'). (65 "אף שכל
האכלים שיעורם" (66 "כל אחד כפי מה שראוי לזרוע
ממנו" (המאירי). (67 שני גרגרים. (68 דלעת, פרי
אדמה מצבע החלמון. (69 מין קטנית. (70 "מדרך
הצורפים להשליך הסובין על פני הכור בעת ההתכה" (רבנו
בפירוש המשניות), ורש"י פירש כי במקום שאין פחמים
צורפים זהב באש של סובין; פ"כור - שפת הכור.
(71 (תוספתא מסכת שבת פרק י"ט). (72 בגודל שלש
אצבעות, פחות מזה לא נקרא בגד (מעשה ורקח).
(73 ענפים רכים. (74 עצים קטנים הצומחים בערבת
הירדן בעלי גרגרים אדומים. (75 "החרובים בתחלתם עד
שלא ימתיקו, אינם ראויים למאכל אדם ולא למאכל בהמה,
אלא לרפואה ולפיכך שעורם כגרוגרת" (מע"ק). (76 רוב
פרי החרובים למאכל בהמה (שם).

1 ז. הַמוֹצִיא⁷⁷ גְרֵעִינִין: אִם לְאֹכִילָה - חֲמִשָּׁה⁷⁸, וְאִם
2 לְהִסְקָה - הֲרִי הֵן פְּעֻצִים, וְאִם לְחִשְׁבּוֹן⁷⁹ - שְׁתַּיִם, וְאִם
3 לְזִרְיעָה - שְׁתַּיִם. הַמוֹצִיא אֲזוּבִים⁸⁰: לְאֹכִלִים - כְּגִרְגוּרָת,
4 לְבִהְמָה - כְּמֵלֵא פִי גְדִי, לְעֻצִים - כְּשִׁעוּר הַעֻצִים⁸¹,
5 לְהִזְיָה⁸² - כְּשִׁעוּר הַזְּיָה.

77 (תוספתא מסכת שבת פרק ט' וירושלמי פרק ח' הלכה
ב'). (78 בנ"א: "אם לאכילה כגרוגרת" (ויניציאה).
(79 המנין. (80 צמח טוב הריח ממניו המרובים ישתמשו
לרפואה, ולאכילה. (81 כמבואר למעלה הלכה ד'.
(82 להזות על המטהר מצרעתו (ויקרא פרק י"ד פסוק ד').

6 ח. הַמוֹצִיא⁸³ קָלְפִי אֲגוּזִין⁸⁴ וּקְלָפִי רְמוּנִים, אֶסְטִים⁸⁵
7 וּפּוּאָה⁸⁶ וּשְׁאָר הַצְּבָעִין - כְּדֵי לְצַבַּע בְּהֵן בְּגָד קָטָן
8 כְּסִבְכָה⁸⁷ שֶׁמִּזְחִין הַבּוֹת עַל רִאשֵׁיהֶן. וְכֵן הַמוֹצִיא
9 מִי רְגָלִים בֵּין אֲרֻבַּעַיִם יוֹם, אוֹ נֶתֶר אֶלְכֶסְנֵדְרִיא⁸⁸, אוֹ
10 בּוֹרִית, קְמוּנִיא⁸⁹ וְאֶשְׁלָג⁹⁰ וּשְׁאָר כָּל הַמְּנַקִּין - כְּדֵי
11 לְכַבֵּס בְּהֵן בְּגָד קָטָן כְּסִבְכָה. הוֹצִיא סִמְנִין שְׂרוּיִין -
12 כְּדֵי לְצַבַּע בְּהֵן הַגְּמָא⁹¹ לְאִירָא⁹².

83 (משנה מסכת שבת דף פ"ט עמוד א'). (84 הקליפה
הירוקה שעל האגוז בעודה לחה ראויה לצבע. (85 צמח
שממנו עשים צבע כחול לצביעת בגדים. (86 צמח
שמשרשיו עושים צבע אדום. (87 כסוי הראש. (88 מין
עפר כעין מלח חריף לכבוס וטיהור מלכלוך, שהיו מביאים
מאלכסנדריה של מצרים. (89 מין עשב מיובש לכביסה.
(90 חומר המוצא מעפר צמחים, וכל אלה "מינים הרוחצים
בחוזק ומלכנים" (פירוש המשניות). (91 "מעט, כדרך
שמראים לדוגמא לומר כזה אתה רוצה" (רש"י).
(92 חתיכה קטנה של צמר או צמר גפן לשם אריגה
במטפחת (ר"ח). בנ"א: לאורג (מע"ק).

13 ט. הַמוֹצִיא⁹³ דִּיּוֹ עַל הַקְּלָמוֹס - שְׁעוּרוֹ כְּדֵי לְכַתֵּב
14 מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי אוֹתוֹת; אֲבָל אִם הוֹצִיא הַדִּיּוֹ בַּפְּנֵי
15 עֲצָמוֹ⁹⁴ אוֹ בַּקֶּסֶת⁹⁵, צְרִיף שִׁיְהִיה בּוֹ יֵתֵר עַל זֶה -
16 כְּדֵי שִׁיעֲלָה מִמֶּנּוּ עַל הַקְּלָמוֹס כְּדֵי לְכַתֵּב שְׁתֵּי
17 אוֹתוֹת. הִיָּה בַּקֶּסֶת כְּדֵי אוֹת אַחַת וּבַקְּלָמוֹס כְּדֵי
18 אוֹת אַחַת, אוֹ בְּדִיּוֹ לְבִדּוֹ כְּדֵי אוֹת אַחַת וּבַקְּלָמוֹס

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ט מרחשון - ספר זמנים - הלכות שבת קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבשדרתו. (138) ענפי דקל שעליהם נפרדים. (139) בהלכה הקודמת על מוכין, הכוונה לפסולת (מעשה רוקח). (140) משי גס. (141) טפחים וכן שאר השעורים בטפחים (מסכת שבת דף ע"ט עמוד א').

18 יד. המוציא¹⁴² עור שלא נתעבד פלל, אלא עדין
19 הוא רך - שעורו פדי לצר¹⁴³ משקלת קטנה
20 שמשקלה שקל. הנה¹⁴⁴ מלוח, ועדין לא נעשה
21 בקמח ולא¹⁴⁵ בעפצה¹⁴⁶ - שעורו פדי לעשות קמיע.
22 הנה עשוי בקמח, ועדין לא נתעבד בעפצה - שעורו
23 פדי לכתב עליו את הגט. נגמר עבודו - שעורו
24 חמשה¹⁴⁷ על חמשה.

(142) (מסכת שבת דף ע"ט עמוד א'). (143) "דרך הסוחרים לצור משקלות של עופרת כדי שלא תפחת, לפי שהמתכת נשחקת תמיד ונפחתת" (רש"י). (144) כיצד מעבדים את העור? - "לוקחין עור בהמה או חיה ומעבירים היער ממנו תחלה, ואחר-כך מולחין אותו במלח ואחר-כך מעבדין אותו בקמח, ואחר-כך בעפצא וכיוצא בו מדברים שמכווצין את העור ומחזיקין אותו" (רבנו בפרק א' מהלכות תפילין הלכה ו'). (145) "בנ"א: "או בעפצא" (ויניציאה). (146) פרי האלון הניתן בדיו ומעבדים בו את העורות לחזקם. (147) טפחים.

25 טו. המוציא¹⁴⁸ קלף מעבד - פדי לכתב עליו פרשת
26 'שמע'¹⁴⁹ עד 'ובשערי'¹⁵⁰. דוכסוסטוס¹⁵¹ - פדי
27 לכתב עליו מזוזה¹⁵². ניר - פדי לכתב עליו שתי
28 אותיות של קשר מוקסין¹⁵³, שהן גדולות מאותיות
29 שלנו. המוציא קשר מוקסין - חיב, אף-על-פי
30 שפכר הראהו למוכס ונפטר בו; שהרי ראיה היא¹⁵⁴
31 לעולם. המוציא שטר פרוע¹⁵⁵ וניר מחוק - פדי
32 לקרף על פי צלוחית קטנה של פליטון¹⁵⁶. ואם יש
33 בלבן שלו פדי לכתב שתי אותיות של קשר מוקסין
34 - חיב.

(148) (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד ב'). (149) "שמע ישראל" בדברים פרק ו' פסוקים ד' ט'. (150) היא פרשה קטנה שבתפילין הכתובה על קלף. (151) "אחר שהעבירו את השער מן העור, מחלקין אותו בעביו לשנים, החלק העבה שממול הבשר, אחר שעבדו במלח, בקמח ובעפצא, נקרא דוכסוסטוס" (הלכות תפילין פרק א' הלכה ז'). (152) "שהלכה למשה מסיני לכתוב מזוזה על הדוכסוסטוס" (שם הלכה ח'). (153) "הוא הסימן שכותבים לוקחי המעשר והמכס, להודיע שזה פרע מה שנתחייב". (154) "בנ"א: "ראיה היא לו לעולם" (כת"י הסימנים), ועליו לשמור על הקשר להוכחה ששלם לו את המכס. (155) שאינו צריך לו לגבות חובו; ואם הוא שטר שאינו פרוע, חייב בכל שהוא (גמרא). (156) צלוחית ששמים בה שמן בושם הנעשה מעלי ורדים.

35 טז. המוציא¹⁵⁷ בהמה חיה ועוף, אף-על-פי שהן
36 חיים - חיב¹⁵⁸. אבל אדם חי אינו משאוי¹⁵⁹. ואם

(108) (משנה מסכת שבת דף פ' עמוד ב'). (109) "טיט אדום, עושים ממנו חותמות על השקים ששמים בהם הסוחרים ממונם, הנקראים מרצופים, וכמו כן יעשו ממנו חותמות על המכתבים" (פירוש המשניות). (110) שפת הכור של הצורפים. (111) ירק נאכל, דומה לבצל, "בעברית נקרא חציר" (במדבר פרק י"א פסוק ה' - פירוש המשניות). (112) שאסור "לסוד את הבית אלא אם כן עירב בו חול" (שלא יהיה לבן כל צרכו, כדי להזכיר אבלות על חורבן ירושלים - מסכת שבת דף פ' עמוד ב' וברש"י). (113) לבנה כתושה. (114) כמבואר בהלכה ו'. (115) "נעשה מאבנים שרופות, והיה מנהגם למשוח בו הנערות על כל בשרם כמו מלבוש, וכוונתם להביא להן הנדות ולמהר הבגרות ולהנעים הבשר" (רבנו בפירוש המשניות). (116) ירושלמי (מסכת שבת פרק ח' הלכה ד'). (117) אחר השחיטה. בתוספתא (שבת פ"ט): "איזהו דם צפור קטנה? - זה (צפור) דרור". (118) זוז הוא דינר של כסף כמבואר בדברי רבנו עירובין (פרק א' הלכה י"ב). (119) מבואר בהלכה ב'.

1 יב. המוציא¹²⁰ חבל - פדי לעשות און¹²¹ לקפה¹²².
2 גמיי¹²³ - פדי לעשות תלאי¹²⁴ לנפה ולכברה.
3 הוציין¹²⁵ - פדי לעשות און לקפיפה¹²⁶ מצרית.
4 סיבין¹²⁷ - פדי לתן על פי משפף קטן של יין¹²⁸.
5 מוכיין¹²⁹ - פדי לעשות בו פדור פאגוז. עצם - פדי
6 לעשות תרוד¹³⁰. זכוכית - פדי לגרד פה ראש
7 הפרפר¹³¹, אוי¹³² עד שפיפע¹³³ שתי נימין¹³⁴ פאחת.

(120) (משנה מסכת שבת דף ע"ח עמוד א'). (121) לאחוז בה. (122) תבה או קופסא. (123) צמח הגדל במים עושים ממנו חבלים. (124) בית יד. (125) עלי התמר. (126) סל. (127) החוטים שמתחת לקליפת עץ התמר. (128) לסנונו מהפסולת. (129) כל דבר רך כצמר, צמר גפן וכדומה. (130) (מסכת שבת דף פ"א עמוד א') כף רופאים קטנה (פירוש המשניות). (131) כעין מחט שהאורג שובט בו חוטי השתי המתוחים שלא יסתכן חוט בחברו, וכשנשבר ראשו מחדרו בזכוכית. (132) כן הוא כברייתא בשבת שם. (133) מסיר חטי השתי מהערב. (134) חוטים.

8 יג. המוציא¹³⁵ שתי נימין מזנב הסוס ומזנב הפרה
9 - חיב¹³⁶. הוציא אחת מן הקשה¹³⁷ שפחזיר - חיב.
10 נצרי דקל, והן חוטי העץ - שתיים. חורי דקל, והן
11 קלפי התריות¹³⁸ - אחת. מצמר גפן¹³⁹ ומצמר
12 קלף¹⁴⁰, וצמר גמלים וארנבים ותיה שפיים, ושאור
13 כל הנטוין - פדי לטוות חוט ארף ארבעה טפחים.
14 המוציא מן הפגד או מן השק או מן העור -
15 פשעורן לטמאה פך שעורן להוצאה: הפגד -
16 שלשה¹⁴¹ על שלשה, השק - ארבעה על ארבעה,
17 העור - חמשה על חמשה.

(135) (מסכת שבת דף צ' עמוד ב'). (136) שמצניעים אותן לצוד בהן עופות (גמרא). (137) מהחוטים הקשים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אמו. 163) אבל על התינוק פטור, משום שחי נושא את עצמו. 164) על האדם, כי חי נושא את עצמו, ועל החפצים משום שהם טפלים לו. 165) שלא כדרך לבישה.

יח. המוציא¹⁶⁶ חֲבֵב¹⁶⁷: חי - כָּל שֶׁהוּא¹⁶⁸, וּמֵת¹⁶⁹ - 8
כְּגִרְגָּרֶת. צִפְרֵת כְּרָמִים¹⁷⁰ - בֵּין חַיָּה, בֵּין מֵתָה - כָּל
שֶׁהוּא; מִפְּנֵי שֶׁמְצַנִּיעִין אוֹתָהּ לְרַפּוּאָה. וְכֵן כָּל
כִּיּוֹצֵא בָּהּ. הַמֵּת¹⁷¹ וְהַשָּׂרֵץ - כִּשְׁעוֹר טְמֵאָתָן
כֶּף שְׁעוֹר הוֹצֵאתָן¹⁷²: מֵת וְנִבְלָה¹⁷³ - פְּזִית, וְשָׂרֵץ -
כַּעֲדָשָׁה.

166) (משנה מסכת שבת דף צ' עמוד ב'). 167) ממניי הארבה. 168) "הכוונה אף אם הוא קטן ביותר" (פירוש המשניות), מכיון שמצניעו לתינוק לשחק בו. 169) ככל שיעורי אוכלים, כי חגבים אינם טעונים שחיטה ומותרים באכילה. 170) מין ארבה המצוי בכרמים. 171) (משנה מסכת שבת דף צ"ג עמוד ב'). 172) רבנו פסק (פרק א' הלכה ז') כרבי יהודה כי מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, לכן סובר כאן שחייב, אבל לשיטת הראשונים שפסקו כרבי שמעון, גם כאן פטור; ודעת בעל "תוספות יום טוב" שכאן חייב בכל אופן, שנבלה ושרץ ראויים להצניע בשביל כלב או חתול. 173) מטמאים בשיעור כזית.

יט. הִיָּה¹⁷⁴ שֵׁם פְּזִית מְצַמְצֵם, וְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ כִּיּוֹצֵא
זֵית - חַיָּב; שֶׁהָיָה הוֹעִיל בְּמַעֲשָׂיו, שֶׁנִּתְמַעֵט הַשְּׁעוֹר
מִלְטֵמָא. אֲבָל אִם הוֹצִיא כִּיּוֹצֵא זֵית מִפְּזִית וּמִחֻצָּה
- פְּטוּר¹⁷⁵. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזָה בְּשָׂרָה הַטְּמֵאוֹת.

174) (מסכת שבת דף צ"ד עמוד ב'). 175) שהרי נשאר עוד כזית לטמא.

כ. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים¹⁷⁶, שֶׁאֵינּוּ חַיָּב אֲלָא עַל
הַהוֹצֵאָה כִּשְׁעוֹר? כִּשְׁהוֹצִיא סֵתָם; אֲבָל הַמוֹצִיא
לְזַרְעוֹ¹⁷⁷ אוֹ לְרַפּוּאָה אוֹ לְהִרְאוֹת מִמֶּנּוּ הִגְמָא וְלִכְלֵל
כִּיּוֹצֵא בְּזָה - חַיָּב בְּכָל שֶׁהוּא¹⁷⁸.

176) (משנה מסכת שבת דף צ' עמוד ב'). 177) שנשמרו במיוחד לשם כך. 178) אפילו גרעין אחד.

כא. הַמְצַנִּיעַ¹⁷⁹ דְּכָר לְזַרְעָה אוֹ לְרַפּוּאָה אוֹ
לְדַגְמָא¹⁸⁰, וְשִׁכַּח לָמָּה הִצְנִיעוֹ, וְהוֹצִיא אוֹ סֵתָם - חַיָּב
עָלָיו בְּכָל שֶׁהוּא; שֶׁעַל דַּעַת מְחַשְׁבָּה רֵאשׁוּנָה
הוֹצִיא. וְשָׂרָה הָאָדָם¹⁸¹ אֵין חַיָּבִין עָלָיו אֲלָא
כִּשְׁעוֹר¹⁸². זָרַק זֶה שֶׁהוֹצִיא כֶּבֶד לְתוֹף הָאֹצֵר¹⁸³,
אֶף-עַל-פִּי שֶׁמְקוֹמוֹ נָכַר, כֶּבֶד בְּטָלָה מִחֻשְׁבָּתוֹ
הִרְאשׁוּנָה. לְפִיכָף, אִם חִזַּר וְהִכְנִיס¹⁸⁴ - אֵינּוּ חַיָּב
עַד שֶׁיִּכְנִיס כִּשְׁעוֹר.

179) (מסכת שבת דף צ' עמוד ב'). 180) אבל דברים שאין בהם שום צורך לזרע, לדוגמא ולרפואה, והצניע מהם פחות משיעורם, בטלה דעתו אצל כל אדם ופטור (משנה למלך). 181) שלא הצניע אותו לזרע ולדוגמא. 182) (הבמורא בפרק ו'). 183) והסיח דעתו להצניעם לדוגמא. 184) או הוציא.

1 הִיָּה כְּפֹת אוֹ חוֹלָה - הַמוֹצִיא אוֹתוֹ חַיָּב. וְהָאֵשָׁה
2 מְדַדְּהָ¹⁶⁰ אֶת בְּנָהּ בְּזִמְן שְׁנוּטָל אַחַת¹⁶¹ וּמְנִיחָ אַחַת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"המוציא בהמה חיה ועוף, אע"פ שהן חיים - חייב. אבל אדם חי, אינו משאוי".

והטעם הוא משום שאדם נושא את עצמו, אבל שאר בעלי-חיים "דמשרבטי נפשייהו" ומכבידין עצמן להשמיט מיד הנושאן.

וביאור ההלכה בעבודה הרוחנית, ש'אדם' היינו הנפש האלוקית, ואילו בעלי-חיים מרמזים על הנפש הבהמית. 'בהמה' מדגיש את בהמיותה של הנפש הבהמית כפי שהיא בתקפה לפני הברור.

'חיה' מורה על התגברות החיות, היינו שהחומריות שבנפש הבהמית אינה בתוקף כליכך, כתוצאה מעבודת האדם בבירור הנה"ב.

ו'עוף' מורה על בירור נעלה יותר של הנפש הבהמית - "ועוף יעופף" - היפך טבע המשיכה לארץ, ומעלה זו מודגשת גם בדיני השחיטה, שבעוף מספיק סימן אחד או רוב סימן, אבל בבהמה וחיה צריך לשני סימנים או רובן.

וזוהי ההוראה: שגם לאחר שיברר האדם את הנפש הבהמית שלו עד לדרגת 'עוף', אין לו 'לסמוך' על נפש הבהמית, כי עדיין נשארת בטבעה ש"רוח הבהמה היורדת למטה". ולאידך, אל לו לחשוב "מה הועלתי בעבודתי", כי החילוק בין בהמה חיה ועוף הוא מן הקצה אל הקצה, ומטעם זה גם לא כללם הרמב"ם ביחד, ולא קראם בשם כולל - 'בעלי-חיים'.

ויש לברר הדין בנוגע לדגים, האם שייך בהם עניין ההוצאה בתוך כלי שיש בו מים, האם דינם כבעלי-חיים ש"משמיטין עצמן כלפי מטה" או כאדם חי שנושא את עצמו.

(על-פי י"ן מלכות ספר זמנים סימן ו')

157) (מסכת שבת דף צ"ד עמוד א'). 158) ולא אמרו בזה "חיי נושא את עצמו" כמ באדם, לפי שהם נשמטים כלפי מטה ומכבידים על הנושאים. 159) כי "חי נושא את עצמו" ופטור אבל אסור מדרבנן (או"ח שח). 160) (מסכת שבת דף קכ"ח עמוד ב'). אוחזתו בזרועותיו ומסייעתו והוא מניע רגליו והולך (רש"י). 161) שהתינוק מניע רגליו כשמגביה רגל אחת מניח אחת, אבל לגרור את הילד אסור מפני שנושאת אותו (רש"י).

3 יז. הַמוֹצִיא תִינוּק חַי¹⁶² וְכִיס תְּלוּי בְּצוּאָרוֹ - חַיָּב
4 מְשוּם הַפִּיס¹⁶³; שֶׁאֵין הַפִּיס טְפִלָּה לְתִינוּק. אֲבָל אִם
5 הוֹצִיא אֶת הַגְּדוּל, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מְלַבֵּשׁ בְּכִלָּיו
6 וְטַבְּעוֹתָיו בְּיָדוֹ - פְּטוּר¹⁶⁴; שֶׁהַכֵּל טְפִלָּה לוֹ. הֵיוּ
7 כִּלָּיו מְקַפְּלִין עַל כְּתָפוֹ¹⁶⁵ - הַנוֹשֵׂא אוֹתוֹ חַיָּב.

162) (מסכת שבת דף קמ"א עמוד ב') היכול ללכת בסיוע

24 הנחה, וחשב עליה לזריעה או לרפואה, שאינו
 25 צריך שעור - הרי זה חיב ממשכתו של עת הנחה.
 26 הוציא פחות מגרוגרת לזריעה²⁰⁵, וקדם הנחה חזר
 27 וחשב עליה לאכילה - פטור²⁰⁶. ואם הפכה קדם
 28 הנחה²⁰⁷ ונעשת בגרוגרת קדם שיפלה עליה
 29 לאכילה - חיב; שאפילו לא חשב הנה מתחייב על
 30 ממשכת ההוצאה²⁰⁸.

(מסכת שבת דף צ"א עמוד א'). (204) לפחות
 מכשעור. (205) שאין צריכה שעור. (206) שבשעת
 הנחה לא היה בו כשעור הדרוש. (207) והיה בו כשעור
 בין בעקירה ובין בהנחה. (208) בגמרא מסופקם במקרים
 אלה אם יש בהם חיוב חטאת או לא, ודרכו של רבנו לפסוק
 כדעת "אם תמצא לומר" שבתלמוד, כי סגנון זה מוכיח
 שהדבר נפשט בבית מדרשם ("מגיד משנה").

31 כז. הוציא²⁰⁹ בגרוגרת לאכילה, וצמקה²¹⁰, וחזרה
 32 ותפחה²¹¹ קדם הנחה - הרי זה ספק²¹² אם נדחה או
 33 לא נדחה. זרק פזית אכלין לבית טמא, והשלים
 34 פזית זה לאכלים שהיו שם²¹³, ונעשה הכל פביצה
 35 - הרי זה ספק²¹⁴ אם נתחייב על פזית, מפני
 36 שהשלים השעור לענין טמאה, או לא נתחייב.

(מסכת שבת דף צ"א עמוד א'). (210) לפחות
 מכשעור. (211) חסרה מהשעור. (212) "יש דחוי לענין
 שבת, או אין דחוי" ש"אלו הניחה באותה שעה (כשחסרה
 בינתיים), אינו חייב חטאת, גם עכשיו נאמר שנדחה לו
 מחיוב חטאת, ובטלה לה עקירה, וכאשר תפחה לכשיעור
 והניחה, עשה הנחה בלא עקירה" (רש"י). (213) אין אוכל
 מקבל טומאה בפחות מכביצה, והאוכלין שהיו שם לא היה
 בהם כביצה. (214) "מדחשיב הך דריקה לענין טומאה,
 חשיב נמי לענין שבת, כאילו היה בזה שיעור כגרוגרת
 ומחויב או לא" (רש"י).

37 כח. המוציא²¹⁵ פחות²¹⁶ מפשעור, אף-על-פי
 38 שהוציא בכלי - פטור; שהפלי טפלה לו, ואין פונתו
 39 להוצאת הפלי, אלא להוצאת מה שבתוכו, והרי אין
 40 בו פשעור. לפיכך, אם הוציא אדם חי שאינו פפות²¹⁷
 41 במטה - פטור אף על המטה; שהמטה טפלה לו. וכן
 42 כל פיוצא פזה. המוציא קפת הרוכלים²¹⁸ - אף-על-פי
 43 שיש בה מינין הרבה, ואפילו הוציאן בתוך פפו - אינו
 44 חיב אלא אחת; שם הוצאה אחת היא²¹⁹.

(215) משנה (מסכת שבת דף צ"ג עמוד א'). (216) במשנה
 כתוב "המוציא אוכלין . . . בכלי", והראב"ד מביא
 מהירושלמי שאין הכלי טפלה, אלא במיני אוכלים ידועים
 שצריכים לכלי, ורבינו השמיט תיבת "אוכלין" לשלול דיעה
 זו, וכמו שכתב הרב המגיד "כי כל דבר שמוטל ליה לגביה,
 אף שאינו צריך לו, פטור" (מעשה רוקח). (217) שאינו
 חייב על הוצאתו כי "חי נושא את עצמו" (ראה בהלכה י"ז).
 (218) "מוכרי בשמים לקשוטי נשים, ויש להם קופות קטנות

1 כב. דבר¹⁸⁵ שאין דרך בני אדם להצניעו ואינו ראוי
 2 להצניע, כגון דם הנדה, אם הצניעו אחד והוציאו
 3 - חיב, ושאר האדם פטורין עליו¹⁸⁶; שאין חיבין
 4 אלא על הוצאת דבר הפשוט¹⁸⁷ להצניע ומצניעין
 5 פמזהו¹⁸⁸.

(185) (משנה מסכת שבת דף ע"ה עמוד ב'). (186) שהרי
 אינו ראוי לשום דבר ("מגיד משנה"). (187) הראוי
 לשמוש מה ואינו נזרק לאבוד. (188) שבכמותו יש שיעור
 ראוי להצניע.

6 כג. המוציא¹⁸⁹ חצי שעור - פטור¹⁹⁰. וכן כל
 7 העושה מלאכה מן המלאכות חצי שעור - פטור.
 8 הוציא¹⁹¹ חצי שעור והניחו, וחזר והוציא החצי
 9 האחר - חיב¹⁹². ואם קדם והגביה החצי הראשון
 10 קדם הנחת החצי השני - נעשה כמי שגשרף ופטור.
 11 הוציא חצי שעור והניחו, וחזר והוציא חצי אחר
 12 והעבירו על הראשון בתוך שלשה¹⁹³ - חיב;
 13 שהמעביר - כמי שהניח על גבי משהו. אבל אם
 14 זרקו¹⁹⁴, אינו חיב עד שיניח שם על גבי משהו.

(189) (משנה מסכת שבת דף צ"ג עמוד ב'). (190) "ולא
 נאמרו שיעורים אלא לחיוב חטאת וכתר, אבל איסור יש
 בכל שהוא" (טור או"ח סימן ש"א). (191) (מסכת שבת
 דף פ' עמוד א'). (192) ששני החצאים מצטרפים בהעלם
 אחד. (193) שהוא כלבוד מחובר לחצי הראשון.
 (194) ולא העבירו בידו סמוך לחצי הראשון.

15 כד. הוציא¹⁹⁵ חצי שעור וחזר והוציא חצי שעור
 16 בהעלם אחת¹⁹⁶: לרשות אחת - חיב; לשתי רשות:
 17 אם יש ביניהן רשות שחביב עליה - פטור¹⁹⁷; היתה
 18 ביניהן פרמלית¹⁹⁸ - הרי הן פרשות אחת וחייב
 19 חטאת.

(195) (מסכת שבת דף פ' עמוד א'). (196) שלא נודע לו
 בינתיים. (197) כיון שיש ביניהן הפסק רשות היחיד, אינן
 מצטרפות להחשב רשות אחת. (198) ראה למעלה פרק
 י"ד הלכה ד' שכרמלית היא תל שיש בו ארבעה טפחים על
 ארבעה טפחים או יותר, וגבהו משלשה טפחים עד עשרה,
 והמוציא מרשות הרבים לכרמלית או מרשות היחיד
 לכרמלית - פטור. ולפיכך אינה חשובה להפסיק בין
 הרשויות, ומצטרפים שני חצאי שיעורים לשעור שלם אחד.

20 כה. המוציא¹⁹⁹ פחות מפשעור²⁰⁰, וקדם שפניחו
 21 נתפח²⁰¹ וחזר פשעור; וכן המוציא פשעור, וקדם
 22 שפניח צמק וחזר פחות מפשעור - פטור²⁰².

(199) (מסכת שבת דף צ"א עמוד א'). (200) בשעת
 העקירה היה פחות מכשעור. (201) התנפה ונתרחב.
 (202) שאינו חייב עד שיהיה בו כשיעור מתחילת המלאכה
 ועד סופה, בעקירה ובהנחה כמבואר למעלה (פרק י"ג
 הלכה ה').

23 כו. המוציא²⁰³ בגרוגרת לאכילה, וצמקה²⁰⁴ קדם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 אִשָּׁה שֵׁיִצְאָת בְּטַבְעַת¹⁷ שֵׁישׁ עָלֶיהָ חוֹתֶם, וְאִישׁ שֵׁיִצְאָ
16 בְּטַבְעַת שֵׁאִין עָלֶיהָ חוֹתֶם - חֲבִיבִין. וּמִפְּנֵי מָה הֵן
17 חֲבִיבִין? וְהָיָה הוֹצִיאֹ אוֹתָן שְׁלֵא כְדָרְךָ הַמוֹצִיאִין¹⁸ -
18 שֵׁאִין דְרָךְ הָאִישׁ לְהוֹצִיא בְּאֶצְבָּעוֹ אֶלָּא טַבְעַת הָרְאוּיָה
19 לוֹ, וְכֵן הָאִשָּׁה אֵין דְרָכָה לְהוֹצִיא בְּאֶצְבָּעָהּ אֶלָּא טַבְעַת
20 הָרְאוּיָה לָהּ - מִפְּנֵי¹⁹ שְׁפַעְעִים נוֹתֵן הָאִישׁ טַבְעָתוֹ
21 לְאִשְׁתּוֹ לְהַצְנִיעָהּ בְּבֵית, וּמִנַּחַת אוֹתָהּ בְּאֶצְבָּעָהּ פָּעַת
22 הוֹלְכָה; וְכֵן הָאִשָּׁה נוֹתֶנֶת טַבְעָתָהּ לְבַעֲלָהּ לְתַקְנָהּ אֶצֶל
23 הָאִמָּן, וּמִנֵּיחַ אוֹתָהּ בְּאֶצְבָּעוֹ בַּעַת הוֹלְכָה עַד חֲנוּת
24 הָאִמָּן; וְנִמְצְאוּ שֶׁהוֹצִיאֹ אוֹתָן כְּדָרְךָ שְׁדַרְכָן לְהוֹצִיאָן,
25 וְלִפְיָכֶךָ חֲבִיבִין.

(16 שבת נז. וסב. 17) כשהיא באצבע. (18) כמבואר
למעלה פי"ב הי"ג. (19) שבת סב, א.

26 ד. לא²⁰ תִּצָּא אִשָּׁה בְּטַבְעַת שֵׁאִין עָלֶיהָ חוֹתֶם,
27 אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מִתְכַּשִּׁיטָהּ; גְּזֵרָה שְׁמָא תוֹצִיאָהּ²¹
28 בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים לְהִרְאוֹת לְחִבְרוֹתֶיהָ, כְּדָרְךָ שֶׁהַנְּשִׂים
29 עוֹשׂוֹת תְּמִיד. וְאִם יִצָּאָת בָּהּ²² - פְּטוּרָה. אֲבָל הָאִישׁ
30 מִתֵּר לְיִצְאָת בְּטַבְעַת שֵׁישׁ עָלֶיהָ חוֹתֶם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
31 תְּכַשִּׁיט וְאֵין דְרָכּוֹ לְהִרְאוֹת. וְנִהְיֶה²³ כֵּן כָּל הַעָם שְׁלֵא
32 יִצָּאוּ בְּטַבְעַת כָּלָל.

(20) משנה, שבת נז, א. (21) תפושנה מאצבעה. שהנשים
מתגאות בתכשיטיהן (ירושלמי שבת פ"ו ה"א) ומסירות
אותם תמיד, להראות לחברותיהן, ושוכחות ומעבירות ארבע
אמות ברשות הרבים. (22) כשהיא באצבעה. (23) מנהג
חסידים הוא (מגיד-משנה).

33 ה. אִשָּׁה²⁴ שֵׁיִצְאָה בְּמַחַט נְקוּבָה²⁵ - חֲבִיבַת²⁶,
34 וְהָאִישׁ²⁷ - פְּטוּר. וְאִישׁ שֵׁיִצְאָ בְּמַחַט שֵׁאִינָה נְקוּבָה
35 - חֲבִיב²⁸, וְהָאִשָּׁה - פְּטוּרָה; מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִתְכַּשִּׁיטָהּ,
36 וְאִינָה אֶסְוֶרָה אֶלָּא גְּזֵרָה שְׁמָא תִּרְאֶה לְחִבְרוֹתֶיהָ. זֶה
37 הַכֶּלֶל: כֵּן הוֹצִיאָ בְּדָבָר שֵׁאִינוֹ מִתְכַּשִּׁיטִי וְאִינוֹ דְרָךְ
38 מְלָבוֹשׁ, וְהוֹצִיאֹ כְּדָרְךָ שְׁמוֹצִיאִין אוֹתוֹ דָּבָר - חֲבִיב;
39 וְכֵן הוֹצִיאָ בְּדָבָר שֶׁהוּא מִתְכַּשִּׁיטִי וְהָיָה רְפוּי,
40 וְאֶפְשָׁר שִׁיפֵל בְּמַהֲרָה וְיִבּוֹא לְהִבְיֹא בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים,
41 וְכֵן אִשָּׁה שֵׁיִצְאָת בְּתְּכַשִּׁיטִין שְׁדַרְכָן לְשַׁלֵּף אוֹתָן
42 וְלְהִרְאוֹתָן - הָרִי אֵלוֹ פְּטוּרִין; וְכֵן דָּבָר שֶׁהוּא
43 תְּכַשִּׁיט וְאִינוֹ נוֹפֵל, וְאֵין דְרָכָה לְהִרְאוֹתוֹ - הָרִי זֶה
44 מִתֵּר לְיִצְאָת בּוֹ. לְפִיכֶךָ²⁹, אֶצְעָדָה שְׁמִנְיַחִין אוֹתָהּ
45 בְּזוּעָה אוֹ בְּשׁוֹק - יוֹצִיאִין בָּהּ בְּשַׁבָּת³⁰; וְהוּא,
46 שְׁתִּהְיֶה דְבוּקָה לְבִשָּׁר וְלֹא תִשְׁמַט³¹. וְכֵן כֵּן פִּיּוּצָא
47 בְּזֶה.

(24) משנה, שבת סב, א. (25) העשויה לתפור בגדים.
(26) אף-על-פי שמוציאה אותה במלבושיה ולא בידה,
שאשה שדרכה ואומנותה לתפור ולתקן בגדי ביתה, רגילה
להוציא מחט תחובה בבגדיה יותר מחייט אומן (ראה
בסמוך, ולהלן הלכה כא, וב'תוספות' שבת יא, ב' ד"ה ואם

לצרורות בשמים" (רש"י. 219) ואין המינים מחלקים
לחייב חטאת על כל אחד מהם (ירושלמי).

פָּרָק תְּשַׁעָה עֶשְׂרִי

(1) לכאר הדברים שמתור לצאת בהן, מפני שהן דרך
מלבוש, והדברים שאסרו חכמים מפני חשש ההוצאה
ותולדותיה. ונמשך לזה ביאור מקצת דברים, שהיוצא בהם
חייב דבר תורה.

1 א. כֵּן כְּלֵי הַמְּלַחְמָה אֵין² יוֹצִיאִין בְּהֵן בְּשַׁבָּת. וְאִם
2 יִצָּא: אִם הָיוּ פְּלִים שֶׁהֵן דְרָךְ מְלָבוֹשׁ, כְּגוֹן שְׂרִיזִין³
3 וְכוּבַע⁴ וּמְגַפִּים⁵ שְׁעַל הַרְגָלִים - הָרִי זֶה פְּטוּר; וְאִם
4 יִצָּא בְּכֵלִים שֵׁאִינָן דְרָךְ מְלָבוֹשׁ, כְּגוֹן רַמְח⁶ וְסִיף⁷
5 וְקִשֶׁת⁸ וְאַלְהָ⁹ וְהָרִיס¹⁰ - הָרִי זֶה חֲבִיב.

(2) בשבת סג, א: "רבי אליעזר אומר (כל כלי המלחמה)
תשכיטין הן לו, [שנאמר (תהלים מה, ד): "חגור חרבך על
ירך גבור הודך והדרך"]]. וחכמים אומרים אינן אלא לגנאי,
שנאמר (ישעיה ב, ד): "וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם
למזמרות, לא ישא גוי אלא גוי חרב ולא ילמדו עוד
מלחמה" [ואם תכשיטין הן לו, מפני מה הן בטלים לימות
המשיח?], והלכה כחכמים. (3) מלבוש עשוי ברזל.
(4) של ברזל (פירוש המשניות), ובלשון המשנה "קסדא".
(5) "מברזל יכסו הרגלים כדי שלא יירו על רגליו" (פירוש
המשניות כלים פי"א מ"ח). (6) כידון. (7) חרב.
(8) לירות בה חצים. (9) מגן עגול (פירוש המשניות).
(10) מגן משולש (פירוש המשניות). ולפי שדעת רבינו
שניהם "מגן", שינה מסדר המשנה: "בסיף, בקשת, בתריס,
באלה, ברומח", והביא אלה ותריס ביחד.

6 ב. אֵין¹¹ יוֹצִיאִין בְּסַנְדַּל מְסַמְרוֹ¹² שְׁסַמְרוֹ לְחִזְקוֹ¹³.
7 וְאֶפְלוּ בְּיוֹם טוֹב גְּזֵרוֹ עָלָיו שְׁלֵא יִצָּא בּוֹ. וּמִתֵּר
8 לְיִצְאָת¹⁴ בְּאֶבְנֵי שֵׁישׁ עָלָיו חֲתִיכוֹת קְבוּעוֹת שֶׁל כֶּסֶף
9 וְשֶׁל זָהָב, כְּמוֹ שֶׁהַמְּלָכִים עוֹשִׂין; מִפְּנֵי שֶׁהוּא
10 תְּכַשִּׁיט, וְכֵן שֶׁהוּא תְּכַשִּׁיט - מִתֵּר¹⁵. וְהוּא, שְׁלֵא
11 יִהְיֶה רְפוּי; שְׁמָא יִפֵּל בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וְיִבּוֹא לְהִבְיֹא.

(11) משנה, שבת ס, א. (12) מנעל עץ עם מסמרים. וטעם
איסורו, כי בזמן צרה מן הצרות היו מתקבצים לתפילה
וקריאת שמע במערות, ושמעו קול המון וסברו שמא
הרגישו בהם האויבים, דחקו זה את זה ודרסו זה את זה
באותן הסנדלים המסומרים, ומתו מהם רבים, ולפיכך אסרו
לצאת בסנדל מסומר בשבת ויום-טוב לפי שהם ימי כניסה
וכנופיה (פירוש המשניות). (13) שלא אסרו חכמים אלא
כעין המעשה שהיה, ושם היו מסומרים לחיזוק הסנדלים.
(14) לאיש (ראה בסמוך). (15) שבת נט, ב: "שאין גוזרין
בתכשיטי האיש, שמא יראם, כמו שגזרו גבי אשה לפי
שהאיש אינו מתפאר בתכשיטיו כמו האשה" (מגיד-משנה).
וראה להלן הלכה ד.

12 ג. טַבְעַת¹⁶ שֵׁישׁ עָלֶיהָ חוֹתֶם - מִתְכַּשִּׁיטִי הָאִישׁ הִיא,
13 וְאִינָה מִתְכַּשִּׁיטִי הָאִשָּׁה; וְשֵׁאִין עָלֶיהָ חוֹתֶם -
14 מִתְכַּשִּׁיטִי אִשָּׁה, וְאִינָה מִתְכַּשִּׁיטִי הָאִישׁ. לְפִיכֶךָ:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ט מרחשון - ספר זמנים - הלכות שבת קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 "הקשורה" (מ'עשה רוקח'). (45) בנוסח אחר: "בכוס".
2 (46) "וב'ערוך' הנוסח: כוכלת, והוא כלי קטן מכסף או
3 מזהב, ונותנים בו משיחה טובה, יתעדנו בה הנשים" (פירוש
4 המשניות). (47) "חתיכה של בגד כמו מצנפת שקושרים
5 אותה על המצח, ונותנים הציץ עליה כדי שלא יזיק הציץ
6 את המצח" (פירוש המשניות). (48) "שמא מתוך שמשונה
7 במראה משאר שיניים, יבוזה ותתבייש, ותקח שנה מפיה
8 ותעבירנה ארבע אמות ברשות הרבים" (גמרא).
9 (49) בנוסח אחר: "שמא תחלוץ ותראה", ו"שמא יפלו כו"
10 ליתא (מ'עשה רוקח').

22 ח. פל"ט 50 שְׁאָסְרוּ חֻמְמִים לְצֵאת בּוֹ לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים,
23 אָסוּר לוֹ לְצֵאת בּוֹ אֶפְלוֹ בְּחֶצֶר שְׂאִינָה מְעֻרְבֵת⁵¹;
24 חוץ מִכְבוֹל וּפָאָה שֶׁל שְׁעָר, שֶׁמִּתֵּר לְצֵאת בָּהֶן
25 לְחֶצֶר שְׂאִינָה מְעֻרְבֵת, כְּדִי שֶׁלֹּא תִתְגַּנֵּה עַל בַּעֲלָהּ⁵².
26 וְהַיּוֹצֵאת⁵³ בְּצִלוֹחִית שֶׁל פְּלִטוֹן, שְׂאִין בָּהּ בַּשָּׁם
27 פְּלָל - חֲיִבָּתָהּ⁵⁴.

50) שבת סד, ב. (51) בגמרא אמרו "לחצר", ודעת רבינו
שהכוונה לחצר שדרים בה שני יהודים ולא עירבו ביחד,
שאסור מדרבנן לטלטל בתוכה (פ"א מהל' עירובין), שאם
במעורבת הרי היא כבית, וממה שאמרו "אסור לצאת בו
לחצר" מבואר שבבית מותר (מגיד-משנה). (52) שבת סד,
ב. (53) שבת סב, ב. (54) שמכיון שאין בה כושם אינה
תכשיט אלא משא.

28 ט. יוֹצֵאָהּ⁵⁵ אִשָּׁה בְּחוּטֵי שְׁעָר הַקְּשׁוּרִים לָהּ עַל
29 רֵאשָׁה; מִפְּנֵי שֶׁהַמִּים בָּאִין בָּהֶן⁵⁶ וְאֵינָן חוֹצְצִין⁵⁷,
30 וְאֵינָה חוֹלְצֵתָן אִם אָרַע לָהּ טְבִילָה, עַד שֶׁנִּגְזַר שְׂמָא
31 תְּבִיאֵם לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים. בֵּין שֶׁהָיוּ הַחוּטִין שְׁלֵה, בֵּין
32 שֶׁל חֲבֵרְתָהּ, בֵּין שֶׁל בְּהֵמָה. וְלֹא תֵצֵא הַזְּקָנָה בְּשֵׁל
33 יְלָדָהּ⁵⁸; שֶׁשָּׁבַח הֵן לָהּ, וְשְׂמָא תַחֲלִץ וְתִרְאֵם
34 לְחֲבֵרוֹתֶיהָ. אֲבָל יְלָדָה יוֹצֵאת בְּחוּטֵי זְקָנָהּ⁵⁹. וְכֹל⁶⁰
35 שֶׁהוּא אָרוּג, יוֹצֵאת בּוֹ עַל רֵאשָׁה⁶¹.

55) משנה, שבת סד, ב. (56) ראה בהלכה ו. (57) כי
חוטי שיער אין חוצצים, כמבואר בהלכות מקוואות (פ"ב
ה"ה). (58) צעירה. (59) בגמרא אמרו "ובלבד שלא תצא
ילדה בשל זקנה, וזקנה בשל ילדה". והקשו: בשלמא זקנה
בשל ילדה, שבה הוא לה (שתרצה להראות לחברותיה
ותעבינו ברה"ר), אלא ילדה בשל זקנה אמאי, גנאי הוא
לה (ובורדאי לא תראה ברה"ר?) ותירו: ש"ילדה בשל
זקנה" כדי נסבא (כן בכתב-יד מינכן ובמגיד-משנה, ועיין
כסף-משנה), כלומר מותר הוא ולחנים נשנה, שבאמת
מותר הוא. (60) שבת נו, א. (61) שחוטים ארוגים אינם
הדוקים לראשה ואין בהם חציצה (רש"י).

36 י. יוֹצֵאָהּ⁶² אִשָּׁה בְּחוּטֵין שֶׁבְּצִוְאָרָה; מִפְּנֵי שְׂאִינָה
37 חוֹנֶקֶת עֲצָמָהּ בָּהֶן, וְאֵינָן חוֹצְצִין. וְאִם הָיוּ צְבוּעִין -
38 אָסוּרִים; שְׂמָא תִרְאֶה אוֹתָן לְחֲבֵרוֹתֶיהָ. וְיוֹצֵאָהּ⁶³ אִשָּׁה
39 בְּכִלְלִי⁶⁴ שֶׁל זָהָב בְּרֵאשָׁה; שְׂאִין יוֹצֵאָהּ בּוֹ אֶלֶּא אִשָּׁה
40 חֲשׂוּבָה, שְׂאִין דְּרִפְפָּה לְחִלְץ וְלִהְרָאוֹת. וְיוֹצֵאָהּ בְּצִיץ⁶⁵

יצא). (27) אפילו חייט (להלן הלכה כא), וראה למעלה.
28) שלפעמים אשתו נותנת לו מחט שאינה נקובה להצניע
לה, ותוחב אותה בבגדו ונמצא שהוציא כדרך הוצאה, ראה
למעלה ה"ג (קרבן נתנאל פ"ו ט"ט). (29) משנה, שבת סג,
ב. (30) שאין לחוש שתסירה בשוק, שהרי לא תגלה
בשרה. (31) שאם לא כן, יש לחוש שמא תיפול ברשות
הרבים ותבוא להביאה (כרלעיל).

1 ו. לֹא³² תֵצֵא אִשָּׁה בְּחוּטֵי צֶמֶר אוֹ בְּחוּטֵי פֶשֶׁתָן אוֹ
2 בְּרִצְעוֹת הַקְּשׁוּרוֹת לָהּ עַל רֵאשָׁה; שְׂמָא תַחֲלִץ
3 אוֹתָהּ בְּשִׁעַת טְבִילָה³³ וְתַעֲבִירָהּ בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים. וְלֹא
4 בְּצִיץ³⁴ שֶׁמִּנְחַת בֵּין עֵינֶיהָ, וְלֹא בְּלִחְיִים³⁵ שֶׁל זָהָב
5 שִׁיזְרִדִין מִן הַצִּיץ עַל לְחִיָּהּ, בְּזִמְן שְׂאִינָן תְּפוּרִין
6 זָה בְּזָה³⁶. וְלֹא בְּעֵטְרָה שֶׁל זָהָב שֶׁמִּנְחַת בְּרֵאשָׁה³⁷.
7 וְלֹא בְּכַבְלִים שִׁיּוֹצְאִין בָּהֶן הַבְּנוֹת בְּרַגְלֵיהֶן, כְּדִי
8 שֶׁלֹּא יִפְסִיעוּ פְּסִיעָה גְּסָה, שֶׁלֹּא יִפְסִידוּ בְּתוֹלִיָּהֶן³⁸.
9 כָּל אֵלוֹ אָסוּרִין לְצֵאת בָּהֶן בְּשַׁבָּת, שְׂמָא יִפְלוּ³⁹
10 וְתִבְיֵאֵן בִּידָהּ.

(32) משנה, שבת נו, א. (33) שאסורה לטבול כשהם על
ראשה משום חציצה, כמבואר בפ"ב מהלכות מקוואות ה"ה.
(34) בלשון המשנה: "בטוטפת". (35) בלשון המשנה:
"בסרביטין" "תכשיט הנתלה מן הציץ על הצדעים ועל
הלחיים, ולפיכך נקרא לחיים" (פירוש המשניות).
(36) אבל אם תפורים זה בזה מותר, ולדעת רש"י מותר רק
אם תפורים לשבכה. (37) בלשון המשנה: "עיר של זהב",
ועליה צורת ירושלים. (38) שבת סג, ב: "עכסים בצורת
אצודה, והיו מטילין ביניהם שלשלאות, והיו הבתולות
מתקשטות באלו הכבלים כדי שלא יפסעו פסיעה גסה, ויגיע
להן היזק בבתוליהן" (פירוש המשניות). (39) וזהו טעם
גם לעטרה של זהב, אף-על-פי שהטעם שמא תראה
לחברותיה לא שייך בה, כמו שכתב רבינו להלן הלכה י'
בכליל של זהב.

11 ז. לֹא⁴⁰ תֵצֵא אִשָּׁה בְּקִטְלָא⁴¹ שֶׁבְּצִוְאָרָה. וְלֹא בְּנִזְמֵי
12 הָאָף⁴². וְלֹא בְּצִלוֹחִית שֶׁל פְּלִיטוֹן⁴³ הַקְּבוּעָה⁴⁴ עַל
13 זְרוּעָה. וְלֹא בְּפִים⁴⁵ הַקָּטָן הַעֲגַל שֶׁמְנִיחִין בּוֹ שְׂמָן
14 הַטּוֹב, וְהוּא הַנִּקְרָא כּוּבְלֵת⁴⁶. וְלֹא בְּפָאָה שֶׁל שְׁעָר,
15 שֶׁמִּנְחַת עַל רֵאשָׁה כְּדִי שֶׁתִּרְאֶה בְּעַלְת שְׁעָר הַרְבֵּה. וְלֹא
16 בְּכְבוֹל⁴⁷ שֶׁל צֶמֶר, שֶׁמִּקְפֵּת אוֹתוֹ סָבִיב לְפָנֶיהָ. וְלֹא
17 בְּשֵׁן שֶׁמִּנְחַת בְּפִיהָ בְּמָקוֹם שֵׁן שְׁנַפֵּל. וְלֹא בְּשֵׁן שֶׁל
18 זָהָב, שֶׁמִּנְחַת עַל שֵׁן שְׁחָר אוֹ אֵדָם שִׁישׁ בְּשִׁנְיָהּ⁴⁸. אֲבָל
19 שֵׁן שֶׁל כֶּסֶף - מִתֵּר, מִפְּנֵי שְׂאִינָו נִכְר. כָּל אֵלוֹ אָסוּרִין
20 לְצֵאת בָּהֶן, שְׂמָא⁴⁹ יִפְלוּ וְתִבְיֵאֵם בִּידָהּ, אוֹ תַחֲלִץ
21 וְתִרְאֶה לְחֲבֵרוֹתֶיהָ.

(40) משנה, שבת נו, א. (41) "היא חוטים שעורכים בהם
גרגרי זהב, וקושרים אותה על הצואר בדוחק, כאדם החונק
את עצמו" (פירוש המשניות). וברומאית, קישוט על הצואר:
"קאטלא". (42) אבל בנזמי אוזן, מותר (רש"י). (43) שמן
העשוי מעלי ורד, ונותן ריח טוב. (44) בנוסח אחר:

- 1 וּבִלְחֵימִים שֶׁל זֶהב בְּזִמְן שֶׁהוּן תְּפוּרִין בְּשִׁבְכָה שְׁעַל
2 רֹאשָׁה פְּדֵי שְׂלֵא יִפְלוּ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּהֵם.
- (62) שם נז. ועיין בפירוש רבינו על המשנה (שבת סה).
"יוצאה אשה בחוטין שבצוארה". (63) שבת נט, ב.
(64) "טס של זהב שמנחת על פדחתה, וקושרת מאוזן לאוזן"
(רש"י). ושונה היא מעטרה של זהב (למעלה הלכה ו) שכאן
אין חשש שמא תיפול. (65) שבת נז, א.
- 3 י.א. יוֹצֵאָהּ 66 אִשָּׁה בְּמוֹף 67 שְׁבָאָזְנָה; וְהוּא, שְׂיֵהִיָּה
4 קְשׁוּר בְּאִזְנָהּ. וּבְמוֹף שְׁבִסְנַדְלָהּ 68; וְהוּא, שְׂיֵהִיָּה
5 קְשׁוּר בְּסַנְדְּלָהּ. וּבְמוֹף שְׂהִתְקִינָה לְנִדְתָּהּ, וְאֶף-עַל-פִּי
6 שְׂאִינוּ קְשׁוּר, וְאֶפְלוּ עֲשֵׂתָהּ לוֹ בֵּית יֵד 69; שְׂאֵם נֶפֶל -
7 אִינָה מְבִיאָה אוֹתוֹ, מִפְּנֵי מְאִיסוֹתוֹ.
- (66) משנה, שבת סד, ב. (67) דבר רך כצמר וצמר גפן.
(68) שלא תלחץ הרגל. (69) "עשתה לידה בית-יד מבגד
שיכסה אותה, כדי שלא תטנף בנגיעה" (רבינו חננאל).
- 8 י.ב. וְיוֹצֵאָהּ 70 בְּפִלְפֶל וּבְגִרְגִיר מְלַח וּבְכָל דְּבָרֵי
9 שֶׁתַּתֵּן לְתוֹף פִּיָּה מִפְּנֵי רִיחַ הַפֶּה 72. וְלֹא תַתֵּן
10 לְכַתְחֵלָה בְּשִׁבְתָּ. יוֹצֵאֹת הַנְּשִׂיִם בְּקִיסְמֵין 73
11 שְׁבָאָזְנֵיהֶן, וּבְרַעְלוֹת 74 שְׁבָצוּאָרֵן אוֹ שְׁבִכְסוּתָן,
12 וּבְרִדֵי 75 הַפְּרוּף 76. וּפּוֹרְפֶת 77 בְּתַחֲלָה 78 בְּשִׁבְתָּ עַל
13 הָאֶבֶן 79 וְעַל הָאָזוּ, וְיוֹצֵאָהּ. וְלֹא תַעֲרִים וְתַפְרֵף עַל
14 הָאָזוּ פְּדֵי הַלּוּצִיאוֹ לְבִנָּה הַקָּטָן. וְכֵן לֹא תַפְרֵף עַל
15 הַמְּטַבֵּעַ לְכַתְחֵלָה, מִפְּנֵי שְׂאִסוּר לְטִלְטְלוֹ. וְאֵם
16 פְּרָפָה 80 - יוֹצֵאָהּ בּוֹ.
- (70) משנה, שבת סד, ב. (71) כל מיני בשמים שמשתמשים
בהם לריח הפה ולכאב שיניים (גמרא). (72) בגמרא (שבת
סה) מפורש "פלפל לריח הפה, גלגל מלח לדורשוני"
ופירוש"י "לחולי השיניים". אבל רבינו מפרש "לדורשוני"
לעיקר השיניים (כמו שכתוב ב'ערוף' ערך דר ד, ו'ב'אוצר
הגאונים' התשובות סי' ר'), ולפיכך פירש שניהם בריח
הפה. וכן נראה בפירוש המשנה שלו (ועיין 'מעשה רוקח').
(73) "בנות קטנות מנקבות את אזניהן, ואין עושים להן
נזמים עד שיגדלו, ונותנים חוטים או קסמין באזניהם שלא
יסתם הנקב" (רש"י). (74) דרך ערביות להיות מעוטפות
ראשן ופניהן חוץ מן העיניים, והן הרעלות שנוכרו בישעי'
(ג, יט). ורבינו (בפירוש המשניות) פירש: "כמו פעמונים או
זגים", והוא מין קישוט ערבי. (75) בגד אשה דק ורחב
לעטוף את כל הגוף. (76) הכרוך. (77) מכפתרת, "כי
הנשים היו אוספות שולי הרדיד וכנפותיו יחד על דבר קשה,
כמו אבן או עץ וקושרות מלמעלה" (פירוש המשניות).
(78) בנוסח אחר: "לכתחילה" (ויניצאה). (79) שהכין
אותה לכך מערב שבת ואינה מוקצה. (80) מערב שבת
(הגהות מיימוניות' ריבית יוסף' סי' שג).
- 17 י.ג. יוֹצֵאֵם 81 אֲדָם בְּקִיסָם שְׁבִשְׁנוֹי 82 וְשִׁבְסְנַדְלוֹ 83
18 לְרִשׁוֹת הַרְבִּיִם. וְאֵם נֶפֶל - לֹא יִחְזִיר. וּבְמוֹף וּבְסִפּוּג
19 שְׁעַל גְּבֵי הַמְּכָה, וּבְלִבְד שְׂלֵא יִכְרֵף עָלֶיהָן חוּט אוֹ
20 מְשִׁיחָה 84; שְׂהָרֵי חוּטֵי וְהַמְשִׁיחָה חֲשׁוּבִין אֲצֵלוֹ,
- (81) תוספתא שבת, פ"ו. (82) נגד כאב השיניים ('חסדי
דוד'). ובנוסח אחר: "שבאזניו" ('מעשה רוקח').
(83) כשהסנדל רחב, שמים קיסם בצד להדקו לרגל ('חסדי
דוד'). (84) חבל דק. (85) אבל החוטים שכורך בהם את
המוך והספוג, שלא יפלו מן המכה מותר ('מעשה רוקח').
(86) שאינו חשוב קשר של קיימא. (87) תחבושת על מכה.
(88) תחבושת לחה על המכה לחממה. (89) תחבושת
משוחה סממנים לרכך את המכה. (90) משנה, שבת סה,
א. (91) "מכה שהיא תחת פרסת הרגל, וקושר בה סלע
לרפואה" (רש"י). (92) משנה, שבת סז, א. מין ארבה
(ויקרא יא, כב) "והוא סגולה לחולשת עצבי היריכים"
(פירוש המשניות). (93) "לשינה, ומי שיקח שן של שועל
חי ויתלה אותה על מי שארכה שנתו - תקיצו" (פירוש
המשניות). (94) "זימו בעלי הסגולות, כי כשיוקח מסמר
מעץ הצלוב ויתלה אותו על גרגרת מי שיש בו קדחת
שלישית יועיל לו" (פירוש המשניות). (95) ואין בזה גם
איסור של "ובחוקותיהם לא תלכו". שהעיקר אצלנו שכל
דבר שיש בו משום רפואה. על זה לא אמר הכתוב "ולא
תלכו בחוקות הגויים" (פירוש המשניות). ועי' פ"א
מהלכות עכו"ם.
- 21 וְאִינָם מוֹעִילִין לְמַכָּה 85. וְיוֹצֵא בְּקַלְפַת הַשּׁוּם
22 וּבְקַלְפַת הַבָּצַל שְׁעַל הַמְּכָה, וּבְאֲגַד שְׁעַל גְּבֵי מְכָה,
23 וְקוּשְׁרוֹ וּמַתִּירוֹ 86 בְּשִׁבְתָּ. וּבְאִסְפְּלָנִית 87 וּמְלַגְמָא 88
24 וּרְטִיבָה 89 שְׁעַל גְּבֵי הַמְּכָה, וּבְסִלְעֵי 90 שְׁעַל הַצְּנִינָה 91,
25 וּבְכִיצִית הַחֲרָגוּל 92, וּבְשֵׁן הַשּׁוּעֵל 93, וּבְמִסְמָר
26 הַצְּלוּב 94, וּבְכָל דְּבָר שֶׁתּוֹלִין אוֹתוֹ מִשּׁוּם רְפוּאָה 95;
27 וְהוּא, שְׂיֵאֲמְרוּ הַרּוּפְאִים שֶׁהוּא מוֹעִיל.
- (85) תוספתא שבת, פ"ו. (86) נגד כאב השיניים ('חסדי
דוד'). ובנוסח אחר: "שבאזניו" ('מעשה רוקח').
(87) כשהסנדל רחב, שמים קיסם בצד להדקו לרגל ('חסדי
דוד'). (88) חבל דק. (89) אבל החוטים שכורך בהם את
המוך והספוג, שלא יפלו מן המכה מותר ('מעשה רוקח').
(90) שאינו חשוב קשר של קיימא. (91) תחבושת על מכה.
(92) תחבושת לחה על המכה לחממה. (93) תחבושת
משוחה סממנים לרכך את המכה. (94) משנה, שבת סה,
א. (95) "מכה שהיא תחת פרסת הרגל, וקושר בה סלע
לרפואה" (רש"י). (96) משנה, שבת סז, א. מין ארבה
(ויקרא יא, כב) "והוא סגולה לחולשת עצבי היריכים"
(פירוש המשניות). (97) "לשינה, ומי שיקח שן של שועל
חי ויתלה אותה על מי שארכה שנתו - תקיצו" (פירוש
המשניות). (98) "זימו בעלי הסגולות, כי כשיוקח מסמר
מעץ הצלוב ויתלה אותו על גרגרת מי שיש בו קדחת
שלישית יועיל לו" (פירוש המשניות). (99) ואין בזה גם
איסור של "ובחוקותיהם לא תלכו". שהעיקר אצלנו שכל
דבר שיש בו משום רפואה. על זה לא אמר הכתוב "ולא
תלכו בחוקות הגויים" (פירוש המשניות). ועי' פ"א
מהלכות עכו"ם.
- 28 י.ד. יוֹצֵאֵת 96 הָאִשָּׁה בְּאֶבֶן תְּקוּמָה 97 וּבְמִשְׁקַל אֶבֶן
29 תְּקוּמָה, שֶׁנִּתְּפַן וּשְׁקָלוֹ 98 לְרְפוּאָהּ. וְלֹא אִשָּׁה עֲבָרָה
30 בְּלִבְד, אֲלֵא אֶפְלוּ שְׂאֵר הַנְּשִׂיִם; שְׂמָא תַתְּעַבֵּר
31 וְתַפִּיל. וְיוֹצֵאֵינָם 99 בְּקִמְיַע 100 מְמָחָה. וְאִי זֶה הוּא
32 קְמִיעַ מְמָחָה? זֶה שְׂרַפָּא לְשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם, אוֹ
33 שְׁעֻשָׁהוּ אָדָם שְׂרַפָּא שְׁלִשָׁה בְּנֵי אָדָם בְּקִמְיַעִין
34 אַחֲרֵימ. וְאֵם יֵצָא בְּקִמְיַע שְׂאִינוּ מְמָחָה - פְּטוּר;
35 מִפְּנֵי שֶׁהוּצִיאוֹ דֶּרֶךְ מְלַבּוּשׁ. וְכֵן הֵיוּצָא בְּתַפְלִין -
36 פְּטוּר 101.
- (96) שבת סו, ב. (97) אבן שנושאת אותה נשים מעוברות
לסגולה שלא תפלנה (רש"י). (98) "שוקלים איזה דבר נגד
אבן התקומה, ואם נמצא ההפך מכון למשקל האבן, מועיל
כאבן תקומה" (מהרש"ל). (99) משנה, שבת ס, א.
(100) לסגולה. (101) שהן כמלבוש גם בשבת שאינו זמן
תפלין (שבת סא).
- 37 טו. מִי 102 שֵׁישׁ בְּרַגְלוֹ מְכָה, יוֹצֵא בְּסַנְדְּלֵי יַחֲדֵי
38 בְּרַגְלוֹ הַבְּרִיאָה 103; וְאֵם אֵין בְּרַגְלוֹ מְכָה, לֹא יֵצָא
39 בְּסַנְדְּלֵי יַחֲדֵי 104. וְלֹא יֵצָא הַקָּטָן בְּמַנְעַל גְּדוּל 105, אֲבָל
40 יוֹצֵא הוּא בְּחִלּוּק גְּדוּל 106. וְלֹא תֵצֵא אִשָּׁה 107 בְּמַנְעַל
41 רְפוּי 108, וְלֹא בְּמַנְעַל חֲדָשׁ, שְׂלֵא יֵצֵאָהּ בּוֹ שְׁעָה אַחַת
42 מִבְּעוֹד יוֹם 109. וְאִין 110 הַקָּטָע 111 יוֹצֵא בְּכַב 112 שְׁלוֹ.
- (102) שיש ברגלו מכה, יוצא בסנדלי יחידים
ברגלו הבריאה; ואם אין ברגלו מכה, לא יצא
בסנדלי יחידים. ולא יצא הקטן במנעל גדול, אבל
יוצא הוא בחלוק גדול. ולא תצא אשה במנעל
רפוי, ולא במנעל חדש, שלא יצאה בו שעה אחת
מבעוד יום. ואין הקטע יוצא בכב שלו.

1 אַנְקֻטְמִין¹¹³ שֶׁל עֵץ - אֵין יוֹצְאִין בְּהֵן בְּשֶׁבֶת, מִפְּנֵי
2 שְׂאִינָן מְדַרְכֵי הַמְּלָבוּשׁ. וְאִם יֵצְאוּ - פְּטוּרִין¹¹⁴.

126) משנה, שבת ס, א. (103) כדעת חייא בר רב (שבת סא.) ויש פוסקים כדעת רב הונא שם, שיוצא בסנדל ברגל שיש בה מכה. (104) שיחשדוהו כי נושא את השני תחת כנפיו ('ירושלמי' שבת פ"ו ה"ב). ועוד טעם: שיתבייש ללכת כך ברבים ויביאנו בידו ברשות הרבים (רש"י). אבל אם יש ברגלו מכה ויוצא בסנדל יחידי ברגלו הבריאה - אין חשד ואין בושה. (105) שבת קמא, ב. שיפול מרגליו ויביאנו בידו. (106) שהרי לא ילך ערום ברחוב. (107) שהאשה מקדדת יותר על מנעלה שיהיה מתאים למידת רגלה. (108) שמא תחלצנו ותביאנו בידה ברשות הרבים. (109) שמא אינו לפי מידת רגלה ותביאנו בידה. (110) משנה, שבת סה, ב. (111) שרגלו כרותה. (112) רגל הקטע עשויה מעץ. (113) "כמו מנעל של עץ" (פירוש המשניות). לדעת ר"ח, פירושו: יד של עץ לגדם שידיה כרותות. (114) ודעת הפוסקים, שאם אי אפשר לו ללכת בלי הקביים - מותר לצאת בהם בשבת (מגיד-משנה).

113) שבת קמז, א. (134) שדרכם של מוכרי כסות לצאת כך, ואין זה דרך מלבוש. (135) מטפחת גדולה שדרך לבישתו בקיפול גם בחול. (136) אמר רבי יהודה: מעשה בהורקנוס בנו של רבי אליעזר בן הורקנוס שיצא בסודר שעל כתיפו בשבת, אלא שנימא (חוט) כרוכה לו באצבעו (שלא יפול מעל כתפיו), וכשבא הדבר לפני חכמים אמרו: אפילו אין נימא כרוכה לו באצבעו - מותר" (שבת קמז). (137) הכוונה לסודר העשוי להתלבש בו רוב גופו, אבל סודרים שלנו שהדרך ללבשם מקופלים על הכתף, אין צורך כשיעור זה (הגר"א). (138) שבת קמז, ב. בנוסה אחר: "סבנית" (כת"י התימנים), "בגד צמר ארוך וצר לעטוף את הראש והכתפיים כשיוצאים מבית המרחץ (מגיד-משנה).

116) פאה נכרית שעושים לאדם קרח לכסות ראשו (רב האי). (117) צמר מנופץ (רש"י). (118) בדפוס שוונצינו ליתא "בשמץ", וכן מחקו מהרש"ל בגמרא שבת (שם). (119) שאינם נחשבים כמלבוש.

120) תוספתא שבת פ"ו. (121) בגד עבה שהשתמשו בו לבילה לישון בו (מלה יוונית - Sagum). (122) בגד מארג עבה, והיא מלה ארמית. (123) שהוא לובשם כמלבוש; "אמר רבי יהודה, מעשה ברבי טרפון שיצא לבילי שבת לבית המדרש, ונתנו לו סדין ואחזו בשתי ידיו ויצא מפני הגשמים" (תוספתא שבת פ"ו). (124) "שלא יכוף תיבה על ראשו מפני הגשמים, שנראה כנושא משא" (רש"י נדרים נה:). (125) שבת קמו, ב.

127) פּוֹזְגִין¹²⁶ יוֹצְאִין¹²⁶ - הָאֲרוּגִין בְּבִגְדִים. וְיוֹצֵא
128) הָעֶבֶד¹²⁸ בְּחוֹתָם שֶׁל טִיט שֶׁבְּצוּאוֹ¹²⁹, אֲבָל לֹא
16) בְּחוֹתָם שֶׁל מִתְכָּת; שְׂמָא יִפֵּל וְיִבְיָאֵנוּ. הַמְתַעֲשֶׂה¹³⁰
17) בְּטִלְתוֹ¹³¹, וְקִפְלָהּ מִפָּאן וּמִפָּאן בִּידוֹ אוֹ עַל כְּתָפוֹ:
18) אִם נִתְפָּן לְקַבֵּץ כְּנָפָיו כִּדֵי שְׂלֵא יִקְרַעוּ אוֹ שְׂלֵא

133) בְּטִלְתֵי מְקַפְלָת וּמְנַחַת עַל כְּתָפוֹ -
134) אֲבָל יוֹצֵא הוּא בְּסוּדָר¹³⁵ שֶׁעַל כְּתָפוֹ, אֶף-עַל-
135) פִּי שְׂאִין נִימָא קְשׁוּרָה לֹא בְּאַצְבָּעוֹ¹³⁶. וְכָל סוּדָר
136) שְׂאִינוֹ חוֹפָה רֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ, אֲסוּר לְצֵאת בּוֹ¹³⁷. הֵיטָה
137) סְכָנִית¹³⁸ קְצֵרָה שְׂאִינָה רַחְבָּה - קוֹשֶׁר שְׁנֵי רֵאשֵׁיהָ
138) לְמִטָּה מִכְתָּפִים, וְנִמְצָאת כְּמוֹ אֲבָנִט, וּמִתָּר לְצֵאת בָּהּ.

115) יוֹצְאִין¹¹⁵ בְּפִקְרִין¹¹⁶ וּבְצִיפָה¹¹⁷ שֶׁבְּרֵאשֵׁי בְּעֻלֵי
116) חֻטְטִין. אֵימְתִי? בְּזִמְן שֶׁצָּבְעָן בְּשִׁמְן¹¹⁸ וּכְרָכָן, אוֹ
117) שְׂעִיבָה בְּהֵן שְׂעִיבָה אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם; אֲבָל אִם לֹא
118) עֲשֶׂה בְּהֵן מְעֻשָׂה, וְלֹא יֵצֵא בְּהֵן קֹדֶם הַשֶּׁבֶת - אֲסוּר
119) לְצֵאת בְּהֵן¹¹⁹.

115) שבת נ, א. (116) פאה נכרית שעושים לאדם קרח לכסות ראשו (רב האי). (117) צמר מנופץ (רש"י). (118) בדפוס שוונצינו ליתא "בשמץ", וכן מחקו מהרש"ל בגמרא שבת (שם). (119) שאינם נחשבים כמלבוש.

120) יוֹצְאִין¹²⁰ בְּשֶׁק עֲבָה וּבִירֵיעָה וּבְסָגוּס¹²¹ עֲבָה
121) וּבְחִמְלִיָּה¹²², מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים¹²³; אֲבָל לֹא בְּתִכְהָ¹²⁴
122) וְלֹא בְּקֶפֶה וְלֹא בְּמִחְצָלָת, מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים. הַפֶּרֶד¹²⁵
123) וְהַכֶּסֶת: אִם הָיוּ רַכִּין וְדָקִין כְּמוֹ הַבְּגָדִים - מִתָּר
124) לְהוֹצִיאָן מִנְחִין עַל רֵאשׁוֹ בְּשֶׁבֶת דְּרָף מִלְבוּשׁ; וְאִם
125) הָיוּ קָשִׁין - הָרִי הֵן כְּמִשְׁאוֹי וְאֲסוּרִין.

120) תוספתא שבת פ"ו. (121) בגד עבה שהשתמשו בו לבילה לישון בו (מלה יוונית - Sagum). (122) בגד מארג עבה, והיא מלה ארמית. (123) שהוא לובשם כמלבוש; "אמר רבי יהודה, מעשה ברבי טרפון שיצא לבילי שבת לבית המדרש, ונתנו לו סדין ואחזו בשתי ידיו ויצא מפני הגשמים" (תוספתא שבת פ"ו). (124) "שלא יכוף תיבה על ראשו מפני הגשמים, שנראה כנושא משא" (רש"י נדרים נה:). (125) שבת קמו, ב.

127) פּוֹזְגִין¹²⁶ יוֹצְאִין¹²⁶ - הָאֲרוּגִין בְּבִגְדִים. וְיוֹצֵא
128) הָעֶבֶד¹²⁸ בְּחוֹתָם שֶׁל טִיט שֶׁבְּצוּאוֹ¹²⁹, אֲבָל לֹא
16) בְּחוֹתָם שֶׁל מִתְכָּת; שְׂמָא יִפֵּל וְיִבְיָאֵנוּ. הַמְתַעֲשֶׂה¹³⁰
17) בְּטִלְתוֹ¹³¹, וְקִפְלָהּ מִפָּאן וּמִפָּאן בִּידוֹ אוֹ עַל כְּתָפוֹ:
18) אִם נִתְפָּן לְקַבֵּץ כְּנָפָיו כִּדֵי שְׂלֵא יִקְרַעוּ אוֹ שְׂלֵא

139) שבת קלט, ב. (140) חוטים יתרים התלויים בקצות הבגד. (141) "כגון שתלה ציצית בשלוש כנפי הטלית והניח הרביעית" (ר"ח). (142) "שחובת הציצית ביום ולא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת. וְאִם הָיָה בֵּימֵי הַגְּזֵרָה¹⁶², שְׁמַתִּירָא
20 לַיֵּשֶׁב וְלַשְּׁמֶרֶן עַד הָעֶרֶב מִפְּנֵי הַכּוֹתֵם - מְכַסֵּן
21 בְּמִקּוּמָן וּמִיִּתְחֵן וְהוֹלֵךְ.

158) משנה, עירובין צה, א. (159) בבזיון ובלי שמירה.
160) ואף ששבת אינו זמן תפילין (כמבואר בהל' תפילין
פ"ד ה"י) - מותר ללבשן כיון שאינו מתכוון ללבשן לשם
מצוה, כִּי־אִם להצילן מבזיון, שהרי מצוות צריכות כוונה.
ובנוסח כת"י התימנים, ההמשך: "מניח של ראש בראשו,
ושל יד בידו" ובנוסח דו"ו: "מניח של יד תחילה, ואחר כך
של ראש ונכנס". (161) כיון שלא יספיק להכניס כולן
מבעוד יום, לא ילבשן כלל אלא ימתין בשדה עד הערב.
162) גזירת שמד, כשיש סכנה בקיום מצוות.

22 כד. הִיָּה¹⁶³ מִתְּנֵירָא לְהַחֲשִׁיף עֲלֵיהֶן מִפְּנֵי הַלְּסָטִים
23 - נוֹטֵל אֶת פְּלֶן קְאָחַת וּמוֹלִיכֵן פְּחוֹת פְּחוֹת מְאַרְבַּע
24 אַמּוֹת¹⁶⁴; או נוֹתֵן לְחֻבְרוֹ בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, וְחֻבְרוֹ
25 לְחֻבְרוֹ¹⁶⁵, עַד שְׁמַגִּיעַ לְחֻצֵי הַחֵיצוֹנָה¹⁶⁶. בְּמָה
26 דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהֵיוּ בְּהֵן רְצוּעוֹתֵיהֶן וְהֵן
27 מְחַשְׁרִין קָשֶׁר שֶׁל תְּפִלִּין, שְׂוֵדָאֵי תְּפִלִּין הֵן; אֲבָל
28 אִם לֹא הֵיוּ רְצוּעוֹתֵיהֶן מְקֻשָּׁרוֹת - אֵינוֹ נִזְקָק לָהֶן¹⁶⁷.

163) עירובין צז, א. (164) "קודם שיגיע לארבע אמות,
יעמוד לנוח. וכן בכל פעם, ואין כאן העברת ארבע אמות
יחד" (רש"י), ומשום קדושת התפילין התירו לעשות כך.
165) שאף אחד מהם לא עשה מלאכה שלימה, ויש בזה רק
איסור מדרבנן (כמבואר בפ"א הט"ו). (166) שהוא המקום
המשתמר הראשון לשים בו את התפילין. (167) זוהי שיטת
רבינו בדברי התלמוד: "רבי יהודה אוסר בחדשות, ומתיר
בישנות", בחדשות יש לחשוש שאינן תפילין רק קמיעות,
ולא התירו בשבילן איסור דרבנן. אבל לדעת הראב"ד ושאר
הראשונים, גם בחדשות אין ספק שהן תפילין ולא קמיעות,
והטעם שלא התירו בחדשות להכניסן זוג זוג, מפני שאינן
מקושרות ברצועות ולא יוכל להכניסן, שאסור לקשור את
התפילין בשבת.

29 כה. הַמוֹצָא¹⁶⁸ סֵפֶר תּוֹרָה¹⁶⁹ - יוֹשֵׁב וּמְשַׁמְרוֹ
30 וּמְחַשְׁיף עֲלָיו. וּבִסְפָנָה¹⁷⁰ - מְנִיחוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ. וְאִם
31 הָיוּ גִשְׁמִים יוֹרְדִין¹⁷¹ - מְתַעֲשֵׂף בְּעוֹר, וְחוֹזֵר וּמְכַסֶּה
32 אוֹתוֹ, וְנִכְנָס בּוֹ.

168) תוספתא פרק ח. (169) בתוספתא, הנוסח: "ספר".
ונראה מזה שהוא־הדין בשאר כתבי קודש. (170) סכנת
לסטים. (171) כאן מדובר שלא במקום סכנה, שיש בזיון
הספר משום הגשמים היורדים עליו.

33 כו. לֹא¹⁷² יֵצֵא הַחֵיטָט¹⁷³ בְּמִחְטוֹ בְּיָדוֹ¹⁷⁴, וְלֹא
34 הַלְּבָלֶר¹⁷⁵ בְּקִלְמוֹסוֹ, עֶרֶב שַׁבָּת סְמוּךְ לְחֻשְׁכָּה; שְׁמָא
35 לְשַׁכְּחָה¹⁷⁶ וְיוֹצֵיא. וְחֵיב¹⁷⁷ אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בְּבִגְדוֹ עֶרֶב
36 שַׁבָּת עִם חֻשְׁכָּה, שְׁמָא יְהִיָּה שֵׁם דְּבַר שְׂכוּחַ וְיֵצֵא
37 בּוֹ בְּשַׁבָּת. מְתֵר לְצֵאת בְּתְּפִלִּין עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֻשְׁכָּה;
38 הוֹאִיל וְחֵיב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בְּתְּפִלְיוֹ בְּכָל עֵת, אֵינוֹ
39 שׂוֹכְחֵן¹⁷⁸. שְׂכַח¹⁷⁹ וְיֵצֵא בְּהֵן לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים, וְנִזְכָּר

בלילה, שנאמר: וראיתם אותם - בשעת ראייה" (רבינו בהל'
ציצית פ"ג ה"ז). (143) חיפוי על תפר הבגד או שפתו.
144) דעת הר"ף שאסור לצאת בליל שבת בטלית מצוייצת
כהלכתה, שכיון שאינו זמן ציצית, נחשבת הטלית כמשא,
ורבינו סובר שלפי שיטה זו, גם ביום השבת היה אסור
לצאת בה, כי אף שמקיים מצות ציצית, אין בכוחה לדחות
איסור שבת שהוא בכרת, שאין 'עשה' דוחה 'לא תעשה'
שיש בו כרת; ורבינו כתב תשובה מיוחדת נגד דעת הר"ף,
וסיים: "וכשהיתה מצוייצת כהלכתה אינה משוי ובין יצא
זה ידי חובת ציצית בין לא יצא, בין יצא בה אשה או קטן
או איש בלילה בין שיצא בה גדול היום" (תשובות
הרמב"ם פריימן סי' ס'). (145) בנוסח אחר, חסרה המילה
"אפילו" ('מעשה ורקח').

1 כא. לֹא¹⁴⁶ יֵצֵא¹⁴⁷ הַחֵיטָט בְּשַׁבָּת בְּמִחְטָה הַתְּחוּבָה לוֹ
2 בְּבִגְדוֹ. וְלֹא נִגַּר בְּקִיסָם שְׂבָאָזְנוֹ. וְלֹא נִגְרַה¹⁴⁸
3 בְּאִירָא¹⁴⁹ שְׂבָאָזְנוֹ. וְלֹא סוֹדֵק¹⁵⁰ בְּמִשְׁכָּה שְׂבָאָזְנוֹ.
4 וְלֹא שְׁלַחְנֵי¹⁵¹ בְּדִינָר שְׂבָאָזְרוֹ¹⁵². וְלֹא צִבְעַ
5 בְּדִגְמָא¹⁵³ שְׂבָאָזְנוֹ. וְאִם יֵצֵא - פְּטוּר¹⁵⁴. אֶף־עַל־פִּי
6 שְׂיָצֵא דְרָף אֲמָנוֹתוֹ, מִפְּנֵי שְׁלֵא הוֹצִיא פְּדָרָף
7 הַמוֹצִיאִין.

146) שבת יא, ב. (147) "כל השינויים כאן שמים אותם
בעלי אומנות בצאתם לשוק, כדי שיכירו מאיזו אומנות הם
וישכרום למלאכה" (רש"י). (148) אורג. (149) חתיכת
צמר (רש"י). ורבינו בפירושו התלמוד ("סיני" כרך ו' עמ'
קיג) כתב: "אירא נקראת בלשון ערבי מסורקת, והיא
שפופרת קטנה של קנה". (150) הפשתן או הצמר, ויוצא
במשיחה (בחוט) לדוגמא על אומנותו. (151) מחליף
ופורט כספים. (152) בנוסח אחר: "שבאזנו" (שונצינו).
153) "מעט צמר צבוע אדום, ומעט צמר צבוע שחור
לדוגמא" (רש"י). (154) נחלקו בזה רבי מאיר ורבי יהודה:
רבי יהודה מחייב אומן שהוציא דרך אומנותו, ורבי מאיר
פטר. ופסק רבינו כרבי מאיר, נגד הכלל המקובל: "רבי
מאיר ורבי יהודה - הלכה כרבי יהודה" (ועיין מגיד־משנה).

8 כב. הַזֵּב¹⁵⁵ שְׂיָצֵא בְּפִיס¹⁵⁶ שְׁלוֹ - חֵיב; מִפְּנֵי שְׂאִין
9 דְרָף פִּיס זֶה לְהוֹצִיאֹ אֲלֵא בְּדָרָף הַזֵּאת. וְאֶף־עַל־פִּי
10 שְׂאִינוֹ צְרִיף לְגוֹף הַהוֹצָאָה, אֲלֵא כְּדִי שְׁלֵא יִתְלַכְּלוּ
11 בְּגָדָיו; שְׁהַמְלָאכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה לְגוֹפָה - חֵיב
12 עֲלֶיהָ¹⁵⁷.

155) שבת יא, ב. (156) קשור שלא יתלכלכו בגדיו.
157) כדעתו בפ"א ה"ז, אבל דעת רוב הראשונים שהלכה
כרבי שמעון, כי מלאכה שאינה צריכה לגופה - פטור עליה.

13 כג. הַמוֹצָא¹⁵⁸ תְּפִלִּין בְּשַׁבָּת בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים¹⁵⁹, בִּיצֵד
14 הוּא עוֹשֶׂה? לֹבְשֵׁן פְּדָרְפֵן¹⁶⁰ - מְנִיחַ שֶׁל יָד בְּיָדוֹ,
15 שֶׁל רֹאשׁ בְּרֹאשׁוֹ - וְנִכְנָס וְחוֹלְצֵן בְּבִית, וְחוֹזֵר
16 וְיוֹצֵא, וְלוֹבֵשׁ זוג שְׁנֵי, וְחוֹלְצֵן, עַד שְׂיִכְנִיס אֶת פְּלֶן.
17 וְאִם הָיוּ הַרְבֵּה, וְלֹא נִשְׂאָר מִן הַיּוֹם פְּדִי לְהַכְנִיסֵן
18 דְרָף מְלָבוּשׁ - הָרִי זֶה מְחַשְׁיף עֲלֵיהֶם¹⁶¹, וּמְכַנִּיסֵן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 "לא תעשה כל מלאכה", ו"פטור" זה אינו כשאר "פטור" שבדברי רבינו שאינו אלא מדרבנן (ועיין לחם-משנה).

1 **שֵׁשׁ לוֹ תִפְלִין בְּרֵאשׁוֹ - מְכַסֶּה¹⁸⁰ אֶת רֵאשׁוֹ עַד שְׁמַגִּיעַ לְבֵיתוֹ אוֹ לְבֵית הַמְּדַרְשׁ.**
2

10 **ב. וְהָלֹא⁹ לְאוֹ מִפְרָשׁ בְּתוֹרָה, שְׁנֵאמַר: לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אֲתָה וּבְנֶךָ וּבִתְךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וּבְהֵמָתְךָ - שְׁלֹא יִחְרַשׁ בָּהּ וּבְכִזְזָא בְּחַרְיִשָּׁה¹⁰. וְנִמְצָא לְאוֹ שְׁנֵתָן לְאַזְהַרְתָּ מֵיַתַּת בֵּית דִּין, וְאֵין לֹקֵין עֲלָיו.**
13

(172) משנה, שבת יא, א. (173) והוא-הדין בשאר אדם האוחז חפץ בידו, ולא אמרו חייט אלא משום שדרכו בכך. (174) אבל אם היתה המחט תחובה בבגדו, לא גזרו חכמים, כיון שאפילו אם יצא כך לרשות הרבים - פטור, כיון שלא הוציא כדרך המוציאים (כמבואר בהלכה כ"א). (175) הסופר. (176) ישכח שהיום שבת או שישכח שהוצאה אסורה בשבת ויתחייב חטאת, אבל אם ישכח שהמחט בידו - פטור מחטאת שזה נקרא מתעסק, כמבואר בפ"א הי"א. (177) שבת יב, א: "חנניא אומר, חייב אדם למשמש בבגדו ערב שבת עם חשיכה. אמר רב יוסף: הלכתא רבתי לשבתא" (דבר גדול יש כאן להפרישו מאיסור שבת - רש"י). (178) חייב אדם למשמש בתפילין כל זמן שהם עליו, שלא יסיח דעתו מהם אפילו רגע אחד, שקדושתן גדולה מקדושת הציץ, שהציץ אין בו אלא שם אחד, ואלו יש בהם אחד ועשרים שם בשל ראש, וכמותן בשל יד, ובציץ נאמר: והיה על מצחו תמיד, שלא יסיח דעתו ממנו" (רבינו בהל' תפילין פ"ד הי"ד). (179) ביצה טו, א. (180) שאי-אפשר לשאת אותן בידו לביתו מפני קדושת השבת, ולהשאירן בחוץ אי-אפשר מפני בזיון התפילין, לכן התירו לו לקחתן עליו דרך מלבוש כשהם מכוסים שלא יראוהו נושא בראשו תפילין בשבת.

(9) כוונת רבנו לבאר דבריו, למה אין לוקים על מחמר אחר בהמתו, והלא יש "לאו" ("לא תעשה") מפורש בתורה? (10) כלומר: לאו זה נאמר, כשהאדם עושה המלאכה ביחד עם הבהמה, שכן משמעות הכתוב: "לא תעשה כל מלאכה אתה . . . ובהמתך", אתה עם בהמתך, ובוזה חייב מיתה.

14 **ג. אָסוּר¹¹ לְיִשְׂרָאֵל לְהִשְׂאִיל אוֹ לְהִשְׁפִּיר¹² בְּהֵמָה גִּשָׁה¹³ לְנֹכְרִי; שְׁלֹא יַעֲשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, וְהָרִי הוּא מְצִיָּה עַל שְׁבִיתתָּ בְּהֵמָתוֹ. אָסוּר¹⁴ חֲכָמִים לְמִכּוֹר בְּהֵמָה גִּשָׁה לְנֹכְרִי, שְׁמָא יִשְׂאִיל אוֹ יִשְׁפִּיר. וְאִם¹⁵ מְכַר - קוֹנְסִין אוֹתוֹ¹⁶ עַד עֲשָׂרָה בְּדָמֶיהָ וּמְחִירָהּ. וְאִפְלוּ שְׁבוּרָה¹⁷ אֵין מוֹכְרִין. וּמְתָרִין¹⁸ לְמִכּוֹר לָהֶם עַל יְדֵי סָרְסוּר; שֶׁהַסָּרְסוּר אֵינוֹ מְשַׁפֵּיר וְאֵינוֹ מְשַׂאִיל¹⁹.**
20

פְּרָק עֶשְׂרִים

(1) נתבאר בו דיני הבהמה ואיסור מלאכותיה. ונמשך לזה מה שגזרו שלא למכור לגוי בהמה העושה מלאכה. ורוב ענייני הפרק בדיני הוצאת המותר והאסור בהן. ונסתיים הפרק בחיוב שביתת העבדים שהוקשו בכתוב לבהמות, באמרו: למען ינוח שורך וחמורך, וינפש בן אמתך והגר.

(11) עבודה זרה טו, א. (12) בהמת ישראל - אף שהשכירה לנכרי, יש בה משום שביתת בהמתו, אם לא מכרה לנכרי לצמיחות ('תוספות' שם). (13) העושה מלאכה. (14) משנה, פסחים נג, א. (15) גיטין מד, א. (16) לפדות את הבהמה מיד הנכרי (רש"י). (17) שאינה ראויה למלאכה, אין מוכרים - גזירה שמא ימכור שלימה (גמרא שם). (18) עבודה זרה טו, א. (19) "מדובר כשבעל הבהמה לא יהיה מצוי על יד הבהמה, כי הסרסור לא ישאיל ולא ישכיר לפי שאינה שלו" (פירושו המשניות שם).

21 **ד. וּמְתָרִין²⁰ לְמִכּוֹר לָהֶם סוּס; שְׂאֵין הַסּוּס עוֹמֵד אֶלָּא לְרִכִּיבַת אָדָם, לֹא לְמִשְׂאוּי, וְהָחִי נוֹשֵׂא²¹ אֶת עֲצָמוֹ. וּבְדִרְתָּךְ²² שְׂאִסְרוּ לְמִכּוֹר לְנֹכְרִי, כִּפְךָ אָסְרוּ לְמִכּוֹר לְיִשְׂרָאֵל הַחֲשׂוֹד לְמִכּוֹר לְנֹכְרִי. וּמְתָרִין²³ לְמִכּוֹר לָהֶם כִּפְרָה לְשִׁחִטָּה, וְשׁוֹחֲט²⁴ אוֹתוֹ בְּפָנָיו. וְלֹא יִמְכּוֹר סֵתָם, אִפְלוּ שׁוֹר שֶׁל פֶּטָם²⁵, שְׁמָא יִשְׁהָא²⁶ אוֹתוֹ וְיַעֲבֹד בּוֹ.**
27

3 **א. אָסוּר² לְהוֹצִיא מִשָּׂא עַל הַבְּהֵמָה בְּשַׁבָּת, שְׁנֵאמַר³: לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמוֹרְךָ וְכָל בְּהֵמָתְךָ - אֶחָד שׁוֹר וַחֲמוֹר וְאֶחָד כָּל בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף⁴. וְאִם⁵ הוֹצִיא עַל הַבְּהֵמָה - אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מְצִיָּה עַל שְׁבִיתתָּהּ, אֵינוֹ לֹקֵה; לְפִי שְׂאִסְרוּ בָּא מְכַלְל עֲשֶׂה⁶. לְפִיקָךְ, הַחֲמוֹר⁷ אַחַר בְּהֵמָתוֹ בְּשַׁבָּת, וְהָיָה עֲלֶיהָ מִשְׂאוּי - פֶּטוּר⁸.**
9

(2) 'ירושלמי' (שבת פ"ה ה"ב). (3) הם שני פסוקים נפרדים; מהפסוק: "למען ינוח שורך וחמורך" (שמות כג, יב) למדים ('ירושלמי' שם) דין שביתת בהמה, ומהפסוק: "וכל בהמתך" (דברים ה, יד) למדים (בבא-קמא נד.) לרבות חיה ועוף; ובנוסף אחר, חסרות המלים "וכל בהמתך" ('מעשה רוקח'). (4) בבא-קמא נד, ב. ממה שכתוב בדברות האחרונות (דברים ה, יד) "לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך וכו' שורך וחמורך וכל בהמתך", לרבות חיה ועוף כיוצא בהם. (5) שבת קנד, ב. (6) שנכתב איסורו בלשון 'עשה': "למען ינוח שורך", ואין לוקים אלא על איסור שנכתב בלשון 'לא תעשה', כמבואר בהל' סנהדרין פ"ח ה"א וב'. (7) הולך אחר החמור או הבהמה, ומזרזה בהליכה. (8) מעונש מלקות, אבל אסור מן התורה משום

(20) משנה, פסחים נג, א. שבת צד, א. (21) מבואר למעלה בפ"ח ה"ט. (22) עבודה זרה טו, א. (23) עבודה זרה כ, ב. ותוספתא ע"ז פ"ב. (24) כלומר: לא מספיק בזה שמוכר לו על מנת לשחוט, אלא צריך שיראהו שוחט (ועיין להלן פרק ל' הלכה יג: "ופוסק עמו לשבות ואינו שובת"). (25) "מפוטם ושמן מאד, ואינו ראוי למלאכה" (רש"י). (26) עבודה זרה טו, א: "אמר רב אשי: אמר לי זבידא (שם פטם) בר תוראה (שור מפוטם) משהינן ליה (משהים אותו עד שיכחיש), ועביד על חד תריין (ועובד כשני שוורים אחרים)".

28 **ה. מְקוּם²⁷ שְׁנֵהֲגוּ לְמִכּוֹר לָהֶן בְּהֵמָה דְקָה²⁸ - מוֹכְרִין; מְקוּם שְׁנֵהֲגוּ שְׁלֹא לְמִכּוֹר²⁹ - אֵין מוֹכְרִין.**
29

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מיום מקום³⁰ אין מוכרין להם חיה גסה, פמו שאין
 מוכרין להם בהמה גסה, אלא על ידי סרסור.
 (27) משנה, פסחים נג, א. (28) שאינה עושה מלאכה.
 (29) "שהחמירו על עצמם שמה יבואו למכור להם בהמה
 גסה" (רע"ב). (30) עבודה זרה טז, ב.
 1. מ³¹ שהחשיף בהדף³², ולא היה עמו נכרי³³ שיתן
 לו פיסו³⁴, והיתה עמו בהמה - מניח פיסו עליה;
 פשהיא מהלכת, וכתרצה לעמד נוטלו מעליה;
 פדי שלא תעמד והוא עליה, וכדי שלא תהיה שם
 לא עקירה ולא הנחה³⁵. ואסור לו להנהיגה ואפלו
 בקול כל זמן שהפס עליה; כדי שלא יהיה מחמר
 בשבת³⁶. וגזרת חכמים היא, שלא יניח פיסו על גבי
 בהמה, אלא אם אין עמו נכרי³⁷.

משנה, שבת קנג, א. (32) היה בא בדרך וקדש עליו
 השבת ומעות עמו. (33) כמבואר למעלה בפ"ו הכ"ב.
 (34) "אמר רבא: דוקא כיסו (התירו), אבל מציאה לא (התירו
 להניח על החמור)" (גמרא, שם). (35) כמבואר בפ"ג
 ה"א. (36) ודעת הרשב"א: מכיון שאינו נותן עליה אלא
 כשהיא מהלכת, אין בו דין מחמר, שכלל אמרו (שבת קנג):
 "כל שבגופו (שהוא עצמו עושה מלאכה) חייב חטאת,
 בחבירו (מבואר בפ"ג ה"ב) פטור אבל אסור, וכל
 שבחבירו פטור אבל אסור, בבהמתו מותר לכתחילה".
 (37) "מאי טעמא? - חמור אתה מצויה (מן התורה) על
 שבינתו, נכרי אין אתה מצויה (מן התורה) על שבינתו"
 (גמרא, שם).

ח. מתר⁴⁶ למשך⁴⁷ את הבהמה במתג⁴⁸ ורסן⁴⁹ שלה
 לרשות הרבים; והוא, שתהיה ראיה לאותו הרסן.
 כגון: שיר⁵⁰ לסוס, ואפסור⁵¹ לגמל, וחסם⁵²
 לנאקה⁵³, וסוגר⁵⁴ לכלב. אבל אם הוציא בהמה
 במתג שאין משתמרת, כגון שקשר חבל בפי הסוס;
 או במתג שאינה צריכה לו, אלא משתמרת בפחות
 ממנו, כגון שהוציא חמור בשיר של סוס, או חתול
 בסוגר - הרי זה משאוי; שקבל שמירה מעלה או
 שמירה פחותה משאוי הוא לה⁵⁵.

(31) משנה, שבת קנג, א. (32) היה בא בדרך וקדש עליו
 השבת ומעות עמו. (33) כמבואר למעלה בפ"ו הכ"ב.
 (34) "אמר רבא: דוקא כיסו (התירו), אבל מציאה לא (התירו
 להניח על החמור)" (גמרא, שם). (35) כמבואר בפ"ג
 ה"א. (36) ודעת הרשב"א: מכיון שאינו נותן עליה אלא
 כשהיא מהלכת, אין בו דין מחמר, שכלל אמרו (שבת קנג):
 "כל שבגופו (שהוא עצמו עושה מלאכה) חייב חטאת,
 בחבירו (מבואר בפ"ג ה"ב) פטור אבל אסור, וכל
 שבחבירו פטור אבל אסור, בבהמתו מותר לכתחילה".
 (37) "מאי טעמא? - חמור אתה מצויה (מן התורה) על
 שבינתו, נכרי אין אתה מצויה (מן התורה) על שבינתו"
 (גמרא, שם).

משנה, שבת נא, ב. (47) בדברים שדרך הבהמה לצאת
 בהם בחול. לשם שמירה ולא לשם משא, מותר גם בשבת
 שהם נחשבים כתכשיטים. (48) שרשרת ברזל ששמים בפי
 הבהמה, להנהיגה. (49) חבל נתון בלחי הבהמה לקשרה
 ולהטותה במהלכה; בנוסח אחר: "ורסן ואפסור שלה"
 ('מעשה רוקח'). (50) "הוא המתג" (פירוש המשניות).
 (51) "חבל שקושרים על פיות הגמלים" (פירוש המשניות).
 (52) "טס של ברזל שקושרים אותו על הלחיים" (פירוש
 המשניות). ולדעת רש"י "נוקב את חטמה ומכניס בתוכו
 כמין טבעת". (53) גמל נקבה. (54) צוארון של ברזל,
 ושלשלת תלויה בו. (55) שכיון שאין דרכם בכך, נחשב
 כמשא ואינו תכשיט.

היה³⁸ עמו חרש³⁹ שוטה⁴⁰ וקטן - מניח פיסו על
 החמור, ואינו נותנו לאחד מהן; מפני שהן אדם
 מישראל. היה עמו חרש ושוטה⁴¹, ואין עמו בהמה
 - נותנו לשוטה. שוטה וקטן⁴² - נותנו לשוטה.
 חרש וקטן - נותנו לאי זה מהן שירצה⁴³. לא היתה
 עמו בהמה ולא נכרי ולא אחד מכל אלו - מהלך
 בו פחות פחות מארבע אמות⁴⁴. ואפלו מציאה⁴⁵
 שבאה לידו, מהלך בה פחות פחות מארבע אמות;
 אבל קדם שתבוא לידו: אם יכול להחשיף עליה -
 מחשיף, ואם לאו - מוליכה פחות פחות מארבע
 אמות.

ט. לא⁵⁶ יקשר גמלים זה בזה וימשך. אפלו היו
 קשורין מערב שבת, אינן נמשכין בשבת. אבל
 מכניס הוא חבלים לתוך ידו. והוא, שלא יצא חבל
 מתוך ידו טפח⁵⁷. וצריך שיהיה החבל שמפי
 הבהמה עד ידו גבוה מן הארץ טפח או יותר⁵⁸.
 ומפני מה⁵⁹ לא ימשך הגמלים הקשורים זה בזה?
 מפני שהוא נראה כמי שמוליכן לשוק שמוכרין בו
 הבהמות, או שמשחקין⁶⁰ בהן שם. ומפני זה⁶¹ לא
 תצא בהמה בזוג⁶² שבצוארה⁶³, ואפלו היה פקוק
 שאין לו קול.

(38) שבת קנג, א. (39) "חרש וחרשת האמורים בכל מקום,
 הם האילמים שאין שומעים ולא מדברים, אבל מי שמדבר
 ואינו שומע או שומע ואינו מדבר, הרי הוא ככל אדם"
 (רבינו בהל' אישות פ"ב הכ"ו). (40) "שוטה אין לו דעת
 כלל, אבל חרש יש לו דעת קצת" (רש"י). (41) בנוסח
 אחר: "חרש ושוטה וקטן" (כת"י התימנים). (42) שהקטן
 יבא לכלל דעת כשיגדל, מה שאין-כן השוטה. (43) שכל
 אחד יש לו מעלה: חרש יש לו עכשיו דעת קצת, וקטן יבוא
 לכלל דעת כשיגדל. (44) "עוד (תקנה) אחרת היתה שם.
 מוליכו פחות מארבע אמות, ולא רצו חכמים לגלותה,
 משום: "כבוד אלהים הסתר דבר" (מותר להסתיר דבר תורה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

72) משנה, שבת נד, ב. 73) שברגליהם לסימן שיכירום הבעלים. 74) שלא ישברו את הכלים. 75) שלא תפצע האליה בסלעים וטרשים כשנגררת על הקרקע. 76) וכל אלה אסורים לצאת בהם ברשות הרבים, שמא יפלו ויביאם בידו ברשות הרבים. 77) מחסום נקשר על פי הבקר כדי שלא תאכל מן החיטים, ונקרא בכרייתא (שבת נג.) "חסום". 78) שרץ ששערותיו חדים כמחט. 79) מכיון שאין זה מקובל אצל כולם - אין זה מלבוש (מגיד-משנה להלן הי"ג). 80) מפני שאין הפרה צריכה שימור, שאין דרכה לברוח, וכל שמירה מעולה משאוי הוא (למעלה הי"ח). 81) שבת נב, א. מפני שעז צריכה שמירה ודרכה לצאת באפסר.

56) משנה, שבת נד, א. 57) "שדומה כנוסאו בידו, ולא ניכר שהוא אפסר הגמל" (רש"י). 58) "כדי שיחא נראה שהבהמה נמשכת בחבל זה" (רש"י). 59) שבת, שם. 60) כמו שאמרו בסנהדרין (כה:): והתיקו רבינו בפ"י מהלכות עדות ה"ד: "המשחקים בבהמה חיה ועוף, ואומר כל הקודם את חבריו - יטול בעליו את שניהם", והרי זה כמקח וממכר בשבת, וכמו שכתב רבינו להלן פכ"ג הי"ז. 61) שבת נד, ב. 62) בפעמון. 63) במשנה, שם: "ולא בזוג", וכתבו ה'תוספות' (שם ד"ה משום) שהמדובר בזוג הארוג לבגד, שאם לא כן יש גם חשש שמא יפול מעליה ויבוא להוליכו ברשות הרבים. וממה שכתב רבינו "שבצוארה", נראה שאינו ארוג בבגד.

יב. הזכרים⁸² יוצאים בעור הקשור להן על זכרותן²³
 כדי שלא יעלו על הנקבות, ובעור הקשור להם על²⁴
 לפיהם⁸³ כדי שלא יפלו עליהם זאבים, ובמטלניות⁸⁴
 המרקמות שמפיץ אותן בהן⁸⁵. והרחלות יוצאות²⁶
 ואליה שלהן קשורה למעלה על גבן כדי שיעלו²⁷
 עליהן הזכרים, או קשורה למטה כדי שלא יעלו²⁸
 עליהם הזכרים. ויוצאות מלפפות⁸⁶ במטלניות כדי²⁹
 שהיה הצמר שלהן נקי. העצים יוצאות ודדיהן³⁰
 קשורות⁸⁷ כדי שייבש מהן החלב. אבל אם קשרן³¹
 כדי שלא יצא החלב עד שיחלב אותו לערב - הרי³²
 אלו לא יצאו⁸⁸.

1. לא תצא בהמה בזוג⁶⁴ שבכסותה, ולא בחותם⁶⁵
 2. שבצוארה⁶⁶, ולא בחותם שבכסותה, ולא ברצועה
 3. שברגלה, ולא בסולם שבצוארה. ואין חמור יוצא
 4. במרדעת⁶⁷, אלא אם-כן היתה קשורה לו מערב
 5. שבת. ולא יצא גמל במטטלת⁶⁸ התלויה לו
 6. בכרובשת⁶⁹ או בזנבו, אלא אם כן היתה קשורה
 7. בזנבו וחוטרתו⁷⁰. ולא יצא הגמל עקוד יד ולא
 8. עקוד רגלו⁷¹. וכן שאר כל הבהמות.

64) בנוסאות אחרות "בזוג שבצוארה ולא שבכסותה" ('מעשה רוקח') וזה מיותר, שהרי כבר כתב כן בהלכה ט'. 65) שבת נח, א. כעין מטבע עשויה ממתכת או חומר אחר לסימן הבעלות שהיו קושרים על צואר הבהמה או על כסותה שלא תתלכך (רש"י שם). 66) "עצים עשויים כשתי וערב על צואר החמור, כדי שלא יחזיר ראשו לגבו לחכך חברותו" (פירוש המשניות). 67) כסת קשה ששמים על החמור כדי לחממו. 68) "חתיכת בגד קשורה בזנבו לסימן" (פירוש המשניות). 69) המקום הגבוה, החטוטר, שעל גב הגמל. ובנוסח אחר: "בדבשתו" (שוניצ'נו). 70) חטוטרותו, הגבנון שעל גב הגמל. 71) "עקידת (קשירת) יד ורגל" (שבת נד.), שזה צער גדול לבהמה, ומשוי הוא לה ('חיי אדם'). ועוד טעם אחר: גזירה שמא יפול החבל מעל רגליו ויביאנו בידו (תניא).

82) משנה, שבת נב, ב. 83) לבם. 84) חתיכות בגד. 85) הראב"ד השיג, שהרי למעלה בהלכה י"א מובא שגם לנוי אסור. אבל נראה שנוי זה מקובל ונהוג יותר, לכן דינו כמלבוש. 86) כרוכות בחתולים. 87) מהדורות יפה שאין חשש שהמטלנית תיפול. 88) שאין המטלית לשם זה מהודקת יפה, ושמא תיפול ויביאנה בידו.

יג. אין⁸⁹ חמור יוצא באפקה⁹⁰, אף-על-פי שקשור לו מערב שבת. ולא יצא הסוס בזנב שועל⁹¹, ולא בזחורית⁹² שבין עיניו. ולא תצא בהמה בקרסטל⁹³ שבפיה, ולא בסנדל שברגלה⁹⁴, ולא בקמיע שאינו ממחה לבהמה. אבל יוצאה היא באגד שעל גבי המפה, ובקשקשים⁹⁵ שעל גבי השכר, ובשליה⁹⁶ המדלדלת בה. ופוקק⁹⁷ לה זוג שבצוארה, ומטילת בו פחצר⁹⁸. ונותן מרדעת⁹⁹ על החמור בשבת ומטילת פחצר¹⁰⁰. אבל אין תולין לה קרסטל¹⁰¹ בפיה בשבת.

9. יא. אין⁷² התרנגולים יוצאין בחוטין⁷³ ולא ברצועות
 10. שברגליהם⁷⁴. ואין הפכשין יוצאין בעגלה שמתח
 11. אליה שלהן⁷⁵. ואין הפכשות יוצאות בעצים
 12. שמניחים להן בחטמן כדי שיתעטשו ויפלו
 13. התולעין שבמחן⁷⁶. ואין העגל יוצא בעל קטן
 14. שמניחין לו על צוארו כדי שיפגע ויהיה נוח
 15. לחרישה. ולא תצא בהמה בשבכה⁷⁷ שמניחין לה
 16. בפיה כדי שלא תשף או שלא תאכל. לא תצא הפרה
 17. בעור הקפרי⁷⁸ שמניחין לה על דדיה כדי שלא יינק
 18. ממנה השרץ כשהיא ישנה. ולא תצא ברצועה שבין
 19. קרניה - בין לנוי⁷⁹, בין לשמר⁸⁰ עז⁸¹ שחקק לה
 20. בקרניה, יוצאה באפסר הקשור בחקק בשבת. ואם
 21. תחבו בזקנה - אסור; שמא תנתחנה, ויביאנו בידו
 22. ברשות הרבים. וכן כל פיוצא בזה.

89) שבת נג, א. 90) כיון שאינו מחממו - אינו מלבוש. ועיין לעיל הלכה י שמרדעת מותר, שהיא לחממו. 91) שתולים בין עיניו שלא תשלוט בו עין רעה (רש"י). 92) משי מצבע אדום לנוי, וראה למעלה שכל נוי שאינו נהוג ומקובל - אינו מלבוש. 93) בנוסח אחר: "לטרסקל" ('מעשה רוקח'). והוא סל מלא שעורים שתולים בצוארה ופיה נתון לתוכו ואוכלת, ותענוג הוא לה, שלא תצטרך לשוח צוארה לארץ (רש"י). 94) שלא תינגף, גזירה שמא יפול מרגליה ויביאנו בידו. 95) שני לוחות קשורים סביב העצם השבורה, שלא תניד אותם עד שיתרפא העצם.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שכתב "ומותרין לעשות מלאכה בפרהסיא כישראל בחול", הגם שגם ללא תוספת זו לא היה מקום לטעות, מ"מ העתיק את לשון המשנה.

ויש להוסיף: מציינו כמה וכמה עניינים שמחמירים בהם עוד טרם שהגיע זמן החיוב, ולדוגמא "משחרב בית המקדש, התקין ריב"ז שיהיה יום ט"ז בניסן כולו אסור לאכול חדש, כי מהרה יבנה המקדש ויאמרו אשתקד לא אכלנו בהאיר המזרח, השתא נמי ניכול כו". ועפ"ז יש סברא לומר שעבד זה יהיה אסור מעשיית מלאכה בשבת בפרהסיא, כי מכיון שהוא עבד בבית ישראל, יש מקום להניח שבסופו של דבר יסכים למול ולטבול, ואז יש לחשוש שיאמר אשתקד עשיתי מלאכתי בשבת בפרהסיא, ומדוע לא אעשה כן גם היום, ועאכ"כ בשפחה, שכן עבד שצריך למול "משהים אותו עד שיתרפא רפואה שלימה ואח"כ מטבילין אותו", משא"כ שפחה שיכולה לטבול מיד, לכן משמיענו הרמב"ם שמותרים לעשות מלאכה בשבת לעצמם בפרהסיא, כי כל התקנות והסייגים שעשו חכמים אינם אלא בנוגע לישראל.

(102) יבמות מח, ב. (103) כל המצוות שאשה חייבת בהן, גם עבד כנעני חייב. ודווקא אם מל וטבל לשם עבדות, אבל עבד ערל ועובד כוכבים שאינו רוצה לקבל עליו עול מצוות, אסור להחזיקו (מגיד-משנה ורבינו בהל' עכו"ם פ"י ה"ו). והראב"ד חולק כאן, וסובר שאין כוונת התורה לעבד ואמה שמלו וטבלו לשם עבדות, אלא לעבד ואמה התושבים שלא יעשו מלאכתו, שלא תאמר שבות בעלמא הוא, שאמירה לנכרי שבות, אלא אסור להעבידם. (104) כמבואר בהל' מלכים פ"ח ה"י וי"א. שבע מצוות שנצטוו בני נח הן: עבודת אלילים, ברכת ה', גילוי עריות, שפיכות דמים, גזל, דינים ואבר מן-החי. (105) אבל לצורך ישראל אסור משום שבות, כמבואר למעלה בפ"ו ה"ב. (106) שמלאכתו ללקוט ולעבוד בשדה בשביל ישראל. (107) של ישראל עובד לעצמו, אבל עבד עברי הוא כישראל גמור. וכן מובא ב'מכילתא' (משפטים): "וינפש בן אמתך והגר - זה גר תושב. או אינו אלא גר צדק, כשהוא אומר: וגרך אשר בשעריך, הרי גר צדק אמור"; "וינפש בן אמתך - זה עבד ערל. או אינו אלא בן ברית, כשהוא אומר: עבדך ואמתך (שמות), הרי בן ברית אמור". (108) אבל לרבו אסור לשעבדו, ומי שיבין כוונת התורה ולא ירבה לשעבד אותם (עבדים וגרים), ואפילו בדבר המותר כשאיבת מים רבים ועבודה גדולה שבה טורה וקושי, או לעורר אותם משנתם, לפי שהוא יתברך אמר: "למען ינוח עבדך ואמתך כמוך", והבן מילת "כמוך" שהיא בענין המנוחה" (מעשה רוקח' בשם כתב-יד מהרמב"ם).

יום חמישי כ' מרחשון ה'תשע"ח

פֶּרֶק אֶחָד וְעֶשְׂרִים

(1) נתבארו בו שבותין של דבריהם, שאסרום פן יבוא לעשות מלאכה מן האבות, או מתולדותיהן. ונמשך לזה ביאור מה

(96) כיון הולד התלוי בבהמה אחרי הלידה. (97) סותם את הפעמון שלא ישמיע קול. (98) שלא יחשדוהו שמוליכה למכור בשוק. אבל בשוק אסור - כמבואר בהלכה י. (99) ואין כאן איסור משום טירחא יתירה בשבת, שהרי קר לו אפילו בתקופת תמוז. (100) אבל לא ברשות הרבים, כיון שאינה קשורה לו. (101) שאינו אלא לתענוג בעלמא, בשביל הבהמה שלא תטריח לשוח צוארה לארץ, והרי היא טירחא מיותרת בשבת.

1 יד. כַּשֶׁם¹⁰² שְׁאֵדָם מְצִיָּה עַל שְׁבִיתָת פְּהֵמְתוּ בְּשַׁבַּת,
2 כִּף הוּא מְצִיָּה עַל שְׁבִיתָת עֲבָדוֹ וְאָמְתוֹ. וְאֶף-עַל-פִּי
3 שֶׁהֵן בְּנֵי דַעַת וְיִלְדַעַת עֲצָמָן עוֹשִׁין, מְצִיָּה עֲלֵינוּ
4 לְשִׁמְרָן וְלִמְנוּעָן מִעֲשִׂיַת מְלָאכָה בְּשַׁבַּת; שְׁנֵאמַר:
5 לְמַעַן יִנוּחַ שׁוֹרְךָ וְחִמְרְךָ, וַיִּנְפֹּשׁ בֶּן אִמְתְּךָ וְהַגֵּר.
6 עֲבָד וְאָמָה שְׁאֵנוּ מְצִיִּין עַל שְׁבִיתָתְךָ, הֵם עֲבָדִים
7 שְׁמָלוּ וְטָבְלוּ לְשֵׁם עֲבָדוֹת וְקָבְלוּ מִצֹּת שֶׁהָעֲבָדִים
8 חִיְבִין בְּהֵן¹⁰³; אֲבָל עֲבָדִים שְׁלֵא מְלוּ וְלֹא טָבְלוּ,
9 אֲלֵא קָבְלוּ עֲלֵיהֶן שְׁבַע מִצְוֹת שְׁנֵצְטוּוּ בְּנֵי נַח פְּלִכָד
10 - הֲרֵי הֵן כְּגַר תּוֹשָׁב¹⁰⁴, וּמְתִירִין לְעֲשׂוֹת מְלָאכָה
11 בְּשַׁבַּת לְעֲצָמָן בְּפִרְהָסִיא כִּישְׂרָאֵל בַּחֹל. וְאֵין מְקַבְּלִין
12 גַּר תּוֹשָׁב אֲלֵא בְּזִמְן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג. הוּאֵיל וְגַר תּוֹשָׁב
13 עוֹשֶׂה מְלָאכָה לְעֲצָמָו¹⁰⁵ בְּשַׁבַּת, וְגַר צְדָק הֲרֵי הוּא
14 כִּישְׂרָאֵל לְכָל דְּחָר - בְּמֵי נְאֻמַּר "וַיִּנְפֹּשׁ בֶּן אִמְתְּךָ
15 וְהַגֵּר"? זֶה גַּר תּוֹשָׁב שֶׁהוּא לְקִיטוֹ¹⁰⁶ וְשִׁכְרוֹ שֶׁל
16 יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ בֶּן אִמְתוֹ; שְׁלֵא יַעֲשֶׂה מְלָאכָה לְיִשְׂרָאֵל
17 רַבּוֹ בְּשַׁבַּת, אֲבָל לְעֲצָמוֹ עוֹשֶׂה. וְאֶפְלוּ הִיָּה הַגֵּר זֶה
18 עֲבָדוֹ¹⁰⁷ - הֲרֵי זֶה עוֹשֶׂה לְעֲצָמוֹ¹⁰⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כשם שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת, כך הוא מצווה על שביתת עבדו ואמתו כו', ומותרין לעשות מלאכה בשבת לעצמם בפרהסיא כישראל בחול".

וצריך להבין, הרי משכתב שמותרין לעשות מלאכה בשבת בפרהסיא, מובן הדין כל צרכו, ומה רצה להוסיף במילים "כישראל בחול".

לכאורה אפשר היה לתרץ שהוא לשון המשנה, בה הובאו שלוש דעות: "ת"ר גר תושב מותר לעשות מלאכה לעצמו כישראל בחולו של מועד (בדבר האבד), רבי עקיבא אומר כישראל ביו"ט (אוכל נפש), רבי יוסי אומר... כישראל בחול", ופסק הרמב"ם כרבי יוסי. אלא שתירוצו זה אינו מספיק, כיון שכשפסק הרמב"ם כרבי יוסי, אינו צריך להוסיף "כישראל בחול" שהרי לא הביא שאר הדעות, וממילא גם אין צריך לשלול את הדעות הנוספות, שלא כמו הגמרא שצריכה להביא הדעות השונות בזה.

והביאור בזה: מבואר בספרי הכללים להרמב"ם, שגם כאשר בלשון המשנה ישנו לימוד מיוחד שלא הביאו הרמב"ם, מכל-מקום מדייק וכותב בלשון המשנה, אף כשאין כוונתו לתוכן הדיוק שבמשנה. ועפ"ז יובן מה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' מרחשון - ספר זמנים - הלכות שבת קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עמוד ב'). (11) ראה להלן פרק כ"ו הלכה ט"ו.
 (12) (מסכת שבת דף קמ"א עמוד א'). (13) (מסכת שבת דף קכ"א עמוד ב'). (14) כשאינו מתכוון להשוות גומות.
 ג. נְשִׂים¹⁵ הַמְשַׁחֲקוֹת בְּאֵגוּזִים וְשִׁקְדִים וְכִיּוֹצֵא בֵהֶן, ¹⁶
 אֲסוּרוֹת לְשַׁחַק בֵּהֶן בְּשַׁבָּת, שְׁמָא יְבוֹאוּ לְהַשְׁוֹת
 גְּמוּת¹⁶. וְאֲסוּר¹⁷ לְכַבֵּד אֶת הַקְּרָקַע, שְׁמָא יִשְׁוֶה
 גְּמוּת, אֲלֵא אִם-כֵּן הָיָה רְצוּף בְּאֵבָנִים¹⁸. וּמִתָּר לְזַלְף
 מִים עַל גְּבֵי הַקְּרָקַע¹⁹, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ שְׁמָא יִשְׁוֶה
 גְּמוּת; שְׁהָרִי אִינוּ מִתְּכַוֵּן לְכַבֵּד. אֵין סְכִינ²⁰ אֶת
 הַקְּרָקַע, וְאֶפְלוּ הָיָה רְצוּף בְּאֵבָנִים²¹. וְאֵין נּוֹפְחִין
 אוֹתוֹ וְאֵין מְדִיחִין אוֹתוֹ אֶפְלוּ בְּיוֹם טוֹב, כֹּל-שֶׁכֵּן
 בְּשַׁבָּת. שְׁלֵא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, וְיָבוֹא
 לְהַשְׁוֹת גְּמוּת בְּזִמְן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כֵּן בְּמָקוֹם שְׁאִינוּ
 רְצוּף.
 (15) (מסכת עירובין דף ק"ד עמוד א'). (16) "שיכין דרך
 לגלגל האגוז". (17) (מסכת שבת דף צ"ה עמוד א').
 (18) להוות מים שלא יעלה האבק. (19) אפילו אינה
 מרוצפת. (20) "מעשה בתלמידו של רבי מאיר שנכנס
 אחריו לבית המרחץ ובקש להדיח לו קרקע, אמר לו: אין
 מדיחין; לסוך לו קרקע, אמר לו: אין סכין" (מסכת שבת
 דף מ' עמוד ב'). (21) (מסכת פסחים דף ס"ד עמוד א')
 "כמעשהו (הקרבת קרבן פסח) בחול, כך מעשהו בשבת
 (אם חל ערב פסח בשבת), אלא שהכהנים מדיחים (במים)
 את העזרה (מדם הקרבנות) שלא ברצון חכמים". ובעזרה
 היתה רצפה של שיש ובכל זאת אסרו חכמים (תוספות יום
 טוב). ולא אסרו אלא סיכה, ניפוח והדחה, אבל בכיבוד
 הבית לא גזרו, משום שיש בו צורך יותר (מגיד משנה).

ד. חֲצָר²² שְׁנִתְקַלְקַל בְּמִימֵי הַגְּשָׁמִים, מִבֵּיא תְּבִין²³
 וּמְרִדָה²⁴ בָּהּ. וְכִשְׁהוּא מְרִדָה - לֹא יֵרְדֶה לֹא כֶּסֶל
 וְלֹא בְּקֶפֶה, אֲלֵא בְּשׁוּלֵי הַקְּפֶה²⁵; שְׁלֵא יַעֲשֶׂה כְּדָרְךָ
 שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחֹל, וְיָבוֹא לְהַשְׁוֹת גְּמוּת.
 (22) (מסכת עירובין דף ק"ד עמוד א'). (23) דבר הראוי
 למאכל בהמה או לצורך אחר, שאינו מבטלו שם ובעתו
 לפנותו, אבל בטיט, חול וצוררות אסור (אורח חיים שי"ג).
 (24) שוטח. (25) "כשהוא מרדה אינו מרדה בסל או בקופה
 (כדרך חול) אלא בשולי הקופה (שנשברה הקופה ונשארו
 השולים)" (גמרא שם).

ה. הַמְשַׁקֶּה²⁶ אֶת הַזְּרָעִים - חֵיב מְשׁוּם זֹרְעֵ.
 לְפִיכָף²⁷ אֲסוּר לְשֵׂאב מִן הַבוּר בְּגִלְגֵל²⁸, גְּזֵרָה שְׁמָא
 יִמְלֵא לְגִתּוֹ וְלְחַרְבָּתּוֹ. וּמִפְּנֵי זֶה, אִם הָיָה הַבוּר שֶׁל
 גִּלְגֵל בְּחֲצָר²⁹ - מִתָּר לְמִלְאֵת מִמֶּנּוּ בְּגִלְגֵל.
 (26) (מסכת מועד קטן דף ב' עמוד ב'). (27) (מסכת
 עירובין דף ק"ד עמוד א'). (28) אופן שעל הבור להוריד
 ולהעלות הדלי, ודווקא בגלגלים גדולים שממלאים הרבה
 מים, אבל בגלגלים (קטנים) שלנו שאין ממלאים בהם אלא
 מעט מותר (רבנו תם). (29) ובכל מקום שאין סביבתו גינה
 או חורבה (כסף משנה).

שמותר (שהיה באפשר לחוש בו מפני שיש לו דמיון
 לדברים אלו). והתחיל רבינו בביאור הדברים שנאסרו
 מחמת הראשונה, ואחר כך אותן הדברים שנאסרו מחמת
 השנייה, וכן על הסדר, ויש אבות מלאכות שאין שבותין
 בגלגל. ונתבארו בפרק זה שבותי עשר מלאכות המבוארות
 בפרק שמיני.

א. נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה "תְּשַׁבֵּת"² - אֶפְלוּ מְדַבְּרִים שְׁאִינָן
 מְלֵאכָה חֵיב לְשַׁבֵּת מִהֵן³. וּדְבָרִים הַרְבֵּה הֵן שְׁאֲסוּרו
 חֻקִּים מְשׁוּם שְׁבוּת⁴. מִהֵן דְּבָרִים אֲסוּרִים מִפְּנֵי
 שֶׁהֵן דּוּמִים לְמְלָאכּוֹת, וּמִהֵן דְּבָרִים אֲסוּרִים גְּזֵרָה
 שְׁמָא יְבוֹא מִהֵן אֲסוּר סְקִילָה. וְאֵלוּ הֵן⁵:

(2) "ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות"
 (שמות פרק כ"ג, פסוק י"ב). (3) בספרא (אחרי פ"ו) "אין
 לי אלא מלאכה שחייבין על מינה כרת וכו' מנין שלא יעלה
 באילן כו' תלמוד לומר שבתון . . .". ויש מפרשים שאם
 עמל האדם כל היום בדברים שאינם מלאכות עובר הוא
 במצות עשה של שבתון וכן דעת הרמב"ן בפירושו לתורה
 (ויקרא פרק כ"ג, פסוק כ"ד). ולהלן בפרק כד הלכה י"ב
 כתב רבינו: "שלא יהיה כיום חול בעיניו ויבוא להגביה
 ולתקן כליו מפניה לפינה או מבית לבית או להצניע אבנים
 וכיוצא בהן, שהרי הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר
 שיתעסק בו ונמצא שלא שבת, ובטל הטעם שנאמר בתורה:
 למען ינוח" ועיין לעיל פרק א' הלכה א'. (4) הוא הנקרא
 בתלמוד: "עובדין דחול", וכתב רבנו בתשובה שאין הכוונה
 לאסור כל מה שעושה בחול, "שאם כן לא יאכל כדרך
 שהוא אוכל בחול, ולא יסב כדרך שמיסב בחול, שלא אסרו
 חכמים אלא דברים שאפשר שירגילו למלאכה, כגון מי
 שנשברה לו חבית של יין לא יספג היין, שאם תתיר לו שמא
 יבוא לידי סחיטה, נתפזרו לו פירות בחצרו לא יתן לתוך
 הסל או לתוך הקופה, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול,
 שאם תתיר לו שמא יבוא לידי עימור" (תשובות הרמב"ם
 פריימן סימן ס"ד). (5) לפי סדרם של ל"ט אבות מלאכות
 שנפרטו למעלה, החל מפרק ז'.

ב. כֹּל⁶ הַמְשֻׁוֹה גְּמוּת⁷ - הָרִי זֶה חֵיב מְשׁוּם חוֹרֵשׁ.
 לְפִיכָף⁸ אֲסוּר לְהַפְנוֹת בְּשֻׁדֶה הַנִּינְיָה⁹ בְּשַׁבָּת, גְּזֵרָה
 שְׁמָא יִשְׁוֶה גְּמוּת. הַמְּפַנֵּה¹⁰ אֶת הָאוֹצָר בְּשַׁבָּת מִפְּנֵי
 שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ לְדַבֵּר מַצָּוָה¹¹, כְּגוֹן שְׁיִכְנִס בּוֹ אוֹרְחִים
 או יִקְבַּע בּוֹ מְדָרֶשׁ - לֹא יִגְמַר אֶת כֹּל הָאוֹצָר, שְׁמָא
 יָבוֹא לְהַשְׁוֹת גְּמוּת. טִיט¹² שְׁעַל גְּבֵי רְגֵלוֹ - מְקַנְחוֹ
 בְּכַתֵּל אוּ בְּקוֹרָה, אֲבָל לֹא בְּקְרָקַע, שְׁמָא יְבוֹא לְהַשְׁוֹת
 גְּמוּת. לֹא יִרַק בְּקְרָקַע וְיִשׁוּף בְּרִגְלוֹ, שְׁמָא יִשְׁוֶה
 גְּמוּת. וּמִתָּר¹³ לְדָרֵס הָרַק שְׁעַל גְּבֵי קְרָקַע וְהוֹלֵךְ לְפִי
 תַּמְחָה¹⁴.

(6) (מסכת שבת דף ע"ג עמוד ב'). (7) בשדה, כמו שכתוב
 להלן בסמוך, וכמו שכתב לעיל פרק ח' הלכה א', אבל
 המשווה גומות בבית חייב משום בונה (לעיל פרק י' הלכה
 י"ב). (8) (מסכת שבת דף פ"א עמוד ב'). (9) שדה
 שנחרשה בפעם הראשונה לפני הזריעה, ומצויים בה רגבים
 וגומות (גמרא שם). (10) משנה (מסכת שבת דף קכ"ו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

באילן, ושיניהם מטעם אחד נאסרו ("מגיד משנה").
 (47) (מסכת עירובין דף ק' עמוד א'). (48) (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד א'). (49) "כגון שנעץ יתד באילן ותלה בו כלכלה (סל) מבעוד יום, היתד - נקרא צדדין והכלכלה - צדי צדדין וכן כל כיוצא בזה" ("מגיד משנה").
 (50) (מסכת עירובין דף ק' עמוד א'). (51) ירושלמי (מסכת ביצה פרק ח' הלכה ב'): "מפני מה אמרו: היה רוכב על גב בהמה אומרים לו רד? - שהוא מצווה על שביית בהמה כמוהו (שמות פרק כג): למען ינוח שורך וחמורך"; ובמכילתא: תן לבהמה נייח (מנוחה), שלא יהא לה צער".
 (52) (מסכת שבת דף קנ"ד עמוד ב').

י. פיצוד⁵³ היתה בהמתו טעונה שליף⁵⁴ של תבואה
 - מכניס ראשו תחתיו, ומסלקו לצד אחר, והוא
 נפל מאליו. היה בא מן הדרך ליל שבת ובהמתו
 טעונה - פשיגיע לחצר החיצונה, נוטל את הפלים
 הנטלין בשבת; ושאינן נטלין - מתיר החבילים
 והשקין נופלין⁵⁵. היו בשקין דברים המשתברים:
 אם היו שקין קטנים - מביא פרים וכסתות ומניח
 תחתיהן, והשקין נופלין על הפרים; שיהי אם ירצה
 לשלף הפר - שולף, מפני שהשקים קטנים וקלים,
 ונמצא שלא בטל הפלי מהכנו⁵⁶. היתה טעונה
 עששיות⁵⁷ של זכוכית - מתיר השקים והן נופלין;
 שאף-על-פי שישברו - אין בכך הפסד גדול, שהרי
 הכל להתכה עומד, ולהפסד מועט לא חששו. היו
 השקים גדולים ומלאים פלי זכוכית וכיוצא בהם -
 פורק בנחת⁵⁸. ומפל מקום לא יניחן שם על גבי
 בהמה, משום צער בפעלי חיים⁵⁹.

(53) פורקים (מסכת שבת דף קנ"ד עמוד ב'). (54) משא.
 (55) שלא יגע בהם בידי. (56) מבואר בפרק כ"ה הלכה ג'.
 (57) פנסים. (58) שמפני הפסד מרובה התירו לטלטל
 ולבטל כלי מהכנו ("מגיד משנה"). (59) שהוא מן התורה
 (שמות כ"ג, ה'): "כי תראה חמור שונאך רבץ תחת משאו
 וחדלת מעוזב לו, עוזב תעזב עמו" - מצוה לפרק את
 המשא משום צער בעלי חיים (בבא מציעא דף ל"ב עמוד
 א').

יא. המדבק פרות⁶⁰ עד שיעשו גוף אחד - חיב
 משום מעמר. לפיכך⁶¹, מי שנתפזרו לו פרות בחצרו
 - מלקט על-יד על-יד ואוכל⁶². אבל לא יתן לא
 לתוף הסל ולא לתוף הקפה, כדרך שהוא עושה
 בחל; שאם יעשה כדרך שהוא עושה בחל, שמא
 יכבשם בידו בתוף הקפה ויבוא לידי עמור⁶³. וכן⁶⁴
 אין מקבצין את המלח וכיוצא בו, מפני שנתראה
 כמעמר⁶⁵.

(60) ראה למעלה בפרק ח' הלכה ו'. (61) (מסכת שבת דף
 קמ"ג עמוד ב'). (62) לדעת התוספות אין צורך לאכול
 מיד, ומותר לקבץ ולתת לתוך "כפו או כסותו", ורק לתוך
 סל אסור; אבל אם נפלו לתוך עפר וצורות, אסור ללקטם

1 ו. התולש³⁰ - חיב משום קוצר. לפיכך³¹ אסור
 2 לרדות דבש מפורת בשבת, מפני שהוא כתולש³².
 3 אין³³ עולין באילן - בין לח, בין גבש - ואין נתלין
 4 באילן, ואין נסמכין באילן. ולא יעלה מבעוד יום
 5 לישב שם כל היום כלו. ואין משתמשין במחבר
 6 לקרקע קלל, גזרה שמא יתלש.

(30) (מסכת שבת דף ק"ז עמוד ב'). (31) (מסכת שבת דף
 צ"ה עמוד א'). (32) שעוקר את הדבש ממקום חיבורו
 בכוורת, ודווקא כשהדבש דבוק ומחובר לכוורת, אבל נתלש
 או צף על גביה מותר ("מגיד משנה"). (33) משנה (מסכת
 ביצה דף ל"ו עמוד ב').

ז. פרות³⁴ שגששו בשבת - אסור לאכלן עד מוצאי
 8 שבת³⁵, גזרה שמא יתלש³⁶. הדס³⁷ המחבר - מתר
 9 להריח בו; שאין הניתו אלא להריח בו, והרי ריחו
 10 מצוי³⁸. אבל אתרוג ותפוח וכל הראוי לאכילה -
 11 אסור להריח בו במחבר; גזרה שמא יקץ אותו
 12 לאכלו.

(34) (מסכת ביצה דף ג' עמוד א'). (35) ואין צורך להמתין
 כדי שיעשו, כיון שלא נעשה בהם מלאכה רק נשרו מעצמם,
 אבל אם לקט גוי בשבת לצורך ישראל אסורים בערב בכדי
 שיעשו כמבואר בפרק ו' הלכה ב'. (36) דוקא בפירות אילן
 שייך טעם זה, מכיון שבקלות יכול לתלשם, אבל צנון ולפת
 שמוציאים אותם במעדר בודאי יזכור שהיום שבת (תוספת
 שם). (37) (מסכת סוכה דף ל"ז עמוד ב'). (38) ויכול
 להריח בו גם במחבר.

ח. אילן³⁹ שהיו שרשיו גבוהין מן הארץ שלשה
 14 טפחים - אסור לישב עליהן⁴⁰; ואם אינן גבוהין
 15 שלשה - הרי הן פארץ⁴¹. היו באין מלמעלה
 16 משלשה לתוף שלשה⁴² - מתר להשתמש בהן⁴³. היו
 17 גבוהין שלשה - אף-על-פי שצדן אחד שונה לארץ,
 18 או שיש חלל תחתיהן שלשה - אסור לישב עליהן.

(39) משנה (מסכת עירובין דף צ"ט עמוד ב'). (40) משום
 שאין משתמשים באילן כמבואר בהלכה ו'. (41) ומותר
 לישב עליהם. (42) שלאחר שהוגבהו חזרו ונכפפו.
 (43) במקום שאין גבוהים שלשה.

ט. אין⁴⁴ רוכבין על גבי בהמה בשבת, גזרה שמא
 20 יתתף זמורה⁴⁵ להנהיגה. ואין נתלין בבהמה⁴⁶. ולא
 21 יעלה מבעוד יום לישב עליה בשבת. ואין⁴⁷
 22 נסמכין⁴⁸ לצדי בהמה, וצדי צדדין⁴⁹ מתרין. עלה⁵⁰
 23 באילן בשבת: בשוגג - מתר לירד, במזיד אסור
 24 לירד. ובבהמה, אפלו במזיד - ירד, משום צער
 25 בפעלי חיים⁵¹. וכן⁵² פורקין המשאוי מעל הבהמה
 26 בשבת, משום צער בפעלי חיים.

(44) משנה (מסכת ביצה דף ל"ו עמוד ב'). (45) ענף מן
 האילן וחיב משום תולש שהוא תולדות קוצר. (46) כמו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' מרחשון - ספר זמנים - הלכות שבת קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אומרים שאסור משום מבשל אף על פי שכבר נתבשל כל צרכו (משנה ברורה סימן שכ"א סעיף קטן ע"ט).

17 יד. המולל⁸⁶ מלילות⁸⁷ - מולל בשנוי⁸⁸, פדי שלא
18 יראה⁸⁹ פדש. היונק⁹⁰ בפיו - פטור. ואם היה גונח⁹¹
19 - מתר לו לינק בפיו; מפני שהוא מפרק פלאחר
20 יד⁹², ומשום צערו לא גזרו, ואף-על-פי שאין שם
21 סכנה⁹³.

(מסכת שבת דף קכ"ח עמוד א') מחכך בן אצבעותיו.
(87) בין לרכך את האוכל ובין להוציאו מן הקשין (מגיד משנה).
(88) מעט בראשי אצבעותיו (גמרא שם).
(89) אבל אינו דש ממש כיון שמולל ביד ולא בכלי (תניא).
(90) (מסכת כתובות דף ס' עמוד א'). (91) משתעל בקושי שרפואתו לינק חלב מהבהמה. (92) על ידי שינוי, שאינו אסור אלא מדרבנן, והתירו במקום צער. (93) כי במקום סכנה הותרה אף מלאכה גמורה כמבואר בפרק ב' הלכה א'.

22 טו. פרות⁹⁴ שזבו⁹⁵ מהן משקין בשבת: אם זיתים
23 וענבים⁹⁶ הן - אסור לשחות אותן המשקין עד
24 מוצאי שבת, גזרה שמא יתפנו ויסחט אותן בשבת;
25 ואם תותים ורמונים הן⁹⁷: אם הכניסן לאכילה -
26 משקין שזבו מהן מתרין, ואם הכניסן לדרבן -
27 משקין שזבו מהן אסורין עד מוצאי שבת.

(94) משנה (מסכת שבת קמ"ג עמוד ב'). (95) מעצמם. (96) אפילו עומדים לאכילה, כיון שרובם עומדים לסחיטה, חוששים שמא יסחוט בשבת. (97) סתמם לאכילה ורק לפעמים לסחיטה.

28 טז. זיתים⁹⁸ וענבים שרסקן מערב שבת, וצאו מהן
29 משקין מעצמן - מתרין; וכן חלות דבש⁹⁹ שרסקן
30 מערב שבת - משקין היצאין מהן בשבת מתרין;
31 שאין פאן מקום לגזרה¹⁰⁰, שפכר רסקן מבערב.

(98) משנה (שבת דף קמ"ג עמוד ב'). (99) הדבש כמו שהוא בכוורת. (100) שמא יסחט בשבת, כיון שרסקן יזוב המשקה מאליו, ואין חיוב חטאת גם אם יסחט בידיים.

32 יז. זזרה¹⁰¹ ובזרר - מאבות מלאכות הן¹⁰². לפיכך,
33 אף-על-פי שמותר למלל מלילות בראשי אצבעותיו,
34 כשהוא¹⁰³ מנפח - מנפח בידו אחת¹⁰⁴ בכל פהו,
35 אבל לא בקננו¹⁰⁵ ולא בתמחו¹⁰⁶; גזרה שמא ינפה
36 בנפה ובכברה, שהוא חיב. והמשמר¹⁰⁷ שמרים -
37 תולדת בזרר או מרקד הוא. לפיכך, אף-על-פי
38 שמותר לסגן יין צלול או מים צלולין בסודרין¹⁰⁸ או
39 בכפיפה מצרית¹⁰⁹, לא יעשה גמא בסודרין¹¹⁰; שלא
40 יעשה פדרף שהוא עושה פחל, ויבוא לשמר
41 במשמרת. וכן אסור¹¹¹ לתלות את המשמרת¹¹² פדרף
42 שהוא עושה פחל, שמא יבוא לשמר. וכן המחביץ¹¹³
43 - תולדת בזרר הוא. לפיכך, אף-על-פי שנותנין
44 שמשמין ואגוזים לדבש, לא יחבצם¹¹⁴ בידו.

משום בורר, ואין היתר רק אם מלקט על יד על יד ואוכל ("בית יוסף" והגר"א של"ה). (63) לדעת התוספות (מסכת ביצה דף ל"א עמוד א') אין חיוב עימור אלא במקום גידולם (עי' הגה"מ). (64) (מסכת שבת דף ע"ג עמוד ב'). (65) נראה כמעמר ולא מעמר ממש, כי אין עימור אלא בגידולי קרקע, כמבואר למעלה פרק ח' הלכה ה'.

1 יב. מפרק⁶⁶ - חיב משום דש, והסוחט זיתים
2 וענבים - חיב משום מפרק⁶⁷. לפיכך⁶⁸ אסור לסחט
3 תותים ורמונים, הואיל ומקצת בני אדם סוחטים
4 אותם פזיתים וענבים, שמא יבוא לסחט זיתים
5 וענבים. אבל שאר פרות, כגון פרישין⁶⁹ ותפוחים
6 ועזרדין⁷⁰ - מתר לסחטן בשבת⁷¹, מפני שאינן בני
7 סחיטה.

(66) מבואר למעלה בפרק ח' הלכה ז'. (67) משום שעומדים להסחט למשקין. (68) משנה (מסכת שבת דף קמ"ג עמוד ב'). (69) פרי עץ כעין תפוח גדול, נאכל חי ומבושל, נקרא גם חבוש. (70) מין פרי עץ, כתפוח קטן. (71) משום שהם עומדים לאכילה ולא למשקין, אין שם משקה על המיץ היוצא מהם, ודומה למפריד אוכל מתוך אוכל.

8 יג. כבשין⁷² ושלקות⁷³ שסחטן: אם לרפך גופין⁷⁴ -
9 מתר, ואם להוציא מימיהן - אסור. ואין מרסקין⁷⁵
10 את השלג⁷⁶, שזובו מימיו; אבל מרסק הוא לתוף
11 הקערה או לתוף הפוס. השום והבסר⁷⁷ והמלילות⁷⁸
12 שרסקן⁷⁹ מבעוד יום: אם מהסרין דיכה⁸⁰ - אסור
13 לגמר דיכתן בשבת; ואם מהסרין שחיקה ביד -
14 מתר לו לגמר שחיקתן בשבת. לפיכך מתר לגמר
15 שחיקת הריפות⁸² בעץ הפורור⁸³ בתוף הקדרה
16 בשבת⁸⁴ אחר שמוידין אותה מעל האש⁸⁵.

(72) (מסכת שבת דף קמ"ה עמוד א') פירות וירקות כבושים בחומץ ובמלח. (73) ירקות ששלקן קודם השבת ונשאר מימיהם בהם (ר"ח). (74) שכיון שאינו צריך למימיהם אינו אסור משום סחיטה. (75) כותשים לרסיסים (מסכת שבת דף נ"א עמוד ב') ואיסורו משום סוחט, שהרי כתבו רבינו בתוך הלכות סחיטה. ויש אומרים שאיסורו משום מוליד דבר חדש בשבת (עיי' רש"י שם). (76) בני"א: "את השלג ואת הברד" (מעשה רוקח). (77) "ענבים בתחילתם כשהן דקים, מוציא מהם משקה לטבל בו בשר, לפי שהוא חזק וקורב להחמיץ" (רש"י). (78) "שבליים שלא בשלו כל צרכם מרסקם להוציא מהם מיץ ומטבל במשקה שזב מהן" (רש"י). (79) להוציא מהם שמנם וחמוסרים עדיין דיכה ושחיקה. (80) (מסכת שבת דף י"ט עמוד ב'). (81) במדוכה שדכים בה דברים יבשים לשברם ולעשותם דקים. (82) מאכל שעורים כתושות במכתש. (83) כף גדולה. (84) "כיון שכבר דכו אותם במדוכה ונתבשל כל צרכם, ואין מחוסרים אלא מעט שחיקה ועירוב" (תשובות הרמב"ם פריימן סימן ס"ג). (85) ובעודה על האש יש

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 יט. הַבִּילִי¹²⁷ פָּאָה¹²⁸ וְאֶזוֹב¹²⁹ וְקוֹרְנִית¹³⁰ וְכִיּוֹצֵא
11 בָּהֶן, שֶׁהַכְּנִיפִין לְמֵאֲכַל בְּהֵמָה¹³¹ - מִסְתַּפֵּק מֵהֶן.
12 וְקוֹטֵם וְאוֹכֵל¹³² בְּרֵאשֵׁי אֶצְבָּעוֹתָיו, אֲבָל לֹא בְיָדוֹ
13 הַרְבֵּה; שְׁלֹא יַעֲשֶׂה פְדָרְךָ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה פָּחַל, וְיָבוֹא
14 לְדָק¹³³.

127 (מסכת שבת דף קכ"ח עמוד א'). (128 צמח שעושים משרשיו צבע אדום. ועיין להלן הלכה כ"א. 129 צמח קטן שיש לו ריח טוב. 130 צמח בעל ריח בהמה, לפיכך הכל הולך אחר מחשבתו. 131 וסתמם למאכל בהמה (מג"א שכ"א). ודין הכניסם לעצים מבואר להלן בפרק כ"ו הלכה י"ח. 132 שהם ראויים גם למאכל אדם. 133 לעשותם דקים, לכתשם (מסכת שבת דף קמ"א עמוד א').

15 כ. הַצְרִיף לְדָק פְּלִפְלִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן לְתֵן לְתוֹף
16 הַמֵּאֲכָל בְּשֶׁבֶת¹³⁴ - הֲרִי זֶה כּוֹתֵשׁ בְּיַד הַסְּכִיף¹³⁵
17 וּבִקְעָרָה¹³⁶; אֲבָל לֹא בְּמִכְתָּשֶׁת, מִפְּנֵי¹³⁷ שֶׁהוּא
18 טוֹחֵן. לְפִיכָךְ אָסוּר לְבָרִיא לְהִתְרַפְּאוֹת¹³⁸ בְּשֶׁבֶת,
19 גְּזֵרָה שְׁמָא יִשְׁחַק הַסְּמָמָנִין.

134 ולא לאכול מיד אלא לאחר זמן בו ביום (ראה למעלה הלכה י"ח). 135 ולא בבוכנא, הוא העלי המיוחד לכתשה, אפילו אם כותשו בקערה. 136 ולא במכתשת, אפילו אם כותשו ביד הסכין שצריכים להיות שני שינויים. 137 בנ"א: "אבל במכתשת חייב משום טוחן" (כ"י התימנים). 138 לקחת סמי רפואה בשבת, וראה למעלה פ"ב על רפואה בשבת.

20 כא. פִּיצֵד¹³⁹ לֹא יֵאָכַל דְּבָרִים שְׂאִינָן מֵאֲכָל
21 בְּרִיאִים, כְּגוֹן אֶזוֹבִיּוֹן¹⁴⁰ וּפָאָה¹⁴¹, וְלֹא דְבָרִים
22 הַמְּשֻׁלְשָׁלִים, כְּגוֹן לַעֲנָה¹⁴² וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם. וְכֵן לֹא
23 יִשְׁתֶּה דְבָרִים שְׂאִינָן דְּרַךְ הַבְּרִיאִים לְשִׁתּוֹתָן, כְּגוֹן
24 מֵיִם שֶׁבִשְׁלוּ בָּהֶן סְמָמָנִין וְעֵשְׂבִים.

139 משנה (מסכת שבת דף ק"ט עמוד ב'). 140 צמח עז הריח הממית את התולעים שבמעיים. 141 בנ"א: "רפואה" והוא לרפואה (מסכת שבת דף ס"ו עמוד ב'). ולפי נוסחתנו קשה ממה שכתב למעלה בהלכה י"ט שקוטם ואוכל חבילי פיאה. 142 עשב מר שעושים ממנו משקה לרפואה.

25 כב. אוֹכֵל¹⁴³ אָדָם אֲכָלִין וּמְשָׁקִין שְׁדָרְךָ הַבְּרִיאִים
26 לְאֲכָלָן וְלִשְׁתּוֹתָן, כְּגוֹן הַכֶּסֶפְרָא¹⁴⁴ וְהַקְּשׁוֹת¹⁴⁵
27 וְהָאֶזוֹב; אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵן מְרַפְּאִין וְאוֹכְלֵן בְּדֵי
28 לְהִתְרַפְּאוֹת בָּהֶם - מֵתָר, הוֹאִיל וְהֵם מֵאֲכָל בְּרִיאִים.
29 שְׁתֵּה חֲלִיתִית¹⁴⁶ מִקֵּדָם הַשֶּׁבֶת¹⁴⁷, וְהֲרִי הוּא שׁוֹתָה
30 וְהוֹלֵךְ - מֵתָר לְשִׁתּוֹתָן בְּשֶׁבֶת, [אֶפְלוֹי] בְּמִקּוֹמוֹת

101) זורק את הדגן הנדוש ברוח לנקותו מן המוץ. 102) כמבואר בפרק ח' הלכה י"א. 103) (מסכת ביצה דף י"ב עמוד ב'). 104) אבל בשתי ידיו, לדבוקן יחד ולנפח בהן כדי לנקותן מהמוץ אסור. 105) "כלי עשוי כמרזב, מנענע בו והאוכל יוצא והפסולת נשארת בכלי" (רש"י). 106) קערה גדולה. 107) המסנן יין ב"משמרת" - היא שק שנותנים בתוכו שמרי היין והיין יורד ממנו זך וצלול, והמשמרת קולטת את השמרים, ואסור חכמים לתלות (המשמרת) על הכלי בשבת, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול, והמסנן שמרים בשבת עושה מלאכה הוא תולדת בורר או מרקד" (פירוש המשניות שבת פרק כ' משנה א') וראה פרק ח' הלכה י"ד. 108) ואין כאן איסור מצד כיבוס הסודרין כיון שאינו מתכוון לכך (הגר"א ש"ט ס"ק י"ט). 109) סל עשוי מנצרי דקל. 110) (מסכת שבת דף קל"ט עמוד ב') בפי הכלי כמו בחול שמא יבא לידי סחיטה. 111) משנה (מסכת שבת דף קל"ז עמוד ב'). 112) "שמסננים בה שמרי יין ומותח פיה לכלל צד בעיגול ונעשה כאהל על חלל הכלי" (רש"י); ורבינו כתב בתשובה: "אין הטעם באיסור תליית המשמרת מפני שהוא עושה אהל, אלא אסור תלייתה מדרבנן, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול" (תשובות הרמב"ם פריימן סימן ס"ד). 113) עושה חמאה על ידי טריפת החלב וסכסוכו. 114) תוספתא (מסכת שבת פרק י"ג). לפני כ"י ויין "ובלבד שלא יחבוץ" אבל לפי נוסחת הדפוס "ובלבד שלא יגבל" נראה שאיסורו משום לש (ועיין מג"א ש"ט ס"ק י"ט).

1 יח. הַמְּחַתֵּף¹¹⁵ אֶת הַיֶּרֶק¹¹⁶ דֵּק דֵּק פְּדֵי לְבִשְׁלוֹ¹¹⁷ -
2 הֲרִי זֶה תוֹלְדֵת טוֹחֵן, וְחֵיב. לְפִיכָךְ אֵין מְרַסְקִין לֹא
3 אֶת הַשֶּׁחֶת¹¹⁸ וְלֹא אֶת הַחֲרוּבִין לְפָנֵי בְּהֵמָה - בֵּין
4 דְּקָה, בֵּין גְּסָה - מִפְּנֵי שֶׁנֶּרְאָה כְּטוֹחֵן¹¹⁹. אֲבָל
5 מְחַתְּכִין¹²⁰ אֶת הַדְּלוּעִין¹²¹ לְפָנֵי הַבְּהֵמָה, וְאֶת הַגְּבֻלָּה
6 לְפָנֵי הַכְּלָבִים; שְׂאִין טְחִינָה בְּפִרוֹת¹²². וּמְתִירִין¹²³
7 אֲלָמוֹת שֶׁל עֲמִיר¹²⁴ לְפָנֵי בְּהֵמָה, וּמְפַסְפֵּס¹²⁵ בְּיָדוֹ¹²⁶
8 אֲלָמוֹת קִטְנוֹת, אֲבָל לֹא אֲלָמוֹת גְּדוֹלוֹת, מִפְּנֵי הַטְּרַח
9 שְׁבָהֶן.

115) (מסכת שבת דף ע"ד עמוד ב'). 116) התלוש. 117) בערב. אבל אם אוכלו מיד מותר לחתכו דק דק (כסף משנה) וראה להלן הלכה כ'. 118) ירק של תבואה הנקצרת לפני גמר בישולה למאכל בהמה. 119) שכיון שהם יכולים לאכול בלי ריסוק הרי זה כמחתך שלא לצורך אכלה שחייב משום טוחן (ט"ז סימן שכ"ד ס"ק ה'). 120) משנה (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד א'). 121) פרי אדמה מין האבטיח ("קירביס") ומחתכם אותם תלושים. 122) מוסב למה שנאמר למעלה: "אין מרסקין את השחת וכו' מפני שנראה כטוחן" ואילו טוחן ממש אינו, ועל זה כתב: "שאין טחינה בפירות" (כסף משנה). כלומר כיון שהוא לאכול מיד. 123) משנה (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד א'). 124) חציר לבהמה הקשור בכמה מקומות. 125) מפרך שמחתך אותם בין שתי הידים" (פירוש המשניות). 126) "שכן דרך שמפזרים לבהמה העשבים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' מרחשון - ספר זמנים - הלכות שבת קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 כה. אין¹⁶⁵ נותנין יין לתוף העינין¹⁶⁶, אָבֵל נותן הוא
18 על גב העינין¹⁶⁷. ורק תפיל¹⁶⁸ - אָפֵלו על גב העינין
19 אָסור¹⁶⁹. קילור¹⁷⁰ שְׁשָׂרָה אותו מְעַרְב שֶׁבֶת -
20 מְעַבְרֵרו על גב עֵינָיו בְּשֶׁבֶת, וְאֵינּו חוֹשֵׁשׁ¹⁷¹. מִי
21 שְׁלָקָה בְּאֶצְבָּעוֹ - לֹא יִכְרֹף עָלָיו גְּמִי¹⁷² כְּדֵי לְרַפְּאוֹתוֹ,
22 וְלֹא יִדְחֲקֵנוּ בְּיָדוֹ כְּדֵי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ דָם¹⁷³.

165 (מסכת שבת דף ק"ח עמוד ב'). (166) שנראה כנותן
לרפואה. (167) שנראה כרוחץ את עיניו. (168) "שלא
טעם כלום משנעור משנתו" (רש"י ורבינו בהל' אסורי ביאה
פרק ט' הלכה ל"ח). (169) מכיון שהוא מאוס, אין
משתמשים בו אלא לרפואה. (170) משחה לעין.
(171) שנראה כרוחץ ולא התירו אלא אם שרה מערב שבת.
(172) משנה (עירובין דף ק"ג עמוד ב'). הוא הגמא - צמח
הגדל במים ומועיל למכה (פירוש המשניות).
(173) במסכת עירובין דף ק"ג עמוד ב' שנינו: "כהן שלקה
באצבעו (ואינו יכול לעבוד בבית המקדש שמכתו נראית),
כורך עליו במקדש (שאינו איסור שבות נוהג במקדש לבטל
כהן מעבודה), אבל לא במדינה (שיש ברפואה איסור שבות,
גזרה משום שחיקת סממנים), אם להוציא דם (שמהדק את
הגמי על החבורה), כאן וכאן אסור (שהוא אב מלאכה:
חובל)".

23 כו. אין¹⁷⁴ נותנין חמין ושמן על גבי המפה, ולא
24 על גבי מוֹף שְׁעַל גְּבֵי הַמֶּפֶה, ולא על גבי מוֹף לַתְּנוּ
25 על המפה בְּשֶׁבֶת¹⁷⁵. אָבֵל נותן הוא חוץ לַמֶּפֶה,
26 וְשׁוֹתֵת וְיֹרֵד לַמֶּפֶה. וְנוֹתְנִין מוֹף נֶבֶשׁ¹⁷⁶ על גְּבֵי
27 הַמֶּפֶה. וְאֵם הָיָה עֵתִיק¹⁷⁷ - אָסוּר¹⁷⁸, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
28 כְּרִטְיָה¹⁷⁹.

174 (מסכת שבת דף קל"ד עמוד ב'). (175) שאסור משום
שחיקת סממנים. (176) שאינו לרפואה, אלא כדי שלא
יסרטו הבגדים את המכה. (177) ישן. (178) שהוא
מרפא. (179) תחבושת משוחה בסממנים ששמים על
המכה לרככה.

29 כז. רְטִיָה¹⁸⁰ שְׁפָרְשָׁה על גְּבֵי כְּלִי¹⁸¹ - מְחִזְרִין
30 אוֹתָהּ; וְאֵם פְּרִשָׁה על גְּבֵי קִרְקַע - אָסוּר
31 לְהַחְזִירָהּ¹⁸². וּמְנִיחִין¹⁸³ רְטִיָה על גְּבֵי הַמֶּפֶה
32 לְכַתְּחָלָה בְּמִקְדָּשׁ¹⁸⁴; שְׂאִין אָסוּר שְׁבוֹת בְּמִקְדָּשׁ.
33 וּבְכָל מְקוֹם מְקַנְחִין פִּי הַמֶּפֶה, וְאֵין מְקַנְחִין אֶת
34 הַרְטִיָה, שְׂמָא נְמָרָח.

180 (מסכת עירובין דף ק"ב עמוד ב'). (181) שהיא
כהוחלקה ממקומה ולכן מותר להחזירה. (182) שכיון
שנפלה על גבי קרקע הרי הוא כמניחה בתחלה בשבת
שאסור שמא ימרח (רש"י בעירובין שם). (183) בנ"א:
"ומחזירים" והיינו להחזיר רטיה שנפלה על גבי קרקע, אבל
להניח רטיה על גבי מכה שלא היתה עליו מערב שבת,
אסור אף במקדש כמו שכתב הראב"ד (מגיד משנה). וכן
כתב רבינו בפירוש המשנה בעירובין שם. (184) כהן
העובד צריך להסיר הרטיה מעל מכתו, משום חציצה בין

1 [שלא] נהגו הבריאים¹⁴⁸ לשנות החליתית. ושותין
2 זיתום המצרי¹⁴⁹ בכל מקום.

143) משנה (מסכת שבת דף ק"ט עמוד ב). (144) הוא
"זרע גד" (שמות פרק ט"ז, פסוק ל"א). צמח שזרעו טוב
הריח, לרפואה ולתבליים. (145) צמח מר הטעם, ישמש
לרפואה ולעשות שכר תמרים. (146) (מסכת שבת דף ק"מ
עמוד א'). צמח חריף הריח שורים אותו, ושותים את מי
השריה לרפואה. (147) שדרך רפואתו לשנותו שלשה
ימים רצופים. (148) בנוסחאות ודפוסים ישנים כתוב:
"במקומות שנהגו הבריאים לשנות" אולם ב"מגיד משנה"
הגיה כנוסח שלנו, שהרי כל שהוא מאכל בריאים כבר הביא
רבנו למעלה, שיותר לשנות לרפואה. ולפי הנוסח "אפילו
שלא נהגו הבריאים", הכוונה שכאן מותר אף שאין דרך
הבריאים לשנות, מכיון שיש סכנה אם יפסיק (מע"ק).
(149) "לוקחים מלח וקמח שעורים וזרע כרכום מדברי,
ולשים אותו במים לרפואה" (פירוש המשניות פסחים פרק
ג' משנה א'). והוא גם משקה לבריאים.

3 כג. וכין¹⁵⁰ שְׂמָנִים שְׁדָרְף הבריאים לְסוּף בְּהֵן - מְתָר
4 לְסוּף בְּהֵן בְּשֶׁבֶת, וְאֶף-עַל-פִּי שְׁנִתְּבִין לְרַפְּאוֹה.
5 וְשְׂאִין הבריאים סְכִין בְּהֵן - אָסוּרִין. הַחוֹשֵׁשׁ
6 בְּמִתְנֵיוֹ - לֹא יְסוּף יֵין וְחִמְץ¹⁵¹, אָבֵל יֵין הוּא אֶת
7 הַשְּׂמָן¹⁵²; וְלֹא שְׂמָן וְרֵד¹⁵³, אֲלֵא בְּמִקוֹם שֶׁהִבְרִיאִים
8 סְכִין אוֹתוֹ. וּמְתָר¹⁵⁴ לְסוּף שְׂמָן וְמִלַּח בְּכָל מְקוֹם.
9 נִגְפָה¹⁵⁵ יָדוֹ אוֹ רִגְלוֹ - צוֹמְתָהּ¹⁵⁶ בֵּינָן, וְאֵינוֹ צוֹמְתָהּ
10 בְּחִמְץ¹⁵⁷. וְאֵם הָיָה עָנַג - אֶף בֵּינָן אָסוּר¹⁵⁸.

150) משנה (מסכת שבת דף קי"א עמוד א'). (151) שאין
סוכים בו אלא החולים. (152) שגם הבריאים סכים בו, ולא
יכירו שהוא לרפואה. (153) שדמיו יקרים, ואין אדם סך
בו אלא לרפואה. (154) (מסכת שבת דף ס"ו עמוד ב').
(155) (מסכת שבת דף ק"ט עמוד א') נכשלה ולקתה, כמו:
"פן תגוף באבן רגלך" (תהלים פרק צ"א, פסוק י"ב. רש"י).
(156) מכווצה על ידי היין לשכך הדם (רש"י). (157) אבל
אם היתה המכה מחמת ברזל, או על גב היד והרגל מותר
בכל אופן, כיון שיש בה סכנה, כמבואר בפרק ב' הלכה ה'.
(158) שגם היין שהוא חזק קצת קשה לבשרו וצומתו (רש"י
שם).

11 כד. הַחוֹשֵׁשׁ בְּשָׁנָיו - לֹא יִגְמַע¹⁵⁹ בְּהֵן אֶת הַחִמְץ
12 וְיִפְלֹט¹⁶⁰, אָבֵל מְגַמַע הוּא וּבּוֹלַע. הַחוֹשֵׁשׁ בְּגִרְוֹנוֹ¹⁶¹
13 - לֹא יַעֲרַעְנוּ¹⁶² בְּשָׂמָן; אָבֵל בּוֹלַע הוּא שְׂמָן הַרְבֵּה,
14 וְאֵם נִתְרַפָּא - נִתְרַפָּא. אֵין לּוֹעֲסִין אֶת הַמַּסְטִכִּים¹⁶³ וְאֵין
15 שְׂפִין¹⁶⁴ אֶת הַשְּׂנָנִים בְּסֵם בְּשֶׁבֶת, בְּזִמְן שְׁנִתְּבִין
16 לְרַפְּאוֹה; וְאֵם נִתְּבִין לְרִיחַ הַפֶּה - מְתָר.

159) ישתה בשאיפת רוח - יגרגר. (160) כי נראה
שגמיעתו לרפואה. (161) תוספתא (מסכת שבת פרק י"ג).
[המדובר בשאין בו חשש סכנה, ועיין יומא דף פ"ג עמוד
א']. (162) ישטפנו. (163) שרף הנוטף מעץ, מועיל
לרפואה ולריח הפה (ערוך). (164) משפשפים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שמגרדין בו את הגב במרחץ. שלא יעשה כמעשה חול (רש"י). (197) שאינו נראה כמעשה חול (לבוש). (198) (מסכת שבת דף ג'ג עמוד ב'). (199) משפשפים גלדי מכה (רש"י). (200) שאסור לטרוח בשבת משום עונג בהמה. (201) משום צער בעלי חיים כמבואר בהלכה י'. (202) צמח דומה לעדשים והוא מאכל לבהמה. (203) "ועל ידי האכילה המרובה אחזה חולי מעים" (רש"י) ורפואתה על ידי ריצה ותנועות. (204) חלתה במחלת דם. (205) שאינו בהול כל כך לשחוק סמנין בשביל בהמתו (ט"ז של"ב ס"ק ב').

23 לא. אינין²⁰⁶ מקיאין את האכל בשבת. במה דברים אמורים? בסם, שמא ישחק סמנין; אבל להכניס ידו לתוף פיו ולהקיא - מותר. ואסור לזדקק פרוסו של תינוק כדי להוציא הרעי שלו, שמא יבוא להשקותו סמנין המשלשלין. ומתיר²⁰⁷ לכפות פוס²⁰⁸ על הטבור בשבת כדי להעלותו. וכן מותר להנקה²⁰⁹, וללפף²¹⁰ את הקטן, ולהעלות אוננים²¹¹ - בין ביד, בין בקלי - ולהעלות אנקל²¹²; שכל אלו וכיוצא בהן אין עושין אותן בסמנין כדי לחוש לשחיקה, ויש לו צער מהן.

(206) מסכת שבת דף ק"ג עמוד א'. "אסובי ינוקי רב נחמן אמר אסור" וכן מפרשה רבינו (מ"מ). (207) (מסכת שבת דף ס"ו עמוד ב'). "שעירו ממנו חמין וכופהו על הטבור למי שחש במעיו לרפואה". (רש"י). (209) "מי שנפרקה חוליא של מפרקת צוארו ונפול בגרונו, תולים אותו בראשו שיהא צוארו נפשט" (רש"י). (210) לכרוכו בבגדים לישב פרקי אבריו שהם רכים ונשמטים בחבלי הלידה (רש"י). (211) (מסכת עבודה זרה דף כ"ח עמוד ב') וראה למעלה פרק ב' הלכה י'. (212) מבואר בפרק ב' הלכה י'.

33 לב. המרקד²¹³ - מאבות מלאכות. לפיכך²¹⁴ אין כוברים²¹⁵ את התבן בכברה. ולא יניח הכברה שיש בה תבן במקום גבוה בשביל שירד המץ²¹⁶, מפני שהוא פמרקד. אבל נוטל התבן בכברה ומולין²¹⁷ לאבוס²¹⁷, אף-על-פי שירד המץ בשעת הולכה²¹⁸; שהרי אינו מתבן לכה²¹⁹.

(213) מבואר למעלה בפרק ח' הלכה י"ג. (214) משנה (מסכת שבת דף קמ"ו). (215) מעבירים דרך כברה לנקות את התבן מפסולת ומוץ. (216) בנ"א: "המוץ המודק" (כ"י התימנים). (217) "מקום שאובסים - מאכילין את הבהמות (פירוש המשניות). (218) דרך נקבי הכברה. (219) ודבר שאינו מתכוון מותר כמבואר בפרק א'.

39 לג. מגבל²²⁰ - חיב משום לש. לפיכך²²¹ אין מגבלין קמח קליל²²² הרבה, שמא יבוא ללוש קמח שאינו קלי. ומתיר לגבל את הקלי מעט מעט²²³. אבל תבואה שלא הביאה שלישי, שקלו אותה ואחר כך טחנו אותה טחינה גסה, שהרי הוא כחל²²⁴, והיא

בשרו לבגדו, ומותר להחזירה, ולא אסרו משום שבות כי התירו סופם משום תחילתם - שלא ימנע מעבודה, אבל כהן שאינו עובד אסור, אף שהוא רק שבות (מעשה ורקח).

1 כח. סכין¹⁸⁵ וממשמשין¹⁸⁶ בכני מעים בשבת. והוא, שישוף וימשמש בבת אחת, כדי שלא יעשה כדרך שהוא עושה כחל. ואין מתעמלין¹⁸⁷ בשבת. אי זה הוא מתעמל? זה שדורסים על גופו בכח עד שייגע ויזיע, או שיהלך עד שייגע ויזיע; שאסור ליגע את עצמו כדי שייגע בשבת, מפני שהיא רפואה¹⁸⁸. וכן אסור לעמד בקרקע דימוסית¹⁸⁹ שבארץ ישראל, מפני שמעמלת ומרפאת.

(185) משנה (שבת דף קמ"ז עמוד א'). "מושחים בשמן (פירוש המשניות). (186) "ענינו משיחה וגרירה, שמושכים וגוררים הידים על בשר האדם בחזק" (פירוש המשניות). (187) "מתייגעים, והוא מגזרת עמל, שיעמול האדם (קהלת א') והוא העמל והיגיעה (פירוש המשניות). (188) (תוספתא מסכת שבת יז: אין רצין כדי להתעמל". ר"ח שבת דף קמ"ז עמוד ב'). (189) מרחץ-רפוי "שמימו מלוחים והטיט המלוח שבו מחמם ומרפא" (רש"י).

9 כט. אין רוחצין במים שמשלשלין, ולא בטיט שטובעין בו¹⁹⁰, ולא במי משרה הבאשים, ולא בים סדום¹⁹¹, ולא במים הרעים שבים הגדול; מפני שקל אלו צער הן, וכתוב: וקראת לשבת ענג¹⁹². לפיכך, אם לא נשתהה בהם, אלא עלה מיד - אף-על-פי שיש לו חטטין¹⁹³ בראשו, מותר.

(190) משנה (מסכת שבת דף קמ"ז עמוד ב') וברייאת (מסכת שבת קף ק"ט עמוד א'): "בקעה שיש בה מים ותחתיהם טיט כמו דבק, ואם ירד אדם שם חוששים שמא יטבע באותו טיט וידבק, ואינו יכול לעלות עד שמתקבצים בני אדם ומעלים אותו משם. ויש מי שאומר: הרוחץ באותה בקעה מצטנן ואותם המים משלשלים בני מעיו - ושני הפירושים האלה כתב רבנו כמנהגו הטוב" (מגיד משנה). (191) ים המלח. (192) ולדעת רש"י הטעם הוא משום שמוכח שעושה כן לרפואה ואסור. (193) מכת שחין על העור.

15 ל. אין¹⁹⁴ מתגרדין¹⁹⁵ במגרדת¹⁹⁶. ואם היו ידיו מלכלכות בצואה או בטיט - גורד כדרכו¹⁹⁷ ואינו חושש. סכין¹⁹⁸ ומפרכין¹⁹⁹ לאדם לענג, אבל לא לבהמה²⁰⁰. ואם היה לה צער - מתיר²⁰¹ להסיר צערה בסיכה ופרוף. בהמה שאכלה פרישנין²⁰² הרבה²⁰³ - מריצין אותה בחצר בשביל שתתפא. ואם אחזה דם²⁰⁴ - מעמידין אותה במים בשביל שתצטגן, ואין חוששין שמא ישחק לה סמנין²⁰⁵.

(194) (מסכת שבת דף קמ"ז עמוד ב'). (195) "בלשון חכמים: מתחככים" (פירוש המשניות). (196) כלי

לו. בַּמָּה²³⁷ דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמִי שְׁמֹזְנוּתוֹ עָלָיו, 26
 כְּגֹן בְּהִמְתּוֹ וְחִתּוֹ וְיוֹגֵי הַבַּיִת וְאִזְוִין וְתִרְנַגְוִלִּין; 27
 אֲבָל מִי שֶׁאִין מִזְנוּתוֹ עָלָיו, כְּגֹן חִזִּיר וְיוֹגֵי שׁוֹבֵךְ 28
 וְדִבְרֵי²³⁸ - לֹא יִתֵּן לְפָנֵיהֶם לֹא מִזֹּון וְלֹא מִיָּם. 29
 וּמִתְרֵי²³⁹ לְאָדָם לְהַעֲמִיד בְּהִמְתּוֹ עַל גְּבֵי עֲשָׂבִים 30
 [מִחֲבָרִים]²⁴⁰ וְהִיא אוֹכֵלֶת²⁴¹. אֲבָל לֹא יַעֲמִיד אוֹתָהּ 31
 עַל גְּבֵי דָבָר שֶׁהִקְצָה; אֲבָל עוֹמֵד בְּפָנֶיהָ, כְּדִי 32
 שְׁתַּחֲזִיר פָּנֶיהָ לְדָבָר הַמְּקַצֶּה וְתֹאכַל מִמֶּנּוּ. וְכֵן בְּיוֹם 33
 טוֹב. 34

(מסכת שבת דף קנ"ה עמוד ב'). (238) בנ"א: "ויוני שובך ויונה עליה ודבורים" (מער"ק). (239) (מסכת שבת דף קכ"ב עמוד א'). (240) בנ"א: חדרה המלה "מחוברים" (ויניציאה). (241) "כתוב (שמות פרק כ"ג): "למען ינוח", יכול לא ינחנו תולש ואוכל? - תלמוד לומר: למען ינוח, ואין זה נוח אלא צער (מכילתא משפטים).

פֶּרֶק שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים

1) נתבאר בו שבותי המלאכות של אחריהן. ולפי שאין שבותין בכלל כל המלאכות, כמו שהזכרתי, נשלם הביאור בזה הפרק עד המלאכה השבעה ועשרים. והמלאכות שיש להן שבותין הנזכרות בזה הן שמונה.

א. רְדִית² הַפֶּתַח³, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינָה מְלֹאכָה⁴, אֶסְרוּ 35
 אוֹתָהּ חֲכָמִים, שְׁמָא יְבוֹא לְאִפּוֹת. הַמְדַבֵּיק פֶּת בְּתַנּוּר 36
 מִבְּעוֹד יוֹם⁵, וְקָדַשׁ עָלָיו הַיּוֹם⁶ - מִצִּיל מִמְּנָה מִזֹּון 37
 שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת⁷, וְאוֹמֵר לְאַחֵרִים: בּוֹאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם⁸. 38
 וְאֶף-עַל-פִּי שְׁהַרְדִּיָּה אֵינָה מְלֹאכָה, כִּשְׁהוּא מִצִּיל - 39
 לֹא יִרְדֶּה בְּמַרְדֶּה⁹, אֲלֵא בְּסַכִּין, כְּדִי לְשַׁנּוֹת. 40

2) בפרק זה ממשיך רבינו לפרש, איזה דברים אסרו חכמים בשבת אף שאינם מלאכה, משום שבות, מהם דברים האסורים משום שדומים למלאכות, ומהם דברים שאסרום - גזירה שמא יבוא מהם לאיסור סקילה, כמבואר בתחילת פכ"א. (3) בזמנם היו מדביקים את הפת בדפני התנור, כמו שכתב רבינו בסמוך "המדביק את הפת", אבל בתנורים שלנו שאין הפת דבוקה בשולי התנור, אין איסור ברדייה (או"ח סי' רנד). (4) שבת קלא, ב: "תנא דבי שמואל: כל מלאכת עבודה לא תעשו (במדבר כט, א) יצתה רדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה". (5) ערב שבת. (6) והרי שבת. (7) "שחייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת", כמבואר בפרק ל' ה"ט. (8) שכל אחד יקח מהתנור מזון שלש סעודות. (9) "כלי שרודים ומפרידים בו את הפת הדבוקה בכותל התנור" (רש"י).

ב. מִפְּנֵי¹⁰ מָה אֶסְרוּ חֲכָמִים לְפָנֵים בְּמַרְחִץ¹¹ בְּשֶׁבֶת? 41
 מִפְּנֵי הַבִּלְגִּין¹², שֶׁהֵיוּ מְחַמֵּין חֲמִין בְּשֶׁבֶת וְאוֹמְרִין: 42
 מִעֲרֵב שֶׁבֶת הוֹחֲמוּ¹³. לְפִיכֵךְ גָּזְרוּ שְׁלֹא יִכְנַס אָדָם 43
 לְמַרְחִץ בְּשֶׁבֶת אֲפֵלוּ לְהִזְעֵ. וְגִזְרוּ שְׁלֹא יִשְׁתַּטֵּף כָּל 44
 גּוֹפּוֹ בְּחַמִּין, וְאֲפֵלוּ בְּחַמִּין שֶׁהוֹחֲמוּ מִעֲרֵב שֶׁבֶת; 45
 אֲבָל פָּנָיו יִדְּיו וְרַגְלָיו - מִתֵּר. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? 46
 בְּחַמֵּי הָאוּר, גְּזֵרָה מִשּׁוּם מְרַחֵץ; אֲבָל בְּחַמֵּי טְבָרִיא 47

1 הַגְּקֵרָא שְׁתִּית - מִתֵּר לְגַבֵּל מִמְּנָה בְּחִמְץ וְכִיּוּצָא בּוֹ 2
 הַרְבֵּה בְּכַת אַחַת. וְהוּא, שִׁיחֵיהָ רֶךְ; אֲבָל קֶשֶׁה - 3
 אֶסְרוּ²²⁵, מִפְּנֵי שֶׁנֶּרְאָה כֶּלֶשׁ, וְצָרִיךְ לְשַׁנּוֹת. כִּיצַד? 4
 נוֹתֵן אֶת הַשְּׁתִּית וְאַחַר כֵּךְ נוֹתֵן אֶת הַחִמְץ.

(220) השם מים בקמח או עפר ועושה מהם כעין בצק, כמבואר בפרק ח' הלכה ט"ז. (221) (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד ב'). (222) קמח של תבואה שנתייבשה לקליות בתנור ואין בו גיבול מן התורה לדעת רבינו, שהרי הוא שרוף ומעורב באפר. ורק מדרבנן אסרו שמא יבא ללוש קמח שאינו קלי. (223) במעט לא גזרו. (224) זוהי דעת רבינו הסובר בפרק ח' הלכה ט"ז שבאפר וחול גס ובמורסן אין איסור גיבול. אבל הראב"ד השיג שם ודעתו שבאפר חייב משום לש משעת נתינת האפר במים. (225) הרבה, אבל מעט מותר כמו בקמח קלי.

5 לֵד. הַמְרֹסֶן²²⁶, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינוּ רְאוּי לְגַבּוֹל²²⁷, 6
 אֵין גּוֹבְלִין אוֹתוֹ, שְׁמָא יְבוֹא לְגַבֵּל הָעֶפֶר וְכִיּוּצָא 7
 בּוֹ. וְנוֹתְנִין מִיָּם עַל גְּבֵי מְרֹסֶן, וּמוֹלִיף בּוֹ הַתְּרִד²²⁸ 8
 שְׁתִּי²²⁹ וְעֵרֵב²³⁰; אֲבָל אֵינוּ מְמַרְסִין²³¹ בִּידוֹ, שְׁלֹא 9
 יִרְאֶה כֶּלֶשׁ. אִם לֹא נִתְעַרֵב - מִנְעֵרוּ מִקְּלֵי עַד 10
 שִׁיתְעַרֵב, וְנוֹתֵן לְפָנֵי הַתְּרַנְגְּוִלִּין אוֹ לְפָנֵי הַשְּׁוֹרִים. 11
 וּמִתֵּר לְעֵרֵב הַמְרֹסֶן עַל דֶּרֶךְ זוֹ בְּכָלִי אֶחָד, וּמִחֲלַק 12
 אוֹתוֹ בְּכָלִים הַרְבֵּה, וְנוֹתֵן לְפָנֵי כָּל בְּהֵמָה וּבְהֵמָה. 13
 וּמִעֲרֵב בְּכָלִי אֶחָד אֲפֵלוּ פּוֹרֵר²³² וְאֲפֵלוּ כּוֹרֵים.

(226) משנה (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד ב'), סובין גסים. (227) ללישה. (228) הכף. (229) אורך. (230) רוחב. (231) מערב ומגיס בידו, כדי לשנות ממעשה חול. (232) מדה לדברים יבשים ולחים.

14 לַה. אֵין²³³ מְאָכִילִין בְּהֵמָה חִיָּה וְעוֹף בְּשֶׁבֶת כְּדֶרֶךְ 15
 שֶׁהוּא מְאָכִיל בְּחַל, שְׁמָא יְבוֹא לִידֵי פְתִישֶׁת קְטִינִיּוֹת, 16
 אוֹ לִידֵי לִישֶׁת קֶמַח, וְכִיּוּצָא בּוֹ. כִּיצַד? לֹא וְאָכִיל 17
 הַגְּמֵל בְּשֶׁבֶת מְאָכֵל שְׁלֹשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה יָמִים²³⁴. וְלֹא 18
 יִרְבִּיץ עֲגָל וְכִיּוּצָא בּוֹ, וּיִפְתַּח פִּיו, וְיִתֵּן לְתוֹכוֹ 19
 כְּרִשְׁיָנִין וְיָמִים בְּכַת אַחַת²³⁵. וְכֵן לֹא יִתֵּן לְתוֹף פִּי יוֹגִים 20
 וְתִרְנַגְוִלִים לְמָקוֹם שְׂאִינָן יְכוֹלִין לְהַחֲזִיר²³⁶. אֲבָל 21
 מְאָכִיל הוּא אֶת הַבְּהֵמָה מִעֵמֵד, וּמִשְׁקָה אוֹתָהּ מִעֵמֵד, 22
 אוֹ נוֹתֵן לְתוֹף פִּיהָ מִיָּם בְּפָנֵי עֲצָמָן וְכִרְשִׁינִין בְּפָנֵי 23
 עֲצָמָן בְּמָקוֹם שִׁיכוֹלָה לְהַחֲזִיר. וְכֵן מְאָכִיל הָעוֹף 24
 בִּידוֹ בְּמָקוֹם שִׁיכוֹל לְהַחֲזִיר, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שִׁיתֵּן 25
 לְפָנֶיהֶן וְהֵן אוֹכְלִין.

(233) משנה (מסכת שבת דף קנ"ה עמוד ב'). (234) בלשון המשנה "אין אובסין את הגמל" וביאר רבינו: "שלא יאכילנה מזון ימים רבים, לעשות לה אבוס (מקום הספוא) בתוך מעיה" (פירוש המשניות). (235) בלשון המשנה: "מאמירין" - "זריקת המאכל למעי הבהמה עם המים" (פירוש המשניות). (236) את האוכל "שתוחבו לה לפנים מבית הבליעה" (רש"י).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ויש אומרים שאכן מדובר במעמיד במקום שאינו יכול לבוא
2 אלא לידי הפגת הצניעה (רשב"א ור"ן). (22) וזה נקרא
3 בתלמוד ובפוסקים: "יד סולדת בו". (23) "כשהוא חש
4 במעיו, מחממים לו כלי או בגד ומניחו שם ומועיל" (רש"י).
5 (24) שבת מ, ב.
- 6 ה. אַמְבִּטִי²⁵ שֶׁל מְרַחֵץ שֶׁהִיא מְלֵאָה מֵמִים חֲמִים²⁶ -
7 אֵין נוֹתֵנִין לָהּ מִמֵּם צוּגָן²⁷, שֶׁהֵרִי מִחֲמָמָן הֶרְבֵּה. וְכֵן
8 לֹא יִתֵּן לְתוֹכָהּ פֶּה שֶׁל שֶׁמֶן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִבְשָׁלוּ.
9 אֲבָל נוֹתֵן הוּא מִמֵּם חֲמִין לְתוֹךְ אַמְבִּטִי שֶׁל צוּגָן²⁸.
10 (25) שבת מב, א. כלי לרחיצת גוף האדם. (26) שעירו
11 לתוכה חמים מבלי שנתחמם על האש, הנקרא "כלי
12 ראשון". ואמבטי זו נקראת "כלי שני", ואף-על-פי-כן אין
13 נותנין לה מים צוננין, שכיון שהמים הם לרחיצה, סתמם
14 מחוממים הרבה ומתחממים הצוננים הנתונים בהם, וזהו
15 שדקדק רבינו וכתב "שהרי מחממן הרבה" (הגר"א סי' שיה
16 ס"ק לז). (27) מועטים שיתחממו שם. אבל אם נותן הרבה
17 מים עד שהמים החמים נעשים פושרים - מותר (או"ח סי'
18 שיח). (28) שהמים התחוננים מצננים את העליונים,
19 "תתאה גבר" (שם).
- 20 ו. מִחֵם²⁹ שֶׁפָּנָה מִמֶּנּוּ מִמֵּם חֲמִין - מְתָר לִתֵּן לְתוֹכוֹ
21 מִמֵּם צוּגָן³⁰ כְּדֵי לְהַפְשִׁיחַן³¹. וּמְתָר לְצוֹק מִמֵּם חֲמִין
22 לְתוֹךְ מִים צוּגָן, או צוּגָן לְתוֹךְ הַחֲמִין. וְהוּא, שְׁלֹא
23 יִהְיֶה בְּכָלִי רֵאשׁוֹן³²; מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִחֲמָמָן הֶרְבֵּה. וְכֵן³³
24 קִדְרָה רוֹתַחַת, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּרִידָה מֵעַל הָאֵשׁ, לֹא
25 יִתֵּן³⁴ לְתוֹכָהּ תְּבַלְיִין³⁵. אֲבָל נוֹתֵן לְתוֹכָהּ מְלַח;
26 שֶׁהַמְּלַח אֵינוֹ מִתְבַּשֵּׁל אֲלָא עַל גְּבִי אֵשׁ גְּדוּלָּה³⁶. וְאֵם
27 יֵצֵק הַתְּבַשִּׁיל מִקִּדְרָה לְקַעְרָה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא רוֹתַחַת
28 בְּקַעְרָה, מְתָר לוֹ לִתֵּן לְתוֹךְ הַקַּעְרָה תְּבַלְיִין; שֶׁכִּלִּי שְׁנֵי
29 אֵינוֹ מְבַשֵּׁל.
30 (29) משנה, שבת מא, א. כלי לחמם בו המים.
31 (30) מרובים, אבל מועטים שיתחממו עד שתהא היד סולדת
32 בהם - אסור, כמבואר בהלכה ד'. (31) אף שעל-ידי-זה בא
33 הכלי לידי צירוף, "שכן לוטשי הברזל עושים: מחמים את
34 הברזל עד שיעשה גחלת, ומככים אותו במים כדי לחסמו,
35 וזהו לצרף שהעושה אותו חייב והוא תולדת מכבה" (רבינו
36 בפ"ב ה"ב), מכל-מקום מותר כיון שאינו מתכוון לזה,
37 ודבר שאינו מתכוון מותר (כמבואר בפ"א ה"ה). ואף
38 ש"בפסיק רישיה" (=שהמלאכה היא תוצאה מוכרחת
39 מעבודתו) חייב, כאן אין זה "פסיק רישיה" שלפעמים אינו
40 מצרף. (32) שרתח על האש. (33) משנה, שבת מב, א.
41 (34) בשבת. (35) שהם קלים להתבשל. (36) שבת מב, ב:
42 "אמר רב נחמן, מילחא צריכא בישולא כבישולא דתורא"
43 (מלח צריך בישול כבשר השור).
- 44 ז. אֵין³⁷ שוֹרִין אֶת הַחֲלִיתִין³⁸ - בֵּין בְּפוֹשְׁרִין, בֵּין
45 בְּצוּגָן³⁹; אֲבָל שוֹרֵה אוֹתוֹ בְּתוֹךְ הַחֲמִין⁴⁰. וְאֵם⁴¹
46 שְׁתֵּהוּ בַּיּוֹם חֲמִישִׁי וְשֵׁשִׁי - הֵרִי זֶה שוֹרֵה בְּשֶׁבֶת
47 בְּצוּגָן, וּמְנִיחוֹ בְּחִמְהָ⁴² עַד שְׁיָחֵם, וְשׁוֹתָהּ; כְּדֵי שְׁלֹא
48 יִחַלָּה אֵם פֶּסֶק מִלְשֶׁתוֹת.
- 9 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - מְתָר לְהַשְׁתַּטֵּף בָּהֶן פֶּלַ גּוֹפוֹ. וְאַסוּר
10 לְרַחֵץ בְּמִים חֲמִין שְׁבַמְעֵרוֹת¹⁴; מִפְּנֵי שֶׁהַמְעֵרָה יֵשׁ
11 בָּהּ הֶבֶל, וְיִבּוֹא לְיַדִּי זַעֵה, וְנִמְצָאתָ כְּמִרְחֵץ.
12 (10) שבת מ, א. (11) שהוחמו מימיו מערב שבת.
13 (12) בעלי בית המרחץ. (13) "בתחילה היו רוחצין (בשבת)
14 בחמין שהוחמו מערב שבת, התחילו הבלנים להחם בשבת,
15 ואומרים: מערב שבת הוחמו, אסרו את החמין (לגמרי)
16 והתירו את הזיעה; ועדיין היו רוחצין בחמין (שהוחמו
17 מערב שבת) ואומרים: מזיעין אנחנו, אסרו להן את הזיעה,
18 והתירו חמי טבריא (שחומם טבעי); ועדיין היו רוחצים
19 בחמי האור, ואומרים: בחמי טבריה רחצנו, אסרו להן חמי
20 טבריה והתירו להן את הצונן; ראו שאין הדבר עומד (שאין
21 הציבור יכול לקבל, מכיון שאסרו להם את הכל), התירו
22 להם חמי טבריה, (ואיסור) זיעה במקומה עומדת" (שם).
23 (14) שבת קמז, א: "מי מקוה שהוחמו ואין חומם יוצא"
24 (רש"י).
- 25 ג. מִתְחַמֵּם¹⁵ אֲדָם כְּנִגְדַּת הַמְּדוּרָה, וְיִוֹצֵא וּמְשַׁתְּטֵף
26 פֶּלַ גּוֹפוֹ בְּצוּגָן. אֲבָל אֵינוֹ מִשְׁתַּטֵּף פֶּלַ גּוֹפוֹ בְּצוּגָן
27 וּמִתְחַמֵּם כְּנִגְדַּת הַמְּדוּרָה; מִפְּנֵי שֶׁמְפַשֵּׁיר מִים
28 שְׁעָלָיו, וְנִמְצָא כְּרוֹחֵץ פֶּלַ גּוֹפוֹ בְּחֲמִין¹⁶. הַמְּבִיא¹⁷
29 סִילוֹן שֶׁל צוּגָן בְּתוֹךְ מִים חֲמִין, אֶפְלוּ בְּתוֹךְ חֲמִי
30 טְבֵרְיָא - הֵרִי אֵלוֹ בְּחֲמִין שֶׁהוּחֲמוּ בְּשֶׁבֶת, וְאַסוּרִין
31 בְּרַחֲצֵיהּ וּבְשֶׁתִּיהָ.
32 (15) שבת מ, ב. (16) ובהפשרה אין איסור, שאין בה משום
33 בישול (להלן הלכה ד) וכן כתבו ה'תוספות' שם.
34 (17) משנה, שבת לח, ב: "מעשה שעשו אנשי טבריה,
35 והביאו סילון (צינור עגול עשוי מחרס) של צונן לתוך אמה
36 (תעלה צרה) של חמין (כדי שיתחממו המים הצוננים),
37 אמרו להם חכמים: אם בשבת - כחמין שהוחמו בשבת,
38 ואסורים ברחיצה ובשתיה".
- 39 ד. מְבִיא¹⁸ אֲדָם קִיתוּן¹⁹ שֶׁל מִים וּמְנִיחוֹ כְּנִגְדַּת
40 הַמְּדוּרָה; לֹא בְּשֶׁבִיל שְׁיַחֲמוּ²⁰, אֲלָא כְּדֵי שֶׁתְּפוגֵג²¹
41 צִנְתָּן. וְכֵן מְנִיחַ פֶּה שֶׁל שֶׁמֶן כְּנִגְדַּת הַמְּדוּרָה כְּדֵי
42 שְׁיַפְשֵׁר, לֹא שְׁיָחֵם. וְסָף אֲדָם יָדוּ בְּמִים אוֹ בְּשֶׁמֶן
43 וּמִתְחַמֵּם כְּנִגְדַּת הַמְּדוּרָה; וְהוּא, שְׁלֹא יַחֲמוּ הַמִּים
44 שְׁעַל יָדוֹ עַד שֶׁתֵּהָא כְּרִסוֹ שֶׁל תִּינוּק נְכוּוֹת בְּהֵן²².
45 וּמִתְחַמֵּם כְּנִגְדַּת וּמְנִיחוֹ עַל גְּבִי מַעֲיִם²³ בְּשֶׁבֶת²⁴.
46 (18) שבת מ, ב. (19) כלי לשתיה או לרחיצה.
47 (20) "שיניחם שם עד שיחמו" (רש"י). וזהו גם דעת רבינו,
48 שאף-על-פי שאם יהיה מונח כנגד המדורה זמן רב יתבשל
49 לגמרי - מותר, כיון שהוא נזהר שלא יהיה מונח אלא
50 כשיעור הפשרה. ודעת הרשב"א שלא התירו את ההפשרה,
51 אלא במקום שאי-אפשר לעולם לבוא לידי בישול.
52 (21) שתתחלף צינתם, כמו: "וריחו לא נמר" (ירמיה מז, יא)
53 מתרגמים: "וריחיה לא פג" (רש"י), ואע"פ שהמקום סמוך
54 לאש, ואם יעמוד זמן רב יבוא לידי בישול - לא אסרו
55 חכמים להעמיד שם לזמן מועט כדי שתפוג צינתו. וכן נראה
56 בדברי רבינו בסמוך, שכתב "עד שתהא כריסו של תינוק".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' מרחשון - ספר זמנים - הלכות שבת קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא כמבשל, כמו שכתב בסמוך. (58) שאין דרך לכבוש הביצים ('מגן אברהם' סי' שכא ס"ק ה). (59) כן אמרו בכמה מקומות בש"ס "שכבוש הרי הוא כמבשל" (חולין צז: ושם נסמן). ואף שבשבת אין חיוב בכישול אלא על ידי האור - אסרו רבנן גם כבוש שהוא כמבשל ('משנה ברורה' סי' שכא).

יא. מתר⁶⁰ לערב יין ודבש ופלפלין בשבת לאכלן⁶¹; וְאָבֵל יַיִן וּמַיִם⁶² וְשֶׁמֶן אֶפְרָסִמוֹן - אָסוּר; וְשֶׁאִין זֶה רָאוּי לְאָכִילַת בְּרִיאִים. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה⁶³.

(60) שבת קמ, א. (61) מפני שהוא מאכל בריאים. (62) בגמרא שם: "יין ישן ומים צלולין". ורבינו סובר שזה לאו דוקא, ועיין 'מעשה רוקח'. (63) וכל דבר שהוא משום רפואה, אסרו חכמים לעשותו, גזירה משום שחיקת סממנים, כמבואר בפכ"א ה"כ.

יב. חרדל⁶⁴ שלשו מערב שבת - למחר ממחו⁶⁵ בין ביד בין בקלי, ונותן לתוכו דבש. ולא יטרף⁶⁶, אלא מערב⁶⁷. שחלים⁶⁸ שטרפן מערב שבת - למחר נותן לתוכו שמן וחמין ותבלין. ולא יטרף, אלא מערב. שום שרסקו מערב שבת - למחר נותנו לתוך הגריסין. ולא ישחק, אלא מערב.

(64) שבת קמ, א. צמח שגרעניו חריפים ומרים, ובהשחקם יערבובם במים וישתמשו בהם ללפת את האוכל. (65) ממיס אותן במים או ביין. (66) יערב בכח. (67) בנחת. ובנוסח אחר: "אלא מערב" (כת"י התימנים), כלומר מערב שבת. (68) ירק שטעמו חריף, ושוחקים אותו במים.

יג. הנוטל⁶⁹ שעור מגוף האדם - תיב משום גוֹזֵז. לפיכך⁷⁰ אסור לרחץ את הידים בדבר שמשיר את השער ודאי⁷¹, כגון אהלה⁷² וכיוצא בו. ומתרחף⁷³ את הידים בעפר לבונה⁷⁴ ועפר פלפלין ועפר נסמין⁷⁵ וכיוצא בהן, ואינו חושש שמא ישיר שער שעל ידו; שהרי אינו מתפונן⁷⁶. ערב דבר שמשיר את השער ודאי עם דבר שאינו משיר ודאי: אם⁷⁷ היה הרב מדבר המשיר - אסור לחף בו; ואם לאו - מתר.

(69) כמבואר בפ"ט ה"ח. (70) שבת נ, ב. (71) ואף שאין כוונתו להשיר את השער אלא להעביר את הזוהמא, ודבר שאינו מתכוון מותר, כיון שוודאי מעביר את השער, יש לו דין של "פסיק רישיה" כמבואר בפ"א ה"ו. (72) צמח טוב הריח, ויוצא ממנו שרף חריף שמשתמשים בו לכביסה. (73) לשפשוף ולנקות. (74) בגמרא שם: עפר לבינתא, ופירש"י כתישת לבונה. ודעת רבינו כרב האי שפירש שם "עפר של לבונה ונקראת כנדאר לבאן בלשון ישמעאל" (מגיד משנה). (75) בגמרא שם "כוספא דיסמין". ופירש 'הערך' (ערך כספן) "פסולת שומשמין שכובשים אותה בוורד של יסמין, ומייבשים ושוחקים אותם, ורוחצים בהם ידים מזוהמות". ולדעת רבינו שכתב "עפר יסמין", נראה שהוא כתישת היסמין עצמו. (76) ודבר שאינו מתכוין

(37) משנה, שבת קמ, א. (38) צמח חריף הריח "ושוירין אותו בפוריין ושותים את המים לרפואה" (רש"י). (39) משום שהוא "מעשה חול" (גמרא, שם). (40) "ומטבל בו מאכלו" (רש"י). (41) מבואר בפכ"א הכ"ב. (42) ראה להלן הלכה ט.

ח. דבר⁴³ שנתבשל קדם השבת, או נשרה בחמין מלפני השבת - אף-על-פי שהוא עכשו צונן, מתר לשרותו בחמין בשבת⁴⁴. ודבר שהוא צונן מעקרו, ולא פא בחמין מעולם - מדיחין אותו בחמין⁴⁵ בשבת, אם לא היתה הדחתו גמר מלאכתו⁴⁶, אבל אין שורין אותו בחמין.

(43) משנה, שבת קמה, ב. (44) שאין בישול אחר בישול, ולפיכך מותר לשרותו אף בכלי ראשון (לאחר שהורידו אותו מן האש). (45) מערה עליו חמין מכלי שני, אבל לשרותו - אף בכלי שני אסור שנראה כמבשל. ויש מפרשים "בחמין" - בכלי ראשון ("רת' בתוספות' שבת לט). שעירוי מכלי ראשון אינו מבשל, ובכלי שני מותר אפילו לשרות (רשב"א 'בתוספות' שם). (46) כמבואר בפ"ט ה"ב.

ט. מתר⁴⁷ להחם בחמה⁴⁸, אף-על-פי שאסור⁴⁹ להחם בתולדות חמה⁵⁰; שאינו פא לטעות מחמה לאור⁵¹. לפיכך מתר לתן מים צונן בשמש כדי שייחמו. וכן נותנין מים יפים⁵² לתוך מים רעים בשביל שייצננו. ונותנין תבשיל לתוך הבור בשביל שיהא שמור⁵³.

(47) משנה, שבת קמו, ב. (48) בשמש. (49) שבת לט, א. מבואר למעלה בפ"ט ה"ג: "שגזרו עליהם מפני תולדות האור". (50) "אין מפיקעים (שוכרים) ביצה על סודר שהוחם בחמה, כדי שתצלה מתום הסודר" (רש"י). (51) אין גוזרים שאם נתיר לחמם בשבת יבוא לחמם באש. (52) שמים כלי מלא מים ראויים לשתיה לתוך מים שאינם ראויים לשתיה, כדי לצננם. ובגמרא (שבת קמו:): שאלו: פשיטא שמתר. ותירצו, שאגב הלכה אחרת נשנתה. אבל בדברי רבינו צ"ע (ועיין ב'דרישה' ל'טור' אורח-חיים סוף סי' שיח). (53) שלא יבאש חמת החום ואין חוששים שמה ישווה גומות (שבת קמו:).

י. מערב⁵⁴ אדם מים ומלח ושמן, וטובל בו פתו או נותנו לתוך התבשיל⁵⁵. והוא, שיעשה מעט; אבל הרבה - אסור, מפני שנואף פעושה מלאכה ממלאכת התבשיל. וכן⁵⁶ לא יעשה מי מלח עזין, והן שני שלישי מלח ושליש מים, מפני שנואף פעושה מוריס⁵⁷. ומתר למלח ביצה⁵⁸; אבל צנן וכיוצא בו - אסור, מפני שנואף פכובש פכשים בשבת; והפכובש אסור, מפני שהוא פמבשל⁵⁹. ומתר לטבל צנן וכיוצא בו במלח, ואוכל.

(54) משנה, שבת קח, ב. (55) כמו שכתב בסמוך, שהכובש הרי הוא כמבשל, ולכן אסרו כאן שנראה שרוצה לכבוש. (56) שבת קח, ב. (57) דגים כבושים במלח. וכובש הרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20. מותר, כיון שאינו ודאי שמשיר את השיער. (77) "אם היה הרוב מדבר שאינו משיר מותר לחוף בו, ואם לאו אסור" (ויניציאה, שוניצינו). וה'מגיד משנה' הכריע כנוסחתנו, ממה שאמרו בגמרא שם: "כל היכא דליכא רובא אהלא, שפיר דמי" (כל כמה שאין רוב מאהלא שוודאי משיר - מותר).
- 1 יד. אָסוּר⁷⁸ לְרֵאוֹת בְּמֵרְאָה שֶׁל מִתְּכַתֵּת⁷⁹ בְּשֵׁבֶת, גְּזֵרָה
2 שְׁמָא יִשְׁרִי בְּהָ נִימִין הַמְזוּלְדָּלִין מִן הַשְּׁעָר, וְאִפְלו
3 קְבוּעַ בְּפִתְלֹת⁸⁰. אֲבָל מֵרְאָה שְׁאִינָה שֶׁל מִתְּכַתֵּת⁸¹ -
4 מִתָּר לְרֵאוֹת בְּהָ, אִפְלו אֵינָה קְבוּעָה.
- 78) שבת קמט, ב. (79) ששפתה חדה כאיזמל, וחוששים שמא יגלח במראה את הנימין המדולדלים (=שערות שאינן שוות עם שאר ראשו). (80) שלא יוכל להשיר בה שער, שלא חילקו חכמים בגזירותיהם. (81) כגון של זכוכית כשלנו, או אפילו של מתכת, כשאינה חדה בשפתה, ואין חוששים שמא יקח מספרים להשיר שער, שעד שילך ויבוא ייזכר ששבת היום (גמרא, שם).
- 5 טו. הַמְכַבֵּס⁸² - חַיֵּב מִשׁוּם מְלַבֵּן. וְהַסּוֹחֵט כְּסוּת -
6 חַיֵּב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֵּס. לְפִיכָּה⁸³ אָסוּר לְדַחַק
7 מְטֻלֵית או מוֹף וּכְיוּצָא בְּהֵן בְּפִי הָאֲשִׁישָׁה⁸⁴ וּכְיוּצָא
8 בְּהָ פְדִי לְסַתְמָה, שְׁמָא יְבוֹא לִידֵי סְחִיטָה⁸⁵. וְאֵינָה⁸⁶
9 מְקַנְחִין בְּסַפּוּג⁸⁷, אֲלֵא אִם-כֵּן יֵשׁ לוֹ בֵּית אַחִיזָה,
10 שְׁלֵא יִסְחַט⁸⁸. וְאֵינָה⁸⁹ מְכַסֵּין חֲבִית שֶׁל מִים⁹⁰ וּכְיוּצָא
11 בְּהָ בְּבָגֵד שְׁאִינוֹ מוּכָן לָהּ, גְּזֵרָה שְׁמָא יִסְחַט.
- (82) כמבואר בפ"ט הי"א. (83) שבת קמא, א. (84) פך שפיו צר. (85) שלפעמים זהו במצב של "פסיק רישיה", כלומר שוודאי ייסחט. (86) משנה, שבת קמג, א. (87) "צמר נעשה בחוף הים ושואב המים ומסתגפים בו" (פירוש המשניות). (88) "שאם אין בו בית אחיזה, כשאוחזו נסחט בין אצבעותיו" (רש"י); והקשה על זה הראב"ד - הרי גם אם יש בו בית אחיזה אי-אפשר לקנח בלי סחיטה, ולכן פירש אחרת שכיון שיש לו בית אחיזה, הרי הוא כצלוחית מלאה מים שמריק ממנה מים. (89) שבת מח, א. (90) בגמרא שם, לא נזכר "מים", ובימדי משנה' גורס גם בגמרא "מים", ויש אומרים שלא גזרו אלא במים שמלבנים את הבגד, אבל בשאר משקין שאינם מלבנים לא גזרו, ומשום שמא יסחוט את הבגד לשחת את המשקין האלו (שחייב בזה משום דש), גם כן לא חששו (מגן אברהם' סי' שית סקי"א). ובנוסח אחר בדברי רבינו: "חבית של יין" (שוניצינו, ויניציאה).
- 12 טז. נִשְׁבְּרָה⁹¹ לוֹ חֲבִית בְּשֵׁבֶת - מְצִיל מִמָּנָה מָה
13 שֶׁהוּא צָרִיךְ לְשִׁבְתָּה⁹² לוֹ וְלֵאדָרְחִיו, וּבִלְבָד שְׁלֵא
14 יִסְפָּג⁹³ בֵּינָן או יִטְפַח⁹⁴ בְּשִׁמּוֹן; שְׁאִם יַעֲשֶׂה פְדָרֶךְ
15 שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּחָל, שְׁמָא יְבוֹא לִידֵי סְחִיטָה. וּכְיוּצָא
16 מְצִיל מִמָּנָה? מְבִיא פְלִי וּמְנִיחַ תַּחְתֵּיהֶם⁹⁵. וְלֵא קְבִיא
17 פְלִי אַחֵר וְיִקְלֹט⁹⁶, פְלִי אַחֵר וְיִצְרָף⁹⁷; גְּזֵרָה שְׁמָא
18 קְבִיא פְלִי דְרָךְ רְשׁוֹת הַרְבִּים⁹⁸. נִדְּמָנוּ לוֹ אֲוֹרְחִים -
19 מְבִיא פְלִי אַחֵר וְקוֹלֵט⁹⁹, פְלִי אַחֵר וּמְצַרְפוֹ לְרֵאוֹשׁוֹן.
- 91) משנה, שבת קמג, ב. (92) אם צריך שלש סעודות מציל שלש סעודות, בשחרית שאינו צריך אלא שתיים - שתיים, ובמנחה - אחת (להלן פ"כג ה"כא). (93) "לשים הספוג במקום היין ולחזור ולהטיפו בכלי" (רש"י). (94) מכניס ידו והשמן נדבק בה, ומקנחה בשפת הכלי. (95) שבת קיז, ב. אם נשברה החבית מראש גגו. (96) קילוח הנופל מן האויר. (97) יניח כלי סמוך לגג שיוזב מן הגג לכלי, והוא אוזח הכלי בידו (רש"י). (98) מתוך שהוא מחפש כלים הרבה, להציל את המשקה, ישכח שהיום שבת ויביא כלי דרך רשות הרבים. (99) כמה שצריך בשביל האורחים. (100) להזמין אורחים שאין להם צורך בכל המשקה שבחבית, וכוונתו שישאירו בשבילו. (101) כיוון שמצד הדין - מותר להציל כלים מן ההפסד, אלא שחכמים גזרו מתוך שהוא בהול על ממונו, אבל אם מביא בשביל אורחים, גם אם הוא מערים - יזכור ולא יבוא לחלל שבת.
- 102) שבת קמא, א. (103) משפשפו מבפנים עד שהטיט נופל. (104) במים. (105) אפילו מבחוץ. (106) או בסכין, ולדעת ה'תוספות' מותר לגרד רק אם הוא עדיין לח, אבל לא ביבש שהוא כטוחן. (107) משפשף אחר כביסה בכדי לצחצחו. (108) מטפחת הצואר העשויה מצמר גפן, אבל בחלוק (הכתונת) העשוי פשתן מותר, שאין כוונתו ללבנו אלא לרככו, ודעת הראב"ד שגם בסודר מותר.
- 109) זבחים צד, ב. (110) לתת עליו מים עד שיכלה הלכלוך, לפי שבעור אין זה כיבוס כדלהלן. (111) שבת קמא, ב. (112) בסכין או בציפורן. (113) וכל-שכן שאסור לגרד ישנים שנשחקים יותר, והרי הוא עושה מלאכת ממחך (מעשה רוקח', ועיין 'מאירי' ומגיד משנה). ובנוסח אחר: "ואין מגרדין לא מנעלים ולא סנדלים, אבל סכין ומקנחין אותם" (כת"י התימנים). אבל צריך עיון, שהרי להלן (פרק כג ה"י) מפורש שיש חילוק בענין סיכת נעלים, שבחדשים אסור ובישנים מותר. (114) יש למחוק תיבה זו, שהרי אין סכין אלא נעלים ישנים כמובא למעלה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' מרחשון - ספר זמנים - הלכות שבת קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 כב. אָסוּר לְתַקֵּן בֵּית יָד שֶׁל בְּגָדִים וְלִשְׁבֵּרם
22 שְׂבָרִים שְׂבָרִים¹³⁵, כְּדָרְךָ שֶׁמִּתְקַנֵּין בְּחַל הַבְּגָדִים
23 כְּשֶׁמְכַבְּסִין אוֹתָן. וְכֵן¹³⁶ אֵין מְקַפְּלִים הַבְּגָדִים¹³⁷
24 בְּשֶׁבֶת, כְּדָרְךָ שֶׁעוֹשִׂין בְּחַל בְּבָגְדִים כְּשִׁיכְבְּסוּ אוֹתָן.
25 וְאִם לֹא הָיָה לוֹ כְּלֵי אַחַר לְהַחֲלִיפוֹ - מִתֵּר לְקַפְּלוֹ¹³⁸
26 וּלְפָשְׁטוֹ וּלְהַתְּכֹתוֹ בּוֹ, כְּדֵי שִׁיתַּנְּאֶה בּוֹ בְּשֶׁבֶת¹³⁹.
27 וְהוּא, שִׁיחֵיהָ בְּגַד חָדָשׁ לְכֵן¹⁴⁰; שֶׁהָרִי הוּא מִתְמַעֵף
28 וּמִתְלַכֵּף מִיָּד. וְכִשְׂמֵקֶפֶל - לֹא יִקְפֵּל אֶלָּא אִישׁ
29 אַחֵד; וְאֶבֶל לְקַפֵּל בְּשָׂנִים - אָסוּר¹⁴¹.

134 ביצה כג, א. 135) "לקמטם כמו שעושים בחלוקי הנשים בבתי השוקיים ובתי הידיים, ושמים אותם על עץ חלק והוא מעשה אומן ואסור" (רש"י. 136) משנה, שבת ק"ג, א. 137) בנוסח אחר: "אין מקפלים את הכלים" (כת"י התימנים). 138) שלא נאה ללבוש בשבת בגד מקומט. 139) אבל אם אין בדעתו ללבוש בשבת - אסור. 140) שבו אין הקיפול תיקון חשוב. 141) כי בשני בני אדם מתפשטים הקמטים לגמרי, ונחשב תיקון גמור.

30 כג. הַצּוֹבֵעַ - מְאֹבֹת מְלֹאכוֹת. לְפִיכָךְ¹⁴² אָסוּר
31 לְאַשֶׁה לְהַעֲבִיר סֶרֶק¹⁴³ עַל פְּנֵיהָ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא
32 כְּצוֹבֵעַת. וְהַתּוֹפֵר - מְאֹבֹת מְלֹאכוֹת. לְפִיכָךְ¹⁴⁴ אָסוּר
33 לְמַלֵּאת הַכֵּר וְהַפֶּסֶת הַחֲדָשִׁים בְּמוֹכִין¹⁴⁵, גְּזֵרָה שֶׁמֵא
34 יִתְּפֹר. אֲבָל מוֹכִין שֶׁנִּשְׂרָו מִן הַכֵּר אוֹ מִן הַפֶּסֶת -
35 מִחֲזִירֵין אוֹתָן בְּשֶׁבֶת.

142) שבת צה, א. 143) צבע אדום. 144) שבת מח, א. 145) כל דבר רך כצמר גפן ופקיעי בגדים, נקרא "מוך".

36 כד. הַקּוֹרֵעַ - מְאֹבֹת מְלֹאכוֹת. לְפִיכָךְ¹⁴⁶, מִי
37 שֶׁנִּסְתַּכְּבוּ בְּגָדָיו בְּקוֹצִים - מִפְּרִישָׁן בְּצַנְעָה¹⁴⁷,
38 וּמִתְמַהֲמָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקְרַע. וְאִם נִקְרַעוּ - אֵינוֹ חַיֵּב
39 כְּלוּם, שֶׁהָרִי לֹא נִתְּפָן¹⁴⁸. וּמִתְּרָן¹⁴⁹ לְלַבֵּשׁ בְּגָדִים
40 חֲדָשִׁים¹⁵⁰, וְאִם נִקְרַעוּ¹⁵¹ - נִקְרַעוּ. פּוֹצְעִין¹⁵² אֶת
41 הָאֵגוֹז בְּמַטְלִית¹⁵³, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמֵא תִקְרַע¹⁵⁴.

146) "ירושלמי" שבת פ"ז ה"ב. 147) שלא יראהו אדם, כיון שהוא כמתקן ('קרבן העדה'). 148) ואילו נתכוין לקרוע - חייב. ואף שהקורע אינו חייב אלא כשקורע על מנת לתפור (כמבואר בפ"ז ה"י) - גם כאן כוונתו לתקנו ולתפרו אחר שיסיר את הקוצים ('מעשה רוקח'). 149) "ירושלמי" שבת פ"ז ה"ב. 150) אף שאינו יודע אם הם כמידתו, ואפשר שיקרעו בלבישתו. 151) כיון שאינו מתכוון לכך. 152) שוברים. והיא ברייתא במס' ביצה (לד.) לענין יום-טוב. 153) מכה במטלית על עץ או אבן, כדי לשבור הרבה אגוזים בבת אחת (הר"ן). 154) כיון שאינו מתכוון לקרוע, ועוד: שאין זה קורע על מנת לתפור.

42 כה. הַתּוֹקֵעַ¹⁵⁵ - חַיֵּב מִשּׁוּם בּוֹנֵה¹⁵⁶. לְפִיכָךְ¹⁵⁷, כָּל
43 הַדְּלָתוֹת הַמְּחַבְּרוֹת לְקַרְקַע - לֹא נוֹטְלִין אוֹתָן וְלֹא
44 מִחֲזִירֵין, גְּזֵרָה שֶׁמֵא יִתְּקַע¹⁵⁸. אֲבָל דְּלַת שְׂדֵה¹⁵⁹
45 תְּבֵה וּמְגַדְלָה¹⁶⁰, וְשָׂרָה דְּלָתוֹת הַכְּלִים - נוֹטְלִין וְלֹא

(מעשה רוקח). 115) ראה בפכ"ג ה"י. 116) משנה, שבת קמב, ב. 117) אבל של בגד אסור, מפני שריותו במים זהו כיבוסו (זבחים צד:).

1 יט. מ¹¹⁸ שנתלכלכה ידו בטיט - מקנחה בזנב הסוס ובזנב הפרה ובמפה הקשה העשויה לאחזו בה הקוצים, אבל לא במפה שמקנחין בה את הידים¹¹⁹; שלא יעשה כדרך שהיא עושה בחל, ויבוא לכבס את המפה.

118) תוספתא שבת פ"ז. 119) שמקפיד על כלוכה, ויבוא לכבסה בשבת.

6 כ. מ¹²⁰ שרחץ במים - מסתפג¹²¹ באלונטית¹²² ומביאה בידו, ואין חוששין שמא יסחט. וכן מי שנשאר¹²³ פליו במים¹²⁴ - מהלך בהן, ואין חוששין שמא יסחט. ואסור לו לשטחן¹²⁵, ואפלו בתוך ביתו; גזרה שמא לאמר הרואה: הרי זה כבס פסותו בשבת ושטחה ליבשה. וכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין - אפלו בחדרי חדרים אסור.

120) שבת קמז, א. 121) מנגב את עצמו. 122) מגבת. 123) משנה, שבת קמו, ב. ופירש רש"י שם: "נשרו - שנפלו למים בשבת" - משורש "נשר". ורבינו בפירוש המשנה, כתב: "מגזרת משרה ושורין" משורש שרה. וצריך לנקד: נשרו הנו"ן בחיריק (כניקוד של נפעל). 124) בנוסח אחר: בדרך (כת"י התימנים). 125) "לשטוח בגדיי השרויים נגד החמה שיתייבשו" (פירוש המשניות).

13 כא. שתי¹²⁶ מטהרות¹²⁷ זו על גב זו - נוטל את הפקק מבינתים ומשיקן¹²⁸, ומחזיר את הפקק למקומו; מפני שאינו בא לידי סחיטה, שהרי דעתו שישארו המים. ופוקקין את הביב¹²⁹ בסודרין ובכל דבר המטלטל כדי שלא יצופו המים על האכלים ועל הכלים¹³⁰, אבל אין פוקקין את הביב כדי שירדו המים לבור¹³¹; שמא יסחט בעת שדוחק¹³², שהרי¹³³ הפקק שרוי במים.

126) תוספתא עירובין פ"ח. 127) כמין מקוואות נפרדות ויש צינור בין אחת לשניה, ופוקקים שלא יתערבו המים מזו לזו, וכשרוצה לחברן - נוטל את הפקק מהצינור. 128) מחברן. וכוונתו לחבר שתי המטהרות, וכשמחזיר הפקק למקומו אין לחוש שידחוק את הפקק בנקב ויסחוט, שהרי כל כוונתו היא שהפקק לא יסתום את כל הנקב, כדי שהחיבור לא יפסק" (כסף-משנה). 129) חפירה שיררדים לתוכה השופכין. 130) שהרי אינו פוקק אלא שלא יצאו מים מרובים, אבל אינו חושש למים מועטים, ולפיכך אינו דוחק את הפקק הרבה ולא יבוא לידי סחיטה (כסף-משנה). 131) שבחצר. 132) סותם את הביב. 133) הראב"ד נותן טעם: "שהוא מקפיד על המים היורדים מן הגג שלא יצאו לרשות הרבים דרך הביב, אלא יכנסו לתוך הבור שבחצר, לכן מקפיד על הפקק שיהיה מהודק ביותר, ויבוא לידי סחיטה".

1 מחזירין¹⁶¹. ואם¹⁶² נשמט ציר¹⁶³ התחתון שלחן -
 2 דחקין אותו למקומו¹⁶⁴. ובמקדש¹⁶⁵ - מחזירין
 3 אותו. אבל ציר העליון שנשמט - אסור להחזירו
 4 בכל מקום¹⁶⁶, גזרה שמה יתקע.

(155) תוחב, נועץ. (156) ראה למעלה פ"י הי"ג.
 (157) שבת קכב, ב. (158) בגמרא שם אמרו "שמה יתקע"
 על דלת שידה תיבה ומגדל מפני שאין בנין בכלים, אבל
 במחברים לקרקע חייב משום בונה, וכמו שכתב רבינו
 לעיל (פ"י הי"ד). והרי"ף הביא דלת של שידה כו' נוטלין
 ולא מחזירין, של לול של תרנגולים לא נוטלין ולא מחזירין
 גזירה שמה יתקע. וכתב הר"ן, שמה שכתב "גזירה שמה
 יתקע" זה שייך להרישא "דלת של שידה" (ועיין מגיד-
 משנה). [ואולי היו כתובות מילים אלו "גזירה שמה יתקע"
 בדברי רבינו בסוף הבבא של דלת שידה תיבה ומגדל,
 ובטעות הדומות "ולא מחזירין" - "ולא מחזירין" נשתרבו
 המלים האלו למעלה, ועיין מגיד-משנה וב"ח סי' שחן].
 (159) מין תיבה. (160) תיבה גבוהה נפתחת מהצד, לשם
 בה דברים לשמירה. (161) שמה יתקע, ראה למעלה.
 (162) משנה, עירובין קב, ב. (163) יתד של ברזל שבדלת
 למעלה ולמטה, והדלת סובבת עליה. "הדלת תסוב על
 צירה" (משלי כו, יד). (164) שנוח להחזירה, כיון שנשאר
 הציר העליון. (165) לא גזרו שמה יתקע, שאין שבות
 במקדש, כמבואר בהל' קרבן פסח פ"א הט"ז. (166) "מפני
 שיש בו טורח, ושמה יצטרך לחזקו במסמרו או בעץ,
 ויתחייב משום בונה, ואף-על-פי שאין בנין בכלים, לא
 אמרו אין בנין בכלים, אלא שאם היו מפורקים והחזירים
 אינו חייב משום בונה, אבל אם תקע בהם עץ או מסמר -
 חייב משום בונה. אבל הציר התחתון אין בו טורח" (מעשה
 רוקח').

161. מחזירין¹⁶¹. ואם¹⁶² נשמט ציר¹⁶³ התחתון שלחן -
 162. דחקין אותו למקומו¹⁶⁴. ובמקדש¹⁶⁵ - מחזירין
 163. אותו. אבל ציר העליון שנשמט - אסור להחזירו
 164. בכל מקום¹⁶⁶, גזרה שמה יתקע.
 165. (155) תוחב, נועץ. (156) ראה למעלה פ"י הי"ג.
 166. (157) שבת קכב, ב. (158) בגמרא שם אמרו "שמה יתקע"
 על דלת שידה תיבה ומגדל מפני שאין בנין בכלים, אבל
 במחברים לקרקע חייב משום בונה, וכמו שכתב רבינו
 לעיל (פ"י הי"ד). והרי"ף הביא דלת של שידה כו' נוטלין
 ולא מחזירין, של לול של תרנגולים לא נוטלין ולא מחזירין
 גזירה שמה יתקע. וכתב הר"ן, שמה שכתב "גזירה שמה
 יתקע" זה שייך להרישא "דלת של שידה" (ועיין מגיד-
 משנה). [ואולי היו כתובות מילים אלו "גזירה שמה יתקע"
 בדברי רבינו בסוף הבבא של דלת שידה תיבה ומגדל,
 ובטעות הדומות "ולא מחזירין" - "ולא מחזירין" נשתרבו
 המלים האלו למעלה, ועיין מגיד-משנה וב"ח סי' שחן].
 (159) מין תיבה. (160) תיבה גבוהה נפתחת מהצד, לשם
 בה דברים לשמירה. (161) שמה יתקע, ראה למעלה.
 (162) משנה, עירובין קב, ב. (163) יתד של ברזל שבדלת
 למעלה ולמטה, והדלת סובבת עליה. "הדלת תסוב על
 צירה" (משלי כו, יד). (164) שנוח להחזירה, כיון שנשאר
 הציר העליון. (165) לא גזרו שמה יתקע, שאין שבות
 במקדש, כמבואר בהל' קרבן פסח פ"א הט"ז. (166) "מפני
 שיש בו טורח, ושמה יצטרך לחזקו במסמרו או בעץ,
 ויתחייב משום בונה, ואף-על-פי שאין בנין בכלים, לא
 אמרו אין בנין בכלים, אלא שאם היו מפורקים והחזירים
 אינו חייב משום בונה, אבל אם תקע בהם עץ או מסמר -
 חייב משום בונה. אבל הציר התחתון אין בו טורח" (מעשה
 רוקח').

167. אֵינן¹⁶⁷ גודלין¹⁶⁸ את שער הראש, ואין פוקסין¹⁶⁹
 168. אותו; מפני שגזרה כבונה. ואין¹⁷⁰ מחזירין מנורה
 169. של חליות, ולא פסא המפצל¹⁷¹, ולא שלחן
 170. המפצל, וכיוצא בהן; מפני שגזרה כבונה. ואם
 171. החזיר - פטור; שאין בנין בכלים, ואין סתירה
 172. בכלים. ואם היתה רפוי - מתיר¹⁷² להחזירו. ואין¹⁷³
 173. מתקנין חליות של שדרה של קטן¹⁷⁴ זו בצד זו,
 174. מפני שגזרה כבונה.

(167) משנה, שבת צד, ב. וכרבנן ולא כרבי אליעזר שסובר
 שגודלת ופוקסת חייבת חטאת. (168) לקלוע שער הראש.
 (169) לחלק שער הראש לכאן ולכאן אצל הצדעים.
 (170) שבת מז, א. (171) העשוי פרקים פרקים, ואפשר
 לפרקו לחלקים ולחזור לחברם. (172) כרבן שמעון בן
 גמליאל (שם מז:). (173) משנה, שבת קמז, ב.
 (174) חוליות שדרתו שנתפרקו אין מיישרים אותן, אבל ביום
 הלידה שיש סכנה בדבר - מותר (לעיל פ"ב הי"ד).

13. כזו. העושה¹⁷⁵ אהל קבוע¹⁷⁶ - חייב משום בונה.
 14. לפיכך¹⁷⁷ אין עושין אהל עראי לבתחלה, ולא
 15. סותרין אהל עראי; גזרה שמה יעשה או יסתר אהל

(175) כמבואר בפ"י הי"ג. (176) העשוי להתקיים ימים
 רבים; "ירושלמי" (שבת פ"ז ה"ב): "מה בנין היתה במשכן,
 שהיו נותנים קרשים על גבי אדנים, וכי לא לשעה (בנין
 ארעי) היתה? - אמר רבי יוסי: מכיון שהיו חונים ונוסעים
 על פי הדיבור, כמו שהיא לעולם". (177) שבת קלז, ב.
 (178) עירובין קב, א. (179) שכיון שנשאר טפח - יש בו
 דין אוהל.

180. אֵינן¹⁸⁰ תולין את הפלה¹⁸¹, שהרי נעשית תחתיה
 181. אהל עראי. ומתיר להניח מטה וכסא וטרסקל¹⁸²,
 182. ואף-על-פי שיעשה תחתיהן אהל; שאין זה דרך
 183. עשיית אהל, לא קבוע ולא עראי¹⁸³.

(180) שבת קלח, א. (181) כעין אוהל סביב המיטה, עשוי
 מארג למחסה מפני הזבובים. (182) כסא בעל שלש רגלים.
 (183) לפי שאינו משתמש באויר שתחתיו (מגיד-משנה).

184. כט. פלה¹⁸⁴ אהל משפע, שאין בגגו טפח ולא
 185. בפחות משלשה סמוך לגגו רחב טפח - הרי זה
 186. אהל עראי, והעושה אותו לבתחלה בשבת - פטור.
 187. טלית כפולה¹⁸⁵, שהיו עליה חוטין¹⁸⁶ שהיא תלויה
 188. בהן מערב שבת - מתיר¹⁸⁷ לנטותה ומתיר לפרקה.
 189. וכן הפרכת¹⁸⁸.

(184) סוכה יט, ב. (185) שבת קלח, א. ופירש"י שם:
 "שוטה טליתו על גבי ארבעה יתדות לישן תחתיה, וראשו
 מתכפלים לכאן ולכאן לצד הארץ, והם דפנות להגן מן
 החמה". אבל ממה שכתב רבינו הלכה זו ביחד עם הלכות
 אוהל משופע, נראה שגם כאן מדובר שהטלית פרוסה על
 מוט אחד באופן שאין בגגו טפח. וכן כתב המגיד משנה.
 (186) אם כרך את הטלית בחוטין מבעוד יום, כדי למשכה
 בהם ולפרוס לכאן ולכאן (רש"י). (187) על ידי החוטים
 למשכה בשבת, ואינו כעושה אוהל ארעי אלא כמוסיף על
 אוהל ארעי שמתור. (188) שאין איסור אוהל אלא בגג ולא
 במחיצה. וראה להלן הלכה לב.

189. ל. פלת¹⁸⁹ חתנים¹⁹⁰, שאין בגגו טפח ואין בפחות
 190. משלשה סמוך לגגו רחב טפח - הואיל שהיא
 191. מתקנת לכה¹⁹¹, מתיר לנטותה ומתיר לפרקה. והוא,
 192. שלא תהא משלשלת מעל המטה טפח¹⁹². פסק¹⁹³
 193. החלוץ - בזמן שהוא מתקן¹⁹⁴ לכה, אף-על-פי
 194. שאינו קשור ואינו תלוי - מתיר לפקק בו החלוץ.

(189) שבת קלח, ב. (190) "אינה דומה לשאר כילות,
 ששאר כילות פרוסות על ארבעה קנים, ויש להן גג שהוא
 כאוהל, ושל חתנים על גבי נקליטין (עמודים) שאינם אלא

פָּרֶק שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים

1) נתבארו שבתי יתר המלאכות, אותן שיש להן שבותין, והן ארבע, וכולן על הסדר.

- א. העושה² נקב שהוא עשוי להכניס ולהוציא - 18
- כגון נקב שפלוול התרנגולין, שהוא עשוי להכניס 19
- האורה ולהוציא ההכל³ - הרי זה חיב משום מפה 20
- בפטיש⁴. לפיכך גזרו על כל נקב - אפלו היה עשוי 21
- להוציא בלבד או להכניס בלבד - שמה יבוא לעשות 22
- נקב שחיבין עליו. ומפני זה אין נוקבין בחבית נקב 23
- חדש, ואין מוסיפין בו. אבל פותחין נקב ישן⁵. 24
- והוא, שלא יהיה הנקב למטה מן השמרים; שאם 25
- היה למטה מן השמרים - הרי זה עשוי לחזק⁶, 26
- ואסור לפתחו. 27

2) שבת קמו, א. 3) אדי חום וריח רע שלא ימותו התרנגולים. 4) ראה למעלה פרק י' הלכה יד והלכה טז. 5) נקב שהיה שם מכבר ונסתם. 6) את הכלי, שלא יצא יינו למטה מן השמרים אצל שוליו, שכל כובד היין נשען שם, וצריך סתימה מעולה, לפיכך כשפותחו, חשוב כפוחת נקב חדש (רש"י).

- ב. נוקבין מגופה⁷ של חבית להוציא ממנה יין, 28
- ובלבד שינקבנה מלמעלה; אבל מצדה⁸ - אסור, 29
- מפני שהוא כמתקן פלי. שובר⁹ אדם את החבית 30
- לאכל ממנה גרוגרות, ובלבד שלא יתבונן לעשות 31
- פלי¹⁰. ומביא אדם חבית של יין, ומתזו את ראשה 32
- בסיף לפני האורחין¹¹, ואינו חושש¹²; שאין פונתו 33
- אלא להראות נדיבת לבו¹³. 34

7) שבת קמו, א. סתימת החבית היתה עשויה מטיט, וכשלא היו צריכים לכל היין שבחבית, לא היו מסירים את כל המגופה, כי יין מגולה מתקלקל, אלא היו נוקבים חור בראש המגופה. 8) כשאינו רוצה לפתוח את המגופה, שלא יפלו עפר או פסולת ביין, עושה בה פתח מן הצד. 9) משנה, שבת קמו, א. 10) לנקבה יפה בפה נאה (רש"י). 11) בנוסח אחר: "לצורך האורחין" (מעשה רוקח). 12) "שאינן במקלקל שום איסור בשבת" (רש"י) אם עושה כן לצורך שבת (ר"ן). 13) ואין כוונתו לתקן הכלי.

- ג. וכשם¹⁴ שאסור לפתח כל נקב¹⁵, כך אסור לסתם 35
- כל נקב. לפיכך אסור לסתם נקב החבית, ואפלו 36
- בדבר שאינו מתמרח¹⁶ ואינו בא לידי סחיטה, כגון 37
- שיסתם בקיסם או בצרור קטן¹⁷. אבל אם הניח שם 38
- אכל פדי להצניעו, ונמצא הנקב נסתם - מתר. ומתר 39
- להערים בדבר זה¹⁸. 40

14) שבת קלט, ב. 15) אפילו אינו עשוי להכניס ולהוציא, כמבאר בה"א. 16) כי אם "ממרח בשעוה או זפת וכיוצא בהן מדברים המתמרחים עד שיחליק פניהם - חייב משום מוחק" (רבינו בפי"א ה"ד). 17) בנוסח אחר, חסרה המילה "קטן" (מעשה רוקח). 18) כי הערמה בדבר שאינו אסור

שנים באמצעות המיטה, וקנה נתון עליהם, והיריעה נתונה עליו ונופלת לכאן ולכאן, ואין לה גג טפח, לפיכך אינה אוהל" (רש"י). 191) מוכנה מערב שבת. 192) שאם יש טפח, הרי הוא כמחיצה ואז נחשב השיפוע שלמעלה מן המיטה כגג וכאוהל ממש שאסור לעשותו בשבת. 193) משנה, שבת קכה, ב. והיא המפה שתולים כנגד החלונות להסתיר אורם (פירוש המשניות). 194) שחישב עליו מערב שבת לסתום בו את החלון (הרשב"א).

- 1) ל.א. כובע¹⁹⁵ שעושין על הראש, ויש לו שפה 1
- מקפת, שהיא עושה צל כמו אוהל על לבושו¹⁹⁶ - 2
- מתר ללבשו¹⁹⁷. ואם הוציא מן הכגד סביב לראשו 3
- או כנגד פניו כמו אוהל¹⁹⁸, והיה מהדק על ראשו, 4
- והיה השפה שהוציאה קשה ביותר כמו גג - אסור, 5
- מפני שהוא עושה אוהל עראי¹⁹⁹. 6

195) שבת קלח, ב. 196) בכת"י תימן: "לובשו". 197) אף אם יש ברחבו טפח, כיון שאין השפה קשה - אין זה אוהל. 198) "הניח טליתו על ראשו כדרך שהוא מתעטף על ראשו, והרחיקה להלן מראשו טפח" (רש"י). 199) בוודאי מדובר בשיש ברחבו טפח, שאם לא כן אינו אוהל.

- ל.ב. הנוטה²⁰⁰ פרכת וכיוצא בה - צריך להזהר, 7
- שלא יעשה אוהל בשעוה שנוטה²⁰¹. לפיכך, אם 8
- היתה פרכת גדולה - תולין אותה שנים²⁰², אבל 9
- אחד - אסור. ואם היתה פלה²⁰³ שיש לה גג²⁰⁴ - 10
- אין מותרין אותה ואפלו עשה; שאי אפשר שלא 11
- תגבה מעט מעל הארץ, ותעשה אוהל עראי²⁰⁵. 12

200) שבת קלח, ב. 201) כי בשעוה שעוסק בתלייתה, מתקפל מעט מרחבה, ואם יהיה הכפל טפח, יש בה משום עשיית אוהל. 202) מפני ששנים יכולים לתלותה בבת אחת שלא תתקפל. 203) מבואר בהלכה כח. 204) טפח. 205) הראב"ד השיג כאן, וסובר שטעם ההבדל בין אחד לשנים הוא, כי אם יעשה אחד לא יוכל לכוון הלולאות כנגד היתדות, וישנה קיפולו ונראה כמתקנו לכתחילה, והוא-הדין בכילה שיש לה גג, שאפילו עשרה אין יכולים לכוון שלא לשנות את קיפולו.

- ל.ג. כגד²⁰⁶ שמכסה²⁰⁷ בו פי החבית²⁰⁸ - לא יכסה 13
- בו את פלה, מפני שנעשה אוהל²⁰⁹; אבל מכסה הוא 14
- מקצת פיה. המסגן בכפיפה מצרית²¹⁰ - לא יגביה 15
- קרנעית הכפיפה מן הפלי טפח²¹¹, פדי שלא יעשה 16
- אוהל עראי בשבת. 17

206) שבת קלט, ב. 207) כלומר, שמוכן לכסות בו, שאם לא כן אסור שמה יסחוט (למעלה הלכה טו). 208) כשאינה מלאה, ויש בין המים לבגד חלל טפח (כמו שכתב בסמוך) (הרשב"א). 209) ודעת הראב"ד והרשב"א שאין בכיסוי כלים דין אוהל, וכאן אסור משום "עובדין דחול", שנראה כמשמרת (ראה פ"ח ה"ד). 210) סל של נצרים. 211) שאין אוהל בפחות מטפח.

22 כְּדֵי שְׂקִלְחָ אֶת הַיֵּין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּעוּשָׁה מְרֻזָּב
23 בְּשַׁבָּת³⁵. וְאֵין³⁶ שׁוֹבְרִין אֶת הַחֶרֶס, וְאֵין קוֹרְעִין אֶת
24 הַנִּיר³⁷, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּמַתְקָן כָּלִי.

(32) שבת קמו, ב. (33) חלול, שנותנים בנקב החבית כדי להוציא את היין מתוכה. (34) "שנותנים על הנקב של חבית, להיות מקלח בו היין ולא יהיה שותת בדפני החבית" (ר"ח. 35) ודעת הרא"ש כרב אשי, שטעם האיסור הוא שמא יטום עלה של הדס אם לא יהיה לו תלוש, ובמקום שיש לו הרבה קטומים מותר (סי' שיד). (36) משנה, ביצה לב, ב. (37) "כשצולים דגים, חותכים קנים או שוברים חרסים או חותכים נייר, ושורים במים ומסדרים את הנייר על גב התנור, כדי שהמתכת לא תשרוף את הדג" (רש"י).

25 ז. זְמוּרָה³⁸ שֶׁהִיא קְשׁוּרָה בְּטַפְיחָ³⁹ - מִמְּלֵאֵין בָּהּ
26 בְּשַׁבָּת, וְאִם אֵינָה קְשׁוּרָה - אֵין מִמְּלֵאֵין בָּהּ; גְּזֵרָה
27 שֶׁמָּא יִקְטֹם אוֹתָהּ וְיִתְקַעֶהָ⁴⁰. אֲסוּר⁴¹ לַחֵף⁴² כָּלִי כֶּסֶף
28 בְּגִרְתָּקוֹן⁴³, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְלַבֵּן כְּדָרְךָ שֶׁהָאֲמִין
29 עוֹשִׂין, וְנִמְצָא פְּמַתְקָן כָּלִי וְגוֹמֵר מְלֵאכְתּוֹ בְּשַׁבָּת.
30 אֲבָל חוֹפְפִין אוֹתוֹ בַּחֹל וּבְנִתְרָה⁴⁴. וְכֵן כָּל הַכֵּלִים
31 חוֹפְפִין אוֹתָן בְּכָל דְּבָר. וְאֲסוּר⁴⁵ לְהִדִּיחַ קְעָרוֹת
32 וְאֶלְפָסִין⁴⁶ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּמַתְקָן⁴⁷, אֲלֵא
33 אִם-כֵּן הִדִּיחֵן לְאֶכֶל בָּהֶן סְעֵדָה אַחֲרַת בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת.
34 אֲבָל כָּלִי שֶׁתִּיָּה, כְּגוֹן כּוֹסוֹת וְקִיתוֹנוֹת - מִתֵּר
35 לְהִדִּיחֵן בְּכָל עֵת; שֶׁאֵין קָבַע לְשִׁתָּהּ. וְאֵין⁴⁸ מְצִיעִין
36 אֶת הַמְּטוֹת בְּשַׁבָּת כְּדֵי לִישֹׁן עֲלֵיהֶן לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת⁴⁹,
37 אֲבָל מְצִיעִין מְלִילֵי שַׁבָּת לְשַׁבָּת.

(38) משנה, שבת קכה, ב. ענף גפן ארוך. (39) פך קטן, שהזמורה קשורה בו כעין חבל בדלי, כדי לדלות ולשאוב מים מהבור או מהמעיין. (40) "אם אינה קשורה אלא שיש עקמומית בראשה כעין מזלג ראוי לתלות בו את הטפוח, חוששים שמא יתקנה מתוך שהיא רכה ונמצא עושה כלי, וחייב משום מכה בפטיש" (רש"י). ובנוסח אחר: "שמא יקטום אותה ויתקננה" (ויניציאה). (41) שבת נ, א. (42) לשפסף ולצחצח. (43) טיט לבן מאי כרתים, שמצחצחים בו כלי כסף. (44) מין עפר כעין מלח חריף, משתמשים בו להסיר כתמים. (45) שבת קיח, א: "קערות שאכל בהם ערבית, מדיחן לאכול בהם שחרית; שחרית, מדיחן לאכול בהן בצהרים; בצהרים, מדיחן לאכול בהן במנחה; מן המנחה ואילך - שוב אינו מדיח". (46) מחבות עמוקות לטיגון ובישול. (47) לצורך יום חול (מגיד-משנה). (48) שבת קיג, א. (49) שהוא טורח משבת לחול.

38 ח. אֲסוּר⁵⁰ לְהִטְבִּיל כְּלִים טְמֵאִין בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי
39 שֶׁהוּא פְּמַתְקָן כָּלִי. אֲבָל אֲדָם טְמֵא מִתֵּר לְטַבֵּל,
40 מִפְּנֵי שֶׁנֶּרְאָה כְּמִקְרָא⁵¹. וְאֵין⁵² מְזִין⁵³ עָלָיו בְּשַׁבָּת.
41 הַמְּטַבֵּיל⁵⁴ כְּלִים בְּשַׁבָּת: בְּשׁוּגָג - יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן,
42 כְּמִזִּיד - לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת⁵⁵.
43 וּמִתֵּר⁵⁶ לְהִטְבִּיל אֶת הַמַּיִם הַטְּמֵאִים בְּשַׁבָּת. כִּיצַד

רק מדרבנן - מותר (שבת קלט:). וכן מבואר בפכ"ב הט"ז ובהלכות יום-טוב פ"ז ה"ח.

1 ד. כָּל דְּבָר שֶׁהוּא גֹמֵר מְלֵאכָה - חַיֵּב עָלָיו מִשׁוּם
2 מְכָה בְּפַטְיִשׁ¹⁹. וּמִפְּנֵי זֶה, הַגּוֹרֵר²⁰ כָּל שֶׁהוּא אוֹ
3 הַמְּתַקָּן כָּלִי בְּאֵיזָה דְּבָר²¹ שִׁיתְקָן - חַיֵּב. לְפִיכָךְ²²
4 אֲסוּר לְהַשְׁמִיעַ קוֹל שֶׁל שִׁיר בְּשַׁבָּת - בֵּין בְּכָלִי שִׁיר,
5 כְּגוֹן כְּנֹרוֹת וְנִבְלִים, בֵּין בְּשֶׁאֵר דְּבָרִים. אֲפֹלוּ
6 לְהַפּוֹת בְּאַצְבַּע עַל הַקְּרָקַע אוֹ עַל הַלּוּחַ, אוֹ אַחַת
7 כְּנִגְדַּת אַחַת, כְּדָרְךָ הַמְּשׁוֹרְרִים, אוֹ לְקַשְׁקֵשׁ אֶת הָאָגוֹז
8 לְתִינוּק, אוֹ לְשַׁחַק בּוֹ בְּזוּג²³, כְּדֵי שִׁישְׁתֵּק. כָּל זֶה
9 וְכִיּוֹצֵא בּוֹ אֲסוּר, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְקַן כָּלִי שִׁיר.

(19) שבת עג, א: "שכן האומן מכה בקורנס על הסדן להחליקו בגמר מלאכה" (רש"י), ורבינו חננאל פירש: "שהאומן מכה בפטיש על הכלי להשוות עקמימותו, וכן על האבן שבבניין להשוותה לחברותיה, וזהו גמר מלאכה". (20) שבת קג, ב. ובניגוד לדעת רש"י שחייב משום ממחק - לדעת רבינו חייב משום מכה בפטיש. ובנוסח אחר: "הגורד" (ויניציאה). וכן מובא בפ"י הט"ז. (21) בנוסח אחר: "באיזה דבר משתיהם חייב" ('מעשה רוקח'). (22) עירובין קד, א. (23) פעמון.

10 ה. אֵין²⁴ מְסַפְּקִין²⁵ וְלֹא מְרַקְדִין וְאֵין מְטַפְּחִין²⁶
11 בְּשַׁבָּת, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְקַן כָּלִי שִׁיר. וְלִסְפֵּק כְּלֵאֲחֵר
12 יָד - מִתֵּר²⁷. אֵין שְׁטִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם, גְּזֵרָה שֶׁמָּא
13 יִתְקַן²⁸ חֲבִית שֶׁל שִׁיטִין²⁹. בְּרַכָּה³⁰ שֶׁבְּחָצוֹר - מִתֵּר
14 לְשׁוֹט בְּתוֹכָהּ; שֶׁאֵינּוּ בָּא לְעִשׂוֹת חֲבִית שֶׁל שְׁטִין.
15 וְהוּא, שִׁיחָהּ לָהּ שֶׁפָּה מְקַפֶּת, שֶׁלֹּא יַעֲקֹר מִמֶּנָּה
16 הַמַּיִם, כְּדֵי שִׁיחָהּ הַכֹּר וְהַפְּרֵשׁ בִּינָהּ וּבֵין הַיָּם³¹.

(24) משנה, ביצה לו, ב. וב'ספרא' (אחרי פרק ז) אמרו: "מנין שלא יספוק ולא יטפוח ולא ירקד - תלמוד לומר: שבתון". (25) "הוא הניגון וההכאה בצלצל" (פירוש המשניות). ולדעת רש"י (שם) להכות ביד על הירך. (26) "ההכאה יד על יד" (פירוש המשניות). (27) 'ירושלמי' ביצה פ"ה ה"ב: "רבי היה משיא אשה לרבי שמעון בנו, והיו מטפחים באחורי ידיהם בשבת, עבר שם רבי מאיר ושמע קולם שהם מטפחים, אמר: רבותינו! הותרה השבת? (=חשב שמטפחים כדרכם - 'כסף משנה'). שמע רבי ואמר: מי זה שבא לרדותינו (לייסרנו) בתוך ביתינו? - שמע רבי מאיר קולו של רבי וברח". (28) בנוסח אחר: "יעשה" ('מעשה רוקח'). (29) כלי גומא ארוג כעין חבית, לשייט ללמוד בו לשחות על פני המים. (30) שבת מ, ב. (31) ודינה כאמבטיא, שלא גזרו בה שמא יעשה חבית של שייטין.

17 ו. אֵין³² חוֹתְכִין שְׁפוּפֶרֶת שֶׁל קְנֵה³³, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
18 פְּמַתְקָן כָּלִי. הֵיתָה חֲתוּכָה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵינָה
19 מְתַקְנָת - מִתֵּר לְהַכְנִיסָהּ בְּנִקְבַּת הַחֲבִית בְּשַׁבָּת לְהוֹצִיא
20 מִמֶּנָּה יֵין, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִתְקַן. וְאֲסוּר לְהַנִּיחַ
21 עָלָה שֶׁל הַדָּס³⁴ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בְּתוֹךְ הַנֶּקֶב שֶׁל חֲבִית

יב. כותב - מאבות מלאכות. לפיכך⁶⁹ אסור לכהול⁷⁰
 בפוף⁷¹ וכיוצא בו בשבת, מפני שהוא פכותב⁷².
 ואסור⁷³ ללוות ולהלוות, גזרה שמא יכתב⁷⁴. וכן
 אסור לקנות ולמכור⁷⁵ ולשכר ולהשכיר, גזרה שמא
 יכתב. לא⁷⁶ ישכר אדם פועלים בשבת, ולא יאמר
 לחברו לשכר לו פועלין. אבל לשאל ולהשאיל -
 מתר⁷⁷. שואל⁷⁸ אדם מחברו פדי זין וכדי שמן,
 ובלבד שלא יאמר לו "הלוני".

(69) משנה, שבת צד, ב. (70) לצבוע. (71) מין אבק כחול,
 שנותנות הנשים סביבות עיניהן. (72) "שמולך המכחול
 סביב העין, כאדם המולך קולמוס סביב האות" (רש"י); וכן
 כתב רבינו בפירוש המשנה, כי כוחל הרי הוא ככותב וכן
 היא מסקנת הגמרא (שבת צה. לפי כתי" מינכן) "כוחלת
 משום כותבת". (73) שבת קמח, א. (74) את החוב שלא
 ישכח. (75) וכן מפורש בנחמיה (יג, טז"ז) "והצורים ישבו
 בה, מביאים דג וכל מכר ומוכרים בשבת לבני יהודה
 וירושלים, ואריבה את חורי יהודה, ואומרים להם: מה
 הדבר הרע הזה אשר אתם עושים ומחללים את יום השבת";
 ובמכילתא (פרשת תשא): "כי קודש היא לכם" - מגיד
 שהשבת מוספת קדושה על ישראל, מה שפלוני חנותו
 נעולה? - שהוא משמר את השבת. . . מעיד למי שאמר
 והיה העולם שברא את עולמו בששה ימים ונח ביום
 השביעי". (76) שבת קנ, א. (77) השאלה היא לזמן
 מועט, ולכן לא גזרו שמא יכתוב, אבל הלוואה היא לזמן
 מרובה, וחוששים שמא יכתוב (רב אלפסי). (78) משנה,
 שבת קמח, א.

יג. אחד⁷⁹ המוכר בפכה⁸⁰ או במקסירה - אסור. [ואסור
 לשקל] - בין במאזנים, בין שלא במאזנים. וכשם⁸¹
 שאסור לשקל, כך אסור למנות ולמדד⁸² - בין בכלי
 מדה, בין פיך, בין בחבל.

(79) ראה הלי יום טוב פ"ד הי"ט וב'. (80) שהחליטו על
 המקח ולא מסרו לו. (81) משנה, שבת קנז, ב. (82) אבל
 מותר לומר לחבירו: מלא לי כלי זה, אף שהוא כלי של
 מידה, כיון שאינו מזכיר לו שם מידה (פ"ד מהלכות יו"ט
 הלכה כא).

יד. אין⁸³ דנין⁸⁴ בשבת, ולא חולצין⁸⁵ ולא מובמין⁸⁶
 ולא מקדשין⁸⁷; גזרה שמא יכתב. ואין מקדישין⁸⁸
 ולא מעריכין⁸⁹ ולא מחרימין⁹⁰, מפני שהוא כמקח
 וממכר⁹¹. ואין מגביהין תרומות ומעשרות, שזה
 דומה למקדיש⁹² אותן פרות שהפריש. ועוד, מפני
 שהוא כמתקן אותן בשבת. ואין⁹³ מעשרין את
 הבמה⁹⁴, גזרה שמא ירשם בסקרא⁹⁵. ומקדיש⁹⁶
 אדם פסח⁹⁷ בשבת⁹⁸, וחגיגתו⁹⁹ ביום טוב; שזו -
 מצות היום היא. וכשם שאין מקדישין, כך אין
 מקדישין מי חטאת¹⁰⁰.

(83) משנה, ביצה לו, ב. (84) שמא יכתוב פסקדין.
 (85) חליצת נעל היבם, שאינו רוצה לייבם את אשת אחיו

1 יעשה? נותנן בכלי שאינו מקבל טמאה, כגון כלי
 2 אבנים⁵⁷, ומטביל הכלים במקנה, עד שיעלה מי
 3 המקנה עליהן ויטהרו.

(50) משנה, ביצה יז, ב. (51) רוחץ לתענוג ולהצטנן, ולא
 להטהר מטומאתו. (52) משנה בפסחים סה, ב ('מעשה
 רוקח'). (53) הזאת שלישי ושביעי לטהר טמא מת
 מטומאתו (במדבר יט). (54) תרומות פ"ב מ"ג.
 (55) כמבואר בפ"ו הכ"ג. (56) משנה, ביצה יז, ב. הטבלה
 זו נקראת "השקה", מי שיש לו מים יפה לשתות ונטמאו,
 ממלא מהם כלי אבן ונותנים במקוה מים, עד שמישק מים
 למים, ונמצאו אלו זרועים ומחבורים למי מקוה, ובטלים
 בהם ונטהרים" (רש"י שם). (57) "שאלו היה נותן אותם
 המים הטמאים בכלי עץ וכיוצא בו מן הכלים שמקבלים
 טומאה, היה נטמא הכלי באותם המים הטמאים שבתוכו"
 (פירוש המשניות).

ט. אין מגביהין⁵⁸ תרומות ומעשרות בשבת, מפני
 5 שגזרה כמתקן דבר שלא היה מתקן.

(58) משנה, ביצה לו, ב. אין מפרישים תרומות ומעשרות.

י. מעבד - מאבות מלאכות הוא. והמרבך⁵⁹ עור
 7 בשמן, כדרך שהעבדנים עושים - הרי זה מעבד,
 8 וחיב. לפיכך⁶⁰ לא יסוף אדם רגלו בשמן והוא בתוף
 9 המנועל⁶¹ או בתוף הסנדל החדשים; אבל סף הוא את
 10 רגלו שמן ולובש⁶² מנעלו או סנדלו, אף על פי שהן
 11 חדשים. וסוף כל גופו שמן ומתעגל על גבי
 12 קטבליא⁶³ חדשה, ואינו חושש. במה דברים
 13 אמורים? כשהיה השמן מועט, כדי שיצחצח העור
 14 בלבד; אבל אם היה בבשרו שמן הרבה, כדי שירבך
 15 העור - הרי זה אסור⁶⁴, מפני שהוא כמעבדו. והכל
 16 - בחדשים, אבל בישנים⁶⁵ - מתר.

(59) מבואר בפ"א ה"ה וה"ו. (60) שבת קמא, ב.
 (61) "מפני שהמנעל נהנה ממנו ונמצא מעבדו" (רש"י).
 (62) כיון שבשעת הסיכה לא נגע השמן בעור - מותר.
 (63) "עור שעושים ממנו משטחות לשולחן ולמיטה"
 (רש"י). (64) אף שאינו מתכוון לזה (גמרא, שם).
 (65) אין בהם משום חשש עיבוד.

יא. הממרח⁶⁶ רטיה בשבת - חיב משום מוחק את
 18 העור. לפיכך אין סותמין נקב בשערה⁶⁷ וכיוצא בה,
 19 שמא ימרח⁶⁸. ואפלו בשומן אין סותמין את הנקב,
 20 גזרה משום שערה.

(66) כמבואר בפ"א ה"ו. (67) משנה, שבת קמו, א: "ואם
 היתה נקובה, לא יתן עליה שעוה מפני שהוא ממרח. אמר
 רבי יהודה, מעשה בא לפני רבן יוחנן בן זכאי בערב (שם
 מקום), ואמר: חוששני לו מהטאת (שמא מירח השעוה
 לדבקה בדפני הכלי סביב הנקב)". (68) מלבד איסור
 סתימת הנקב שזכר בהלכה ג', אם סתמו בשעוה - חייב
 גם משום ממרח (כסף-משנה).

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 יְדוּעֵין וּמְנַחֵין בְּצַד הַפְּרוֹת. וְאִם הָיָה פֶּהֶן אִו עֲנִי
13 לְמוֹדִים¹¹⁴ לְאָכַל אֲצֵלוֹ - יָבֹאוּ וַיֹּאכְלוּ; וּבִלְבָד
14 שְׂוִידֵיעַ לִפְנֵהוּ, שְׂוִי שְׂאֲנֵי מֵאֲכִילָךְ תְּרוּמַת מַעֲשֶׂר,
15 וַיִּוְדֵיעַ¹¹⁵ לְעֲנִי, שְׂוִי שְׂאֲנֵי מֵאֲכִילָךְ מַעֲשֶׂר עֲנִי.

(110) דמאי פ"ד מ"ד. (111) שאמר בערב שבת: מה שאני חייב להפריש יהיה בצפוניו או בדרומו של צבור הפירות, אבל לא הוציא את התרומות והמעשרות למקום אחר. (112) שהלוי צריך להפריש תרומה לכהן ממעשר שהוא מקבל מישראל, אבל תרומה גדולה רגילים לתתה מיד לכהן, ואין הדרך להשאירה בבית ישראל אחר שקרא שם עליה. (113) ליתנם לכהן או לעני, שאסור לתת המתנות בשבת (רבינו בפירוש המשניות שם). (114) רגילים לאכול על שולחנו. (115) שאם אינו מודיעם, הם סבורים שמשלו הוא מאכילם, ואסור להאכיל לאורחיו תרומות ומעשרות (פירוש המשניות ורע"ב). ועוד: שגונב דעת הבריות (תפארת ישראל').

16 יֵז. אֲסוּר¹¹⁶ לְהַפִּיס¹¹⁷ וּלְשַׁחַק בְּקִבְיָא¹¹⁸ בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי
17 שֶׁהוּא כְּמִקְחָ וּמִמְכָרָ. וּמִפִּיס אֲדָם עִם בְּנָיו וְעַם בְּנֵי
18 בֵּיתוֹ¹¹⁹ עַל מְנָה גְדוּלָה כְּנֶגְדַּ מְנָה קְטָנָה, מִפְּנֵי שְׂאֵין
19 מְקַפְּדִין¹²⁰.

(116) משנה, שבת קמח, ב. (117) להטיל גורלות. (118) "אלו שמשחקים בעצים או בצרורות או בעצמות וכיוצא בהן, ועושים תנאי ביניהם שכל הנוצח את חבריו באותו שחוק, יקח ממנו כך וכך" (רבינו בפ"ו מהל' גזילה ואבידה ה"ו) ודבר זה אף בחול אסור משום גזל מדבריהם (שם). (119) דרך משחק על יד השולחן בשבת (פירוש המשניות). (120) ולא יבואו לידי מדה ומשקל, שהרי אביהם נותן להם הכל משלו.

20 יֵח. אֲסוּר¹²¹ לְחַשֵּׁב חֲשׁוֹבוֹת, שֶׁהוּא צָרִיף לְהֵן,
21 בְּשַׁבָּת¹²² - בֵּין שְׁעָבֵר, בֵּין שְׁעָתִיד לְהִיּוֹת - גְּזֵרָה
22 שְׂמָא יִכְתֹּב. לְפִיכָּהּ, חֲשׁוֹבוֹת שְׂאֵין בְּהֵן צָרִף - מִתֵּר
23 לְחַשְׁבָּן. בְּיַצֵּד? כְּמָה סָאֵין תְּבוּאָה הָיָה לָנוּ בְּשָׁנָה
24 פְּלוּנִית, כְּמָה דִּינָרִין הוֹצִיא בְּחֲתָנוֹת בְּנוֹ, וְכִיּוֹצֵא
25 בְּאֵלוֹ; שֶׁהֵן בְּכָלֵל שִׁיחָה בְּטֵלָה, שְׂאֵין בְּהֵן צָרִף
26 כְּלָל. הַמְחַשֵּׁב אוֹתָן בְּשַׁבָּת - כְּמַחֲשֵׁב בְּחֵל¹²³.

(121) שבת קנ, א. (122) המילה "בשבת" מתייחסת לתחילת ההלכה: אסור בשבת לחשב חשבונות שהוא צריך להן, בין לשעבר בין לעתיד להיות (מעשה רוקח). (123) אבל אין שיחה בטלה ראויה ליראי חטא (מגיד-משנה).

27 יֵט. אֲסוּר¹²⁴ לְקָרוֹת בְּשִׁטְרֵי הַדְּיוֹטוֹת¹²⁵ בְּשַׁבָּת;
28 שְׁלֹא יֵהָא פְּרָרִף חֵל, וְיָבֹאוּ לְמַחֵק. מוֹנָה¹²⁶ אֲדָם
29 פְּרָפְרוֹתֵיו¹²⁷ וְאֵת אוֹרְחָיו מִפְּנֵי, אֲבָל לֹא מִן
30 הַפְּתָב¹²⁸, כְּדִי שְׁלֹא יִקְרָא בְּשִׁטְרֵי הַדְּיוֹטוֹת. לְפִיכָּהּ,
31 אִם הָיָה הַשְּׂמוֹת חֲקוּקִין עַל הַטְּבֵלָא אוֹ עַל הַפְּתָל -
32 מִתֵּר לְקָרוֹתָן, מִפְּנֵי שְׂאֵינוּ מִתְחַלְּף בְּשִׁטְרָה. וְאֲסוּר¹²⁹
33 לְקָרוֹת בְּכֶתֶב הַמְּהַלְּף תַּחַת הַצּוּרָה¹³⁰ וְתַחַת הַדְּיוֹקָנֵי

המת, ואסור שמה שכתוב שטר חליצה. (86) שמה שכתוב שטר כתובה ליבמה. (87) אשה, שמה שכתוב שטר אירוסין וקידושין. (88) חפץ לה. (89) להעריך ערך נפשו של הנודר להקדש לפי שנותיו (ויקרא כז). (90) האומר: הרי בהמה זו חרם - לבדק בית המקדש. (91) אין הכוונה שאסור שמה יבוא לידי מקח וממכר, שהרי מקח וממכר גזירת חכמים היא, ואין גוזרים גזירה לגזירה, אלא שטעם האיסור באלה, שזה למקח וממכר: שמה שכתוב. (92) ראה למעלה הלכה ט [ונכאן הוסיף טעם זה לתרומת חוץ לארץ שאוכל והולך ואחר כך מפריש (בכורות כז). ואין בה הטעם של מתקן, ואסור להפרישה משום מקדיש, עיין ביצה ט.]. (93) משנה, בכורות נז, ב. (94) מעשר בהמה "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש לה" (ויקרא כז, לב). (95) צבע אדום שרושמים בו את העשירי שיצא בפתח הדיר (ומה שלא אסרו בזה כבכל מקדיש, עיין 'תוספות' חגיגה ח. ד"ה משום סקרא). (96) שבת קמח, ב. (97) קרבן הפסח. (98) בערב פסח שחל בשבת, שהקרבן הפסח דוחה את השבת. (99) "חגיגה האמורה בתורה היא שיקריב שלמים ביום-טוב הראשון של חג בבואו לבית המקדש" (הל' חגיגה פ"א ה"א). (100) 'ספרי' פ' בהעלותך פסקא סה - "צפנת פענח"; "נתנית אפר הפרה על המים שנתמלאו הוא הנקרא "קידוש", והמים האלה שניתן עליהם האפר הם הנקראים מי חטאת ומים מקודשים", ובהם היו מטהרים את הטמאים (רבינו בהל' פרה אדומה פ"ו ה"א).

1 טו. הַמְּגַבֵּיהַ¹⁰¹ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם
2 טוֹב: בְּשׁוּגָג - יֹאכַל מְמָה שֶׁהִתְקִין, בְּמִזִּיד - לֹא
3 יֹאכַל עַד מוֹצְאֵי שַׁבָּת¹⁰². וּבֵין כֶּף וּבֵין כֶּף תִּתְקַן¹⁰³
4 אֵת הַפְּרוֹת. וְכֵן הַמְּקַדֵּישׁ¹⁰⁴ אוֹ הַמְּצַרִּיף אוֹ הַמְּחַרֵּים
5 בְּשַׁבָּת - בֵּין בְּשׁוּגָג, בֵּין בְּמִזִּיד - מִה שְׁעָשָׂה עֲשׂוּי;
6 וְאֵין צָרִיף לִזְמַר בְּיוֹם טוֹב. וְכֵן הַמְּקַנְהַ¹⁰⁵ לְחַבְרוֹ
7 בְּשַׁבָּת - קָנָה. מַעֲשֵׂרִין¹⁰⁶ אֵת הַדְּמָאִי¹⁰⁷ בֵּין
8 הַשְּׂמִשׁוֹת¹⁰⁸, אֲבָל לֹא אֵת הַדְּמָאִי¹⁰⁹.

(101) תרומות פ"ב מ"ג. (102) כמבואר בהלכה ח. (103) שיצאו מכלל טבל. (104) רי"ף ביצה פרק ה בשם הירושלמי. (105) בבא-קמא ע, א. (106) משנה, שבת לד, א. (107) "בימי יוחנן כהן גדול שהיה אחר שמעון הצדיק, שלחו בית-דין הגדול ובדקו בכל גבול ישראל, אבל ומצאו שהכל זהירים בתרומה גדולה ומפרישים אותה, אבל מעשר ראשון ומעשר שני ומעשר עני, היו עמי הארץ מישראל מקילים לעצמם ולא היו מפרישים אותם, לפיכך גזרו שלא יהיו נאמנים על המעשרות אלא אנשים נאמנים, אבל עמי הארץ פירותיהן ספק ואין נאמנים לומר מעושרין הן, וזהו הנקרא דמאי" (רבינו בהל' מעשר פ"א ה"א). וראה למעלה פ"א מהל' ברכות ה"ב. (108) ספק יום ספק לילה (כמבואר בפ"ה ה"ד), ולא גזרו בו משום שיש ספק בזמן ובפירות. (109) טבל.

9 טז. מִי¹¹⁰ שֶׁקְרָא שֵׁם¹¹¹ לְתְרוּמַת מַעֲשֶׂר¹¹² שֶׁל דְּמָאִי
10 אוֹ לְמַעֲשֶׂר עֲנִי שֶׁל וְדָאִי - לֹא יִטְלֵם¹¹³ בְּשַׁבָּת,
11 אֶף-עַל-פִּי שִׁיחַד מְקוֹמָן מְקוֹמָן מְקוֹדֵם הַשַּׁבָּת, וְהָרִי הֵן

19 או שְׁהִיָּה מְמַלֵּא כְּלֵי וּמוֹצִיאוֹ וּמְעַרְהוֹ, וְחוֹזֵר וּמְמַלֵּא
20 אוֹתוֹ שְׁנִית - הוּא שְׂאִין מְצִיל אֶלָּא מֵה שֶׁהוּא צָרִיךְ;
21 לוֹ; אֲבָל אִם הוֹצִיָּא כְּלֵי אֶחָד בְּהוֹצְאָה אַחַת, אֶף-עַל-
22 פִּי שֵׁישׁ בּוֹ כְּמֵה סְעֻדוֹת - מִתֵּר.

(141) משנה, שבת קב, א. (142) אפילו בפעם אחת.

23 כג. פִּיעֵד? מְצִיל סֵל מְלֵא כְּפֹרוֹת, אֶף-עַל-פִּי שֵׁישׁ
24 בּוֹ כְּמֵה סְעֻדוֹת, וְעֹגוּל שֶׁל דְּבִלָּה¹⁴³, וְחִבִּית שֶׁל יַיִן.
25 וְכֵן אִם פָּרַשׁ טְלִיתוֹ וְקִבֵּץ בָּהּ כָּל מֵה שֶׁיִּכּוֹל
26 לְהוֹצִיָּא, וְהוֹצִיָּא מְלֵאָה בְּכַת אַחַת - מִתֵּר.

(143) תאנים מיובשות כבושות בצורת עיגול.

27 כד. וְאוֹמְרֵי¹⁴⁴ לְאַחֲרֵים: בּוֹאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם¹⁴⁵! וְכָל
28 אֶחָד וְאֶחָד מְצִיל מְזוּן שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ¹⁴⁶, אוֹ כְּלֵי
29 אֶחָד שֶׁמְחַזֵּיק אֶפְלוֹ דְּבַר גְּדוֹל. וְהָרִי הוּא שֶׁל מְצִיל.
30 וְאִם לֹא רָצָה הַמְצִיל לְקַחְתּוֹ וְנִתְּנוּ לְבַעֲלָיו - מִתֵּר
31 לוֹ לְטַל מִמֶּנּוּ אַחַר הַשֶּׁבֶת שֶׁכָּר עָמְלוֹ¹⁴⁷; וְאִין זֶה
32 שֶׁכָּר שֶׁבֶת¹⁴⁸, שֶׁהָרִי אִין שָׁם מְלֵאכָה וְלֹא אֶסוּר,
33 שֶׁלֹּא הוֹצִיָּאוּ אֶלָּא בְּמָקוֹם מְעַרְבִי¹⁴⁹.

(144) משנה, שבת קב, א. (145) אבל לא בשבילו, שלא
הותרו לו אלא שלש סעודות. (146) כיון שאמר: בואו
והצילו לכם, הפקיר את הכל. (147) כמפורש במשנה שם:
"ואם היו פקחין, עושין עמו חשבון אחר השבת.
(148) שאילו רצה המציל לקחת לעצמו - הכל הרי הוא שלו,
שהרי זכה בכל מן ההפקר, והוא אינו נוטל שכר עבודת
ההצלה, כִּי-אִם שכר החפצים שהוא מחזירם מרצונו (גמרא
ופירוש המשניות). (149) שלגבי אחרים, הרי הדבר כמו
מציאה שלא התירו בה שום איסור (ראה למעלה פ"ו הכ"ב)
ועיין 'מגן אברהם' סי' של"ד סק"ג ו'מחצית השקל' שם.

34 כה. הַצִּיל¹⁵⁰ פֶּת נְקִיָּה¹⁵¹ - אִינוּ חוֹזֵר וּמְצִיל פֶּת
35 שְׂאִינָה נְקִיָּה; אֲבָל אִם הַצִּיל פֶּת שְׂאִינָה נְקִיָּה -
36 חוֹזֵר וּמְצִיל פֶּת נְקִיָּה. וּמְצִיל בְּיוֹם הַכְּפֹרִים מֵה
37 שֶׁהוּא צָרִיךְ לְשֶׁבֶת, אִם הָיָה יוֹם הַכְּפֹרִים בְּעֶרֶב
38 שֶׁבֶת¹⁵²; אֲבָל אִינוּ מְצִיל בְּשֶׁבֶת לְיוֹם הַכְּפֹרִים¹⁵³,
39 וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר לְיוֹם טוֹב, וְלֹא מְשַׁבֵּת זֶה לְשֶׁבֶת
40 הַבָּאָה¹⁵⁴. וּמֵה שֶׁהוּא מְצִיל לְלֶבֶשׁ - לוֹבֵשׁ כָּל מֵה
41 שֶׁהוּא יָכוֹל לְלֶבֶשׁ, וְעוֹטֵף כָּל מֵה שֶׁהוּא יָכוֹל
42 לְעֹטֵף, וּמוֹצִיָּא. וְאוֹמְרֵי לְאַחֲרֵים: בּוֹאוּ וְהַצִּילוּ
43 לָכֶם! וְכָל אֶחָד וְאֶחָד לוֹבֵשׁ וּמְתַעֲטֵף בְּכִלָּיו,
44 וּמוֹצִיָּא. וְהָרִי הוּא שֶׁלּוֹ כְּמוֹ הַמְּאָכֵל, שֶׁהָרִי מִן
45 הַהֶפְקֵר הֵן זֹכִיין.

(150) שבת קיז, ב. (151) מזון שלש סעודות. וכן הדין
בבשר ודגים ושאר מיני אוכלין, אם הציל כבר מין אחד,
יכול לומר במין השני אני חפץ (או"ח סי' שלד).
(152) בזמן שהיו מקדשים על פי הראיה, אבל בזמננו אין
יום הכיפורים חל לא בערב שבת ולא באחד בשבת,
כמבואר בהל' קידוש החודש פ"ו ה"א. (153) למוצאי יום

1 בְּשֶׁבֶת¹³¹. אֶף לְקֹרוֹת בְּפִתוּבִים¹³² בְּשֶׁבֶת בְּשַׁעַת בֵּית
2 הַמִּדְרָשׁ¹³³ - אֶסוּר, גְּזֵרָה מְשוּם בְּטוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ;
3 שְׁלֵא יִהְיֶה כָּל אֶחָד יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ וְקוֹרָא, וְיִמְנַע מִבֵּית
4 הַמִּדְרָשׁ.

(124) שבת קטז, ב. (125) שטרי חובות וחשבונות.
(126) משנה, שבת קמז, ב. (127) מיני מעדנים. (128) "כי
לבר ספרי הנבואות ופירושיהן, אסור לקרוא בשבת ויום-
טוב, ואפילו היה אותו הספר בחכמה מן החכמות" (פירוש
המשניות). (129) שבת קמט, א. (130) "כגון בני אדם
המצירים בכותל חיות משונות, או דיוקנות של בני אדם
של מעשים, כגון מלחמת דוד וגלית, וכותבין תחתיה: זו
צורת חיה פלונית, וזו דיוקנית פלוני ופלונית" (רש"י).
(131) ואם עשאם לשם עבודה-זרה אסור אף בחול להסתכל
בהם, שנאמר (ויקרא יט, ד) "אל תפנו אל האילים" (גמרא
'תוספות' שם). (132) "רוצה לומר, שלא יקרא
ב'כתובים'" (תהלים משלי ואיוב ועוד) כל אחד ואחד
בביתו, כדי שלא יבטל בית המדרש, ולא אסרו הקריאה
בהם אלא בשעת המדרש בלבד" (פירוש המשניות).
(133) "דרכם היה שהיו דורשים לעם בשבתות, ומלמדים
לעם חוקי האלהים ותורותיו, והיתה תועלת גדולה לכולם
בוה, וזה היו עושים קודם אכילה, ואפילו על החכמים
הגדולים היה הרב מקפיד כשלא היו באים לשמוע דבריו,
לפי שהקיבוץ ההוא ברוב עם היה חיווק הדת ושמירת גדריו
(מגיד-משנה).

5 כ. נְפִלָּה¹³⁴ דְּלִקָּה בְּחֶצֶר¹³⁵ בְּשֶׁבֶת - אִינוּ מְצִיל כָּל
6 מֵה שֵׁישׁ בְּחֶצֶר לְחֶצֶר אַחֲרַת שְׂבִאוֹתוֹ הַמְּבוּי,
7 אֶף-עַל-פִּי שֶׁעֲרָבוּ; גְּזֵרָה שְׂמָא יְכַפֵּה הַדְּלִקָּה פְּדִי
8 שְׂנִיזִיל, מְפַנֵּי שְׂאָדָם בְּהוּל עַל מְמוֹנוֹ. לְפִיכָף גְּזֵרוּ,
9 שְׁלֵא יִצִּיל אֶלָּא מְזוּן שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ לְאוֹתוֹ שֶׁבֶת,
10 וְכֹלִים שֶׁצָּרִיךְ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן בְּשֶׁבֶת, וּבְגָדִים שֶׁיִּכּוֹל
11 לְלָבֵשׁ; שְׂנַמְצָא מְתִיאֵשׁ מִן הַכֹּל, וְאִינוּ בָּא לִידֵי
12 כְּבוּי. וְאִם לֹא עֲרָבוּ - אֶף מְזוּנוֹ וְכִלָּיו אִינוּ מְצִיל.

(134) משנה, שבת קיז, ב. (135) אבל בחצר אחרת שאין
בה הדליקה אינו בהול, ומותר להציל הכל מחשש הדליקה
שבחצר הסמוכה (מגיד-משנה).

13 כא. וּמֵה¹³⁶ הוּא מְצִיל לְמְזוּנוֹ? אִם נְפִלָּה דְּלִקָּה
14 בְּלִילֵי שֶׁבֶת - מְצִילִין מְזוּן שְׁלֹשׁ סְעֻדוֹת¹³⁷, הָרְאוּי
15 לְאָדָם - לְאָדָם¹³⁸, וְהָרְאוּי לְכַהֲמָה - לְכַהֲמָה¹³⁹;
16 נְפִלָּה בְּשַׁחֲרִית¹⁴⁰ - מְצִילִין מְזוּן שְׁתֵּי סְעֻדוֹת;
17 בְּמִנְחָה - מְצִילִין מְזוּן סְעֻדָה אַחַת.

(136) משנה, שבת קיז, ב. (137) שחייב אדם לאכול שלש
סעודות בשבת, כמבואר בפ"ל ה"ט. (138) מזון שלש
סעודות עבור כל אחד מבני ביתו ('פרי מגדים').
(139) "שמקדימים מזון הבהמות והעבדים לסעודת עצמן"
(רבינו בהל' עבדים פ"ט ה"ח). (140) לפני הסעודה
השניה.

18 כב. כְּמֵה¹⁴¹ דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּמְצִיל כְּכֹלִים הַרְבֵּה¹⁴²,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אותיות. (171) משנה, שבת קטז, ב. שהתיק מתשמישי קדושה. (172) בתוך התיק, שהמעות בטלות לגבי התיק.

הכיפורים (רש"י). אף-על-פי שיש טעם להתיר, משום שמצוה לאכול במוצאי יום הכיפורים ('תוספות' שם). (154) שהרי יש לו זמן להכין אוכל בשבילו.

יום שישי כ"א מרחשון ה'תשע"ח

פֶּרֶק אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים¹

1) נתבארו בו איסורים של דבריהם, בדברים שאין בהם חשש מלאכה. ומה שהותר מהם, במקום מצוה, או צרכי רבים, ונמשך לזה ביאור שאין עונשי בית-דין דוחין את השבת, אף על פי שהם מצוה. ונסתיים הפרק בהקדמת הודעת סיבות איסור טלטול מקצת דברים בשבת, מצד מהות הדברים, לא מצד הרשויות שבהן הדברים מטוטללין.

1 כו. מִתְּרֵיִל 155 לְהַצִּיל כָּל פְּתַי הַקֶּדֶשׁ 156 שְׂיֵשׁ בְּחֶצֶר
2 לְחֶצֶר אַחֲרַת שְׂבָאוֹתוֹ הַמְּבוּי, וְאֶף-עַל-פִּי שְׂלֵא עָרְבוּ;
3 וּבִלְבָד שְׂיִהְיֶה לְמְבוּי שְׂלֵשׁ מַחְצוֹת וְלַחִי אֶחָד 157.
4 וְהוּא, שְׂיִהְיֶה כְּתוּבִין אֲשׁוּרִית 158 וּבְלִשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ; אֲבָל
5 אִם הָיוּ כְּתוּבִין כָּכָל לִשׁוֹן אוֹ בְּכֶתֶב אַחֵר - אֵין מְצִילִין
6 אוֹתָן, אֲפֹלוּ הֵיחָ שֶׁם עָרְבוּ. וּבַחֵל אֲסוּר לְקָרוֹת בָּהֶם 159,
7 אֲלֵא מְנִיחִין בְּמָקוֹם הַתְּרָף וְהֵן מְתַאַבְדִּין מֵאֲלֵיהֶן.

23 א. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהֵן אֲסוּרִין בְּשַׁבָּת, אֶף-עַל-פִּי
24 שְׂאֵינָם דּוֹמִין לְמְלָאכָה וְאֵינָם מְבִיאִין לְיַד מְלָאכָה.
25 וּמִפְּנֵי מָה נֶאֱסָרוּ? מִשּׁוּם שְׂנֵאָמַר: אִם תְּשִׁיב מִשַּׁבָּת
26 רְגֵלְךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ בְּיוֹם קִדְשִׁי. וְנֵאָמַר: וּכְבַדְתָּ
27 מַעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמְּצֵא חֲפָצֶךָ וּדְבַר דְּבָרְךָ. לְפִיכָף
28 אֲסוּר לְאָדָם לְהֵלֵךְ בְּחֲפָצָיו בְּשַׁבָּת, וְאֲפֹלוּ לְדַבֵּר
29 בָּהֶן, כְּגוֹן שְׂיִדְבַר עִם שְׂתַפּוֹ מָה יִמְכַר לְמַחֵר אוֹ מָה
30 יִקְנֶה, אוֹ הֵיאָף יִבְנֶה בֵּית זֶה, וּבְאֵי זֶה סִחָרָה לְךָ
31 לְמָקוֹם פְּלוּנִי. כָּל זֶה וְכִיוֹצֵא בּוֹ אֲסוּר, שְׂנֵאָמַר:
32 וּדְבַר דְּבַר - דְּבַר אֲסוּר, הִרְהוּר מִתְּרָף.

(155) משנה, שבת קטז, א. (156) תורה נביאים וכתובים. (157) כמבואר בפ"ז ה"ב. (158) הוא הכתב שבספרי התורה שלנו. (159) שבת קטז, א: "מעשה באבא חלפתא שהלך אצל רבן גמליאל בריבי לטבריה, ומצאו שהיה יושב על שולחנו. . . ובידו ספר איוב תרגום, והוא קורא בו. אמר לו: זכור אני ברבן גמליאל אבי אביך, שהיה עומד על גבי מעלה בהר-הבית, והביאו לפניו ספר איוב תרגום, ואמר לבנאי: שקעהו תחת הנדבך (שורת אבני הבנין), אף הוא ציוה עליו ונגנו. רבי יוסי ברבי יהודה אומר - מניחן במקום התורפה (=מקום גלוי) והן מרקיבין מאליהן".

2) ירושלמי (מסכת שבת פרק ט"ו הלכה ג'): "אמר רבי אבהו: כתיב (שמות כ, י) "ויום השביעי שבת לה' אלהיך - מה הקדוש ברוך הוא שבת ממאמר (שהרי בעשרה מאמרות נברא העולם), אף אתה שבות ממאמר" (שלא תדבר בשבת דברי חול). (3) (מסכת שבת דף ק"ג עמוד א').

8 כז. הַיּוֹמוֹת 160 כְּתוּבִין בְּסֵם 161 וּבְסִקְרָא 162 - אֶף-עַל-פִּי
9 שְׂאֵינוּ כְּתֵב שֶׁל קִימָא, הוֹאִיל וְהֵן כְּתוּבִין אֲשׁוּרִית
10 וּבְלִשׁוֹן קִדְשׁ - מְצִילִין אוֹתָן. גְּלִיזִין 163 שֶׁל סְפָרִים,
11 שְׂלֵמְעֵלָה וְשְׂלֵמְטָה וְשְׂבִין פְּרָשָׁה לְפָרְשָׁה וְשְׂבִין דָּף
12 לְדָף וְשְׂבִתְחַלַּת הַסֵּפֶר וְשְׂבִסוּף הַסֵּפֶר - אֵין מְצִילִין
13 אוֹתָן. הַבְּרֻכּוֹת 164 וְהַקְּמֵעִין 165, אֶף-עַל-פִּי שְׂיֵשׁ בָּהֶן
14 אוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁם וּמַעֲגָנוֹת הַרְבֵּה שֶׁל תּוֹרָה - אֵין
15 מְצִילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלָקָה.

33 ב. אֲסוּר⁴ לְאָדָם לְפָקֵד גְּנוּתָיו וּשְׂדוּתָיו בְּשַׁבָּת כְּדִי
34 לְרֹאוֹת מָה הֵן צְרִיכִין, אוֹ הֵיאָף הֵן פְּרוּתֵיהֶן; שֶׁהָרִי זֶה
35 מִהֵלֵךְ לַעֲשׂוֹת חֲפָצוֹ. וְכֵן אֲסוּר לְאָדָם שְׂיִצֵּא בְּשַׁבָּת עַד
36 סוּף הַתְּחוּם⁵, וְיֵשֵׁב שָׁם עַד שֶׁתַּחֲשׂוֹף, כְּדִי שְׂיִהְיֶה קְרוֹב
37 לַעֲשׂוֹת חֲפָצָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת; שְׂהָרִי נִמְצָא הַלוֹכוֹ
38 בְּשַׁבָּת לַעֲשׂוֹת חֲפָצָיו.

(160) שבת קטז, ב. (161) צבע לכתובה. (162) צבע אדום בהיר, ושניהם אינם כשרים לכתובת ספר תורה. (163) החלק הבלתי כתוב, המקיף את הכתב. (164) "מטבע הברכות שתיקנו חכמים, כגון 'שמונה עשרה' ושאר ברכות" (רש"י) - כעין סידורי תפילה שלנו. (165) שכתובים בהם פסוקים מעניינות (פרשיות) של תורה לסגולה ולרפואה.

4) (מסכת עירובין דף ל"ח עמוד ב'). (5) אלפיים אמה מהעיר כמבואר בפרק כ"ז הלכה א'.

39 ג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁶? בְּשֶׁהַחֲשִׁיף עַל הַתְּחוּם
40 לַעֲשׂוֹת דְּבַר שְׂאֲסוּר בְּשַׁבָּת לַעֲשׂוֹתוֹ; אֲבָל אִם הִחֲשִׁיף
41 לַעֲשׂוֹת דְּבַר שְׂמִתָּר לַעֲשׂוֹתוֹ בְּשַׁבָּת - הָרִי זֶה מִתְּרָ.
42 פִּיצַד? אֵין מַחֲשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לְהִבְיֵא פְרוֹת מַחֲבָרִין
43 אוֹ לְשֹׁכֵר פּוֹעֲלִין, אֲבָל מַחֲשִׁיף הוּא לְשֹׁמֵר פְּרוֹת;
44 שְׂהָרִי מִתְּרָ לְשֹׁמֵר בְּשַׁבָּת⁷. וּמַחֲשִׁיף לְהִבְיֵא בְּהֵמָה אוֹ
45 פְּרוֹת תְּלוּשִׁין⁸; שֶׁהַבְּהֵמָה - קוֹרָא לָהּ וְהִיא בְּאָה, אֶף-
46 עַל-פִּי שֶׁהִיא חוּץ לַתְּחוּם; וּפְרוֹת תְּלוּשִׁין - אֵלוּ הֵיוּ
47 שֶׁם מַחְצוֹת, הֵיחָ מִתְּרָ לְהִבְיֵאן בְּשַׁבָּת. וְכֵן אוֹמֵר אָדָם
48 לְחִבְרוֹ: לְכַרְף פְּלוּנִי⁹ אֲנִי הוֹלֵךְ לְמַחֵר; שְׂאִם הָיוּ שֵׁם
49 בְּרַגְנֵים¹⁰, הֵיחָ הוֹלֵךְ לְשֵׁם בְּשַׁבָּת. וְכֵן כָּל כִּיוֹצֵא בְּזוֹה.

16 כח. סְפָרִים 166 תּוֹרָה 167 שְׂיֵשׁ בּוֹ לְלַקֵּט שְׂמוּנִים וְחִמְשׁ
17 אוֹתִיּוֹת מִתּוֹךְ תְּבוֹת שְׂלֵמוֹת, וְאֲפֹלוּ בְּכֻלָּן "יִגַּר
18 שֶׁהִדְוֹתָא" 168; וְכֵן אִם הֵיחָ בָּהּ פְּרָשָׁה שְׂאֵין בָּהּ
19 שְׂמוּנִים וְחִמְשׁ אוֹתִיּוֹת וְיֵשׁ בָּהּ הַזְּכָרוֹת 169, כְּגוֹן
20 "וַיְהִי בְּנִסְעֵ הָאָרֶץ 170" - מְצִילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלָקָה.
21 וּמְצִילִין תִּיק 171 הַסֵּפֶר עִם הַסֵּפֶר, וְתִיק תְּפִלִּין עִם
22 הַתְּפִלִּין, אֶף-עַל-פִּי שְׂיֵשׁ בְּתוֹכָן 172 מְעוֹת.

(166) שבת קטז, א. (167) שנטשטשו צורות האותיות, ולא נשאר אלא שמונים וחמש אותיות, כמו "ויהי בנסוע" (במדבר י, לה), החשובה כספר בפני עצמה, ואין בה אלא שמונים וחמש אותיות. (168) אף שהוא תרגום ולא לשון הקודש. (169) שמות קדושים, אף שאין בהם פ"ה אותיות (שבת קטז:). (170) שנמחקו ונטשטשו מפרשה זו כמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לכתחילה, אלא כמו שפסק לפני כן "מצוה לרוץ לבית הכנסת כו" כי אף שלימוד התורה הוא עניין הכי נעלה, עד ש"אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בית המקדש", אעפ"כ כאשר מדובר בעניין של 'פיקוח נפש' אומרת התורה שצריך לחלל את השבת בשבילו, וכך הוא גם ב'פיקוח נפש' ברוחניות שיש להפסיק מלימוד תורה (שבת) כדי להציל יהודי אחר. ומבואר במקום אחר ש'מת מצוה' ברוחניות הוא אדם החי בעולם הזה, אבל אין בו חיות למצוות - 'מת מצוה' - מכיון שאינו יודע כלל על המצוה, ולכן כשם שב'מת מצוה' חייב אפילו כהן גדול להפסיק באמצע עבודות יוה"כ (שבת שבתון) כדי להתעסק בו, כך בנוגע ל'מת מצוה' ברוחניות שיש לעזוב את העבודה הכי נעלית כדי להחיות יהודי זה, וכלשון הידוע "חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה".

(על"פ י"ן מלכות ספר זמנים ט"י ג)

- 10 ה. מתר לרוץ בשבת לדבר מצוה, כגון שירוי לבית
- 11 הפנסת או לבית המדרש²¹. ומחשביני²² חשבונות של
- 12 מצוה²³, ומודדיני²⁴ מדידה של מצוה, כגון מקנה -
- 13 לידע אם יש פשעור²⁵, או כגד - לידע אם מקבל
- 14 טמאה²⁶. ופוסקיני²⁷ צדקה לעניים. והולכין לבתי
- 15 כנסיות ולבתי מדרשות - ואפלו לטריטאות²⁸
- 16 וטרקלין²⁹ של כותים - לפקח³⁰ על עסקי רבים³¹
- 17 בשבת. ומשדכין על התינוקות לארס³², ועל התינוק
- 18 ללמדו ספר וללמדו אמנות³³. ומבקרין³⁴ חולין
- 19 ומנחמים אבלים. והנכנס לבקר את החולה, אומר:
- 20 שבת היא מלועק, ורפואה קרובה לבוא³⁵.
- 21 ומחשיכין³⁶ על התחום לפקח³⁷ על עסקי פלה ועל
- 22 עסקי המת³⁸, להביא לו ארון ותכריכין. ואומר לו:
- 23 לך למקום פלוני. לא מצאת שם, הבא ממקום פלוני.
- 24 לא מצאת במקנה, הבא במקותים. ובלבד שלא יזכיר לו
- 25 סכום מקנה³⁹. שפלו אלו וכיצא בהן - מצוה הן,
- 26 ונאמר: עשות חפציה וכו' - חפציה אסורין, חפציה
- 27 שמים מתרין.

(21) (מסכת ברכות דף ו' עמוד ב'): "אמר רבי זירא: בתחילה כשראיתי חכמים רצים לשמוע את הדרשה לבית המדרש, אמרתי: חכמים מחללים את השבת! כיון ששמעתי מה שאמר רבי יהושע בן לוי: לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה ואפילו בשבת, גם אני מהרתי. (22) (מסכת שבת דף ק"ג עמוד א'). (23) כחשבון ההוצאות לסעודת מצוה וכדומה (מגן אברהם ש"ו). (24) משנה (מסכת שבת דף קנ"ז עמוד א'). (25) ארבעים סאה. (26) בגד שיש בו שלש אצבעות על שלש אצבעות מקבל טומאת בגדים (רבינו בהלכות כלים פרק כ"ב הלכה א'). (27) (מסכת שבת דף ק"ג עמוד א') מקציבים סכומי כסף. (28) לתיאטרות. (29) אולם מרווח שמסביבו חדרים. (30) לשאול ולחקור (פירוש המשניות). (31) צרכי רבים

(6) (משנה מסכת שבת דף ק"ג עמוד א'). שאסור להחשיך על התחום. (7) ראה להלן הלכה ח'. (8) שנתלשו מערב שבת אבל פירות שנתלשו בשבת שאסורים באכילה (למעלה פרק כ"א הלכה ז') ואסורים בטלטול - אין מחשיכים עבורם (מסכת שבת דף ק"ג עמוד ב'). (9) שהוא מחוץ לתחום. (10) סוכות של שומרים, שעל ידיהן יוכל ללכת בשבת אפילו מחוץ לתחום, אם הן מובלעות זו לזו בתוך שבועים אמה וארבעה טפחים, כמבואר בפרק כ"ח הלכה א' וב'.

- 1 ד. מתר¹¹ לאדם לומר לפועל: הנראה שתעמד עמי
- 2 לערב¹² אבל לא יאמר לו: היה נכון לי לערב;
- 3 שנמצא עושה חפצו בשבת. ואסור¹³ לרוץ ולדלג
- 4 בשבת, שנאמר: מעשות דרכיה - שלא יהא הלוקח
- 5 של שבת פהלוך של חל. ויורד¹⁴ אדם לבור
- 6 ושיח¹⁵ ומערה, אפלו הן מאה אמה, ומטפס ויורד
- 7 ושותה¹⁶, ומטפס ועולה¹⁷. ואסור¹⁸ להרבות
- 8 בשיחה¹⁹ בטלה²⁰, שנאמר: ודבר דבר - שלא יהא
- 9 דבורך של שבת כדבורך של חל.

(11) (מסכת שבת דף ק"ג עמוד א'). (12) "עכשיו נראה אם תעמוד עמי לערב, אם תבא אלי לכשתחשך, אף על פי ששניהם יודעים שעל מנת לשכרו לעבודה הוא מזהירו, כיון שאינו אומר כן בפירוש אלא בדרך רמז, הרי זה כהרהור, ומבואר בהלכה א': "ודבר דבר - דבר אסור הרהור מותר" (ועיין רש"י שם). ובהגה"מ פירש: "הנראה - טוב בעיניך". (13) (מסכת שבת דף ק"ג עמוד א'). (14) (מסכת עירובין דף ק' עמוד א'). (15) חפירה ארוכה. (16) לדעת רש"י מותר לרדת גם לא לצורך שתייה, "בין שיש בהן מים בין שאין בהן מים". (17) ואין כאן חשש של איסור הילוך כדרך חול, ובטור אורח חיים סימן של"ו כתב שהחידוש בזה הוא שאין חוששין שמא יעקור קרקע בירידתו ועלייתו. (18) (מסכת שבת דף ק"ג עמוד א'). (19) ירושלמי (מסכת שבת פרק ט"ו הלכה ג'): "רבי שמעון בן יוחאי כשראה את אמו מדברת הרבה, אמר לה: אמי שבת היום". (20) בתלמוד (מסכת יומא דף י"ט עמוד ב'): מובא שגם בחול אסור, ושם: "אמר רבא השח שיחת חולין עובר בעשה, שנאמר (דברים פרק ו', פסוק ז') "ודברת בם" - ולא בדברים בטלים". אבל הר"ח פירש שם שהמדובר על המפסיק באמצע לימודו. ועיין לעיל בפרק ב' מהלכות דעות הלכה ד'.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אסור לרוץ ולדלג בשבת"

וממשיך בהלכה ה' "מותר לרוץ בשבת לדבר מצוה כו", וההוראה מהלכה זו בנוגע לעבודת ה': כשבאים לתלמיד-חכם שהוא בבחינת שבת, ומוסרים לו את השליחות מנשיא הדור, שיש לעסוק בהפצת המעיינות חוצה, טוען הוא "תלמיד-חכם איקרי שבת" וממילא אינו יכול לרוץ ולדלג בשבת, על זה באה ההוראה "מותר לרוץ ולדלג בשבת לדבר מצוה". ולא זו בלבד שמותר, היינו מותר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בבית דין הכתוב מדבר, אף כאן בבית דין הכתוב מדבר, מכאן לבתי דינים שלא יהיו דנין בשבת, משמע שכל העונשים נכללים באיסור זה.

ח. מתר⁵³ לאדם לשמר פרותיו בשבת - בין 14
תלושים, בין מהפריין. ואם בא אדם לטל מהן, או 15
בהמה וחייה לאכל מהן - גוער⁵⁴ בהן ומכה בהם 16
ומרחיקן. והלא דבר זה מהפצצו הוא, ולמה הוא 17
מתר? מפני שלא נאסר אלא לקנות לעצמו הפצים 18
שאין עתה מצויים, או להשתפר ולהרויח ולהטפל 19
בהנאה שתבוא לידו; אבל לשמר ממונו שפכר בא 20
לידו עד שיעמד כמות שהוא - מתר. הא למה זה 21
דומה? לנוצל ביתו⁵⁵ מפני הגנבים. 22

53 משנה מסכת שבת דף ק"ג עמוד א' "מחשיך הוא על התחום לשמור ומביא פירות בידו" ואמרו בגמרא (שם עמוד ב') שהמדובר בפירות מחוברים. הרי שיותר לשמור גם פירות מחוברים שאם לא כן אסור להחשיך על זה כדלעיל הלכה ג'. 54 נלמד ממה שבסמוך בהלכה ט' שלא יספק כו' משמע שלגוער מותר. 55 [כן הוא בגמרא מסכת שבת דף ק"ו עמוד ב': "לנוצל את ביתו לשומרו" ושם דף ק"ז עמוד א' אמרו בענין זה שפטור ומותר הוא].

ט. המשמר⁵⁶ זרעיו מפני העופות, ומקשאיו⁵⁷ 23
ומדלעיו⁵⁸ מפני החיה - לא יספק⁵⁹ ולא ירקד⁶⁰ 24
פדרף שעושה פחל; גזרה שמא יטל צרור⁶¹ ויזרק 25
ארבע אמות ברשות הרבים. 26

56 (מסכת עירובין דף ק"ד עמוד א'). 57 שדה קשואין. 58 שדה דלועין. 59 יכה כף אל כף. 60 ברגל כדי להבריא את העופות והחיות. 61 עיין לעיל פרק כ"ג הלכה ה' "שאין מספקין ולא מרקדין בשבת גזירה שמא יתקן כלי שיר" ועיין שם במגיד משנה שדוקא אם עשה כן לשיר גזרו גזירה זו.

י. פל⁶² הדברים שהן אסורין משום שבות⁶³, לא 27
גזרו עליהן בין השמשות⁶⁴; אלא בעצמו של יום 28
הוא שהן אסורין, אבל בין השמשות מתרין. והוא, 29
שהיה שם דבר מצוה או דחק⁶⁵. כיצד? מתר לו 30
בין השמשות לעלות באילן⁶⁶ או לשוט על פני 31
המים⁶⁷ להביא לולב⁶⁸ או שופר⁶⁹. וכן מוריד מן 32
האילן או מוציא מן הפרמלית⁷⁰ ערוב⁷¹ שעשה. וכן 33
אם היה טרוד ונחפז, ונצרך לדבר שהוא משום 34
שבות בין השמשות - הרי זה מתר. אבל אם לא 35
היה שם דחק ולא דבר מצוה - אסור. לפיכך אין 36
מעשרין את הודאי⁷² בין השמשות, אף על-פי 37
שאסור הפרשת המעשר בשבת משום שבות; אבל 38
מעשרים את הדמאי⁷³. 39

62 (מסכת עירובין דף ל"ב עמוד ב'): "רבי אומר: כל דבר שהוא משום שבות, לא גזרו עליו בין השמשות", וסובר רבינו שזה נאמר על דבר מצוה, כדי שלא יקשה מהמשנה

נחשבים לדבר מצוה. 32) בפירוש המשנה כתב רבינו: "דבר מצוה - בשדוכי הבנים והבנות". 33) (מסכת קרושין כ"ט עמוד א') "האב חייב בבנו: למולו, לפדותו, ללמדו תורה, להשיאו אשה וללמדו אומנות". 34) (מסכת שבת דף י"ב עמוד א'). 35) "צריך להרחיב דעתם שלא יצטערו" (רש"י). 36) משנה (מסכת שבת דף ק"א עמוד א'). 37) "לשאול ולחקור" (פירוש המשניות). 38) שכל אלו צרכי מצוה הם. 39) סכום מסוים שעליו לא יוסיף, מכיון שאין בהקצבה זו מצוה כי אם חסכון ממונו.

1 ו. מפליגין⁴⁰ בים הגדול⁴¹ בערב שבת לדבר מצוה, 2
ופוסק⁴² עמו לשבת - ואינו שובת⁴³. ומפירין⁴⁴ 3
נדרים⁴⁵ בשבת - בין לצרף שבת⁴⁶, בין שלא לצרף 4
שבת⁴⁷. ונשאלין⁴⁸ להכם על הנדרים שהן לצרף 5
השבת, ומתירין, אף על-פי שהיה להן פנאי להתירן 6
קדם השבת; שדברים אלו - מצוה הן⁴⁹.

40) (מסכת שבת דף י"ט עמוד א'). 41) (להלן בפרק ל' הלכה י"ג מביא רבינו, שאסור להפליג (לנסוע בספינה) פחות משלושה ימים קודם השבת, משום צער הנוסעים אשר "יחוגו וינעו כשיכור", לכן יפליג שלשה ימים לפני שבת, כדי "שתתיישב דעתו עליו קודם השבת ולא יצטער יותר מדאי". ולדבר מצוה מותר, כי העוסק במצוה פטור ממצוה אחרת ("שלחן ערוך" הרב, רמ"ח) ו"שליחות מצוה דוחה שבת" (במדבר רבה, שלח פרשה ט"ז). 42) מתנה עם הנכרי שישבות. 43) ואם אחר כך אינו שובת אין בכך כלום. 44) משנה (שבת דף קנ"ז עמוד א'). 45) בעל יכול להפיר ביום שמעו את נדרי אשתו, והאב - נדרי בתו (עד שלא בגרה ולא נשאת). 46) כגון נדר שלא לאכול בשבת (רש"י). 47) כי אם לא יפר היום, לא יוכל להפיר עוד. 48) החכם יכול להתיר נדר אם הנודר מתחרט עליו. 49) אבל נדרים שאינם לצורך השבת ימתין להתירם עד למחר.

7 ז. אין⁵⁰ עונשין בשבת. אף על-פי שהענש מצות 8
עשה⁵¹, אינה דוחה שבת. כיצד? הרי שנתחייב בבית 9
דין מלקות או מיתה - אין מלקין אותו ואין ממתין 10
אותו בשבת; שגאמר: לא תבערו אש בכל 11
משבתיכם ביום השבת - זו אזהרה לבית-דין שלא 12
ישלפו בשבת מי שנתחייב שרפה, והוא הדין לשאר 13
עונשין⁵².

50) (סנהדרין דף ל"ה עמוד ב'). 51) ראה בספר המצוות מצות עשה רכ"ד: להכות ברצועה. מצוה רכ"ח: לשרוף העוברים כו' ועיין שם עוד במצוות הסמוכות. 52) בגמרא (שם) משמע שדוקא בדבר שיש בו חילול שבת, כגון שריפה - אסור לדון, ושאר עונשים שאין בהם חילול שבת לא מצאנו. אולם בירושלמי סנהדרין (פרק ד' הלכה ו' ונזכר ב"ספר המצוות מל"ט שכ"ב) מפורש: "נאמר כאן (שמות פרק ל"ה, פסוק ג') לא תבערו אש בכל מושבותיכם" ונאמר להלן (במדבר פרק ל"ה, פסוק כ"ט) "והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם", מה להלן (מושבות)

7 אָמְרוּ: וְמָה אִם הִזְהִירוּ נְבִיאִים וְצִוּוּ שְׁלֹא יִהְיֶה
8 הַלּוֹכֵךְ בְּשַׁבַּת כְּהַלּוֹכֵךְ בַּחֹל, וְלֹא שִׁיחַת הַשַּׁבַּת
9 כְּשִׁיחַת הַחֹל, שְׁנַאֲמַר: וְדַבֵּר דָּבָר - קָל וְחֹמֵר שְׁלֹא
10 יִהְיֶה טְלָטוּל בְּשַׁבַּת כְּטְלָטוּל בַּחֹל; כְּדֵי שְׁלֹא יִהְיֶה
11 כִּיּוֹם חַל בְּעֵינָיו, וְיָבֹוא לְהַגְבִּיחַ וּלְתַלְתֵּן כְּלִים מִפְּנֵי
12 לְפָנָה אוֹ מִבֵּית לְבַיִת, אוֹ לְהַצְנִיעַ אֲבָנִים וְכִיּוֹצֵא
13 בָּהֶן; שֶׁהָרִי הוּא כְּטָל וְיוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ, וְיִבְקֵשׁ דָּבָר
14 שְׂיִתְעַסֵּק בּוֹ, וְנִמְצָא שְׁלֹא שָׁבַת, וְכָטַל הַטַּעַם
15 שְׁנַאֲמַר בְּתוֹרָה: לְמַעַן נִנוּחַ.

79) וזה נקרא בלשון הפוסקים: "מוקצה"; ופרטי הדינים יבוארו להלן בפרק כ"ה ובפרק כ"ו. ומקור איסור טלטול המוקצה בשבת הוא כבריייתא (מסכת שבת דף קכ"ג עמוד ב'): "אמר רבי חנינא: בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו (איסור טלטול מוקצה), שכתוב (נחמיה י"ג): "בימים ההמה ראיתי ביהודה דורכים גתות בשבת ומביאים הערימות" (וגורו טלטול הרבה כלים, כדי לגדור גדר להחמיר באיסורי שבת שהיו מקילים בהם - רש"י). ומתחלה אסרו הכל: בראשונה היו אומרים שלשה כלים ניטלים בשבת (שארם זקוק להם מאד לשימוש: סכין לחתוך בה דבילה, כף לקדירה, וסכין לחתוך בשר ולחם) וחזרו והתירו (כשראו שהתחיל העם להזהר באיסורי שבת), וחזרו והתירו יותר (כשנזהרו יותר) עד שאמרו: כל הכלים ניטלים בשבת, חוץ מאלה המפורשים להלן בהלכות שלפנינו. ובעיקר טעמיו של רבינו באיסור טלטול המוקצה בהלכה זו ובהלכה י"ג חלק הראב"ד בהשגה וכתב כי טעם איסור טלטול הוא משום שמא יבוא לידי איסור הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים כמבואר בגמרא (מסכת שבת דף קכ"ד עמוד ב'), ואף על פי שמשום גזירת הוצאה היא - לא גזרו על כל הכלים ועל האוכלין משום שאין גוזרים גזירה על הצבור אלא אם כן רוב הצבור יכולים לעמוד בה (רש"י ביצה דף י"ד עמוד א'). ודעת רבינו היא שמה שאמרו בגמרא ש"טלטול צורך הוצאה היא" אינו אלא לפי משנה ראשונה שאסרו הכל, אבל לפי משנה אחרונה שרוב הכלים מותרים בטלטול, אי אפשר לומר שהטעם הוא משום הוצאה שאם כן מה נשתנו אלו מאלו, אלא על כרחו שטעמים אחרים הונחו בענין זה וכמו שביאר בדבריו (ועיין מ"מ).

16 יג. וְעוֹד, כְּשִׁיבְקָר וְיִטְלָטֵל כְּלִים שְׁמֹלֵאכְתָּן לְאִסוּר,
17 אֲפֹשֶׁר שְׂיִתְעַסֵּק בָּהֶן מֵעַט וְיָבֹוא לְיָדֵי מְלָאכָה. וְעוֹד,
18 מִפְּנֵי שְׁמִקְצַת הָעַם אֵינָם בְּעֵלֵי אֲמִנּוּת, אֲלֵא בְטָלִין
19 כֹּל יְמִיהוֹ, כְּגוֹן הַטְּיָלִין וְיוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת, שְׁפָל יְמִיהוֹ
20 הֵן שׁוֹכְתִים מִמְּלָאכָה; וְאִם יִהְיֶה מִתָּר לְהֵלֵךְ וּלְדַבֵּר
21 וּלְטָטֵל כְּשֶׁאֵר הַיָּמִים, נִמְצָא שְׁלֹא שָׁבַת שְׁבִיתָהּ
22 הַנְּפָרֶת. לְפִיכָךְ שְׁבִיתָהּ מְדַבְּרִים אֵלֶיּהָ שְׁבִיתָהּ
23 הַשְּׁוֹה בְּכָל אָדָם. וּמִפְּנֵי דְבָרִים אֵלֶיּהָ נִגְעוּ בְּאִסוּר
24 הַטְּלָטוּל, וְאִסְרוּ שְׁלֹא יִטְלָטֵל אָדָם בְּשַׁבַּת אֲלֵא
25 כְּלִים הַצְּרִיךְ לָהֶם, כְּמוֹ שְׂיִתְבָּאֵר.

(מסכת שבת דף ל"ד עמוד א'): "ספק חשיכה ספק אינו חשיכה, אין מעשרין את הפירות ואין מטבילין את הכלים" ונפסק להלכה בפרק כ"ג הלכה ט"ו (ורמו על זה רבינו בסמוך), אף שאין במעשר וטבילה אלא משום שבות, אלא ודאי שלא התירו שבות בין השמשות אלא לדבר מצוה ("מגיד משנה"). (63) דברים המותרים מן התורה וחכמים גזרו עליהם כמבואר בתחלת פרק כ"א. (64) שהוא ספק יום ספק לילה כמבואר בפרק ה' הלכה ד'. (65) צורך גדול. (66) שאסרו חכמים משום גזירה שמא יתלוש כמבואר בפרק כ"א הלכה ו'. (67) שאסרו חכמים גזירה שמא יעשה חבית של שייטין (פרק כ"ג הלכה ה'). (68) למצות נטילה. (69) למצות תקיעה. (70) שאיסור טלטול בתוכו הוא מדרבנן כמבואר בפרק י"ד הלכה י"א. (71) "שאינ מערבין עירובין תחומין אלא לדבר מצוה" (הלכות עירובין פרק ו' הלכה ו'). ואם "נתכוון לשבות ברשות היחיד או ברשות הרבים והניח עירובו בכרמלית, או שנתכוון לשבות בכרמלית והניח עירובו (עירוב-תחומין) ברשות היחיד או ברשות הרבים - הרי זה עירוב, שבשעת קניית העירוב, שהוא בין-השמשות, מותר להוציא ולהכניס מכל אחת משתי הרשויות לכרמלית לדבר-מצוה, שכל דבר שהוא מדברי סופרים לא גזרו עליו בין השמשות במקום מצוה" (שם הלכה ט'). (72) תבואה שלא הופרשה ממנה תרומה ומעשר. (73) פירות עם הארץ שספק אם הפריש מהם מעשרות (ראה פרק כ"ג הלכה ט"ו).

1 יא. קָטָן⁷⁴ שְׁעֵשָׂה⁷⁵ בְּשַׁבַּת דָּבָר שֶׁהוּא מְשׁוּם
2 שְׁבוּת⁷⁶, כְּגוֹן שֶׁתֵּלֵשׁ מְעַצִּין שְׁאִינוּ נְקוּב אוֹ טְלָטֵל
3 בְּכַרְמְלִית - אֵין בֵּית-דִין מְצִוִין לְהַפְרִישׁוֹ⁷⁷. וְכֵן אִם
4 הִנִּיחוּ אָבִיו - אֵין מְמַחִין בְּיָדוֹ⁷⁸.

74) (מסכת יבמות דף ק"ד עמוד א'): "לרבי יצחק בר ביסני אבדו מפתחות בית המדרש ברשות הרבים בשבת, בא לפני רבי פדת (לשאל מה לעשות), אמר לו הבא לשם תינוק ותינוקת וישחקו שם, ואם ימצאו את המפתחות יביאו לך. שמע מינה: "קטן אוכל נבילות אין בית דין מצווין להפרישו" וראה להלן בסמוך. (75) בקטן שלא הגיע לחינוך, אבל אם הגיע לחינוך (שהוא מבין להבדיל בין איסור להיתר), כיון שחייב אביו לחנכו במצוות כל שכן שצריך להפרישו מאיסור (תוספות שבת דף ק"כ עמוד א'). (76) זה נאמר על סוף ההלכה, שגם אביו אינו צריך להפרישו מאיסור דרבנן, אבל בית דין אין צריכים להפרישו גם אם עושה איסור תורה כמבואר בהלכות מאכלות אסורות פרק י"ז הלכה כ"ז (כסף משנה). (77) "במה דברים אמורים בשעשה מעצמו אבל אסור להרגילו בחילול שבת ומועד, ואפילו בדברים שהן משום שבות" (הלכות מאכלות אסורות שם). (78) "אף על פי שאין בית דין מצווין להפריש את הקטן, מצוה על אביו לגעור בו ולהפרישו, כדי לחנכו בקדושה, שנאמר: חנוך לנער על פי דרכו וגו'" (שם).

5 יב. אִסְרוּ חֲכָמִים לְטָלֵל מְקַצַּת דְּבָרִים בְּשַׁבַּת פְּדִיךְ
6 שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחֹל⁷⁹. וּמִפְּנֵי מָה נִגְעוּ בְּאִסוּר זֶה?

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 **פָּרַק חֲמִישָׁה וְעֶשְׂרִים**
- 1 (1) נתבארו בו מקצת דיני טלטול ולא נשלמו בזה הפרק.
- 2 א. יש כלי ששמלאכתו להתר, והוא הפלי שמתר
- 3 לעשות בו בשבת דבר שנעשה לו בהל. כגון: כוס
- 4 לשפות בו, וקערה לאכל בה, וספין לחתך בו בשר
- 5 ופת, וקרנס² לפצע³ בו אגוזים וכיוצא בהן.
- (2) פטיש. (3) לפצח.
- 6 ב. ויש כלי ששמלאכתו לאסור, והוא הפלי שאסור
- 7 לעשות בו בשבת דבר שנעשה לו. כגון מכתשת⁴
- 8 וריחים⁵ וכיוצא בהן, שאסור לכתש ולטחן בשבת.
- (4) כלי לכתשת דברים יבשים. (5) טחנת-יד.
- 9 ג. פלי ששמלאכתו להתר - בין היה של עץ, או
- 10 של חרס, או של אבן, או של מתכת - מתר לטלטלו
- 11 בשבת, בין בשביל עצמו של פלי, בין לצרף
- 12 מקומו⁶, בין לצרף גופו⁷. וכל כלי ששמלאכתו לאסור
- 13 - בין היה של עץ, או של חרס, או של אבנים, או
- 14 של מתכת - מתר לטלטלו בשבת, בין לצרף גופו⁸,
- 15 בין לצרף מקומו; אבל בשביל עצמו⁹ של פלי -
- 16 אסור.
- (6) משנה (שבת קכב: קכד.) ויסוד איסור טלטול בשבת,
- מבואר בפרק הקודם הלכה י"א וי"ב. (7) שלא ישבר או
- שלא יגנב, כדלהלן הלכה ד'. (8) שצריך להשתמש במקום
- שהכלי מונח. (9) שצריך להשתמש בגוף הכלי. משמע
- שאינן לטלטל שום כלי אפילו אם מלאכתו להתר, אלא
- דוקא לצורך גופו או מקומו או בשביל עצמו של כלי, אבל
- שלא לצורך כלל - אסור לטלטל (מגיד-משנה).
- (10) לשימוש של היתר בגוף הכלי, כגון פטיש של נפחים
- לפצוע בו אגוזים, כדלהלן הלכה ז'. (11) שלא ישבר או
- שלא יגנב כנ"ל.
- 17 ד. כיצד? מטלטל הוא¹² את הקערה של עץ לאכל
- 18 בה או לישב במקומה, או פדי שלא תגנב - וזה הוא
- 19 בשביל עצמה. וכן אם טלטל אותה מן החמה פדי
- 20 שלא תתיבש ותשבר, או מן הגשמים פדי שלא
- 21 תתפח¹³ ותפסד - הרי זה מטלטל בשביל עצמה
- 22 ומת, מפני שמלאכתה להתר.
- (12) כלי שמלאכתו להתר לצורך גופו ומקומו או בשביל
- עצמו. (13) תתנפח מריבות ותתקלקל.
- 23 ה. וכן מטלטל הוא הריחים או המכתשת¹⁴ לשבר
- 24 עליה אגוזים או לעלות עליה למטה - וזה הוא
- 25 לצרף גופו או לישב במקומו; אבל אינו מטלטלה
- 26 פדי שלא תשבר, ולא פדי שלא תגנב. וכן כל כיוצא
- 27 בזה.
- (14) שמלאכתם לאיסור.
- 28 ו. וכל¹⁵ שאינו כלי, כגון אבנים ומעות וקנים וקורות
- וכיוצא בהן - אסור לטלטלן. אבן¹⁶ גדולה או קורה²⁹
- גדולה - אף-על-פי שהיא נטלת פעשה בני אדם,
- אם יש תורת כלי עליה - מטלטלים אותה¹⁷. דלתות¹⁸
- הבית, אף-על-פי שהן פלים, לא הוכנו לטלטל.
- לפיכך, אם נתפרקו אפלו בשבת¹⁹ - אין מטלטלין
- אותן. וכן²⁰ העפר והחול והמת²¹ - אין מזיזין אותן
- ממקומן. וכן שמונה²² חי - הרי הוא פאבן, ואסור
- 36 לטלטלו.
- (15) שבת קכג, ב. (16) עירובין קב, א. (17) כי לא נתבטל
- שם כלי ממנה מפני גדלה וכבדה. (18) משנה, שבת קכב,
- ב. (19) אף שבין השמשות היה מטלטלן כשפתח ונעל,
- עכשיו כשנתפרקו אין מטלטלים אותן, מכיון שעומדים
- להתחבר עם הבית (ראה 'מגן אברהם' סי' שח). (20) שבת
- לט, א. (21) משנה, שבת קנא, ב. (22) שבת קלה, א.
- שנולד שמונה חדשים לעיבורו ושערו לקוי ואין צפרניו
- שלימים כברייתן שהיה ראוי להוולד בחודש התשיעי ויצא
- קודם שנגמר (פ"א מהלכות מילה הי"ג) ונחשב כמת שאינו
- יכול לחיות.
- ז. מתר²³ לטלטל הפלי אפלו שלא לצרף תשמישו,
- אלא לעשות בו מלאכה שלא נעשה לתשמישה. (24)
- כיצד? נוטל אדם קרנס²⁴ לפצע בו אגוזים; קרנס²⁵
- לחתך בו דבלה²⁶; מגרה²⁷ - לגרר²⁸ בה את
- הגבינה; מגרפה²⁹ - לגרף בה את הגרוגרות³⁰; את
- הרחת³¹ ואת המזלג - לתת עליו אכל לקטן; את
- הפוש³² ואת הפרפר³³ - לתחב³⁴ בו; מחט של
- סקאיין³⁵ - לפתח בו את הדלת; את המכתשת - לישב
- 37 עליה. וכן כל כיוצא בזה.
- (23) משנה, שבת קכב, ב. (24) של נפחים או של צורפי
- זהב (שבת קכג.) ואילו קורנס של בשמים - ראה להלן
- הלכה ט. (25) גרון העשוי לחטוב בו עצים. (26) תאנה
- יבשה. (27) כעין סכין שפיה עשוי שנים שנים.
- (28) לחתכה ולחלקה. (29) כלי כעין יד שגורפים בה
- דברים. (30) תאנים יבשות. (31) כלי עץ לזרות בו דגן
- ברוח כדי להבר את הבר מן התבן. (32) שיפור קטן עשוי
- עץ שמכניסים בו את האוכל לתוך הפה. (33) חלק מנול
- האורגים, הכלי שהאורג מכה בו על הארג. (34) בנוסח
- אחר: "לדחוף" (שונצינו). (35) עושים שקים והמחט
- שלהם גדולה.
- ח. ומטלטל³⁶ אדם מחט של יד³⁷ השלמה לטל בה
- את הקוין³⁸; אבל אם נטל הקצה הנקוב שלה, או
- הקצה החד שלה - אין מטלטלין אותה³⁹. ואם היתה
- 49 גלם⁴⁰ ועדין לא נקבה - מתר לטלטלה⁴¹.
- (36) משנה, שבת קכב, ב. (37) עשויה לחפור בה ומלאכתה
- לאיסור. (38) "מכאן ראינו, שמותר להוציא מה שנכנס
- בבשר האדם מן הקוצים והברקנים בשבת, וכמו כן מותר
- לסחוט החבורה כדי שתצא הליחה ממנה אבל לא להרחיב
- הפה" (פירוש המשניות). וראה למעלה בפ"י הי"ז.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 לְכִסּוֹת בֵּהֶן אֶת פִּי הַפֶּה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. אָבֵל אִם
26 אֵין הַשְּׂבָרִים רְאוּיִין לְמַלְאכָה כָּלָל - אֲסוּר לְטַלְטֵלָן⁶⁴.

58) משנה, שבת קכב, ב. 59) מבואר בפכ"ב הכ"ה.
60) לא רק נתפרקו בשבת מותרים, שהרי הם מוכנים ועומדים מבין השמשות, כשהיו עדיין מחוברים לכלי, אלא אפילו נתפרקו קודם השבת - מותר לטלטלם, כיון שעומדים לכך לחזור ולחברם לכלי. 61) משנה, שבת קכד, ב. 62) בנוסח אחר: "מעין מלאכה". ונוסחא זו נכונה, שהרי מפרש רבינו "כיצד שברי עריבה לכסות בהן את פי החבית וכו'" וכדעת תנא-קמא של רבי יהודה בשבת שם (מעשה רוקח), וכן כתב ה'מגיד משנה' שרבינו פסק כתנא-קמא. 63) כלי גדול ושטוח לתשמישים שונים. 64) "ואם נשברו במקום שיכולים להזיק, כגון שברי זכוכית - מותר" (רמ"א סי' ש"ו).

יג. כִּלְכֵּל פְּסוּיֵי הַפְּלִים נְטָלִים בְּשֶׁבֶת. וְהוּא, שְׂיֵשׁ
28 תּוֹרַת פְּלִי⁶⁵ עֲלֵיהֶן. הִיָּה פְּלֵי מְחַבֵּר בְּקַרְקַע, כְּגוֹן
29 חֲבִית הַטְּמוּנָה⁶⁷ בְּאַרְץ: אִם יֵשׁ בְּפִסּוּי שְׂלָה בֵּית
30 אַחֲזֵיזָה⁶⁸ - מְטַלְטֵלִין אוֹתוֹ, וְאִם לֹא - אֵין מְטַלְטֵלִין
31 אוֹתוֹ. וְכֵן פְּסוּיֵי הַקְּרָקַעוֹת, כְּגוֹן בּוֹרוֹת וְחֲרִיצִין⁶⁹ -
32 אֵין מְטַלְטֵלִין⁷⁰ פְּסוּי שְׂלָהֶן, אֲלֵא אִם-כֵּן יֵשׁ לוֹ בֵּית
33 אַחֲזֵיזָה. פְּסוּי הַתְּנוּרָה⁷¹, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִין לוֹ בֵּית
34 אַחֲזֵיזָה - מְתָר לְטַלְטֵלוֹ.

65) משנה, שבת קכו, ב. 66) שאם לא כן - אסורים בטלטול. 67) בטמונה בארץ אנו צריכים לבית אחיזה (וכתנא-קמא של רבי יוסי שם), אבל אם אינו טמון בארץ כמו התנור, אין אנו צריכים בית אחיזה - וכרבי אליעזר בן יעקב (שם קכה.). 68) לאחוז בו, שמוכיח שזהו כלי העשוי לקחתו ולהחזירו. 69) חפירות ארוכות בקרקע. 70) מכיון שהוא כסוי קרקע, דומה לבונה אם מכסה אותו, או כסותר אם נוטל את הכיסוי. 71) רק שוליו מחוברים לקרקע, אבל אין כולו טמון בה וחציו מגולה, לכן לא גזרו חכמים עליו, כמו בבור וחרייץ (מגיד-משנה).

יד. שְׁנֵי דְבָרִים⁷², אֶחָד אֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ וְאֶחָד מְתָר
36 לְטַלְטֵלוֹ, וְהֵן סְמוּכִין זֶה לְזֶה אוֹ זֶה עַל זֶה אוֹ זֶה
37 בְּזָה, וּבְזִמְן שְׂמַטְטֵלִין אֶחָד מֵהֶן יִטְלַל הַשְּׂנִי: אִם
38 הִיָּה צְרִיף לְדָבָר שְׂמַטְר לְטַלְטֵלוֹ - מְטַלְטֵלוֹ, וְאֶף-
39 עַל-פִּי שְׂדָבָר הָאֲסוּר מְטַלְטֵל עִמּוֹ; וְאִם צְרִיף
40 לְטַלְטֵל דְּבָר הָאֲסוּר - לֹא יִטְלַלְנּוּ בְּאוֹתוֹ דְּבָר
41 הַמְתָּר.

72) כלל זה הוא בדינו: טלטול מן הצד (=על ידי דבר אחר) לצורך דבר המוקצה - אסור, ואם לצורך דבר המותר - מותר (וראה 'תוספות' שבת מג: ד"ה דכ"ע).

טו. כִּיצַד⁷³? פְּגָה⁷⁴ שֶׁהִיָּתָה טְמוּנָה⁷⁵ בְּתֵבָן⁷⁶,
43 וְחֲרָרָה⁷⁷ שֶׁהִיָּתָה עַל גְּבִי גַחְלִים⁷⁸ - תּוֹחֵכֵן כְּכוֹשׁ⁷⁹
44 או בְּכַרְכָּר⁷⁹ וְנוֹטֵלָן, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהִתְבָּן וְהִגְחָלִים
45 נְנַעְרִים בְּשֶׁבֶת בְּשַׁעֲתָם⁸⁰ נְטִילָה. וְכֵן לְפֶתֶת⁸¹ או צְנוּנוֹת
46 שֶׁהִיוּ טְמוּנִים בְּעַפְרָה, וּמְקַצֵּת הַעֲלִים מְגָלִים⁸² -

39) שבטל מהם שם כלי. 40) שלא נגמרה עדיין. 41) שאף-על-פי שכיון שלא ניקבה עדיין, אין שם מלאכתה לאסור עליה, ואינה ראויה לתפירה - יש לפעמים שמשאירים אותה כך ומשתמשים בה להוציא את הקוצים הנתחבים ביד (נגמרא שבת קכג. ורש"י שם).

ט. כִּלְכֵּל פְּלֵי שְׂמַקְפִּיד עֲלָיו שְׂמָא יִפְחַתוּ דְמָיו, כְּגוֹן
2 כְּלִים הַמְּקַצִּים⁴³ לְסַחֲרָה וְכְלִים הַיִּקְרִים בְּיוֹתֵר,
3 שְׂמַקְפִּיד עֲלֵיהֶן שְׂמָא יִפְסְדוּ - אֲסוּר לְטַלְטֵלָן
4 בְּשֶׁבֶת. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא מְקַצֵּה מַחְמַת חֶסְרוֹן פִּיס.
5 כְּגוֹן: הַמְּסָר⁴⁴ הַגָּדוֹל, וְיִתְד⁴⁵ שֶׁל מַחְרָשָׁה, וְסַפִּין
6 שֶׁל טְבַחִים⁴⁶, וְחֲרָב⁴⁷ שֶׁל אֲשַׁכְּפִים⁴⁸, וְחֲצִין
7 הַחֲרָשִׁים⁴⁹, וְקָרְנֵס שֶׁל בְּשָׂמִים⁵⁰, וְכִיּוּצָא בְּהֵן.

42) משנה, שבת קכג, ב. 43) המיוחדים. 44) כלי נגר לנסר בו עצים. 45) המתכת החדה שבמחרישה לחפירה באדמה. 46) סכין שהקצבים מקצבים בו את הבשר באטליו (רש"י), ולדעת ה'תוספות' סכין של שחיטה. 47) סכין. 48) סנדלרים. 49) קרדום הנגרים לחתוך את הקורות (בגמרא: "חצינא דנגרי"). ובנוסח אחר: "וחצין של חרשין" (מעשה רוקח). 50) בנוסח אחר: "קורנס של נפחים" (וינציאה). ותמה על זה ה'בית יוסף' בסי' שח שבקורנס של נפחים הכל מודים שאינו מוקצה מחמת חסרון כיס (שבת, שם).

י. כִּלְכֵּל פְּלֵי שֶׁהִקְצָה מַחְמַת הָאֲסוּר - אֲסוּר
9 לְטַלְטֵלוֹ⁵². כְּגוֹן: נֵר⁵³ שֶׁהִדְלִיקוּ בוֹ בְּשֶׁבֶת, וְהַמְּנוֹרָה
10 שֶׁהִיָּה⁵⁴ הִגֵּר עֲלֵיהָ, וְשִׁלְחָן שֶׁהִיוּ עֲלָיו מְעוֹת -
11 אֶף-עַל-פִּי שֶׁכָּבָה הִגֵּר אוֹ שֶׁנִּפְּלוּ הַמְּעוֹת - אֲסוּר
12 לְטַלְטֵלָן; שְׂכָל פְּלֵי שֶׁהִיָּה אֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ בֵּין
13 הַשְּׂמֻשׁוֹת, נֶאֱסַר לְטַלְטֵלוֹ כָּל הַשֶּׁבֶת כְּלָה, אֶף-עַל-
14 פִּי שֶׁהִלֵּךְ הַדְּבָר שֶׁגֵּרָם לוֹ הָאֲסוּר⁵⁵.

51) שבת קנז, א. 52) אפילו לצורך גופו או לצורך מקומו (כסף-משנה). 53) שבת מד, א. 54) שהניחו עליו בכוונה (מגיד-משנה). 55) "מיגו דאיתקצאי לבין השמשות, איתקצאי לכולי יומא" (=מתוך, מפני שנעשה מוקצה לבין השמשות, הוקצה לכל היום).

יא. אָבֵל⁵⁶ פְּלֵי הַמְּקַצֵּה מַחְמַת מְאוּסוֹ, כְּגוֹן נֵר⁵⁷ יִשָּׁן
16 שֶׁל נִפְטָ וְכְלֵי הַצּוּאָה וְכִיּוּצָא בְּהֵן - מְתָר לְטַלְטֵלָן
17 בְּשֶׁבֶת, אִם הַצְּרִף לָהֶן.

56) שבת קנז, א. 57) של חרס.

יב. כִּלְכֵּל הַפְּלִים הַנְּטָלִין בְּשֶׁבֶת שֶׁנִּתְפָּרְקוּ דְלִתוֹתֵיהֶן,
19 כְּגוֹן דְּלִתוֹת שְׂדָה תְּבָה וּמְגַדְלִים⁵⁹ - בֵּין שֶׁנִּתְפָּרְקוּ
20 בְּשֶׁבֶת⁶⁰, בֵּין שֶׁנִּתְפָּרְקוּ קֹדֶם הַשֶּׁבֶת - מְתָר לְטַלְטֵל
21 אוֹתָן דְּלִתוֹת. וְכֵן⁶¹ כָּל הַפְּלִים הַנְּטָלִין בְּשֶׁבֶת שֶׁנִּשְׁבְּרוּ
22 - בֵּין קֹדֶם הַשֶּׁבֶת, בֵּין בְּשֶׁבֶת - שֶׁבְרִיָּהֶן נְטָלִין. וְהוּא,
23 שֶׁהִיוּ שֶׁבְרִיָּהֶן עוֹשִׂין מְעִין מְלֹאכְתָּן⁶². כִּיצַד? שְׂבָרֵי
24 עֲרֵבָה⁶³ - לְכִסּוֹת בְּהֵן אֶת פִּי הַחֲבִית; שְׂבָרֵי זְכוּכִית -

1 שוּמְטוּן⁸³ בַּשַּׁבָּת בַּעֲלָה שְׁלֶהוּ, וְאֶף-עַל-פִּי שְׁהַעֲפֹר
 2 נִנְעַר. אֲבָל אִם הָיָה כֹפֵר אוֹ תִינּוֹק עַל גְּבֵי הָאֶבֶן אוֹ
 3 עַל גְּבֵי הַקּוֹרֶה - לֹא יִטְלַטֵּל⁸⁴ הָאֶבֶן אוֹ הַקּוֹרֶה בַּכֹּפֵר
 4 אוֹ בַתִּינּוֹק שֵׁישׁ עָלֶיהָ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

99) משנה, שבת קכה, א. (100) רבינו ב'פירוש המשניות' ביאר: "קרויה היא כלי חרס ששואבים בו מים, ותולים בו אבן, כדי שיכבד וירד לתחתית המעיין" (וכן פירש בהל' כלים פ"כ ה"א), אבל רש"י פירש: "קרויה היא דלעת יבשה חלולה וממלאים בה מים, ומתוך שהיא קלה אינה שואבת אלא צפה, ונותנים בה אבן כדי להכבידה". (101) שהיא קשורה יפה. (102) כחלק של הקרויה. (103) אם אינה קשורה יפה, הקרויה מתבטלת לגבי האבן ונעשית בסיס לדבר האסור. (104) שבת קמ, א. (105) מוריד את הבגד מהקנה. אבל אסור לקחת את הקנה מתוך הבגד, לפי שאינו כלי ועומד רק להסקה. (106) בגד לאחר כביסה, תולים אותו על קנה לייבשו.

26 יֵט. פְּרוֹת¹⁰⁷ שְׁאֲסוּר לְאָכֹל, כְּגוֹן פְּרוֹת שְׂאִינִים
 27 מַעֲשְׂרֵינָם¹⁰⁸, אֲפֹלוּ הֵן חִיבִין בְּמַעֲשֵׁר מִדְּבָרֵיהֶם¹⁰⁹, אוֹ
 28 מַעֲשֵׁר רֵאשׁוֹן שְׁלֹא נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ¹¹⁰, אוֹ תְּרוּמָה
 29 טְמֵאָה¹¹¹, אוֹ מַעֲשֵׁר שְׁנֵי וְהַקֹּדֶשׁ שְׁלֹא נִפְדוּ
 30 כְּהַלְבָּתָן¹¹² - אֲסוּר לְטַלְטֵלָן. אֲבָל הַדְּמָאִים¹¹³ - הוֹאִיל
 31 וְרֵאוּי לְעִנְיִים¹¹⁴; וְכֵן מַעֲשֵׁר שְׁנֵי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁפָּדָאן,
 32 אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא נִתַּן הַחֵמֶשׁ¹¹⁵ - מִתָּר לְטַלְטֵלָן.

(107) משנה, שבת קכו, ב. (108) שלא הפרישו מהם תרומות ומעשרות. (109) שרק מדברי חכמים אינם ראויים לאכילה, כפירות שצמחו בעציץ שאינו נקוב (פירוש המשניות). (110) תרומה גדולה, כגון שהקדים הלוי ולקח המעשר אחר שנתמרחח התבואה, קודם שהפרישו ממנה תרומה גדולה, והפריש ממנו תרומת מעשר ולא הפריש תרומה גדולה (רע"ב). (111) שאינה ראויה אפילו לאכילת בהמתו של כהן. (112) "שלא נפדו כהלכה, כגון שיפדה מעשר שני על חתיכה של כסף, וזה הפדיון אינו הגון ולא נעשה כהלכתו עד שיפדה על כסף מפותח. רוצה לומר: מעות מצויירים כמו שכתוב "וצרת הכסף בידך" (דברים יד, כה) - דבר שיש עליו צורה, או שיחלל ההקדש על הקרקע. ואין דין הקדש שיפדה אלא במטלטלין - שיהיה דבר הניתן מיד ליד" (פירוש המשניות). (113) פירות לקוחים מעמי הארץ שאינם זהירים בהפרשת מעשרות, כמבואר בפכ"ג הט"ו. (114) "מותר לאכיל את העניים דמאי" (רבינו בהל' מעשר פ"י ה"א). (115) בפדיון מעשר שני והקדש מוסיפים חומש מלבד הקרן (ויקרא כז, לא), אבל אינו מעכב - ומותרים באכילה.

33 כ. מְטַלְטֵל¹¹⁶ יִשְׂרָאֵל הַתְּרוּמָה, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִינָהּ
 34 רְאוּיָהּ לֵוִי¹¹⁷; וּמְטַלְטֵלִין תְּרוּמָה טְמֵאָה עִם הַטְּהוּרָה
 35 אוֹ עִם הַחֲלִינִין, אִם הֵיוּ שְׁנֵיהֶם בְּכָלִי אֶחָד. בְּמָה
 36 דְּבָרִים אֲמֹרִים¹¹⁸? בְּשִׁהִיָּה הַטְּהוּרָה לְמִטָּה¹¹⁹,
 37 וְהֵיוּ פְּרוֹת הַמִּתְטַנְּפִין בְּקִרְקַע, שְׂאִם יִנְעַר אוֹתָן
 38 יִפְסְדוּ; אֲבָל אִם הֵיוּ אֲגוּזִים וְשִׁקְדִים וְכִיּוּצָא בֵּהֶן -
 39 נֹעֵר הַכָּלִי, וְנוֹטֵל הַטְּהוּרָה אוֹ הַחֲלִינִין, וּמְנִיחַ

(73) שבת קכג, א. (74) תאנה שלא בשלה כל צרכה. (75) היתה טמונה, ולא שהוא טמנה בכוונה, שאם לא כן היא נעשית בסיס לתבן (להלן הלכה יז, ועיין 'תוספות' שבת קכג. ד"ה פגה). (76) המוקצה ומיוחד לעשית טיט. (77) עוגה דקה אפוייה על גבי גחלים. (78) ואינה טמונה בתוכם, שאם לא כן הרי הוא חותה גחלים בשבת, "מכבה את העליונות ומדליק את התחתונות" (כמבואר בהל' שגגות פ"ז ה"ב) - 'כסף משנה'. (79) מבואר בהלכה ז'. (80) בנוסח אחר: "נוערים בשעת" (מ'עשה רוקח'). (81) כלאים פ"א מ"ט. (82) אבל אם העלים מכוסים, אם תוחב בהם כוש או כרכר, נראה כעושה גומא בשבת (מגיד-משנה). (83) מושך אותם. (84) שבת קמב, ב: "לא התירו כיכר ותינוק אלא למת בלבד" (להלן פכ"ו הכ"א).

5 טז. נוֹטֵל⁸⁵ אֶדָם אֶת בְּנֵי⁸⁶ שֵׁישׁ לוֹ גִּעְגּוּעִין עָלָיו⁸⁷
 6 וְהָאֶבֶן⁸⁸ בִּידוֹ⁸⁹, אֲבָל לֹא דִינָר; שְׂאִם יִפֹּל הַדִּינָר,
 7 יִטְלֵנוּ הָאֶבֶן בִּידוֹ. בְּלִפְלֵה⁹⁰ שִׁהִיָּה נְקוּבָה, וְסַתֵּם
 8 נְקֹב שְׁלֵה פְּאֶבֶן - מִתָּר לְטַלְטֵלָה; שְׁהָרִי הָאֶבֶן
 9 נִעֲשִׂית כְּדָפְן⁹¹. הִיָּתָה הַכִּלְפָּלָה מְלֵאָה פְּרוֹת, וְהָאֶבֶן
 10 בְּתוֹךְ הַפְּרוֹת - אִם הֵיוּ הַפְּרוֹת רְטִיבִים, כְּגוֹן עֲנָבִים
 11 וְתוֹתִים - נוֹטֵל אוֹתָהּ כְּמוֹת שִׁהִיָּה⁹²; שְׂאִם יִנְעַר
 12 הַפְּרוֹת - יִטְנְפוּ בַּעֲפֹר, וּבְמִקּוֹם הַפֶּסֶד לֹא גִזְרוּ.

(85) משנה, שבת קמא, ב. (86) בחצר שמותר לטלטל בה. (87) שהבן משתוקק לאביו, ויתעצב אם לא יקחנו. (88) שהיא מוקצה. (89) ויטלטל מוקצה. (90) סל. (91) אם היא מהודקת יפה "והיא כחלק מן הסל" (פירוש המשניות). (92) "שהכלכלה נעשתה בסיס לאיסור ולהיתר, וההיתר חשוב יותר, ובטל האיסור לגבו, כאילו אינו בסיס רק להיתר" (מגן אברהם' סי' ט).

13 יז. חֲבִית⁹³ שֶׁשָּׂכַח אֶבֶן עַל פִּיהָ⁹⁴ - מִטָּה עַל צִדָּהּ
 14 וְהִיא נּוֹפֶלֶת. הִיָּתָה בֵּין הַחֲבִיטוֹת⁹⁵ וְהָאֶבֶן עָלֶיהָ -
 15 מְגַבִּיָּהָ⁹⁶ לְמִקּוֹם אַחֵר, וּמִטָּה עַל צִדָּהּ שָׂם, וְהָאֶבֶן
 16 נּוֹפֶלֶת. וְכֵן הַשׁוֹכֵחַ מְעוֹת עַל הַכֹּפֵר וְצִרִיף לְכַר⁹⁷ -
 17 נֹעֵר אֶת הַכֹּפֵר וְהֵן נּוֹפֶלוֹת. וְאִם צִרִיף לְמִקּוֹם הַכֹּפֵר
 18 - נוֹטֵל אֶת הַכֹּפֵר וְהַמְעוֹת עָלָיו. אֲבָל אִם הִנִּיחַ⁹⁸
 19 הַמְעוֹת מְעֻרָב שַׁבָּת עַל הַכֹּפֵר, אוֹ הִנִּיחַ הָאֶבֶן עַל פִּי
 20 הַחֲבִית - הָרִי אֵלָיו אֲסוּרִין לְטַלְטֵלָן, וְאֲפֹלוּ נִטְלוּ
 21 הַמְעוֹת וְהָאֶבֶן; שְׁהָרִי נִעֲשׂוּ בְּסִיס לְדָבָר הָאֲסוּר.

93) משנה, שבת קמב, ב. (94) והוא צריך לקחת מהיין שבתוכה. (95) שאינו יכול להטות אותה במקומה, שמא תיפול האבן על החבית ותשברנה. (96) לחבית. (97) לשכב עליו. (98) בכוונה. 22 יח. הָאֶבֶן⁹⁹ שֶׁבְּקִרוּיָהּ¹⁰⁰: אִם מְמַלְאִין בָּהּ וְאִינָהּ

1 הַטְּמֵאָה. וְאִם הָיָה צְרִיף לְמָקוֹם הַכְּלִי - בֵּין
2 שְׁהֵטְהוּרָה לְמַעְלָה, בֵּין שְׁהֵיטָה לְמַטָּה - מְטַלְטֵל
3 הַכֵּל כְּפֶאֱחָד.

133) משנה, שבת מב, ב. ממה שהיה מוכן מבעוד יום.
134) שמתחילה היה מותר לטלטל הכלי, ועכשיו אוסרו
בטלטול כמו שיבאר. וכן פירש רש"י בשבת קכח, ב. אבל
בדף מב, ב שם, פירש "שהוא כקובע לו מקום ומחברו
בטיט ודומה למלאכה". (135) כי ביצה שנולדה בשבת
אסורה באכילה ובטלטול (ראה הל' יו"ט פ"א הי"ט-ה"כ).
136) הראב"ד הביא בשם הירושלמי: "ובלבד שלא יגע
בביצה", ואף שמוקצה אינו אסור אלא בטלטול ולא
(מגיד-משנה). (137) בניגוד לדעת רבי יצחק האומר
שאסור לטלטל כלי לצורך דבר שאסור בטלטול (שבת מג.).

25 כד. נותנין 138 פלי תחת הדלף 139. ואם נתמלא הפלי
26 - שופף 140 ושונה 141, ואינו נמנע 142. והוא, שיהיה
27 הדלף ראוי לרחיצה 143; אבל אם אינו ראוי - אין
28 נותנין. ואם נתן - מתר לטלטלו במים המאוסין
29 שבו. שאין עושיין גרף של רעי לכתחלה 144.

138) משנה, ביצה לה, ב. (139) "מים הנוזלים מן הגנות
בעת ירידת הגשם" (פירוש המשניות), ונותנים כלי לקבל
את המים שלא יטנפו את הבית. (140) לחוץ.
141) מחזיר שוב את הכלי תחת הדלף. (142) מלשנות כל
היום אם צריך לכך (רש"י). (143) שאם אינם ראויים
לרחיצה הם מוקצה ואסור לכתחילה לתת כלי תחתם
לקבלם, שהרי הוא עושה גרף של רעי לכתחילה.
144) ביצה לו, ב. אבל עבר ונתן - מותר להוציא.

30 כה. חבית 145 של טבל 146 שגשברה - מביא פלי
31 ומניח תחתיה 147; הואיל ואם עבר ותקנו - מתקן 148,
32 הרי הוא כמתקן. ונותנין 149 פלי 150 תחת הגר לקבל
33 ניצוצות 151; מפני שאין בהן ממש, ומתר לטלטל
34 הפלי קורה 152 שגשברה - אין סומכין אותה בספסל
35 או בארכות המטה 153, אלא אם כן היו רווחים 154
36 וכל זמן שיחפץ יטלם, כדי שלא יבטל פלי מהכנו.
37 פורסין מחצלת על גבי אבנים 155 בשבת או על גבי
38 פורת דבורים, פחמה - מפני החמה, ובגשמים -
39 מפני הגשמים, ובלבד שלא יתפון לצוד 156; שהרי
40 נוטלה בכל עת שייצאה 157. וכופין 158 את הסל בשבת
41 לפני האפרוחים 159 בשביל שיעלו עליו וירדו; שהרי
42 מתר לטלטלו פשיירו מעליו. וכן כל פיוצא בזה.

145) שבת מג, א. (146) שלא הופרשו ממנו תרומות
ומעשרות. (147) אף שאינו ראוי לאכילה כל זמן שהוא
טבל, ואי אפשר לתקנו היום, כי אין מגביהין תרומות
ומעשרות בשבת, מפני שנראה כמתקן דבר שלא היה מתוקן
(פכ"ג ה"ט). (148) כמבואר בפכ"ג ה"ט"ו: "המגביה
תרומות ומעשרות בשבת או ביום טוב - - תיקן את
הפירות". (149) משנה, שבת מז, ב. (150) אפילו בשבת.
151) היוצאים מן הנר, שלא תאחו האש במפה שעל

116) משנה, שבת קמא, ב. (117) כיון שראויה לכהן.
118) כמו שנתבאר למעלה הלכה טז. (119) אבל אם
טהורה למעלה שיכול לקחת את הטהורה, אסור לו לטלטל
את הכלי. ובנוסח אחר: "כשהיתה הטמאה למטה"
(ויניציאה) וב'כסף משנה' מבכר את הנוסח הנדפס.

4 כא. נדבך 120 של אבנים שחשב עליו מבעוד יום:
5 אם למדום 121 - מתר לישב עליהן למחר, ואם לאו
6 - אסור. הריזת 122 של דגל שגדרן 123 לעצים 124,
7 ונמלך עליהן מערב שבת לשיבה - מתר
8 לטלטלן 125. וכן אם ישב עליהן מבעוד יום - מתר
9 לטלטלן.

120) שבת קכח, ב: "אמר רבי חנינא: פעם אחת הלך רבי
למקום אחד, ומצא נדבך של אבנים (שורת אבני בנין),
ואמר לתלמידיו: צאו וחשבו כדי שנסב עליהם למחר".
121) סדרום כדי לישב עליהם, שעשו מעשה ההכינוס מערב
שבת. (122) שבת נ, א. ענפים. (123) שלקטן; בנוסח
אחר: "שגדרן" (שוניצין). (124) להסיקן באש.
125) וכאן אין צריך מעשה, כמו בנדבך אבנים, מכיון
שחריות יש מהן העומדות לשיבה, ויש להסקה, ואף
שחשב מתחילה להסקה, די במחשבה לבר לייחדן לשיבה,
שמחשבה מוציאה מידי מחשבה, אבל בנדבך של אבנים
העומד לבנין ולא לשיבה, צריך מעשה מיוחד להכניס
לישיבה (מגיד-משנה).

10 כב. הקש 126 שעל המטה - לא יענענו בידו 127, אבל
11 מנענעו בגופו 128. ואם הוא מאכל בהמה - מתר
12 לטלטלו. וכן אם היה עליו פר או סדין 129 וכיוצא
13 בהן - מנענעו בידו; שהרי נעשה כמי שישב עליו
14 מבעוד יום. המכניס 130 קפה של עפר 131 בביתו, אם
15 יחד לה גרן זוית מערב שבת - מטלטלו בשבת 132,
16 ועושה בו כל צרכיו.

126) משנה, שבת קמא, א. והוא עומד להסקה.
127) שאסור לטלטל מוקצה. (128) בכתפיו, כי טלטול
כלאחר יד (=בדרך שינוי) מותר. (129) הכר והסדין
מוכיחים שהקצה את הקש לשכיבה ולא להסקה.
130) שבת נ, א. (131) לכסות בו רוק. (132) אבל אם לא
ייחד לו קרן זוית, בטל אנב עפר הבית, ואסור לטלטלו
(או"ח ס' שח).

17 כג. אסור לבטל פלי מהכנו 133, מפני שהוא
18 כסותר 134. ביצד? לא יתן פלי תחת הגר בשבת לקבל
19 את השמן הנוטף; שהשמן שבגור אסור לטלטלו,
20 ובשיפל לפלי - יאסר טלטול הפלי שהיה מתר. וכן
21 כל פיוצא בזה. לפיכך אין נותנין פלי תחת
22 התרנגלת לקבל ביצתה 135, אבל כופה הוא הפלי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה"ג. ובנוסח אחר: "שמלאכתו להיות" (מעשה רוקח) וכדעת רש"י שם. (4) יסוד מכונת האריגה הן שתי קורות חזקות משני הצדדים - הנקראים עמודים; בין שניהם מונחים שתי קורות, אחת מלמעלה הנקראת כובד עליון, ואחת מלמטה - הנקראת כובד תחתון; מסביב לכובד העליון שמים את חוטי השתי, ועל הכובד התחתון מניחים את הארג. (5) אף בחול, לפיכך אין עליהן תורת כלי (מגיד-משנה). (6) בתוך העמודים וקשה ליטלם מפני כבדם. (7) כשחולצם מן הקרקע שהם תקועים בה, יזיז את העפר ויעשה גומא במקום העמוד ויתחייב משום בונה (רש"י).

17 ב. מכבדות של תמרה⁸ וכיוצא בהן, שמכבדין בהן
18 את הקרקע - הרי הן ככלי שמלאכתו להתר; שהרי
19 מתר לכבד בשבת⁹. לבנים שגשאריו¹⁰ מן הבגין -
20 הרי הן ככלי שמלאכתו להתר; מפני שראויין להסב
21 עליהן, שהרי שפין אותן¹¹ ומתקנין אותן. ואם צבר
22 אותן¹² - הרי הקצם¹³, ואסור לטלטלם¹⁴.

(8) שבת קכד, ב. הקנה שהתמרים תלויים בו וישמה מכבודות, משום שהפרי שתלוי עליה כבד ונתלה למטה, וגם משום שהוא עשוי לכבד (לטאטא) את הבית" (רב האי גאון). (9) במקום שאין חשש שמה ישווה גומות, כגון ברצפת אבנים, כמבואר בפכ"א ה"ג. (10) אחר שהשלים בנינו, ואין בדעתו להתמש בהן לצורך בנין. (11) מבואר בפכ"ה ה"א. (12) סדרן זה על זה. (13) לבנין. (14) כמבואר בפכ"ה ה"ר.

23 ג. חרס קטנה¹⁵ - מתר לטלטלה אפלו ברשות
24 הרבים, הואיל וראויה היא פחצר לכסות בה פי כלי
25 קטן¹⁶. מגופת¹⁷ חבית שנתפתחה¹⁸ - היא¹⁹
26 ושבירה²⁰ מתר לטלטלה²¹; ואם זרקת לאשפה
27 מבעוד יום²² - אסור לטלטלה²³. כלי שנתרועע²⁴ -
28 לא יתלש²⁵ ממנו חרס לכסות בו או לסמן בו.

(15) שבת קכד, ב. שבר כלי חרס. (16) כיון שהיתה מתחילה כלי, אבל דבר שאינו כלי, כגון צורות או אבנים אף-על-פי שראויים לכסות בהם כלי, אסור לטלטלם - כמבואר בפכ"ה ה"ו. (17) סתימת פי החבית בטיט. (18) שנשברה החבית. (19) המגופה. (20) של החבית. (21) שראויים לכסות בהם פי כלי קטן. (22) אבל אם זרקה בשבת, כיון שבין השמשות היה תורת כלי עליה מותר (מגיד-משנה). (23) שבטלה מהיות עוד כלי. (24) שנשבר. (25) בגמרא מובא: "לא יספות". ופירש הרי"ף: לא יחתוך.

29 ד. מתר²⁶ להכניס לבית הפסא שלש אבנים²⁷
30 מקרזלות²⁸ לקנח בהן. וכמה שענרין? פמלא היד.
31 אכל אדמה שהיא קרובה להתפרף - אסור
32 לטלטלה²⁹ לקנח בה. ומתר להעלות אבנים לגג
33 לקנח בהן³⁰. ירדו עליהן גשמים ונשתקעו בטיט -
34 אם רשומן נפר³¹, מתר לטלטלם³². אכן שיש עליה

השולחן. (152) שבת מג, א. (153) הלוחות שבין שני כרעי המיטה לארכה. (154) כשסמוכים ברפיון, מותר לסמכם כדי שהקורה לא תוסיף לרדת, אבל לא כדי שתעלה שהוא כבונה (או"ח סי' שיג). (155) אבני בנין "שלא ימחו בגשמים מאחר ששרויות במים" (רש"י). והמחצלת שומרת עליהן מפני הגשמים. (156) את הדבורים, וגם לא יהדק את המחצלת שהדבורים לא יוכלו לצאת, ויעבור על איסור צידה משום "פסיק רישיה ולא ימות" (כמבואר בפ"א). (157) ואינו מבטל כלי מהיכנו. (158) משנה, שבת קכח, ב. (159) שבעלי חיים מוקצים הם, לפי שאינם ראויים היום (מגיד-משנה).

1 כו. בהמה¹⁶⁰ שגפלה לבור או לאמת המים¹⁶¹: אם
2 יכול לתן לה פרנסה¹⁶² במקומה - מפרנסין אותה עד
3 מוצאי שבת; ואם לאו¹⁶³ - מביא פרים וקסתות ומניח
4 תחתיה, ואם עלתה - עלתה. ואף-על-פי שמבטל כלי
5 מהכנו, שהרי משליכו לבור לתוך המים - מפני צער
6 בעלי חיים¹⁶⁴ לא גזרו. ואסור להעלותה בידו. וכן
7 אין עוקרין¹⁶⁵ בהמה וחייה ועוף בחצר, אכל דוחין
8 אותן עד שיפנסו. ומדדין¹⁶⁶ עגלים וסוּחיים. תרגגלת
9 שפרחה - אין מדדין אותה, מפני שהיא נשמטת מן
10 היד, ונמצאו אגפיה נתלשין¹⁶⁷; אכל דוחין אותה עד
11 שתפנס.

(160) שבת קכח, ב. (161) ובעלי חיים מוקצים הם בשבת, כמו שנזכר למעלה. (162) להוריד לה אוכלין ומשקין. (163) שהמים עמוקים, ואי אפשר לפרנסה שם. (164) שהוא מן התורה, כמו שכתוב (שמות כג, ה): "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו . . . עוזב תעזוב עמו", וביטול כלי מהיכנו הוא רק איסור דרבנן ונדחה מפני דבר תורה ('באר הגולה'). ויש אומרים שדעת רבינו שצער בעלי חיים אינו אלא מדרבנן (כמו שנראה מדבריו בפ"ג מהלכות רוצח ה"ט). ואף-על-פי-כן לא אסרו לבטל כלי מהיכנו במקום צער בעלי חיים, שהרי שקדה התורה על מנוחת בעלי החיים בשבת, כמו שנאמר "למען ינוח שורך וחמורך" (שמות כג, יב). ובמכילתא שם: "הוסיף לו הכתוב נייח אחד להיות תולש מן הקרקע ואוכל, אתה אומר לכך בא או אינו אלא יחבשנו בתוך ביתו, אמרת אין זה נייח אלא צער" ('אור שמח'). (165) להגביהם משום מוקצה. (166) אוזח בצוארים ובצדדים ומולכים (מגיד-משנה). (167) לדעת הראב"ד זהו דבר שאינו מתכוון ומותר. וטעם האיסור משום שנשמטים ומטלטלם בשבת.

פרק ששה ועשרים

(1) נשלמו בו דיני הטלטול.

12 א. כל כלי² האורג וחביליו וקנים שלו - מתר
13 לטלטלן, ככלי שמלאכתו לאסור³, חוץ מכבד
14 העליון וכבד התחתון⁴; לפי שאין נטלין⁵, מפני שהן
15 תקועין⁶. וכן העמודים של אורג - אסור לטלטלן,
16 שמא יתקן הגמות שלהן⁷. ושאר כלי האורג - מתרין.

(2) שבת קיג, א. (3) לצורך גופו ומקומו, כמבואר בפכ"ח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בפכ"ה ה"ג. (49) רגילה. (50) יחבר את הרגל בחזקה בכירה, ויתחייב משום בונה או מכה בפטיש.

1 טנוף, שְׁנֵדָאֵי לְקַנְחָה הִיא - מִתֵּר לְטַלְטְלָה, וְאֶפְלוּ
2 הִיא גְדוּלָּה.

ז. סֵלָם⁵¹ שֶׁל עֲלִיָּה⁵² - אֶסוּר לְטַלְטְלוֹ⁵³; שְׂאִין עֲלִיו
15 תּוֹרֵת פְּלִי. וְשֶׁל שׁוֹבֵף⁵⁴ - מִתֵּר לְהִטּוֹת⁵⁵, אֲבָל לֹא
16 יוֹלִיכוּ מִשׁוֹבֵף לְשׁוֹבֵף; שְׂלֵא יַעֲשֶׂה פְּדִרְף שֶׁהוּא
17 עוֹשֶׂה בְּחַל, וְיִבּוֹא לְצוּר⁵⁶. קָנָה שְׁמוּסְקִין בּוֹ
18 הַזֵּיתִים⁵⁷ - אִם יֵשׁ עֲלָיו תּוֹרֵת פְּלִי⁵⁸, הֲרִי הוּא פְּכָלִי
19 שְׁמֵלֶאכְתּוֹ לְאִסוּר⁵⁹. קָנָה⁶⁰ שֶׁהִתְקִינוּ בַּעַל הַבַּיִת
20 לְהִיּוֹת פּוֹתֵחַ וְנוֹעֵל בּוֹ - אִם יֵשׁ תּוֹרֵת פְּלִי עֲלָיו, הֲרִי
21 הוּא פְּכָלִי שְׁמֵלֶאכְתּוֹ לְהִתֵּר⁶¹.
22

(26) שבת פא, א. (27) אף שהן אסורות בטלטול, כמבואר למעלה בפכ"ה, ה"ו - משום שגדול כבוד הבריות שדוחה איסור דרבנן (רש"י ו'תוספות' בסוכה ל:). (28) חדות, הראויות לקינוח (מגיד-משנה). (29) מפני שאינה ראויה. (30) ואף-על-פי שיש כאן טירחא גדולה, התיירו - מפני שגדול כבוד הבריות שדוחה איסור דרבנן (שבת פא:). (31) שלא נטבעו בקרקע לגמרי, ורישומן ניכר למעלה מן הקרקע. (32) ואין איסור משום סותר.

3 ה. הִיָּה³³ לְפָנָיו צָרוּר³⁴ וְחָרֵשׁ³⁵ - מְקַנְחָה בְּצָרוּר³⁶.
4 וְאִם הִיָּה הַחָרֵשׁ מְאֻגְנִי³⁷ פְּלִים - מְקַנְחָה בְּחָרֵשׁ³⁸. הִיָּה
5 לְפָנָיו צָרוּר וְעֶשְׂבִים: אִם הִיָּה עֶשְׂבִים רְפִים - מְקַנְחָה
6 בְּהֶן³⁹, וְאִם לְאוֹ - מְקַנְחָה בְּצָרוּר⁴⁰.

(51) ביצה ט, ב. (52) שהוא גדול ועשוי להטיח בו גגו. (53) אפילו לצורך גופו ומקומו. (54) קן של יונים. (55) ממקום למקום. (56) כמבואר בפכ"ד ה"ג. אבל סולמות שבבית העשויים לשימוש בבית, מותר לטלטלם ממקום למקום (ט"ז אורח-חיים סי' תקיח). (57) משנה, שבת קכג, ב: "עושים מקל לחבוט בו את הזיתים, ומהפכים בו הזיתים כשהם בבית-הבד, ועושים בראשי אותם המקלות כעין רימון עגול או קשר, וכשמהפכים בו הזיתים מרימים את המקל, ומביטים ברימון אם יש בו שמנונית או לא" (פירוש המשניות). (58) שהוא ראוי לאיזה תשמיש (ראה בפכ"ה ה"ג). (59) ומותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, ולא לצורך עצמו. (60) תוספתא שבת פט"ו. (61) ומותר לטלטל אף לצורך עצמו של כלי (פכ"ה ה"ג).

(33) שבת פב, א. (34) אבן קטנה שהיא מוקצה. (35) שאינו מוקצה, כמבואר בהלכה ג. (36) אף-על-פי שהוא מוקצה, ואינו מקנה בחרש שהוא חד ויש בו סכנה. (37) השפה לפי הכלי המולטת מהכלי חוצה ('ערוך'). ובפירוש המשניות כלים פ"א, מ"ג פירש: צואר הכלי. (38) שהוא חלק ואינו מקרע את הבשר. (39) שאינם "מוקצה". (40) לפי שעשבים יבשים האור שולטת בהם, והמקנה בהם שיני פי הטבעת נושרות (שבת, שם).

ח. דָּלֶת⁶² שֶׁהִיָּה לָהּ צִיר⁶³, אֶף-עַל-פִּי שְׂאִין לָהּ
23 עֵתָה צִיר, שֶׁהִכִּינָה לְסֵתָם בֵּיהּ מְקוֹם מְקַצָּה⁶⁴, וְהִיא
24 נִגְרָרֶת, שְׁנוֹטְלִין אוֹתָהּ וְסוֹתְמִין בֵּיהּ, וְכֵן הַדְּקִים⁶⁵
25 שְׁסוֹתְמִין בֵּיהּ הַפְּרָצָה, וְכֵן מַחְצֵלֶת הַנִּגְרָרֶת: בְּזִמְן
26 שֶׁקְּשׁוּרִין⁶⁶ וְתוֹלִיין בְּפִתְל - סוֹתְמִין בֵּיהּ וְנוֹעֲלִים
27 בֵּיהּ; וְאִם לְאוֹ - אִין נוֹעֲלִין בֵּיהּ⁶⁷. וְאִם הִיָּה גְבוּהִים
28 מַעַל הָאָרֶץ - נוֹעֲלִין בֵּיהּ⁶⁸.
29

7 ו. שְׂיָרִי⁴¹ מִחְצָלָאוֹת שְׁבִלוֹ⁴² - הֲרִי הֵן פְּכָלִי
8 שְׁמֵלֶאכְתּוֹ לְהִתֵּר⁴³; מְפָנִי שְׂרָאוּיִין לְכִסּוֹת בֵּיהּ
9 הַטְּנוּף⁴⁴. אֲבָל שְׂיָרִי בְּגָדִים שְׁבִלוֹ, שְׂאִין בֵּיהּ שְׂלֵשָׁה
10 עַל שְׂלֵשָׁה⁴⁵ - אֶסוּר לְטַלְטְלָן; שְׂאִינָן⁴⁶ רָאוּיִין לֹא
11 לְעֻנְיִים וְלֹא לְעֶשְׂרִים. שְׁבָרִי הַתְּנוּר⁴⁷ - מִתֵּר
12 לְטַלְטְלָן, וְהֲרִי הֵן פְּכָל הַפְּלִים שְׁמֵלֶאכְתּוֹ לְהִתֵּר.
13 בִּיָּרָה⁴⁸ שְׁנִשְׁמָטָה אַחַת מִיָּרְכּוּתֶיהָ⁴⁹ - אֶסוּר
14 לְטַלְטְלָהּ, שְׂמָא יִתְקַע⁵⁰.

(62) משנה, עירובין קא, א. (63) יתד של ברזל שהדלת סובבת עליה. (64) חצר מאחורי הבתים, שמניחים בה סחורה ועצים, ואין משתמשים בה תדיר, ואין בעל הבית חושש לעשות לה דלת קבועה ותלויה בציר כראוי, אלא זוקפה כנגד הפתח, וכשהוא פותח מטילה לארץ, ויש שתלויות אבל נגררות לארץ (רש"י). (65) "קוצים, קושרים הקוצים בקנים, ועושים מהם לוח, ונועלים בהם פירצת הגינות, שלא יכנסו שם גנבים או חיות" (פירוש המשניות). (66) בחבל ותלויים בכותל, ניכר שהם כדלת וכשנועלים בהם אינו חייב משום בונה. (67) שנראה כבונה עכשיו דופן זה. (68) שאין דרך בנין בזה.

(41) שבת קכה, א. (42) שנקרבו ונפרדו ממחצלת ישנה. ובנוסח אחר, חסרה המילה "שבלו" (כת"י התימנים). (43) מבואר בפכ"ה ה"ג. (44) שהרי גם המחצלת השלמה עומדת לכסות את עפר הבית והכלוך, שלא יעלה האבק. (45) כן יש לתקן "שלוש על שלש", כלומר שלש אצבעות על שלש אצבעות, שאילו "שלושה על שלשה" (כבדפוסים חדשים) כלומר שלשה טפחים, הוא שיעור לבגדי עשירים, ואילו בגדי עניים שיעורם בשלוש אצבעות על שלש אצבעות (כמבואר בפכ"ב מהל' כלים, ומסכת שבת כו:), ופחות משלוש - אינן ראויות לא לעניים ולא לעשירים. (46) ודעת הראב"ד שדין זה נשנה בטלית של מצוה, שאדם נוהר מלהשתמש בה תשמיש מגונה אף אחר שנקרעה, לכן שיעורה שלש אצבעות, אבל בשאר מטלניות מותר לטלטלן, אף שאין בהן שלש על שלש, כמו שמטלילים צרור וחרס. (47) תנורים שלהם היו מטלילים כקדירות שלנו. (48) שבת קלח, ב. כעין תנור לבישול, ואף שמלאכתה לאיסור, מותר לטלטלה לצורך גופה או מקומה כמבואר

ט. דָּלֶת⁶⁹ שֶׁהִיָּה לָהּ לוּחַ אֲחָד⁷⁰, שְׁשׁוּמְטִין אוֹתָהּ
30 וְנוֹעֲלִין בֵּיהּ: אִם לֹא הִיָּה לָהּ לְמִטָּה בֵּין⁷¹ כְּמוֹ
31 אֶסְקָפָה⁷², שְׁמוּכִים עֲלֶיהָ שֶׁהִיא פְּלִי מוּכָן לְנֻעִלָּה -
32 אִין נוֹעֲלִין בֵּיהּ⁷³; וְאִם⁷⁴ יֵשׁ לְמִטָּה אֶסְקָפָה - נוֹעֲלִים
33 בֵּיהּ. וְכֵן נִגְרָר⁷⁵ שְׂיֵשׁ בְּרֵאשׁוֹ קְלוֹסְטְרָא⁷⁶, שְׁמוּכַחַת
34

- 1 עָלְיוּ שֶׁהוּא פְּלִי מוֹכֵן לְנַעֲלָה וְאֵינוֹ קוֹרֵה פְּשָׁאָר פֶּל
2 הַקּוֹרוֹת - נוֹעֲלִין בּוֹ⁷⁷ בְּשֶׁבֶת.
- 69 (עירובין קא, א. העשויה לכניסה ויציאה תדיר.
70) שיש בה רק קרש אחד ואין בה היכר דלת. (71) יסוד.
72) מפתן. (73) לפי שאין לה תיקוני הדלת כשאר דלתות,
הרי היא כסתימה בלבד ונראה כבונה. (74) בנוסח אחר,
חסר כל המשפט הזה "ואם יש למטה אסקופה נועלים בה"
(שוניצ'נו). (75) עירובין קב, א. "הוא קורה שעושים אותה
בשתי וערב, ונותנים אותה בדלתות ונועלים בה השערים,
ועניינו כמו בריח מבריא מן הכותל אל הכותל" (פירוש
המשניות). (76) "דמות רימון או טבעת וכיוצא בו, ממה
שיוורה עליו שהוא כלי ואינו קורה האסורה בטלטול בשבת"
(פירוש המשניות). (77) "מעשה בכנסת שבטבריא, שהיו
נוהגים בו איסור, עד שבא רבן גמליאל והזקנים והתירו
להם" (משנה שם קא:).
- 3 י. נִגְרָר⁷⁸ שְׁאִין בְּרֵאשׁוֹ קְלוֹסְטְרָא: אִם הָיָה קָשׁוֹר
4 וְתִלּוּי בְּדֵלֶת - נוֹעֲלִין בּוֹ; וְכֵן אִם הָיָה נָטָל וְאֶגְדוֹ
5 עֲמוּ⁷⁹; אֲבָל אִם הָיָה אֶגְדוֹ קְבוּעַ בְּדֵלֶת, וְהָיָה הַנֶּגֶר
6 נִשְׁמַט מִמּוֹ קוֹרֵה, וּמְנִיחִין אוֹתוֹ בְּזוּיֹת, וְחוֹזְרִין
7 וְנוֹעֲלִין בּוֹ בְּעַת שְׂרוּעִין - הֲרִי זֶה אִסוּר לְנַעַל בּוֹ;
8 שְׁאִין עָלְיוֹ תוֹרֵת פְּלִי⁸⁰, וְאֵינוֹ אֶגְדוֹ, וְאִין בּוֹ אֶגְדוֹ
9 לְהוֹכִיחַ עָלְיוֹ⁸¹.
- 78) משנה, עירובין קב, א. "נגר הנגרר (שאין בראשו
גלוסטרא), נועלים בו במקדש (שאין איסור שבות במקדש),
אבל לא במדינה (שנראה כבונה), והמונח (שאינו קשור כלל
אלא מונח בארץ) כאן וכאן אסור". (79) שהיה קשור
בחבל חזק ויכול ליטלו ע"י האגד. (80) כיון שאין בראשו
גלוסטרא ואינו ראוי לשום תשמיש, כמבואר בפכ"ה ה"ו,
והכ"ג. (81) שעשוי לנעול, ולכן נראה כבונה - כנועץ
עכשיו נגר ויתד בכותל.
- 10 יא. מְנוּרָה⁸² שֶׁל חֲלִיוֹת⁸³ - בֵּין גְּדוּלָה, בֵּין קִטְנָה -
11 אִין מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ⁸⁴; שְׁמָא יַחְזִירָנָה בְּשֶׁבֶת⁸⁵. הָיָה
12 בָּהּ חֲדָקִים⁸⁶ וְהִיא נִרְאֵית כְּבַעֲלַת חֲלִיוֹת: אִם הִיתָה
13 גְּדוּלָה, הַנְּטֻלַת בִּשְׁתֵּי יָדִים - אִסוּר לְטַלְטְלָהּ מִפְּנֵי
14 כְּבֻדָּה⁸⁷; הִיתָה קִטְנָה מִזּוֹ - מִתֵּר לְטַלְטְלָהּ.
- 82) שבת מו, א. (83) מורכבת מפרקים פרקים.
84) אפילו לא הדליקו בה באותה שבת. שאם הדליק בה,
אסורה בטלטול מפני שהיא מוקצה לאיסור, כמבואר בפכ"ה
ה"י. (85) שמא תיפול ותתפרק ויחזירנה, ונמצא עושה כלי
בשבת. (86) חריצים מסביב הדומים לפרקים. (87) אין
הכוונה שהאיסור הוא משום כבדה, שהרי כתב רבינו (פכ"ה
ה"ו) שכל שיש עליו תורת כלי, אף-על-פי שהיא ניטלת
בעושה בני אדם מטלטלים אותה, אלא מכיון שהיא גדולה
ויש בה חריצים, נראית כשל פרקים ואסורה משום שהרואה
יחשוב שהיא של פרקים. אבל במנורה קטנה שאין הדרך
לעשותה של פרקים, אין בה איסור אם יש בה חדקים,
שהכל יודעים שאינה של פרקים (מעשה וקח').
- 15 יב. מְנַעֲלָה⁸⁸ שֶׁעַל גְּבֵי הָאָמוּם⁸⁹ - שׁוּמְטִין⁹⁰ אוֹתוֹ
- 16 בְּשֶׁבֶת. מִכְּפֵשׁ⁹¹ שֶׁל בְּעָלֵי בְּתִים⁹² - מִתְּרִין⁹³, אֲבָל
17 לֹא כּוֹבְשִׁין⁹⁴. וְשֶׁל כּוֹבְסִין - לֹא יִגַּע בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
18 מְקַצֵּה מִחֲמַת חֶסְרוֹן בֵּיס⁹⁵. וְכֵן גַּיִ צְמָר⁹⁶ - אִין
19 מְטַלְטְלִין אוֹתָן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַפֵּיד עֲלֵיהֶן⁹⁷.
20 לְפִיכָן, אִם יִחְדָּן לְתַשְׁמִישׁ - מִתְּרִין. וְהַשְּׁלָחִין⁹⁸ -
21 מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ, בֵּין שֶׁהָיָה שֶׁל פְּעַל הַבַּיִת אוֹ שֶׁל
22 אֲמָן⁹⁹, מִפְּנֵי שְׁאִינוֹ מְקַפֵּיד עֲלֵיהֶם.
- 88) שבת קמא, א. (89) דפוס עץ לנעל. (90) מורידים
אותו מהאימום, אף-על-פי שמלאכתו לאיסור, כיון ששם
כלי עליו, מותר לטלטלו לצורך מקומו (או"ח שם).
91) משנה, שבת קמא, א. "עשוי שני לוחות - ושמים
ביניהם את הבגדים המכובסים ומקופלים, ואחר כך קושרים
את הלוחות ומהדיקים אותם, כדי שיתיישרו הבגדים ויהיה
הקיפול נאה" (פירוש המשניות). (92) שאינו תחוב
בחזקה. (93) את המכבש ליטול ממנו בגדים לצורך
השבת. (94) להכניס בו בגדים ולהדקם שהוא צורך חול
(רש"י). (95) ראה למעלה פרק כה הלכה ט. ורש"י פירש
משום שהוא תחוב בחזקה, והתרתו דומה לסתירה.
96) משנה, שבת מט, א. הצמר הגזוז מהצאן. (97) לשמרם
לטווייה. (98) עורות של חיה ובהמה בלתי מעובדים;
תרגום "והפשיט" (ויקרא א, ו) וישלח (פירוש המשניות).
99) אף העומדים למכירה אינו מקפיד עליהם ומשתמש
בהם.
- 23 יג. פֶּל דְּבַר¹⁰⁰ מְטַנְףָּ, כְּגוֹן רְעִי וְקִיא וְצוּאָה וְכִיּוּצָא
24 בְּהֵן¹⁰¹: אִם הָיָה בְּחֶצֶר שְׂוִיּוֹשְׁבֵין בָּהּ - מִתֵּר לְהוֹצִיאָן
25 לְאַשְׁפָּה אוֹ לְבֵית הַכֶּסֶא, וְזֶה הוּא הַנְּקִרָא גְּרָף שֶׁל
26 רְעִי¹⁰²; וְאִם הָיָה בְּחֶצֶר אַחֲרֵת¹⁰³ - כּוֹפִין עֲלֵיהֶן פְּלִי,
27 כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצֵא הַקֶּטָן וְיִתְלַכְלַךְ בְּהֵן. רַק שֶׁעַל הַנְּקִרָקַע
28 - דוֹרְסוֹ לְפִי תַמּוּ¹⁰⁴ וְהוֹלֵף. מְטַלְטְלִין כְּנוֹנָא¹⁰⁵ מִפְּנֵי
29 אֶפְרוֹ¹⁰⁶, אֶף-עַל-פִּי שְׂוִישׁ עָלְיוֹ שְׁבָרֵי עֲצִים, מִפְּנֵי
30 שֶׁהוּא כְּגֶרֶף שֶׁל רְעִי. וְאִין¹⁰⁷ עוֹשִׂין גְּרָף שֶׁל רְעִי
31 לְכַתְּחֻלָּה בְּשֶׁבֶת; אֲבָל אִם נַעֲשֶׂה מֵאֲלִיו, אוֹ שֶׁעֶבֶר
32 וְעָשְׂהוּ - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ.
- 100) שבת קכא, ב. (101) כל דבר מאוס. (102) מבואר
בפכ"ה הכ"ד. (103) שאינו דר שם שאסור להוציאם.
104) כמבואר בפ"א ה"ד. (105) שבת מז, א. כלי נחושת
ששמים בו גחלים בעורות כדי להתחמם בהן.
106) "לכסות בו רוק או צואה" (רש"י ומגיד-משנה); ודעת
הראב"ד שהיתר טלטול הכנונא הוא מכיון שיש בו דבר
איסור - שבירי עצים, ודבר היתר - האפר, הרי הוא בסיס
לאיסור ולהיתר, ומותר לטלטלו, אם ההיתר חשוב יותר מן
האיסור, שאז בטל האיסור לגבי ההיתר, וכאילו אינו שם
כלל. (107) מבואר בפכ"ה הכ"ד.
- 33 יד. שְׁמֵן¹⁰⁸ שִׁיּוּצָא מִתַּחַת הַקּוֹרֵה שֶׁל בֵּית הַבַּד
34 בְּשֶׁבֶת, וְכֵן תְּמָרִים וְשִׁקְדִים הַמוֹכְנִים לְסַחֲרָה -
35 מִתֵּר לְאַכְלֵם בְּשֶׁבֶת. וְאֶפְלוֹ¹⁰⁹ אוֹצֵר שֶׁל תְּבוּאָה אוֹ
36 תְּבוּאָה צְבוּרָה - מִתְּחִיל לְהַסְתַּפֵּק מִמֶּנָּה בְּשֶׁבֶת.
37 שְׁאִין שׁוּם אֲכָל¹¹⁰ שֶׁהוּא מְקַצֵּה בְּשֶׁבֶת פְּלָל, אֲלֹא

טז. כל¹³² שהוא ראוי למאכל בהמה¹³³ וחייה ועוף²⁰ המצויין¹³⁴ - מטלטלין אותו בשבת. כיצד?²¹ מטלטלין את התרמוס¹³⁵ היבש, מפני שהוא מאכל לעזים; אבל לא את הלח¹³⁶. את החצב¹³⁷, מפני שהוא מאכל לצבאים. את החרדל¹³⁸, מפני שהוא מאכל ליונים. את העצמות, מפני שהן מאכל לכלבים. וכן כל הקלפין והגרעינין הראויין למאכל בהמה - מטלטלין אותן; ושאינן ראויין - אוכל את האכל וזורקן לאחריו, ואסור לטלטלן. מטלטלין בשר תפוח¹³⁹, מפני שהוא מאכל לחיה. ומטלטלין בשר חי - בין תפל¹⁴⁰, בין מליח, מפני שראוי לאדם. וכן דג מליח; אבל התפל - אסור לטלטלו¹⁴¹.

(132) משנה, שבת קכו, ב. (133) אף שאינו ראוי למאכל אדם. (134) אבל אם אינו ראוי אלא לבעל-חי שאינו מצוי אצל רוב בני אדם, אסור לטלטל אלא-אם-כן יש לו מאותו מין בעל-חי (א"ח ס"י שח). (135) צמח בתרמיל שגרעיניו דומים לפול. (136) שהוא מר ביותר. (137) ירק ממין הבצלים ששרשיו בוקעים עמוק באדמה בקו ישר. (138) צמח חריף הטעם, שגרגיריו העגולים משמשים לרפואה. (139) סרוה. (140) שבת קכח, א. חסר מלח ותבלין. (141) שאינו ראוי לאכילה כלל.

יז. אינן¹⁴² מטלטלין שברי זכוכית, אף-על-פי שהן מאכל לנעמיות¹⁴³; ולא חבילי זמורות¹⁴⁴, אף-על-פי שהן מאכל לפילים; ולא את הלוח¹⁴⁵, אף-על-פי שהן מאכל לעורבים; מפני שאין אלו וכיוצא בהן מצויין אצל רב בני אדם.

(142) תוספתא שבת פט"ו. (143) יענה, עוף גבה הקומה ורב הכוח. (144) ענפי הגפן. (145) עשב בעל עלים רחבים מתפשטים.

יח. חבילי¹⁴⁶ קש¹⁴⁷ וחבילי זרדין¹⁴⁸: אם התקינן¹⁴⁹ למאכל בהמה - מטלטלין אותן¹⁵⁰, ואם לאו - אין מטלטלין אותן. חבילי¹⁵¹ סיאה פואה ואזוב וקורנית¹⁵²: הכניסן לעצים¹⁵³ - אין מסתפק מהם בשבת; למאכל בהמה - מסתפק מהן. וכן באמינתא¹⁵⁴, וכן בפיגם¹⁵⁵, וכן בשאר מיני תבלין¹⁵⁶.

(146) משנה, שבת קכו, ב. (147) קש חבילי קש חבילי עצים וחבילי זרדין; וכן הוא במשנה. (148) ענפי אילן רכים שכורתים בשעת הזמיר (פירוש המשניות). (149) שהזמינן לכן מערב שבת, וראה למעלה פרק כה הלכה כא באיזה דבר צריך מעשה. (150) שסתמם עומדים להסקה והם מוקצה. (151) שבת קכח, א. (152) מבואר בפכ"א הי"ט; כל אלה צמחים הראויים להסקה וגם למאכל בהמה, לפיכך הכל הולך אחר מחשבתו (מגיד-משנה); בנוסח אחר: "סיאה ואזוב וקורנית" (כת"י התימנים).

הפל מוכן הוא¹¹¹, חוץ מגרוגרות¹¹² וצמורין¹¹³ שבמקצה¹¹⁴ בזמן שמניבשים אותם; הואיל ומקריחות גינתים ואינם ראויין לאכילה - הרי הן אסורין¹¹⁵ בשבת משום מקצה. חבית¹¹⁶ שנתגלתה ואבטיח שגשברה¹¹⁷ - אף-על-פי שאינן ראויין לאכילה, נוטלן ומניחן במקום המצנע¹¹⁸. כיוצא בו קמיע¹¹⁹ שאינו ממחה - אף-על-פי שאין יוצאין¹²⁰ בו, מטלטלין אותו¹²¹. מותר¹²² השמן שבנר ושפקצה, שהדליקו בהן באותה שבת - אסור להסתפק ממנו באותה שבת, מפני שהוא מקצה מחמת אסור.

(108) שבת יט, א. (109) שבת קכו, א. (110) אפילו המיוחד למכירה ולסחורה ואינו עומד לאכילה. (111) כאילו הכינו בידים לאכילה, כציווי התורה (שמות טז, ה): "והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו". וכרבי שמעון שאמר שמוקצה מותר בטלטול בשבת חוץ מגרוגרות וצימוקים (שבת מה:); שבסמוך, ונר שדלק בליל שבת (שבת מה.) שבסוף ההלכה. (112) תאנים יבשות. (113) ענבים יבשים. (114) חצר שמאחורי הבתים המיוחדת לסחורה ועצים. (115) שבת מה, א. (116) תוספתא שבת פט"ו. שיש בה משקין. (117) במקום שנחשים מצויים, חוששים שמא נחש שתה מהמים ואכל מהאבטיח, והטיל בהם ארס, ואסורים בהנאה, כמבואר בהל' רוצח ושמירת הנפש פי"א ה"ח. ובנוסח אחר: "אבטיח שניקרה" כלומר שניקר בו הנחש. ונוסחא זו עיקר (מגיד-משנה, ועיין 'מעשה רוקח'). (118) שאחריים לא ישתו מהמים ויאכלו מהאבטיח ויבואו לידי סכנה. (119) תוספתא שבת פ"ה. (120) כמבואר בפ"ט הי"ד. (121) לפי שיש עליו תורת כלי (צפנת פענח). (122) שבת מד, א.

טו. אוצר¹²³ של תבואה או של פדי יין - אף-על-פי שמתר להסתפק ממנו¹²⁴, אסור להתחיל בו לפנותו¹²⁵ אלא לרבר מצוה, כגון שפנהו להכנסת אורחין¹²⁶ או לקבוע בו בית המדרש¹²⁷. וכיצד מפנין אותו? כל אחד ואחד ממלא ארבע או חמש קפות, עד שגומרינן¹²⁸. ולא יכבדו קרקעיותו¹²⁹ של אוצר, כמו שבארנו¹³⁰; אלא נכנס¹³¹ ויוצא בו, ועושה שביל ברגליו בכניסתו וכיצאיתו.

(123) משנה, שבת קכו, א. (124) כמבואר בהלכה הקודמת. (125) משום טירחא (מגן אברהם' סי' שלג סק"מ). (126) "שגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכניה" (רבינו בהל' אבל פי"ד ה"ב). (127) לתלמידים הבאים לשמוע דרשה. (128) "אמרו (במשנה) אפילו ארבע וחמש קופות - על דרך הריבוי, כאילו אמר: אפילו מנין גדול, ובתנאי שלא יפנה אותו האוצר כולו, עד שלא יניח שום דבר" (פירוש המשניות). (129) שמא יבוא להשוות גומות, ויתחייב משום בונה. (130) בפרק כ"א ה"ב. (131) זה מוסב למה שלמעלה שאסור להתחיל באוצר לדבר הרשות, ועל זה כתב "אלא נכנס ויוצא בו ועושה שביל" וכו'.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 153) להסקה, אינם ראויים בשבת ומוקצים הם.
 154) "אמיתא - ניניא" (שבת קכח.), והיינו מינט"א (רש"י שם).
 155) צמח בעל עלים קטנים ריחניים. ויש לו ריח טוב, ונקרא בערבית רודא (רש"י שם, וכן ביאר רבינו בפ"ט דשביעית משנה א').
 156) שאם הכניסם לתבל בהם התבשילים (שהדרך לתת אותם בכלי ראשון על האש) הרי הם כחבילי סיהא שהכניסם לעצים ואין מסתפק מהם בשבת.
- 157) גורפין מאכלים¹⁵⁸ מלפני הפטם¹⁵⁹ - בין באבוס¹⁶⁰ של פלי, בין באבוס של קרקע - ואין מסלקין¹⁶¹ לצדדין מפני הרעיע¹⁶²; גזרה שפא ישוה גמות¹⁶³. נוטלין מלפני החמור ונותנין¹⁶⁴ לפני השור¹⁶⁵, אבל אין נוטלין מלפני השור ונותנין לפני החמור; מפני שהמאכל שלפני השור מטנף ברירו, ואין ראוי למאכל בהמה אחרת. וכן עלים שריחם רע ומאוסין, ואין בהמה אוכלתן - אסור לטלטלן. לפיכך: תלאי¹⁶⁶ של דגים - אסור לטלטלו, ושל בשר - מתר¹⁶⁷. וכן כל פיוצא בזה.
- 157) משנה, שבת קמ, ב. 158) מוציאים מאכל בלתי נקי להכניס במקומו מאכל אחר (ועיין ר"ח שם). 159) שור שמפטמים אותו. 160) כלי עץ או כלי אבן שנותנים בו מאכל לבהמה. 161) את המאכל לצדדין, שלא ירסנו ברעי. 162) הגללים (פירוש המשניות). 163) ויתחייב משום בונה, כמבואר בפ"ה ה"א, ומטעם זה גזרו אף באבוס של כלי. 164) בנוסח אחר: "ומניחין" (כת"י התימנים). 165) שאין השור קץ במאכל החמור שאין בו ריר. 166) העץ שתולין עליו דגים, אין עליו תורת כלי, לפי שכל המשתמש בו זורקו לבין העצים אחרי השימוש (מגיד-משנה). 167) רש"י (שם) ו'תוספות' (שבת קלט:).
- 11 כ. אף-על-פי שאסור לטלטל את המת בשבת¹⁶⁸,
 12 סכינ¹⁶⁹ אותו ומדיחין¹⁷⁰ אותו¹⁷¹, ובלבד שלא יזיזו
 13 בו איבר¹⁷². ושומטין¹⁷³ את הפר מתחתיו כדי
 14 שיהיה מטל על החול, בשביל שימתין ולא
 15 יסריח¹⁷⁴. ומביאין פלי מקר¹⁷⁵ וכלי מתכות, ומגחין
 16 לו על פרוסו כדי שלא יתפח¹⁷⁶. ופוקקין¹⁷⁷ את
 17 נקביו, שלא יפגס בהן הרוח. וקושרין את הלחי¹⁷⁸;
 18 לא שיעלה¹⁷⁹, אלא שלא יוסיף. ואין מעמצין¹⁸⁰ את
 19 עיניו בשבת¹⁸¹.
- 168) משנה, שבת קנא, א. 169) מושחים בשמן. 170) במים. 171) שאין זה טלטול אלא נגיעה, ולא נאסר במוקצה אלא טלטול. 172) "לא יגביה לו ידו או רגלו או ריסי עיניו" (רש"י). 173) מושכים. 174) על-ידי החום של כרים וכסות; בנוסח אחר, חסר "ולא יטריח" (מעשה רוקח'). 175) הגורם קיררות. 176) יתנפח. 177) וסותמים. 178) "של מת שהיה פיו הולך ונפתח וקושרים את לחיו, כדי שלא יפתח פיו יותר" (רש"י). 179) להסגר מה שנפתח, שאם כן מזיז בו אבר, אלא שלא
- 182) שבת מג, ב. 183) שבת ל, ב: "דוד המלך מת בשבת, ושלח שלמה לחכמים: אבא מת ומוטל בחמה, מה אעשה? שלחו לו: הנח עליו כיכר או תינוק וטלטלו". 184) מטלטל את המת אגב הכיכר המותר בטלטול. 185) "אמר רבי יהושע בן לוי: שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה" (שבת מג:).
- 186) הנה¹⁸⁶ מטל¹⁸⁷ בחמה¹⁸⁸ ואין להם מקום¹⁸⁹
 187) לטלטלו¹⁹⁰, או שלא רצו להזיזו ממקומו - באין
 188) שני בני אדם ויושבים משני צדדיו¹⁹¹. חם להם
 189) מלמטה¹⁹² - זה מביא מטתו¹⁹³ ויושב עליה, וזה
 190) מביא מטתו ויושב עליה. חם להם מלמעלה - זה
 191) מביא מחצלת¹⁹⁴ ופורש על גביו, וזה מביא מחצלת
 192) ופורש על גביו. זה זוקף מטתו¹⁹⁵ ונשמש והולך לו,
 193) וזה זוקף מטתו ונשמש והולך לו - ונמצא מחצה
 194) עשויה מאליה¹⁹⁶; שהרי מחצלת זה ומחצלת זה
 195) גביהן סמוכות זו לזו, ושני קצותיהם על הקרקע
 196) משני צדי המת.
- 186) שבת מג, ב. 187) המת. 188) וקרוב להסריח ויגרם בזיון לחיים ולמת. 189) בצל. 190) לשם על-ידי כיכר ותינוק. 191) "על-גבי הקרקע, כדי שיצטערו מחום הקרקע, ויצטרכו להביא מיטות לשבת עליהן, והמיטות יהיו למחיצה" (רש"י). 192) שהקרקע הוחם מהשמש. 193) שתפסיק בינו לבין הקרקע, שלא ישב בחום. 194) שטיח של קש או קנים, לפרוש לצל ולאוהל. 195) "שתהא המחצלת מונחת עליה, וכן השני - נמצאת מחיצה עשויה מאליה, ולכשירצו נשמיים והולכים להם". ולהביא לכתחילה מיטות לעשות אוהל - אסור, שאין עושים אוהל ארעי בתחילה בשבת (רש"י). 196) ואם אי אפשר לעשות תקנה זו, מותר לפרוש אוהל לכתחילה, שלא יסריח המת ('מגן אברהם' סי' שיא).
- 197) מת¹⁹⁷ שהסריח¹⁹⁸ בפית, ונמצא מתבזה בין
 198) החיים והם מתבזים ממנו - מתר להוציאו
 199) לכרמלית¹⁹⁹. גדול פבוד הבריות, שדוחה את לא
 200) תעשה שפתורה²⁰⁰, שהוא: לא תסור מן הדבר אשר
 נגידו לך ימין ושמאל. ואם היה להן מקום אחר

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינן לתחומין עיקר מהתורה כלל, וגם יותר מ"ב מיל אינו אסור מהתורה.

ובדעת הרמב"ם כאן ש"ב מיל הוא מן התורה, ואלפיים אמה מדרבנן, יש לחקור בנוגע לאיסור תחומין ביו"ט, האם הוא מהתורה או לא. ומבאר הרוגוצ'בי את לשון הרמב"ם, שממנו משמע שהאיסור הוא רק בשבת ולא ביו"ט, הגם ש"אין בין שבת ליו"ט אלא אוכל נפש בלבד", שמצוות עשה לשבות ממלאכה בשבת וגם מדברים שאינם מלאכה אלא טירחא, והרי ציווי זה של שבתה הוא רק בשבת ולא ביו"ט, ובנידון-דין יציאה חוץ לתחום אינה מלאכה אלא טירחא בלבד, ולכן אסורה רק בשבת שיש בה גם הציווי "תשבות" גם מטירחא. מהשאינן ביו"ט שאסור רק במלאכה ולא בטירחא אין איסור תחומין מן התורה אלא מדרבנן בלבד. ועל כן הכלל "אין בין שבת ליו"ט אלא מלאכת אוכל נפש בלבד" הוא בנוגע ל"איסור מלאכה".

מהלכות אלו יש ללמוד הוראה בעבודת ה', יהודי צריך לזכור תמיד שמקומו הוא במחנה ישראל, שבמרכז אוהל מועד ומסביבו ענני הכבוד המקיפים אותו ומגינים עליו מפני כל עניין שאינו שייך למחנה ישראל. ועל כך הציווי "אל יצא איש ממקומו" בכל זמן ובכל מצב ואסור ליהודי לצאת ממקומו - היינו היהדות, תורה ומצוותיה. והגם שציווי זה נאמר בקשר לשבת, אבל יהודי ממשך את קדושתה של השבת על כל ימי השבוע, וגם אז מקיים את הציווי "אל יצא איש ממקומו", ונמצא תמיד במצב של קדושה - "ביום השביעי".

(על"פ י"ן מלכות' ספר זמנים ט"י ג)

(2) (מסכת עירובין דף י"ז עמוד ב'). (3) העיר או היישוב שהוא גר בתוכו. (4) כדין כל העובר על לא תעשה שבתורה, כמבואר בהלכות סנהדרין פרקים י"ח-י"ט. (5) ואין הכוונה שלא יזוז ממקומו ממש כמו שאמרו המינים שהרי נאמר (ישעיה פרק ס"ו, פסוק כ"ג): "והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה' (הגהות מיימוניות). (6) שיעור המיל הוא אלפים אמה. והנה בספר המצות (מל"ת שכ"א) כתב רבינו שהתורה הזהירה בפסוק זה "שלא להלוך מחוץ לאלפים אמה אפילו אמה אחת", וראייתו מהמכילתא (בשלא פרשה ה) "אל יצא איש ממקומו אלו אלפים אמה", וכן כתב רבינו בהקדמתו לפירוש המשניות (ספר המאור, הוצאת ראשונים, עמוד כ"ד), וכאן חזר רבינו מדיעה זו, מכיון שזוהי שיטת רבי עקיבא (מסכת סוטה דף כ"ז עמוד ב') במשנה: "בו ביום (שהעבירו את רבן גמליאל מנשיאות ומינו את רבי אלעזר בן עזריה כמובא בברכות דף כ"ח עמוד א'), דרש רבי עקיבא: אלפים אמה תחום שבת (מן התורה)", אבל חז"ל לא פסקו כדבריו, כמו שמצאנו בהרבה מקומות (מסכת שבת דף ס"ט עמוד א', דף קנ"ג עמוד ב') שאמרו: "תחומין דאורייתא, ואלביא דרבי עקיבא" הרי ששיטת התלמוד היא שאין חכמים מודים לרבי עקיבא בזה.

1 לְצֵאתָ בּוֹ - אֵין מוֹצֵאִין אוֹתוֹ, אֶלָּא מִנְיַחֵין אוֹתוֹ
2 בְּמִקְוָמוֹ וְיוֹצֵאִין הֵם.

(197) שבת צד, ב. (198) או שקרוב להסריח (או"ח סי' שיא). (199) שהטלטול לשם אינו אסור אלא מדרבנן, כמבואר בפ"ד הי"ג. (200) אסמכתא דרבנן היא, כי לאו זה כולל מה שגזרו חכמים ותיקנו בכל הדורות, כמבואר בפ"א מהל' ממרים ה"ב; אבל דבר האסור מן התורה, אינו נדחה מפני כבוד הבריות, ועל זה נאמר: "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'" (משלי כא, ל) - "כל מקום יש חילול השם - אין חולקין כבוד לרב" (ברכות ט:).

יום ש"ק כ"ב מרחשון ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁבַעָה וְעֶשְׂרִים

(1) נתבאר בו דיני ההליכה חוץ לתחומין המוגבלים, מהן דבר תורה ומהן של דבריהם. ונזכרו בו שיעורי התחומין, אבל לא איכות מדידתן.

3 א. הַיּוֹצֵא² חוֹץ לְתַחוּם הַמְּדִינָה³ בְּשַׁבָּת - לּוֹקֵה⁴,
4 שְׁנֵאמַר: אֵל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי.
5 'מְקוֹם' זֶה הוּא תַּחוּם הָעִיר⁵. וְלֹא נִתְּנָה תוֹרַה שְׁעוֹר
6 לְתַחוּם זֶה; אֲבָל חֻמֵּי הָעִתִּיקוֹ, שֶׁתַּחוּם זֶה הוּא
7 חוֹץ לְשָׁנִים עֶשֶׂר מִיֵּל⁶, פֶּנְגֵּד מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל⁷. וְכֵן
8 אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה רַבְּנֵינוּ: לֹא תֵצְאוּ חוֹץ לְמַחְנֵה.
9 וּמְדַבְּרֵי סוֹפְרִים⁸, שֶׁלֹּא יֵצֵא אָדָם חוֹץ לְעִיר⁹ אֶלָּא
10 עַד אֲלָפִים אֲמָה, אֲבָל חוֹץ לְאֲלָפִים אֲמָה - אָסוּר;
11 שְׁאֲלָפִים אֲמָה הוּא מְגֵרֵשׁ הָעִיר¹⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

בטעם הציווי "אל יצא איש ממקומו ביום השבת", כתב ב'ספר החינוך' ש"נזכור ונדע שהעולם מחודש ולא קדמון", וכשם ששבת ה' ממלאכת בריאת העולם, כך ראוי לו לאדם לנוח במקום אחד.

זכירת השבת בכל ימות השבוע מתבטאת בלימוד הלכות שבת במשך ימות החול, וכשם שיש מצוה על זכירת השבת שבכל שבוע, כך ישנה מצוה בנוגע ל"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים", שגם בימי החולין של הגלות יש לזכרה ולהתכונן אליה, ועל-ידי-זה שיוודעים על ההכנה לזמן הגאולה - תהיה העבודה בזמן הגלות בנקל יותר.

(על"פ י"ן מלכות' ספר זמנים ט"י ג)

~ נקודות משיחות קודש ~

"היוצא חוץ לתחום המדינה בשבת - לוקה..."

דעת הרמב"ם כאן היא שאיסור תחומין מהתורה הוא י"ב מיל, ומדברי סופרים אלפיים אמה. וחזר בו ממה שכתב ב'ספר המצוות' (לא-תעשה שכ"א) שאיסור תחומין מהתורה הוא אלפיים אמה (כדברי ר"ע), וישנה דעה נוספת המובאת בשו"ע אדמוה"ז (הל' שבת ריש סי' שצ"ו)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משנה"א). (16) כדין העובר על איסור דרבנן, כמבואר בפרק א' הלכה ג'. (17) כבר בארנו בהלכה א' שכמה פוסקים ראשונים סוברים שכל איסור תחומין אינו אלא מדרבנן, ומה שאמרה תורה: אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" - אין הכוונה לאיסור תחומין, אלא לאיסור הוצאה בשבת, שלא יצא עם הכלי בידו ללקוט המן, כמבואר בפרק ד' הלכה א'.

ג. המהלך¹⁸ חוץ לתחום למעלה מעשרה טפחים, כגון שקפץ על גבי עמודים שגבוהין עשרה ואין בכל אחד מהן ארבעה על ארבעה טפחים - הרי זה ספק¹⁹, אם יש תחומין למעלה מעשרה או אין תחומין למעלה מעשרה²⁰. אבל אם הלך על מקום שיש בו ארבעה על ארבעה - הרי זה כמהלך על הארץ, ויש אסור תחומין שם.

(18) מסכת עירובין דף מ"ג עמוד א'. (19) בדבר האסור מן התורה, הולכים בספקו להחמיר, ובדבר שאינו אסור אלא מדברי חכמים, ספקו לקולא (כמבואר בהלכות טומאת מת פרק ט' הלכה י"ב ובראב"ד). (20) אבל בימים ונהרות גם אם יש ספק אם מלמעלה מעשרה או לא, הוא ספק דרבנן, "שאינו בימים ונהרות איסור תחומין דאורייתא, לפי שהם כרמלית, והטלטול בהם אינו אסור אלא מדרבנן, ולא יתכן שיהיה המעביר על פני המים אסור מדרבנן, והמהלך לוקה מן התורה, וכמו שאמרו שהמעביר ארבע אמות ברשות הרבים מקורה פטור (כמבואר בפרק י"ד הלכה א'), לפי שאינו דומה לרגלי מדבר, כן בלי ספק המהלך שנים עשר מיל על פני המים פטור, לפי שאינו דומה למחנה ישראל" (תשובות הרמב"ם פריימן סימן ס"ט ו"כסף משנה").

ד. מי²¹ ששבת בדיר²² שפמדבר, או בסהר²³ או במערה, וכיוצא בהן מרשות היחיד - מהלך את בלה, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח ברבוע²⁴. וכן²⁵ השו"ב בבקעה - אפלו היה ישן בשעה שנגנס השבת, שלא קנה²⁶ שבייתה - יש לו להלך ממקומו אלפים אמה²⁷ לכל רוח ברבוע. היה²⁸ מהלך בבקעה, ואינו יודע תחום שבת - מהלך אלפים פסיעות בינוניות²⁹, וזה הוא תחום שבת.

(21) משנה (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'). (22) מקום בנוי לשמירת הצאן. (23) מגרש מוקף גדר לשמירת הצאן או הכנסת פירות (ר"ח עירובין דף כ"ב עמוד ב'). (24) כדין שובת בעיר. (25) משנה (מסכת עירובין דף מ"ה עמוד א'). (26) כלומר לא התכוון לקנות. (27) הואיל ואילו היה נייעור קנה, ישן נמי קונה (גמרא). (28) מסכת עירובין דף מ"ב עמוד א'. (29) חצי אמה מקום מצב הרגל וחצי אמה בין רגל לרגל.

ה. המהלך³⁰ אלפים אמה שיש לו להלך, ושלמה מדתו פתוף דיר או סהר או מערה או פתוף המדינה - אינו מהלך אלא עד סוף מדתו, ואין אומריין:

(7) שהוא שלש פרסאות (=שנים עשר מיל) - (מסכת יומא דף ע"ה עמוד ב'). ובירושלמי (מסכת עירובין פרק ג' הלכה ד') "רבי יונתן בשם רבי שמעון בי רבי יוסי בן לקוניא: לוקין על תחומי שבת דבר תורה: רבי שמעון בר כרסנא בשם רבי אחא: אין לך מחזור (ברור) מכולם, אלא תחום שנים עשר מיל כמחנה ישראל". ברם, הרבה פוסקים ראשונים נקטו כדעת התלמוד הבבלי שלא הביא אף פעם איסור תחומין מן התורה, בשנים עשר מיל. (8) משנה (מסכת עירובין דף מ"ה עמוד א'). (9) להלך בפרק כ"ח מבואר מהיכן מתחילים למדוד אלפים אמה. (10) שנאמר "את פאת קדמה אלפים באמה כו' והעיר בתוך זה יהיה להם מגרשי הערים" (במדבר פרק ל"ה פסוק ה' ועיי"ש ברש"י).

ב. נמצאת למד¹¹, שמתר לאדם בשבת להלך את פל העיר בלה, אפלו היתה פנינה¹² - בין שהיתה מקפת חומה, בין שלא היתה מקפת חומה. וכן מתר לו להלך חוץ לעיר אלפים אמה¹³ לכל רוח, מרבעות פטבלא מרבעות¹⁴, כדי שיהיה נשפר את הזויות¹⁵. ואם יצא חוץ לאלפים אמה - מפין אותו מפת מרדות¹⁶, עד שנים עשר מיל; אבל אם יצא והרחיק מן העיר יתר על שנים עשר מיל, אפלו אמה אחת - לוקה מן התורה¹⁷.

(11) משנה (מסכת עירובין דף מ"ט עמוד ב'). (12) סמל לעיר גדולה, שנאמר בה: "נינוה העיר הגדולה אשר יש בה הרבה משתים עשרה רבוא אדם" (יונה ד', י"א). (13) מדידת תחום שבת לפי המדה המטרית היא: שיעור אמה של תורה 528 ס"מ ואלפים אמה - ועוד שבעים אמה ושני שלישי אמה שמהן מתחילים למדוד אלפים אמה כמבואר בפרק כ"ח הלכה א' - ביחד 1093 מטר, ולפי חיי אדם" (כלל ע"ו) שבשעת הדחק יש לסמוך על השיטות, שמותר להלך אלפים ושמונה מאות אמה (וכמבואר להלן בהלכה זו) יכול להלך 1516 מטר, ואם מניח עירובי תחומין שאז מותר לו להלך עוד אלפים אמה, כמבואר בהלכות עירובין פרק ו', יכול להלך בסך הכל 2994 מטר בערך, ולפי הדין (שו"ע אורח חיים תנט) ששיעור מיל הוא הילוך 18 דקות, יכול להלך על ידי עירוב 36 דקות, ובשעת הדחק עוד 14 דקות ו-24 שניות, בסך הכל 50 דקות ו-24 שניות (ולדעת רבינו בפירוש המשניות שהבאנו למעלה בפרק ה' הלכה ד' ששיעור מיל הוא 24 דקות, יכול להלך על ידי עירוב 48 דקות). (14) כלומר שאין מודדים בעיגול סביב העיר, אלא למזרח אלפים אמה, וכן לצפון אלפים אמה, ובאלכסון יוצא אלפים ושמונה מאות אמה, שהרובע עודף על העיגול בשני חומשים - "כל אמה ברבועה אמה ושני חומשים באלכסונה" (מסכת עירובין דף נ"ז עמוד א'). (15) "ונחלקו המפרשים בבאור הדברים, יש מי שאומר שלעולם הוא רשאי לילך אלפים ושמונה מאות אמה, כמדת האלכסון, גם כשהולך לעבר פניו ולא אל הזויות, ויש מי שהורה שאין לו אלפים ושמונה מאות אמה, אלא כשהולך באלכסון בכל תחומי העיר, אבל אם הולך לעבר פניו אין לו אלא אלפים אמה בלבד, וכן נראה דעת רבינו" (מגיד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

44) משנה (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'): פעם אחת לא נכנסו (רכן גמליאל ורבי אליעזר, ורבי יהושע ורבי עקיבא) לנמל (שעל שפת הים) עד שחשכה, אמרו לו לרכן גמליאל: מה אנו לירד (מהאניה לתוך העיר, כיון שבאנו מחוץ לתחום)? אמר להם: מותרים אתם, שכבר הייתי מסתכל (במשקפת) והיינו בתוך התחום עד שלא חשכה". (45) ביבשה.

י. היה⁴⁶ בא למדינה, וישן בדרך, ולא געור אלא בשבת, וכשגעור מצא עצמו בתוך התחום - הרי זה יפנס לה, ויהלך את פלה, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח; מפני שדעתו היתה להלך למדינה זו, ולפיקך קנה שבייתה עם בני המדינה פמותן, שהרי נכנס עמהן בתחום.

(46) משנה (מסכת עירובין דף מ"ה עמוד א').

יא. מי⁴⁷ שיצא חוץ לתחום, אפלו אמה אחת - לא יפנס. שהארבע אמות שיש לו לאדם, תחלתן במקום שהוא עומד בו; לפיקך, פנין שיצא חוץ מתחומו אמה או יתר - ישב במקומו, ואין לו להלך אלא בתוך ארבע אמות מעמידת רגליו ולחוץ⁴⁹. וכן מי שהחשיך⁵⁰ חוץ לתחום המדינה אפלו אמה אחת⁵¹ - הרי זה לא יפנס לה, אלא מהלך במקום שנקנס עליו השבת והוא עומד בו אלפים אמה בלבד. ואם פלטה מדתו במקצת העיר⁵² - מהלך עד סוף מדתו, כמו שאמרנו. היתה רגלו אחת בתוך התחום ורגלו אחת חוץ לתחום - הרי זה יפנס⁵³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"היוצא חוץ לתחום המדינה בשבת - לוקה".

ובהמשך כתב "מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת אל יכנס... היתה רגלו אחת בתוך התחום ורגלו אחת מחוץ לתחום, הרי זה יכנס". ומקור הדברים הוא בסוף מסכת עירובין במשנה. והנה בנוגע לשיעור היציאה "אמה או יותר" אבל לא פחות מאמה אחת, צריך להבין שיעור תחומין הוא ככל השיעורים "הלכה למשה מסיני", וממילא גם הוא בתכלית הדיוק לא פחות ולא יותר, וא"כ מדוע שיעור היציאה הוא אמה, והלא שיעור תחומין הוא מדוייק ביותר, ומדוע לא יתחייב גם על יציאה של פחות מאמה. ועד"ז יש להבין, מדוע התירו להכנס למי שרגלו אחת בתוך התחום ורגלו אחרת מחוץ לתחום, כיון ששיעור תחומין הוא מדוייק, מדוע כשרגלו האחת בחוץ לא נחשב כנמצא מחוץ לתחום.

(על פ"י ז"ן מלכות' ספר זמנים ט"ו יד)

(47) משנה (מסכת עירובין דף נ"ב עמוד ב'). (48) דעת הראב"ד שכל שלא יצא מן התחום ארבע אמות, מותר לו לחזור וליכנס לתוך העיר, ומכיון שיש לו רשות לחזור לתוך עירו, נחשב כאילו לא יצא כלל, והרי הוא כבני העיר,

1 הואיל וכלתה מדתו בתוך רשות היחיד, מהלך את פלה. במה דברים אמורים? בשפלתה מדתו במקצת העיר או במקצת המערה; אבל אם היתה אותה רשות היחיד מבלעז בתוך אלפים אמה שלו - תחשב לו פל אותה הרשות פארבע אמות, ומשלימין לו את השאר³¹.

(30) (מסכת עירובין דף ס' עמוד ב'). (31) שנשאר לו מאלפים אמה, בניגוד לדעת רבינו יהונתן מלוניל כי שטח העיר אינו נחשב כלל ואינו מפחית אפילו ארבע אמות מאלפים האמה.

7. ו. כיצד? הרי שהיה אלף אמה ממקום שבייתה או מחוץ לעיר³² עד מדינה או מערה, שיש בארבע אלף אמה או פחות מאלף - מהלך את פל המדינה או המערה שפגע בה³³, ומהלך חוצה לה אלף אמה פחות ארבע אמות³⁴.

(32) בנ"א חסרות המילים "אם מחוץ לעיר" והן כמיותרות (מע"ר"ק). (33) מכיון שהמערה או המדינה נמצאות בתוך אלפים אמה. (34) המערה או המדינה נחשבות כל אחת כארבע אמות.

ז. אבל אם היה במדינה או במערה, שפגע בו בתוך מדתו, אלף אמה ואמה³⁵ - אינו מהלך בה אלא אלף אמה בלבד, שהוא תשלום אלפים אמה³⁶ שיש לו.

(35) ונמצא שתחום שבת נגמר בתוך המערב, ואינו מבליע אותו בתוך אלפים אמה. (36) של תחום שבת.

ח. מי³⁷ שפלתה מדתו בחצי העיר - אף-על-פי שאינו מהלך אלא עד סוף מדתו, מתר לטלטל בכל העיר על ידי זריקה³⁸. וכן³⁹ מי ששבת בבקעה, והקיפוהו נכרים מחצה⁴⁰ בשבת⁴¹ - אינו מהלך בה אלא אלפים אמה לכל רוח⁴², אף-על-פי שהוא בתוך המחצה; ומתר לו לטלטל בכל המחצה על ידי זריקה, אם הקיפוה לשם דירה⁴³.

(37) (מסכת עירובין דף מ"ב עמוד ב'). (38) ולא גזרו חכמים שמא ימשך אחר החפץ. (39) (מסכת עירובין דף מ"ב עמוד א'). (40) לשם דירה. (41) כי מחיצה העשויה בשבת שמה מחיצה (פרק ט"ז הלכה כ"ב). (42) לפי שלא שבת באויר מחיצה בכניסת השבת, - זמן קנין השביתה. (43) שאם הקיפוה שלא לשם דירה, אין מטלטלים בתוכה אלא ארבע אמות.

ט. מי⁴⁴ שהיה בא בדרך לפנס למדינה - בין שהיה בא פנים, בין שהיה בא בחרבה⁴⁵ - אם נכנס בתוך אלפים אמה קרוב לעיר קדם שיכנס השבת, אף-על-פי שלא הגיע למדינה אלא בשבת - הרי זה יפנס, ויהלך את פלה, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קורן

16 יד. מ⁶⁵ שַׁיְצָא חוץ לַתְּחוּם שְׁלֹא לְדַעַת, וְהִקָּף
 17 בַּמְּחִיצָה בְּשֶׁבֶת⁶⁶ - יֵשׁ לוֹ לְהִלָּךְ כָּל אוֹתָהּ הַמְּחִיצָה;
 18 וְהוּא, שְׁלֹא תִהְיֶה יָתֵר עַל אֲלָפִים אָמָּה. וְאִם הִיָּה
 19 תְּחוּם שַׁיְצָא מִמֶּנּוּ מִכְּלַע מִקְצָתוֹ בְּתוֹךְ הַמְּחִיצָה
 20 שֶׁנַּעֲשִׂית שְׁלֹא לְדַעַתוֹ - הוּאִיל וְיֵשׁ לוֹ לְהִלָּךְ אֶת כָּל
 21 הַמְּחִיצָה, הֲרִי זֶה נִכְנָס לְתוֹחוֹ⁶⁷; וְכִיּוֹן שַׁיְכַנְס -
 22 הֲרִי הוּא כְּפֹאֵלוֹ לֹא יִצָּא⁶⁸.

65 (מסכת עירובין דף מ"ג עמוד ב'). (66 "נחמיה בריה דרב חנילאי משכתיא שמעתא (השתקע בלימודו ושכח) ויצא חוץ לתחום, אמר לו רב חסדא לרב נחמן: נחמיה תלמידך שרוי בצער (שאסור לו ליכנס כיון שיצא חוץ לתחום). אמר לו: עשה לו מחיצה של בני אדם ויכנס" (מסכת עירובין שם). והוא הדין לכל מחיצה שנעשית בשבת לפי המבואר בדברי רבינו למעלה בפרק ט"ז הלכה כ"ב. (67 שתחום שבת מובלע בתוך המחיצה שנעשתה מסביבו בשבת. (68) ומהלך את כולה וחוצה לה אלפים אמה.

טו. כָּל מִי⁶⁹ שַׁאִין לוֹ לְזוּז מִמְּקוֹמוֹ⁷⁰ אֵלָא בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת, אִם נִצְרָךְ לְנִכְבְּיוֹ⁷¹ - הֲרִי זֶה יוֹצֵא וּמִדְּרִיק⁷² וְנִפְנָה וְחוּזֵר לְמִקְוֵמוֹ. וְאִם נִכְנָס לְמִקְצַת תְּחוּם שַׁיְצָא מִמֶּנּוּ בַּעַת שְׁתִּירַחַק לְהַפְנוֹת - הוּאִיל וְנִכְנָס - וְכִנְס⁷³, וְכֹאֵלוֹ לֹא יִצָּא. וְהוּא, שְׁלֹא יִצָּא בְּתַחֲלָה לְדַעַת⁷⁴; אֲבָל אִם יִצָּא לְדַעַת - אַף-עַל-פִּי שֶׁנִּכְנָס, אִין לוֹ אֵלָא אַרְבַּע אַמּוֹת.

69 (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'). (70 שיצא חוץ לתחום שלא לדעת. (71) וצריך להתרחק ממקום שבני אדם מצויים - משום צניעות, כמבואר בהלכות דיעות פרק ה' הלכה ו'. (72) "גרול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה" כמבואר בפרק כ"ו הלכה כ"ג ותשובות הרמב"ם סימן ס"ז. (73) ובגמרא אמרו "אי פקח הוא (אם פקח הוא), עייל לתחומא (יכנס לתוך התחום), וכיון דעל על" (וכיון שנכנס נכנס). (74) מותר לו להתרחק משום כבוד הבריות, אבל אינו נכנס לתוך העיר, אף אם נכנס בתחומו.

טז. כָּל מִי⁷⁵ שַׁיְצָא בְּרִשׁוֹת בֵּית-דִּין, כְּגוֹן הַעֲדִים שֶׁבָּאוּ לְהַעֲיֵד עַל רֵאִית הַלְּבָנָה⁷⁶, וְכִיוֹצֵא בְּהֵן מִמִּי שֶׁמָּתָר לוֹ לְצַאת לְדַבֵּר מִצְוָה⁷⁷ - יֵשׁ לוֹ אֲלָפִים אָמָּה לְכָל רוּחַ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהִגִּיעַ לוֹ⁷⁸. וְאִם הִגִּיעַ לְמִדְיָנָה - הֲרִי הוּא כְּפֹאֵשֵׁי הָעִיר⁷⁹, וְיֵשׁ לוֹ אֲלָפִים אָמָּה לְכָל רוּחַ חוּץ לְמִדְיָנָה.

75 משנה (ראש השנה דף כ"ג עמוד ב'). (76) שהרי "עדים שראו את החודש, הרי אלו הולכין לבית דין להעיד, אפילו היה שבת, שנאמר: אשר תקראו אותם במועדם" (הלכות קדוש החודש פרק ג' הלכה ב'). (77) כמו "הבא להציל מן הדליקה ומן הנהר ומן המפולת" כדלהלן הלכה י"ז. (78) "בראשונה לא היו זזין משם כל היום (מפני שיצאו חוץ לתחום בשבת) התקין רבן גמליאל הזקן, שיהיו

וזה נקרא בלשון הפוסקים "הבלעת תחומין מילתא היא". (49) ב"מגיד משנה" הביא שיש פוסקים כרבי שמעון, ש"אפילו יצא חמש עשרה אמות מחוץ לתחום - יכנס, שאין המשוחות (מודדי התחומין) ממצים (מצמצמים) את המדות (אלא קובעים את התחום לפני סופו), מפני הטועין (היוצאים בטעות ואין נזכרים עד שעברו מהלאה לסימן התחום)". (50) כשנכנס השבת נמצא בדרך מחוץ לתחום. (51) מתחום העיר. (52) המבארים תמהו: איך אפשר שתכלה מדתו במקצת העיר, כיון שיצא מחוץ לתחום והוא רחוק מסוף תחום העיר אמה? ויש מבארים את דברי רבינו על עיר אחרת ובמקרה אחר כשמדתו נגמרה בתוך העיר ולא נאמרו הדברים כהמשך להלכה של "וכן מי שהחשיך" (מע"ר"ק). (53) הראב"ד פסק כדעת הסובר בגמרא שלא יכנס, אבל דעת רבינו שהלכה כדברי המקיל בעירובין ("מגיד משנה")

יב. מִי⁵⁴ שַׁיְצָא חוּץ לְתוֹחוֹ שְׁלֹא לְדַעַתוֹ, כְּגוֹן שֶׁהוֹצִיאָהוּ נְכָרִים אוֹ רוּחַ רָעָה⁵⁵, אוֹ שֶׁשָּׁנַג וְיִצָּא - אִין לוֹ אֵלָא אַרְבַּע אַמּוֹת. חֲזָרָה לְדַעַת - אִין לוֹ אֵלָא אַרְבַּע אַמּוֹת. הַחֲזִירוֹהוּ⁵⁷ - כְּפֹאֵלוֹ לֹא יִצָּא⁵⁸. וְאִם נִתְּנוּהוּ בְּרִשׁוֹת הַיְּחִיד, כְּגוֹן שֶׁנִּתְּנוּהוּ נְכָרִים בְּדִיר וְסֹהַר וּמַעְרָה אוֹ בְּעִיר אַחֶרֶת - יֵשׁ לוֹ לְהִלָּךְ אֶת כָּלָּה. וְכֵן אִם יִצָּא לְאַחַד מְאֵלוֹ בְּשָׁנָה, וְנִזְכַּר וְהוּא בְּתוֹךְ - מְהִלָּךְ אֶת כָּלָּה.

54 משנה (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'). (55) שנטרפה דעתו (רש"י). (56) בנ"א חסר המשפט: "חזר לדעת אין לו אלא ארבע אמות" (מע"ר"ק). (57) התחום. (58) והרי כל העיר לא כארבע אמות, וחוצה לה כאלפים אמה לכל רוח.

יג. יִצָּא⁵⁹ חוּץ לְתוֹחוֹם לְדַעַת - אַף-עַל-פִּי שֶׁחִזַּר שְׁלֹא לְדַעַת, כְּגוֹן שֶׁהִחֲזִירוֹהוּ נְכָרִים אוֹ רוּחַ רָעָה - אִין לוֹ אֵלָא אַרְבַּע אַמּוֹת⁶⁰. וְכֵן אִם יִצָּא חוּץ לְתוֹחוֹם לְדַעַת - אַף-עַל-פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ רִשׁוֹת הַיְּחִיד, כְּגוֹן דִּיר וְסֹהַר - אִין לוֹ אֵלָא אַרְבַּע אַמּוֹת⁶¹. הַמְּפָרֵשׁ⁶² בֵּין הַגְּדוּל⁶³, אַף-עַל-פִּי שֶׁהוּא חוּץ לְתוֹחוֹם שֶׁשָּׁבַת בוֹ - מְהִלָּךְ אֶת כָּל הַסְּפִינָה כְּפֹאֵלוֹ⁶⁴, וּמְטַלְטֵל בְּכָלָּה.

59 (מסכת עירובין דף מ"א עמוד ב'). (60) כיון שיציאתו מן התחום היתה לדעת. (61) כי רק אם הוציאנהו על כרחו לתוך רשות היחיד מהלך את כולה כמבואר בהלכה הקודמת. (62) משנה (מסכת עירובין דף מ"ב עמוד ב') - המפליג באניה. (63) "מעשה שבאו (חכמים) מפרנדיסין (היא בירנדיזי שעל חוף הים התיכון בדרך לרומא) והפליגה ספינתם בים (התרחקה משפת הים) רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה הלכו את כולה (אף שיצאה בשבת מחוץ לתחום, כיון שיש לספינה מחיצות) רבי יהושע ורבי עקיבא לא זזו מארבע אמות, שרצו להחמיר על עצמן" והלכה כרבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה. (64) הואיל ושבת באויר מחיצות מבעוד יום (גמרא); והטלטול בכל הספינה הוא מותר, מפני שהיא רשות היחיד גמורה בין בהליכתה בין בעמידתה" (שו"ת הרמב"ם, פריימן סימן ס"ז).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ביריחו", מאי ביריחו? - אי ביריחו ממש, והרי כתוב (יהושע ו, א): "ויריחו סוגרת ומסוגרת מפני בני ישראל, אין יוצא ואין בא" אלא שמעמינה - בעיבורה. וכן דרשו (עירובין יז.) מהכתוב (במדבר לה, ד) "מקיר העיר וחוצה, אמרה תורה: תן חוצה ואחר-כך מדוד!" וכמה יתנו מחוץ לעיר, למדו (עירובין כג:) ממה שכתוב בחצר המשכן (שמות כז, יח): "אורך החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים", שהוא שיעור בית סאתים (הריב"ש. ועיין מגיד-משנה).

ב. היתה בית זה קרוב למדינה¹⁰ בשבעים אמה¹¹,
ובית שני קרוב לבית ראשון בשבעים אמה, ובית שלישי קרוב לשני בשבעים אמה, וכן עד מהלך פמה ימים - הרי הפל למדינה אחת¹²; וכשמודדין, מודדין מחוץ לבית האחרון. והוא¹³, שיהיה בית דירה זה ארבע אמות על ארבע אמות¹⁴ או יתר.¹⁵

9 עירובין כא, א. 10 לישוב ששוכת בתוכו. 11 כוונתו ל"שבעים אמה וארבעה טפחים" - אלא שקיצר בלשון, ובדברי הפוסקים: "שבעים אמה ושיריים". 12 שבתיה מפוזרים. 13 סוכה ג, ב. 14 שבפחות מזה, אין עליו שם דירה.

ג. וכן בית הפנסת¹⁵ שיש בו בית דירה לחזנין¹⁶,
ובית עבודת פוכבים ומזלות שיש בו בית דירה לכהניהם¹⁷, והאוצרות¹⁸ שיש בהן בית דירה¹⁹, והגשר והקבר שיש בהן בית דירה, ושלוש מחצות שאין עליהן תקרה²⁰ ויש בהן ארבע על ארבע אמות, והבגנין²¹, והבית הבנוי פים²², ושתי מחצות שיש עליהן תקרה²³, ומערה שיש בגנין על פיה ויש בה בית דירה - כל אלו מצטרפין עמה, אם היו בתוך שבעים אמה ושיריים. ומאותו הבית היוצא ואין כאלו חוט מתוח על פני כל המדינה²⁴, ומודדין חוץ לאותו החוט אלפים אמה.²⁵

15 עירובין נה, ב. שסתמו אינו עשוי לדור בתוכו. 16 שלוחי ציבור העומדים לפני התיבה (ראה ב"ספיר" פרשת נשא שהחזן צריך לומר להם, ובפי"ד מנשיאות כפים כתב רבינו ששליח-ציבור אומר להם). 17 לכמריהם. 18 של תבואה יין ושמן, שיש בהם בית דירה לשומר. 19 לגובה המכס ולשומר בית הקברות; בנוסח אחר: "שיש בו דירה" (כת"י התימנים). 20 שהיה שם בית דירה תחילה, ונהרס - ונשאר שלש מחצות בלא תקרה. 21 סוכות שומרים בגינה. 22 באיי הים, בתוך שבעים אמה ושיריים לעיר, ועשוי לפנות בו כלים שבספינה. 23 שהיה בית דירה בתחילה ונהרס, ונשאר ממנו שתי מחצות ותקרה. 24 על פני כל הצד של העיר שבו נמצא הבנין.

ד. ואלו שאין מצטרפין עמה²⁵: שתי מחצות שאין עליהן תקרה, אף-על-פי שדדין ביניהן, והגשר²⁶ והקבר²⁷ ובית הפנסת ובית עבודת פוכבים ומזלות והאוצרות שאין בהן בית דירה, והבור והשית²⁸

מהלכין אלפים אמה לכל רוח" (משנה שם). (79) "שכיון שהלכו ברשות, הרי המקום שהגיעו אליו, כאלו קנו בו שבתה בין השמשות" ("מגיד משנה").

יז. היתה⁸⁰ יוצא ברשות, ואמרו לו והוא הולך בדרך⁸¹: פכר נעשית המצה שישצאת לעשות - יש לו מקומו אלפים אמה לכל רוח⁸². ואם היה מקצת תחום שישצא ממנו ברשות מבלע בתוך אלפים אמה שיש לו ממקומו - הרי זה חוזר למקומו, וכאלו לא יצא. וכל היוצאין⁸³ להציל נפשות ישראל מיד עובדי פוכבים ומזלות, או מן הנהר, או מן המפלת⁸⁴ - יש להם אלפים אמה לכל רוח במקום שהצילו בו. ואם היתה יד העובדי פוכבים ומזלות תקיפה, והיו מפחדים לשבת במקום שהצילו בו - הרי אלו חוזרין בשבת למקומן ובכלי זינגין⁸⁵.

80 משנה (מסכת עירובין דף מ"ד עמוד ב'). 81 כשכבר היה בדרך אמרו לו: כבר נעשה הדבר שיצאת לעשותו, ואינך צריך ללכת. 82 כיון שיצא ברשות, הרי הוא כאילו קנה שם שבתה. 83 משנה (מסכת ראש השנה דף כ"ג עמוד ב'). 84 קיר שנפל על בני אדם. 85 (מסכת עירובין דף מ"ה עמוד א'): "בראשונה היו מניחין כלי זינגין בבית הסמוך לחומה (כשחזרו מהמלחמה), פעם אחת הכירו בהם האויבים, ורדפו אחריהם ונכנסו ליטול כלי זינגין, ונכנסו אויבים אחריהם, והרגו זה את זה . . . באותה שעה התקינו שיהיו חוזרין למקומן בכלי זינגין". ומבואר למעלה בפרק ב' הלכות כ"ג וכ"ה.

פרק שמונה ועשרים

1 נתבאר בו מה שאינו עולה בחשבון התחומין, ואיכות המידה סביב העיירות ובהרים ובגיאיות, ונכלל בזה ביאור על אי זה מודד סומכין, ואם נחלקו המודדין על מי נסמך.

א. כל בית דירה³ שהוא יוצא מן המדינה⁴, אם היה בינו ובין המדינה שבעים אמה ושני שלישי אמה⁵, שהוא צלע⁶ בית סאתים המרבעת⁷, או פחות מזה - הרי זה מצטרף למדינה⁸ ונחשב ממנה; וכשמודדין לה אלפים אמה לכל רוח, מודדין חוץ מבית דירה זה.¹⁸

2 משנה (עירובין נז.). 3 אפילו אין דרים בתוכו (מעשה רוקח). 4 הישוב שהוא שוכת בתוכו. 5 שבעים אמה וארבעה טפחים על שבעים אמה וארבעה טפחים (בפט"ז ה"א, וב'מגיד משנה' שם . . . "שבעים אמה וחמש שביעיות בקירוב"). 6 צד אחד של המרובע. 7 "בית סאה - חמשים אמה על חמשים אמה, נמצא בית סאתים - חמשת אלפים אמה" (רבינו בפט"ז ה"ג). ושטח הריבוע של שבעים אמה ושני שלישי אמה על שבעים אמה ושני שלישי אמה - הוא חמשת אלפים אמה בקירוב, כמבואר בפט"ז למעלה. 8 ונקרא "עיבורה של עיר" ונחשב כעיר, שאמר רבי יוחנן (גדרים נו:): אמר קרא (יהושע ה, יג): "ויהי בהיות יהושע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהריבוע ולא מהעיגול כבציור שלפנינו (ציור א), ואם יוצא דרך קרונת העיר הוא מרוויח בהליכתו.

ז. וכן⁴⁶ אם היתה העיר משלשת⁴⁷, או שיש לה²⁴ צלעות רבות⁴⁸ - מרבעין אותה⁴⁹, ואחר כך מודדין²⁵ חוץ למרבע אלפים אמה לכל רוח. וכשהוא מרבעה²⁶ - מרבעה ברבוע העולם⁵⁰, כדי שתהא כל רוח²⁷ ממנה משוכה כנגד רוח מרוחות העולם ומכוננת²⁸ כנגדה.²⁹

(46 עושין אותה מרובעת. (47 כצורת משולש (ציור ב). (48 כבציור שלפנינו (ציור ג). (49 מושכים ומשוים את הצד הקצר כפי הארוך. (50 עירובין נו, א: "נותן צפונה לצפון העולם, ודרומה לדרום העולם"; בנוסח אחר: "כריבוע העולם" (שוניצ'נו).

ח. היתה⁵¹ רחבה⁵² מצד אחד וקצרה מצד אחר -³⁰ רואין אותה כאלו היא כלה רחבה. היתה עשויה³¹ כמין ג"ם⁵³, או שהיתה עשויה כקשת⁵⁴: אם יש בין שני ראשיה פחות⁵⁵ מארבעת אלפים אמה - מודדין³² לה מן היתר⁵⁶, ורואין את כל הרחב שבין היתר³⁴ והקשת⁵⁷ כאלו הוא מלא בתים; ואם היה בין שני ראשיה ארבעת אלפים⁵⁸ - אין מודדין לה אלא מן³⁵ הקשת.³⁷

(51 עירובין נה, א. (52 כשבא למדוד את התחומין בצד הקצר, אין מודדים מן החומה, אלא מוסיפים תחילה על העיר עד שתהא שוה עם הצד הרחב, ומשמ ולהלן מתחילים למדוד התחומין. (53 "גממא" היא אות שלישיית יוונית, "וצורתה כעין ך שלנו" (רש"י). (54 הבתים בנויים כחצי עיגול, ובין שני ראשיה המקום פנוי. (55 שתחום ראשה של זו (אלפים אמה), מובלע בתוך תחום ראשה האחר, נעשית כעיר אחת על ידי זה. (56 יתר - נקרא החבל האוחז בשני קצות הקשת ומותח אותה. (57 ובין שני ראשי הג"ם. (58 שאין התחומים מובלעים זה בזה.

ט. עיר⁵⁹ שישבת על שפת הנהל⁶⁰: אם יש לפניה³⁸ דקה⁶¹ רחב ארבע אמות על שפת הנהל, כדי³⁹ שיעמדו עליה וישתמשו בנהל⁶² - נמצא הנהל⁴⁰ בכלל העיר, ומודדין לה אלפים אמה משפת הנהל⁴¹ השניה, ויעשה הנהל פלו בכלל המדינה מפני⁴² הדקה הבנויה מצדו; ואם לא היה שם דקה - אין⁴³ מודדין לה אלא מפתח בתיה⁶³, ונמצא הנהל⁴⁴ נמדד מן האלפים שלהם⁶⁴.⁴⁵

(59 עירובין סא, א. (60 מקום מים שוטפים באפיק בימי הגשמים, ומתייבש בימי הקיץ. (61 כעין במה קטנה או "מצבה" (כלשון רבינו בהל' עירובין פ"ה הכ"ד). (62 בעת שהנהל מלא מים (ריטב"א). (63 מקיר העיר. (64 זוהי שיטת רבינו בהלכה זו, וכן דעת הגאונים, אבל דעת רש"י

1 והמעה²⁹ והשוכה³⁰ ובית שבספינה³¹ - כל אלו² וכיוצא בהן אין מצטרפין עמה.

(25 שאין עליהם שם בית דירה. (26 אף שגר שם השומר הגובה את המכס. (27 גם אם שם שומר הקברות. (28 חפירה ארוכה. (29 חלל בתוך הר או סלע, יסתתרו בו בני אדם. (30 קן יונים. (31 כיון שאינו קבוע, שפעמים הולכת הספינה מחוץ לשבעים אמה.

ה. היות³² שתי עירות³³, זו סמוכה לזו - אם יש³ ביניהן מאה וארבעים ואחת ושליש, כדי שיהיה⁴ שבעים אמה ושירים³⁴ לזו ושבעים אמה ושירים⁵ לזו - חושבין שתייהן כעיר אחת, ונמצא כל עיר⁶ מהן מהלקת את כל העיר השניה וחוצה לה אלפים⁷ אמה. היו שלשה כפרים משלשין³⁵ - אם יש בין⁸ האמצעי ובין כל אחד ואחד מן החיצונים אלפים⁹ אמה³⁶ או פחות מכאן, ובין השנים החיצונים¹⁰ מאתים שלש ושמונים פחות שלישי³⁷, כדי שיהיה¹¹ בין כל אחד מהן ובין האמצעי, כשתראה אותו¹² כאלו הוא ביניהן, מאה וארבעים ואחת אמה¹³ ושליש - הרי שלשתן כמדינה אחת, ומודדין אלפים¹⁴ אמה לכל רוח מחוץ לשלשתן. עיר³⁸ שהקפה³⁹ ובלסוף ישבה⁴⁰ - מודדין לה מישיבתה⁴¹; וישבה¹⁶ ובלסוף הקפה - מודדין לה מחומותיה⁴².¹⁷

(32 עירובין נו, ב. (33 וכן הדין אם היו שלש או ארבע עירות, וכולן סמוכות זו לזו בשורה (מעשה רוקח). (34 שני שלישי אמה. (35 כבציור שלפנינו: (36 שאפשר לבוא מהאמצעי לשניהם בלי עירוב, רואים כאילו האמצעי נתון בין שני החיצונים בשורה אחת. (37 מלבד רוחב הכפר האמצעי. (38 עירובין כו, א. (39 בחומה מסביב, ולא היו בה עדיין תושבים. (40 נתישבה ואינה מיושבת כולה עד החומה. (41 כיון שלא הוקפה לדירה, אין החומה חשובה לעשות את כל העיר כולה כארבע אמות, ואין מודדים אלפים אמה מן החומה אלא מן הבתים המיושבים. (42 אפילו היא רחוקה הרבה מן הבתים, מכיון שהחומה הוקפה אחרי שהעיר היתה מיושבת.

ו. עיר⁴³ שהיתה ארכה⁴⁴ או מרבעת - הואיל ויש לה¹⁸ ארבע זויות שוות, מגיחין אותה פמות שהיא,¹⁹ ומודדין לה אלפים אמה לכל רוח מארבע רוחותיה.²⁰ היתה עגולה - עושין לה זויות⁴⁵, ורואין אותה כאלו²¹ היא בתוך המרבע, ומודדין חוץ מצלעות אותו מרבע²² אלפים אמה לכל רוח; שנמצא משתפר הזויות.²³

(43 עירובין נה, א. (44 שהיה ארכה אלפים אמה ואין ברחבה אלא אלף אמה, אין אומרים ירחיבנה עד שתהיה מרובעת יפה, אלא מניח אותה כמות שהיא. (45 ממלאים את הקרנות ומרחיבים אותה כאילו היתה מרובעת, ומודדים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 שער היושבת על שפת הנחל, אין ישיבתה קבועה, מפחד
 2 השטפונות של הנחל, לפיכך אם עשו דקה (מחיצה בגובה
 3 ארבע אמות) להגן על הישוב מפני השטפון, נחשבת ישיבת
 4 העיר קבועה, ומודדים לה מקיר העיר את התחומין, ואם לא
 5 עשו דקה, אין ישיבתה קבועה, ואין מודדים לכל אחד אלא
 6 מפתח ביתו, כדין הצריפין בהלכה י'. אבל בכל אופן נחשב
 7 הנחל בתוך אלפים אמה (מגיד-משנה).
- 8 ל. יושבי צריפין⁶⁵ - אין מודדין להן אלא מפתח
 9 בתיהן⁶⁶. ואם יש שם שלש חצרות של שני שני בתיים⁶⁷
 10 - הקבעו פלם⁶⁸, ומרבעין אותה, ונותנין להם אלפים
 11 אמה לכל רוח פשאר העירות.
- 12 (65) עירובין נה, ב: "אנשי מקנה הם וחונים בצריפין
 (מעונות ארעיים עשויים מקנים וענפי ערבה) וחונים בהם
 חודש או חדשים, עד שכלה המרעה לבהמות, ונוסעים משם
 ונקבעים במקום אחר" (רש"י). (66) לפי שאין קבועים
 במקום אחד, ואין להם דין עיר. (67) בתי עץ או אבן.
 (68) הבתים הקבועים עושים גם את הצריפין למקום קבע.
- 12 יא. אין⁶⁹ מודדין אלא בחבל של חמשים אמה⁷⁰,
 13 לא פחות⁷¹ ולא יותר⁷²; ובחבל של פשתן⁷³, פדי
 14 שלא ימשך יותר מדי. הגיע לגיא⁷⁴ - אם היה רחבו
 15 חמשים אמה, שיכול להבליעו⁷⁵ בחבל המדה -
 16 מבליעו⁷⁶. והוא, שיהיה בעמקו פחות מארבעת
 17 אלפים⁷⁷.
- 18 (69) משנה (עירובין נז:). (70) כתוב (שמות כז, יח): "אורך
 החצר מאה באמה ורוחב חמשים בחמשים", אמרה תורה:
 בחבל של חמשים אמה מדוד" (עירובין נח.).
 (71) מחמשים. "מפני שהוא מרבה" (עירובין, שם) "שהוא
 נמתח ונשכר" ("ירושלמי" עירובין פ"ה ה"ג) כשהחבל קצר
 יכול למתחו ומאריך המדה (רש"י). (72) "מפני שממעט"
 (עירובין, שם). "שהוא נקמז ומפסיד" ("ירושלמי" שם)
 מתקפל מפני כבדו, ומתקצר באמצעותו. (73) "אמר רבי
 יהושע, אין לך מדה כז' אבל מה אעשה וכתוב בנביאים
 חבלים (יחזקאל מ, ג): "ופתיל פשתים בידו וקנה המדה"
 ("ירושלמי" שם). (74) בקעה. (75) להכניסו בחשבון
 מלמעלה "ולא יצטרך למדידת עומק הגיא" (פירוש
 המשניות). (76) "אם אינו רחב חמשים אמה משפתו
 לשפתו מלמעלה, אף-על-פי שיש במדרונו יותר מאלפים,
 אין אומרים יעלה מדת מדרונו למדת התחום, אלא יעמוד
 אחד על שפת הגיא מכאן ואחד על שפתו מכאן ויבליע
 מדרונו בחבל אחד" (רש"י). (77) כדין עיר העשויה כקשת
 בהלכה ח' (רשב"א).
- 18 יב. במה דברים אמורים⁷⁸? שהיה חוט המשקלת⁷⁹
 19 יורד פנגדו⁸⁰, שאי אפשר להשתמש בו; אבל אם
 20 אין חוט המשקלת יורד פנגדו - אינו מבליעו⁸¹,
 21 אלא אם-כן היה עמקו אלפים או פחות מכן.
- (78) עירובין נח, א. שמבליע את הגיא העמוק בחבל המדה.
 (79) החוט שאבן האנך של הבנאים תלויה בו. (80) שהיה
 עומק הגיא ישר, עד שאם משליכים חוט המשקולת משפתו
- ולמטה, יורד בלי עיכוב, נמצא שאין הגיא ראוי להלך
 ולהשתמש בו (רש"י). (81) מכיון שנוה להשתמש בגיא,
 נכנס בתוכו ומודדו.
- יג. היה⁸² גיא מעקים⁸³ - מקדר⁸⁴ ועולה, מקדר⁸⁵
 יורד. היה גיא רחב מחמשים, שאינו יכול
 להבליעו - הולך למקום⁸⁵ שהוא יכול⁸⁶ להבליעו,
 ומבליעו, וצופה פנגדו⁸⁷ וחזור.
- (82) עירובין נח, א. (83) "שהיה מדרונו משופע, אבל נוח
 להילוך" (רש"י ו'מעשה רוקח"). (84) "מחתך המדה, מודד
 באומד וקירוב" (פירוש המשניות). ולהלן בהלכה ט"ז
 מפורש כיצד מקדרים בהרים ובגיאיות. (85) אחר שאפשר
 לו משם למדוד. (86) מכיון שאין מודדים אלא בחבל של
 חמשים אמה. (87) "מכוון ומביט כנגד המקום שמדתו
 כלה כנגד העיר בתוך הגיא, ומציין סימני התחום" (רש"י).
- יד. הגיע⁸⁸ לכתל - אין אומרים: יקב⁸⁹ את הפתל⁹⁰; ו
 אלא אומדו⁹¹ רחבו והולך לו. ואם אפשר להשתמש
 בו - מודדו מדידה יפה⁹². ואם היה חוט המשקלת
 יורד פנגדו⁹³ - מודד רחבו מדידה יפה.
- (88) עירובין נח, א. (89) ימדוד על ידי קידור, כמבואר
 בהלכה טז. (90) כשהכותל זקוף וישר, שאי-אפשר
 להשתמש בו. (91) מעריך, כשיש טורח לעלות עליו
 (הרא"ש). (92) "כקרקע חלקה" (רש"י). (93) "כיון
 שהוא זקוף כל כך, יכול למדוד רחבו בראש הכותל"
 (מגיד-משנה).
- טו. הגיע⁹⁴ להר: אם היה הר מתלקט⁹⁵ ממנו גבוה⁹⁶
 עשרה טפחים בארץ חמש אמות⁹⁶ - מבליעו⁹⁷
 וחזור למדתו; ואם היה גבוה הרבה עד שיתלקט
 ממנו עשרה טפחים מתוך מושך ארבע אמות -
 אומדו⁹⁸ והולך לו. ואם אינו יכול להבליעו, פגון
 שהיה רחבו יתר מחמשים - מקדרו⁹⁹ מעט מעט.
 וזה הוא שאמרו: מקדרין בהרים.
- (94) עירובין נח, א, במדידת אלפים אמה של תחום שבת.
 (95) מגביה. (96) שבהילוך חמש אמות רוחב, עולה ההר
 עשרה טפחים בגובה. (97) מבליע את השיפוע, ואינו מודד
 אלא לפי רחבו למטה בתחתית ההר. (98) כיון שהוא זקוף
 מאד, מעריכו והולך לו. (99) מודדו בחיתוך המדה,
 כמבואר בהלכה יז.
- טז. פיצד¹⁰⁰ מקדרין¹⁰¹ בהרים או בגאיות שאינו
 יכול להבליען? אוחזין שנים חבל של ארבע אמות,
 העליון אוחז קצתו¹⁰² מפנגדו מרגלותיו, והתחתון
 אוחז בקצה השני פנגדו¹⁰³; וחזור העליון לעמד
 במקום התחתון, והתחתון יורד ומרחיק ממנו מדת
 החבל; וכן מתגלגלים והולכין עד שמוודין את
 פלו¹⁰⁴. וכשילך המודד להבליע הדר או הגיא - לא
 יצא חוץ לתחום; שלא יראו אותו העובדים,
 ויאמרו: מדת תחומין בזה לכתא¹⁰⁵.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 חֲכָמִים בְּדָבָר לְהַחְמִיר, אֲלֵא לְהַקֵּל; מִפְּנֵי שֶׁשְּׂעוֹר
21 אֲלֵפִים אִמָּה מְדַבְּרֵיהֶם.¹²¹

115) משנה (עירוובין נח:). (116) עבד ושפחה כנענים, הפסולים לעדות בשאר דברים (כמבואר בהל' עדות פ"ט ה"ד). (117) אין הכוונה להאמין להם שהם מדדו את התחומין, שהרי אין סומכין אלא על המומחה, אלא נאמנים לומר שהיו מוחזקים ללכת בשבת עד כאן, ובוודאי בפעם ראשונה נעשה התחום על ידי מומחה ('משנה ברורה' סי' שצט). (118) משנה בכתובות כח. 'ואלו נאמנים להעיד בגדלם מה שראו בקטנם', ואין מקבלים עדות כזאת אלא לענין תחומין שהיא דרבנן והקילו בהם. (119) אבל על עדותו של קטן לא סמכו ('טור' ושו"ע או"ח סי' שצט). (120) משנה (עירוובין נח:). (121) אבל שנים עשר מיל הוא מן השיעור, שנים עשר מיל הוא מן התורה (למעלה פרק כז ה"א).

פֶּרֶק תְּשַׁעָה וְעֶשְׂרִים

1) נתבאר בו מצות-עשה של זכור שהוא כולל זכירת הקידוש וההבדלה, ונתבארו בו ענייניהם, במה שהוא מן התורה ושל דבריהם, ובזה נסתיים הפרק.

22 א. מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְקַדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת
23 בְּדַבְרֵים², שֶׁנֶּאֱמַר: זְכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ.
24 פְּלוֹמֵר, זְכַרְהוּ זְכִירַת שְׂבַח וְקִדּוּשׁ. וְצַרִּיף לְזַכְרָהוּ
25 בְּכִנְיָסְתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ: בְּכִנְיָסְתוֹ - בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם,
26 וּבִיצִיאָתוֹ³ - בְּהַבְדְּלָה.

2) בדברים דווקא ולא די בהרהור הלב. וכן הוא בספרא: "זכור את יום השבת לקדשו. יכול בלבך, כשהוא אומר שמור, הרי שמירת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור, שתהיה שונה בפין" (ריש פרשת בחקותי הלכה ג). וכן הוא ב'ספר המצוות' מצוה קנה: "ולאמור דברים בכניסתו וביציאתו". וראה להלן הלכה ו' שקידוש על היין אינו מצות-עשה מן התורה אלא מצוה דרבנן. (3) כן כתב רבינו גם ב'ספר המצוות' (מצות-עשה קנה) "ואמרו גם כן קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו, כלומר הבדלה". ולא נמצאה מימרא זו בספרות התלמודית שלפנינו אלא בשאלות דרב אחאי גאון בפ' וזאת הברכה (וראה בפירוש המיוחס לרש"י נזיר ד' א', ובאוצר הגאונים שם חלק התשובות סי' י').

27 ב. וְזֶהוּ נֹסַח קִדּוּשׁ הַיּוֹם: בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ
28 מְלֶכֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ⁴ בְּמִצְוֹתָיו וְרָצָה בְּנוֹ⁵,
29 וְשָׁבַת קִדְּשׁוֹ⁶ בְּאַהֲבָה וְרָצוֹן⁷ הִנְחִילָנוּ, זְכָרוֹן
30 לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית⁸. תְּחִלָּה⁹ לְמַקְרָאֵי קִדְּשׁוֹ¹⁰, זְכָר
31 לְיִצְיַאת מִצְרַיִם¹¹. פִּי בְנוּ בַחֲרֵף¹² וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁתָ¹³
32 מִכָּל הָעַמִּים, וְשָׁבַת קִדְּשְׁךָ¹⁴ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן¹⁵
33 הִנְחִילָתָנוּ¹⁶. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת¹⁷.

4) ואין אומרים בשבת "אשר בחר בנו" כמו ביום-טוב (להלן הלכה יט), משום ששבת קדמה לבחירת ישראל, שבת ניתנה במרה (סנהדרין נו:). שכתוב (דברים ה, יב): "שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ה' אלהיך", היכן

100) משנה, בעירוובין נח, א: "אם אינו יכול להבליעו, בוז אמר רבי דוסתאי בשם רבי ינאי משום רבי מאיר, שמעתי שמקדיין בהרים". (101) מחתכים את המדה שמודר בחבל של ארבע אמות ולא בשל חמשים אמה (פירוש המשניות), ורש"י פירש: "נוקבים" משוה מדת ההר כאילו הוא נקוב במקום מעמד רגלי העליון, וכמו שיתבאר. (102) קצה החבל. (103) על-ידי-זה מתמעט מדרונו של כל ארבע אמות בחצי קומת איש (רש"י). (104) בתוספתא (עירוובין פרק ד) מובא: "במה דברים אמורים, שלא היה שם מישור, אבל אם היה שם הר ומישור מודר את המישור, ומניח את ההר, ונמצא נשכר". (105) מגיעה עד כאן. ויטעו בני אדם לצאת בשבת מחוץ לתחום.

1 יו. אֵין¹⁰⁶ סוֹמְכִין אֲלֵא עַל מְדִידַת אֶדָם מְמַחָה¹⁰⁷,
2 שְׁהוּא יוֹדֵעַ מֵדַת הַקְּרָקֶע. הֵיוּ לָנוּ תַחְוּמֵי שַׁבָּת
3 מְחֻזְקִין, וְכֵא מְמַחָה וּמְדָד, רְבָה בְּתַחֲוּם מְחֻזְקִין¹⁰⁸
4 וּמְעַט בְּתַחֲוּם - שׁוֹמְעִין לוֹ בְּתַחֲוּם שְׂרָבָה¹⁰⁹. וְכֵן
5 אִם בָּאוּ שָׁנִים מְמַחִין וּמְדָדוּ הַתַּחֲוּם, אֶחָד רְבָה
6 וְאֶחָד מְעַט - שׁוֹמְעִין לְמַרְבָּה¹¹⁰. וּבְלִבְדָּ שְׁלֵא יְרָבָה
7 יֵתֵר מִמֵּדַת אֲלֶכְסוֹנָה¹¹¹ שְׁל עֵיר.

106) משנה (עירוובין נח:). (107) לשון המשנה "אין מודדין אלא מן המומחה": "מומחה", הוא האדם החכם המהיר במלאכתו באיזו מלאכה שתהיה, או בחכמה מן החכמות, ורוצה בכאן שיהיה חכם בתשבורת, מהיר במדידת קרקעות" (פירוש המשניות). (108) "כשאומר שתחום שבת הוא יותר ממה שהיינו חושבים עד עכשיו" (פירוש המשניות). (109) "שלא אמרו חכמים את הדבר להחמיר אלא להקל" (משנה), וראה בהלכה יט. (110) שאנו אומרים - השני טעה במדידה. (111) מפורש בהלכה יח.

8 יח. בִּיצֵד? בַּעַת שְׂרִיבָה זֶה, נֶאֱמַר: שְׁמָא הָרֵאשׁוֹן
9 מְקַרְן אֲלֶכְסוֹן¹¹² שְׁל עֵיר מְדָד הָאֲלֵפִים, וְלִפְיָךָ
10 מְעַט מְדָתוֹ, וְנִמְצָא צֵלַע הַתַּחֲוּם בֵּינוּ וּבֵין הַמְּדִינָה
11 פְּחוֹת מְאֻלְפִים; וְזֶה הָאֲחָרוֹן מְדָד אֲלֵפִים מְצֵלַע
12 הַמְּדִינָה¹¹³. וְאֵין מְחֻזְקִין עַל הָרֵאשׁוֹן שֶׁטְעָה בְּיוֹתֵר
13 עַל זֶה. לְפִיכָךְ, אִם רְבָה זֶה הָאֲחָרוֹן יֵתֵר עַל הָרֵאשׁוֹן
14 אֶפְלוּ בְּחֻמְשׁ מְאוֹת וּשְׁמוֹנִים אִמָּה בְּקָרוֹב¹¹⁴ -
15 שׁוֹמְעִין לוֹ; בְּיוֹתֵר עַל זֶה - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

112) שמדד מהקרן של העיר באלכסון, כזה. (113) שמדד מאמצע העיר בקו ישר, כזה: (114) רוצה לומר חמש מאות ושבעים ושתים אמה, שיעור שתי חמשיות מאלף וארבע מאות ועשרים ושתים (שהם ביחד אלפיים). שלפי שמדד באלכסון, הפסיד שתי חמשיות מהמדה, שהרי אמה בריבוע היא אמה ושתים חמשיות באלכסון - 'מגיד משנה'.

16 יט. אֶפְלוּ¹¹⁵ עֲבָד, אֶפְלוּ שִׁפְחָה¹¹⁶, נְאֻמְנִין לּוֹמְרִי¹¹⁷:
17 עַד פֶּאֶן תַּחֲוּם הַשַּׁבָּת. וְנֶאֱמַן הַגְּדוֹל¹¹⁸ לּוֹמֵר: זְכוֹר
18 אֲנִי, שֶׁעַד פֶּאֶן הָיִינוּ בְּאִים בְּשִׁהִייתִי קָטָן;
19 וְסוֹמְכִין עַל עֲדוֹתָי¹¹⁹ בְּדָבָר זֶה. שְׁלֵא¹²⁰ אֶמְרוּ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ב מרחשון - ספר זמנים - הלכות שבת קסט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבת (פסחים נד.). (21) שנאמר (ויקרא כ, כו): "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי", וכתוב בשבת (שמות לא, יג): "כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם, לדעת כי אני ה' מקדשכם", הרי שבשבת נבדלים ישראל מן האומות. (22) זה אינו ממנין הבדלות, אלא תקנוהו מפני שצריך לומר מעין הפתיחה סמוך לחתימה (פסחים קד.). וראה להלן הלכה כב ובהערה שם.

ד. עקר²³ הקדוש - פלילה²⁴. אם לא קדש פלילה - בין פשוט, בין פמזיד - מקדש והולך כל היום פלו. ואם לא הבדיל פלילה²⁵ - מבדיל למחר²⁶; ומבדיל והולך עד סוף יום שלישי²⁷. אבל אינו מברך על האור אלא פליל מוצאי שבת פלבד.

(23) פסחים קו, א. (24) שכתוב "זכור את יום השבת לקדשו", בשעת כניסת השבת כשמתקדש היום (הרשב"ם). (25) שעיקר ההבדלה היא בלילה, שכתוב "זכור את יום השבת לקדשו", זכרהו בכניסתו וביציאתו, ויציאת השבת בערב. (26) כן הוא במסכת פסחים קז. "מי שלא הבדיל במוצאי שבת, מבדיל והולך כל היום כולו". (27) שלשה ימים ראשונים של שבוע, שייכים לשבת שעברה (פסחים קו), כמו שאמר לענין גיטין: "האומר לעדים: כתבו ותנו גט לאשתי לאחר שבת! כותבין עד סוף יום שלישי. אמר להם: כתבו ותנו גט לאשתי קודם השבת! כותבין מיום רביעי עד סוף יום ששי" (רבינו בהל' גירושין פ"ט הכ"ג). ובנוסח אחר: "עד סוף יום הרביעי" (ויניציאה ושונצינו). וכתב ה'כסף משנה' שהנוסחא שלנו היא הנכונה [ומה שחילק רבינו וכתב "מבדיל למחר ומבדיל והולך עד סוף יום שלישי" ולא כללם ביחד, נראה שההבדלה ביום ראשון היא הבדלה בזמנה ולא משום תשלומין, כי יום ראשון הוא מוצאי שבת (וכ"כ הרמב"ן, הובא בחידושי מהר"ם חלאוה לפסחים קו); ואילו ההבדלה עד סוף יום שלישי הוא מטעם תשלומין. וראה בהגהות הגר"ע לשו"ע או"ח סי' רצ"ט סעיף ו' שרוצה לפסוק שאם שכח הבדלה במוצאי יום-טוב, יכול להבדיל למחר, אף-על-פי שבימינו אין דין של שלשה ימים אחר יום-טוב].

ה. אסור²⁸ לאדם לאכל או לשתות יין²⁹ משקדש היום עד שיקדש. וכן משיצא היום - אסור לו להתחיל לאכל ולשתות ולעשות מלאכה³⁰ או לטעם פלוס, עד שיקדיל. ולשתות מים - מתר³¹. שכח³² או עבר ואכל ושתה קדם שיקדש או קדם שיקדיל - הרי זה מקדש ומבדיל אחר שאכל.

(28) פסחים קה, א. (29) בנוסח אחר: "אסור לאדם לאכול או לשתות" (ויניציאה), וכן כתב הרשב"א בשם ה'ירושלמי' שגם מים אסור לשתות, ובוה מובן שלא כתב רבינו "אסור לטעום כלום" כמו שפסק בהבדלה, מכיון שבהבדלה התיר לשתות מים, כתב איסור טעימה. אבל בקידוש שאסור לאכול ולשתות אף מים, לא הוצרך לכתוב איסור טעימה (מהרי"א). (30) שבת קג, ב. (31) "רבנן דבי רב אשי, לא קפדי אמיא" (התירו לשתות מים) (פסחים שם). (32) פסחים קו, ב: "רב ירמיה בר אבא נזדמן לבית רב אסי, שכח וטעם דבר מאכל קודם הבדלה, נתנו לו כוס והבדיל".

צוך? - במרה, כמו שכתוב (שמות טו, כה) "שם שם לו חוק ומשפט". ובחירת ישראל מכל האומות התחילה במתן תורה, כשאמר ה' (שמות יט, ה): "והייתם לי סגולה מכל העמים" ('אבודרהם'). (5) שנאמר (תהילים קמט, ד): "כי רוצה ה' בעמו", וכתוב (יחזקאל מג, כז) "ורציתי אתכם". (6) שנאמר (נחמיה ט, יד): "ואת שבת קדשך הודעת להם". (7) כל המצוות, ובכללם המועדים - ניתנו בסיני בכפיית ההר, כמו שכתוב (שמות יט, יז): "ויתיצבו בתחתית ההר", ודרשו חז"ל (שבת פח.): "שכפה עליהם הקב"ה את ההר כגיגית, ואמר להם: אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו - שם תהיה קבורתכם", אבל מצות שבת ניתנה במרה בלי אונס כ"אם ברצון. (8) שנאמר (שמות כ, ח"א): "זכור את יום השבת לקדשו... כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בו וינח ביום השביעי, על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו". (9) בדפוסי שונצינו ווניציאה, הנוסחא: "כי הוא יום תחילה", וכ"ה ברש"י (כתובות ז:). (10) שבת נאמרה תחילה בפרשת המועדים (ויקרא כג). (11) שנאמר (דברים ה, טו): "וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים, ויוציאך ה' אלקיך משם ביד חזקה וזרוע נטויה, על כן צוך ה' אלהיך לעשות את יום השבת", וכמו שהסביר הרמב"ן שם: "כי בעבור היות יציאת מצרים מורה על אלוה קדמון, מחדש, חפץ, ויכול... ואם יעלה בלבך ספק על השבת המורה על החידוש והחפץ והיכולת, תזכור מה שראו עיניך ביציאת מצרים, שהוא לך לראיה. ובפסחים קיז: אמרו: "צריך להזכיר יציאת מצרים בקידוש היום, כתיב הכא (דברים טז, ג): למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים, וכתוב התם (שמות כ, ח): זכור את יום השבת לקדשו", ועיין שם ב'תוספות ד"ה למען. (12) שנאמר "ויבחר בכם" (דברים ז, ז). (13) "ולהיותך עם קדוש" (דברים כו, יט). (14) סמוך לחתימה מעין הפתיחה (פסחים קד.). וראה להלן הכ"ב. (15) שבשבת אין קרבן חטאת המזכיר עוונות כמו שיש במועדים (במדבר כח, כט). אלא עולה שהיא לרצון (ויקרא א, ג). ובנוסח אחר: "בשמחה ובששון" ('מעשה רוקח'). וכ"ה ב'ספרי' פרשת בהעלותך "וביום שמחתכם ובמועדיכם, אלו השבתות" [ועיין שיטה על מו"ק ח"ב עמ' סב. ותוס' הרא"ש לברכות מט.]. (16) כמו שנאמר: "לדורותם ברית עולם" (שמות לא, טז). (17) פסחים קיז, ב. בשבת אומרים "מקדש השבת", וביום-טוב "מקדש ישראל והזמנים", כי שבת קבועה ועומדת מששת ימי בראשית, ואין צריך לקבעה ולקדשה בבית דין. אבל יום-טוב תלוי בבית דין, הקובע את החדשים. ובמסכת סופרים (פי"ג): "בשבת אינו מזכיר בחתימה ישראל, אלא מקדש השבת, שהשבת קדמה לישראל".

ג. וזה¹⁸ נסח ההבדלה: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, המבדיל בין קדש לחול¹⁹, ובין אור לחושך²⁰, בין ישראל לעמים²¹, ובין יום השביעי לשת ימי המעשה²². ברוך אתה ה', המבדיל בין קדש לחל.

(18) פסחים קג, ב. (19) שנאמר (ויקרא י. י.): "ולהבדיל בין הקודש ובין החול". (20) שנאמר (בראשית א, ד): "ויבדל אלהים בין האור ובין החושך", והאור נברא במוצאי

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1. **מְדַבְּרֵי סוּפְרִים**³³ לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן וְלִהְבְדִּיל עַל הַיַּיִן. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁהַבְדִּיל בְּתַפְלָה, צְרִיךְ לִהְבְדִּיל עַל כּוֹס³⁴. וּמֵאַחַר³⁵ שֶׁיְבַדִּיל וַיֹּאמֶר "בֵּין קֹדֶשׁ לְחַל" - מִתֵּר לוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, אַף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא הַבְדִּיל עַל הַפּוֹס. וּמְבַרְךָ³⁶ עַל הַיַּיִן תְּחִלָּה³⁷, וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ. וַאֲיֵנוּ נוֹטֵל אֶת יָדָיו עַד שֶׁיְקַדֵּשׁ³⁸.
2. ומה שאמרו (פסחים קו). "זכור את יום השבת לקדשו, וזכרהו על היין" - אין מכאן ראייה שקידוש על היין הוא מצוה מן התורה, כי אין זו דרשה גמורה אלא אסמכתא בעלמא ('תוספות' שם ד"ה זכרהו). וראה בפירוש" במסכת נזיר ד. שדעתו שקידוש על היין היא מצוה מן התורה. (34 ברכות לג, א: "אמר רבי יוחנן: בתחילה (כשעלו מן הגולה והיו דחוקים) קבעו הבדלה בתפילה, העשירו (לקנות יין) קבעוה על הכוס (ואז נשתכחה תקנת עזרא להבדיל בתפילה), חזרו והענו - קבעוה בתפילה, והם אמרו: המבדיל בתפילה צריך להבדיל על הכוס". (35 שבת קנ, ב. 36 משנה (ברכות נא:). (37 "שהיין גורם לקידוש שתאמר (שאם אין יין או פת - אין קידוש), ועוד: שתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם" (יין הוא תדיר, שבכל עת ששוחה יין מברך עליו, אבל קידוש אינו אלא בליל שבת). (38 כי הקידוש הוא הפסק בין נטילה לברכת המוציא (פסחים קו:), אבל דעת הרשב"ם שזה דוקא לרב הסובר שיכול לקדש שלא במקום סעודה, אבל לפי מה שפוסקים שאין קידוש אלא במקום סעודה (כמבואר בהלכה ח), אם כן הקידוש שייך לסעודה ואין כאן הפסק, וכן נהג הרא"ש שנטל ידיו קודם קידוש ('טור' אור"ח ורמ"א סי' רעא).
3. **כִּי יִבְרַח**³⁹ הוּא עוֹשֶׂה? לֹקֵחַ כּוֹס, שֶׁהוּא מְחַזֵּק רְבִיעִית⁴⁰ או יֵתֵר, וּמְדִיחֵו⁴¹ מִכַּפְּנִים וְשׁוֹטֵפוֹ מִבְּחוּץ⁴², וּמְמַלְאֵהוּ יַיִן, וְאוֹחֲזוֹ בִּימִינוֹ⁴³, וּמְגַבִּיהוּ מִן הַתְּרַקְעָה⁴⁴ טַפַּח⁴⁵ או יֵתֵר, וְלֹא יִסַּע בְּשִׂמְלֹתָו⁴⁶, וּמְבַרְךָ עַל הַיַּיִן, וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ. וּמְנַהֵג פְּשוּט בְּכָל יִשְׂרָאֵל לְקִרְוֹת בְּתַחֲלָה פְּרִשֶׁת "וַיִּכְלוּ"⁴⁷, וְאַחַר כֵּן מְבַרְךָ עַל הַיַּיִן, וְאַחַר כֵּן מְקַדֵּשׁ. וְשׁוֹתֵה מְלוֹא לְגַמְיוֹ⁴⁸, וּמְשַׁקֵּה לְכָל בְּנֵי תְּבוּרָה⁴⁹. וְאַחַר כֵּן נוֹטֵל יָדָיו, וּמְבַרְךָ "הַמוֹצֵיא" וְאוֹכֵל.
4. (39 ברכות נא, ב. 40) הוא רביעית הלוג, שהוא שיעור אצבעים על אצבעים ברום אצבעים, וחצי אצבע וחומש אצבע (פסחים קט). שהן 10.8 אצבעות מעוקבות, עשר אצבעות וארבע חמישיות והוא שיעור ביצה ומחצה (כמבואר בפ"ח ה"ב), ולכתחילה לא תהא הכוס של קידוש פחותה מתשעים גרם. (41) כמבואר בפ"ז מהל' ברכות ט"ו. (42) או מקנחו במפה מבפנים ומבחוץ שתהיה נקיה (אור"ח סי' קפג). (43) בידו החשובה. (44) ואם הוא מיסב על השולחן, מגביהו מן השולחן טפח, משום שכתוב (תהלים קטז, יב): "כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא". (45) שהוא כעשרה סנטימטרים. (46) שלא יראה עליו כמשא. (47) שבת קיט, ב: "דאמר רב המנונא, כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו - מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקדוש-ברוך-הוא במעשה בראשית".
5. **אֵיךְ קוֹדֵשׁ אֶלָּא בְּמָקוֹם סְעֻדָּה**⁵¹. בֵּיצֵד? לֹא יְקַדֵּשׁ בְּבֵית זֶה וַיֹּאכַל בְּבֵית אַחֵר⁵²; אֲבָל אִם קֹדֶשׁ בְּזוֹת זֶה - אוֹכֵל בְּזוֹת שְׁנֵיהֶם⁵³. וְלֵמָּה מְקַדְּשִׁין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת⁵⁴? מִפְּנֵי הָאוֹרְחִין, שֶׁאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין⁵⁵ שָׁם.
6. (50 פסחים קא, א. 51) "שכתוב (ישעיה נח, יג): "וקראת לשבת עונג", במקום שאתה קורא לשבת, כלומר בקריאה של קידוש, שם יהא עונג, ומדרש חכמים הוא, וגם משום שנקבע קידוש על היין: "זכריהו על היין", בוודאי על היין שבשעת הסעודה נקבע שהוא חשוב" (הרשב"ם). (52) זוהי דעת רבינו בשיטת הלכה זו. ויש דיעות אחרות, כי כל הרואה את מקומו הראשון, אפילו יצא אחרי הקידוש מהבית לחצר, חשוב מקום אחד (אור"ח סי' רעג). (53) וצריך לאכול מיד ולא להפסיק בין קידוש לסעודה. (רמ"א סי' רעא). (54) שהרי אין אוכלים שם, ואין קידוש אלא במקום סעודה. (55) אין הכוונה בבית הכנסת ממש, שהרי אסור לאכול בו (כמבואר בפ"א מהל' תפילה ה"ו), אלא שהיו אוכלים בבית הסמוך לבית הכנסת, ושומעים קידוש בבית הכנסת, (מגיד-משנה), ובט"ז (אור"ח סי' קנא), הביא בשם רמב"ן שאם הוצרכו בני העיר להאכיל או להשכיב אורחים באופן זמני בבית הכנסת, מותר, שעל תנאי זה נבנה.
7. **הֲיָה**⁵⁶ מִתְּאֵיָה לְפַת יוֹתֵר מִן הַיַּיִן, או שֶׁלֹּא הִיָּה לוֹ יַיִן - הֲרִי זֶה נוֹטֵל יָדָיו תְּחִלָּה, וּמְבַרְךָ "הַמוֹצֵיא", וּמְקַדֵּשׁ, וְאַחַר כֵּן בּוֹצֵעַ וְאוֹכֵל. וַאֲיֵן מְבַדִּילִין עַל הַפֶּת⁵⁷, אֶלָּא עַל הַכּוֹס⁵⁸.
8. (56 פסחים קו, ב. 57) פסחים קז, א: "מר ינוקא ומר קשישא בניו של רב חסדא סיפרו לרב אשי: פעם אחת בא אמימר למקומו ולא היה לנו יין להבדלה, הבאנו לו שכר להבדיל ולא הבדיל ולא טעם, למחר טרחנו להביא לו יין; לשנה אחרת שוב נזדמן אצלנו, ולא היה לנו יין להבדלה ונתנו לו שכר; אמר אמימר, אם כן השכר הוא אצלכם "חמר מדינה" (משקה במקום היין), והבדיל על השכר", הרי שאין מבדילים על הפת גם אם אין יין, כיון שלא הבדיל אמימר על הפת ('תוספות' פסחים קז:). (58) "אמנם אם חל יום-טוב במוצאי שבת, כיון שמקדשים על הפת, והקידוש הוא העיקר, אגב הקידוש מבדילים גם על הפת" ('הגהות מיימוניות').
9. **יִמְיָנו שְׁנֵתִפְנוֹן לְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן בְּלִילֵי שֶׁבֶת, וְשִׁכַח וְנָטַל יָדָיו קֹדֶם שֶׁיְקַדֵּשׁ** - הֲרִי זֶה מְקַדֵּשׁ עַל הַפֶּת, וַאֲיֵנוּ מְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן אַחַר שֶׁנָּטַל יָדָיו לְסְעֻדָּה. וּמְצַנֵּה לְבַרְךָ עַל הַיַּיִן בְּיוֹם הַשֶּׁבֶת קֹדֶם שֶׁיִּסְעֵד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 (מכילתא יתרו פרשה ז) "זכור" (שמות כ, ה) "שמור" (דברים ה, יב) זכור מלפניו ושמור מלאחריו, מכאן אמרו שמוסיפים מחול על הקודש", כאדם שאינו רוצה שילך אוהבו מאצלו כל זמן שיכול, ואם מפסיק באמצע - נראה כמגרש את המלך. (71) שצריך ליטול את הידים אחר הסעודה לפני ברכת המזון (כמבואר בהל' ברכות פ"ז הי"ב). (72) הראב"ד סובר שאם יש לו שני כוסות, אסור לברך ברכת המזון והבדלה על כוס אחד, מפני שאין עושין מצוות חבילות חבילות (כמבואר בהל' רוצה ושמירת נפש פ"ו ה"ה), שלא יהא נראה קיום המצוות עליו כמשא, אבל דעת רבינו - שרק אם רוצה לומר על כוס אחד קידוש וברכת המזון, שהם שני ענינים שונים ונפרדים זה מזה, כי הקידוש הוא על להבא (קדושת השבת), וברכת המזון על העבר (הסעודה שאכל) (ראה פסחים קב:), אבל הבדלה וברכת המזון ששניהם על העבר נתקנו, מותר לומר על כוס אחד (מגיד-משנה). (73) שתיית יין, שאילו מים מותר לשתות לפני הבדלה (למעלה ה"ה). (74) פסחים קה, א. ששתייה אינה חשובה, ולפיכך מפסיק בה.

- 19 יג. היתה⁷⁵ אוכל וגמר אכילתו עם הכנסת שבת -
20 מברך⁷⁶ ברכת המזון תחלה, ואחר כך מקדש על
21 פוס שני. ולא יברך ויקדש על פוס אחד, שאין
22 עושין שתי מצות בכוס אחד⁷⁷; ששתיית קידוש
23 ומצות ברכת המזון שתי מצות של תורה⁷⁸ הן.

(75) פסחים קב, ב. (76) וצריך להזכיר של שבת בברכת המזון, אף שלא קידש עדיין - כיון שעכשיו שבת (שו"ע או"ח סי' רעא). (77) לפי שאין עושים מצוות חבילות חבילות, כמבואר בהלכה הקודמת, שהם שני ענינים שונים ונפרדים זה מזה, אבל הבדלה וקידוש מותר לומר על כוס אחד, כשחל יום טוב במוצאי שבת, כמבואר בהלכה כב, ובהלכה הקודמת. (78) להוציא ברכות נישואין שהן מדרבנן, ונאמרות על כוס אחד (מגדל עוז).

- 24 יד. אין⁷⁹ מקדשין אלא על היין הראוי לנסף על
25 גבי המזבח. לפיכך, אם נתערב בו דבש או שאור,
26 אפלו כטפת החרדל בחבית גדולה - אין מקדשין
27 עליו⁸⁰. כך אנו מורין בכל המזערב⁸¹. ויש מי שמתיר
28 לקדש עליו⁸², ואומר: לא נאמר 'היין הראוי לנסף
29 על גבי המזבח' אלא להוציא יין שריחו רע, או
30 מגלה⁸³, או מבשל, שאין מקדשין על אחד מהן⁸⁴.

(79) בבא בתרא צז, א. (80) שאמרה התורה (ויקרא ב, יא): "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'", ואוסרים בכל שהוא, כמבואר בהל' איסורי מזבח פ"ה ה"א. (81) וכעין זה כתב רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"א ה"י באיסור יין של גוי, וזה לשונו: "הורו גאוני המערב, שאם נתערב ביין ישראל מעט דבש, הואיל ואינו ראוי למזבח, אינו מתנסך ומותר לשתותו עם הגוי". (82) "ירושלמי פסחים פ"י ה"א: "יוצאין ביין קונדיטון" והוא יין המעורב בדבש, ראה בתשב"ץ ח"א פ"ה. (83) "שמה שתה מהם נחש וכיוצא מזוחלי עפר, וימות" (רבינו בהל' רוצה ושמירת נפש פ"א ה"ו). (84) שכולן פסולין לנסכים

- 1 סעדה שניה⁶⁰. וזה הוא הנקרא "קדושא רפה"⁶¹.
2 מברך "בורא פרי הגפן" בלבד ושותה, ואחר כך
3 יטל ידיו ויסעד. ואסור לו לאדם שיטעם בלום קדם
4 שיקדש⁶². וגם קדוש זה לא יהיה אלא במקום
5 סעדה.

(59) פסחים קו, א: "אמר רב ברונא אמר רב, הנוטל ידיו - לא יקדש"; ופירש רשב"ם שהקידוש הוא הפסק בין נטילה ל"המוציא", וראה למעלה ה"ו. (60) כמו שאמרו רז"ל: "זכור את יום השבת לקדשו, וזכרהו על היין, אין לי אלא בלילה, ביום מנין? - תלמוד-לומר זכור את יום השבת" (פסחים קו). ואין חיוב קידוש מן התורה אלא בכניסת השבת בלילה, אבל קידוש היום הוא רק מדרבנן. (61) כמו שקוראים לעיור "סגי נהור", כך גם קידוש של יום שהיא קצרה שאינה אלא ברכת בורא פרי הגפן בלבד, כינו אותה בשם: "קידושא רבה" (מגיד-משנה). (62) שכל שתיקנו רבנן - כמו בדבר תורה תיקנו, וכיון שתיקנו קידוש ביום, נוהגים בו כמו בלילה, שלא לטעום קודם קידוש, ולקדש במקום סעודה. אבל הראב"ד חולק על רבינו, וסובר שלא אסרו לטעום ביום קודם קידוש אלא אם לא קידש בלילה, שאז חייב לקדש ביום מן התורה להשלים מה שהחסיר בלילה.

- 6 יא. יש לו לאדם⁶³ לקדש על הפוס ערב שבת מבעוד
7 יום, אף-על-פי שלא נכנסה השבת; וכן מבדיל⁶⁴ על
8 הפוס מבעוד יום, אף-על-פי שעדיין היא שבת;
9 ששתיית זכירה - לאמרה בין בשעת פניסתו ויציאתו
10 בין קדם לשעשה זו כמעט⁶⁵.

(63) ברכות כז, ב: "אמר שמואל, מתפלל אדם של ערב שבת בשבת, ואומר קדושה על הכוס". (64) בברכות, שם: "מתפלל אדם של מוצאי שבת, ואומר הבדלה על הכוס". (65) בנוסח אחר: "כמעט" (כת"י התימנים).

- 11 יב. מיה⁶⁶ שהיה אוכל בערב שבת, וקדש עליו
12 היום⁶⁷ והוא בתוף הסעדה - פורס מפה⁶⁸ על
13 השלחן ומקדש, וגומר סעדתו, ואחר כך מברך
14 ברכת המזון. היתה⁶⁹ אוכל בשבת, ויצא השבת והוא
15 בתוף סעדתו - גומר סעדתו⁷⁰, ונוטל ידיו⁷¹, ומברך
16 ברכת המזון על הכוס, ואחר כך מבדיל עליו⁷². ואם
17 היתה בתוף השתיה⁷³ - פוסק⁷⁴ ומבדיל, ואחר כך
18 חוזר לשתייתו.

(66) פסחים ק, א. (67) צריך להפסיק את אכילתו, שאסור לאכול בשבת קודם קידוש. (68) לכסות את הפת עד לאחר הקידוש, שיהיה היכר שהביא עכשיו סעודה לכבוד השבת (מגן אברהם סי' רעא); וכן בכל קידוש על היין צריך לכסות את הפת, שאם אין הפת מכוסה, צריך לברך עליה קודם היין, "כי כל הקודם בפסוק (דברים ח, ח): "ארץ חיטה ושעורה וגפן", קודם לברכה" (רבינו בהל' ברכות פ"ח ה"ג ו'הגהות מיימוניות'). (69) פסחים קה, א. (70) ואינו צריך להפסיק באמצע סעודתו, שדרשו חכמים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 (רמב"ם פ"ו מאיסורי מזבח ה"ט וה"י) ופסולם מחמת עצמם (מגיד-משנה).
 24 מועד, ובמוצאי שבת ליום טוב; אבל אין מבדילים במוצאי יום טוב לשבת¹⁰⁴.

102) מכילתא (יתרו פרשה ז): "זכור את יום השבת לקדשו" בברכה, מכאן אמרו מקדשין על היין בכניסתו. - אין לי אלא שבת, ימים טובים מניין? תלמוד-לומר (ויקרא כג, לז) "אלה מועדי ה'". הוקשו מועדים לשבת, אבל אין הקידוש ביום טוב מן התורה (מגיד-משנה). (103) משנה (חולין כו:). (104) מבואר למעלה פ"א הכ"א.

25 יט. נסח קדוש יום טוב: ברוך אתה ה' אלהינו מלך
 26 העולם, אשר בחר בנו¹⁰⁵ מפל עם, ורוממנו¹⁰⁶ מפל
 27 לשון¹⁰⁷. בחר בנו¹⁰⁸ ויגדלנו, רצה בנו ויפאנו¹⁰⁹.
 28 ותתן לנו ה' אלהינו באהבה מועדים לשמחה¹¹⁰,
 29 חגים וזמנים לששון, את יום טוב מקרא קדש
 30 הזה¹¹¹, את יום חג המצות הזה¹¹² או חג השבועות
 31 או חג הסוכות¹¹³, זמן חרותנו¹¹⁴ או זמן מתן תורתנו
 32 או זמן שמחתנו¹¹⁵, באהבה, זכר ליציאת מצרים¹¹⁶.
 33 פי בנו בחרת ואותנו קדשת מפל העמים¹¹⁷, ומועדי
 34 קדשך¹¹⁸ בשמחה ובששון הנחלתנו. ברוך אתה ה',
 35 מקדש¹¹⁹ ישראל¹²⁰ והזמנים¹²¹. ואם חל להיות
 36 בשבת - מזכיר שבת, וחזתם פדוף שחזתם בתפלה:
 37 מקדש השבת וישראל והזמנים¹²².

105) שנאמר (דברים ז, ז): "כי עם קדוש אתה לה' אלקיך, כך בחר ה' אלקיך להיות לו לעם סגולה מכל העמים אשר על פני האדמה". (106) שנאמר (עמוס ג, ב): "רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה", רוממות על שם (תהילים עה, יא) "תרוממה קרנות צדיק" ('אבודרהם').
 107) שנאמר (זכריה ח, כג): "בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי". (108) בנוסח אחר: "אשר קדשנו מכל עם" (כת"י התימנים), והנוסח נכון, שאין להזכיר "בחר בנו" שתי פעמים ('מעשה רוקח'). (109) המלים: "ויגדלנו רצה בנו ויפאנו", אינן ממטבע הברכה אלא הוספה מאוחרת ('אבודרהם' בפירושו ההגדה). (110) שנאמר (דברים טז, יד): "ושמחת בחגך". (111) שנאמר (ויקרא כג, ד): "אלה מועדי ה' מקראי קודש". (112) כמו שנקרא בתורה (דברים טז, טז), ולא "חג הפסח", כי אכילת פסח היא רק עד חצות הלילה הראשון, אבל אכילת מצות - כל שבעה. (113) דברים טז, יג. (114) שבפסח יצאנו ממצרים. (115) שמחת החג מפורשת בחג הסוכות (דברים טז, יד): "ושמחת בחגך", ומשם למדים לשאר החגים. (116) בפסח יצאו ממצרים, חג השבועות אחרי שבעה שבועות מיום יציאת מצרים. וסוכות, שנאמר (ויקרא כג, מג): "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים"; בנוסח אחר: "באהבה מקרא קודש זכר" (כת"י התימנים). (117) מבואר בהלכה ב. (118) פסחים קד, ב. שצריך לומר סמוך לפתיחה מעין החתימה. (119) פסחים קיז, ב. (120) שנאמר (יחזקאל לז, כח): "כי אני ה' מקדש את ישראל". (121) שישא מקדשים את המועדים, שנאמר (ויקרא כג, ד): "אלה מועדי ה'... אשר

1 טו. יין⁸⁵ שטעמו טעם חמין, אף-על-פי שריחו ירח
 2 יין - אין מקדשין עליו⁸⁶. וכן שמרים שנתן עליהן
 3 מים, אף-על-פי שיש בהן טעם יין - אין מקדשין
 4 עליהן⁸⁷. במה דברים אמורים? בשנתן על השמרים
 5 שלשה מים, והוציא פחות מארבעה; אבל אם הוציא
 6 ארבעה⁸⁸ - הרי זה יין מזוג, ומקדשין עליו.

(85) בבא-בבא צו, א. (86) שהכל הולך אחר הטעם, וכיון שטעמו חומין - אין מקדשים עליו (כ"ב צו.), וראה להלן הלכה יז. (87) כיון שאין מברכים עליהם "בורא פרי הגפן" - אלא "שהכל", כמבואר בהל' ברכות פ"ח ה"ט. (88) שאז מברכים עליהם "בורא פרי הגפן", כמבואר בהל' ברכות: "שמרים שנתן עליהם שלשה (מדות מים) והוציא מהם ארבעה (שנמוג יין השמרים עם המים), מברך עליהם בורא פרי הגפן, שזה יין מזוג הוא (שלשה חלקים מים ואחד יין), הוציא פחות מארבעה אף-על-פי שיש בהם טעם יין - מברך עליהן שהכל תחילה".

7 טז. פליטה⁸⁹ שהיה מלא יין, אפלו מחזיק במה
 8 רביעיות, אם שתה ממנו מעט - הרי זה פגמו
 9 ונפסל, ואין מקדשין על השאר⁹⁰; מפני שהוא
 10 פשיורי כוסות⁹¹.

(89) פסחים קו, א. (90) ואם אין לו יין אחר, יכול לקדש עליו (הרשב"ם). (91) ואם שופכים לתוכו קצת יין שאינו פגום או קצת מים, חזר להכשרו הראשון (פוסקים).

11 יז. יין⁹² שריחו ירח החמין וטעמו טעם יין⁹³ -
 12 מקדשין עליו. וכן יין⁹⁴ מזוג. וכן יין צמוקים⁹⁵ -
 13 מקדשין עליו; והוא, שיהיו צמוקים שיש בהן
 14 לחלוחית, שאם ידרף אותן יצא מהן דבש⁹⁶. וכן
 15 יין חדש מגת⁹⁷ - מקדשין עליו. וסוּחט אדם
 16 אשכול של ענבים, ומקדש עליו בשעתו⁹⁸. מדינה⁹⁹
 17 שרב יינה שכר - אף-על-פי שהוא פסול לקדוש¹⁰⁰,
 18 מתר להבדיל עליו, הואיל והוא חמר מדינה¹⁰¹.

(92) בבא-בבא צו, א. (93) שהכל תלוי בטעם, ולא בריח, וראה למעלה הלכה טו. (94) במים, אולם לפחות יהיה היין יותר מאחד בששה במים (או"ח סי' רד). (95) ענבים מיובשים. (96) מיץ הענבים. (97) ארבעים ימים ראשונים לדריתו. (98) אבל מצוה מן המובחר ביין ישן (או"ח סי' רעב). (99) פסחים קז, א. (100) כיון שיכול לקדש על הפת, כמבואר בהלכה ט'. (101) שעיקר שתיית המדינה הוא שכר במקום יין.

19 יח. פֶּשֶׁם שֶׁמֶקְדָּשִׁין בְּלִילֵי שֶׁבֶת וּמְבַדְּלִין בְּמוֹצְאֵי
 20 שֶׁבֶת, כֶּף מְקַדְּשִׁין בְּלִילֵי יָמִים טוֹבִים¹⁰² וּמְבַדְּלִין
 21 בְּמוֹצְאֵיהֶן וּבְמוֹצְאֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים; שְׁפָלָם שֶׁבֶתוֹת
 22 ה' הַיָּיִן¹⁰³. וּמְבַדְּלִין בְּמוֹצְאֵי יָמִים טוֹבִים לְחֹלוֹ שֶׁל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ב מרחשון - ספר זמנים - הלכות שבת קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לסמוך לחתימה אלא מעין הפתיחה. ראה מש"כ ב"בירור הלכה" למסכת ביצה יז. ציון ד ולמעלה הלכה ב והערה יב, והלכה ג והערה יט.

תקראו אותם במועדם". (122) "כל מועדי התורה תלויים בזמנים, פסח בזמן קציר שעורים, שבועות בזמן קציר חיטים, וסוכות בזמן האסיף" (רבינו בחיי פ' בא).

18 כג. כָּל יְלִילֵינוּ 137 יום טוב 138 וּבְלִיל יוֹם הַפְּסוּרִים 139
19 אוֹמְרִים "שֶׁהַחֲיָנוּ" 140. וּבִשְׂבִיעֵי שֶׁל פֶּסַח אֵין
20 מְבַרְכִין "שֶׁהַחֲיָנוּ"; מִפְּנֵי שְׂאִינוּ רֶגֶל בְּפָנֵי עַצְמוֹ,
21 וְכִבֵּר בְּרֶגֶל 141 עַל הַזְּמַן בְּתַחֲלַת הַפֶּסַח.

1 כ. בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה אוֹמֵר: וַתִּתֵּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה
2 אֵת יוֹם טוֹב 123 מְקַרָּא קִדְשׁ 124 הַזֶּה, זְכוּרֵינוּ 125 תְּרוּעָה,
3 מְקַרָּא קִדְשׁ, בְּאַהֲבָה, זְכוּר לִיצִיאַת מִצְרַיִם 126. כִּי בָנוּ
4 בְּחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדְשָׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים, וַדְּבַרְךָ אָמַת 127
5 וְקָיָם 128 לְעַד. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מְלַךְ עַל כָּל הָאָרֶץ,
6 מְקַדְשׁ יִשְׂרָאֵל וַיּוֹם הַזְּכוּרֵינוּ. וְאִם חָל לְהִיּוֹת בְּשִׁבְתָּ
7 - חוֹתָם: מְקַדְשׁ הַשִּׁבְתָּ וַיִּשְׂרָאֵל וַיּוֹם הַזְּכוּרֵינוּ, כְּדָרְךָ
8 שְׁחוֹתָם בְּתַפְלָה 129.

137 עירובין מ, ב. (138 בקידוש. (139 בתפילה.
140 ונקראה ברכה זו בלשון התלמוד: "זמן".
141 משמע, שאם לא אמרו ביום ראשון - יכול לאמרו במשך כל החג (סוכה מז:).

123) ואינו צריך להזכיר ראש-חודש, שהרי גם הוא בכלל יום הזכרון, שנאמר (במדבר י, י'): "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם. . והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם" (עירובין מ.). (124) בנוסח אחר: "את יום הזכרון הזה" (ויניציאה, שונצינו). (125) כן כתב רבינו גם בסדר התפילות בסוף ספר 'אהבה'. אבל במסכת סופרים פ"ט: בחול יאמר "יום תרועה", ובשבת "זכרון תרועה", שאין תוקעים בשבת (כמבואר בהל' שופר פ"ב ה"ו). וכן הסכימו הפוסקים. (126) ראש השנה יא, ב: בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים, כתוב כאן (שמות ו): "והוצאתי אתכם מתחת סבלות מצרים", וכתוב שם (תהלים פא): "הסירותי מסבל שכמו". (127) שנאמר (תהלים קיט, קט): "ראש דברך אמת". (128) שיאמת הבטחת הגאולה שבתורה ובדברי הנביאים ('אבודרהם'). (129) כמבואר בסוף ספר 'אהבה' בסדר תפילות לכל השנה.

22 כד. סֵדֶר הַבְּדִלָּה 142 בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת: מְבַרְךָ עַל הַיַּיִן,
23 וְאַחַר כֶּף עַל הַבְּשָׂמִים, וְאַחַר כֶּף עַל הַגֵּר. וְכִיצַד
24 מְבַרְךָ עַל הַגֵּר? - בּוֹרָא מְאוּרֵי 143 הָאֵשׁ. וְאַחַר כֶּף
25 מְבַדֵּיל 144.

142) ברכות נא, ב. וסימנה "יבנה" - י"ין, ב'שמים, נ"ד ה'בדלה (או"ח סי' רצו). (143) לשון רבים, שהרבה גוונים יש באור (ברכות נב:). (144) אומר ברכת הבדלה, כמבואר בהלכה ג.

26 כה. אֵין 145 מְבַרְכִין עַל הַגֵּר עַד שְׂיֵאוֹתוֹ 146 לְאוּרֵי
27 כְּדֵי שְׂפִיר בֵּין מְטַבֵּעַ מְדִינָה זו לְמְטַבֵּעַ מְדִינָה
28 אַחֲרָת. וְאֵין 147 מְבַרְכִין עַל הַגֵּר שֶׁל עוֹבְדֵי פוֹכְבִים 148
29 וּמְזֻלוֹת; שֶׁשְׂתֵּם מְסַבְּתָן לְעֹבְדֵי פוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת.
30 וְאֵין מְבַרְכִין לֹא עַל הַגֵּר שֶׁל עֹבְדֵי פוֹכְבִים
31 וּמְזֻלוֹת, וְלֹא עַל הַגֵּר שֶׁל מְתִים 149.

145) משנה, ברכות נא, ב. (146) יהנו. (147) משנה, ברכות נא, ב. (148) "עבודת-כוכבים ומשמשיה ותקרובת שלה וכל הנעשה בשבילה, אסורים בהנאה, שנאמר: ולא תביא תועבה אל ביתך" (רבינו בהל' עבודת כוכבים פ"ז ה"ב). (149) שלא נעשה להאיר אלא לכבוד המת.

9 כא. בְּלִילֵי יוֹם טוֹב מְקַדְשׁ עַל הַיַּיִן כְּבִשְׁבַת 130. וְאִם
10 אֵין לוֹ יַיִן, אוֹ שֶׁהֵיָה מְתֹאנֶה לְפַת - מְקַדְשׁ עַל הַפַּת.
11 וְכֵן בְּיוֹם טוֹב מְקַדְשׁ קִדּוּשָׁא רַבָּא, כְּדָרְךָ שְׂמַקְדְשׁ
12 בְּשִׁבְתָּ.

130) שהוקשו מועדים לשבת (מכילתא יתרו פרשה ז. וראה למעלה הי"ח).

32 כו. יִשְׂרָאֵל שֶׁהַדְּלִיק מְעוֹבֵד פוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת, אוֹ
33 עוֹבְדֵי פוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת מִיִּשְׂרָאֵל - מְבַרְכִין עָלֵינוּ 150;
34 עוֹבְדֵי פוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת מְעוֹבְדֵי פוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת - אֵין
35 מְבַרְכִין עָלֵינוּ 151. הֵיָה מְהֵלֵךְ חוּץ לְכַרְךָ וַרְאָה אוֹר:
36 אִם רִב 152 אֲנִשֵּׁי הַכְּרָךְ עוֹבְדֵי פוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת - אֵינוּ
37 מְבַרְךָ, וְאִם רִב וְיִשְׂרָאֵל 153 - מְבַרְךָ. אוֹר שֶׁל כְּבִשָּׁן,
38 שֶׁל תַּנּוּר וְשֶׁל כִּירִים - לְכַתְּחָלָה 154 לֹא יִבְרַךְ עָלֵינוּ 155.
39 הַגָּחִלִים, אִם פְּשָׁעֲנֵינִים גְּיוֹסָם בְּיַיְהִן דוֹלֵק מְאֵלֵיו -
40 מְבַרְכִין עָלֵיהֶן 156. אוֹר שֶׁל בֵּית הַמְּדַרְשׁ 157, אִם יֵשׁ
41 שָׁם אָדָם חָשׁוּב שְׂמַדְלִיקִים בְּשִׁבְלוֹ - מְבַרְכִין עָלָיו;
42 שֶׁל בֵּית הַכְּנֶסֶת, אִם יֵשׁ שָׁם תַּזְוֵן שְׁהוּא דָר שָׁם -
43 מְבַרְכִין עָלָיו. וְאַבּוּקָה 158 לְהַבְדִּילָהּ - מְצוּהָ מִן
44 הַמְּבַחֵר. וְאֵין מְחַזְרִין עַל הָאוּרֵי 159 כְּדָרְךָ שְׂמַחְזְרִין
45 עַל כָּל הַמְצוֹת, אֲלֹא אִם יֵשׁ לוֹ - מְבַרְכִין עָלָיו.

150) אם לא היה במסיבה של גויים, שהרי סתם מסיבתם

13 כב. כִּיצַד 131 מְבַרְכִין בְּלִילֵי יוֹם טוֹב שֶׁחַל לְהִיּוֹת
14 בְּאֶחָד בְּשִׁבְתָּ 132? בְּתַחֲלָה מְבַרְךָ עַל הַגָּפְןִי 133, וְאַחַר כֶּף
15 מְקַדְשׁ 134 קִדּוּשׁ יוֹם טוֹב, וְאַחַר כֶּף מְבַרְךָ עַל הַגֵּר,
16 וְאַחַר כֶּף מְבַדֵּיל, וְחוֹתָם בְּהַבְדִּילָהּ: הַמְבַדֵּיל 135 בֵּין
17 קִדְשׁ לְקִדְשׁ 136, וְאַחַר כֶּף מְבַרְךָ "שֶׁהַחֲיָנוּ".

131) פסחים קג, א. (132) שצריך לעשות הבדלה לשבת, וקידוש ליום-טוב. (133) ונתנו לזה סימן בתלמוד שם: "יקנה"ז" = י"ין, קידוש, נ"ד, ה'בדלה ז'מן (=שחיינו, להלן הכ"ג). (134) שמצוה למהר בכניסת יום-טוב. (135) שמצוה לאחר את יציאת השבת. (136) בין קדושת שבת החמורה לקדושת יום-טוב הקלה ממנה, ומצאנו לשון הבדלה מעין זה "והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקדשים" (שמות כו, לג). [ולא הביא רבינו שצריך לומר לפני החתימה "בין קדושת שבת לקדושת יום-טוב הבדלת", לפי שסובר כפומבדיתאי (פסחים קד.) שאין צריך

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לעבודה-זרה (מגיד-משנה). (151) שאין מברכים אלא על אור ששבת ממלאכת עבירה, ואור שהדליק הגוי בשבת - כיון שאם הדליקו ישראל עובר, לפיכך אין מברכים עליו. (152) או אפילו מחצה על מחצה (מגיד-משנה). (153) שאנו תולים שהאור של ישראל הוא. (154) בתחילת שריפת הלבנים. (155) שאינו עשוי להאיר, אלא לשרוף את הלבנים. (156) אם עשויים להאיר, אבל אם עשויים לחמם - אין מברכים עליהן. (157) מדליקים נרות לכבוד המקום ולא להאיר. (158) פסחים קג, ב. קסמי עץ או נרות רבים דולקים ביחד. (159) ברכות נג, ב.

1 כז. אור¹⁶⁰ שְהִדְלַק בְּשַׁבַּת לְחֹלֶה¹⁶¹ וְלַחֲתָיָה¹⁶² -
2 מְבַרְכִין עָלָיו בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת. אור שְהִקְדַּח¹⁶³ מִן
3 הַעֲצִים וּמִן הָאֲבָנִים - מְבַרְכִין עָלָיו בְּמוֹצָאֵי
4 שַׁבַּת¹⁶⁴; שְׁהִיא הֵיחָה תְּחִלַּת בְּרִיתוֹ בְּיַד אָדָם¹⁶⁵.
5 אָבֵל אֵין מְבַרְכִין עָלָיו בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים; שְׁאֵין
6 מְבַרְכִין בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים אֲלָא עַל אור
7 שַׁשַּׁבַּת¹⁶⁶. אֶף-עַל-פִּי שְהִדְלַק לְחֹלֶה אוֹ לַחֲתָיָה בְּיוֹם
8 הַכַּפּוּרִים - מְבַרְכִין עָלָיו, שְׁהֵרִי שַׁבַּת מִעֲבֵרָה¹⁶⁷.

9 כח. יום טוב¹⁶⁸ שְחָל לְהֵיטֵב פְּאֻמְצַע שַׁבַּת¹⁶⁹, אוֹמֵר
10 בַּהֲבִדְלָה: הַמְבַּדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחָל, וּבֵין אֹר לְחֹשֶׁךְ,
11 וּבֵין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים, וּבֵין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יָמֵי
12 הַמַּעֲשֵׂה - כְּדָרְךָ שְׁאוֹמֵר בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת; שְׁפֹדֵר
13 הַהֲבִדְלוֹת הוּא מוֹנֵה. וְאֵין צְרִיף לְבָרְךָ לֹא עַל
14 הַבְּשָׂמִים¹⁷⁰ וְלֹא עַל הַנֶּר. וְכֵן אֵינוֹ צְרִיף לְבָרְךָ עַל
15 הַבְּשָׂמִים בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים.

(168) חולין כו, ב. (169) שאם מוצאי יום-טוב חל בשבת - מבדילים (למעלה הלכה יח). (170) אבל אין בזה איסור, ואם רוצה נהנה ומברך על הבשמים.

16 כט. וְלָמָּה מְבַרְכִים עַל הַבְּשָׂמִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת?
17 מִפְּנֵי שְׁהַנֶּפֶשׁ דּוֹאֶבֶת¹⁷¹ לִיצִיאַת שַׁבַּת, מְשַׁמְחִין
18 אוֹתָהּ וּמִשְׁבִּין אוֹתָהּ בְּרִית טוֹב.

(171) ביצה טז, א: "אמר רבי שמעון בן לקיש, נשמה יתירה נותן הקדוש-ברוך-הוא באדם ערב שבת, ולמוצאי שבת נוטלין אותה ממנו".

(160) ברכות נג, א. (161) שיש בו סכנה (למעלה פרק ב הלכה ב). (162) יולדת (למעלה פרק ב הלכה יא). (163) שהוצא מעצים ואבנים. (164) כי בשבת צריכים נר ששבת ממלאכת עבירה, וזה שהוציאו במוצאי שבת - מותר. (165) במדרש מובא: "כיון ששקעה החמה במוצאי-שבת (לבריאת אדם הראשון), התחיל החושך ממשמש ובא, ונתיירא אדם הראשון... מה עשה הקב"ה?

(160) ברכות נג, א. (161) שיש בו סכנה (למעלה פרק ב הלכה ב). (162) יולדת (למעלה פרק ב הלכה יא). (163) שהוצא מעצים ואבנים. (164) כי בשבת צריכים נר ששבת ממלאכת עבירה, וזה שהוציאו במוצאי שבת - מותר. (165) במדרש מובא: "כיון ששקעה החמה במוצאי-שבת (לבריאת אדם הראשון), התחיל החושך ממשמש ובא, ונתיירא אדם הראשון... מה עשה הקב"ה?

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - ט"ז כ"ב מרחשון תשע"ח

נהרגין כולם, מצד שפקעה מציאותם של היחידים והפכה למציאות של ציבור שעבר עבודה-זרה, ודין כולם בסייף, אבל חיוב המיתה של המזדיחים אינו מצד שהם ציבור של עיר הנידחת אלא חיוב פרטי על כל אחד ואחד, ולכן אין דינם בסייף אלא נסקלין.

(על-פי לקו"ש חלק ט' עמוד 109 הערה 21)

(2) שהדיחו את יושביה לעבודה-זרה, כמפורש בפרשת "עיר הנידחת" (דברים יג, יג-ט). (3) (סנהדרין פט): אף על פי שלא נאמרה בהם סקילה בפירוש, למדוה חכמינו מ"גזירה שווה": נאמר כאן במדיח: "וידיחו את יושבי עירם", ונאמר שם במסית: "כי ביקש להדיחך" (דברים יג, יא) - מה מסית בסקילה, שנאמר בו מפורש: וסקלתו באבנים ומת (שם), אף מדיח בסקילה. מסית - כשהוא מדיח את היחיד לעבודה-זרה; מדיח - כשהוא מדיח את הרבים; כל העיר או רובה ככולה. (4) המדיחים עצמם; שאם עבדוה - הרי נתחייבו סקילה משום עבודה, ואפילו כשלא הדיחו. (5) בחרב, ככתוב: הכה תכה את-יושבי העיר ההיא לפי חרב (שם, טז), וזוהי - "הרג", אחת מארבע מיתות בית-דין: סקילה, שריפה, הרג וחנק, שנתבארו למעלה במניין המצוות (עמוד פט). (6) אפילו כשלא עבדוה עדיין, כמבואר לעיל (פרק

יום א' ט"ז מרחשון ה'תשע"ח הלכות עבודת כוכבים וחקות עובדיה

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) דיני עיר הנידחת; אין דיני עיר הנידחת נוהגים בירושלים וערי מקלט.

19 א. מְדִיחִי²¹ עִיר מִיִּשְׂרָאֵל, הָרִי אֵלוֹ נִסְקָלִין³,
20 אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא עָבְדוּ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים⁴, אֲלָא הִדְיָחוּ
21 אֶת יוֹשְׁבֵי עִירָם עַד שֶׁעָבְדוּ אוֹתָהּ. וְאֲנָשֵׁי הָעִיר
22 הַמְדִּיחִין נִהְרָגִין בְּסִיף⁵. וְהוּא, שֶׁעָבְדוּ עֲבוֹדַת
23 כּוֹכָבִים, אוֹ שֶׁקְּבָלוּהָ⁶ עֲלֵיהֶם בְּאֵלוֹת. וְאִזְהָרָה
24 לְמִדְיָח מִנִּין⁷? שְׁנֵאמַר: "לֹא יִשְׁמַע עַל פִּיךָ"⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מדיחי עיר מוישראל, הרי אלו נסקלין".

דין מיתה ליושבי עיר הנידחת הוא בחרב ("הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרב"), ואם הודחו רוב בני העיר

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום א' ט"ז מרחשון - ספר המדע - הלכות עבודת כוכבים קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבמקדש, ונקרא: סנהדרי גדולה (סנהדרין ב.). (26) הוא בית-דין של עשרים ושלושה, הנקרא: סנהדרי קטנה (שם). (27) (שם טז.).

ד. אין אחת מערי מקלט נעשית עיר הנדחת, 21
שנאמר: "[באחת עריך]²⁸ [באחד שעריך]" ולא 22
ירושלים נעשית עיר הנדחת, לפי שלא נתחלקה 23
לשבעים²⁹. ואין עושין עיר הנדחת בספר³⁰, כדי 24
שלא יפנסו עובדי כוכבים ויחריבו את ארץ- 25
ישראל³¹. ואין בית-דין אחד³² עושה שלש עירות 26
הנדחות זו בצד זו³³; אבל אם היו מרחקות, 27
עושה³⁴. 28

(28) פרט ל"ערי המקלט" שהפרישון השבעים מחלקם ואינן מיוחדות עוד לבעליהן שנקרא בהן: "עריך". והראב"ד משיג על רבינו ואומר: "לא ידעתי מאין לו זה? ולא נאמר בגמרא אלא על ירושלים". אולם כבר העירו מפרשי הרמב"ם, שדין זה נמצא ב"ספרי זוטא" והובא ב"ילקוט", מסעי: ערי מקלט תהיינה לכם (במדבר לה, יג), "תהיינה - בהוויתן יהיו; שלא יעשו בהן דין "עיר הנדחת" ולא תחרבנה לעולם (טורי אבן). ורבינו הוציא הלכה זו מ"באחת עריך". (29) שהיא נחלה לכלל ישראל ואין אנו קוראים בה "באחת עריך" (בבא קמא פב.). (30) עיר היושבת על גבול ארץ העמים. (31) שלא תהא הפירצה קוראה לאויבים ("המאירי", סנהדרין טז.). (32) אבל שניים, כלומר: כשמת הראשון ובית-דין אחר נתמנה ומשמש תחתיו - עושה. (33) אפילו בפנים הארץ - משום קרחה; שטח של שלוש ערים נחרבות מהווה קרחת בתוך היישוב ורושם של חורבן. (34) שאין הקרחה ניכרת כל כך (כסף משנה). הראב"ד משיג ואומר: "כל זה שיבוש. לעולם אין עושים שלוש ערים נידחות: לא בבית-דין אחד ולא בשלוש; לא במקום אחד ולא מרוחקות - אלא יהודה וגליל", שהן כשתי ארצות נבדלות. והמפרשים נושאי כליו של הרמב"ם מסבירים זאת. עיין ("מגדל עוז", כסף משנה).

ה. אין עושין עיר הנדחת, עד שפדיחוה מדיחיה 29
בלשון רבים³⁵, ויאמרו לה: גלף ונעבד³⁶! או גלף 30
ונזבח³⁷! או גלף ונקטר! או גלף ונסף. או גלף 31
ונשתנה! או גלף ונקבל באלוה! והם שומעים, 32
ועבדו אותה דרך עבודתה, או באחת מארבע 33
עבודות, או שקבלוה³⁸ באלוה. עיר הנדחת שלא 34
נתקנמו בה ובמדיחיה כל התנאים האלו³⁹, היאך 35
עושים להם? מתרין ומעדין בכל אחד ואחד מהן 36
שעבד עבודת כוכבים, וסוקלין אותם פייחידים 37
שעבדו, וממונן ליורשיהם⁴⁰. 38

(35) (סנהדרין טז.). שנאמר: "נלכה ונעבדה" - מכאן אתה למד שאינה נעשית עיר הנדחת עד שידחוה מדיחיה בלשון רבים ("מדרש תנאים", הוצאת הופמן). (36) עבודה-זרה, ובדרך כלל אמר. וסתם עבודה - היא עבודה שדרכה בכך. (37) או שפירט את מין העבודה. ואלה ארבעה מיני העבודה הנמנים מכאן עד "נלך

ג, הלכה ד), שאם קיבלה בא-לוה באמירה בעלמא, כגון שאמר: "א-לי אתה"! ולא עבדה - חייב, שנאמר: וישתחו לו ויזבחו לו ויאמרו: אלה אלוך וגו' (שמות לב, ח), מקיש אמירה לזביחה וחייב על אמירה כמו על זביחה (סנהדרין ס:). (7) היכן אסרה התורה והזהירה שלא להדיח? שהרי לא ענש הכתוב אלא אם כן הזהיר (יומא פא.). (8) (סנהדרין ס:).

ב. אין העיר נעשית עיר הנדחת, עד שפדיחו 1
מדיחיה מתוכה⁹ ומאותו השבט¹⁰, שנאמר: 2
"מקרבך¹¹ וידיחו את ישבי עירם"; ועד שפדיחו 3
מדיחיה שנים¹² או יתר על שנים, שנאמר: "יצאו 4
אנשים¹³ בני בליעל, וידיחו את ישבי עירם"¹⁴; ועד 5
שפדיחו רבה¹⁵, ויהיו המדחין ממאה ועד רבו של 6
שבט. אבל אם הדח רבו של שבט¹⁷, דנין אותם 7
פייחידים¹⁸, שנאמר: "ישבי העיר" - לא כפר קטן 8
ולא כרף גדול¹⁹; וכל פחות ממאה - כפר קטן²⁰, 9
ורבו של שבט - כרף גדול. וכן אם הדיחוה שנים²¹ 10
או קטנים, או שהדיחה יחיד, או שהדח מעוטה²², 11
או שהדחו מאליהן, או שפדיחו מדיחיה מחוצה לה²³ 12
- אין דנין בה דין עיר הנדחת; אלא הרי הן 13
פייחידים שעבדו עבודת כוכבים, וסוקלין כל מי 14
שעבר, וממונן ליורשיהן, פשאר הרוגי בית-דין²⁴. 15

(9) מאותה העיר. (10) ושמה תאמר: איך אפשר שיהיו מאותה עיר ולא מאותו שבט, הלא הערים נתחלקו לשבעים? - ייתכן שעיר של שבט אחד נכנסת בחלקה בתחומו של שבט אחר, באופן שרובה של העיר לשבט אחד ומיעוטה לשבט השני (סנהדרין קיא:). (11) מקרב שבטך ומתוכו. (12) על פי נוסח אוקספורד. (13) ואין אנשים פחות משניים. (14) ולא יושבי עיר אחרת (שם). (15) "יושבי עירם" - משמע: ישובה של העיר - וזהו רובה (רש"י, שם). (16) ולא עד בכלל, כמו שהוא מפרש והולך. (17) כרף גדול, שרוב אנשי השבט נאחזו בו. (18) שעבדו עבודה-זרה שמיתתם בסקילה, שהיא אמנם מיתה חמורה ממיתת חרב, לעומת זאת - נשיהם וטפם ניצולים וממונם פלט, וניתן לירשיהם, כמבואר לקמן. (19) (סנהדרין טו:). (20) רמז לזה מצאו (שם), בתוספות דבור המתחיל: "מעשרה" ממה שנאמר: העיר היוצאת אלף תשאר מאה (עמוס ה' ג.). (21) שנאמר: "יצאו אנשים", אנשים - ולא נשים; אנשים - ולא קטנים; אנשים - ולא איש אחד (סנהדרין קיא:). (22) של העיר. (23) לא מתוך אותה עיר ולא מקרב אותו שבט. (24) שנכסיהם לירושים (סנהדרין מח:).

ג. אין דנין עיר הנדחת אלא בבית-דין של אחד 16
ושבעים²⁵, שנאמר: "והוצאת את האיש ההוא או 17
את האשה ההוא אשר עשו את הדבר הרע הזה אל 18
שעריך" - יחידים נהרגים בבית-דין של כל שעיר²⁶ 19
ושער, ואין המרבים נהרגין אלא בבית-דין הגדול²⁷. 20

(25) הוא בית-הדין הגדול הנמצא בירושלים בלשכת הגזית

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ומתוך הרוג'ובי, שמה שכתב הרמב"ם ש"אם עשו תשובה - מוטב" הוא לענין שאין להם דין של יושבי עיר הנידחת, שגם נשיהם וטפם וכל נפש חיה אשר בה נהרגין עמם, כולל נכסי הצדיקים אשר בה, אבל עדיין חייבים סקילה כל אלה שעבדו עבודה-זרה.

ועדיין קשה, כי גם ענין זה - להוציאם מגדר עיר הנדחת - בגלל שעשו תשובה, לא נמסר לבית-דין כי אין לו לדין אלא מה שענינו ראות, ותשובה היא ענין המסור ללב. ובפרט קשה, שאם יש על האדם שני חיובי מיתת בית-דין הוא שחייב בקשה שביניהם, ואילו כאן יוצא שבתחילה היה הדין שגם נשיהם וטפם נהרגים עמם, ועתה נהרגים רק הם.

וגם צריך להבין, מה שלומדת הגמרא דין זה מסדום, שמה שאמרו הקב"ה "ארדה נא ואראה הכצקתה.. וגו'" היינו אם עשו תשובה, והלא הכלל הוא שאין למדים דין מלפני מתן תורה, והיאך אפשר ללומדו מסדום.

ויש לומר: ברגע שרוב יושביה של עיר הנדחת עבדו עבודה-זרה, הופקעה מכל אחד ואחד מציאות היחיד, והפכו כולם למציאות אחת של "עיר הנדחת", ולכן חייבים כולם מיתה. ומה שמועילה תשובה הוא להפקיע ממנה בחזרה את גדר עיר הנדחת, ומרגע שעשו תשובה נידון כל אחד ואחד לעצמו ב"מעמד" של יחיד.

ועל-פייזה יובן גם מדוע אפשר ללמוד דין זה מעיר הנדחת, כי הלימוד הוא לא חידוש בדין, אלא לימוד על כך שעיר היא מציאות אחרת של ציבור, ולימוד על מציאות אפשר ללמוד גם מלפני מתן תורה.

(על"פ "לקו"ש חלק ט' עמוד 106)

(41) בעדים והתראה, כדעת "המאירי" (סנהדרין קיא:); בדברי רבינו. (42) המקור לדברי רבינו אלה - אולי בספר (יהושע, פרק כב), ששלחו בני ישראל את פניחס בן אלעזר הכהן ועשרה אנשים עימו להזהיר את בני ראובן ובני גד שחשדו בהם שבנו מזבח לעבודה-זרה ולהחזירם למוטב (סדר משנה). (43) והראב"ד משיג: איפה מצינו שהתשובה מועילה אחר התראה ומעשה? - אכן כונת רבינו באמרו: "מוטב": שאינם נידונים או כעיר הנדחת - אלא כיחידים שנשיהם וטפם ניצולים וממונם פלט (עבודת המלך). (44) כדי שתתקבל עדות כולם ביום אחד וייגמר דינם ביום אחד; אבל כשבת-הדין יהיו מעטים, אז אלה שכבר נגמר דינם לא יוכלו להוציא משפטם אל הפועל עד שיקבלו מספר כולם לדעת אם הודה רובה או לא - ונמצא שמענים את הדין (סנהדרין קיב. וברש"י, שם). (45) וחובשים אותו בבית הסוהר עד שידעו מספר כולם: אם רובה של עיר הם, אם לא. (46) כדין יחידים שעבדו עבודה-זרה. (47) שבירושלים, "שאינן דנים עיר הנדחת אלא בבית-הדין הגדול שבירושלים". (48) וכותב ה"מגדל עוז": "וכבר תמה הרמ"ה מטוליטולה עליו: למה העניש הנשים והקטנים שאינם בני חיוב?" וחכמי לוניל השיבו על

ונשתחווה" היו עובדים בהם לאלוקי ישראל בבית הבחירה, וחייבים עליהם אף על פי שאין דרכה בכך, כמבואר למעלה (פרק ג, הלכה כ). (38) שגם זה כעבודה בפועל, אבל כל עוד שהמודחים לא עבדו בפועל ממש - אין המדיחים נסקלים, מפני שנאמר: "יודיחו את יושבי עירם", שמשמעו - שהדיחום כבר בפועל; לא כן במסית, שכתוב אצלו: "כי ביקש להדיחך", שמשמעו - שדי רק גילוי רצונו שרצה להיח וכובר נתחייב, ואף על פי שהמוסת לא ניסת ולא עשה כלום (מדרש תנאים הנ"ל, לפי "עבודת המלך"). (39) הדרושים כדי לעשות עיר הנדחת ושנמנו עד כאן בפרקנו. (40) (סנהדרין קיא:): "שהיחידים בסקילה (מיתה חמורה) - לפיכך ממונם פלט; והמרוכים בסיף (מיתה קלה) - ולפיכך ממונם אבד".

- 1 ו. והיאך דין עיר הנדחת, בזמן שתהיה ראיה
- 2 להעשות עיר הנדחת? בית-דין הגדול שולחין
- 3 ודורשין וחוקרין, עד שידעו בראיה ברורה⁴¹
- 4 שהדחה כל העיר או רבה וחרו לעבודת
- 5 פוכבים. אחר-כך שולחים להם שני תלמידי
- 6 חכמים להזהירם ולהחזירם⁴². אם חזרו ועשו
- 7 תשובה - מוטב⁴³; ואם יעמדו באולתן - בית-דין
- 8 מצוין לכל ישראל לעלות עליהן לצבא. והן צרין
- 9 עליהן ועורכין עמהן מלחמה עד שתפקע העיר.
- 10 כשתפקע, מיד מרבין⁴⁴ להם בתי-דין ודנים
- 11 אותם. כל מי שבאו עליו שני עדים שעבד
- 12 עבודת פוכבים אחר שהתרו אותו, מפרישין⁴⁵
- 13 אותו. נמצאו כל העובדים מעוטה - סוקלין
- 14 אותן⁴⁶, ושאר העיר נצול. נמצאו רבה - מעלין
- 15 אותן לבית-דין הגדול⁴⁷ וגומרין שם דינם,
- 16 והורגין כל אלו שעבדו בסוף. ומפין את כל
- 17 נפש אדם אשר פה לפי חרב, טף ונשים⁴⁸, אם
- 18 הדחה פלה. ואם נמצאו העובדים רבה - מפים
- 19 את כל הטף ונשים של עובדים לפי חרב. ובין
- 20 שהדחה כלה, בין שהדחה רבה, סוקלין את
- 21 מדיחיה⁴⁹, ומקבצין כל שללה⁵⁰ אל תוף⁵¹ רחובה.
- 22 אין לה רחוב - עושין לה רחוב. הנה רחובה
- 23 חוצה לה - בונין חומה חוץ ממנו עד שיפנס
- 24 לתוכה, שנאמר: "אל תוף⁵² רחבה". והורגין כל
- 25 נפש חיה אשר פה⁵³, ושורפין את כל שללה עם
- 26 המדינה באש. ושרפתה⁵⁴ - מצות עשה, שנאמר:
- 27 "ושרפת באש את העיר ואת כל שללה".

~ נקודות משיחות קודש ~

"אם חזרו ועשו תשובה - מוטב."

הקשה בראב"ד "שהרי אין תשובה מועלת לאחר התראה ומעשה", וכידוע שאין תשובה מועילה במיתת בית-דין אלא רק בחיובי מיתות בידי שמים, שהרי אין לו לדין אלא מה שענינו ראות.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום א' ט"ז מרחשון - ספר המדע - הלכות עבודת כוכבים קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תביא תועבה אל ביתך, ומשום - "ולא ידבק בידך מאומה", כמבואר לקמן (פרק ז, הלכה ב) - אלא לוקה אחת: משום - "ולא ידבק", אף על פי שכל דבר שאסור בעבודה-זרה אסור גם בעיר הנידחת, כמבואר (בתוספתא דסנהדרין, פרק יד). בדפוס קושטא, שנוצנה, וב"מעשה רוקח" חסרה המלה: "אחת". והשווה ("ספר המצוות" לא-תעשה, כד). (58 משמעו: כל שהוא.

ח. וְעִיר הַנִּידַחַת שֶׁהוּמָוָה⁵⁹ עֲדִיָּה - כָּל הַמִּחְזִיק בְּנִכְסֵיהָ זָכָה⁶⁰, וּמִתָּר לְהִנּוֹת בּוֹ, שֶׁהָיָה הוּמָוָה⁶¹. וְלֵמָּה זָכָה כֵּהָ? שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד כָּבֵר הַפְּקִיר מְמוֹנָה מִשְׁעָה שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ⁶². וְאֵינָה נִכְנָת לְעוֹלָם. וְכָל הַבּוֹנָה אוֹתָהּ לּוֹקָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִבְנֶה עוֹד". וּמִתָּר לְעֲשׂוֹתָהּ גְנוּת וּפְרֻדִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִבְנֶה עוֹד" - לֹא תִבְנֶה מְדִינָה⁶³ פְּמֹ שֶׁהִיָּתָה⁶⁴.

(59 שנתבדו. שנתברר, לאחר שנגמר דינה להיחרב, כי עדי שקר העידו בה, וכי באותו היום שעדותם מכוונת אליו לא היו כלל באותו מקום, אלא במקום אחר. 60 כזוכה מן ההפקר. 61 והחרם כבר הותר ונתבטל. 62 שאף על פי שכל אחד מן הנידונים ידע בעצמו שהוא לא חטא, אבל חשב: מי יודע? אולי חטאו אחרים ואז גם רכושו יישרף בתוך השלל הנשרף - שהרי גם נכסי הצדיקים שבתוכה נשרפים - ולפיכך התייאש מנכסיו והפקיר אותם (כריתות כד.). 63 עיר בלשון ערב. 64 בבניין בתים, אבל נעשית היא גנות ופרדסים (סנהדרין קיא:).

ט. שִׁירָא⁶⁵ הַעוֹבְרֵת מִמְּקוֹם לְמְקוֹם: אִם עֲבָרָה בְּעִיר הַנִּידַחַת וְהִדְחָה עִמָּה - אִם שֶׁהָתָה שָׁם שְׁלֹשִׁים יוֹם, נִהְיֶינָה בְּסִיף וּמְמוֹנָה אֲבָד⁶⁶; וְאִם לָאוּ - הֵן בְּסִקְלָהּ, וּמְמוֹנָה לְיִוְרְשִׁינָהּ⁶⁷.

(65 אורחה: חבורת עוברי דרך. והנה אורחת ישמעאלים (בראשית לו, כה) מתרגם אונקלוס: שיירת ערבאי (הערוך). 66 ופחות משלושים יום אינם נקראים: "יושבי העיר", והתורה אמרה: "הכה תכה את יושבי העיר" (סנהדרין קיב), וראוי להעיר שבמשנה (שם קיא:), שנינו ש"השיריה מצילה את אנשי עיר הנידחת", כלומר: שאם חטא רוב יושבי העיר והשיריה משלימה את המיעוט שלא חטא ועושה אותו רוב של צדיקים - אזי אין העיר נחרבת והחוטאים נידונים כיחידים. 67 כיחידים.

י. נִכְסֵי אֲנָשֵׁי מְדִינָה⁶⁸ אַחֲרַת שֶׁהָיוּ מִפְּקִדֵין בְּתוֹכָהּ⁶⁹ - אֶף-עַל-פִּי שֶׁקָּבְלוּ עֲלֵיהֶן אַחֲרֵי־יָתוֹם⁷⁰, אֵין נִשְׁרָפִין⁷¹, אֲלֹא יִחְזְרוּ לְבַעֲלֵיהֶן⁷², שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׁלְלָהּ", וְלֹא שִׁלְל חֲבֵרְתָהּ. נִכְסֵי הַרְשָׁעִים שֶׁהִדְחוּ שֶׁהָיוּ מִפְּקִדֵין בְּמְדִינָה אַחֲרַת - אִם נִקְבְּצוּ עִמָּהּ⁷³, נִשְׁרָפִין בְּכָלֶּהּ; וְאִם לָאוּ - אֵין מְאָבְדִים אוֹתָם⁷⁴, אֲלֹא יִנְתְּנוּ לְיִוְרְשִׁיהֶם.

(68 עיר אחרת. 69 בתורת פיקדון. 70 שאם יאבדו או ייגנבו, עליהם לשלם דמי הפיקדון. 71 יחד עם שלל העיר. 72 ומכל שכן כשלא קיבלו עליהם אחריות

זה בראיות לפי גירסתם (ספרי, ראה): "הכה תכה את העיר" - מכאן אמרו חכמים: "אין מקיימים את הטפלים"; שהמלה "את" באה לרבות את הקטנים. ונשים - לומדים אנו מעדת קורח ומלחמת יבש גלעד (שופטים כא, יא-ב). שהנשים המתו בעון האנשים. וה"מגדל עוז" מנמק את חומר העונש בעיר הנידחת: "כדי לרדות הגדולים ולאיים עליהם בהריגתם של אלה החביבים עליהם", בבחינת: למען ישמעו וייראו ולא יוסיפו וגו'. ורבינו אומר (מורה-נבוכים חלק א, נד): "מה שכתוב בתורה: "פוקד עון אבות על בנים" - אין זה אלא בעון עבודה-זרה בלבד... כמו שציווה בעיר הנידחת: "החרם אותה ואת כל אשר בה". כל זה למחות את הרושם שהוא המביא להפסד גדול". ודעת הגאון רבי חיים סולובייצ'יק ז"ל (הובאה ב"עבודת המלך") שאין בכונת הרמב"ם לומר, שנשים שלא חטאו ייהרגו, הרי צדקניות הן ו"צדיקים שבתוך עיר הנידחת אינם נהרגים", כמבואר (סנהדרין קיב). - אלא בנשים שחטאו אף הן ידובר ושלא התרו בהן. וכן בקטנים שעבדו אף הם - ולא ביונקי שדיים - שכן משמע מלשון התוספתא: "קטני אנשי עיר הנידחת שהודחו עימם - נהרגים". והחידוש הוא: אף על פי שבכל העבירות אין הקטנים בני עונשין, אבל בעיר הנידחת - גזירת הכתוב היא. כמו כן הרמב"ן בפירושו על התורה (דברים יג, טז) מביא דרשת ה"ספרי": "ואת כל אשר בה" - לרבות הנשים הנגררות אחר האנשים. מדבריו משמע שבנשים שחטאו ידובר. וכדאי להעיר כי בתוספתא דסנהדרין פרק י"ד אמרו: "עיר הנידחת לא הייתה ולא עתידה להיות ולא נכתבה אלא לומר: דרוש וקבל שכר"! עיין לקמן (הלכה ט"ו בבבאורנו). 49 אבל אם לא הודחה רובה - אין מדיחה נסקלים, אף על פי שהודח מיעוטה. והטעם: הואיל ולא נתקיימה מחשבתם להדיח כולם, או רובם ככולם - אינם חייבים מיתה (כסף משנה). 50 רכוש. 51 כיכר גדולה ומיוחדת לאסיפת אנשי העיר. 52 (סנהדרין קיא:). 53 המקור לדברי רבינו הוא: (ירושלמי, סנהדרין פרק י, הלכה ו). "היו שם ביבירין של חיה, ושל עופות, ושל דגים" וכו'. ובמכילתא שהובאה (ב"מדרש תנאים" עמוד 67) ואת בהמתה לפי חרב" - למה נאמר? - לפי שנאמר: "ושרפת את כל שללה", שומע אני בין דבר שיש בו רוח חיים ובין דבר שאין בו רוח חיים, הכול בשריפה - תלמוד לומר: "בהמתה לפי חרב". "בהמתה" בכלל "שללה" הייתה, ויצתה ללמד על הכלל כולו: מה בהמה מיוחדת שיש בה רוח חיים ואינה נידונה אלא בסיף - אף כל דבר שיש בו רוח חיים לא יאה נידון אלא בסיף. 54 בדפוס קושטא: ושריפתם.

ז. נִכְסֵי הַצְּדִיקִים שֶׁבְּתוֹכָהּ, וְהֵם שְׂאֵר יוֹשְׁבֵי הָעִיר שֶׁלֹּא הִדְחוּ עִם רֵבָה - נִשְׁרָפִין בְּכָלֶּה שִׁלְלָהּ הוּאִיל וְיִשְׁבוּ שָׁם⁵⁵, מְמוֹנָה אֲבָד. וְכָל הַנְּהַנְּה מִמֶּנָּה בְּכָל-שְׁהוּא⁵⁶, לּוֹקָה אַחֲרָת⁵⁷, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִדְבַק בְּיָדָךְ מְאוּמָה⁵⁸ מִן הַחֲרָם".

(55 סנהדרין קיב.) אמר רבי שמעון: מי גרם להם (לצדיקים) שידורו בתוכה? - ממונם. לפיכך ממונם אבד. 56 אפילו פחות מכשיעור, כמבואר (שבת ז). 57 לא כאותו הנהנה מעבודת-כוכבים ומתקרבתה שלוקה שתיים: משום - "ולא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהמה טהורה ותמימה שראוייה לעלות על המזבח והקדישוה לקרבן. קדושתה, היא קדושת הגוף ואינה נפדית לעולם, אלא אם כן הוממה. קדשי בדק הבית - כל דבר, בין שיש בו רוח חיים ובין שאין בו רוח חיים, ואפילו בהמה טמאה, שהקדישום לקופת ההקדש לתקן בדקי הבית וכדומה. קדושתם אינה קדושת הגוף, ולפיכך הם נמכרים להדיוטות, כלומר: פודים אותם, הם יוצאים לחולין, וכסף פדיונם נמסר לגזבר קופת ההקדש. (90) לא יחד עם שללה של העיר, שהרי "שלל שמים" הם ולא "שללה" של העיר, כמבואר בסמוך; ולהקריב אותה על גבי המזבח אי אפשר, שהרי בעליה רשעים הם, ו"זבח רשעים תועבה" - אלא כונסים אותם לכיפה (מקום צר מאוד, רק לפי גדלם וקומתם) ומאכילים אותם שעורים עד שכריסם נבקעת והם מתים (שם, קיב:). (91) על ידי בית-הדין. (92) יחד עם שלל העיר, כי מאחר שנפדו פקעה מהם קדושתם. ובדברים שאין בהם רוח חיים ידובר, דאילו "נפש חיה" - נהרגת, כמו שנתבאר למעלה (הלכה ז). והראב"ד שואל: "לא ידעתי למה שורפים אותם, הלא שלל שמים היה ולא חל עליו איסור"? אולם כדברי רבינו נמצא מפורש ב"מדרש תנאים", עמוד 68. עיין שם. (93) ולפיכך לא קדשי מזבח ולא קדשי בדק הבית לפני פדיונם יכולים להישרף או להיהרג יחד עם שלל העיר.

18 יד. הַבְּכוֹרִים וְהַמְעֻשָׂרִים שֶׁבַתּוֹכָה - תְּמִימִים, הָרִי הֵן
19 קְדָשֵׁי מִזְבֵּחַ, וְנִמְוֹתוֹ⁹⁶; וּבְעֵלֵי מוֹמִים, הָרִי הֵן בְּכֻלָּל
20 בְּהִמְתָּה, וְנִהְרָגִין⁹⁷. הַתְּרוּמוֹת שֶׁבַתּוֹכָה - אִם הִגִּיעוּ
21 לְיַד כֹּהֵן, יִרְקָבוּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵם נְכָסִיו⁹⁸; וְאִם עֲדֵינָן הֵן
22 בְּיַד יִשְׂרָאֵל, יִנְתְּנוּ לְכֹהֵן שֶׁל מְדִינָה אַחֲרֵת⁹⁹, מִפְּנֵי
23 שֶׁהֵן נְכָסֵי שְׂמִים, וְקִדְשָׁתָן קִדְשַׁת הַגּוֹף¹⁰⁰.

(94) בכור בהמה. (95) מעשר בהמה. (96) כמבואר למעלה בהלכה הקודמת. (97) בחרב יחד עם שללה, הואיל ולמזבח אינם ראויים ונאכלים לבעליהם בלי כל פדיון (סנהדרין קיב:). (98) ולא "ממון שמים". והואיל וקודש הן אין לבוונתן ולשרפן עם שלל העיר יחד, רק יהיו מונחות עד שיירקבו. (99) של עיר אחרת. (100) וגם פדיון אין להם כמו שיש לקדשי בדק הבית, ולפיכך שלל שמים הן ואיסור עיר הנידחת אינו חל עליהן.

24 טו. מַעֲשֵׂר שְׁנִי¹⁰¹ וְכֶסֶף מַעֲשֵׂר שְׁנִי¹⁰² וְכַתְּבֵי-הַקֶּדֶשׁ
25 שֶׁבַתּוֹכָה, הָרִי אֵלָיו יִגָּזוּ¹⁰³.

(101) זה שמפרישים אחר העישור הראשון הניתן ללוי, להעלותו לירושלים ולאכלו שם על טהרת הקודש. (102) כסף פדיונו, שאם הייתה הדרך רחוקה וקשה להעלות את פירות המעשר - פודים אותו, ואת כסף פדיונו מעלים לירושלים וקונים בו צרכי אוכל ומשקה ואוכלים אותם שם בטהרה. (103) כי המעשר וכסף פדיונו מאחר שהם נאכלים לבעליהם "ממונם" הם, אלא מפני קדושתם אינם נשרפים יחד עם שאר ממונם ורק גונזים אותם. ומדוע גונזים אותם ולא מגיחים אתם בגלוי שיירקבו כמו בתרומות? - כי חוששים לתקלה: שמה יבואו ליהנות מהם. מה שאין כן בתרומות המסורות בידי כהנים, ו"כהנים זריזים

(סנהדרין קיב:). (73) שהספיקו לקבצם ולהכניסם אל העיר לפני שריפת השלל. (74) כדברי רב חסדא (שם) האומר: "ובנקבצים לתוכה". ורש"י מפרש שם ו"בנקבצים": אלה נכסים שהיו פעם מקובצים בתוכה - נשרפים עימה; אבל אם מעולם לא היו בתוכה, כגון: שנפלו להם בירושה, אין זה בכלל שללה ואין מאבדים אותם.

1 יא. בְּהִמָּה, חֲצִיָּהּ שֶׁל עִיר הַנִּדְחָת וְחֲצִיָּהּ שֶׁל עִיר
2 אַחֲרֵת⁷⁵, שֶׁהֵיחָה בְּתוֹכָה - הָרִי זֶה אֶסְוֶרָה⁷⁶. וְעִפָּה
3 שְׁהִיא בֶן⁷⁷, מְתָרָת, לְפִי שֶׁאֶפְשָׁר לְחַלְקָהּ⁷⁸.

(75) בהמה של שני שותפים שאחד הודח והשני יושב בעיר אחרת. (76) שהרי בחייה אינה עומדת לחלוקה; וכשנשחטה - אין השחיטה מועילה לה, כי חצייה של עיר הנידחת אינה עומדת לשחיטה, וכשנשחטה - שחיטתה מיתתה, ובהמה בחצי שחיטה אינה ניתרת (שם על פי רש"י). (77) משותפת לשני שותפים כאלה הקודמים. (78) ולפיכך רואים אותה כאילו חלוקה היא מתחילה ואין החלק האסור מעורב עם החלק השני.

4 יב. בְּהִמָּה שֶׁל עִיר הַנִּדְחָת שֶׁנִּשְׁחָטָה⁷⁹, אֶסְוֶרָה
5 בְּהִנָּאָה, פְּשׁוּר הַנִּסְקָל שֶׁנִּשְׁחָט⁸⁰. שְׁעַר הָרֵאשִׁי -
6 בֵּין שְׁלֹשִׁים בֵּין שְׁלֹשִׁים שָׁבָה - מִתֵּר בְּהִנָּאָה⁸²;
7 אֲבָל שֶׁל פֶּאֶה נְכָרִית⁸³, הָרִי הוּא מְכָלָל שֶׁלְּלָהּ
8 וְאֶסְוֶרָה⁸⁴.

(79) אחר שנגמר דין העיר להיחרב. (80) שור שנגמר דינו לסקילה על שהמית אדם, ובעליו הקדימו ושחטוהו - שאסור הוא בהנאה ואין שחיטתו מועילה לו (פסחים כב:). כן גם בהמת עיר הנידחת, דכתיב בה: "ואת בהמתה לפי חרב", אם הקדים ושחטה - בהמה הרוגה שחט. (81) המחובר לראש בעת גמר הדין ולא נגזז עדיין. (82) שנאמר: "תקבוץ אל תוך רחובה ושרפת" - מי שאינו חסר אלא קביצה ושריפה, יצא זה שמחוסר: תלישה, קביצה ושריפה (סנהדרין, שם). (83) גידול של שערות זרים שעושים לנוי. (84) מפני שאינו מחובר, ומחוסר רק קביצה ושריפה (שם).

9 יג. פְּרוֹת הַמְּחַבְּרִין⁸⁵ שֶׁבַתּוֹכָה, מְתָרִין, שֶׁנֶּאֱמַר:
10 "תִּקְבֹּץ וְשָׂרַפְתָּ" - מִי שֶׁאִינוּ מְחַסְּרֵי אֵלָּא קְבוּץ
11 וְשָׂרַפָה; יִצְאוּ פְּרוֹת הַמְּחַבְּרִין, שֶׁהֵן מְחַסְּרֵין תְּלִישָׁה
12 וְקְבוּץ וְשָׂרַפָה. וְהוּא הַדִּין לְשַׁעַר הָרֵאשִׁי⁸⁶. וְאִין
13 צָרִיךְ לִזְמַר הָאֵילָנוֹת עֲצֻמוֹ, שֶׁהֵן מְתָרִים⁸⁷, וְהָרִי הֵן
14 שֶׁל יוֹרְשֵׁיהֶם⁸⁸. הַהֶקְדָּשׁוֹת שֶׁבַתּוֹכָה⁸⁹: קְדָשֵׁי מִזְבֵּחַ
15 לְמוֹתוֹ⁹⁰ - "זֶבַח רְשָׁעִים תוֹעֵבָה"; קְדָשֵׁי בְּדֵק הַבַּיִת
16 לְפָדוּי⁹¹, וְאַחַר-כֵּן שׁוֹרְפִין אוֹתָן⁹², שֶׁנֶּאֱמַר:
17 "שְׁלָלָהּ", וְלֹא שֶׁלֵּל שְׂמִים⁹³.

(85) לאילן. (86) כלומר: גם הדין של שער הראש שהבאנו בהלכה הקודמת הוצאנו מתוך "תקבוץ ושרפת" כמו אלה (כסף-משנה). (87) (סנהדרין קיג:). (88) שבעיר אחרת, או ליורשיהם הצדיקים שבעיר שלא הודחו. (89) שני מיני הקדש הם: קדשי מזבח וקדשי בדק הבית. קדשי מזבח -

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ב' י"ז מרחשון - ספר המדע - הלכות עבודת כוכבים קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

על פי שבנביא המדיח כתוב: והנביא ההוא... ימות (שם, ו), וסתם מיתה האמורה בתורה אינה אלא חנק (סנהדרין נב:). - למדו חז"ל מגזירה שוה, שדינו בסקילה: נאמר בנביא המסית: "להדיחך מן הדרך", ונאמר במסית הדיוט: "כי בקש להדיחך" - מה מסית הדיוט - בסקילה, שנאמר בו מפורש: וסקלתו באבנים ומת (שם, יא), אף נביא המסית - בסקילה (סנהדרין פט:).

- 13 ב. המסית את רב אנשי העיר, הרי זה מדיח, ואינו
- 14 נקרא מסית¹¹. הרי זה שהדיח רב העיר נביא -
- 15 מיתתו בסקילה; והנדיחים - הרי הן פיהידיים¹²,
- 16 ואינם פאנשי עיר הנדחת, עד שיהיו המדיחים
- 17 שנים. ואחד האומר: "אמרה לי עבודת פוכבים:
- 18 עבדוה! " או שאמר: "אמר לי הקדוש-ברוך-הוא:
- 19 עבדו עבודת פוכבים!" - הרי זה נביא שהדיח. ואם
- 20 הדחו אחריו רב העיר - נסקל¹³. המסית שהסית -
- 21 בין בלשון רבים, בין בלשון יחיד - הרי זה נסקל.
- 22 פיצד? האומר לחברו: אעבד¹⁴ פוכבים! אלף¹⁵
- 23 ואעבד! גלף ונעבד¹⁶ בעבודה פלונית, שדרף אותה
- 24 עבודת פוכבים להעבד פה; אצבח! אלף ואצבח!
- 25 גלף ונצבח! אקטר. אלף ואקטר. גלף ונקטר!
- 26 אנסף! אלף ואנסף! גלף וינסף. אשפתחה. אלף
- 27 ואשפתחה. גלף ונשפתחה¹⁷! - הרי זה מסית.
- 28 הסית¹⁸ לשנים¹⁹ - הרי הן עדיין²⁰, והן מביאין אותו
- 29 לבית-דין ומעידין עליו שפך אמו להן, וסוקלין
- 30 אותו.

הם" (סנהדרין פרק ו, משנה ו, תוספות יום טוב). והוא הדין בכתבי-הקודש: "ממונם" הם וחל עליהם איסור ההנאה של עיר הנידחת, אלא מפני קדושתם מצניעים אותם ואינם נשרפים עם שלל העיר (שם). וראוי להעיר, שהלכה זו אינה אליבא דרבי אליעזר האומר: כל עיר יש בה אפילו מזווה אחת, אינה נעשית עיר הנידחת, שנאמר בה: "ושרפת" - והרי אסור לשרוף את המזווה משום האזכרות שיש בה, ולפיכך כל העיר ניצולה. ואם מזווה כן - כתבי-הקודש לא כל שכן שמצילים את העיר!

- 1 טז. פל העושה¹⁰⁴ דין בעיר הנדחת, הרי זה פמקריב
- 2 עולה כליל¹⁰⁵, שנאמר: "כליל לה' אלהיך". ולא
- 3 עוד, אלא שמשלק חרון-אף¹⁰⁶ מישראל, שנאמר:
- 4 "למען ישוב ה' מחרון אפו"; ומביא עליהם ברכה
- 5 ורחמים¹⁰⁷, שנאמר: "ונתן לך רחמים ורחמך
- 6 והרפך"¹⁰⁸.

104) כל המסייע בחורבנה. 105) הנקטרת כולה על המזבח. 106) שכל זמן שרשעים בעולם - חרון אף בעולם; אברו רשעים מן העולם - נסתלק חרון אף מן העולם (סנהדרין קיא:). 107) כמו שאמרו (תוספתא, סנהדרין פרק י"ד): שמה יאמרו בית-דין: הרי אנו עושים עיר הנידחת ולמחר יהיו אחיהם וקרוביהם קושרים שגאה בליבם עלינו! אמר הקדוש-ברוך-הוא: הריני ממלא אותם רחמים ומטיל אהבתי בליבם, שאין בליבם עליכם כלום. דין אמת דנתם, מפני שהאזכריות על אלה שמתעים את העם אחרי ההבל - רחמים הם בעולם" (הלכות סנהדרין פרק י"א, הלכה ה). 108) שלא תאמר: הריני מחריב את ערי ישראל, תלמוד לומר: "והרכבך" ("מדרש תנאים").

יום ב' י"ז מרחשון ה'תשע"ח

פרק חמישי

1) דיני המסית; ההפרש שבין מסית למדיח; דין נביא השקר; איסור השבעת גוי ביראתו.

- 7 א. המסית² אחד מישראל, בין איש³ בין אשה -
- 8 הרי זה נסקל⁴; אף-על-פי שלא עבד המסית ולא
- 9 המוסת עבודת פוכבים, אלא מפני שהורה⁵ לעבד.
- 10 בין שהיה המסית הדיוט⁶, בין שהיה נביא⁷; בין
- 11 שהיה המוסת יחיד, איש או אשה או יחידים⁸ -
- 12 מיתתו⁹ בסקילה¹⁰.

2) או: המסית, כמו: ברוך בן-גריה מסית אותך (ירמיה מג, ג), ופירושו כאן: המפתה לעבוד עבודה-זרה. 3) מוסב על המסית, שנאמר: כי יסיתך אחיך... או בתך (דברים יג, ז). "אחיק - זה איש; בתך - זו אשה. 4) שנאמר: וסקלתו באבנים ומת (שם, יא). 5) שנאמר (שם): "כי בקש להדיחך", מפני שביקש וגילה רצונו להדיח, אף על פי שלא הדיח. עיין למעלה (פ"ד, ה"ה בבבאור). 6) איש פשוט שאינו נביא. 7) המתנבא בשם ה' לעבוד עבודה-זרה. 8) (שם, סא); רבים, אלא מפני שאינם מהווים רובה של העיר, נקראים: "יחידים". 9) מוסב אל המסית. 10) ואף

11) יצא מכלל "מסית" ונכנס לכלל "מדיח" (סנהדרין סז). ומה בין מדיח למסית? - מסית אינו צריך התראה, ומדיח - צריך התראה; מסית - חייב אפילו כשהמוסת לא עבד, ומדיח אינו חייב עד שיעבדו המודחים, והוא - כשהמודחים הם רוב אנשי העיר; למסית מכמינים כמבואר בסמוך (ה"ג), ומדיח - אין מכמינים לו. 12) כלומר: אף על פי שהמדיח נביא - הואיל ויחיד הוא ולא שנים אין להם דין עיר הנידחת, אלא נידונים הם כיחידים שעבדו עבודה-זרה: הם בסקילה, נשיהם וטפם ניצולים וממונם פלט, כמבואר למעלה (פ"ד, ה"ה). 13) (סנהדרין פט:); ואם לא הודחו אחריו רוב אנשי העיר - הוא נידון בחנק כנביא שקר, כמבואר למעלה (הלכות יסודי התורה פ"ט, ה"ה). והדיוט: אם הודחו אחריו רוב אנשי העיר - נסקל, והם נידונים כיחידים; ואם לא - אינו חייב מיתה כלל, מאחר שלא נתקיימה מחשבתו ("מעשה רוקח" ו"עבודת המלך"). 14) תחילה, ואתה אחרי; שאם לא כן - אין פה הסתה (כס"מ). 15) ואתה אחרי. ואף על פי שמחוסר פה הליכה, ואפשר שיחזור בו בינתים ולא ילך. 16) אם הסית באחת מלשונות הללו המנויות כאן. 17) על ארבע עבודות אלה המנויות באחרונה חייבים אפילו כשאין דרכה של עבודה-זרה להיעבד בהן, כמו שביארנו כבר. 18) כאן תחילת ההלכה לפי דפוס מגטובה, שכ"ו. ובשאר הדפוסים מתחילה ה"ג מן "ואין המסית צריך התראה" ומפרידה בין הדבקים. 19) והם לא ניסתו ולא אבו שמוע בקולו. 20) הניסיתים

עצמם. ואינם צריכים להתרות בו, כמפורש בסמוך, שאין המסית צריך התראה (סנהדרין פח:).

25 וְאִזְהָרָה לְהַדְיוּט הַמְסִית מִנִּין? שְׁנֵאמַר: "וְכָל
26 יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ"³³.

30 לא תהא תאב לו; לא תאהבו (רש"י, על התורה).
31 עוזר לזה, שהרי התורה חייבה אותנו לעזוב ולעזור גם
לשונא, ככתוב: "כי תראה חמור שונאך... עזוב תעזוב
עמו". (32 מקור כל אלה (ספרי, ראה). (33 סנהדרין
גט:). והשווה דברי רבינו ("ספר המצוות", ל"ת טז).

27 ה. הַמְסִית אַחֲרִים לְעַבְדָּה³⁴ וְאָמַר לָהֶם: עַבְדוּנִי! -
28 אִם עַבְדוּהוּ, נִסְקָל. וְאִם לֹא עַבְדוּהוּ, אֶף-עַל-פִּי
29 שֶׁקָּבְלוּ מִמֶּנּוּ וְאָמְרוּ הֵן - אֵינוֹ נִסְקָל³⁵. אֲכַל אִם
30 הַסִּית לְעַבְדוּת אִישׁ אַחֵר אוֹ לְשֶׁאֵר מִיָּנִי עַבְדוּת
31 כּוֹכְבִים, אִם קָבַל מִמֶּנּוּ וְאָמַר: הֵן, גִּלְף וְנִעְבַד!
32 אֶף-עַל-פִּי שֶׁעֲדִין לֹא עַבַד - שֶׁגִּיְהֵן נִסְקָלִין, הַמְסִית
33 וְהַמוּסָת, שְׁנֵאמַר: "לֹא תֵאבְה לּוֹ וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו",
34 הָא אִם שָׁמַע וְאָבְה, חֵיבָה³⁶.

34 אותו עצמו, את המסית. (35 שהם רק משטים בו ומגלגלים עליו באמרם בלבם: אדם הוא כמותנו, ומי הוא כי נעבדנו? (סנהדרין סא:). (36 אף על פי שלא עבד.

35 ו. נְבִיא הַמִּתְנַבֵּא בְּשֵׁם עַבְדוּת כּוֹכְבִים, פִּיֶּצֵד? זֶה
36 הָאוֹמֵר: אָמְרָה לִי עַבְדוּת כּוֹכְבִים פְּלוֹנִית אוֹ כּוֹכֵב
37 פְּלוֹנִי, שֶׁמִּצְוָה לַעֲשׂוֹת כֶּף וְכָף, אוֹ שְׂלֵא לַעֲשׂוֹת -
38 אֶפְלוּ בְּוֶן אֶת הַהִלְכָה, לְטַמֵּא אֶת הַטְּמֵא וּלְטַהֵר אֶת
39 הַטְּהוֹר³⁷, אִם הִתְרוּ בוֹ בְּפִנֵּי שָׁנִים, הִרִי זֶה נִחְנֵק,
40 שְׁנֵאמַר: "וְאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרִים, וּמַת³⁸
41 הַנְּבִיא הַהוּא". וְאִזְהָרָה שְׁלוֹ מְכַלֵּל, שְׁנֵאמַר: "וְיִשֵּׁם
42 אֱלֹהִים אַחֲרִים לֹא תִזְכְּרוּ"³⁹.

37 (סנהדרין פט:). (38 וסתם מיתה האמורה בתורה - היא חנק (סנהדרין נב:). (39 (מכילתא דרבי שמעון בן-יוחאי) דבר אחר: "ושם אלהים אחרים לא תזכירו" - זו אזהרה לנביא המתנבא בשם עבודה-זרה.

43 ז. וְאִסּוּר לַעֲרֹךְ דִּין וְהַשׁוֹבְהָ⁴⁰ עִם הַמִּתְנַבֵּא בְּשֵׁם
44 עַבְדוּת כּוֹכְבִים, וְאִין שׁוֹאֲלִין מִמֶּנּוּ אוֹת וּמוֹפְתִים⁴¹.
45 וְאִם עָשָׂה מְעַצְמוֹ - אִין מְשַׁגְּחִין עָלָיו וְאִין
46 מְהַרְרִין בוֹ⁴². וְכָל הַמְּחַשֵּׁב בְּאוֹתוֹת שְׁלוֹ שֶׁמָּא
47 אֵמַת הֵן, עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשָׂה, שְׁנֵאמַר: "לֹא תִשְׁמַע
48 אֶל דְּבַרֵי הַנְּבִיא⁴³ הַהוּא". וְכֵן נְבִיא הַשֶּׁקֶר⁴⁴, מִיתַתוֹ
49 בְּחֵנֵק, אֶף-עַל-פִּי שֶׁנִּתְנַבֵּא בְּשֵׁם ה' וְלֹא הוֹסִיף⁴⁵
50 וְלֹא גִרַע⁴⁶, שְׁנֵאמַר: "אֵף הַנְּבִיא אֲשֶׁר יִזִּיד לְדַבֵּר
51 דְּבַר בְּשֵׁמִי אֶת אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי, וּמַת⁴⁷ הַנְּבִיא
52 הַהוּא".

40 ויכוחי דברים. (41 לא כמתנבא בשם ה' ששואלים ממנו אות ומופת בהופעותיו הראשונות כדי להוכיח מאמינת נבואתו, כמבואר (הלכות יסודי התורה פ"י, ה"א). (42 לחשוב אולי יש בה ממש, וכמו שאמר: "שאפילו מעמיד לך חמה באמצע הרקיע אל תשמע לו" (סנה' צ:),

1 ג. וְאִין הַמְסִית צְרִיף הַתְּרָאָה. אָמַר לְאֶחָד²¹ - הוּא
2 אוֹמֵר²²: "יֵשׁ לִי חֲבֵרִים רוֹעִים בְּכֶף! וּמְעִירִים²³ עָלָיו,
3 עַד שֶׁיִּסִּית בְּפִנֵּי שָׁנִים, כְּדֵי לְהַרְגוֹ²⁴. אִם לֹא רָצָה
4 הַמְסִית לְהִסִּית לְשָׁנִים²⁵ - מִצְוָה לְהַכְמִין²⁶ לוֹ. כָּל
5 חֵיבֵי מִיתוֹת שֶׁבַתְּוָרָה אִין מְכַמִּינִין עָלֵיהֶן, חוּץ מִזֶּה.
6 פִּיֶּצֵד מְכַמִּינִין לוֹ? הַמוּסָת מְבִיא שָׁנִים²⁷ וּמְעַמִּידִן
7 בְּמִקּוֹם אֶפֶל, כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ הַמְסִית וְיִשְׁמְעוּ דְּכָרִיו,
8 וְלֹא יִרְאֶה אוֹתָם. וְהוּא אוֹמֵר לְמְסִית: אָמַר מַה
9 שְׁאִמְרָתְ לִי בִּיחּוּד²⁸! וְהוּא אוֹמֵר לוֹ. וְהַמוּסָת
10 מְשִׁיבוֹ: הֵיאָף נִגִּיחַ אֶת אֱלֹהֵינוּ שֶׁבְּשִׁמְעִים, וְגִלְף
11 וְנִעְבַד אֶת הָעֲצִים וְאֶת הָאֲבָבִים? אִם חֲזַר בוֹ אוֹ
12 שִׁתַּק - פְּטוּר. וְאִם אָמַר לוֹ: כֶּף הִיא חוֹבְתָנוּ וְכֶף
13 יְפֶה לָנוּ! - הַעוֹמְדִים שָׁם בְּרְחוּק מְבִיאִין אוֹתוֹ
14 לְבֵית-דִּין וְסוֹקְלִים אוֹתוֹ²⁹.

21 וזה אינו יכול להעיד בו, מפני שאחד הוא ולא שנים כהקודמים. (22 זה האחד המוסת. (23 מתחכם לו. מתנהג בו בערמה. (24 כי עד אחד אינו נאמן להעיד עליו שיהרגהו. (25 מיראתו פן יעידו עליו. (26 לשים לו מארבים, כלומר: להטמין עליו עדים שלא יראם, וישמעו דברי הסתתו. וארב לו (דברים יט, יא) תרגומו: ויכמן ליה. ומנין שמצוה להכמין לו? - מצינו (ב"מדרש תנאים", עמוד 56): "בסתור לאמר" - למה לי, והלא כבר נאמר: כי יסיתך? (כלומר: מאי נפקא מינה, אם ההסתה היתה בסתור או בגלוי)? אלא: אם היה רשע ערום (וזהיר שלא להיתפש) - מכמינים לו עדים" (עבודת המלך). (27 ואם תאמר: למה שנים, יביא אחד ויצטרף עמו ויהיו שנים? - אולם כבר הורה רבינו (הלכות עדות פ"ד, ה"א), שבעדי נפשות אם אחד ראהו (את הנידון כשהוא עובר את העבירה) מחלון זה, והעד השני ראהו מחלון אחר: אם היו שני העדים רואים זה את זה - מצטרפים; ואם לאו אין מצטרפים. ולפיכך כאן שהאורב המוכמן יושב לו במסתרים במקום אפל, כדי שהמסית לא יראהו, הרי גם העד המוסת אינו רואהו ואינם מצטרפים - ולכן על המוסת להכמין שני עדים מבחוץ (מהרש"ל, בפירושו על הסמ"ג). (28 ביחידות, בינינו לבין עצמנו. "אין איש אתנו ויכול אתה לומר מה שאמרת לי" (רש"י, סנהדרין טז:). (29 (סנהדרין טז:).

15 ד. מִצְוָה פִּיד הַמוּסָת לְהַרְגוֹ, שְׁנֵאמַר: "יִדָּף תְּהִיָּה
16 בוֹ כְּרֵאשׁוֹנָה לְהַמִּיתוֹ" וְגו'. וְאִסּוּר לְמוּסָת לְאַהֵב
17 אֶת הַמְסִית, שְׁנֵאמַר: "לֹא תֵאבְהָ³⁰ לוֹ". וְלִפִּי
18 שְׁנֵאמַר בְּשׁוֹנָא: "עֹזֵב תַּעֲזֹב עִמּוֹ" - יְכוֹל אֶתָּה
19 עוֹזֵב³¹ לָזֶה? תְּלַמּוּד לֹאֵמַר: "וְלֹא תִשְׁמַע אֵלָיו".
20 וְלִפִּי שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תַעֲמֹד עַל דָּם רַעֲף" - יְכוֹל אִי
21 אֶתָּה עוֹמֵד עַל דָּמוֹ שֶׁל זֶה? תְּלַמּוּד לֹאֵמַר: "וְלֹא
22 תְּחוּס עֵינְךָ עָלָיו". וְאִסּוּר לְמוּסָת לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת,
23 שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תִחַמְלִי". וְאִם יָדַע לוֹ חוֹבָה, אֵינוֹ
24 רִשְׁאִי לְשִׁתַּק מִמֶּנּוּ, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תִכְסֶּה³² עָלָיו".

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ג' י"ח מרחשון - ספר המדע - הלכות עבודת כוכבים קפא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממנו שבועה ולא יפסיד ממונו; רק לכתחילה לא יעשה עמו שותפות, שמא יתחייב לו שבועה". (59) (סנהדרין, שם).

יא. לא יאמר אדם לחברו: שְׁמֹר לִי בְּצַד עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים פְּלוֹנִית! וְכִיּוֹצֵא כֵּה. וְכָל עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים הַפְּתוּבָה בְּכַתְבֵי הַקֶּדֶשׁ מִתֵּר לְהִזְכִּיר שְׁמָה⁶¹, פְּגוֹן פְּעוֹר וְכָל וְנָכוּ וְגַד⁶² וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן⁶³. וְאִסוּר לְגַרֵם לְאַחֲרֵים⁶⁴ שִׁדְדוּ וְשִׁימְמוּ⁶⁵ בְּשֵׁם עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים. וְאִינוּ לּוֹקֵה, אֶלָּא הַנּוֹדֵר בְּשָׁמָה וְהַמְקַיֵם בְּשָׁמָה⁶⁶, וְהוּא הַנְּשַׁפֵּעַ בְּשָׁמָה⁶⁷.

שאינן ספק שאותותיו נעשו על ידי כישוף ואחזית עינים. (43) אמנם, מקרא זה מדבר בנביא המדיח לעבודה-זרה ולא במתנבא בשמה, אלא שמצד הסברא דן רבינו, שאף בנביא המתנבא בשם עבודה-זרה אסור להרהר בו ובמפתיו (משנת חכמים). (44) המתנבא בשם ה' מה שלא שמע, כמבואר בסמוך (ה"ח). (45) על מצוות התורה. (46) ממצוותיה. (47) וסתם מיתה - בחנק, כמו שאמרנו, ואזהרתו - מלא תענה ברעך עד שקר (שמות כ, יד), כדברי הירושלמי (סנהדרין פ"א, ה"ו): הכל היה בכלל: "לא תענה ברעך עד שקר" (אור שמח).

(60) (שם), שהרי כתוב: "ושם אלהים אחרים לא תזכירו". (61) שאין זה כמזכיר שם עבודה-זרה, אלא כקורא בתורה. (62) (שם) וכולם נזכרים בתנ"ך: פעור (במדבר כה, ג); בל (ישעיה מו, א); נבו (שם); גד (שם סה, יא). (63) כגון: בעל צפון, דגון, כמוש ועוד. (64) כגון לעשות שותפות עם נכרי, שמא יתחייב לו שבועה (סנהדרין סג). (65) שיישבעו (סנהדרין פ"ז, מ"ו). השבעה לי (בראשית כה, לג) מתרגם אונקלוס: - קָים לי. (66) אבל יתר הדברים בשתי ההלכות האחרונות אין בהם אלא איסור בלבד, ולא מלקות. (67) (סנהדרין סג). והראב"ד משיג על זה ושואל: הלא אין הלכה כר' יהודה האומר: "לאו שאין בו מעשה לוקים עליו", אלא כר' יוחנן משום רבי יוסי הגלילי שאומר (תמורה ג): "כל לא-תעשה שבתורה: עשה בו מעשה - לוקה; לא עשה בו מעשה - פטור, חוץ מנשבע (בשם ה' לשוא) וממיר (קרוב טוב ברע או רע בטוב) ומקלל את חברו בשם?" ומרן ה"כסף-משנה" מגן על רבנו ואומר: הואיל וגילה לנו הכתוב בנשבע בשם ה' שהוא לוקה, אף על פי שאין בו מעשה - הוא הדין בנשבע בשם עבודה זרה.

ח. אַחַד הַמֵּתְנַבְּא מֵהַ שְׁמָע בְּמֵרְאֵה הַנְּבוּאָה⁴⁸, אוּ מִי שֶׁשָּׁמַע דְּבַרֵי נְבִיא חֲבֵרוֹ, וְאָמַר שֶׁדָּבָר זֶה לֹא⁴⁹ נִאֶמַר וְהוּא נִתְנַבֵּא בּוֹ - הֲרִי זֶה נְבִיא שֶׁקֶר⁵⁰, וּמִיתָתוֹ בְּחֵנֶן.

(48) ככתוב: אשר יזיד לדבר דבר בשמי וגו' (דברים יח, כ). (49) ככתוב: אשר לא צויתיו (שם) - אותו לא צויתי, אבל את חבירו צויתי. (50) (סנהדרין פט).

ט. כָּל הַמוֹנֵעַ עֲצָמוֹ מִהַרְיגַת נְבִיא הַשֶּׁקֶר מִפְּנֵי מַעֲלָתוֹ, שֶׁהָרִי הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַנְּבוּאָה⁵¹ - הֲרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא-תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תַגּוֹר מִמֶּנּוּ". וְכֵן הַמוֹנֵעַ עֲצָמוֹ מִלְלַמֵּד עָלָיו חוֹבָה, אוּ הַפּוֹחֵד וְיֵרָא מִדְּבָרָיו, הֲרִי הוּא בְּכֻלָּל "לֹא תַגּוֹר מִמֶּנּוּ"⁵³. וְאִין דְּרִין נְבִיא הַשֶּׁקֶר, אֶלָּא בְּבֵית דִּין שֶׁל שְׂבָעִים וְאַחַד⁵⁴.

(51) ושאר רוח לו. (52) (ספרי, שופטים) לפי הנוסח של ה"כסף-משנה"; וב"ספרי" שלנו - אינו. ובמכילתא, הובאה (ב"מדרש תנאים" עמוד 211) נאמר: "לא תגורו ממנו" - אפילו גדול שבישראל, אל תימנע מלהרגו". (53) (ספרי, שם). (54) (סנהדרין ב). ולמדה מגזירה שוה' "דבר" "דבר" מ"זקן ממרא". כתוב אצל נביא שקר: אשר יזיד לדבר דבר (דברים יח, כ). וכתוב ב"זקן ממרא": כי יפלא ממך דבר (שם יז, ח) - מה "זקן ממרא" עלייתו והמראתו על פי בית-דין הגדול, דכתיב: וקמת ועלית וגו' (שם), אף נביא שקר בבית-דין הגדול (סנהדרין טז).

יום ג' י"ח מרחשון ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁשִׁי

1) דיני אוב וידעוני; עבודת המולך; מצבה, אבן משכית, ואיסור נטיעת עץ במקדש.

א. הָעוֹשֶׂה² אוֹב³ אוּ יָדְעוֹנִי⁴ בְּרִצּוֹנוֹ⁵ בְּדוֹן⁶, חֵיב בְּרַת⁷. וְאִם הָיוּ שְׁשֵׁם עֲדִים וְהִתְרַאָּה - נִסְקָל⁸. הֵיחָ שׁוֹגֵג⁹ - מִבֵּיא חֲטָאת¹⁰ קְבוּעָה¹¹. בִּיצַד הוּא מַעֲשֶׂה הָאוֹב? זֶה שֶׁהוּא עוֹמֵד וּמְקַטֵּר קְטֹרֶת יְדוּעָה, וְאוֹחֵז שְׂרָבִיט שֶׁל הַדָּס בִּידוֹ וּמְנִיפוֹ¹², וְהוּא מְדַבֵּר בְּלֹאט בְּדָבָרִים יְדוּעִים אֶצְלָם¹³, עַד שֶׁיִּשְׁמַע הַשּׁוֹאֵל¹⁴ כְּאִלּוּ אֶחָד מְדַבֵּר עִמּוֹ¹⁵, וּמְשִׁיבוֹ עַל מַה שֶׁהוּא שׁוֹאֵל בְּדָבָרִים מִתַּחַת הָאָרֶץ¹⁶ בְּקוֹל נְמוּף עַד מְאֹד, וּכְאִלּוּ אִינוּ נִכְרֵ לְאִזָּן, אֶלָּא בְּמַחְשָׁבָה מְרִגִּישׁ¹⁷ בּוֹ. וְכֵן הַלּוֹקֵחַ לְגַלְגַּלֵת הַמַּת וּמְקַטֵּר לָהּ וּמְנַחֵשׁ¹⁸ בָּהּ, עַד שֶׁיִּשְׁמַע כְּאִלּוּ קוֹל יוֹצֵא מִתַּחַת שְׁחִי¹⁹ עַד מְאֹד, וּמְשִׁיבוֹ - כָּל אֵלּוּ מַעֲשֵׂה אוֹב הֵן²⁰, וְהָעוֹשֶׂה אֶחָד מֵהֵן נִסְקָל.

י. הַנּוֹדֵר בְּשֵׁם עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים⁵⁵ וְהַנְּשַׁפֵּעַ⁵⁶ בָּהּ - לּוֹקֵה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תִזְכְּרוּ" - אֶחָד הַנְּשַׁפֵּעַ בָּהּ לְעֲצָמוֹ, וְאַחַד הַנְּשַׁפֵּעַ בָּהּ לְעֲבוֹדַת פּוֹכְבִים⁵⁷. וְאִסוּר לְהִשְׁבִּיעַ הַעוֹבֵד פּוֹכְבִים⁵⁸ בִּירְאָתוֹ. אֶפְלוּ לְהִזְכִּיר שֵׁם עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים שְׁלֹא דֶרֶךְ שְׁבוּעָה, אִסוּר⁵⁹, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִזְכְּרוּ".

(55) כגון שאמר: קונם עלי כל פירות שבעולם - בשם עבודה-זרה פלונית - אם ארחץ (רש"י, סנהדרין ס:). (56) שאמר: הריני נשבע בשמה. (57) כדי שיאמין לו הגוי הוא נשבע לו בשמה. (58) כגון שיש לו שותף עובד כוכבים ורוצה שיישבע לו באילולו שלא מעל בו. ורבינו-תם אומר (סנהדרין סג): בתוספות דיבור-המתחיל: "אסור לאדם": "שאם כבר עשה שותפות עם הגוי מותר לו לקבל

(2) מעשה אוב וידעוני. (3) קוסם המתווך בין החיים והמתים כאשר בעלת אוב של שאול (שמואל-א כח, ז).

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קדושים, בנוספות שם). ואזהרה לשואל מפורש (דברים יח, י), וכמבואר לקמן (פ"א ה"ד).

ג. הנותן מזרעו למלך²⁶ ברצונו ובזדון, חיב פרת; 7
 בשובג - מביא חטאת קבועה. ואם עשה בעדים 8
 והתראה, נסקל, שנאמר: "אשר יתן מזרעו למלך 9
 מות יומת" וגו'. ואזהרה שלו מנין? שנאמר: 10
 "ומזרעך לא תתן להעביר למלך", ולהלן²⁷ הוא 11
 אומר: "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש". כיצד 12
 היו עושים? מדליק אש גדולה, ולוקח מקצת²⁸ 13
 זרעו ומוסרו לכהניהם עובדי האש, ואותן הפהנים 14
 נותנין²⁹ הפן לאביו אחר שנמסר בידין להעבירו 15
 באש פרושות³⁰; ואבי הפן הוא³¹ שמעביר בנו על 16
 האש פרושות הפהנים, ומעבירו פרגליו³² מצד זה 17
 לצד אחר בתוף השלֵהבת³³. לא שהוא שורפו למלך 18
 כדרך ששורפין בניהם ובנותיהם לעבודת פוכבים 19
 אחרת³⁴, אלא בהעברה בלבד³⁵ היתה עבודה זו 20
 ששמה מלך. לפיכך³⁶ העושה עבודה זו לעבודת 21
 פוכבים אחרת חוץ ממלך, פטור³⁷. 22

26 שם אליל בני עמון, כמו שנאמר: ולמולך שקין בני עמון (מלכים א' יא, ז). ונקרא גם "מלכום": ואחרי מלכום שקין עמונים (שם, ה). 27 רבינו הביא כאן אזהרה כפולה: מספר ויקרא (יח, כא) ומספר דברים (יח, י), מפני ששתי אזהרות אלה משלימות זו את זו ומעמידות אותנו על הפירוש הנכון של העברה למולך. באזהרה שב"ויקרא" נאמר: "להעביר למולך", ולא נזכר "אש": באזהרה שב"דברים" נאמר: "לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש", ולא נזכר "מולך". ואמרו (סנה' סד:): ליתן האמור של זה בזה ושל זה בזה - ואינו חייב עד שיתן מזרעו למולך ויעבירו באש (כס"מ). 28 חלק מזרעו, שנאמר: "ומזרעך לא תתן", "מזרעך" - ולא כל זרעך. 29 בחזרה. 30 כנוסח אוקספורד. 31 ולא הכהנים, בניגוד לדעת רש"י ז"ל שסובר שהכהנים מעבירים אותו (סנה' סד:). והמקור לשיטת רבינו הוא בירושלמי (סנהדרין פ"ז, ה"י), שנאמר שם: "לעולם אינו חייב עד שימסרנו לכמרים, ויטלנו ויעבירנו". 32 כלומר: שהאב עובר ברגליו ונושא את הבן על זרועו או על כתפיו. אבל כשהאב אוחז בנו בידו ומעבירו ברגליו של הבן - פטור. וזהו שאמרו חז"ל (סנהדרין סד:): "אינו חייב עד שיעבירנו דרך העברה", כלומר: כמו שמעבירים חפץ ממקום למקום, שהחפץ נישא על כתפיו ועל זרועותיו של הנושא המעביר ("לחם-משנה" ו"תפארת-ישראל" בפירוש דברי רבינו). 33 בקפיצה, שלא יישרף. 34 כגון: והספרים שורפים את בניהם באש לאדרמלך וענמלך (מלכים ב' יז, לא). 35 השוה דברי רבינו בפירושו (סנהדרין פ"ז, מ"ז) האומר: "זו 'העברה' אינה שריפה - כמו שחשב המון רב למאד - אבל עיקרו הוא: שהיו מבערים אש והיו מלהטים אותה לשם אותו הפסל הידוע, שהיו עובדים אותו בכך, והוא הנקרא: מולך. 36 הואיל ואינו שורף את בנו שריפה ממש, אלא מעבירו באש בלבד. 37 מפני שעבודה זו מיוחדת רק לעבודת

4) מכשף המתימר לידוע תעלומות ומגיד עתידות. 5) פרט לאנוס. 6) פרט לשוגג. 7) כמפורש בתורה בשיניה: והנפש אשר תפנה אל האובות ואל הידעונים... והכרתי אותו מקרב עמו (ויקרא כ, ו). 8) ככתוב: באבן ירגמו אותם (שם, כז). 9) מבואר למעלה (פ"ג, ה"א). 10) כמבואר (סנהדרין סה:): שמביא קרבן על שניהם: על אוב ועל ידעוני. 11) מבואר לעיל (פ"ג, ה"א). 12) מניע אותו הנה והנה. 13) מיני לחש. 14) זה שבא לשאול באוב. 15) עם בעל האוב. 16) כלשון הכתוב: והיה כאוב מארץ קולך (ישעיה כט, ד). 17) כלומר: אין כאן קול ממש החודר לאוזן שומעת, אלא הוויית השואל ודמיונו המדמה לשמוע. והשוה דברי רבנו, בפירוש המשנה (סנהדרין פ"ז, מ"ז) האומר: וכל מה שאתה רואה ממאמרם: "מדבר ושומע" - היא שמועה כזו, כפי מה שישים במחשבתו (בכח הדמיון), וכמו שיארע לבני אדם הרבה במקום הפנוי, רוצה לומר: בשעת ה"התייחדות", שהם שומעים אז בהלך נפשם דברים שלא היו ולא נבראו. 18) וקוסם בה בלחשים ובמעשים משונים. 19) השקע שמתחת אצילי הידים מול השכם, כמאמרם ז"ל (סנהדרין סה:): שמעלה את המת ויושב בין הפרקים (בין פרקי עצמות המכשף). וכל אלה בדמיון והזיה יסודם. וכן היא דעת הרלב"ג בפירושו (שמואל"א כח, יב). ומעניינים מאד דברי הגאון בעל "תפארת ישראל" (סנהדרין פ"ז, מ"ז) האומר: מצוה להודיע מה שכתב הגאון רבי שלמה אלגאזי בספרו "עץ החיים": "שעתה קרוב לאחריית הימים, שבהם יתפשט האור האלוהי על כל בשר וראו כל בשר, כי אין עוד מלבדו. לכן האור הזה כבר הבקיע ומאיר ובא. וכבר גער ה' בשטן ונתבטלו כחות הטומאה, וכל בעלי האומניות האלה יבשה ידם, ואין גם אחד אשר כח בידו לכשף ולנשף. והאמונה באלה ובכח הכישוף לא תקנן אלא במוחות השוטים והתינוקות. והעיד הגאון הנ"ל בשם גדולי הדור, כי חיפשו אנשי שם בתורה וביראה בכל קצוות הארץ ולא מצאו אפילו שמץ ממשות בדברים אלה. וכל איש נאמן יאמר רק: "כך שמעתי", אבל אין אחד מהם אומר: "כך ראיתי". 20) והם מבוארים (סנהדרין סה:).

1 ב. כיצד מעשה הידעוני? מניח עצם עוף²¹, ששמו 2 ידוע, בפיו, ומקטיר²², ועושה מעשים אחרים²³, עד 3 שיפיל קנקה²⁴ וידבר בפיו דברים שעתידים להיות. 4 וכל אלו, מיני עבודת פוכבים הן. ואזהרה שלֵהן 5 מנין? שנאמר: "אל תפנו²⁵ אל האבת ואל 6 הידעונים".

21) ולדעת רש"י (שם): מין חיה. רוב המפרשים נמשכים בזה אחרי רש"י, אך בזוהר (פ' בלק) מפורש כשיטת רבינו, ואלה דבריו: "בלק בן-צפור" - שהיה מכשף בצפור. ומה שמה של צפור זו? - ידוע. וכל אלה המכשפים בצפור זו לא ידעו לכשף כמו שידע בלק". 22) (שם, סה:). וכן נאמר ב"זוהר" (שם) שהקטירו קטורת לציפור זו. 23) מוזרים, המבלבלים את מוחו וטורפים את דעתו. 24) החולה במחלת הנופלים. 25) שאין זו אזהרה לשואל שלא לפנות אחריהם, אלא לבעלי אוב וידעוני עצמם (ת"כ,

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ג' י"ח מרחשון - ספר המדע - הלכות עבודת כוכבים קפג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 הַמְקִימִים מַצֵּבָה, לִזְקָה. וְכֵן אֶבֶן מִשְׁפִּית⁴⁸ הָאֲמֹרָה
17 בַּתּוֹרָה, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא מִשְׁתַּחֲוֶה עָלֶיהָ לֵה"י⁴⁹,
18 לִזְקָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֶבֶן מִשְׁפִּית לֹא תִתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם
19 לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ"; מִפְּנֵי שֶׁהִיא דֶרֶךְ עֹבְדֵי כֹכָבִים
20 לְהַנִּיחַ אֶבֶן לְפָנֶיהָ⁵⁰ לְהִשְׁתַּחֲוֹת עָלֶיהָ, לְפִיכָף אֵין
21 עֹשִׂין בָּן לֵה"י. וְאֵינוֹ לִזְקָה, עַד שִׁפְשֵׁט יָדָיו וְרַגְלָיו
22 עַל הָאֶבֶן וְנִמְצָא כְּלוֹ מוֹטֵל עָלֶיהָ, שָׂזוּ הִיא
23 הַשְׁתַּחֲוִיָּה הָאֲמֹרָה בַּתּוֹרָה⁵¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שכן היה דרך עובדי עבודה-זרה כו".

ההבדל בין אבנים לבנים הוא, שאבנים נעשו בידי שמים ללא התערבות ידי אדם, ואילו לבנים הם בהתערבות ידי אדם.

לכן נבנה בית המקדש מאבנים דווקא, כי הם המרמזים על דרגה נעלית יותר בקדושה. ומטעם זה נאסרה השתחוויה בפישוט ידים ורגלים על רצפת אבנים דווקא ולא ברצפת לבנים.

ויש לומר, שמה שכן היא דרך עובדי עבודה-זרה, הוא מפני שכן היה במקדש. והסיבה שעבדו ע"ז באבן היא משום שזו עבודה בקודש, ועל-דרך שמצינו במצבה (שקדמה לדין אבן משכית ברמב"ם) ש"היתה אהובה על האבות" (שופטים טז, כב). שיש לומר שמפני זה דווקא עשאוה חוק לעבודה-זרה, וזוהי גם כוונת הרמב"ם כאן "שכן היה דרך עובדי עבודה-זרה כו" שעשו כך בדוגמת האבנים שבמקדש.

(על-פי לקו"ש חלק ג' עמוד 16 הערה 31)

46) גם כן אסורה, שכן אמרו חז"ל (ספרי, שופטים): "אהובה לאבות ושנואה לבנים". והמצבה של האבות הלא לה' המה, ובכל זאת אמרו שהיא "שנואה לבנים" (כסף-משנה). 47) שגם הם התחילו נוהגים כך: ומפני שהם עשו להם את המצבה לחוק לפולחן אליהם, נאסרה אצלנו ואפילו לשם ה', משום: ובחוקותיהם לא תלכו (ויקרא יח, ג). 48) אבן שחוקות עליה צורות המושכות את העין להסתכל בהן. משורש שכה, שפירושו: הבט והסתכל (רשב"ם על התורה). 49) כמבואר (מגילה כב:). 50) לפני עבודה-זרה. 51) וסמכו חז"ל על הכתוב: הבוא נבוא אני ואמך... להשתחוות לך ארצה (בראשית לז, ט), מכאן שהשתחוויה - זו פישוט ידים ורגלים (מגילה כב:).

24 ז. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁאֵר הָאֲרָצוֹת (נ"א
25 הַמְקֹמְמוֹת⁵²); אֲבָל בַּמְקָדָשׁ מִתָּר לְהִשְׁתַּחֲוֹת עַל
26 הָאֲבָנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּאַרְצְכֶם"⁵³ - אִי אַתֶּם
27 מִשְׁתַּחֲוִים עַל הָאֲבָנִים, אֲבָל אַתֶּם מִשְׁתַּחֲוִים עַל
28 הָאֲבָנִים הַמְּפָצְלוֹת⁵⁴ בַּמְקָדָשׁ⁵⁵. וּמִפְּנֵי זֶה⁵⁶ נִהְגוּ כָל
29 יִשְׂרָאֵל לְהִצְעִיעַ⁵⁷ מִחֻצְלֹאוֹת⁵⁸ בְּכַתֵּי-כַנְסִיּוֹת הַרְצוּפוֹת
30 בְּאֲבָנִים, אוֹ מִיַּגַּן קֶשׁ וְתָבֹן, לְהַבְדִּיל בֵּין פְּנֵיהֶם וּבֵין
31 הָאֲבָנִים⁵⁹. וְאִם לֹא מִצָּא דָּבָר מְבַדִּיל בֵּינוֹ וּבֵין

המולך, ולכן אם עשה אותה לשם אליל אחר - אינו חייב מיתה. אבל אלמלי היתה "העברה באש" שריפה ממש, אז היה חייב עליה גם בשאר האלילים משום "מקטר", שהיא אחת מארבע העבודות שחייבים עליהן אפילו כשאין דרכה בכך" (כסף-משנה). והרמב"ן בפירושו (ויקרא יח, כא) מאריך להוכיח בראיות הרבה שהבן נשרף שריפה ממש, אלא שלא נשרף כליל להיות לאפר, כי תיכף אחרי שיצתה נשמתו מעבירים אותו מתוך האש. והוא מפרש "מעבירו בנו ובתו באש", כמו: כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש וטהרו (במדבר לא, כג), שפירושו: תלהטו באש. שהכלים, כלי המתכת, לא נשרפו כליל אלא לוהטו ולובנו. עיין (שם). והרב המאירי (סנהדרין סד.) הולך בשיטת הרמב"ם והוא אומר שם: "כשיצא מן המדורה לוקחים אותו הכמרים ומלבישים אותו בגדיהם ונעשה כומר עמהם: או מבני אותה האמונה".

1 ד. אֵינוֹ חֵיב פְּרִת³⁸ אוֹ סְקִילָה³⁹, עַד שִׁימְסֹר בְּנוֹ
2 לְמַלְךְ וְיַעֲבִירוּ בְּרַגְלָיו בְּאֵשׁ דֶּרֶךְ הָעֵבֶרָה⁴⁰. מִסֵּר⁴¹
3 וְלֹא הָעֵבִיר, הָעֵבִיר וְלֹא מָסֹר, אוֹ שִׁמְסֹר וְהָעֵבִיר
4 שְׁלֹא בְּדֶרֶךְ⁴² הָעֵבֶרָה - פְּטוֹר. וְאֵינוֹ חֵיב עַד שִׁימְסֹר
5 מְקַצֵּת זָרְעוֹ וְיַנִּיחַ מְקַצֵּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "פִּי מִזְרְעוֹ יָתֵן
6 לְמַלְךְ" - מְקַצֵּתוֹ וְלֹא כְּלוֹ⁴³.

38) במזיד, אבל בלי התראה. 39) במזיד ובהתראה. 40) כמו שביארנו: שהאב עובר ברגליו והבן נישא בזרועותיו או על כתפיו ורגליו של הבן למטה לארץ - שוהי "דרך העברה". 41) לכהנים. 42) כגון: שהבן הולך ברגליו והאב מוליכו בידו: או שהאב נושא אותו, אבל רגליו למעלה או לצדדין (כסף-משנה). 43) (סנהדרין סד:): והסמ"ג נותן טעם להשיב ל"מינים" שמונים אותנו: "היתכן שיהא פטור כשהעביר כל זרעו למולך?" והוא אומר: מפני שבמיתת בית-דין המומתים מתכפרים: וזה שהעביר כל זרעו, עוונו כל כך גדול שאין לו כפרה - ולפיכך לא רצה הקדוש-ברוך-הוא שימות מיתת בית-דין, כדי שלא תהא לו כפרה. ובתוספות (שם), דיבור-המתחיל: "העביר כל זרעו" הקשו: איך אפשר שיהא פטור כשהעביר כל זרעו מאחר שנתחייב כבר משעה שהעביר את בנו הראשון? ותירצו: כגון, שהיה לו בן יחיד שהוא כל זרעו: או שהקריב כל זרעו בבת אחת.

7 ה. אֶחָד זָרַע פֶּשֶׁר וְאֶחָד זָרַע פְּסוּל⁴⁴; אֶחָד בְּנָיו
8 וּבְנֹתָיו, בְּנֵיהֶם וּבָנֵי בְנֵיהֶם - עַל כָּל יוֹצְאֵי יָרְכוּ הוּא
9 חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהֵן זָרְעוֹ. אֲבָל אִם הָעֵבִיר אֶחָיו אוֹ
10 אֶחִיוֹתָיו אוֹ אֲבוֹתָיו, אוֹ שֶׁהָעֵבִיר עֲצָמוֹ, פְּטוֹר.
11 הָעֵבִיר אֶחָד מִזְרְעוֹ וְהוּא יִשָּׁן אוֹ שֶׁהָיָה סוּמָא⁴⁵ -
12 פְּטוֹר.

44) כגון שיש לו בן מעורה: מאשת איש וכדומה. 45) (שם).

13 ו. מַצֵּבָה שֶׁאֲסָרָה תּוֹרָה הִיא בְּנִינִי שֶׁהִכַּל מִתְקַבְּצִין
14 אֶצְלָה, וְאֶפְלוּ לְעַבֵּד אֶת ה'י⁴⁶, שֶׁפֶן הִיָּה⁴⁷ דֶּרֶךְ עֹבְדֵי
15 כֹכָבִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא תִקִּים לָךְ מַצֵּבָה". וְכָל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אוקספורד. ובשאר דפוסים: והסבכות. ופירוש סככות: זיזים היוצאים מקירות הבנין להיות לסוכך ולמחסה מפני החמה וכדומה.

1 הָאָבֶן, הוֹלֵךְ לְמָקוֹם אַחֲרָיו⁶⁰ וּמִשְׁתַּחֲוֶה, או שוֹהֶה עַל
2 צֵדוֹ וּמִטָּה⁶¹, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִדְבֵּק פָּנָיו בְּאָבֶן.

יום ד' י"ט מרחשון ה'תשע"ח

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) איסור הנאה מעבודה-זרה וממשמשיה; מה בין אליל של גוי לאליל של ישראל.

(52) כנוסח וילנא: ובשאר הדפוסים: הארצות. (53) כלומר: בכל שאר המקומות שבארצכם. (54) המגורות במגרה ומסותתות, כלשון רבינו (הלכות בית הבחירה פ"א, ה"ח). (55) ככתוב דברי הימים ב ז, ג: ויכרעו אפים על הרצפה וישתחוּו. (56) שאסור להשתחוות על האבן. (57) לשטוח. (58) שטיחים קלועים קש או קנים דקים. (59) וכן אנו נוהגים כיום בראש-השנה ויום-הכיפורים בתפילת המוספים כשאנו כורעים. (60) שאינו רצוף אבנים. (61) נוטה פניו לצדדים, כמו שנהגו אביו ורבו (מגילה כג.).

19 א. מִצְוַת עֲשֵׂה הִיא לְאָבֵד עֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים
20 וּמִשְׁמִשִּׁיהָ² וְכָל הַנֶּעֱשֶׂה בְּשִׁבְלֶיהָ, שְׁנֵאמַר: "אָבֵד
21 תְּאָבְדוּן אֶת כָּל הַמְּקוֹמוֹת"³, וְנֵאמַר: "כִּי אִם פֹּה
22 תַּעֲשׂוּ לָהֶם מִזְבְּחֹתֵיהֶם תִּתְּצוּ". וּבְאֲרָץ-יִשְׂרָאֵל
23 מִצְוָה לְרַדֵּף אַחֲרֶיהָ, עַד שְׁנֵאבֵד אוֹתָהּ מִכָּל אֲרָצָנוּ.
24 אָבֵל בְּחוּץ לְאֲרָץ אֵין אֲנוּ מִצְוִין לְרַדֵּף אַחֲרֶיהָ, אֶלָּא
25 כָּל מָקוֹם שֶׁנִּכְבַּשׂ אוֹתוֹ, נֵאבֵד כָּל עֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים
26 שָׁבוּ, שְׁנֵאמַר: "וְאֵבַדְתֶּם אֶת שְׁמֵם מִן הַמָּקוֹם
27 הַהוּא" - בְּאֲרָץ-יִשְׂרָאֵל אֶתֶּה מִצְוָה לְרַדֵּף אַחֲרֶיהָ,
28 וְאִי אֶתֶּה מִצְוָה לְרַדֵּף אַחֲרֶיהָ בְּחוּץ לְאֲרָץ.

3 ח. כָּל הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לָהּ עַל הָאָבֶן הַמִּפְצָלוֹת בְּלֹא
4 פְּשׁוּט יָדַיִם וְרִגְלַיִם, אֵינוֹ לוֹקֵה⁶², אֶלָּא מִפִּין אוֹתוֹ
5 מִבֵּית מִרְדּוֹת⁶³. אָבֵל לְעֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים, אֶחָד
6 הַשְּׁתַּחֲוִיָּה בְּפִשׁוּט יָדַיִם וְרִגְלַיִם אוֹ בְּלֹא פְּשׁוּט יָדַיִם
7 וְרִגְלַיִם - מִשְׁעָה שִׁיכַבֵּשׂ פָּנָיו⁶⁴ בְּקִרְקַע, נִסְקָל⁶⁵.

(62) שאין זו השתחווייה האמורה בתורה. (63) מלקות דרבנן. כבר נתבאר (הלכות יסודי התורה פ"ו, ה"ג). אבל להתפלל על רצפת אבנים ולכרוע כל הכריעות שתיקנו חכמים בתפילה - מותר, שלא אסרו חכמים אלא כשפניו דבוקות בקרקע ("כסף-משנה" בדעת הרמב"ם). (64) כשהוא כופף קומתו ומרכין ראשו ופניו כלפי הקרקע. (65) הוריות ד. כי לעניין השתחווייה לעכו"ם - כפיפת קומה היא מעשה (סנהדרין סה.).

(2) כגון הכוסות שמנסכים בהן יין לעבודה-זרה. (3) "אם אינו עניין למקומות עצמם, שהרי אלוהיהם שעל ההרים נאסרים, ולא ההרים אלוהיהם - תנהו עניין לכלים שהשתמשו בהם לעבודה-זרה (עבודה-זרה נא:). (4) (ספרי, ראה). החילוק שבין ארץ-ישראל לחוץ-לארץ הוא: בארץ - מחוייבים אנו לרדוף אחריה ולאבדה אפילו במקום שלא כבשנוה, כי מצוה עלינו לאבד עבודה-זרה מארצנו; ובחוץ-לארץ אין אנו מצווים לאבדה אלא במקום שכבשנוה.

8 ט. הַנוֹטֵעַ אֵילָן אֶצֶל הַמִּזְבֵּחַ אוּ בְּכָל הָעֲזָרָה⁶⁶ - בֵּין
9 אֵילָן סֶרֶק⁶⁷, בֵּין אֵילָן מֵאֶקֶל, אֶף-עַל-פִּי שְׁעָשָׂאוֹ
10 לְנוֹי לְמִקְדָּשׁ וְיָפִי לוֹ - הֵרִי זֶה לוֹקֵה, שְׁנֵאמַר: "לֹא
11 תִּטַּע לָךְ אֲשֶׁרָה כָּל עֵץ, אֶצֶל⁶⁸ מִזְבַּח ה' אֲלֵהֶיךָ";
12 מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה זֶה דֶּרֶךְ עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים, נוֹטְעִין אֵילָנוֹת
13 בְּצֵד מִזְבֵּחַ שְׁלֵה, כְּדֵי שִׁתְּקַבְּצוּ שָׁם הָעָם.

29 ב. עֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים וּמִשְׁמִשִּׁיהָ, וְתִקְרַכְתָּ שְׁלֵה, וְכָל
30 הַנֶּעֱשֶׂה⁶ בְּשִׁבְלֶיהָ, אֲסוּר בְּהִנָּאָה, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא
31 תָּבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתְךָ". וְכָל הַנֶּהֱנֶה בְּאֶחָד מִכָּל
32 אֵלוֹ, לוֹקֵה שְׁתַּיִם: אַחַת מִשׁוּם "וְלֹא תָבִיא", וְאַחַת
33 מִשׁוּם "וְלֹא יִדְבֹק" בִּדְבַר מְאוּמָה מִן הַחֲרָם".

(66) שהכילה את ההיכל והמזבח - היא חצר בית המקדש הפנימית, שארכה: מאה ושמונים ושבע אמה, ורחבה: מאה ושלושים וחמש אמה ונקראת: "עזרת ישראל" (מדות פ"ב, מ"ו). (67) אילן שאינו עושה פירות. (68) ואף על פי שהתורה אמרה: "אצל מזבח", למדו חז"ל (תמיד כח:), שבכל העזרה אסור לנטוע ולבנות בנין של עץ. (וכן 'ספרי', שופטים).

(5) כגון, היין שמנסכים, או הבשר שמקריבים לפניה. (6) כל נוי עבודה-זרה, כגון: נרות שמדליקים לפניה, וכן בגדים ששוטחים לכבודה. (7) (ספרי, ראה; מכות כב). אף על פי שמקרא זה נאמר בעיר הנידחת ולא בעבודה-זרה, דרשוהו חז"ל לעניין עבודה-זרה, מפני שעבודה-זרה, נקראת חרם, ככתוב: "ותעב תעבנו כי חרם הוא" (דברים ז, כו); ובפסוק "ולא ידבק בידך... מן החרם" גילתה לנו התורה, שכל מה שהוא חרם אסור בהנאה ומוזהרים על הנאתו. ורבים חולקים על רבינו, ובראשם הרמב"ם ב"ספר המצוות" (לא-תעשה, קצב), הסובר שאין מלקות שתיים בנהנה ממשמי עבודה-זרה; ומה שאמרו (מכות כב.) שלוקה שתיים, אינו אלא בנהנה מעבודה-זרה עצמה, ולא ממשמשיה ותקרובתה. אבל כדברי רבינו מפורש בירושלמי (עבודה-זרה פרק ה, הלכה י"ב), שנאמר שם: יין נסך ועורות לבובים אסורים בהנאה, משום שנאמר: "ולא ידבק

14 ל. אֲסוּר לַעֲשׂוֹת אֶכְסָדְרָאוֹת⁶⁹ שֶׁל עֵץ בְּמִקְדָּשׁ כְּדֶרֶךְ
15 שְׁעוֹשִׂין בְּחִצְרוֹת, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא בְּבִנְיָן וְאֵינוֹ עֵץ
16 נוֹטֵעַ - הִרְחַקָה יִתְּרָה הִיא, שְׁנֵאמַר: "כָּל עֵץ". אֶלָּא
17 כָּל הָאֶכְסָדְרָאוֹת וְהַסְּבָכוֹת⁷⁰ הַיּוֹצְאוֹת מִן הַכְּתָלִים
18 שֶׁהֵיוּ בְּמִקְדָּשׁ, שֶׁל אָבֶן הֵיוּ, לֹא שֶׁל עֵץ.

(69) אולם סגור משלש רוחות והרוח הרביעית פתוחה כולה, כמו שאמרו (מנחות כט:): העולם הזה דומה לאכסדרה, שכל הרוצה לצאת (לתרבות רעה) יוצא. (70) כנוסח

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ד' י"ט מרחשון - ספר המדע - הלכות עבודת כוכבים קפה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(פרק ג, הלכה ט.) (16) ההכאה האחרונה בפטיש, שהוא גמר מלאכה. (17) כי הלכה היא: "ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף", כלומר: אומן המקבל עליו לעשות כלי הוא קונה את שכרו עם כל חלק וחלק של התקדמות מלאכתו. ולכן האומן המקבל שכר בעד עשיית הצלם, כל שכרו עד להכאה האחרונה בהיתר הוא; וההכאה האחרונה בפטיש שהיתה באיסור, מפני שאז נגמר הצלם, הרי אין בה כדי שוה פרוטה - ולכן שכרו מותר, שאין כאן שכר עבודה-זרה, שהרי כל שכרו כבר קנה מלפני גמר עשייתה (עבודה-זרה יט:). (18) שברי כלי מתכות. (19) והרי אסור ליהנות מעבודה-זרה. (20) כי כל עוד שלא משך את החפץ מידי הנכרי לא נקנה לו לישראל, ואפילו כשכבר נתן לו את הכסף - כי בנכרי משיכה קונה ולא מעות. (21) והרי זה של ישראל, בכל זאת אינו מחוייב לבערה אלא מחזירה לנכרי ודיו. (22) כי אילו ידע שעבודה-זרה ביניהם לא היה מושכם, נמצא שכל קניינו בטעות היה. (23) שמימיו עמוקים ולא ימצאו לעולם (פירוש רבינו, עבודה זרה פרק ג, משנה ט.) אף על פי שמצד הדין לא קנה עוד, כי משיכתו בטעות הייתה ויכול הוא לדרוש את כספו חזרה מהנכרי, בכל זאת כיוון שנתן כסף ומשך הרי זה כאילו עבודה-זרה שלו היא, וכשידרוש כספו מאת הנכרי יאה נראה כאילו הוא מוכר עבודה-זרה לנכרי ואסור - לפיכך הוא בעצמו חייב לבער אותה, כדין עבודה-זרה ביד ישראל, וכספו אבוד (עבודה-זרה עא:). (24) ואף על פי שחליפי עבודה-זרה אסורים, אבל הלכה היא: שאין גר יורש את אביו מן התורה, אלא החכמים זיכוהו כדי שלא יחזור לסורו - והרי זה כזוכה מן ההפקר ולא מצד חליפי עבודה-זרה. (25) הואיל ובאו לידו שלו הם ואסור ליהנות מעבודה-זרה, אפילו בחליפיה (דמאי פרק ו, משנה ט.)

1. צורות ששעשאוים עובדי כוכבים לנוי, מתרין 31
 2. בהנאה, וצורות ששעשאוים לעבודת כוכבים, אסורין. 32
 3. כיצד? כל הצורות הנמצאים בפקדים, אסורים 33
 4. בהנאה, מפני שהצורתן שלעבודת כוכבים הן 34
 5. עשויות; והנמצאות במדינה 27 - אם היו עומדין על 35
 6. פתח המדינה, והיה ביד הצורה צורת מקל או צפור 36
 7. או כדור או סוף 28 או עטרה וטבעת, חזקתו שהוא 37
 8. לעבודת כוכבים, ואסור בהנאה; ואם לאו - הרי 38
 9. הוא בחזקת לנוי ומתיר. 39

(26) שאין דרך בני הכפרים לעשות צורות לנוי. (27) בעיר. (28) (עבודה זרה מא:). כל אלה צורות חשובות הן אצלם, וסימני מלכות ואדנות הם. המקל - מסמל את הרידיו, כאילו הוא רודה בכל העולם; הציפור - כאילו תופש את כל העולם וחתיו, כציפור שתעוף במרומים ועיניה צופות בכל; הכדור - כאילו תופש הוא בידו את העולם כולו העגול ככדור. וכן שאר הסמלים. ולדעת רבינו ירוחם בדברי רבינו אין האיסור בצורות הללו אלא בצורות אנדרטה של מלכים (מצבת המלך המת שהקימו בשער העיר לזיכרון), אחרת - אין בהם איסור, ואפילו כשיש בידם מקל וכדומה. וחידוש זה מיוסד על דברי הגמרא (שם).

40 ז. צלמי עבודת כוכבים הנמצאים משלכים בשוקים

בידך מאומה מן החרם" - הרי שפסוק זה נדרש גם לעניין תקרובת עבודה-זרה. והשווה דברי רבינו ("ספר המצוות", לא-תעשה כה).

1 ג. בהמה שהקריבוה כללה לעבודת כוכבים, אסורה 1
 2 בהנאה; אפלו פרשה⁹ ועצמותיה וקרניה וטלפיה 2
 3 ועורה, הכל אסור בהנאה. לפיכך אם היה בעור 3
 4 סימן, שיודע בו שזה העור תקרבת עבודת כוכבים 4
 5 הוא, כגון שהיו עושים, שקורעים קרע עגל¹⁰ כנגד 5
 6 הלב ומוציאין הלב - הרי כל אותן העורות שהן כף 6
 7 אסורין בהנאה, וכן כל פיוצא כזה.

(8) בנוסח קושטא, מנטובא, "בהמה שהקריבוה לעבודת-כוכבים". (9) (עבודה-זרה לד:) משום שנאמר: "ולא ידבק בידך מאומה". (10) פרט לקרע משוך - שמותר, שאין עושים כן לעבודה-זרה, ואלו העורות נקראים במשנה (עבודה זרה פרק ב, משנה ג): "עורות לכובים", על שם קריעתם כנגד הלב.

8 ד. מה בין עבודת כוכבים של עובד כוכבים 8
 9 לעבודת כוכבים של ישראל? עבודת כוכבים של 9
 10 עובד כוכבים אסורה בהנאה מדי¹¹, שנאמר: 10
 11 "פסילי אלהיהם תשרפון באש" - משפסלו, נעשה 11
 12 לו אלוה. ושל ישראל אינה אסורה בהנאה עד 12
 13 שתעבד¹², שנאמר: "ושם בסתר" - עד שיעשה לה 13
 14 דברים שפסותר¹³, שהן עבודתה. ומשמשי עבודת 14
 15 כוכבים, בין של עובד כוכבים בין של ישראל, אינן 15
 16 אסורין עד שישתמשו בהן לעבודת כוכבים¹⁴.

(11) תיכף בגמר עשייתה, אפילו כשלא עבדה עדיין. (12) (עבודה-זרה נב:). (13) כי ישראל עובד עבודה-זרה, עובד אותה בסתר שלא יראהו, שמא ישמעו בית-דין ויסקלוהו. (14) כי במשמשיה נאמר: אבד תאבדון... אשר עבדו (דברים יב, ב) - אינם אסורים עד שיעבדו בהם (עבודה זרה נא:).

17 ה. העושה עבודת כוכבים לאחרים - אף-על-פי 17
 18 שהוא לוקה¹⁵, שכתיר מתיר; ואפלו עשאה לעובד 18
 19 כוכבים, שהיא אסורה מיד, מפני שאינה נאסרת עד 19
 20 שתגמר, ומפוש¹⁶ אחרון שגומרה אין בו שוה 20
 21 פרוטה¹⁷. הלוקח גרוטאות¹⁸ מן העובד כוכבים 21
 22 ומצא בהן עבודת כוכבים¹⁹ - אם נתן מעות ולא 22
 23 משך, יחזירם לעובד כוכבים²⁰. וכן אם משך ולא 23
 24 נתן מעות - אף-על-פי שמשכה בעובד כוכבים 24
 25 קונה²¹, כמקח טעות הוא²². נתן מעות ומשך - 25
 26 יולכים לים המלח²³. וכן עובד כוכבים וגר, שפרשו 26
 27 את אביהן עובד כוכבים - יכול הגר לומר לעובד 27
 28 כוכבים: טל אתה עבודת כוכבים, ואני מעות²⁴! טל 28
 29 אתה יין-נסך, ואני פרות! ואם משבאו לרשות הגר 29
 30 - אסור²⁵.

(15) משום: ואלוהי מסכה לא תעשו לכם, כמבואר למעלה

14 אוסרים בכל־שהן⁴¹. פיצד? עבודת פוכבים
 15 שנתערבה בצורות של נוי, אפלו אחת בכמה אלפים
 16 - יולף הפל לים המלח. וכן אם נתערב כוס⁴² של
 17 עבודת פוכבים בכמה כוסות, או חתיכה מן הפשר⁴³
 18 שנתערבה בכמה חתיכות - יולף הפל לים המלח.
 19 וכן עור לבוב⁴⁴ שנתערב בכמה עורות - הפל אסור
 20 בהנאה⁴⁵. עבר ומכר עבודת פוכבים או אחד
 21 מממשמשיה או תקרבת שלה - הרי הדמים אסורין
 22 בהנאה, ואסורין בכל־שהן, פעבודת פוכבים,
 23 שגאמר: "והיית חרם כמהו" - כל מה שאתה מביא
 24 מעבודת פוכבים ומפל ממשמשיה ותקרבתה, הרי
 25 היא כמוה⁴⁶.

(41) (עבודה־זרה עד.). (42) היא אסורה משום: "משמשי
 עבודה־זרה" ואוסרת בכל שהיא, כמבואר בכרייתא (זבחים
 עד.). כוס - שם משותף; משמש זכר ונקבה.
 (43) שהקריבה לעבודה־זרה. (44) עור שקרוע כנגד הלב
 כעין ארובה עגולה, שדרך שם היו מוציאים את לב השור
 מחיים, כמבואר לעיל (הלכה ג.). (45) (עבודה־זרה עד.).
 (46) (שם, נד): "כל מה שאתה מהנה (מהנהוה) ממנו - הריהו
 כמוהו".

26 י. עבודת פוכבים או אשרה ששפרפה, אפרה אסור
 27 בהנאה⁴⁷. ונחלת של עבודת פוכבים אסורה,
 28 והשלהבת⁴⁸ מתרת, מפני שאין בה ממש. ספק
 29 עבודת פוכבים אסור; ספק ספקה מתר. פיצד? כוס
 30 של עבודת פוכבים שגפל באוצר מלא כוסות, פלן
 31 אסורים, מפני שעבודת פוכבים וכל ממשמשיה
 32 אוסרין בכל־שהן. פרש כוס אחד מן התערבת ונפל
 33 לכוסות שנים⁴⁹ - הרי אלו מתריין⁵⁰. טבעת של
 34 עבודת פוכבים⁵¹ שנתערבה במאה טבעות, ונפלו
 35 שמים מהן לים הגדול - התרו כלן, שאני אומר:
 36 אותה הטבעת היתה בכלל השמים⁵². נתערבה
 37 במאה, ונתחלקו ארבעים למקום אחד וששים
 38 למקום אחר, ונפלו הארבעים פלן לטבעות אחרות
 39 - פלן מתרות, שאני אומר: אותה הטבעת האסורה
 40 פרב היא⁵³. נפלו הששים לטבעות אחרות - פלן
 41 אסורות⁵⁴.

(47) להכין ממנו בורית לכביסה וכדומה (תמורה לד.).
 (48) כגון להדליק נר בלהב השלהבת (ביצה לט.).
 (49) והוא השלישי, הרי בטל ברוב הכשרים. (50) (זבחים
 עד.). מחמת ספק־ספיקא: ספק אם הכוס שפרשה
 מהתערובת הראשונה של עבודה־זרה הייתה, או לא;
 ואפילו של עבודה־זרה הייתה, שמה כוס זו שהוא משתמש
 בה מהתערובת השנייה איננה אותה שנפלה. וכן בכל כוס
 מהתערובת השנייה, כשהוא בא להשתמש בה, אנו תולים
 להקל: שמה אינה הכוס שנפלה מהתערובת הראשונה.
 וראוי להעיר, ששם בגמרא אמרו: "פרש אחד מהם לרבוה,
 ומרבוה לרבוה - מותרים". הרי משמע, שגם התערובת

1 או כתוף הגרוטאות, הרי אלו מתריין²⁹; ואין צריך
 2 לומר שבברי צלמיהן³⁰. אבל המוצא יד³¹ מצורת
 3 פוכב או מזל או רגלה או אבר מאיברייה משלך -
 4 הרי זה אסור בהנאה, הואיל ונדע בודאי שזה האבר
 5 מן צורת עבודת פוכבים הנעבדת, הרי היא באסורה,
 6 עד שיודע לו שהעובדי כוכבים עובדיה בטלוה³².

(29) מכוח "ספיק־ספיקא", (ספק כפול; דבר הרחוק מאוד
 מוודאות): ספק נעבדים הם, ספק לא נעבדים; כי ייתכן
 שאינם אלא לנוי, ואפילו נעבדים הם, שמה כבר ביטולם
 עובדיהם, הואיל והם מושלכים בחוץ - והלכה היא:
 שעבודה־זרה שביטלה עובדיה מותרת בהנאה, כמבואר
 לקמן (פרק ח, הלכה ח.). (30) כי שירתם מוכיחה עליהם
 שביטולם ומותרים מכוח "ספק־ספיקא". (31) "יד" זו
 אינה שבר מן הצורה השלימה, שאם כן "שברי צלמים" הם
 ומותרים, אלא מתחילתה נעשתה בתבנית זו: בדמות יד או
 רגל וכדומה, כפירושו של רבינו בפירוש המשנה (עבודה־
 זרה פרק ג, משנה ב.). (32) (שם). "והגהות מיימוניות"
 כתבו: "שצריך להיזהר לא ליקח במשכון, ולא ליהנות
 מתשמישי עבודה־זרה ונויה, כגון: גביעים ומחתות ומעילים
 שלובשים בשעת עבודתה. והמכניס את כל אלה לביתו, בין
 במשכון, בין בקנייה, בין בשאלה, או בכל דרך שהיא -
 עובר משום: "לא תביא תועבה אל ביתך", ומשום: "ולא
 ידבק בידך מאומה" וגו'.

7 ח. המוצא כלים ועליהן צורת חמה³³ ולבנה
 8 ודרקון³⁴ - אם היו פלי כסף וזהב או בגדי שני³⁵,
 9 או שהיו חקוקים על הנזמים³⁶ ועל הטבעות, הרי
 10 אלו אסורין³⁷; ועל שאר הפלים³⁸, מתרין, מפני
 11 שחזקתן לנוי³⁹. וכן שאר הצורות הנמצאות על פל
 12 הפלים⁴⁰, חזקתן לנוי ומתריין.

(33) רבינו בפירושו למשנה (עבודה־זרה פרק ג, משנה ב)
 יאמר: "צורה זו של חמה ולבנה, אין עניינה שמצא צורה
 עגולה כשמש, או קשת עגולה, ויאמר עליה: זו לבנה, אלא
 בעלי הצלמים הנקראים בערבות טלאס"ם מייחסים
 לכוכבים צורות ויאמרו: צורת "שבת" היא: זקן שחור;
 צורת "נוגה" - צורת נערה יפה, וצורת השמש היא צורת
 המלך מעוטר יושב על עגלה, וכן ייחסו לכל הכוכבים
 צורות שונות". ולפיכך מה שאמרו במשנה (שם): "צורת
 חמה", אין הכוונה לצורת השמש עצמה שאינה נאסרת -
 הואיל ואינה נעבדת - אלא לצורה המייחסים לשמש, או
 ללבנה ידובר כאן (ש"ך, יורה־דעה קמא, סעיף קטן ח.).
 (34) הוא מין נחש שיש לו סנפירים וקשקשים בחוליות
 צווארו (עבודה־זרה מג.), והיו מייחסים צורה זו לחלק
 מגלגל הלבנה. (35) בגדי משי יקרים הצבועים צבע אדום.
 (36) תכשיט האף והאוזניים. (37) כי צורות אלו נעבדות
 הן. (38) שאינם יקרים וחשובים. (39) ולא לעבודה־זרה
 (שם, מב:): רבן שמעון בן גמליאל אומר: "שעל המכובדים
 - אסורים: שעל המבוזים - מותרים". (40) אפילו
 מכובדים.

13 ט. עבודת פוכבים וממשמשיה וכל התקרבת שלה,

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא בצל האילן עצמו, לא בצל ענפיו. וה"כסף-משנה" הביא קשיית הרמ"ך על רבינו: מדוע מתיר בצל ענפיו, הלא בגמרא (שם) אמרו שגם "צל צילה אסור"? אבל כדברי רבינו מפורש בירושלמי (עבודה-זרה פרק ג, הלכה י"א): "צילה - אסור; צל צילה - מותר. איזהו צילה? כל שאילו תיפול והיא נוגעת בו (האשרה עצמה) - זהו צילה, וכל שאילו תיפול ואינה נוגעת (האשרה עצמה), אלא השריגים (והעלים) - זהו צל צילה". הרי שהיתירו של רבינו מקורו מירושלמי. ורש"י פירש את החילוק בין "צל" לבין "צל הצל": "שחרית וערבית, כשהחמה במזרח או במערב, יש לכל דבר צל ארוך מאוד. וכל זמן שלא עברה מידת אורך הצל את מידת גובה קומת האילן, הצל עב וחשוך, והוא הצל; מכאן ואילך הצל דק וקלוש. והוא - צל צילו" (עבודה-זרה מח:). (60 קצרה כמותה. 61) (שם, מח:): ואף על פי שלא אמרו שם אלא באדם חשוב, אבל כל אדם רגיל אינו מחוייב לרוץ, הואיל ואין לו דרך אחרת - בכל זאת הואיל ואין בדבר טורח גדול, השווה רבינו כל אדם כאדם חשוב (כסף-משנה).

7 יב. אַפְרוּחִים שֶׁקָּנְנוּ בָּהֶן⁶² וְאֵין צְרִיכִין לְאָמְנָם⁶³ -
8 מְתָרִין; וְהָאֶפְרוּחִים וְהַבְּיָצִים שֶׁצְּרִיכִין לְאָמְנָם⁶⁴,
9 אֲסוּרִין, שֶׁהָרִי הָאֲשֶׁרָה כָּמוֹ כָּסִיס לְהָן⁶⁵. וְהָקָן
10 עֲצָמָה⁶⁶ שֶׁפְּרָאֲשָׁה מִתָּר, מְפָנֵי שֶׁהָעוֹף מְבִיא עֲצָיו
11 מִמָּקוֹם אַחֵר⁶⁷.

(62 באשרה. 63) (שגדולים הם. 64) שקטנים הם ואינם יכולים לעוף. 65) וגזרו חכמים בהם, כדי שלא יבואו ליהנות מהאשרה עצמה; וכן יש לחוש שמא יעלה על האילן, כי יחוס עליהם פן יפלו (עבודה-זרה מב: ובתוספות, שם). 66) העצים והעשבים שמהם בנה העוף את קינו. 67) ואין לחוש שמא בנהו מעצי האשרה (שם). וכתוב ב"הגהות מיימוניות": "שלא יעלה על האילן לקחת העצים, או האפרוחים, כי אסור להשתמש באשרה במקום סולם, אלא יתיו במקל והם נופלים".

12 יג. נָטַל מִמֶּנְהָ⁶⁸ עֲצִים - אֲסוּרִים בְּהִנָּאָה. הִסִּיק בְּהָן
13 אֶת הַתְּנוּרָה, יִצֵּן⁶⁹, וְאֶחָד־בָּהּ יִסִּיק בְּעֲצִים אַחֵרִים שֶׁל
14 הַתָּר וְיֵאָפֶה בוֹ. אָפֶה בוֹ אֶת הַפֶּת וְלֹא צָנְנוּ - הַפֶּת
15 אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה. נְהַעֲרֵכָה בְּאַחֲרוֹת, יוֹלִיף דְּמֵי אוֹתָהּ
16 הַפֶּת לְיָם הַמֶּלַח⁷⁰, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהּ, וּשְׂאָר
17 הַכִּפְרוֹת מְתָרִין⁷¹.

(68) מהאשרה. 69) צריכים להמתין עד שיפוג חומו של ההיסק בעצי האיסור (שם, מט:). ובמשנה שם אמרו: "היסק בהם את התנור אם חדש - יותץ", כי ההיסק הראשון מחזק התנור ומחסמו - ולפיכך אין לו תקנה אלא נתיצה. ורבינו לא הביא דין זה, כי אין הלכה כמשנה זו, כי הואיל ופוסק בסמוך (הלכה יד): "זהו זה גורם - מותר", גם תנור זה מותר לאפות בו את הפת, כי התנור נגמר באיסור והעצים של היתר גורמים לפת שתיאפה ומותרת. ולפיכך סתם רבינו וכתב: "היסק בהם את התנור - יוצץ", בין ישן בין חדש מועיל לו הצינון (כסף-משנה). (70) כבר גילה הרד"ל בהגהותיו לרמב"ם, שבערבית קוראים לים הגדול

השנייה אסורה ולא הותרה אלא התערובת השלישית? ואפשר שגירסא אחרת הייתה לפני רבינו (כסף-משנה). ובתוספות (שם, דיבור המתחיל: "פרש אחד") חידשו: שגם התערובת השנייה מותרת מטעם ספק-ספיקא, אלא שבכל זאת יש חילוק בין התערובת השנייה לשלישית: שהשנייה אסור ליהנות ממנה מכל הכוסות בבת אחת, כי אז לא יישאר אלא ספק אחד: אם אותה הכוס שפרשה מהתערובת הראשונה של עבודה-זרה הייתה, או לא - וספק אחד בעבודה-זרה אסור: אבל התערובת השלישית מותר ליהנות ממנה אפילו כשהוא בא להשתמש בכל הכוסות בבת אחת. כי אפילו אם נניח שהכוס שנפלה מהתערובת הראשונה של עבודה-זרה הייתה, עדיין נשאר "ספק-ספיקא": שמא אותה שנפלה מהשנייה לשלישית של היתר הייתה, ולפיכך מותר ליהנות מכולן בבת אחת. 51) שנתקשטה בה עבודה-זרה. 52) (שם) גם היתר זה מבוסס על יסוד "ספק-ספיקא": שמא הטבעת שנפלה לים של עבודה-זרה הייתה; ואפילו אם נניח: של היתר נפלה, שמא טבעת זו שמשתמש בה אינה של עבודה-זרה. ומה שמצריך רבינו "נפילת שתיים" - אינו אלא כדי שתהא נפילתה ניכרת, כי נפילת טבעת אחת אין חסרונה ניכר כל כך מרוב קטנותה, ושמא יבואו להתיר אף בלא נפילה כלל. ואמנם אנו רואים בחבית של תרומה שנתערבה במאה חביות של חולין, ונפלה אחת מהן לים - כולן מותרות, כי נפילת החבית ניכרת (ובחסים עד:; משנה-תורה, הלכות תרומות פרק ט"ו, הלכה ב). עיין (כסף-משנה). 53) בין השישים האחרות; אבל אם לא נפלו אלה הארבעים לטבעות אחרות - אינן מותרות, אף על פי שיש לתלות שהטבעת האסורה ברוב היא, כי אין אנו רואים האיסור כנתבטל אלא כשאבד לגמרי, כגון שנפל לים, כבהלכה הקודמת; אבל כל שהאיסור ישנו בעולם אלא שנשאר ברוב השישים, אין לראותו כדבר וודאי - כי אין ביטול ברוב לעבודה-זרה, ולפיכך כל הטבעות נחשבות לספק אחד ואסורות. וכשנתערבו באחרות - כולן מותרות מחמת "ספק-ספיקא", כאמור (כסף-משנה בשם רש"י, שם). 54) אבל אם לא נפלו כולן, וודאי שמותרות, כי התערובת האחרונה אין בה אלא "ספק-ספיקא" ומותרת.

1 יא. הָאֲשֶׁרָה⁵⁵ - בֵּין שְׁהִיָּה נְעַבְדָּתָה⁵⁶, בֵּין שְׁהִיָּה
2 עֲבוּדָת פּוֹכְבִים מְנַחַת תַּחְתֵּיהָ⁵⁷ - אֲסוּר לִישֵׁב בְּצֶל
3 קוֹמְתָהּ⁵⁸, וּמִתָּר לִישֵׁב בְּצֶל הַשְּׂרִיגִים⁵⁹ וְהָעֲלִים
4 שְׁלָהּ. וְאִם יֵשׁ לוֹ דֶּרֶךְ אַחֲרָתָה⁶⁰, אֲסוּר לוֹ לְעֵבֵר
5 תַּחְתֵּיהָ. וְאִם אֵין שָׁם דֶּרֶךְ אַחֲרָתָה - עוֹבֵר תַּחְתֵּיהָ
6 כְּשֶׁהוּא רִץ⁶¹.

55) אילן הנטוע לשם עבודה-זרה, כמבואר לקמן (פרק ח, הלכה ג), ומיוחד לעובדי הירח, כדברי ה"זוהר" (בראשית, מט:): "כל עובדי השמש, נקראו: 'עובדי הבעל', והעובדים לירח נקראו: 'עובדי אשרה'". 56) שעברו לאילן עצמו. 57) שנטעה מתחילה להעמיד עבודה-זרה תחתיה (עבודה-זרה מח:). 58) שאסורה היא בהנאה כשאר עבודה-זרה. 59) הענפים. אבל תחת הענפים עצמם וודאי שאסור לשבת. וכאן לא ידובר אלא בצל הנוטה חוצה להם, כלשון המשנה (שם, מח:): "לא ישב בצילה", וסובר רבינו שאין האיסור

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 שְׁהִקְנִיסוּם לְבֵית עֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים, עַד שְׁיִקְרִיבוּם
15 לְפָנָיִה. הִקְרִיבוּם לְפָנָיִה - נַעֲשׂוּ תִקְרָבָת; וְאַף-עַל-פִּי
16 שְׁחָזְרוּ וְהוֹצִיאוּם⁸⁰, הָרִי אֱלוֹ אֶסוּרִין לְעוֹלָם⁸¹. וְכָל
17 הַנִּמְצָא בְּבֵית עֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים⁸², אֶפְלוּ מִם⁸³ וּמְלַח,⁸⁴
18 אֶסוּר בְּהִנָּאָה מִן הַתּוֹרָה; וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כָּל-שָׂהוּא⁸⁴,
19 לוֹקָה⁸⁵.

וכל הימים הגדולים בשם: "אל מלח". כי מימיהם מלוחים, בניגוד למי נהר שהם מתוקים, ועד היום נקרא הים התיכון: ים-המלח. וראייה לזה, ממה שכותב רבינו בסוף פירושו למשנה: "ומהם עניינים כתבתים ואני עליתי בספינות בים המלח", שוודאי, כוונתו לים הגדול שבו עלה הרמב"ם מספרד למצרים כידוע. אולם בנוגע להלכתנו כאן בעניין איבוד עבודה-זרה בים המלח, כשנעיין בלשון המשנה נראה שפירושו: "ים המלח" דווקא, שהרי בכמה מקומות שידובר בהם על ה"ים" לא נזכר בהם "ים המלח", אלא "ים" סתם. ראה (ברכות פרק ט, משנה ב) לעניין ברכת הרואה, וכן (פסחים פרק ב, משנה א) לעניין בייעור חמץ ועוד. וכן מבואר הדבר (פסחים כח.), ש"ים המלח" המוזכר לעניין עבודה-זרה, פירושו: "ים המלח" דווקא, ורש"י מפרש (שם): ים המלח, "הנקרא מי"ר בטיא"ה (ים המוות) אין ספינה עוברת בו". מבואר אפוא שעבודה-זרה טעונה איבוד ל"ים המלח" דווקא, כדי שלא ייכשלו בה בני-אדם ויטלוהו. וכבר הקשו התוספות (שם, דיבור המתחיל: "עבודת אלילים"): מה יעשו בעבודה-זרה, האם תמיד נוליכה לים המלח? ותירצו, שאפשר לפוררה ולזרותה לרוח במקום שאינו מגדל צמחים, כדי שלא ייהנו ממנה; ולא נאמר "ים המלח" אלא אם רוצה להשליכה שלימה כמו שהיא, בלתי שחוקה, כי אז אין לה תקנה אלא "בים המלח", מקום שאין ספינות עוברות שם, ואין חשש תקלה. (71) כדעת רבי אליעזר במשנה (עבודה-זרה מט:), וחכמים חולקים עליו ואומרים: "אין פדיון לעבודה-זרה" וכל הכיכרות אסורות, אלא שבגמרא (שם) קבעו ההלכה כרבי אליעזר.

(79) (עבודה-זרה כט:): כי אין הכנתם גרידא אסרתם, הואיל ו"אין הקדש לעבודה-זרה" (שם, מד:). (80) אחרי שהקריבו לעבודה-זרה חזרו בהם והוציאו. (81) (שם, כט:). (82) במקום המיוחד לעבודתה. (83) שאינם לנוי ואף אינם מיוחדים להקרבה, כי אין דרך המלח להקריבו לבדו, וגם המים אינם באים לניסוך לבדם - ואפילו ניסוך המים בחג שבבית-המקדש לא היה בא לבדו אלא עם ניסוך היין - בכל זאת אסורים, כי הואיל ונמצאו במקום עבודתה שהוא לפני מן הוילון הפרוס לפני עבודה-זרה - וודאי לתקרובת או לצורך תשיש אחר של עבודה-זרה הובאו לשם (שם, נא:). (84) אפילו פחות מכשיעור, כמשמעות לשון הכתוב: "ולא ידבק בידך מאומה מן החרס". (85) וכבר כתב רבינו לעיל (הלכה ב) שלוקה שתיים, אלא שסמך כאן על מה שביאר כבר למעלה. ראה (לחם-משנה): הלכות מאכלות אסורות פרק יא, הלכה א.

~ נקודות משיחות קודש ~

"והאוכל ממנו כל שהוא לוקה".

ידוע הכלל - שה'עצם', כשאתה תופס במקצתו אתה תופס בכולו, והגם ש"מקצתו" ו"כולו" הם שני הפכים, בכל זאת כשמדובר ב'עצם', הרי כל נקודה ונקודה שבו היא ככולו.

כך גם כשאדם פוגע בעניין כללי גם אם יפגע במשהו קטן ממנו, הרי הוא פוגע בכולו. לכן יש שני אופנים בגדר "משהו", האחד הוא שיכול להיות משהו שהוא חלק ממשהו, כי מתחלק ונפרד ממנו ונעשה מציאות חדשה, והאופן השני הוא שבכל חלק הכי קטן, ישנו המציאות של ה"משהו".

כך גם באיסורי הנאה מעבודה-זרה, שכל חלק וחלק ממנה אסור מאותה סיבה שאסור הכל, ולכן גם "האוכל ממנו כל שהוא - לוקה".

(על-פי דקור"ש חלק כ"ט עמוד 154)

20 טז. הַמוֹצָא קְסוֹת וְכֵלִים וּמַעוֹת בְּרֹאשׁ עֲבוֹדַת
21 פּוֹכְבִּים - אִם מִצָּאָן דֶּרֶךְ בִּזְיוֹן, הָרִי אֱלוֹ מִתְרִין;
22 וְאִם מִצָּאָן דֶּרֶךְ כְּבוֹד, הָרִי אֱלוֹ אֶסוּרִין⁸⁶. מִיֵּצֵד?
23 מִצָּא כִּיס תְּלוּי בְּצוּרָאוֹם⁸⁷, קְסוֹת מְקַפְּלוֹת⁸⁸ וּמִנַּחַת עַל
24 רֹאשׁוֹ, כְּלֵי כְפוּי עַל רֹאשׁוֹ - הָרִי זֶה מִתְרִין, מִפְּנֵי
25 שֶׁהוּא דֶּרֶךְ בִּזְיוֹן, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. מִצָּא בְּרֹאשׁוֹ
26 דְּבַר שְׁפִיּוּצָא בּוֹ קָרֵב לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ⁸⁹ - הָרִי זֶה
27 אֶסוּר⁹⁰. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים⁹¹? בְּזִמְן שֶׁמִּצָּאָן חוּץ
28 לְמָקוֹם עֲבוֹדָתוֹ; אֲבָל אִם מִצָּאָן בְּפָנִים⁹² - בֵּין דֶּרֶךְ

1 יד. נָטַל מִמֶּנּוּ בְּכַפְר⁷² וְאַרְגַּ בּוֹ אֶת הַבְּגָד - אֶסוּר
2 בְּהִנָּאָה. נִתְעַרַב בְּבִגְדִים אַחֲרֵים, יוֹלִיף דְּמֵי אוֹתוֹ
3 הַבְּגָד לְיָם הַמֶּלַח, וּשְׂאָר כָּל הַבְּגָדִים⁷³ מִתְרִין. וּמִתְרִין
4 לְטַע תַּחְתִּיהָ יִרְקוֹת - בֵּין בִּימוֹת הַחֲמָה, שֶׁהֵן צְרִיכִין
5 לְצַל, בֵּין בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים⁷⁴, מִפְּנֵי שֶׁצֶל הָאֲשֶׁרָה,
6 שֶׁהוּא אֶסוּר, עִם הַקְּרָקַע, שְׂאֵינָה נְאֻסְרָת, גּוֹרְמִין
7 לְיִרְקוֹת אֱלוֹ לְצִמָּח; וְכָל שֶׁדְּבַר אֶסוּר וְדְּבַר מִתְרִין
8 גּוֹרְמִין לוֹ, הָרִי זֶה מִתְרִין כָּל מָקוֹם⁷⁵. לְפִיכָף שֶׁדָּה
9 שְׂזַבְּלָה בְּזָבָל עֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים, מִתְרִין לְזַרְע אוֹתָהּ,
10 וּפְרָה שֶׁשֶׁפְּטָמָה בְּכַרְשִׁינֵי⁷⁶ עֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים⁷⁷ תֵּאָכֵל⁷⁸,
11 וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(72) הוא מחט האורגים עשויה עץ, שקושרים בה את חוט הערב לזרקו בין חוטי השתי. (73) (שם); אבל אינו מוכר כל הבגדים כאחד, אלא כל אחד בפני עצמו. (74) שהאילן קשה להם, שמעכב מהם את זהרי החמה. (75) (שם, מח:). (76) מין ירק ממשפחת הקטניות המיוחד למאכל בהמה, ונזכר במשנה (שבת פרק א, משנה ה). (77) של תקרובת עבודה-זרה, או שעבדום (לשון רש"י שם, מט.). (78) (שם) כי הלכה היא: "זה וזה גורם - מותר", והפרה הלא נתפטמה גם בכרשיני היתר - לפיכך מותרת.

12 טו. בְּשָׂר אוֹ יַיִן אוֹ פְרוֹת, שֶׁהֵכִינוּם לְהִקְרִיבָם
13 לְעֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים, לֹא נְאֻסְרוּ בְּהִנָּאָה⁷⁹, אַף-עַל-פִּי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בתורתכם: ולא ידבק בידך מאומה מן החרם (דברים יג, יח), מפני מה אתה רוחץ במרחץ של אפרודיטי?... אמר לו: אני לא באתי בגבולה, היא באה בגבולי (שהמרחץ קדם לה ונעשה לכל הבא לרוחץ). אין אומרים: "נעשה מרחץ נוי לאפרודיטי", אלא אומרים: "נעשה אפרודיטי נוי למרחץ". דבר אחר: אם נותנים לך ממון הרבה אי אתה נכנס לעבודה-זרה שלך ערום.... ומשתין בפניה: וזו עומדת על פי הביב וכל העם משתינים בפניה. לא נאמר אלא "אלוהיהם" - את שנוהג בו משום אלוה אסור" וכו'. וכבר תמה ה"לחם-משנה": מדוע לא מביא רבנו את הטעם הראשון שבמשנתנו, שיש לחלק בין מרחץ שקדם לעבודה-זרה, או להיפך? אולם בתוספות ר"ד וכן בספר ה"אשכול" פירשו: "היא באה בגבולי" - לא שהמרחץ קדם לעבודה-זרה, אלא שעבודה-זרה נעשית נוי למרחץ, וזוהי באה בגבולי ומותר, לא כן אילו היה המרחץ נוי לעבודה-זרה, אז הייתי אני בא בגבולה ואסור. ולפי זה הטעם הראשון והשני שבמשנתנו אינם אלא שניים שהם אחד, המשלימים זה את זה; ואין במשנתנו אלא שני טעמים, ושניהם הביאם רבינו בהלכה זו (עבודת המלך). (שם) 105.

16 יט. ספין של עבודת פוכבים¹⁰⁶ ששחט בה, הרי זה
17 מתר¹⁰⁷, מפני שהוא מקלקל¹⁰⁸. ואם היתה בהמה
18 מספנת¹⁰⁹, הרי זו אסורה, מפני שהוא מתקן¹¹⁰;
19 והרי זה התקון מהנאת משמשי¹¹¹ עבודת פוכבים.
20 וכן אסור לחתך בה פשו, מפני שהוא מתקן¹¹². ואם
21 חתך דרך הפסד¹¹³ והשחתה - מתר.

106) שמשמשים בה לעבודה-זרה לשחוט בהמות, וכן לחתוך מנות בשר להגיש לפניה כתקרובת. (107) הבשר הנשחט מותר באכילה, אבל לשחוט בה לכתחילה אסור. (108) שבשחיתתה הוא מקלקל את הבהמה, שבחיה עמדה לשלושה דברים: לגדל וולדות, להרישה ולשחיטה, ולפיכך דמיה מרובים; נשחטה - אינה אלא לאכילה ונפתחו דמיה. (109) חולה. (110) שאלמלא שחטה הייתה מתה ונעשית נבילה, והייתה אסורה באכילה. (111) וכבר נתבאר לעיל (הלכה ב) שמשמשי עבודה-זרה אסורים בהנאה. (112) ואם חתכו בה - הבשר נאסר בהנאה. אבל אם מוליך דמי הנאת הסכין לים המלח - הבשר מותר" (כסף-משנה; ש"ך, יורה-דעה סימן קמב, סעיף קטן ו). (113) כגון, שחתך חתיכות יפות העומדות להשתלח מתנות לאנשים חשובים לחתיכות קטנות, ועל ידי זה אבדה חשיבותן (חולין ח.). ושם הוסיפו: שבסכין מלובנת באש ידובר, שאם לא כן הרי נאסר הבשר מחמת בליעת איסור נבילה הנבלע בסכין, ואפילו אינה של עבודה-זרה הייתה אסרת גם כן.

יום ה' כ' מרחשון ה'תשע"ח

פרק שמיני

1) אלו דברים אינם נאסרים משום עבודה-זרה; ביטול עבודה-זרה וכל דיניו.

22 א. כל שאין בו תפיסת יד אדם² ולא עשהו³ אדם,
23 אף-על-פי שנועבר, הרי זה מתר⁴ בהנאה. לפיכך

1 כבוד בין דרך בזיון, בין דבר הראוי למזבח בין דבר
2 שאינו ראוי - כל הנמצא בפנים אסור, אפלו מים⁹³
3 ומלח. ופעור ומרקוליס⁹⁴, כל הנמצא עמהן, בין
4 בפנים בין בחוץ, אסור⁹⁵ בהנאה. וכן אבני מרקוליס
5 - אכן הנראית שהיא עמו, אסור בהנאה⁹⁶.

(עבודה-זרה נא): משום נוי עבודה-זרה, ככתוב: ותראו את שיקוציהם... כסף וזהב אשר עימהם (דברים כט, טז) - כל שעימהם ולכבודם, הרי הם שיקוצים. (87) פרט למעות עצמן בלי כיס המונחות על ראשה - שדרך כבוד הן. (88) פרט לבלתי מקופלת ותלויה לה מעל ראשה - שדרך כבוד היא. (89) שבמקדש, כגון: סלתות, יינות ושמינים נתונים בכליהם. (90) כי וודאי עשו מהם תקרובת לעבודה-זרה ואלה שנמצאו שריים הם (ר"ן, שם). (91) שיש לחלק בין דרך כבוד לדרך בזיון ועוד. (92) לפנים מן המחיצה הפרוסה לפני עבודה-זרה, שהוא מקום עבודתו. (93) שאין דרכם לעשות מהם תקרובת, כמבואר בהלכה הקודמת, הואיל ונמצאו בפנים, וודאי לאיזה תשמיש עבודה-זרה הובאו שם. (94) שעבודתם דרך בזיון היא, כמבואר לעיל (פרק ג, הלכה ב). (95) כי באלה המבזוים - חוץ למקום עבודתם כמקום עבודתם של אחרים המכובדים, והכל נחשב אצלם לתקרובת עבודה-זרה (שם). (96) (שם, מט): כחכמים האומרים: כל שהאבן סמוכה לו בתוך אמה - אסורה, כי חוששים שמהמרקוליס נפלה, וכל שהיא רחוקה ממנו יותר מאמה - מותרת, שאין לחוש שממנו נפלה.

6 יז. עבודת פוכבים שהיה לה מרחץ⁹⁷ או גנה -
7 נהנים בהם שלא בטובה⁹⁸, ואין נהנים בהם בטובה.
8 היתה לה ולאחרים⁹⁹ - נהנין בהן אפלו בטובת
9 כהניה, ובלבד שלא יתן שכר¹⁰⁰.

97) בחצר עבודה-זרה. (98) בנוסח ונציה, קושטא ומנטובה; "שלא בטובת כוהניה". (99) שהמרחץ משותף לעבודה-זרה ולסתם נכרים. (100) שאסור לגרום הנאה לעבודה-זרה, אבל הרחיצה שם מותרת. ואין זה דומה לנהנה מעבודה-זרה, מפני שהמרחץ הזה אינו מ"משמשי עבודה-זרה", ועל זה אמרו (שם מד): "אין הקדש לעבודה-זרה", כלומר: באמירה בעלמא לא די, עד שיקריבנה בתקרובת.

10 יח. מרחץ שיש בה עבודת פוכבים¹⁰¹, מתר לרחץ
11 בה, מפני שהיא נעשית שם לנוי ולא לעבודה¹⁰²,
12 שנאמר: "אלהיהם" - בזמן שנהגים בה מנהג
13 אלהות, ולא בזמן שמבזין אותן; כגון זו שהיא
14 עומדת על הביב¹⁰³ והפל משתינין בפניה¹⁰⁴. ואם
15 היתה דרך עבודתה ככף¹⁰⁵, אסור לקנס בו.

101) שאליל עומד בתוכו. (102) נמצא, שהאליל משמש נוי למרחץ והמרחץ עיקר. (103) חריץ עשוי בקרקע להוציא השופכים לחוץ. (104) זוהי ראייה שאין האליל עומד לעבדו, אלא הוא משמש נוי למרחץ (עבודה-זרה פרק ג, משנה ד:). וראוי להעיר, שבמשנה הוסיפו עוד טעם להתיר, וכך שנינו שם: "שאל פרוקלוס בן-פלופוסוס את רבן גמליאל בעכו, שהיה רוחץ במרחץ של אפרודיטי. אמר לו: כתוב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עבודה-זרה, או יעבדו בו איזו עבודה לשם עבודה-זרה (תמורה כט.). (13) משני סימני השחיטה: הושט או הגרגרת ואסר אותה משום תקרובת עבודה-זרה (חולין מ.). (14) שהיה לו אליל והחליפו בבהמה (ע"ז נד.). (15) כשהחליף את הבהמה המוחלפת בחפץ אחר, הרי אותו החפץ נקרא: "חלופי חליפין". (16) ואסורים, משום שנאמר (דברים ז, כו): "והיית חרם כמוהו" - כך שאתה מהיה ממנו הרי הוא כמוהו (שם). (17) שהבהמה נאסרת על ידי מעשה. (18) (חולין מ:): ואין הדברים אמורים אלא בישראל סתם, שהואיל וכשר הוא אין הוא מתכוון לאסרה אלא לצער את חברו בעלמא; אבל ישראל מומר, או גוי ששחט בהמת ישראל לעבודה-זרה - אסרה, כמבואר (שם, מא.). ורבינו ביארו בהלכות שחיטה (פ"ב, ה"כב) וקיצר כאן, מפני שמסך על מה שכתב שם (כסף-משנה). ומניין שאדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה? - מכלים של אחז, שנאמר בהם (דברי הימים-ב כט, ט): "ואת כל הכלים אשר הזניח המלך אחז במלכותו במעלו, הִכְנִי וְהַקְדַּשְׁנוּ". ואמרו חז"ל: הכנו - שגזנו, כי נאסרו אף להדיוט; והקדשנו - שהקדשנו אחרים תחתיהם, והלא כלי המקדש האלה לא של אחז היו, ולמה נאסרו במעלו? אלא מתוך שעשה בהם מעשה והשתמש בהם לעבודה-זרה - נאסרו (ע"ז נד.). (19) קרקע טבעית, שלא הביאו עפר תלוש ממקום אחר; כי אילו היתה מכונסת מעפר תלוש, הרי יש בה "תפיסת יד אדם" ונאסרת ככל דבר תלוש (הרב "המאירי" לסנה' מז:). (20) (ע"ז נד:): הואיל ועשה בה מעשה.

ב. מים שֶׁעָקְרָן הַגֵּל וְהִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶן, לֹא אֶסְרָן.²¹
 נִטְלָן בְּיָדוֹ וְהִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶן - אֶסְרָן.²² אֲבָנֵי הַר
 שֶׁנִּדְלְדְּלוּ²³ וְעַבְדָּן בְּמִקְוָם²⁴ - מִתְּרוֹת, שֶׁהָרִי אֵין
 בָּהֶן תְּפִיסַת יַד אָדָם.²⁵

(21) כי לא נתלשו על ידי אדם, ועדיין יש להם דין מחובר (ע"ז נט.). (22) הראב"ד משיג: אם מים אלה של רבים הם מדוע נאסרים? הלא אמרו (שם): מים של רבים אינם נאסרים? אבל רבינו סובר שאם נטלם לתוך ידו וזה בהם מן ההפקר ונעשו שלו ולפיכך נאסרו, כדין כל מים של יחיד, כפירוש התוספות ר"ד (שם). (23) שנעקרו ממקומן על ידי סערה. (24) שעוד לא הגביהן אדם. (25) (שם, מו.). וגם כאן משיג הראב"ד ושואל: הלא בגמרא (שם) נחלקו בזה בני רבי חייא ורבי יוחנן: חד אוסר וחד מתיר, ולא נתברר שם מיהו המתיר - והרי זה "ספק איסור תורה" שהולכים בו תמיד לחומרא? אבל דברי רבינו נובעים מהירושלמי (ע"ז פ"ג, ה"ה) שאמרו שם: חזקיה (בן רבי חייא) מתיר ור' יוחנן אוסר - הרי שבני ר' חייא המתירים ופסק כמותם (ש"ך, יו"ד קמא, ס"ק ג).

ג. יִשְׂרָאֵל שֶׁעָקְרָן לְבָנָהּ וְהִשְׁתַּחֲוֶה לָהּ וְלֹא הִשְׁתַּחֲוֶה
 לָהּ, וְכֹא עֹבֵד פּוֹכְבִים וְהִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם, אֶסְרָהּ.²⁶
 בְּהִנָּאָה, שֶׁזִּקְיַפְתָּהּ - מִעֲשֶׂה²⁷. וְכֵן אִם זָקַף בִּיצָה²⁸,
 וְכֹא עֹבֵד פּוֹכְבִים וְהִשְׁתַּחֲוֶה לָהּ - אֶסְרָהּ.²⁹ חֲתָף
 דְּלַעַת וְכִיּוֹצֵא כֹּה וְהִשְׁתַּחֲוֶה לָהּ - אֶסְרָהּ.³⁰ הִשְׁתַּחֲוֶה
 לְחֻצֵי דְלַעַת, וְחֻצֵי הָאֲחֵר מְעַרְהָ³¹ בּוֹ - הָרִי זֶה

1 עֹבְדֵי כּוֹכְבִים הַעֹבְדִים אֶת הַהָרִים וְאֶת הַגְּבְעוֹת
 2 וְאֶת הָאֵילָנוֹת הַנְּטוּעִין⁵ מִתְּחִלָּתָן לְפָרוֹת⁶, וְאֶת
 3 הַמְעִינֹת הַנוֹבְעִין לְרַבִּים⁷ וְאֶת הַבְּהֵמָה⁸ - הָרִי אֵלוֹ
 4 מִתְּרִין בְּהִנָּאָה, וּמִתְּרִ לְאֹכַל אוֹתָן הַפָּרוֹת שֶׁנִּעְבְּדוּ
 5 בְּמִקְוָם גְּדִילָתָן⁹ וְאוֹתָהּ הַבְּהֵמָה. וְאֵין צָרִיף לֹאמַר
 6 הַבְּהֵמָה שֶׁהִקְצַתָּ¹⁰ לְעֹבֵד כּוֹכְבִים, שֶׁהִיא מִתְּרִת
 7 בְּאֵילָה בֵּין שְׁהִקְצִיָּה לְעֹבֵדָהּ, בֵּין שְׁהִקְצִיָּה
 8 לְהַקְרִיבָהּ¹¹, הָרִי זֶה מִתְּרִתָּ¹². בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים
 9 שְׂאֵין הַבְּהֵמָה נֹאסֶרֶת? בְּשֵׁלֹא עֲשָׂה כֹּה מִעֲשֶׂה לְשֵׁם
 10 עֹבֵד כּוֹכְבִים, אֲבָל עֲשָׂה כֹּה מִעֲשֶׂה פֶלֶא-שְׁהוּא,
 11 אֶסְרָהּ. בִּיצָד? פְּגוֹן שֶׁשָּׁחַט בָּהּ סִימָן¹³ לְעֹבֵד
 12 כּוֹכְבִים. עֲשֵׂאָה חֲלִיפִין¹⁴ לְעֹבֵד כּוֹכְבִים, אֶסְרָהּ;
 13 וְכֵן חֲלִיפֵי חֲלִיפִין¹⁵, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשִׂים דְּמֵי עֹבֵד
 14 כּוֹכְבִים¹⁶. בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים¹⁷? בְּבִהְמַת עֲצָמוֹ;
 15 אֲבָל אִם שָׁחַט בְּהִמַת חֲבָרוֹ לְעֹבֵד כּוֹכְבִים אוֹ
 16 הַחֲלִיפָה, לֹא נֹאסֶרֶת, שְׂאֵין אָדָם אוֹסֵר דְּכָר שְׂאֵינוֹ
 17 שְׂלוֹ¹⁸. הַמְשַׁתְּחִוֶה לְקִרְקַע עוֹלָם¹⁹, לֹא אֶסְרָהּ. חֲפֵר
 18 בָּהּ בּוֹרוֹת, שִׁיחִין וּמְעָרוֹת, לְשֵׁם עֹבֵד כּוֹכְבִים -
 19 אֶסְרָהּ²⁰.

(2) כגון הרים וגבעות שהם מחוברים, ואינם נתפסים בידי אדם. (3) כגון בהמה ושאר בעלי חיים, אף על פי שתלושים הם ונתפסים בידי אדם, אבל אין עשייתם בידי אדם. (4) (ע"ז מה.) שנאמר (דברים יב, ב): אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגויים... את אלהיהם על ההרים - אלהיהם על ההרים אסורים, ולא ההרים אלהיהם, כי אין ה"מחובר" נאסר. וכן "בעלי חיים" אינם נאסרים, מתוך שהיה צורך בפסוק מיוחד למעט בעל חי נעבד לקרבן, כמו שדרשו (תמורה כח:): "מן הבקר" (ויקרא א, ב) - להוציא את הנעבד, מכלל שמותר להדיוט באכילה; כי אילו היה נאסר להדיוט באכילה, הרי ממילא פסול הוא לקרבן על פי הכלל: ממשקה ישראל (יחזקאל מה, טו) - מן המותר לישראל תקריב, ולא מן האסור (תמורה כט.). (5) אף על פי שנטעם אדם, אין הם בכלל: "עשהו אדם", כי הקרקע והמים הם הם המגדלים אותן (כסף-משנה). (6) פרט לנטעם מתחילה לשם עבודה-זרה שנאסרים, שהרי זוהי ה"אשרה" שאסרתה תורה, בצוותה: "ואשריהם תשרפון באש" (דברים יב, יג). (7) שהרי מחוברים הם ואינם נתפסים בידי אדם; אבל מעיינות של יחיד אסורים, כי יש לחוש שמא חפר את הבור לשם עבודה-זרה ואז נאסרו מימיו, כי גם ה"מחובר" נאסר כשעושה בו מעשה לשם עבודה-זרה, כמו שיתבאר בסמוך; אבל במעיינות הרבים אין לחוש שרבים חפרום לשם עבודה-זרה, ולפיכך אינם נאסרים כדין כל "מחובר" (פרישה, טור יו"ד קמא; ראה ט"ז, יו"ד שם, ס"ק ג). (8) (תמורה כח:): "דבר שיש בו רוח חיים - מותר". (9) כשהם מחוברים באילן, ואף על פי שסופם להיתלש מהאילן אינם נחשבים כ"תלוש". (10) שייחודו לעבודה-זרה ועדיין לא נעבדה. (11) תקרובת לעבודה-זרה. (12) כי אין מוקצה לעבודה-זרה אסור אפילו לגבוה, עד שיעשו בו מעשה, כגון: שיגזו אותו לשם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והשתחויה לה אסורה או לא, "לבינה הוא דמינכרא זקיפתה, אבל ביצה לא. או דילמא לא שנא". ולכאורה למאי 'נפקא מינה' אם ניכרת זקיפתה או לא, והרי הכל תלוי בגילוי הדעת של הזוקף, וזה יכול להעשות גם על ידי זקיפת ביצה. ועל-פי-זה יתורץ, ששאלת הגמ' אם "מינכרא זקיפתה" שאולי אין זה אלא מעשה זוטא שאינו נחשב, ואף שבוודאי יש בזה גילוי דעת - אינו מספיק כי צריך גם מעשה.

(על-פי "לקו"ש חלק יא עמוד 147)

26 אף על פי שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא אם כן עשה בו מעשה, והשתחויה אינה נחשבת "מעשה".
27 ובה גילה דעתו שנוח לו לעבוד עבודה זרה, וכשהנכרי משתחוה לה הרי הוא כשליחו של ישראל ואוסרה, ואף על פי שאינה שלו (ע"ז מו.). (28) אף על פי שאין זקיפתה ניכרת כל כך כזקיפת הלבנה. (29) (שם). (30) אף על פי שאינה שלימה. וכך אמרו (חולין קכח.): "המשתחוה לחצי דלעת - אסרה". (31) מחובר אל החצי השני הנעבד. (32) החצי השני הבלתי נעבד. (33) בית יד לאוכל, כמו בית יד לכלי; וה"י"ד נדונית כאוכל עצמו, ולפיכך נאסר גם החצי השני בתורת "יד". והואיל שבגמרא (שם) נסתפקו בזה ולא פשטוה, לפיכך אומר רבינו: "אסור מספק" כדין כל "תיקר" שהולכים בו לחומרא באיסור דאורייתא. (34) שהרי היתה בו תפיסת ידי אדם לשם עבודה-זרה כשנטעו. ואין זה דומה לאילן שנטעו ולסוף עבדו שאינו נאסר, כמבואר לעיל (ה"א), כי בשעה שעובדו אין בו "תפיסה". שהרי מושרש הוא בארץ ומחובר לה; אבל כשנטעו מתחילה לשם עבודה-זרה, הרי בשעת נטיעת הגרענים, יש בהם "תפיסת יד אדם" לשם עבודה-זרה (ע"ז מח.). (35) קיצץ ענפיו. (36) שהסיר פסולתו. ויש מפרשים: שחתך כל ענפיו כדי שהאילן יתעבה, מלשון: "פסל לך" (שמות לד, א). הערוך, ערך "זבל". (37) כדי לעבוד גידוליו שיגדלו בו מעתה. (38) דרך הכורמים לכופף זמורה המחוברת לאילן ולטמון אותה בעפר ואת ראשה הם מוציאים מצד אחר, כדי שתשריש ותצמח משם כגפן חדשה, וזוהי: "הבְּרָכָה", מלשון: "ויברך הגמלים" (בראשית כד, יא). (39) הביא ענף של אילן אחר והרכיבו בזה, והיא: הַרְכָּבָה, ושתיהן נזכרות במשנה (שביעית פ"ב, מ"1). (40) הצמיח ענפים. (41) אף על פי שעשה מעשה בגוף האילן, אין זה כאילן שנטעו מתחילה לשם עבודה-זרה שנאסר כולו, אלא שריגיו החדשים אסורים ושאר האילן מותר (שם). (42) שלא עשה בו שום מעשה. (43) הפרחים הצומחים באילן בעת לבלובו. וכן הענפים הרכים היוצאים מן האילן בשעת לבלובו, נקראים: "לולבים" ונזכרים במשנה (עקצין פ"ג, מ"ד). (44) (ע"ז מח.). (45) (שם).

1 אָסוּרִים³² מִסֶּפֶק, שְׁמָא זֶה הַחֲצִי כְּמוֹ יָד³³ לְחֲצִי
2 הַנֶּעֱבָד. אֵילָן שֶׁנִּטְעוּ מִתְחִלָּה שְׂיֵהָה נֶעֱבָד, אָסוּר
3 בַּהֲנָאָה³⁴; וְזוֹ הִיא אֲשֶׁר הָאָמוּרָה בְּתוֹרָה. הִיא
4 אֵילָן נְטוּעַ, וְגִדְעוּ³⁵ וּפְסָלוּ³⁶ לְשֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים³⁷,
5 אֶפְלוּ הַבְּרִיָּה³⁸ וְהַרְכִּיב³⁹ בְּגוֹפוֹ שֶׁל אֵילָן וְהוֹצִיא
6 שְׂרִיגִים⁴⁰ - כּוֹרֵת אֶת הַשְּׂרִיגִים, וְהֵם אָסוּרִים
7 בַּהֲנָאָה, וְשָׂאֵר הָאֵילָן מִתָּר⁴¹. וְכֵן הַמְשַׁתְּחוּה לְאֵילָן,
8 אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא נֶאֱסַר גּוֹפּוֹ⁴² - כָּל הַשְּׂרִיגִים וְהַעֲלִים
9 וְהוֹלֵבִין⁴³ וְהַפְרוֹת שְׂיֵוֹצִיא כָּל-זֶמַן שֶׁהוּא נֶעֱבָד,
10 הָרִי אֵלּוּ אָסוּרִין בַּהֲנָאָה⁴⁴. אֵילָן שֶׁהָיוּ הָעוֹבְדֵי
11 כּוֹכָבִים מְשַׁמְרִין אֶת פְּרוֹתָיו, וְאוֹמְרִים שֶׁהֵם מוֹכְנִים
12 לַעֲשׂוֹת שֶׁכֶּר לְבֵית עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים פְּלוּנִי, וְעוֹשִׂין
13 מִהֵן שֶׁכֶּר וְשׂוֹתִים אוֹתוֹ בְּיוֹם תְּגֵם - הָרִי זֶה הָאֵילָן
14 אָסוּר בַּהֲנָאָה, מִפְּנֵי שֶׁסְּתַמּוֹ שֶׁהוּא אֲשֶׁרָה, וּלְפִיכָף
15 עוֹשִׂין בְּפְרוֹתָיו כֶּף, שֶׁזוֹ הִיא חֻקָּה שֶׁל אֲשֶׁרָה⁴⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אסרה בהנאה, שזקיפתה מעשה".

יש להקשות, מנין לקח הרמב"ם שיש צורך במעשה, והלא מקור הדין הוא בגמרא (ע"ז מו. נג.) ש"כשזקף לבנה, גליא דעת" שניחא ליה בעבודה-זרה, וכיון דאתו עכו"ם ופלח ל"י שליחותא זידי" קעביד", והיינו שמספיק גילוי דעת ואין צריך מעשה.

ויש לומר שמקורו בגמ' (ע"ז שם נג.) ששואלת על הפסוק "ואשיריהם תשרפון באש", הלא אין זה אשיריהם של הגויים, שהרי ארץ ישראל היא ירושת עם ישראל, והלא "אין אדם אוסר דבר שאינו שלו", ומתרצת ש"כיון שפלחו ישראל לעגל, גלו דעתיהו דניחא להו בעבודה-זרה". ומכאן מוכח שגילוי דעת "דניחא להו" חייב לבוא ביחד עם מעשה, כמו כאן שעבדו לעגל.

על פי זה, תתורץ שאלה כללית, היאך עשה אהרן את העגל, שיש שתירצו שאמר לישראל "פרקו נזמי הזהב כו' והביאו אלי" (ולא אמר "ותנו לי"), והיינו שלא קנה אותו מידם, וכיון שאינו שלו הרי "אין אדם אוסר דבר שאינו שלו". ועל תירוץ זה קשה, הרי היה כאן גילוי דעת ש"ניחא להם" בעבודה-זרה, שהרי רצו לעשות העגל, ומדוע שלא יוכל לאסור את הזהב שהביאו אליו. אלא שע"פ הנ"ל יתורץ שמעשה העגל לא יכול להקרא על שם אהרן, כי מה שגילו דעתם ד"ניחא להו" אינו מספיק, כי צריך גם מעשה, וכשפנו ישראל לאהרן שיעשה את העגל, עדיין לא עבדו עבודה-זרה ולא היה כאן גילוי דעת עם מעשה, ואתי שפיר שאהרן יכול היה לאסור את הזהב, כי "אין אדם אוסר דבר שאינו שלו".

על-פי-זה יובן גם המשך הגמרא שם "מיבעי לי היכא שזקף ביצה להשתחוות לה ולא השתחוה לה, והא עכו"ם

16 ד. אֵילָן שֶׁמְעַמְדִין תְּחִתּוֹ⁴⁶ עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים -
17 כָּל-זֶמַן שֶׁהִיא תְּחִתּוֹ, אָסוּר בַּהֲנָאָה. נְטָלָה מִתְחִתּוֹ,
18 הָרִי זֶה מִתָּר⁴⁷, מִפְּנֵי שֶׁאֵין הָאֵילָן עֲצָמוֹ הוּא הַנֶּעֱבָד.
19 בֵּית שֶׁבְנָאוֹ הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מִתְחִלָּה שְׂיֵהָה הַבֵּית

המשנה (ע"ז פ"ג, מ"ו): כונס בתוך שלו ארבע אמות ובונה"; וכן הרמב"ם כתביד אברבנאל. (ע"ז מז).
 (67) שעובי הכותל, חציו של עבודה זרה וחציו של ישראל.
 (68) האבנים שלו מותרות, וכגון שמכיר איזו אבנים הן שלו; אבל אם אינו מכירן - אסורות, אלא שיכול למכור לנכרי חלקו בכל מקום שהוא (ר"ן, בשם הירושלמי, שם).
 (69) כנוסח אוקספורד.
 ו. פיצד מאבדו⁷⁰ עבודת פוכבים ושאר דברים
 האסורים בגללה, כגון משמשיה ותקרבת שלה?
 שוחק וזורה לרוח⁷¹, או שורף ומטיל לים המלח⁷².

(70) שמצוה עליו לאבדה, כמבואר לעיל (פ"ז, ה"א).
 (71) ואף על פי שתיעשה זבל ותועיל לקרקע - אין חוששים לה, כי הזבל האסור והקרקע המותר מגדלים את הצמחים, וכבר נתבאר לעיל (פ"ז, ה"א): "כ"שזה וזה גורם - מותר".
 (72) שאין ספינות עוברות שם (מלשון רש"י, פסחים כח.), וראה בבאורנו לעיל (פ"ז, ה"ג). אבל לזרקו לים כשהוא שלם - אסור (ע"ז מג:). ויש מפרשים דברי רבינו לצדדים: "או שורף", הכוונה לאיל של עץ שאפשר לשרפו ואין צורך בזרייתו לרוח, או בהטלתו לים המלח; ואיל של מתכת שאי אפשר לשרפו - אפשר להטילו לים המלח בלי שחיקה; ואם אינו רוצה לטרוח ללכת לים המלח, ישחקנו ויזרנו לרוח, באופן ששלשה דרכים באיבוד עבודה-זרה: שחיקה וזרייה לרוח, שריפת איל של עץ, או הטלה לים המלח אפילו כשהוא שלם (מרכבת המשנה). השווה דברי רבינו (הלכות חמץ ומצה, פ"ג).

ז. דבר שאין בו תפיסת יד אדם שנועבד, כגון הרים
 ובהמה ואילן - אף-על-פי שהנועבד עצמו מתר
 בהנאה, צפוי⁷³ אסור בהנאה. והנהנה בכל-שהוא
 מהן, לוקה, שנאמר: "לא תחמד כסף וזהב
 עליהם"⁷⁴. וכל צפוי עבודת פוכבים⁷⁵ הרי הן בכלל
 משמשיה⁷⁶.

(73) אם ציפה את ההר כסף או זהב. וכסף וזהב לא דווקא, אלא כל מיני ציפוי לנוי. (74) גזירת הכתוב היא: שכל "שעליהם", אפילו שעל "נועבד מחובר" - נאסר (ע"ז מה:).
 ואף על פי שאסר משמשי עבודה-זרה לוקה עליהם שמים, כמבואר לעיל (פ"ז, ה"ב), אין הציפוי של נועבד מחובר נאסר אלא משום: "לא תחמד כסף וזהב"; אבל ציפוי של "נועבד תלוש", כשאר משמשי עבודה-זרה הוא שחייבים עליהם שמים ("נר מצוה", בפירושו ל"ספר המצוות" לרבינו ל"ת, כב). (75) של אלילים תלושים. (76) ולוקים עליהם שמים, משום משמשי עבודה-זרה. וכן לענין ביטול: שאם ביטל הנכרי את האליל בטלו משמשיה מאליהם, כמבואר בסמוך (ה"ט).

ח. עבודת פוכבים של נכרים שפטלוה נכרים קדם⁷⁷
 שתבא לידי ישראל, הרי זו מתרת בהנאה, שנאמר:
 "פסילי אלהיהם תשרפון באש" - כשבאו לדינו
 והן נוהגין בהם אלהות; אבל אם פטלוה, הרי אלו
 מתריין⁷⁸.

1 עצמו נעבד, וכן המשתחוה לבית בנוי - הרי זה
 2 אסור בהנאה⁴⁸. היה בנוי, וסידו⁴⁹ וכירו⁵⁰ לשם
 3 עבודת פוכבים עד שנתחדש - נוטל מה שחדש,
 4 והחדוש אסור בהנאה, מפני שעשאהו לעבדו,
 5 ושאר הבית מתר⁵¹. הכניס עבודת פוכבים לתוך
 6 הבית⁵² - כל-זמן שהיא שם, הבית אסור בהנאה;
 7 הוציאה - התר הבית⁵³. וכן אבן שחצבה⁵⁴ מתחלה
 8 לעבדה, אסורה בהנאה⁵⁵. היתה חצובה, וצירה
 9 וכירה⁵⁶ שתעבד - אפלו ציר וכיר בגוף⁵⁷ האבן,
 10 ואין צריך לומר אם פיר עליה⁵⁸ - נוטל⁵⁹ מה
 11 שחדש, והוא אסור בהנאה, הואיל ונעשה שיעבד,
 12 ושאר האבן מתר⁶⁰.

(46) שהיה נטוע מתחילה לשם כך, כי אם לא כן אינו נאסר - שהרי אינו גרוע מאילן שנטעו ולבסוף עבדו, שאינו נאסר כמבואר לעיל (ה"א; ר"ן, שם). והתוספות (שם, מז: דביבור המתחיל: "העמיד תחתיו") פירשו: שאף על פי שלא נטעו מתחילה לשם כך, נאסר האילן מדרבנן - משום שבשעה שעבודה-זרה נראית תחתיה נראה הדבר כאילו האילן נטוע מתחילה לשם כך. (47) (שם). (48) אף על פי שהבית מחובר הוא, הרי עציו ואבניו תלושים היו טרם שבנוהו, וכל "תלוש ולבסוף חיברו" - כתלוש דומה (שם, מז:). ואין זה דומה לאילן שאינו נאסר הואיל ושרשיו מעורים בארץ, שהרי הוא "מחובר" יותר מבית (ש"ך, יו"ד קמה, ס"ק ג).
 (49) טח אותו בסיד. (50) עשה בו צורות בולטות או שוקעות. (51) (ע"ז, מז:): שהרי לא עבד לבית עצמו; אבל אם אחרי שחידשהו עבד את הבית עצמו, נאסר בהנאה כדין המשתחוה לבית. (52) שלא הקצהו לעבודה-זרה, אלא לפי שעה. (53) (שם). (54) מההר. (55) אף על פי שעדיין לא עבדה, כי עבודה-זרה של נכרי נאסרת בהנאה מיד. (56) שפסל בה ציורים וציצים. (57) שחקק בה באבן גופה. (58) ולא באבן גופה. (59) כשבא ישראל להשתמש בה. (60) שהאבן עצמה לא נעבדה (שם).

13 ה. אבן שהעמיד עליה⁶¹ עבודת פוכבים, הרי זו
 14 אסורה כל-זמן שהיא עליה. סלקה - האבן מתרת⁶².
 15 מי שהיה ביתו סמוך לעבודת פוכבים⁶³ ונפל - אסור
 16 לבנותו⁶⁴. פיצד יעשה? פונס לתוף שלו⁶⁵ ובונה,
 17 ואותו הרוח ממלאהו קוצים או צואה, כדי שלא
 18 ירחיב לבית עבודת פוכבים⁶⁶. היה הפתל שלו ושל
 19 עבודת פוכבים⁶⁷ - ידון מחצה למחצה: מחצה
 20 שלו⁶⁸ מתר בהנאה, ושל עבודת פוכבים, הפל אסור
 21 בהנאה. אבניו, עציו ועפרו, הפל אסור בהנאה⁶⁹.

(61) באופן זמני. (62) (שם) אבל אם מתחילה הקצה את האבן שתשמש בסיס לאילל בקביעות - הרי היא אסורה כעבודה-זרה עד שיבטלנה הנכרי, כמבואר בסמוך (ה"ט).
 (63) שהיה אחד מכתליו משמש קיר לבית עבודה-זרה.
 (64) שהרי בונה בית לעבודה-זרה. ובירושלמי מפרש: שהיה בנין ביתו קודם לבית עבודה-זרה, שאם לא כן, הרי אסור לישראל לסמוך ביתו בקיר בית עבודה-זרה. (65) כנוסח

20 חֲסֵרָה; או שְׁמֵכְרָה לְצוּרָה יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה בְּטֹלָה.
 21 אָבֵל אִם מִשְׁפָּנָה או מְכָרָה לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים⁹⁰ או
 22 לְיִשְׂרָאֵל שְׂאִינוֹ צוּרָה, או שְׁנַפְלָה עֲלֶיהָ מַפְלֵת וְלֹא
 23 פָּנָה; גְּנֻבִיהָ לְסֻטִים וְלֹא תִכְעֶוּהָ; רִקַּק בְּפָנֶיהָ,
 24 הַשְׁתִּיחַ בְּפָנֶיהָ, גְּרָרָה⁹¹, זָרַק בָּהָּ אֶת הַצּוֹאֵה - הָרִי
 25 זֶה אֵינָה בְּטֹלָה⁹².

88 היכה בפטיש על פניה ומיעך צורתה. (89) כי יודע הוא מראש שהצורף ישברנה ויתכנה לעשות ממנה כלים שונים (שם, נג.); אבל מכרה לצורף נכרי עדיין לא ביטלה, כי סובר המוכר שהצורף הנכרי יעבדנה ולא ישברנה. (90) ואפילו צורף. (91) בטיט, סחוב והשלך (רש"י). (92) כי בכל אלה אין עוד הוכחה גמורה שמתכוון לבטלה, כי ייתכן שכעס עליה לשעה ואחרי עבור כעסו ישוב ויעבדנה, והכמינו ז"ל סמכו על המקרא: "והיה כי ירעב והתקצף, וקלל מלכו ובאלהיו ופנה למעלה, ואל ארץ יביט והנה צרה וגוי (ישעיה ח, כא-כב) - אף על פי שקילל מלכו ואלהיו, חזר ל"הביט אל ארץ", לעבוד עבודה-זרה שלו (שם).

26 יא. עֲבֹדֶת פּוֹכְבִים שֶׁהִנִּיחוּהָ עוֹבְדֵיהָ - בְּשַׁעַת
 27 שְׁלוֹם⁹³, מִתְּרַת בְּהִנָּאָה, שֶׁהָרִי בְטֹלָה⁹⁴; בְּשַׁעַת
 28 מִלְחָמָה, אֲסוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִנִּיחוּהָ אֶלָּא מִפְּנֵי
 29 הַמִּלְחָמָה. עֲבֹדֶת פּוֹכְבִים שֶׁנִּשְׁפְּרָה מֵאֲלֵיהָ -
 30 שְׂבָרֶיהָ אֲסוּרִים⁹⁵ בְּהִנָּאָה, עַד שִׁיבְטֹלוּהָ. לְפִיכָף,
 31 הַמוֹצֵא שְׂבָרֵי עֲבֹדֶת פּוֹכְבִים, הָרִי אֵלָיו אֲסוּרִין
 32 בְּהִנָּאָה, שֶׁמָּא לֹא בְטֹלָה הַעֹבְדֵי כוֹכְבִים⁹⁶. וְאִם
 33 הִיָּתָה שֶׁל פְּרָקִים⁹⁷, וְהִדְיוּט⁹⁸ כֹּלֵל לְהַחֲזִיר - צָרִיף
 34 לְבִטֹל כָּל פְּרָק וּפְרָק מִפְּרָקֶיהָ⁹⁹. וְאִם אֵינֹה יִכּוֹל
 35 לְהַחֲזִיר - פִּינֹן שֶׁבִטֹל אֲבָר אֶחָד מִמֶּנָּה, בְּטֹלוֹ כָּל
 36 הַשְּׂבָרִים¹⁰⁰.

93 ואין דעתם לחזור. (94) ולפיכך לא לקחוה עמהם (שם, נג.). (95) (שם, מא): כי עובדים הם אפילו לשברים. (96) אף על פי שיש לומר: הנכרי ביטלה ולפיכך שברה, אין אנו מקילים בה כל כך. הואיל והיא ודאי עבודה-זרה, וספק ביטולה או לא - ואין ספק מוציא מידי ודאי (ע"ז מא:). (97) של חוליות קטנות ונתפרקו חוליותיה. (98) מי שאינו אומן לכך. (99) ואין האחד נותר בביטול חברו. (100) כי הואיל ואין ההדיוט יכול להחזירם הרי זה נידון ככלי שבור, ובביטול כל שהוא נתבטל ומותר (שם מט:).

37 יב. מְזַבְּחַ עֲבֹדֶת פּוֹכְבִים שֶׁנִּפְּגַם¹⁰¹ - עֲדִינִן הוּא
 38 אֲסוּר בְּהִנָּאָה, עַד שִׁינָתֵן רִבּוּי¹⁰² בִּיד עוֹבֵד פּוֹכְבִים.
 39 וּבִימוּס¹⁰³ שֶׁנִּפְּגַם - מִתְּרָה¹⁰⁴. אֵי-יָזָהוּ בִימוּס וְאֵי-יָזָה
 40 הוּא מְזַבְּחַ? בִימוּס - אֲבָן אֶחָת, מְזַבְּחַ - אֲבָנִים
 41 הַרְבֵּה¹⁰⁵. וְכִיצַד מְבִטְלִין אֲבָנֵי מְרְקוּלִים? פִּינֹן שֶׁבָּנָה
 42 מֵהֶם בְּנִיזָן או חֲפָה בְּהֶן¹⁰⁶ אֶת הַדְּרָכִים וְכִיצַד בְּאֵלוֹ
 43 - הָרִי הֵן מִתְרִין בְּהִנָּאָה¹⁰⁷. פִּיצַד מְבִטְלִים אֶת
 44 הָאֲשֵׁרָה? קְרָסִם¹⁰⁸ מִמֶּנָּה עָלָה או זָרַק מִמֶּנָּה
 45 יוֹנָק¹⁰⁹; נָטַל מִמֶּנָּה מִקָּל או שְׂרָבִיט, או שֶׁשְׁפָּאָה¹¹⁰

(77) כי אם כבר באה לידי ישראל - לא מועיל לה ביטול, כמבואר בסמוך. (78) (תוספתא דע"ז, פ"ו; ע"ז נב). דרשו: "מנין לנכרי שפוסל אלהיו? שנאמר: פסילי אלהיהם תשרפון באש". ועוד אמרו (שם): כתוב: "לא תחמוד כסף וזהב עליהם", וכתוב: "ולקחת לך" - הא כיצד? פסלו לאלוה - לא תחמוד; פסלו מאלוה (ביטלו) - ולקחת לך.

1 ט. עֲבֹדֶת פּוֹכְבִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֵינָה בְטֹלָה לְעוֹלָם⁷⁹.
 2 אֲפִלוּ הָיָה לְנִכְרֵי בְּהַ שְׁתַּפּוּת⁸⁰, אֵינֹן בְּטוּלוֹ מוֹעִיל
 3 כְּלוּם, אֶלָּא אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה לְעוֹלָם וְטַעוּנָה גְּנִיזָה⁸¹.
 4 וְכֵן עֲבֹדֶת פּוֹכְבִים שֶׁל נִכְרֵי שְׂבָאָת לִיד יִשְׂרָאֵל,
 5 וְאַחֲרֵיכֵן בְטֹלָה הַנִּכְרֵי - אֵינֹן בְּטוּלוֹ מוֹעִיל כְּלוּם,
 6 אֶלָּא אֲסוּרָה בְּהִנָּאָה לְעוֹלָם⁸². וְאֵינֹן יִשְׂרָאֵל מְבִטֵּל
 7 עֲבֹדֶת פּוֹכְבִים, וְאֲפִלוּ בְרִשׁוֹת עוֹבֵד פּוֹכְבִים⁸³.
 8 עוֹבֵד פּוֹכְבִים קָטָן או שׁוֹטֵה אֵינֹה מְבִטֵּל עֲבֹדֶת
 9 פּוֹכְבִים⁸⁴. וְעוֹבֵד פּוֹכְבִים שֶׁבִטֵּל עֲבֹדֶת פּוֹכְבִים, בֵּין
 10 שְׁלוֹ, בֵּין שֶׁל עוֹבְדֵי כוֹכְבִים אֲחֵרִים, בְּעַל פְּרָחוֹ,
 11 אֶף-עַל-פִּי שְׂאִנְסוֹ יִשְׂרָאֵל עַל כָּף - הָרִי זֶה בְטֹלָה;
 12 וּבִלְבַד שִׁיָּהָא הַנִּכְרֵי הַמְבִטֵּל עוֹבֵד עֲבֹדֶת פּוֹכְבִים;
 13 אָבֵל מִי שְׂאִינוֹ עוֹבֵד עֲבֹדֶת פּוֹכְבִים, אֵינֹן בְּטוּלוֹ
 14 בְטוּלוֹ⁸⁵. הַמְבִטֵּל עֲבֹדֶת פּוֹכְבִים - בְּטֹל מִשְׁמִשְׁיָהָ⁸⁶.
 15 בְּטֹל מִשְׁמִשְׁיָהָ - מִשְׁמִשְׁיָהָ מִתְרִים, וְהִיא אֲסוּרָה
 16 בְּהִנָּאָה כְּמוֹ שֶׁהִיָּתָה, עַד שִׁיבְטֹלָנָה. וְתַקְרַבְתָּ עֲבֹדֶת
 17 פּוֹכְבִים אֵינָה בְטֹלָה לְעוֹלָם⁸⁷.

79) סמכו חז"ל על הפסוק: "ארור האיש אשר יעשה פסל... ושם בסתר" (דברים כז, טו) - אין לה תקנה אלא גניזה (ע"ז, שם). (80) וזה ביטל את חלקו, אין אנו אומרים: ישראל על דעת הנכרי הוא עובדה, ומתוך שהנכרי ביטל את חלקו יהיה חלקו של ישראל מבוטל מאליו - אלא ישראל על דעת עצמו עובדה ואינו תלוי בביטול הנכרי שותפו (שם, נג.). (81) קבורה בקרקע; לא כעבודה-זרה של נכרי הטעונה שזיקה וזרייה לרוח, או שריפה. וכדעת התוספות (יבמות קד.). (82) (ע"ז סד:). (83) שהנכרי נתן לו רשות לבטל אליל שלו, אין ביטול של ישראל מועיל כלום - כי לא נאמרה תורת ביטול אלא לנכרי בלבד (שם, נב:). (84) כי אינו יודע בטיב עבודה-זרה ומשמשיה ואין ביטולו מועיל, כפי שיתבאר בסמוך. (85) "אמר רבי יהושע בן-לוי: פעם אחת הייתי מהלך אחר רבי אלעזר הקפר בריבי בדרך ומצא שם טבעת ועליה צורת דרקון. ומצא נכרי קטן ולא אמר לו כלום; מצא נכרי גדול ואמר לו: בטלה! ולא ביטלה. סטרו וביטלה. באותה שעה למדתי ממנו שלשה דברים: שנכרי מבטל עבודה-זרה של חברו, וכל מי שאינו יודע בטיב עבודה-זרה אינו מבטל, ושנכרי מבטל אפילו בעל כרחו (ע"ז מג.). (86) (שם, נב:). (87) שנאמר: ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים (תהלים קו, יח) - מה מת אין לו ביטול לעולם (שאסור בהנאה לעולם) אף תקרובת עבודה-זרה אינה בטלה עולמית (שם, נג.).

18 י. פִּיצַד מְבִטְלָה? קָטַע רֹאשׁ חֲטָמָה, רֹאשׁ אֲזָנָה,
 19 רֹאשׁ אֲצִבְעָה; פְּחִסָּה⁸⁸ בְּפָנֶיהָ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

5) אף על פי שנצטרך לישראל, אבל לא ידע מחסור ביום חגו ויודה לעבודה-זרה. (6) לקבל ממנו תשלום חוב. ואף על פי שהוא מצטער בשעת הפרעון, אבל שמח הוא לאחר זמן, וישמח למחר ביום אידו (שם, ב.). (7) הואיל והכסף בטוח ואין פה הצלת ממון - אסור לו להיפרע מהם (שם, ב.). (8) (ירושלמי, ע"ז פ"א, ה"א). (9) (ע"ז א:). (10) הואיל וביום חגם לא יהיה כבד, או שיהיה כבד מקולקל ונשחת ושוב לא ישמח בו ולא יודה (שם). (11) שכל אלה אסורים. (12) שאין אנו זקוקים להם ואין אנו מתפרנסים מהם. (13) שבתוכם אנו יושבים ופרנסתו מהם (שם, יא:). (14) (שם, א:). וכבר נפסקה ההלכה (שו"ע יו"ד קמח, סעיף יב): שאין הדברים הללו אמורים אלא בזמנם: אבל בזמן הזה שאינם בקיאים בטיב האלילים - מותר לשאת ולתת עמהם ביום חגם, ללוות ולהלוות וכדומה (על פי הרשב"א והתוספות, ע"ז ב.). והרמ"א מוסיף שם: ואפילו לתת מעות לכהניהם אין איסור, כי אין עושים מהם תקרובת או נוי לעבודה-זרה אלא אוכלים ושותים בהם.

17 **ב. וְאִסּוּר לְשַׁלַּח דְּרוֹרָן¹⁵ לְנִכְרֵי בְּיּוֹם אִידוֹ¹⁶, אֲלֵא-
18 אִם-כֵּן נֹדַע לוֹ שְׂאִינוֹ מוֹדָה בְּעִבּוּדַת פּוֹכְבִּים וְאִינוֹ
19 עוֹבְדֵיהֶם¹⁷. וְכֵן נִכְרֵי שְׂשַׁלַּח דְּרוֹרָן לְיִשְׂרָאֵל בְּיּוֹם חֲגוֹ,
20 לֹא יִקְבְּלוּ מִמֶּנּוּ. וְאִם חָשַׁשׁ לְאִיבָה¹⁸ - נוֹטְלוֹ
21 בְּפָנָיו, וְאִינוֹ נִהְיֶה כּוֹ עַד שְׂיִדַּע לוֹ שֶׁהָהַנְּכָרִי אִינוֹ
22 עוֹבֵד עִבּוּדַת פּוֹכְבִּים וְאִינוֹ מוֹדָה בָּהֶם¹⁹.**

(15) מתנה. (16) כינוי ליום חגו של עובד-כוכבים, מלשון הכתוב: כי קרוב יום אידם (דברים לב, לה). (17) (ע"ז סה.). (18) שיגרדם סירובו לקבל ממנו את הדורון. (19) (שם, א:).

23 **ג. הִיָּה אִידָן שֶׁל אוֹתָן עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת יָמִים
24 הַרְבֵּה, שְׂלֹשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה אוֹ עֶשְׂרֵה - כָּל אוֹתָן
25 הַיָּמִים בְּיּוֹם אֶחָד הֵן, וְכֵלָן אֲסוּרִין עִם שְׂלֹשָׁה יָמִים
26 לְפָנֵיהֶם²⁰.**

(20) (ע"ז ח.). ובמשנה מנו חכמים את חגיגה, וביניהם חגים הנמשכים שמונה ימים, כגון: "קלנדא" הנמשך שמונה ימים אחר תקופת טבת, היא התחלת שנתם: ו"סטורנורא" הנמשך שמונה ימים הוא גם הוא לפני תקופת טבת בסוף השנה למנינם. ואף על פי שארוכים הם אסרו חכמינו גם שלשה ימים לפניהם.

27 **ד. כְּנֻעֲנִים עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת הֵם, וְיּוֹם רֵאשׁוֹן
28 הוּא יּוֹם אִידָם. לְפִיכֵן אֲסוּר לָתֵת וּלְשֹׂאת עִמָּהֶם
29 בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל יּוֹם חֲמִישִׁי וְיּוֹם שְׁשִׁי שֶׁבְכָל שַׁבַּת
30 וְשַׁבַּת, וְאִין צְרִיךְ לֹמַר יּוֹם רֵאשׁוֹן עֲצֻמוֹ, שֶׁהוּא
31 אֲסוּר בְּכָל מְקוֹם. וְכֵן נוֹהֲגִין עִמָּהֶם בְּכָל אִידיָהֶם²¹.**

(21) עיין לעיל בפרקנו (ה"א, הערה יג).

32 **ה. יּוֹם שְׁמִתְפָּסֵין בּוֹ עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים לְהַעֲמִיד לָהֶם
33 מְלֶךְ, וּמְקַרְבִּין וּמְקַלְסִים לְאֵלֵיהֶם - יּוֹם חֲגָם הוּא,
34 וְהָרִי הוּא פְּשָׁר תְּהִיָּהֶם²². אֲבָל עוֹבֵד פּוֹכְבִּים
35 שְׂעוֹשֶׂה הוּא חַג לְעֲצֻמוֹ, וּמוֹדָה לְפּוֹכְבִּי שְׁלוֹ וּמְקַלְסוֹ**

1 **שְׂלֹא לְצַרְפָּה¹¹¹ - הָרִי זֶה כְּטֹלָה¹¹². שְׂפָאָה לְצַרְפָּה¹¹³
2 - הִיא אֲסוּרָה, וּשְׂפָאִיָּה¹¹⁴ מִתְרִים. וְאִם הִיתָה שֶׁל
3 יִשְׂרָאֵל - בֵּין לְצַרְפָּה בֵּין שְׂלֹא לְצַרְפָּה, בֵּין הִיא וּבֵין
4 שְׂפָאִיָּה - אֲסוּרָה לְעוֹלָם¹¹⁵, שְׂעִבּוּדַת פּוֹכְבִּים שֶׁל
5 יִשְׂרָאֵל אֵין לָהּ בְּטוֹל לְעוֹלָם.**

(101) שניתן מקצתו. (102) (שם, גג:). כי כל זמן שלא ניתן רובו עדיין דעתם עליו לתקנו. וסמכו חכמינו על הפסוק: בשומו כל אבני מזבח כאבני גיר מנופצות לא יקומו אשירים וחמנים (ישעיה כז, ט), אם נופץ כאבני גיר - לא יקומו אשירים וחמנים, ואם לא - יקומו, עוד יקריבו עליו (שם, נד.). (103) אבן שמעמידים עליה עבודה-זרה, והיא משמשת בסיס לה. (104) כי הואיל ונפגמה משליכים אותה ונותנים אחרת במקומה. (105) (שם, גג:). (106) כיסה, ריצף. (107) (שם, נ). בלי כל חשש. ואפילו רבי מנחם בר' סימאי שהיה נקרא בנם של קדושים, מפני שלא היה מסתכל בצורה של מטבע משום חשש של עבודה-זרה, היה מהלך עליהן. (108) קטף. (109) חתך ענף רך. (110) שהחליקה במקצועה. (111) לא כדי ליפותה, אלא מפני שהוא צריך לשפאים להסיק בהם, או לצורך תשמיש אחר. (112) (שם, מט:). מפני שבמעשים אלה גילה דעתו שבזויה היא בעיניו וכבר ביטלה, כי על כן משתמש הוא בה לצרכיו: היא משמשת אותו ולא להיפך. (113) ליפותה. (114) השבבים הדקים הנופלים מתחת המקצועה. (115) (שם).

יום ו' כ"א מרחשון ה'תשע"ח

פֶּרֶק תְּשִׁיעִיו

(1) איסור משא ומתן עם עובדי עבודה-זרה בחגיגה ולפני חגיגה.

6 **א. שְׂלֹשָׁה יָמִים לְפָנֵי חֲגָם שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים, אֲסוּר
7 לְקַח² מֵהֶם וּלְמַכּוֹר לָהֶם דְּבַר מִתְקִים³; לְלוֹת מִהֶן⁴
8 וּלְהַלּוֹתָם⁵, לְפָרַע⁶ מִהֶן וּלְפָרַע לָהֶם מְלוֹה בְּשִׁטְר⁷
9 אוֹ עַל הַמְשָׁכוֹן⁸. אֲבָל מְלוֹה עַל-פֶּה נִפְרָעִין מִהֶן,
10 מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל⁹ מִיָּדָם. וּמִתָּר לְמַכּוֹר לָהֶן דְּבַר
11 שְׂאִינוֹ מִתְקִים, כְּגוֹן יִרְקוֹת וְתַבְשִׁיל, עַד¹⁰ יּוֹם חֲגָם.
12 בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹¹? בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל¹², אֲבָל בְּשָׂאָר
13 אֲרָצוֹת¹³, אִינוֹ אֲסוּר אֲלֵא יּוֹם חֲגָם בְּלֻבָד. עֵבֶר וְנִשְׂא
14 וְנָתַן עִמָּהֶן בְּאוֹתָן הַשְּׂלֹשָׁה יָמִים - הָרִי זֶה מִתָּר
15 בְּהִנְאָה. וְהַנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּיּוֹם חֲגָם עִמָּהֶן, הָרִי זֶה
16 אֲסוּר בְּהִנְאָה¹⁴.**

(2) (ע"ז ב.). כי על ידי זה שהנכרי ירויח במכירת סחורתו, או ישיג בקנייתו את המצרכים הנחוצים לו לשמחת החג, ישמח ויודה לאלהיו והישראל יהיה הגורם בדבר. (3) המשתמר ואינו מתקלקל מהר, שאז יראהו הנכרי ביום חגו וישמח בו. ולקחת ממנו: בין דבר המתקיים ובין דבר שאינו מתקיים - אסור. כי דמי החפץ הנמכר המונחים ברשותו משמחים לבו והוא מודה לעבודה-זרה (ע"ז א:). (4) ישיש לחשוש שמא יודה לאלהיו על שהישראל נצרך לו.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ו' כ"א מרחשון - ספר המדע - הלכות עבודת כוכבים קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

38) המיוחדת לעבודה-זרה. (39) שאינה מיוחדת. (40) (שם). "מותר למכור לו תרנגול בין התרנגולים", כלומר: אף על פי שתרגול לבן מיוחד לעבודה-זרה ואסור למכרו בפני עצמו, אבל אם מוכר לו הרבה תרנגולים מצבע אחר וביניהם נמצא תרנגול לבן - מותר למכרו עם השאר, כי מכיון שקונה גם תרנגולים אחרים, מוכח הדבר שלא לשם עבודה-זרה הוא קונה. וכן בכל הדברים המעורבים. וראוי להעיר שבגמרא (שם, יד.) אמרו: "ומכולם הוא מוכר להם חבילה. וכמה חבילה? - משקל שלשה מנים", כלומר: שמותר למכור להם כמות גדולה של "מינים המיוחדים לעבודה-זרה", ואין אנו חוששים שיקריבום לעבודה-זרה, כי ודאי לסחורה הם מתכוונים. ושמו תאמר: עדיין יש חשש של מכירת "דברים המיוחדים לעבודה-זרה" לשם עבודה-זרה, שיש לחשוש שהסוחרים ימכרום לצרכנים שהם יקריבום? כבר השיבו בגמרא (שם) על "לפני עור" חוששים, על "לפני דלפני" אין אנו חוששים - כי כל שאין הצרכן קונה מידינו אנו, אין אנו אחראים לו.

ח. פֶּשֶׁם שְׂאִין מוֹכְרִין לְעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים דְּבָרִים 23
שְׂמִינִיּוֹתֵיהֶן 41 בְּהֵן יִדְיֵהֶן לְעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים, כִּן אֵין 24
מוֹכְרִין לָהֶם דְּבָרֵי שְׂיֵשׁ בּוֹ נֶזֶק לְרַבִּים, 42 כִּגוֹן דְּבָרִים 25
וְאֵרִיּוֹת וְכִלְיֵי־זֵין וְכַבְלִים וְשִׁלְשָׁלוֹתֵיהֶן; 43 וְאֵין 26
מְשַׁחֲזִין 44 לָהֶם אֶת הַזֵּין. 45 וְכֵן שְׂאֵסוֹר לְמִכְרוֹ 27
לְעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים, אֵסוֹר לְמִכְרוֹ לְיִשְׂרָאֵל הַחֹשֵׁד לְמִכְרוֹ 28
לְעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים. וְכֵן אֵסוֹר לְמִכְרוֹ כְּלֵי נֶזֶק לְיִשְׂרָאֵל 29
לְסֻטִּים. 46 30

41) שמסייעים להם. (42) כדי שלא יזיקו בהם את ישראל (ע"ז, טו:). (43) שקושרים בהם ידי בני אדם ורגליהם ומענים אותם. (44) מחדדים. (45) כגון: החרב והרומח. (46) (שם) אף על פי שאינו רוצח ואינו חשוד על שפיכות דמים, אבל מתוך שהוא גזלן השומט ממון מידי בעליו ונמלט, וכשרודפים אחריו הוא נלחם בנשק ומציל עצמו, ובינתים יאבד זה ממונו (מלשון רש"י, שם).

ט. הֵיוּ יִשְׂרָאֵל שׁוֹכְנִים בֵּין הָעוֹבְדֵי כוֹכָבִים וְכָרְתוּ 31
לָהֶם בְּרִית - מִתֵּר לְמִכְרוֹ כְּלֵי־זֵין לְעוֹבְדֵי הַמֶּלֶךְ 32
וְגִיטוֹתֵיהֶן, 47 מִפְּנֵי שְׂעוֹשִׂים בָּהֶם מְלַחְמָה עִם צָרֵי 33
הַמְּדִינָה לְהַצִּילָהּ, וְנִמְצְאוּ מִגְנִים עֲלֵינוּ, שְׂהָרֵי אָנוּ 34
שְׂרוּיִין בְּתוֹכָם. 48 עֵיר 49 שְׂיֵשׁ בָּהּ עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים, 35
מִתֵּר לְהִלָּף חוּצָה 50 לָהּ, וְאֵסוֹר לְהַפְנֵס בְּתוֹכָהּ. 51 הֵינָה 36
חוּצָה לָהּ עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים - מִתֵּר לְהִלָּף בְּתוֹכָהּ. 37

47) חיילות שלו. (48) (שם, טז:). (49) בדפוסים האחרונים נמשכת הלכה זו להלכה ט' שלפניה, אבל מתוך מרוצת הדברים נראה שכאן התחלת הלכה חדשה: וכן נראה מתוך הדפוסים הישנים. (50) שאין הם נמשכים אחרי עבודה-זרה שבעיר הסמוכה להם. (51) (ע"ז יא:). וכה יאמר שם רבינו בפירושו למשנה: "לפי שאסור להיכנס בעיר שיש בה עבודה-זרה, כל שכן לדור בתוכה, וכל שכן לסחור בה" וכו'. אבל רוב המפרשים והראב"ד בראשם, מפרשים את המשנה (ע"ז, שם): שבעיר שיש בה יריד

1 בַּיּוֹם שְׁנוֹלָד בּוֹ, וַיּוֹם תְּגַלַּחַת זָקְנוֹ אוֹ בְּלוּרִיתוֹ, 23
2 וַיּוֹם שְׂעָלָה בּוֹ מִן הַיָּם וְשִׁנְאָ מִבֵּית־הָאֵסוּרִים, וַיּוֹם 2
3 שְׂעָשָׂה בּוֹ מִשְׁתָּה 24 לְבָנוֹ, וְכִינְצָא בְּאֵלוֹ - אֵינוֹ אֵסוֹר 3
4 אֲלֵא אוֹתוֹ הַיּוֹם, וְאוֹתוֹ 25 הָאִישׁ בְּלִבְדוֹ. וְכֵן יוֹם 4
5 שְׂמִינִיּוֹת לָהֶן בּוֹ מִת וַיַּעֲשׂוּהוּ תַג 26 - אוֹתָם הַעוֹשִׂים 5
6 אֵסוּרִין אוֹתוֹ הַיּוֹם. וְכֵן מִיתָה שְׂשׁוּרְפִין בָּהּ פְּלִים 27 6
7 וְהַקְטָרִים קְטָרֶת 28, בְּיָדוּעַ שְׂיֵשׁ בָּהּ עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים. 29 7
8 אֵין יוֹם הַתֵּג אֵסוֹר, אֲלֵא לְעוֹבְדֵי בְּלִבְדוֹ, אֲבָל אוֹתָם 8
9 שְׂשִׁמְחִים בּוֹ וְאוֹכְלִין וְשׁוֹתִין, וּמְשַׁמְרִין אוֹתוֹ מִפְּנֵי 9
10 מְנַגֵּג 30 אוֹ מִפְּנֵי כְבוֹד הַמֶּלֶךְ, אֲבָל הֵם אֵין מוֹדִין בּוֹ 10
11 - הָרֵי אֵלוֹ מִתְרִין לְשֵׂאת וּלְתֵת עִמָּהֶן. 31 11

22) ששלשה ימים לפניהם - אסורים. (23) מניחים השער באמצע הראש, ומגלחים כל מה שסביבותיו. השער האמצעי שנשאר נקרא: בלורית, ופעם בשנה יגלחו אותה (על פי פירוש המשנה לרבינו, ע"ז פ"א, מ"ג). (24) סעודת גישואין. (25) פרט למשועבדיו, כלומר: משרתיו והסרים למשמעתו אינם בכלל אסור זה ומותר לישא וליתן עמהם, ואין חוששים שילכו ויודו לעבודה-זרה ביום חג אדוניהם (ע"ז ח:). (26) משנה לשנה. (27) כגון: מיטתו וכלי תשמישי המת, כדרך ששורפים על המלכים ביום מותם, ככתוב (ירמיה לז, ה): בשלום תמות ובמשפוח אבותיך המלכים הראשונים אשר היו לפניך כן ישרפו לך. ושריפה זו - חשיבות היא להם, כלומר: אין אדם אחר ראוי להשתמש במה שנשתמש בו זה (ע"ז יא, ובר"ן שם). (28) (ירושלמי, ע"ז פ"א, ה"ב). (29) מרוב חשיבות המת קבעו יום מותו לחג (ע"ז ט:). (30) משום שלום המדינה שהם חוסים בצלה. (31) (שם, ח:).

12 ו. דְּבָרִים שֶׁהֵן מִיְחָדִין לְמִין מְמִינֵי עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים 32
13 שְׂבָאוֹתוֹ מְקוֹם, אֵסוֹר לְמִכְרוֹ לְעוֹבְדֵי אוֹתָהּ עוֹבְדֵי 13
14 פוֹכְבִּים 33 שְׂבָאוֹתוֹ הַמְקוֹם לְעוֹלָם; 34 וְדְבָרִים שְׂאֵינָן 14
15 מִיְחָדִין לָהּ, מוֹכְרִין אוֹתָם סֶתֶם 35. וְאֵם פֶּרֶשׁ הָעוֹבֵד 15
16 פוֹכְבִּים שֶׁהוּא קוֹנֵה אוֹתָם לְעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים - אֵסוֹר 16
17 לְמִכְרוֹ לוֹ 36, אֲלֵא־אֵם־כֵּן פֶּסְלוֹ מִלְּהַקְרִיבוֹ 37 לְעוֹבְדֵי 17
18 פוֹכְבִּים, לְפִי שְׂאֵין מְקַרְבִּין חֶסֶר לְעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים. 18

(32) כגון תאנות לבנות ולבונה זכה, כמבואר (שם, יג:). (33) (שם) לפי שיקריבום לעבודה-זרה, ועובר ישראל משום: "ולפני עור לא תתן מכשול", כי גם בני נח הוזהרו על עבודה-זרה. (34) אפילו שלא בימי חגם. (35) כל שאינו מפרש בשעת הקנייה שלצורך עבודה-זרה הוא קונה. (36) אפילו דברים שאינם מיוחדים לעבודה-זרה. (37) כגון שקטע בטרם שמכר אצבע מתרנגול לבן שנהגם להקריבו לעבודה-זרה, שמאחר שמחוסר אבר הוא שוב לא יקריבוהו (שם).

19 ז. הֵיוּ מְעַרְבִין דְּבָרִים מִיְחָדִין עִם דְּבָרִים שְׂאֵין 19
20 מִיְחָדִין, כִּגוֹן לְבוֹנָה זָכָה 38 כְּכֵל לְבוֹנָה שְׂחָרָה 39 - 20
21 מוֹכֵר הַפֶּל סֶתֶם, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא יִלְקֹט הַזָּכָה 21
22 לְבָדָה לְעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים, וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָהָה. 40 22

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שעה ילך לים המלח? ותיצו: שאפשר לשחוק ולזרות במקום שאינו מגדל צמחים, ולא נאמר: "ים המלח" אלא להצריך מקום שאינו מגדל צמחים. (67) שהרי אנוס הוא ואין לקנסו. (68) שטר מכירה. (69) בבתי דינים לחתום עליו. ואף על פי שהוא מחשיבם בזה שמחתים על שטרו - מותר, מפני שהוא כמציל מידם (שם).

20 יד. וְחִלְלִין⁷⁰ שֶׁל עֹבְדֵי כּוֹכְבִים, אֲסוּר לְסַפֵּד
21 בָּהֶן⁷¹. הוֹלְכִין לְיָרִיד⁷² שֶׁל עֹבְדֵי כּוֹכְבִים, וְלוֹקְחִין
22 מֵהֶן בְּהֵמָה, עֲבָדִים וְשִׁפְחוֹת, בְּגִיטָן⁷³, וּבִקְתִים
23 וְשִׁדוֹת וְכַרְמִים, וְכוֹתֵב וּמַעֲלֶה בְּצַרְפָּאוֹת שְׁלֵהֶן⁷⁴,
24 מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַצִּיל מִיָּד⁷⁵. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
25 בְּלוֹקַח מִבְּעַל-הַבַּיִת שְׁאִינוֹ נוֹתֵן מְכָס, אֲבָל הַלוֹקַח
26 שֵׁם מִן הַתִּגְרָר⁷⁶, אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹתֵן מְכָס,
27 וְהַמְכָס לְעִבּוֹדַת כּוֹכְבִים, וְנִמְצָא זֶה מְהֵנָּה עִבּוֹדַת
28 כּוֹכְבִים. עֵבֶר וְלָקַח מִן הַתִּגְרָר - אִם בְּהֵמָה לָקַח,
29 מִנְשֵׁר⁷⁷ פְּרוֹטוּתָהּ מִן הָאֲרֻכָּבָה וּלְמִטָּה; וְאִם פְּסוּת
30 וְכִלִּים לָקַח - יִרְקָבוּ. לָקַח מְעוֹת וְכִלֵּי מַתְכוֹת⁷⁸,
31 וְיֹלִיכֵם לִיָּם הַמְּלַח. לָקַח עֵבֶד - לֹא מְעָלִים⁷⁹ וְלֹא
32 מוֹרְיָדִין⁸⁰.

(70) כלי-נשיפה שמספידים בהם את המת, כנזכר במשנה (ב"מ פ"ו, מ"א). (71) (תוספתא דע"ז, פ"ז). (72) שוק גדול שבאים אליו לסחורה מכל הסביבה, ושלא בימי חגם ידובר. (73) שהם עדיין נכרים: וכל שכן "עבדים כנענים" שכבר נמכרו פעם לישראל ונימולו ונמכרו אחר כך לנכרים - שהם חייבין אז במצוות שאין הזמן גרמא (ע"ז יג). (74) אף על פי שתפארת וכבוד הוא להם, ויש לחשוש שיודו לאלילים על זה. (75) "שמתוך כך יהיו לו עדים ומסייעים להצילו מן העוררים" (לשון רש"י, שם). (76) סוחר. (77) מפיל. עוקר וחותר פרסותיה למטה מן הארכובה, מקום שאינו עושה טריפה: כי למעלה מן הארכובה נטרפת, ואסור לנו לטרוף בהמה בידים. וטעם ה"נישור" - כדי שלא ייחנה בה, כי אחרי שנעקרו פרסותיה אינה ראויה לעבודה וגם לשחטה ולאכלה - אסור (כדעת רש"י, שם). ושם בגמרא מצאו סמך ל"עיקור" זה, ממה שנאמר (יהושע יא, ו): "את סוסייהם תעקר". (78) שאינם נרקבים. (79) אותו מן הבור כשנפל לתוכו. (80) לבור ולהמיתו בידים, כדין כל הנכרים עובדי עבודה-זרה שלא מעלים ולא מורידים (שם, יג). ודוקא "עבד בגיטותיו", אבל "עבד כנעני" הנימול - הרי הוא כישאל ומצוה להעלותו (שם).

33 טו. עֹבֵד כּוֹכְבִים שֶׁעָשָׂה לְבָנוֹ אוֹ לְבִתּוֹ מִשְׁתָּה⁸¹,
34 אֲסוּר לְהֵנֹת מִסְּעוּדָתוֹ. וְאֶפְלוּ לְאָכַל וּלְשִׁתּוֹת
35 הַיִּשְׂרָאֵל מִשְׁלוֹ שֵׁם, אֲסוּר⁸², הוֹאִיל וּבְמִסְבַּת עֹבְדֵי
36 כּוֹכְבִים אֲכָלוּ. וּמֵאִמְתֵי אֲסוּר לְאָכַל אֲצֵלוֹ?
37 מִשִּׁתְּחִיל לְעֶסֶק וְלִהְיִין צָרְכֵי סְעוּדָה, וְכָל יָמֵי
38 הַמִּשְׁתָּה, וְלֵאחֲרַי יְמֵי הַמִּשְׁתָּה שְׁלֹשִׁים יוֹם. וְאִם
39 עָשָׂה סְעוּדָה אַחֲרַת מַחְמַת הַנְּשׂוּאִין⁸³ - אֶפְלוּ לְאֲחֵר
40 שְׁלֹשִׁים יוֹם אֲסוּר, עַד שְׁנַיִם-עָשָׂר חֹדֶשׁ. וְכָל
41 הַהֲרַחֲקָה הַזֹּאת, מִפְּנֵי עִבּוֹדָה שֶׁל כּוֹכְבִים⁸⁴ הוּא,

ידובר, וכל האיסור אינו אלא לשאת ולתת עמהם: אבל הכניסה לתוכה בלא משא ומתן - אין בה איסור, אם לא ביום חגם שיש לחוש שמא ישא ויתן עמהם.

1 י. הַהוֹלֵךְ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, אֲסוּר לוֹ לְעַבְרָר⁵² בְּעִיר
2 שְׂשֵׁשׁ בַּה עִבּוֹדַת כּוֹכְבִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
3 בְּזִמְן שֶׁהִדְרָף מִיַּחַדְתָּ⁵³ לְאוֹתוֹ מְקוֹם; אֲבָל אִם יֵשׁ
4 שֵׁם דְּרָף אַחֲרָהּ, וְנִקְרָה⁵⁴ וְהָלַךְ בְּזוֹ - מִתְּרָר⁵⁵.

(52) אפילו שלא לשהות בתוכה, אלא לעבור דרכה לעיר אחרת - מפני שאסור ליהנות מאותה הדרך. (53) שאין דרך אחרת להגיע לאותו מקום אלא דרך עיר זו, אז הוא נקרא: "נהנה". (54) וקרה מקרה. (55) כי אין הנאתו ניכרת, הואיל ואפשר לו ללכת דרך עיר אחרת (שם).

5 יא. אֲסוּר לְבָנוֹת עִם הָעֹבְדֵי כּוֹכְבִים כְּפָה⁵⁶
6 שְׁמַעְמִידִים בַּה עִבּוֹדַת כּוֹכְבִים. וְאִם עֵבֶר וּבְנָה,
7 שְׁכָרוֹ מִתְּרָר⁵⁷. אֲבָל בּוֹנָה הוּא לְכַתְחִילָה הַטְּרָקְלִין אוֹ
8 הַחֲצָר שְׂשֵׁשׁ בַּה אוֹתָהּ הַכְּפָה⁵⁸.

(56) בנין עשוי כמין קשת עם תקרה מקומרת ובה מעמידים את האליל, והרי זה כמשמשי עבודה-זרה. (57) (ע"ז יט): כי משמשי עבודה-זרה אינם אסורים עד שיעבדו, אבל אסור לבנותה לכתחילה. (58) (שם טז). "הגיע לכיפה מותר לבנות אפילו לכתחילה (הגהות הגר"א, יורה דעה קמג, ס"ק ו). והעיר הט"ז (שם, ס"ק ד), שאינו מותר אלא לסייע להם, כלשון המשנה (שם): "בונים עמהם", אבל שהישראל לבדו יהיה הבונה בלי עזרת הנכרים - ודאי שאסור.

9 יב. עִיר שְׂשֵׁשׁ בַּה עִבּוֹדַת כּוֹכְבִים, וְהָיוּ בַּה חֲנִיּוֹת
10 מְעֻטְרוֹת⁵⁹ וְשִׂאִינָן מְעֻטְרוֹת - הַמְּעֻטְרוֹת אֲסוּר לְהֵנֹת
11 בָּהֶן, בְּכָל מָה שֶׁבִּתּוֹכָן⁶⁰, מִפְּנֵי שֶׁחֲזָקָתָן שֶׁבְּגָלָל
12 עִבּוֹדַת כּוֹכְבִים נִתְעַטְרוּ⁶¹; וְשִׂאִינָן מְעֻטְרוֹת, מִתְּרָרוֹת
13 בְּהֵנָא⁶². חֲנִיּוֹת שֶׁל עִבּוֹדַת כּוֹכְבִים⁶³, אֲסוּר לְשַׁכְּרוֹן,
14 מִפְּנֵי שֶׁמְהֵנָּה עִבּוֹדַת כּוֹכְבִים⁶⁴.

(59) מקושטות בוורדים והדסים או בפירות. (60) אפילו שלא מן הקישוט עצמו. (61) ולכן כל מה שבתוכן כ"דברים המיוחדים לעבודה-זרה" הם (שם, יב). ורבים מפרשים טעם האיסור: מפני שחנניות אלה מעלות מכס לכהני עבודה-זרה ונתקשטו להיות מסומנות וניכרות - ולכן אסור לקנות בהן, כי מהנה הוא עבודה-זרה וכהניה (רש"י ור"ן). (62) (שם). (63) שהם קנין לעבודה-זרה. (64) (ירושלמי, ע"ז פ"ד, ה"ג).

15 יג. הַמוֹכֵר בֵּית לְעִבּוֹדַת כּוֹכְבִים, דְּמִיו אֲסוּרִים
16 בְּהֵנָא⁶⁵, וְיֹלִיכֵם לִיָּם הַמְּלַח⁶⁶. אֲבָל עֹבְדֵי כּוֹכְבִים
17 שְׂאֲנָסוּ יִשְׂרָאֵל וְגָזְלוּ בֵּיתוֹ וְהִעֲמִידוּ בוֹ עִבּוֹדַת
18 כּוֹכְבִים, דְּמִיו מִתְּרִין⁶⁷, וְכוֹתֵב⁶⁸ וּמַעֲלֶה בְּצַרְפָּאוֹת
19 שְׁלֵהֶם⁶⁹.

(65) (תוספתא דע"ז, פ"ז: גיטין מד). משום קנס, שמכר ביתו לעבודה-זרה. (66) מבואר לעיל (פ"ז, ה"ט). וכבר שאלו ה"תוספות" (ע"ז מג: דיבור-המתחיל: "שוחק"): "וכי בכל

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ש"ק כ"ב מרחשון - ספר המדע - הלכות עבודת כוכבים קצו

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אליהם מאמיניהם למרחוק. ולפי "הערוך" (ערך "תרף") מקורו בלשון רומית. "לעג וקלס" (תהלים מד, יד) מתורגם ממקנותא ותורפיתא. ובירושלמי (ע"ז פ"ב, ה"ג) פירושו: מלשון "תרפים" הנזכרים בתורה (בראשית לא, ט). (ע"ז כט): שילך ויודה לעבודה-זרה. וכן יש לחוש, שמה יקנו אצלנו דברים ויקריבו לעבודה-זרה. (93) כי אחרי שחזרו משם, אין לחוש עוד (שם, לב:). (94) שלא ילכו חבורות חבורות אלא בד בבד, ואז מסתמא ילך כל אחד לביתו ולא יחזור להודות (שם, לג.). (95) ולא ילך שמה כלל. (96) שיש לחוש שדבק בעבודה-זרה ויחזור להודות לה. (97) שיוודה לע"ז בהליכתו ככל נכרי, וגם בחזירתו ישוב ויודה לה הואיל והוא אדוק בה ביותר (ע"ז לג.).

16 יח. ישראל שהלך ליריד⁹⁸ של עכו"ם - בחזירה
17 אסור לשאת ולתת עמו, שמא עכו"ם מכר⁹⁹ להן
18 שם; ודמי עכו"ם ביד ישראל אסורין בהנאה, ובני
19 עכו"ם מתרין בהנאה¹⁰⁰. ומפני זה¹⁰¹ נושאין ונותנין
20 עם עכו"ם הבא¹⁰² מן התרפות של עכו"ם¹⁰³, ואין
21 נושאין ונותנין עם ישראל הבא מן התרפות¹⁰⁴
22 ההוא; ולא עם ישראל מומר, לא בהליכתו¹⁰⁵ ולא
23 בחזירתו¹⁰⁶.

98 שוק גדול שמתקבצים שם מכל הסביבה לסחורה ויש שם עבודה-זרה שעובדים אותה כל ימי היריד. (99) כי אילו היה בידו חפץ אחר למכור לא היה הולך שמה, אלא היה מוכרו כאן לנו (שם). (100) (שם, סד.). והטעם: כי מה שעבודה-זרה תופסת דמיה אנו למדים מ"והיית חרם כמוהו" (דברים ז, כו), "כל שאתה מהווה ממנו הרי הוא כמוהו" (ע"ז נד:). ופסוק זה בישראל נאמר ולא בכך נח, ולפיכך דמי עבודה-זרה ביד נכרי מותרים (תוספות שם, דיבור המתחיל: "מסתברא"). (101) שדמי עבודה-זרה ביד נכרים - מותרים. (102) אבל בהליכתו שם - אסור, כי יש לחוש שיוודה לעבודה-זרה שביריד, כגירסת ה"ריף (ע"ז, פ"ב): "נכרי ההולך ליריד: בהליכתו - אסור, בחזירתו - מותר". והטעם: הואיל ויש עבודה-זרה ביריד שעובדים אותה, הרי זה כשלשה ימים לפני חגם שאסור לישא וליתן עמהם: אבל בחזירתו אין לחוש, שהרי לא ישוב להודות לעבודה-זרה. ולדמי עבודה-זרה אין לחוש - כי דמי עבודה-זרה ביד נכרי מותרים. (103) כנוסחת ונציה, דפוס קדום. ונוסח אחר: תרפות. (104) כי יש לחוש לדמי עבודה-זרה שבידו: אבל אין לחוש שמה ישוב להודות, כי ה"יריד" יש לו זמן קבוע ואחרי עבור זמנו אין שם ע"ז. לא כן ב"תרפות" (לעיל, ה"יז) הואיל וקבועה היא, יש לחוש שמה ישוב להודות. (105) כי ילך לשם ויודה לעבודה-זרה. (106) משום דמי ע"ז בידו (עבודת המלך).

יום ש"ק כ"ב מרחשון ה'תשע"ח

פרק עשירי

1 מכירת בתים ושרות והשכרתם לעכו"ם בארץ ישראל ובחור"ל; שמפרנסים עניי גויים עם עניי ישראל.

1 שְׁנֵאמַר: "וְקָרָא לָךְ וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחִי⁸⁵, וְלָקַחְתָּ מִפְּנֵי
2 לְבָבֶיךָ וְזָנוּ" וגו'.

81) לשמחת נישואין. (82) (ע"ז ח.). (83) שאמר לו בפירוש: שמזמינו למסיבתו מחמת הנישואין. (84) שלא ימשך אחריה לעבדה על ידי התקרבותו היתירה, ולא כדעת רש"י (שם) המנמק את האיסור, מפני שהנכרי יודה לעבודה-זרה ויקריב לה תקרובת. (85) ואמרו (שם): רבי ישמעאל אומר: ישראל שבחוצה לארץ עובדי עבודה-זרה בטרהה הם (בלא כוונה, ואינם שמים על לב, רש"י). כיצד נכרי שעשה משתה לבנו וזימן כל היהודים שבעירו, אף על פי שאוכלים משלהם ושותים משלהם, ושמש שלהם עומד לפניהם - מעלה עליהם הכתוב כאילו אכלו מזבחי מתים (כינוי לתקרובת עבודה-זרה), שנאמר: "וקרא לך ואכלת מזבחו" - משעה שאתה קורא לו, מעלה אני על אכילתך כאילו היא מזבחו.

3 טז. פת ישראל לא תיניק את בנה של עובדת
4 כוכבים⁸⁶, מפני שמגדלת בן לעבודת כוכבים; ולא
5 תילד את הנכרית עכו"ם. אבל מגדלת היא בשכר,
6 משום איבה⁸⁷. והנכרית עכו"ם מגדלת את פת
7 ישראל ומניקה את בנה⁸⁸ ברשותה⁸⁹, פדי שלא
8 תהרגנה⁹⁰.

86) ואפילו בשכר, כי אין לחוש לאיבה שתתעורר על ידי זה, כי יכולה היא לומר: איני רוצה להתגנות בעיני בעלי (ע"ז כו). וכתבו ה"הגהות מיימוניות": שאם יש לה חלב הרבה והיא מצטערת - מותר לה להיניק משום רפואתה. (87) (שם). אבל בלא שכר אין חשש איבה, כי יכולה היא לומר: צריכה אני ללכת לעבודתי הרויח מזונותי. ובגמרא (שם) אמרו: שבשבת אסור לה לילד אפילו בשכר, כי יכולה היא לומר: בנינו שישמרו את השבת - מותר לנו לחללה עליהם: שלכם, שאינם שומרי שבת - לא נחללה עליהם. וה"כסף-משנה" תמה: למה לא הזכיר רבינו הלכה זו? אבל באמת מביאה רבינו (הלכות שבת פ"ב, ה"ב), כי שם מקומה. (88) ובירושלמי (ע"ז פ"ב, ה"א) למדוה ממקרא מפורש (ישעיה מט, כג): "והיו מלכים אומניך ושרותיהם מיניקותיך" - הרי שמותר לינוק מאשה נכרית. (89) בביתה של הישראלית ובנוכחותה. (90) (ע"ז כו). וכתבו ה'תוספות' (שם) שאסור להשותת תינוק ותינוקת יחידים בבית הנכרי לרפואתם, מפני שחשודים על שפיקות-דמים. ואפילו הם גדולים קצת - אסור, שמה ימשכום למינות.

9 יז. ההולכין לתרפות⁹¹ עכו"ם, אסור לשאת ולתת
10 עמהן⁹², והבאים מתרין⁹³. והוא, שלא יהיו
11 קשורין⁹⁴ זה בזה, שאם היו קשורין - שמא דעתן
12 לחזור. ישראל ההולך לתרפות עכו"ם - בהליכה
13 מתר לשאת ולתת עמו, שמא יחזר בו⁹⁵, ובחזירה
14 אסור⁹⁶. ישראל מומר - בין בהליכה בין בחזירה,
15 אסור⁹⁷.

91) כינוי של גנאי ודרך בזיון לבתי עבודה-זרה שהולכים

קצח שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ש"ק כ"ב מרחשון - ספר המדע - הלכות עבודת כוכבים

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 להתנצל ולומר, כי אין הוא לדרכו לעשות מלאכתו אשר
2 ממנה ימצא מחייתו. (18) נקרא כן, מפני שמותר לנו
3 להושיבו בתוכנו, בארץ ישראל (הלכות איסורי ביאה פרק
4 י"ד, הלכה ז); וזהו גר שקיבל עליו לקיים את שבע המצוות
5 שבני נח נצטוו עליהן, ואלו הן: (א) דינים ומשפטים, (ב)
6 ברכת השם. (ג) עבודה-זרה. (ד) שפיכת דמים. (ה) גילוי
7 עריות. (ו) גזל, (ז) אבר מן החי (סנהדרין נו.). (19) ליתן לו
8 מזונותיו בתורת צדקה (עבודה-זרה סה.). וכמו שאמרה
9 תורה: גר ותושב וחי עמך (ויקרא כה, לה).

10 ג. אין מוכרין להם פתים וּשְׂדוֹת²⁰ בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל;
11 וּבְסוּרֵיָא²¹, מוֹכְרִין לָהֶם פְּתִים, אֲבָל לֹא שְׂדוֹת²².
12 וּמִשְׁפִּירֵין לָהֶם פְּתִים בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, וּבִלְבָד שְׂלֵא
13 יַעֲשׂוּ שְׂכוּנָה²³. וְאֵין שְׂכוּנָה פְּחוֹת מִשְׁלֵשָׁה. וְאֵין
14 מִשְׁפִּירֵין לָהֶם שְׂדוֹת²⁴. וּבְסוּרֵיָא, מִשְׁפִּירֵין לָהֶם
15 שְׂדוֹת²⁵. וּמִפְּנֵי מָה הַחֲמִירוּ בְּשֵׁדָה? מִפְּנֵי שְׁיֵשׁ בָּהּ
16 שְׂפִתִים: מִפְּקִיעָה²⁶ מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת, וְנוֹתֵן לָהֶם חֲנִיָּה
17 בְּקִרְקָע²⁷. וּמִתֵּר לְמִכּוֹר לָהֶם פְּתִים וּשְׂדוֹת בְּחוּצָה
18 לְאֶרֶץ, מִפְּנֵי שְׂאִינָה אֲרֻצָּנוּ.

19 (עבודה-זרה כא.), והטעם מבואר לקמן (הלכה ד):
20 כשלא תהיה להם קרקע תהא ישיבתם ארעית ולא ישתקעו
21 בה. (21) הארצות שכבש דוד, כגון: ארם צובא, ארם
22 נהריים שאין קדושתן כקדושת ארץ-ישראל, השווה דברי
23 רבינו (הלכות תרומות פרק א, הלכה ג): "שיצאה מכלל חוץ
24 לארץ ולכלל ארץ ישראל לא הגיעה". ומפני מה ירדה
25 ממעלת ארץ-ישראל? - "מפני שדוד כבש אותה קודם
26 שכבש כל ארץ-ישראל (הארץ היעודה), אלא עוד נשאר בה
27 משבעת עממים. ואילו תפס כל ארץ-ישראל לגבולותיה
28 ואחרי כן כבש ארצות אחרות, היה כיבושו כולו כארץ-
29 ישראל לכל דבר". (22) חומר בשדה מבכית: מפני
30 שבשדה שני נימוקים לאיסור, כמו שהוא הולך ומבאר
31 בסמוך. (23) רחוב מיוחד שייקרא על שמם. (24) גזירה
32 משום מכירה: שאם נתיר להשכיר יבואו גם למכור.
33 (25) דאין גזורים גזירה לגזירה: המכירה גופא בסוריא אינה
34 אלא גזירה: שאם יבוא למכור שדות גם בארץ-ישראל.
35 אלא גזירה לגזירה. (26) מסלקה. מוציא אותה מידי חיוב
36 המעשרות; כי כל עוד שהשדה ברשות הנכרי לא יפריש
37 ממנה את מעשרותיה, למרות זאת שאין קניין לעכו"ם
38 בארץ-ישראל להפקיע מיד מעשר (תוספות עבודה-זרה,
39 כא.). (27) (עבודה-זרה, שם).

40 ד. אף בְּמִקוֹם שֶׁהִתִּירוּ²⁸ לְהַשְׁפִּיר, לֹא לְבֵית דִּינָה²⁹
41 הִתִּירוּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַנֵּס לְתוֹכָה עֲבוֹדַת פּוֹכְבִים,³⁰
42 וְנֹאמַר: "לֹא תְבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתְךָ". אֲבָל מִשְׁפִּיר
43 לָהֶן פְּתִים לַעֲשׂוֹתָן אוֹצְרֵי²⁹. וְאֵין מוֹכְרִין לָהֶן פְּרוֹת
44 וְתַבּוּאָה וְכִיּוּצָא בְּהֵן בְּמַחְבֵּר לְקִרְקָע³⁰, אֲבָל מוֹכֵר
45 הוּא מִשְׁפִּירֵין³¹, אוֹ מוֹכֵר לוֹ עַל-מִנְתֵּן³² לְקִין, וְקוֹצֵץ.
46 וּמִפְּנֵי מָה אֵין מוֹכְרִין לָהֶן? שְׂנֹאמַר: "וְלֹא תִהְיֶה³³
47 - לֹא תִתֵּן לָהֶם חֲנִיָּה בְּקִרְקָע, שְׂאֵם לֹא יִהְיֶה לָהֶם
48 קִרְקָע, וְיִשְׁבְּתָן וְיִשְׁבַּת עֲרָאֵי הֵיא. וְכֵן אִסוּר לְסַפֵּר

1 א. אֵין פּוֹרְתִין פְּרִית לְשִׁבְעָה עֲמָמִין² פְּדֵי שְׁנַעֲשֶׂה
2 עִמָּהֶן שְׁלוֹם וְנִיחָ אֹתָם לְעַבְד עֲכוּ"ם, שְׂנֹאמַר:
3 "לֹא תִכְרַת לָהֶם פְּרִית". אֲלֵא יַחֲזְרוּ מִעֲבוֹדָתָם אוֹ
4 יִהְיֶה. וְאִסוּר לְרַחֵם עֲלֵיהֶם³, שְׂנֹאמַר: "וְלֹא
5 תִחַנְּם⁴". לְפִיכֵךְ אִם רָאָה מִהֶם אוֹבֵד אוֹ טוֹבֵעַ בְּנֶהֱרָה,
6 לֹא יַעֲלֶנּוּ; רָאָהוּ נְטוּי לְמוֹת⁵, לֹא יַצִּילֶנּוּ. אֲבָל
7 לְאֲבָדוֹ בִּידוֹ אוֹ לְדַחְפוֹ לְבוֹר וְכִיּוּצָא בְּזָה, אִסוּר⁶,
8 מִפְּנֵי שְׂאִינּוּ עוֹשֶׂה עִמָּנוּ מִלְחָמָה. בְּמָה דְּבָרִים
9 אֲמוּרִים? בְּשִׁבְעָה עֲמָמִין; אֲבָל הַמוֹסְרִים⁷
10 וְהָאִפִּיקוֹרְסִין⁸ מִיִּשְׂרָאֵל, הֵיךְ דִּין לְאֲבָדֵן בִּיד
11 וְלִהוֹרִידֵן עַד בְּאֵר שַׁחַת⁹, מִפְּנֵי שֶׁהֵיוּ מְצֻרִים¹⁰
12 לְיִשְׂרָאֵל וּמְסִירִין אֶת הָעַם מֵאַחֲרֵי ה', בְּצִדוֹק
13 וּבִיחֻס¹¹ וְתַלְמִידֵיהֶם - "שֵׁם רְשָׁעִים, יִרְקַב"¹²
14 (משלי י, ז).

15 (2) והם הכנעני והחיתי והאמורי וכו', יושבי ארץ-ישראל
16 בתקופת מלחמת הכיבוש בימי יהושע והשופטים. ונוסח
17 דפוס קושטא, רס"ט ונוסח אוקספורד: עובדי עבודה-זרה,
18 כי כן שיטת הרמב"ם, שבכל עובדי עבודה-זרה הכתוב
19 מדבר, כמבואר בסמוך (הלכה ו). (3) אפילו שלא בשעת
20 מלחמה. וכל זאת - כדי להתרחק מהם שלא יסירו את לבבם
21 מאחרי ה'. (4) כתרגום אונקלוס: ולא תרחם עליהן;
22 מגזירת: והנתי את אשר אחון (שמות לג, יט). (5) ונוסח
23 אוקספורד: לקוח למות. (6) שכן אמרו חז"ל: "העכו"ם -
24 לא מעלין ולא מורידין" (עבודה-זרה כו.). (7) המלשינים
25 מבני ישראל, המוסרים נפשות אחיהם וממונם בידי
26 שונאיהם. (8) כופרים בעיקר ורודפי תענוגים, והם נקראים
27 על שם הפילוסוף היווני אפיקור (411-340 לפחב"ש) שהיה
28 כופר בהישארות נפש והורה כי תענוגי העולם הזה הם
29 תכלית החיים ומטרת האדם. ורבינו בפירושו למשנה
30 (סנהדרין פרק י) פירש את השם מלשון הפקר: מי שנהג
31 הפקרות ומבזה את התורה ולומדיה. והמדקדק אליהו
32 הבחור, בספרו "תשב"י" בשורש: "פקור" אומר: מין
33 ואפיקורוס היו שני אנשים שלא היו בעלי דת, והנמשכים
34 אחריהם נקראים: מינים ואפיקורסים. על המינים
35 והאפיקורסים למיניהם, עיין לקמן (הלכות תשובה, פרק ג).
36 (9) כמאמרם: המינים והמסורות והמומרים - מורידין ולא
37 מעלין (עבודה-זרה כו:). (10) מציקים וצוררים.
38 (11) תלמידי אנטיגנוס איש סוכו שעיקמו תורת רבם ויצאו
39 לתרבות רעה (אבות דרבי נתן פרק ה). (12) כנוסח
40 אוקספורד ועוד. ובנוסחאות אחרות חסרה הפיסקה.

41 ב. מִכָּאן¹³ אֶתְּה לְמֹד, שְׂאִסוּר לְרִפְאָת¹⁴ עֲכוּ"ם
42 אֲפִלוּ בְּשִׁכְר. וְאִם הֵיךְ מִתְּרִיא¹⁵ מָהֶן אוֹ שֶׁהֵיךְ
43 חוֹשֵׁשׁ מִשׁוּם אִיכָּה¹⁶ - מְרַפָּא בְּשִׁכְר, אֲבָל בְּחֻנָּם
44 אִסוּר¹⁷. וְגַר תּוֹשֵׁב¹⁸, הוֹאִיל וְאֶתְּה מְצֻוָּה לְהִתְיַחֵס¹⁹,
45 מְרַפָּאִים אוֹתוֹ בְּחֻנָּם.

46 (13) הואיל ואין מעלין את הטובע. (14) (שם) דרפואה
47 היינו מעלין (כסף-משנה). (15) שאם לא ירפאם - חיינו
48 בסכנה. (16) לו או לכלל ישראל. (17) מפני שיכול הוא

17 "מפני דרכי שלום" די בפעם אחת (גיטין, שם). (44) כי יחשוב לו זאת לכבוד ויודה על זה לאלילו ואסור להיות הגורם לזה, שנאמר: לא ישמע על פיך (שמות כג, יג). (45) (שם).

17 ו. אין פל הדברים האלו⁴⁶ אמורים, אלא בזמן שגלו וישאל לבין העובדי כוכבים, או שיד עפומ"ם תקיפה על ישראל; אבל בזמן שיד ישראל תקיפה עליהם, אסור לנו להניח עובדי כוכבים בינינו. ואפלו יושב ישיבת עראי או עובר ממקום למקום בסחורה⁴⁷, לא יעבר בארצנו, אלא עד שיקבל עליו שבע מצות שנצטוו בני נח, שנאמר: "לא ישבו בארץך" - אפלו לפי שעה⁴⁸. ואם קבל עליו שבע מצות, הרי זה גר תושב. ואין מקבלין גר תושב, אלא בזמן שהיובל נוהג⁴⁹, אבל שלא בזמן היובל, אין מקבלין אלא גר⁵⁰ צדק בלבד.

(46) של השכרת בתים בארץ-ישראל. ופרנסת עניי עכו"ם וכו'. (47) דווקא לסחורה שיש לחשוש שמה יתעכב בארץ לרגלי מסחרו וישתרש בה, אבל העברה כשהיא לעצמה - אין בה איסור (מעשה רוקח). (48) והראב"ד מעיר על זה ואומר: זאת לא מצאנו ולא שמענו מעולם! והכתוב: "לא ישבו בארצכם" שהוא מביא - בשבעת העמים מדבר; ואפילו לדבריו, "ישיבה" כתיב בהם ולא "העברה"! אבל דברי רבינו מקורם טהור במכילתא דרבי שמעון בן-יוחאי הנמצאת במדרש הגדול (פרשת משפטים) על פסוק: "לא ישבו בארץך" - זו אוהרה שלא יושבו גוי עובד עבודה-זרה ביניהם; ואפילו לעבור בארץ-ישראל. יכול על חנינם? תלמוד לומר: "פן יחטיאו אותך לי". (49) (ערכין כט.). ובימי בית שני לא היה כבר היובל נוהג, שכתוב ביובל: וקראתם דרוו בארץ לכל יושביה (ויקרא כה, ו) - בזמן שכל יושביה עליה, ובימי בית שני לא היו כבר עשרת השבטים (ערכין לב:). (50) זה המקבל עליו כל תרי"ג מצוות. וכן אמרו (בכורות ל:): נכרי שבא לקבל דברי תורה חוץ מדבר אחד - אין מקבלין אותו. רבי יוסי בן רבי יהודה אומר: אפילו דקדוק אחד מדקדוקי סופרים. השווה דברי רבינו (משנה תורה, הלכות איסורי ביאה פרק יד, הלכה ח).

1 בְּשִׁבְחוֹ, וְאָפְלוּ לֹמֵר: פְּמָה נֶאֱהָ עֹבְדֵי כּוֹכָבִים זֶה
2 בְּצוּרְתוֹ!³⁴ קַל-וְהֵמֵר שְׂיִסְפֹּר בְּשִׁבְחָ מַעֲשָׂיו, או
3 שְׂיִחַבֵּב דְּבַר מַדְבְּרֵיהֶם, שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תִחַנְּנֵם"³⁵ -
4 לֹא יִהְיֶה לָהֶם חַן בְּעֵינַיִךְ, מִפְּנֵי שְׁגוּרָם לְהַדְבִּיק עִמּוֹ
5 וְלִלְמַד מִמַּעֲשָׂיו הַרְעִים. וְאָסוּר לִתֵּן לָהֶם מִתְּנַת
6 חֲנָם,³⁶ אֲבָל נוֹתֵן הוּא לְגֵר תּוֹשֵׁב,³⁷ שְׁנֹאֲמַר: "לְגֵר
7 אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ תִתְּנֶנָּה וְאֶכְלָה אוּ מִכֹּר לְנִכְרֵי" -
8 בְּמִכְרֶיהָ וְלֹא בְּתִיבָהּ.

(28) כגון בתים בארץ-ישראל כשאין עושים שכונה. (29) מחסן לסחורה. ומעיר הראב"ד: כי לין אסור להשכיר גם בתור אוצר, שהרי יין נסך אסור בהנאה. עיין דברי רבינו (הלכות מאכלות אסורות פרק י"א, הלכה ג). (30) כל עוד שהפירות מחוברים באילן והתבואה בקרקע, מפני שבינתיים - עד שתגיע עת הקציר והקטיפה - ישב בארץ ויתערה בה. (31) כשכבר נקצרה תבואת השדה ונקטף פרי האילן. (32) שמתנה עימו בפירוש, שתיכף עם גמר בישול היבול - יקצור ויקטוף וילך לו. (33) משורש תנה, שלא יהיו חונים בארץ בקביעות. (34) (עבודה-זרה כ.). אבל אם כוונתו לתת שבת והודייה לה' שברא בריות נאות ושככה לו בעולמו - מותר (הגהות מיימוניות). (35) זה פועל שנגזר משם העצם: "חן". (36) שנאמר: "ולא תחנם" (שם). (37) שקיבל עליו שבע מצוות בני-נח, ואוכל נבילות וטרפיות (שם).

9 ה. מִפְּרִנְסִים³⁸ עֲנִי עֹבְדֵי כּוֹכָבִים עִם עֲנִי יִשְׂרָאֵל,
10 מִפְּנֵי דְרָכֵי שְׁלוֹם³⁹. וְאִין מִמַּחֲזִין⁴⁰ בְּיַד עֲנִי עֹבְדֵי
11 כּוֹכָבִים בְּלָקֹט, שְׂכָחָה וּפְאָה, מִפְּנֵי דְרָכֵי שְׁלוֹם.
12 וְשׂוֹאֲלִים בְּשִׁלּוּמָם, וְאָפְלוּ בְיוֹם חֲנָם⁴¹, מִפְּנֵי דְרָכֵי
13 שְׁלוֹם. וְאִין פּוֹפְלִין⁴² לְהֵן שְׁלוֹם לְעוֹלָם⁴³. וְלֹא יִפְגַּס
14 לְבִיתוֹ שֶׁל עֹבֵד כּוֹכָבִים בְיוֹם חַגּוֹ⁴⁴ לְתֵת לוֹ שְׁלוֹם.
15 מְצָאוּ בְשׂוֹק, נוֹתֵן לוֹ שְׁלוֹם בְּשִׁפְהָ רָפָה וּבְכַבֵּד
16 רֵאשִׁי⁴⁵.

(38) מקופת הצדקה (גיטין סב.). (39) שלא לעורר איבה ומשטמה בינם ובינינו, כי גדול השלום כנגד הכול. (40) אין מעכבים בידם מללקוט יחד עם עניי ישראל. (41) ואין חוששים שמה יודה על זה לאלילו ביום אידו. (42) לומר: שלום, שלום! (43) ואפילו שלא ביום חגו, כי

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ט"ז-כ"ב מרחשון תשע"ח

33 אם הוא מזיד; ואם הנה שוגג — מקריב תטאת קבועה.
34 וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסקנת שבת.

יום שני י"ז מרחשון תשע"ח

מצות לא תעשה שכב.

35 המצוה השכ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהעניש את
36 החוטאים ומלהוציא את-הדין לפעל בשבת. והוא אמרו

יום ראשון ט"ז מרחשון תשע"ח

מצות לא תעשה שכ.

28 המצוה המשלימה שלש מאות ועשרים —
29 האזהרה שהזהרנו מלעשות מלאכה בשבת, והוא אמרו:
30 "לא-תעשה כל-מלאכה" (שמות כ, י). והעובר על לאו זה,
31 פגש בו הפתוב (שם לא, יד) שהוא בכרת, אם לא ידע בו
32 הדבן, ואם נתקיימה עליו העדות — חייב סקילה. כלי-זה

40 ערובין (ז): אָמרו: "לוקין על אסור תחומין דבר תורה".
 41 ובאותה המסכתא נתבארו דיני מצוה זו.

**יום חמישי כ' מרחשון ה'תשע"ח
 מצות לא תעשה שכא.**

42 המצוה השכ"א — האזהרה שהזהרנו שלא להלך
 43 חוץ לתחום המדינה בשבת, והוא אָמרו: "אל-יצא איש
 44 ממקומו ביום השביעי" (שם טז, כט). וכא בקבלה (סוטה
 45 כז): שתחום (גבול) המסע הוא מה-שנוסף על אלפים
 46 אמה מחוץ לעיר אפלו אמה אחת. והלוף אלפים אמה
 47 לכל-רוח — מתר. ולשון המכלתא (פרשת בשלח שם):
 48 "אל-יצא איש ממקומו" — אלו אלפים אמה. ובגמרא
 49 ערובין (ז): אָמרו: "לוקין על אסור תחומין דבר תורה".
 50 ובאותה המסכתא נתבארו דיני מצוה זו.

יום שישי כ"א מרחשון ה'תשע"ח

51 המצוה הקנ"ה — הצווי שנוצטוינו לקדש את השבת
 52 ולומר דברים ביום השבת בכניסתו וביציאתו שבהם
 53 נזכיר גדלת יום זה וכבודו, והיותו נבדל משאר הימים
 54 שקדמו לו ושיבואו אחריו, והוא אָמרו יתעלה: "זכור
 55 את-יום השבת לקדשו" (שם כ, ח). כלומר: זכרהו זכירת
 56 קדוש והבדלה [ויגדלה] — וזו היא מצות קדוש. ולשון
 57 המכלתא (פרשת יתרו): "זכור את-יום השבת לקדשו —
 58 לקדשו בכרעה". ובפרוש אָמרו (פסחים קו): "זכרהו על
 59 היין". ואָמרו עוד: "קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו",
 60 כלומר: "ההבדלה שהיא חלק מזכירת שבת שנוצטוינו
 61 בה". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסוף פסחים ובכמה
 62 מקומות בברכות (נא): ושבת (קנ).

**יום ש"ק כ"ב מרחשון ה'תשע"ח
 מצות עשה קנה.**

63 המצוה הקנ"ה — הצווי שנוצטוינו לקדש את השבת
 64 ולומר דברים ביום השבת בכניסתו וביציאתו שבהם
 65 נזכיר גדלת יום זה וכבודו, והיותו נבדל משאר הימים
 66 שקדמו לו ושיבואו אחריו, והוא אָמרו יתעלה: "זכור
 67 את-יום השבת לקדשו" (שם כ, ח). כלומר: זכרהו זכירת
 68 קדוש והבדלה [ויגדלה] — וזו היא מצות קדוש. ולשון
 69 המכלתא (פרשת יתרו): "זכור את-יום השבת לקדשו —
 70 לקדשו בכרעה". ובפרוש אָמרו (פסחים קו): "זכרהו על
 71 היין". ואָמרו עוד: "קדשהו בכניסתו וקדשהו ביציאתו",
 72 כלומר: "ההבדלה שהיא חלק מזכירת שבת שנוצטוינו
 73 בה". וכבר נתבארו דיני מצוה זו בסוף פסחים ובכמה
 74 מקומות בברכות (נא): ושבת (קנ).

1 יתעלה: "לא-תבצעו אש" (שם לה, ג), הפננה בכף: לא
 2 תשרוף מי שנתחבי שרפה, והוא הדין לשאר מיתות.
 3 ולשון המכלתא (פרשת ויקהל שם): "לא תבצעו אש"
 4 שרפה בכלל (האיטור על כל המלאכות) היתה ויצאת
 5 (בנפרד) ללמד: מה שרפה מיוחדת שהיא אחת ממיתות
 6 בית דין ואינה דוחה את-השבת, אף כל-שאר מיתות לא
 7 ידחו את-השבת". וכבר אָמרו (שבת ע): "הבערה ללאו
 8 נצאת" (יצאה הבערה מכלל המלאכות שאין חייבין עליה
 9 אלא מלקות כדין איטור של לאו), ולא נתקיים (לימוד זה
 10 להלכה) אלא (מטעם אחר פרטה הכתוב, והוא מפני) לחלק
 11 נצאת, והוא שהיא חייב על כל-מלאכה ומלאכה בפני
 12 עצמה. כמו שנתבאר במקומו. ובגמרא דבני מערבא
 13 (ירושלמי סנהדרין פרק ד הלכה ו): "בכל משבתיכם רבי
 14 אילא בשם רבי ינאי: מפאן לכתיה דינין שלא יהיו דינין
 15 בשבת".

**יום שלישי י"ח מרחשון ה'תשע"ח
 מצות לא תעשה שכב.**

16 המצוה השכ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהעניש את
 17 החוטאים ומלהוציא את-הדין לפעל בשבת. והוא אָמרו
 18 יתעלה: "לא-תבצעו אש" (שם לה, ג), הפננה בכף: לא
 19 תשרוף מי שנתחבי שרפה, והוא הדין לשאר מיתות.
 20 ולשון המכלתא (פרשת ויקהל שם): "לא תבצעו אש"
 21 שרפה בכלל (האיטור על כל המלאכות) היתה ויצאת
 22 (בנפרד) ללמד: מה שרפה מיוחדת שהיא אחת ממיתות
 23 בית דין ואינה דוחה את-השבת, אף כל-שאר מיתות לא
 24 ידחו את-השבת". וכבר אָמרו (שבת ע): "הבערה ללאו
 25 נצאת" (יצאה הבערה מכלל המלאכות שאין חייבין עליה
 26 אלא מלקות כדין איטור של לאו), ולא נתקיים (לימוד זה
 27 להלכה) אלא (מטעם אחר פרטה הכתוב, והוא מפני) לחלק
 28 נצאת, והוא שהיא חייב על כל-מלאכה ומלאכה בפני
 29 עצמה. כמו שנתבאר במקומו. ובגמרא דבני מערבא
 30 (ירושלמי סנהדרין פרק ד הלכה ו): "בכל משבתיכם רבי
 31 אילא בשם רבי ינאי: מפאן לכתיה דינין שלא יהיו דינין
 32 בשבת".

יום רביעי י"ט מרחשון ה'תשע"ח

33 המצוה השכ"א — האזהרה שהזהרנו שלא להלך
 34 חוץ לתחום המדינה בשבת, והוא אָמרו: "אל-יצא איש
 35 ממקומו ביום השביעי" (שם טז, כט). וכא בקבלה (סוטה
 36 כז): שתחום (גבול) המסע הוא מה-שנוסף על אלפים
 37 אמה מחוץ לעיר אפלו אמה אחת. והלוף אלפים אמה
 38 לכל-רוח — מתר. ולשון המכלתא (פרשת בשלח שם):
 39 "אל-יצא איש ממקומו" — אלו אלפים אמה. ובגמרא

ישעיה פרק נא א-ו

א שִׁמְעוּ אֵלַי רְדֹפֵי צְדָק מִבְּקִשְׁי יְהוָה הַבִּיטוּ אֶל־צִוּר הַצִּבְתָּם וְאֶל־מִקְבַּת בּוֹר נִקְרַתֶּם: ב הַבִּיטוּ אֶל־אֲבֵרָהֶם אֲבִיכֶם וְאֶל־שָׂרָה תְּחוּלְלֶכֶם כִּי־אֶחָד קָרָאתִיו וְאֶבְרָכְהוּ וְאַרְבֵּהוּ: ג כִּי־נַחֵם יְהוָה צִיּוֹן נַחֵם כְּלִי־חֲרֻבְתֶּיהָ וַיִּשֶׁם מְדַבְּרָהּ פֶּעֶרֶן וְעֲרֻבְתָּהּ כִּי־יְהוָה שָׁשׂוֹן וְשִׂמְחָה יִמְצָא בָּהּ תּוֹרָה וְקוֹל זְמִירָה: (ד) הַקְּשִׁיבוּ אֵלַי עַמִּי וְלֹאֲוֹמֵי אֵלַי הֶאֱזִינוּ כִּי תוֹרָה מֵאֵתִי תֵצֵא וּמִשְׁפָּטִי לְאֹר עַמִּים אֲרַגִּיעַ: ה קְרוֹב צְדָקִי יֵצֵא יִשְׁעֵי וְזֹרְעֵי עַמִּים יִשְׁפְּטוּ אֵלַי אֵיִם יִקְוּ וְאֶל־זֹרְעֵי יִיחַלּוּ: ו שְׂאוּ לְשָׁמַיִם עֵינֵיכֶם וְהַבִּיטוּ אֶל־הָאָרֶץ מִתַּחַת כִּי־שָׁמַיִם פֶּעֶשָׁן נִמְלְחוּ וְהָאָרֶץ פָּגַד תְּבֵלָה וַיִּשְׁבִּיָּהּ כְּמוֹ־כֶן יְמוֹתָיו וַיִּשְׁוַעְתִּי לְעוֹלָם תְּהִיָּה וְצִדְקָתִי לֹא תַחַת: (ה)

רש"י

נביאים תורה הוא והמשפטים סופן להיות מרגוע ומנוחה לעמים אשר אהפוך להם שפה ברורה לעבדני: ארגיע. אניח: (ה) ישפוטו. ייסרו יושטיצ"א בלע"ז: (ו) שמים כעשן נמלחו. שרי צבאות האומות שבשמים: נמלחו. נתבלו כמו (ירמיה לח) בלויי הסחבות והמלחי', בגד הנשחת, ל"א נמלחו נתבללו ל' מלחי הם שמבלבלין המים במשוטות מנהיגי הספינה וכן ממולח טהור קדש (שמות לה): והארץ. שלטוני הארץ: ויושביה. שאר העם: וישועתי. לעמי לעולם תהיה ד"א שמים וארץ ממש וכן פתונו שאו עיניכם והביטו אל השמים ואל הארץ וראו כמה הם חזקים ובריאים ואע"פ כן יבלו, וצדקתי וישועתי יהיו לעולם הרי שצדקתי בריאה וחזקה יותר מהם:

(א) אל צור חוצבתם. ממנו: ואל מקבת בור. שנוקבין וחוצבין בה את הבורות אשר נוקרתם בה, נוקרתם ל' נקרת הצור (שמות לג) יקרוה עורכי נחל (משלי ל) ומי הוא הצור הוא אברהם אביכם ומי היא המקבת היא שרה אשר חוללתכם אשר ילדתכם ל' כי חלה גם ילדה (לקמן טו): (ב) תחוללכם. אשר תלד אתכם: כי אחד קראתיו. כי אחד היה יחידי בארץ כנען אשר הגליתיו שם מארצו וממולדתו, קראתיו רביתו וגדלתי לשון קריאי העדה (במדבר א) וכשם שהוא היה יחיד וגדלתי כן אגדל אתכם שאתם יחידים לי: (ג) וערבתי. אף הוא ל' מדבר כמו בארץ ערבה ושוחה (ירמיה ב) אלא שהערבה כבר היה בה ישוב והוחרבה: תודה. קול הודייה: (ד) כי תורה מאתי תצא. דברי

מצודת ציון

(א) חוצבתם. כן נקרא חתוך וכריתות הסלע בלשון המקרא וכן וגם יקב חצב בו (לעיל ה): מקבת. מלשון נקב ועש"ז נקרא הפטיש מקבת כי ראשו הא' חד ובו נוקבין הסלע: נקרתם. ענין בקוע ונקב כמו בנקרת הצור (שמות לג): (ב) תחוללכם. ענין הולדה ויצירה כמו ותחולל ארץ (תהלים צ): קראתיו. ענין גדולה ורוממות כמו שלישים וקרואים (יחזקאל כג) לפי שדרך הגדולים להיות נקראים לכל דבר חשיבות: (ג) כערך. הוא אשר הגן נטוע בו כמ"ש ויטע גן בעדן (בראשית ב): וערבתי. ענינו כמו מדבר וכפל הדבר כמ"ש: (ד) ולאומי. ענינו כמו עמי וכן ולאום מלאום יאמץ (בראשית כה): האזינו. הטו אזן לשמוע: תורה. מלשון הוראה ולמד: ארגיעה. מלשון מרגוע והשקט וכן וזאת המרגועה (לעיל כח): (ה) יקוּ. מל' תקוה: ייחלון. מלשון תוחלת ותקוה: (ו) והביטו. ענין ראייה: נמלחו. ענין השחתה וכליון כמו ובלוי מלחים (ירמיה לח): תבלה. מלשון בליה ורקבון: תחת. ענין שבירה כמו חתתה קשתותם (שם נא):

מצודת דוד

(א) רודפי צדק. המחזירים לעשות צדק: אל צור. אל הסלע אשר נחצבתם ממנו: ואל מקבת. אל נקב הבור אשר יצאתם מנקרה: (ב) הביטו אל אברהם. בזה יפרש המקרא שלפניו ור"ל אברהם הוא הצור אשר נחצבתם ממנו והביטו בו לראות מה נעשה עמו: ואל שרה. ר"ל שרה היא נקב הבור וגו' כי היא ילדה אתכם: כי אחד קראתיו. עם כי היה יחידי בארץ כנען ולא היה מי שם ממשפחתו להחזיק בידו עכ"ז אני קראתיו וגדלתי וברכתי אותו וארבה את זרעו וכאומר כמו שעשיתי עם אברהם אעשה עמכם עם שאתם יחידים בין העכו"ם ואין מי יחזיק בידכם: (ג) כי נחם. המקום ינחם את ציון כי תשוב ותכונן כמאז ואמר בלשון עבר כדרך הנבואה בהרבה מן המקומות כי הדבר ברור כאילו כבר נעשתה: כל חרבותיה. כל המקומות החרבות: תודה. קול הודאה על הניסים ועל הנפלאות: (ד) ולאומי וגו'. כפל הדבר כמ"ש: כי תורה. אשר מאתי תצא תורה וכמ"ש כי מציון תצא תורה (לעיל ב) כי מלך המשיח יורה את בני אדם ללכת בדרכי ה': ומשפטי לאור עמים. ומשפט משיחי יצא להאיר עיני העמים בדברי רבותם

כמ"ש ושפט בין הגוים וגו': ארגיע. בזה אמציא מרגוע והשקט לכל אומה ואומה כי לא תוסיף להלחם זו בזו כמ"ש לא ישא גוי אל גוי וגו': (ה) קרוב צדקי. הצדק שיבא להם קרוב הוא לבא וכאילו כבר יצא ישעי: ישפוטו. במשפט הראוי להם: איים יקוּ. יושבי האיים יקוּ אלי לשום בטחונם בי: ואל זרועי. כפל הדבר כמ"ש: (ו) שאו לשמים עיניכם. הסתכלו כלפי השמים וראו שרי של צבאות הכשדים כמה הם חזקים ורב ממשלתם והביטו אל שלטוני הכשדים אשר מתחת כמה הם מושפעים בטובה הרבה על ידי שריהם של מעלה: כי שמים. רצה לומר עכ"ז יושחתו שרי מעלה כעשן הכלה והולך לו: ויושביה. שאר העם: וישועתי. לישראל לעולם תהיה ולא תושחת: וצדקתי. הצדקה שאעשה לישראל לא תשבר ותתקיים לעולם:

איוב פרק לד ט"ב

טו יִגַּע כָּל־בָּשָׂר יַחַד וְאָדָם עַל־עַפְר יָשׁוּב: טז וְאִם־בִּינָה שְׁמַעְתָּ־זֹאת הָאֲזִינָה לְקוֹל מְלִי: זז הָאֶף שׁוֹנֵא מִשְׁפָּט יַחְבֹּשׁ וְאִם־צַדִּיק כְּבִיר תִּרְשִׁיעַ: יח הָאֵמֹר לְמַלְךְ בְּלִיעַל רָשָׁע אֶל־נְדִיבִים: יט אֲשֶׁר לֹא־נִשָּׂא | פְּנֵי שָׂרִים וְלֹא נִפְרִשׁוּעַ לְפָנֶי־דָל פִּי־מַעֲשֵׂה יָדָיו כָּלָם: כ רָגַע | יָמְתוּ וַחֲצוֹת לַיְלָה יִגְעֲשׂוּ עִם וַיַּעֲבְרוּ וַיִּסְרוּ אֲבִיר לֹא בִיד: כא פִּי־עֵינָיו עַל־דְּרָכֵי־אִישׁ וְכָל־צַעֲדָיו יִרְאֶה: כב אֵיךְ־חֲשָׁף וְאֵין צִלְמוֹת לְהַפְתֵּר שָׁם פְּעָלֵי אֲוֶן: כג פִּי לֹא עַל־אִישׁ יִשִּׂים עוֹד לְהַלְךְ אֶל־אֵל בְּמִשְׁפָּט: כד יָרַע כְּבִירִים לֹא־חָקַר וַיַּעֲמֵד אַחֲרֵיהֶם תַּחְתָּם: כה לִכֵּן יִכִּיר מַעֲבְדֵיהֶם וְהַפֵּךְ לַיְלָה וַיִּדְכָּאוּ:

רש"י

כשירצה: וחצות לילה. כמו שעשה למצרים: יגועשו עם. כלומר ברגע יעבורו: ויסירו אביר. כח שלהם: לא ביד. לא ישנו בידם ואין להם כח: (כג) כי לא על איש ישים עוד. כלומר אמרת לא אך ישים בי (לעיל כג) רק חטאי לבדי ואני משיבך לא ישים הקב"ה על בריותיו עלילות תוספת על פשעם, עוד ל' תוספת: להלוך אל אל במשפט. כשהוא בא על בריותיו להתווכח עמהם: (כד) ירוע. ירוצץ כמו רוע התרועעה (ישעיה כד): ויעמד אחרים. במקומם: (כה) לכן יכיר מעבדיהם. לפי שהוא מכיר מעבדיהם הטוב והרע ואין צורך לו להתווכח: והפך לילה. עת חושך וצרה להם וידכאו:

(טז) ואם בינה. ואם אתה רוצה הבין שמעה זאת, בינה זו אינה שם דבר אלא ל' צווי כמו בינה הגיגי (תהלים ה) לפיכך שתיים אלו טעמן למעלה כבי"ת וכל שאר בינה טעמן למטה כנו"ן: (יז) האף שונא משפט. משפטו של שופט צדק: יחבוש. המקום וא"ת אינו משפט כי לא כדן עשה אפשר זאת מי שהוא צדיק מאוד תרשיע: כביר. ל' מאוד: (יח) האמור למלך בליעל. וכי הגון וראוי לאמר למלך בליעל ולאמר רשע אל נדיבים: (יט) אשר לא נשא פני שרים. כלומר למלך עולם אשר אין משוא פנים לפניו: שוע. שר כמו ולכילי לא יאמר שוע (ישעיה לב): (כ) רגע ימותו.

מצודת ציון

(יז) יחבוש. ענין ממשלה ע"ש שהוא חובש במאסר את המחוייב וכן לא אהיה חובש (ישעיה א): כביר. חזק: (יט) שוע. נדיב כמו ולכילי לא יאמר שוע (שם לב): (כ) יגועשו. ענין התנודה והתנועה חזקה כמו וכנהרות יתגעשו (ירמיה מו): אביר. כח ואומץ: (כג) עוד. ענין תוסף וריבוי וכן ויבך על צואריו עוד (בראשית מו): (כד) ירוע. ירוצץ כמו תרועם שבט ברזל (תהלים ב): (כה) מעבדיהם. מעשיהם כי תרגום של מעשה הוא עובדא: וידכאו. נשברו ונכתתו:

מצודת דוד

(טו) יגוע. ואז היה גוע כל בשר כולם כאחד ואף מין האדם היה שב אל העפר אשר לוקח ממנה וכאומר אם לא היה מעשיו במשפט כ"א מוצא תנואות וחושב לאויב וחפצו לאבד כמתנקם מה לו להרבות במיני היסורים הלא בידו לכלותו מהר מע"פ האדמה ואף את כל בשר יחד כי הכל שלו ומי א"כ ימחה בידו: (טז) ואם בינה. אם יש לך בינה שמע זאת והבן אותה והאזינה לקול מילי מה שאדבר עוד: (יז) האף. וכי אף גם זאת תאמר שהשונא המשפט הוא המושל כי תאמר אשר הממשלה נתונה ביד מערכות השמים ומקרה אחד לצדיק

ולרשע באין משפט וכי נכון אשר בדברים כוזבים כאלה תרשיע את המקום אשר הוא באמת צדיק כביר ולא יעות משפט הגמול למסור הכל ביד המערכה: (יח) האמור. וכי ראוי לומר על המלך שהוא בליעל או לומר רשע על אחד מהנדיבים ומכ"ש לחשוב כזאת על המקום: (יט) אשר לא נשא. הלא הוא אשר לא נשא פני שרים לוותר להם על מעלם ולא ניכר לפניו מי הוא השוע ומי הוא הדל להיות חלוקים בדבר משפט הגמול כי כולם מעשה ידיו המה ואין הפרש ביניהם מול המקום: (כ) רגע ימותו. כאשר תבוא מיתה פתאומית כדבר וכיוצא בעבור גמול עונש הלא שניהם ימותו ברגע אחת זה כזה אם דל ואם שוע: וחצות לילה. לפעמים פתאום בחצות הלילה ינועו וינוודו העם ויעברו מן העולם על כי חטאו לו והם עצמם הסירו את החוזה אשר בהם לא ביד זולת כ"א מהם ובהם: (כא) כי עיניו. כי המקום משגיח על כל דרכי איש וגוי וכאשר יחטאו לו עד מהרה ישלח דברו לאבדם מן העולם אם דל ואם שוע ואם רבים המה אף מבלי סיבה קדומה: (כב) אין חשך. אין החשך יחשיך ממנו להיות למסתור לפועלי עון לבל יראה מעשיהם אל מול פני ה': (כג) כי לא וגוי. כי אין דרכו להשים על איש עונש נוסף על הראוי עד שיאמר אהלך אל אל במשפט כי הרבה העונש על הפשע ובעבור זה ישגיח על פרטי מעשה האדם לשלם גמול כערך המעשה: (כד) ירוע. הנה ירוצץ חזקים אין חקר להם ומעמיד אחרים במקומם על ממשלתם: (כה) לכן יכיר. בעבור אשר יכיר מעשיהם ולזה הפך בלילה אחת להעמיד אחרים במקומם והמה נדכאו מן הארץ:

ו אין נמנין על הבהמה לכתחלה ביום טוב, אבל נמנין עליה מערב יום טוב ושוחטין ומחלקין ביניהן. רבי יהודה אומר: שוקל אדם בשר פנגד הפלי או פנגד הקופיץ. וחקמים אומרים: אין משגיחין בכף מאזנים כל עקר.

ז אין משחיזין את הספין ביום טוב, אבל משיאה על גבי חברתה. לא יאמר אדם לטבח: שקל לי בדינר בשר; אבל שוחט ומחלקים ביניהם.

ח אומר אדם לחברו: מלא לי פלי זה, אבל לא במדה. רבי יהודה אומר: אם היה פלי של מדה – לא ימלאנו. מעשה באבא שאול בן בטינית, שהיה ממלא מדותיו מערב יום טוב ונותנן ללקוחות ביום טוב. אבא שאול אומר: אף במועד עושה בן מפני ברורי המדות. וחקמים אומרים: אף בחל עושה בן, מפני מצוי המדות.

פירוש ברטנורא

ו אין נמנין. אין פוסקים דמים להיות שנים שלשה בני אדם אומרים בהמה זו בשלשה זווים זו לכל אחד: ושוחטים ומחלקים ביניהן. הלמחצה לשליש ולרביעי, ואין מוכרין פיסוק דמים: שוקל אדם בשר. אע"פ שאסור לשקול בליטרא והוי מעשה חול, מותר לשקול כנגד הכלי וכנגד הקופיץ ולמחר יראו הקופיץ והכלי כמה משקל: והביא אין משגיחין. אין מעינין: בכף מאזנים כל עקר. ואפילו לשמור הבשר מן העכברין אסור לשום אותו בכף מאזנים. והלכה כחכמים:

ז אין משחיזין את הספין. ברחים או במשחות: אבל משיאה על גבי חברתה. דמשנה מדרך חול:

ח אבל לא במדה. ככלי המיוחד למדה שמודד ומוכר בו. אבל אם אינו מיוחד לכך אע"פ שעומד למדה, שכשישבר זה שהוא מודד בו יעמוד זה תחתיו, מותר למלאותו: אם היה כלי של מדה. אע"פ שעדיין לא יחרו לכך לא ימלאנו. ואין הלכה כר"י: ממלא מדותיו מעיר"ט. לפי שאין מודדין ביו"ט: אף בחול המועד עושה בן. מפני ביטול בית המדרש, שהיו רבים באים לשאול הימנו במועד שאין מודדין במלאכה, והיה ממלא מדותיו בלילה שאינו זמן בית המועד עושה בן.

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ז

אין משחיזין את הספין ביום טוב – במשחות, שהרי זה כמתקן כלי, **אבל משיאה על גבי חברתה** – מעבירה על גבי סכין אחרת, שהואיל ואין זה תיקון גמור אלא כלאחר יד, מותר בכך (המאירי); ויש מבארים הטעם, לפי שמשנה מדרך חול (רש"י; ברטנורא). **לא יאמר אדם לטבח** – ביום טוב: **שקל לי בדינר בשר** – שאסור לפסוק דמים ביום טוב, כמו ששינוי כבר במשנה הקודמת (עיי'ן "תוספות יום טוב", שתמה על הלכה זו שחזרה ונשנתה כאן. שהרי משנה שאינה צריכה היא), **אבל שוחט** – הטבח ביום טוב, ומחלקים **ביניהם** – נתתי הבהמה כדרך שרגילים לנתח את הבהמות, כלומר שכל הרוצה לקחת בשר אומר לטבח, שיתן לו נתח או חצי נתח, ואינו מזכיר את דמיו.

בענין הלשון "שקול לי" מפרש בעל "תפארת ישראל", שהכוונה היא באופן שמוחר לשקול, כגון ששוקל ומשער ביד (ועיי'ן "תפארת ישראל" שמפרש אמנם הלכה זו בדרך אחרת לגמרי). ויש מפרשים: "שקול לי" – קח לי או תן לי, כמו: שקול טיבותך ושדי אחיזרא" (י"ב ק"ב ונתאל). ויש גורסים: "מכור לי בדינר בשר" (ה"ק; "מגיד משנה"). והרמב"ם כותב: לא יאמר אדם לטבח: תן לי בדינר בשר, אלא תן לי חלק או חצי חלק; ולמחר עושין חשבון על שווי.

יום שני

באור משנה ח

אומר אדם לחברו – החנווני, ביום טוב: **מלא לי פלי זה** – שמן או יין, אף על פי שהכלי מיוחד למידה, היינו שמחזיק מידה מסוימת והדרך למדוד בו, **אבל לא במדה** – שלא יזכר לו שם מידה, כגון: "מלא לי לוג זה" וכדומה, אלא יאמר לו סתם: מלא לי כלי זה, שהואיל ואין רגילים לומר כך בחול בדרך מקח אלא בדרך הלואה או מתנה, מותר לומר כך אפילו בכלי המיוחד למידה. **רבי יהודה אומר**: **אם היה פלי של מדה** – כלי המיוחד למידה, **לא ימלאנו** – אף כשאומר לו סתם "מלא לי כלי זה". כך פירש רבא בגמרא את משנתנו: והרמב"ם פוסק – לפי פירוש זה – כחכמים, שכן כותב הוא (הל' יום טוב ז, כא): "אומר לחנווני: מלא לי כלי זה ולמחר נותן לו שווי, ואפילו היה כלי המיוחד למידה ימלאנו והוא שלא יזכר לו שם מידה". ויש מפרשים משנתנו כפי שפירשה (בגמרא) רב יהודה בשם שמואל: אומר אדם לחברו: מלא לי כלי זה, אבל לא במידה

יום ראשון

באור משנה ו

משנתנו באה ללמד דברים שאסרו חכמים ביום טוב משום גזירת מקח וממכר. **אין נמנין על הבהמה לכתחלה ביום טוב** – בגמרא מבואר: אין פוסקין דמים לכתחילה על הבהמה ביום טוב. כלומר חברות אנשים שבאה לקחת בהמה אצל הטבח ביום טוב, אין אומרים לו: תן לנו פרה זו בכך וכך דמים, כגון בעשרה דינרים, ויתחייב לך כל אחד ממנו חלקו (רמב"ם; המאירי; ברטנורא); וכן הבאים להשתתף בהמה ביום טוב, לא יפסקו דמים לומר: "אני אקח ממנה בשר בסלע ואתה בשתיים", כמפורש בבבליא בגמרא: "לא יאמר אדם לחברו: הריני עמך בסלע, הריני עמך בשתיים", שכל פיסוק דמים כגון זה יש בו משום מקח וממכר שאסור הוא ביום טוב; **אבל נמנין עליה מערב יום טוב ושוחטין ומחלקין ביניהן** – ביום טוב, כלומר שאם פסקו דמים על הבהמה מערב יום טוב, בכמה כל אחד יקח ממנה, רשאים הם לחלק ביניהם את בשר הבהמה ביום טוב כפי החלקים שקבעו מערב יום טוב (עיי'ן "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"). רש"י מפרש: "אבל שוחט הטבח בלא פיסוק דמים ומחלקין אותה ביניהם, ולמחר יפסקו להם דמיה"; וכותב בעל "תפארת ישראל", שנראה שלרש"י לא היתה גירסת המשנה "אבל נמנין עליה מערב יום טוב", אלא הגירסה היתה: "אבל שוחטין ומחלקין ביניהן"; ואפשר עוד שרש"י מפרש: "אבל נמנין עליה וכו' או שוחטין ומחלקין ביניהן". **רבי יהודה אומר**: **שוקל אדם בשר** – ביום טוב, **פנגד הפלי או פנגד הקופיץ** – סכין גדולה, שקוצצים בה בשר ועצמות, כלומר, אף על פי שאסור לשקול ביום טוב במשקלות, לפי שהוא מעשה חול, מכל מקום מותר לשקול כנגד הכלי או כנגד הקופיץ, היינו שנותנים את הכלי או את הקופיץ על כף אחת של המאזניים ואת הבשר על הכף האחרת, ולאחר יום טוב רואים מה משקלו של הכלי או של הקופיץ (ברטנורא). ויש מפרשים, ככגון שידוע משקל הכלי או הקופיץ (מהר"ם). **וחקמים אומרים**: **אין משגיחין בכף מאזנים כל עקר** – כלומר אין משתמשים כלל בכף מאזניים ביום טוב; ומבואר בגמרא, שנקטו חכמים לשון "כל עיקר" להשמיענו, שאפילו ליתן בשר במאזניים כדי לשמור מן העכברים, אסור, מפני שנראה כשוקל בהן. והלכה כחכמים.

הולך אדם אצל חנוני הרגיל אצלו, ואומר לו: תן לי ביצים ואגוזים במנין; שכן דרך בעל הבית להיות מונה בתוך ביתו.

פ ר ק ר ב י ע י

א המביא פדי יין ממקום למקום – לא יביאם בסל ובקפה, אבל מביא הוא על פתפו או לפניו. וכן המוליך את התבן – לא יפשיל את הקפה לאחוריו, אבל מביאה הוא בידו. ומתחילין בערמת התבן, אבל לא בעצים שבמקצה.

ב אין נוטלין עצים מן הסכה, אלא מן הסמוך לה. מביאין עצים מן השדה מן המכנס; ומן הקרפף, אפילו מן

פירוש ברטנורא

המדרש כדי שיהא פנוי ביום; מפני מצוי המדות. כשהיה מוכר שמן היו לו מרות הרבה, ומביאין הלקוחות כליהן ומודד לכל אחד ואחד במדה לעצמו, ומתמצות והולכות לתוך כליהן כל הלילה, כדי שלא ישאר לו השמן המודבק בשולי המדה ובדפנותיה ונמצא גזל את הלקוחות:

ד א המביא. ממקום למקום. בתוך התחום: לא יביאם וכו'. לתת ג' רד' כרות בתוך סל או קופה וישאם, משום דנראה כמעשה חול לשאת משאות. ואם אי אפשר לו לשנות מותר: אבל מביא הוא על כתפו. אחד או שנים, המוכח דלצורך יו"ט: או לפניו. בידו: וכן המוליך את התבן. להסיק או לכהמה: לא יפשיל קופה לאחוריו. שנראה כדרך חול: ומתחילין בערמת התבן. ואע"פ שלא יזמנה מבעוד יום ולא היה רגיל להסיק ממנה, דלית ליה להאי תנא מוקצה: אבל לא בעצים [שבמקצה]. רחבה שאחורי הבתים קרויה מוקצה, על שם שהיא מוקצה לאחור ואין נכנסים ויוצאים לה תדיר. והנך עצים דאירי בהו הכא הן קורות גדולות של ארזים העומדות לבנין, דמוקצה מחמת חסרון כים נגיהו שדמיהן יקרים, ובהא אפילו רבי שמעון דלית ליה מוקצה מודה:

ב אין נוטלין עצים מן הסוכה. אפילו סוכה שאינה של מצוה כגון בפסח או בעצרת, אין נוטלים ממנה עצים כיו"ט משום סתירת אהל: אלא מן הסמוך

משניות מבוארות – קהתי

ומתחילין בערמת התבן – מותר להתחיל ביום טוב ליטול מערימה של תבן לצורך הסקה, אף על פי שלא הכינה לכך מערב יום טוב, אבל לא בעצים שבמקצה – הרחבה שאחורי הבית נקראת "מוקצה", לפי שהיא מיוחדת לשמירת עצים, פירות וכיוצא בזה; ואין מתחילים ביום טוב להשתמש בעצים המונחים שם, לפי שהם אינם עומדים להסקה. בגמרא מבארים, שמשנתנו היא לדעת רבי שמעון שאינו אוסר "מוקצה", הלכך מותר להתחיל בערימת התבן ביום טוב, אבל עצים שבמקצה, היינו קורות גדולות של ארזים העומדות לבניין, הואיל ודמיהם יקרים הרי הם "מוקצה" מחמת חסרון כים. ואף רבי שמעון מודה בכגון זה שאסור. ויש מבארים בגמרא, שמשנתנו היא לדעת רבי יהודה האוסר "מוקצה" בשבת וביום טוב, ולכן אסור להשתמש בעצים שבמוקצה ביום טוב, ואפילו בעצים שאין דמיהם יקרים, הואיל ומוקצים הם ואינם עומדים לשימוש. אבל בערימת התבן המדובר הוא בתבן מסריח, שאינו ראוי למאכל בהמה, ואף יש בו קוצים ואינו ראוי לבניין, ונמצא שאינו עומד אלא להסקה בלבד, הלכך מותר להתחיל בערימת התבן ביום טוב להסקה, שהרי מוכן הוא לכך.

י ו ט ש ל י ש י

באור משנה ב

משנתנו מוסיפה ללמד בעצים שאסור להשתמש בהם ביום טוב להסקה. אין נוטלין עצים מן הסכה – אין כאן הכוונה דווקא מסוכה בחג הסוכות אלא מן הסוכה סתם העשויה בגינה או בכרם, שאסור ליטול ממנה עצים ביום טוב, משום סתירת אוהל (גמרא), אלא – מותר ליטול עצים, מן הסמוך לה – כגון קנים הזקופים סמוך לדפנותיה שאינם מגוף הסוכה ולא בטלו לגבי הדופן. מביאין עצים – תלושים, מן השדה – ביום טוב, לצורך הסקה, מן המכנס – מן העצים שכניסו וצבר לפני יום טוב במקום אחד שבתוך התחום; ומן הקרפף – היינו מגרש גדול מחוץ לעיר המוקף גדר לשמירת עצים וכדומה, אפילו מן המפוזר – מותר ליטול משם עצים ביום טוב אפילו מן המפוזרים, שהעצים שבקרפף עומדים לשימוש, ואף המפוזרים דינם כמכונסים ומוכנסים. ברם, בגמרא אמרו, שמשנתנו היא דעת יחיד, ואינה הלכה, אלא ההלכה היא, שאין מביאין עצים אלא מן המכונסים שבקרפף, שהואיל וכניסם גילה דעתו שסומך עליהם

– בכלי המיוחד למידה; אבל כל העומד למידה, היינו שעדיין לא מדרו בו, אלא שעומד הוא לכך, שאם יישבר הכלי שמודדים בו ישתמשו בכלי זה, מותר למלאותו. רבי יהודה אומר: אם היה כלי של מידה לא ימלאנו – אפילו כלי שאינו מיוחד למידה אלא הוא עומד למידה, אסור למלאותו (פירוש המשניות להרמב"ם; ברטנורא). מכל מקום הלכה כתנא קמא. מעשה באבא שאול בן בטנית, שהיה ממלא מדותיו מערב יום טוב ונותן ללקוחות ביום טוב – לפי שאין ממלאים כלי מידה ביום טוב. אבא שאול אומר: אף במועד – בחול המועד – עושה כן מפני ברורי המדות – שכן בחול המועד היו רבים באים אליו ללמוד, מאחר שבטלים ממלאכה, ולא היתה לו שהות לברר יפה את המידות שתהיינה שלמות בלא קצף, הלכך היה ממלא מידותיו בלילה. ויחזקו אומר: אף בחל עושה כן – שמבערב היה ממלא מידותיו שמן ומערה לתוך הכלים של הלקוחות שהובאו לו, מפני מצוי המדות – כדי שיתמצה כל השמן שבמידה לתוך כלי הלוקח. יש מפרשים, שהיו לו הרבה מידות (כגון לוגים), והיה מודד לכל אחד מן הלקוחות במידה בפני עצמה, והמידות היו מתמצות והולכות לתוך כליהם כל הלילה (רש"י; ברטנורא). ויש מפרשים, שמדד להם מבערב, כדי שתהא לו שהות להמתין בכל כלי עד שיתמצה לתוכו כל השמן שבמידה (התמיד). הולך אדם – ביום טוב, אצל חנוני הרגיל אצלו – שהוא נותן לו בהקפה ובלא קביעת מחיר, ואומר לו: תן לי ביצים ואגוזים במנין – כגון: תן לי עשר ביצים או חמישים אגוזים, שכן דרך בעל הבית להיות מונה בתוך ביתו – הלכך אין בהזכרת המניין משום מקח וממכר.

באור משנה א

משנתנו דנה בדברים שאין לעשותם ביום טוב כדרך שעושה אותם בחול אלא בשינוי. המביא פדי יין – ביום טוב, ממקום למקום – בתוך התחום, לא יביאם בסל ובקפה – או בקופה. היינו סל גדול, מפני שה נראה כמעשה חול, אבל מביא הוא – כדים אחרים, על פתפו או לפניו – בידיו, או בין ידיו לגופו, שניכר הדבר שלצורך יום טוב הוא מביאם. וכן המוליך את התבן – קופה מלאה תבן לשם הסקה או למאכל בהמתו, לא יפשיל את הקפה לאחוריו – כדרך שהוא עושה בחול, אבל מביאה הוא בידו – בשינוי.

המפזר. איזהו קרפף? כל שפמוך לעיר; דברי רבי יהודה. רבי יוסי אומר: כל שנכנסין לו בפתחת, ואפלו בתוך תחום שבת.

ג אין מבקעין עצים, לא מן הקורות, ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב; ואין מבקעין לא בקרדם ולא במגרה ולא במגל, אלא בקופיץ. בית שהוא מלא פרות, סתום ונפתח – נוטל ממקום הפתח. רבי מאיר אומר: אף פוחת לכתחלה ונוטל.

ד אין פותחין את הנר, מפני שהוא עושה בלי; ואין עושין פחמין ביום טוב; ואין חותכין את הפתילה לשנים. רבי יהודה אומר: חותכה באור לשתי נרות.

פירוש ברטנורא

לה. כגון קנים הוקפים סמוך לדפנות ולא נארו עם הדופן דלא בטלו לגבי דופן, לפיכך נוטלים מהן ביו"ט: **מביאין עצים.** תלושים: מן השדה. שבתוך התחום מן המכונס: ומן הקרפף אפילו מן המפזר. מתניתין יחידאה היא ואינה הלכה, אלא הלכתא אין מביאין עצים אלא מן המכונסים שבקרפף. ומן השדה לא יביא כלל ואפילו מן המכונסים, דלאו דעתיה עלויהו הואיל ואינן משתמרים שם. אבל מן הקרפף שהוא משתמר ומוקף סביב, כשהן מכונסין דעתיה עלויהו: **כל שפמוך לעיר.** ממש. והוא דאית ליה פותחת, מפתח שמשתמר, דר' יהודה תרתי בעי, סמוך לעיר ופותחת. ומשום דקסבר סתם קרפפיות יש להם פותחת משום הכי לא חש להזכירה: **ר"י אומר כל שנכנסין לו בפתחת, ואפילו בתוך תחום שבת.** כיון דאית ליה פותחת לא בעינן סמוך, אלא אפילו רחוק עד קרוב לסוף תחום שבת. ואם הוא סמוך לא בעינן פותחת. ובסמוך בלא פותחת או פותחת בלא סמוך שרי. והלכה כר' יוסי:

ג אין מבקעין עצים מן הקורות. הסודות בארץ, כדי שלא יתעקמו, ועומדות לבנין: **ולא מן הקורה שנשברה ביו"ט.** ואע"ג דהשתא להסקה קיימא, בין השמשות לאו להכי קיימא: **ואין מבקעין לא בקרדם.** מתניתין חסורי מחסרה והכי קתני, אבל מבקעין מן הקורה שנשברה מעיו"ט, וכשהן מבקעין אין מבקעין לא בקרדם: **ולא במגרה.** כעין סכין ארוך מלא פנימות וקוצצין בו עצים עבים, וכלי אומן הוא: **מגל.** אף הוא כלי אומן, ונראה כרוצה לעשות מלאכה: **אלא בקופיץ.** סתם קופיץ הוא סכין של קציבים ואינו כלי אומן. ויש מהן שיש להן שני ראשין, ראש אחד רחב ונקרא צד נקבות, וראש אחד צר ונקרא צד זכרות, ואין מבקעין בו אלא בצד זכרות שלו: **נוטל ממקום הפתח.** ולא אמרינן מוקצים מחמת איסור הן דאין יכול לפתחו ביו"ט ואסח דעתיה מונייהו, דבית דתנן במתניתין מיירי שאינו בנוי בטמא וחסיד אלא סדור של לבנים זו על זו בלא טיט, והשתא אין בפחיתותו איסורא דאורייתא, הלכך לאו מוקצים נינהו, כי היכי דאמרינן גבי מבול דלאו מוקצה הוא שאם עבר ותקנו מתוקן: **אף פוחת לכתחלה.** דהואיל ואין שם טיט אלא לבנים סדורין זו על זו לא היו סותר ושרי לפחות לכתחלה. ואין הלכה כר"מ:

ד אין פותחין את הנר. לישול אחד מן הביצים של יוצר חרש ולתחוב אגרופו לתוכו לחקוק נר, מפני שעושה בלי: **ואין עושין פחמין.** דאינהו נמי כלי נינהו לצורפי זהב, ופתילה נמי כלי היא להדלקה שצריכה עשייה ותקוין: **ואין חותכין אותה לשנים.** לפי שהוא מתקן כלי. ולמעכה ביד מותר: **חותכה**

משניות מבוארות – קהתי

משום שינוי, שלא יעשה ביום טוב כדרך שהוא עושה בחול. בגמרא מבואר, שהקופיץ יש לו שני צדדים, אחד רחב כעין קרדום ואחד צר וחד, ואין מבקעים ביום טוב אלא בצד החד שלו, כדי לשנות מדרך הביקוע בחול. **בית שהוא מלא פרות** – מוכנים לאכילה, **סתום** – שמקום הפתח סתום בלבנים ובאבנים בלא טיט, **ונפתח** – הפתח הסתום, היינו שנפלו אבנים אחדות ביום טוב, **נוטל** – פירות לאכול, **מקום הפתח** – שהואיל והלבנים הסתומות את הפתח סדורות בלא טיט, ואין איסור בפתיחתן אלא מדברי סופרים, לפיכך משנסתלק אותו האיסור מעצמו, מותרים הפירות, שאין בהם דין מוקצה (חמאירי). **רבי מאיר אומר: אף פוחת לכתחלה ונוטל** – מן הפירות ביום טוב, שהואיל ואין הלבנים מחוברות בטיט, אין פתיחתן נקראת סתירה, הלכך מותר לכתחילה לפחות את הפתח הסתום ביום טוב כדי ליטול פירות. ואין הלכה כרבי מאיר.

ליטול מהם להסקה, אבל מן השדה אסור להביא ביום טוב אפילו מן המכונסים, שהואיל ואינם נשמרים שם אינו סומך עליהם, ומוקצים הם. **איזהו קרפף** – שמשנתנו מתירה להביא ממנו אפילו מן העצים המפוזרים? **כל שפמוך לעיר** – שאז דעתו על העצים שבו להשתמש בהם ביום טוב. יש מפרשים: "סמוך לעיר" היינו בתוך שבעים אמה מן העיר (הרא"ש). והוא הנקרא "עיבורה של עיר" (עין עירובין ה, א-ב); ויש מפרשים, שכל שהוא בין הגינות הסמוכות לעיר נקרא סמוך לעיר (חמאירי). **דברי רבי יהודה** – בגמרא מבואר, שאפילו בקרפף הסמוך לעיר לא התיר רבי יהודה אלא כשהוא קרפף המשתמר, והיינו שיש לו דלת הסגורה על מנעול. **רבי יוסי אומר: כל שנכנסין לו בפתחת** – כל קרפף שצריכים לפתחו במפתח כדי להיכנס לתוכו, **ואפלו בתוך תחום שבת** – כלומר אפילו הוא רחוק מהעיר, אבל בתוך תחום השבת, היינו אלפיים אמה מחוץ לעיר, שאפשר להגיע אליו ביום טוב. בגמרא מבואר, שלדעת רבי יוסי צריך תנאי אחד בקרפף: או שיהא סמוך לעיר, אפילו אינו סגור על מנעול, או שיהא סגור על מנעול אפילו הוא רחוק מן העיר בתוך תחום שבת.

באור משנה ג

אין מבקעין עצים – ביום טוב, לצורך הסקה, **לא מן הקורות** – הסדורות לצורך בניין, מפני שהן "מוקצה", **ולא מן הקורה שנשברה ביום טוב** – אף על פי שעשוי היא מוכנה להסקה, כיון שבערב יום טוב לא עמדה לכך, הרי היא מוקצה, שהואיל והוקצתה הקורה בערב יום טוב בין השמשות והוקצתה לכל היום כולה. אבל מבקעין מן הקורה שנשברה מערב יום טוב (גמרא) – ואין חוששים לטורה, שמשום כבוד יום טוב התיירו: **ואין מבקעין** – מן הקורה שנשברה מערב יום טוב, **לא בקרדם** – בגרזן, **ולא במגרה** – במשור, **ולא במגל** – של קציר, שכל אלו כלי אומן הם, ונראה כבא לעשות בהם מלאכה, **אלא בקופיץ** – סכין גדולה שקוצצים בה בשר ועצמות, ואינה כלי אומן. ויש מבארים הטעם

יום רביעי

באור משנה ד

אין פותחין – ויש גורסים: אין פותחין. **את הנר** – של חרס; שכן נוהגים היו יוצרי חרס לגבל טיט בצורת ביצה ולתחוב את האגרוף בתוכו לחקוק בו גומה, כדי לשים בתוכה שמן ופתילה, וזה היה מעשה הנר; ובאה המשנה ללמד, שאסור לחקוק נר בדרך זו ביום טוב, **מפני שהוא עושה בלי** – שבחקיקה זו הוא עושה כלי ביום טוב, **ואין עושין פחמין ביום טוב** – כגון שמניחים גחלים בצד, כדי שיכבו ויעשו פחמים, ומשמשים בהם צורפי זהב, הלכך חשויים הם ככלים. **ואין חותכין את הפתילה לשנים** – ביום טוב, שמתקן ועושה אותה כלי הראוי לשימוש. **רבי יהודה אומר: חותכה באור לשתי נרות** – בגמרא מבואר, שנתון שני ראשי הפתילה בתוך שני נרות (מגורות שמן) הסמוכים זה לזה, ומדליק את הפתילה באמצע והיא נחלקת מאליה לשתי פתילות בשני הנרות. והלכה כרבי יהודה.

ה אין שוכרין את החרס ואין חותכין את הנגר לצלות בו מליח; ואין גורפין תנור וכירים, אבל מכבשין; ואין מקיפין שתי חביות לשפות עליהן את הקדרה; ואין סומכין את הקדרה בפנקעת, וכן פדלת; ואין מנהיגין את הבהמה במקל ביום טוב, ורבי אליעזר ברבי שמעון מתיר.

ו רבי אליעזר אומר: נוטל אדם קיסם משלפניו לחצוץ בו שניו, ומגבב מן החצר ומדליק, שכל מה שבחצר מוכן הוא. וחכמים אומרים: מגבב משלפניו ומדליק.

ז אין מוציאין את האור לא מן העצים ולא מן האבנים ולא מן העפר ולא מן המים; ואין מלבינין את הרעפים לצלות בהן. ועוד אומר רבי אליעזר: עומד אדם על המקצה ערב שבת בשביעית, ואומר: מפאן אני אוכל פירוש ברטנורא

באור. נותן שני ראשי הפתילה בפי שתי נרות שצריך להדליקן כאחת ומדליק באמצע, והשאת לא מוכח דלתקונא מנא מכוין אלא להדלקה בעלמא. והלכה כר' יהודה:

ה ואין חותכין את הנייר. שנותניו בין שמו, ועומד בפני האש כ"ז שהשמן בתוכו, ואינו נשרף: מליח. דג: אין גורפין תנור וכירים. אם נפל לחוכן מטפולה של תנור ומן הטיח, אין גורפין אותו דמתקן מנא הוא. ואחיא כרבנן דאמרי מכשירי אוכל נפש אסירי: מכבשין. משכבין את האפר ואת העפר כדי שיהיה חלק. ואם אי אפשר לו לאפות אלא א"כ גרף, מותר: מקיפין. מקרבין זו אצל זו. כמו אין מקיפין בריאה: לשפות. לערוך ולהושיב עליהם קדרה והאור בין שתי החביות. ואסר לה משום דמי לבני: [ואין סומכין] את הקדרה בפנקעת. דלא נתנו עצים אלא להסקה. ובקעת, עצים שנתבקעו: וכן הדלת. אין סומכין אותה בבקעת, דעצים מוקצים הם אצל כל תשמיש חוץ מן ההסקה: ואין מנהיגים את הבהמה במקל. משום דנראה כמולכה למכור בשוק:

ו משלפניו. ממה שלפניו בבית: לחצוץ בו שניו. ליטול בשר החוצץ בין שניו. ומשלפניו לאו דוקא, דלרבי אליעזר אף מן החצר נמי מותר ליטול, דקאמר כל מה שבחצר מוכן הוא. והא דנקט משלפניו, משום רבנן דפליגי דאפילו משלפניו להדליק אין, לחצוץ לא, דסביר לא ניתנו עצים אלא להסקה: וחכמים אומרים מגבב משלפניו ומדליק, אבל מן החצר לא. והואיל וקסמין דקין הן וטורח לקושש ולגבב, מאתמול לאו להכי קיימי. ודקאמרת נוטל קיסם לחצוץ בו שניו, אנו אית לן דאף משלפניו לא יטול אלא להדליק, דלא ניתנו עצים אלא להסקה. ובתרתו פליגי. והלכה כחכמים. ואין מותר ליטול קיסם לחצוץ בו שניו אלא מאבוס של בהמה. ולא יתכנו ויתקנו לך, אלא א"כ היה לה וראוי למאכל בהמה, שכל דבר הראוי למאכל בהמה מותר לחתכו בין ביו"ט בין בשבת, ואין בהם משום תקון כלי:

ז אין מוציאין את האור. משום דמוליד דמי למלאכה, שבורא האש הזה ביו"ט: מן העפר. יש קרקע כשחופרין אותה מוציאה אור ממקום מתפורת שלה: ולא מן המים. נותנים מים בכלי זכוכית לבנה ונותנו בחמה כשהשמש חם מאוד והזכוכית מוציאה שלהבת, ומביאים נעורת ומגיעים בזכוכית והיא בוערת: רעפים. כלי חרס חלולים באמצען שמסכים בהן הנגות: אין מלבינין. באור: את הרעפים. דוקא ברעפים חדשים משום דמשוי ליה מנא בהיסק זה, שהן מתחממין ומתחוקים על ידי האור: ועוד אומר ר"א. משום דתנא אחת לקולא גבי מוקצה והדר אמר אחריתי, קאמר ועוד: עומד אדם על המוקצה.

משניות מבוארות – קהתי

אלא משום חכמים החולקים על רבי אליעזר וסוברים שאפילו משלפניו אסור ליטול קיסם לחצוץ בו שניו. וְחַכְמַיִם אֹמְרִים: מְגַבֵּב מִשְׁלַפְנָיו וּמְדַלֵּק – חכמים נחלקו על רבי אליעזר בשני דברים: א. שאין אדם נוטל קיסם אפילו משלפניו לחצוץ בו שניו, שלא ניתנו עצים אלא להסקה, אבל לכל שימוש אחר מוקצים הם. ב. שאף לצורך הסקה לא הותר לו אלא לגבב ממה שלפניו בביתו, אבל מן החצר אסור, שהואיל ויש טורח לגבב את הקיסמים שבחצר לא היתה דעתו עליהם מערב יום טוב, והם מוקצים.

באור משנה ז

אין מוציאין את האור – ביום טוב, לא מן העצים – שמשפשים אותם זה בזה ויוצאת מהם אש, ולא מן האבנים – שטוחנים אבן באבן עד שיוצאת מהן אש, ולא מן העפר – הקשה, שכשחופרים אותו הוא מוציא אש, ולא מן המים – היינו זכוכית מלאה מים שמניחים אותה כנגד עין השמש, וכשהזכוכית מתחממת מביאים נעורת, וכשזו נוגעת בזכוכית היא נדלקת (עין דמב"ם ה"י יום טוב ד, א); כל זה אסור מפני שמוליד, היינו מוציא את האש ביום טוב, ולא הותר ביום טוב אלא להדליק מאש מצויה. ואין מלבינין – באש, את הרעפים – העשויים לכסות בהם את הגגות, לצלות בהן – בגמרא מבואר, שמדובר ברעפים חדשים, והטעם שאין מלבינים אותם, לפי שהם מתחזקים על ידי ליבון, והרי זה תיקון כלי. ועוד אומר רבי אליעזר – גוסף על מה ששינו לעיל במשנה ו, שרבי אליעזר מקל בענין קיסם וגיבוב ביום טוב, אמר עוד קולא: עומד אדם על המקצה – מקום שטוחים בו תאנים וענבים כדי לייבשם, ערב שבת בשביעית – בשנת השמיטה, שאין מעשר נוהג בה, ואומר: מפאן אני אוכל למחר – שהזמנה זו מועילה לו שיהא מותר לאכול מאותם התאנים או הענבים בשבת. והוא הדין לכל שנה שרשי הוא לעשות כן, אם הוא מעשר את הפירות מערב שבת, אלא

באור משנה ה

אין שוכרין את החרס ואין חותכין את הנגר לצלות בו מליח – כשהיו צולים דג מליח על האסכלה (שבכה של מתנת). היו מניחים עליה חרס או נייר טבול בשמן, כדי שלא ישרף הדג בחומו של הברזל הרוחח; ובאה משנתנו ללמד, שאסור לשבור את החרס או לחתוך את הנייר ביום טוב לצורך צליית דג מליח, שנמצא עושה כלי ביום טוב. ואין גורפין תנור וכירים – אם נפל לתוכם מן הטיח, אין גורפין אותו משם ביום טוב, שאף זה תיקון כלי הוא, אבל מכבשין – מיישרים את האפר בתנור כדי שיהיה שווה וחלק. ואפשר יהיה לאפות ולבשל בו. ואם אי אפשר לבשל בו אלא אם כן יגרפו אותו, מותר גם לגרפו (דמב"ם). ואין מקיפין שתי חביות – אין מקרבים שתי חביות של חרס זו לזו, לשפות עליהן את הקדרה – ליתן על החביות את הקדרה, והאש תהא דולקת ביניהן, משום שזה דומה לבניין. ואין סומכין את הקדרה בפנקעת – בגזר עץ, וכן פדלת – אין סומכים אותה בבקעת ביום טוב, שלא ניתנו עצים אלא להסקה, אבל לכל שימוש אחר מוקצים הם. ואין מנהיגין את הבהמה במקל ביום טוב – מפני שנראה כמולכה למכור בשוק (גמרא). ורבי אליעזר ברבי שמעון מתיר – להנהיג בהמה במקל ביום טוב.

יום חמישי

באור משנה ו

רבי אליעזר אומר: נוטל אדם קיסם משלפניו – מן המונח לפניו בביתו, לחצוץ בו שניו – להוציא את שיירי האוכל שנתקעו לו בין שניו, ומגבב מן החצר – ומלקט קיסמים אפילו מכל החצר, ומדליק – תחת קדייתו, שכל מה שבחצר מוכן הוא – יש מפרשים, שמה שנקט "נוטל אדם קיסם משלפניו" לאו דווקא הוא, אלא אפילו ממה שבחצר מותר לו ליטול, ולא נקט "משלפניו"

לְמַחֲרָה וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: עַד שִׁירְשָׁם וְיֵאמֹר: מִכָּאן וְעַד כָּאן.

פ ר ק ח מ י ש י

א מְשִׁילִין פְּרוֹת דֶּרֶךְ אֶרְבָּה בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל לֹא בַשֶּׁבֶת; וּמְכַסִּים פְּרוֹת בְּפָלִים מִפְּנֵי הַדֶּלֶף; וְכֵן פְּדֵי יוֹן וְכַדִּי שָׁמֶן. וְנוֹתְנִין כְּלֵי תַחַת הַדֶּלֶף בַּשֶּׁבֶת.

ב כָּל שֶׁחִיבִין עָלָיו מְשׁוּם שְׁבוּת, מְשׁוּם רְשׁוּת, מְשׁוּם מְצוּה, בַּשֶּׁבֶת – חִיבִין עָלָיו בְּיוֹם טוֹב. וְאִלוֹ הֵן מְשׁוּם שְׁבוּת: לֹא עוֹלֵין בְּאֵילָן, וְלֹא רוֹכְבִין עַל גְּבֵי בְּהֵמָה, וְלֹא שָׁטִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְלֹא מְטַפְּחִין, וְלֹא מְסַפְּקִין, וְלֹא

פירוש ברטנורא

הצריך הזמנה, והזמנה מועלת לו: ערב שבת בשביעית. שאין מעשר נהג בה ואין מחוסר אלא הזמנה. והוא הדין במעושר ובשאר שני השבוע. אלא אורחא דמלתא נקמ, דסתם מוקצה לאו מעושר הוא, דגרוגרות וצמוקים הן סתם מוקצה ואין רגילין לעשר קודם גמר מלאכה: מכאן אני נוטל למחר. ופני בהכי דיש ברירה: עד שירשום. בסימן, דאין ברירה. והלכה כחכמים:

ד א מְשִׁילִין פְּרוֹת דֶּרֶךְ אֶרְבָּה. מי שיש לו פירות או תבואה שטוח על גגו להתבוש, וראה גשמים ממשמשים ובאים, התירו לו לטרוח ולהשליך דרך ארובה שבגג והם נופלים לארץ, דליכא טרחא יתירא. ודוקא ארובה, דכל ארובה מלמעלה למטה [בתקרת הגג], אבל חלון כגון גג שמוקף מחיצות וחלון בכותל וצריך להגביתו עד החלון ולהשליכו, כולי האי לא שרו רבנן למטרה: ומכסין את הפירות. ולא אמרינן מורה שלא לצורך יו"ט הוא, דמשום הפסד ממונ שרו ליה רבנן: דלף. גשמים הנוטפים מן הגג: וכן כדִּי יוֹן וְכַדִּי שָׁמֶן. מכסין אותן מפני הדלף: תחת הדלף. לקבל את המים שלא יטנפו הבית. ואם נתמלא הכלי שופך ושונה ואינו נמנע:

ב כֹּל שֶׁחִיבִין עָלָיו. שאסרו חכמים לעשותו בשבת משום שבות: או משום רשות. שיש בו קצת מצוה אבל לא מצוה גדולה, וקרוב הוא להיות דבר הרשות, ויש בו איסור מדברי סופרים: או משום מצוה. או שיש בו מצוה ממש, ואסרו חכמים לעשותו בשבת: חייבין עליו. שלא לעשותו ביו"ט: ואלו

משניות מבוארות – קהתי

מותר ליתן כלי תחתיו, אבל בדלף שאינו ראוי, אסור ליתן כלי תחתיו, שאסור לבטל כלי מהיכינו (הר"ן; עינין טור של"ח שחולק על זח). והרמב"ם אסור מטעם אחר, לפי שאין עושים גרף של רעי לכתחילה בשבת (הל' שבת כה, כד).

מה ששינונו 'זמכסים פירות בכלים מפני הדלף וכן כדִּי יוֹן וְכַדִּי שָׁמֶן'. בארנו, שהמדובר הוא ביום טוב כמו ברישא. וכן משמע מתוך פירוש רש"י, ודעת הרמב"ם והר"ן כרש"י. אבל הוא"ש מפרש שתיבת "בשבת" שבסוף משנתנו מוסבה גם על ההלכה של כיסוי הפירות וכו', שאפילו בשבת מותר לכסות את הפירות בכלים מפני הדלף, וכן כדִּי יוֹן וְכַדִּי שָׁמֶן (עינין 'קרבן נתנאל'). והא מהאירי מפרש כך.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

כָּל שֶׁחִיבִין עָלָיו – כלומר כל דבר שאסרוהו חכמים, מְשׁוּם שְׁבוּת – כדי לקיים מצוות "וביום השביעי תשבות" (שמות כג, יב; לד, כא); מְשׁוּם רְשׁוּת – דבר שעשייתו רשות, אף על פי שיש בו קצת מצווה, ומכל מקום אסרוהו חכמים משום שבות; מְשׁוּם מְצוּה – דבר שיש בו מצווה ממש, ואסרוהו חכמים משום שבות; כֵּן דבר מסוגי שבות אלו שחייבין עליו בַּשֶּׁבֶת – שאסרוהו חכמים לעשותו בשבת, חִיבִין עָלָיו בְּיוֹם טוֹב – אף ביום טוב אסור לעשותו מדברי סופרים. וְאִלוֹ הֵן מְשׁוּם שְׁבוּת – דברים האסורים ביום טוב משום שבות, ואין בעשייתם כל צד של מצווה: לֹא עוֹלֵין בְּאֵילָן – גזירה שמא יתלוש מן העלים או מן הענפים, וְלֹא רוֹכְבִין עַל גְּבֵי בְּהֵמָה – גזירה שמא יתחוך ומורה להנהיגה, וְלֹא שָׁטִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם – גזירה שמא יעשה כלי שיט, וְלֹא מְטַפְּחִין – אין מכים בידיים כף אל כף, וְלֹא מְסַפְּקִין – אין מכים בכף היד על הירך, וְלֹא מְרַקְדִין – שלשה דברים אלו אסורים, משום שחוששים שמא יתקן כלי שיר. וְאִלוֹ הֵן מְשׁוּם רְשׁוּת – דברים שעשייתם רשות, אף שיש בהם קצת מצווה: לֹא דִּנְיָן – אין יושבים בדִּין, וְלֹא מְקַדְּשִׁין – קידושי אשה, מְצוּה על אחי בעלה לייבמה (דבאים אשה שמת בעלה בלא אשה, מצווה על אחי בעלה לייבמה (דבאים כה, ה), ואם אינו מייבמה, נאמר בו (שם שם, ט). ו"נגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו"...) ואין חולצין ולא מייבמין לא בשבת ולא ביום טוב. בגמרא מבואר, שארבעה דברים אלו יש בהם אמנם משום מצווה ממש, אלא הואיל ולפעמים אינם אלא רשות, נקטה המשנה "ואלו הן משום רשות". שכן ישיבה בדִּין היא לפעמים רשות,

שמשנתנו נקטה "וערב שבת בשביעית". לפי שסתם מוקצה אינו מעושר, שאין רגילים לעשר קודם גמר מלאכה, ואם כן לא תועיל הזמנה מערב שבת, שהרי אסורים באכילה משום טבל, שהשבת קובעת למעשרות. אבל בשנת השמיטה שאין מעשרים את פירותיה, מותר לאכלם בשבת אם הזמינם מערב שבת. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: עַד שִׁירְשָׁם וְיֵאמֹר: מִכָּאן וְעַד כָּאן – אינו רשאי לאכול בשבת מן הפירות שהוקצו כדי לייבשם, אלא אם כן סימן את מקום הפירות שיקח מהם לאכילה בשבת. יש מפרשים, שטעם המחלוקת הוא, שרבי אליעזר סובר: יש ברירה, כלומר כשנטל מן הפירות בשבת אנו אומרים שהוברר הדבר למפרע שאותם הפירות שנטל הזמינם מערב שבת. וחכמים סוברים: אין ברירה, לפיכך צריך לרשום ולומר מערב שבת "מכאן ועד כאן אני אוכל למחר".

י ו ם ש ו י

ב א ו ר מ ש נ ה א

מְשִׁילִין פְּרוֹת דֶּרֶךְ אֶרְבָּה בְּיוֹם טוֹב – מי שיש לו פירות שטוחים על גגו להתייבש, וראה גשמים ממשמשים ובאים, שעלולים הם לקלקל את הפירות, מותר לו להשליך ביום טוב את הפירות דרך הארובה שבגג לתוך הבית. ודווקא דרך ארובה שאין טירחה יתירה, אבל דרך חלון, כגון גג המוקף כתלים ויש חלונות בכתלים, ויכול להשליכם דרך חלון לבית, הואיל והוא צריך להגביה את הפירות עד החלון כדי להשליכם ממש, הרי זו טירחה יתירה, ובכגון זה לא התירו חכמים; אֲבָל לֹא בַשֶּׁבֶת – אפילו דרך ארובה אין משילים פירות בשבת. וּמְכַסִּים פְּרוֹת בְּפָלִים מִפְּנֵי הַדֶּלֶף – מי גשמים הנוטפים מן הגג; שכדי למנוע הפסד ממונ, שלא יתקלקלו הפירות, התירו חכמים לכסותם ביום טוב בכלים. וְכֵן פְּדֵי יוֹן וְכַדִּי שָׁמֶן – מכסים אותם מפני הדלף, אף על פי שאין בהם אלא הפסד מועט. יש מבארים בגמרא, שמשנתנו באה להשמיע, שאפילו בכדי יין ובכדי שמן שהם טבל ואסור לטלטלם, מכל מקום מותר לכסותם בכלים מפני הדלף, שכלי ניטל אפילו לצורך דבר שאינו ניטל. וְנוֹתְנִין כְּלֵי תַחַת הַדֶּלֶף בַּשֶּׁבֶת – לקבל את המים הנוטפים מן הגג לתוך הבית, כדי שלא יתלכלך הבית, דבר זה מותר אפילו בשבת, ואין צורך לומר ביום טוב. ואמרו בגמרא, שאם נתמלא הכלי שופכו ושונה ואינו נמנע. יש מפרשים, שדווקא בדלף הראוי לשתיה או לרחיצה, כגון מים צלולים,

מְרַקְדִין. וְאֵלוּ הֵן מְשׁוּם רְשׁוּת: לֹא דְנִין, וְלֹא מְקַדְשִׁין, וְלֹא חוֹלְצִין, וְלֹא מִפְּמִין. וְאֵלוּ הֵן מְשׁוּם מְצוּה: לֹא מְקַדְשִׁין, וְלֹא מְעַרְבִין, וְלֹא מְחַרְמִין, וְלֹא מְגַבְיֵהֵן תְּרוּמָה וּמַעֲשֶׂה. כָּל אֵלוּ בְּיוֹם טוֹב אֲמָרוּ, קָל וְחָמֵר בְּשֶׁבֶת. אִין בֵּין יוֹם טוֹב לְשֶׁבֶת אֵלָּא אֲכָל נֶפֶשׁ בְּלֶבֶד.

ג הִבְהֶמְתָּ וְהַפְּלִים פְּרָגְלֵי הַבְּעָלִים. הַמּוֹסֵר בְּהֶמְתּוֹ לִבְנֵי אוֹ לְרוּעָה – הָרִי אֵלּוּ פְּרָגְלֵי הַבְּעָלִים. פְּלִים הַמֵּיחָדִין לְאַחַד מִן הָאֲחִין שְׁבֻבִית – הָרִי אֵלּוּ פְּרָגְלָיו; וְשֹׂאִין מֵיחָדִין – הָרִי אֵלּוּ בְּמִקּוֹם שְׁחֻלְכִין.

פירוש ברטנורא

הן משום שבות. שהטילו עליו חכמים לשבות מהן ואין בעשייתן שום מצוה: לא עולין באילן. גזירה שמא יתלוש: ולא רוכבין על גבי בהמה. גזירה שמא יתחך וזמרה להנהיגה: ולא שטין על פני המים. גזירה שמא יעשה חבית של שיטין: ולא מטפחין. כף על כף: ולא מספקין. כף על ירך: ולא מרקדין. כרגל. וכולוה גזירה שמא יתקן כלי שיר: ואלו הן משום רשות. משום דהך רסיפא הוו מצוה גמורה, לנביתן קרי להני רשות: לא דנין. רין. ומנין דהוי רשות כגון שיש בעיר גדול ממנו, שאין מוטל עליו לרדן: ולא מקדשין. קדושי אשה. ומנין דלא הוי מצוה גמורה אלא רשות, כגון דאית ליה אשה ובנים: ולא חולצין ולא מיכמין. נמי כומן שיש אחיו הגדול ממנו הוי רשות, דמצוה בגדול ליכ. ומעמא דכולוה גזירה שמא יכתוב: ולא מעריבין. ערך פלוני עלי. ונותן כפי השנים כמו שכתוב בפרשת ערכין: ולא מחרימין. הרי בהמה זו חרם. וסתם חרמים לברך חבית. וכולוהו אסרינהו רבנן משום דדמו למקח וממכר שמוציא מרשותו לרשות הקדש: ולא מגביהין תרומות ומעשרות. ואפילו כדי ליתנם לכהן בו ביום דמחוי דמשום שמחת יו"ט דכהן שהוא צורך להן הוא מפורש, אפ"ה אסור, דה"ל מתקן. והני מילי פירות דמבילי מאתמול, אבל פירות דמבילי האידנא כגון עיסה לאפרושי מינה חלה מפורשין לה ביו"ט וריביתן לכהן: אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד. דך סתמא כב"ש דאמרי אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את ספר התורה לרשות הרבים, דלא הותרה הוצאה אלא לצורך אוכל נפש. אבל אנן קי"ל כב"ש דאמרי מתוך שהותרה הוצאה לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך. ואיכא נמי משילין פירות דרך ארובה דריש פירקין, דבשבת אסור וביו"ט מותר:

ג כרגלי הבעלים. אין אדם יכול להוליכה ביו"ט אלא במקום שבעליה יכולים לילך: או לרועה הרי אלו כרגלי הבעלים. מתניתין כשיש בעיר שני רועים, דלא ידעינן להי מינייהו הויא לה דעת בעלים, הלכך הרי הן כרגלי הבעלים אם אינה אצל הרועה מבעוד יום. אבל כשאין בעיר אלא רועה אחד, כל בני העיר מעמידין בהמתן ברשותו ובקניית שבתו, והוא לא כרגלי הרועה: ושאינן מותרים. לאחר מהן, אלא לכולן: הרי אלו כמקום שחולכין. למקום שכולן יכולין לילך מותר להוליך את הכלים. אבל אם עירב אחד מהן לסוף אלפים לצפון והשאר לא עירבו, הוא מעכב על ידם מלהוליכה לדרום אפילו

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ג

איסור תחומים נוהג ביום טוב כמו בשבת, ואסור לאדם לצאת ביום טוב חרץ לאלפים אמה ממקום שקנה שם שבתית; ואם הוא צריך לילך ביום טוב חרץ לתחום, הריהו עושה בערב יום טוב "עירוב תחומים", היינו שמינית במקום מסוים בתוך תחומי או בסופו מוזן שתי סעודות, ועל ידי כך הוא קנה שם שבתית בשעת כניסת יום טוב, ומותר לו לילך ביום טוב מאותו מקום אלפים אמה לכל רוח (עיין פתיחתנו למסכת עירובין). המשניות שלפנינו עד סוף מסכתנו דנות באיסור תחומים ביום טוב, והן באות ללמד, שאין מוליכים חפציו של אדם אלא למקום שבעליהם מותרים ללכת, כמו בשבת. וכן כותב הרמב"ם: "העמרב עירובי תחומין ליום טוב. הרי בהמתו וכליו ופירותיו מנוחה. ואין מוליכין אותן אלא בתוך אלפים אמה לכל רוח ממקום עירובו (הלי יום טוב ה, ט).

הִבְהֶמְתָּ וְהַפְּלִים פְּרָגְלֵי הַבְּעָלִים – שאין אדם רשאי להוליכם ביום טוב אלא עד סוף התחום שבעליהם מותרים ללכת. הַמּוֹסֵר בְּהֶמְתּוֹ לִבְנֵי אוֹ לְרוּעָה – ביום טוב, הָרִי אֵלּוּ פְּרָגְלֵי הַבְּעָלִים – ולא כרגלי הבן או הרועה, כגון אם הבעלים לא עירבו, והבן או הרועה עירב לצד מזרח של העיר לסוף אלפים, ונמצא שמתור לו ללכת באותו צד ארבעת אלפים אמה מחוץ לעיר, מכל מקום אסור לו להוליך את הבהמה לצד מזרח אלא עד אלפים אמה בלבד, שהוא תחומו של בעל הבהמה. בגמרא מבואר, שמדובר במשנתנו ככגון שיש בעיר שני רועים או יותר, ואין ידוע למי מהם ימסור את בהמתו ביום טוב, הלכך הרי היא כרגלי הבעלים. אבל אם אין בעיר אלא רועה אחד, אף על פי שלא מסרה לו אלא ביום טוב, הרי היא כרגלי הרועה, שהרי כל בני העיר מעמידים בהמתם ברשותו ובקניית שבתית, וכוונתו גם דעתו היתה מערב יום טוב למסרה לו ביום טוב (רש"י; ברסודאי; ועיין הר"ן והרמב"ם שם מפורשים בדוכים אחרות). פְּלִים הַמֵּיחָדִין לְאַחַד מִן הָאֲחִין שְׁבֻבִית – כגון בגדים, הָרִי אֵלּוּ פְּרָגְלָיו – ואם אח אחד לובש אותם, אסור לו ללכת בהם אלא למקום שאחיו בעל הבגדים רשאי ללכת. וְשֹׂאִין מֵיחָדִין – וכלים שאינם מיוחדים לאח אחד, אלא הם של כל האחים, הָרִי אֵלּוּ בְּמִקּוֹם שְׁחֻלְכִין – אין אחד מהם רשאי להוליך את הכלים אלא למקום שכל האחים מותרים לילך לשם. אבל אם עירב אחד מהם לצד צפון לסוף אלפים אמה, והשאר לא ערבו, הריהו מעכב על ידם מלהוליכם לדרום אפילו פסיעה אחת, מפני חלקו, והם מעכבים על ידו מלהוליכם לצד צפון אלא אלפים אמה שהם מותרים בהן (רש"י).

כגון שיש בעיר דין גדול ממנו, שאין מוטל עליו לרדן, וקידושי אשה הם לפעמים רשות, כגון אדם שיש לו אשה ובנים, וכן ביכום ובחליצה, בזמן שיש לו אח הגדול ממנו, אין זה אצלו אלא רשות, שכן מצווה בגדול לייבם. ברם, אף כשהם בגדר מצווה ממש, אסורים הם בשבת וביום טוב. וטעם איסורם של ארבעה דברים אלו מבואר בגמרא: גזירה שמא יכתוב (פסק דין לדינין, ושטר אירוסין לקידושין, ושטר חליצה לחולצת, וכתובה ליבמה – רש"י). וְאֵלוּ הֵן מְשׁוּם מְצוּה – דברי מצווה האסורים משום שבות: לֹא מְקַדְשִׁין – שום דבר להקדש, וְלֹא מְעַרְבִין – ערך איש, לומר "ערך פלוני עלי", ולתת דמי ערכו להקדש, כמפורט בתורה (ויקרא כז, א-ח). וְלֹא מְחַרְמִין – חרם להקדש, כגון לומר: "הרי בהמה זו חרם" (ויקרא כז, כח; במדבר יח, יד), וסתם חרמים הקדש לברך הבית (רש"י), ויש סוברים: לכהנים (עיין משנה ערכין ח, ה; רמב"ם הלי ערכין א, א); בגמרא מבואר ששלשה דברים אלו אסורים חכמים ביום טוב משום שדומים למקח וממכר, שמוציא מרשותו לרשות הקדש; וְלֹא מְגַבְיֵהֵן תְּרוּמָה וּמַעֲשֶׂה – אין מפורשין תרומות ומעשרות ביום טוב, מפני שמתקן את הפירות לאכילה. ברם, להפריש חלה מעיסה הנלושה ביום טוב, מותר (עיין לעיל א, 1). כָּל אֵלוּ בְּיוֹם טוֹב אֲמָרוּ – כלומר שכל אלו נישנו בבית המדרש לענין יום טוב, קָל וְחָמֵר בְּשֶׁבֶת – שאסורים הם משום שבות. ומה ששינו ברישא: "כל שחייבין עליו... בשבת, חייבין עליו ביום טוב", היינו עניינים אחרים שלא הוזכרו במשנתנו (עיין "תוספות יום טוב"). אִין בֵּין יוֹם טוֹב לְשֶׁבֶת – שביום טוב מותר לכתחילה מה שאסור בשבת, אֵלָּא אֲכָל נֶפֶשׁ בְּלֶבֶד – שנאמר (שמות יב, טז): "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם", ומכאן שביום טוב מותר לעשות מלאכה שהיא לצורך אוכל נפש, ואילו בשבת אסור. בגמרא מבואר, שמשנתנו היא לדעת בית שמאי, אבל ההלכה היא כבית הלל הסוברים, שמתוך שהותרה הוצאה והבערה לצורך אוכל נפש הותרה גם שלא לצורך, כגון שיש בה צורך מצווה או צורך איזו הנאה לאדם (עיין לעיל א, ה; ב, ה), וכן שנינו בתחילת פרקנו: "משילין פירות דרך ארובה ביום טוב אבל לא בשבת".

ד השואל כלי מחברו מערב יום טוב – פְּרָגְלֵי הַשּׁוֹאֵל; בְּיוֹם טוֹב – פְּרָגְלֵי הַמְּשַׁאֵל. הַאִשָּׁה שֶׁשְּׁאֵלָה מִחֲבֵרְתָּהּ תִּבְלֵין וּמִלַּח לְעֶסְתָּהּ – הָרִי אֵלּוּ פְּרָגְלֵי שְׁתִּיחָן. רַבִּי יְהוּדָה פּוֹטֵר בַּמִּיּוֹם, מִפְּנֵי שְׂאִין בְּהֵן מִמֶּשׁ.

פירוש ברטנורא

פסיעה אחת מפני חלקו, והן מעכבין על ידו מלהולכה לצפון, אלא אלפים אמה שהן מותרין בהן: **ד כרגלי השואל**. שהרי קנה שביתתו אצלו בין השמשות, דבין השמשות שהוא כניסת היום קונה שביתה. ואפילו לא בא ליד השואל אלא ביו"ט דלאו ברשותיה קיימין בבין השמשות, הרי אלו כרגליו של שואל. ואם שאלו ביו"ט משחשיכה, הרי הן כרגלי המשאל, לפי שקנה שביתה אצל בעליו. ואפילו היה רגל להשאל בכל יו"ט: **האשה ששאלה מחברתה תבלין**. לקדרתה: **ומים ומלח**. לעיסתה: **הרי אלו**. הקדרה והעיסה: **כרגלי שתיחן**. אין מוליכין אותן אלא במקום ששתיחן יכולות לילך. דבין רביום טוב שאלה, קנו התבלין או המים והמלח שביתה אצל בעליהן: **שאין בהם ממש**. אין ניכרות לא בקדרה ולא בעיסה. כגון שהתבשיל עבה ואין המים נכרים בה, הילכך אין מעכבות הולכתן. ובמלח לא פליג רבי יהודה, דמיירי בעיסה שנלושה במלח שהיא גסה ועבה, שהיא נכרת ויש בה ממש. ואין הלכה כר' יהודה:

משניות מבוארות – קהתי

ולא העמידוהו ברשותו. **האשה ששאלה מחברתה** – ביום טוב, **תבלין** – לקדירתה, **ומים ומלח לעסתה**, **הרי אלו** – הקדרה והעיסה, **כרגלי שתיחן** – ואין מוליכין אותן אלא למקום ששתי הנשים מותרות לילך, לפי שיש לשתיחן חלק בתבשיל או בעיסה. **רבי יהודה פוטר במים** – שאין שם הבעלים על המים שהשאלום, **מפני שאין בהן ממש** – שאינם ניכרים כלל בעיסה, וכן בתבשיל שהוא סמין, הלכך אין המים מעכבים את הולכת העיסה או התבשיל למקום שבעלת העיסה או התבשיל מותרת ללכת. ברם, במלח לא נחלק רבי יהודה, שמדובר כאן במלח עבה שהוא ניכר ויש בו ממש. ואין הלכה כרבי יהודה.

ב א ו ר מ ש נ ה ד

השואל כלי מחברו מערב יום טוב – אף על פי שלא בא הכלי לידי השואל אלא ביום טוב (גמרא), הרי הוא **כרגלי השואל** – שמוליכים אותו ביום טוב למקום שהשואל רשאי ללכת, לפי שבכניסת החג קנה השואל שביתתו גם על אותו כלי. **ביום טוב** – אבל השואל כלי מחברו ביום טוב, הרי הוא **כרגלי המשאל** – לפי שקנה הכלי שביתה אצל בעליו. בגמרא מבואר, שאפילו היה רגיל השואל לשאול מחברו כלי זה בכל יום טוב, מכל מקום אם לא בא לשאול אלא ביום טוב, הריהו כרגלי הבעלים, שהואיל ולא בא לשאול מערב יום טוב, חשבו הבעלים שמן הסתם שאל מאחר,

אגרות קודש

ב"ה, י"א מ"ח, תשי"ג

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה"ר ראובן צבי יהודא שי

שלום וברכה!

הנני לאשר בזה קבלת הספרים, מאסף לכל המחנות שני חלקים, שולחן מלכים ח"א, ספר דרכי חיים ושלום, ותולדות אהרן (המכורד עם תולדות יעקב).

ת"ח ת"ח על תשורתו זו, ויה"ר מהשי"ת אשר כאו"א מאתנו יזכה לקיום בקשתינו כ"פ ביום, שיתן חלקנו בתורתו ית'.

לפלא ולתמי' על שאחרי שנדברתי אתו עמו שיקח ספרים - בחילוף - מספרי הוצאותינו בהיותו כאן, הנה על שאלתי בזה אמרו לי שלא עשה את זה ועכ"פ יעשה זה עתה ע"י שיכתוב להמל"ח איזה ספרים מהוצאתיהם מענינים אותו ואינם עדיין אצלו, ואם נצרך למילוי בקשתי זו "קבלת עול" יעזרו השי"ת שיהי לו.

אתענין ג"כ לדעת אם ביחד עם הס' תולדות אהרן והגהות בעה"מ שער הכולל נמצאו במקום זה עוד מספריו עם הגהות שלו ות"ח מראש בעד הידיעות בזה.

ברכה לו ולזוגתו לבנם ולבתם שיחיו.

המחכה לבשו"ט.

נ"ב: הקטלוג של ביגעלאייזן נתקבל וימים אלו אחזירהו.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

פרק שני - סדר תעניות כיצד

דף טו ע"א: בפרק זה יבוארו ענייני וסדר תפילות שבעת התעניות האחרונות שתיקנו חכמים על עצירת גשמים, אלו תעניות מתענים כהנים העובדים במקדש, ובאלו ימים ראוי לקבוע תעניות ציבור.

משנה

המשנה מבארת את סדר היום בתעניות האחרונות: **סדר תעניות כיצד, מוציאין את התיבה - ארון הקודש עם ספר התורה לרחוקה של עיר, ונותנין אפר מקלה - אפר שריפה על גבי התיבה ובראש הנשיא ובראש אנב בית דין, וכן כל אהד ואהד נותן בראשו.**

שנינו במשנה, שתחילה נותנים אפר על התיבה, ולאחר מכן **בראש הנשיא** ואב בית דין, **והדר תני** - ורק אחר כך כתוב ש**כל אהד ואהד (נוטל ו) נותן בראשו**. מקשה הגמרא: **איני** - האם אכן זהו הסדר הנכון, (והתני) [והתניא], **רבי אמר בגדולה** - בסתם מצוה שאינה לפורענות, **מתחילין מן הגדול, ובקלה** - בדברים של פורענות **מתחילין מן הקטן. בגדולה מתחילין מן הגדול, שנאמר** (ויקרא יו) **'ויאמר משה אל אהרן ולאלעזר ולאתמר בניו, ראשיכם אל תפרעו, הרי שבסתם מצוה מזכיר את אהרן לפני בניו. ובקלה מתחילין מן הקטן, (דאמר מר) שהרי בתחלה נתקלל הנחש, ואחר כך נתקללה חוה, ורק אחר כך נתקלל אדם** (בראשית א). הרי שבקלה מתחילים מהקטן, ומדוע בנתינת האפר הבא על פורענות מתחילים מהחשובים. מתרצת הגמרא: **הא חשיבותא לדידהו** - נתינת האפר בראשם דבר חשיבות היא להם, **דאמרי להו** - שכאלו אומרים להם, **אתון חשיבותו למיבעי עלן רחמי אבולי עלמא** - אתם חשובים לבקש רחמים על כל העולם.

שנינו במשנה, שנותן אחד מהעם אפר על ראש הנשיא ואב בית דין **(כל אהד ואהד (נוטל ו) נותן בראשו. אמר רב אדא) וכל אהד ואהד (נוטל ו) נותן לעצמו בראשו**. מקשה הגמרא: **נשיא ואב בית דין נמי נשקלו אינהו ונינהו בראשיהו** - אף הם יטלו ויניחו לעצמם, **ומאי שנא דשקיל איניש אחרינא ומנח להו** - מדוע שונים הם שאדם אחר נותן בראשם.

משיבה הגמרא: **אמר רבי אבא דמן קסרי, אינו דומה אדם חשוב המתפייש מעצמו למתפייש מאחרים** שבשנתו מרובה. אך סתם אדם אינו מצטער יותר כשאחר מניח עליו, ולכך שאר האנשים מניחים לעצמם.

מבררת הגמרא: **והיבא מנח להו** - באיזה מקום בראש מניחים את האפר. **אמר רבי יצחק, במקום הנחת תפילין. שנאמר** (ישעיה סא ג) **'לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר'**, ומצאנו בכתוב שתפילין הם הנקראים 'פאר', הרי מבואר שבמקום שמונחים התפילין, מניחים אפר בזמן אבלות וצער.

הגמרא מבארת את טעמן של ההלכות הנוהגות בתעניות ציבור, ונותנת בהם סימן: **רחוב תיבה ושקים אפר אפר קבורה ומזריה, סימן.**

שואלת הגמרא: **למה יוצאין לרחוב להתפלל. רבי חייא בר אבא אמר, מתכוונים לומר, זעקנו בצנעא ולא נענינו, נבזה את עצמנו בפרהסיא כדי שנענה. ריש לקיש אמר, מתכוונים אנו לומר כך, גלינו מבית הכנסת לרחוב, שתהא גלותינו מכפרת עלינו. מבררת הגמרא: מאי בינייהו - מה החילוק ביניהם להלכה. משיבה הגמרא: **איבא בינייהו דגלו מבי בנישתא לבי בנישתא** - אם יצאו מבית כנסת אחד למשנהו, שלטעמו של רבי חייא אין בזה בזיון בפרהסיא וצריך לצאת דווקא לרחוב, אך לריש לקיש די בכך שאף די יש גלות.**

מתני' סדר תעניות כיצד כו': **אפר מקלה**. אפר ממש ולא עפר. אפר סתם הוא עפר דכשם שאפר קרוי עפר דכתיב (במדבר יט) מעפר שרפת החטאת כך עפר קרוי אפר סתם והיינו דקתני אפר מקלה אפר שריפה אי הוה תני אפר סתם הוה משמע עפר ואפר מקלה גנאי יותר מעפר סתם ובגמרא מפרש מאי טעמא נותנין אותו: **בגדולה** - מצוה בעלמא שלא לפורענות "וידבר משה אל אהרן ואל אלעזר" וגו'. הא נמי דיהבינן בראשיהו דנשיא ואב בית דין ברישא חשיבותא הוא, דאמרי להו אתון חשיבותו טפי כו'. **דשקיל איניש אחרינא כו'** - דקתני: ונותנין על גבי התיבה כו' ועל ראש הנשיא כו' - דמשמע על ידי אחר. וגבי שאר כל אדם לא תני נותנין, אלא כל אחד ואחד (בוטל) כו'. **למתבייש מאחרים** - דאיכא עגמת נפש טפי. ומשום חשיבותם הם מתביישים מאחרים. אבל שאר בני אדם דלא חשיבי - לא מתביישי בנתינת אחרים, וסגי להו בנתינת עצמן. **פאר תחת אפר** - שמע מינה במקום תפילין, דכתיב בהו (יחזקאל כד) "פארך חבוש עליך", ואמרינן (ברכות יא,א) אלו תפילין. ומתרגמינן נמי: טוטפתך הויין עלך. והיכא מניחין תפילין - במקום שמוחו של תינוק רופף. **בצינעא** - בבית הכנסת. **גלינו** - שיצאנו מכניסתנו. **גלותינו** - תהא מכפרת עלינו. **דגלו מבי בנישתא לבי בנישתא** -

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

גלות – איכא, פרהסיא – ליכא. **נתבוה בעווינינו** – וידוי. **ולמה מתכסין**] – חוגרות שקין. תנינן בירושלמי: שהיו חוגרות שקין ויוצאין לבית הקברות ותוקעין בקרנות, ובעי ליה מיבעיא: שקין למה, ובית הקברות למה, ותקיעת שופר למה? **ככהמה** – דמשער בהמה נינחו, מנוצה של עוים. **עפר סתם** – שאינו אפר מקלה. זכירת אפרו של יצחק – ליכא. סתם לא גרסינן, אלא איכא ביניהו עפר. **קברי גוים** – במקום שאין קברי ישראל, לבקש רחמים אפילו על עצמן ליכא, כלשכן עלינו.

שואלת הגמרא: **ולמה מוציאין את התיבה לרחוקה של עיר. אמר רבי יהושע בן לוי**, בדבר זה באים להתוודות על העוונות ולומר, **כלי צנוע** [ארון הקודש] היה לנו, ונתבזה בעווינינו.

שואלת הגמרא: **ולמה מתכסין בשקים. אמר רבי חייה בר אבא**, בלבישת השק העשוי משער בהמה, באים לומר, **הרי אנו חשוכין ככהמה**.

שואלת הגמרא: **ולמה נותנין אפר מקלה על גבי התיבה. אמר רבי יהודה בן פזי, כלומר** - מתכוונים לרמוז בכך אל צער השכינה כנאמר (תהלים צא טו) **'עמו אנכי בצרה'**. **ריש לקיש אמר**, דבר זה נלמד מהכתוב (ישעיה סג ט) **'ככל צרתם לו צר'**. **אמר רבי זירא, מריש** - בתחילה **כי הנה חזינא** להו לרבנן דיהבי **אפר מקלה** - כאשר ראיתי שחכמים נותנים אפר על גבי התיבה, **מודעזע לי בוליה גופאי** - הזדעזעתי בכל גופי.

שואלת הגמרא: **ולמה נותנין אפר בראש כל אחד ואחד. פליגי בה** - נחלקו בזה **רבי לוי בר חמא ורבי חנינא. חד אמר**, באים לומר בזה **הרי אנו חשוכין לפניך באפר**. **וחד אמר**, **כדי שיזכור לנו** ה' את **אפרו של יצחק**, וירחם עלינו בזכותו. מבררת הגמרא: **מאי בינייהו** - איזה חילוק להלכה יהיה ביניהם. מבררת

הגמרא: **איכא בינייהו ליתן עפר סתם** - שאינו של שריפה, שאפשר להראות בו שאנו חשבים כעפר, אך אין בכך זכירת אפרו של יצחק.

שואלת הגמרא: **למה יוצאין אחר התפילה לבית הקברות. פליגי בה רבי לוי בר חמא ורבי חנינא. חד אמר**, מתכוונים אנו לומר בכך, **הרי אנו חשוכין כמתים. וחד אמר**, **כדי שיבקשו עלינו המתים רחמים**. מבררת הגמרא: **מאי בינייהו** - איזה חילוק להלכה יהיה ביניהם. מבררת הגמרא: **איכא בינייהו** לצאת לקברי עבו"ם, שאפשר להראות בכך שאנו חשבים כמתים, אך אינם יכולים לבקש עלינו רחמים.

אגרות קודש

בי"ה, כ"ג מ"ח, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"כ וכו' מוה"ר ניסן שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מי"ז מ"ח, בו כותב ע"ד מה שעבר עליו ואשר ת"ל עבר הכל בשלום, הרי ידוע מרז"ל אשר בני ישראל נמשלו לכוכבים וכשהם מתחילים לעלות וכו' ועיין ג"כ ב"ב (יב, ב) וכל המטיבין לו כו' ויה"ר שזה יהי בטוב הנראה ונגלה ובמוחש.

בנוגע לשאלתו ע"ד התעסקותו בעתיד ובפרט שהודיעו לו מלונדון שלע"ע אין דרישה לשובי"ם, הנה לדעתי עליו להשתדל במרץ היותר גדול בהשגת רשיון הכניסה למרוקו ובפרט לקסבלנקה ולקחת שם חלק בעבודת החינוך בכרמו של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נג"מ זי"ע, ובענין אופני השגת הניירות, הנה יוכל לפנות תיכף - כי צריך להורות שמות אנשים על אתר הדורשים אותו - להרה"ח הו"ח אי"א נו"כ עוסק בצ"צ מוהר"ש שי מטוסאף ויודיעו פרטים בזה, ובהתחלת הדבר מהנכון שישע הוא בעצמו ואח"כ יבואו ב"ב שיחיו לשם, ויש לקוות שיהי זה מקום פרנסה בשבילם - הן בגשמיות והן ברוחניות.

המחכה לבשו"ט ומברכו בהצלחה.

60 דְּנִין וְסוֹקְלִין דְּנִין וְסוֹקְלִין, עד מחצית מבני העיר ומכאן ואילך
 61 נידונים בסייף. וְרִישׁ לְקִישׁ אֶמֶר, מִרְבִּין לְהֵן כְּתִי דִּינִין, כלומר, יש
 62 להושיב בתי דינים רבים ברחבי העיר, ולדון בהם את כל יושבי
 63 העיר ביום אחד. ועל ידי כך יזא ניתן לגמור את דינם של כל
 64 החייבים באותו היום, ובאם אכן הודחו רוב יושבי העיר יומתו
 65 הכל בסייף, ולא יזא בכך משום עינוי הדין.
 66 ומתוך דברי ריש לקיש מבואר, שאנשי עיר הנדחת נהרגים על ידי
 67 בתי דינים של סנהדרין קטנה. ועל כך מקשה הגמרא: אֵינִי – וכי
 68 אפשר לומר כן, וְהָאֵמֶר רַבִּי הָמָא כִּר יוֹסִי אֶמֶר רַבִּי אוֹשְׁעִיא שִׁישׁ
 69 לדרוש מן הכתוב (דברים יז ה) העוסק ביחיד העובד עבודה זרה
 70 'וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת הָאִשָּׁה הַהִיא אֲשֶׁר עָשׂוּ אֶת הַדְּבָר
 71 הַרָּע הַזֶּה אֶל שַׁעֲרֶיךָ וגו' וְסָקַלְתָּם בְּאֲבָנִים וּמָתוּ, שרק איש ואשה
 72 אֶתָּה מוֹצִיא לְשַׁעֲרֶיךָ, כלומר, שרק יחידים העובדים עבודה זרה
 73 נידונים למיתה בסנהדרין קטנה היושבת בשערי כל עיר, וְאִי אֶתָּה
 74 מוֹצִיא אֶת כָּל הָעִיר כּוֹלָה לְשַׁעֲרֶיךָ, שאם כל אנשי העיר עבדו
 75 עבודה זרה, אין דינם אולם בבית הדין היושב בשערי העיר, אלא
 76 בסנהדרין גדולה שבירושלים.
 77 מתרצת הגמרא: אֵלָּא יש לומר את דברי ריש לקיש באופן כזה,
 78 מִרְבִּין לְהֵן כְּתִי דִּינִין באותה העיר, וְעֵינֵינִי דִּינֵינִי בְּדִינֵיהֶן של כל
 79 בני העיר, וְאִם נִתְחַיְבוּ רוב אנשי העיר בדינם כְּסוֹקְלִין לְהוּ –
 80 מעלים אותם לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל שבירושלים, וְנִמְרִי לְהוּ לְדִינֵיהוּ
 81 וְקָמְלִי לְהוּ – ושם נוגמים את דינם והורגים אותם.
 82 שנינו במשנה: הֵכָּה תִּכָּה אֶת יוֹשְׁבֵי הָעִיר וְכוּ' החמרת והגמלת
 83 העוברת וכו'. הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תִּנּוּ רַבִּין, תְּחַמְרַת
 84 וְתִנְמַלְתָּ – שיירה של רוכבי חמורים וגמלים הַעוֹבְרַת מִמְּקוֹם
 85 לְמִקְוָם, אשר לִנּוּ תְּנוּקָה וְיִשְׁנו בלילה בתוך העיר וְהוֹדְחוּ עִמָּה
 86 לעבוד עבודה זרה, הדין בזה כך הוא, אִם נִשְׁתַּחֲוּ וְנִתְעַבְבוּ שָׁם
 87 שְׁלֹשִׁים יוֹם, דינם כדן אנשי העיר, שֶׁהֵן נִהָרְגִים כְּמִיתַת סִיף וְקָמוּנִין
 88 אֶבֶד, אך אם שהו בעיר פחות מִיּוֹם – פחות משלשים יום, אזי אין
 89 הם נידונים בכלל אנשי העיר, אלא דינם כיוחידים העובדים
 90 עבודה זרה, שֶׁהֵן נִהָרְגִים בְּסוֹקְלָה וְקָמוּנִין פְּלֹא – מותר הוא בהנאה.
 91 מקשה הגמרא: כיצד יתכן לומר שאם שהו בעיר רק שלשים יום
 92 כבר נידונים הם כאנשי העיר, וְרַבִּינְהוּ – והלא יש להקשות על כך
 93 מדברי המשנה (בבא גיטא ד), כְּמָה זִמְנֵי וְהִיא אִדָּם כְּעִיר וְהִיא נִידוּן כְּאִשִּׁי
 94 הָעִיר לַעֲנִין שיתחייב להשתתף בתשלום צרכי העיר, שָׁנִים עָשָׂר
 95 חֲדָשׁ, ויש להוכיח מכאן שבפחות משנים עשר חודש אינו נידון
 96 כאנשי העיר.
 97 מתרצת הגמרא: אֶמֶר רַבָּא, לֹא קָשְׁיָא – אין להקשות סתירה בין
 98 המשנה לברייתא, לפי שכל אחת מהן עוסקת בענין אחר, הָא
 99 לְמִיתָיו מִכְּנֵי מָתָא – הברייתא עוסקת בענין מתי נידון האדם כאחד
 100 מ'בני' העיר, ובוה הדין הוא שעד שנים עשר חודש אינו נידון כבני
 101 העיר, הָא לְמִיתָיו מִכְּנֵי מָתָא – אך המשנה עוסקת בענין מתי נידון
 102 האדם כאחד מ'יושבי' העיר, ולענין זה די בשלשים יום. ומכיון
 103 שלגבי עיר הנדחת נאמר (דברים יג טו) 'הֵכָּה תִכָּה אֶת יוֹשְׁבֵי הָעִיר',
 104 יש ללמוד שדי בכך שיהיה האדם מ'יושבי העיר' כדי שיתחייב
 105 עמה, ולפיכך נתבאר במשנה שאם שהתה הישירה בעיר שלשים
 106 יום דינם בסייף וממונם אבד כבני העיר.
 107 הגמרא מביאה ראייה מברייתא שיש חילוק בין 'בני העיר' ל'יושבי
 108 העיר': וְהַתְּנָא – ואכן כך שנינו בברייתא. הַמְּוֹרָד הַנָּהָא – אדם
 109 שנדר שלא יהנה מִכְּנֵי הָעִיר, אִם יֵשׁ בְּעִיר אֲדָם שֶׁנִּשְׁתַּחֲוּהָ וְנִתְעַבְבוּ
 110 שָׁם שָׁנִים עָשָׂר חֲדָשׁ, אזי נידון הוא כאחד מבני העיר, וְאִסּוּר לְנוֹדֵר
 111 לְהִנּוּת מִמֶּנּוּ, אבל אם לא שהה אותו אדם שם שנים עשר חודש
 112 אלא פחות מִיּוֹם, אינו כבני העיר, וּמוֹתֵר לְנוֹדֵר לְהִנּוּת מִמֶּנּוּ. אך
 113 אם נדר אדם הנאה מ'יושבי' העיר, אזי אִם נִשְׁתַּחֲוּהָ אִדָּם בְּעִיר
 114 שְׁלֹשִׁים יוֹם כבר נידון הוא כיושבי העיר וְאִסּוּר לְנוֹדֵר לְהִנּוּת מִמֶּנּוּ,
 115 ואם שהה בעיר פחות מִיּוֹם – פחות משלשים יום, מוֹתֵר לְנוֹדֵר
 116 לְהִנּוּת מִמֶּנּוּ.
 117 שנינו במשנה: הַתְּרַם אוֹתָהּ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר בָּהּ כו' מכאן אמרו נכסי
 118 צדיקים וכו'. הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: תִּנּוּ רַבִּין, נאמר

1 קָשְׁיָא – אכן קשה ליישב את לשון המקרא לדעת הסובר שאין
 2 חולקים עיר אחת לשני שבטים.
 3 הגמרא מביאה ספק בדיני עיר הנדחת: אֵיבְעִיא לְהוּ, עיר שהודחה
 4 יושביה לעבוד עבודה זרה מְאָלְהָ – מעצמם, בלא שידיוחם
 5 אנשים אחרים, מָהוּ, האם נוהג בהם דין עיר הנדחת או לא.
 6 ומבארת הגמרא את צדדי הספק: מצד אחד יש לומר, וְיִיחִיחוּ אֶמֶר
 7 רַבִּי מְנַא – התורה אמרה שדין עיר הנדחת הוא דווקא באופן כזה
 8 שהדיוחם אנשים אחרים וְלֹא באופן שֶׁהוֹדְחוּ מְאָלְהָ, ולפיכך אין
 9 חלים עליהם דיני עיר הנדחת, או דִּילְמָא אין זה מעכב, אלא הדין
 10 תלוי בכך שרוב יושבי העיר עבדו עבודה זרה, וְאִפְּלִיז אִם הוֹדְחוּ
 11 מְאָלְהָ נאמרו בהם דיני עיר הנדחת.
 12 הגמרא מנסה לפשוט את הספק מן המשנה: תָּא שְׁמַע, שנינו
 13 במשנה שאם הִיחִיחוּ נְשִׁים וְקָמְנִים אין העיר נעשית לעיר הנדחת.
 14 ואם נאמר שאפילו באופן שהודחו יושבי העיר מאליהם נעשית
 15 העיר לעיר הנדחת, אִם כן יש לתמוה אֶמְרֵי – מדוע אם הדיוחה
 16 נשים וקטנים אינה נעשית לעיר הנדחת, הרי אף אם אין הנשים
 17 והקטנים חשובים כמדיוחים, מכל מקום לְהִיָּו הוֹדְחוּ מְאָלְהָ – יש
 18 לנהוג ביושבי העיר כאילו נדחו לעבוד עבודה זרה מעצמם.
 19 ובהכרח צריך לומר שאין חלים דיני עיר הנדחת כשהודחו יושבי
 20 העיר מאליהם.
 21 דוחה הגמרא: אין להוכיח כן מדברי המשנה, אלא יתכן לומר
 22 שאם הודחו מאליהם יש בהם דין עיר הנדחת, ואף על פי כן אם
 23 הדיוחה נשים וקטנים אין בהם דין זה. משום דְּתַנֵּן כְּתִי בְּשִׁיחֵיהוּ
 24 גְּרִידִי – אלו שהודחו מאליהם נמשכו אחר רצון עצמם, ונמצא
 25 שאדוקים הם מאד במעשיהם, ולפיכך יש לנהוג בהם כדן יושבי
 26 עיר הנדחת, אבל הֵינִי כְּתִי נְשִׁים וְקָמְנִים גְּרִידִי – אלו נמשכו אחר
 27 נשים וקטנים, ונמצא שאין הם אדוקים כל כך במעשיהם, ועשויים
 28 לחזור בהם מדרכם הרעה, ולפיכך יתכן שאין לנהוג בהם דין עיר
 29 הנדחת.
 30 שנינו במשנה: אין העיר נעשית לעיר הנדחת עד שְׂיִוְדָה רִוְכָה.
 31 מבררת הגמרא: הִיבִי עָבְדִין – באיזה אופן נעשית עיר הנדחת.
 32 כלומר, מאחר ונתבאר שאין העיר נעשית נידחת עד שידוחו רוב
 33 יושביה, ונתבאר עוד שצריך עדים והתראה לכל אחד מבני העיר,
 34 נמצא שאי אפשר לדון את כל יושבי העיר בבת אחת אלא יש
 35 לדון כל אחד בפני עצמו, ומעתה יש להסתפק באיזו מיתה יש
 36 להמית את המחצית הראשונה של בני העיר, שהרי אי אפשר לדון
 37 אותם מיד למיתת סייף כדן אנשי עיר הנדחת, לפי שאין אנו
 38 יודעים עדיין האם יוכרע דינם של רוב יושבי העיר לחובה,
 39 ומאידיך אי אפשר לסוקלם כדן יחידים העובדים עבודה זרה,
 40 שמא יוכרע דין הרוב לחובה, ונמצא שדינם בסייף.
 41 מבארת הגמרא: אֶמֶר רַב הַיְהוּדָה, דִּינִין וְחֹבְשִׁין דְּנִין וְחֹבְשִׁין, כלומר,
 42 יש לדון כל אחד מבני העיר בפני עצמו, ולאחר שנגמרו דינו
 43 לסקילה, כדן יחיד העובד עבודה זרה, יש לחובשו בבית האסורים
 44 עד שיתברר האם רוב יושבי העיר עובדי עבודה זרה הם, ובאם
 45 כך הדבר יש לחזור ולדון את כולם כדן אנשי עיר הנדחת, שהם
 46 נהרגים בסייף וממונם אובד.
 47 אֶמֶר לִיָּה עוֹלָא לרב יהודה, אם אתה עושה כן, נִמְצָא אֶתָּה מְעַנָּה
 48 וְנִמְעַבְבוּ אֶת דִּינֵן שָׁל אֱלוֹי הָרַאשׁוֹנִים, שהרי לאחר שנגמרו דינם
 49 למיתה אתה מעכב את ביצוע גזר הדין עד שידונו את רוב אנשי
 50 העיר, ויש בזה איסור משום עינוי הדין.
 51 אֵלָּא אֶמֶר עוֹלָא, דִּינִין וְסוֹקְלִין דְּנִין וְסוֹקְלִין, כלומר, מתחילה יש
 52 לדון כל אחד מבני העיר, ואם נתחייב מיתה יש להמיתו מיד
 53 בסקילה, כדן יחיד העובד עבודה זרה, אמנם לאחר שכבר נידונו
 54 מחצית מיושבי העיר למיתה, נמצא שמכאן ואילך אם יתחייב
 55 אדם נוסף על שעבד עבודה זרה, נתברר הדבר למפרע שהודחו
 56 רוב יושבי העיר ודינם בסייף, ולפיכך מכאן ואילך יש להרוג את
 57 החוטאים כדן מרובים העובדים עבודה זרה ולאבד את
 58 ממונם.
 59 הגמרא מביאה מחלוקת נוספת בענין זה: אֵימְרֵהּ, רַבִּי יוֹהֲנָן אֶמֶר,

49 שבוּחַצָה לַהּ. שאם היו צדיקים דרים בתוכה והיו נכסים מופקדים במקום אחר
 50 ביד אחרים אין מחרימין אותן אבל נכסים שיש להם באותה העיר מחרימין אותן
 51 וטעמא מפורש לקמן: אמר ר"ש מפני מה וכו'. בכל דוכתי דרש ר"ש טעמא דקרא:
 52 ה"ג אמר מר ואת כל (שללה) אשר בה לרבות נכסי רשעים שבוּחַצָה לה: אמר רב
 53 חסדא ונבקצין לתוכה. נכסי רשעים
 54 הקרובין לעיר שיכולים לקבצם לתוך העיר
 55 באותו יום עצמו שכונסין שלל העיר לרחוב
 56 לשורפן הן אבודים עמה אבל רחוקים דאין
 57 מגיעין לעיר אינן אבודים ודוקא שכבר היו
 58 לתוכה אלא שמעכשיו היו מופקדים ביד
 59 אחרים אבל לא היו מעולם בתוכה כגון
 60 דנפלה להם בירושה לא קרינא ביה שללה
 61 ואין הממון אבד: אלא אדחוי. דבני עיר
 62 הנדחת ומפוקדים הם בעיר אחרת: הא
 63 אמר. רב חסדא ונבקצין לתוכה ואת אין
 64 נבקצין: דקבל עליו אחריות. בני עיר הנדחת:
 65 כמאן דלא פליגא. א"א לכזות בשר בלא
 66 שחיטה ואפילו שחטה משחט אין בשחטו
 67 כלום דלא לשחיטה קיימא אלא למיתה
 68 ושחיטתה זו היא מיתת הבהמה ואין חית
 69 אפילו החצי שאין של עיר ידנחת דבי שח
 70 לסימן דעיר הנדחת אינו שחט אלא ממת
 71 ולא מהניא ביה שחיטה: עיסה. כל אימת
 72 דבעי פליג לה ואין חלק של עיר הנדחת
 73 מעורב בה: ל"ש שחטה משחט ל"ש קטלא
 74 מקטיל. דבין בשחיטה ובין בהריגה קרינא
 75 ביה לפי חרב דאפילו שחטה מיתה בעלמא
 76 היא ולא מהני מידי או דילמא לפי חרב
 77 היינו שלא כדרך שחיטה אבל דרך שחיטה
 78 מהניא לה לטהרה מידי גבילה נדה
 79 דלאכילה איתסרה ואיסור הנאה הוא אבל
 80 תיהני לטהרה מידי נבלה: שיער נשים
 81 צדקניות. שבעיר הנדחת מזה או הוה בכלל
 82 ואת כל שללה תשרוף או לא: רשעיות.
 83 פשיטא לן דירשף עם שלל העיר: תלישה.
 84 שצריך לגלחה: פיאח נכרית. גדיל של
 85 שערות דעלמא שעושין לנוי קא מבעי ליה
 86 לרב יוסף אם של צדקניות הוה: מחויב
 87 בגופה. שנקשר בה: בגופה דמי. וכשם שאין
 88 שורפין מלבושין שעליהן שחרי צדקניות הן
 89 כך אין שורפין אותו גדיל: דתלי כסבבא.
 90 תלה אותו גדיל ביתו ואין קשורין בה
 91 עכשו: כיון דעייילא ונפקא. רגילה לקושרה
 92 תדיר אף על פי שלא קשרתו עכשויו כל
 93 מקום שיחא שם נדון כמלבוש שעליה דכל
 94 שעתא דתתה עליה וכשאר מלבושין דמי:
 95 רחובת מעיקרא משפט. רחובה שזיה לה
 96 מתחלה ולא שעושין לה רחוב עכשו:
 הו

1 קשיא. לשון הפסוק קשה לתרץ למי' חולקין אבל לא מיתובת: נירי. בבל'ת
 2 נמשכין וכן גריס רבי בבבליה השי' מגרד גרד ונ"ל שהוא לשון גרידא דמפרשינן
 3 יחיד על שם שהוא יחיד משוך ומפורש הוא מן הכל ואין לאחרים סביביו ולשון
 4 ארמי הוא ואין דומה לו בפסוק (דודמה לו) אבל גורדו ומעמידו על גלדו (ר"ה ד'
 5 כוז) הוא לשון עברי דודמה לו בפסוק (איוב
 6 ב) ויקח לו חרס להתגרד בו בבל'ת ופי' לשון
 7 חטיטה שמחטט וגורד בסכין או בכל דבר
 8 וגורר בר"ש לשון עברי הוא כמו (שבת ד'
 9 כב.) גורר אדם מטה כסא ושלחן וכן (ב"ב ד'
 10 פו.) היה מגרר ויוצא מגרר ויוצא: בתר
 11 נפשיהו נירי. ומעשיהם מעשה ואדוקים
 12 ביותר הואיל ומעצמם הם נדחין ודין הוא
 13 שיעשה עיר הנדחת: אבל הנך הדוחה בתר
 14 נשים וקמנים נירי. שאין אדוקים כ"כ: היכי
 15 עבדינן. היחך נדעשין ארובא האויל
 16 דצריכין עדים והתראה לכל אחד ואחד: דין
 17 וחובשין. כשרואים ב' או ג' מהם עובדים ע"ז
 18 לא יסקלו אותן ומניחין כל האחרים מלסקול
 19 אלא הנך אותם לסקילה וחובשין אותם
 20 בבית הסוהר וכן עושין עד שרואים
 21 מעטרפין לרובא חזרוין ודין אותם דין אחר
 22 להריגה ומאבדין את ממונם: ומענה את
 23 דינם. שלאחר שנגמר דינם אתה משהה
 24 אותם ומענה את דינם: דנין וסוקלין. עד
 25 חצין דמחוקינן להו כביחיים ודינן וסוקלין
 26 ומחצין ואילך נתברר הדבר למפרע
 27 שהודתו רובא והוה כסיף וממונם אבד
 28 ומחצין ואילך אין אתה רשאי למשכן
 29 למיתה חמורה: ור"ל אמר מרבין להם בתי
 30 דינן. לאו משום דאין דינן ב' ביום אחד דהא
 31 אמרת בפרק נגמר הדין (לעיל מו.) דבמיתה
 32 אחת דנין אלא משום דנפיש עדים לכל
 33 אחד ואחד ואין פנאי לחקור כל אחד ואחד
 34 ביום אחד מרבים להם בתי דינים וכד
 35 שתתקבל עדותן ביום א' ויגמור דין כולם
 36 ביום אחד: לשעריך. לבי'ד שבשעריך דהיינו
 37 סנהדרין קטנה: ואי אתה מוציא אלא
 38 בסנהדרין גדולה: אלא מרבין להם בתי דינן
 39 ומעייני בדיניהם. אם הוו מרובים ואם הודחו
 40 רוב' מעלים את כולן לבי'ד הגדול: כמה יחא
 41 בעיר. משנה בהשותפין: ורוא כאנשי העיר
 42 ליתן בצורכי העיר: למיהו כבני מתא.
 43 שיחא נקרא כבני העיר אין נקרא בפחות
 44 מיב' חדש אבל להקרות מושבי העיר כיון
 45 ששהה ל' יום נקרא מאנשי העיר וקרינן בהו
 46 את יושבי העיר ההוא: והתניא. בניחוחא:
 47 המורד הנשא. שאומר הרי עלי קונם אם
 48 אהנה: החרם אותה פרט לנכסי צדיקים

36 לִמְאָה דְעִיר אַחֲרָה, וְאִיתְּנָהוּ בְּגוּתָהּ, פְּשִׁיטָא דְמוֹתְרִין, לְאוּ שְׁלָלָהּ הוּא. וְאֵלָּא, דִּידְחֵוּ וְאִיתְּנָהוּ בְּעִיר אַחֲרָה, אִי דִּנְקַבְּצִין לְתוֹכָהּ,
 37 אִמְאֵי מוֹתְרִין? וְאִי אִין נְקַבְּצִין לְתוֹכָהּ, הָא אֲמַרְהָ חֲדָא זִימְנָא? לֹא, לְעוֹלָם דְעִיר אַחֲרָה דִּמְפַקְרֵי בְּתוֹכָהּ, וְהָכָא כְּמֵאֵי עֲסָקִינוּ,
 38 כְּגוֹן דְקַבִּיל עֲלֵיהּ אַחֲרִיתוֹת. מַהוּ דְחִימָא, כְּיוֹן דְקַבִּיל עֲלֵיהּ אַחֲרִיתוֹת, כְּדִידְחֵיהּ דְמִי, קָא מִשְׁמַע לָן. אֲמַר רַב חֲסָדָא, בְּהַמְּהוּ, חֲצִיָּה
 39 שֶׁל עִיר הַנְּדָחַת וְחֲצִיָּה שֶׁל עִיר אַחֲרָה, אֲסוּרָה. עִיפָה, חֲצִיָּה שֶׁל עִיר הַנְּדָחַת וְחֲצִיָּה שֶׁל עִיר אַחֲרָה, מוֹתְרָת. מֵאִי מַעְמָא, בְּהַמְּהוּ,
 40 כְּמֵאן דְלֹא פְּלִיגָא דְמֵאִי. עִיפָה, כְּמֵאן דְפְּלִיגָא דְמֵאִי. בְּעֵי רַב חֲסָדָא, בְּהַמְּת עִיר הַנְּדָחַת, מַהוּ דְתִיתְּנֵי בָּהּ שְׁחִיטָה לְמַתְרָה מִיּוֹד
 41 גְּבִילָה. 'לְפִי חֲרִב' אֲמַר רַחֲמָנָא, לֹא שְׁנָא שְׁחִטָּה מִשְׁחַט, לֹא שְׁנָא קְטִילָא מִקְטֵל. אוּ דְלִמְאָה, כְּיוֹן דְשְׁחִטָּה, מִתְּנִיָּא לָהּ שְׁחִיטָה,
 42 מֵאִי, תִּיקוּ. בְּעֵי רַב יוֹסֵף, שִׁיעַר נָשִׁים צְדָקְנִיתוֹת, מַהוּ אֲמַר רַבָּא, הָא דְרַשְׁעִיתוֹת אֲסוּרָ? 'תִּקְבִּץ וְשִׂרְפֵת' כְּתִיב, מִי שְׂאִינוּ מְחוּסַר
 43 אֵלָּא קְבִיצָה וְשִׂרְפָה. יָצָא זֶה, שְׁמֵחוּסַר תְּלִישָׁה וְקְבִיצָה וְשִׂרְפָה. אֵלָּא אֲמַר רַבָּא, בְּפִיאַח נְכִרִית. הִיכִי דְמִי, אִי דְמְחוּבַר בְּגוּפָה,
 44 בְּגוּפָה דְמֵאִי. לֹא צָרִיכָא דְתְּלִי בְּסִיבְטָא, כְּנִכְסֵי צְדִיקִים שְׁבִתוּכָה דְמִי וְאֲבָר, אוּ דְלִמְאָה כְּיוֹן דְעֵיילָא וְנִפְקָא כְּלַבְּוֹשָׁה דְמִי, תִּיקוּ:
 45 'וְאֵת כָּל שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל תוֹךְ רְחוּבָהּ' וְכוּ': תְּנוּ רַבְּנָן, אִין לָהּ רְחוּב, אִינַּה נַעֲשִׂית עִיר הַנְּדָחַת, דְבָרִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל. רַבִּי עֲקִיבָא
 46 אֹמֵר, אִין לָהּ רְחוּב, עוֹשִׂין לָהּ רְחוּב. כְּמֵאִי קְמִיפְלְגֵי מִר סַבְר, 'רְחוּבָה' מַעֲיָקָא מִשְׁמַע. וְמִר סַבְר, 'רְחוּבָה' הִשְׁתָּא נְמוּ מִשְׁמַע:
 והתקדשות

1 היו בה קדשי מובה. כגון עולות ואשמות של רשעים בתוכה נהי דלא קרינן בהו
2 את כל בהמתה לפי חרב דהא לא בהמתה היא אלא בהמת שמים אלא מאיסותא
3 הוא להקריב קרבנות של רשעים הללו שהודחו הלכך ימותו כונסין אותן לכיפה
4 ומאבילין אותן שעורין עד שכריסן נבקעת דאפילו דמיהם אסור כדלקמן. שנאמר
5 כליל לה' אלהיך ל'ג' ר"ש אומר וכו' לקמן

6 מפרש טעמא: זבח רשעים תועבה. ואפילו
7 דמיהן אסורין. ור"ש הוא דאמר. בהזבח
8 (ב"מ נו) קדשים שחייב באחריותן ממון
9 בעלים הוא ויש בהם אונאה הלכך לענין
10 עיר הנדחת נמי ממון בעלים הוא ודייניהו
11 לפי חרב כשאר בהמות שבתוכה והלכך
12 אסורין דמיהן בהנאה והאי דקאמר ימותו
13 ולא אמר שיהרימו אותה עמהם משום כבוד
14 שמים: ואליבא דרבי יוסי הגלילי דאמר
15 בפ"ק דב"ק (ד' יב) ומעלה מעל בה' לרבות
16 קדשים קלים שהם ממזנו והואיל וממזנו הם
17 אסורים בהנאה דאפילו דמיהן בהמתם
18 מיקרו אבל קדשי קדשים אמאי ירעו דהא
19 דאי הם עצמם אינם קרבים דזבח רשעים
20 תועבה אלא ירעו עד שיתאבדו וימכרו
21 ויפלו דמיהם לזרבה: אי הית מרתני סיפא
22 וכו'. דקא מפליג בין קדשי מובה לקדשי בדק
23 הבית: ליפלוג וליתני ברדיה. בקדשי מובה
24 עצמן בין קדשים קלים לקדשי קדשים:
25 דלמיתה אולא. כדאמרין (תמורה ד' טז).
26 חמש טאות מתות: לא פסיקא ליה. למיתני
27 קדשי קדשים דעיר הנדחת ירעו דכיון דמתו
28 להם אותם רשעים אי איכא דמיהן
29 שהפרישו בחייהם אולי למיתה דכל טאות
30 שמתו בעליהם מתות במסכת הרוית (ד' ג)
31 מפרש טעמא אבל שאר קדשי קדשים כגון
32 אשמות שמתו בעליהם ירעו: דאיתנהו
33 בעיניהו. דהן עצמן דאי אינן קרבים משום
34 זבח רשעים תועבה: אבל הכא דאיכא
35 למימר ירעו ויפלו דמיהם לנדבה: כיון
36 דאישתני. ליכא הכא זבח רשעים תועבה:
37 ולא בהמת כבוד ומעשר. שאם היו בה
38 בכורות או מעשר בהמה שהוא של ישראל
39 וחלבו דדמו קרב אין מחרימין אותו עמה
40 דלא מיקרי בהמתה: שלל שמים הוא
41 ומשללה נפקא: אלא כבעלי מוסיים. שאין
42 בהם חלק לגבוה אלא נאכלין לבעלים
43 שללה ניהו אמאי אין מחרימין אותן עמה:
44 לעולם כבעלי מומין. ואפי"ה אין נשרפין
45 עמה דדרשינן לקרא הכי בהמתה למי
46 שנאכל לבעלים בתורת בהמתם יצאו אלו
47 שיש להם שם לזו שאין נאכלים בתורת
48 בהמתם שאין אומרין בהמת עיר הנדחת
49 אלא בהמת כבוד ומעשר של עיר הנדחת:
50 ופליגא. הא דרבינא אדשמואל דאמר
51 שמואל עלה דהא מילתא דר"ש כי היה
52 קשיא לן במאי עסקינן הוי מתרץ הכי הלא
53 קרב הגבוה נפדה: מאי קאמר ה"ק. כל שחל
54 קרב לגבוה כשהוא עם נאכזבא בעל מום
55 צריך פדייה כגון שאר קדשים קלים חוץ
56 ממעשר בהמה ובכור הנהו משללה נפקא

דאין מחרימין אותם עמה דהואיל וצריכי פדייה במומן שלל שמים קרינן ביה ופליג
עליה דת"ק דאמר קדשים קלים ממון בעלים הוא: וכל שקרב כשהוא תם ואינו
נפדה כשהוא כעל מום. אלא נאכל לבעלים כגון בכור ומעשר ההוא לאו שלל
שמים מקרו ואפילו בתמותו ולא מצי למפרך והא בתמותו שלל שמים הוא שהרי
נאכל במזו והלכך אצטריך בהמתה
למעוטי בכור ומעשר תמימים דמשללה
ליכא למעוטניהו והיינו פליגא דהיהו מוקי
לה אפילו בתמימים דקטבר בכור ומעשר
בעלי מומין בהמתה קרינא ביה ובסיפיה:
תרומה ביד ישראל. שעדיין לא נתנה לכהן
דאפילו אותו ישראל רשע הוא תרומה
שבידו אינה נשרפת עם שאר שללה דהא
לאו ידידה הוא דשמא היה נתנה לכהן צדיק
שבחוחה לה לחכך אינה נשרפת והיינו
כפקדון דעיר אחרת ואתנהו ביד דאמר
לעיל דמותרין ונהי דבאכילה לא שרינא לה
דשמא היה נתנה לכהן רשע שבתוכה הלכך
ירקבו אבל תרומה ביד כהן דממוניה הוא
תשרף: וקתני יגנוו. א"ע"ג דממוניה הוא לא
אמר תשרף: אלא תרומה ביד כהן. ונהי
דממוניה הוא ולא מלולין: בה כולי האי
הואיל וקדש הוא: לכהן שבעיר אחרת.
כלומר לכהן שלא הורח עמוק: אבל
בגבולין. שאין לה היתר באכילה אלא בפדייה
ד"ה פטורה מן החלה דממון גבוה הוא ל"א
אבל בגבולין דאין לה היתר באכילה בשעת
חיוב חלה דהיינו בשעת לגולל הטיסה לא
קרינא ביה ראשית עריסותיכם (במדבר טו)
ואפילו פדאה לאחר מיכן פטור מן החלה: ו'
דברים נאמרו בירושלים. ב' מרובה (ב"ק
פב) חשיב לה: אלא בעיר אחרת ואסקי
לגוה. שהיה אותו מעשר שני של אחד מבני
עיר הנדחת והעלו אותו לירושלים קודם
שהודחה ואח"כ הודחו אם כן אמאי יגנוו
לשתרו נמי באכילה דהא קלטינהו מחיצות
דהיינו חומה: אלא לאו בגבולין. ולא מטו
ליה וקתני יגנוו ואינו יוצא לישוף בתמיה:
ואם איתא. דבגבולין ל"ה ממון גבוה הוא
לשתרי נמי באכילה אלא לאו ממון הדיוט
הוא אלא דבשריפה לא משום זילותא:
לעולם נהי דעיר הנדחת ואסקי לגוה.
ודקאמרת לשתרו נמי באכילה דהא קלטוהו
מחיצות: הכא במאי עסקינן כשנפמא. דלאו
בר אכיל טמונאה הוא דכתבי (דברים כז)
לא בערתי ממנו בטמא ולקמן פריך מאי
איראי עיר הנדחת אפילו בחוזה לה: ואפילו
בירושלים. לאחר שנכנס וא"ע"ג דדרשינן
(שם יד) כי ירחק ממך המקום וצרת הכסף
בידך ברחוק מקום אתה פודה וצר ולא
בקרוב מקום: ואין שאת אלא אכילה. וה"ק
קרא כי ירחק ממך המקום או כי לא תוכל
לאכול שנטמא וצרת הכסף בידך: בלקוח
לשכר הוציאה והוצאה לכסף מעשר
ונתנהו בין ושכר ובשר ונטמא אותו לקוח
דההוא לית ליה פדייה וכי קאמר ר"א
במע"ש גופיה שהעלה פירות מע"ש
לירושלים ונטמא:

והקדשות שבה יפרו כו': תנו רבנן, היו בה (קדשי)
קדשים, קדשי מובה, ימותו, קדשי בדק הבית יפרו,
ותרומות ירקבו, ומעשר שני וכתבי הקדש יגנוו. רבי
שמעון אומר, 'בהמתה' ולא בהמת בכור ומעשר.
'שללה' פרט לכהן הקדש וכסף מעשר. אומר כו, היו
בה (קדשי) קדשים, קדשי מובה ימותו. ואמאי ימותו?
ירעו עד שיתאבדו, וימכרו ויפלו דמיהן לזרבה. רבי
יוחנן אומר, 'זבח רשעים תועבה'. ריש לקיש אומר, 'ממון
בעלים הוא. והכא, בקדשים שחייב באחריותו, ורבי
שמעון היא, דאמר ממון בעלים הוא. הא, מדסיפא רבי
שמעון היא, רישא לאו רבי שמעון. אלא בקדשים קלים,
ואליבא דרבי יוסי הגלילי, דאמר, קדשים קלים ממון
בעלים. אבל קדשי קדשים מאי, יפרו? אדתני סיפא,
קדשי בדק הבית יפרו, ליפלוג וליתני ברדיה. כמה
דברים אמורים, בקדשים קלים, אבל קדשי קדשים
יפרו. כיון דאיכא חטאת שמתו בעליה דלמיתה אולא,
לא פסיקא ליה. בשלמא רבי יוחנן לא אמר פריש לקיש,
דכתבי 'זבח רשעים תועבה'. אלא ריש לקיש, מאי
מעמא לא אומר פרבי יוחנן. אומר לך, כי אמרינן 'זבח
רשעים תועבה', הני מילי, היכא דאתנהו בעיניהו.
אבל הכא, כיון דאישתני, אישתני: רבי שמעון אומר,
'בהמתה' ולא בהמת בכור ומעשר: במאי עסקינן?
אילימא בתמימין, 'שלל שמים' הוא. אלא כבעלי
מומין, 'שללה' ניהו. אומר רבינא, לעולם כבעלי מומין,
ומי שנאכל בתורת 'בהמתה', יצאו אלו שאין נאכלין
בתורת 'בהמתה' אלא בתורת בכור ומעשר, דשלל
שמים ניהו. ופליגא דשמואל, דאמר שמואל, הכל קרב
והכל נפדה. מאי קאמר? הכי קאמר, כל שקרב כשהוא
תם, ונפדה כשהוא בעל מום, כ'שללה' אימעוטי. וכל
שקרב כשהוא תם, ואינו נפדה כשהוא בעל מום, כגון
בכור ומעשר, כ'בהמתה' נפקא: תרומות ירקבו: אומר
רב חסדא, לא שנו אלא תרומה ביד ישראל. אבל
תרומה ביד כהן, כיון דממוניה הוא, תשרף. מתיב
רב יוסף, מעשר שני וכתבי הקדש יגנוו. והא מעשר
שני ביד ישראל, כתרומה ביד כהן דמי, וקתני יגנוו.
אלא, אי אתמר הכי אתמר, אומר רב חסדא, לא שנו
אלא תרומה ביד כהן. אבל תרומה ביד ישראל, תנתן
לכהן שבעיר אחרת. תנו התם, עיפה של מעשר שני,
פטורה מן החלה, דברי רבי מאיר. והכמים מחייבין.
אמר רב חסדא, מחלוקת במעשר שני בירושלים, דרבי
מאיר סבר, מעשר שני כמון גבוה הוא. ורבנן סברי,

ממון הדינא הוא. אבל בגבולין, דברי הכל פטור. מתיב רב יוסף, מעשר שני וכתבי הקדש
יגנוו. במאי עסקינן? אילימא בירושלים, מי הויא עיר הנדחת, והתניא, עשרה דברים נאמרו בירושלים, וזו אחת מהן, אינה
נעשית עיר הנדחת. ואלא בעיר אחרת, ואסקוהו לגוה, הא קלטוהו מחיצות. אלא לאו, בגבולין, וקתני יגנוו. לא, לעולם דעיר
אחרת, ואסקוהו לגוה. והכא במאי עסקינן, שנטמא. ולפרקיה, דאמר רבי אלעזר, מניין למעשר שני שנטמא שפודין אותו אפילו
בירושלים, תלמוד לומר 'לא תוכל שאותו', ואין 'שאת' אלא אכילה, שנאמר 'וישא משאת מאת פניו'. הכא במאי עסקינן, בלקוח.
ולפרקה

60 מתרצת הגמרא: שאכן יכולה היתה הברייתא לומר כן, אך מפיין
61 דאִכְּמָא חֲמַת שְׁמוֹתָ בְּעֵלְיָה דְלְמִיתָה אֱלֹא לֹא פְּסִיקָא לִיהּ. כלומר,
62 אין הברייתא יכולה לומר שכל בהמה שהורשה לקרבן של
63 קדשי קדשים תיפדה, לפי שהחטאת אף היא בכלל קדשי קדשים,
64 והדין הוא שבהמה שהורשה לחטאת ומתו בעליה תמות אף היא
65 ואין מועילה בה פדיה, ונמצא, שבהמת עיר הנדחת שהורשה על
66 ידי רשעי עיר הנדחת לקרבן חטאת דינה למיתה, מכיון שממיתים
67 את בעליה, ורק בהמת עיר הנדחת שהורשה לעולה או לאשם
68 תפדה, ומאחר שאין הדבר פסוק ומוחלט, לא חילקה הברייתא
69 בדין זה בין קדשי קדשים לקדשים קלים, אלא בין קדשי מזבח
70 לקדשי בדק הבית.
71 הגמרא מבררת את סברות מחלוקתם של רבי יוחנן וריש לקיש:
72 בשלל – הדבר מובן מדוע רבי יוחנן לא אמר פריש לקיש הסובר
73 שרק קדשים קלים שממון בעלים הם ימותו אבל קדשי קדשים
74 יפדו, משום דְּתַיִב זְבַח רְשָׁעִים תוֹעֵבָה, ומכיון שכך הוא סובר
75 שאף קדשי קדשים ימותו ואין להם תקנה בפדיה, אלא ריש לקיש
76 הסובר שקדשי קדשים יפדו, מאי טעמא לא אמר רבי יוחנן שיש
77 להמית את כל הקרבנות משום זבח רשעים תועבה.
78 מבארת הגמרא: אמר ר' ריש לקיש, פי אמרין – מתי אומרים אנו
79 שיש לפסול קרבן משום זבח רשעים תועבה, הני מיילי היבא
80 דאִתְהוּ בְּעֵינֵיהוּ – רק באופן שהקרבן של הרשע עומד בעינו
81 לפניו, אבל הכא – אך כן לענין קרבנות עיר הנדחת, שאין
82 מקריבים את הבהמות עצמן אלא פודים אותן וקונים בדמיהן
83 קרבנות אחרים, אין בכך משום זבח רשעים תועבה, דְּהִינּוּ
84 דְאִשְׁתַּנּוּ אִישְׁתַּנּוּ – שמאחר ונשתנו הבהמות מכפי שהיו מתחילה,
85 שנפדו ונקנו אחרים בדמיהן, נשתנו גם לענין זה שאין הן נידונות
86 עוד כזבח רשעים.
87 שנינו בברייתא: רבי שמעון אומר, בהמתך ולא בהמת כבוד ומעשר.
88 מבררת הגמרא: במאי נסקינן – באילו בהמות בכור ומעשר עוסק
89 רבי שמעון. אילימא בתמימים – אם נאמר שזכותו לבהמות בכור
90 ומעשר תמימים העומדים להיקרב על גבי המזבח, מדוע הוצרך
91 למעטם מתיבת בהמתך, הרי שלל שמנים הוא, ויש למעטם
92 מתיבת שללה ולא מתיבת בהמתה. אלא בהכרח יש לומר
93 שהוא עוסק בבהמות בכור ומעשר שהם בעלי מומין, שאינם
94 קרבים אלא נאכלים לבעלים, ואם כן יש לתמוה, מדוע אכן אין
95 הם אובדים עם שאר ממון עיר הנדחת, הרי בכלל שללה ניהו,
96 שמאחר ונפל בהם מום מעתה הרי הם רכוש הדיוט, ואינם בכלל
97 של שמים.
98 מבארת הגמרא: אמר רבינא, לעולם כְּבַעְלֵי מוּמִין – אכן כוונת רבי
99 שמעון לבכור ומעשר שנפל בהם מום, ומכל מקום הוא סובר שיש
100 למעטם מכלל ממון עיר הנדחת, מאחר שנאמר בכתוב בהמתה,
101 ויש לדייק מכך שרק מי שנאכל לבעלים בתורת בהמתך הוא בכלל
102 ציווי הכתוב להחרימם, והיינו, בהמה שהיתה מתחילה בהמת
103 הדיוט ונקראת עתה בהמת עיר הנדחת, יצאו אלו הבכור
104 והמעשר שאין הם נאכלין בתורת בהמתך אלא בתורת כבוד
105 ומעשר, כלומר, שיש להם שם נוסף בהמת בכור ומעשר של עיר
106 הנדחת, ולפיכך אין הם נהרגים בכלל שאר בהמות עיר הנדחת,
107 דְּשַׁלְל שְׁמֵינּוּ נִיהוּ – שעדיין הם בכלל שלל שמנים, אף כשהם
108 בעלי מומים.
109 הגמרא מביאה ביאור אחר בדברי רבי שמעון: ופליגא דשמואל –
110 רבינא המבאר את דבריו של רבי שמעון לענין בכור ומעשר בעלי
111 מומין, נחלק על שמואל, המבאר את דברי רבי שמעון באופן אחר,
112 דְאִמְרֵי שְׁמוּאֵל, הכל קרב וחבל נפדה.
113 מבררת הגמרא: מאי קאמר – מה כוונתו לומר במילים אלו.
114 מבארת הגמרא: הָכִי קְאָמֵר – כך היא כוונתו לומר, כל קרבן שֶׁקָּרַב
115 על גבי המזבח כשהוא תם – בלא מום, ונפדה בדמים כשהוא בעל
116 מום, דהיינו, כל קדשים קלים חוץ מן הבכור והמעשר, מ'שללה'
117 איפיעיש – נתמעטו מתיבת שללה שאינם נהרגים עם שאר בהמות
118 של עיר הנדחת, מכיון שאף כאשר

1 שנינו במשנה: והקדשות שפה יפדו בו ותרומות ירקבו, מעשר
2 שני וכתבי הקודש יגזנו: תנו רבנן, היו בה בעיר הנדחת (קדשי)
3 קדשים, הדין בזה הוא שקדשי מומין – בהמות שהוקדשו לקרבן על
4 ידי הרשעים שבעיר הנדחת, ימותו – מכניסים אותן למקום סגור
5 עד שמתות ברעב, ואילו קדשי בְּדָק הַבַּיִת – נכסים שהוקדשו
6 לצורך תיקון המקדש, יפדו בממון. ותרומות שבעיר משהים אותם
7 עד שירקבו, ומעשר שני וכתבי הקדש שבתוך העיר יגזו בקבורה.
8
9 רבי שמעון אומר, ממה שאמר הכתוב (דברים יט טו) 'החכם אתה ואת
10 כל אשר בה ואת בהמתה' יש לדייק, ולא בהמת בכור ובהמת
11 מעשר, שבהמות אלו אין להחרימם בכלל שאר בהמות עיר
12 הנדחת, וממה שאמר הכתוב (שם יט טז) 'ואת כל שללה תקבץ אל תוך
13 הרחבה', יש לדייק שרק לְכֶסֶף של הקדש וְכֶסֶף מעשר שני, שמעות
14 אלו אין לאבדם בכלל ממון עיר הנדחת.
15 הגמרא מבארת את דברי הברייתא: אמר ר' ריש לקיש בעיר הנדחת
16 (קדשי) קדשים, אזי קדשי מומין שבהם ימותו.
17 שואלת הגמרא: ואמאי ימותו – מדוע יש להמית את הבהמות
18 שהורשו לקרבן, הרי מאחר ואין הם בכלל ממון עיר הנדחת אלא
19 רכוש הקדש הם, אינם בכלל ציווי התורה להחרימם הבהמות,
20 ואם כן, שיקעו בשדות עד שיסתאבו – שיפול בהם מום, ואז יפדו
21 וימכרו להדיוט, ויפלו דמיהן לנדבה – ובמעות שיתקבלו עבורם
22 יקנו בהמות אחרות לקרבנות נדבה.
23 משיבה הגמרא: רבי יוחנן אמר, הטעם שאי אפשר לעשות כן הוא
24 משום שנאמר (משלי כא כז) 'זבח רשעים תועבה', דהיינו, הקרבן
25 שמביאים הרשעים הוא נתעב בעיני ה', ולפיכך אפילו אם יפדו
26 בהמות אלו ויקנו אחרים תחתיהן אין בכך תועלת, שאף הממון
27 המתקבל תמורתם נתעב בעיני הבורא, ונמצא שאין להם תקנה
28 אלא מיתה.
29 ריש לקיש אומר, הטעם שאי אפשר לעשות כן הוא משום שבהמות
30 אלו אינם ממון הקדש אלא ממון בעלים הוא, והכא – כאן
31 הברייתא עוסקת בקדשים שתייב המפריש באחריותו, וכגון באדם
32 האומר 'הרי עלי עולה', שהדין הוא שאם אירע נזק לבהמה קודם
33 שהוקרבה חייב המפריש באחריותה ומביא אחרת תחתיה,
34 וברייתא זו כשיטת רבי שמעון היא, דאמר (ב"מ נט) שכל קרבן שחייב
35 המפריש באחריותו בכלל ממון בעלים הוא, ואם כן אף לענין עיר
36 הנדחת הרי הוא בכלל ממון בעלים, ויש לאבדו, ואין מועילה בו
37 פדייה, שאף הדמים אסורים בהנאה.
38 הגמרא מנקה על תירוצו של ריש לקיש: כיצד יתכן לומר
39 שהרישא של הברייתא סוברת כשיטת רבי שמעון, הא מדקדקא
40 רבי שמעון היא – הרי מאחר שבסיפא מביאה הברייתא את שיטתו
41 של רבי שמעון, בהכרח צריך לומר שהרישא לאו כרבי שמעון היא.
42 מבארת הגמרא: אלא יש לומר את תירוצו של ריש לקיש באופן
43 אחר, שהברייתא עוסקת בבהמות שהורשו לקרבן של קדשים
44 קלים, כגון שלמים, ואליבא דרבי יוסי הגלילי – וסוברת הברייתא
45 כשיטת רבי יוסי הגלילי, דאמר (ביק יב) קדשים קלים ממון בעלים
46 הם, ולפיכך הרי הם בכלל שלל עיר הנדחת' ודינם למיתה, ואין
47 מועילה בהם פדייה, שאף הדמים בכלל בהמתה הם ואסורים
48 בהנאה.
49 מדייקת הגמרא: אבל בהמות שהורשו לקרבן של קדשי קדשים
50 כגון עולה, מאי – מה יזא דינם, בהכרח צריך לומר שהם ירעו עד
51 שיפול בהם מום, ויפדו בדמים, ויקנו מן הדמים קרבנות נדבה,
52 שהרי אינם ממון בעלים אלא 'שלל הקדש' הם, ואם כן יש
53 להקשות, אדתי סיפא – מדוע הוצרכה הברייתא לומר בסיפא
54 שקדשי בְּדָק הַבַּיִת – נכסים שהוקדשו לבנין בית המקדש, יפדו,
55 ליפלוז וליתני בְּדִידָה – הרי ניתן לחלק את הדין בקדשי מזבח
56 עצמם, בין קדשי קדשים לקדשים קלים, ולומר כך, כְּמָה דְּקָרִים
57 אַמְרִים שקדשי מזבח דינם למיתה, דווקא בקדשים קלים שהם
58 ממון בעלים, ודינם למיתה בכלל שלל עיר הנדחת, אבל קדשי
59 קדשים שממון הקדש הם יפדו.

נחלקו, דאמר רבי אבין אמר רבי אילעא, כל מקום שאמה מוצא
 כלל במצוות עשה ופרט באיסור לא תעשה, אין דנין אותו בכלל
 ופרט. כלומר, ישנן שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן,
 ואחת מהן היא מדת 'כלל ופרט'. דהיינו, כאשר התורה אומרת
 מתחילה דבר הכולל כמה ענינים יחדיו, ולאחר מכן חוזרת
 ואומרת את פרטי הדבר, אנו דורשים שאין בכלל אלא מה
 שבפרט, והיינו שהפרט בא למעט את הכלל שאינו כולל הכל,
 אלא רק מה שבתוך הפרט. ועל כך אמר רבי אבין, שמדה זו
 נאמרה רק באופן שגם הכלל וגם הפרט הם במצוות עשה או
 באיסור לא תעשה, אבל באופן שהכלל הוא במצוות עשה והפרט
 באיסור לא תעשה, כגון במצוות החרמת עיר הנדחת, שכללה
 התורה תחילה במצוות עשה 'והייתה תל עולם', שמשמעות כלל זה
 הוא שיש להשאיר את העיר חריבה לעולם מכל וכל, ולאחר מכן
 פרטה התורה באיסור לא תעשה 'לא תבנה עוד', שמשמעותו פרט
 זה הוא שאסור רק לבנותה בבנין בתים, אך אין שמשמעותו אף
 לענין נטיעת גינות ופרדסים, אין אומרים בזה שהפרט בא למעט
 מן הכלל, אלא יש לדרוש כל אחד בפני עצמו, שהכלל 'והייתה תל
 עולם' מלמד שאסור לעשות בה מאומה, ואף לא גינות ופרדסים,
 והעובר על כך ביטל מצות עשה מן התורה, ואילו הפרט 'לא
 תבנה עוד' בא להוסיף שיש בבניית בתים אף איסור 'לא תעשה'.
 ונמצא, שיש לתלות בכך את מחלוקתם של רבי יוסי הגלילי ורבי
 עקיבא, דמר אית ליה דרבי אבין – רבי יוסי הגלילי סובר כרבי
 אבין, שאין הפרט באן את הכלל, ולפיכך יש לאסור אף
 נטיעת גינות ופרדסים, ומר לית ליה דרבי אבין – ורבי עקיבא אינו
 סובר כרבי אבין, אלא סובר שיש לדון בזה כמו בכל כלל ופרט
 שהפרט ממעט את הכלל, שגילתה התורה באומרה 'לא תבנה
 עוד' שלא אסרה אלא בניית בנינים, ולא נטיעת גינות ופרדסים.
 דוחה הגמרא: לא – אין הכרח לתלות את מחלוקתם בדינו של רבי
 אבין, אלא יתכן דכולי עולם אית להו דרבי אבין – שהכלל סוברים
 כרבי אבין שבתורה בזה אין הפרט ממעט את הכלל, והכא בהא
 קמיפלגי – וכאן הם נחלקו בענין אחר, כיצד יש לבאר את דברי
 המקרא לא תבנה עוד' ומר סבר – רבי יוסי הגלילי סובר שתיבת
 'עוד' לנגמרי משמע – משמעותה היא שאין לבנות העיר לעולם
 מכל וכל, ואף לא ליעט בה גינות ופרדסים, ומר סבר – ורבי עקיבא
 סובר, שתיבת 'עוד' משמעותה היא שלקמה שתיבת אינה נכנית,
 דהיינו, שאין לבנות בעיר בנינים כבתחילה, אבל נעשית היא גנות
 ופרדסים.
 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את דינם של האילנות שבעיר
 הנדחת: תנו רבנן, היו בה עיר הנדחת אילנות התלושין מן הקרקע,
 הרי הם אסורין בכלל שאר ממון העיר. אבל אם היו בה אילנות
 המחוברין לקרקע, הרי הן מותרין, אמנם אילנות של עיר אחרת
 האסורה בהנאה, בין אם הם תלושין מן הקרקע ובין אם הם
 מחוברין לקרקע, הרי זה אסור בהנאה יחד עם ממון העיר.
 מבררת הגמרא: מאי – מי זו העיר האחרת האסורה בהנאה מכל
 וכל. אמר רב חסדא, הכוונה בזה לעיר יריחו, שהתרימה יהושע,
 דכתביב (יהושע יז) 'והייתה העיר תרם היא וכל אשר בה לה', ומריבו
 הכתוב 'וכל אשר בה' יש ללמוד שאפילו אילנות המחוברים
 לקרקע נאסרו בהנאה.
 הגמרא מבארת דין נוסף לגבי העיר יריחו: נאמר בכתוב (שם ב) 'ו
 יושבעו יהושע בעת ההיא לאמר, ארור האיש לפני ה' אשר יקום
 ויבנה את העיר הזאת את יריחו, בבכרו ויסדנה ויבצעו יצבי דלתי'.
 דהיינו, לאחר שכבשו ישראל את העיר יריחו ושרפוה, השביע
 יהושע את בני ישראל שלא יבנה לעולם, וקילל את הבונה אותה
 שובתחילת עבודתו בשעת הצבת היסודות ימות בנו בכורו, ובסיום
 העבודה בשעת העמדת הדלתות ימות בנו הצעיר.
 תניא בברייתא, בכלל איסורו של יהושע היה, שלא לבנות את
 העיר יריחו עצמה, אף אם משנים את שמה וקוראים לה על שם
 עיר אחרת, וכן לא לבנות עיר אחרת ולקרוה את שמה על שם העיר
 יריחו. ומנין לומדים זאת, דכתביב (מלכים א' טו לד) 'בנימו בנה חיאל

שבה הגמרא ומקשה: וליפסקיה – עדיין ניתן לפדותו בדמים, דתני
 במסכת מעשר שני (פ"ג מ"ח), תלקוח בכסף מעשר שנטמא יפדה,
 דהיינו, אם פדה אדם פירות מעשר שני חוץ לירושלים, והעלה
 הדמים לירושלים וקנה בהם דברי מאכל, ונטמאו אותם
 המאכלים, רשאי הוא לפדותם בדמים, ולקנות תמורתם דברי
 מאכל אחרים, ואם כן מדוע סוברת משנתנו שיש לגנוח את פירות
 המעשר.
 מתרצת הגמרא: משנתנו סוברת כשיטת רבי יהודה, דאמר (שם)
 שהלקוח בכסף מעשר שני שנטמא יקבר, ואי אפשר לפדותו
 בדמים, מאחר ואין הקדושה שבו חזקה כדי להתפיסה בדמי
 הדפיון, ונמצא שאי אפשר לא לאוכלו ולא לפדותו, ועל כן יש
 לגנוחו בקבורה.
 שבה הגמרא ומקשה: אי הכי שמשנתנו עוסקת בפירות הלקוחים
 בכסף מעשר שני בירושלים שנטמאו, ולכך נאמר במשנה שדינם
 בגניה, מאי איריא – מדוע נקט התנא דין זה דווקא בפירות מעשר
 שני של עיר הנדחת, אפילו דעלמא נמי – הרי אף בתם פירות הדין
 כן, שאם קנה דבר מאכל בירושלים מכסף מעשר שני, ונטמא
 אותו דבר מאכל, אין לו תקנה אלא בגניה.
 ומחמת קושיא זו חוזרת בה הגמרא ממה שהעמידה את דברי
 המשנה במעשר שני שנטמא ומבארת: אלא לעולם יש לפרש את
 דברי המשנה כמעשה שני מהור שהעלוהו לירושלים ואחר כך
 הודחה העיר ששממנה הובאו פירות המעשר, ונאסרו הפירות
 בהנאה עם שאר ממון העיר, ולפיכך צריך לגנוחו, וקגון דנפול
 מחיצות – ומדובר באופן שנפלו חומות העיר ירושלים לאחר
 שנכנס המעשר לתוכה, ולכך אין אומרים שקלטו אותם מחיצות
 העיר לענין שלא יאסרו בכלל ממון עיר הנדחת. וברבא – וכדינו
 של רבא, דאמר רבא, מחיצה לאכול דאורייתא, כלומר, מן התורה
 מצווים אנו לאכול מעשר שני לפנים מן החומה, אבל מחיצה
 לקלוט דרבנן – דין זה שמעשר שני שנכנס לתוך המחיצות קלט
 על ידם ואסור להוציאו לפדותו, וכמו כן אין חלים עליו מעלה
 דיני עיר הנדחת אם הודחה העיר שממנה בא, אינו אלא מדברי
 חכמים, וכי גזור רבנן כי אתנהו למחיצה, כי ליתנהו למחיצה לא –
 ומה שגזרו חכמים דין קליטת מחיצות זהו רק באופן שחומות
 העיר עומדות במקומן, אבל כאשר נפלו החומות לא גזרו, ואין דין
 קולטות את פירות המעשר, ורשאי הבעלים להוציאם מירושלים
 לפדותם, ואם יש עיר הנדחת חלה עליהם חובת גניזה. ולפיכך
 נאמר במשנה שפירות מעשר שני של עיר הנדחת יגנוו.
 שנינו במשנה: כתבי הפירוש יגנוו. הגמרא מבארת שהמשנה אינה
 כשיטת רבי אליעזר: מתייתין – משנתנו הסוברת שכתבי הקודש
 של עיר הנדחת יגנוו, כלומר, שאף כשיש בעיר כתבי קודש אין זה
 מציל את העיר משריפה, אלא יש לגנוח את כתבי הקודש ולשרוף
 את שאר ממון העיר, הרי זה דלא כשיטת רבי אליעזר, דתניא
 בברייתא, רבי אליעזר אומר, כל עיר שיש בה אפילו מוניה אחת,
 אינה נעשית לעיר הנדחת, שהרי נאמר בתורה לגבי עיר הנדחת
 (דברים ג' יז) 'ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל', שיש לשרוף
 את כל ממון העיר, והיכא דאיכא מוניה לא אפטר – ובאופן שיש
 בעיר מזוזה אי אפשר לעשות כן, משום דכתבי לגבי כילוי עבודה
 זרה (שם יב ג') 'ופסילי אליהם תגדעון ואתם את שם מן
 המקום ההוא, לא תעשון כן לה' אלהיכם', דהיינו, שיש איסור מן
 התורה לאבד את כתבי הקודש שיש בהם שם שמים, ולפיכך
 אסור לשרוף מזוזה של עיר הנדחת שיש בה כמה אזכרות, ומאחר
 ואי אפשר לקיים בעיר זו את ציווי המקרא ככתבו, אינה נעשית
 כלל לעיר הנדחת.
 שנינו במשנה: רבי שמעון אומר אמר הקדוש ברוך הוא וכו', והייתה
 תל עולם' לא תעשה גינות ופרדסים, דברי רבי יוסי הגלילי, רבי
 עקיבא אומר 'לא תבנה עוד', לכמות שהיתה אינה נבנית, אבל
 נעשית היא גינות ופרדסים. הגמרא מבררת במה נחלקו רבי יוסי
 הגלילי ורבי עקיבא: לויא – לכאורה יש לומר, שרבי יוסי הגלילי
 ורבי עקיבא דבריו של רבי אבין אמר רבי אילעא קמיפלגי –

ולפירקיה לבוליה. ומשני כר"י דאמר לא אלים למתפס פרידנו בהיא מנה גופא במס' מעשר שני (פ"ג מ"ו) והיינו נמי מעשר שני דקאמר יגנו בקבורה: אלא לעולם. במעשר שני דעיר הנדחת טהור ואסקוה לגוה ודקאמר לישתרי באבילה דהא קלטהו מחיצות אחר שכנסו לחומת ירושלים: דאמר רבא (בכחישת חולין פ' בהמה המקשה

(דף סח): מחיצות לאכול דאורייתא. מן התורה מצוה לאכול לפניו מן החומה: אבל מחיצות קלופים. שהיו מחיצות קולטות בל לענין פרייה בין לכל ענין מדרבנן הוא ובי גזר רבנן דתהיניו קליטת מחיצות למעשר דשוב אינו יכול לפדותו ולענין עיר הנדחת נמי שלא יהא בשריפה היבא דאינתהו מחיצות: דכתבי ואבדתם. את שמם מן המקום ההוא וגו' וסמך ליה לא תעשון כן לה' אלהיכם ובמזוזה הואיל וכתבי בה אבורות אי אפשר לשריפה משום קרא דלא תעשון כן ואנן בעינן שללה וליכא דהאי שלל שמים הוא: כלל בעשה ופרש בלא תעשה. כגון והיתה תל עולם כלל דאפילו גנות ופרדסים לא תעשה אלא תהיה תל עולם שהוא עשה לא תבנה עוד בנין בתים והוא לא תעשה אין דנין אותו בכלל ופרש לומר אין בכלל אלא מה שבפרט דלא תעשה פירוש הוא כלומר והיתה תל עולם לבנין קאמר אבל לגנות ופרדסים שרי אלא תרי מייל קאמר קרא דלא אמרינן פירושו קמפרש אלא מיילי מיילי קאמר והיתה תל עולם לגנות ופרדסים לא תבנה עוד כל בנינן שבעולם ואפילו לגנות ופרדסים לא תבנה עוד ודרשין ליה לדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא ולומר בנין בכלל היה ולמה יצא להקיש לך מה בנין מיוחד שהוא ישוב בני אדם אף כל בנין כגון גנות ופרדסים (לישאנן אחרינא) ור' יוסי הגלילי סבר אין דנין כר' אבין ודרשי בהיה תל עולם מכל מיילי שלא יעשה בהי שום דבר ולא תבנה עוד דמשמע בנין בתים אשמועינן לאו בבנין בתים וגנות ופרדסים איסור עשה הוא דאיכא. כך שמעת: ר"ע סבר דנין. דלא כר' אבין. דב"ע אית להו דר' אבין. ואפילו ר"ע והא דקאמר דעיר הנדחת נעשית גנות ופרדסים לאו משום דבעלמא ליה ליה דר' אבין דהיא מלתא קא מפרשי והיתה תל עולם במאי בבנין בתים דלא תבנה עוד לא משמע ליה בכל בנינן דקסבר עוד לכמו שהיתה משמע כלומר לא תחזור ולא תבנה עוד משמע כגון שהיתה מתחלה לא תבנה עוד נעשה גנות ופרדסים: ומר סבר עוד לגמרי משמע. כגון דאמר לעולם ועד ועוד לשון ועד הוא שלא תבנה לעולם לשום דבר לא לבנין בתים ולא לגנות ופרדסים לא תבנה עוד: מחוברין

מילט יהושע, הכי לט. לא ירחו על שם עיר אחרת, ולא עיר אחרת על שם ירחו. אמר ליה אליהו, אין. אמר ליה, השתא לוותמא דמשח לא קא מפיקימא, דכתיב 'וסרתם ועבדתם' וגו' 'ותרה אף ה' בכם ועצרו את השמים' וגו'. והוא גברא, אוקים ליה עבודת פוכבים על כל תלם ותלם, ולא שביק ליה מיטרא, דמיזל מיסגד ליה. לוותמא דיהושע תלמידיה, מפיקמא. מיד, 'ויאמר אליהו התשבי' כותשבי גלעד חי ה' אלהי ישראל אם יהיה טל ומטר' וגו'. געו רחמי, ותבו ליה אקלידא דמטרא, וקם ואול. 'ויהי דבר ה' אליו לאמר, לך מזה, ופנית לך קדמה ונסתרת בגתל פרות'. 'והערכים מביאים לו לחם וכשר בפקר' וגו': מהיבא? אמר רב יהודה, אמר רב, מפי טבחיה דאחאב. 'ויהי מקץ ימים ויבש הגתל, פי לא היה גשם בגארי', פיון דחוא דאיבא צערא בעלמא, פתיב 'ויהי דבר ה' אליו לאמר, קום לך צרפתה, וכתוב 'ויהי אחר הדברים האלה, חלה בן האשה בעלת הנית'. בעא רחמי, למיתן ליה אקלידא דתחית המתים. אמרי ליה, שלש מפתחות לא נמסרו לשלית. של תיה, ושל גשמים, ושל תחית המתים. יאמרו, שמים ביד תלמיד, ואחת ביד הרב. אייתי הא, ושקול הא, דכתיב 'לך הראה אל אחאב [ואתנה] כטר'. דרש שהוא גלילאה קמיה דרב חסדי, מושל דאליהו, למה תדבר דומה, לגברא דטרקיה לגליה, ואבדיה למפתחיה. דרש רבי יוסי בצפורי, אבא אליהו

מותרין. דתקבוץ ושרפת אמרה רחמנא מי שאינו מחוסר אלא בקביצה ושריפה יצא זה שמחוסר תלישה וקביצה ושריפה: וכל אשר בה. אפילו אילנות מחוברין אשר בה נאסרין: ד"ג וישבע יהושע לאמר ארוח האישי וגו'. וקרא קרדיש ואילו בכבורו ייסדנה ובצעירו יציב דלתיה וכשיעמיד דלתיה מות בנו הקטן: לא ירחו על שם עיר אחרת.

שלא יבנה ירחו ויסב שמה על שם עיר אחרת ולא עיר אחרת על שם ירחו שאפי' בנה עיר אחרת וקראה ירחו אסור לבנותה שאפי' שם ירחו ימחה לעולם וכתיב בימיו בנה חיאל בית האלי את ירחו בימיו של אחאב ועל שעבר על האלה קרי ליה בית האלי: את ירחו. ולא ירחו עצמו בנה אלא עיר אחרת על שם ירחו שקראה לה ירחו ולא אתפרש הא ממלך: כאבירים בכורו יסדה. אבירם רשע כשמת אבירים הרשע לא היה לו לחיאל ללמוד שלא לבנות את ירחו: אבירים ושוב מאי עבד. דקרי להו רשעים: איני יודע ששגוב צעירי. מילתא באנפי נפשיה הוא ולמדרשא ממשמע שנאמר באבירים בכורו איני יודע ששגוב צעירו אלא מה ת"ל שגוב צעירו שהיה קובר והולך מאבירים ועד שגוב שהוא צעיר מבלס: אחאב ושבובני. אהבו של חיאל היה אחאב: כי טמא. ויא ביטמא בית האבל שמשמעים אותו בדברים לנחמו ובכמה דוחקין כתיב בבראשית רבה טמא בלא עייין לשון אבל: על כל תלם ותלם. שורה וערוגה ומקום גבוה הוא: ולא שביק מיטרא מיזל ומסמך. שהיה הלכלוך הולך וגדל מרוב הגשמים הבאין לעולם שאין מניחין לילך להשתחוות לעבודה זרה מותוך דרכים מלכותות טיט: מיה ויאמר אליהו חי ה' אם יהיה השנים האלה פטר וגו'. האי קרא סמוך לקרא דחיאל בית האלי: אקלידא דמטרא. מפתח של מטר: כיון דחוא. הקב"ה דאיבא צערא בעלמא א"ל הקב"ה לאלהו לך צרפתה לגלגל הדבר שיחזיר לו מפתח של מטר כדקא מפרש ואולי: שלש מפתחות לא נמסרו ביד שלית. על אוצרו של הקב"ה יש מפתחות ומסרם ליד שלוחים הממונים אבל ג' מפתחות יש לו בידו שלא מינה שליח עליהם מבראשית אלא בידו הם ולא רצה לעולם שליח עליהם וקאמר הקב"ה לאלהו אותם ג' מפתחות עכבתי ביד מבראשית ולא מניתי שליח עליהם אלא אותך שעשיתי ממונה על אחת מהם ועתה תשאל מפתח שני יאמרו שנים ביד תלמיד ואחד ביד הרב: דטרקיה לגליה. סתם שער שלו ואבדיה למפתחיה כך עשה אליהו לעל לשערי מטר ולבסוק אבד המפתח של גשמים שלא נתח השער של מטר על ידו: דכתב לך הראה אל אחאב ואתנה פטר. ולא כתיב ותן מטר: אבא אליהו.

חביבי וגדולי: היה

1 היה קפדן. שבעס על אחאב ואמר חי' אם יהיה השנים האלה טל ומטר: איבס'י
 2 מיניה. שהיה רגיל למיתי לבי מדרשו כל יומא ולא אתא בתלתא יומי: א"ל. ר'
 3 יוסי: הא דקמא דקא קפיד מר. הרי על דבר זה שאמרתי עליך קפיד שלא באת
 4 אלי ג' ימים מקפדנות שקצפת עלי: מפני הרעה. קודם שתבא הרעה הצדיק נאסף
 5 מכלל דבין שמת הרעה באה: אבל צדיק בא לעולם פסקה הרעה שנאמר זה
 6 ינחמנו:
 7 הדרן עלך כל ישראל וסליקא לה מסכת סנהדרין
 8 שְׁנַאֲמַר 'וּבְאֵבוֹר רְשָׁעִים רָנָה'. צְדִיק נִפְטָר מִן הָעוֹלָם, רָעָה בְּאֵה לְעוֹלָם, שְׁנַאֲמַר 'הַצְדִּיק אֶבֶד וְאִין אִישׁ שָׁם עַל לֵב, וְאִנְשֵׁי
 9 חֶסֶד נֶאֱסָפִים בְּאִין מְבִין, כִּי מִפְּנֵי הָרָעָה נֶאֱסָף הַצְדִּיק'. צְדִיק בָּא לְעוֹלָם, טוֹבָה בְּאֵה לְעוֹלָם, שְׁנַאֲמַר 'וְהַנְחַמְנוּ מִמַּעֲשֵׂינוּ
 10 וְנִמְעָצְבוֹן דְּרִינוּ:
 11

הדרן עלך כל ישראל יש להם חלק וסליקא לה מסכת סנהדרין

אגרות קודש

ב"ה, א' מ"ח, תשי"ג

ברוקלין.

הנהלת צעירי אגודת חב"ד

באה"ק ת"ו

ד' עליהם יחיו.

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבם מערב חג הסוכות עם קטעי המכ"ע המצורפים לו, ות"ח ת"ח על העבר ובקשה כפולה על להבא להודיע בפרטיות מפעולותיהם הטובות בהרמת קרן היהדות בכלל ובהפצת מעיינות החסידות בפרט.

ב) ביחוד אתענין בהפרטים ע"ד ההוצאה לפועל והחלטות הטובות בענין הפעולות בחדש תשרי ובטח נוסף על הפעולות בפועל פרסמו עדי"ז במכ"ע וכיו"ב למען יודע הדבר גם באלו המקומות שלא היו שם, והשניית יצליחם בכל הנ"ל.

ג) נהניתי מהעתקת השידור ברדיו, ובטח גם להבא יערכו כזה בעוד מועד למען ישודר בעת המתאימה, ולכאורה נוגע זה עתה בנוגע לחג הגאולה י"ט כסלו הבע"ל.

ד) נהניתי מקביעות שיעורי הלימוד עם מספר תלמידים משיבות אחרות... ובטח הלימוד עמהם עתה מתאים לרגילותם היינו בענינים של הסברה הגיון והשגה ולא לרדוף אחרי אתכפיה שלהם יותר מן המדה כי בהתחלת הקירוב יש להסתגל לרגילות המקבל, ולאט לאט ישתנה מתאים לפני הלימוד הנלמד עמדו, וכמובן.

ה) נהניתי מהחוברת בטאון חב"ד שנתקבל לכאן שני עקזעמפ. ויישר חילם של המשתתפים בזה ועי"ז בהפצת המעיינות בפנים ובחוצה, ומוסג"פ סקריפ (ע"ש חברי המערכת) השתתפות בהוצאות ההדפסה וההפצה.

המשך בעמוד הבא

מִחֲרוֹן אָפוֹ, שֶׁאִם אֵין אַתֶּם נוֹטְלִים מִן הַחֶרֶם אִז שֶׁב ה' מִחֲרוֹן אָפוֹ, 16
 אַךְ אִם יִשְׁנֶם רְשָׁעִים הַנוֹטְלִים מִן הַחֶרֶם, הֵם מְעוֹרְרִים חֲרוֹן אָפִי. 17
 תִּגְנוּ רִבְּזוֹן, כֹּאשֶׁר רְשָׁע בָּא לְעוֹלָם אִזי חֲרוֹן אָפִי בָּא לְעוֹלָם, שְׁנֵי אֲמָר 18
 (משלי יח א) 'בָּבֵא רְשָׁע בָּא גַם בּוֹ וְעַם קְלוֹן תִּרְפֶּה', וּכְאֲשֶׁר תִּרְשָׁע אֲבֵד 19
 מִן הָעוֹלָם אִזי טוֹבָה בָּאָה לְעוֹלָם, שְׁנֵי אֲמָר (שם יא י) 'וּבְאֲבֹד רְשָׁעִים 20
 רָנָה'. כֹּאשֶׁר צְדִיק נִפְטָר מִן הָעוֹלָם רַעְיָה בָּאָה לְעוֹלָם, שְׁנֵי אֲמָר (ישעיה 21
 נא א) 'הַצְדִּיק אֲבֵד וְאִין אִישׁ שֶׁם עַל לֵב, וְאִנְשֵׁי חֶסֶד נִפְסָפִים בְּאִין 22
 מִבֵּן, כִּי מִפְּנֵי הָרַעְיָה נִאֲסָף הַצְדִּיק', דְּהֵיִינוּ, שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא 23
 אוֹסֵף אֶת הַצְדִּיק אֵלָיו קוֹדֵם שֶׁתּוֹבֵא הָרַעְיָה, וְנִמְצָא שֶׁלֹּאֲחַר 24
 פְּטִירָתוֹ בָּאָה הָרַעְיָה לְעוֹלָם, אֲבָל כֹּאשֶׁר צְדִיק בָּא לְעוֹלָם אִזי הָרַעְיָה 25
 פּוֹסֶקֶת מִן הָעוֹלָם וּמוֹבָה בָּאָה לְעוֹלָם, שְׁנֵי אֲמָר כִּשְׁנוֹלֵד נַח, קָרָאוּ 26
 אֲבִיו 'נַח' לֵאמֹר (בראשית ה בט) 'זֶה יִנְחַמְנוּ מִפְּעֻשֵׁינוּ וְיַעֲצָבוּנוּ וְיִדְוֵנוּ'. 27

קִפְדָן הוּא, שְׁהָרִי כְּעֵס עַל אַחָב וְעֶצֶר בַּעֲבוּר כֵּן אֶת מִטֵּר הַשָּׁמַיִם. 1
 הָיָה רִגִּיל לְמוֹתֵי גִבְיָהּ – הִיָּה אֵלֶיהוּ רִגִּיל לְבוֹא לְבֵית מִדְּרָשׁוֹ שֶׁל 2
 רַבִּי יוֹסִי בְּכָל יוֹם, וּמַחֲמַת דְּבָרָיו אֵלּוֹ אֵיבָסְיָה מִיָּנִיַּה תִּלְתָּא יוֹמֵי וְלֹא 3
 אָתָּא – נַעֲלָם מִמֶּנּוּ שְׁלֹשָׁה יָמִים וְלֹא בֵּא. כִּי אָתָּא – לֹאֲחַר שֶׁשָּׁב 4
 וּבֵא אֵלָיו, אָמַר לִיה רַבִּי יוֹסִי לֹאֲלִיָּהוּ, אֲמַאי לֹא אָתָּא מִר – מִדּוּעַ 5
 לֹא הִגִּיעַ אֲדוֹנֵי עַד עֵתָּה. אָמַר לִיה אֵלֶיהוּ, מִשּׁוּם דְּקִפְדָן קָרִית לִי – 6
 קָרִית לִי בְּשֵׁם קִפְדָן. אָמַר לִיה רַבִּי יוֹסִי, הָא דְקִפְדָן דְקָא קָפִיד מִר – 7
 הָרִי לִפְנֵינוּ שֶׁקִּפְדָן אֲתָּה, שְׁהָרִי הַקִּפְדָת עַל מַה שֶׁכִּינִיתִי אוֹתָךְ כֵּן, 8
 וְלֹא בֵּאת אֵלַי שְׁלֹשָׁה יָמִים. 9
 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: 'וְלֹא יִדְבַק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֶרֶם', כֹּל זְמַן שֶׁרְשָׁעִים 10
 בְּעוֹלָם חֲרוֹן אָפִי בְּעוֹלָם וְכו'. מִבְּרַרְת הַגְּמָרָא: מֵאִן רְשָׁעִים – מִי הֵם 11
 הַרְשָׁעִים שֶׁכֹּאשֶׁר הֵם בְּעוֹלָם יִשְׁנו חֲרוֹן אָפִי בְּגִלְלָם. אָמַר רַב יוֹסֵף, 12
 הַכּוֹנֵה בּוֹהַ לְגִבְיָהּ – גִּבְיָהּ הַנוֹטְלִים מִן מִמּוֹן שְׁאִינוּ שֶׁלֹּהֶם, וְכֵן 13
 הַנוֹטְלִים מִן הַחֶרֶם, הֵם הַמְעוֹרְרִים חֲרוֹן אָפִי ה' בְּעוֹלָם, שְׁהָרִי 14
 נִאֲמַר (דברים יג יח) 'וְלֹא יִדְבַק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֶרֶם לְמַעַן יָשׁוּב ה'

הדרן עלך כל ישראל יש להם חלק וסליקא לה מסכת סנהדרין

המשך מהעמוד הקודם

ו) מובן, אשר מתאים למה שכתבתי מכבר שמהנוחץ לסדר הני"ל באופן כזה שלא לשלול פרסום הידיעות והשיחות גם במכ"ע אחרים כמו שהי' נהוג עד עתה, כיון שהמכ"ע מגיעים לחוגים כאלו שאין החוברת הני"ל שייכת להם או מגעת אליהם.

ז) מה שכותבים שלא סידרו תכנית לחי"י אלול מפני החגיגה שבהכפר, הנה לדעתי אין זה תירוץ כלל וכלל, כי מלבד זה שישנו שני ערבים, אור לי"ח ומוצאי חי"י אלול, והחגיגה היתה באחד מהם, הנה בטח היו כמה מאנשי חב"ד שלא היו בהחגיגה בהכפר, ובמילא יוכלו לבקר במקומות אחרים.

ח) אחכה לידיעות מפורטות ע"ד האסיפה זכר להקהל, (מדגיש אני את התיבה זכר להוציא מלבן וכו' ובטח גם הם נוהרו בזה, כדי שלא ליתן פתחון פה ויד לאלו הרוצים להטעות בזה, וד"ל).

ט) קראתי את הפרטי כל דאסיפתם מיום ז' תשרי, ואין הזמן גרמא עתה להכנס בפרטים, בנוגע לתוכנו, אבל מה שנוגע ביותר וביותר שברשימת המשתתפים מעטים מאד מאד שמות חברים חדשים, ומלבד שהסימן לדבר חי הוא שמתגדל ומתפשט, הנה ידוע פסק רז"ל (וי"א שהוא מדאורייתא) שמעלין בקדש, וידוע ג"כ מ"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר ע"ז, שהוא בדוגמת אדם המטפס על הר גבוה וזקוף, שאז אי אפשר העמידה על אתר ומוכרחת עלי' בלתי פוסקת, כ"א לא עלי' הרי תהי' ירידה חי"ו, וכן הוא גם בנוגע לעבודת כאו"א מאתנו וגם בנוגע למספר חברים של תנועתם שמוכרח הגידול, כי באם לאו ה"ז הוראה על ההיפך חי"ו אף שבהרשימה לא נתמעט מס' החברים.

י) ...אף שידוע מרז"ל שלעולם ילמוד אדם תורה שלא לשמה ולקיים מצות שלא לשמה הרי נמוקי מרז"ל אלו בצד שמתוך שלא לשמה וכו' ובפרט ע"פ מ"ש רבינו הזקן בהלכות ת"ת פרק ד' קונטרס אחרון ס"ק א' הטעם הוא כי המצוה והלימוד נעשים כתקונם, אבל לולי זאת כו' ואף את"ל שנעשים כתקונן הרי עכ"פ אפילו מתנגדים אין כדאי להדר בהענינים שלא לשמה ועאכו"כ לאלו אשר נשיאנו וביחוד כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע האבן אריינגעגאסן אין זיי דורך די עלטערן אלקות די והותר, מובן עד כמה צ"ל מופרך ענין זה לגמרי, וכנ"ל שאיני רוצה להאריך בכ"ז ותקותי אשר השורות אלו המועטות בכמות יספיקו לשרש שיטה זו מעיקרה, והעיקר שתעקר לא רק מעולם שכל העיוני אלא בנוגע למעשה בפועל אשר עשי' לעילא, והעקירה תבטא לא רק בהענינים דסור מרע אלא ובעיקר בהוועשה טוב, ואחכה לבשו"ט מפורטות בזה...

פרק ראשון - כיצד העדים

1 פרק זה עוסק בדיני עדים וזממים. והם עדים שהעידו על אדם
 2 שחייב מיתה או ממון או מלקות, ונגמר דינו בבית דין על פיהם,
 3 אך עדיין לא נעשה בו העונש בפועל, ובאו עדים אחרים, ואמרו
 4 לאותם העדים הראשונים כיצד אתם מעידים על אדם זה, והרי
 5 באותו היום ואותה השעה שעליה אתם מעידים הייתם עמנו
 6 במקום אחר, הרי העדים הראשונים נעשים לעדים וזממים, ויש
 7 לקיים בהם את ציווי התורה (דברים ט ט) 'ועשיתם לו כאשר זמם
 8 לעשות לאחיו', והיינו, שיש להענישם באותו העונש שבו רצו
 9 להעניש את הנידון, אם מיתה אם ממון ואם מלקות.

משנה

10 משנה זו עוסקת בדינם של עדים וזממים שלא ניתן לקיים בהם את
 11 ציווי התורה להענישם באותו העונש שזממו לעשות לנידון.
 12 **כיצד העדים נעשים וזממין** – כיצד יש להעניש עדים וזממים, עדים
 13 שבאו לבית דין ואמרו, **מעידין אנו באיש פלוני כהן שהוא בן אשה**
 14 **גרושה או בן אשה חלוצה**, שהרי בפנינו נתגרשה אמו קודם שנולד,
 15 ונמצא, שהוא חלל הפסול לכהונה, ובאו עדים אחרים והזימום,
 16 ואמרו להם כיצד אתם מעידים על כך, הרי בשעה זו שעליה אתם
 17 מעידים שנתגרשה אמו במקום פלוני, הייתם עמנו במקום אחר,
 18 **אין אומרים שיעשה זה העד**, אם כהן הוא, **בן גרושה או בן חלוצה**
 19 **תחתיו** – במקום הנידון שרצה לפסולו, כמו שציווה התורה (דברים
 20 ט ט) **בדין עדים וזממים ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו**,
 21 **אלא הרי הוא לוקה מלקות ארבעים**.
 22 וכן הוא הדין בעדים שבאו לבית דין ואמרו, **מעידין אנו באיש פלוני**
 23 **שהוא חייב לגלות לעיר מקלט**, מאחר שהרג את הנפש בשוגג,
 24 ובאו עדים אחרים והזימום, **אין אומרים יגלה זה העד לעיר מקלט**
 25 **תחתיו** – במקום הנידון שרצה לחייבו, **אלא לוקה ארבעים**.

גמרא

26 הגמרא מקשה על לשון המשנה, כיצד ניתן לומר שבאופן זה
 27 נעשים העדים וזממים, **הא כיצד אין העדים נעשים וזממין מיבעי**
 28 **ליה** – הרי צריך היה התנא לומר כיצד אין העדים נעשים וזממים,
 29 שהרי המשנה עוסקת בדינם של עדים שאין מקיימים בהם את
 30 המקרא 'ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו'.
 31 ועוד יש להקשות, מדוע הוצרכה המשנה לבאר כיצד העדים
 32 נעשים וזממין, **מדקתני לקמן** – הרי מתבאר ענין זה במשנה להלן
 33 (ה), שאם אמרו העדים הזמויים לעדים הזוממים כיצד אתם
 34 מעידים על הנידון, והרי באותה שעה שאתם מעידים עליו היה
 35 הוא עמנו במקום פלוני, אין העדים נעשים בכך וזממים, **אכל אם**
 36 **אמרו להם הזמויים היאך אתם מעידין על אותו אדם, שאתי באותו**
 37 **היום שאתם מעידים שראיתם לו עדות במקום מסויים, אתם**
 38 **עצמכם הייתם עמנו במקום פלוני** – במקום אחר, באופן כזה חרי
 39 **אלו העדים נעשים וזממין**, ויש להענישם באותו העונש שרצו
 40 לחייב את הנידון, ואם כן, מה צורך יש לכפול הדברים (מבולל)

41 **דאלו אין וזממין**.
 42 מתרצת הגמרא: **התנא** ששנה את משנתנו **התם קאי** – נתכוין
 43 לשנותה כהמשך למשנה בסוף מסכת סנהדרין (f.10), שהיא המסכת
 44 שנסדרה לפני מסכת מכות, ושם נתבאר שישינם עדים וזממים
 45 שנשנתו במקצת מדין שאר עדים וזממים, בכך שאין הורגים אותם
 46 באותה המיתה שזממו להרוג, וכך שנינו שם, **כל העדים הזממין**
 47 **מקדימין לאותה מיתה** – ממנהרים להמיתם באותה מיתה שרצו הם
 48 להמית בה את הנידון, **היין מזממין פת כהן ובועלה** – חוץ מעדים
 49 וזממים שהעידו על זנותה של בת כהן נשואה, וכמו כן העידו גם
 50 על בועלה, **שאין מקדימין לאותה מיתה** – שאין ממיתים אותם
 51 במיתה שריפה שבה הם רצו לחייבה, **אלא למיתה אחרת** – אלא
 52 במיתה חנק שבה רצו לחייב את בועלה. ועל כך בא התנא כאן
 53 להוסיף ולומר, **שש עדים וזממין אחרים שאין עושין כהן דין תוקה**
 54 **כל עיקר** – שאין מקיימים בהם כלל את העונש שזממו לעשות
 55 לנידון, **אלא לוקים מלקות ארבעים**, ועתה מפרש התנא **כיצד** אותם
 56 העדים שאין מקיימים בהם דין הזמה כלל נעשים וזממין, אם אמרו
 57 **מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה** ונמצאו
 58 וזממים, **אין אומרים יעשה זה העד בן גרושה או בן חלוצה תחתיו**
 59 **– תחת הנידון, אלא לוקה את הארבעים**.
 60 הגמרא מבררת מניין לומדים שאין מקיימים בהם דין הזמה: **מנהני**
 61 **מילי** – מניין יש ללמוד שעדים וזממים אותם כהנים שהעידו בכהן שהוא
 62 בן גרושה או בן חלוצה אין עושים אותם חללים. **אמר רבי יהושע**
 63 **בן לוי (אמר רבי שמעון בן לקיש) דאמר קרא** (דברים ט ט) **ועשיתם**
 64 **לו כאשר זמם**, ויש לדרוש מן המקרא שמענישים רק לו – לעד
 65 הזומם בעצמו, ולא לזרעו של העד, ומאחר שאם יעשו את העד
 66 הכהן בן גרושה יפסל ממילא גם זרעו לכהונה, אי אפשר לעשות
 67 זאת.
 68 שואלת הגמרא: **ולפיסלוהו לדידיה ולא ליפסלו לזרעיה** – שיפסלו
 69 חכמים רק את העד עצמו לכהונה, ולא את זרעו. משיבה הגמרא:
 70 **בעיני כאשר זמם לעשות וליפא** – צריך להענישו בדיוק כפי שזמם
 71 לעשות לנידון, ומאחר שהוא **אליפא** – צריך להענישו בדיוק כפי שזמם
 72 זרעו אי אפשר לפסול רק אותו עצמו, ומכיון שאי אפשר לפסול
 73 גם את זרעו אין נותנים עליו עונש זה כלל, שאין מקיימים 'כאשר
 74 זמם' לחצאין, אלא לוקה את הארבעים.
 75 הגמרא מביאה תירוץ נוסף מדוע אין העד נעשה בן גרושה: **בר**
 76 **פדא אומר**, יש ללמוד שאין לפסול את העד מקל וחומר, וזה
 77 **התחלל אינו מתחלל** – כהן שנשא גרושה וחילל על ידי כן את זרעו
 78 מקדושת הכהונה אינו נעשה הוא עצמו חלל, **הנא לתלל ולא תילל**
 79 – עד וזמם שזמם לחלל אדם מן הכהונה אך לא הצליח לעשות
 80 זאת, **אינו דין שלא יתחלל** – האם אין הדין נותן שלא יהא הוא
 81 עצמו חלל. ולפיכך אי אפשר לקיים בו 'כאשר זמם' אלא לוקה את
 82 הארבעים.
 83 **מתקיף לה** – הקשה רבינא על דברי בר פדא, **אם בן כדבריך שיש**
 84 **ללמוד מקל וחומר שעד וזמם אינו נעשה חלל, פסלת את כל תורת**
 85 **עדים וזממין**, ולעולם לא יהא ניתן לקיים בהם 'כאשר זמם', שהרי
 86 יש לומר גם בזה קל וחומר,

אגרות קודש

בי"ה, י"א מי"ח, תשי"ג
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

אתענין לדעת אם יש לו קביעות עתים בתורת החסידות אשר לימוד זה מביא לידי אהבת השם
 ויראת השם (ולהעיר מהלכות יסודי התורה ריש פרק ב'), אשר הם המצוות שחייבם תמידי ולא יפסק
 מעל האדם אפי' רגע כל ימיו וכמ"ש באגרת המחבר ריש ספר החינוך.

ברבחה.

1 **משנה** כיצד העדים נעשין וזוממין בו' – בגמרא מפרש מאי קאמר. את איש פלוני –
2 כהן. שהוא בן גרושה – בפנינו נתגרשה אמו קודם שגולד", והרי הוא חלל ופסול. אין
3 אומרים – אם הזונו והן כהנים. יעשה זה בן גרושה וחלוצה, לקיים בו "כאשר זמם",
4 אלא סופג את הארבעים. ובגמרא מפרש טעמא. שחייב גלות – שהרג את הנפש בשוגג.

1 **העדים נעשים וזוממין? "מעידין אנו באיש פלוני**
2 **שהוא בן גרושה או בן חלוצה" – אין אומרים יעשה**
3 **זה בן גרושה או בן חלוצה תחתיו, אלא לוקה**
4 **ארבעים. "מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב לגלות"**
5 **– אין אומרים וגלה זה תחתיו, אלא לוקה ארבעים.**
6 **גמרא הא "כיצד אין העדים נעשים וזוממין"**
7 **מבועי ליה! ועוד, מן דקתני לקמן: אכל אפרו להם**
8 **"היאך אתם מעידין, שהרי באותו היום אתם**
9 **הייתם עמנו במקום פלוני" – הרי אלו וזוממין,**
10 **מפלה דאלו אין וזוממין! – תנא התם קאי: כל**
11 **הוזוממין מקדימין לאותה מיתה, חוץ מוזממין בת**
12 **כהן ובוועלה שאין מקדימין לאותה מיתה, אלא**
13 **למיתה אחרת. ויש עדים וזוממין אחרים, שאין**
14 **עושין בהן דין הזמה כל עיקר, אלא מלקות**
15 **ארבעים. כיצד? "מעידין אנו באיש פלוני שהוא**
16 **בן גרושה או בן חלוצה" – אין אומרים יעשה זה**
17 **בן גרושה או בן חלוצה תחתיו, אלא לוקה את**
18 **הארבעים. מנהגי מילי? אמר רבי יהושע בן לוי**
19 **אמר רבי שמעון בן לקיש: דאמר קרא "ועשיתם**
20 **לו כאשר זמם", "לו" – ולא לזרעו. – וליפסלוהו**
21 **לדידהו ולא ליפסלו לזרעהו! – בעיניו "כאשר זמם"**
22 **לעשותו" וליקא. בר פדא אומר: קל וחומר, ומה הכתולל אינו מתחלל, הבה לחלל ולא**
23 **חילל – אינו דין שלא יתחלל? מתקיף לה רבינא: אם כן, במלת תורת עדים וזוממין:**
וה

1 **מעידין** אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה אין אומרים בו' – תימה: כיון דאם
2 הזומו אינו נעשין בן גרושה וחלוצה, אם כן גם בבלא זינוו איך יעשה על פיהם
3 בן גרושה, דהכי הוא האמת? ואמאי? היא היא לה עדות שאי אתה יכול להזימה, ואין זה
4 עדות! ויש לומר: כיון דלוקין הוי "כאשר זמם", והוי שפיר "אתה יכול להזימה", וקשה: דאם
5 כן, מאי קאמר פרק "היו בודקין" (סנהדרין מא.א.)
6 גבי עדי נערה המאורסה דאדידי לא מיקטלא,
7 דכיון דאינהו לא מיקטלי משום שיכולין לומר
8 "לאסרה על בעלה בלאו" דליכא כי אם לאו בעלמא,
9 אתה יכול להזימה? ומאי קאמר? והא מכל מקום
10 לוקין! ויש לומר: דהתם כיון שבאין לחייבה מיתה
11 וחמוזו להרוג את הנפש – לא מיקיים "כאשר
12 זמם" במלקות, דהא בהדיא חתיב "נפש בנפש" גבי
13 הזמה עדות נפשות, ולא חשיב יכול להזימה
14 במלקות. אבל הכא שלא כוון לא לשווייה בן
15 גרושה ובן חלוצה, דליכא כי אם לאו בעלמא,
16 כיון שלקו – חשיב שפיר עדות שאתה יכול
17 להזימה. ועוד יש לומר: דגבי עדות דבן גרושה
18 וחלוצה לא חיישין כלל "אתה יכול להזימה",
19 דמאיכא נפקא לן דבעינן עדות שאתה יכול
20 להזימה – מיכאשר זמם", דהא מוכח בגמרא
21 ד"כאשר זמם" לא נכתב לגבי עדות דבן גרושה,
22 ולא קאי כלל עליה בשום צד שבעולם. אבל התם
23 גבי נערה המאורסה – דאי "כאשר זמם" קאי נמי
24 עליהן, דאם התרו בה – מיקטלי אינהו כשהזומו,
25 ואילו איהו – בלא הזומו (והתם מיירי בלא התרו,
26 וכיון ד"כאשר זמם" קאי עלייהו), לכך בעינן
27 "אתה יכול להזימה". ויש לדקדק, אמאי לא נקט:
28 "מעידין אנו באיש פלוני שהוא מומר" בו', דהו
29 הוה שייך בין בישראל בין בכהנים, ובן גרושה לא
30 פסיל אלא בכהנים! ויש ליישב: דנקטיה משום
31 דקאי אוזומי בת כהן כדאיתא בגמרא, ולכך נקט
32 מידו דשייך בכהונה.

1 **מעידין** אנו באיש פלוני שחייב גלות – ואם
2 תאמר: היאך הם יכולים לחייבו גלות
3 בעדותו? והא יכול לומר "מידי הייתי" כדאמר גבי
4 "אבלת חלב" בפרק קמא דבבא מציעא (ג.ב.) ויש
5 לומר: דמיירי כשראו בו גולים לדבר שנשטט
6 הברזל מקוה, ואיכא למימר דלא נחמין, אבל
7 קשה מהא דתנן פרק "אלו הן הגולין" (מכות ט.א.)
8 דשונא אינו גולה, לאו כי האי גונא דומיא
9 דאחוב גולה? ואמאי אינו גולה, כיון דראו דהוי
10 רגלים לדבר! ויש לומר: דשאני שונא, דיש לנו
11 תימה: היאך הם יכולים לחייבו גלות

1 לומר טפי דבשנאה הכהו. ועוד יש לומר: דמיירי שפיר דליכא רגלים לדבר. והשתא נידא משונא, ומכל מקום אוהב גולה – כיון דשתיק כשארמו לו העדים. בודאי אי היה אמר "לא הרגתי",
2 יכול לתרץ ולומר: לא הרגתינו שונג אלא מיד, כמו ב"לא אבלתי חלב". אבל כיון דשתק – כהוראה דמיא. כלל הוזוממין מקדימין לאותה מיתה – פירש הקונטרס: שאין להם נס והמלטה,
3 וקשה: דמאי קא משמע לן? פשיטא! ובכתובות פירש: שרצה לומר מקדימין – שלא יענו הדין. וגם זה קשה. דמאי קא משמע לן? פשיטא! לכך פירש רבינו יצחק, "מקדימין הכי פירושו: דאי
4 אתה צריך להמתין במיתה שהמתה, אבל ודאי אינו יכול, אפילו הכי נמיתם בכל מיתה שנוכל, כדתיבא "דבה תבה" (בבא מציעא א.ב.). וקשה: דאמרין פרק "נגמור הדין" (סנהדרין מה.ב.),
5 דרוצח וגואל הדם הוה שני כתובין הבאין באחד. וכן קשה. דבתוספתא (פרק שנים עשר דסנהדרין) תניא: אבל הוזוממין שאין אתה יכול להמתין במיתה הכתובה בהן, אתה נמיתם בכל מיתה.
6 ודרש ליה מן קרא ד"ובערת הרע מקרבך". ואמאי? הרי רוצח וגואל הדם שני כתובין הבאים כאחיו! ותיצין הרב רבינו יוסף: דרוצח וגואל הדם הוה שני כתובים הבאין באחד לענין שלא נלמד
7 שאר מומתין מהם להמיתם אף במיתה שאינה מארבע מיתות בית דין, אבל מארבע מיתות בית דין – פשיטא נמיתם בכל חייבי מיתות. וזוממין בת כהן ובוועלה שאין מקדימין לאותה מיתה
8 אלא למיתה אחרת – בעולה – דדרשנין: "היא" ולא בעולה, וזוממין בת כהן – דכתוב "לאחיו", דדרשנין: לאחיו ולא לאחותו. ואם תאמר: למה לי דרשא "לאחיו" ולא לאחותו? תיפוק ליה
9 מ"דיא" ונפקא לן דדרשנין (סנהדרין נא.א.) "את אביה היא מחללת", היא ולא בעולה, היא ולא זוממין! ויש לומר: היאיל וזוממיה באו לחייבה שריפה, לא יבא לאוקומי מעיטא ד"היא"
10 אלא בבעולה, ולא ממעטינן וזוממין (אלא מן "אחיו"). אבל כיון דכתביב "אחיו" דרשנין נמי מ"היא" למעוטי וזוממיה. אבל קשה: כיון דכתביב "אחיו" אמאי איצטרך למעוטי וזוממין מ"היא"? ויש
11 לומר: דאי מ"אחיו", הוה אמיתא דהני מילי כשהבעול היה נדון קרינן ביה "לאחיו". אבל אם לא היה נדון על פי עדותו, כגון שהיה קטן או שאל הכירו הבעול, לא
12 קרינן ביה "לאחיו" – קא משמע לן: "היא" ולא וזוממין. למעוטי וזוממין בכל ענין. ומתחלה היה רבינו יצחק מסופק בהאי מילתא, ושבו פשטה מפרק "נגמור הדין" (שם מ.א.). דקאמר: מיתה
13 אחת מעין שתי מיתות – כגון בת כהן ובוועלה או בת כהן וחומי וזוממין. והשתא למה ליה וזוממי וזוממין? תיפוק ליה דאיכא שתי מיתות בלא וזוממי וזוממין, משום הבעול שהוא בחנק! אלא
14 שמע מינה דאיירי כגון דליכא דין מיתה בבעולה, כגון שהוא קטן כדפירשתי, ואפילו הכי קאמר וזוממי וזוממין בחנק. אלמא דהוה וזוממין בחנק אף על פי דליכא דין מיתה בבעול.
15 **ועוד** מתקני לקמן – פירש הקונטרס דמאי בעי "כיצד" וכו'! דהא קתני לקמן וכו'! ועוד יש לפרש: "ועוד", כלומר, ואם תמצא לומר לישן הזמה הוא – זה אינו, דעל כרחיך דין הזמה קאמר
16 דכונני. ולא לומר קשייתא קמיתא. **בעיניו** כאשר זמם וליכא – קשיא: היכא שמעידין שהוא מצרי שני, דאינן באין לפסול זרעו כי אם לפסולו – אם כן נפסלו! ויש לומר: דמכל מקום
17 אשתו נפסלה, דפסלה בביאתה, ובתיב "ועשיתם לו כאשר זמם", לו ולא לאשתו.

1 ומה הסוקל אינו נסקל - פירש הקונטרס: כשהרגו אין נהרגין, דין הוא דבאו להדרג ולא
2 הרגו דאין נהרגין. וקשה טובא: חדא, הוזה ליה למימר כדאמרין לקמן (ה.ב.) הרגו
3 אין נהרגין. ועוד, מאי פריך? שאני הכא דגלי קרא בהדיא דהבא לסקול ולא סקל דנסקל,
4 בהווא קרא גופיה דחוינן דהסוקל אינו נסקל, כדכתיב "כאשר זמם" ולא כאשר עשה. אבל

5 לעולם אימא לך דאית לך שפיר קל וחומר גדעיל
6 דלענן חילול, דהא לא גלי קרא בשום מקום
7 דשייך בדבר הזה שיתחלל הומוהו ועוד קשה,
8 הוזה ליה לתרץ דהתם ודאי לא עבדינן קל
9 וחומה, משום דאם כן בטלת תורת עדים זוממין
10 לגמרי ולא משכחת לה "כאשר זמם", אבל לעיל
11 דלא בטלת תורת עדים זוממין - שייך שפיר
12 למיעבד קל וחומר! לכך פירש רבינו עם הדבי
13 קאמר: ומה הסוקל אינו נסקל, פירוש: אם
14 סוקל חבירו באבנים ומת, דנרון בסיף ולא
15 בסקילה. הבא לסקל ולא נסקל - עדים שמעדין
16 איש פלוני שמחויב סקילה, ולא נסקל על ידם -
17 אינו דין שלא יסקלנו? והשתא לא בטלת לגמרי,
18 דאיכא לאוקומי קרא ד"ועשיתם כאשר זמם"
19 כשון מעדין שמחויב שאר מיתות בית דין שאינו
20 בסקילה, ואפילו הכי לא עבדינן האי קל וחומר,
21 דהכי קאמר לו לעיל דלא עבדינן קל וחומר
22 בכהאי גוונא.

באומר

1 ומה הסוקל אינו נסקל, הבא לסקול ולא סקל - אינו
2 דין שלא יסקל? אלא, מתורתא דרשינן מעיקרא.
3 "מעדין אנו באיש פלוני שהוא חייב גלות" כו'. מנא
4 הני מילי? אמר ריש לקיש: דאמר קרא "הוא יגוס אל
5 אחת הערים" - הוא, ולא זוממין. רבי יוחנן אומר: קל
6 וחומר, ומה הוא שעשה מעשה - במזיד אינו גולה, הן
7 שלא עשו מעשה - במזיד אינו דין שלא יגלו?! והיא
8 נותנת (והלא דין הוא): הוא שעשה מעשה - במזיד
9 לא ליגלו, כי הויב דלא מיתויה ליה כפרה, הן שלא עשו
10 מעשה - במזיד נמי ליגלו, כי הויב דליהו ליה כפרה!
11 אלא מיתוורתא פדריש לקיש. אמר עולא: רמז לעדים
12 זוממין מן התורה מנזין? - רמז לעדים זוממין? והא
13 פתיב: "ועשיתם לו כאשר זמם!" אלא, רמז לעדים
14 זוממין שלוקין מן התורה, מנזין? דכתיב: "והצדיק את
15 הצדיק והרשעו את הרשע. והיה אם בן הכות

16 הרשע", משום והצדיק את הצדיק - והרשעו את הרשע, והיה אם בן הכות הרשע? אלא,
17 עדים שהרשעו את הצדיק, ואתו עדים אחריו והצדיק את הצדיק דמעיקרא ושיניהו להני
18 רשעים - והיה אם בן הכות הרשע". - ותיפוק ליה מ"לא תענה" - משום דהוה לאו שאין
19 בו מעשה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו. תנו רבנן: ארבעה דברים נאמרו בעדים
20 זוממין: אין נעשין בן גרושה וכן חלוצה, ואין גולין לערי מקלט, ואין משלמין את הכופר, ואין
21 נמכרין בעבד עברי. משום רבי עקיבא אמרו: אף אין משלמין על פי עצמן. "אין נעשין בן
22 גרושה וכן חלוצה" - כדאמרן. "ואין גולין לערי מקלט" - כדאמרן. "ואין משלמין את הכופר"
23 - קסברי: כופרא - כפרה, והני לאו בני כפרה נינהו. מאן תנא כופרא כפרה? אמר רב הסדא:
24 רבי ישמעאל בגו של רבי יוחנן בן ברוקה היא. דתניא: "ונתן פדיו נפשו" - דמי ניוק. רבי
25 ישמעאל בגו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: דמי מויק; מאי לאו בהא קא מיפלגי, דמר סבר:
26 כופרא ממונא, ומר סבר: כופרא כפרה? אמר רב פפא: לא, דכולי עלמא כופרא כפרה, והכא
27 בהא קא מיפלגי, מר סבר: דבניוק שיימינו, ומר סבר: דבניוק שיימינו. מאי טעמייהו דרבנן?
28 נאמר השתה למטה ונאמר השתה למעלה, מה להלן דבניוק - אף פאן דבניוק. - ורבי
29 ישמעאל: "ונתן פדיו נפשו" פתיב. - ורבנן: אין, "פדיון נפשו" פתיב, מיהו פי שיימינו - דבניוק
30 שיימינו. "ואין נמכרין בעבד עברי". סבר רב המנונא למימר: הני מילי - היכא דאית ליה
31 לדידיה, דימיו דאיהו לא נודפן - אינהו נמי לא מוידבגו. אבל היכא דלית ליה לדידיה, אף על
32 גב דאית להו לדידהו - מוידבגו. אמר ליה רבא: ולימרו ליה: אי אנת הוה לך, מי הוה
33 מוידבגת? אגן נמי לא מוידבגנינו! אלא סבר רב המנונא למימר: הני מילי היכא דאית ליה, או
34 לדידיה או לדידהו. אבל היכא דלית ליה, לא לדידיה ולא לדידהו - מוידבגני. אמר ליה רבא:
35 "ונמכר בגנבתו" אמר רחמנא, בגנבתו ולא בזממו. "משום רבי עקיבא אמרו" וכו'. מאי טעמא
36 דרבי עקיבא? קסבר קנסא הוא, וקנס אין משלם על פי עצמו. אמר רבה: תדע, שהרי לא
37 עשו מעשה, [ונתהוה] ומשלמין. אמר רב נחמן: תדע, שהרי ממון ביד בעלים, ומשלמין.

כפרה - דמי עצמו בעי למיתב. נאמר השתה למטה - בגוונא אשה דרה, "כאשר ישית עליו בעל האשה" (שם). ונאמר השתה למטה - בכופר, "אם כופר ישית עליו". מה להלן
בדניוק - משמעל דמי וחלות שנוק. פירין נפשו - דנותן את הכופר. ורבנן - אמרי לך: אין, ודאי פדיון נפשו הוא, דכופרא כפרה. מיהו בדניוק שיימינו, ובהכי היא למיזיק פדיון
נפשו. דאית ליה לדידיה - שיש לו לגבג ממון לשלם דמי הגניבה אם לא חומו, ולהם אין מה לשלם. דימיו דאיהו לא הוה מודבן אם לא חומו - אינהו נמי כי חומו לא
מודבני, שהרי לא זממו למכרו. וקנס אינו משלם על פי עצמו - דכתיב גבי כפל "אשר ירשיעון אלהים", פרט למרשיע את עצמו (בכא קמא ט.ד.). תדע - דקנסא הוא,
שהרי המעידים בנפש לא הרגו אדם ולא נהרגו אדם על פיהם, ונהרגין ומשלמין ממון.

1 ומה הסוקל אינו נסקל - עדים שלא חומו עד שנהרג הנדון, ואחר כך חומו - אין
2 נהרגין, כדאמרין בפרקין (ה.ב.): הרגו אין נהרגין, דכתיב "כאשר זמם" ולא כאשר עשה.
3 הבא לסקול ולא סקל - שהחם עד שלא נהרג הנדון. הוא שעשה מעשה במזיד אינו
4 גולה - ההורג שעשה מעשה, אם במזיד עשאו - אינו גולה, ואפילו בזמן שאינו נהרג,
5 כגון במזיד בלא התראה. הם שלא עשו מעשה
6 - אלא דיבור בעלמא, ובמזיד העידו - אינו
7 דין שלא יגלו על המזיד. ומקשינן לרבי יוחנן:
8 והיא הנותנת - המדה הזאת שהבאת לפטרך,
9 והיא הנותנת להם חובת גלות: הוא לפי שעשה
10 מעשה, אם במזיד עשאו - אינו גולה, דלא
11 תהוי ליה כפרה. הם שלא עשו מעשה יגלו -
12 על דוונן, כי הויב כו'. רמז לעדים זוממין -
13 שלוקין, עדי בן גרושה או עדי גלות שפטרים
14 הכתוב מדין הומוהו, מנין שהן לוקין? ולקמיה
15 פריך: תיפוק ליה מ"לא תענה". משום דהצדיק
16 את הצדיק כו' - בתמיה: אי "והצדיק"
17 "והרשעו" בדינין קאמר, רצדיק "ירשעו"
18 בבעלי דינין - למא לי "והצדיק צדיק" כו?
19 לכתוב: "כי יהיה ריב בין אנשים ונגשו אל
20 המשפט ושפטום והיה אם בן הכות", למא
21 הווכרה כאן צדקת צדיק? וכי כל מקום
22 שהצדיק בית דין את הוכאי וחיובי את החייב
23 יש מלקות, דאתא קרא למיתלי מלקות
24 ב"והצדיק" "והרשעו"? אלא על כרחך בעדים
25 משתעי: עדים שקרים שהרשיעו צדיק, ובאו
26 אחרים והזימום, והצדיק את הנדון שהוא צדיק
27 והרשיעו את העדים הרשעים. והיה אם בן
28 הכות את הרשע - אם הומוהו זו בת מלקות,
29 היא, שאינו יכול לקיים בה דין הומוהו גמורה,
30 כגון בעדי בן גרושה או גלות - "והפילו השופט
31 הכהר". ותיפוק ליה מלא תענה - כל עונש
32 לאיין - מלקות, אלא במקום שפירש לך בו
33 עונש. ובאן שאינו יכול לענשן בעונש הכתוב
34 בהן - ילקו. לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו
35 - לקמן יליף לה בפרק שליש (ג.ב.). ואין
36 משלמין כופר - אם העידו בשור המועד שהרג
37 את האדם וחומו, והוי מחייבין את הבעלים
38 כופר דכתיב (שמות כא) "אם כופר ישית עליו"
39 וגו. ואין נמכרין - אם העידוהו שנגב, ואין לו
40 מה לשלם, ונגמר דינו לימכר כדכתיב: "ונמכר
41 בגנבתו". אין משלמין על פי עצמן - אם חומו
42 בבית דין, ולא הספיק בעל דין להעמידן בדין
43 על הומתן עד שברחו, ובאו בבית דין אחר והודו
44 שהחמו בבית דין פלוני. ולקמן מפרש טעמא.
45 &כופרא כפרה - לכפר על זה שהרג שורו את
46 האדם. והני לאו בני כפרה נינהו, שלא הויג
47 שורו אדם. ופר סבר כופרא ממונא - שהויג
48 גופו של זה, ונתחייב ליוורשו דמי הדרון. כופרא
49 כפרה - לכפר על עצמו שהיבי מיתה בידי
50 שמים, לפיכך יתן דמי עצמו. בדניוק שיימינו -
51 בהכי הויא ליה כפרה כי יחיד דמי ניוק, ולקמיה
52 מפרש טעמיה. מאי טעמייהו דרבנן - דאילו
53 רבי ישמעאל מסתבר טעמיה, כיון דכופרא
54 כפרה - דמי עצמו בעי למיתב. נאמר השתה למטה - בכופר, "אם כופר ישית עליו". מה להלן
55 בדניוק - משמעל דמי וחלות שנוק. פירין נפשו - דנותן את הכופר. ורבנן - אמרי לך: אין, ודאי פדיון נפשו הוא, דכופרא כפרה. מיהו בדניוק שיימינו, ובהכי היא למיזיק פדיון
56 נפשו. דאית ליה לדידיה - שיש לו לגבג ממון לשלם דמי הגניבה אם לא חומו, ולהם אין מה לשלם. דימיו דאיהו לא הוה מודבן אם לא חומו - אינהו נמי כי חומו לא
57 מודבני, שהרי לא זממו למכרו. וקנס אינו משלם על פי עצמו - דכתיב גבי כפל "אשר ירשיעון אלהים", פרט למרשיע את עצמו (בכא קמא ט.ד.). תדע - דקנסא הוא,
58 שהרי המעידים בנפש לא הרגו אדם ולא נהרגו אדם על פיהם, ונהרגין ומשלמין ממון.

60 שואלת הגמרא: מדוע הוצרך עולא ללמוד דין מלקות בעדים
 61 וזממים ממקרא זה, וְתִפְסֹק לִיה – הרי יכול הוא להוציא דין זה
 62 משום שעברו העדים על דברי הכתוב (שמות כ"ג) 'לֹא תִעַנֶה בְרֵעֶךָ
 63 עַד שִׁקְרָה', והעובר על לאו עונשו מלקות, אלא אם כן פירש בו
 64 הכתוב עונש אחר, וכאן שאי אפשר להענישם כפי שזממו לעשות
 65 יש להלקותם.
 66 משיבה הגמרא: משום דְהָיִי – לאו זה של 'לא תענה' הוא לֹא שִׁאֵין
 67 בּוּ מַעֲשֵׂה, מאחר שדיבור אינו נידון כמעשה, וְכַלל הוא בידינו
 68 שְׂבֵל לֹא שִׁאֵין בּוּ מַעֲשֵׂה אֵין לֹקֵין עֲלֵינּוּ, ולפיכך הוצרך עולא
 69 ללמוד דין מלקות בעדים וזממים מן 'והצדיק'.
 70 הגמרא מביאה ברייתא המונה כמה אופנים שאין מקיימים בעדים
 71 וזממים 'כאשר זמם': תָּנוּ רַבָּנַן – שנו חכמים בברייתא, אֲרֵבְכָה
 72 דְבָרִים נֶאֱמָרוּ עֲדִים וְזִמְמִין, כלומר, ישנם ארבעה אופנים שאין
 73 מענישים את העדים וזממים באותו העונש שזממו לעשות לנידון.
 74 האחד, אֵין הם נֶעֱשִׂין בְּן גְרוּשָׁה וְכֵן הַלְוִיָּהּ, אף אם העידו כך על
 75 כהן וזממו לפסולו. השני, וְאֵין גִּילּוֹן וְלִינּוֹן מִקְלָם, אף שהעידו על
 76 אדם שהרג בשגגה וזממו להגלותו לעיר מקלט. השלישי, וְאֵין
 77 מְשַׁלְּמִין אֶת הַכּוֹפֵר, אף שהעידו על אדם ששורו המועד הרג אדם,
 78 וזממו לחייבו בתשלום כופר על כך. הרביעי, וְאֵין נִמְכְּרִין בְּעֶבֶד
 79 עֲבָדִי, אף אם העידו על אדם שגנב מרעהו, ואתו אדם אין לו
 80 מעות לשלם, וזממו שימכרוהו בית דין לעבד עברי עבור דמי
 81 גניבתו. משום –(שמו של רבי עקיבא אמרי, אף אין העדים
 82 ההוממים מְשַׁלְּמִין עַל פִּי עֲצָמָן, דהיינו בגון שהעידו על אדם
 83 שחייב ממון, והזממו, ונמצא שעתה יש לחייבם לשלם לנידון את
 84 הממון שזממו לחייבו, אלא שלא הספיק להעמידם על כך בדין,
 85 עד שברחו ובאו לבית דין אחר, והודו שם שהזממו על עדותם
 86 בבית דין פלוני, ובאופן כזה פטורים הם מתשלום דמי ההזמה
 87 לנידון, מאחר שהודו קודם שנתייבבו.
 88 עתה מבררת הגמרא את הדינים המבוארים בברייתא: אֵין הם
 89 נֶעֱשִׂין בְּן גְרוּשָׁה וְכֵן הַלְוִיָּהּ בְּדַאֲמָרָן – כפי שנתבאר בדברי הגמרא
 90 לעיל (א"ע), שאי אפשר לפסולם, מאחר שאף זרעם ייפסל מן
 91 הכהונה, והתורה אמרה 'לו' ולא לזרעו, ואם יפסלו רק אותם ולא
 92 את זרעם אין מתקיים בזה 'כאשר זמם'. וְאֵין העדים גִּילּוֹן וְלִינּוֹן
 93 מִקְלָם בְּדַאֲמָרָן – כמו שנתבאר לעיל, שיש לדרוש מן המקרא הוא
 94 ינוס' למעט עדים וזממים. וְאֵין מְשַׁלְּמִין אֶת הַכּוֹפֵר אם העידו על
 95 שור מועד שהרג אדם, קִפְּכָרִי – סוברים חכמים בברייתא, דבּוֹפְרָא
 96 בְּפָרָה – שדין תשלום כופר הוא בתורת כפרה לבעל השור, על
 97 שהמית ששורו אדם, וְהָיִי – עדים אלו, לֹא כֵּן בְּפָרָה נִינְיָה – אינם
 98 בתורת כפרה זו, שהיה לא המית ששורם אדם, ולפיכך אין הם
 99 משלמים את הכופר.
 100 הגמרא מבררת מי הוא הסובר שתשלום כופר בתורת כפרה הוא:
 101 מֵאֵין תָּנָא – מי הוא התנא הסובר בּוֹפְרָא בְּפָרָה. אֲמַר רַב חֲפָיָא, רַבִּי
 102 יִשְׁמַעְאֵל גִּנּוּ שֵׁל רַבִּי יוֹחָנָן בְּן בְּרוּקָה הוּא, דְתַנָּא – שכך שנינו
 103 בברייתא, נאמר בכתוב (שמות כא ג) לגבי תשלום כופר על שור
 104 שהרג אדם, 'אם כפר יושת עליו ונתן פדיון נפשו', ונחלקו התנאים
 105 כיצד יש לשום את דמי הכופר. דעת תנא קמא היא, היא שיש
 106 לשלם את דְמֵי הַנִּזְק, דהיינו, שחייב בעל השור לשלם ליורשי
 107 הנהרג את שוויו, כאילו היה עבד הנמכר בשוק. רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל גִּנּוּ
 108 שֵׁל רַבִּי יוֹחָנָן בְּן בְּרוּקָה אָמַר, שיש לבעל השור לשלם את דְמֵי
 109 הַנִּזְק, דהיינו, עליו לשלם ליורשי הנהרג את שוויו שלו עצמו,
 110 כאילו הוא ובעל השורו עבד הנמכר בשוק. מבררת הגמרא: מֵאֵין
 111 לֹא – האם אין לומר דְבִּהָא קָא מִיִּפְלְגִי – שבכרת זו נחלקו
 112 התנאים, מה הוא גדר חיוב תשלום כופר, דְמֵי כֵּר בּוֹפְרָא מְמוּנָא
 113 – תנא קמא סובר שחייב הכופר הוא בתורת תשלום ממון על הנזק
 114 שאירע, ולפיכך יש לשלם את שוויו של הנזק, וְמַר כֵּר בּוֹפְרָא
 115 בְּפָרָה – ואילו רבי ישמעאל סובר שחייב הכופר הוא בתורת כפרה
 116 לבעל השור, שחייב מיתה בידו שמים, ולפיכך עליו לשלם את
 117 שוויו שלו עצמו כדי לכפר על נפשו.
 118 דוחה הגמרא: אֲמַר רַב פָּפָא, לֹא – אין הכרח לומר כן, אלא יתכן

1 וְהָהּ הַפּוֹקֵל אֵינוּ נִקְּלָל – עדים שהעידו על אדם שהוא חייב
 2 סקילה, וסקלוהו בית דין על פי עדותם, ולאחר מכן נמצאו וזממים,
 3 אין עדים אלו נסקלים, מאחר שאמרה תורה 'ועשיתם לו כאשר
 4 זמם לעשות לאחיו', ודרשו חכמים 'כאשר זמם ולא כאשר עשה',
 5 ואם כן, עד זומם הַבָּא לְמִקְוֵל וְלֹא קִבֵּל – שרצה לחייב את הנידון
 6 סקילה בעדותו ולא נתקיימה עצתו, שהזם קודם שנהרג הנידון,
 7 אֵינוּ דִין שְׂבֵל יִקְּבֵל – האם אין הדין נותן שלא ייסקל על עדותו,
 8 ואם כן נתבטלה כל תורת עדים וזממים, והרי לא יתכן לומר כן.
 9 מסיקה הגמרא: אֵלֵא מְהוֹרְתָא – ברור הדבר שיש לומר בזה
 10 בְּרִשְׁנֵינּוּ מַעֲרָא – כפי תירוצו של רבי יהושע בן לוי שהובא
 11 מתחילה, שהטעם שאינו נעשה בן גרושה הוא משום שאי אפשר
 12 לפסול את זרעו.
 13 שנינו במשנה: אֵינוּ מַעֲרָא אֵינוּ מַעֲרָא פְּלוּנִי שֶׁהוּא תֵּיב גְּלוּת בּוּ אֵין
 14 אומרים יגלה זה תחתיו אלא לוקה את הארבעים.
 15 מבררת הגמרא: מֵאֵין הָיִי מִלֵּי, שאין העדים הוּמַמִּין גּוֹלִים לעיר
 16 מקלט. אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ, דְאֲמַר קְרָא (דברים ט"ז) על ההורג בשגגה
 17 'הוא ינוס אל אחת הערים', ותיבת 'הוא' למעט היא באה, הוא –
 18 ההורג בשגגה גולה לעיר מקלט, ולא עדים וזממים.
 19 רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, דִּין זה יש ללמודו בקל וְהוֹמָר, וְהָהּ הוא – אדם
 20 ההורג במזיד, שְׁעֵשֶׂה מַעֲשֵׂה הַרִיגָה כְּמוֹד אֵינוּ גִּילָה לעיר מקלט,
 21 שאין גלות אלא בהורג בשגגה, הֵן – עדים וזממים שרצו לחייב
 22 אדם גלות, שְׂבֵל עָשׂוּ מַעֲשֵׂה אֵלֵא דִּיבּוּר כְּעִלְמָא, אף על פי שעשו
 23 זאת כְּמוֹד, אֵינוּ דִין – האם אין הדין נותן שְׂבֵל יִגְלוּ לעיר מקלט.
 24 מקשה הגמרא על דברי רבי יוחנן: וְהוּא נִוְתָנָה – קל וחומר זה
 25 שאתה מביא כדי לפוטרים מגלות, הוא עצמו מחייבם, (וְהוּא דִין
 26 הוא) – אדם ההורג נפש, מאחר שְׁעֵשֶׂה מַעֲשֵׂה הַרִיגָה, אזי הדין
 27 נותן שְׂבֵל לֹא לִיגְלוּ – שאם עשה זאת במזיד לא יגלה לעיר
 28 מקלט, כִּי תֵיב לֹא תִהְיִי לִיה בְּפָרָה – כדי שלא תהא לו כפרה
 29 על עונו הגדול, הֵן – עדים וזממים שרצו לחייב את הנידון גלות,
 30 שְׂבֵל עָשׂוּ מַעֲשֵׂה אֵלֵא דִּיבּוּר גְּרִידָא, כְּמוֹד נְמִי לִיגְלוּ – אף אם עשו
 31 במזיד יש להם לגלות לעיר מקלט, כִּי תֵיב לִיגְלוּ לְהוּ בְּפָרָה – כדי
 32 שיתכפר להם העוון, שמאחר ואין עוונם גדול כל כך ראויים הם
 33 לכפרה.
 34 מסיקה הגמרא: אֵלֵא מְהוֹרְתָא – ברור ומחזור הדבר, שיש לומר
 35 בזה בְּדַבְרֵי רִישׁ לְקִישׁ, הַלּוּמִד מתיבת 'הוא' למעט עדים וזממים.
 36 הגמרא מבררת מנין לזממים את הדין המבואר במשנה: אֲמַר
 37 עוּלָא, רַבּוּ דִּין עֲדִים וְזִמְמִין מִן הַתּוֹרָה מְנִין, וסברה הגמרא,
 38 שכונותו לברר מנין יודעים שיש להעניש את העדים באותו הדבר
 39 שזממו לעשות לנידון, ועל כך תמחה הגמרא, האם צריך לחפש
 40 רַבּוּ דִּין עֲדִים וְזִמְמִין מִן הַתּוֹרָה, וְהָא תֵּיב בַּמְפּוֹרֶשׁ (דברים י"ט)
 41 'ועשיתם לו כאשר זמם ועם לעשות לאחיו'.
 42 אֵלֵא בהכרח כוונתו של עולא כך היא, רַבּוּ דִּין עֲדִים וְזִמְמִין
 43 שְׂלוּקִין מִן הַתּוֹרָה באופן שאי אפשר לקיים בהם 'כאשר זמם', כמו
 44 בעדים המעידים על אדם שהוא בן גרושה או שחייב גלות, מְנִין,
 45 ועל כך משיב עולא שלומדים זאת מִדְּבַרְתֵּיב (שם כ"א א') וְהַצְדִּיק
 46 אֶת הַצְדִּיק וְהַרְשִׁיעוּ אֶת הַרְשָׁע, וְהָיָה אִם בְּהוֹת הַרְשָׁע, ולכאורה
 47 יש לתמוה, משום וְהַצְדִּיק אֶת הַצְדִּיק וְהַרְשִׁיעוּ אֶת הַרְשָׁע וְהָיָה אִם
 48 בְּהוֹת הַרְשָׁע, כלומר, האם בכל ענין שבו הדיינים מצדיקים את
 49 הזכאי ומחייבים את החייב יש דין מלקות לרשע, הלא אין הדבר
 50 כן, ואם כן לא היה הכתוב צריך להזכיר כלל את צדקת הצדיק
 51 ורשעת הרשע. אֵלֵא בהכרח יש לומר שאין הכתוב עוסק בדיינים
 52 ובעלי דינים אלא בעדים, וכך היא כוונת הדברים, עֲדִים שְׂקֵרִים
 53 שְׁהַרְשִׁיעוּ אֶת הַצְדִּיק על ידי עדות שקר שהעידו עליו, וְהָיָה עֲדִים
 54 אֲחֵרִינִי – ולאחר מכן באו עדים אחרים והזימום, וְהַצְדִּיק אֶת
 55 הַנִּידוֹן הַצְדִּיק הַמַּעֲרָא – שהוא צדיק מתחלתו, וְשׁוֹנְהוּ לְהֵי
 56 רְשָׁעִים – ועשו את העדים לרשעים, אזי הדין בזה הוא וְהָיָה אִם בְּ
 57 הַהוֹת הַרְשָׁע, שאם אי אפשר לקיים בהם דין 'כאשר זמם', כגון
 58 שהעידו על הנידון שהוא בן גרושה או שהוא חייב גלות, לוקים
 59 הם מלקות ארבעים.

58 אלא אף שאינו נאמן על חבירו יש להאמינו על עצמו, ולפיכך יש
59 לחייבו את מחצית הדמים שרצה לחייב לנידון, כפי חלקו בעדות
60 זו.

משנה

61 משנה זו עוסקת בעדים וזוממים שרצו לחייב אדם ליתן לאשתו את
62 כתובתה, ומבארת כיצד יש לשום את הסכום שישלמו העדים
63 לבעל לאחר שהזוממו.
64 עדים שבאו לבית דין ואמרו: מעידין אנו את איש פלוני שנידש את
65 אשתו בפנינו ביום פלוני ולא נתן לה את כתובתה, וחייבו בית דין
66 את הבעל על פי עדותם לשלם לאשה את דמי הכתובה, ולאחר
67 מכן באו עדים אחרים והזימום, ונתברר שלא גירש הבעל את
68 אשתו מעולם, ולא נתחייב ליתן לה דמי כתובתה, ומעתה יש לרדן
69 כמה ישלמו העדים לבעל, אם נאמר שישלמו לו את דמי הכתובה
70 כולה, והלא בין היום ובין למחר סופו ליתן לה כתובתה, כלומר,
71 הלא יתכן שהיום או מחר ימות הבעל או יגרש את אשתו, ויתחייב
72 ליתן לה את כתובתה, ונמצא שלא היו העדים מפסידים אותו
73 מאומה, אלא אומרים [–מעריכים] כמה אדם מן השוק היה רוצה
74 ליתן בתורת תשלום עבור כתובתה של אשה זו, שעומדת היא
75 בספק זה, שאם נתאלמנה האשה או נתגרשה יטול הלוקח את מעות
76 הכתובה מן הבעל, ואם מתה האשה יירשנה בעלה ולא יטול
77 הלוקח מאומה, וסכום זה ישלמו העדים לבעל.

גמרא

78 מבררת הגמרא: כיצד שמים את הסכום שהיביים העדים לשלם
79 לבעל. כלומר, אי אפשר לפרש את דברי המשנה כפשוטה,
80 שישלמו העדים לבעל כפי שהיה אדם מן השוק נותן לאשה עבור
81 כתובתה, שהרי לא באו העדים להפסיד את האשה אלא את
82 בעלה, ולפיכך יש לפרש את דברי המשנה באחד משני אופנים.
83 האחד, שישלמו העדים לבעל את הסכום שהיה אדם מן השוק
84 נותן לו עבור השדה המיוחדת לתשלום דמי הכתובה לאשה,
85 ויאכל הלוקח את הפירות לעת עתה, ואם ימות הבעל או יגרש
86 את האשה יתן לה הלוקח את השדה, ואם תמות האשה קודם
87 הבעל תשאר השדה בחזקת הלוקח לעולם. וסכום זה שהיה
88 הלוקח נותן לבעל רצו העדים להפסידו, שהרי היה צריך ליתן
89 הכתובה לאשה מיד, ולא היה יכול למוכרה לאחר.
90 ובאופן אחר ניתן לפרש את דברי המשנה, שיש לשום כמה היה
91 הלוקח נותן לאשה עבור הזכות לקבלת כתובתה אם ימות הבעל
92 או יגרשנה, וסכום זה לא ישלמו העדים לבעל, מאחר שסכום זה
93 לא היו מפסידים אותו כלל, שהבעל עצמו היה נותן ברצון לאשה
94 סכום זה כדי להיפטר מתשלום הכתובה, אלא ישלמו העדים
95 לבעל את הסכום הנותר מדמי הכתובה. וכגון, אם הכתובה היא
96 מאה מנה, ויכולה היתה האשה למכור את זכותה בארבעים מנה,
97 נמצא שרצו העדים להפסידו שישים מנה, שהרי אם היה הבעל
98 משלם לה ארבעים מנה היה זוכה בכל המאה, ועל כן עליהם
99 לשלם לו שישים מנה.

100 ונחלקו בענין זה האמוראים בפירוש דברי המשנה: אמר רב הווא
101 בפעל, דהיינו, צריכים העדים לשלם לבעל את הדמים שהיה יכול
102 ליטול עבור מכירת השדה המיוחדת לכתובת האשה, וכגון אם
103 שוי הכתובה מאה מנה והיה הבעל יכול לקבל עבורה חמישים
104 מנה, ישלמו לו העדים סכום זה שרצו להפסידו. רב נתן בר
105 אושעיא אומר באשה, דהיינו, יש לשום כמה היתה האשה נוטלת
106 עבור מכירת כתובתה, וישלמו העדים לבעל את כל השאר,
107 ונמצאו העדים נפסדים יותר לשיטה זו, מאחר שהאשה נוטלת
108 דמים מועטים עבור כתובתה, שהרי אינה מוחזקת בה עתה, וכמו

1 שואלת הגמרא: מאי ניהו – מזה היא כוונת רב נחמן בדבריו אלו,
2 הלא עשו העדים הזוממים מעשה, לפי שעדיין לא שילם הנידון,
3 אלא רק נגמר דינו לשלם על פיהם, אם כן, היינו כדרךה, ומה בא
4 רב נחמן להוסיף.

5 משיבה הגמרא: אימא וכן אמר רב נחמן, שאף הוא אמר כדברי
6 רבה.

7 הגמרא מביאה מימרא של רב יהודה בענין עד זומם המחייב את
8 עצמו: אמר רב יהודה אמר רב, עד זומם משלם לנידון את הדמים
9 הראויים לו על פי דין התורה, לפי חלקו של העד בעדות זו.

10 מבררת הגמרא: מאי – מזה היא הכוונה שמשלם לפי חלקו, אימא
11 התיא משלם פלגא והיא משלם פלגא – אם הכוונה בזה שכל אחד
12 מן העדים הזוממים משלם לנידון את חצי הדמים שרצה לחייבו,
13 ובצירוף שניהם משלמים לו את כל הדמים, הנינא דין זה
14 במשנתנו (הלן ה), משלשין פמון ואין משלשין פמלקות – בית דין
15 נעשים שלישים לחלק את תשלום הדמים שרצו הזוממים לחייב
16 לנידון בין כל העדים, וישלם כל אחד כפי חלקו, אך אין עושים כן
17 לגבי חיוב מלקות, שאם רצו לחייב את הנידון מלקות, יש להלקות
18 את כל אחד מן העדים שלושים ותשע מלקות. ומדוע הוצרך רב
19 להשמיענו זאת.

20 אלא כגון דאיתוים חד מיניהו – הוים רק אחד מן העדים, ובה
21 הוצרך רב לומר דמשלם פלגא דידיה – שעליו לשלם את מחצית
22 הממון שרצה לחייב לנידון, כפי חלקו בעדות זו.

23 מקשה הגמרא: ומי משלם – האם עד אחד שהוים משלם ממון
24 בהזומה זו, והא תניא בברייתא שאין עד זומם משלם ממון עד שזימו
25 שניהם – שני העדים כאחד, אך אם הוים הוא לבדו אינו משלם
26 מאומה, וכיצד טובר רב שעליו לשלם את מחצית הדמים.

27 מתרצת הגמרא: אמר רבא, רב עוסק באומר העד עדות שקר
28 העדת, דהיינו שלאחר שהעידו שני העדים בבית דין על הנידון
29 שחייב ממון ונגמר דינו לשלם, נתחרט אחד מן העדים, והודה
30 שעדותו עדות שקר היתה, ובהודאתו זו מחייב הוא את עצמו כעד
31 שהוים, ועליו לשלם את מחצית מן הדמים שרצה לחייב לנידון,
32 כפי חלקו בעדות זו.

33 מקשה הגמרא על דברי רבא: פל פמיניה – וכי יכול העד לחזור בו
34 מעדותו, הרי כלל הוא בידינו שפנין שהיה העד את עדותו בבית
35 דין שוב אינו חוזר בו ומניד דברים אחרים, ומאחר שאין הוא רשאי
36 לחזור בו ולפטר את הנידון מלשלם אין לקוראו בשם 'עד זומם',
37 שהרי אינו יכול להוים את עצמו ולבטל עדותו, ואף אין לחייבו
38 ממון משום דין הוומה.

39 אלא צריך לומר שרב עוסק בעד שבא לבית דין ואומר, אני וחברי
40 העדנו עדות שקר, והווינו על עדות זו בבית דין פלוני, וחבירו אינו
41 מודה, ובאופן כזה מחייב הוא את עצמו לשלם מחצית מן הממון
42 שזומם לחייב לנידון, כפי חלקו בעדות זו, אך נאמן הוא בזה רק על
43 עצמו ולא על חבירו.

44 מבררת הגמרא: כמאן – כשיטת מי אמר רב דין זה, הלא כשיטת
45 רבי עקיבא, דאי רבי עקיבא הא אמר (לעיל ב) עד זומם אף אינו
46 משלם על פי עצמו, מאחר שתשלום עדים זוממים קנס הוא,
47 והמודה בקנס פטור, ואילו רב אומר שעד זומם המודה בכך
48 שהוים בבית דין פלוני משלם.

49 אלא כדי שיתיישבו דברי רב גם לשיטת רבי עקיבא, יש להעמידם
50 באופן אחר, באומר העד הזומם אני וחברי העדנו שקר והווינו על
51 עדותנו בבית דין פלוני, וכבר הווינו שם פמון על כך כדין עדים
52 זוממים, ובאופן כזה גם רבי עקיבא מודה שאין המודה פטור
53 מלשלם, מכיון שהודה שנתחייב ממון בבית דין.

54 ועתה מבררת הגמרא את החידוש בדברי רב: פלגא דעתה אמיא
55 – סבורים היינו לומר, דפיין דלחבריה לא מצי מתייב ליה – שמאחר
56 ואין העד יכול לחייב את חבירו ממון בעדותו, איהו נמי לא מתייב
57 – לא יוכל לחייב אף את עצמו, קא משמע לן רב שאין הדבר כן,

1 מאי ניהו — האי ממון ביד בעליו דקאמר רב נחמן — היינו דלא נעשה מעשה, שיעדין
2 לא שילם אלא שנגמר דינו לשלם! משלשין במונן — אם שלשה עדים הן או ארבעה,
3 משלשין בניניהם — בית דין נעשין שליש בניניהן להשוותם בפרעון איש לפי חלקו. אי נמי,
4 האי "משלשין" לישנא בעלמא הוא, מחלקין הפרעון בין שלשתן, והוא הדין נמי אם
5 ארבעה הן — מרבעין. כל כמיניה — בתמייה: וכי

6 יכול הוא לחזור בו ופטר הגדון ממשלם? העדנו
7 — אני ופלוני. וחבירו אינו מודה. וחייבנו פמון
8 — בבית דין. שהומונו העמיתנו הגדון בדין על
9 הזמתנו, חייבנו בבית דין. ומהדיא שעתא
10 ממונא הוא גבייה, ואין זה מרשיע את עצמו,
11 שכבר הרשיעוהו אלהים. בין דלחבריה לא מצי
12 מחייב ליה — שאינו נאמן על חבירו. **משנה**
13 שגירש את אשתו — פגינו ביום פגנו. וזה
14 אומרו: לא גרשתו ואינו חייב לה כתובה. ונמצאו
15 זוממין ב"עמנו היתים". הלא בין היום כן —
16 כלומר, מה ישלמו אלז? אם תאמר כל הכתובה
17 — והלא שמוא ימות או יגרשנה היום או מחר
18 וסופו ליתן לה כתובה, נמצאו שלא היו מפסידין
19 אותו כלום. אומדין כמה אדם רוצה ליתן
20 בכתובה של זו — מספק, שאם נתארמלה את
21 נתגרשה — טיטלה לוקח, ואם מותה — יירשנה
22 בעלה ופיסדי מעותי שנתן, ובגמרא מפרש מאי
23 קא מחייב להו תנא דמתניתין ליתן. **גמרא**
24 ביצד שמיין — כלומר, מאי קא מחייב להו
25 למיביב? דיש לתור משנתנו לשני צדדים.
26 כיצד? הרי יש לאיש ולאשה זכות ספק בכתובה
27 זו, היא מצפה שאם ימות או יגרשנה תגבה את
28 כולה, והוא מצפה שהאדם תמת בחייו יירשנה.
29 יפה כח זכותו מכח זכותה, שהוא אוכל פירות
30 הקרקע המיוחד לכתובתה תמיד, ולא היא.
31 ועוד, שהוא מוחזק ועומד והיא מחסרא גוביינא.
32 ואם באו למכור לאחר, זו זכות ספיקא וזה זכות
33 ספיקא — שלו נמכר ביותר משלה. ולישנא
34 דמתניתין משמע ששמיין זכות ספיקא, דקתני:
35 כמה אדם רוצה ליתן שאם נתארמלה. והא
36 ליכא למימר שאותן דמים יתנו הווממין, שהרי
37 לא זכות ספיקא באו להפסידו, אלא זכות ספיקא,
38 שהיו מחייבין אותו לפרוע מיד. ויש לומר הדכי
39 קאמר: שמיין זכות ספיקא כמה אדם רוצה ליתן
40 בטובת הנאה שלה, ואותו לא ישלמו, וכל
41 השאר ישלמו. שכל השאר היו מפסידין אותו
42 בעדותם, אבל אותן דמים לא היו מפסידין אותו,
43 שהרי גם עתה כשהומונו אם היהוה רוצה למכרה

44 יתן לה הבעל ברצון טובת הנאה זו. או דלמא זכות ספיקא קאמר דלישימו,
45 ואותן דמים יתנו העדים. ולא מחייבין להו כולי האי שיתנו כל הכתובה חוץ מטובת
46 הנאתה, דשמוא לא היה נפסד בעדותן כל כך, שאף עתה כשחן זוממין — שמוא ימות מחר
47 ותגבה הכל, כי היא לא תמכרה לו בטובת הנאה. אבל טובת הנאתו יתנו לו, שכן היו
48 מפסידין אותו, שאם לא הומונו היה פורע מיד, עכשו שהומונו יש לו בה זכות ספיקא
49 בכתולה. ר"שם נתארמלה" דמתניתין, הכי קאמר: אומדין כמה אדם רוצה ליתן
50 בכתובה זו שהיא תלויה בספק, שאם נתארמלה תגבה היא ואם מותה יירשנה בעלה,
51 ושמיין ביד דין את זכות ספיקא ויתנו לו. רב חסדא אמר בבעל — זכות ספיקא של בעל
52 אומדין כמה אדם רוצה ליתן בו, ואותו יתנו הווממין. רב נתן אמר באשה — זכות ספיקא
53 אומדין, ואותו לא ישלמו (וכל השאר ישלמו). וחומר גדול הוא אצלן, אמר רב פפא
54 באשה — שמיין, כרב נתן. ובכתובה — לא ישלמו לו אלא העדף בכתובה על הדמים
55 הללו, אבל לא נכסי מלוג שלה. ואף על פי שאף נכסי מלוג היו מפסידין אותו בעדותן מלאכול פירות בחייה ומלירש אותה במותה — אין משלמין, דיכולין לומר: אנו לא העדנו אלא
56 על כתובתה, ולא ידענו שהיו לה נכסי מלוג. ואני לא כך שמעתי. וכך שמעתי: רב חסדא אמר בבעל — לפי מה שחן נכסי הבעל, אם עידיה אם זיבוריה, אומדין את טובת הנאתה
57 כשהלוקח מודקדך בכך. רב נתן אמר: באשה. ובא רב פפא ופירש מאי "באשה" דקאמר רב נתן — בכתובתה, שאם ייחד לה קרקע לכתובתה — בו ישמו. ולכי נמגום בה: חזא, חזכי
58 מחייבין להו זכות ספיקא? הלא לא היו מפסידין אותו אלא זכות ספיקא ועוד, דהכי איבעי ליה למיתני: רב חסדא אמר בנכסי הבעל. ותו, דיכא דיידח לה שדה לכתובתה. מאי טעמא
59 דרב חסדא דפליגי?

מכות. כיצד העדים – פרק ראשון דף ג עמוד א – מותך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) – תוספות

1 **באומר** עדות שקר העדה — ושוב הומו. לכאורה משמע דכי אמר הכי משלם חלקו,
2 דאם כן בקש להפסיד ממון חבירו בעדותו. ולא נראה. דהא ליתא מאן דמשלם
3 ממון אלא אם כן הומו "במקום פלוני עמנו היתים". לכך יש לפרש: "עדות שקר העדתי",
4 ושוב הומו שניהן, והשתא יש לפרש כדאמר "עדות שקר העדתי" סותר עדותו, ולא
5 שייכא ביה תורת חומה כי אם בחבירו. ופריך:
6 הא כל כמיניה? אפילו הוא בעצמו אתי לדיד
7 הומו, דכיון שהגיד שוב אינו חזר ומגיד, והוי
8 כלא סתר את דבריו, ואם כן הומו שניהם זוממין
9 ומשלמין ממון.

10 **ביצד** שמיין — אותו זכות שיש לו לבעל
11 בכתובתה דמה שהיא תחתיו, יותר מאם
12 גרשה. לפי שאתה מוצא אותו יפוי כח שיש לו
13 לבעל במה שהיא תחתיו בשתי דרכים: האחד —
14 אם ימכור לאחר זכות ספיקא שאם מתה יירשנה,
15 והשני — הוא יקנה מאשתו ואם כן הומו ספיקא שאם
16 תתאלמן או תגרש שהיא תמכור לו בדמים
17 מועטים. ובענין זה יפה כח זכותו יותר מאם למכור
18 הוא זכות ספיקא. כיצד? הרי שהיתה כתובתה
19 מאה מנה, אם בא למכור זכות ספיקא יתן לו
20 הלוקח חמשים מנה — נמצא שזכות הבעל במה
21 הוא כבדה שהיא תחתיו עלה לחמשים מנה בדרך
22 זה. וכשהיא מוכרת לכתובתה עלה זכותו שמיין
23 מנה, לפי שאין זכות ספיקא שיהו כמו זכות ספיקא:
24 חזא — שהוא מוחזק ועומד והיא מחסרא
25 גוביינא, ועוד — שהוא אוכל תמיד פירות הקרקע
26 המיוחד לכתובתה ולא היא. ולכך, כשהוא מוכר
27 זכות ספיקא בחמשים מנה — האשה מוכרת זכות
28 ספיקא הן לבעל הן לאחר בארבעים מנה. הרי לך
29 שיקנה מאשתו זכות ספיקא, שהיא לו כל
30 הכתובה של מאה מנה בארבעים מנה. והשתא
31 בדרך זה עלה יפוי כח זכות הבעל במה שהיא
32 תחתיו לשישים מנה כדפירשתי, ולכך מבעי ליה
33 כיצד שמיין? מי אמרינן דשמיין לאשה כמה אדם
34 רוצה ליתן בזכות ספיקא — דהיינו ארבעים, וכל
35 השאר דהיינו ששים מנה ישלמו. שכל השאר
36 מפסידין אותו בעדותן שמעידין שגירשה, שהרי
37 היו מחייבין אותו כל הכתובה. ולישנא דמתניתין
38 משמע הכי, דקתני: אומדין כמה אדם רוצה ליתן
39 שאם נתארמלה או נתגרשה, משמע דשמיין
40 באשה. או דלמא לא לא אמרינן לישום באשה
41 לחייב העדים לשלם כל הכתובה חוץ מכות
42 ספיקא כדפירשתי, שמוא לא היה נפסד בעדותם
43 כולי האי, דשמוא לא תמכור לו האשה זכות

44 ספיקא. ולכך אין לנו לישום באשה כדפירשתי, אלא שמיין בבעל כמה יתנו לו בזכות ספיקא
45 אם ימכור בה. דהיינו חמשים מנה, וכך ישלמו לו העדים, שכן מפסידין אותו. ר"שם
46 נתארמלה או נתגרשה" דמתניתין — לאו למימר דשמיין באשה. אלא הכי קאמר: אומדין
47 כמה אדם רוצה ליתן בכתובה זו, שהיא תלויה בספק שאם תתאלמן או תגרש תגבה היא
48 ואם מתה יירשנה בעלה. ושמיין ביד דין זכות ספיקא ויתנו לו. **מעידין** אנו באיש פלוני
49 שגירש אשתו וכו' — ואם תאמר: וליחייבו שאר כסות (ועונה). דהא מפסידין לאשה! ויש
50 לומר: דמיירי שמעשה יחיד; שחן בידו שחן כשאר כסות (ועונה). ועוד יש לומר: שאומרת
51 "גירשתי", ואם כן מחלה לבעלה אותן (שלשה) דברים. ואף על גב דאמרינן האשה שאמרה
52 לבעלה "גירשתי" נאמנת — היכא דליכא עדים, אבל היכא דליכא עדים — לא, כדאמרינן
53 בכתובות פרק "האשה שנתארמלה" (כבב).

איכא
אלא, אבל לא נכסי מלוג שלה. ואף על פי שאף נכסי מלוג היו מפסידין אותו בעדותן מלאכול פירות בחייה ומלירש אותה במותה — אין משלמין, דיכולין לומר: אנו לא העדנו אלא
על כתובתה, ולא ידענו שהיו לה נכסי מלוג. ואני לא כך שמעתי. וכך שמעתי: רב חסדא אמר בבעל — לפי מה שחן נכסי הבעל, אם עידיה אם זיבוריה, אומדין את טובת הנאתה
כשהלוקח מודקדך בכך. רב נתן אמר: באשה. ובא רב פפא ופירש מאי "באשה" דקאמר רב נתן — בכתובתה, שאם ייחד לה קרקע לכתובתה — בו ישמו. ולכי נמגום בה: חזא, חזכי
מחייבין להו זכות ספיקא? הלא לא היו מפסידין אותו אלא זכות ספיקא ועוד, דהכי איבעי ליה למיתני: רב חסדא אמר בנכסי הבעל. ותו, דיכא דיידח לה שדה לכתובתה. מאי טעמא
דרב חסדא דפליגי?

איבא דאמרי המלוה חבירו (בשטר) לעשר שנים אין שביעית משמטתו – ואמר רבינו חם דהלכה כלישנא בתרא, דהכא נמי מתניתין מסייע ליה. וקשיא ללשנא קמא. ובאזהרות הגיה רבינו חם: זמן עשר (כסף) כי ילונן ולא במשפט, בחצי ימיו יעובנו.

המוסר שטרותיו לבית דין – פירש הקונטרס הדיינו פרחובל. ולא נראה, דהא במסכת

שביעית (פרק עשירי משנה ב) תני:

המוסר שטרותיו לבית דין, הודר קתני: פרחובל אינו משמט – אלאמא תרי מילי נינהו. לכך נראה דתרי מילי נינהו. ומוסר שטרותיו לבית דין מדאורייתא אינו משמט.

ושמואל אומר אין לו עליו אונאה – ואם תאמר: מי נמי? הכא השביעית דהאי עקר, אבל התם מי יימר דעקר? כדאמרין ב"הזחה" (בבא מציעא נא,ג) ושמואל יא ידא בו אונאה!! יש לומר: דהכא נמי מי יימר דעקר – שמואל ירפוע לו קודם.

על מנת שאין בו אונאה הרי יש בו אונאה –

פירש הקונטרס: על מנת כו' כלומר, אני מבטיחך מאונאה שאין בו. והרי יש בו אונאה, דהריא מקח טעות שכחו. ולא נראה, דהיכי מדמה: הכא נמי "על מנת שלא תשמטני שביעית" שביעית משמטת? והתם לא שייך טעמא דמקח טעות ולכך פירש רבינו שמואל בן מאיר: "על מנת שאין בו אונאה" משמע שלא יחול איסור לא ר"ל לתני' על המקח, ועל כרחו הוא חל, שאין יכול לבטל מאותה אונאה. "על מנת שאין לך עלי אונאה" כלומר, שלא תתבע לי האונאה אלא מתחיל לי – תנאו קיים. ודכא נמי, "על מנת שלא תשמט שביעית" כלומר, שלא יחול איסור שביעית אם אקח ממך אחר השמטה – שביעית משמטתו. והשתא ניחא, שהן שוין. אמר

ואף על גב דהשתא – בשביעית, לא קרינא ביה "לא יגוש" – שריה אם בא לנגשו בלא שביעית נמי אינו יכול – לא אמרין: כיון דלא קרינא ביה "לא יגוש" לא קרינא ביה "שמט", דסוף אתי לידי "לא יגוש". והכי משמע ביה קרא: לא יגוש בזמנו את רעהו כי קרא שמטה קודם לכן. מוסר שטרותיו לבית דין – הוא פרחובל שהתקין הלל, שכתוב בו: מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינין שבמקום פלוני, שכל חוב שיש לי שאנגבו כל זמן שארצא. אין משמטין – דלא קרינא ביה "לא יגוש", שדרי אינו תובע כלום. לדידי מיפרישא לי כו' אין לו עליו אונאה – שהמתנה על מה שכתוב בתורה – תנאו קיים, ואם אמר לו "על מנת שאין בו אונאה" – אין זה מתנה שימוחל לו אונאתו, אלא הוא התנה עמו שאינו אנוחו במכר זה, ודרי אנו רואים שיש בו אונאה, ובהאי מודה שמואל דיש לו עליו אונאה. הכא נמי, אלא אמר לו "לח" הלוני על מנת שלא תשמטני אתה בשביעית" – תנאי הוא זה, ואף על פי שהתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים. אבל אם אמר לו "על מנת שלא תשמטני שביעית" – השביעית אינה מסורה בידו להתנות שלא תהא השביעית משמטת, לפיכך אין כן תנאי. חביבי – תרגום של "דור", רבי חייא אחי חביבי היה. שהוא כוז – שקרדיה שנה. הפותח בית הצואר – שעשה פה לחלוק חדש. חייב – שתיקן כלי. האי דנקט לה הכא, משום דאמר רב יהודה לעיל: המלוה את חברו לעשר שנים כו' ואותביה רב כהנא – נקט נמי לכוליהו דהך מילי דשמעתין דאמרין: רב יהודה ואותביה רב כהנא. ובי מה בין זה למגופת החבית – דאמרין בפרק "חבית שנשברה" (שבת קמ"א) דמתין ראשה בשבת בסיף לפתוח את החבית. זה – דבית הצואר, היה חיבור, הלכך פתח תיקון חדש הוא זה. אבל המגופה, אף על פי שהיא טוחה על פי החבית בטט – אין זה חיבור, והנה לה כפתוחה ועומדת. "וסר קורטוב" לא גרסין ברב יהודה. לא פסלוהו – זיל בתר חוותא, ויין אינו פוסל את המקוה. ופסול מקוה במים שאובין – מדרבנן הוא. והתני רבי חיאי – שלשת לוגין מים שנפל לתוכן קורטוב יין, ומראיקן כמראה יין, ונפלו למקוה. הורידו את המקוה – מהבשרו לפסול. הא רבי יוחנן בן גור – רב רבי יוחנן בן גורי, דאזיל בתר חוותא.

חכר

מְשַׁמְטָא. לִמְיָא קְסָבֵר שְׁמוּאֵל מִתְּנָה עַל מַה שֶּׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה הוּא, וְכַל הַמִּתְּנָה עַל מַה שֶּׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה – תִּנְאוּ בְטָלוֹ? וְהָא אֵיתִימֵר, הָאֹמֵר לְחִבְרֵי: "עַל מִנֵּת שְׂאִין לָךְ עָלִי אוֹנְאָה", רַב אֹמֵר: יֵשׁ לוֹ עָלָיו אוֹנְאָה, וְשְׁמוּאֵל אֹמֵר: אֵין לוֹ עָלָיו אוֹנְאָה! – הָא אֵיתִימֵר עָלָה, אֹמֵר רַב עֲנֵן: לְדִידִי מִפְּרִשָׁא לִיה מִיְגִיַּה דְשְׁמוּאֵל: "עַל מִנֵּת שְׂאִין לָךְ עָלִי אוֹנְאָה" – אֵין לוֹ עָלָיו אוֹנְאָה, "עַל מִנֵּת שְׂאִין בּוֹ אוֹנְאָה" – הָרִי יֵשׁ בּוֹ אוֹנְאָה; הָכָא נִמִּי, "עַל מִנֵּת שְׁלָא תִשְׁמַטְנִי בְּשַׁבְעִית" – אֵין שַׁבְעִית מִשְׁמַטְתּוּ, "עַל מִנֵּת שְׁלָא תִשְׁמַטְנִי שַׁבְעִית" – שַׁבְעִית מִשְׁמַטְתּוּ. תִּנְא: הַמְלוּה אֶת חֲבִירוֹ סְתָם – אֵינוֹ רְשָׁאי לְתוֹכְעוּ פְחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם. סָבֵר רַבָּה בַּר בַּר חִנָּה קְפִיַּה דְרַב לְמִימֵר: הֵנִי מִילִי בְמְלוּה בְשֹׁטֵר, דְּלֵא עֲבַד אֵינִישׁ דְּטִרַח דְּכֶתֵב שְׁטֵר בְּצִיז מוֹתְלִין יוֹמִין. אֲבַל מְלוּה עַל פֶּה – לֵא. אֹמֵר לִיה רַב: הֵכִי אֹמֵר חֲבִיבִי – אֶחָד הַמְלוּה בְשֹׁטֵר, וְאֶחָד הַמְלוּה עַל פֶּה. תִּנְיָא נִמִּי הֵכִי: הַמְלוּה אֶת חֲבִירוֹ סְתָם – אֵינוֹ רְשָׁאי לְתוֹכְעוּ פְחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם, אֶחָד הַמְלוּה בְשֹׁטֵר וְאֶחָד הַמְלוּה עַל פֶּה. אֹמֵר לִיה שְׁמוּאֵל לְרַב מִתְּנָה: לֵא תִיתִיב אֶכְרַעְיָךְ עַד דְּמִפְרַשְׁתָּ לָּהּ לְהָא שְׂמַעְתָּא; מָנָא הָא מִילְתָּא דְאֹמֵר רַבְנָן: הַמְלוּה אֶת חֲבִירוֹ סְתָם אֵינוֹ רְשָׁאי לְתוֹכְעוּ פְחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם, אֶחָד הַמְלוּה בְשֹׁטֵר וְאֶחָד הַמְלוּה עַל פֶּה? אֹמֵר לִיה: דְּכִתִּיב "קָרְבָּה שְׁנַת הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה"; מִמִּשְׁמַע שְׁנָאָמֵר "קָרְבָּה שְׁנַת הַשְּׁבַע" אֵינוֹ יוֹדַע שְׁהוּא שְׁנַת שְׁמִטָּה? אֵלֵא מַה תְּלַמּוּד לֹאֵמֵר "שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה" – לֹאֵמֵר לָךְ: [וְיֵשׁ] שְׁמִטָּה אַחֲרַת שְׁהוּא כּוּן, וְאֵיזוֹ – זוֹ הַמְלוּה אֶת חֲבִירוֹ סְתָם, שְׂאֵינוֹ רְשָׁאי לְתוֹכְעוּ בְּפְחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם, דְּאֹמֵר מִר: שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּשִׁנָּה חָשׁוּב שְׁנָה. וְאֹמֵר רַב יְהוּדָה אֹמֵר רַב: הַפּוֹתַח בֵּית הַצְּוָאֵר בְּשַׁבַּת חַיִּיב הַטְּאֵת. מִתְּקִיף לָּהּ רַב כְּהֵנָּא; וְכִי מַה בֵּין זֶה לְמַגּוּפַת חֲבִיב? אֹמֵר לִיה: זֶה – חֲבוּר, וְזֶה אֵינוֹ חֲבוּר. וְאֹמֵר רַב יְהוּדָה אֹמֵר רַב: שְׁלֹשֶׁת לֹאֵגִין מִים שֶׁנִּפְּלָ לְתוֹכֵן קוֹרְטוֹב שֶׁל יוֹן, וּמְרִאִיקָן כְּמִרְאֵה יוֹן, וְנִפְּלוּ לְמַקְוֵה – לֵא פְסָלוּהוּ. מִתְּקִיף לָּהּ רַב כְּהֵנָּא; וְכִי מַה בֵּין זֶה לְמִי צִבְעֵ? דִתְנֵן, רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר: כִּי צִבְעֵ פּוֹסְלוֹן אֶת הַמַּקְוֵה בְשֶׁלֶשֶׁת לֹאֵגִין! אֹמֵר לִיה רַבָּא: הֲתָם מֵיָא דְצִבְעָא מְקָרִי, הָכָא – מְקָרֵא מְזִינְא מְקָרִי – וְהִתְנִי רַבִּי חַיִּיא: הוֹרִידוּ אֶת הַמַּקְוֵה! אֹמֵר רַבָּא: לֵא קְשִׁיָא: הָא – רַבִּי יוֹחֲנָן בֶּן גּוֹרִי, הָא – רַבְנָן. דִתְנֵן: שְׁלֹשֶׁת לֹאֵגִין מִים חֲכַר

חסידות היא "שמע ישראל", "שמע" ראשי תיבות "שאו מרום עיניכם", ואומר 'מרום' ולא 'שמים', 'מרום' הוא גבוה מעל גבוה, להגיע למעלה מן השכל. וזה גופא להבינו בשכל, וכמו שאומר "וראו מי ברא אלה".

היום יום יט חשוון

1 הלואה זו, אין התנאי מועיל לו והשביעית משפמט את החוב.
 2 מקשה הגמרא: לִימָא – לכאורה יש לומר, דקסבר שמואל –
 3 ששמואל סובר שטעם הדבר שאין תנאי זה מועיל, מאחר שמתנה
 4 על מה שכתוב בתורה הוא, שהרי מן התורה השביעית משמטת
 5 והוא מתנה שלא תשטט, ושמואל סובר שכל המתנה על מה
 6 שכתוב בתורה תנאו בטל והמעשה קיים, ולפיכך אין תנאו מועיל
 7 לו והשביעית משמטת. ואם כן יש להקשות סתירה בדברי שמואל,
 8 והא איתמר – שהרי נאמרה מחלוקת בבית המדרש, לגבי אדם
 9 האומר להכירי הריני מוכר לך חפץ פלוני על מנת שאין לך עלי
 10 אונאה, כלומר, שאף אם אמכור לך אותו ביוקר לא תוכל לתבוע
 11 ממני להשיב לך את ההפרש. רב אומר שאין תנאו מועיל, אלא יש
 12 לו עליו אונאה, ואם מכר לו ביוקר יכול הוא לתבוע ממנו הדמים,
 13 ושמואל אומר שהתנאי קיים, ולפיכך אין לו עליו אונאה, ומוכח
 14 שלדברי שמואל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים, ומדוע
 15 לגבי שביעית סובר שמואל שאין מועיל התנאי שלא ישמטנו
 16 בשביעית.
 17 מתרצת הגמרא: הא איתמר עלה – הרי נאמר בבית המדרש על
 18 דברי שמואל אלו, אמר רב עקיבא, לדידי מפרשא (ליה) מיניה דשמואל
 19 – שמואל עצמו פירש לי את דבריו, שאם אומר המוכר ללוקח
 20 הריני מוכר לך על מנת שאין לך עלי אונאה – שאתה לא תתבעני
 21 אם תדיה בו אונאה, באופן כזה אין לו עליו אונאה, מאחר
 22 שהמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים, אך אם אמר לו הריני
 23 מוכר לך על מנת שאין בו – במכר זה אונאה, אין התנאי מועיל,
 24 שהרי לא התנה עמו שימחול לו על אונאתו, אלא התנה עמו
 25 שאינו מאנה אותו במכירה זו, והרי נתברר שיש בו אונאה, ונמצא
 26 שלא קיים המוכר את דבריו, ולפיכך ראוי הקונה לתבוע ממנו
 27 את הפרש הדמים. והכי נמי לגבי שביעית יהא הדין כן, שאם אמר
 28 לו המלוה ללוה הריני מלוה לך על מנת שלא תשפמני אתה
 29 בשביעית, דהיינו, שתשיב לו לאחר השביעית את דמי ההלוואה,
 30 באופן כזה אין לו עליו השביעית משפמטו, מאחר שסובר שמואל
 31 שהמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים, אך אם אמר לו
 32 המלוה על מנת שלא תשפמני השביעית, דהיינו שלא יחול כלל דין
 33 שמיטת כספים בהלוואה זו, באופן כזה תנאו בטל והשביעית
 34 משפמטו, שהרי אין השביעית נתונה בידי להתנות עליה שלא
 35 תשטט.
 36 הגמרא מביאה דין נוסף מדיני הלוואה: תנא, אדם המלוה את
 37 הכירי סתם – שלא פירש לו מתי עליו להשיב את ההלוואה, אינו
 38 רשאי המלוה לתבוע ללוה בפחות משלשים יום, מאחר שסתם
 39 הלוואה היא לשלושים יום.
 40 סבר רבה בר בר חנה – סבר רבה בר בר חנה
 41 ואמר לפני רב, הני מילי – שדין זה לא נאמר אלא במלוה בשטר,
 42 שרק בזה יש לומר סתם הלוואה שלושים יום, משום דלא עבד
 43 איניש דמרח דקתב שטר בעיר מתלתין יומין – שאין אדם טורח
 44 לכתוב שטר עבור הלוואה הפחותה משלושים יום, אבל במלוה על
 45 פה שאין בו טירחה, לא – אין אומרים שהלווה בסתם לשלושים
 46 יום.
 47 אמר ליה רב לרבה בר בר חנה, הכי אמר רבכי – כך אמר דודי רבי
 48 חייא, אהד המלוה בשטר ואהד המלוה על פה, בשני אופנים אלו
 49 נאמר דין זה, שסתם הלוואה לשלושים יום היא.
 50 תניא נמי הכי, המלוה את הכירי סתם, שלא פירש לו את זמן
 51 הפירעון, אינו רשאי המלוה לתבוע ללוה בפחות משלשים יום
 52 מוזמן הלוואה, אהד המלוה בשטר ואהד המלוה על פה.
 53 הגמרא מבאר מנין לומדים דין זה שסתם הלוואה שלושים יום?
 54 אמר ליה שמואל לרב מתנה, לא מיתבי אפרעיד – לא תשב, אלא
 55 עמוד על רגליך, עד דמפרשת ליה להא שמעתא – עד שתפרש לי
 56 הלכה זו. מנא הא מילתא דאמר רבנן – מנין לומדים דין זה שאמר
 57 חכמים, שאדם המלוה את הכירי סתם אינו רשאי לתבוע פחות

1 ואף על גב דהשתא לא קרינן ביה לא יגוש – ואף שעתה בשנת
 2 השמיטה אין אנו קוראים בו את דברי המקרא (דברים טו) לא יגוש
 3 את רעהו, שהרי אין המלוה ראוי לתבוע מן הלוה את דמי
 4 ההלוואה עד סוף עשר שנים, מכל מקום השביעית משמטת דמים
 5 אלו, שהרי סוף אתי לדידי לא יגוש – לסוף עשר שנים עתיד הוא
 6 לנוגשו עבור פרעון דמי ההלוואה, ולפיכך צייתה התורה שתשטט
 7 השביעית כבר מעתה חוב זה, כדי שלאחר תום עשר שנים לא
 8 יוכל המלוה לנגוש את הלוה.
 9 הגמרא מקשה על דברי שמואל מהמשנה: מתיב רב כהנא, שנינו
 10 במשנה, אומרים כמה אדם רוצה ליתן ויהיו אלה זה בידו, בין ליתן
 11 מפיאן ועד שלשים יום ובין ליתן מפיאן ועד עשר שנים, וסכום זה
 12 ישלמו העדים ללוה, מאחר שריוח זה רצו להפסידו. ואי אמרת
 13 שביעית משפמט – ואם סובר אתה שהמלוה את חבירו לעשר
 14 שנים שביעית משמטתו, אם כן פולחו נמי בעי שלומי ליה – יש
 15 לחייב את העדים לשלם ללוה את כל סכום ההלוואה במלואו,
 16 שהרי בתוך עשר שנים יש שנת שמיטה, ואם כן בהכרח היה החוב
 17 נשטט, ולא היה על הלוה להחזיר למלוה מאומה, ועתה שרצו
 18 העדים הזוממים לחייבו להשיב את החוב בתוך שלושים יום,
 19 נמצא שרצו להפסידו את כל האלף זה. ומאחר שנתבאר במשנה
 20 שאין מחייבים אותם לשלם הכל, בהכרח צריך לומר שאין
 21 השביעית משמטת הלוואה לעשר שנים.
 22 מתרצת הגמרא: אמר רבא, אין להוכיח כן מדברי המשנה, אלא
 23 יתכן לומר שהשביעית משמטת מלוה לעשר שנים, ומכל מקום
 24 אין העדים צריכים לשלם לו את כל דמי ההלוואה, דהקא במאי
 25 עסקינן במלוה על המשכון ובמסור שטרותיו לבית דין. דהיינו,
 26 המשנה עוסקת באחד משני אופנים, או שהלוואה זו היתה כנגד
 27 משכון שנתן הלוה למלוה, או שהמלוה מסר את שטרותיו לבית
 28 דין, על ידי שכתב עליהם פרוזבול, ובשני אופנים אלו אכן
 29 השביעית משמטת את ההלוואה, דתנן – שהרי כך שנינו במשנה
 30 (שביעית פ"ג מ"ב) המלוה על המשכון והמסור שטרותיו לבית דין אין
 31 משפמטין, ומאחר שאין השביעית משמטת הלוואה זו אין העדים
 32 צריכים לשלם לו את כל הדמים שבשטר, אלא את הזמן שרצו
 33 להפסידו.
 34 הגמרא מביאה שיטה נוספת בדעת שמואל לגבי מלוה לעשר
 35 שנים: איבא דאמר – יש האומרים את דינו של שמואל באופן
 36 אחר, אמר רב יהודה תוך שמואל, המלוה את חבירו לעשר שנים
 37 אין השביעית משפמטו תוך שנים אלו, אף על גב דאתי לדידי לא
 38 יגוש – ואף שבסוף העשר שנים עתיד המלוה לנגוש את הלוה
 39 ששיב לו הלוואה זו, מכל מקום השתא מיהא לא קרינן ביה לא
 40 יגוש – עתה בשנת השמיטה אינו יכול לתבועו שיפרע לו את דמי
 41 ההלוואה, ומאחר שאינו יכול לנוגשו ממילא אינו מצווה לשטט
 42 את חובו.
 43 רב כהנא מביא ראייה לדין זה ממשנתנו: אמר רב כהנא, אף אגן
 44 נמי תנינא – אף אנו שנינו כן במשנתנו, אומרים כמה אדם רוצה
 45 ליתן ויהיו אלה זה בידו בין ליתן מפיאן ועד שלשים יום ובין ליתן
 46 מפיאן ועד עשר שנים, ואי אמרת שביעית משפמטו פולחו נמי בעי
 47 שלומי ליה – ואם תאמר שהשביעית משמטת מלוה לעשר שנים,
 48 היה על העדים לשלם ללוה את כל דמי ההלוואה, שהרי היה פטור
 49 מלשלם את חובו והעדים הזוממין זממו לחייבו, ובהכרח שאין
 50 השביעית משמטת מלוה זה.
 51 דוחה הגמרא, אמר רבא, אין להוכיח כן מדברי המשנה, דהקא
 52 במאי עסקינן במלוה על המשכון ובמסור שטרותיו לבית דין,
 53 שבאופנים אלו אין השביעית משמטת את ההלוואה, דתנן, המלוה
 54 על המשכון והמסור שטרותיו לבית דין אין משפמטין.
 55 הגמרא מביאה מימרא נוספת של שמואל בעניני שביעית: ואמר
 56 רב יהודה אמר שמואל, אדם האומר להכירי הריני מלוה לך מעות
 57 על מנת שלא תשפמני שביעית – בתנאי שלא תשטט השביעית

59 ולפיכך בהכרח צריך לומר שרב סובר כשיטת רבי יוחנן בן נורי
60 ש'הכל הולך אחר המראה'.
61 **אמר רב יוסף, לא שמייעא לי הא שמעמא** – אף שתלמידו של רב
62 יהודה אני, לא שמעתי מפיו הלכה זו בשם רב. ששלשה לוגין מים
63 שאובים שנפל לתוכם קורטוב יין ונפלו למקוה לא פסלוהו.
64 **אמר ליה אבאי לרב יוסף, את אמרת לה ניהלן** – אתה אמרת לנו
65 הלכה זו משמו של רב יהודה רבך, והכי אמרת ניהלן – וכך פירשת
66 לנו בשמו, **דרב לא תני** – אינו שונה את התיבות 'הקר קורטוב'
67 **ברישא** של הברייתא, דהיינו, שאף תנא קמא אינו פוסל מקוה
68 שנפלו לתוכו שלשה לוגין מים שאובים שמראיהם כמראה היין,
69 **ורבי יוחנן בן נורי אסיפא פליג** – נחלק על תנא קמא רק בסיפא של
70 דבריו, לגבי שלשה לוגים חסר קורטוב שנפל לתוכם קורטוב חלב,
71 **ורב דאמר בדרבי הכל**, ושלא כדברי רבא הסובר שרב הולך
72 בשיטתו של רבי יוחנן בן נורי בלבד.
73 הגמרא מביאה דין נוסף שאמר רב יהודה בדיני מקוואות: **ואמר רב**
74 **יהודה אמר רב, הכית מליאה מים שאובין שנפלה לתוך הים הנדול**
75 **ונשפכו מימיה לתוכו, אדם טמא הטובל שם באותו מקום לא עלתה**
76 **לו הטבילה לטהרו מטומאתו, משום דתיישינן לשלשה לוגין של**
77 **מים שאובים שלא יהו עומדים בפקום אהר**. דהיינו, שיתכן שהמים
78 השאובים שנשפכו מן החבית נותרו עומדים במקום אחד, וממילא
79 יש לחשוש שאותו אדם שטבל שם לא טבל במי הים אלא במי
80 החבית השאובים, ולפיכך ר"ל עלתה לו טבילה. ודין זה נאמר **ורביא**
81 **בבבית שנפלה לים הנדול, דקאי וקיימא** – שמימיו עומדים
82 במקומם, שבזה יש לחוש שמא לא נתערבו מי החבית בתוך מי
83 הים, **אבל נהרא בעלמא לא** – אבל אם נשפכו לתוך נהר שמימיו
84 זורמים והולכים אין לחוש כלל. שודאי נתערבו המים במי הנהר,
85 והטובל שם עלתה לו טבילה.
86 הגמרא מביאה ברייתא שבה מפורש דין זה: **תניא נמי הכי, הכית**
87 **מליאה יין שנפלה לים הנדול, הטובל שם לא עלתה לו טבילה,**
88 **משום דתיישינן לשלשה לוגין (שאובין) שלא יהו עומדים בפקום**
89 **אהר. וכן כפר של תרוסה שנפלה שם** – באותו המקום שבו נשפך
90 היין לתוך מי הים, לאחר שטבל אדם טמא שם ועלה, **טמא הככר,**
91 מאחר שיש לחוש שמא היין עומד במקומו ולא נתערב במי הים,
92 והאדם הטמא שטבל בו טימא את היין, וחזר היין וטימא את
93 הכיכר של תרומה שנפלה לתוכו.
94 שאלת הגמרא: **מאי וכן** – מה חידוש יש בדין זה, מאחר ונתבאר
95 שיש לחשוש שהיין עומד במקום אחד, ולפיכך הטובל שם לא
96 נטהר מטומאתו, פשוט הדבר שיש לחוש שנטמא היין מן האדם
97 וחזר וטימא את הככר. משיבה הגמרא: **מהו דתיימא** – היה מקום
98 לומר שאין הככר טמא, משום דהתם – לגבי האדם הטובל, **אוקי**
99 **בבבית אהוקיה** – יש להעמיד את האדם על זוקתו, שמאחר וספק
100 הדבר אם עלתה לו טבילה יש להשאירו במצב שבו היה עד עתה,
101 והוא טמא איה, אבל **הכא** – לגבי ככר של תרומה, אין לטמאה,
102 משום דאוקי תרוסה אהוקיה – יש להעמיד מספק את התרומה על
103 זוקתה, והיא בזוקת טהורה היתה עד עתה, **קא משמע לן** – לפיכך
104 משמיעה לנו הברייתא שאין הדין כן, אלא יש לפסול אף את
105 התרומה מספק.

משנה

106 משנה זו דנה לגבי עדים שרצו לחייב אדם ממון או מלקות, האם
107 בנוסף לעונש שמקיימים בהם כאשר זממו לעשות יש בהם גם
108 עונש מלקות, משום שעברו על הלאו של 'לא תענה ברעך עד
109 שקר', או לא.
110 עדים שבאו לבית דין ואמרו, **מעדיין אנו באיש פלוני שהוא חייב**
111 **להכבירו מאתיים זו, ונמצאו זוממין**, הרי הם לוקין מלקות ארבעים,
112 ובנוסף לכך **משלמין** לנידון את המאתיים זו שרצו להפסידו. וטעם
113 הדבר שניתן לחייבם בשני עונשים על עבירה אחת, משום שלא

1 שהיה **הקר מהם קורטוב מים כדי להשלים לשיעור שלשת לוגין,**
2 **שנפלו לתוך קורטוב של יין, ועל ידי כך נעשה מראיהו כמראה היין,**
3 **ונפלו שלשת לוגין אלו למקוה, לא פסלוהו, מאחר שאין כאן**
4 **שיעור שלשה לוגין מן המים בלא היין, שהוא השיעור הראוי**
5 **לפסול את המקוה. וכן הוא הדין אם היו שלשה לוגין של מים הקר**
6 **קורטוב, שנפלו לתוך קורטוב של חלב, ומראיהו הוא כמראה מים,**
7 **שלא שינה החלב את מראיהו, ונפלו שלשת לוגין אלו למקוה, לא**
8 **פסלוהו, מאחר שאין כאן שלשה לוגין מים שאובים, והחלב אין**
9 **דינו כמים, ואינו פוסל את המקוה. אלו דברי תנא קמא. ויש לדייק**
10 **מדבריו, שאם היו מתחילה שלשה לוגים שלמים, אזי אף על פי**
11 **שנפל לתוכם קורטוב יין ונשתנה מראיהם למראה היין הרי הם**
12 **פוסלים את המקוה, מאחר שאין דנים לפי המראה אלא לפי**
13 **השיעור. ונמצא, ששיטת תנא קמא כשיטת הברייתא ששנה רבי**
14 **חזיא, ששלשה לוגים מים שנפלו לתוכם קורטוב יין ונפלו למקוה**
15 **הורידו אותו מהכשר לפסול.**
16 **רבי יוחנן בן נורי אומר, הכל הולך אחר המראה** – דנים את המים
17 שנפלו למקוה כפי מראיהם, ולפיכך, שלשה לוגין של מים שנפל
18 לתוכן קורטוב של יין ונפלו למקוה לא פסלוהו, שהרי נשתנה
19 מראיהם למראה יין שאינו פוסל את המקוה. אמנם לגבי קורטוב
20 של חלב שנפל למים, אזי אפילו באופן שלא היה במים מתחילה
21 שיעור שלשה לוגים, מכל מקום עתה שנפל לתוכם החלב פוסלים
22 את המקוה, שהרי החלב מראהו כמים, ונידון כמותם,
23 ומשלימים לשיעור שלשת לוגים הפוסלים את המקוה. נמצא, שרב
24 הסובר ששלשה לוגים שאובים שיש להם מראה יין אינם פוסלים
25 את המקוה, הולך בשיטת רבי יוחנן בן נורי, ש'הכל הולך אחר
26 המראה, ולא כשיטת תנא קמא הסובר שיש לילך אחר השיעור.
27 הגמרא מקשה על דברי רבא: כיצד פשוט הדבר לרבא שתנא קמא
28 סובר שיש לילך אחר השיעור בלבד ולא אחר המראה, ורב סובר
29 כרבי יוחנן בן נורי, והא **מיבעיא מי עליה רב פפא** – והרי רב פפא
30 הסתפק בענין זה, **דכעי רב פפא, האם רב תני** – שונה את התיבות
31 'הקר קורטוב' **ברישא** של הברייתא, ולגורסא זו אכן יש לדייק
32 כדברי רבא שרק באופן זה מכשיר תנא קמא, **אבל אם נפלו למקוה**
33 **שלשה לוגין שלמים של מים שאובים אזי לתנא קמא פסקי את**
34 **המקוה, אף שמראיהם כמראה יין, מכיון שיש לילך אחר השיעור**
35 **ולא אחר המראה, ואתא רבי יוחנן למימר שהכל הולך אחר**
36 **המראה, ומאחר שמים אלו מראיהם כמראה היין אין הם פוסלים**
37 **את המקוה, ונמצא לגירסת זו, דרב הסובר ששלשת לוגים מים**
38 **שאובים שמראיהם כמראה יין אינם פוסלים את המקוה, אומר**
39 **כשיטת רבי יוחנן בן נורי ולא כשיטת תנא קמא. או דלמא** – או
40 **שמא יש לומר, שרב לא תני** – אינו שונה את התיבות 'הקר
41 קורטוב' **ברישא** של הברייתא, ונמצא שאף תנא קמא מודה
42 ששלשת לוגים מים שאובים שמראיהם כמראה יין אינם פוסלים
43 את המקוה, **ורבי יוחנן בן נורי כי פליג אסיפא הוא דפליג** – ורבי
44 יוחנן בן נורי חולק על הסיפא, לגבי שלשת לוגים מים שאובים
45 חסר קורטוב, שנפלו לתוכם קורטוב חלב. שלדיעת תנא קמא אין
46 הם פוסלים את המקוה, שאין כאן שיעור שלשה לוגים מן המים,
47 ואילו רבי יוחנן בן נורי סובר שאין מתחשבים בשיעור כלל, אלא
48 רק במראה, ומאחר שיש כאן שלשה לוגים שמראיהם כמראה
49 מים, פוסלים הם את המקוה. ונמצא לגירסת זו, **דרב דאמר בדרבי**
50 **הכל, שהרי הכל מודים שיש לילך גם אחר המראה, ואין לפסול**
51 **מקוה שנפלו לתוכו שלשת לוגים מים שאובים שמראיהם כמראה**
52 **היין, ומעשהו יש להקשות, מאחר שנסתפק רב פפא, כיצד היה**
53 **הדבר פשוט לרבא שיש לגרוס ברישא של הברייתא 'חסר קורטוב'**
54 **ורב אינו סובר כשיטת תנא קמא.**
55 מתרצת הגמרא: **לרב פפא מיבעיא ליה** – אכן רב פפא נסתפק בענין
56 זה, אך **לרבא היה פשיטא ליה שיש לגרוס ברישא של הברייתא את**
57 **התיבות 'חסר קורטוב', וממילא יש להוכיח מדברי תנא קמא**
58 **שסובר ש'הכל הולך אחר השיעור' בלבד ולא אחר המראה,**

1 "חסר קורטוב" גרסין הכא ברישא ובסיפא. לא פסלוהו — משום דחסרו קורטוב. אבל
2 אי הוה מעיקרא שלשת לוגין שלמים נפל לתוכן קורטוב יין, ומראיקו כמראה יין —
3 פסלוהו. והא דתני רבי חייא: הוירידו את המקוה, כי האי תנא סבירא ליה. לא פסלוהו
4 — טעמא דסיפא נמי משום דחסר קורטוב דחי, וגבי יין נמי הוי מצי למיתני כי האי

5 גזנא ברישא, וניתנינהו בחדא בבא הכי:
6 שלשת לוגין מים חסר קורטוב שנפל לתוכן
7 קורטוב יין או חלב, בין שמראיקו כמראה מים
8 בין שמראיקו כמראה יין — לא פסלוהו. אלא
9 כי אורחא דמילתא קמני להו, שהיין שהוא
10 אדום הופך את המים כמראיהו, אבל החלב
11 אין דרכו להפך את מראיתו. הכל הולך אחר
12 המראה — וגבי יין, אפילו הוה מעיקרא שלשת
13 לוגין שלמים, כיון דמראיקו כמראה יין — לא
14 פסלוהו. ורב כותיה סבר ליה. וגבי חלב, אף
15 על גב דמעיקרא חסר קורטוב הוה — משלים
16 להו חלב. והא מביעיא בעי לה כו' — אהא
17 פרכינן, דאוקימנא לרב כרבי יוחנן בן גורי ולא
18 כרבנן. דבעי רב פפא — רב דאמר לעיל לא
19 פסלוהו. היכי תנינן מי תני "חסר קורטוב"
20 ברישא. ואי הוה שלמים פסלו, ודלא כרב,
21 ואיהו דאמר כרבי יוחנן. או דלמא רב לא תני
22 ברישא "חסר קורטוב", ואמרה למילתיה
23 דלעיל אפילו כרבנן. דרבנן תרייהו בעו —
24 שיעורא דחזוּתא, ורב דאמר כדברי הכל, דכולי
25 עלמא חזוּתא מידת בעינן. לריבא פשיטא ליה
26 — דרב תני "חסר קורטוב" ברישא. דלא בעי
27 תנא קמא אלא שיעורא, ורב דקפיד נמי
28 אחזוּתא — כרבי יוחנן בן גורי אמרה למילתיה.
29 אמר רב יוסף לא שמיעא לי הא שמעא —
30 תלמידו של רב יהודה אני, ולא שמעתי מפיו
31 שמועה זו דאמרן לעיל בשמיה: שלשה לוגין
32 מים שנפל לתוכן כו', אמר ליה אביי ב' —
33 רב יוסף חלה ושכח תלמודו, והיה אביי מביור
34 מה שקיבל הימנו. ואת אמרת ניהלן —
35 כחשנית משנה זו, אמרת לנו עליה הדיא
36 ממראה דרב יהודה אמר רב, ופירשת לנו רב — לא
37 לא הוה תני "חסר קורטוב" ברישא, ואמר
38 למילתיה לדברי הכל. הטובל שם — באותו
39 מקום. לא עלתה לו טבילה — שמא כל מים
40 שהיו בחבית עומדים יחד, ושמא בא זה ראשו
41 ורובו במים שאובין, וזה אחד מן הפוסלין את
42 התרומה. אי אפשר לשלשת לוגין כו' — לא
43 גרסין, דהא דרבי אפרש, אלא חיישין לשמא.
44 וסיפא דמילתא מוכחא דמשום שמא הוא,
45 דאמרין לקמן טעמא משום דמוקמינן גברא
46 אחזקיה. תניא נמי הכי — דחיישין בים הגדול
47 למשקין הנופלין בו שהם עומדים במקומם.
48 חבית של יין — גרסין כברייתא. והכי גרסין
49 בתוספתא (דמקואות פרק חמישי). וכן כבר של
50 תרומה שנפל שם — אחר שטבל זה ועלה. טמא

חסר קורטוב, שנפל לתוכן קורטוב יין ומראיקו
כמראה יין, ונפלו למקוה - לא פסלוהו. וכן שלשה
לוגין מים חסר קורטוב שנפל לתוכן קורטוב חלב,
ומראיקו כמראה מים, ונפלו למקוה - לא פסלוהו.
רבי יוחנן בן גורי אומר: הכל הולך אחר המראה.
- הא מביעיא בעי לה רב פפא, דבעי רב פפא: רב
תני "חסר קורטוב" ברישא, אבל שלשה לוגין לתנא
קמא פסלי, ואתא רבי יוחנן למימר: הכל הולך אחר
המראה, ורב אומר פרבי יוחנן בן גורי. או דלמא:
רב לא תני "חסר קורטוב" ברישא, ורבי יוחנן בן
גורי פי פליג - אסיפא הוא דפליג, ורב דאמר פדברי
הכל? - לרב פפא מביעיא ליה, לרבא פשיטא ליה.
אמר רב יוסף: לא שמיעא לי הא שמעא. אמר
ליה אביי: אתא אמרת לה ניהלן, והכי אמרת
ניהלן: דרב לא תני "חסר קורטוב" ברישא, ורבי
יוחנן אסיפא פליג, ורב דאמר פדברי הכל. ואמר
רב יהודה אמר רב: חבית מליאה מים שנפלה
ליים הגדול - הטובל שם לא עלתה לו טבילה,
חיישין לשלשה לוגין שלא יהו במקום אחד. ודוקא
ליים הגדול, דקאי וקיימא, אבל נהרא בעלמא -
לא. תניא נמי הכי: חבית מליאה יין שנפלה ליים
הגדול - הטובל שם לא עלתה לו טבילה, חיישין
לשלשה לוגין שאובין שלא יהו במקום אחד. וכן
כפר של תרומה שנפל שם טמא. מאי "וכן" -
מהו דתימא: התם אוקי גברא אחזקיה, הכא אוקי
תרומה אחזקיה, קא משמע לן. משנה "מעידין
אנו באיש פלוני שחייב לחבירו מאתים זוז", ונמצאו
זוממין - לוקין ומשלמין, שלא השם המביאן לירי
מכות מביאן לירי תשלומין, דברי רבי מאיר. וחקכמים
אומרים פל המשלם אינו לוקה. "מעידין אנו באיש
פלוני שהוא חייב מלקות ארבעים", ונמצאו זוממין
- לוקין שמונים, משום "לא תענה ברעך עד שקר"
ומשום "ועשיתם לו כאשר זמם", דברי רבי מאיר.
וחקכמים אומרים: אין לוקין אלא ארבעים. גמרא

בשלמא

1 אמר רב יהודה אמר רב חבית מלאה מים — כך גרסת הקונטרס. וקאמר: לא
2 עלתה לו טבילה — משום מים שאובין. ולא נראה, דהא מדשוי להו השקה
3 כמדוברים לטהרם מטומאה — הוא הדין לענין טבילה נמי. ועוד, דאמרין בביצה
4 (ח"ב). מטבילין כלי על גבי מימיו לטהרו. והיכי סלקא ליה טבילה לגו מנא? הא
5 המים שבתוכו שאובין ולא מיערב, ובהשקה
6 בעלמא עדיף להו? אלא דאי נעשין מחוברין
7 גם לענין טבילה. לכך נראה דגרסין במילתיה
8 דרב יהודה "חבית מלאה יין". ולכך לא עלתה
9 לו טבילה — דמי הים קור וקיימי, ושמא עדיין
10 הוא צבור ועומד במקומו ואיסור ניכר, וטובל
11 ביון. אבל נהרא בעלמא לא, דודאי מתערב
12 במים, ואז לא היה בעין תעלתה לו טבילה.
13 ומיירי ביין לבן שאינו משנה מראית המים,
14 דאי ביין אדום — נידחו אם שניה מראית המים
15 אם לא. תניא נמי הכי חבית מלאה יין —
16 וגם רש"י לא גריס הכא "מים" כי אם "יין",
17 דאם לא כן, מאי קאמר. וכן כבר של תרומה
18 שנפל לשם טמא? והא אפילו בעיניהו ולא
19 נתערבו, מכל מקום אינה מקבלת טומאה
20 (טוהרה) וטוהרו? בהשקה, דהרי הם מחוברין
21 למקוה? והכי תנן בביצה (ח"ב). מטבילין כלי
22 על גבי מימיו לטהרו.

לוקין ומשלמין שלא השם המביאן לידי מכות
מביאן לידי תשלומין — פירוש: מקרא
דמביאן לידי מכות, דהיינו מלא תענה — אינו
מביאן לידי תשלומין, אלא מקרא "ועשיתם לו
כאשר זמם", ומשום הכי לוקה ומשלם. משמע
דאי ליבא אלא חד קרא — אינו לוקה ומשלם.
וקשה: הא אמרין ב"השוכר לא הפעלים"
(בבא מציעא ז.א.א). החוסם פי פרה לרדו בה
— לוקה ומשלם, אף על גב דליבא אלא חד
לאו דילא תחוסו? לכך פירש דרב רבינו מאיר
מבורגני דהכי קאמר: שלא השם המביאן לידי
מכות — אינו צריך להביאן לידי תשלומין.
דתשלומין לא בעו אזהרה, דאי בעו אזהרה —
דאי לא לקי, דלא למלקות אתא כי אם
לתשלומין, כדאמרין (מכות ז.ב). לאו שניתן
לאזהרת מיתת בית דין אין לוקין עליו. אלא לא
בעו אזהרה, דליבא אזהרה בשן ועין, וכתב
"שלם ישלם" בלא אזהרה. הלכך "לא תענה"
למלקות אתא. וכן ברך דילא תחוסו, על
ברוך דאזהרה ד"לא תחוסו" לא אתיא אלא
למלקות, דתשלומין ממילא נפקא, דכיון דאינו
רשאי לחסום — דין הוא שישלם מה שראויה
לאכול באותה שעה. דליבא למימר דאזהרה
אתא למזון ולא למלקות, דאם כן לכתוב קרא
בלשון עשה: "האכל שור בדישר", ושמענא
שפיר דאם לא האכלי חייב. אלא על כרחך
אזהרה כי אתא — למלקות אתא.

בשלמא

— שמא היין עומד במקומו, ונטמא מחמת האדם וחזר וטימא את הככר. מאי וכן — פשיטא, כיון דחיישת לשמא היין עומד במקומו — איכא למיחש שנטמא הככר מהו דתימא —
אף על גב דלגבי טבילה חיישין, לגבי כבר לא חיישין, דהא מילתא ספיקא היא אי קאי יין ברוכתיה אי לא. וגבי גברא הוא דאמרין לא עלתה לו טבילה, אוקי גברא אחזקיה והוא
טמא היה, ובטבילת ספק אתה בא לטהרו — אל תטהרונו מספק. והכא אוקי תרומה אחזקה, והיא בחזקת טוהרה קיימא, קא משמע לן. משנה "לא תענה" — משום "כאשר זמם". השם — המקרא. כל המשלם אינו לוקה — דכתיב "כדי רשתער", משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי
תשלומין — מלקות — משום "לא תענה", ותשלומין — משום "כאשר זמם". השם — המקרא. כל המשלם אינו לוקה — דכתיב "כדי רשתער", משום רשעה אחת אתה מחייבו ואי
אתה מחייבו משום שתי רשעיות, ובמסכת כתובות (ל"ב). מקשינן. ונימא כל הלוקה אינו משלם, וילקו כל הזוממין ולא ששלמו משנבין. בפירוש רבתי תורה עדים זוממין לתשלומין.
וילף לה תתם. אין לוקין אלא ארבעים — משום "כאשר זמם". אבל משום "לא תענה" לא לקי, כדפרש בגמרא.

מוציא

"אנכי עשיתי ארץ, ואדם עליה בראתי". . האדם הוא תכלית ההתהוות, ובראתי בגימטריא תרי"ג הוא תכלית האדם.

מכות. כיצד העדים – פרק ראשון דף ד עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ) רש"י

תוספות

1 **בשלמא** לרבנן כתיב כדי רשתתו כו' — והאי רשע רוצה לומר ממון, כדמוכח בכתובות
2 (לכ.ב). אלא רבי מאיר מאי טעמא, פירוש: האי כתיב 'כדי רשתתו', דמשמע
3 משום רשעה אחת אתה מחייבו כו'! ואם תאמר: ומאי פריך? האי בכתובות מוקי האי קרא
4 ללוקין ולמיתתו ויש לומר, דכל זמן הן הפירכא: אלא לרבי מאיר הוה ליה למדרש ולומר
5 'רשתתו' — שאין אתה מחייבו משום שתי
6 רשעות, ולא ללוקין ולמיתתו.

7 **גמר** ממוציא שם רע — ואם תאמר: לילפו נמי
8 עדים וזממין ממוציא שם רע, דאף על פי דהאי
9 לאו שאין בו מעשה, ולמה לי 'והיה אם בן הכות
10 הרשעה'? ויש לומר: דמוציא שם רע גופיה לא
11 ידענא דלקי אלא מ'והיה אם בן הכות הרשע'
12 כדקאמר בפרק 'נערה שנתפתתה' (כתובות
13 מו.א): 'למדנו "סדר מ'סירתו", ו"סדר מ'בן,
14 ו"רבן מ'בן', ו"והיה אם בן הכות הרשע'.
15 **סבר** לה רבי עקיבא דאמר עדים וזממין קנסא
16 הוא — פירוש: ולחכי יליף ליה ממוציא
17 שם רע. ורבנן סברי ממונא הוא. ולחכי לא ילפינן
18 ליה ממוציא שם רע. משמע דלרבי מאיר אינו
19 לוקה ומשלם אלא גבי קנס, אבל גבי ממון לא.
20 וקשה, דבפרק 'השוכר את הפועלים' (בבא
21 מציעא גז.א,כא), תניא: החוסם פי פרה ורש בה לוקה
22 ומשלם ארבעה קבין לפרה השלשה קבין לחומר,
23 ומוקי לה רבי מאיר דאית ליה לוקה ומשלם,
24 התימ ממון הוא! ועוד, דאמרין בפרק 'אלו
25 נערות' (כתובות לד.ב), רבי מאיר לוקה ומשלם
26 אית ליה, מת ומשלם לית ליה. משמע בכל ענין
27 וכן קשה מדרבנן דעל כרחק לא פליגי רבנן עליה
28 דרבי מאיר אלא משום דסבירא להו דעדים
29 וזממין ממונא אחת, ולכך לא מצי יליף ממוציא
30 שם רע. אבל בקנס מודה, דילפינן לוקה ומשלם
31 ממוציא שם רע. ובפרק 'אלו נערות' (שם לכ.א),
32 גבי קנס פריך: האי קיימא לן דאינו לוקה ומשלם,
33 פירוש: כרבנן דרבי מאיר. אלמא פליגי רבנן
34 אפילו גבי קנס! ויש לומר: דודאי בין לרבי מאיר
35 בין לרבנן ליכא חיזוק בין ממון לקנס לענין דין
36 דלוקה ומשלם, דהא מ'כדי רשתתו' ילפינן ליה,

1 מוציא שם רע — "לא מצאתי לכתך בתולמי". לוקה ומשלם — דכתיב (דברים כב) "ויסרו
2 אותו וענשו אותו", ואמרין בכתובות (מו.א): "ויסרו" — זה מלקות, וילפינן לה מקרא.
3 שכן קנס — וכל קנס חדרוש הוא, ומיוחדש לא ילפינן לממונא. איכא דפתיג לה — להא
4 דעולא. לומר שאין לוקין עליו — שהעשה האמור אחריו — תקנתו ובפירתו על עבירת
5 הלאו. לא פן השם הוא זה — אין טעם זה עיקר,
6 דלאו שניתק לעשה אין לוקין עליו. אלא מפני
7 מה המותר אינו לוקה — לפי שהוא לאו שאין
8 בו מעשה. גמר מעדים וזממין מה עדים וזממין
9 לאו שאין בו מעשה ולוקין — עדים וזממין לוקין
10 על דיבורם בעדי בן גרשה וכן הלצה. עדים
11 וזממין אין צריכין התראה — בכתובות אמרין
12 טעמא, ב"אלו נערות" (לכ.א): נתר בו אימת
13 כו'. אבל כל שאר עונשי בבית דין של מטה
14 צריכין התראה. צד חמור לא פריך — והואיל
15 וחמורו גמולו אינו חמורו של זה — אין טעם
16 המלקות תלוי בו. לאוקהה לעדים וזממין —
17 לענשן בדין הומוה. ולא ניתן לענשן מלקות,
18 אלא שלא היה לו לענשן בדין הומוה אלא אם
19 כן הוזהר. והנשארים ישמעו ויראו ולא יסיפו
20 לעשות — הרי אזהרה בפירוש עדים וזממין
21 כתיב.

22 **בשלמא לרבנן** - "כדי רשתתו" כתיב, משום רשתתו
23 אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום שתי
24 רשעות. אלא רבי מאיר מאי טעמא? אמר עוקא:
25 גמר ממוציא שם רע, מה מוציא שם רע לוקה ומשלם
26 - אף כל לוקה ומשלם. - מה ממוציא שם רע שכן
27 קנס! - סבר לה רבי עקיבא, דאמר: עדים וזממין
28 קנסא הוא. איכא דמתני להא דעוקא אהא, דתניא:
29 "לא תותירו ממונו עד בקר והתיר ממונו עד בקר" וגו'
30 - בא הכתוב ליתן עשה אחר לא תעשה, לומר שאין
31 לוקין עליו, דבריו רבי יהודה. רבי עקיבא אומר: לא
32 מן השם הוא זה, אלא משום דהוה ליה לאו שאין
33 בו מעשה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו.
34 מכלל דרבי יהודה סבר לאו שאין בו מעשה לוקין
35 עליו. מנא ליה? אמר עוקא: גמר ממוציא שם רע,
36 מה מוציא שם רע לאו שאין בו מעשה לוקין עליו -
37 אף כל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. מה
38 למוציא שם רע שכן לוקה ומשלם! אלא אמר ריש לקיש: גמר מעדים וזממין, מה
39 עדים וזממין לאו שאין בו מעשה לוקין עליו - אף כל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. - מה
40 לעדים וזממין שכן אין צריכין התראה! - מוציא שם רע ויכית. והוה דרין, לא ראי זה פראי
41 זה ולא ראי זה פראי זה, הצד השווה שבהן - לאו שאין בו מעשה ולוקין עליו - אף כל לאו
42 שאין בו מעשה לוקין עליו. - מה להצד השווה שבהן שכן קנס! - הא לא קשיא, רבי יהודה
43 לא סבר לה רבי עקיבא. - אלא, מה להצד השווה שבהן שכן יש בהן צד חמור! - ורבי
44 יהודה, צד חמור לא פריך. ורבנן, האי לא תענה כרעך עד שקר" מאי דרשי ביה? - ההוא
45 מיבעי ליה לאזהרה לעדים וזממין, ורבי מאיר, אזהרה לעדים וזממין מנא ליה? אמר רבי
46 ירמיה: נפקא ליה מ"והנשארים ישמעו ויראו ולא יסיפו עוד". - ורבנן, ההוא מיבעי ליה
47 להכרה

48 רכדי רשתתו כתיב גבי עדים וזממין. הלכך, לרבי מאיר דסבר עדים וזממין קנסא הוא, ושפיר ילפינן להו ממוציא שם רע למימרא דלוקין ומשלמין, אם כן 'כדי רשתתו' דנכתב גבי ידדו
49 דממעט שתי רשעות. — ליכא לאוקמה במלקות ממון, וצריכי לאוקמי במיתת מלקות כדאיתא בפרק 'אלו נערות', אם כן ודאי אמר רבי מאיר בכל דוכתי דלוקה ומשלם אף לגבי ממון,
50 דמהיכא תיתי למעוטי. אבל לרבנן, דסבירא להו דעדים וזממין ממונא הוא, לכך לא ילפינן ממוציא שם רע דלוקה ומשלם. והלכך דרשינן מקרא מ'כדי רשתתו במספר' למעוטי שתי רשעות
51 במלקות וממון דאינו לוקה ומשלם — מעתה יאמרו רבנן בכל מקום, אף גבי קנס, דאינו לוקה ומשלם, מ'כדי רשתתו', דהא משמע שפיר דאתי למעוטי כל שתי רשעות, בין ממון בין קנס.
52 **הא** לא קשיא רבי יהודה לא סבר לה רבי עקיבא — דאמר: עדים וזממין קנסא הוא. משמע הכא דלרבי עקיבא דאית ליה דעדים וזממין קנסא — לית ליה לאו שאין בו מעשה לוקין
53 עליו, ולא מצי יליף מהאי דינא. וקשה, דהא רבי עקיבא אמר (מכות כא.ב). המקיים כלאים בברם לוקה, ופירש בערך דהיינו שמינה אותם בסוף שורו כשנכאמנה וזרעה. דהוה לאו שאין בו
54 מעשה! לכך נראה, דהמקיים כלאים בברם היינו עשעה גדר סביב הכלאים. **אלא** מה להצד השווה שבהן שיש בהן צד חמור — זה אין צריך התראה, וזה לוקה ומשלם. ותימיה: דהא אין
55 זה פירכא שוה! ופירש רבינו יצחק: דפריך שכן הם משונים ביותר משאר מלקיות. שאין צריך התראה מה שאין כן בשאר מלקיות. ועוד יש בהם צד חמור שהן לוקין על
56 דיבורם, שלא עו אלא במוצא פיהם. דהכי נמי פריך בירושלמי לעיל גבי ההיא דגמרין ממוציא שם רע, ופריך: מה למוציא שם רע שכן דיבור הוא. ורבי יהודה סבר: צד חמור לא פריך,
57 לפירוש דירושלמי דעדים וזממין דביבון איתעביד מעשה. **ורבנן** האי לא תענה מאי עבדי ליה — דהא דקאמר לעיל גבי "לא תענה" משום דהוה לאו שאין בו מעשה — היינו אי לאו
58 קרא ד'הוצידיק', אבל בטר דגלי לן קרא ד'הוצידיק' דשייך ביה מלקות. יש לנו לומר דלקי מ'לא תענה'. ואם תאמר: דלא לילקי מעשה דהוה לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין, ואין לוקין
59 עליו. והכא האי לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין ערות נפשותו מיהו יש לומר דעדיפא משני, ולגבי מלקות גופיה איצטרך לאזהרה כדפרישית, אבל לעיל גבי נאתים זוז קשה: למה לי
60 'כדי רשתתו' לומר דלא לקי תיפוק ליה ד'לא תענה' הוה לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין ואין לוקין עליו וכי תימא: לגבי אזהרת ממון דנפקא מינה לא חשיב לאו שניתן לאזהרת מיתת
61 בית דין — זה אינו, דהא אמרין בפרק 'מי שהחשיק' (שבת קנ"ד), דמחמר בשבת דלא לקי משום דנפיק מ'לא תענה' מלאכה אחת ובה מתחך", והוהו הוה לאו שניתן לאזהרת מיתת בית
62 דין במלאכת גופו. אף על גב דבמחמר גופיה ליכא שום צד דמיתת בית דין, מכל מקום חשיב ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין כיון דלאו דידיה אתאי נמי למיתת בית דין — הכא
63 נמי לא שנאו ויש לומר: דשאני הכא דגלי קרא, כדאמר רחמנא 'והיה אם בן הכות הרשע' מכלל דלקי משום לא תענה, דלא ענש אלא אם כן הוזהר. אבל מכל מקום קשה לעיל (מכות
64 ב.ב.) דפריך: ותיפוק ליה מ'לא תענה', ולמה לי 'והיה אם בן הכות הרשע' — לישני: אי לאו דגלי קרא, הוה אמיתא דלא לקי משום ד'לא תענה' לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין כדפרישית!
65 ויש לומר: דעדיפא מינה משני. ועוד יש לומר: דפריך לרבי מאיר, דנפקא ליה אזהרה לעדים וזממין מ'זלא יסיפו לעשות'. **לאזהרה** לעדים וזממין — ואם תאמר: לעיל גבי מעידים
66 שחייב מאתיים — לוימא האי טעמא לרבנן, למה ליה למימר מ'כדי רשתתו' נפקא: ויש לומר, דהכי קאמר: לאזהרת עדים וזממין שנמדעין באיש פלוני שחייב מלקות דלא הוה לקי מ'כאשר

להכרה

להכרה

59 שמאחר ודינו חמור לענין זה יש להחמיר עליו אף לענין שילקה
 60 על לאו שאין בו מעשה, אך לא ניתן ללמוד הימנו לשאר איסורים
 61 שבתורה שאינם חמורים כל כך, ואין בהם חיוב מלקות ותשלומים
 62 כאחד.
 63 אֵלֶּא אִמְר רִישׁ לְקִישׁ, גָּמַר – רבי יהודה לומד את הדין שלא שאין
 64 בו מעשה לוקים עליו, מַעֲדִים זֻמְמִין, מַה מְצִינּוּ לִגְבֵי עֵדִים זֻמְמִין
 65 שהם עוברים על לאו של 'לא תענה' שֹׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה אֵלָּא דִּיבּוּר
 66 גרידא, ומכל מקום הם לוקין עֲלָיו, באופן שהעידו על אדם שהוא
 67 בן גרושה וכן חלוצה, אִף כֹּל לֹאֵו שֹׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה לֹזְקִין עֲלָיו.
 68 מקשה הגמרא: כיצד ניתן ללמוד מעדים זוממים שלוקים על לאו
 69 שאין בו מעשה, מַה לְעֵדִים זֻמְמִין שֶׁכֵּן מְצִינּוּ בָהֶם חוּמְרָא מִיּוֹחֲרַת
 70 שֹׁאֵין הֶם צְדִיקִין הַתְּרַאָה, הדיינו, שניתן להענישם אף אם לא התרו
 71 בהם קודם העבירה שאם יחטאו ייענשו, ואם כן יתכן לומר
 72 שמאחר ויש בהם חומרא זו, חמורים הם אף לענין שלוקים על לאו
 73 שאין בו מעשה, אך לא ניתן ללמוד מהם לשאר איסורים שבתורה
 74 שאינם חמורים כל כך, והעובר עליהם אינו נענש אם לא התרו בו
 75 תחילה.
 76 מתרצת הגמרא: מוֹצִיאָ שֶׁם רַע יוֹכִיחַ, שאף על פי שאינו נענש אם
 77 לא התרו בו מכל מקום הוא לוקה על לאו שאין בו מעשה, ולפיכך
 78 ניתן ללמוד הימנו אף לשאר איסורים שבתורה הצריכים התראה
 79 שילקו על לאו שאין בו מעשה. וְהוּר הֲרִיךְ, כלומר, עתה ניתן לשובר
 80 ולפרוך 'מה למוציא שם רע שכן הוא גם לוקה וגם משלם, תלמוד
 81 בשאר איסורים שבתורה שאין בהם מלקות ותשלומים כאחד',
 82 ועל כך ניתן להשיב 'עדים זוממים יוכיחו שאינם לוקים ומשלמים,
 83 ואף על פי כן הם לוקים על לאו שאין בו מעשה; ונמצא
 84 שבסיכומו של דבר לֹא רֵאִי זֶה בְּרֵאִי זֶה וְלֹא רֵאִי זֶה בְּרֵאִי זֶה – אין
 85 החומרא של עדים זוממים שאינם צריכים התראה דומה לחומרא
 86 של מוציא שם רע שלוקה ומשלם, ולפיכך יש לומר שאין הדין
 87 תלוי בחומרא שבכל אחד מהם אלא בדבר המשותף שבהם, וְהַצֵּד
 88 הַשֶּׁנֶה שֶׁבִּפְהוֹ, שבשניהם יש לאו שֹׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה וְלֹזְקִין עֲלָיו, ויש
 89 ללמוד מהם שאף בכל מקום שיש לאו שֹׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה לֹזְקִין עֲלָיו.
 90 שבה הגמרא ומקשה: מַה לְהַצֵּד הַשֶּׁנֶה שֶׁבִּפְהוֹ – של עדים זוממים
 91 ומוציא שם רע, שיש בהם חידוש מיוחד, שֶׁכֵּן חִיּוּבָהּ הוּא בְּתוֹרַת
 92 תשלום קָנָם, וכל קנס חידוש הוא, ואי אפשר ללמוד הימנו לשאר
 93 מקומות שבתורה.
 94 משיבה הגמרא: לֹא קָשְׁיָא, רַבִּי יְהוּדָה לֹא כִּסְר לֶה רַבְּבִי עֲקִיבָא
 95 שעדים זוממים חייבים בתורת קנס הוא, אלא סובר שחיובם בתורת
 96 ממון הוא, ולפיכך ניתן ללמוד מן הצד השוה של עדים זוממים
 97 ומוציא שם רע שלא שאין בו מעשה לוקים עליו.
 98 שבה הגמרא ומקשה: אֵלֶּא עֲדִיין יש לפרוך, מַה לְהַצֵּד הַשֶּׁנֶה שֶׁבִּפְהוֹ
 99 – שבמוציא שם רע ועדים זוממים, שֶׁכֵּן יֵשׁ בְּתָנִין צֵד חֲמוּר – שבכל
 100 אחד מהם יש חומרא מיוחדת, שעדים זוממים אינם צריכים
 101 התראה, ואילו מוציא שם רע לוקה ומשלם, וכיצד ניתן ללמוד
 102 מהם לשאר מקומות שאין בהם אחת מחומרות אלו, שלא שאין
 103 בו מעשה לוקים עליו.
 104 משיבה הגמרא: וְרַבִּי יְהוּדָה צֵד חֲמוּר לֹא כִּסְרִיד – רבי יהודה סובר
 105 שזו אינה פירכא, אלא במקום שישנה חומרא שוה בשניהם, אך
 106 כאן שבכל אחד מהם יש חומרא אחרת, מסתבר לומר שאין חיוב
 107 המלקות שבהם תלוי בחומרא של כל אחד, אלא בכך שבכל
 108 התורה יש חיוב מלקות אף על לאו שאין בו מעשה.
 109 שנינו במשנה מחלוקת נוספת בין רבי מאיר לחכמים, באופן
 110 שאומרים העדים 'מעידים אנו באיש פלוני שהוא חיוב מלקות
 111 ארבעים', ונמצאו זוממים, שלדברי רבי מאיר הרי הם לוקים
 112 שמונים, ארבעים משום 'לא תענה' וארבעים משום 'כאשר זמם',
 113 אך לדברי חכמים אין הם לוקים אלא ארבעים משום 'כאשר זמם'.
 114 מבררת הגמרא: וְרַבְּנָן הַסּוֹבְרִים שֹׁאֵין הַעֲדִים לֹזְקִים מִשּׁוּם 'לֹא
 115 תענה', הֵיא – מקרא זה 'לֹא תַעֲנֶה כְרַעְךָ עַד שֶׁקָּרָה מֵאִי דְרִישׁ בֵּיתָה'
 116 כלומר, מדוע אין הם סוברים כרבי מאיר שמקרא זה בא לחייב

1 בְּשִׁלְמָא לְרַבְּנָן – שיטת חכמים הסוברים שעדים זוממים משלמים
 2 ואינם לוקים מבוארת היא, שהרי 'בְּרִי רִשְׁעוּתוֹ' בְּתַיִב תּוֹרָה (וברים
 3 כה ס), ויש לדייק ממה שנקט הכתוב 'רשעתו' בלשון יחיד, שרק
 4 משום רשעה אחת אֵתָה מְחַיְבֵיבו לְחוּטָא, וְאִי אֵתָה מְחַיְבֵיבו מִשּׁוּם שְׂתֵי
 5 רִשְׁעוּתִין, כלומר, שאם עבר אדם עבירה שעונשה מלקות וממון,
 6 אי אפשר להענישו אלא באחד מהם בלבד, אֵלֶּא רַבִּי מֵאִיר הַסּוֹבֵר
 7 שעדים זוממים לוקים ומשלמים, מֵאִי מַעֲשֶׂא, מדוע אין הוא דורש
 8 כחכמים מן המקרא של 'כדי רשעתו' שלא ניתן לחייב אדם בשני
 9 עונשים.
 10 משיבה הגמרא: אִמְר עוּלָא, רבי מאיר גָּמַר – למד שניתן לחייב
 11 אדם במלקות ותשלומים מַמּוּצִיאָ שֶׁם רַע – אדם הנושא אשה
 12 ומוציא עליה שם רע שזינתה. מַה מוֹצִיאָ שֶׁם רַע מְצִינּוּ בוּ שְׂהוּא
 13 גַם לֹזְקָה מִלְּקוּת אַרְבַּעִים וְגַם מִשְׁלָם מֵאֵה כֹּסֶף לְאִבֵי הַנְּעֵרָה, אִף
 14 כֹּל הַמִּתְחַיֵּב בְּמִלְּקוּת וּמִמּוֹן הִרִי הוּא גַם לֹזְקָה וְגַם מִשְׁלָם.
 15 שבה הגמרא ושואלת: מַה לְמוֹצִיאָ שֶׁם רַע שֶׁכֵּן קָנָם, כלומר, כיצד
 16 ניתן ללמוד ממוציא שם רע לכל חיובים שבתורה, הרי חיובו של
 17 מוציא שם רע הוא בתורת תשלומי קנס, וכל תשלום קנס דבר
 18 חידוש הוא, ואי אפשר ללמוד ממנו על חיוב ממון, ואם כן יתכן
 19 הדבר, שרק לגבי קנס ניתן לחייב אדם גם במלקות וגם
 20 בתשלומים, אך לגבי חיוב ממון אי אפשר לחייבו אלא או במלקות
 21 או בממון.
 22 משיבה הגמרא: רבי מאיר כִּסְר לֶה רַבְּבִי עֲקִיבָא, דְּאִמְר עֵדִים זֻמְמִין
 23 קָנָם הוּא, הדיינו שאף חיובם של עדים זוממים הוא בתורת קנס
 24 ולא בתורת ממון, ולפיכך ניתן ללמוד את דינם מדינו של המוציא
 25 שם רע, וכשם שהוא לוקה ומשלם כך עדים זוממים לוקים
 26 ומשלמים.
 27 הגמרא מביאה שיש המבארים את דברי עולא 'גמר ממוציא שם
 28 רע' על ענין אחר: אִיכָא דְּמַתְנִי לְהָא דְּעוּלָא – יש השונים על
 29 דברי עולא 'גמר ממוציא שם רע' אֵתָה דְּתַנָּא – על הדין
 30 שנתבאר בברייתא, נאמר במקרא לגבי קרבן פסח (שמות יב ט) 'לֹא
 31 תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר, וְהַתוֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר וְגו' בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ',
 32 הדיינו, שאסר הכתוב להותיר מקרבן הפסח עד הבוקר, ואם עבר
 33 אדם על ציווי זה והותיר, עליו לשרוף את הנותר באש. ובציווי
 34 זה כֹּא הַכְּתוּב לִיתֵן מִצֻּוֹת עֲשֶׂה שֶׁל שְׂרִיפַת הַנּוֹתֵר אַחַר צִיוּוֵי הַלֵּא
 35 מַעֲשֶׂה שֶׁלֵּא להותיר מן הקרבן, לומר לך שֹׁאֵין לֹזְקִין עֲלָיו – על
 36 הלאו של 'לא תותירו', מאחר שעל ידי קיום מצוות 'באש
 37 תשרוף' נתקן העוון של 'לא תותירו', אלו דְּבַרִּי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי
 38 עֲקִיבָא אֹמֵר, לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה – אין טעם זו עיקר, אֵלֶּא מִשּׁוּם
 39 דְּתַנָּי לִיָּה – מאחר שהלאו של 'לא תותירו' הוא לֹאֵו שֹׁאֵין בּוֹ
 40 מַעֲשֶׂה, כלומר, שאין עוברים עליו על ידי עשיית מעשה, אלא
 41 על ידי המנעות ממעשה, שעל ידי שאינו אוכל את הקרבן הוא
 42 נעשה 'נותר', וכלל הוא בדינו שֶׁכֵּן לֹאֵו שֹׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה אִין
 43 לֹזְקִין עֲלָיו.
 44 מדייקת הגמרא: מְכַלֵּל דְּרַבִּי יְהוּדָה כִּסְר שֶׁלֵּאֵו שֹׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה לֹזְקִין
 45 עֲלָיו, שאם לא כן, היה לו לומר שהטעם שאין לוקים על 'לא
 46 תותירו' הוא משום 'לאו שאין בו מעשה'. ויש לברר, מִנָּה לִיָּה –
 47 מנין לו דין זה, שיש חיוב מלקות אף בלאו שאין בו מעשה.
 48 מבארת הגמרא: אִמְר עוּלָא, גָּמַר – רבי יהודה לומד דין זה מַמּוּצִיאָ
 49 שֶׁם רַע, מַה מְצִינּוּ לִגְבֵי מוֹצִיאָ שֶׁם רַע שְׂהוּא לֹאֵו שֹׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה
 50 אלא דיבור גרידא, ואף על פי כן לוקין עֲלָיו, אִף כֹּל לֹאֵו שֹׁאֵין בּוֹ
 51 מַעֲשֶׂה לֹזְקִין עֲלָיו.
 52 נמצא שלישיטה זו אמר עולא את דבריו 'גמר ממוציא שם רע'
 53 לגבי דינו של רבי יהודה שלא שאין בו מעשה לוקין עליו, ולא
 54 לגבי דינו של רבי מאיר שעדים זוממים לוקים ומשלמים.
 55 מקשה הגמרא: כיצד ניתן ללמוד ממוציא שם רע שלוקים על לאו
 56 שאין בו מעשה, מַה לְמוֹצִיאָ שֶׁם רַע שֶׁכֵּן לֹזְקָה וּמִשְׁלָם. כלומר,
 57 מצינו חומרא מיוחדת בדינו של מוציא שם רע שהוא גם לוקה את
 58 הארבעים וגם משלם מאה כסף לאבי האשה, ולפיכך יתכן לומר

53 הנידון מן העדים את כל הסכום שרצו להפסידו נתקיים בכך
54 המקרא ועשייתם לו כאשר זמם, אבל מלקות לא מצטרף בין
55 כולם, שהרי אין הנידון מרויח מאומה בכך שלוקים העדים,
56 ולפיכך יש להלקות כל אחד מהם את מנין המלקות שרצה
57 לחייב לנידון.

משנה

58 משנה זו מבארת באיזה אופן נעשים העדים זוממים.
59 אין העדים נעשים זוממין עד שזימו המזימים את העדים עצמן ולא
60 את עדותן. ביצר, באו שני עדים לבית דין ואמרו, מעידין אנו באיש
61 פלוני שהרג את הנפש, כגון שמעידים שראו את ראובן שהרג את
62 שמעון ביום פלוני במקום פלוני, וגמרו בית דין את דינו של ראובן
63 למיתה על פי עדותם, ולאחר מכן באו שני עדים אחרים, ואמרו
64 להם לעדים הראשונים, היאך אתם מעידין כן, שהרי שמעון הנהרג
65 הנה או ראובן הנהרג הנה עמנו באותו היום שעליו אתם
66 מעידים במקום פלוני – במקום אחר, באופן כזה אין אלו העדים
67 הראשונים נעשים זוממין, אכל אם באו המזימים ואמרו להם
68 לעדים הראשונים, היאך אתם מעידין כן, שהרי אתם עצמכם הייתם
69 עמנו באותו היום שעליו אתם מעידים במקום פלוני – במקום אחר,
70 באופן כזה הרי אלו העדים נעשים זוממין, ונתהוה העדים הזוממים
71 על פיהם – על פי עדותם של המזימים.

72 המשנה מבארת את הדין באופן ששני עדים מזימים כמה כיתות
73 עדים: שני עדים שהעידו על אדם שעבר עבירה שיש בה חיוב
74 מיתה, ולאחר מכן באו שנים אחרים והעידו שהעדים הראשונים
75 היו עמהם באותה עשה, והזומו על פיהם, ולאחר מכן באו עוד שני
76 עדים אחרים שהעידו אף הם כעדות הראשונים על אותו פלוני
77 שעבר עבירה שיש בה חיוב מיתה, והזימום – אותם השנים שהזימו
78 לעדים הראשונים, חזרו והזימו אף את העדים האחרונים בטענת
79 'עמנו הייתם', ולאחר מכן באו עוד עדים אחרים לחייב את הנידון
80 מיתה, וחזרו אותם המזימים שהזימו את שתי הכיתות הראשונות
81 והזימום לעדים האחרונים, הדין בזה הוא שאפילו אם יש מאה
82 כיתות עדים המחייבות את הנידון מיתה, וכת אחת של עדים
83 מזימה את כולם בטענת 'עמנו הייתם', כולם יהרגו – כל המאה
84 כיתות יהרגו, כדן עדים זוממים, מאחר שהאמינה התורה
85 למזימים. אלו דברי תנא קמא.
86 רבי יהודה אומר, איסקמית היא זו – כת זו של העדים המזימים
87 דוברת שקרים היא, ויש להסיר את עדותם מכאן, לפי שנטלו עצה
88 ביניהם להזים את כל העדים המעידים לחובתו של הנידון, ולפיכך
89 אינו נהרג אלא כת הראשונה שהזומה בלבד.

גמרא

90 הגמרא מבררת מנין לומדים שצריך להזים את העדים עצמם ולא
91 די בהזמת עדותם: מנא הני מילי – מנין לומדים דין זה שצריך
92 להזים העדים עצמם, באמירת 'עמנו הייתם במקום פלוני', ולא די
93 בכך שיאמרו המזימים שההורג או הנהרג היה עמהם.
94 מבארת הגמרא: אמר רב אדא, יש ללמוד דין זה ממה דאמר קרא
95 (דברים טו ד) 'והנה עד שקר העד שקר ענה', ומן התיבות 'עד שקר
96 העד' יש ללמוד שאין העדים נעשים זוממים עד שתשקר גופה של
97 עדות – עד שיעשו העדים שקרנים בעצם עדותם, על ידי שיאמרו
98 להם המזימים 'עמנו הייתם'.
99 דבי רבי ישמעאל תנא – בישיבתו של רבי ישמעאל שנו ברייתא
100 המבארת את מקור דין זה באופן אחר, נאמר בכתוב העוסק
101 בעדים זוממים (שם טו) 'כי יקום עד חסם באיש לענות בו פרה, ויש
102 ללמוד מתיבות אלו שאין העדים נעשים זוממים עד שתשקר
103 ו-תוסר) גופה של עדות, כלומר, עד שיתברר שגוף העדות שקר
104 הוא, מאחר שלא היו העדים כלל באותו המקום.

1 להכריז – ללמד שצריכים בית דין להכריז על עדים זוממים
2 שנהרגו, שידעו הכל במה חטאו ומה היה עונשם, ועל ידי כן
3 יפחדו אחרים לעשות כמעשיהם. ומאחר ומקרא זה נצרך כדי
4 ללמוד הימנו דין הכרזה, אי אפשר ללמוד הימנו אזהרה לעדים
5 זוממים, וצריך ללמודה מן המקרא 'לא תענה'.
6 שבה הגמרא ומבררת: ורבי מאיר – הסובר שלומדים אזהרה
7 לעדים זוממים מן המקרא 'והנשאים ישמעו ויראו ולא יוסיפו',
8 מנין הוא לומד שצריך הכרזה בעדים זוממים.

9 מבארת הגמרא: לדברי רבי מאיר דין הכרזה בעדים זוממים
10 מ'שמעו ויראו' נפקא – לומדים זאת מן התיבות 'שמעו ויראו',
11 ודין אזהרה לעדים זוממים לומדים מהמשך הכתוב 'ולא יוסיפו
12 לעשות עוד' וגו'.

משנה

13 משנה זו דנה לגבי עדים זוממים שהעידו על אדם שהוא חייב ממון
14 או מלקות והזומו, האם חולקים בית דין ביניהם את עונש הממון
15 והמלקות או לא.
16 משלשין ב'ממון' – עדים שהעידו על אדם שהוא חייב ממון והזומו,
17 ונתחייבו לשלם לנידון את המעות שרצו להפסידו, מחלקים
18 הדיינים את השלום הדמים בין כל העדים, ואין משלשין ב'מכות' –
19 אף אין עושים כן לגבי חיוב מלקות, שאם רצו העדים לחייב את
20 הנידון מלקות, אין מחלקים את העונש ביניהם. ומפרשת המשנה,
21 ביצר, העידוהו עדים לאדם שהוא חייב להכריז מאתים זו, ונמצאו
22 זוממין, משלשין ביניהם – בית דין מחלקים ביניהם את השלום,
23 לפי מספרם של העדים, אכל אם העידוהו שהוא חייב מלקות
24 ארבעים, ונמצאו זוממין, אין מחלקים ביניהם את המלקות, אלא
25 כל אחד ואחד מן העדים לוקה את הארבעים.

גמרא

26 הגמרא מבררת מנין לומדים שאין משלשין במלקות: מנא הני מילי
27 – מנין לומדים דין זה, שאין מחלקים את עונש המלקות בין
28 העדים, אלא כל אחד מהם לוקה את הארבעים.
29 מבארת הגמרא: אמר אביי, לומדים זאת ביצירה שוה, נאמר דשע'
30 בתיבי מלקות – באנשים המתחייבים ללקות על עונם, שנאמר
31 (דברים כה ו) 'היה אם בן הכות הרשע, ונאמר דשע' בתיבי מיתות
32 ב'ת דין, שנאמר (ממדרב לה לא) 'אשר הוא רשע למות', ולפיכך יש
33 ללמוד דין דין המלקות מדין המיתה, מה להלן – כשם שלגבי
34 מיתת בית דין אין מיתה למחצה – אי אפשר להעניש אדם בחצי
35 מיתה, ולפיכך אם העידו כמה עדים על אדם שחייב מיתה והזומו,
36 נתחייב כל אחד מהם מיתה, אף כן – לענין מלקות, אין מלקות
37 למחצה – אין בית דין מלקים מחצית ממנין המלקות, ולפיכך אם
38 זממו העדים לחייב מלקות לנידון, יש להלקות כל אחד מהם
39 שלושים ותשע מלקות.
40 רבא אמר, טעם הדבר שאין מחלקים את המלקות בין העדים
41 מסברא הוא נלמד, שהרי פ'ענין – צריך לקיים בכל אחד מהם את
42 המקרא (דברים טו ט) 'ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו, וליכא
43 – ואי אפשר לקיים זאת אם נחלק המלקות ביניהם, שהרי כל אחד
44 מהם זמם לחייב את הנידון בכל המלקות ולא בחלקם, ולפיכך יש
45 להלקות כל אחד מהם את מנין המלקות בשלימותם.
46 מקשה הגמרא: אי ה' – אם כן, שאי אפשר לחלק את עונש
47 המלקות בין העדים, לפי שאין מתקיים בזה 'כאשר זמם' מ'מון נמי
48 – אף לגבי ממון יש לומר כן, ולחייב את כל אחד מן העדים את
49 הסכום במלואו, שאם לא כן אין מתקיים ה'כאשר זמם', שהרי כל
50 אחד מהם זמם לחייב את הנידון את הסכום כולו, ומדוע נתבאר
51 במשנה שמחלקים את הסכום בין כל העדים.
52 מתרצת הגמרא: ה'מון מצטרף בין כולם, שמאחר ומקבל

מכות. כיצד העדים – פרק ראשון דף ה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רלג תוספות רש"י

להכריח – דאמרין בסנהדרין ב"אלו הן הנבזקין" (פסא). ארבעה צרכין הכריח. לאחר שנעשו בבית דין צרכין בית דין להכריח: כך וכך נהרג פלוני בבית דין על עבירה פלונית, כדי לרדות את השומעין. מוישמעו ויראו נפקא – ואזהרה מילא יוסיפו, משנה משלשין כממון – כדמפרש ואיל. גמרא מנהיג מילי – דכל אחד סופג את הארבעים.

רשע בחיובי מיתות – "אשר הוא רשע למות".

בחיובי מלקות – "אם בן הכות הרשע, כאשר

זמם – שיקבל הנדון מלקות שלימה. ממון

מצטרף – והרי קיבל מה שרצו להפסידו בין

כולם. משנה שייזמו את עצמן – שייזמו

אותן בעסקי גופן, ולא בעסקי ההורג וההורג

כדמפרש ואיל. באו אחרים – שהעידו עליו

בעדות הראשונים. והיומי – אלו השנים

שהזימו את הראשונים היוזמו גם את האחרונים.

אפילו – אם הן מאה כותות זו אחר זו, וכת אחת

הזימתה – כולן ידורגו. איסמפריה היא זו – הכת

הזאת, כת של עדות סרה וטסיה היא. כך נטלו

עצה ביניהם להחיש את כל הבא להעיד עליו.

גמרא גופה של עדות – גופן של עדים.

לענות בו סרה – בפרשת עדים וזממין כתיב.

"סרה" – עדות המוסרת, והסורו משם. ביה

= שיקלול גדול. לנהורא בריא – שמא מאור

עיניהם של אלו בריא, וצופין למרוחק יותר

ממנו. נמלא פרחא – מין גמלים יש שהם קלים

במרוצתם כעוף הפרחיה. ולא עוד אלא אפילו

אמרו – המזימין: בערב שבת הרגו, שהקדימו

הוכחו יותר מן הראשונים. הרי אלו – הזממין.

נהרגו. ולא אמרינן: גברא קטילא אסודח. מאי

מעמא דבעידנא דקא מסתרי – כשבאו יום

שלישי בשבת להעיד עליו – אבתי גברא לאו

בר קטלא, שלא הועד עליו בבית דין, ואילו היה

אתי ומודה הוה מיפטר. נמוצא שהם היו מזימין

מיתה את מי שאינו ראוי למות. מאי קא משמע

לן – דאף על גב דאיהו מיקטיל איהו מיקטילי

כתיבא במתניתין בפרקין (מכות א.ב) גבי שנים

ראוין אותם מחלוקת זו בר – הוה ודן נהרגו

מה שאין בן – בהזמנת עדי גמר דין. ולא עוד

כו' – שאף על פי שאלו האחרונים מאחרים

את זמן גמר דינו, מכל מקום מודים הן שבנים

שבאו הזממין להעיד עליו בשלישי בשבת כבר

היה דינו נגמר מאתמול, ובגברא קטילא

אסודח. וכן לענין תשלומי קנס – שהמודה בו

פטור, דינו נמי בזה כדנין נפשות. ויש חילוק בין

עדות גוף המעשה לעדות של גמר דין. הכי

גרסינן: באו שנים ואמרו בחד בשבתא גב וטבח

ומכר ובאו שנים ואמרו בחד בשבתא עבנו

הייתם אלא בתרי בשבתא גב וטבח ומכר ולא

עוד אלא אפילו אמרו בערב שבת גב וטבח

ומכר משלמין דבעידנא דקא מסתרי גברא לאו

בר תשלומין הוא – ופירושו: משום דהוה מצי

למיפטר נפשיה בהודאה, אישתכח דאינהו הוו

מפסדי ליה. ודוקא קנס, אבל בעדות ממון –

פטורין, שהרי לא היו מפסדין אותו כלום, אחר

שהוא מחויב ועומד. נברא בר תשלומין הוא –

כשהעידו אלו עליו – כבר חיובוהו בית דין, ואי

הוה מודי לא הוה מיפטר.

שקדמו

אין העדים נעשים וזממין עד שייזמו עצמן – פירושו: עצמן של עדים, שיאמרו להם: אתם

במקום פלוני עמנו הייתם. ולא שייזמו שיאמרו: ההורג את הנהרג היה עמנו.

דבעידנא דאסידיו עדים לאו בר קטלא הוא – פירש הקונטרס: משום דאי הוה מודה

– מיפטר. ולא נראה, דזה לא מצינו, דאם כן כל חיובי מיתות בית דין יכול

להודות ולפטור עצמו ונראה לפרש: לאו בר

קטלא הוא, פירושו: קודם שנגמר דינו הוא, דשמא

לא יבואו עדים, ואם יבואו עדים לא יהא עדותן

קיים. ועוד, שאסור להורגו על גב דלגבי דינו.

וכשנגמר דינו כבר ודאי בר חיובא הוא, הואיל

וכבר באו עדים ונתקבל עדותן, וההורג פטור.

ובן לענין קנס – אבל ודאי לענין ממון לא,

דכשמעידין דבחד בשבת גב, ובאו שנים

ואמרו דבערב שבת גב וטבח בשבת עמנו הייתם

– ודאי אין משלמין ממון, דבהדיא שפתיא

דמסדיה גבא בר חיובא. אף על גב דלגבי נפשות

לא תדמנו לבר חיובא, דכל כמה דלא נגמר דינו

(נמי הוי בר חיובא משום שאינו ספק כל כך,

עדות) בממון (הווי) קרוב לודאי שיבואו עדים

ויעידו. אבל בעדות נפשות דבעינן הדישה

וחקירה, או ודאי אמרינן דקודם שנגמר דינו לאו

הוי בר חיובא.

איסטטית

או התורג זה, היה עמנו אותו היום במקום פלוני! אין אלו זוממין. אבל אמרו להם:

"היאך אתם מעידין? שהרי אתם הייתם עמנו אותו היום במקום פלוני" – הרי אלו זוממין,

ונהרגין על פיהם. באו אחרים – והיוזימום, באו אחרים – והיוזימום, אפילו מאה – פולסם ויהרגו.

רבי יהודה אומר: איסטטית היא זו, ואינו נהרג אלא בת הראשונה בלבד. גמרא מנא

הני מילי? אמר רב אדא: דאמר קרא: "והנה עד שֶׁקָרָה הָעֵד שֶׁקָרָה עִנְהוּ" – עד שֶׁתִּשְׁקָר

גופה של עדות. דבי רבי ישמעאל תנא: "לענות בו סרה" – עד שתספרה גופה של עדות.

אמר רבא: באו שנים ואמרו "במזרח ביה הרג פלוני את הנפש", ובאו שנים ואמרו

"והלא במערב ביה עמנו הייתם" – חוינו, אי פדקיימי במערב ביה מיחזא חונו למזרח

בירה – אין אלו זוממין, ואם לאו – הרי אלו זוממין. – פשיטא! – מהו דתימא: ליחוש

לנהורא בריא, קמשמע לן. ואמר רבא: באו שנים ואמרו: "בסורא בצפרא בחד בשבתא

הרג פלוני את הנפש", ובאו שנים ואמרו "בפניא בחד בשבתא עמנו הייתם בנהרדעא"

– חוינו, אי מצפרא לפניא מצי אויל מסורא לנהרדעא – לא הוה זוממין, ואי לאו – הוה

זוממין. – פשיטא! – מהו דתימא: ליחוש לגמלא פרחא, קא משמע לן. ואמר רבא: באו

שנים ואמרו "בחד בשבתא הרג פלוני את הנפש", ובאו שנים ואמרו "עמנו הייתם בחד

בשבתא, אלא בתרי בשבתא הרג פלוני את הנפש". ולא עוד אלא אפילו אמרו "ערב

שבת הרג פלוני את הנפש" – נהרגין, דבעידנא דקא מסתרי גברא לאו בר קטלא הוא. –

מאי קא משמע לן? תנינא: לפיכך, נמצאת אחת מהן זוממת – הוא והן נהרגין, והשניה

פטורה! – סיפא, מה שאין בן גומר דין, איצטריכא ליה: באו שנים ואמרו "בחד בשבתא

נגמר דינו של פלוני", ובאו שנים ואמרו "בחד בשבתא עמנו הייתם, אלא בערב שבת

נגמר דינו של פלוני". ולא עוד אלא, אפילו אמרו: "בתרי בשבתא נגמר דינו של פלוני"

– אין אלו נהרגין, דבעידנא דקא מסתרי גברא לאו בר קטלא הוא. וכן לענין תשלומי קנס,

באו שנים ואמרו "בחד בשבתא גב וטבח ומכר", ובאו שנים ואמרו "בחד בשבתא עמנו

הייתם, אלא בתרי בשבתא גב וטבח ומכר" – משלמין. ולא עוד אלא, אפילו אמרו

"בערב שבת גב וטבח ומכר" – משלמין, דבעידנא דקא מסתרי גברא לאו בר תשלומין

הוא. באו שנים ואמרו: "בחד בשבתא גב וטבח ומכר ונגמר דינו", ובאו שנים ואמרו

"בחד בשבתא עמנו הייתם, אלא ערב שבת גב וטבח ומכר ונגמר דינו". ולא עוד אלא,

אפילו אמרו "בחד בשבתא גב וטבח ומכר, ובתרי בשבתא נגמר דינו" – אין משלמין,

דבעידנא דקא מסתרי גברא לאו בר תשלומין הוא. "רבי יהודה אומר איסטטית היא זו" כו'.

א

1 [שיין לעיל במשנה] **איסטטיות** היא - ברב אלפס פירש לשון טסים (שבת פט.ב).
2 **חייבי** מלקיות מנין - פירושו: מנין דאין לוקין עד שיגמר הדין על פיהם? ואם תאמר: ואמאי
3 לא בעי נמי כן: חייבי ממון מנין דאין משלמין ממון עד שיגמר דינו על פיהם? וש
4 לומר: דכמו דברייני נפשות דרשינן עד שיגמר דינו מקרא ד"נפש בנפש" דכתיב בעדים וזממין.

5 כמו כן כתיב ממון בעדים וזממין, דכתיב "יד ליד
6 לא ינקד", דמפיק מנייה (בתובות לב.ב) דממונא
7 משלמין, ודרשינן מנייה עד שיגמר הדין.
8 **חייבי** גליות מנין - פירושו: מנין דאין לוקין עד
9 שיגמר דינו? וקשיא: האת כשהעידו
10 אחייבי גליות - הרי הן חייבי מלקות, וחייבי
11 מלקות כבר גמרו מירשע"י "רשע"י ופירש
12 הקונטרס: דמהדיא לא לפיני אלא עדים הזממין
13 שהרשיעו הנידון ללקות או למיתה, דהאי קרא
14 ד"רשע"י "רשע"י בנידון כתיב, אבל כשהרשיעו
15 הנידון לגלות לא גמרו. ו
16 **אף** השנים מדין השלישי ומנין אפילו הן מאה
17 תלמוד לומר עדים - תימה: אימא ד"עדים"
18 אתא אפילו לארבעה ומנא אחד קרוב או פסול,
19 יותר מן השלישי דכתיב בקרא: אבל טפי
20 מארבעה לאו ויש לומר: כיון שבת אחת מזמת
21 שתי כתות - הוא הדין מאה.

אמר

15 **לך** אפילו לרבנן; עד פאן לא קא אמרו רבנן התיב דלפיא דקא מהדר, אכל הכא - איפא הא
16 דקא מהדרא. ורבי יוחנן אמר לך: אגא דאמרי אפילו לרבי יהודה; עד פאן לא קאמר רבי יהודה
17 התיב - דאמרינן: אפו פוליי עלמא גבי הני הוו קיימי? אכל הכא - הני ידעי בסהדותא, והני לא
18 ידעי בסהדותא. **משנה** אין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין, שהרי הצדוקין ואמרים: עד
19 שיהרגו, שנאמר "נפש תחת נפש". אמרו להם חכמים: והלא כבר נאמר "ועשיתם לו כאשר זמם
20 לעשות לאחיו" - והרי אחיו קיים. ואם בן למה נאמר "נפש תחת נפש"? יכול משעה שקבלו
21 עדותן והרגו - תלמוד לומר: "נפש תחת נפש", הא אינם נהרגין עד שיגמר הדין. **גמרא** תנא,
22 ברבי אומר: לא הרגו - נהרגין, הרגו - אין נהרגין. אמר אבוי: בני, לאו קל וחומר הוא? אמר
23 לו: לימדתנו רבינו שאין עונשין מן הדין. דתניא: "איש אשר יקח [את] אחתו בת אביו או בת
24 אמו", אין לי אלא בת אביו שלא בת אמו, ובת אמו שלא בת אביו, בת אמו ובת אביו מנין?
25 תלמוד לומר "ערות אחתו גלה". עד שלא יאמר, יש לי בדין: אם ענש על בת אביו שלא בת
26 אמו, ובת אמו שלא בת אביו - בת אביו ובת אמו לא כל שפן? הא למדת שאין עונשין מן הדין.
27 עונש שמענו, אזהרה מנין? תלמוד לומר "ערות אחותך בת אביך או בת אפך". אין לי אלא בת
28 אביו שלא בת אמו, ובת אמו שלא בת אביו. בת אביו ובת אמו מנין? תלמוד לומר "ערות בת
29 אשת אביך מולדת אביך אחותך הוא". עד שלא יאמר, יש לי מן הדין: מה אם הותר על בת
30 אמו שלא בת אביו, ובת אביו שלא בת אמו - בת אביו ובת אמו לא כל שפן? הא למדת שאין
31 מזהירין מן הדין. חייבי מלקיות מנין? תלמוד לומר "רשע"י "רשע"י. חייבי גליות מנין? אתיא "רצח"
32 "רצח". תנא, אמר רבי יהודה בן טבאי: אראה בנחמה אם לא הרגתי עד זומם, להוציא מלבן
33 של צדוקים, שהיו אמרים: אין העדים זוממין נהרגין עד שיהרג הנידון. אמר לו שמעון בן שטח:
34 אראה בנחמה אם לא שפכת דם נקי, שהרי אמרו חכמים: אין העדים זוממין נהרגין עד שיוזמו
35 שניהם, ואין לוקין עד שיוזמו שניהם. מיד קבל עליו רבי יהודה בן טבאי שאינו מורה הוראה
36 אלא לפני שמעון בן שטח. וכל ימיו של רבי יהודה בן טבאי היה משתטח על קברו של אותו
37 העד, והיה קולו נשמע, וכסבורין העם לומר קולו של הרוג. אמר: קולי שלי הוא, תדעו למחר
38 הוא מת אין קולו נשמע. אמר ליה רב אחא ברביה דרבא לרב אשי: דלמא בריןא קם ביהדיה,
39 אי נמי פייסי פייסיה. **משנה** "על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת", אם מתקיימת
40 העדות בשנים, למה פרט הכתוב בשלשה? אלא להקיש שלשה לשנים: מה שלשה מיומין את
41 השנים - אף השנים יוזמו את השלשה. ומנין אפילו מאה - תלמוד לומר: "עדים". רבי שמעון
42 אומר: מה שנים אינן נהרגין עד שיהיו שניהם זוממין - אף שלשה אינן נהרגין עד שיהיו שלשתם
43 זוממין, ומנין אפילו מאה - תלמוד לומר: "עדים". רבי עקיבא אומר: לא בא השלישי להקל,
44 אלא להחמיר עליו, ולעשות דינו כיוצא באלו. ואם בן ענש הכתוב לנטפל לעוברי עבירה פעוברי
45 עבירה - על אחת כמה וכמה ישלם שכר לנטפל לעושי מצוה פעושי מצוה. ומה שנים, נמצא
46 אחר מהן קרוב או פסול עדותן בטלה - אף שלשה, נמצא אחר מהן קרוב או פסול עדותן בטלה.

1 שקדמו והרגו - את הבת הראשונה, קודם שתבוא כת שניה. מאי דהוה הוה - ולמה לי
2 למיתני "אלא כת ראשונה"? בלבי - משמע שיש עוד אחרת. אשתקור - הכוונה זה
3 את זה בדרישות בית דין כשברקום. החזקה זו - להביא עדי שקר, ולא נקבל עדות
4 אחרת. אם היא החזקה - לחזור אחריהם, כל ישראל מי החזקו לשמוע לה, שתחזיק את
5 האחרים כשקריים זמנין - פעם אחרת. הדר
6 חיייה לרבי אלעזר בישרת - החזיר ריש לקיש
7 את פניו ונסתכל ברבי אלעזר בפנים וזעופת.
8 שהבין ריש לקיש ששמע רבי אלעזר דבר זה מפני
9 רבי יוחנן, וכשאמר לה לא אמרה בשמו. דאמר
10 כרבי יהודה - במתניתין: איסטטיות היא זו,
11 והחזקה להוים. דליכא דקא מהדר - שאין
12 אדם מחזיר אחריהם לשכרו ולהרגילם תמיד
13 לבוא לבית דין ולהוים את כל הבאים. דקא
14 מהדרא - לבקש ולשכור עדי שקר. הני ידעי
15 בטהורא - אלו האחרונים ידעי בעדותה של
16 זו. **משנה** עד שיגמר הדין - אלא אם כן נגמר
17 תחלה הדין של הנידון ליהרג ואחר כך הוזמו.
18 **נפש בנפש** - בעדים זוממין כתיב, "לא תחוס
19 עיניך נפש בנפש". לעשות לאחיו - משמע שהרי
20 אחיו עדיין קיים. יכול משקבלו עדותן - ובאה
21 להם הוזה מיד קודם גמר דינו של נידון, הירגו
22 **גמרא** כרבי אומר - כך היה שמו. הרגו -
23 שלא הוזמו עד שנהרג הנידון על פיהם. חייבי
24 מלקיות מנין - אמתניתין קאי, דאמר: אין
25 עושין דין הוזה עד שיגמר הדין, וליקף לה
26 מ"נפש בנפש" דמשתיב בחייבי מיתות. חייבי
27 מלקיות מנין? העידוהו שחייב מלקות, והוזמו -
28 מנין דאין לוקין אלא אם כן נגמר הדין תחלה
29 על פיהם? חייבי גליות מנין? - העידוהו שחייב
30 לגלות והוזמו, ותנן במתניתין: סופג את
31 הארבעים - מנין עד שיגמר הדין? דהני, הואיל
32 ולא מדין "כאשר זמם" קא מהדרו - לא אתי
33 מלקות דידהו מגזירה שוה ד"רשע"י "רשע"י,
34 דמהדיא לא לפינאן אלא עדים זוממין שהרשיעו
35 הנידון ללקות (או למיתה). דהאי "רשע"י "רשע"י
36 בנידון כתיב. אראה בנחמה - לא אראה
37 בנחמה, וגמרא הפכו לברכה. פירוש אחר:
38 אראה בנחמה - נשבע: ימותו בניו ואראה
39 בנחמתן. אם לא הרגתי עד זומם - שלא החסם
40 אלא אחד מהם, והרגתי. שהרי אמרו חכמים ב'
41 - מתניתין היא: מה שנים אין נהרגין עד שיוזמו
42 שניהם, דכתיב "ודנה על שקר העד", ואמר רב
43 (סוטה ב.ב.) כל מקום שנאמר "עד" הרי כאן
44 שנים, עד שיפרוט לך הכתוב אחד. אלא בפני
45 שמעון - שאם יטעה יתרוה כסבורין - הכל,
46 בלילה, או ביום ואינן רואין אותו. **משנה** מה
47 שנים אין נהרגין עד שיוזמו שניהם - בדרישות
48 לעיל. רבי עקיבא אומר לא בא השלישי בו -
49 לא הוצרך ללמדנו זאת, דממילא ידעין שנים
50 מיומין את השלשה, שהרי השנים כשרים לכל
51 עדיות, וממילא ידעין שאין זוממין עד שיוזמו
52 כולם, שהרי כולם כאחד נעשו עדים, וקרא
53 כתיב "ודנה על שקר העד". ולא בא אלא
54 להחמיר עליו, שלא תאמר: הואיל ובלאו הוא
55 היתה העדות מתקיימת - לא יעשו בו דין
56 הוזה, לימחד הכתוב שאף הוא מן מקיימי דבר.
57 על אחת כמה וכמה בו - שמצינו מדה הטובה
58 מרובה ממדת פורענותו: במדה טובה הוא אומר
59 (שמות לד:) "נוצר חסד דלפיס", במדת
60 פורענות הוא אומר (שם:) "אל שלשים ועל
61 רבעים".

מכות דף ה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) רלה

60 דוחה הגמרא: אין הכרח לתלות הענינים זה בזה, כי אָמַר לָךְ רִישׁ
61 לְקִישׁ – יכול ריש לקיש לומר, אָמַר דָּאֲמַר לָךְ אֲפִילוּ לְרַבְּנָן – אני
62 סובר אף כשיטת חכמים במשנה, דַּעַד בָּאֵן לֹא קָא אָמְרִי רַבְּנָן הָתָם
63 – שלא אמרו חכמים שם שלא הוחזקו המזימים כשקרנים, אלא
64 משום דְּלִקְיָא דְקָא מְהִיר – אין אדם המחזיר לשכור עדים שזימו
65 את כל מי שמחייב מיתה לנידון, אֲבָל הָכָא אִיבָא הָא דְקָא מְהִירָא
66 אבל כאן יש את האשה הוזהרת לשכור עדי שקר כדי
67 להעמיד את דבריה, ולפיכך יודו בזה חכמים שהוחזקה בשקר
68 ואינה נאמנת עוד.
69 וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לָךְ – ורבי יוחנן יכול לומר, אָמַר דָּאֲמַרִי אֲפִילוּ לְרַבִּי
70 יהודה – אני סובר אף כשיטת רבי יהודה במשנה, דַּעַד בָּאֵן לֹא
71 קָאֲמַר רַבִּי יְהוּדָה הָתָם – שלא אמר רבי יהודה שם שיש להחזיק
72 המזימים כשקרנים, אלא משום דָּאֲמַרְיָן אֲפִילוּ בְּלִמָּא גַּבִּי הֲנִי
73 הוּוּ קְיָיְמִי – שיש לתמוה, וכי כל העולם היו ליד אותם העדים
74 המזימים, וכיצד יכולים הם לומר לכל כיתות העדים 'עמנו
75 הייתם, ולפיכך יש לתלות ששקרנים הם, אֲבָל הָכָא – כאן לגבי
76 אשה זו אין טעם לומר שהעדים האחרונים משקרים כמו
77 הראשונים, אלא הֲנִי יָדְעִי פְּסָהוּתָא וְהֲנִי לֹא יָדְעִי פְּסָהוּתָא – אלו
78 העדים האחרונים יודעים עדות לאשה, ודוברי אמת הם, ואילו
79 הראשונים לא ידעו לה עדות, ושקרנים היו, ולפיכך בזה יודה אף
80 רבי יהודה שאין להחזיק העדים האחרונים כשקרנים.

משנה

81 משנה זו מבררת באיזה אופן נהרגים עדים זוממים, ובאיזה אופן
82 אינם נהרגים.
83 אִין הָעֵדִים הוֹמְמִין נְהָרְגִין עַד שְׁנַיִמָּר הֲדִין של הנידון מתחילה על
84 פיהם. כלומר, שקודם שהזומו נגמר דינו של הנידון בבית דין
85 למיתה על פי עדותם, ועדיין לא נהרג, ולאחר מכן הזומו העדים,
86 באופן כזה הרי הם נהרגים. שְׁהָרִי הַדְּוֹקִין הוּוּ אוֹמְרִים שְׂאִין הָעֵדִים
87 הזוממים נהרגים עַד שְׁהָרְגוּ תחילה הנידון על פיהם, משום שְׁנַיִמָּר
88 לגבי עונשם של עדים זוממים (דברים טו כא) 'נֶפֶשׁ (תחת) [ב]נֶפֶשׁ',
89 ומשמע מדברי הכתוב, שיש ליטול את נפשם של הזוממים תמורת
90 נפשו של הנידון שהם נטלו. אָמְרוּ לָהֶם חֲכָמִים, וְהָלֹא כִּכְר נֶאֱמַר
91 במקרא (שם ט) 'עֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לְעֲשׂוֹת לְאָחִיו, וְהָרִי יֵשׁ
92 ללמוד מדברי המקרא שְׂאִין קָיָים, ובהכרח אין הכתוב עוסק
93 באות שבו נהרג כבר הנידון, וְאִם בְּנֵן לָמָּה נֶאֱמַר (תחת)
94 [ב]נֶפֶשׁ, שבו שבוכל אדם לומר, שכבר מִשְׁעָה שְׁקָבְלוּ בית דין את
95 עֲדוּתָן של העדים הזוממים על הנידון, ועדיין לא נגמר דינו על
96 פיהם, מכל מקום הָרְגוּ הָעֵדִים אם הזומו, תלמוד לומר – לכך
97 הוצרך הכתוב לומר 'נֶפֶשׁ (תחת) [ב]נֶפֶשׁ', הָא לְמַדָּת, שְׂאִין נְהָרְגִין
98 עַד שְׁנַיִמָּר הֲדִין של הנידון על פיהם מתחילה.

גמרא

99 הגמרא מביאה ברייתא המבארת מדוע אין העדים הזוממים
100 נהרגים אם כבר נהרג הנידון על פיהם: תַּנְיָא – שנינו בברייתא,
101 פְּרִיבֵי-וְ(ש-חכם) אוֹמְרִי, אם עדיין לא הָרְגוּ בית דין את הנידון על
102 פי עדותם של הזוממין, הרי אלו נְהָרְגִין, אבל אם כבר הָרְגוּ בית דין
103 את הנידון על פי עדותם, ורק לאחר מכן הזומו, אִין הם נְהָרְגִין.
104 אָמַר לוֹ אָבִיו, בְּנֵי, וכי לֹא קָל וְחֹמֶר הוּא, אם קודם שהרגו יש
105 להורגם על הזומתם, על אחת כמה וכמה שאם כבר נהרג הנידון
106 על פיהם שיש להורגם. אָמַר לוֹ בְּרִיבֵי לֹא אָבִיו, לִימְדַתְּנָן רַבִּינוּ שְׂאִין
107 עוֹנְשֵׁין מִן הֲדִין, כלומר, שאי אפשר לחייב עונש על ידי לימוד בקל
108 וחומר, ולפיכך אף שהדין נתון שיש להמתים גם כשנהרג הנידון
109 על פיהם, אין לעשות כן.
110 ומניין לומדים שאין עונשין מן הדין, דַּתְּנִיא – שכך שנינו בברייתא,
111 נֹאמַר בְּכַתּוּב (ויקרא כו ב) 'אִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח [את] אֶחָיו בַּת אָבִיו אוֹ בַת
112 אִמּוֹ וגו', וְנִכְרְתוּ לְעֵינָיו בְּנֵי עַמּוֹ, אִין לִי – אין אני יודע שחייב כרת

1 הגמרא מקשה על דברי רבי יהודה: אִי אִיִּקְטָמִית הוּא זו – אם יש
2 לתלות שבת המזימים דוברי שקרים הם, ומטעם זה אין להרוג על
3 פיהם את כיתות העדים הנוספות שבאו לאחר מכן לחייב את
4 הנידון, אם כן אֲפִילוּ בַת ראשונה נְמִי לא תהרג על פיהם.
5 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֶבְרָהָם, אֲבָן אִין להרוג על פיהם כלל,
6 אלא שהמשנה עוסקת באופן שְׁכַבְר קְרַמְוּ בית דין וְהָרְגוּ את הכת
7 הראשונה על פי עדות המזימים, קודם שבאו כיתות האחרות.
8 שבה הגמרא ומקשה: אם כן הדבר, מדוע נקטה המשנה באופן
9 כזה שהכת הראשונה נהרגה, הרי מֵאִי הָרְגָה הָוּה – מה שהיה היה,
10 ובטעות נהרגו העדים, ומה חידוש יש בזה.
11 ומחמת קושיא זו מבארת הגמרא את דברי המשנה באופן אחר:
12 אֵלֵא אָמַר רַבָּא, הָכִי קָאֲמַר – כך היא כוונת המשנה לומר, אִם אִינָה
13 אֵלֵא בַת אֶחָת שִׁמְחִיבַת את הנידון מיתה, הוזומה על ידי שני
14 העדים המזימים, אזי כת זו נְהָרְגַת כְּדִין כל עדים זוממים, אבל אִי
15 אִיִּקָּא טָפְלִי – אם ישנן כיתות נוספות המחייבות את הנידון, והזומו
16 אף הן על ידי אותה הכת המזימה אית כלם, באופן כזה כל
17 הכיתות אִין נְהָרְגִין, ואפילו הכת הראשונה, לפי שנראה הדבר
18 שהעדים המזימים שקרנים הם.
19 שבה הגמרא ומקשה: כיצד יתכן לבאר שהמשנה עוסקת באופן
20 שיש רק כת אחת, הָא בְּלִבְד קָאֲמַר – הרי נאמר במשנה שאין
21 נהרגת אלא כת הראשונה 'בלבד', ומשמע מכך שיש עוד כיתות
22 נוספות שאינן נהרגות, ואף על פי כן הכת הראשונה נהרגת, ושלא
23 כדברי רבא.
24 מסיקה הגמרא: קָשְׂיָא – אכן קשה הדבר.
25 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים ומנסה לתלות זאת במחלוקתם
26 של חכמים ורבי יהודה במשנה: הָהִיא אִתְתָּא – מעשה היה
27 באשה, דָּאֲתֵא קְהָרִי – שהביאה עדים לבית דין שיעידו לטובתה
28 באיזה ענין, וְאִישְׁתְּקוּר – והוכחשו העדים בחקירות הדיינים. אִיִּתִי
29 קְהָרִי – שבה האשה והביאה עדים נוספים, וְאִישְׁתְּקוּר – והוכחשו
30 אף הם. אִזְלָה אִיִּתִי קְהָרִי אֶחָרִיני – הלכה האשה והביאה כת
31 שלישית של עדים, דְּלֹא אִישְׁתְּקוּר – ולא הוכחשו בחקירות
32 הדיינים. אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, מאחר שהוכחשו עדיה שתי פעמים,
33 נמצא שהוחזקה זו האשה להביא עדי שקר, ולפיכך אין לקבל את
34 העדים שמביאה עתה בפעם השלישית. אָמַר לִיה רַבִּי אֶלְעָזָר לְרִישׁ
35 לקיש, אִם הוּא הוֹחֲזָקָה לְבַקֵּשׁ עַדֵי שִׁקְרָא, כָּל יִשְׂרָאֵל מִי הוֹחֲזָקוּ –
36 האם כל ישראל הוחזקו לשמוע בקולה ולהעיד עדות שקר,
37 ומאחר שלא הוחזקו העדים האחרונים כשקרנים, יש לקבל את
38 עדותם. וְיַמְנִין – פעם אחרת, הוּוּ יְתִבִי קְמִיה דְּרַבִּי יוֹחָנָן – היו ריש
39 לקיש ורבי אלעזר יושבים לפני רבי יוחנן, אָתָּא בִּי הָאִי מַעֲשָׂה
40 לְקַמְיָהוּ – ובא כעין מעשה זה לפניכם, אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, הוֹחֲזָקָה זו
41 האשה להביא עדי שקר ואין לקבל את עדות הכת השלישית. אָמַר
42 לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ, אִם הוֹחֲזָקָה זו לחפש עדי שקר, כָּל
43 יִשְׂרָאֵל מִי הוֹחֲזָקוּ לשמוע לה. הָרִי תְּוִיה לְרַבִּי אֶלְעָזָר בִּישׁוּת –
44 החזיר ריש לקיש את פניו והביט ברבי אלעזר בפנים וזעפות,
45 מאחר שהבין ששמע רבי אלעזר מימרא זו מרבי יוחנן, וכשאמרה
46 לו לא אמר משמו, אָמַר לִיה רִישׁ לְקִישׁ לְרַבִּי אֶלְעָזָר, שְׁמַעְתָּ מִלִּי
47 מִכְּר נֶפְשָׁא וְלֹא אָמַרְתָּ לִי מִשְׁמִיה – שמעת דברים מִבֵּין הַנְּפֹחַ-וְ(רבי
48 יוחנן, ולא אמרת לי אותם בשמו.
49 ונמצא, שנחלקו רבי יוחנן וריש לקיש באופן כזה שאדם הביא
50 פעמיים עדי שקר, האם יש לפסול מכאן ואילך את כל העדים
51 שיביאו, או לא.
52 מבררת הגמרא: לִימָא – לכאורה יש לומר, שמחלוקת רבי יוחנן
53 וריש לקיש תלויה היא במחלוקתם של חכמים ורבי יהודה
54 במשנה, האם יש לדרן את שני העדים המזימים כמה כיתות עדים
55 כדוברי שקרים, דְּרִישׁ לְקִישׁ דָּאֲמַר כְּרַבִּי יְהוּדָה – ריש לקיש הסובר
56 שהוחזקה האשה בשקר ואין להאמינה יותר, סובר כשיטת רבי
57 יהודה שהכת המזימה הוחזקה כדוברת שקרים, וְרַבִּי יוֹחָנָן דָּאֲמַר
58 כְּרַבְּנָן – ואילו רבי יוחנן הסובר שאין לחוש לכך, סובר כדעת
59 חכמים במשנה שאין אנו מחזיקים את המזימים כשקרנים.

59 יוסי, הסובר שאף אם לא התרו הקרובים או הפסולים בנידון, ואף
60 לא נתכוונו להעיד, מכל מקום העדות בטילה, אם כן, הריג יציל,
61 כלומר, עדים שראו אדם הורג את חברו, לא יוכלו להעיד עליו
62 בבית דין, לפי שאף הנהרג ראה את ההורג, ונצטרף אף הוא עם
63 שאר העדים, ומאחר והוא קרוב אצל עצמו ואינו יכול להעיד,
64 הרי זה בכלל נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותם בטילה.
65 השיב לו אביי לרב פפא: אכן, אי אפשר להעיד על רוצח ולחייבו
66 מיתה בבית דין, אלא בְּשִׁטְרָהּ מֵאֲחֻרָיו – שבא הרוצח מאחורי
67 הנרצח והרגו, ולא ראה הנהרג את ההורג, שבאופן כזה אין הוא
68 מצטרף לעדות לבטלה.
69 שב רב פפא והקשה לאביי: נְרַבְעָה יציל – עדים שראו אדם הרובע
70 את חברו לרצונו של הנרבע, לא יוכלו להעיד עליו בבית דין
71 ולחייבו מיתה, מאחר שהנרבע ראה אף הוא את הרובע, ונצטרף
72 יחד עם שאר העדים, ומאחר ואדם רשע הוא, שהרי נרבע לרצונו,
73 פסול הוא לעדות, ופוסל את כל העדים שעמו.
74 השיב אביי לרב פפא: אכן, לא ניתן לחייב מיתה את הרובע, אלא
75 בְּשִׁטְרָהּ לְאוֹתוֹ אדם מֵאֲחֻרָיו, ולא ראה הנרבע את פניו של
76 הרובע, שבאופן כזה אין הוא מצטרף עם שאר העדים, וממילא
77 אין העדות בטילה.
78 שב רב פפא והקשה לאביי: אף באופן שהרגו או רבעו מאחוריו,
79 מכל מקום יש לבטל את העדות משום ההוֹרֵג וְהוֹרֵבֵּעַ שִׁטְרָהּ עַל
80 עצמם, שהרי אף הם רואים את המעשה שהם עושים, ומצטרפים
81 עם שאר העדים לבת אמת, ומאחר וקרובים הם אצל עצמם, הרי
82 הם פוסלים את כל העדות, וכיצד ניתן להעיד עליהם בבית דין
83 ולחייבם מיתה.
84 אִישׁוֹתֵיךְ – נשתתק אביי, ולא ידע להשיב על קושיא זו. בִּי אֵתָא
85 לְקַמְהָ דְרַבָּא – כאשר בא אביי לפני רבא והקשה לו כן, אָמַר לִיה
86 רבא, שיש לתרץ על קושיא זו, שאין ההורג והרובע מצטרפים עם
87 שאר העדים, משום שנאמר (דברים יט טו) 'עַל פִּי שְׁנַי עֵדִים אוֹ עַל פִּי
88 שְׁלֹשָׁה עֵדִים יִקָּוֶה דְבָר', ויש ללמוד מדברי הכתוב שרק בְּמִקְרָבֵי
89 דְבָר הַכְּתוּב כִּדְבָר, כלומר, רק העדים ושעל פיהם מתקיים הדבר
90 בבית דין הוקשו זה לזה, לענין שאם נמצא אחד מהם קרוב או
91 פסול עדות כולם בטילה, אך עושי הדבר שהם ההורג והרובע
92 והנהרג והנרבע אינם נכללים בדין זה, ולפיכך אין הם גורמים
93 לביטול העדות.
94 שנינו במשנה, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּמַה דְּבָרִים אֲמֹרִים כּו', מַה יַעֲשֶׂוּ שְׁנֵי
95 אֲחֵים כּו', רבי אומר כו', ואימתי בזמן שהתרו בהן וכו'.
96 מבואר מדברי רבי, שיש לברר אצל העדים האם נתכוונו להעיד
97 בשעת ראייתם, ואז אם פסולים הם פוסלים את כל העדות, או
98 שלא נתכוונו להעיד ואינם פוסלים את שאר העדים.
99 מבררת הגמרא: הִכִּי אֲמַרְיִן לְהוּ – כיצד יש לשאול את העדים
100 כדי לברר אצלם אם נתכוונו מתחילה להעיד או לא.
101 אָמַר רַבָּא, הִכִּי אֲמַרְיִן לְהוּ – כך יש לומר להם, האם לְמִתּוֹ אֲתִיתִי
102 אוֹ לְאִפְהֵיךְ אֲתִיתִי – מתחילה כשבתם למקום שבו אירע אותו
103 מעשה, האם באתם כדי לראות או כדי להעיד, אִי אֲמַרִי לְאִפְהֵי
104 אָתוּ – אם הם אומרים שבו או על מנת להעיד, אז מצטרפים הם
105 לשאר העדים, ואם נִמְצָא אֶחָד מֵהֶן קְרוֹב אוֹ פְסוּל עֲדוּתָן שֶׁל כָּל
106 העדים בְּטִילָה, ואִי אֲמַרִי לְמִתּוֹ אָתוּ – אך אם הם אומרים שבאו
107 רק כדי לראות את המתרחש, ולא על מנת להעיד על כך בבית
108 דין, אין הם גורמים לביטול העדות כולה, שהרי מַה יַעֲשֶׂוּ שְׁנֵי אֲחֵין
109 ואחד מן השוק עמהם שָׂרְאוּ בְּאֶחָד שְׁהַרְגֵנָּה אֶת הַנֶּפֶשׁ.
110 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים כיצד יש לנקוט להלכה: אִי אֲמַר
111 – נאמר מחלוקת בבית המדרש. אָמַר רַב יְהוֹנָה אָמַר שְׂמוּאֵל,
112 הַלְלָהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי, וְהַן לַעֲנִין זֶה שְׁבִדְנִי מִמְנוּת אִפְלוּ אִם נִמְצָא אֶחָד
113 מִן הָעֵדִים קְרוֹב אוֹ פְסוּל אִינוּ מִבְטֵל אֶת הָעֵדוּת כּוּלָּה, וְהַן לַעֲנִין
114 זֶה שֶׁאֵף אִם לֹא הִתְרוּ הַקְרוּבִים אוֹ הַפְסוּלִים בְּנִידוֹן, וְאֵף לֹא
115 נִתְכוּנוּ מִתְחִילָה לְהַעִיד, מִכָּל מְקוֹם הֵם מִבְטֵלִים אֶת הָעֵדוּת
116 כּוּלָּה. וְרַב נֶהְגָּה אֲמַר הַלְלָהּ כְּרַבִּי, הַן לַעֲנִין שֶׁאֵף בִּדְנֵי מִמְנוּת
117 אִם נִמְצָא אֶחָד מִן הָעֵדִים קְרוֹב אוֹ פְסוּל עֵדוּת כּוּלָּה בְטִילָה, וְהַן
118 לַעֲנִין שֶׁאֵין הַקְרוּבִים אוֹ הַפְסוּלִים מִבְטֵלִים הָעֵדוּת אִלָּא אִם כֵּן
119 הִתְרוּ בְנִידוֹן, או שנתכוונו מתחילה להעיד עם הכשרים.

1 המשנה מביאה מחלוקת תנאים באיזה אופן אומרים שאם נמצא
2 אחד מהעדים קרוב או פסול העדות בטילה: אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, בְּמַה
3 דְּבָרִים אֲמֹרִים – אימתי אנו אומרים שאם נמצא אחד מן העדים
4 קרוב או פסול בטלה העדות כולה, דווקא בְּדֵינִי נְפִשׁוֹת, שנאמר
5 בהם (במדבר לה כח) 'וְהִצִּילוּ הָעֵדָה', דהיינו, שביית דין מצווים לחזר
6 אחר הצלתו של הנידון, אֲכַל בְּדֵינִי מְמוֹנֵת אֵין אֲמֹרִים כֵּן, אלא
7 אף באופן שנמצא אחד מן העדים קרוב או פסול תְּתַקְּיִים הָעֵדוּת
8 בְּשִׁטְרָהּ הָעֵדִים. שאינם קרובים או פסולים.
9 רַבִּי אֲמַר, אֶחָד דֵּינִי מְמוֹנֵת וְאֶחָד דֵּינִי נְפִשׁוֹת. כלומר, בין בדיני
10 ממונות ובין בדיני נפשות אומרים דין זה, שאם נמצא אחד מן
11 העדים קרוב או פסול עדות כולם בטילה. וְאִמְתִּי אֲמֹרִים כֵּן בִּדְנֵי
12 נפשות, בְּזִמְנֵן שְׁהַתְרוּ בְּהֶן – באופן שאף העדים הקרובים או
13 הפסולים התרו בעובר העבירה, ועל ידי כן גילו דעתם שכוונו
14 להיות עדים בדבר, אֲכַל בְּזִמְנֵן שְׁלֹא הִתְרוּ בְּהֶן – שלא התרו
15 הקרובים או הפסולים בנידון, ואף לא נתכוונו להיות עדים בדבר,
16 אין עדות הכשרים מתבטלת, לפי שמה יַעֲשֶׂוּ שְׁנֵי אֲחֵין ואדם אחר
17 עמהם שָׂרְאוּ בְּאֶחָד שְׁהַרְגֵנָּה אֶת הַנֶּפֶשׁ. כלומר, אם תאמר שלעולם
18 מִבְטֵלֵת רְאִיית הַפְסוּלִים אֶת עֵדוּת הַכְּשָׁרִים, נמצא שבאופן שיראו
19 שני אחים ועוד אדם שלישי עמהם באחד שהרג את הנפש לא
20 יוכלו להעיד עליו בבית דין, שהרי שני האחים קרובים זה לזה
21 ומבטלים את העדות כולה. אלא בהכרח צריך לומר, שאם לא
22 נתכוונו מתחילה להעיד לא נאמר דין זה, ועל כן באופן שלא
23 נתכוין אחד מן האחים להעיד, אין עדות השנים האחרים בטילה.
24 נמצא שנחלקו רבי יוסי ורבי בשני ענינים, האחד, האם רק בדיני
25 נפשות אומרים את הדין שאם נמצא אחד מן העדים קרוב או
26 פסול עדות כולם בטילה, או גם בדיני ממונות. והשני, האם רק
27 עדים שהתרו בנידון או שנתכוונו מתחילה להעיד מצטרפים לענין
28 זה, שאם הם קרובים או פסולים בטלה כל העדות, או שאף אלו
29 שאינם מתכוונים להעיד מצטרפים עם שאר העדים.

גמרא

30 רבא מבאר באיזה אופן נחשבים כל העדים כעדות אחת: אָמַר
31 רַבָּא, דִּין זֶה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִשְׁנָה, שִׁישׁ לְדוֹן אֶת כָּל הָעֵדִים כְּעֵדוּת
32 אחת, הֵן לַעֲנִין שֶׁאִינֵם נַעֲשִׂים זִוְמִיִּים עַד שִׁזְמוּם כּוּלָּם, וְהֵן לַעֲנִין
33 שאם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדות כולם בטלה, אינו נוהג
34 בכך ענין, אֵלָּא וְהוּא שְׁהָעֵדוּ כּוּלָּם – דין זה נוהג רק באופן שהעידו
35 כל העדים, אֵלָּא כִּי דִּיבֹר, שהוא שיעור שאורכת אמירת
36 התיבות 'שְׁלוֹם עֲלֵיךְ רַבִּי', שאם העידו בפרק זמן זה נידונים כולם
37 כעדות אחת, אך אם העידו בזמן ארוך יותר, הרי הם כשתי כיתות
38 לכל דבר.
39 מקשה הגמרא: אָמַר לִיה רַב אֶהָא מְדַפְתִּי לְרַבִּינָא, כיצד יתכן לומר
40 כן, מְדַבְּרִי – הרי שיעור הזמן של תוֹךְ כְּדִי דִּיבֹר הִכִּי דְמִי – כמה
41 הוא, כְּדִי שְׂאֵילַת שְׁלוֹם בֵּין תְּלַמִּיד לְרַב, שהוא זמן קצר ביותר,
42 וכיצד יתכן שיתכלו כל העדים להעיד בתוך זמן זה, הרי מַה עֵדִים
43 מְדַבְּרִי הוּוּ – רבים הם, וקוקים לזמן רב כדי שיעידו כולם את
44 עדותם.
45 מתרצת הגמרא: אָמַר לִיה רַבִּינָא לַרַב אַחָא מְדִיפְתִּי, אין הכוונה
46 שכל העדים צריכים להעיד בתוך כדי דיבור אחד, אלא כָּל הַד
47 וְהַד מִן הָעֵדִים צָרִיךְ לְהַעִיד בְּתוֹךְ כְּדִי דִּיבֹר שֶׁל תְּבִירֵי. דהיינו,
48 שמיד לאחר סיום עדותו של הראשון, קודם שיחלוף שיעור 'תוך'
49 כדי דיבור, צריך השני להתחיל בעדותו, ומיד לאחר סיום עדותו
50 יתחיל השלישי, וכן הלאה, ובאופן כזה מצטרפים מאה עדים
51 להיות כת אחת, אך אם היה בין עד לעד שיעור זמן ארוך יותר,
52 הרי הם נידונים כשתי כיתות עדים.
53 שנינו במשנה, רַבִּי עֲקִיבָא אֲמַר, לֹא פָּא שְׁלִישִׁי כּו', וְמַה שְׁנִים כּו',
54 אמר רבי יוסי וכו' רבי אומר וכו', ואימתי בזמן שהתרו בהן וכו'.
55 מבואר מדברי המשנה, שנחלקו רבי יוסי ורבי לגבי עדים קרובים
56 או פסולים שלא התרו בנידון או לא נתכוונו להעיד, האם הם
57 גורמים לבטל את העדות כולה או לא.
58 מקשה הגמרא: אָמַר לִיה רַב פָּפָא לְאֲבִי, אֵלָּא מַעֲתָה לְדַבְּרֵי רַבִּי

מכות. כיצד העדים – פרק ראשון דף ו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רלז תוספות רש"י

1 כדיני נפשות — דכתיב 'והצילו העדה', ומהדרין אזכותא. אחד דיני ממונות — נמי
2 עדותן בטלה. בזמן שהתרו בהן — ובדיני נפשות כי אמרינן בטלה — בזמן שהקרוב או
3 הפסול נשתתף בעדות מתחלה להיות מן המתרין בעוברי עבירה. אבל אם לא התרו
4 בהן — ולא כוונו להיות עדים בדבר — לא בטלה עדות האחרים בשביל ראייתן של
5 אלו, דמה יעשו שני אחין שראו עם שלישי מן

6 השוק באחד שהרג את הנפש. נמרא הוא
7 שהעידו כולן בתוך כדי דיבור — התם קאמרה
8 מתניתין מאה כשנים. אבל אם העידו השנים
9 ולאחר זמן העידו האחרים — הרי הן כשתי
10 כתות לכל דבר. וכל אחד ואחד — התחיל
11 להעיד בתוך כדי דיבור של סיומו של חבירו.
12 הרוג יציל — לרבי יוסי דאמרינן אף בלא התרו.
13 שלא נתכין להעיד הוא מציל את הרוג מפני
14 קרובה — הרוג נמי יציל את הרוג, שהרי גם
15 הוא ראה, והוא קרוב אצל עצמו כשהרגו
16 מאחוריו — מתקיימין כל המקראות שמוחיבין
17 את הרוצח ליהרג. יקום דבר — כתיב בהאי
18 קרא שעשאן כולום כשנים. הדיינו העדים,
19 אבל לא בעושי הדבר. היכי אמרינן להו —
20 לקרוב ופסול למבדקניהו אם מתחלה לעדות
21 נחבוננו?

משנה

אָמַר רַבִּי יוֹסִי: בְּמַה דְּבָרִים אָמוּרִים - בְּדִינֵי נַפְשוֹת,
אֲבָל בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת - תְּתַקְּיִים הָעֵדוֹת בְּשִׂאָר. רַבִּי
אוֹמֵר: אֶחָד דִּינֵי מְמוֹנוֹת וְאֶחָד דִּינֵי נַפְשוֹת. וְאִימַתֵּי -
בְּזִמְן שֶׁתֵּתְרוּ בְּהֶן, אֲבָל בְּזִמְן שֶׁלֹּא תֵּתְרוּ בְּהֶן - מַה
יַעֲשׂוּ שְׁנֵי אַחֵין שֶׁרְאוּ בְּאֶחָד שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ. גְּמָרָא
אָמַר רַבָּא: וְהוּא שֶׁהַעִידוּ פוּלְם בְּתוֹךְ כְּדֵי דִיבּוֹר. אָמַר
לִיה רַב אַחָא מְדַפְתֵּי לְרַבִּינָא: מִכְּדֵי, תוֹךְ כְּדֵי דִיבּוֹר
הֵיכִי דָמִי - כְּדֵי שְׁאַלְתָּ תְלָמוּד לְרַב, מֵאַה טוּבָא הוּא!
אָמַר לִיה: כָּל חַד וְחַד בְּתוֹךְ כְּדֵי דִיבּוֹר שֶׁל חֲבִירוֹ.
"רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמַר לֹא בָּא שְׁלִישִׁי כו' וְמָה שְׁנִינִים כו'.
אָמַר לִיה רַב פֶּפְא לְאִבְרַי: אֵלָא מַעֲתַתָּ הַרוּג יָצִיל! -
כְּשֶׁהָרַגוּ מֵאֲחוֹרָיו. - נִרְבַּעַ יָצִיל! - בְּשִׁרְבֻעַ מֵאֲחוֹרָיו.
- הוֹרֵג וְרוֹבֵעַ יָצִיל! אִישְׁתִּיק. בִּי אַתָּא לְקָמִיָּה דְרַבָּא,
אָמַר לִיה: "יקום דְבֵר" - בְּמִקְמֵי דְבֵר הַפְּתוּב מְדַבֵּר.

15 "אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּמַה דְּבָרִים אָמוּרִים כו' מַה יַעֲשׂוּ שְׁנֵי אַחִים" וכו'. היכי אמרינן להו? אָמַר רַבָּא,
16 הֵכִי אִמְרִינָן להו: לְמִיחּוֹ אִתִּיתוּ אוֹ לְאֶסְהוּדֵי אִתִּיתוּ? אֵי אִמְרוּ לְאֶסְהוּדֵי אַתּוּ - נִמְצָא אֶחָד מֵהֶן
17 קְרוּב אוֹ פְּסוּל עֲדוּתָן בְּטִלָּה, אֵי אִמְרוּ לְמִיחּוֹ אַתּוּ - מַה יַעֲשׂוּ שְׁנֵי אַחֵין שֶׁרְאוּ בְּאֶחָד שֶׁהָרַג אֶת
18 הַנֶּפֶשׁ. אִיתְמַר, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי, וְרַב נִחְמָן אוֹמֵר: הִלְכָה כְּרַבִּי.
משנה

1 אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּמַה דְּבָרִים אָמוּרִים בְּדִינֵי נַפְשוֹת — פִּירֵשׁ הַקְּנוֹטָרִס: מִשּׁוּם דְּכִתִּיב 'והצילו
2 העדה', דמצינן לבטל העדות בקל כדי להציל הנפש. וקשה לפירושו: דאם כן דיני
3 ממונות נילף מינייהו, דהא כתיב "משפט אחד יודיה לכם" ועוד, דבדיני ממונות נמי כתיב
4 "על פי שנים או על פי שלשה", ונקיש שלשה לשנים; לכך פירש רבינו יצחק: דבדיני נפשות
5 שייך שפיר למילף משנים דעדותן בטלה, משום
6 דמה שנים כי נמצא אחד מהן קרוב או פסול
7 עדותן בטלה לגמרי, ומעתה אינה מועלת לכולם
8 — הלכך בשלשה נמי כולם בטלים לגמרי. אבל
9 דיני ממונות, דבשנים נמי כי נמצא אחד מהן
10 קרוב או פסול השני אינו בטל לגמרי, דהייב לו
11 שבוטה — לכך [שלשה] נמי, נמצא אחד מהן קרוב
12 או פסול, תתקיים העדות בשאר עדים.

אָמַר רַבָּא וְהוּא שֶׁהַעִידוּ כוּלָם בְּתוֹךְ כְּדֵי דִיבּוֹר
14 — (פירש הקונטרס): ובהא קאמרה
15 מתיניתן דמאה כשנים. אבל אם העידו השנים
16 ולאחר זמן העידו האחרים — הרי הן שתי כתי
17 עדים לכל דבר. משמע דקאי אף לענין קרוב או
18 פסול. וקשה: דהא משמע בסמוך דלענין דין
19 דקרוב או פסול — אינו תלוי בהעדאה בתוך כדי
20 דיבור, אלא בראיתא מעשה גמרה עדותן, אף כי
21 העידו אחר תוך כדי דיבור, דקאמר: הרוג יציל!
22 לכך נראה דלא קאי רק אדין דעדים וזמנין,
23 דקאמר: עד שיוזמו כולם, ובהא קאמר: דוקא כי
24 העידו כולם בתוך כדי דיבור, דזה הוי עדות אחד
25 ובענין עד שיוזמו כולם. אבל העידו מקצתן בתוך
26 כדי דיבור ומקצתן אחר כדי דיבור — אם כן הוי
27 שתי כתות, ולא בעינן עד שיוזמו כולם. אבל
28 לענין נמצא אחד קרוב או פסול, אף אם נמצא
29 מהני שהעידו לאחר כדי דיבור — עדותן בטלה.

30 ואם תאמר: מאי שנא? ויש לומר: שני ושנא, דדוקא גבי נמצא אחד מהן קרוב או פסול חשיב כחד עדות כשהעידו לאחר כדי דיבור, משום שהם אמורים אמה, ואם כן עדותן התחיל
31 מראייה שלהם, וראייה שלהם היתה בבת אחת עם העדים. אבל בעדים וזמנין שאינן אמורים אמת. אם כן לא בא עדותן אלא כשיעידו בבית דין, וכיון דלא העידו בבת אחת, רק לאחר
32 כדי דיבור — לא חשיבין כחד עדות. כן נראה למורי שיחיה. אלא מעתה הרוג יציל — פירוש: שהוא בעל דין. אי נמי, מפני שהוא שונא. ושונא פסול לעדות. נרבע יציל — מפני
33 שהוא שונא של רובעו בעל אונסו. ולא נראה, דהא מוכח פרק קמא דסנהדרין (טז) דנרבע לאנסו כשר לעדותו! ויש ליישב: דנרבע לרצונו פריך, דבהכי איירי קרא, דכתיב "ומתו גם
34 שניהם" דהיינו ברצון. ולהכי פריך: יציל הנרבע, אפילו יש עדים הרבה בדבר. ואילו מפני ששונא, כיון שהוא לרצונו, אלא מפני שהוא קרוב לעצמו. וקשה: דבמסכת סנהדרין (ע"ג) אמרינן:
35 "פלוגי רבעני לרצוני" — הוא ואחר מצטרפין להרגו! ויש לומר: דהני מילי — כי ליכא סהדותא מעלמא דרבעו לרצונו, וליכא סהדותא אלא מהווא עצמו ואחר. ולכך פלוגין לדיבוריה,
36 דלגבי ידידה לא מהדמינן ליה, דקרוב הוא אצל עצמו. אבל הכא, דאיכא עדים שנרבע לרצונו, ומעדותן נקרא רשע ופסול לעדות — ואין אנו צריכין לעדותו כלל. ועוד אמר הרב יוסף
37 בכור שור, דפריך הכי: נרבע שהוא קרוב לרובע יציל, וכן הרוג שהוא קרוב להורג יציל. ה"כ אמרינן להו — קאי אדיני ממונות. בשלמא אדיני נפשות לא קשה היכי אמרינן כו', דניחא
38 אן אם התרו בו הקרוב ופסול אם לאו. אלא פריך בדיני ממונות, דליכא התראה.

39 לְאֶסְהוּדֵי אִתִּיתוּ — קשה: דאם כן לא יורג אדם לעולם, דהקרובים יבואו ויאמרו 'לאסהודי איתני!' ופירש רבינו חיים כהן, דאמרינן לעדים כשרים: לאסהודי עם הפסולין איתו, או
40 למיחיו איתו בלא הפסולין? ואי אמרי הכשרים: למיחיו איתו בלא הפסולין — או לא הוי עדותן בטלה אפילו אם נמצא אחד מהן קרוב או פסול. אבל אי אמרי: לאסהודי
41 איתנו עם הפסולין — הוי עדותן בטלה. ומכל מקום תימה קת: דהיא יחיו גם העדים כשרים נאמנים לומר 'לאסהודי איתני' כדי לבטל העדות? הוה ליה כחור ומגיד כיון שכבר העידו ויש
42 לומר: דסבא, דכיון דבאין לבית דין עם הכשרים עכשיו — נראין הדברים שמתחלה כולוהו לאסהודי קא אתו, דהוכיח סופן על תחלתן.

43 שְׁמוּאֵל אומר הלכה כרבי יוסי — קשה: דהאך מצינו ידנו ורגלנו כשנתנין גט, שיש בעמדם קרובים? והיה לנו לומר דעדות הכשרים בטלו! והאי דומיא דדיני נפשות, דשרינן אשת איש
44 שיש בה מיתת בית דין, וטעם דפרישית לעיל גבי עדות נפשות שייך נמי בגט! וגם לרבי נמי קשה, שפעמים יתכין אחד מן הקרובים להעיד! לכך נראה לרבינו יצחק: דגם לרבי יוסי
45 לא אמרו דעדותן בטלה אלא דוקא באותן שמעידים בפני בית דין, אבל בשביל ראייה לחודה לא. ואם תאמר: אם כן, מאי פריך: הרוג יציל! והא אינו הולך להעיד בבית דין! ואומר הרב
46 רבינו יצחק: דודאי מתחלה היה סבור התלמוד לרבי יוסי, כי נמי אין באין להעיד בבית דין — עדותן בטלה. ומשני: במקיימי דבר הכתוב מדבר. כלומר, כשבאין לקיים הדבר בבית דין אמר
47 רבי יוסי: נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה. ואם תאמר: אם כן, מאי פריך לעיל: מה יעשו שני אחין וכו' והלא אין שום חששא אם לא יבאו להעיד בבית דין, כדפרישתי! ויש
48 לומר: משום דפעמים שלא ידע זה הוה, ויעיד האחד אף על פי שכבר העיד אחר בבית דין. ואפילו איירע לאחר כדי דיבור, מכל מקום עדותן בטלה, משום דמקשינן שלשה לשנים נמצא קרוב
49 או פסול בוה אחר זה, אף על פי דלענין הומה בעינן תוך כדי דיבור.

דין

"אנכי עשיתי ארץ, ואדם עליה בראתי". "אנכי" מי שאנכי, שהוא נעלם ונסתר גם מנאצלים היותר עליונים, הלבשי עצמותו יתברך בכמה צמצומים להאציל הנאצלים ולברוא הנבראים, שרפים חיות ואופנים מלאכים ועולמות עד אין מספר, ובצמצומים עד אין שעור, "עשיתי ארץ" הלזו הגשמית.

היום יום כב חשוון

מכות. כיצד העדים – פרק ראשון דף ו עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) רש"י

היו שנים רואים אותו מחלון זה ושנים מחלון זה וכו' – ולא גרסינן במתניתין "אחד בחלון זה" וכו', ו**ואחד** מתרה באמצע – תימה: ואמאי הוצרך לומר ואחד מתרה, שאין מן העדים? ויש מפרשים דנקטיה משום רישא דקתני: רואין אלו את אלו, ומסתמא היינו על ידי המתרה שאומר לעדים לאלו ואלו "ראו את המעשה הרע שזה עשה". ונראה

משנה היו שנים רואין אותו מחלון זה, ושנים רואין אותו מחלון זה, ואחד מתרה בו באמצע; בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו – הרי אלו עדות אחת, ואם לאו – הרי אלו שתי עדות. לפיכך, אם נמצאת אחת מהן זוממת – הוא והן נהרגין, והשניה פטורה. רבי יוסי אומר: לעולם אין נהרגין עד שיהיו שני עדיו מחרין בו, שנאמר "על פי שנים עדים". דבר אחר: "על פי שנים עדים" – שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן. **גמרא** אמר רב זוטרא בר טוביא אמר רב: מנן לעדות מיוחדת שהיא פסולה – שנאמר "לא יומת על פי עד אחד"; מאי "אחד"?

אילימא עד אחד ממש – מרישא שמעינן לה: "על פי שנים עדים". אלא מאי "אחד" – אחד אחד. תניא נמי הכי: "לא יומת על פי עד אחד" – להביא שנים שרואים אותו אחד מחלון זה ואחד מחלון זה, ואין רואין זה את זה, שאין מצטרפין. ולא עוד אלא, אפילו בזה אחר זה בחלון אחד אין מצטרפין. אמר ליה רב פפא לאביו: השתא, ומה אחד מחלון זה ואחד מחלון זה, דהאי קא חזי פולז מעשה והאי קא חזי פולז מעשה – אמרת לא מצטרפי; בזה אחר זה, דהאי חזי פלגא דמעשה והאי חזי פלגא דמעשה, מיבעיא? אמר ליה: לא נצרכא אלא לבעול את הערוה. אמר רבא: אם היו רואין את המתרה, או המתרה רואה אותן – מצטרפין. אמר רבא: מתרה שאמרו – אפילו מפי עצמו, ואפילו מפי השד. אמר רב נחמן: עדות מיוחדת פשוטה בדיני ממונות, דכתיב "לא יומת על פי עד אחד" – בדיני נפשות הוא דאין פשוטה, אבל בדיני ממונות פשוטה. מתקוף לה רב זוטרא: אלא מעתה בדיני נפשות תציל, אלמה תנן: הוא והן נהרגין? קשיא. "רבי יוסי אומר" וכו'. אמר ליה רב פפא לאביו: ומי אית ליה לרבי יוסי האי סברא? והתנן, רבי יוסי אומר: השוגג נהרג מפני שהוא כפועל דמותרה! אמר ליה: ההוא – רבי יוסי בר יהודה היא. דתניא, רבי יוסי בר יהודה אומר: חבר אין צריך התראה, לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למוזיד. "דבר אחר: "על פי שנים עדים" – שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן". תנהו לעוין שומעת מפי התורגמן! – רבא מידע הוה ידע מה דהוה אמרי, ואהדרוי הוא דלא הוה ידע. אילעא

משנה הרי אלו עדות אחת – ואם הוזה אחד מהם (או שנים) ולא הזומו כולן – אין נהרגין. שלא תהא סנהדרין שומעת – עדות העדים מפי התורגמן. צריכין הדיינין שיהיו מכירין בלשון העדים, ולא שיעמדו מליץ בינתם. **גמרא** עדות מיוחדת – אחד רואה אותו מחלון זה ואחד רואה מחלון זה, ואין רואין זה את זה. לבעול את הערוה – שיש די בראיית כל אחד, ואפילו הכי לא מצטרפו. מפי עצמו – החרוג עצמו התרה בו. אלא מעתה – דכשרים בעלמא ומצטרפי. בדיני נפשות – כששנים רואין מחלון זה ושנים מחלון זה, והזומת כה אחת – תצטרף עדות זו להיות כולם ככת אחת להציל את הזוממין ואת הנדון, שתהא עדותן בטלה. כיון דבעלמא מצטרפת – יש טעם כאן להצילו, ורחמנא אמר "הצילו עדרה!" ומי אית ליה לרבי יוסי – התראה כלל? והתנן רבי יוסי אומר השוגג – שאמר בשוגג הרגתי – נהרג, מפני שהוא כפועל דמותרה. לעוין – בעלי לשון אחרת שאין הדיינין מכירין בה.

אילעא

אילעא – מייחית מיוחדת פסול – פירושו: אחד מחלון זה ואחד מחלון זה, ומילתא באפי נפשה היא, ולא קאי אמתניתין, ולא מייחית בהכי. **תניא** נמי הכי וכו' – מייחית נמי הכי דמלא יומת על פי עד אחד" נפקא, דאילו עיקרא דמילתא שמענו ממתניתין. דנהי דמתניתין לא איירי באחד מחלון זה, מכל מקום מדאשמעינן בשתי כתות דחשבנן שתי עדות כשאין רואין אלו את אלו – מינה שמעינן דהוא הדין בכת אחת. מכל מקום נראה יותר לפרש דעיקר מילתא מייחית, דאי ממתניתין הוה אמיתא דוקא בשתי כתות, דכל חדא חשיב עדות באפי נפשה, אבל בכת אחת מצטרפי שפיר. וכן נראה, דיותר דוחק לומר דלא מייחית תניא נמי הכי רק הפסוק, כיון דליכא מאן דפליג עליה. כן נראה למורי שיחיה. **אמר** רבא אם הן רואין את המתרה או המתרה וכו' – מכאן מייחית המפרש ראה, במתניתין בני סיפא דקתני: הרי אלו שתי עדות, דמכל מקום מירי שחן רואין המתרה, כדפרישית. ולא מילתא היא, דהבא אעדות מיוחדת דברייתא קאי, דקתני: אחד מחלון זה וכו' שאין מצטרפין, ועלה קאמר דאם העד מכאן והעד מכאן רואין המתרה, או המתרה רואה אותן – מצטרפין להיות עדות אחת גבי העד שמכאן והעד שמכאן, אף על פי שאין רואין אלו את אלו. דהמתרה מצטרף, כמו מקצתן רואין אלו את אלו דמתניתין. ותדע דאעדות מיוחדת דברייתא קאי, דאי אמתניתין קאי, דקתני: הרי אלו שתי עדות, כדפרישית – אם כן הוה ליה למימר: ואם לאו אין מצטרפין, שזהו עיקר החידוש. **א** מתרה רואה אותן מצטרפין – פירושו: על פיהם נהרג, דלא חשיבא עדות מיוחדת. ואם תאמר: והיכי מהמינן ליה למתרה לומר שראה אותן, לחרוג את זה? דבשלמא כשרואין המתרה – הרי הן שנים. אבל מתרה רואה אותן קשיא: ויש לומר: דמירי שיש עדים שמעדין שהמתרה רואה אותן, אך לא ראו המעשה אותן העדים. **בדיני** נפשות הוא דלא כשירה הא בדיני ממונות כשירה – הקשה רבינו אברהם מאורלייניש: דהא קרובים נפקא לן (סנהדרין כ"ב) דפסולין מילא יומתו אבות על בנים, ודיני ממונות גמרינן מייחית (שם כ"ה). דכתיב "משפט אחד יחיה לכם", אם כן הכי נמי גילף ממונות מנפשות לךך מילתא דעדות מיוחדת ונראה: דעבד ברךך האי קרא לאו בדיני ממונות קאי, דעד אחד מועיל למנון, דלשבועה מיהא איתיה.

אילעא

אילעא – מייחית מיוחדת פסול – פירושו: אחד מחלון זה ואחד מחלון זה, ומילתא באפי נפשה היא, ולא קאי אמתניתין, ולא מייחית בהכי. **תניא** נמי הכי וכו' – מייחית נמי הכי דמלא יומת על פי עד אחד" נפקא, דאילו עיקרא דמילתא שמענו ממתניתין. דנהי דמתניתין לא איירי באחד מחלון זה, מכל מקום מדאשמעינן בשתי כתות דחשבנן שתי עדות כשאין רואין אלו את אלו – מינה שמעינן דהוא הדין בכת אחת. מכל מקום נראה יותר לפרש דעיקר מילתא מייחית, דאי ממתניתין הוה אמיתא דוקא בשתי כתות, דכל חדא חשיב עדות באפי נפשה, אבל בכת אחת מצטרפי שפיר. וכן נראה, דיותר דוחק לומר דלא מייחית תניא נמי הכי רק הפסוק, כיון דליכא מאן דפליג עליה. כן נראה למורי שיחיה. **אמר** רבא אם הן רואין את המתרה או המתרה וכו' – מכאן מייחית המפרש ראה, במתניתין בני סיפא דקתני: הרי אלו שתי עדות, דמכל מקום מירי שחן רואין המתרה, כדפרישית. ולא מילתא היא, דהבא אעדות מיוחדת דברייתא קאי, דקתני: אחד מחלון זה וכו' שאין מצטרפין, ועלה קאמר דאם העד מכאן והעד מכאן רואין המתרה, או המתרה רואה אותן – מצטרפין להיות עדות אחת גבי העד שמכאן והעד שמכאן, אף על פי שאין רואין אלו את אלו. דהמתרה מצטרף, כמו מקצתן רואין אלו את אלו דמתניתין. ותדע דאעדות מיוחדת דברייתא קאי, דאי אמתניתין קאי, דקתני: הרי אלו שתי עדות, כדפרישית – אם כן הוה ליה למימר: ואם לאו אין מצטרפין, שזהו עיקר החידוש. **א** מתרה רואה אותן מצטרפין – פירושו: על פיהם נהרג, דלא חשיבא עדות מיוחדת. ואם תאמר: והיכי מהמינן ליה למתרה לומר שראה אותן, לחרוג את זה? דבשלמא כשרואין המתרה – הרי הן שנים. אבל מתרה רואה אותן קשיא: ויש לומר: דמירי שיש עדים שמעדין שהמתרה רואה אותן, אך לא ראו המעשה אותן העדים. **בדיני** נפשות הוא דלא כשירה הא בדיני ממונות כשירה – הקשה רבינו אברהם מאורלייניש: דהא קרובים נפקא לן (סנהדרין כ"ב) דפסולין מילא יומתו אבות על בנים, ודיני ממונות גמרינן מייחית (שם כ"ה). דכתיב "משפט אחד יחיה לכם", אם כן הכי נמי גילף ממונות מנפשות לךך מילתא דעדות מיוחדת ונראה: דעבד ברךך האי קרא לאו בדיני ממונות קאי, דעד אחד מועיל למנון, דלשבועה מיהא איתיה.

אילעא

עבודת התפילה היא המביאה השגת המוח בהרגשת הלב, ושניהם יחד בעבודה בפועל המצוות ביראת שמים וקניין מידות טובות. היום יום כא חשוון

מחלון אחד בזה אחר זה: מקשה הגמרא: אָמַר לִיה רַב פֶּפְאֵי לְאַבְי, 55
 מה חידוש יש באופן שראו שניהם מחלון אחד בזה אחר זה, הַשְׁתַּמָּה 56
 – הרי, וְכֵּה באופן שראו אֶחָד מִחֲלוֹן זֶה וְאֶחָד מִחֲלוֹן זֶה, דְּהָאִי קָא 57
 הָיוּ בְּלוּלֵי מַעֲשֵׂה וְהָאִי קָא הָיוּ בְּלוּלֵי מַעֲשֵׂה – שזה ראה את המעשה 58
 כולו ואף השני כן, אלא שלא ראו זה את זה, אֲמַרְתָּ לָא מְצַרְפִּי – 59
 אמרת שאין הם מצטרפים זה לזה, אם כן באופן שראו את 60
 המעשה בזה אחר זה מחלון אחד, דְּהָאִי הָיוּ פְּלִגְמָא דְּמַעֲשֵׂה וְהָאִי הָיוּ 61
 פְּלִגְמָא דְּמַעֲשֵׂה – שזה ראה רק חצי מעשה ואף רעהו כן, מִיפְּעֵי־אֵי – 62
 האם צריך לומר שאין הם מצטרפים לעדות אחת, הרי פשוט 63
 הדבר שאין עדותם מועילה כלל, לפי שאף אחד מהם לא ראה 64
 מעשה שלם. 65
 מתרצת הגמרא: אָמַר לִיה אַבְי לרב פפאי, לָא נִצְרְכָא – לא 66
 הוצרכה הברייטא להשמיענו דין זה, אֲלֵא לְגַבֵּי בּוֹעֵל אֶת הַעֲרֻוֹה, 67
 שבזה יש די בראיית כל אחד מן העדים לחייב מיתה לנידון, אף 68
 אם ראו בזה אחר זה, ואף על פי כן אין הם מצטרפים לעדות אחת. 69
 הגמרא מביאה דין לגבי צירוף עדות מיוחדת: אָמַר רַבָּא, אִף 70
 ששינוי בברייטא ששנים שראו עדות, אחד מחלון זה ואחד מחלון 71
 זה, אם אינם רואים זה את זה אינם מצטרפים, מכל מקום אִם הָיוּ 72
 הַעֲדִים רוֹאִין אֶת הַמַּתְרָה, או שהיה המַתְרָה רוֹאֵה אוֹתָהּ, הרי אלו 73
 מְצַרְפִּין לעדות אחת, ונהרג הנידון על פיהם. 74
 הגמרא מביאה דין לגבי התראה: וְאָמַר רַבָּא, מַתְרָה זֶה שְׂאֵמְרוּ 75
 חכמים, שצריך להתרות בעובר העבירה, אין צריך שיהא מן 76
 העדים, אלא אֲפִילוּ אם היתה ההתראה מאפי' ההרוג עֲצֻמוֹ, שהתרה 77
 בהורג קודם שהרגו, וְאֲפִילוּ אם היתה התראה מִפִּי הַשָּׂדֶה, מועילה 78
 התראה זו, ונהרג הנידון. 79
 הגמרא מביאה דין לגבי עדות מיוחדת: אָמַר רַב נַחֲמָן, עֲדוּת 80
 מְיֻחָדָת – אחד מחלון זה ואחד מחלון אחרוֹן אף שפטולה היא 81
 בדיני נפשות, מכל מקום כְּשִׁירָה היא בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת, דְּכֵּתִיב (שם) לֹא 82
 יוֹמַת עַל פִּי עַד אֶחָד, ונתבאר לעיל בברייטא שמקרא יש זה 83
 ללמוד שעדות מיוחדת פטולה, ויש לדייק מדברי הכתוב 'לא 84
 יומת', שרק בְּדִינֵי נַפְשוֹת הוּא דָּאִין עדות מיוחדת כְּשִׁירָה, אֲבָל 85
 בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת כְּשִׁירָה. 86
 מְתַקִּיף לָהּ – הקשה על כן רַב זְוִנְרָא, אֲלֵא מַעֲתָה – מאחר וסובר 87
 אתה שעדות מיוחדת כשירה בדיני ממונות ומצטרפים לעדות 88
 אחת, אם כן אף בְּדִינֵי נַפְשוֹת נצרפם לעדות אחת, וְתִצְלִיל הַכֵּת 89
 האחת את הכת השניה והנידון ממיתה, וכגון באופן שהיו שני 90
 עדים רואים מחלון זה ושנים מחלון אחר, ולא ראו אלו את אלו, 91
 והומה הכת האחת, ואם יש לדון אותם כשתי כיתות, אזי יש 92
 להרוג את הזוממים, ואם הנידון נהרג על פי עדותה של הכת 93
 השניה, אך אם נצרפם לכת אחת ינצלו הזוממים והנידון ממיתה, 94
 שהרי בכת אחת אין העדים נהרגים עד שיוזמו כולם, וכמו כן אף 95
 הנידון אינו נהרג על פי עדותם של הנותרים, משום שנמצאו חלק 96
 מן העדים זוממים ובטלה העדות כולה. ומכיון שאמרה התורה 97
 (במדבר לה כה) 'וְהִצִּילוּ הָעֵדָה אֶת הָרָצָח, מוטל על בית הדין לחור 98
 אחר הצלת הנידון ועדיו ולצרפם לעדות אחת, ואם כן, אֲלֵמָה תִּנֵּן 99
 – מדוע שנינו במשנתנו שאין מצרפים אותם, אלא הוּא וְהֵן נִתְרַגְּוּ. 100
 בהכרח צריך לומר, שאף בדיני ממונות אין מועיל צירוף בעדות 101
 מיוחדת, ולפיכך לא ניתן לצרפם אף לצורך הצלת נפשות. 102
 מסיקה הגמרא: קָשְׂיָא – אכן קשה הדבר. 103
 שנינו במשנה, רַבִּי יוֹסִי אֹמְרֵי וכו' לעולם אין נהרגין עד שיהו שני 104
 עדיו מתרין בו. 105
 הגמרא מקשה סתירה בדברי רבי יוסי: אָמַר לִיה רַב פֶּפְאֵי לְאַבְי, 106
 כיצד יתכן שרבי יוסי אומר שצריך שיהיו העדים עצמם מתרים 107
 בנידון, וְיָי אֵית לִיה לְרַבִּי יוֹסִי הָאִי כְּרָבָא – האם רבי יוסי סובר כלל 108
 לדין זה של התראה, וְהִתְנַן – והרי שנינו (הלח ט) רַבִּי יוֹסִי אֹמְרֵי, 109
 אדם הַשּׂוֹנֵא לחבירו והרגו, וטוען שהרגו בשוגג, אינו נאמן, אלא 110
 הרי הוא נִתְרַגֵּב בבית דין, אף שלא התרו בו מתחילה, מִכְּפִי שְׂהוּא 111
 כְּמוֹעֵד וְמוֹתְרָה – הרי הוא אדם שהתרו בו ועבר על ההתראה 112

משנה

משנה זו דנה בשתי כיתות עדים המעידות על מעשה אחד, האם 1
 הן מצטרפות לעדות אחת, או לא. 2
 הָיוּ שְׁנַיִם – שני עדים, רוֹאִין אוֹתוֹ – את האדם העובר עבירה, 3
 מחלון זה – מאחד החלונות שבבית, וְשֵׁנַיִם – ושני עדים אחרים, 4
 רוֹאִין אוֹתוֹ מִחֲלוֹן זֶה – מחלון אחר שבבית, וְאִדָם אֶחָד עומד 5
 וְמוֹתְרָה בּוֹ – בעובר העבירה, כְּאֲמַעֲצֵעַ – בין שתי כיתות העדים, 6
 בְּזִמְנֵן שְׂמַקְצֵתֵן שֵׁל הַעֲדִים רוֹאִין אֵלָיו אֵלּוּ, כגון שעד אחד מכל 7
 כת רואה עד אחד מן הכת השניה, הָרִי אֵלּוּ שְׁנֵי הַכִּיתוֹת נִידוֹנוֹת 8
 כְּעֲדוּת אֶחָת, ואינם נהרגים עד שיוזמו כולם, וכן אם נמצא אחד 9
 מהם קרוב או פסול עדות כולם בטילה. וְאִם לֹא – שאין מקצתם 10
 רואים אלו את אלו, הָרִי אֵלּוּ הַכִּיתוֹת נִידוֹנוֹת כְּשִׁתֵּי עֲדוּת שוֹנוֹת, 11
 וְלִפְיָךְ אִם נִמְצְאָת כַּת אַחַת מִהֵן זִמְמָת, הֵדִין בּוֹה שְׂהוּא ו-הנידון 12
 וְהֵן ו-הכת שהוזממה וְהִתְרַגְּוּ, וְהַכֵּת הַשְּׂנִיָּה פְּטוּרָה. כלומר, מאחר 13
 והם נידונים כשתי כיתות עדים, ניתן להזים כת אחת אף שלא 14
 הוזמה הכת השניה, והכת שהוזמה נהרגת, אמנם מאחר שלא 15
 הוזמה הכת הראשונה, נהרג הנידון על פי עדותם. 16
 נתבאר לעיל, שלדעת תנא קמא אין צריך שיהא המתרה מן 17
 העדים עצמם, אלא די בכך שהוא עומד באמצע ומתרה, והעדים 18
 רואים אותו או שומעים את דבריו. ועתה מביאה המשנה את דעת 19
 רבי יוסי החולק על תנא קמא בדין זה: רַבִּי יוֹסִי אֹמְרֵי, לְעוֹלָם אִין 20
 הַנִּידוֹן (נהרגין) [נִתְרַגֵּן] עַד שְׂהוּוּ פִי שְׁנֵי עֲדוּי מַתְרִין בּוֹ. כלומר, צריך 21
 שהעדים הם שיתרו בנידון, ולא אדם אחר, ואם לא התרו בו 22
 העדים אינו נהרג על פי עדותם, שְׂנַאֲמַר (דברים יז ט) 'עַל פִּי שְׁנַיִם 23
 עֲדִימִ, ויש ללמוד מדברי הכתוב, שצריך שיהא הדיבר כולו 24
 נעשה על פיהם של העדים, בין העדות עצמה ובין ההתראה. 25
 המשנה מביאה דין נוסף שיש ללמוד מן המקרא 'על פי שנים 26
 עדים': רַבָּא אַחַר, מן המקרא 'על פי שנים עדים' יש ללמוד, שְׂלֵא 27
 תְּהָא הַסְּנֵהֲרִין שׂוֹמְעֵת את עדותם של העדים מִפִּי הַתְּרַגְּמָן. 28
 דהיינו, צריך שיהיו הדיינים מבינים את שפתם של העדים, ולא 29
 יוצרכו להעמיד אדם שיתרגם עבור הדיינים את דברי העדים. 30

גמרא

הגמרא מבארת מה הדין באופן שיש עד אחד הרואה מחלון זה 31
 ועד אחד הרואה מחלון אחר: אָמַר רַב זְוִנְרָא פִּר טוֹבְיָא אָמַר רַב, 32
 מִנְּזִין לְעֲדוּת מְיֻחָדָת – אחד רואה מחלון זה ואחד מחלון אחר, 33
 ואינו רואים זה את זה, שְׂהוּא פְּטוּלָה, שְׂנַאֲמַר (שם) לֹא יוֹמַת עַל פִּי 34
 עַד אֶחָד, וזה לרב מִאי אֶחָד – מה היא כוונת הכתוב שאין להמית 35
 על פי עד אחד, אֵילּוּמָא – אם נאמר, שהכוונה בזה שאין להמית 36
 על פי עדותו של עַד אֶחָד מִכְּפִי, אין המקרא צריך להשמיענו זאת, 37
 שהרי מִרִּישָׁא שְׂמַעִינן לָהּ – מתחילת המקרא כבר למדנו דין זה, 38
 שנאמר בו 'עַל פִּי שְׁנַיִם עֲדִים או שְׂלִשָׁה עֲדִים יוֹמַת הַמּוֹת', אֲלֵא מִאי 39
 – מה היא כוונת הכתוב שלא יומת על פי עד אֶחָד, בהכרח צריך 40
 לומר, שהכוונה היא אפילו באופן שיש אֶחָד מחלון זה וְאֶחָד מחלון 41
 אחר, שאף על פי שיש כאן שני עדים, מכל מקום אינם מצטרפים 42
 זה לזה, ונידונים כעד אחד. 43
 תִּנְיָא נְפִי הָכִי – שנינו כן בברייטא, נאמר בכתוב 'לֹא יוֹמַת עַל פִּי 44
 עַד אֶחָד', ויש לדרוש מן המקרא לְהֵבִיא ו-לרבותו שְׁנַיִם – שני 45
 עדים שְׂרוֹאִים אוֹתוֹ – את הנידון, אֶחָד רואה אותו מחלון זֶה וְאֶחָד 46
 רואה אותו מחלון זֶה ו-אחרוֹן, וְאִין הַעֲדִים רוֹאִין זֶה אֶת זֶה, שְׂאִין 47
 הם מְצַרְפִּין לעדות אחת, ואין הנידון נהרג על פיהם. ומוסיפה 48
 הברייטא, וְלֹא עוֹד – לא רק באופן זה אינם מצטרפים, אֲלֵא אֲפִילוּ 49
 אם ראו שניהם בזה אחר זה מִחֲלוֹן אֶחָד, דהיינו שמתחילה ראה 50
 אדם אחד את מעשה העבירה מן החלון, ולאחר מכן הלך לדרכו, 51
 ובא אדם אחר וראה את אותו המעשה מאותו החלון, מכל מקום 52
 אִין הם מְצַרְפִּין לעדות אחת. 53
 הגמרא מבררת את הדין שהוסיפה בברייטא לגבי שנים הרואים 54

1 במקרא (יש 1 טו) לגבי עיר הנדחת 'החרם אותה' (ואת כל אשר בה),
2 ומאחר ותיבת 'אותה' למעט היא באה, יש לדייק מכך פירוש לנכסי
3 צדיקים שפחוצה לה, שאם יש בעיר מיעוט אנשים צדיקים שלא
4 נדחו לעבודה זרה, ויש להם נכסים המופקדים ביד אחרים הדרים
5 מחוץ לעיר, אין הם נאסרים בהנאה. ומן התיבות שבהמשך הפסוק
6 'ואת כל אשר בה', יש ללמוד לרבות נכסי צדיקים שבתורה,
7 שהנכסים שיש לצדיקים בתוך העיר אובדים יחד עם כל ממון
8 אנשי העיר. ומתיבת 'שוללה' שבאה למעט, יש לדייק ולא שולל
9 שמים, דהיינו, שאין מאבדים נכסי תרומה או הקדש שבתוכה
10 מאחר שאין הם שלל העיר אלא של שמים. ומן התיבות 'ואת כל
11 שוללה' יש ללמוד לרבות את נכסי הרשעים שפחוצה לה, כלומר,
12 שאם לאנשי העיר הרשעים שנדחו לעבוד עבודה זרה יש נכסים
13 מחוץ לעיר, צריך לאבד אף אותם. אמר רבי שמעון, מפני מה
14 אמרה תורה שצדיקים שבתורה יבתוך העיר יאבדו, אף
15 שהם לא עברו עבודה זרה, מפני שמי נרם להם לצדיקים שידורו
16 בתורה - בתוך עיר של רשעים, פמונם שהיה להם בעיר ולא רצו
17 להפסידו, ולפיכך נענשים הם שפמונם אבד.
18 הגמרא מבררת את דברי הברייתא: אמר ר' - שנינו לעיל
19 בברייתא, שמן התיבות 'ואת כל שוללה תקבין' לומדים לרבות את
20 נכסי הרשעים שפחוצה לה שאף הם אובדים עמו. אמר רב חסדא,
21 ויגנבצום לתורה, כלומר, דין זה לא נאמר אלא בנכסים הנמצאים
22 בערים הסמוכות לעיר הנדחת, שניתן לקבצם ומלהביאם אל
23 תוך העיר, באותו היום שבו כונסים את כל שללה אל תוך רחובה,
24 אבל נכסים הנמצאים בערים הרחוקות, שאי אפשר לקבצם
25 ולהביאם אל תוך העיר עד לאותו היום, אינם נאבדים.
26 הגמרא מביאה דין נוסף שאמר רב חסדא: אמר רב חסדא, פקדונות
27 של אנשי עיר הנדחת מותרין, ואין צריך לאבדם יחד עם רכוש
28 העיר.
29 מבררת הגמרא: היכי דמי - באיזה אופן מדובר, אי לימא דעיר
30 אחרת ואיתנהו בגוה - אם נאמר שכונתו לפקדונות השייכים
31 לאנשים הדרים בעיר אחרת, שהופקדו ביד אדם מאנשי עיר
32 הנדחת ונמצאים בתוך העיר, פשימא דמותרין - פשוט הדבר
33 שמתירים הם ואין צריך לאבדם, שהרי לאו שוללה הוא - אין זה
34 בכלל שלל עיר הנדחת, אלא שלל עיר אחרת. ואלא בהכרח צריך
35 לומר שכונת רב חסדא לפקדונות דיהו ואיתנהו בעיר אחרת -
36 שהפקידו אנשי עיר הנדחת נכסים אצל אדם הדר בעיר אחרת,
37 ומעתה יש לברר, אי דנקבצין לתורה - אם ניתן לקבצם מאותה
38 העיר ולהביאם לתוך העיר הנדחת עד לזמן שריפת נכסי העיר,
39 אפוא מותרין - מדוע אכן מותרים הם, הרי בכלל שלל עיר הנדחת
40 הם, ואי אינו נקבצין לתורה - ואם מדובר באופן שהם מופקדים
41 בערים רחוקות ולא ניתן להביאם לכאן בזמן, הא אמרה תדא וימנא
42 - הרי כבר אמר רב חסדא דין זה פעם אחת, שרק נכסים שאפשר
43 לקבצם לעיר עד לזמן השריפה נאבדים, ומדוע הוצרך לחזור
44 ולשנותו.
45 מבאר הגמרא: לא - אין הכוונה בזה לפקדונות השייכים לאנשי
46 עיר הנדחת, אלא לעולם דעיר אחרת דמפקדי בתורה - רב חסדא
47 עוסק בפקדונות השייכים לאנשי עיר אחרת שהופקדו אצל אנשי
48 עיר הנדחת, ומכל מקום אין הדין פשוט שהנכסים מותרים, דהקא
49 במאי עסקינן בגוה דקביל עליה אחריות - מדובר באופן שהנפקד
50 שהוא מאנשי עיר הנדחת קיבל על עצמו אחריות על הפיקדון,
51 מהו דתימא - ולפיכך היה מקום לומר, דבין דקביל עליה אחריות
52 דבדייה דמי - שמאחר וקיבל על עצמו את אחריות הפיקדון נעשו
53 הנכסים כשלו, ויש לאבדם בכלל נכסיו, קא משמע לן רב חסדא
54 שאין הדין כן, אלא הנכסים מותרים.
55 הגמרא מביאה דין נוסף שאמר רב חסדא לגבי ממון עיר הנדחת:
56 אמר רב חסדא, בהמה השייכת לשני אנשים בשותפות, חצייה של
57 אדם הדר בעיר הנדחת וחצייה של אדם הדר בעיר אחרת, הרי
58 בהמה זו אסורה כולה באכילה, אבל עיפה של שני שותפים, חצייה

59 של אדם הדר בעיר הנדחת וחצייה של אדם הדר בעיר אחרת, הדין
60 הוא שחצייה מותרת באכילה. מאי טעמא - מה היא סיבת החילוק
61 בזה בין בהמה לעיסה, בהמה כמאן דלא פליגא דמא - בהמה של
62 שותפות הרי היא כמי שלא נחלקה ונאסרה כולה באכילה, מאחר
63 ואין בהמה ניתרת באכילה עד שתשחט כדון בשני סימנים, וכיון
64 שסימן אחד של עיר הנדחת הוא אין מועילה בו השחיטה, ולפיכך
65 אין להתיר באכילה אפילו את החצי השני שאינו של עיר הנדחת.
66 אבל עיפה כמאן דפליגא דמא - הרי היא כמי שנחלקה, שומאחר
67 ואינה זקוקה לשחיטה כדי להתירה, עומדת היא כל הזמן
68 לחלוקה, ולפיכך אף שמחצייה נאסרה אין בכך כדי לאסור את
69 חצייה השני.
70 הגמרא מביאה ספק של רב חסדא בענין שחיטת בהמת עיר
71 הנדחת: בעי ונסתפק רב חסדא, בהמה אדם הדר בעיר הנדחת,
72 שהדין הוא שצריך להורגה בחרב ונאסרת בהנאה, כמאמר
73 הכתוב (שם) 'החרם אתה ואת כל אשר בה ואת בהמתה לפי חרב',
74 מהו דתיתהני - האם מועילה בה שחיטה לטהרה מדי טומאת
75 נבילה, כלומר, אם תשחט בכשרות האם דינה כבהמה שחוטה
76 שאינה מטמאה טומאת נבילות, או שדינה כבהמה הרוגה
77 שמתמאה.
78 וצדי הספק הם, האם מאחר שלפי חרב אמר רב חסדא - אמרה
79 תורה שיש להרוג את הבהמה בחרב, אזי לא שניא שחיטה משחיטת
80 לא שניא קטלא מקטל - אין חילוק בין שחיטה להריגה, שאפילו
81 השחיטה נידונית כהריגה ואינה מועילה לטהר את הבהמה
82 מטומאת נבילה, או דלמא - או שמה יש לומר, דבין דשחיטה
83 מהניא לה שחיטה - שמאחר ושחט את הבהמה כדינה הועילה לה
84 שחיטה זו שאינה מטמאה, אף שאסורה היא באכילה והנאה, ולא
85 נאמר 'לפי חרב' אלא כשהורגה שלא בדרך שחיטה. מאי, תיקו -
86 תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
87 הגמרא מביאה ספק של רב יוסף בדיני עיר הנדחת: בעי ונסתפק
88 רב יוסף, שיער של נשים צדקניות הדרות בעיר הנדחת, דהיינו,
89 נשים שאף נדחו לעבוד עבודה זרה יחד עם שאר בני העיר, מהו
90 - האם לא השיער נכלל בציווי הכתוב 'ואת כל שללה תשרוף',
91 ויש לגוזה ולשרפו יחד עם כל ממון העיר, שהרי אף ממון
92 הצדיקים נשרף, או לא.
93 אמר רבא, מדברי רב יוסף שנתפק לענין שיער של נשים
94 צדקניות, יש ללמוד הא דרשעיות אסור - שהיה פשוט לו הדבר
95 ששיער של נשים רשעיות שנדחו לעבוד עבודה זרה נשרף בכלל
96 שאר ממון העיר וכיצד יתכן הדבר, הרי 'ואת כל שוללה תשרף' אל
97 תוך רחבה ושרפת באש בתים, ויש ללמוד מדברי הכתוב שרק מי
98 שאינו חופר אלא קביצה ושריפה נשרף בכלל ממון העיר, דהיינו,
99 כל ממון שניתן לקובצו ולשרפו בלא עשיית פעולה נוספת, וצא
100 זה - השיער, שאי אפשר לקובצו ולשרפו, שמהוסר הליטה
101 וקביצה ושריפה - שהרי צריך תחילה לגוזה, ורק לאחר מכן ניתן
102 לקובצו ולשרפו, ומכיון שהוא מחוסר פעולה נוספת אינו נשרף
103 בכלל ממון אנשי העיר, ואפילו שיער הנשים רשעיות אינו
104 נשרף, ואם כן מה מקום יש להסתפק לגבי שיער נשים צדקניות.
105 אלא אמר רבא, ודאי הדבר ששיער הנשים אינו נשרף בכלל ממון
106 העיר, בין של צדקניות ובין של רשעיות, אלא ספיקו של רב יוסף
107 בנשים צדקניות היה פסאיה נברית שלובשת האשה על שערך,
108 שבוה פשוט הדבר שבשל רשעיות צריך לשרפו יחד עם שאר
109 הממון והמלבושים שלהן, והספק הוא לגבי נשים צדקניות.
110 מבררת הגמרא: היכי דמי - באיזה אופן יש להסתפק, אי דמחזר
111 בגויה כגויה דמא - אם באופן שהפאה הנכרית מחוברת וקשורה
112 בשערה, הרי זה כמלבוש שעל הגוף, והדין הוא שהמלבושים
113 שלובשים הצדיקים עליהם אינם נשרפים בכלל ממון עיר הנדחת.
114 מבאר הגמרא: לא צריכא - לא הוצרך רב יוסף להסתפק, אלא
115 בדמלי כפיכמא - באופן שאין הפאה נתונה עתה בראשה, אלא
116 תלויה היא על יתד הנעוץ בכותל ביתה, ובוה יש להסתפק האם

51 פּנבולין - בשאר ערי הארץ חוץ לירושלים, שאסורה היא
 52 באכילה עד שיפדוה או עד שיעלוה לירושלים, דְּבָרֵי הַפֶּל
 53 פְּטוּר - אף חכמים מודים שיש לפטורה מן החלה, לפי שממון
 54 גבוה היא, ואין זה בכלל 'עריסותיכם'.
 55 הגמרא מקשה מן המשנה על דברי רב חסדא: מְתִיב וְהִקְשָׁה רַב
 56 יוֹסֵף, שֵׁנִיּוּ בַּמְּשֵׁנָה שֶׁמַּעֲשֵׂר שְׁנֵי וְכֹתְבֵי הַקֶּדֶשׁ הַנִּמְצָאִים בְּעִיר
 57 הַנְּדָחָת יִגְנוּ - יקברו באדמה. ויש לברר, פְּמָאי עֲסָקִינָּן - באיזה
 58 מעשר שני עוסקת המשנה, אֵילִימָא - אם נאמר שהכוונה בזה
 59 למעשר שני הנמצא בירושלים, ולאחר מכן הודחו רוב אנשי
 60 ירושלים לעבוד עבודה זרה, ונעשית לעיר הנדחת, אם כן יש
 61 לתמוה על כך, מִי הוּיָא עִיר הַנְּדָחָת - האם ירושלים יכולה
 62 להעשות לעיר הנדחת, וְהָרִי שֵׁנִיּוּ בְּבֵרִייתָא (כ"ק פב),
 63 עֲשֶׂרֶת דְּבָרִים וְדִינִים נִמְצְאוּ בִּירוּשָׁלַיִם, וְזוֹ אֶחָת מֵהֵן - ודין זה הוא
 64 אחד מן העשרה דברים, שֶׁאֵינָה נְעֻשִׂית לְעִיר הַנְּדָחָת. וְאֵלָּא יֵשׁ
 65 לומר, שהמשנה עוסקת באופן שהיה המעשר שני פְּעִיר אַחֲרָת,
 66 וְאִפְקוּהוּ לְגֹנָה - והעלוהו בעליו לירושלים, ולאחר מכן נעשית
 67 העיר שהובא ממנה המעשר לעיר הנדחת, ונאסר המעשר שני
 68 בכלל ממון העיר, ולפיכך יש לגנונו. אמנם אי אפשר לומר כן,
 69 דְּהָא קְלָמָהּ מְחִיצוֹת הָעִיר יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁמֵּאַחַר וַנִּבְנַע הַמַּעֲשֵׂר לַתּוֹךְ
 70 חומת העיר שוב אינו יוצא משם לעולם, ואם כן מדוע יש לגנונו.
 71 אֵלָּא לָאוּ - האם אין לומר שהמשנה עוסקת באופן שהיה המעשר
 72 שני פּנבולין - בשאר ערי הארץ חוץ לירושלים, והודחה העיר
 73 שהמעשר בה, וְקָתְנֵי יִגְנוּ - ועל כך נאמר במשנה שנאסר המעשר
 74 באכילה משום שלל עיר הנדחת, ויש להוכיח מכאן שלא כדברי
 75 רב חסדא, שאם כדבריו שהכל מודים שמעשר שני הנמצא
 76 בגבולין ממון גבוה הוא, אם כן מדוע נאסר באכילה, הרי אינו
 77 שלל עיר הנדחת אלא 'משל שמים', אלא ודאי ממון הדיוט הוא
 78 לדברי חכמים, אלא שהקילו בו לגנונו ולא לשורפו כדי שלא
 79 לזלזל במעשר שני.
 80 מתרצת הגמרא: לא - אין להוכיח כן מדברי המשנה, אלא לְעוֹלָם
 81 יש להעמיד במעשר דְּעִיר אַחֲרָת וְאִפְקוּהוּ לְגֹנָה - והעלוהו
 82 לירושלים, ומכל מקום אין אומרים שקלטוהו המחיצות ויהא
 83 מותר באכילה, וְהָכֵּא פְּמָאי עֲסָקִינָּן - ובאיזה אופן עוסקת המשנה,
 84 כגון שֶׁנִּמְצְאוּ הַמַּעֲשֵׂר, וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי שֶׁנִּמְצְאוּ אֶסוּר לְאֹכְלוֹ, ולפיכך
 85 אין לו תקנה אלא בגניזה.
 86 שואלת הגמרא: מדוע צריך לגנונו, וְלִפְרָקֵיהּ - הרי ניתן לפדותו
 87 בדמים, ולקנות במעות המעשר דברי מאכל טהורים, שמאחר
 88 ונטמא מותר לפדותו אף בתוך ירושלים, דְּאִמְרַי רַבִּי אֶלְעָזָר, מֵנִיין
 89 לְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי שֶׁנִּמְצְאוּ שְׁפוּדִין אוֹתוֹ אֶפִּילוּ בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם, תַּלְמוּד
 90 לְמִרְ (ברבים יד כד) לגבי פדיון מעשר שני 'וכי ירבה ממך הדרך פי
 91 לא וּכְבַל שְׂאֵתוֹ, וְאֵין 'שְׂאֵת' אֵלָּא לְשׁוֹן אֲכִילָה, שֶׁנִּמְצְאוּ (בראשית מג
 92 לד) 'וישא משאת מאת פניו', שנתן יוסף מנות לאחיו לאכול, ונמצא
 93 שכוונת הכתוב כך היא, אם אינך יכול לאכול את המעשר שני
 94 בירושלים לפי שרבה ממך הדרך, או אפילו אם אין הדרך רחוקה
 95 אלא שאינך יכול לאכול מאחר שנטמא, רשאי אתה לפדותו,
 96 ואם כן מדוע יש לגנון את המעשר של עיר הנדחת.
 97 משיבה הגמרא: הָכֵּא פְּמָאי עֲסָקִינָּן בְּלִקְוָה - המשנה עוסקת בדברי
 98 מאכל שנקנו בכסף מעשר שני ונטמאו, שאין מועילה בהם פדיה,
 99 ואין להם תקנה אלא בגניזה.

1 נופל בהם מום אינם מותרים להדיוט בלא פדיה, נמצא שלעולם
 2 בכלל 'שלל שמים' הם. וְכַל קֶרֶבן שֶׁקָּרַב בְּשָׂהוּא תָּם וְאֵינּוּ נִפְדָּה
 3 בְּשָׂהוּא פְּעַל מוּם, אלא מותר מיד להדיוט, כְּגוֹן בהמת בכור וּמַעֲשֵׂר
 4 שאם נפל בהם מום מותרים הם לבעליהם בלא פדיה, או אף
 5 כשאין בהם מום אי אפשר למעטם מתיבת 'שללה' שהרי בכלל
 6 'שלל הדיוט' הם, אלא מְכַהֵמָה נִפְקָא - יש למעטם ממנה שאמר
 7 הכתוב 'בהמתה', ולא בהמת בכור ומעשר.
 8 ונמצא שלדברי שמואל עוסק רבי שמעון בבכור ומעשר תמימים,
 9 שלל הדיוט הם וצריך למעטם מתיבת 'בהמתה' שאינם אובדים
 10 בכלל ממון העיר, אבל בכור ומעשר בעלי מומים אין בהם מיעוט
 11 ונהגים יחד עם כל בהמות עיר הנדחת. ואילו רבינא חולק על
 12 שמואל, וסובר שבכור ומעשר תמימים נתמעט מתיבת 'שללה',
 13 ואילו רבי שמעון עוסק בבכור ומעשר בעלי מומים, וסובר שיש
 14 למעטם מתיבת 'בהמתה' שאינם נהגים עם בהמות העיר.
 15 שנינו במשנה: תְּרוּמוֹת יִרְקָבוּ. הגמרא מבארת באיזו תרומה
 16 עוסקת המשנה: אָמַר רַב חֲסֵדָא, לֹא שְׁנֵי חַכְמַיִם בַּמְּשֵׁנָה
 17 שהתרומות ירקבו ולא ישרפו, אֵלָּא בְּתְרוּמָה שְׁהִיא עֲדִיין בְּיַד
 18 הַיִּשְׂרָאֵל, דְּהֵינּוּ, שֶׁהַפְּרִישָׁה וְעֲדִיין לֹא נִתְּנָה לְכַהֵן, וּלְפִיכָךְ אֵין
 19 הִיא נֹאסֶרֶת בִּירוֹ שֶׁהִיא אֵינָה מְמוּנָה, אֲבָל תְּרוּמָה שְׁהִיא כִּבְר בְּיַד
 20 הַכֹּהֵן, דְּהֵינּוּ, שֶׁנֶּתַן הַיִּשְׂרָאֵל אֶת הַתְּרוּמָה לְכַהֵן שְׁהוּא מְבִנֵי עִיר
 21 הַנְּדָחָת, כִּיּוֹן דְּמִטְּוִיָּה הוּא תְּשַׁרְף - מאחר שהתרומה לאחר
 22 נתינתה נעשית ממנו של הכהן דינה לשריפה, ככל שאר הממון
 23 שבעיר הנדחת.
 24 הגמרא מקשה על דברי רב חסדא מן המשנה: מְתִיב וְהִקְשָׁה רַב
 25 יוֹסֵף, שֵׁנִיּוּ בַּמְּשֵׁנָה שֶׁמַּעֲשֵׂר שְׁנֵי וְכֹתְבֵי הַקֶּדֶשׁ שֶׁבְּעִיר הַנְּדָחָת יִגְנוּ
 26 - נקברים, ואינם נשרפים. ולכאורה יש לתמוה, וְהָא מַעֲשֵׂר שְׁנֵי
 27 כְּשֶׁהוּא בְּיַד הַיִּשְׂרָאֵל הִיא הוּא בְּתְרוּמָה כְּשֶׁהִיא בְּיַד הַכֹּהֵן דְּמֵי,
 28 שהרי הישראל הוא הבעלים על המעשר שני שלו, וְקָתְנֵי יִגְנוּ -
 29 ומכל מקום נאמר במשנה שאין המעשר נשרף אלא נגנו, שאין
 30 מזוללים בו לשורפו יחד עם כל ממון העיר, ואם כן אף בתרומה
 31 יש לומר כן, שאף כשהיא ביד הכהן אין לשורפה.
 32 ומחמת קושיא זו מבארת הגמרא את דברי רב חסדא באופן אחר:
 33 אֵלָּא אֵי אֶתְמַר הָכִי אֶתְמַר - אם נאמר דברי רב חסדא על המשנה,
 34 באופן כזה הם נאמרו, אָמַר רַב חֲסֵדָא, לֹא שְׁנֵי חַכְמַיִם בַּמְּשֵׁנָה
 35 שהתרומה תירקב, אֵלָּא בְּתְרוּמָה שְׁהִיא כִּבְר בְּיַד הַכֹּהֵן, שאף על
 36 פי שהיא ממנו אינה נשרפת, שאין מזוללים בה כל כך מאחר
 37 שקודש היא, אֲבָל תְּרוּמָה שְׁהִיא עֲדִיין בְּיַד הַיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא נִתְּנָה לַיָּד
 38 הַכֹּהֵן, תִּנְתֵּן לְכַהֵן שְׁדַר בְּעִיר אַחֲרָת, לפי שאין היא ממנו של
 39 הישראל, וממילא לא נאסרה בכלל ממון עיר הנדחת.
 40 הגמרא דנה בענין מעשר שני אם הוא ממון גבוה או ממון
 41 הדיוט: תֵּנּוּ הֵתָם - שנינו בברייתא במסכת פסחים (לה). עִסָּה
 42 שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי פְּטוּרָה מִן הַפְּרִשָׁת חֲלָה, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר,
 43 וְהַכְּמִים מְחִיבִין אוֹתָהּ בַּחלָה. אָמַר רַב חֲסֵדָא, מְחַלְוֶקֶת זו של
 44 רבי מאיר וחכמים נאמרה פְּעִיסָה של מַעֲשֵׂר שְׁנֵי הַנִּמְצָאִת
 45 בִּירוּשָׁלַיִם הַרְאוּהָ לְאֲכִילָה כְּמוֹת שְׁהִיא, וסברות מחלוקתם כך
 46 הם, דְּרַבִּי מֵאִיר כִּכְר שֶׁמַּעֲשֵׂר שְׁנֵי מְמוֹן נְבוֹהָ הוּא, ואין לבעליו
 47 בו אלא היתר אכילה, ונמצא שאין מתקיים בו דברי המקרא
 48 (במדבר טו כ) 'ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה', ועל כן פטור
 49 הוא מן החלה, וְרַבֵּן סָבָר שֶׁמַּעֲשֵׂר שְׁנֵי מְמוֹן הַדְּיוֹט הוּא,
 50 ולפיכך יש לחייבו בחלה, אֲבָל עִיסָה של מעשר שני הנמצאת

כאשר השכל עסוק אז יש להמחשבה מה לשרת ואין מקום למחשבות של שטות והבל שאין בהם ממש.

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שני עמ' א

1 בית האלי את יריחו מאבירים כבודו יפדה ובשגוב צעירו הציב דלתיה
2 כדבר ה' אשר דבר ביד יהושע בן נון. כלומר, בימיו של אחאב,
3 אשר בו עוסק המקרא מקודם לכן, בנה אדם
4 בשם חיאל בית האלי את יריחו, ונענש בכך שמת בנו בכורו
5 ביסוד העיר, ובנו הצעיר מת בהצבת דלתותיה, כפי שקילל
6 יהושע. ומאחר וחיאל לא בנה את העיר יריחו עצמה אלא עיר
7 אחרת שקרא את שמה יריחו, ואף על פי כן מתו בניו, יש ללמוד
8 שאף על אופן זה נאמרה קללתו של יהושע.
9 הנמרא מביאה ברייתא העוסקת בעניינו של חיאל: תניא
10 בברייתא, מאבירים כבודו רשע – כשמת אבירם בכורו הרשע של
11 חיאל, לא היה לו לאביו ללמוד שלא לבנות את יריחו, לפי שהיה
12 יכול לתלות זאת במקרה, אך בשגוב צעירו רשע – כשמת שגוב
13 צעירו הרשע, היה לו לחיאל ללמוד על מה הוא נענש.
14 מבררת הגמרא: מאבירים ושגוב מאי עבוד (מאי קאמר) – מה עשו
15 אבירם ושגוב שנקראו בשם 'רשעים'.
16 מבארת הגמרא: הכי קאמר, מאבירים כבודו לא היה לו ללמוד
17 לאותו רשע, אך בשגוב צעירו היה לו לאותו רשע ללמוד. כלומר,
18 קודם שמת אבירם בכורו עדיין לא היה לחיאל הרשע ללמוד
19 שיענש מחמת קללתו של יהושע, אך לאחר שכבר מת בנו הבכור
20 היה לו ליתן אל ליבו שאף בנו הצעיר עתיד למות, ובכל זאת לא
21 פסק מלבנות עד שמת שגוב צעירו.
22 מבררת הגמרא: ממשמע שנאמר בכתוב שבאבירים כבודו יסדה,
23 דיינו שאבירם הוא הן הבכור, וכי אני יודע ששגוב הוא צעירו
24 – בנו הצעיר, מה תלמוד לומר – מדוע הוצרך הכתוב לומר ששגוב
25 הוא צעירו. אלא מלמד שהיה חיאל מקפד והולך את כל בניו,
26 מאבירים בכורו ועד שגוב בנו הצעיר ביותר. וכיון שהיו לו בנים
27 נוספים שמתו, ביאר הכתוב ששגוב היה הצעיר מכולם.
28 הנמרא מתארת את המעשה שהיה עם אחאב ואליהו בעקבות
29 מות בניו של חיאל: אהאב שושבניה הוה – אחאב מלך ישראל
30 היה אוהבו של חיאל בית האלי. אהאב אהו – הלך הוא (אחאב)
31 ואלהו הנביא המשאל בשלמא בי טמאי – לשאלו בשלמותו של
32 חיאל בבית האבל, כלומר לשאמו על מיתת בניו. יתיב וקאמר –
33 ישב אחאב ואמר, דילמא כי מילט יהושע הכי לט – שמה כאשר
34 קילל יהושע את הבונה את יריחו כך קילל, שלא לבנות לא את
35 העיר יריחו אפילו אם קוראים לה על שם עיר אחרת, וכן לא
36 לבנות אפילו עיר אחרת אם קוראים אותה על שם העיר יריחו,
37 ומחמת כן נענש חיאל אף שלא בנה את יריחו עצמה, לפי שקרא
38 לעיר אחרת על שמה. אמר ליה אליהו הנביא לאחאב, אין – אכן
39 כך. אמר ליה אחאב לאליהו, כיצד יתכן הדבר שמתו בניו של
40 חיאל עקב קללתו של יהושע, השתא ליושתא דמשה לא קא
41 מקיימא – הרי קללתו של משה רבו של יהושע אינה מתקיימת,
42 דתניב בתורה (דברים יא טו) 'השמרו לכם פן יפתה לבבכם ופרתם
43 ועבדתם וגו' אליהם אחרים, וכתוב (שם יא טז) 'וחרת אף ה' ככם
44 ונציר את השמים וגו' ולא יהיה מטר, דיינו שמשא קילל את
45 בני ישראל שאם יעבדו עבודה זרה ייעצר המטר, והוה נבא –
46 ואותו אדם (אחאב) אוקים ליה עבודה זרה על כל שורה וערוגה, ואף על פי כן
47 – העמיד לעצמו עבודה זרה על כל שורה וערוגה, ואף על פי כן
48 לא שביק ליה מיטרא דמזול מיבנד ליה – המטר מרובה כל כך
49 עד שאין הוא מניח לו לילך להשתחוות לעבודה זרה, מחמת
50 שהדרכים מלוכלכות בטיט, ונמצא שקללתו של משה לא

עלידי הקמת מוסדות חדשים, וביסוס וחיוזוק והרחבת המוסדות הקיימים, בתי תורה, בתי תפילה (עבודה) ובתי גמילות חסדים –
ימהרו ויזדו ויביאו תיכף את הגאולה האמיתית והשלמה עליידי משיח צדקנו.

משיחת שבת פרשת חיי שרה, ה'תנשא"א

55 שהוזמנה נהרגין, ואילו הכת השנייה פטורה. ומתבאר מדברי
 56 המשנה, שאף באופן שהנידון מתחייב מיתה על פי כת אחת של
 57 עדים, מכל מקום אם יש כת נוספת של עדים שזממו לחייבו מיתה
 58 שלא כדין, הרי הם זוממים ונהרגים, ואם כן יש ללמוד מכך אף
 59 לענין דינו של רבא. שאף אם אכן הרג פלוני את הנפש בערב
 60 שבת, מכל מקום אם הם העידו עליו שקר, לפי שלא ראו כשהרג,
 61 יש להמית גם את הנידון [על פי עדות הכת השניה] וגם את העדים
 62 הזוממים.
 63 משיבה הגמרא: סיפא מה שאין בן נגמר דין איצטריקא ליה.
 64 כלומר, אכן לא הוצרך רבא לומר את הרישא של דבריו, ולא
 65 אמר זאת אלא כדי להשמיע את הסיפא, שאם מעידים על כך
 66 לאחר שכבר נגמר דינו של הנידון, באופן כזה אין הם נעשים
 67 זוממים. דהיינו, שאם באו שניים לבית דין ביום שלישי ואמרו, בחד
 68 בשבתא – ביום ראשון נגמר דינו של פלוני בבית דין למיתה, על
 69 שהרג את הנפש, ולאחר מכן באו שניים אחרים ואמרו לראשונים,
 70 כיצד אתם מעידים כן והלא בחד בשבתא – ביום ראשון אתם עמנו
 71 היתם, ואמנם אמת הדבר שנגמר דינו של פלוני למיתה בבית דין,
 72 אך לא ביום ראשון היה הדבר, אלא בערב שבת שלפניו נגמר דינו
 73 של פלוני להריגה, ולא עוד, אלא אפילו אם אמרו העדים האחרים
 74 בתרי בשבתא – ביום שני נגמר דינו של פלוני להריגה, ונמצא
 75 שמאחרים הם את זמן גמר דינו אחר היום שאמרו הראשונים, אף
 76 על פי כן אין אלו העדים הראשונים נהרגין, משום דבעידיה דקא
 77 מסתרי נכרא בר קטלא הוא – בזמן שבו העידו בבית דין, כלומר
 78 ביום שלישי, הנידון כבר היה חייב מיתה, מאחר שכבר נגמר דינו
 79 בבית דין להריגה ביום שני, ולפיכך אין מקום לחייבם כדין זוממים.
 80 ומוסיף רבא ואומר, וכן הוא הדין לענין עדות על אדם שנתחייב
 81 תשלומי קנס, שאף בזה יש לחלק בין אם נגמר דינו של הנידון
 82 קודם עדותם של הזוממים או לא. שאם באו שניים לבית דין ביום
 83 שלישי ואמרו, בחד בשבתא – ביום ראשון נגב פלוני שור או שה
 84 וטבח ומכר, ולאחר מכן באו שניים אחרים ואמרו לראשונים בחד
 85 בשבתא – ביום ראשון אתם עמנו היתם, ומכל מקום המעשה
 86 אמת הוא, אלא בתרי בשבתא – ביום שני הוא נגב וטבח ומכר, הרי
 87 אלו העדים הראשונים משלמין תשלומי ארבעה וחמשה לנידון,
 88 כדין עדים זוממים. ולא עוד, אלא אפילו אם אמרו הזוממים שבערב
 89 שבת נגב הנידון את השור או השה וטבח ומכר, ונמצא שהמעשה
 90 היה עוד קודם הזמן שעליו העידו הזוממים, מכל מקום נעשים
 91 העדים הראשונים זוממים ומשלמין, משום דבעידיה דקא מסתרי
 92 נכרא לאו בר תשלומין הוא – בשעת עדותם עדיין לא היה חייב
 93 הנידון את הקנס, לפי שעוד לא נתחייב על כך בבית דין, ויכול היה
 94 להודות ולהיפטר, ונמצא שזממו לחייבו ממון שלא כדין. אבל אם
 95 באו שניים לבית דין ביום שלישי ואמרו, בחד בשבתא – ביום ראשון
 96 נגב פלוני שור או שה וטבח ומכר, וכבר נגמר דינו בבית דין על כך
 97 לשלם ארבעה וחמשה, ולאחר מכן באו שניים אחרים ואמרו להם
 98 בחד בשבתא – ביום ראשון אתם עמנו היתם, אלא שבערב שבת
 99 נגב פלוני שור או שה וטבח ומכר ונגמר דינו בבית דין לשלם, ולא
 100 עוד, אלא אפילו אם אמרו הזוממים בחד בשבתא – ביום ראשון נגב
 101 פלוני וטבח ומכר, ובתרי בשבתא – וביום שני נגמר דינו בבית דין
 102 לשלם, אין העדים הזוממים משלמין ממון לנידון, אף שעדותם
 103 שקר היתה, משום דבעידיה דקא מסתרי נכרא בר תשלומין הוא –
 104 בשעה שהעידו בבית דין ביום שלישי, כבר נתחייב הנידון תשלומי
 105 ארבעה וחמשה בבית דין, ולא יכול היה להודות ולהיפטר, ונמצא
 106 שלא זממו להפסידו מאומה.
 107 שנינו במשנה, רבי יהודה אומר איסמית היא זו ב'.

1 הגמרא מביאה כמה דינים שאמר רבא לגבי עדים זוממים: אמר
 2 רבא, באו שנים – שני עדים, ואמרו בבית דין, בצד מורה של הבירה
 3 [–טרקלין גדול] הרג פלוני את הנפש, ובאו לאחר מכן שנים אחרים
 4 ואמרו לראשונים, כיצד אתם מעידים כן, והלא באותה השעה
 5 אתם במערב הבירה עמנו היתם, חיוני – יש לבדוק ולראות, אי
 6 בךרמי במערב בירה מיהא תו למונה בירה – אם כאשר עומדים
 7 בני אדם במערב הבירה יכולים הם לראות למזרח הבירה, אין אלו
 8 עדים זוממין, לפי שאין סתירה בין עדותם למערב המזומים, שהרי
 9 יתכן הדבר שאכן עמדו באותה השעה במערב הבירה, ומשם ראו
 10 איך פלוני הורג את הנפש במזרח, ואם לאו – אך אם אין אדם
 11 יכול לראות ממערב הבירה למזרח, הרי אלו נעשים לעדים
 12 זוממין.
 13 שואלת הגמרא: פשימא שיש לומר כן, ומה חידש רבא. משיבה
 14 הגמרא, מהו דתימא ליחוש להורגא בריא – שמה תאמר שיש לחוש
 15 שמאור עיניהם של העדים בריא יותר משל שאר בני אדם, ולפיכך
 16 יכולים הם לראות ממערב הבירה למזרח אף כששאר בני אדם
 17 אינם רואים, קמשמע לן רבא שאין לחוש לכך.
 18 ואמר רבא, באו שנים ואמרו בבית דין, בסורא בצפרא בחד בשבתא
 19 – בעיר סורא בבוקר יום ראשון הרג פלוני את הנפש, ובאו שנים
 20 אחרים ואמרו לעדים הראשונים, בפניא בחד בשבתא – ביום
 21 ראשון בערב עמנו היתם בעיר נהרדעא, חיוני – יש לבדוק
 22 ולראות, אי מצפרא לפניא מצי אויל מסורא לנהרדעא – אם מן
 23 הבוקר ועד הערב יכולים לילך מהעיר סורא לעיר נהרדעא, לא
 24 הוּוּ זוממין – אין העדים נעשים זוממים, מאחר שיתכן הדבר שראו
 25 את עדותם בבוקר יום ראשון בסורא, ולאחר מכן הלכו לנהרדעא
 26 ושהו בה באותו היום בערב, ואי לאו – אך אם אין אדם יכול
 27 להגיע ביום אחד מסורא לנהרדעא, הוּוּ זוממין – הרי הם נעשים
 28 זוממים.
 29 שואלת הגמרא: פשימא שיש לומר כן. משיבה הגמרא, מהו דתימא
 30 ליחוש לנמלא פתחא – שמה תאמר שיש לחוש שרכבו העדים על
 31 מיוחד של גמלים נקראים 'גמלים פורחים' שהם קלים מאד
 32 במרוצתם כעוף הפורת, ועל ידי כן יכלו להגיע מסורא לנהרדעא
 33 באותו היום, קא משמע לן רבא שאין לחשוש לכך.
 34 ואמר רבא, באו שנים לבית דין ביום שלישי, ואמרו, בחד בשבתא
 35 – ביום ראשון הרג פלוני את הנפש, ובאו שנים אחרים ואמרו
 36 לעדים הראשונים, כיצד אתם מעידים כן, והלא עמנו היתם בחד
 37 בשבתא – ביום ראשון, ומוסיפים הזוממים ואומרים, שאמנם אמת
 38 הדבר שהרג פלוני את הנפש, אך לא ביום ראשון היה המעשה,
 39 אלא בתרי בשבתא – ביום שני הרג פלוני את הנפש, ולא עוד, אלא
 40 אפילו אם אמרו העדים הזוממים שבערב שבת הרג אותו פלוני את
 41 הנפש, ונמצא שהקדימו את היום שבו הרג לפני היום שאמרו
 42 הראשונים, מכל מקום העדים הראשונים נהרגין כדין עדים
 43 זוממים, ואין אומרים שהעידו על אדם שהוא חייב מיתה, משום
 44 דבעידיה דקא מסתרי נכרא לאו בר קטלא הוא – בשעה שהעידו
 45 את עדות השקר שלהם לא היה הנידון חייב מיתה, כיון שעדיין
 46 לא נתחייב על כך בבית דין, ונמצא שרצו לחייבו מיתה שלא כדין,
 47 ועל כן יש להורגם כדין עדים זוממים.
 48 שואלת הגמרא: מאי קא משמע לן רבא בדין זה, שאף על פי
 49 שהנידון מתחייב מיתה בבית דין על פי עדות האחרונים, מכל
 50 מקום נהרגים העדים הראשונים, הרי כבר תנינא – שנינו דין כעין
 51 זה במשנה הלח' (ב), שאם יש כמה עדים המעידים על אדם שחייב
 52 מיתה, ואינם רואים זה את זה בשעת מעשה, הרי אלו נידונים
 53 כשתי כיתות עדים שונות, ולפיכך אם נמצאת אחת מהן [–מן
 54 כיתות העדים] זוממת, אזי הדין שהוא [–הנידון] וכן [–הכת

המשך ביאור למס' מכות ליום שיש עמ' ב

1 אלא הלוקח את אחרתו שהיא בת אביו שלא בת אמו - אחרתו מאב
 2 ולא מאם, וכן הלוקח את אחרתו שהיא בת אמו שלא בת אביו -
 3 אחרתו מאם ולא מאב, אך הלוקח את אחרתו שהיא בת אמו ובת
 4 אביו מנין שחייב עליה כרת, תלמוד לומר בהמשך הפסוק 'ערוה
 5 אחרתו וְגַלְתָּ עֲוֹנוֹ שָׂאוּ', ומכאן יש ללמוד שאף על לקיחת אחרתו
 6 מאביו ומאמו הוא חייב כרת. ולבאורה יש לתמוה, עד שלא יאמר
 7 - מדוע הוצרך הכתוב לרבות אחרתו מאביו ואמו, הרי יש לי בדין
 8 - ניתן ללמוד זאת מקל וחומר, אם ענש על הכתוב כרת על לקיחת
 9 אחרתו שהיא בת אביו שלא בת אמו, וכן על אחרתו שהיא בת אמו
 10 שלא בת אביו, אם כן אחרתו שהיא בת אביו ובת אמו לא כל שכן
 11 שהיא חייב עליה כרת, הא למדת מכאן שאין עונשין מן הדין -
 12 שאין לומדים את עונשי התורה מקל וחומר, עד שיפרט לך הכתוב
 13 במפורש.
 14 וממשיכה הברייתא ואומרת, עונש שמענו - למדנו מכאן שאין
 15 עונשין מן הדין, הדינא, שאין ללמוד עונש לעוברי עברה מקל
 16 וחומר, אהרה מנין - אך מנין יש ללמוד שאף אין מזהירין מן
 17 הדין, כלומר, שאין ללמוד אזהרה לענין חיוב מלקות מקל וחומר,
 18 תלמוד לומר לגבי אזהרת התורה שלא ליקח אחרת (שם יח ט) 'ערוה
 19 אחרתך בת אביך או בת אמה וגו', לא תגלה ערוותך/ אין לי - אין
 20 אני יודע אזהרה אלא בלוקח את אחרתו שהיא בת אביו שלא בת
 21 אמו וכן בלוקח את אחרתו שהיא בת אמו שלא בת אביו, אבל
 22 אחרתו שהיא בת אביו ובת אמו מנין שהוא לוקח עליה, תלמוד
 23 לומר (שם סא) 'ערוה בת אשת אביך מולדת אביך אחרתך היא לא
 24 תגלה ערוותה', ולבאורה יש לתמוה, עד שלא יאמר הכתוב כן יש
 25 לי ללמוד זאת מן הדין - מקל וחומר, מה אם הותר על אחרתו
 26 שהיא בת אמו שלא בת אביו, וכן על אחרתו שהיא בת אביו שלא
 27 בת אמו, אחרתו שהיא גם בת אביו וגם בת אמו לא כל שכן
 28 שהותר עליה, ומדוע הוצרך הכתוב לרבותה, הא למדת שאין
 29 מזהירין מן הדין.
 30 הגמרא שבה לברר את הדין שנתבאר במשנה שאין העדים
 31 נעשים זוממין עד שיגמר הדין על פיהם: נתבאר במשנה שעדים
 32 שהעידו על אדם שהוא חייב מיתה וחומנו, אינם נהרגים אלא אם
 33 כן נגמר מתחילה דינו של הנידון למיתה על פיהם, ולומדים זאת
 34 מן המקרא 'נפש בנפש' העוסק בחייבי מיתות בית דין. ועתה
 35 מבררת הגמרא. חייבי מלקות מנין - מנין יש ללמוד שכן הוא הדין
 36 אף בעדים שהעידו על אדם שהוא חייב מלקות וחומנו. שאין הם
 37 לוקים אלא אם כן נגמר תחילה דינו של הנידון ללקות על פיהם.
 38 תלמוד לומר 'ישעו', כלומר, יש ללמוד דין זה לגבי חייבי
 39 מלקות בזוהרה שזה מחייבי מיתות, לפי שבשניהם נכתבה במקרא
 40 תיבת 'רשע'.
 41 שבה הגמרא ומבררת: חייבי גלויות מנין - מנין יש ללמוד שדין זה
 42 נאמר אף בעדים שבאו לחייב אדם גלות וחומנו, שנתבאר לעיל
 43 (ג) במשנה שאינם גולים אלא לוקים את הארבעים, ומנין שאף הם
 44 אינם לוקים אלא אם כן נגמר תחילה דינו של הנידון לגלות על
 45 פיהם.
 46 מבאר הגמרא: אחיא 'רוצח' 'רוצח' - יש ללמוד זאת בגזירה שיה
 47 לגבי חייבי גלויות מחייבי מיתות, לפי שבשניהם נאמרה תיבת
 48 'רוצח'.
 49 הגמרא מביאה מעשה שאירע עם יהודה בן טבאי: תניא, אמר רבי
 50 יהודה בן טבאי, אראה בנתמה, כלומר, לא אוכה לראות בנחמת
 51 ציון, ולשון שבועה הוא, אם לא היה המעשה כפי שאני מספרו,
 52 שהריתי בבית דין עד זומם, שהוים אחד משני העדים אחר שנגמר
 53 דינו של הנידון על פיהם והרגתי, כדי להוציא מלפני של הצדוקים,
 54 שהיו אומרים שאין העדים הזוממין נהרגין עד שהרג הדין על פיהם,
 55 ולפיכך הרגתי כדי להוכיח שאין הדין כן.
 56 אמר לו שמעון בן שטח, אראה בנתמה - לא אוכה לראות בנחמת
 57 ציון, אם לא שהדין הוא כפי שאומר אני לך, ששפכת דם נקי, שהרי
 58 אמרו חכמים שאין העדים הזוממין נהרגין על שזממו להרוג אדם
 59 בערותם, עד שזיזו שניהם - עד שזיזו שני העדים בבית דין, וכמו
 60 כן אין העדים הזוממים לזקין על שזממו לחייב אדם מלקות, עד

61 שזיזו שניהם, ומכיון שבמעשה זה לא הזום אלא עד אחד לא היה
 62 לך להורגו, ונמצא ששפכת דם נקי.
 63 מיד קבל עליו רבי יהודה בן טבאי שאינו מודה הוראה מעתה אלא
 64 לפני שמעון בן שטח, כדי שאם יטעה בהוראתו יעמידו שמעון בן
 65 שטח על האמת. וכל ימיו של רבי יהודה בן טבאי הוא היה משתטח
 66 על קברו של אותו העד שהרגו, כדי לפייסו, והיה קולו נשמע - היו
 67 שומעים קול, אך לא היו יודעים של מי הוא הקול, לפי שהיה זה
 68 בלילה, או ביום במקום שלא היו יכולים לראותו, וקבורין העם
 69 לומר שקול זה הוא קולו של ההרוג, הכועס על שהרגוהו שלא
 70 כדן, אמר להם יהודה בן טבאי, קול זה קולי שלי הוא שאני מפייסו,
 71 ולא קולו של ההרוג, תרעו - ואתן לכם ראייה על כך, למחר הוא
 72 מת אין קולו נשמע - לאחר שאני אמות, שוב לא יהא קול זה
 73 נשמע.
 74 אמר ליה רב אחא ברביה דרבא לרב אשי, מה ראייה היא זו, הרי יתכן
 75 שהקול הוא קולו של ההרוג, ואף על פי כן נפסק לאחר מיתת
 76 יהודה בן טבאי, דדלמא בדינא קם ביהדיה - שמא תבע אותו ההרוג
 77 לדין בפני בית דין של מעלה, אי נמי פייסי פייסיה - או שמא פייסו
 78 שם יהודה בן טבאי, ועל כן לא היה משמיע עוד את קולו.

משנה

79 משנה זו מבאר מדוע נקט הכתוב 'על פי שנים עדים או שלשה',
 80 הרי מאחר ודי בשני עדים אין צריך לומר שכן הוא הדין אף
 81 בשלשה.
 82 נאמר בכתוב (דברים יז ט) 'על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת
 83 המות'. ולבאורה יש לתמוה, אם מתקימת העדות בשנים - בשני
 84 עדים, למה פרט התנאים - מדוע הוצרך הכתוב לפרט שמתקימת
 85 היא אף בשלשה עדים. אלא כוונת המקרא להקיש (שלשה לשנים)
 86 [שנים לשלשה] - דין עדות של שני עדים לדין עדות של שלשה
 87 עדים, לומר לך, מה שלשה עדים מוזמין את השנים - יכולים הם
 88 להעיד שני עדים, אף השנים זוממו את השלשה - אף שני עדים
 89 יכולים להזים שלשה עדים. ומנין ששני עדים יכולים להזים אפילו
 90 מאה עדים, תלמוד לומר - לכך הוסיף הכתוב תיבת 'עדים', ללמדך
 91 שאף בעדים רבים הדין כן. אלו דברי תנא קמא.
 92 רבי שמעון אומר, שיש ללמוד דין אחר מהיקש השנים לשלשה,
 93 לומר לך, מה שנים - שני עדים אינן נהרגין אם הזמנו עד שניהו
 94 שניהם זוממין, אבל אם הזום רק אחד מהם אינו נהרג, אף שלשה
 95 עדים אינן נהרגין עד שניהו שלשתן זוממין, שאף אם הזמנו שנים
 96 מתוך השלשה אינם נהרגים עד שיוזם השלישי עמהם. ומנין
 97 שאפילו כשיש מאה עדים הדין כן, שאין הם נהרגים עד שיוזמו
 98 כולם, תלמוד לומר 'עדים'.
 99 רבי עקיבא אומר, לא פא השלישי להקל - לא הוצרך הכתוב
 100 ללמדנו שלעתיים בא השלישי להקל על השנים הראשונים, ובגון
 101 לענין זה שאינם נעשים זוממים עד שיוזם השלישי עמהם, אלא
 102 הוצרך להשמיענו שהשלישי בא להחמיר עליו - על עצמו ולעשות
 103 את דינו כיוצא באלו - כמו השנים הראשונים, שאף על פי שהיתה
 104 העדות מתקימת כבר בשנים הראשונים, מכל מקום מזהיר
 105 שהצטרף אליהם השלישי נענש אף הוא עמהם. ויש ללמוד מכך,
 106 שאם בן ענש הכתוב לנפשו - לנדבק לעוברי עברה כמו שענש
 107 לעוברי עברה עצמו, על אחת כמה וכמה שישלם שכר לנפשו
 108 לעושי מצוה כמו השכר של עושי המצוה, שהרי מצינו שמידה
 109 טובה מרובה ממידת פורענות.
 110 ועוד יש ללמוד מהיקש השנים לשלשה, ומה שנים - שני עדים,
 111 אם נמצא אחד מהן קרוב לנידון, או שנמצא שהוא פסול לעדות,
 112 או ערוה בנפשו לגמרי, שהרי לא נותרו כאן שני עדים כשרים, אף
 113 בשלשה עדים הדין כן, שאם נמצא אחד מהן קרוב או פסול ועדותו
 114 פסולה, ואין אומרים שתקיים העדות בשנים הנותרים הכשרים.
 115 ומנין שהדין כן אפילו כשיש מאה עדים, שאם נמצא אחד מהם
 116 קרוב או פסול עדות כולם בטילה, תלמוד לומר - לכך ריבה
 117 הכתוב בלשון 'עדים'.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ג. וְכַל דְּבַר שְׂאוּחוֹזוּ בִּידוֹ⁴¹ וְהוֹצִיאוּ חֵיב עָלָיו בְּכָל עֲנָן אַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא תַכְשִׁיט אוּ מְלַבֵּשׁ שְׁדָרְךָ לְלוֹבְשׁוֹ
- 2 אוּ לְהַתְּקֵשֵׁט בוּ בְּאַחַד מֵאֵיבָרָיו, מִכָּל־מְקוֹם דֶּרֶךְ הוּא גַם בֵּן לְהוֹצִיאוֹ בִּידוֹ לְפַעֲמִים⁴¹.
- 3 וְיֵשׁ דְּבָרִים שְׂאֵפְלוּ לֹא אַחֲזֵן בִּידוֹ אֶלָּא תִּלְאָן⁴² בְּמַלְבוּשָׁיו אוּ בְּאַחַד מֵאֵיבָרָיו חֵיב עָלֵיהֶם אִם דֶּרֶךְ לְהוֹצִיֵאן
- 4 בֵּן בְּחוּל לְפַעֲמִים כִּגוֹן אִישׁ הִיוּצֵא בְּסִיף הַחֲגוּרָה לוֹ בְּמַתְנֵיוֹ⁴³ אוּ בְּקִשָּׁת אוּ בְּמִגְן אוּ בְּרִמָּח הַתְּלוּיִן עָלָיו
- 5 בְּמְקוֹם שְׁדָרְךָ לְתִלוֹתָן שֵׁם בְּחוּל לְפַעֲמִים⁴⁸ הָרִי זֶה חֵיב בֵּינוֹן שֶׁהוֹצִיֵאן בְּדֶרֶךְ הוֹצֵאתָן בְּחוּל וְהֵן אֵינָן לֹא
- 6 מְלַבֵּשׁ וְלֹא תַכְשִׁיט שְׂאֵם הָיוּ תַכְשִׁיט לֹא הָיוּ בְּטִלוּיִן לְעֵתִיד־לְבוֹא שְׁנֵאמַר⁴⁹ וְכַתְּבוּ חֲרֻבוֹתֵם לְאֵתִים וְגו'.
- 7 אֲבָל אִם יֵצֵא לְבוֹשׁ בְּשָׂרְיוֹן אוּ בְּכּוֹבֵעַ שֶׁל בְּרוּל אוּ בְּאַנְפְּלָאוֹת שֶׁל בְּרוּל הַעֲשִׂיּוֹת לְמַלְחָמָה הוֹאִיל וְהֵן דֶּרֶךְ
- 8 מְלַבֵּשׁ הָרִי זֶה פְּטוּר אֲבָל אִסוּר מְדַבְּרֵי סוּפְרִים⁵⁰ מִשּׁוּם שְׁנֵרָאָה בּוֹיָצֵא לְמַלְחָמָה בְּשַׁבַּת¹⁰⁰.

ביאורי הלכה

יד [ד] שְׂאוּחוֹזוּ בִּידוֹ - משמע שאין חילוק בין יד שמאל ליד ימין⁴⁰.
 מו] לוֹ בְּמַתְנֵיוֹ - אנשי ביטחון הצלה ורפואה, שייתכן שיצטרפו להשתמש בכלי נשק, כלי רפואה, או שאר דברים⁴³ להצלת נפשות בשבת - מותרים בנשיאתם בשבת⁴⁴.

וכשאפשרי, יש לטלטלם בשינוי⁴⁵.
 אך במקום שאין ספק של הצלת נפשות, אלא צריכים לישא את הנשק מצד החוק, ובלא זה הוא צפוי לעונש - אין להקל באיסור הוצאה מן התורה⁴⁶, אלא רק כשמוציא דרך שינוי ממש, וכשאינן רשות הרבים גמורה⁴⁷.
 זו] לְמַלְחָמָה בְּשַׁבַּת - חייל המחוייב ללבוש מדי צבא

ציונים והוספות

- 40 אבל לעניין מלאכת כותב, הובא לעיל בהערה שכתיבה ביד שמאל נחשבת כלאחר יד.
  - ובסי' שג סכ"ג משמע שהוצאת חפץ בחיקו נחשבת כהוצאה כדרכו (בדוגמת חפץ התלוי בחגורה).
  - 41 בכתיב: אפילו אם אין דרך אותו דבר להוציאו בידו, אלא ללבושו או לתלותו עליו לתכשיט (כן מתבאר מכמה סוגיות הגמ').
  - 42 בכתיב: לבשן או תלאן.
  - 43 כגון מכשירי קשר לקבלת קריאות חירום, פנס להאיר בו כשקיים חשש למציאת חפץ חשוד (ואף מותר לכבותו לאחר השימוש כשיש חשש שתגמר הסוללה) (שש"כ פמ"א סל"א). וכן חייל שנקרא בשעת חירום בשבת לבוא ולהתייצב מותר לו לקחת עמו (גם אל מחוץ לעירוב ומחוץ לתחום) בנוסף לחפצים החיוניים שצריך לקחת עמו על-פי דרישת הצבא לצורך פיקוח-הנפש, גם את חפציו האישיים שהוא זקוק להם, כמו טלית, תפילין, סידור, נייר-טואלט ועוד. וכיניס הכל יחד לתוך התרמיל, וישתדל להניח בתוך המכונית הנוסעת (לצורך פיקוח נפש בלבד) - ולא ישא אותו בעצמו (שש"כ שם סל"ג).
  - וכן מותר לו לצאת למקום שאינו רשות הרבים גמורה ושרשרת עם דיסקית על צווארו, שבה חרוטים שמו, מספרו הצבאי וסוג הדם שלו (שש"כ שם ס"ל, ולכאורה יש להקל בזה רק בחשש סכנה, או כשצפוי להענש אם לא ישאנה במקום שאינו רשות הרבים גמורה, שאז אפשר להקל מחמת העונש).
  - 44 ואין בזה איסור הוצאה מרשות לרשות, טלטול ברה"ר, או מוקצה.
  - 45 כגון נתינתם בכובע או בגרביים וכיוצא בזה, ובפרט יש לטלטלם בשינוי, כשיציאתם כעת אינה נצרכת לצרכי
- חירום, אלא יוצאים לצורך מצוה כתפילה בצבור וכיו"ב, אלא שהמכשירים צריכים להיות תמיד זמינים.
 בשש"כ פמ"א הערה פג כתב שחגירת רובה על כתיפו ממעטת בחילול שבת, והוא ע"פ ערוה"ש סי' שא סני"א שנחשב כתכשיט לאנשי המלחמה, אמנם לשוע"ר אין בזה מיעוט בחילול שבת, שכך הוא דרך נשיאתו.
 46 אמנם כשיש איסור מוקצה בלבד (כגון במקום המעורב בעירוב) - יש להקל בזה יותר (ובפרט לדבר מצוה) משום שכלי נשק עומד כיום בעיקר להטיל אימה (שהוא דבר המותר בשבת) ולא להשתמש בו, ונחשב ככלי שמלאכתו לאיסור ולהיתר (שו"ת רבבות אפרים ח"ד סי' פ"ח ועוד אחרונים).
 47 שאין להקל באיסור תורה שלא במקום סכנת נפשות, ונתבאר לעיל שחגירת נשק על כתפו נחשבת כנשיאה ממש. וראה שו"ת אז נדברו ח"ב סי' מ"ד ועוד בעניין זה.
 48 דוגמא נוספת לקמן סי' באיש שיצא עם טבעת הנשים באצבעו (וראה לקמן סי' ט כשרק האומן רגיל בכך לפעמים).
 ובסי' שג סכ"ג דוגמא ממפתח או חפץ אחר התלוי בחגורתו.
 49 ישעיה ב, ד: וְשֹׁפֵט בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹקִיחַ לְעַמִּים רְבִים וְכַתְּבוּ חֲרֻבוֹתֵם לְאֵתִים וְחַנִּיתוּתֵיהֶם לְמַזְמְרוֹת לֹא יֵשֵׂא גוֹי אֶל גּוֹי חָרֵב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה. ובמצודות: ישברו כלי המלחמה לעשות מהם כלי עבודת אדמה כי לא יעשו עוד מלחמה ולא ילמדו אותה כי המשיה ישפוט בדברי ריבותם.
 50 וראה לקמן סני"א במי שמצא בשבת תפילין במקום שיבואו לידי ביזיון. ובסי' רסו סכ"ז במי שחשכה לו בדרך ותפילין בראשו.
 ובסי' שח סוף סי' ט שגם בתוך הבית אין ללבושן שמא

1 וְכֵן אִם יֵצֵא לְבוֹשׁ בְּתַפְּלִין פְּטוּר אֲבָל אֶסוּר מִדְּרָבֵי סוֹפְרִים אֲפִלוּ אִם הוּא בְּעֲנִין שְׂאִין אֶסוּר בְּלִבִּישָׁתָן
 2 מִשּׁוּם בַּל תּוֹסִיף כְּגוֹן שְׂאִינוֹ מִתְּפִלִּין לְשֵׁם מִצְוַת תְּפִלִּין⁵² כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסִימָן כ"ט⁵³ וְל"א⁵⁴ מִפְּלִמְקוֹם
 3 אֶסוּר לְצֵאת בְּהֵן מִדְּרָבֵי סוֹפְרִים גְּזִירָה שְׂמָא יִצְמָרָד לְפָנֶם לְבֵית הַפֶּסֶא וְיִסְרִין מֵעָלָיו⁵⁵ וְיִשְׁפַח וְיִבְיֵאֵן בִּידוֹ
 4 ד' אִמּוֹת בְּרִשּׁוֹת הֶרְבִּים אוֹ מִרְשּׁוֹת הֶרְבִּים לְרִשּׁוֹת הַיְחִיד כְּדִי לְהִצְנִיעָן.
 5 וְכֵן לֹא יֵצֵא אָדָם קָטָן בְּמִנְעָל שֶׁהוּא גְדוֹל מִמֶּדֶת רִגְלָיו שְׂמָא יִפֹּל מֵעַל רִגְלוֹ וְיִשְׁפַח וְיִבְיֵאֵן בִּידוֹ⁵⁶ אֲבָל
 6 יוֹצֵא הוּא בְּחֻלּוֹק גְּדוֹל שְׂאִין לְחוּשׁ שְׂמָא יִפֹּל מֵעָלָיו⁵⁷ וְכֵן לֹא יֵצֵא אָדָם בְּמִנְעָל אֶחָד בְּרִגְלוֹ אֶחָת וְרִגְלוֹ
 7 הַשְּׁנִית בְּלִי מִנְעָל כִּי שְׂמָא יִשְׁחָקוּ עָלָיו עַל שֶׁהוֹלֵךְ בְּמִנְעָל אֶחָד וְיִסְרִינוּ מֵעַל רִגְלוֹ וְיִשְׁפַח וְיִבְיֵאֵן בִּידוֹ וְאִם
 8 יֵשׁ לוֹ מִכָּה בְּרִגְלוֹ הַשְּׁנִיָּה שְׂאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְנַעַל בָּהּ מִנְעָל מִתֵּר לוֹ לְצֵאת בְּמִנְעָל שֶׁבְּרִגְלוֹ הָאֶחָת שְׂאִין בָּהּ
 9 מִכָּה שְׂאִין לְחוּשׁ שְׂמָא יִשְׁחָקוּ עָלָיו לְפִי שֶׁמִּכְתּוֹ מוֹכַחַת עָלָיו שְׂאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְנַעַל בָּהּ (וְכָל אֶסוּרִים
 10 שֶׁנִּתְבָּאָרוּ וְשִׁיתְבָּאָרוּ בְּסִימָן זֶה, אִם אֶסוּרִים גַּם-כֵּן בְּחֻצֵר וּבְבֵית יִתְבָּאָר בְּסִימָן שֶׁג'⁵⁹):

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיך יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו טעניף ג

ביאורי הלכה

גם במקום שאין חשש סכנה - מותר לצאת בהם בשבת⁵¹.
 [ז] ויביאנו בידו - בימינו שאין הולכים יחפים כלל - אין לחוש שיביאנו בידו⁵⁶.
 [ח] יפול מעליו - אם יש חשש שישחקו עליו מחמת

שהחלוק גדול עליו; אם רגילים לפעמים לשאת אותו ביד עד הבית - אסור לצאת בו בשבת⁵⁷, והוא הדין לשאר בגדים חליפות, עניבות, כובעים, ומעילים⁵⁸ הגדולים ממידתו או עשויים באופן משונה.

צינונים והוספות

ישכח ויצא, ומכל מקום גם כשיצא בהם לרשות הרבים - פטור, הואיל והן דרך מלבוש ותכשיט. וראה שם הנגזר מכך לעניין מוקצה.
 51 במדי צבא רגילים (ללא קסדה וכיו"ב) אינו נראה כיוצא למלחמה כלל, ובמקום שצפוי להיענש מותר בכל עניין.
 וכל שכן שאנשי חירום וביטחון (וכל אדם במקום הצורך) רשאים לחגור אפוד מחזיר אור וכיו"ב.
 52 בכתיב-יד: ולא קשה מידי מה שהקשה התוס' יום טוב (פ"ו מ"ב ד"ה ולא בתפילין, שאם סוברים (כדעת שו"ע"ר) ששבת לאו זמן תפילין הוא - אסור לצאת בתפילין בלאו הכי משום בל תוסיף (ומשום משוי), וכאן מבואר שכשאינו מכוין למצווה רשאי לצאת בהם (וממילא אינם משוי)).
 53 סעיף א: שבת ויום טוב לאו זמן תפילין הוא וכשמניחן עליו לשם מצוה עובר על בל תוסיף מכל מקום כיון שאם מניחן עליו בלא כוונה לשם מצוה אין בזה איסור מן התורה אלא מדברי סופרים משום גזירה שמה יצא בהן לרשות הרבים.
 54 סעיף א: שבתות וימים טובים אינן זמן תפילין... ואם

מניחן בהם לשם מצוה עובר על בל תוסיף וגם מזלזל לאות של שבתות וימים טובים... אבל אם אין מניחן לשם מצוה אלא לצורך אחר מותר כגון המוצא תפילין בשבת מונחין בשדה מותר ללבשם ולהכניסן לעיר דרך מלבוש.
 55 וכדלעיל סי' מג שאין להכנס בתפילין לבית הכסא.
 56 שהכל תלוי במנהג המקום, כדמשמע בסי' שג ס"א (ראה שו"ת רבבות אפרים ח"א סי' רכ"ג), ומכל מקום אין להקל לצאת במנעל על רגל אחת דלהלן, משום שייתכן שמעדיף לילך יחף מאשר עם נעל אחת.
 57 ודינו יהיה כדין המנעל ברגל אחת דלהלן. כן משמע בסי' שג ס"א. ובכל אלו (האסורים מחמת שמה יפול או יסירונו) אם יצא בהם - אין צריך לפשטם.
 58 בשש"כ פ"ח הערה כ הביא מהגרשז"א שהסתפק ביציאה עם מעיל גשם בימות הקיץ ממש. וכן הסתפק (שם הערה יט) באדם שרגיל ללכת במעיל ארוך, והוא מחליפו במעיל קצר וכד', ונטה להקל.
 59 סעיף כג. וראה המובא לעיל מסי' שח סי"ט לעניין לבישת תפילין בבית.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות יום-טוב - לפי לוח "רב יומי"

1 ד במה דברים אמורים כשהאוכל מרובה על הפסולת שיש
 2 יותר טורח בברירת האוכל מתוך הפסולת מבברירת
 3 הפסולת מתוך האוכל לפיכך הצריכו אותו לברור הפסולת
 4 כדי למעט בטורח ביו"ט אבל אם הפסולת מרובה על
 5 האוכל צריך לברור את האוכל ולהניח את הפסולת כדי

למעט בטורח וכן אפילו אם האוכל מרובה על הפסולת אלא שיש יותר טורח בברירת הפסולת מברירת האוכל כגון שהפסולת הוא דק מאוד ויש טורח ליקח אותו בידו צריך לברור האוכל ולהניח הפסולת כדי למעט בטורח וכן אם הפסולת מרובה על האוכל אע"פ שיש יותר טורח בברירת

שמרים קודם שנתן בה פירות ניכר הדבר שתולה אותה
בשביל השמרים ואסור:

יא אין עושין גבינה ביו"ט לפי שאפשר לעשותה מערב
יו"ט שהגבינה ישנה טובה מהחדשה:

יב אין מעמידין חלב ביו"ט דהיינו שנותנין לתוכה קיבה
להעמידו ואסור משום בורר שמפריד הקום מן החלב
ואע"פ שהיא מלאכת אוכל נפש מכל מקום כיון שדרך
להעמיד הרבה חלב בבת אחת חששו חכמים אם נתיר לו
להעמיד ביו"ט שמא יעמיד הרבה לצורך החול.

ומטעם זה אסור לעשות חמאה מן שומן שצף על פני החלב
שהרי הוא בורר שמפריד החלב מן החמאה שבו ואפילו ע"י
נכרי אסור לעשות כדין שאר איסורי יו"ט שאסור אפילו ע"י
נכרי:

יג ירק תלוש שיש בו ראשי עלין נרקבין אין גוזזים אותם
במספרים שדרך לתתם בהם מהמחומר מפני מראית
העין שהרואה (את המספרים אצל הירק) יאמר שהיום נגזזו
מהמחומר:

יד מותר לתקן את הקונדס ואת העכביות והן מיני ירקות
שיש טורח הרבה בתיקונן:

טו מותר למלוח הרבה חתיכות צנון ביחד אם רוצה
לאכלם אח"כ בו ביום אף על פי שאסור בשבת שהרי
אם היה עושה כן מערב יו"ט היה מפגי טעם הצנון ויש
חממירין שלא למלוח הרבה חתיכות ביחד כמ"ש בסימן
שכ"א] לענין שבת שהרי אפשר למלוח כל חתיכה בפני
עצמה שאין האחת משבחת במליחת חבירתה וטוב לחוש
לדבריהם בדבר שאין בו הפסד כלל:

טז אע"פ שהותרה הוצאה ביו"ט אפילו שלא לצורך
אכילה מכל מקום לא ישא משאות גדולות כדרך
שהוא נושא בחול אלא צריך לשנות כיצד המביא כדי יין
ממקום למקום לא יוליכם בסל או בקופה דהיינו שלא יתן
ארבעה או חמישה כדים בסל או בקופה כדרך שהוא עושה
בחול אלא יוליכם על כתפו או לפניו אחד אחד או שנים
שנים כדי שיהא ניכר שלצורך יו"ט הוא מוליכם:

יז כמה דברים אמורים כשמוליכם במקום שמצויים בו
רבים כגון ברחובות או במבואות אבל אם מוליכם
מבית לבית בחצר אחת אין צריך לשנות כלל ומותר להוליך
הרבה כדים בקופה אחת ואדרבה יותר טוב הוא להוליך
הרבה ביחד משיוליך מעט מעט ויצטרך להרבות בהילוך
ואסור לטרוח ביו"ט טרחא שאינה צריכה:

יח המוליך תבן בקופה להיסק או לבהמה לא יפסיל את
הקופה לאחוריו לפי שהוא גנאי יו"ט שנראה כמי
שמתכוין למלאכה רבה או להוליך למקום רחוק כדרך חול:

יט הנושא משאות שדרכן לישא אותן במוט ישא אותן על
גבו מאחוריו ושדרכן לישא אותן על גבו מאחוריו ישא
אותן על כתפו ושדרכן להנשא על הכתף ישא אותן בידו
לפניו או יפרוש עליהן בגד אם הן משקין שאין לחוש בהן
שלא יבואו לידי סחיטה כגון ביין אדום או שאר משקין

1 האוכל מברירת הפסולת כגון שהאוכל הוא דק מאד צריך
2 לברור את האוכל ולהניח את הפסולת כיון שכמות הפסולת
3 מרובה על כמות האוכל אבל אם כמות האוכל הוא שוה
4 לכמות הפסולת ויש יותר טורח בברירת האוכל מברירת
5 הפסולת צריך לברור את הפסולת מתוך האוכל כדי למעט
6 בטורח ואם האוכל והפסולת שניהם שוין בכמותן ובטירחתן
7 הרשות בידו לברור איזו שירצה:

8 ה וכל זה כשלא היה אפשר לו לברור מערב יו"ט אבל אם
9 היה אפשר לו לברור מערב יו"ט אסור לברור פסולת
10 מתוך האוכל אפילו בידו אע"פ שהאוכל מרובה על הפסולת
11 ויש יותר טורח בברירת האוכל מברירת הפסולת ואפילו
12 אוכל מתוך הפסולת אין לו לברור אלא מה שהוא צריך
13 לאכול לאלתר כמ"ש בסימן שי"ט לענין שבת לפי שכל
14 מלאכת אוכל נפש שהיה אפשר לו לעשותה מערב יו"ט ולא
15 יהיה בכך הפסד ולא חסרון טעם אסור לעשותה ביום טוב
16 מטעם שנתבאר בסימן תצ"ה:

17 ו אפילו אם לא היה אפשר לברור מערב יו"ט אסור
18 להניח הקטניות במים כדי שיצוף הפסולת למעלה או
19 כדי שירד העפרורית למטה ואין צריך לומר שאסור לנפותן
20 בנפה וכברה מטעם שביארנו למעלה:

21 ז אין מסננין את החרדל במסנתת שלו מפני שנראה כבורר
22 שמשליך הסובין שלו אע"פ שאין זה בורר ממש שהרי
23 גם הסובין ראויים לאכילה ואינן נקראים פסולת מכל מקום
24 כיון שנראה כבורר אסוהו חכמים שהרי אפשר לסננו מערב
25 יו"ט אבל אם לא היה אפשר לסננו מערב יו"ט מותר לסננו
26 ביום טוב:

27 ח החרדל הוא מר ורגילין למתקו ע"י שמכבין בתוכו
28 גחלת או אבן ניסוקת וביו"ט אסור לכבות בתוכו גחלת
29 של עץ לפי שאין כיבוי זה צורך אוכל נפש ממש שאפשר
30 לאכול בשר בלא חרדל ואין צריך אלא למועגים וכל דבר
31 שאינו שוה לכל נפש אסור לעשותו ביום טוב כמ"ש בסימן
32 תקי"א עיין שם אבל מותר לכבות בתוכו גחלת של מתכת
33 או אבן ניסוקת לפי שאין שייך כיבוי במתכת שאף אם לא
34 יכבנו לא ישרף ולא יעשה פחם ואף בשבת אין איסור
35 לכבותו אלא מדברי סופרים וביו"ט לצורך אכילה לא גזרו
36 ומטעם זה מותר ליתן שפוד של מתכת מלוכלך לתוך המשקה
37 כדי שיתחמץ אם הוא ראוי לשתותו בו ביום:

38 ט משמרת שהיתה תלויה ועומדת מערב יו"ט מותר ליתן
39 בה שמרים של יין לסננו וכן שמרים של שאר משקים
40 טובים וחזקים בענין שאם היה מסננו מערב יו"ט לא היה
41 המשקה היוצא מן השמרים כל כך טוב וחזק כמו שהוא
42 עכשיו שמסנו בו ביום ששותה אותו אבל אסור לתלות את
43 המשמרת לכתחלה ביו"ט כדי לסנן בה שלא יעשה כדרך
44 שהוא עושה בחול משום ולזול יו"ט שנראה כמתקן וקובע
45 המשמרת לסנן בה יין הרבה בקבע:

46 י ומותר להערים לתלות המשמרת כדי להניח בתוכה
47 פירות ואח"כ נותן בה שמרים לסננו לצורך יו"ט והוא
48 שנתן בה פירות קודם שנתן בה שמרים אבל אם נותן בה

45 ורגליו ועל דרך שנתבאר בסי תק"ג) לפי שרחיצת כל הגוף
46 אינה צורך כל נפש אלא למעונגים ומפונקים בלבד ולא
47 התירה התורה אפילו המלאכה שלצורך אכילה אלא אם כן
48 יש בה צורך כל נפש אבל אם אין בה צורך אלא למעונגים
49 אסור לעשותה ביו"ט כמו שיתבאר וכיון שיש בזה איסור
50 של תורה יש לאסור לרחוץ כל גופו ביו"ט אפילו חוץ
51 למרחץ ואפילו בחמין שהוחמו מערב יו"ט גזרה שמא יחס
52 מים ביו"ט בשביל רחיצת כל גופו ויעשה איסור מן התורה.

53 ולפי דבריהם אף תינוק שדרך לרחצו בכל יום אסור לרחצו
54 אפילו בחמין שהוחמו מערב יו"ט כמו בשבת וכמו שנתבאר
55 בסי' של"א גזרה שמא יחס ביו"ט בשבילו.

56 במה דברים אמורים לרחוץ כל גופו בבת אחת אבל לרחוץ
57 כל גופו אבר אבר בחמים שהוחמו מערב יו"ט מותר אפילו
58 לגדול שכל אבר ואבר שהוא רוחץ הוא רוחץ בהיתר דאין
59 לגזור שמא יחס מים ביו"ט שהרי מותר להחם מים ביום
60 טוב בשביל רחיצת אבר אחד ואין איסור אלא להחם בשביל
61 רחיצת כל הגוף שאין צריך אלא למעונגים (אבל כל גופו
62 בבת אחת אסור אפילו להשתטף בחמין אפילו הוחמו מערב
63 יו"ט).

64 ואף על פי שהעיקר כסברא הראשונה בכל זה מכל מקום
65 כבר נהגו במדינות אלו להחמיר כסברא האחרונה ואין
66 לשנות המנהג:

67 **ב** יש מי שאומר שאין היתר לעשות מדורה להתחמם
68 כנגדה ביו"ט אלא בשעה שהקור גדול כל כך עד שרוב
69 בני אדם צריכים להתחמם כנגד המדורה אבל אם אין הקור
70 גדול כל כך בענין שאין צריך למדורה רק מי שהוא אסטניס
71 (פירוש איש מצונן) או מעונג אין לעשות מדורה ולא להחם
72 תנורי בתי החורף רק ע"י נכרי כיון שמלאכה זו אינה צריכה
73 לכל נפש אבל אין המנהג כדבריו ואף לדבריו אם הקור
74 גדול כל כך עד שהמאכלים השמנים שהוא רוצה לאכול
75 יהיו נקרשים מחמת הקור אע"פ שאין הקור גדול כל כך
76 שיהיו רוב בני אדם צריכים להתחמם מותר לו להחם בית
77 החורף בשביל המאכלים שהרי הוא צורך אוכל נפש:

78 **ג** מותר להניח בשר על גבי גחלים לצלותו אע"פ
79 שהשמנונית הנוטף מהבשר מכבה את הגחלים וכיבוי זה
80 אין בו צורך אוכל נפש ממש שהרי אפשר לצלותו בשפוד
81 מכל מקום כיון שיש בו קצת צורך אוכל נפש שהרי הוא
82 חפץ ומתאוה לאכול בענין זה התיירו לו חכמים כיון שאין
83 כאן כיבוי גמור שהרי סופו מבעיר:

84 **ד** וכן מותר לעשן פירות דהיינו שמפזר מיני בשמים על
85 גבי גחלים תחת הפירות כדי שיקלטו טעם הבושם ויהיו
86 יותר טובים לאכילה ואע"פ שהגחלים נכבים קצת בתחלת
87 הנחת הבשמים עליהם וכיבוי זה אין בו צורך אוכל נפש
88 ממש שהרי הפירות ראוין לאכילה בלא עישון מכל מקום
89 כיון שהוא חפץ לאכול כך התיירו לו חכמים כיון שאין כאן
90 כיבוי גמור שהרי סופו מבעיר:

91 **ה** במה דברים אמורים כשמפזר את הבשמים על גבי
92 גחלים שהובערו כבר לצורך אוכל נפש או לצורך שאר

1 שאין מלבנים ואף אם יסחוט אינו חייב משום מלבן כמ"ש
2 בסימן שי"ט ע"ש:

3 **כ** וכל זה כשאפשר לו לשנות אבל אם אי אפשר לו לשנות
4 כגון שזימן אורחים וצריך למהר ולהביא לפנייהם אף על
5 פי שהאורחים הן מאותה העיר שאין כאן מצות הכנסת
6 אורחים מכל מקום כיון שהוא נחפז וצריך למהר אינו צריך
7 לעשות שום שינוי מדרך החול ומותר להוליך הרבה כדים
8 בסל ובקופה ולהפשילם לאחוריו:

9 **כא** אין מביאין עצים כרוכים בחבל ולא במחצלת ולא
10 בקופה אבל מביאין כרוכים במטפחת או בחיקו:

חלק ד סימן תקי, כמה דברים האסורים לעשות ביום טוב ואיזו
מהם מותרים ע"י שינוי:

11 **א** כבר נתבאר בסימן תצ"ה דמתוך שהותרה הבערה
12 לצורך אכילה הותרה אפילו שלא לצורך אכילה ובלבד
13 שיהא בה צורך יו"ט לפיכך מותר לעשות מדורה להתחמם
14 כנגדה ביו"ט וכן מותר להחם מעט מים לרחוץ בהם פניו
15 ידיו ורגליו ביו"ט אבל אסור להחם מים רבים כדי לרחוץ
16 בהם כל גופו.

17 וזה האיסור יש אומרים שאינו אלא מדבריהם לפי שמן
18 התורה מתוך שהותרו הבערה ובישול לצורך אכילה ושתיה
19 הותרו לצורך רחיצת יו"ט לפיכך אף מדבריהם מותר לרחוץ
20 כל גופו במים שהוחמו מערב יו"ט ואין חוששין אם נתיר
21 לו לרחוץ בחמין ביו"ט שמא יחס מים ביו"ט כיון שאין
22 איסור להחם מים ביו"ט אלא מדברי סופרים אין גוזרין
23 גזרה לגזרה במה דברים אמורים כשרוחץ חוץ למרחץ אבל
24 בתוך המרחץ אסור לרחוץ בחמין אפילו פניו ידיו ורגליו
25 בלבד וכ"ו בחמין שהוחמו מערב יו"ט אבל כל גופו בבת
26 אחת אסור אפילו להשתטף בחמין שהוחמו מערב יו"ט.

27 וכן אסור לרחוץ כל גופו אפילו חוץ למרחץ בחמין שהוחמו
28 ביו"ט אפילו הוחמו לצורך שתיה ואפילו אינו רוחץ כל גופו
29 בבת אחת אלא רוחצו אבר אבר אסור.

30 אבל תינוק שדרך לרחצו בכל יום מותר לרחוץ כל גופו בבת
31 אחת אפילו בחמין שהוחמו ביו"ט לצורך שתיה דכיון
32 שהוא צרכו של תינוק לא גזרו עליו אבל אסור להחם ביו"ט
33 בשביל רחיצתו בלבד כמו שאסור להחם בשביל רחיצת כל
34 גופו של הגדול אלא אם כן הוא מחמם לצורך שתיה או
35 לצורך הדחת כלי אוכל נפש דאז מותר לו להוסיף מים
36 בקדרה בשביל רחיצת הקטן והוא שיוסיף קודם שיתן
37 הקדרה אצל האש כמו שנתבאר בסימן תק"ג עיין שם כל
38 פרטי דין זה ועכשיו בזמן הזה שאף בחול פעמים שאין
39 רוחצים את התינוק שנים או שלושה ימים אף ביו"ט אסור
40 לרחוץ כל גופו בחמין שהוחמו ביו"ט אפילו רוחצו אבר
41 אבר.

42 אבל יש חולקין על כל זה ואומרים דמן התורה אסור להחם
43 מים רבים בשביל רחיצת כל הגוף (אלא אם כן הוא מחמם
44 כל המים ביחד בכלי אחד עם המים שרוחץ בהם פניו ידיו

29 נכנס ריח הבושם בכגד מותר להניח עליו ביו"ט עוד ממין
 30 בושם זה כדי להוסיף ריח בושם זה בכגד אבל אסור להניח
 31 עליו מין בושם אחר שהרי הוא מוליד ריח חדש בכגד
 32 ביו"ט.
 33 ושלא כדין עושין במקצת מקומות שנותנין שמן שמריח
 34 (שקורין שפינגאר"ד) לתוך המים שהכהנים נוטלין מהם
 35 לידים לעלות לדוכן שהרי הם מתכוונים להוליד ריח חדש
 36 על ידי הכהנים ואע"פ ששופכין השמן לתוך המים מערב
 37 יו"ט מכל מקום ביו"ט כשהכהנים נוטלין ידיהן הן מולידין
 38 ריח חדש בידיהם והן נהנים מריח זה והוא נוח להם
 39 ומתכוונים לכך על כן יש למנוע מלעשות כן:

חלק ד סימן תקיא הבערה ולהחם מים מותר ביום טוב ובו ד'
 טעיפום:

40 א כל מלאכות אוכל נפש לא הותרו אלא לצורך אכילת
 41 ישראל אבל לא לצורך אכילת נכרי ולא לצורך אכילת
 42 בהמה שנאמר הוא לבדו יעשה לכם ולא לנכרים לכם
 43 ולא לבהמה.
 44 לפיכך אסור לזמן נכרי שיבא אצלו לאכול בביתו גזרה שמא
 45 ירבה לבשל עוד קדרה אחרת בשביל הנכרי אבל מותר
 46 לשלוח לו מאכל לביתו כדין שאינו מזמינו לביתו אין
 47 חוששין שמא ירבה בשבילו.
 48 רק שיזהר שלא ישלח לו דרך רשות הרבים אפילו שולח לו
 49 על ידי נכרי דאסור להוציא מרשות לרשות בשביל נכרי וכל
 50 שאסור לעשותו אסור לומר לנכרי לעשותו אבל מותר
 51 לשלוח לו ע"י נכרי דרך כרמלית שלא גזרו על שבות
 52 דשבות של איסור הוצאה ביו"ט שהרי אם יש בה צורך יו"ט
 53 קצת מותר לעשותה על ידי ישראל:

חלק ד סימן תקיב שלא לבשל לצורך נכרי ביו"ט:

1 דברים שמותר להבעיר בשבילם ביו"ט אבל אסור להבעיר
 2 עצים כדי לפזר מיני בשמים תחת הפירות על גבי גחלתן
 3 לפי שהנאה זו של טעם הבשמים אינה צריכה לכל נפש
 4 אלא להמעונגים ומפונקים בלבד ולא התירה התורה לעשות
 5 שום מלאכה ממלאכות אוכל נפש אלא לדבר שהוא צריך
 6 לכל נפש שנאמר אך אשר יאכל לכל נפש וגו':

7 ו אפילו על גבי גחלים שהובערו כבר אין לפזר מיני
 8 בשמים כדי לגמר את הבית או את הכלים כדין שאין
 9 כאן צורך אכילה כלל לא התירו אפילו הבערה מועטת
 10 שהבשמים מתבערים על הגחלים ואע"פ שהבערה הותרה
 11 אפילו שלא לצורך אכילה מכל מקום לא הותרה אלא אם
 12 כן יש בה צורך יום טוב וצורך זה הוא שיהיה לכל נפש כמו
 13 שנתבאר:

14 ז אפילו לעשן פירות אין היתר אלא כשמתכוין כדי
 15 שיקלטו הפירות טעם הבושם ויהיו יותר טובים לאכילה
 16 אבל אסור לעשן פירות כדי שיקלטו ריח הבושם ובאכילתו
 17 אותם יהנה מריחם הטוב לפי שאסור להוליד ריח ביו"ט
 18 בדבר שלא היה בו ריח שהמוליד דבר חדש קרוב הוא
 19 לעושה מלאכה חדשה ואע"פ שכל המלאכות הותרו לצורך
 20 אכילה מכל מקום הולדת ריח זה אין בו צורך אוכל נפש
 21 כל כך ואינו שווה לכל ולא התירו לעשן אלא כשאינו
 22 מתכוין שיקלטו הפירות ריח הבושם אלא טעם הבושם
 23 ויהיו יותר טובים לאכילה ואע"פ שממילא נולד בהן ריח
 24 חדש מכל מקום כיון (שהעיקר) שהוא אינו מתכוין להוליד
 25 לא גזרו עליו ולפיכך מותר להניח מיני בשמים על הבגד
 26 אם אינו מתכוין להוליד ריח בכגד אבל אם הוא מתכוין
 27 לכך אסור.

28 ואם כבר היה מונח מין בושם זה על בגד זה בענין שכבר

'תורה אור' פרשת חיי-שרה - הפרשה החסידית

ענין שְׂדֵה־הַמִּכְפֹּלָה, יְגִלָּה לְן טַעְמִי

7 חֶלֶב וְדָם, וְיִהְיֶה הוּא הַנֶּפֶשׁ" (דברים יב, כג) וְחַיּוֹת הָאָדָם -
 8 שְׂמֵקֶבֶל הַכֶּבֶד הַדָּם מִן הַמֵּאֲכָל וְשׁוֹלַח לְלֵב וְלְמוֹחַ.
 9 ד"תֵּלֶת שְׁלִישִׁין אֵינּוֹן בְּעֵלְמָא: כְּבָדָא, וְלָבָא, וּמוֹחָא כו".
 10 וְעַל יְדֵי זֶה מִתְעַלָּה הַמֵּאֲכָל, שְׁנַעֲשָׂה מִמֶּנּוּ לֵב וּמוֹחַ
 11 הָאָדָם, וְעַל יְדֵי זֶה מִתְחַזֵּק לְבוֹ וּמוֹחוֹ בְּעַבּוּדַת ה' שְׁבֻלְבוֹ
 12 בְּהַתְּלַהּבוֹת כְּרַשְׁפֵי אֵשׁ, שְׁנַעֲשָׂה בְּכַח הָאֲכִילָה - שְׁבֻלָא

1 "יְגִלָּה לְן טַעְמִיָּה כו"¹.
 2 הִנֵּה מִלּוּי ה' הִיא בָּהּ אַחֲרַת, וְהִיא בְּחִינַת "כְּפִילָא",
 3 כְּנֹדַע מִעֲנֵן מְעַרַת הַמִּכְפֹּלָה שְׁהִיא ה' אַחֲרֹנָה דְשֵׁם
 4 ב"ן כו".
 5 וְהַעֲנֵן יוֹבֵן בְּהַקְדִּים לְהִבִּין עֲנֵן הָאֲכִילָה:
 6 בִּי הִנֵּה עֵיקַר הָאֲכִילָה - לְחַיּוֹת כִּי מִן הַמֵּאֲכָל נַעֲשָׂה

שְׁהֵנָם אוֹת בְּשִׁמוֹ, כְּפוֹלָה וְקִלּוּשָׁה.

1. (פיוט אסדר לסקודתא: "יגלי לן טעמי דבתריסר נמי. דאינון את בשמה. כפילא וקלישא. תרגום: יגלה לנו הטעמים. שבשתיסר עשרה חלות.

33 והנה האכילה שפחול, שהיא בבחינת בירור, הוא
34 להיות "ובטן רשעים תחסר". אבל האכילה שבשבת היא
35 המשכה מלמעלה "לשובע נפשו", מחמת המאכל כמו
36 שהוא בשרשו למעלה קודם שפפל בשבירת-הפלים
37 שאין בו בירור.

38 וכמו שכתוב בזוהר: "פרש שבתכם לא קאמר" –
39 שמה שנעשה מלמטה למעלה על ידי בירור, כמו בימות
40 החול, יש בו "פרש" שהוא פסולת; שהמובחר שולח ללב
41 ולמוח, והפסולת יורד למטה בקרביים ובני מעיים כו',
42 וזהו הבירור.

43 אבל בשבת שהוא נעשה מלמעלה למטה אין בו
44 פסולת כלל. כי הפסולת הוא מ'עץ הדעת טוב ורע"
45 (בראשית ב, ט), ולמטה נעשה טוב ורע בכל הבחינות על ידי
46 אכילת אדם הראשון מ'עץ הדעת טוב ורע'. וגם בכל
47 אדם יש תערוכת טוב ורע כו', רק שאינו שוה בכל נפש.
48 יש שטוב שלו מרובה כו', וכן יש שטוב שלו הוא בבחינה
49 זו כו'. אבל בשבת – "אז התענג על ה" – למעלה
50 מעץ הדעת, ו"לא יגורף רע" (תהלים ה, ה) כלל.

51 רק ביום-טוב כתיב (מלאכי ב, א): "פרש חגיכם", לפי
52 שביום-טוב יש בו קצת בירור, שהרי הותרה בו מלאכת
53 אוכל-נפש באפייה ובישול כו', ואינו אסור רק קצירה
54 וזריעה וחרישה כו'. ולפי שהותרו קצת מלאכות באוכל-
55 נפש, יש בו בירור ושייך פסולת. והתקון הוא "למחדי
56 למסכניו"³. כי שעת שמחה היא לשמח את הכל. וכמו
57 שכתוב (דברים טו, יד): "ושמחת בחגך אתה . . . והלוי והגר
58 כו'", לפי שהשמחה היא בחינת המתקת הדינין וצריך
59 לשמח את כולם שיהיו כולם נכללים בבחינת שמחה.

60 וכנודע ממי שהוא בשעת שמחה, שאז רוצה שיהיו
61 כולם שמחים, שבוה נמתק הדין מאחר שמשוה את
62 כולם. אבל "מאן דלא יהיב למסכניו כו"⁴, אין הדין נמתק
63 ונשארו הפרש. ולכן העונש הוא מדה כנגד מדה –
64 שנותנין לו הפרש, כי הוא גרם שישאר פסולת הפרש

1 אכילה היה מתחלש כו'; וגם מוחו נעשה חזק להתבונן
2 בגדולת ה' כו'. וזהו ענין "בירור" – שמן המאכל נעשה
3 אדם.

4 אך כל זה הוא בימות החול, אבל בשבת בורר אסור.
5 אלא האכילה היא יותר עליונה, בבחינת המשכה
6 מלמעלה – "וקראת לשבת עונג" (ישעיהו נח, ג), "אז התענג
7 על הוי"ה" (ישעיהו נח, יד).

8 כי הנה כתיב (תהלים קלט, ה): "אחור וקדם צרתני" –
9 "אחור למעשה בראשית כו'": שהמאכל כמו שהוא
10 למטה בירידתו בשבירת-הפלים, הנה האדם הוא
11 בבחינת "קדם", שהמאכל הוא מתברר על ידי האדם;

12 אבל בשרשו למעלה הוא מעולם התהו "לפני מלך
13 מלך לבני ישראל" (בראשית לו, לא), אלא שאחר כך (שם, לב.
14 ואילף): "וימלך [. . .] וימת [. . .] וימלך כו'". אך מפל
15 מקום נראה ששרשו יותר גבוה מהאדם. שהרי המאכל
16 הוא המחיה את האדם, והאדם הוא מקבל החיות מן
17 המאכל לפי שהוא בבחינת "אחור למעשה בראשית כו'".

18 ובשבת שהוא זמן עליית העולמות, מתעלה המאכל
19 כמו שהוא בשרשו, ונמשך ממנו חיות להנפש מלמעלה
20 למטה על ידי י"ב לחמים כו'.

21 וזהו ענין "צדיק אוכל לשובע נפשו"², כי יש ב'
22 אכילות: הא' הוא "לשובע נפשו". והב' הוא "ובטן
23 רשעים תחסר":

24 "לשובע נפשו" הוא חיות הנפש הבאה מלמעלה.
25 "ובטן רשעים כו'", היינו כי רשעים הם החיצונים, ועל
26 ידי האכילה מבררים מהם – "חיל בלע ויקיאנו" (איוב ב,
27 טו). כי בכל מאכל יש תאוה שהוא שרש הקליפה, ועל
28 ידי שנכלל בגוף האדם ונעשה ממנו דם הנשלח ללב
29 ומוח – מתהפך לטוב בקדושה על ידי חיזוק הלב ומוח
30 בעבודת ה', ועל ידי זה לוקח ממנו החיות שב"זה לעמת
31 זה" (קהלת ג, יד). וזהו "ובטן רשעים תחסר" שנחסר החיות
32 שב'לע, ו"מבטנו יורישנו אל" (איוב שם).

שבת לא קאמר".

2. (משלי יג, כה): "צדיק אבל לשבע נפשו, ובטן רשעים תחסר".

3. | = לשמח ענינים|.

4. (וזה פרשת יתרו, דף פח, ב): "בכלהו שאר זמנין וזמנין, בעי בר נש
לחדי, ולמחדי למסכניו, ואי הוא חדי בכלחודי, ולא יהיב למסכניו,
עונשיה טעי, דהא בכלחודי חדי, ולא יהיב חדו לאתרא, עליה כתיב
(מלאכי ב, ג): "ויריתי פרש על פניכם פרש חגיכם". ואי איהו בשבתא
חדו, אפי על גב דלא יהיב לאתרא, לא יהיבו עליה עונשא, כשאר
זמניו וזמניו וזמניו, דכתיב "פרש חגיכם". פרש חגיכם קאמר, ולא "פרש
שבתיכם". וכתיב (ישעיהו יד, יד): "חדישיכם ומועדיכם שגארה נפשי", ואילו

תרגום: בכל שאר הזמנים והחגים צריך אדם לשמח ולשמח את
העניים, ואם הוא שמח לבדו ולא נותן לעניים – עניו רב, שהרי לבדו
שמח, ולא נותן שמחה לאחר. עליו כתוב: ויריתי פרש על פניכם פרש
חגיכם, ואם הוא שמח בשבת, אף על גב שלא נותן לאחר – לא
נותנים עליו עניו כבשאר הזמנים והחגים, שכתוב "פרש חגיכם". אמר
"פרש חגיכם" ולא "פרש שבתיכם". וכתוב: "חדישיכם ומועדיכם שגארה
נפשי". ואילו שבת לא אמר.

13 קץ כו'. אלא ההמשכה היא בבחינת ה' אחרת למטה.
 14 והיא בחינת המילוי של ה', דהיינו פח הה' שהיה
 15 בהעלם למעלה. פי לעולם המילוי הוא מה שבהעלם,
 16 ומה שבהעלם למעלה יצא מההעלם אל הגילוי למטה.
 17 והיינו בחינת "כפילא", שהיא בחינת מילוי ההי"ן, כנודע
 18 מענן "המכפלה".
 19 אף כל זה הוא שאנו מקבלים ההשפעה על ידי י"ב
 20 לחמים בזמן הזה. אבל לעתיד לבא "יגלה לן טעמיה
 21 דבתריסר נהמי כו'", ואזי לא יהיה בחינת כפילא כו', רק
 22 הה' עצמה שלמעלה, יהיה לה גילוי למטה גם כן, על
 23 ידי פי "יגלה לן טעמיה כו'", וכמו שכתוב (זכריה יד, ט):
 24 "ביום ההוא יהיה כו"⁵:

1 בעבור שלא המתיק הדין. וזהו ביום טוב, אבל בשבת:
 2 "אף על גב דלא יהיב למסכני" אין עונשו רב. כי בשבת
 3 אין פּרש כלל לפי שהוא רק בחינת המשכה שמלמעלה
 4 ד"לא יגורף רע" כלל.
 5 והנה המשכה זו היא בב' בחינות "כפילא וקלישא":
 6 פירוש: "קלישא" היא המשכת יודי"ן ווי"ן, שמי"ד
 7 נעשה וי"ו, שהי"ד עצמה נמשכה ונעשית וי"ו. פי לפי
 8 שהי"ד הוא בחינת צמצום לכן יכול להיות ממנה
 9 המשכה בבחינת וי"ו - מן הי"ד עצמה.
 10 אבל הה' שהיא התפשטות אורף ורחב, ואין
 11 התפשטות אורף ורחב שלמעלה יכולה להתגלות
 12 למטה כמו שהוא למעלה בבחינת אורף ורחב עד אין

1.5 'ה' אָזָד וּשְׁמוֹ אָזָד"1

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

25 ערך ויחוס אליה כמאמר אין ערוך לך כו' דהיינו שהוא
 26 ית' קדוש ומובדל מהם לפי שהתהוות מציאות הנבראי'
 27 מאתו ית' לא בדרך עילה ועלול שהוא בחי' יש מיש
 28 אלא נתהוו יש מאין ע"ד מ"ש והחכמה מאין תמצא
 29 ואין ליש הנפרד עם בחי' אין המוחלט שום ערך ויחוס
 30 והשתוות כלל וכלל וע"כ נאמר (במהו' ועצמו' אלקות)
 31 אני ה' לא שניתי כמאמר אתה הוא משנברא העולם
 32 ואתה הוא עד שלא נברא כו' הכל בהשוואה א'
 33 וכמאמר"ל הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו וכן
 34 אמר בזוהר איהו תפיס בכולהו עלמין ולית מאן דתפיס
 35 בי' כי לית מחשב' תפיסא בי' כלל כו' וכ"ז מצד שאין
 36 לנברא ערך כלל וכלל עם הבורא ית' כידוע דכל בחי'
 37 אותיות האלקי' שמחי' עולמי' הוא רק מבחי' שם
 38 בלבד כמ"ש מלכותך מלכות כ"ע והמלכות הוא בחי'
 39 שמו בלבד עד"מ שם האדם שאינו נחשב מעצמותו
 40 כמבואר במ"א וידוע שגם עולם היותר עליון והוא ג"ע
 41 העליון שנהנין שם מזיו השכינה הרי אין שם רק בחי'
 42 זיו והארה בלבד והוא בחי' אותיות שמו כמאמר
 43 ישתבח שמך כו' וכן יחיד חי העולמים כו' מלך
 44 משובח כו' וגם בבחי' זיו זה יש רבבות מדרגות עד
 45 אין קץ ושיעור כי הוא בחי' תענוג נפלא ליהנות מזיו
 46 השכינה בעונג אלקי אשר אין לכל התענוגי' ערוך לו
 47 כלל וכלל כמו שאמרו באחר מוטב לי' דלדייני' ביסורי
 48 גיהנם וליתי לעלמא דאתי כי כדאי כל היסורים כדי

1 **וכל** בניך למודי ה' ורב שלום בניך כו' ובצדקה
 2 תכונני. הנה ידוע מארז"ל על פסוק ורב שלום
 3 בניך אל תיקרי בניך אלא בניך אלו ת"ח שמרבים
 4 שלום בעולם. להבין זה יש להקדים מאמר ז"ל ע"פ
 5 על מה אבדה הארץ כו' על שלא ברכו בתורה תחלה
 6 פי' ברכו מלשון המשכת ברכה והיינו להמשיך בחי'
 7 המשכת ברכה ושפע בתוך התורה כאמרו ברכו בתורה
 8 והיינו ע"י התפלה שקודם לימוד התורה וכמ"ש בק"ש
 9 ואהבת תחילה ואח"כ ודברת בס' כו' וביאור הענין הנה
 10 יש להבין ענין מ"ש וכל בניך לימודי ה' שעושיין
 11 וממשיכין שם ה' שזהו פי' לימודי ה' כידוע ענין ד'
 12 אותיות דשם ה' בפרט והנה ידוע דהי' מבחי' חכ' והה'
 13 מבחי' בינה כו' וביאור הדברים הנה יש להבין בשורש
 14 ענין התפלה כי הנה עיקר התפלה הוא ענין ההתבוננות
 15 והיינו בשתים לפניו שאנו אומרים שבחים של הבורא
 16 ית' איך שהמלאכי' אומרים ק' ק' ק' כו' והאופנים
 17 ברעש גדול כו' והענין הוא כי פי' קדוש לשון הבדלה
 18 בערך להיות שאין לדמות חיי האלקית שמחי' כל
 19 הנבראים כמ"ש ואתה מחיה את כולם בערך ודמיון
 20 חיות הנפש שמחיה את הגוף כי הלא בחי' חיות הנפש
 21 יש לה ערך ויחוס קצת עם הגוף באשר הנפש מתפעלת
 22 ממאורעות הגוף עכ"פ להיותה מלובשת בתוך הגוף
 23 ממש אבל חיות אור אלקי אע"פ שהוא מלובש תוך
 24 כ"ע ונק' בחי' ממלא כ"ע כידוע מ"מ אין לעולמות

46 חלילה עד שנמצא כלולים רצוא ושוב כא' ונק' עי"ז
 47 מהלך כמ"ש באברהם התהלך לפני כו' וכן בנח את
 48 האלקים התהלך כו' וכן אשר התהלכו אבותי וכהנה
 49 רבות ולשון התהלך היינו שהולך וחוזר לאחוריו וחוזר
 50 והולך כמו המתהלך בבית אנה ואנה שהולך ושב וכמו
 51 מתהלך בגן לרוח היום כו' וכידוע כך בחי' הרצוא
 52 באהבה נק' הולך ובחי' שוב חוזר לאחריה והוא בחי'
 53 הביטול כנ"ל ואח"כ חוזר והולך בבחי' רצוא וכן תמיד
 54 ונק' עי"ז מתהלך לפני כו' והוא הנק' למעלה בחי' מטי
 55 ולא מטי וד"ל וכ"ז בחי' י"ה שהן חו"ב שנק' רצוא
 56 ושוב כנ"ל ואחר התפלה שנכללו רצוא ושוב בחי' י"ה
 57 אזי צריך להיות בחי' וא"ו והוא קול תורה שנק' וא"ו
 58 כמ"ש הקול קול יעקב וכידוע כי הנה הו' מורה על
 59 בחי' ו' המדות שבחכמה כי בחי' החכמה עצמה הוא
 60 היו"ד כידוע דיו"ד בחכמה וה"א בכינה אך בחי'
 61 המשכת החכמה במדות שבה כמו להכשיר או לפסול
 62 לטמא או לטהר שהן כללות ענין ו' סדרי משנה הרי
 63 הוא בחי' ו' מדות שנמשכו מהחכ' הכללי שבתור'
 64 וה"ז ממש כמו צורת הוא"ו שראשו יו"ד ומן הי' נמשך
 65 וא"ו וד"ל. וזהו מ"ש כבוד חכמים ינחלו שהן ל"ב
 66 נתיבות חכמה בגימ' כבוד עד"מ הנתיב שהוא צר
 67 להליכת יחיד מעיר לשדה כך ו' סדרי משנה נק'
 68 שבילי החכמה הן דרך כלל בחי' ו' מדות והוא
 69 משרז"ל לברך בתורה תחלה דהיינו להמשיך מבחי'
 70 החכמה בחי' אין שמלוכש בה אא"ס ועי"ז נמשך גילוי
 71 אא"ס למטה כמו למעלה שהרי אין שינוי כלל קמי
 72 עצמותו כנ"ל ורוחניות וגשמיות שוין לפניו דכולא
 73 קמי' כלא חשיבא הגם שהתורה מדברת בענינים גשמי'
 74 כמו תרומות ומעשרות וכיוצא מ"מ כשהוא ממשיך
 75 מבחי' היו"ד דחכמה נמשך גילוי אא"ס בה כמו
 76 למעלה מטעם הנ"ל ודוקא אחרי בחי' רצוא ושוב
 77 שבתפלה שקדמה ללימוד התורה וזהו שנא' בק"ש
 78 ואהבת ואח"כ ודברת בס' דאל"כ אינו יכול לברך
 79 בתורה תחלה וד"ל והנה כ"ז הוא בחי' ג' אותיות דשם
 80 הוי"ה י' ה"א וי"ו וענין ה"א האחרונה דשם הוי' הוא
 81 בחי' יראה תתאה הנק' מצות המלך שהוא ענין קבלת
 82 עול מלכות שמים בבחי' עול דוקא כמ"ש בדוד נאם
 83 הגבר הוקם על כו' בחי' עבד ע"ד מארז"ל ע"פ ושבתם
 84 וראיתם בין עבדו לאשר לא עבדו שאינו דומה שונה
 85 פרקו ק' פעמים לק"א פעמים שהוא ענין העבודה יותר
 86 מכפי הטבע האנושית שאין זה אלא בחי' ביטול
 87 עצמותו בהכרח וכפיה בעול ויגיעת הנפש בלתי בחירה
 88 עצמית ואז נק' עבד משא"כ העובד מאהבה לא נק'
 89 עבד כידוע בס' היראה ומדרגה אחרונה הזאת הי' שרש
 90 בחי' דוד המלך שהי' בבחי' מרכבה למל' דקדושה

1 לקבל עונג האלקי כו' ויש ג"ע דעשי' ויצי' ובריאה כו'
 2 בחלוקי מדרגות הרבה כמ"ש ילכו מחיל אל חיל
 3 כמרז"ל ת"ח אין להם מנוחה כו' ועולים בעילוי
 4 המעלות עד אין קץ כו' והכל רק בבחי' שמו בלבד
 5 שנק' זיו כו' אבל בחי' עצמותו קדוש ומובדל עד
 6 שאח"כ נמשך להיות בחי' הוי' לצבאות הנבראי' להו'
 7 יש מאין לריבוא רבבו' מדריגו' כנ"ל בענין ג"ע וכמ"ש
 8 אלף אלפין ישמשוני' וכתוב ועלמו' אין מספר א"ת
 9 עלמו' אלא עלמו' והכל מבחי' שם בלבד וכמ"ש גדול
 10 ה' ומהולל מאוד ואימתי גדול כשהוא בעיר אלקינו
 11 בבחי' אותיות שמו אבל לגדולתו העצמית אין חקר כו'
 12 אבל בבחי' ההתפשטות גדולתו בעולמו' אין לו שיעור
 13 למטה וז"ש הללוהו כרוב גדולו פי' רוב הוא בחי' רבוי
 14 התחלקות אורו וזיוו לכל חד וחד לפום שיעור' דילי'
 15 והן הן גבורותיו וצמצומים הרבים להתחלק כ"כ עד
 16 ריבוי רבבות מלאכי' ונשמות כו' וכידוע אבל לפני
 17 עצמותו ממש אין שום צימצום והסתר כלל וכמ"ש אני
 18 ה' לא שניתי מטע' שהוא קדוש ומובדל כנ"ל עד שאין
 19 הפרש בין קודם הבריאי' לאחר הבריאה כו' כמאמר
 20 ברוך שאמר והיה העולם פי' שאמר במאמר א' בלבד
 21 כמארז"ל בראשית נמי מאמר הוא והיינו מאמר א'
 22 כמ"ש כול' בחכמה עשית וכמ"ש במ"א וד"ל. והנה
 23 כל ההתבוננות הזאת בבחי' אור וזיו אלקי בהתפשטו'
 24 בעולמו' עד אין שיעור כנ"ל יתבונן האדם בפסד"ז
 25 ושת' לפניו כנ"ל שיסדר אדם שבחו של מקום כו'
 26 והוא בחי' בינה שנק' רחובות הנהר כמו צורת הה"א
 27 שמתפשט לאורך ורוחב כך בחי' השגה זאת איך
 28 שמתהווה יש מאין לאין שיעור כנ"ל נק' רחובות שבא
 29 באורך ורוחב בהשגה שבמוחו ומזה מסתעף התפעלו'
 30 אהבה בבחי' רצוא דוקא כי בינה לבא שבבחי'
 31 ההתבוננו' בהשגה יוליד הצמאון ברשפי אש בבחי'
 32 רצוא ושוב והוא ענין הה"א דשם הוי' אבל בחי'
 33 היו"ד הוא בחי' חכמה כח מ"ה שהוא בחי' השוב
 34 שאחרי הרצוא כמ"ש בס"י אם רץ לבך שוב לאחד פי'
 35 שוב הוא ביטול במציאות שלמעל' מבחי' ההתפעלות
 36 האהבה ברשפי אש כי התפעלות האהבה נק' יש שהרי
 37 יש מי שמתפעל ובחי' הביטול נק' אין והוא בחי'
 38 חכמה כח מ"ה והיינו בחי' יראה עלאה יראה בושת
 39 כמ"ש הן יראת ה' היא חכמה והביטול הוא לבחי'
 40 עצמות אא"ס שלמעלה מבחי' זיו ואור המתלבש
 41 בעולמות כנ"ל דלית מחשבה תפיס' בי' כלל וזהו בחי'
 42 כח מ"ה מה פשפשת כו' להיותו למעל' מן ההשג'
 43 דביני' שנק' רחובות ואמנם הנה בתפלה צריך להיות
 44 בחי' ההתכללות בבחי' ב' מדרגות הללו דרצוא ושוב
 45 דהיינו אחרי הרצוא שוב ואחרי השוב הרצוא וכן חוזר

41 הוא מבחי' ע' נפש דקדושה כמ"ש יצב גבולות עמים
 42 למספר ב"י דוקא ובהיותם מקבלים מע' נפש דקדושה
 43 אזי הע' תלוי להיות כי מרחוק אור האלקי יאיר עליהם
 44 ורם ומתנשא עליהם כמ"ש רם על כל גוים ה' כו'
 45 וכאשר מקבלים אור שפע האלקי נעשין אח"כ בבחי'
 46 פירוד כו' וזהו ע' תלוי שבתי' יער כי יער אותיות עיר
 47 והוא הנק' עיר אלקינו ונק' ג"כ יער הלבנון וכמו
 48 דכתיב אכלתי יערי כו' והן עולם המלאכים ומשם יש
 49 יניקה לע' שרים ג"כ ואמנם מקבלים בריחוק מקום
 50 וז"ש יכרסמנה חזיר מיער וד"ל. אך הנה לעתיד כתיב
 51 אז אהפוך אל עמים שפה ברורה כו' כי לעתיד כתיב
 52 ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ כו' וכתיב ונגלה
 53 כבוד ה' וראו כל בשר כו' ובאו במערות צורים מפני
 54 פחד ה' וכו' כי יתברר כל בחי' רע דקליפות נוגה
 55 ואתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למתקא כו' עד שכל
 56 בני בשר יכרעו ויפולו ויקבלו כולם עול מ"ש
 57 והאלילים כרות יכרתון וכו' ונשגב ה' לבדו כו' וזה פי'
 58 אהפוך אל עמים שפה ברורה מפני שמתברר כל בחי'
 59 הרע דע' שרים ויתהפך לטוב וכו' וזהו שארז"ל למה
 60 נק' שמו חזיר שעתיד לחזור להיתרו כו' כי החזיר
 61 שורש הקליפות למעלה כי מפריס פרסה הוא וגרה לא
 62 יגר כו' וכשיבורר כל בחי' הרע עתיד חזיר ג"כ לחזור
 63 ולהתהפך לטוב ומ"ש יכרסמנה חזיר מיער קאי עכשיו
 64 דוקא ולא לעתיד וד"ל וכ"ז הבריור נעשה ע"י התורה
 65 דוקא כי הטעם שנק' תורה היינו כמ"ש להבדיל בין
 66 הטמא לטהור כו' ויש הורא' שהיא מכשרת גם הטמא
 67 והפסול או בהיפוך לטמא לטהור והיינו ממש ענין
 68 הבריור להפוך חשוכא לנהורא כנ"ל וד"ל. וזהו ורב
 69 שלום בניך שמרבים שלום כו' מפני שעושין בבחי'
 70 פירוד דע' שרים בחי' יחוד הנק' שלם ע"י הבריורים
 71 שבחכמה שבתורה ע"ד מארז"ל דעתיד גם חזיר ליטהר
 72 משום דכתיב אז אהפוך אל עמים שפה ברורה כו'
 73 וד"ל. וזהו המשך הפסוק וכל בניך לימודי ה' פי' כי
 74 עיקר שם הוי"ה הוא דוקא אותיות י"ה כמ"ש כי ביה
 75 ה' צור עולמים אך בניך המה המקבלים מי"ה ונק'
 76 לימודי ה' כדי לעשות שלום בעולם והיינו בוא"ו ה"א
 77 שהוא קול תורה כמ"ש הקול קול יעקב כו' שהוא
 78 בחי' המשכה מגבוה לנמוך לברר בירורים בחכמה וזהו
 79 שאמר אחר וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך כי הא
 80 בהא תליא כנ"ל וד"ל:

1 וע"כ נק' יפה עינים וטוב רואי פי' יפה עינים לפי
 2 שהוא בבחי' השפלות בעיניו דל"ל מגרמי' כלום כמ"ש
 3 עני ואביון אנכי כו' ועני עיניו מצפות למעלה ע"כ נק'
 4 יפה עינים והי' תמיד בבחי' הביטול גם שהי' מלך ע"כ
 5 נק' טוב רואי פי' רואי הוא בחי' ראייה דחכמה כח מ"ה
 6 בחי' ביטול במציאות דיראה עילאה הנ"ל ולהיות כי
 7 נעוץ סופן בתחלתן ע"כ נק' טוב רואי וד"ל. וזהו הנק'
 8 בחי' בנין ירושלים כי בחי' נפילת בנין המל' דהיינו
 9 מ"ש סוכת דוד הנופלת היינו ענין עול ד"א כמו
 10 בשיעבוד דגליות וכיוצא כי את זלע"ז עשה האלקים
 11 וכמו שיש קבלת עול מלכות שמים בקדושה כו' אך
 12 בנין ירושלים דהיינו להכין כסא דוד כמ"ש והוכן
 13 כסא דוד הענין הוא בחי' יראה תתאה לכונן אותה
 14 ביסוד ושורש ממקור חוצבה הראשון והוא בחי' חכמה
 15 עילאה כמ"ש בחכמה יבנה בית כו' והיינו דוקא בעסק
 16 התורה כמ"ש ורב שלום בניך א"ת בניך אלא בוניך
 17 אלו ת"ח שעוסקין בבנינו ש"ע כו' והיינו בחי' קול
 18 דתורה כמ"ש הקול קול יעקב ועד"מ שהקול שמחבר
 19 המחשבה להביא בדיבור בהתגלות כך בקול דתורה
 20 ממשיך מבחי' אור החכמה בדיבור שהוא ענין ירושלים
 21 ירא שלם בחי' המל' כנודע וד"ל. וזהו וכל בניך לימודי
 22 ה' ורב שלום בניך כו' ורב הוא בחי' עשו שאמר יש
 23 לי רב להיותו בבחי' הפירוד שהוא הריבוי כמ"ש
 24 נפשות עשו לשון רבים ונק' רשות הרבים טורי דפרודא
 25 כידוע אבל בחי' ע' נפש דיעקב נאמר נפש לשון יחיד
 26 להיותו בבחי' היחוד ונק' רשות היחיד כידוע וזהו פי'
 27 ורב שלום שמבחי' ריבוי ופירוד דעשו יוכלל ויתחד
 28 בבחי' היחוד האלקי שהוא הנק' שלום שהשלום בבחי'
 29 התחברות בין ב' הפכים כידוע וכל זה היחוד שנעשה
 30 בנפרדי' הוא ע"י ת"ח שמרבים שלום בעולם וכמו
 31 שאמרו א"ת בניך אלא בוניך אלו ת"ח כו' משום דכל
 32 בניך לימודי ה' בי"ה ע"י התפל' בבחי' רצוא ושוב
 33 כנ"ל ואח"כ בוי"ו שהוא קול דתורה נאמר בזה ג"כ
 34 ענין השלום כמ"ש או יחזיק במעוזי יעשה שלום לי
 35 שלום בפמליא של מעלה כו'. ולהבין איך ע"י העסק
 36 של התורה דוקא נעשה מבחי' רב שלום ולא מבחי'
 37 התפל'ה כמו שאמר א"ת בניך שהוא בחי' האהבה שנק'
 38 בן אלא בוניך דוקא הענין יובן בהקדים מארז"ל עתיד
 39 חזיר לטהר כו' דהנה כתיב יכרסמנה חזיר מיער והע"ן
 40 בתיבת מיער תלוי להיות ידוע ששורש יניקת הע' שרים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

20 שהוא העלאה מלמטה למעלה וע"י התבוננות איך
21 שהוא בחי' א"ס ובלי גבול ומספר וכמ"ש אין ערוך
22 אליו, כי אפי' טיפה בים אוקינוס יש לה ערך ומספר,
23 כי אפשר לשער כמה טיפין בים, היינו שאפשר לשער
24 כמה טיפין בכוס קטן ואח"כ אפשר לשער בכוס גדול
25 וכך אפשר לשער בים, נמצא שאפי' טיפה בים נק' ערך
26 ומספר אבל העולמות לגבי עצמותו ית' אין ערוך אליו
27 כלל כמו מספר לגבי למעלה מן המספר שאינו בגדר
28 מספר כלל, וזהו כולא קמי' כלא חשיבי', שאיך הן
29 כלא הרי יש עולמות בע"ג, אך הפי' כי אין ערוך אליו
30 כלל והן כלא חשיבי מחמת שאינו בגדר כלל וממש
31 בטלי' קמי' עצמותו, וכשתבונן בזה הדק היטב אזי
32 יהי' מושלל מכל תאוות גשמי' ואפי' לא ירצה
33 בעולמות עליונים כלל מחמת שכולא קמי' כלא, רק
34 ירצה בעצמות אא"ס (וזהו מי לי בשמים ובארץ שזהו
35 ג"ע וג"ע התחתון, ועמך לא חפצתי, רק החפץ והרצון
36 הוא לעצמותו ית') וזהו ענין יצי"מ שאינו חפץ
37 במצרים מצרים וגבולי' שהן העולמות רק בעצמותו
38 ית'.

1 וזהו התירוץ של הגמ' כאן בזמן שבהמ"ק קיים אין
2 מספר, וכאן בזמן שאין בהמ"ק קיים מתמעטין
3 פמליא של מעלה. והענין הוא כי בזמן שבהמ"ק הי'
4 קיים בבהמ"ק הי' נקרא שם הוי' ככתבו, והיינו
5 שבבהמ"ק הי' מאיר בחי' שם הוי' בלי גבול וכידוע
6 (מקום הארון אינו מן המדה) והי' בהמ"ק כלי לשם
7 הוי' ממש, וזהו אין מספר, אבל כשאין בהמ"ק קיים
8 היינו כמו בזמן בהמ"ק הי' במדינה בכינויו והיינו
9 בהלבשה בשם שדי ואדני צבאות כך בזמן שאין
10 בהמ"ק קיים הי' בכ"מ באופן זה ע"י כינויו וזהו
11 מתמעטין פמלי' של מעלה בבחי' גבול.
12 וזהו ענין יצי"מ כי כמו שיש יצי"מ בקליפה כך יש
13 יצי"מ דקדושה שזהו מצרים וגבולים בכל
14 ההשתלשלות זהו נק' מצרים ג' עולמות בי"ע, אני הוי'
15 אשר הוצאתיך מארץ מצרים, כי המצרים וגבולי' הוא
16 משם שדי ואדני המסתי' על שם הוי' אבל כשמתגלה
17 שם הוי' אזי יצי"מ אז הוא מאיר בחי' בלי גבול, והי'
18 בכל א' מישראל יצי"מ, וכמו"כ בכל יום חייב אדם
19 לראות כאילו הוא יצא ממצרים, וזהו ע"י התפילה

זאת חקת התורה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

14 כו', וזהו ברוך ה' המבורך לע"ו דא אפיקו דברכאן,
15 ונה"י חדשים נמשכי' מהכתר. ועד"ז יובן ענין
16 ההשתחוואה בבמהק"ד שע"י ההשתחוואה וביטול זה
17 גרמו המשכה מלמעלה מבחי' ח"ע, וז"ע יחוד עליון
18 דושכנתי בתוכם המשכת אור התורה בכנס"י וזהו שאנו
19 אומרים ואין אנו יכולי' כו' ולהשתחוות כו' שע"י שאין
20 ההשתחוואה והביטול ממילא לא נמשך האור והשפע
21 מלמעלה, וז"ע ונהר יחרב ויבש. ובאו"ת מהמגיד נ"ע
22 ברמזי אגדות בענין מארז"ל לא הכל בקימה ולא הכל
23 בהשתחוואה מלך בקימה שרים בהשתחוואה פי' ג"כ
24 בהשתחוואה הוא המשכה מלמעלמ"ט, וכן במ"מ
25 בענין ותשתחוין לאלומתי כולהי ספירן נגדין בי' כדי
26 לאשפעה בכנס"י, וכן פי' בענין אחד עשר כוכבי' שהם

1 (ד) והנה בתו"א ד"ה והנה אנחנו מאלמי' אלומי' נת'
2 שיש בענין ההשתחוואה ב' בחי', וע' בד"ה
3 יביאו לבוש מל' שהכריעות וההשתחוואות דשמו"ע הן
4 כריעות הראש שהוא המשכת בחי' חכ' עילאה ונמשך
5 דרך חוט השדרה ח"י חוליות ח"י ברכאן דצלותא עד
6 שנמשך בבחי' ירכין במודי' ושים שלום המשכת
7 השפע מח"ע בח"ת, ובד"ה מאלמי' הנ"ל פי' ב' בחי'
8 בהשתחוואה, הא' בחי' ביטול שבטל ומשתחוה ע"ד
9 וצבא השמים לך משתחיים שהם מתבטלי', הב'
10 המשכה שמרכין ראשו וממשיכו למטה, ובאמת הא
11 בהא תלי' שע"י הביטול גורם המשכה, וז"ע
12 ותשתחוין לאלומתי והיינו שע"י הביטול גרמו
13 להמשיך השפע מהדעת ומכח"ב בבחי' יוסף בחי' יסוד

1 י"ב גבולי אלכסון חוץ מהמיוחד ליסוד והם משתחוין
 2 לי פי' נגדין ביי, וז"ע השתחוו להוי' בהדרת קודש ר"ת
 3 קבלה ואומרי' זה בשבת, ובחול אומרי' הריעו לה' כל

4 הארץ ר"ת הלכה, כי ההשתחוואה יש בה שני בחי'
 5 כנ"ל וזה מאיר בשבת שע"י הביטול בא ההמשכה
 6 כנ"ל.

ועשו לי מקדש

בס"ד. (ש"פ תרומה, ל"ב).

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

1 **עד.**
 2 תוכן הפרק: נעיצת המלכות היא בדי' דרגות מעליה:
 3 כתר, בינה, זעיר אנפין ובחינת כתר מלכות.
 4 בפרק זה ממשך הרבי נ"ע לבאר, כיצד בספירת
 5 המלכות יש את כל הדרגות של סדר ההשתלשלות
 6 שהתבאר לעיל.
 7 וזהו נעוץ תחלתן בסופן, שהוסבר לעיל שזו נעיצת כוח
 8 התהוות הקיים רק בעצמות הבורא ממש ("תחילתן")
 9 בספירת המלכות ("בסופן").
 10 פירוש תחלה הוא בחינת אין סוף קדמון לכל הקדומים
 11 שאין לו תחלה ואין לו תכלה (סוף), - העצמות ממש.
 12 ומה שאנו קוראין אותו תחלה בלשון "נעוץ תחילתן",
 13 שלכאורה אין זו הגדרה מושלמת, שהרי העצמות ממש
 14 "אין לו תחלה", אין הפירוש בזה שהוא בבחינת תחלה
 15 וראשית להגילויים והדברים שנתהוו בו, כלומר, הוא לא
 16 תחילה מלשון שיש לו המשכיות ושייכות לכל הגילויים
 17 שנמשכים ממנו והדברים שמתהווים בכוחו, כי אם על
 18 שם שהוא תחלת הכל - שכל הגילויים שורשם ממנו,
 19 אך אין הפירוש בזה שיש לו ערך ושייכות אליהם.
 20 וכמו שנקרא סיבה הראשונה שהכל מגיע ממנו, (ולא
 21 שזהו בבחינה סיבה ומסובב בו' - כשאומרים שהוא
 22 "סיבה ראשונה" אין הכוונה לענין של 'סיבה ומסובב',
 23 כי ב'סיבה ומסובב' יש קשר וקירוב בין המסובב
 24 לסיבתו, ואילו העצמות ממש - אף שהכל מגיע ממנו
 25 והוא הסיבה הראשונה להכל - אין זה באופן של קירוב
 26 והשגה בו אלא באופן של ריחוק וללא ערך כלל לכל

27 מה שנמשך ממנו),
 28 וכמו שכתב הרמב"ם²⁰ דמאמיתת המצאו נמצאו כל
 29 הנמצאים בו' היינו, שכולם צריכים אותו ומגיעים ממנו.
 30 וכוונת נעיצת התחלה - כוונת העצמות - הוא בסוף
 31 דוקא דבבחינת מלכות שהיא סוף כל הספירות דוקא
 32 יש בה העצמות בו',
 33 דבחינת המלכות מושרשת בעצמות אין סוף ברוך הוא
 34 ולכן יש לה את כוח ההתהוות הקיים רק בעצמות, שזהו
 35 ענין שאומרים בכרכת "ישתבח" את הלשון מלך יחיד,
 36 שהכוונה היא לבחינת המלכות כמו שכלולה במקורה
 37 ושרשה בעצמות בחינת יחיד בו'.
 38 והוא ענין שאומרים בתפילות בעשרת ימי תשובה את
 39 הלשון המלך הקדוש כיון ששורש בחינת המלכות הוא
 40 בעצמות ממש, שקדוש ומוכרל בעצם בו',
 41 ועל זה אומרים בפיוט בתפילת השחר: ארון עולם אשר
 42 מלך בטרם כל יצור נברא והיינו, ששורש המלכות הוא
 43 בעצמות ממש, עוד לפני שיש מציאות של נבראים,
 44 דהיינו מלך בלא עם שאין צריך לעם בו' ולא כפי שהוא
 45 בדרגה הנמוכה יותר של המלוכה, שמלכותו תלויה
 46 בעם, אלא בדרגה שהמלכות מושרשת בעצמות, שאינה
 47 צריכה לעם, (ולהיפך, שהכל צריכים אליו - כל
 48 הנבראים צריכים את הבורא, והוא - הבורא - אינו צריך
 49 להם בו'), והוא בבחינת התנשאות עצמי שמצד עצמו
 50 בו'. שכלל אינו צריך את הנבראים, העם. לא כמו
 51 התפשטות מידת המלכות שהיא דוקא על עם וכהלשון²¹
 52 "אין מלך בלא עם".

אני לדודי ודודי לי הרועה בשושנים

בס"ד. יום ב' דר"ה, תער"ג

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)

[מרחשון ה'תש"ה]

33 סובל עם ישראל גם יסורים רוחניים מאומות העולם,
 34 ועוד יותר מ"אחיכם שונאיכם"⁴, הכופרים בה'
 35 ובתורתו, המעבירים את עם ישראל על דעתם ודתם.
 36 בני קורח, אסיר ואלקנה ואביאסף, לקחו חלק בתחילה
 37 בהכנות למחלוקת של קורח אביהם נגד אהרן ומשה,
 38 אבל בעת המחלוקת עצמה הם התחרטו ונסוגו ממנה⁵.
 39 כאשר האדמה נפתחה לבלוע את קורח ועדתו, גם
 40 אסיר, אלקנה ואביאסף, בני קורח, נפלו אל תוך פ'
 41 הארץ.
 42 אך מכיון שהם עשו תשובה, נותר המקום ב'פי הארץ'
 43 פתוח, והם לא כוסו בעפר כקורח ועדתו, שם הם אמרו
 44 שירה ושם חיברו מזמורים.
 45 כאשר יצאו מ'פי הארץ', שרתה עליהם רוח הקודש
 46 והם אמרו נבואה על זמן חורבן בית המקדש והתקופה
 47 המרה כאשר בני ישראל יהיו בגלות.
 48 מזמור זה הוא אחד ממזמורי תקופת הגלות, שהנביאים
 49 בני קורח מקוננים על תקופת הגלות המרה, שמלבד
 50 הצרות הגופניות הגדולות ויסורי הגלות, גדול עוד יותר
 51 רגש הקרירות והביזוי לתורה ומצוות, שהכופרים בה'
 52 ובתורתו גרמו לעם ישראל.
 53 כמו שכתוב⁶ בעמלק "אשר קרך בדרך". עמלק מבקש
 54 לקרר את עם ישראל בדרך התורה והמצוות, כך
 55 מבקשים הם לקרר את אמונת בני ישראל ולעשותם,
 56 חס-שלום היו-לא-תהיה, לכופרים בה' ובתורתו, בכך
 57 שהם מפרסמים דיעותיהם הכוזבות אשר "ככל הגוים
 58 בית ישראל"⁷, היפך – בין טומאה לטהרה – מהתורה
 59 הקדושה, שה' יתברך אומר⁸ "והייתם לי סגולה מכל
 60 העמים" ו"ואבדיל אתכם מכל העמים"⁹, ואשר משה
 61 רבינו עלי-השלום, האוהב¹⁰ ומנהיג ישראל האמיתי
 62 מבקש מה' יתברך, "ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר
 63 על פני האדמה"¹¹.
 64 הכופרים מחלישים את דעת התורה.

1 "היתה לי דמעתי לחם יומם ולילה באמור אלי כל
 2 היום איה אלקיך"¹.
 3 בכל צרה של בני ישראל, רחמנא-ליצלן, אומרים
 4 הגוים: היכן אלקיכם?
 5 לעומתם, האפיקורסים היהודים הכופרים, עליהם
 6 אומרים רז"ל² "דפקר טפי", שהם אפיקורסים גדולים
 7 עוד יותר מהאפיקורסים של אומות העולם, ובפרט
 8 ביחס לאומות העולם המאמינים, שחז"ל קוראים להם
 9 "חסדי אומות העולם"³, לא זו בלבד שהם שואלים
 10 את היהודים שומרי דת ישראל "איה אלקיך", אלא הם
 11 לועגים מהיהודים הדתיים.
 12 הצרות הגדולות שה' יתברך מעניש בהם את עם
 13 ישראל, ירחם ה' יתברך, הן כדי שהם יעשו תשובה,
 14 – כמו שאומרים כל מאות הפסוקים בתורה, נביאים
 15 וכתובים, שכל צרות היהודים, רחמנא-ליצלן, בכל
 16 הדורות, הן עונש האזהרה האלקית כדי שבני ישראל
 17 יעשו תשובה, וכאשר בני ישראל עשו תשובה ה'
 18 יתברך שלח להם ישועה –
 19 אבל הכופרים בה' ובתורתו מנצלים את עונש האזהרה
 20 האלקי בצורה הפוכה; הם לועגים לתורה ומצוות. הם
 21 מנצלים את שפלות הרוח ומבוכת היהודים.
 22 לא זו בלבד שבלעגם הם מדיחים יהודים מדרך התורה
 23 והמצוות, אלא הם עושים את בני ישראל לכופרים
 24 בהבטחות האלקיות לישראל על הגאולה.
 25 הם מובילים את בני ישראל בדרכים האפיקורסיות
 26 הישנות, הבזויות והכוזבות, כך שבני ישראל צריכים
 27 לחפש את הגנתם ועזרתם בחיק המעצמות הגדולות
 28 אשור ומצרים.
 29 על כך מקוננים הנביאים בני קורח¹ "היתה לי דמעתי
 30 לחם יומם ולילה באמור אלי כל היום איה אלקיך".
 31 דמעתיי הן אצלי כלחם יומם ולילה, על כך שמלבד
 32 הסבל הגופני האיום שעם ישראל סובל בגלות המרה,

(6) תצא כה, יח.
 (7) יחזקאל כה, ח.
 (8) יתרו יט, ה.
 (9) קדושים כ, כו.
 (10) מנחות סה, ע"א.
 (11) תשא לג, טו.

(1) תהלים מב, ד.
 (2) סנהדרין לה, ע"ב.
 (3) רמב"ם, הלכות תשובה פרק ג, הלכה ה. הלכות מלכים
 פרק ח, הלכה יא.
 (4) ישעיהו סו, ה.
 (5) סנהדרין קיא, ע"א. רש"י תהלים מב, א.

17 חובות, הוא צריך לחתן את הילדים, הוא צריך
18 להוצאותיו והוא צריך להחזיק גם את הילדים
19 המבוגרים שכבר נישאו.
20 הרבי נכנס לדביקות וכעבור זמן־מה אמר לחסיד: אתה
21 אומר כל מה שאתה צריך, אבל לשם מה זקוקים לך
22 אינך אומר כלל.
23 כלומר: לעם ישראל יש שליחות אלקית. הם מוכרחים
24 לעדן את העולם על־ידי תורה ומצוות.
25 קיצור. מבאר כי מלבד יסורי הגלות הגופניים, עם
26 ישראל סובל מיסורים רוחניים, שאומות העולם בכלל
27 ויותר מזה היהודים הכופרים בה' לועגים להבטחות
28 האלקיות לישראל לגאולה. הכופרים מובילים את עם
29 ישראל בדרכי הכפירה הישנות ומחלישים את קדושת
30 התורה והמצוות. הנביאים מקוננים על ההשפעה
31 המזיקה של הכופרים על עם ישראל שהם שוכחים את
32 שליחותם.

1 לאמיתו של דבר, לבני ישראל יש שליחות אלקית מה
2 לפעול בעולם, כמו שכתוב במדרש¹² על הפסוק
3 "בראשית ברא אלקים וגו'", "בראשית" – "ב'
4 ראשית" – התורה נקראת "ראשית" וישראל נקראים
5 "ראשית", שעל בני ישראל לעדן את העולם על־ידי
6 קיום דיני התורה, ולשם כך זקוקים לבני ישראל בעולם
7 הזה הארצי.
8 כמעשה הידוע¹³, אודות אחד מחסידי רבנו הזקן, למדן
9 גדול וחסיד, שכל ימיו היה יהודי עשיר ונתן צדקה ביד
10 רחבה, וכיוון שהיה עשיר הכל היו מעונינים להחזיק
11 את כספי חסנונותיהם אצלו, בהיתר עיסקא, בעד
12 אחוזים נמוכים ביותר.
13 בזמן מסויים, מצבו השתנה פתאום. הוא סבל נזקים
14 גדולים ואיבד את כספו, וגם כספי אחרים.
15 כאשר הוא הגיע לרבנו הזקן לליאזנא, בכה מאוד על
16 מצבו הכלכלי המר, ואמר לרבי שהוא צריך לשלם

ב.

57 לענינים הגשמיים לא צריך לדאוג. צריך לעשות כלי
58 לברכת ה', כמו שכתוב¹⁵ "וברכך ה' אלקיך בכל אשר
59 תעשה", וה' יתברך שהוא, ברוך־הוא, הוא ה"נותן
60 לחם לכל בשר", ימלא את כלי הפרנסה בשפע ברכה
61 והצלחה.
62 על האדם להשתדל שכלי הפרנסה יהיה כלי טהור
63 על־פי תורה, עם שמירת שבת, ללא גניבת דעת וללא
64 ערמומיות, וכאשר הכלי הוא טהור ה' יתברך נותן שפע
65 ברכה.
66 אבל כאשר הענינים הרוחניים אינם כפי שצריך להיות
67 על־פי התורה, שחסרה תפילה בציבור, חסרה קביעות
68 עתים לתורה ובפרט כשנכשלים בעניני עבירות, יש
69 להצטער מאוד ולבכות על כך, והצער והאבל גורמים
70 לכך שיעשו תשובה באמת.
71 עיקר ענין הבכיה צריך להיות על פריקת עול מלכות־
72 שמים, שפריקת־עול היא השורש לכל החטאים
73 והעבירות.
74 ענינה של פריקת־עול הוא, שמסיר מעצמו, רחמנא־
75 ליצלן, את העול היהודי של התורה והמצוות, ונעשים
76 חופשיים מהכל, כך שמתמסרים לתשוקות הלב ללא
77 כל גבול וללא מעצור של שכל ויראת שמים.
78 כל מה שהלב חושק ואת כל התאוות הוא ממלא מיד,
79 מבלי לשים לב ל"פחד אלקים"¹⁶, שהוא מורא־שמים.

34 מפרשים רבים מבארים¹⁴ את הפסוק "היתה לי
35 דמעתי לחם יומם ולילה באמור אלי כל היום איה
36 אלקיך"¹, שהנביאים מקוננים על המצב הרוחני הירוד
37 של בני ישראל, ומדגישים על מה בני ישראל מקוננים
38 ובוכים ועל מה אינם בוכים.
39 הנביאים מתאוננים על בני ישראל בזמן הגלות – כמה
40 יש לרחם על מצבם הרוחני הירוד, שבני ישראל בוכים
41 ומקוננים על מה שלא צריך לבכות, ועל מה שבאמת
42 יש לקונן ולבכות, אין בוכים.
43 כל זה הוא בגלל ההשפעה המזיקה שיש לכופרים על
44 ישראל, המקררים אותם לתורה ומצוות.
45 המפרשים מסבירים את הפסוק, איך יהודי הגלות
46 הקרים, בהתאם למצבם הרוחני הרע, צריכים לומר:
47 "היתה לי דמעתי לחם" – ממה נוצרות אצלי דמעות,
48 על מה אני בוכה ומקונן? – "לחם יומם ולילה".
49 הדמעות הן רק על הצרכים הגשמיים, ואילו על
50 ה"באמור אלי כל היום איה אלקיך" – כאשר מדברים
51 אלי כל היום דברי תורה ומוסר ותובעים ממני "איה
52 אלקיך" – היכן העבודה האלקית שלי בלימוד התורה
53 וקיום המצוות, ומצביעים לי על העם־הארצות שלי
54 בתורה ועל חלישותי בקיום המצוות ועל קרירותי
55 לתורה ומצוות – אזי אינני בוכה.
56 לאמיתו של דבר, צריך להיות להיפך:

15 ראה טו, יח.

16 תהלים לו, ב.

12 תנחומא בראשית, פרשה י. רש"י בראשית א, א.

13 ספר השיחות תש"ז ע' 126, ובהערות המו"ל, וש"נ.

14 לקוטי שיחות חלק א, ע' 149.

20 בדקות, כי באמת, העדר קבלת-עול מלכות-שמים
 21 בתוקף הוא כבר תחילתה של פריקת-עול, ויש להוריד
 22 על כך דמעות. וזה מביא ישועה בעבודת ה', כפי
 23 שרבנו הזקן מפרש¹⁷:
 24 "היתה לי דמעתי" – על-ידי מרירות מגיעים ל –
 25 "לחם" – של תורה,
 26 "יומם ולילה" – פרק אחד שחרית, פרק אחד ערבית¹⁸,
 27 "באמור אלי כל היום אי-ה אלקיך" – ואז יודעים
 28 ומכירים שאי"ה¹⁹ – א' כתר, י' חכמה, ה' בינה –
 29 "אלקיך", שהוא, ברוך-הוא, נותן בני, חיי ומזוני.
 30 קיצור. מבאר איך רוב המפרשים מסבירים את הפסוק
 31 על המצב הרוחני הירוד של בני ישראל בגלות, שצערם
 32 ובכיים הוא על הצרכים הגשמיים ועל החסר ברוחניות
 33 לא בוכים. באמת צריך להיות להיפך. לצרכים גשמיים
 34 יש לעשות כלי טהור עם שמירת שבת וכו' וה' יתברך
 35 נותן שפע ברכה, אבל על החסר ברוחניות יש לבכות.
 36 פריקות-עול היא מקור כל החטאים. על-ידי מרירות
 37 זוכים ללחם של תורה.

היתה לי דמעתי לחם

1 כלל לא עולה בליבו ובשכלו שעניני התאוות שהוא
 2 עומד לעשות הם נגד רצון ה' יתברך, ושכך הוא פוגם
 3 את נשמתו ומשחית אותה – כי הוא השליך מעצמו
 4 לגמרי, רחמנא-ליצלן, עול מלכות-שמים.
 5 פריקת-עול גרועה יותר מאשר אצל זה שליבו הוא
 6 כאבן שאינו חש מורא שמים, שעל-פי רוב זה קיים
 7 אצל אלה שיש להם התנשאות ורוחב לב בגלל
 8 עשירותם והצלחתם בפרנסה, הנחת מהילדים והכבוד
 9 שלהם – שאין זה אלא דבר זמני, וכאשר חל שינוי
 10 במצבו, שהוא מאבד את העשירות ואת הנחת מהילדים
 11 וכדומה, אזי ליבו מתרכך וזה משפיע עליו שיעשה
 12 תשובה ויהיה ליהודי של תורה ומצוות.
 13 אבל מי שהשליך מעצמו, רחמנא-ליצלן, עול מלכות-
 14 שמים, גם כאשר הוא נעשה יורד ממצבו, גם אז אינו
 15 נעשה בעל-תשובה.
 16 רק כאשר קורה לו מקרה בלתי רגיל ביסורי הגוף, אזי
 17 גם הפורק-עול מכיר כי יד ה' עשתה זאת ועושה
 18 תשובה.
 19 כל אחד יכול למצוא בעצמו ענין של פריקת-עול

[17] לקוטי תורה, בהעלותך ל, ע"ב.

[18] מנחות צט ע"ב.

[19] ראה במקומות שצינו בלקוטי תורה, סוף ספר במדבר
 בהוספה [הערת כ"ק אדמו"ר].

ספר השיחות – ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

15 מישראל, אלא היא באה אליו בדברים התלויים
 16 בשערה, כך גם בעבודת ה' יש להתחיל משערה.
 17 ב. בשנת תרנ"ו בא בפעם הראשונה בליובאוויטש
 18 החסיד ר' פייוול זלמנוב², היה זה עוד לפני התיסדות
 19 ישיבת תומכי תמימים. אז היה הסדר בליובאוויטש,
 20 כמו בכל הערים החסידיות, שבחורף היו לומדים
 21 ברבים "תורה אור" ובקיץ – "לקוטי תורה", וכך היה
 22 הסדר גם בליובאוויטש. היה פתגם שגור, שעצם
 23 ההימצאות בליובאוויטש, גם בלי לקחת בחשבון את
 24 הלימוד והתפלה, אלא הדריכה על הקרקע בלבד –
 25 יש בה משום ענין. אלא שזה ענין של חג"ת. חב"ד
 26 תובעת עבודה בפועל.
 27 – ההתבוננות של חג"ת היא בענין של "הנותן
 28 לשכוי בינה", וההתבוננות של חב"ד היא ב"שמע

1 א. היה אחד מהרביים שאמר, שמפני זקן לבן
 2 הוא מתפעל, והיה מפרש את הפסוק¹ והדרת פני זקן,
 3 שמראיית "פני זקן" נעשים "הדור", כלומר יפה יותר.
 4 ההתפעלות היא מהאלקות שישנה בשערות, על-דרך
 5 שערות נייר שבהן ישנה קדושה.
 6 ידוע מאמר רז"ל² הללו בוכין והללו בוכין,
 7 צדיקים נדמה להם כהר, רשעים נדמה להם כחוט
 8 השערה. בתחילת העבודה בעבודת ה' נראים ריבוי
 9 המצוות ופרטי הדברים שבמצוות כדבר קשה, והם
 10 הרי דברים שלא בסתם, אלא או מצוות-עשה או
 11 מצוות לא-תעשה.
 12 לאמיתו של דבר צריכים להתחיל משערה. כשם
 13 שהנפש הבהמית איננה באה אל האדם להסיתו לדבר
 14 האסור המוחלט, שהרי דבר כזה אינו שייך לאף איש

תרנ"ו-תר"ס. תר"ס-תש"ב בורשה. בשנת תש"ב נספה על ידי הנאצים,
 הי"ד.

[1] ויקרא יט, לב.

[2] סוכה נב, א.

[3] נולד ה'תרל"ט בקליאוויץ, מחוז מוהילוב. היה בליובאוויטש

42 הרי הבית שלו בוער, ילדיו, הוא עצמו בוער.
 43 ד. ירמיה הנביא כשהשמיע נבואתו לא השגיחו
 44 בה, גם כשכתב "איכה ישבה בדד". אחינו שמעבר
 45 לים טובעים בים של דם-צרות, האם אנחנו טובים
 46 מהם? אם הצלנו את עצמנו, אז מה? נמצאים אנו ב"ה
 47 במדינה שקטה, והשי"ת יעזור שיהיה כן, אך האם
 48 אנו טובים מהם? ברור לי, שהם שם הנה צדיקים,
 49 גם אלה שלא הניחו תפילין וכדומה - הם כעת
 50 צדיקים גמורים, אדרבה יכול הרי להיות שהם
 51 סובלים שם עבורנו, הרי יכול להיות ש"בשלך הרעה
 52 הזאת"⁹.
 53 איך מרגישים אותם? אכן, נותנים צדקה, אך
 54 כיצד, אחרי שאוכלים ברוח שקטה, וקוראים את
 55 העתון, מכניסים את היד לכיס ורושמים ש'יק וכעבור
 56 כמה רגעים שוכחים על הכל. אין זה מספיק. בשעה
 57 שאוכלים אין האוכל צריך להיבלע, צריכים לחשוב
 58 בשעת מעשה, מה נעשה באותם יהודים שמעבר לים,
 59 האם יש להם שם חתיכת לחם, וצריכים לקחת
 60 חתיכת לחם ולשלוח להם. אך בעיקר יכולים לעזור
 61 להם בתשובה, בתורה ובתפלה, תפלה בציבור, פרק
 62 משניות, שגם זה הוא אהבת ישראל. מתהלכים
 63 יהודים קשישים ועתון בכיסם, מה לי תפלה בציבור,
 64 פרק משניות, - במשך חמשים שנות היותם כאן
 65 שכחו לגמרי על כך, הם באים מויטבסק, ראקשיק,
 66 ומשאר מקומות, הם הרי היו צריכים ללמוד "מעבר
 67 יבוק", להתכונן ללאחרי מאה ועשרים שנה, ומצד
 68 אהבת ישראל צריכים לעורר אותם.
 69 ה. בשנת תרס"ח היו הדוד רז"א והוד כ"ק
 70 אאמו"ר הרה"ק ב'דאטשע' (מקום הבראה). שאל אז
 71 הדוד רז"א את אבי, מהו ההכרח שענין ההתבוננות
 72 יהיה בשעת התפלה דוקא, מדוע לא מספיק ענין
 73 ההתבוננות לפני התפלה או בזמן אחר. התשובה
 74 היתה, שהענין אכן מוכרח, שכן בלעדי זה יכול להיות
 75 שיבין ענין היטב בהשגה טובה, אך אין זה שייך
 76 לפועל, ומזה יכול להיות חטא. והסביר בזה את
 77 הפסוק¹⁰ ויהיו שניהם ערומים ולא יתבוששו.
 78 ערומים מלשון ערום, ויהיו שניהם ערומים, ר"ל
 79 משכילים, שניהם, היינו אדם ואשתו, ר"ל אשר
 80 השכל מובן גם בכלי המוח, אבל ולא יתבוששו,
 81 מלשון בושש, בא שש, שאינו שייך למדות בפועל, וזה
 82 סיבה לחטא עץ הדעת, שבענין עץ הדעת ישנה

1 ישראל" ו"ברוך שם". הלומדים לפני הקהל היו:
 2 החסיד רשב"ץ, ר' חנוך הענדל, המ"ץ ר' דוד ור' יעקב
 3 קאפל. ביום חמישי היו מתוועדים. התוועדות קטנה
 4 נמשכה חמש שעות והתוועדות גדולה נמשכה כל
 5 הלילה.
 6 ג. כשנכנסתי אל אבי, אחרי לימוד כזה ברבים,
 7 שאלני אבי מה למדנו, עניתי שלמדנו המאמר
 8 ב"תורה אור" ואלה המשפטים, בענין של זרעתי את
 9 בני ישראל זרע אדם זרע בהמה⁴, שהם שתי
 10 מדרגות בנשמה, זרע אדם זרע בהמה. וההפרש
 11 הוא מה שאדם יש לו דעת ובהמה אין דעת, והכוונה
 12 בדעת היא הרגשה, כמו והאדם ידע⁵.
 13 הסביר לי אז אבי, על-דרך-משל אדם ובהמה
 14 המסתכלים שניהם על דבר מסוים, בהמה הרי גם
 15 לה עינים והיא רואה, ההפרש הוא, אדם מבין מה
 16 שהוא רואה ובהמה איננה מבינה מה שהיא רואה.
 17 יש לפעמים שגם הבהמה מבינה מה שהיא רואה
 18 אבל אין היא מרגישה.
 19 - קשה להשתמש בלשון בהמה, כי ישנם כאלה
 20 שזה יחרה להם. אך באמת, הרי יודעים חסידים,
 21 שהכוונה היא במדרגות הנשמות, והרי פסוק מפורש
 22 הוא, וכלשון ה"תורה אור" בהגה"ה שכמעט כל
 23 הנשמות בדורותינו הן מזרע בהמה -
 24 הזמן הנוכחי הוא כזה שאפילו בהמה צריכה
 25 להרגיש, מתכוונים הרי עלינו, ומכל-מקום לא
 26 מרגישים. אם תכתוש את האויל במכתש בתוך
 27 הריפות בעלי לא תסור מעליו אולתו⁶. האויל הנה כל
 28 זמן שישנם פולים במכתשת, הוא חושב שאין הכוונה
 29 אליו אלא לפולים. כל המין האנושי הרי סובל, ולאויל
 30 נדמה שלא מתכוונים עליו. אך הרי זה, אם ישראל
 31 עושים תשובה מיד נגאלים⁷. הגמרא⁸ אומרת מעמיד
 32 עליהם מלך קשה כהמן עד שעושים תשובה, והרי זה
 33 עוד קשה יותר מהמן, וצריכים הרי לעשות תשובה.
 34 מצד אהבת ישראל היו צריכים לגשת אל יהודי ולומר
 35 לו: געוואלד תרחם, הרי צריכים לעשות תשובה. אך
 36 האויל אינו מתפעל ובפועל לא עושים שום דבר.
 37 קשה לדבר באופן פרטי, רבנים, בעלי בתים, מגידי
 38 שיעור, שוחטים, תלמידי הישיבות, הרי לא עושים
 39 שום דבר, שקועים בדברים טפשיים, בכבוד וכדומה,
 40 משחקים בצפצפות, הרי בוערת שריפה, וצריכים
 41 להציל מה שאפשר, ולמעשה לא מרגישים זאת כלל,

(8) סנהדרין צז, ב.
 (9) ראה יונה א, ז.
 (10) בראשית ב, כה.

(4) ראה ירמיה לא, כו.
 (5) בראשית ד, י.
 (6) משלי כז, כב.
 (7) שהש"ר ב, ג. וראה סנהדרין צז, ב.

7 בטוב גם בהשגה בכלי המוח, הן בנקודת ההשכלה
8 והן בנקודת התמצית, אבל לאכילה - אין לכך שום
9 שייכות.
10 (וסיים כ"ק אדמו"ר): שומעים מה שאומרים,
11 מאזינים היטב, חוזרים על הדברים ורושמים אותם,
12 אך - ולא יתבוששו, לעבודה בפועל אין זה מגיע.

ש"פ משפטים, בסעודה

1 מחלוקת¹¹ חד אומר תאנה היתה, וחד אומר חטה
2 היתה. הפירוש הוא, תאנה מלשון תואנה, כלומר
3 כשההשכלה אינה באה לידי מדות בפועל, אז הוא
4 מרגיש רק את עצמו ומבקש חסרונות על זולתו,
5 הזולת הוא שקרן, יש, מציאות, ואודות עצמו אין הוא
6 חושב כלל. חטה, הכוונה על משכיל ומבין הדבר

(11) בראשית רבה טו, ה.

אגרות קודש

בי"ה, כ"ה אייר, תר"ץ

ניו יארק

24 יצא, ובלי ספק אשר היו עושים חיל רב.
25 אתם הצעירים עליכם לדעת אשר חובתכם היא לעבוד
26 עבודת מלאכה ועבודת משא, ואת הכבוד והתהלה צריכים
27 אתם למסור לאחרים.

28 קבלתי ענג רב מהידיעה שידידנו הרא"ח שי נתן עצמו
29 ע"ד הרחבת למוד דא"ח, והשי"ת יברכהו בכל טוב בגו"ר,
30 וימלא השי"ת משאלות לבבו לטובה ולברכה.

31 כן אומרים, שסבת כל הסבות ית' ויתעלה, פקח עיני
32 רבים, כן ירבו, בעניני טהרת המשפחה, בכל מקום
33 שאפשר לי הנני מדבר דברים אחדים קבל עם. ת"ל
34 הדברים פעלו בחלק ידוע איזה התעוררות בענין טהרת
35 המשפחה, הנחת תפילין, ובעוד איזה ענינים. והשי"ת יעזר
36 וירום קרן התורה וקרן אחב"י שי בגו"ר.

37 המכתבים הנדפסים עוד טרם נתקבלו, ואפשר אשר
38 הפליגו בספינה אחרת ההולכת איזה ימים יותר, ובטח
39 יתקבלו, ותודה בעדם. כן נחוץ היי לי נוסח המכתב הכללי
40 אשר חיברו בענין גלוח הזקן.

41 מדי דברי חפצי לדעת: (א) מה דבר המקוה אשר עלה
42 במחשבה לכונן עוד. (ב) מה דבר הפעולה מהתעמולה בענין
43 גלוח הזקן הנ"ל, ואם עוסקים בזה. (ג) אם נוספות הולכות
44 לטבול ואם עושים התעוררות בזה. (ד) מה אודות הסברא
45 להביא אשה מדברת במעלות ואסיפות האמור באחד
46 ממכתביו.

47 יגיד נא ברכה בשמי לכל חברי הצעירים שי, כי
48 יברכם השי"ת בגו"ר.

49 והנני ידידו הדו"ש ומברכו ומכבדו

50 יוסף יצחק

אג"ק מוהר"י צ' נרץ יז

כבוד ידידי הנכבד והנעלה, משכיל על
דבר טוב, אי"א מוהר"חמ"א שי

1 שלום וברכה!

2 שמחה גדולה הסב לי במכתבו הפרטי מכ"ה לחדש
3 ניסן, שבו מודיע בכללות מתועלת הועד, אשר בכמה
4 בתמד"ר שזה זמן רב שלא למדו שם דא"ח הנה עתה ת"ל
5 לומדים, כן נוסף עוד בהמד"ר, וכמעט אשר שעורי דא"ח
6 קיימים בכל בתי המדרש של חסידים.

7 ומקרב ולב עמוק אברך את השי"ת, ואתחנן אליו כי
8 יחזק לב השומעים הלומדים והעוסקים באמונה טהורה,
9 וישפיע להם השי"ת בתוך כלל ישראל שי שפעת חיים
10 ברכה והצלחה מרובה בגו"ר.

11 דבר מפורסם הוא אשר כל התועדות מביאה תועלת
12 רב, וכאשר המשפיעים שי יושבים יחד שעה אחת, זה
13 עצמו מביא חיות רב בכללות הענין, שהוא לב הדבר, ולבא
14 פליג לכל שייפין.

15 כבד לי הדבר לדבר ברבים, והנני אומר לו בסוד,
16 ומתיר לו לדבר בנדון זה עם ידידנו החביב לי ויקר
17 מוהרש"י שי ויטנברג, וזה הדבר, הצעירים היו צריכים
18 לעמוד בראש התנועה והעבודה הלזו, אשר הרבנים שי
19 הנמצאים כעת במחנם הטי' ימצאו להם עבודה בבהמד"ר
20 ויקבלו שכר עבור זה, היינו שהצעירים יהיו העובדים
21 בהשגת האמצעים ולדבר בזה בריש גלי, ולפנות גם
22 להבלתי יראים או גם החפשים, לאמר כי בשעה כאלו אין
23 לנו מפלגות, והיא חובת כל איש ישראל אשר ממעי יהודה

פרשת חיי שרה

כג * ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ויבע שנים שני חיי שרה: ד ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון בארץ פנען ויבא אברהם לספר לשרה ולביתה: ויקם אברהם מעל פני מתו וידבר אל בניחת לאמר: ג גרותו ושב אנכי עמכם תנו לי אחות קבר עמכם ואקברה מתי מלפני: ה ויענו בניחת את אברהם לאמר לו: ושמענו | אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו במבחר קברינו קבר את מתך איש ממונו את קברו לא יכלה ממוך מקבר מתך: ויקם אברהם וישתחו לעם הארץ לבניחת: (טו) ה וידבר אתם לאמר אם יגיש את נפשכם לקבר את מתי מלפני שמעוני ופגעו לי בעפרון כך צחר: ט ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו אשר בקצה שדהו בכסף מלא יתנה לי בתוכם לאחות קבר: ו עפרון ישב בתוך בני חת ויען עפרון החתי את אברהם באוני בני חת לכל באי שער עירו לאמר: * לא אדני שמעני השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתה לעיני בני עמי נתתה לך קבר מתך: י וישתחו אברהם לפני עם הארץ: (יז-א) י וידבר אל עפרון באוני עם הארץ לאמר אך אם אתה לו שמעני נתתי כסף השדה קח ממני ואקברה את מתי שמה: י ויען עפרון את אברהם לאמר לו: * אדני שמעני ארץ ארבע מאת שקל כסף ביני ובין מה הוא ואת מתך קבר: * וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרון את הכסף אשר דבר באוני בניחת ארבע מאות שקל כסף עבר לפחר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 110)

את מערת המכפלה (כג, ט)

אימא בזהר, ש"המכפלה" היינו ה' כפולה, שתי האותיות ה' שבשם הרי'. ויש לשאל, מה הקשר בין פרוש זה למערה

כפשוטה. ויש לומר, דהנה הנשמה למעלה היא בדרגת צדיק, ועל ידי זרידתה למטה היא מגיעה לדרגת בעל-תשובה, ועם סיוע עבודתה והסתלקותה מן הגוף היא מגיעה לשלמות התשובה. ובתשובה, תשוב ה', הרי ישנה ה' כפולה: תשובה תמאה, תשוב ה' תמאה; תשובה עלאה, תשוב ה' עלאה.

שני י ויקם | שרה עפרון אשר במכפלה אשר לפני ממרא השדה והמערה אשר בו וכל העין אשר בשדה אשר בכל גבלו סביב: ה לאברהם למקנה לעיני בניחת בכל באי שער עירו: ו ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו אל מערת שדה המכפלה על פני ממרא הוא חברון בארץ פנען: ד ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם לאחות קבר מאת בני חת: ט כד * ואברהם זקן בא בימים ויהוה ברח את אברהם בפל: ד ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל בכל אשר לו שים נא ירך תחת ירכי: ו ואשפיע ביהוה אלהי השמים ואלהי הארץ אשר לא תקח אשה לבני מבנות הפנעני אשר אנכי יושב בקרבן: ז פי אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק: ה ויאמר אליו העבד אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי אל הארץ הזאת ההשב איש את פניך אל הארץ אשר יצאת משם: ו ויאמר אליו אברהם השמר לך פן תשוב את בני שמה: ו יהוה | אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי ומארץ מולדתי ואשר דבר לי ואשר נשבע לי לאמר לזרעך אתן את הארץ הזאת הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני משם: ה ואם לא תאבה האשה ללכת אחריך ונקית משבעתי זאת רק את בני לא תשב שמה: ט וישם העבד את ידו תחת ירך אברהם אדניו וישבע לו על הדבר

הזה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לה עמ' 68)

ואברהם זקן בא בימים (כד, א)

היה מפרש שאברהם עבד עבודתו במשך כל ימי חייו, עד שפל ימיו היו "יומין שלימין". ויש להבין, הרי אברהם הכיר את בוראו בגיל שלש, ואם כן חסרו לו שלש שנים. ויש לומר, דהנה הכרה זו היתה תוצאה של חקירה ודרישה שעשה בשנים שלפני זה, ובמשך הרמב"ם: התחיל לשוטט בדעתו. עד שהשיג את דרך האמת. ומפנין שאותן שנים היו בגדר הכנה והכשרה להכרת בוראו, שקף לומר גם עליהן שהיו "יומין שלימין".

וזהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיה עשרה זהב משקלם: כ ויאמר בתמי את הנידי נא לי הויש בית אביך מקום לנו ללון: כד ותאמר אליו בת בתואל אנכי בן מלכה אשר ילדה לנחור: כה ותאמר אליו גם תבן גם מספוא רב עמנו גם מקום ללון: כו ויקד האישי וישתחו ליהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א עמ' 97)

וכל טוב אדוניו בידו (כד, י)

שטר מתנה כתב ליצחק על כל אשר לו (רש"י)

יצחק היה בארץ ישראל, מקום הקדשה, והוא עצמו היה "עולה תמימה", ואלו רבקה היתה בחוץ לארץ, בביתם של בתואל ולבן. הנשואין שלהם מבטאים אפוא חבור שני קצוות: רוחניות וגשמיות, נשמה וגוף. וחבור זה הוא תכלית בריאת העולם - השקנת קדשה אלקית בארץ והפיכתה לכלי להשראת אור ה'. לבן זמן אברהם ליצחק את כל רכושו, היינו שהשקיע בנשואין אלו את כל-כפו, את כל מהותו.

רביעי כו ויאמר ברוך יהוה אלהי אדני אברהם אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדני אנכי בדרך נתני יהוה בית אחי אדני: כה ותרון כתיב הנער קרי הנערה ותגד לבית אמה בדרך האלה: כז ולרבקה אח ושמו לבן וירץ לבן אל האישי החוצה אל העין: כח ויהי א פראת את הגזם ואת הצמידים על ידי אחתו וכשמעו את דברי רבקה אחתו לאמר כה דבר אלי האישי ויבא אל האישי והנה עמד על הגמלים על העין: כט ויאמר בוא ברוך יהוה למה תעמד בחוץ ואנכי פניתי הפית ומקום לגמלים: לו ויבא האישי הפיתה ויפתח הגמלים ויתן תבן ומספוא לגמלים ומים לרחץ רגליו ורגלי האנשים אשר אתו: לז כתיב וישם קרי וישם לפניו לאכל ויאמר לא אכל עד אם דברתי דברי ויאמר דבר: לח ויאמר עבד אברהם אנכי: לה ויהוה ברך את אדני מאד ויגדל ויתללו צאן ובקר וכסף וזהב ועבדו ושפחת וגמלים

שלישי י ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו וילך וכל טוב אדניו בידו ויקם וילך אל ארם נהרים אל עיר נחור: לא ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים לעת ערב לעת צאת השאכת: לב ויאמר יהוה אלהי אדני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדני אברהם: לד הנה אנכי נצב על עין המים ובנות אנשי העיר יצאת לשאב מים: לה והיה כתיב הנער קרי הנערה אשר אמר אליה הטינא כדרך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אתה הכחת לעבדך ליצחק ובה אדע פי עשית חסד עם אדני: לו ויהי הוא טרם פלה לדבר והנה רבקה יצאת אשר ילדה לבתואל בן מלכה אשת נחור אחי אברהם וכדה על שכמה: לז כתיב והנער קרי והנערה טבת מראה מאד בתולה ואיש לא ידעה ותרד העינה ותמלא כדה ותעל: לח וירץ העבד לקראתה ויאמר הגמלאיני נא מעט מים מפדך: לה ותאמר שתה אדני ותמהר ותרד כדה על ידיה ותשקהו: לו ותכל להשקתו ותאמר גם לגמליך אשאב עד אם פלו לשתת: לז ותמהר ותער כדה אל השקת ותרון עוד אל הבאר לשאב ותשאב לכל גמליו: לה והאישי משתאה לה מחריש לדעת ההצליח והנה דרכו אם לא: לו ויהי כאשר פלו הגמלים לשתות ויקח האישי גם

וַחֲמָרִים: ^א וַתֵּלֶד שָׂרָה אִשְׁתְּ אַדְנִי בֶן לְאֲדֹנָי
 אַחֲרֵי זְקֻנָתָהּ וַיִּתֵּן לָהּ אֶת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כ עמ' 330)

וְאָבֹא הַיּוֹם (כד, מב)

זָכָה שִׁיחְתָּן שֶׁל עֶבְדֵי אֲבוֹת לִפְנֵי הַמָּקוֹם (רש"י)

שיחה זו עסקה בדברים פשוטים ונאמרה לאנשים פשוטים (בתואל ולבן), אבל נאמרה בשליחותו של אברהם, וכפי שפתח אליעזר את דבריו: "עבד אברהם אנכי". יש כאן רמז, אם כן, לעבודה של עסוק בעניני חלון, "שיחה", לשם שמים. וזכה כזה של "שיחה" זו, כי עלידה פועלים שגם הקב"ה "ישח" ויתנה את העולם, "הוא שח ויהי". וכמבאר בתסודות, שבריא העולם נחשבת "שיחת חלון" אצל הקב"ה, משום שהעולם הוא אין ואפס לגבי ה'.

חמישי ^ב וַיּוֹצֵא הָעֶבֶד כָּל־כֶּסֶף וְכָל זָהָב וּבְגָדִים
 וַיִּתֵּן לְרַבֵּקָה וּמִגְדָּנָתָה נָתַן לְאָחִיָּה וּלְאֵמָה:
^ג וַיֵּאכְלוּ וַיִּשְׂתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־עִמּוֹ וַיִּלְוּ
 וַיִּקְוּמוּ בַּבֶּקֶר וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי לְאֲדֹנָי: ^ד וַיֹּאמֶר
 אָחִיָּה וְאֵמָה תֵּשֶׁב כְּתִיב הַנֶּעַר קָרָה הַנְּעִרָה אֶתְנֶנּוּ
 יָמִים אוֹ עֲשׂוֹר אַחַר תֵּלְךָ: ^ה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם
 אֶל־תֵּאָחֲרוּ אֹתִי וַיְהִי הַצְּלִיחַ דְּרָפִי שְׁלַחְנִי
 וְאֵלֶכָה לְאֲדֹנָי: ^ו וַיֹּאמְרוּ נִקְרָא כְּתִיב לַנֶּעַר
 קָרָה לַנְּעִרָה וְנִשְׁאַלָה אֶת־פִּיהָ: ^ז וַיִּקְרָאוּ לְרַבֵּקָה
 וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הַתְּלָכִי עִם־הָאִישׁ הַזֶּה וְהָאִמֶּר
 אֵלָיךְ: ^ח וַיִּשְׁלַחוּ אֶת־רַבֵּקָה אֶחָתָם וְאֶת־מִנְקַתָּהּ
 וְאֶת־עֶבֶד אֲבָרָהָם וְאֶת־אֲנָשָׁיו: ^ט וַיִּבְרְכוּ אֶת־
 רַבֵּקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אַחֲתֵנוּ אֵת הַיָּי לְאֵלֵפוּ רַבְּנָה
 וַיִּירָשׁ זֶרַעְךָ אֶת שְׁעַר שְׁנָאִיו: ^י וַתָּקֶם רַבֵּקָה
 וְנִעְרַתֶיהָ וְתִרְפַּכְנָה עַל־הַגְּמִלִים וַתִּלְכְּנָה אַחֲרֵי
 הָאִישׁ וַיִּקַּח הָעֶבֶד אֶת־רַבֵּקָה וַיִּלְךָ: ^{יא} וַיִּצְחַק
 בָּא מִבּוֹא בָּאֵר לַחִי רֹאִי וְהוּא יוֹשֵׁב בְּאֶרֶץ
 הַנֶּגֶב: ^{יב} וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹחַ בְּשָׂדֵה לַפְּנוֹת עֵרֶב
 וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיִּרְא וְהִנֵּה גְמִלִים בָּאִים: ^{יג} וַתִּשָּׂא
 רַבֵּקָה אֶת־עֵינֶיהָ וַתִּרְא אֶת־יִצְחָק וַתִּפֹּל מֵעַל
 הַגְּמִל: ^{יד} וַתֹּאמֶר אֶל־הָעֶבֶד מִי־הָאִישׁ הַלְּזוֹהַ
 הַהֶלֶךְ בְּשָׂדֵה לַקְּרָאֲתָנוּ וַיֹּאמֶר הָעֶבֶד הוּא אֲדֹנָי

וַיִּשְׁבַּעְנִי אֲדֹנָי לֵאמֹר לֹא־תִקַּח אִשָּׁה לְבְנִי
 מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אֲנִי יֹשֵׁב בְּאֶרְצוֹ: ^{טו} אִם־
 לֹא אֶל־בֵּית־אָבִי תֵלְךָ וְאֶל־מִשְׁפַּחְתִּי וְלִקְחַתְּ
 אִשָּׁה לְבְנִי: ^{טז} וַאֲמַר אֶל־אֲדֹנָי אֵלָי לֹא־תֵלְךָ
 הָאִשָּׁה אַחֲרָי: ^{יז} וַיֹּאמֶר אֵלָי יְהוָה אֲשֶׁר־
 הִתְהַלַּכְתִּי לִפְנָיו יִשְׁלַח מַלְאָכּוֹ אִתְּךָ וְהִצְלִיחַ
 דְּרָפְךָ וְלִקְחַתְּ אִשָּׁה לְבְנִי מִמִּשְׁפַּחְתִּי וּמִבֵּית
 אָבִי: ^{יח} אִזְ תִּנְקַח מֵאֵלְתִּי כִּי תָבוֹא אֶל־מִשְׁפַּחְתִּי
 וְאִם־לֹא יִתְּנוּ לְךָ וְהָיִית נָקִי מֵאֵלְתִּי: ^{יט} וְאָבֹא
 הַיּוֹם אֶל־הָעֵינַן וְאָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אֲבָרָהָם
 אִם־יִשְׁדָּנָא מִצְּלִיחַ דְּרָפִי אֲשֶׁר אֲנִי הֵלֶךְ
 עִלְיָה: ^כ הִנֵּה אֲנִי נֹצֵב עַל־עֵינַן הַיּוֹם וְהָיָה
 הָעֵלְמָה הַיֵּצֵאת לְשָׂאֵב וְאִמְרַתִּי אֵלֶיהָ הַשְּׁקִינִי
 נָא מֵעַט־יָמִים מִכְּדָךְ: ^{כא} וְאִמְרָה אֵלָי גַּם־אַתָּה
 שְׂתֵּה וְגַם לְגַמְלִיךָ אִשְׂאֵב הוּא הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־
 הָכִיתִי יְהוָה לְבֶן־אֲדֹנָי: ^{כב} אֲנִי טָרַם אֲכַלֶּה לְדַבֵּר
 אֶל־לִפִּי וְהִנֵּה רַבֵּקָה יֵצֵאת וְכִדָּה עַל־שַׁכְמָהּ
 וְתִרְדַּ הָעֵינָה וְתִשָּׂאֵב וְאִמֶּר אֵלֶיהָ הַשְּׁקִינִי נָא:
^{כג} וְתִמְהַר וְתִוָּרַד כִּדָּה מֵעִלְיָה וְהָאִמֶּר שְׂתֵּה
 וְגַם־גַּמְלִיךָ אִשְׂקָה וְאִשְׁתִּי וְגַם הַגְּמִלִים
 הַשְּׁקַתָּה: ^{כד} וַאֲשָׂאֵל אֹתָהּ וְאָמַר בְּתַמִּי אֵת
 וְהָאִמֶּר בְּתִבְתּוֹאֵל בֶּן־נַחֲוֹר אֲשֶׁר יִלְדֶה־לוֹ
 מִלְּפָה וְאִשֶׁם הַזֶּזֶם עַל־אָפָה וְהַצְּמִידִים עַל־
 יְדֵיהָ: ^{כה} וְאָקֵד וְאִשְׁתַּחֲוִה לַיהוָה וְאִבְרָךְ אֶת־
 יְהוָה אֱלֹהֵי אֲדֹנָי אֲבָרָהָם אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְּדֶרֶךְ
 אֱמֶת לִקְחַת אֶת־בְּתֻלְתִּי אֲדֹנָי לְבְנִי: ^{כו} וְעַתָּה
 אִם־יִשְׁכֶּם עֲשִׂים חֶסֶד וְאֱמֶת אֶת־אֲדֹנָי הַגִּידוּ לִי
 וְאִם־לֹא הַגִּידוּ לִי וְאִפְנֶה עַל־יָמִין אוֹ עַל־
 שְׂמֹאל: ^{כז} וַיַּעַן לְבֶן וּבְתוֹאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי־הוּא יֵצֵא
 הַדָּבָר לֹא נֹכַח דְּבַר אֵלֶיךָ רַע אוֹ־טוֹב: ^{כח} הִנֵּה־
 רַבֵּקָה לִפְנֵיךָ קַח וְלָךְ וְתֵהִי אִשָּׁה לְבֶן־אֲדֹנָיךָ

עקר חטאו של ישמעאל היה טענתו שהוא הבכור ונוטל פי שנים; הוא לא הכיר באמת, שהוא בן השפחה בלבד, שאיננו יורש, והיורש האמתי הוא יצחק, בן הגבירה. לכן רומזת התורה על חזרתו בתשובה וקרא בכך שהקדים את יצחק בעת קבורת אברהם: בכך גלה שהוא חוזר בו מטענתו הקודמת ומפיר את האמת.

שביעי י: ואלה תולדות ישמעאל בן-אברהם אשר ילדה הגר המצרית שפחת שרה לאברהם: ואלה שמות בני ישמעאל בשמתם לתולדתם: בכר ישמעאל נבית וקדר ואדבאל ומבשם: ומושמע ודומה ומושא: וחדד ותימא וטור נפיש וקדמה: אלה הם בני ישמעאל ואלה שמותם בחצריהם ובטירתם שנים-עשר נשיאם לאמתם: ואלה שני חיי ישמעאל מאת שנה ושלושים שנה ושבע שנים ויגוע וימת ויאסף אל-עמיו: וישבנו מחוילה עד-שור אשר על-פני מצרים באכה אשורה על-פני כל-אחיו נפל: פפפ ק"ה פסוקים, היורד"ע סימן

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותיה וימליך מלכותיה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחייכון וביומיוכון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יוא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתגדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר המאמרים מלוקט כרך א עמ' שלט) ויברך אלקים את יצחק בנו (כה, יא) יש לדיק בזה, הרי ברכה, שענינה המשכה והשפעה, היא משם הני, ואלו שם אלקים הוא מדת הדין והצמצום. ויש לומר, שלאחר מותו של אברהם, שמדתו חסד, האירה מדתו

ותקח הצעיר ותתקם: ויספר העבד ליצחק את כל-הדברים אשר עשה: ויבאה יצחק האילה שרה אמו ויקח את-רבקה ותהי-לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כרך יד עמ' 135)

ויצא יצחק לשוב בשדה (כד, טג)

יצחק תקן תפלת מנחה. . ואין שיחה אלא תפלה (ברכות

כו, ב)

יצחק יצא ל"שדה", שאינו שןף לקדשה, כמו שכתוב "ויהי עשו. . איש שדה", כדי לתקנו ולהעלותו לקדשה. זהו גם ענינה של תפלת מנחה, שזמנה באמצע היום, כאשר האדם נמצא בעצומו של הלהט בעסקיו, ואף-על-פי-כן הוא עומד להתפלל: בכך הוא פועל תקון העסק והעלאתו לקדשה (גם העסק שלפני התפלה וגם העסק שלאחריה).

ששי כה א ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה: ד ותלד לו את-זמרון ואת-יקשן ואת-מדן ואת-מדן ואת-ישבק ואת-שוח: ד ויקשן ילד את-שבא ואת-דדן ובני דדן היו אשורם ולטושם ולאמים: ד ובני מדן עיפה ועפר וחנוך ואבירע ואלדעה כל-אלה בני קטורה: ה ויתן אברהם את-כל-אשר-לו ליצחק: וילבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל-ארץ קדם: ואלה ימי שני-חיי אברהם אשר-חי מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים: ה ויגוע וימת אברהם בשיבה טובה וקן ושבע ויאסף אל-עמיו: ויקברו אתו יצחק וישמעאל בניו אל-מערת המכפלה אל-שדה עפרן בן-צחר החתי אשר על-פני ממרא: ה השדה אשר-קנה אברהם מאת בני-חת שמה קבר אברהם ושרה אשתו: א ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את-יצחק בנו וישב יצחק עם-באר לחי ראי: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טו עמ' 149)

ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו (כה, ט)

מכאן שעשה ישמעאל תשובה והוליד את יצחק לפניו

(רש"י)

בְּחֲצִירֵיהֶם וּבְטִירֹתָם שְׁנַיִם עָשָׂר נְשִׂאִים
 לְאַמְתָּם: י וְאֵלֹהָ שְׁנֵי חַיֵּי יִשְׁמַעְאֵל מֵאֵת שְׁנֵה
 וְשְׁלֵשִׁים שְׁנֵה וְשִׁבְעַת שְׁנַיִם וַיִּגְוַע וַיָּמָת וַיֵּאָסֶף
 אֶל־עַמּוּיוֹ: יא וַיִּשְׁכְּנוּ מַחְוִילָה עַד־שׁוּר אֲשֶׁר עַל־
 פְּנֵי מִצְרַיִם בְּאֶכָה אֲשׁוּרָה עַל־פְּנֵי כָל־אֲחָיו נָפְלָ:

פפפ ק"ה פסוקים, יהוד"ע סימן

של יצחק, גבורה, ולכן נמשכו גם הפרכות משם אלקים,
 השם של גבורה. ומבאר בתסידות, שבפרכות אלו נעלות יותר
 מהפרכות הנמשכות מהסוד. שכן, הסוד הוא בטבע הקרירות
 ולכן השפעתו מגבלת, ואלו גבורה היא בתמימות והשפעתה
 היא בתגברת.

מפטיר טו אֵלֹהָ הֵם בְּנֵי יִשְׁמַעְאֵל וְאֵלֹהָ שְׁמוֹתָם

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
 ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
 (= חוגר באבנט ועוטר במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
 לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזַחֲחִים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נְעָם, וְכָל־נִתְיֹבְתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִנָהּ,
 בְּשִׂמְאֵלָה עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יי חֶפְצֵי לְמַעַן צִדְקוֹ, וְגִדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאָדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוק. * האבנט חוגרים
 בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו,
 שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
 הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל
 עַמּוֹ וּבְנְבִיאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני
 קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה
 ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

א) בָּא בַּיָּמִים, בִּימֵי הַזְקָנָה.
 וְלֹא יָחַם לוֹ, בְּשִׂרְאָה דְּוִד אֵת
 הַמֶּלֶךְ עוֹמֵר בִּירוּשָׁלַם וְחָרְבוּ גִירֵי,
 הַצִּטָּן דְּמֵו מִרְאֵתוֹ. ב) סִכְנַת,

עטרת מרים

א וְהַמֶּלֶךְ דְּוִד וְזָקֵן בָּא בַּיָּמִים
 הַזְקָנָה בָּאָה בְּזִמְנוֹ לְפִי תַמִּים, וְכִסְהוּ
 בְּבִגְדִים וְלֹא יָחַם לוֹ לֹא הָיָה בְּשׂוֹ
 מִתַּחַם: ב וַיֵּאמְרוּ לוֹ עַבְדּוֹ
 וּבְקִשׁוֹ לְאֲדָנֵי הַמֶּלֶךְ נַעֲרָה
 בְּתוּלָה שֶׁהַתּוֹלָה יָפָה לְחַם מִן
 הַבְּעִיָּלָה וְעִמְדָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ לְהוֹיֵת
 מוֹכְנָה לוֹ וְתַרְוִילוֹ סִכְנַת מִתַּחַם
 וְשִׁכְנָה בְּחִיקוֹ וְחַם לְאֲדָנֵי

הפטרה לפרשת חיי שרה לקריאה בציבור
 ולשנים מקרא ואחד תרגום

במלכים א פרק א

א א וְהַמֶּלֶךְ דְּוִד וְזָקֵן בָּא בַּיָּמִים וְכִסְהוּ בְּבִגְדִים וְלֹא יָחַם לוֹ:
 ב וַיֵּאמְרוּ לוֹ עַבְדּוֹ וּבְקִשׁוֹ לְאֲדָנֵי הַמֶּלֶךְ נַעֲרָה בְּתוּלָה וְעִמְדָה
 לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְתַרְוִילוֹ סִכְנַת וְשִׁכְנָה בְּחִיקוֹ וְחַם לְאֲדָנֵי הַמֶּלֶךְ:

עטרת מרים

שי למורא

מחממת. ה) מתנשא, מתפאר. וממשים איש רצים לפניו, ממנהיג המלכים שהולכים לפניו חלום בכלי זון. 1) ולא עצבו, לא הכעיסו. ולמלך שהמונע תוקחה ממנו מביאו לידי מיתה. אחרי אבשלום, ולפי זה היה עבשיו גדול האחים, כי אמנו ודניאל ואבשלום כבר מתו, ולכן חשב שלו משפט המלוכה. ט) צאן

ובקר וקריא, היצא ומקורו היו מהמקרה, ומקריא הוא צאן ובקר שהם מפקמים בבית על האבוס. עם אבן הזחלת, סמוך לאבן שהיו מים זוחלים אצלם, ולכך נקראה "אבן הזחלת". עין רגל, כך נקרא המעון, על שם שהיו מכבדים שם בגדי צמר ומתקנים אותם על ידי בעטה ברגלים. ו) ואת שלמה אחיו לא קרא, כי ידע שנתן הנביא התנבא על שלמה למלך. יב) ומלטי את נפשך ואת נפש בנך, כי חשש שאם ימלך אדניו הוא ימית את בת שבע ואת שלמה כדי שלא יעריצו על מלכותו. או פרושו, שימלטו מבניו אם יהיו עבדים

המלך: ג ויבקשו נערה יפה כי היפי יורה על רבי הדם, המליד רב החם בכל גבול ישראל וימצאו את-אבישג השונמית וקראו אתה למלך: ד והנערה יפה עד-מאד ותהי למלך סכנת ותשרתהו ותמלך לא ידעה (מהררין כב א) משום לא ירבה לו נשים (דברים יז ז),

ובקר היו לו שמונה עשרה (רש"י שם): ה ואדניה בן-חגית מתנשא היה מראה בעצמו נשאות וגדולה לאמר כאלו אמר אני אמלך ויעש לו רכב לרכוב בו ופרשים וחמשים איש רצים לפניו: ו ולא-עצבו אביו מימיו מעודו, אם כי עשה דבר מה שלא פהגן, לא היה אביו מעצבו לאמר מדוע ככה עשית ובעבור זה חשב שכל מעשיו הננים, וראוי הוא למלוכה וגם-הוא טוב-תאר מאד וגם בעבור היפי חשב שהגון הוא למלוכה ואתו ילדה אמו אחרי אבשלום ואם בן היה עתה גדול האחים, כי אמנו ודניאל ואבשלום הגדולים ממנו כבר מתו, ובעבור זה חשב גם בן אשר לו משפט המלוכה: ז ויהיו דבריו וצאתו בדבר הנה היו עם יואב בן-צרויה ועם אכיתר הכהן כי יואב ידע כי דוד היה שונא אותו, שהרי קלל על שהרג את אבנר ואבשלום וגם עמשה בן דודתו (ד"ה א-ב ז). ויעורו אחרי אדניה כדי שימנה אותו שר צבא אם ימלך, ואכיתר הכהן גם בן עורו, לפי שדוד סלקו מן הכהונה הגדולה ושם תחמו את צדוק: ח וצדוק הכהן ובניו בניהו ויהוידע ונתן הנביא שגבא לדוד ששלמה וימלך (ד"ה א-ב ט): ושמעי ורעי והגבורים אשר לדוד עדינו העצמי, אלעזר בן אחיה, שפא בן אנא הררי, אשר היו בתמידות עם דוד (שמואל-ב כג ח): לא היו עם-אדניהו: ט ויבכה אדניהו צאן ובקר ומריא שור פתם עם אבן

ג ויבקשו נערה יפה בכל גבול ישראל וימצאו את-אבישג השונמית ויקראו אתה למלך: ד והנערה יפה עד-מאד ותהי למלך סכנת ותשרתהו ותמלך לא ידעה: ה ואדניה בן-חגית מתנשא לאמר אני אמלך ויעש לו רכב ופרשים וחמשים איש רצים לפניו: ו ולא-עצבו אביו מימיו לאמר מדוע ככה עשית וגם-הוא טוב-תאר מאד ואתו ילדה אחרי אבשלום: ז ויהיו דבריו עם יואב בן-צרויה ועם אכיתר

הכהן ויעורו אחרי אדניה: ח וצדוק הכהן ובניו בניהו ונתן הנביא ושמעי ורעי והגבורים אשר לדוד לא היו עם-אדניהו: ט ויבכה אדניהו צאן ובקר ומריא עם אבן הזחלת אשר-אצל עין רגל ויקרא את-כל-אחיו בגני המלך ולכל-אנשי יהודה עבדי המלך: י ואת-נתן הנביא ובניהו ואת-הגבורים ואת-שלמה אחיו לא קרא: יא ויאמר נתן אל-בת-שבע אם-שלמה לאמר הלוא שמעת בן מלך אדניהו בן-חגית ואדנינו דוד לא ידע: יב ועתה לכי איעצך נא עצה ומלטי את-נפשך ואת-נפש בנך שלמה: יג לכי ובאי אל-המלך דוד ואמרת אליו הלא-אתה אדני המלך נשבעת הוהלת על שם שהיו המים זוחלי ונגרים סמוך לה אשר-אצל עין רגל ויקרא את-כל-אחיו בגני המלך ולכל-אנשי יהודה עבדי המלך: י ואת-נתן הנביא ובניהו ואת-הגבורים ואת-שלמה אחיו לא קרא שידע כי ידע עם שלמה, שהתנבא עליו הנביא למלך: יא ויאמר נתן אל-בת-שבע אם-שלמה לאמר הלוא בודאי שמעת בן מלך אדניהו בן-חגית ואדנינו דוד לא ידע שאם ידע היה מוחה בדבר, שהרי נאמר לו בבואה כי שלמה ימלך: יב ועתה לכי איעצך נא עצה ומלטי בכדי שהמלטי בכדי שחמלטי את-נפשך ואת-נפש בנך שלמה כי אם ימלך אדניהו, בודאי יהרג אתכם, למען לא תהיו לו לשון בדבר המלוכה: יג לכי ובאי אל-המלך דוד ואמרת אליו הלא-אתה אדני המלך נשבעת לאמרתך נתן

עטרת מרים

הנביא שמע זאת מפת שבע לאמר כִּי־שְׁלֹמֹה בְּנֵךְ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּי וּמִדּוּעַ מֶלֶךְ אֲדִנְיָהוּ: יד הִנֵּה עֹרֵךְ מִדְּבַרְתָּ שֵׁם עַם־הַמֶּלֶךְ וְאֲנִי אֲבֹא אַחֲרָיִךְ וּמִלֹּאֲתִי אֶתִּידְכָּרְיִךְ: טו וְתָבֵא בַת־שֶׁבַע אֶל־הַמֶּלֶךְ הַחֲדָרָה בְּלֹא רְשׁוּת וְהַמֶּלֶךְ זָקֵן מְאֹד וְאֲבִישֵׁן הַשְּׁוֹנְמִית מִשְׂרַת אֶת־הַמֶּלֶךְ: טז וְתִקַּד בַּת־שֶׁבַע וַתִּשְׁתַּחֲוּ לַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה־לָּךְ הֵיית לֹא הִתְהַרְגִילָה לְבֹא אֵלָי: יז וְתֹאמַר לוֹ אֲדֹנָי אַתָּה נִשְׁבַּעְתָּ בַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בְּנֵךְ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי: יח וְעַתָּה הִדְבַר נַעֲשֶׂה עִתָּה הִנֵּה אֲדִנְיָה מֶלֶךְ וְעַתָּה אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ לֹא יִדְעַת מִנֵּה, לֹא

שי למורא

לאדניָהוּ: טו) זקן מאד, חלוש מאד. כא) חטאים, חסרים ומגעוים מן הנדלה. כד) אתה אמרת, בתמיהה.

לֵאמֹר לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בְּנֵךְ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי וּמִדּוּעַ מֶלֶךְ אֲדִנְיָהוּ: יד הִנֵּה עֹרֵךְ מִדְּבַרְתָּ שֵׁם עַם־הַמֶּלֶךְ וְאֲנִי אֲבֹא אַחֲרָיִךְ וּמִלֹּאֲתִי אֶתִּידְכָּרְיִךְ: טו וְתָבֵא בַת־שֶׁבַע אֶל־הַמֶּלֶךְ הַחֲדָרָה וְהַמֶּלֶךְ זָקֵן מְאֹד וְאֲבִישֵׁן הַשְּׁוֹנְמִית מִשְׂרַת אֶת־הַמֶּלֶךְ: טז וְתִקַּד בַּת־שֶׁבַע וַתִּשְׁתַּחֲוּ לַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה־לָּךְ: יז וְתֹאמַר לוֹ אֲדֹנָי אַתָּה נִשְׁבַּעְתָּ בַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה בְּנֵךְ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי: יח וְעַתָּה הִנֵּה אֲדִנְיָה מֶלֶךְ וְעַתָּה אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ לֹא יִדְעַת: יט וְזִזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא־זֵצָאן לָרֵב וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְלֹאֲבִיתָר הַכֹּהֵן וְלִיֹּזָבֵב שֶׁר הַצִּבָּא וְלִשְׁלֹמֹה עֲבָדָךְ לֹא קָרָא: כ וְאֶתְּה אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ עֵינַי כָּל־יִשְׂרָאֵל עָלֶיךָ לְהַגִּיד לָהֶם מִי יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּי אֲדֹנָי־הַמֶּלֶךְ אַחֲרָיו: כא וְהָיָה כִּשְׁכַב אֲדֹנָי־הַמֶּלֶךְ עַם־אֲבִיתָיו וְהֵייתִי אֲנִי וּבְנֵי שְׁלֹמֹה חֲטָאִים: כב וְהִנֵּה עֹרֵדְנָה מִדְּבַרְתָּ עַם־הַמֶּלֶךְ וְנָתַן הַנְּבִיא בָּא: כג וַיִּגִּידוּ לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר הִנֵּה נָתַן הַנְּבִיא וַיָּבֵא לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לַמֶּלֶךְ עַל־אִפּוֹ אֲרָצָה: כד וַיֹּאמֶר נָתַן אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ אֶתָּה אֲמַרְתָּ אֲדִנְיָהוּ יִמְלֹךְ אַחֲרָי וְהוּא יֵשֵׁב עַל־כִּסְאִי: כה פִּי | יִרְד הַיּוֹם וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא־זֵצָאן לָרֵב וַיִּקְרָא לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְלִשְׁרֵי הַצִּבָּא וְלֹאֲבִיתָר הַכֹּהֵן וְהַנְּבִיא וְלִיֹּזָבֵב שֶׁר הַצִּבָּא וְלִשְׁלֹמֹה עֲבָדָךְ לֹא קָרָא: כו אִם מֵאֵת אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ נָתַתָּה הַדְּבַר הַזֶּה וְלֹא הוֹדַעְתָּ אֶת־עֲבָדָךְ מִי יֵשֵׁב עַל־כִּסֵּי אֲדֹנָי־הַמֶּלֶךְ

אחשוד אותך שעברת על השבועה והדבר נעשה בידעתך: יט וזיזבב שור ומריא־זצאן לרב ויקרא לכל־בני המלך ולאביתר הכהן וליזבב שר הצבא ולשלמה עבדך לא קרא זה מעיד שידע כי הכשתת המלכות לשלמה, ולכן לא קראו: כ ואתה אדני המלך עיני כל־ישראל עליך הכל תולים עיניהם בך להגיד להם מי ישב על־כסא אדני־המלך אחריו וקבלו מאמרך: כא והיה כשכב אדני־המלך עם־אביתו והייתי אני ובני שלמה חטאים חסרים ומגעוים מן הנדלה כמו (שופטים כ טו): קולע אל השערה ולא יחטא: כב והנה עורנה עדן מדברת עם־המלך ונתן הנביא בא אל חצר בית המלך: כג ויגידו למלך לאמר הנה נתן הנביא ויבא לפני המלך מן החצר בא לפניו אל הכות וישתחו למלך על־אפיו ארצה: כד ויאמר נתן אדני המלך אתה אמרת אדניָהוּ ימלך אחריו והוא ישב על־כסא: כה פי | ירד היום אל עזר הוגל וזיזבב שור ומריא־זצאן לרב ויקרא לכל־בני המלך ולשרי הצבא ולאביתר הכהן ואי אפשר שכל זה יעשו בלא דעת המלך והנכם אכלים ושתיים לפניו ויאמרו יחי המלך אדניָהוּ: כו והראה שהמשה נעשה לשמחת המלכות, שהיו ולי אני־עבדך ולצדק הפהן ולבניהו בן־יהוידע וליזבב שר הצבא עבדך לא קרא: כו אם מאת אדני המלך נתייה הדבר נתייה הדבר הנה המלכות אדניָה.

עטרת מרים

תמה אני, למה ולא הודעת את עבדך מי יושב על כפא ארני המלך אחריו: כח ויען המלך דוד ויאמר קראו לי לבת שבע כי נתחקה מאצלו כבוא נהן ותבא לפני המלך ותעמוד לפני המלך: כט וישבע המלך ויאמר חיה יהוה אשר פדה את נפשי מפל צרה: ל פי כפא אשר נשבעתי לך או ביהוה אלהי ישראל לאמר כר שלמה בנדך וימלך אחרי אחר והוא יושב על כסאי תחתני כי בן אעשה היום הנה: לא ותקד בת שבע אפים ארץ ותשתחו למלך ותאמר יחי אדני המלך דוד לעולם:

נפש לעולם הנא:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דברייך, ודבר אחד מדברייך אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא יושב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה גרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הנה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

עֵינַי: 5 וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ אֵלַי יַעֲקֹב הַלְעִיטֵנִי נָא מִן־
הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה כִּי עֵינַי אֲנֹכִי עַל־כֵּן קָרָא־
שְׁמוֹ אֲדָוִם: 6 וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מְכַרָּה כְּיֹוֹם אֶת־
בְּכֻרְתְּךָ לִי: 7 וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ
לְמוֹת וְלִמְהֵרָה לִי בְכָרָה: 8 וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
הַשְּׁבַעָה לִי כִּי־וַיִּשְׁבַּע לוֹ וַיִּמְכֹּר אֶת־בְּכֻרְתּוֹ
לְיַעֲקֹב: 9 וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֵשָׂו לֶחֶם וְגִזְיֹד עַד־שָׁמַיִם
וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתַּי וַיִּקֶּם וַיֵּלֶךְ וַיָּבֹז עֲשׂוּ אֶת־
הַבְּכָרָה: פ כו * וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ מִלְכָד הָרַעֲב
הָרֵאשֹׁן אֲשֶׁר הָיָה בֵּימֵי אַבְרָהָם וַיֵּלֶךְ יִצְחָק
אֶל־אֲבִימֶלֶךְ מֶלֶךְ־פְּלִשְׁתִּים גְּרָרָה: 1 וַיֵּרָא אֵלָיו
יְהוָה וַיֹּאמֶר אֶל־תֵּרֵד מִצְרַיִמָּה שָׁכֵן בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר
אָמַר אֱלֹהֶיךָ: 2 גֹּר בְּאֶרֶץ הַזֹּאת וְאֶהְיֶה עִמָּךְ
וְאֲבָרְכְךָ כִּי־לֵךְ וְלִזְרַעְךָ אֶתֵּן אֶת־כָּל־הָאֲרָצָה
הָאֵל וְהַקְּמֹתִי אֶת־הַשְּׁבַעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
לְאַבְרָהָם אָבִיךָ: 3 וְהִרְבִּיתִי אֶת־זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי
הַשָּׁמַיִם וְנָתַתִּי לְזֶרְעֶךָ אֶת כָּל־הָאֲרָצָה הָאֵל
וְהַתְּבָרְכוּ כּוֹרְעֶיךָ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ: 4 יַעֲקֹב אֲשֶׁר־
שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקָלִי וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמֹרֹתַי מִצְוֹתַי
חֲקוֹתַי וְתוֹרֹתַי:

קריאת התורה למנחת שבת קודש
כה 1 וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן־אַבְרָהָם אַבְרָהָם
הוֹלִיד אֶת־יִצְחָק: 2 וַיְהִי יִצְחָק בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה
בְּקַחְתּוֹ אֶת־רִבְקָה בַת־בְּתוּאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדֵן
אָרָם אַחֹת לְבֵן הָאֲרָמִי לוֹ לְאִשָּׁה: 3 וַיַּעֲתֵר
יִצְחָק לַיהוָה לְנִכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עָקְרָה הוּא וַיַּעֲתֵר
לוֹ יְהוָה וַתַּהַר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ: 4 וַיִּתְרַצְצוּ הַבָּנִים
בְּקִרְבָּה וַתֹּאמֶר אִם־כֹּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי וַתֵּלֶךְ
לְדַרְשׁ אֶת־יְהוָה: (לד) 5 וַיֹּאמֶר יְהוָה לָהּ שְׁנֵי
כְּתִיב גַּיִם קָרִי גוֹיִם בְּבִטְנָךְ וּשְׁנֵי לְאִמִּים מִמֵּעַד
יִפְרְדוּ וְלֹאִם מִלְאִם יֵאֱמָץ וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר:
6 וַיִּמְלְאוּ יְמֵיהָ לָלֶדֶת וְהִנֵּה תוֹמָם בְּבִטְנָהּ:
7 וַיֵּצֵא הָרֵאשֹׁן אֲדָמוֹנִי כָּלוֹ פְּאֻדְרַת שֶׁעַר
וַיִּקְרָאוּ שְׁמוֹ עֵשָׂו: 8 וְאַחֲרָיו־כֵּן יָצָא אַחִיו וַיְדוּ
אַחֲזָת בְּעַקֵּב עֲשׂוּ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיִּצְחָק
בֶּן־שְׁשִׁים שָׁנָה בְּלֶדֶת אֹתָם: (יש"א) 9 וַיִּגְדְּלוּ
הַנְּעָרִים וַיְהִי עֲשׂוּ אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שָׂדֶה
וַיַּעֲקֹב אִישׁ תֵּם יָשָׁב אֲהָלִים: 10 וַיֵּאָתֵב יִצְחָק
אֶת־עֵשָׂו כִּי־צִיד בְּפִיו וְרִבְקָה אֲהַבְת אֶת־יַעֲקֹב:
11 וַיִּזְדַּר יַעֲקֹב נְזִיד וַיָּבֵא עֲשׂוּ מִן־הַשָּׂדֶה וְהוּא

אגרות קודש

בי"ה, ח' מ"ח, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר אפרים אליעזר שי' הכהן

שלום וברכה!

בהמשך לשיחתנו כשהי' כאן, לפלא קצת שמאז לא הי' ממנו ידיעות נוספות, ובטח כל העכבה לטובה.

מוסגי"פ העתק מכתבי, אשר אם שנכתב הוא לאגודת נשי ובנות חב"ד, אבל באמת נוגע הוא גם בעבודת כאו"א, וכמו שרואים כ"א גם בעצמו, שבהתחלת כמה ענינים רואים או שנדמה שרואים שהענין הוא במצב של תהו ובהו וחשך, אבל בהחלטה החזקה שמוכרח להביא לידי פועל, הנה ההתחלה היא שלא בהדרגה, כ"א במאמר יהי אור, ואור כזה שאין עולם מתוקן אפילו ראוי להשתמש בו ועאכו"כ מצב של תהו ובהו וחשך, ודוקא ע"י ההתחלה שלא בערך כלל וכלל, ושגם אחר כך מוכרח לגנוז לע"ל ולצדיקים ובתורה, הרי אח"כ אפשר להתחיל בעבודה מסודרת מלמטה למעלה, צומח, ואח"כ חי, ואח"כ אדם מבחר הבריאה וד"ל.

ברכה.

לוח זמנים לשבוע פרשת חיי־שרה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

יצאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								אדמוה"ז		מג"א				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
17:22	16:25	17:12	17:16	16:45	16:49	9:38	9:36	8:43	8:40	8:08	8:05	6:05	6:00	באר שבע (ח)
17:20	16:15	17:09	17:13	16:44	16:49	9:38	9:36	8:43	8:40	8:08	8:05	6:07	6:01	חיפה (ח)
17:20	16:08	17:09	17:13	16:47	16:51	9:37	9:35	8:41	8:39	8:06	8:04	6:04	5:59	ירושלים (ח)
17:21	16:24	17:11	17:15	16:43	16:48	9:39	9:37	8:43	8:41	8:08	8:06	6:06	6:01	תל אביב (ח)
17:11	16:04	16:57	17:05	16:21	16:29	10:04	10:01	9:15	9:10	8:29	8:25	6:56	6:46	אוסטריה, וינה (ח)
20:49	19:48	20:36	20:29	20:07	20:00	10:44	10:46	9:32	9:35	8:49	8:53	6:03	6:09	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:16	16:12	17:03	17:10	16:29	16:36	10:05	10:02	9:15	9:10	8:31	8:27	6:53	6:44	אוקראינה, אודסה (ח)
16:45	15:39	16:32	16:39	15:56	16:04	9:38	9:35	8:49	8:44	8:03	7:59	6:29	6:20	אוקראינה, דונייצק (ח)
16:55	15:49	16:42	16:49	16:06	16:14	9:50	9:46	9:00	8:56	8:15	8:10	6:41	6:32	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
17:18	16:09	17:03	17:12	16:26	16:35	10:17	10:13	9:29	9:24	8:41	8:36	7:12	7:02	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
17:10	16:01	16:55	17:04	16:18	16:27	10:10	10:06	9:22	9:16	8:33	8:29	7:06	6:56	אוקראינה, קייב (ח)
17:44	16:43	17:31	17:38	17:00	17:07	10:30	10:27	9:40	9:35	8:57	8:53	7:17	7:08	איטליה, מילאנו (ח)
18:34	17:44	18:25	18:24	18:02	18:01	9:57	9:56	8:54	8:54	8:24	8:24	5:54	5:54	אקוודור, קיטו (ח)
20:14	19:15	20:02	19:56	19:34	19:28	10:20	10:21	9:09	9:11	8:28	8:32	5:43	5:48	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
21:25	20:20	21:12	21:04	20:39	20:31	11:07	11:08	9:53	9:56	9:07	9:11	6:20	6:27	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
17:37	16:38	17:25	17:30	16:55	17:01	10:09	10:06	9:16	9:12	8:37	8:34	6:46	6:39	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:24	16:24	17:12	17:18	16:41	16:47	9:59	9:56	9:07	9:03	8:27	8:24	6:38	6:31	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:24	16:25	17:13	17:18	16:42	16:48	10:00	9:57	9:07	9:04	8:28	8:24	6:39	6:32	ארה"ב, גרסי סיטי (ח)
17:58	16:57	17:46	17:52	17:14	17:20	10:37	10:34	9:45	9:41	9:04	9:01	7:18	7:11	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:05	17:11	17:54	17:58	17:28	17:32	10:18	10:16	9:22	9:20	8:48	8:46	6:43	6:38	ארה"ב, האוסטון (ח)
17:30	16:34	17:19	17:23	16:51	16:56	9:51	9:49	8:56	8:53	8:20	8:18	6:21	6:15	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:09	17:16	17:59	18:02	17:34	17:37	10:15	10:14	9:18	9:16	8:45	8:44	6:36	6:32	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:19	16:19	17:07	17:13	16:36	16:42	9:55	9:53	9:03	9:00	8:23	8:20	6:35	6:28	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:49	16:49	17:37	17:42	17:06	17:12	10:23	10:20	9:31	9:27	8:51	8:48	7:02	6:55	ארה"ב, פיטסבורג (ח)
17:17	16:16	17:05	17:11	16:33	16:40	9:55	9:52	9:03	8:59	8:22	8:19	6:36	6:28	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:16	18:23	19:06	19:03	18:42	18:39	10:08	10:09	9:02	9:03	8:30	8:31	5:51	5:53	בוליביה, לה-פס (ח)
17:52	16:43	17:38	17:47	16:59	17:09	10:55	10:51	10:07	10:02	9:18	9:14	7:53	7:42	בלגיה, אנטוורפן (ח)
17:53	16:44	17:39	17:48	17:01	17:10	10:55	10:51	10:07	10:02	9:18	9:14	7:52	7:41	בלגיה, בריסל (ח)
19:03	18:12	18:52	18:48	18:31	18:27	9:39	9:40	8:31	8:32	7:57	7:59	5:15	5:18	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:49	17:55	18:39	18:35	18:13	18:10	9:27	9:28	8:20	8:21	7:46	7:47	5:04	5:07	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
17:10	16:05	16:55	17:04	16:18	16:28	10:13	10:09	9:26	9:20	8:37	8:32	7:12	7:01	בריטניה, לונדון (ח)
17:14	16:05	16:59	17:08	16:18	16:28	10:24	10:20	9:38	9:32	8:46	8:41	7:27	7:16	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
17:14	16:04	16:59	17:08	16:21	16:31	10:21	10:17	9:34	9:28	8:43	8:38	7:21	7:10	גרמניה, ברלין (ח)
17:38	16:30	17:24	17:32	16:46	16:55	10:37	10:33	9:49	9:43	9:01	8:56	7:32	7:22	גרמניה, פראנקפורט (ח)
19:08	18:19	18:58	18:53	18:38	18:34	9:38	9:39	8:30	8:31	7:54	7:56	5:12	5:15	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:35	17:43	18:26	18:27	18:01	18:03	10:30	10:28	9:31	9:29	9:00	8:58	6:44	6:41	הודו, מומבאי (ח)
18:32	17:40	18:22	18:24	17:58	18:00	10:25	10:24	9:27	9:25	8:56	8:54	6:39	6:36	הודו, פונה (ח)
17:01	15:56	16:48	16:55	16:12	16:20	9:52	9:49	9:03	8:58	8:18	8:14	6:43	6:34	הונגריה, בודפשט (ח)
17:28	16:28	17:16	17:22	16:45	16:51	10:04	10:01	9:12	9:08	8:32	8:28	6:43	6:36	טורקיה, איסטנבול (ח)
17:58	16:59	17:46	17:51	17:16	17:22	10:26	10:24	9:33	9:30	8:55	8:52	7:01	6:55	יוון, אתונה (ח)
17:23	16:18	17:09	17:17	16:35	16:43	10:13	10:10	9:23	9:19	8:39	8:35	7:02	6:53	מולדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת חיי־שרה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

שבת יציאת שבת	שבת כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמוה"ז		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
18:32	17:40	18:22	18:24	17:58	18:00	10:27	10:26	9:29	9:27	8:57	8:56	6:42	6:39	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
20:25	19:14	20:10	20:00	19:34	19:25	9:47	9:50	8:32	8:36	7:40	7:45	4:54	5:02	ניו-זילנד, קריסטצ'רץ (ח)
17:50	16:56	17:40	17:43	17:13	17:17	9:59	9:57	9:03	9:00	8:29	8:27	6:22	6:17	נפאל, קטמנדו (ח)
17:44	16:43	17:32	17:38	17:02	17:08	10:17	10:14	9:24	9:20	8:45	8:42	6:54	6:47	סין, בייג'ין (ח)
19:23	18:32	19:14	19:13	18:50	18:50	10:48	10:47	9:46	9:45	9:16	9:16	6:47	6:46	סינגפור, סינגפור (ח)
16:44	15:33	16:29	16:38	15:50	16:00	9:50	9:46	9:03	8:57	8:12	8:08	6:50	6:39	פולין, ורשא (ח)
18:45	17:53	18:35	18:33	18:11	18:09	9:46	9:46	8:41	8:41	8:10	8:10	5:33	5:34	פרו, לימה (ח)
18:01	16:57	17:48	17:55	17:14	17:22	10:48	10:45	9:58	9:53	9:14	9:10	7:35	7:26	צרפת, ליאון (ח)
18:05	17:00	17:52	17:59	17:17	17:25	11:01	10:57	10:12	10:07	9:26	9:21	7:54	7:44	צרפת, פריז (ח)
18:10	17:20	18:01	18:01	17:38	17:38	9:41	9:41	8:40	8:39	8:10	8:09	5:43	5:42	קולומביה, בוגוטה (ח)
17:41	16:42	17:29	17:35	16:59	17:06	10:23	10:20	9:32	9:28	8:50	8:47	7:07	6:59	קנדה, טורונטו (ח)
17:15	16:12	17:02	17:09	16:29	16:37	10:01	9:58	9:11	9:07	8:28	8:24	6:48	6:40	קנדה, מונטריאול (ח)
17:22	16:26	17:11	17:16	16:43	16:48	9:45	9:43	8:51	8:47	8:14	8:11	6:16	6:10	קפריסין, לרנקה (ח)
17:59	16:44	17:43	17:53	17:00	17:11	11:13	11:09	10:28	10:21	9:34	9:28	8:20	8:08	רוסיה, ליובאוויטש (ח)
17:30	16:17	17:13	17:24	16:33	16:45	10:48	10:43	10:03	9:56	9:08	9:02	7:57	7:44	רוסיה, מוסקבה (ח)
17:39	16:34	17:26	17:33	16:51	16:59	10:30	10:26	9:40	9:35	8:55	8:51	7:19	7:10	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
17:43	16:43	17:30	17:37	16:59	17:07	10:35	10:31	9:45	9:40	9:00	8:56	7:24	7:15	שוויץ, ציריך (ח)
18:21	17:30	18:12	18:13	17:48	17:49	10:07	10:06	9:07	9:06	8:37	8:36	6:16	6:14	תאילנד, בנגקוק (ח)

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסטים וחיית רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולהסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו הסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 3 9606108 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 3 9601001 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00602
05/11/2018

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

